THOMAE DE VIO
CAIETANI CARDINALIS
TITVLI. S. XYSTI

IN PRAEDICABILIA PORPHYRII,

Prædicamenta,& libros Poſteriorum Analyticorum Ariſtotelis caſtigatiſsima commentaria,Nunc primum ab innumeris erroribus diligentiſsime caſtigata,

Additis,annotationibus,& ſcholijs in margine poſitis, Capitum ſummis , ac duplici Indice , Quæſtionum altero,Dictu notabilium reliquo:

Quę omnia ita diligenti cura ſunt typis excuſa,vt nihil ſuperſit quod deſiderari valeat.

VENETIIS APVD IVNTAS.
M D LVI.

INDEX QVAESTIONVM,

ab expoſitore motarum in libro Prædicabilium Porphyrij.

VTrum liber prædicabilium ſit neceſſarius ad prædicamenta Ariſt. char.1.col.2.lit.D
Vtrum genus diffiniatur pro re, an pro intentione. 2.3.H
Vtrum diffinitio generis ſit diminuta. 3.2.D
Vtrum uerum ſit, unum relatiuum poni in diffinitione alterius. 3.4.G
Vtrũ diffõ ſpẽi ſit bona, qua dr̃, ſpẽs eſt, quæ de pluribus.etc. 4.2.C
Vtrum diffinitio ſpẽi conueniat ſpeciei inquantum ſpecies. 4.3.G
Vtrum prædicta ſpeciei diffinitio ſit diminuta. 4.4.F
Vtrum prædicta diffinitio competat omni ſpeciei. 4.4.H
Vtrum prædicta diffinitio tantum ſpecialiſsime competat. 5.1.D
Vtrum Porphy. bene declaret, ſpeciem ſpeciei unam habere habitudinem tantum. 6.2.A
Vtrum genus ſit magis collectiuus in una natura quàm ſpẽs. 7.1.C
Vtrum propoſito oportet æqua de æquis prædicari ſit uera. 7.3.F
Vtrum indiuiduum prædicetur de uno tantum, uel non prædicetur de multis. 7.4.H
Vtrũ diffinitiõ indiuidui conueniat ĩdiuiduo uago, an ſignato. 8.1.C
Vtrum genus habeat differentias actu. ibidem.
Vtrum genus habeat differentias poteſtate. ibidem.
Qua poteſtate genus habeat differentias. ibidem.
Vtrum drĩa prædicetur de pluribus ſpecie differentibus. 11.2.C
Vtrũ diuiſio accñtis in ſepabile, et iſepabile ſit bona diuiſio. 14.1.B
Vtrum diffinitio accidentis ſit bona. 14.1.D

Tituli Queſtionum Thomę Caietani in prædicabilia Porphyrij finiunt.

Eiuſdem tituli. Q. in prædicamenta Ariſtotelis.

VTrũ diffinitio ipſius eẽ in ſubiecto ſit bona. char.18.col.3.B
Vtrum cum diffinitur ſubſtantia prima, aliquid commune diffiniatur, an ſingulare. 20.3.F
Vtrũ uerificari poßit, q̃ hõ et aial ſint ſecũdæ ſubſtantiæ. 20.4.G
Vtrum primis ſubſtantijs deſtructis, impoſſibile ſit aliquid aliorũ remanere. 21.4.F
Vtrum indiuiduum ſignificet hoc aliquid. 23.4.F
Vtrum ſecunda ſubſtantia ſignificet quale quid. 24.3.F
Vtrum ſubſtantia habeat contrarium. 24.4.G
Vtrum magnum ſit contrarium paruo. ibidem.
Vtrum recipere contrarium competat ſecundis ſubſtantijs. 25.4.F
Vtrum recipere contrarium alteri à ſubſtantia competat. ibidem.
Vtrum omnia enumerata ab Ariſt. ſint per ſe quantitates. 27.2.D
Vtrum in loco ſit contrarietas. 28.1.C
Vtrum quantitati, quæ eſt corpori, ſit contrarium. ibidem.
Vtrum ſuſcipere magis & minus conueniat relatiuis ratione relationis, an fundamenti. 29.2.C
Vtrum omnia relatiua ſint ſimul natura. 30.4.E
Vtrũ uerũ ſit, caput eẽ ad aliqd, et hoc caput nõ eẽ ad aliqd. 31.2.D
Vtrum cognitio relatiui per relatiuum, ſit diffinitiua, an actualis exiſtentiæ. 31.4.G
Vtrum habitus & diſpõ ſint duæ, aut una ſpẽs qualitatis. 32.4.H
Vtrũ calor & frigus ſint in prima, an ĩ tertia ſpẽ qualitatis. 33.1.D
Vtrum naturalis potentia debeat ordine præcedere habitum, uel diſpoſitionem. 33.4.G
Vtrũ dedita opa, an caſu. Ariſt. exẽplificãs ĩ qualitatibus tertiæ ſpeciei prætermiſerit qualitates odorabiles, & audibiles. 34.1.A
Vtrum Ariſto. utatur nomine paßionis, cum dicit, paßio, uel paßibilis qualitas, communiter, an propria. 34.4.G
Vtrum calor & frigus ſint in tertia ſpecie qualitatis. 35.1.B
Vtrum aſperum & lene ſint ſpecies qualitatis. ibidem.
Vtrũ qualitas ſuſcipiat itẽſionẽ et remißionẽ, an corpus qualẽ. 36.3.H
Vtrum abſtracta ſuſcipiant magis, & minus. ibidem.
Vtrum ſitus ſit unum de decem generibus. 37.3.G
Vtrũ quatuor ultima gña ſigñent abſolutũ, an reſpectiuũ. 37.4.H
Vtrum oppoſitio dicatur uniuoce. 38.2.A
Vtrum priuatio & habitus ordinate ſiant, an æqualiter reſpiciant ſubiectum. 39.3.G
Vtrum priuatio & priuari ſint idem ſecundum rem. 40.1.C
Vtrum uni bono contrarietur bonum & malum. 42.3.F
Vtrum ſi unum cõtrariorum ſit, neceſſe ſit & alterum eſſe. ibidem.

Q. in prędicamenta tituli finiunt.

In primum Poſteriorum Thomæ de Vio Caietani index incipit.

VTrum cum dicitur, de ſubiecto præcognoſcitur, quid eſt, intelligatur quid rei. char.45.2.D
Vtrum cum dicitur de ſubiecto preſupponitur, quia eſt, intelligatur de eſſe in rerum natura actualiter. ibidem.
Vtrũ cũ dr̃, de paßiõe p̃ſupponiẽ qd, itelligaẽ qd noĩs, an rei. ibidẽ.
Vtrum ſic ſcientia ſupponat ſuum ſubiectum eſſe. ibidem.
Vtrum de paßione præcognoſcatur quia, ideo q̃ eſſe ipſius partis quæratur per demonſtrationem. 46.3.F
Vtrum de paßione non præcognoſcatur quid rei ideo quia paßionis eſſe ſit ineſſe, & ante demonſtrationem ignoretur ipſam in eſſe, & conſequenter ipſam eſſe, & conſequenter quid eſt. ibidem.
Vtrum præcognita ſint tantum quatuor. ibidem.
Vtrum demonſtratio fiat per cauſam, quæ realiter diſtinguitur ab eo, cuius eſt cã, an per ea, quæ eſt rõ formalis, q̃ illud ſit. 47.3.H
Vtrũ diffinitio immediate cõpetat oĩ immediate ꝓpoſitioni. 48.3.H
Vtrũ melius diſpoſitus q̃ ſciẽs dicaẽ, q intelligit principia. 49.2.D
Vtrum cum dicimus, principia cognoſcimus maxime: cum terminos cognoſcimus, intelligatur cum ſuis rationibus. 50.2.B
Vtrum omnis propoſitio per ſe nota ſm ſe ſit nota nobis. 51.1.A
Vtrum demonſtratio circularis ſit poßibilis. ibidem.
Vtrũ quæcũq; ponũtur in diffõne p̃dicẽtur de diffinito p ſe. 52.2.B
Vtrum ꝓpõnes. in quibus ſpẽs p̃dicaẽ de gñe, ſint ĩ ſcdo mõ. 52.4.F
Vtrum quæcunq; neutraliter inſunt accidentaliter ſint. 53.1.D
Vtrũ ꝓpoſitio per ſe conuertatur in propoſitionem per ſe. 53.3.H
Vtrum in diffinitione uniuerſalis committatur nugatio. 54.3.H
Vtrũ diffinitio uniuerſalis explanet totã diffiniti naturam. ibidem.
Vtrum per ſe & ſecundum q̃ ipſum ſint idem. 45.1.B
Vtrum quod conuenit alicui primo, poßit inueniri in aliquo in quo eius ſubiectum primo non inueniatur. 55.3.F
Vtrum omne per ſe ſit neceſſarium. 56.2.D
Vtrum omne per ſe ſic neceſſarium uerificetur, & quomõ. 56.4.F
Vtrum ſcientia corrumpatur corrupta re ſcita. 57.2.B
Vtrum concluſio demonſtrationis poßit eſſe per accidens. 57.3.H
Vtrum accidens inſeparabile non inſit. 58.1.B
Vtrum committatur fallacia in termino in eſſe neceſſario. ibidem.
Vtrũ in diffõne accñtis inſeparabilis ponatur indiuiduum. ibidem.
Vtrum accidens inſeparabile ſit accidens per ſe. ibidem.
Vtrũ Ariſt. cõmittat circularẽ demr̃ationẽ cũ ſupius demr̃auerit, demr̃ationẽ eſſe ex neceſſarijs, quia ẽ ex his, quæ ſunt per ſe, nũc aũt q̃ ſit ex his, quæ per ſe dum dicit eam ex neceſſarijs. 58.4.G
Vtrum ille proceſſus. ſ. q̃ demonſtratio ſit ex neceſſarijs, ex hoc q̃ ſit ex his, quæ per ſe, ſit uere demonſtratio. 59.1.B
Vtrum cum dicitur, media extrema eſſe eiuſdem generis: ſumatur genus, ut eſt unum de quinque uniuerſalibus. 59.4.F
Vtrũ cõcluſio non ulis inferat præmiſſam alterã non ulem. 60.2.D
Vtrum propoſitiones, in quibus prædicata quidditatiua prædicantur. ſint æternæ ueritatis. 61.1.A
Vtrum poßibile ſit fieri demonſtrationem paßione, uel medio per ſe non inexiſtente ſubiecto. 62.2.C
Vtrum metaphyſica ſit uere ſcientia. 62.3.H

Vtrum quid paßionis ſit inter principia ſcientiæ. 63.4.F
Vtrum diffinitio ſit uniuerſalium, an ſingularium. ibidem.
Vtrum prima principia ingrediantur formaliter demonſtrationem oſtenſiuam. 65.3.E
Vtrum Ariſt. utatur æquiuoce hoc termino primum principium, cũ dicit, nulla demonſtratio utitur hoc principio, non contingit ſimul affirmare & negare. 66.2.D
Vtrum demonſtratio ad impoßibile utatur illo alio principio. ſ. contingit ſimul eſſe & non eſſe. 66.3.H
Vtrum demonſtrator interroget. 67.1.B
Vtrum contra propoſitionem demonſtratiuam poßit fieri inſtantia cum propoſitione inductiua. 67.1.C
Vtrum ſi eſſet impoßibile ex falſo concludi uerum, liceret à propoſitione conſequentis arguere. 67.1.D
Vtrum poßibilis ſit demonſtratio circularis. 68.3.E
Vtrum propter quid ſit cauſa remota ipſius quia cum pertinent ad diuerſas ſcientias. 69.4.E
Vtrum ſint duo, aut tria genera demonſtrationum. 70.4.H
Vtrum altero extremorum exiſtente in quodam toto, reddatur propoſitio negatiua mediata. 72.2.B
Vtrum prædicamenta ſint impermiſta. ibidem.
Vtrum nihil unius prædicam prædicetur de aliquo alterius prædicamenti. ibidem.
Vtrum bene diffiniatur ignorantia diſpoſitionis. 74.1.B
Vtrum quando ſyllogizatur affirmatiua falſa contraria negat ne uere mediate per mediũ extraneũ exiſtens ſub primo, minor nõ ẽ falſa, ſumatur pro maiori an pro miori extremitate. 74.2.A
Vtrum quando ſubiectum prædicatur de paßione ſit prædicatio per accidens. 76.4.E
Vtrum cũ prædicatur accidens de accidente ſit per accidẽs. ibidem.
Vtrũ prædicatio accidẽtis realis de ſubiecto vlĩ ſit ſm ſe. ibidem.
Vtrum unum accidens poßit eſſe ſubiectiue in alio. 77.4.F
Vtrũ oĩa, quæ ſunt ĩ ſecũdo mõ perſeitatis ſint cõuertibia. ibidẽ. G
Vtrũ proprie an tranſumptiue noĩe elementi utatur Ariſt. 78.2.D
Vtrum propoſitiones imediate ſint elemẽta demonſtratiõis. ibidem.
Vtrum uniuerſale magis ſit quàm particulare. 80.1.A
Vtrum habens particulare habeat vlẽ in actu aut potẽtia. 80.3.H
Vtrum Ariſt. deſcendens ad particularia ſenſibilia, cum loquitur de demonſtratione vlĩ & particulari; à propoſito recedat. 80.4.G
Vtrum Ariſt. quando probat demonſtrationẽ ex minoribus abſolute eſſe digniorem, incidat in uitium figuræ dictionis. 81.4.H
Vtrũ ſit unius ſciẽtiæ cõſiderare genus & eius per ſe partes. 83.1.E
Vtrum Ariſtoteles per prima intelligat principia itrinſeca. ibidem.
Vtrum ad unitatem ſcientiæ requirantur omnes poſitæ & expoſitæ particulæ. 73.4.G
Vtrum una & eadẽ concluſio poßit eſſe diuerſarũ ſciarũ. 84.2.D
Vtrum demonſtrationes augeantur per media. ibidem.
Vtrum cum dicitur media diuerſorũ ordinum nõ dicũtur adinuicẽ, & q neceſſe ẽ eidẽ utriq; ineſſe, ſit iplicatio in adiecto. 84.4.H
Vtrum eadem eiſdem ſint eadem. 86.2.D
Vtrum ſcientia & opinio differant, quia hoc ſit uerum contingens illud neceſſarium. 87.2.B
Vtrum de eodẽ enuntiabili poßit haberi opinio uera & falſa. ibidẽ.
Vtrum unius & euſdẽ obiecti poßit eſſe ſcia & opinio. 88.2.B
Vtrũ poßibile ſit idẽ opinabile ab eodẽ opinari, & ſciri. 89.1.A

In primo poſteriorũ Thomę de Vio index explicit.

Index ſecundi poſteriorum Thomę de Vio.

Vtrum tot ſint. q. quot uere ſcibilia. char. 90. col. 1. B
Vtrum qõ quid eſt: ſit qõ de ſecundo adiacente. ibidem.
Vtrum an eſt ſit. q. de eſſe: an de ueritate. ibidem.
Vtrum an eſt ſit. q. de eſſe ſubiecti, an paßionis. 90.2.B
Vtrũ quærere de prædicatis quæ ſunt partes diffinitionis ſit quæſtionis quid, aut quia. ibidem.
Vtrum quæſtio quid eſt ſit quæſtio de cõplexo, uel incõplexo. ibidẽ.
Vtrum oẽs quæſtiones à præcognitionibus differant. ibidem.
Vtrum omnis ſcientia ſupponat ſuum ſubiectum eſſe. ibidem.
Vtrum omnis quæſtio quærat medium ſuiipſius an quæſiti. 92.2.B
Vtrum quodquideſt ſit uniuerſale. 93.2.A
Vtrum intendat Ariſt. q ſyllogiſmus debens concludere quodquid eſt, debeat habere terminos tales, q primum ſit quodquideſt medij & medium tertij, & hoc ſufficiat. 93.4.G
Vtrum ſequatur, primum eſt proprium ultimi ſeu tertij ergo etiam medium. 94.2.D
Vtrum ſyllogiſmus, qui dicitur peccare ſm petitionẽ principij: ſit ille, qui demonſtrat unam diffinitionẽ de diffinito per aliã. 94.3.F
Vtrũ mediũ in demonſtratione debeat cõuerti cũ paßione. ibidem.
Vtrum habita diffinitione circuli, reſtet inquirere propter quid circulus eſt. 97.1.D
Vtrum diffinitio dicat diffinitum eſſe uel poßibile eſſe. ibidem.
Vtrum quodquideſt poßit ſyllo demõſtratiuo demonſtrari. 98.3.E
Vtrum de tali proceſſu dictum ſit prius. 99.1.B
Vtrum demonſtratio conſueta cõcludens unũ quodquideſt per aliud ſumptum penes aliud genus cauſæ ratione eorum, à quibus ſumuntur diffinitiones, ſit uere & ſm ſe demonſtratio. 89.1.B
Vtrũ poſe ſit de aliquo cognoſcere quid eſt, ignorato an ſit. 99.1.D
Vtrum poßit fieri propter quid ignorato quia. 99.2.D
Vtrum ſit uerum, q quorum habetur ſcientia, quia ſecundũ accidẽs nullo modo habentur ad quodquideſt. 99.3.E
Vtrũ cognoſcere rem ſm accidẽs ſit cognoſcere rẽ ipſam. ibidẽ.
Vtrum facile ſit quorum habemus. quia, habere quia eſt. ibidẽ.
Vtrum ſicut per demonſtrationem ſcitur quodquideſt paßionis, ſciri poßit quodquideſt ſubiecti. 100.1.A
Vtrum mediũ in demonſtratione ſit quodquideſt ſubiecti. 100.2.D
Vtrum diuiſio facta ab Ariſtotele, ſ. quædam ſunt, quæ ſiũt ſemper: etiam ſit bona, uel non.
Vtrum differat dicere manſuetum aĩal, & aĩal manſuetũ. 107.1.A
Vtrum facilius ſit ſingulare quàm uniuerſale diffinire. 107.2.B
Vtrum uia uenandi quodquideſt, ſit diuiſa, compoſita, an demonſtratiua ſm Ariſt. 107.3.F
Vtrum cum Ariſt. dicit. utrum contingat eiuſdem effectus non eandem cauſam in omnibus, ſed diuerſus eſſe, aut non, intelligat cauſam in eſſendo. aut cõmuniter cauſam ſiue in eſſendo: ſiue in cognoſcendo. 109.2.C
Vtrum ſenſus ſit incertior intellectu.
Vtrum ad generationem habitus principiorum, præexigatur neceſſario experimentum uel non, ſed ſufficiat cognitio ſenſitiua interior. 111.1.C
Vtrum habitus principiorum præexigat experimentum ratione cognitionis terminorum, an ratione cõplexionis eorũdem. ibidem.

FINIS.

INDEX COPIOSISSIMVS SECVNDVM ordinem Alphabeti, omnium dictu notabilium quæ in hoc opere continentur.

Abſtractum non prædicatur de prima ſubſtantia, quia ſignificat non per modum adiacentis ſed per modum per ſe ſtantis. 21.col.3.F

Abſtracta non dicũt magis & minus, qm̃ imitantur ſubſtãtiam in modo ſignificãdi. 36.col.4.E

Ab inferiori ad ſuum ſuperius negatiue nõ valet conſequentia. 22.4.F

Accidens inſeparabile contingit adeſſe & abeſſe ideſt affirmari & negari ſtante ſubiecto & eius ratione. 14.1.B

Accidens aliquod licet ſit inſeparabile ſm rem, poteſt tamẽ abeſſe ſm intellectum, vnde poteſt intelligi coruus albus, & Ethiops candore nitens. 14.1.C

Accidentis diuiſio inſeparabile & in inſeparabile diligenter examinatur ab expoſitore. 14.1.D

Accidentis alia diffinitio in qua dicitur. Accidens eſt quod contingit eidẽ ineſſe & non ineſſe declaratur, & quo accipiendi ſint termini illi ineſſe & nõ ineſſe in diffinitione poſiti. 14.4.G

Accidentis variæ acceptiones, & quæ ſint. 13.3.E

Accidẽs vltimũ p̃dicabile dicitur, q̃a ab eſſentia rei alienũ ẽ. 13.3.F

Accidẽs dupliciter ſumi poteſt, vno modo vt diſtinguit̃ cõtra ſubſtantiam, alio modo vt diſtinguitur contra quatuor prædicabilia, & declaratur vtraq; pars diſtinctionis. 13.3.F.G

Accidens quintum prędicabile, importat accidens indiuidui, proprium vero accidens ſpeciei. 13.3.E

Accidens ideſt accidentale p̃dicatũ id eſſe dicitur quod indifferẽter affirmari & negari ꝯtingit abſq; hoc ꝙ ſubiecti rõ deſtruat̃. 13.4.F

Accidẽtis diffõ quo ad oẽs eius partes ſubtilr̃ examinat̃. 13.4.F.G.H

Accidentia in concreto impoſſibile eſt prædicari de prima ſubſtantia ſecundum rationem. 21.3.F

Accidentia omnia vt determinant ſubiecti potentiam, qualitates vocantur. 35.3.G

Accidens vniuerſale & particulare, eandẽ habitudinẽ ſeruãt, quo ad ſubſtentationẽ & prędicationẽ reſpectu primę ſubſtãtię. 21.2.B

Accidens neceſſario ineſſe eſt per ſe ineſſe, conuertibiliter ſe ſequũtur. 57.4.H

Accidẽs triplex ẽ, ſeparabile, inſeparabile, & ꝓpria paſſio. 57.4.H

Accidens, quod neceſſario ineſt alicui, ineſt illi per ſe. 58.1.B

Accidens nõ eſt in ſubiecto vt pars in toto, neq; vt pars in parte, qm̃ ex accidente & ſubiecto, non reſultat vnum totum, ſicut ex materia & forma. 19.1.B

Accidentia in abſtracto, nec ſm nomen, nec ſecundum rationem de primis ſubſtantijs dicuntur. 21.3.E

Accidens dupliciter diffinit̃ in cõcreto. ſ. & in abſtracto. 52.2.B

Accidens vnum non eſt ſubiectum alterius accidentis vt quod, ſed vt quo. 26.1.B

Accidens inſeparabile à quibus fluat principijs. 58.4.E

Accidentia & paſſiones aut non habent diffinitionem, aut habent per additum. 53.4.G

Accidẽs qđ demonſtrat̃, eiuſdẽ plures eſſe cauſas cõtingit. 109.2.B

Actio & motus non ſunt quantitates niſi per accidens quod probatur pluribus rationibus. 27.2.C.D

A compoſito ex aliquo termino & eius conditione diminuente, nõ licet inferre illum terminum ſimpliciter. 46.1.B

Ad bene diffiniendum, diuidendum, & demonſtrandum neceſſaria eſt quinq; vocum cognitio & quare. 1.2.B

Ad cognoſcendum principium tam efficiens q̃ materiale & quodcũq; aliud, non debemus intueri an inceperit illud cauſare an nõ, ſed habitudinem vnius, ad aliud. 77.1.D

Ad conſtruendam diffinitionem per diuiſionẽ, tria ſunt obſeruanda & quę. 106.2.C

Ad demonſtrationẽ ſufficit mediũ eſſe cauſam proximam prædicati, & non oportet eſſe id à quo primo fluit prædicatum. 55.2.C

Ad euidentiam complexi ſignificati, ſufficiunt conceptus confuſi terminorum. 51.2.C

Adeſſe & abeſſe, termini in diffinitione accidẽtis poſiti, quomodo accipiendi ſunt. 13.4.F

Ad generationem habitus principiorum, non ſufficit quęcunq; cognitio ſenſitiua interior etiam cogitatiua, ſed requiritur frequens actus cogitatiuæ, circa idem formaliter. 111.3.F

Aequiuocum diuiditur in ęquiuocans & ęquiuocatum, & quid ſit vtrunq;. 17.1.D

Ad æquiuocationẽ, vt ſit vera ęquiuocatio quid requirat̃. ibidem.

Aequiuoca, quare diffinita ſint ab Ariſt. in numero plurium, & non in numero vnius. ibidem.

Aequalitas ꝓpriè nihil aliud eſt q̃ relatio vnius quanti ad aliud quãtum, ſm negationem exceſſus hinc & inde. 28.2.D

Aequale & inęquale propriè ſm quantitatẽ ſunt tantum. 28.2.D

Aequalia ſunt non ſolum illa, quæ nullo modo ſe excedunt, ſed etiã illa, quę parum quid exceſſus habent. 29.3.E

Ad perſeitatẽ ꝓpoſitionis, licet exigatur quicquid eſt in prædicato per ſe conuenire ſubiecto, tñ non exigitur cuilibet quod eſt in ſubiecto per ſe ineſſe ipſum prędicatum. 62.3.G

Ad propoſitionẽ in ſecundo modo dicendi per ſe, ſufficit, in ſubiecto includi id, quod ponitur in diffinitione prędicati. 53.1.A

Ad relatiua nõ põt aliqs motus terminari naturalr̃ loq̃ndo. 29.2.D

Ad ſciẽtię gñonẽ neceſſarius nobis eſt ſyllr̃s demonſtratiuus. 45.1.A

Ad ſuſcipere magis & minus, nõ ſufficit aliquod eſſe pfectius & imperfectius, ꝓpter quod non habet locũ quęſtio de aĩa intellectiua qñ dicitur ꝙ ſubſtãtia nõ ſuſcipit magis & minus, quia aĩa eſt pfectior in vno gñe q̃ in alio ſm mentem D. Tho. 25.2.A

Aĩa nõ eſt ſubſtãtia prima nec ſecũda, ſed principiũ vtriuſq;. ibidẽ.

Ad reducendam mediatam negatiuam ad immediatam in ſecunda figura, oportet aſſumere ſemper medium quod non eſt extra terminos illius negatiuæ pręmiſſę. 78.4.F

Ad rationem formalem conſtitutiuã vnius ſubiecti in aliqua ſcientia: requiruntur duo, & quod ſit cõmunis pluribus, & quod ſit formaliter vna, non ſecundum quid ſed ſimpliciter. 82.3.H

Albedo nõ cauſatur ab alio, ſed album aliquid ideo & eſt, & dicitur, quia albedinem habet. 17.4.H

Aliquid dici qualitatem duplr̃ intelligi põt. ſ. ſm rem tñ, & ſm rem & modũ, & declarat̃ vtrũq; diſtinctionis membrum. 35.2.A

Alterius ſcientię, non eſt probare quod alterius eſt. 59.3.H

Aliquid eſſe facile vel difficile mobile, hoc poteſt ei conuenire dupliciter, ratione. ſ. ſpeciei, vel ex cõditione indiuidui, & declaratur vnumquodq;. 33.1.B

Aliud eſt ſubiectũ eſſe extra eſſentiã paſſionis & accidẽtis, aliud eſt ſubiectũ eſſe extra rationem quidditatiuam eius. 53.4.G

Aliquod nomẽ, ſuſcipere additionẽ, & non ſuſcipere additionẽ, põt euenire ex perfectione & imperfectione illius. 9.4.F

Aliquid p̃dicari de aliquo contingit bifariã, abſolutè. ſ. & ſm realẽ exiſtentiam, & declaratur vtrunq; membrum. 21.4.G

Aliqua vocantur contraria dupliciter, à Philoſophis, ſimplr̃ ſcilicet, & ſm quid, & declaratur vtrũq; membrum. 36.1.C

Aliquid dicitur vl̃e vel particulare duplr̃, vel quia eſt vnũ in multis & de multis, vel quia eſt vnum numero. 80.1.A

Altera ſcientia ab altera eſt, quorũcũq; principia neq; ex eiſdẽ, neq; ex alterutris ſunt. 81.2.A

Aliud eſt demonſtrare ex proprijs ſubiectum eſſe, & aliud eſt aliquali declaratione illud patefacere. 92.2.A

Aliquod conuerti contingit bifariã, vno modo per adęquationem prędicationis, alio per adęquationẽ probationis. 96.2.D

Aliquid ſcitur per demonſtrationem dupliciter, vno modo vt paſſio, alio modo vt concluſio. 93.1.A

Anima, ſine phantaſmate, nec accipere, nec exercere intellectiuam cognitionem poteſt. 112.1.A

An cum dicitur, de ſubiecto pręcognoſcitur quid, intelligatur quid rei, an quid nominis. 45.2.D

Animalia ſine capite conchylia ſunt, habẽtia autem alas & aues nõ eſſe, muſcę ſunt, apes, & veſpę. 29.4.H

Aĩæ paſſiones in triplici gradu ſunt, vel cito trãſeuntes, vel firmiter ſtantes, vel cauſatę à natura, & dat̃ exẽplum in oĩbus. 34.4.E

Antep̃dicamẽtorum oĩum ratio diligẽter diſcutit̃, & cur Ariſt. ita ſollicitus fuit tradere doctrinã antepręđicamentorũ. 19.3.F.G.H

Ars diffinitiua adhuc ab antiquis tradita non eſt, vel ad nos non ꝑuenit, ideo rectè ignoratur. 16.3.G

Ariſtoteles qño in negando proceſſum in infinitum in ſecunda figura in negatiuis quin infinitentur affirmatiue, proceſſerit ex ſecundo modo tantum eiuſdem, & nõ ex primo. 75.2.D

Ariſtotelis proceſſus quantum valeat, probātis demonſtrationem: ex minoribus abſolute procedentem, digniorem eſſe ea, quæ ex minoribus qualitatiue procedit. 81.4.H
Aſſentire per medium contingens exiſtimatum neceſſarium non eſt actus opinionis. 80.2.C
Aſperum & lene, poſitionem & qualitatem important, ſed poſitionem principaliter, qualitatem vero ſecundario. 35.3.F
Augmentum, quia vnitatem rei auctæ non deſtruit, ſed via eſt ad entitatis & vnitatis rei maiorem quantitatem ideo augeri demonſtrationes non ſunt dicende. 84.3.H
Augmentum demonſtrationis non poteſt creſcere in infinitum vel aſſumendo, vel poſt aſſumendo. 67.3.F G
Auerroys doctrina eſt, vt quilibet expoſitor in principio librorum octo prælibet, & quę ſint. 36.2.C
Auerroys opinio de genere generaliſſimo. 5.4
Auerroys declaratio terminorum poſitorum in diffinitione accidentis ponitur. 33.4.G

BOnum dupliciter ſumi pōt formalr. ſ. & materialiter. 42.1.D
Boni formalis diuiſio eſt in honeſtū & delectabile. 42.2.B
Bono in quantum bonum, nihil eſt contrarium. ibidem.
Bonum & malum contrariorum genera ſunt. 42.4.H
Breue & longum, licet ſint propriæ paſſiones lineę, tranſumptiue tñ dicuntur de ſyllabis in oratione poſitis. 26.3.E
Breuis ſex pdicamētoꝝ declātio ponit ab expoſitore diligēter. 37.2.

CAlidum qñ intenditur ēt ipſa caliditas intenditur. 36.3.H
Cauſa quare ī nulla alia figura poſsit fieri demonſtratio p cām remotam, eſt quia oportet medium & maiorem extremitatē coniungi affirmatiue in maiori propoſitione. 69.4.E
Cauſa, & effectus, & ſubiectū ita ſe habent ſm cōſequentiā q particulariter acceptis ſubiecto & cā, in plus eſt effectus q̄ ſubiectū & cauſa, vlr vero omnia æqualia ſunt. 108.4.F
Cauſa in eſſendo eſt duplex, quędam adęquata effectui, & quędam exceſſa ab effectu, q̄ vocaṫ cauſa ſpecialis & partialis. 109.4.G
Cauſa principiorum eſt intellectus agens. 49.3.G
Cauſa remota. i. nō cōuertibilis eſt duplex. ſ. ex cuius quod quid eſt oritur effectus talis, & idem effectus in tali materia. 70.1.D
Cauſa quare à poſitione ꝯſequentis, non licet vniuerſaliter arguere ad poſitionē antecedentis eſt, qa ex falſis ſequereṫ verū. 67.2.A
Calor & frigus, ad quā qualitatis ſpeciē pertineant. 35.
Circulus cōpletus cōſtat ex terminis conuertibilibus in primo modo primæ figuræ tantum. 50.1.D
Circularis proceſſus, vnde habet q ſit alienus ab arte. 68.3.G
Circularis proceſſus tripliciter fieri poteſt. 68.4.E
Circuli quadratura ſcibilis eſt, licet de ea non ſit adhuc inuenta vel nota ſcientia. 31.2.A
Circulari diſcurſu abſq; reprehenſione vti, contingit duabus cauſis, & quæ ſint illę cauſæ. 68.4.H
Cognitio prędicabilium, cur ſit neceſſaria ad cognitionē prędicamentorum. car. 1. col. 2. B
Cognitio qd noīs à cognitione quid rei in quo differant. 45.3.B
Cognitio complexa principiorum, ex ſolis terminis cum lumine intellectus agentis reſultat. 111.1.D
Cognitio complexa principiorum, neceſſario præexigit ſenſitiuā experimentalem. 111.2.B
Cognitio quę eſt principium omnis noſtrę cognitionis, & in quam reſoluitur: eſt certior cęteris. 111.4.G
Cognitio intellectiua nō integratur ex ſenſitiua, ſed ſit ex illa in genere cauſæ efficientis miniſtratiue. 111.4.H
Color viuus, habet duplicem modum eſſendi. ſ. firmiter, & inſtabiliter, & declaratur vtrunq;. 34.2.C
Color cito tranſiens non numeratur inter qualitates, ſed ponitur in numero paſſionum. 34.2.C
Cōe ē oībus pdicabilib⁹ de pluribus pdicari, ſed ī differēter. 14.4.H
Cōmunis terminus cuiuslibet cōcinui quid ſit. 26.4.E
Complexa habēt quid nominis dupliciter, vel vt ſignificantur nomine incomplexo: vel ratione terminorum ſuorum. 45.2.D
Conceptus diffinitionis alius eſt à conceptu diffiniti nō ſecundum ſe, ſed ratione noſtri. 51.1.C
Conditio requiſita in demonſtratione, q ſiat ex notioribus nobis, circulationi repugnat. 68.4.G
Continuum eſt illud cuius partes copulantur ad aliquem terminū cōmunem, de quorum numero linea eſt. 26.3.H
Contraria oppoſitio quę ſit, & qūo cum relatiua oppoſitione conueniat & differat oſtenditur & declaratur, 38.4.G.H.
Contrarie oppoſita qūo ſint relatiua & qūo non. 39.1.A
Contrariorum quædam ſunt quorum nihil eſt mediū, quędā vero, quorū eſt mediū, & declaratur vtrūq; membrum. 39.2.A
Contrariorū quędā denominant primo ſubſtantiam, quædā primo accidentia ſm ſe, & ſubſtantiā ſecūdario & ſm accidens. 26.2.C
Contrarietas quę reperiṫ in qualitate, vt eſt prima proprietas qualitatis: de contrarietate ſimplr intelligenda eſt. 36.1.D
Contraria mediata quędā ſunt ſine nomine, quædā nominata ſunt, & datur exemplum in omnibus. 39.2.A
Contradictio in ordine oppoſitionū tenet primū locū. 38.2.B
Contradictionis extrema in nullo conueniunt, quia alterum ens, alterum purum nihil eſt. 38.2.C
Contraria ſunt quæ ſm ſe ipſa ſumpta, ex ſe ipſis extreme diſtant, & mutuo ſe expellunt. 28.1.A
Contradictoriorum, duo ſunt genera, complexorum. ſ. & incōplexorum, & quæ ſint illa. 40.2.D
Cōtrarie & relatiue oppoſita, cuius naturę ſint, & pprietatis. 38.2.C
Concluſio neceſſaria nō infert mediū nō neceſſariū, ſicut nec concluſio vera infert præmiſſas veras. 56.2.H
Cōclo, anteq̄ ſyllogizeṫ ē cognita ſm qd, ignota āt ſimplr. 44.4.G
Concluſio non neceſſaria, infert mediū non neceſſarium. 56.2.B
Cōcluſionis nō vītas, nū īferat nō vītatem alterius pmiſſę. 60.2.G
Conſiderare de quęſtione quid eſt, proprie Metaphyſici eſt, cuius eſt conſiderare de ſubſtantia. 63.3.G
Conuerſio, conuertibilitas, & conuertentia, quid ſint & quomodo differant inter ſe. 30.1.C
Cōuertibilitas ſm cālitatē, cōſiſtit ī hoc, q talis effectus neceſſario pexigat talē cām, & talē cāꝫ neceſſario ſequaṫ talis effect⁹. 68.2.D
Corruptibilium nō eſt ſcia per ſe, ſed per accidens. 60.1.D
Corruptibilium quomodo ſit ſcientia. 60.3.E
Corruptio oīs & motus ad ſingularia terminatur. 60.3.G
Corruptibilium eſt ſcia per accidens, qūo ſit intelligendum ly per accidens in proportione poſitum. 60.3.H
Cū dſia faciens alterū ſolū differre faciat, ſimplr̄ dicta eſt aliud vero faciēs, cū ſpecifice differre faciat nō ē appellata dſia ſimplr. 9.3.G
Cum diciṫ illas ſpēs eſſe ſubſtātias in qbus ſunt primę ſubſtantię, intelligiṫ de eē in, ſicut inferius eſt in ſuo ſupiori eſſentiali. 10.4.G
Cuilibet ſcientię ſunt proprię interrogationes. 67.1.A
Cuiuſq; rectę conſequentiæ, vel recti ſyllogiſmi antecedens verum infert concluſionem veram. 67.2.B
Cur dſia faciēs aliud, voceṫ ſpecifica, & rō ē qa ſpēm ꝯſtituit. 9.3.H
Cur Porphyrius, librū quinq; vocū ediderit. car. 1. col. 2.
Cur Ari. nō adduxit in exēplū de qualitatibus tractādo, q̄litates odorabiles & audibiles, ſꝫ tñ, guſtabiles, tāgibiles & viſibiles. 34.1.A
Cur ſecundū tertię figurę modū ſyllogiſmum conſtituere voluerit Ariſt. quintum vero proſyllogiſmum. 75.3.G
Coniunctiones per ſe multę ſunt, quæ tñ non faciunt prædicationē per ſe aliquo modo niſi improprie. 77.3.G
Conditiones requiſitę ad hoc q aliquid vere dicatur elementū alterius quatuor ſunt. 78.3.F
Concluſionē eandē poſſe demonſtrari à diuerſis ſciētijs intelligēdū eſt hoc fieri ſm rōnē materialē non aūt formalem. 84.3.G
Concluſionem eandem quot modis contingat demonſtrari p media quæ non ſunt ſubinuicem. 84.4.E
Cognoſcere p ſenſum nō eſt ſcire, qm̄ demrationes vlīū ſunt. 85.2.A
Cōtingit ī oīb⁹ q̄ōnib⁹ q̄rere, aut ſi ē mediū, aut qd ē mediū. 89.4.G
Cauſa intrinſeca. à qua ſumitur quod quid eſt, quod ſit prædicatum concluſionis, ēt in obliquum eſt de ratione ſubiecti. 99.1.C
Cognitio quod quid eſt, non eſt ſine cognitione an eſt. 99.2.B
Contingit vnū & idē, & ppter quid, & ex neceſſitate eſſe. 102.1.B
Cauſa materialis, i. quę cū ſit, neceſſe eſt hoc eſſe vt mediū monſtratur cū duabus ad minus ppoſitiōibus, vnū hñtib⁹ mediū. 102.1.A
Cauſa efficiens monſtratur media, aſſumpta prius cauſa mouente pro medio. 102.1.A
Cauſa finalis monſtraṫ media, aſſumpto ipſo fine vltimo p primo, & fine medio pro medio, & effectu pro tertio. 102.1.A
Cauſa in his quę ſiunt, & factis, & futuris, eſt eadem ſm ſubſtantiā, quę vere eſt in his quę ſunt. 103.1.D
Cauſa media ſe habet cum eo quod conſequenter ſit ibidem.
Cauſa tria importat, rē illam quę eſt cā, & cauſalitatem qua res illa cauſat, & relationem ad cauſatum. 103.3.E
Cauſa & cauſatum ſunt ſimul. 108.1.H

DE ſolutione quęſtionum motarū logice, & analytice. 75.3.H
Denominatiua tripliciter ſumi poſſunt, ſ. denominatiue, ſubiectiue, & quidditatiue. 77.2.G

De reductione

De reductione mediatorum ad prima immediata. 77.4.H
De cōparatione demonſtrationū vniuerſalis & particularis. 79.1.B
Demonſtrationum qm̄ alia eſt vniuerſalis, alia particularis, alia cathegorica, alia priuatiua, alia oſtenſiua, alia ducens ad impoſsibile: quæritur quæ ſit potior. 79.3.G
Demonſtratio particularis eſt prior vniuerſali. 79.3.G
Demonſtratio potior eſt, q̄ eſt de eſſe, q̄ quę de nō eſſe, & propter quā non errabitur, q̄ propter quam errabitur. 79.3.H
Demonſtratio vniuerſalis quę dicatur, & qua ratione. 80.1.A
Demonſtratio non dicit̄ vl'is vel particularis, quia ſit de ſubiecto, quod eſt cōmune multis, vel de ſubiecto vno ſm numerum. 80.2.A
Dignitas demonſtrationis vniuerſalis ſuper particulare: penes quid ſit attendenda. 80.1.A
Demonſtratio vl'is facit ſcire ſm qd̄ ipſum, particularis aūt nō. 80.1.D
De comparatione demonſtrationum affirmatiuæ & negatiuę & ducentis ad impoſsibile. 80.4.H
Demonſtratio affirmatiua dignior eſt demonſtratiōe negatiua, quod probatur ab Ariſt. quinq; rationibus. 81.2.C
Demonſtratio ex paucioribus eſt ex prioribus, & conſequenter ex magis cognoſcibilibus. 81.2.C
Demonſtratio negatiua oſtenſiua eſt, quę primū de tertio negatiue cōcludit mediū à quo negatur primū, & affirmatur de tertio. 81.3.F
Demonſtratio ducens ad impoſsibile eſt, quæ probat verā negatiuam, aſſumit affirmatiuam oppoſitam, & ſubſumit affirmatiuā veram, & infert cōcluſionem de qua notum eſt ꝙ ſit impoſsibilis. 81.3.G
Demonſtratio negatiua potior ſimpl'r eſt ducente ad impl'e. 81.3.G
Demonſtratio ex pluribus in qualitate, eſt ex pluribus in quātitate, & ex paucioribus ſm qualitatē eſt ex paucioribus ſm quātitatē. 82.1.A
De certitudine & vnitate, & diuerſitate ſciarū & demſationū. 82.1.B
Diſtinctio & vnitas numeralis ſcientiarum, ſumuntur ex vnitate & diſtinctione aīarum, in quibus ſubiectiue ſunt. 82.2.D
Diuiſio ſcibilis in ſpecies ſpecialiſsimas habetur ab Ariſt. 83.1.B
Diſtinctio rerum vt ſcibiles ſunt, attenditur penes diuerſitatē principiorum propriorum ſubiecti ſcibilis. 84.1.A
Diſtinctio ſubiectorum ſm ſuas rationes formales, & diſtinctio ꝓpriorum principiorum, mutuo ſe conſequuntur. 84.1.A
Diſtinctę ſciæ, quam diſtinctionem exigant in principijs. 84.1.C
Diuerſarum ſcientiarum poteſt eſſe vnica concluſio. 84.2.D
Diuerſæ ſciæ, qūo eandem cóclutionē conſiderent, cū non cōmunicēt in ſubiecto, neq; in paſsionibus. 84.2.D
Demonſtrationes quomodo augeantur per media & non per media, ſed in poſt aſſumendo & in latus. 84.3.G
Demonſtrationes augeri ꝑ media ſiue in eadem ſiue in diuerſis ſcientijs, loquendo de demonſtratione propter quid: vl'r ipoſ'e eſt ibidem.
De fortuito & ſenſibili in ordine ad ſcientiam. 85.1.A
Demonſtratio honorabilior eſt ſenſibus & cognitionibus quorūcūq; cauſa eſt. 85.2.B
De diuerſitate principiorum in demonſtrationibus. 85.4.E
Diſtinctio ex parte medij, non ſufficit ad diſtinctionem opinionis & ſcientiæ. 82.2.B
Diſputatiue cōcludens idem non eſſe diffinibile & demonſtrabile diffinitionem & demonſtrationem. 93.2.D
Diſputatiue cōcludens quod quid eſt nō eſſe demonſtrabile. 93.2.B
Diſpoſitio demonſtrationis concludentis quod quid eſt. 93.4.G
Diſputatur ab Ariſt. ꝙ per ſyllogiſmum demonſtratiuum non poteſt concludi quod quid eſt. 95.1.G
Diuiſio & inductio quam ſimilitudinē habeant adinuicem. 95.2.D
Diuiſionis noīe tria poſſunt intelligi, ſ. ſyllogiſmus diuiſiuus, ꝓ diſcurſu illatiuo & pro diſcurſu formali diuiſiuo. 95.2.D. 95.3.E.F.G
Diuiſionis & inductionis ſiſ̄tudo, num teneat in qibus. 95.4.H
Diſputat̄ ꝙ quod quid eſt neq; eſt demonſtrabile per diffinitionem, neq; per contrarium, neq; alio quo vis modo. 96.1.B
Diffinitio num diſtinguatur à medio, & num dicat diffinitum eſſe, vel poſsibile eſſe. 97.1.C
Diffinitio quid noīs & qd rei quid ſignificet, & qūo diſtinguat̄. 97.1.A
Diffinitio quid noīs nihil aliud eſt q̄ nominis interpetratio, diffinitio aūt quid rei eſt eſſentialium ipſius rei explicatio. ibidem.
Diſcurſus concludens quod quid eſt, per quod quid eſt, nō eſt demonſtratiuus quia petit probandum. 98.2.E
Demōſtratio potiſsima, eſt demonſtratio pria ordine naturę. 100.2.D
De vſu primorū principiorū ex parte extremi. 66.2.D
Demonſtratio ducēs ad impoſsibile quo nam primo principio vtat̄, & quomodo. 66.3.H
Differētia accidētalis qūo addit̄ ſubiecto ſuperioris ſciæ. 71.1.C
De ſyllogiſtica forma demonſtrationis. 71.4.F
De differentia ipſius propter quid, in his, quę ſiunt, ſimul vel nō ſimul, circulariter vel nō circulariter, ſemp vel frequenter. 102.3.H
Diffinitio ſubſtantialis rei conſtat ex his quæ inſunt ſemper quorum quodlibet eſt in plus, nō tamen extra genus & tot quouſq; omnia nō ſint in plus. 106.1.D
Diffinitio neq; metaphoras, neq; quæcūq; dicuntur in metaphoris aſſumere aut inſpicere debet. 106.3.F
Diuiſiones ſm differentias vtiles ſunt ad colligendum quod quid eſt, non ad demonſtrandum ipſum. 106.2.A
Duorum cōuertibilium, neutrum magis altero cauſa eſt. 109.2.C
De varijs demonſtrationū gn̄ibus ꝑ cauſas procedentibus. 109.3.H
De cognitione principiorum demonſtrabilium. 110.3.F
Demonſtrare vnā diffinitionē de diffinito ꝑ alterā eiuſdē diffinitione, quęcūq; ſit illa, eſt ꝓceſſus demonſtratiuus rōne noſtri. 49.1.B
Demonſtratio eſt duplex, à priori. ſ. & poſteriori. 45.4.E
Demonſtratio quia, eſt per effectum conuertibilem conuertibilitate cauſalitatis & prædicationis. 68.3.E
Demonſtratio circularis, nū ſit cōueniens & poſsibilis. 68.3.E
Demonſtratio, nū ſufficiēter diuidat̄ in quia & propter qd. 70.4.G.H
Demonſtratio affirmatiua nō pōt fieri ꝑ cauſam remotam. 69.4.F
Demonſtratio procedens ex medio nō conuertibili & nō cauſa, concludit quia eſt, ſed non propter quid eſt. 69.2.A
Demonſtratio eſt ex proprijs, non ex cōmunibus. 62.1.B
Demonſtratio eſt ex his quę ſunt per ſe, & non ex his quæ ſunt per accidens. 57.2.D
Demonſtrationis cōcluſio, num poſsit eſſe per accidens. 57.3.G
Demonſtratio per cauſam diſtantem eo mō quo fieri pōt, eſt demonſtratio quia. 69.3.E
Demonſtratio propter quid, diuidit̄ in demonſtrationē propter quid tm̄, & ſimpl'r iuxta diuiſionem Auerroys. 70.4.H
Demonſtratio quia, qūo ſit per effectum cōuertibilem. 68.2.C
Demſ̄atio vere circularis, nō eſt demſ̄atio abſolute loq̄ndo. 68.4.G
Demonſtratio per cām remotam, qūo fiat ſolū ſecūda figura. 69.4.E
Demonſtratiua ſcientia eſt ex neceſſarijs. 56.1.D
Demonſtratio ducens ad impoſsibile vtitur hoc principio, omne affirmare aut negare verum eſt. 65.1.A
Demonſtratio eſt ex ijs quę ſunt ꝑ ſe, & ex neceſſarijs. 55.4.G
Demonſtratio eſt ſempiternorum. 60.1.B
De propriorum principiorum cognitione. 63.4.H
De vſu principiorū cōium & ꝓpriorū in ſciētijs demōſtratiuis. 64.2.D
Demōſtratio ſimpl'r nō pōt eē circularis, & ꝓbat̄ triplici rōne. 50.1.D
Demonſtratio eſt inſtrumentum intellectus noſtri ad concludendum diſcurſiue in materia neceſſaria. 51.1.D
Demonſtratio, quatuor queſtiones habet, ſicut & quodlibet ſcibile, ſ. an eſt, quid eſt, quia eſt, & propter quid eſt. 44.4.G
De demonſtratione quia, & qui eius ordo & diſpoſitio. 67.3.H
De omni dicitur, quod eſt nō in quodam quidem ſic in quodam quidem nō, neq; aliquando ſic, aliquando non. 51.4.E
Denominatiua dant ſolū nomen denominato nō rationem. 18.1.C
Denominatiua diffiniens Ariſt. & æquiuoca, & vniuoca, cur dixit dicuntur, & non dixit ſunt. 17.4.G
Denominatiua debent differre à nomine formæ denominantis caſu in fine vocis. 18.1.A
Denominatiua tribus cōditionibus diffinita ſunt ab Ariſt. & declarantur illę cōditiones ab expoſitore ſubtiliter. 17.4.G.H
De accidente inſeparabili cōtingit loqui bifariam, vno modo in ordine ad ſpeciē, alio modo in ordine ad indiuiduum. 58.2.B
De Differentiarum varijs acceptionibus, & quid nam ſit ipſa differentia vt prædicabile eſt oſtenditur. 8.3.G
Deſcriptio ſpeciei qua dicitur, ſpecies eſt quę ponitur ſub aſsignato genere, ſubtiliter diſcutitur. 4.2
De augmēto demonſtrationis in aſſumēdo, vel poſt aſſumēdo, ex parte ſubiecti, & ex parte paſsiōis, via cōpoſitiua, & reſolutiua. 67.3.F
Diſpoſitio iportat ordinē habēus partes, aut ſm locū, aut ſm potētiā, aut ſm ſpeciē vbi tangunt̄ oēs diſpoſitiones ſm Simplicium. 32.3.H
Diſpoſitio dupliciter ſumitur, vno modo vt diſtinguit̄ cōtra habitū, & vt eſt genus ad habitum & diſpoſitionem. 33.3.E
Dialectica, & ſi aliqua vniuerſaliter tentet demōſtrare cōmunia omnibus vtitur. 65.1.A
Dialectica & Metaphyſica, qūo omnibus vtantur. 67.1.A
Dici ſm realem exiſtentiam de aliquo, eſt qn̄ ſubiectū eſt exiſtens in rerum natura. 21.4.G
Dici cum complexione cōtingit eſſe cum verbo, & ſine verbo, dici tn̄ cū complexione principaliter iportat cōplexionem verbalē. 18.2.B
Dictio excluſiua, non excludit à concomitantibus, & eſt regula generalis. 18.1.B
Differentia vt eſt prædicabile ab alijs diſtinctum, nec genus, nec inferiora aliqua per rectam lineā reſpicit, ſed ſpecies, & qūo de genere, ſic indiuiduis, & ſpecie prædicetur. 12.1.D

Differentia, in quantũ diſſorẽtia eſt, adeo appropriauit ſibi hũc actũ, ſ. diuidere, vt ab ipſa inſeparabilis ſit. 12.2.B
Differẽtia nõ diuidit genus ſm id quod eſſentialiter eſt, ſed poteſtatis eius partes diuidere & ſecare dicitur. 12.2.C
In diffinitione differẽtię qua dicit Differẽtia eſt quod eſt aptũ natum diuidere ea quę ſub eodem genere ſunt, cur prætermiſſum ſit à Peripateticis ꝙ ſit diuiſiua generis. ibidem.
Differentia nõ omnis prędicatur de pluribus differentibus ſpecie, ſed differentia nobis nota. 11.2.D
Differentia vltima cõuertibilis cũ ſpecie, non eſt vere differẽtia. 11.3.E
Differentia vltima habet tria in ſe, ſ. ꝙ diuidat genus, & ꝙ conſtituat aliqd ſub gñe & ꝙ ad vnicã & indiuidualẽ naturã determinet. 11.3.E
Diffuſe, & ſubtiliter declarantur ij actus differentiæ, & oſtenditur quæ differentia diffiniatur apud Ariſt. & Porph. ibidem. F.G.H
Differentiæ per ſe, ingrediũtur diffinitionẽ ſubſtantialem rei, faciunt aliud, & non ſuſcipiunt magis & minus, Differentiæ vero per accidẽs contrario modo ſe habent. 9 4.H
Differentia, ſicut põt accipi dupliciter, ſ. formaliter & materialiter, ita põt diuidi dupliciter, & harum diuiſionum duplex eſt ſenſus. 9.2.C
Differentia diuiſa à Porphyrio abſolute in intentiones, non autem res, cũ eandẽ rẽ contingat cõiter, & ꝓprie, & magis ꝓprie rebus diuerſis dñam eſſe, in ordine aũt ad vnũ, rerũ forte fuit illa diuiſio. 9.2.C
Differentiæ diffinitio qua dicit ꝙ dña eſt quę ꝑdicat de pluribus differentibus ſpẽ in quale quid declarat ab expoſitore diligenter. 11.2.B
Differentia vltima quę eſt vere differentia eſt quæ non repugnanter, ſeu negatiue de pluribus differentibus ſpecie prædicetur, & ſi conuertibilis cum ſpecie ſit. 11.2.C
Differentia nõ prædicatur in quale accidentale ſed eſſentiale, quia differentia per ſe, eſt intrinſeca ipſi ſpeciei. 12.1.A
Differre numero qd ſignificet apud Porphyrium & Ariſt. 4.3.
Dña inter dicere ſi affirmatio eſt eã affirmatiõis & ecõuerſo, & dicere ſi affirmatio infert affirmationẽ & ecõuerſo qualis ſit. 69.3.G
Differentię quinta diffinitio, qua dicit. Differẽtia eſt quę conducit ad eſſe, optime & ingenioſe exponitur. 13.1. per totũ.
Dña quõ ſit pars diffinitionis ſubtiliter ab expoſitore diſcutit. 13 1.D
Differentia non eſt diuiſiua generis inquantũ eſt totum eſſentiale, ſed inquantum eſt totum poteſtatiuum. 12.3.G
Differentiæ deſcriptio qua dicitur, Dña eſt qua differunt à ſe ſingula, declaratur quo ad partes notatu dignas. 12.4.E.F
Differentiam ſuſcipere magis & minus quomodo intelligendum ſit pulcherrime declaratur. 10.2.B.C.D
Dñæ ſuperiorũ, ſunt ẽt differentiæ inferiorũ, ſed nõ ecõuerſo. 19.2.D
Differentiæ nominis ſignificatio, triplex eſt. 8.4.E
Dñæ diuerſæ ſpecie vocantur illę quę ſunt diuerſę formaliter. 19.2.C
Differentia inter paſſibiles qualitates & paſſiones quę ſit. 34.3.G
Dñæ inſeparabiles p ſe, ſunt diuiſiuę generis & ꝯſtitutiuę ſpẽi. 10.1.B
Differentiæ per ſe poſſunt dupliciter habere perſeitatem, & reſpectu generis, & reſpectu ſpeciei. 10.1.C.D
Differentiæ facientes alterũ, & faciẽtes aliud, in quo differant. 9.1.H
Differentię oẽs alteritatẽ, ſeu diuerſitatem aliquam facere formaliter, vel virtualiter dicuntur, ſed diſsimiliter &c. 9.1.C
Quid ſonet facere aliud, & facere alterum declaratur, & quid ſint iſti termini. ibidem.
Duplex ſenſus illius diffinitionis, differentia eſt quæ facit aliud, & alterum &c. ibidem.
Diffinitio ſpeciei qua dicitur, ſpecies eſt quæ prędicat de pluribus differentibus numero, nõ eſt eius qddtatiua diffinitio, ſed deſcriptio. 4.3.
Diffinitio quõ ſit vñum, ſi nõ eſt vniuerſalis neq; particularis. 64.2.B
Diffinitio qualitatis data eſt à poſteriori, qualis vero à priori. 36.1.A
Diffinitio, ad hoc inuenta eſt, vt quod diffinitum implicite importat, explicite ſignificet. 13.1.B
Diffinitio eſt demonſtratio ſola poſitione differens, quę eſt perpetuorũ & non corruptibilium. 60.1.D
Diffiniri per reliquũ, & diffiniri ad reliquũ in quo differant. 4.1.B
Diffinitionis denominatiuorum vltima particula. ſ. quę ſm nomen habent appellationem diligenter diſcutitur. 18.1.C
Difficile & facile mobile, vt ſunt differẽtiæ ſpecificę diſtinguentes habitum & diſpoſitionem inter ſe, & vt ſunt modi eſſendi eorum, ęquiuoce dicuntur. 33.2.D
Dignitates & ſuppoſitiones in quo differant. 64.1.B
Diſtantia non vniuoce dicit de locali & ꝯtraria, ſed analogice. 28.1.D
Diſtincte vel confuſe concipi, non ponit diſtinctionem in re cõcepta ſecundum ſe. 50.3.H
Duplex eſt priuationũ genus, quoddã. ſ. quod habet ĩmediatũ ordinẽ ad ſubiectũ, quoddã vero quod nõ habet ĩmediatũ ordinem. 39.3.F
Duę differẽtiæ ex oppoſito euacuantes gñis poteſtatẽ, generi neceſſario ĩſunt ſub diſiũctiõe & ĩ vtriuſq; rõe, genus vt additũ cadit. 53.3.H
Dubitatio de ſuſceptione magis & minus in qualitate põt habere duplicẽ cõſiderationẽ, logicã. ſ. & phyſicã, & quõ ſit terminãda. 36 3.G
Duabus cauſis contingit circulari diſcurſu abſq; reprehenſione vti, & quę ſint illę cauſę. 68 4.H
EAdem problemata ſunt, quę idem habent medium. 108.1.B
Ea quæ ſępe fiunt in rerum natura, poſſunt conſiderari dupliciter, vel in ordine ad ſubiecta ſua abſolute, vel in ordine ad eadẽ ſubiecta ſic diſpoſita. 61.4.E
Eclipſis relata ad lunam, non ineſt ſibi neceſſario, ſed relata ad cauſam ſuam, ſ. interpoſitionem terrę ineſt ſibi neceſſario. 56.4.G
Effectum eſſe conuertibilẽ cum cauſa, contingit duobus modis, vno modo ſecundum prædicationem, alio modo ſecundum cauſalitatẽ, & quid ſit vtrunq;. 68 2.C
Eorum quæ ſępe fiunt ſcientiæ ſunt & demonſtrationes. 60 2.A
Eadem eſſe principia omnium ſyllogiſmorum eſt impoſſibile. 86.1.A
Eiſdem eadem, quomodo eadem inter ſe. 86.2 D
Elementum demonſtrationis quid ſit, & quõ ĩmediatę propoſitiones elementa ſint demonſtrationum. 78.2.D
Elementum proprie ſignificat id ex quo ſit aliquid primo inexiſtente indiuiſibili ſpecie in aliam ſpeciem. 78 3 F
Elementum, ad hoc ꝙ vere alicuius elementum ſit quatuor conditiones habere debet. 78 3 F
Enunciabile idem, num ſciri & opinari ſimul ab eodẽ poſſit. 89.1.A
Enunciabile idem nihil prohibet ab eodem ſimul teneri per medium contingens & per medium neceſſarium. 89.1.A
Enunciabile idem, licet contingat cognoſcere ſimul per medium contingens & neceſſarium, non tamen contingit illud ſimul opinari & ſcire. 89.2.B
Enunciatio oĩs cuius res ſignificata non põt aliter ſe habere, ꝗ ſicut per illam enunciationẽ ſignificatur, eſt enunciatio neceſſaria. 56.4.E
Enunciatio affirmatiua de tertio adiacẽte, non ſignificat ſubiectũ aut prędicatũ eſſe, ſed coniunctionẽ prędicati cum ſubiecto. 56.3.E
Entium diuiſio, in ea quæ ſunt, alia de ſubiecto quodã dicuntur & in ſubiecto nullo ſunt, &c. exacte ab expoſitor examinat 18 3.E.F.G.H
Errores duo elidũtur, alter eorũ qui omnino demonſtrationẽ tollunt, alter vero illorũ omnium qui demonſtrationẽ eſſe ponunt. 49.4.F
Error circa acceptionem vniuerſalis eſt triplex. 54.3.G
Ens ſcibile põt dupl̃r diuidi, vno mõ vt ens, alio mõ vt ſcibile. 83.1.D
Eſſentias rerum exiſtere poteſt accipi dupliciter, ſ. abſolute, & pręſuppoſito vniuerſo. 90.4.G
Eſſe ſimpl̃r, & eſſe in parte, qd ſonet apud Ariſt & Alpharabiũ. 91.2.E
Entia, vt incõplexe concepta diffinitionem ingrediuntur. 18 2.G
Ens non eſt genus generaliſſimum, quia ſic eſſet vniuocum. 6.4.
Eſſe quõ diſtinguatur ab eſſentia, & quõ ex eo qd ens nõ ẽ genus, ens diſtinguatur ab eſſentia. 96.4.G
Eundem conceptum eſſe priorem & poſteriorem & haberi & nõ haberi de eadem re, eſt impoſſibile. 50 4.G
Ex effectu neceſſario non ſemper poteſt probari cauſam eſſe, ſed tunc tñ qñ cauſam eſſe eſt minus notum nobis. 92.1.D
Ex defectu medij non prouenit ꝙ ſcientia non probet ſuum ſubiectũ eſſe, ſed ex defectu conditionis huius ꝙ ſubiectũ ponitur non vt minus notum, ſed vt notiſſimum. 92 2.A
Ex propoſitionibus per ſe, ſequitur concluſio per ſe non ſolum materialiter, ſed etiam formaliter. 94.1.B
Experimentum, num exigatur ad notitiã primorum principiorũ vel ſola ſufficiat ſenſitiua interior cognitio & qua ratione. 111.1.C
Eiuſdem cõcluſionis media, quæ non ſunt ſubinuicem, contingit eſſe eiuſdem ſcientiæ. 84.4.E
Ex priuatione dicitur res fieri per accidens, ſi ly ex denotet cauſam materialem. 77.2.A
Exempla dantur non vt ita ſint, ſed vt diſcentes intelligant. 39.2.C
Exempla apud Ariſt. non ſunt valde ponderãda pręſertim in Logyca, quia frequenter vtitur aliorum opinionibus. 39.2.C
Ex alio genere deſcendentem non eſt demonſtrare. 59.3.G
Ex accidente & ſubiecto, non reſultat vnum totum, ſicut ex materia & forma. 19.1.B
Ex ſimilibus cauſis, ſimiles proueniunt effectus. 34.2.D
Extremorum altero exiſtente in quodam toto, num fiat propoſitio negatiua immediata. 72,2.B
Extrema ꝓpoſitiõis, quadrupliciter ſe habẽt ad pſeitatẽ, & quõ. 53.2.C
Ex Epilogo Porphyrij oſtenditur, ꝙ vnicũ tñ capitulum de genere & ſpecie fecerit auctor. 8.3 G
Ex puris affirmatiuis in ſecunda figura non licet arguere, quia medio termino conſequente primam vt antecedente vtram. 67.2.B
Ex falſitate propoſitionis de ineſſe, non ſequitur falſitas propoſitionis modalis. 67.2.C

Ex puris affirmatiuis inconuertibilibus valet argumentum. 67.2.D

FAtuum eſt dicere, ꝙ differentia ſpeciei athomæ, prædicetur de pluribus differentibus ſpecie. 72.3.H
Famoſas trẽs ſpecies quantitatis, vt logicæ diſciplinæ conueuit ennumerat Ariſt. quæ ſpecialem rationem menſuræ exprimunt. 27.3.E
Facere aliud, & inferre aliud, valde differunt inter ſe, ideo diligenter notandus eſt textus vbi dicit auctor, differentiam facere aliud & non dixit inferre. 9.2.B
Falſum eſt propoſitionem neceſſariam cõmuniorem eſſe propoſitione per ſe, & probatur authoritate & ratione. 57.1.D
Fides inter virtutes intellectuales numerari non poteſt. 87.2.D
Formaliter ingredi demonſtrationem eſt ſecundum ſeipſum in demonſtratione aſſumi. 65.3 H
Forma non ſubſternitur factioni formæ alterius niſi forte vna ſuſcipiatur mediante alia. 77.1.B
Fortuitorum non eſt ſcientia per demonſtrationem. 85.2.A
Fidei certitudo non eſt intellectus vt ſic, ſed vt ſtat ſub imperio voluntatis. 87.2.C
Finis bonus eſt, propter quem aliquid fit à natura, aut ab arte. 102.1.C
Factum eſſe non eſt continuum cũ fieri, nec alio facto eſſe. 103.2.B
Figurarum magis faciens ſcire, maxime prima eſt. 72.1.C
Figura prima, aut omnino, aut ſicut frequenter formas demonſtrationem propter quid. 72.1.C
Figura prima alijs non indiget, ceteræ aũt per hanc denſantur & augmentantur, quouſq; in immediata veniant. 72.1.G
Figuræ, formæ artificialiũ ſunt, & ꝯſiſtũt ĩ terminatiõe q̃titatis. 33.2.D
Forma nõ eſt pars materię, & ĩpoſſe eſt ꝙ ſit ſeparata à materia. 18.4.H
Forma ſubſtantialis licet non ſit in materia ſicut pars in toto, eſt tamẽ in materia exiſtente ſicut pars in toto. 19.1.B

GEneris & ſpeciei notitia, cum ſint celatius, differentiæ cognitionem iure præceſſit, quæ eſſentialiter ſpecie prior eſt, & analogũ tum ex materia tum ex rebus ipſis in tria analogata diſtinctũ, quorum differentia magis prædicabile eſt. 8.4.E
Genus totum vniuerſale tantum eſt, indiuiduum vero pars ſubiectiua, ſpecies vero totum & pars eſt ſubiectiua, quamuis totum diffinibile ſit, genus vero pars illius. 8.3.F
Genus & differentia in quo differant. 15.1.D
Generis & ſpeciei quid ſit cõmune habetur. 15.2.B
Quæ ſint eorum differentiæ. ibidem.
Generi & differentiæ cõmune eſt continentia ſpecierum, licet genus plures ſpecies contineat quam differentia. 25.2.B
Generi & accidẽti in qbus cõmunicent, & in quibus diſcrepẽt. 15.3.F
Genus extenſiue magis collectiuum eſt quam ſpecies, quæ intenſiue plura continet. 7.2.
Genus ſicut duplicẽ totalitatẽ habet, ita dupliciter diuidi põt. 12.2.D
Generaliſſimum diffiniri non poteſt, quia genere caret. 32.5.E
Generis qualitas eſt differentia, quia determinat eius potentiam, & quale ſit ſignificat. 12.1.B
Generaliſſimi, ſubalterni, & ſpecialiſſimi deſcriptio declaratur. eiſ.
Genus, & ſpecies quomodo ſint correlatiua, & quomodo non. 3.4.
Quæ, & quot ſint q̃nes, q̃s omiſit Porphyrius. c.1.col.3.D
Generis prima acceptio declaratur. c.1.col.4.
Eiuſdem ſecunda ſignificatio ponitur. ibidem.
Genus, eſt vniuſcuiuſq; generationis principium, quomodo intelligitur. ibidem.
Genus diffinitur tribus conditionibus. c.2.c.1.
Generis tertia acceptio ponitur & declaratur. ibidem.

HAbitus quando debiliter retinentur, etiam diſpoſitiones vocantur. 33.1.D
Habitus nullus ꝓprie eſt in corpore, ſed omnes ſunt aut totaliter, aut principaliter in anima. 33.2.B
Habitus aliquis diſpoſitio, & econtrario diſpoſitio habitus vocatur, ſed per accidens. 33.2 D
Habitudo generis & ſpeciei, q̃uo conueniant inter ſe. 6.2.
Habitus & diſpoſitiones ſm̃ ſua genera dicuntur ad aliquid, ſm̃ vero ſpecies dicuntur qualitates. 37.2.B
Habitu principiorum cognoſcuntur concluſiones in potentia, habitu vero ſcientifico cognoſcuntur in actu. 49.3.E
Habitus principiorum eſt ſimpliciter nobilior ſcientifico. 49.4.E
Habituũ gña in ad aliquid, ſpecies vero in qualitate collocant̃. 37.2.A
Habitus & diſpoſitio differunt ſecundum perfectum, & imperfectum in eadem ſpecie. 33.1.A
Habitus tripliciter ſumit̃, & quę ſit iſta trina acceptio declarat̃. 32.3.G
Habitus in quo differat à diſpoſitione ponitur, & eſt ꝙ diſpoſitio facile, habitus vero difficile remouetur. 32.4.G
Habitus & diſpoſitio, num vna, vel duæ ſpecies qualitatis ſint. 32.4.H
Habit⁹ principiorũ, neq; determinati, neq; ab alijs habitib⁹ ſiunt notiorib⁹, ſed quadã potẽtia ignobiliore ſm̃ certitudinẽ, i. à ſenſu. 110.4.H
Habitus principiorum non eſt de nouo acquiſitus. ibidem.
Habitus principiorum non eſt inditus. ibidem.
Habitus principiorũ non eſt ſcientia, ſed intellectus. 111.1.A
Habitus primorum principiorum quomodo ſit à natura. 111.4.E

IGnorantia demonſtratiua quæ ſit. 72.4.F
Ignorantia non ſm̃ negationem, ſed ſm̃ diſpoſitionem dicta per ſyllogiſmum eſt facta deceptio. 73.3.E
Ignorantia ſm̃ diſpoſitionẽ in his quæ ſunt primo, aut nõ ſunt, ꝯtingit dupliciter ſ. cũ ſimplr̃, & cũ ꝑ ſyllogiſmũ accipit̃ opinio falſa. 73.3.E
In ſecũda figura totas eſſe ꝓpoſitiões vtraſq; falſas nõ cõtingit. 73.3.G
Inductionem facere non habentẽ ſenſum eſt impoſsibile, q̃m ſingularium proprie ſenſus eſt. 73.4.H
Ignorantia opponitur demonſtrationi ſcientifice. ibidem.
Ignorantia ſm̃ diſpoſitionẽ, nũ ſit ꝑ ſyllogiſmũ facta deceptio. 74.1 B
Infinitis exiſtentibus medijs inter prædicatum & ſubiectũ, contingit à prædicato in infinitum deſcendere prædicationes. 75.2.A
In priuatiua demonſtratione ſtat̃, ſi & in ꝓdicatiua ſtat̃ in vtriſq;. ſ. ſurſum in vniuerſaliſsimum & deorſum in particulariſsimum. 75.2.B
In negatiuis eſt ſtatus in omni figura. 75.2.D
In ſecunda figura nõ põt ꝓcedi in infinitũ in negatiuis, quin infinitentur affirmatiuæ prædicationes in ſurſum. 75.2.D
Infinita non eſt pertranſire. 75 3 H
In his quæ ꝓdicant̃ in quod qd eſt, nõ ꝓcedit̃ in infinitum. 76.2.B
Impoſſe ẽ oĩa æque ꝓdicari adinuicẽ, licet ꝯtingat vere dicere. 76.2.D
In affirmatione prædicatorum quidditatiuorum, non eſt proceſſus in infinitum. 76.3.G
In affirmatiuis demonſtrationibus, mediũ nequaq̃ extra primũ & tertium accipiat̃, ſed ſemꝑ mediũ demonſtrat̃ de quo primum. 78.2.B
In priuatiuis demonſtrationibus in prima figura, mediũ non eſt extra affirmatiuæ minoris terminos aſſumere, ſed ſemꝑ ĩtra ꝓcedit̃. 78 2.B
Incorruptibilitas arguẽs magis eſſe: eſt incorruptibilitas poſitiua, quã vniuerſale non admittit. 80.2.A
Incorruptibilitas negatiua arguit etiam directe perfectiorem modũ ipſius eſſe quidditatiui. 80.3.G
Impoſſe eſt ex inferiorũ cõuenientia, ſuperioris notitiã acquirere, niſi ĩ cognitione particularis eſſet in potentia cognitio vl̃is. 80 4.E
Idem ſubiectum cadere ſub eadẽ ratione formali ſub diuerſis ſciẽtijs impoſsibile eſt, & ſilr̃ eſt impoſsibile eandem paſsionem ſub eadem ratione formali demonſtrari à diuerſis ſcientijs. 84.3.E
Inuenientia cauſans opinionem vnde oriatur. 87.3 F
In generatione ſubſtãtię diſpoſitiones antecedũt formam, & in aduentu formæ corrumpuntur & firmiores concomitantur. 89.2.B
Inquirere prędicata quidditatiua abſolute, ſm̃ inexiſtentiam eorum, pertinet ſimplr̃ ad quæſtionem quia eſt. 91.2.D
Inductio & diuiſio quã ſilr̃itudinem habeant adinuicem. 95.2.D
Inductionis & diuiſionis ſilr̃itudo, num teneat in omnibus. 95 4.H
Inter cãm & cãtũ opꝫ alterã cãm mediare ſi imediatę nõ ſunt. 105.1.A
In his q̃ ſiũt, & factis & futuris, q̃uo eadẽ ſit cã ſm̃ ſubſtantiã. 105.3 G
Immediatorũ principiorũ, an eadẽ ſit cognitio, an non eadẽ. 110.4 G
Indiuiduũ ideo maxime ſubſtãtia dictũ eſt, quia ſubijcitur oĩbus quibus ſpecies ſubijcitur tam accidentibus q̃ ſuperioribus, & vltra hoc ipſi ſpeciei. 21.1.A
Indiuidui aſsignatio data à Porphyrio, ſm̃ Auerroem non eſt vera indiuidui aſsignatio, quia non conuenit omni indiuiduo, ſed tantum indiuiduis accidentium. 8.1.A.
Indiuidua ſubſtantię, neq; denominatiue, neq; quidditatiue de aliquo prædicantur. ibidem.
Indiuiduo, ineſt accidens ĩſeparabile neceſſario, nõ ſolum ſm̃ rem, ſed & ſm̃ intellectum cõponentẽ & diuidentem, phyſice tamen. 58.3.E
Indiuiduum vagum ꝓdicatur de pluribus, ſed in quale, cui non obſtat indiuiduum prædicari de vno ſolo. 8.1.C
Indiuiduum eſt duplex, vagum. ſ. & ſignatum. 8.1.C
Indiuiduũ vagũ ſm̃ Diuum Thomam prędicatur de pluribus non ſolum ſm̃ vocem, ſed ſm̃ rõnem ſignificatam. 8.1.D
Indiuiduũ vagum q̃uo dicatur prædicari de pluribus, & ſm̃ quam proprietatem hoc ſibi conueniat. 8 2.A
Indiuiduum, quare hoc nomen ſortitus ſit. 7.4.
Indiuiduum triplici nomine declaratur. 7.4.
Indiuiduũ, artificioſa prędicatione de nullo, neq; de multis prędicatur, naturali vero de vno ſolo. i. de ſe ipſo prędicatur. 7.4.
In demonſtrationẽ, nũ ſit afferre inſtantiã ꝑ ꝓpõnẽ ſingularẽ. 67.1.C
Identitas ꝓpoſitionis, ex idẽtitate cõceptuũ nõ vocũ ſumẽda ẽ. 51.1.A

In deno-

In denominatione tria ſunt,ſ.forma denominans,res denominata,& ipſum denominatiuum. 17.4.F
Identitas propoſitionis ſecundum ſe,attenditur penes identitatem ſui ſignificati complexi & totalis. 51.2.C
Identitas propoſitionis ſm ſe,variatur ex alietate conceptuū obiectaliū ſm ſe,& non ex varietate conceptuum formalium. 51.e.D
In diuiſione differētię,ly,per ſe,idem ſonat quod eſſentialiter,ly vero per accidens idem eſt ꝙ extra eſſentiam. 10.1.B
Id eſt vnūquodq;, quod eius proprio nomine denotatur,vnde ſubſtantia particularis per aliquod nomen ſignificata, non prædicatur cum magis & cum minus. 25.1.C
In illis contrarijs quorum medijs caremus nominibus, negatione extremi circūloquimur. 39.2.B
Impſę eſt duo pure poſitiua fieri circa idē ꝓximū ſuſceptibile. 39.3.E
In quantitate non eſt contrarietas ſed in vbi. 28.1.D
In qualibet ſcientia ſunt propriæ reſponſiones,quę.ſ.ſunt ſm illam determinatam ſcientiam. 65.1.B
Inſtantia in demonſtratione,eſt ꝓpoſitio demonſtratiua. 65.1.D
Infinitum relinquendum eſt ab arte,qa de eo non pōt eſſe ſcīa. 6.4.
In ſecundo modo dicendi p ſe,propoſitiones tripliciter reponunt,ꝓprie primario,ꝓprie ſecūdario,& improprie. 53.1.B.C.D
In ſingulis prędicamentis,ſingula ſunt generaliſsima. 5.2.
In ſcientijs realibus oportet præcognoſcere ſubiectum eſſe in rerum natura actualiter,in rationalibus vero ſufficit ſubiectum eſſe,in eſſe obiectiuo. 45.4.G
In perpetuis non differt eſſe & poſſe. 45.4.G
In ſubiecto eſſe quō diffiniatur ab Ariſtotele,& quomodo ſit gloſanda & intelligenda diffinitio. 18.4.G.H
In qualibet ſcīa ſunt ꝓprię interrogationes ſcientiales. 65.1.B
Interrogatio & propoſitio ſyllogiſtica idem ſunt. 65.1.B
In oppoſitis contradictorię duo ſunt ex parte cuiuſq; extremi,& quæ ſint. 40.2.C
Intellectus quō habitus primorū principiorum dicatur. 64.2.A
In primo modo dicendi per ſe,propoſitiones reponuntur tripliciter, ꝓprie.ſ.& principaliter,proprie & ſecūdario,& q̄dā ip̄proprie. 52.3.G.H
Infinitum impoſsibile eſt pertranſire. 49.4.F
In ſpecialiſsimis ſpeciebus, nulla ē magis ſubſtātia q̄ alia ſimiliter nec in primis ſubſtantijs vna eſt alia magis. 22.1.C.D
Inter ſecundas ſubſtantias,magis ſubſtantia eſt ſpecies q̄ genus & probatur duplici ratione. 21.4.H
Inter eſſe in ſubiecto,& eſſe formę ſubſtantialis in materia, maxima differentia eſt & vnde pōt ſumi differentia iſta. 19.1.A
Intentio libri Prædicamentorum,ſm opinionē quorūdam illuſtrium Philoſophorum,eſt tractare de vocibus incōplexis,vt ſignificatiuæ ſunt rerū incōplexarū,quæ opinio diſcutitur ab expoſitore. 16.4.E
Illud quod nunq̄ abeſt,non dicitur tantum ſemper eſſe,ſed illud quoque ſempiternum dicitur,quod infallibiliter ſuo tpe inuenit. 11.4.H
Inter diffinitionem & diffinitum nullum eſt mediū ſm ſe,licet poſsit aſsignari ratione noſtri. 49.1.A
Intelligens eſt melius diſpoſitus q̄ ſciens. 49.3.G
In ſubiecto cuiuſcūq; propoſitiōis per ſe clauditur intrinſece ratio formalis inhærentiæ prædicati. 53.4.E
In his quę ſunt p accidens contingit falli ſapientes. 45.4.G
Inter habitum & priuationem, eſt ordo generationis vel in ſe, vel in ſuis generationibus. 39.3.H
Intentio prima & ſecunda quid ſint declaratur. 6.2.6.4.
Iuſtitia non eſt virtus media inter duas malitias ſicut alię virtutes morales,ſed opponitur iniuſtitię vt extremū alteri extremo. 36.1.D

Liber Priorū regulat diſcurſum,ars tradita in libris Perihermenias regulat cōpoſitionē & diuiſionem, Liber vero prędicamentorū dirigit ſimplicium intelligentiam. 16.2.D
In prima operatione intellectus licet nec veritas nec falſitas inueniat, multipliciter tamen cōtingit admiſceri ſibi verū vel falſum ibidem.
Liber prædicabilium Porphyrij,non ſolum eſt pars Logicæ,ſed etiam via ad Categorias Ariſtotelis, car.1 col.1.
Libri prædicamentorum intentio, eſt, adunare ad decem genera oīa entia diſperſa & infinita,ordinateq; diſtinguere. 16.3.H
Licet oīs ꝓpoſitio in qua p̄dicatum eſt de rōne ſubiecti ſit īmediata: & per ſe,non tn̄ ſola talis eſt īmediata & per ſe nota. 49.1.B
Licet ꝓpoſitio īmediata & per ſe nota ſit illa,in qua prædicatum eſt de ratione ſubiecti,non tamen eſt ſola illa. 79.1.A
Lineę,ſupficiei corporis,& termini cōis,qd noīs declaratur. 66.3.H
Linea,ſuperficies,ſoliditas,& locus, quātitates ſunt habentes poſitionem in partibus. 27.1.C
Loci partes copulari ad eundē terminū,ad quē copulant partes corporis locati quō verificet,& ſm quā opinionē hoc dixerit Ariſt. 26.4.H
Loco phyſico,locus contrarius eſt,non autem loco ſm rationem menſuræ conſiderato. 28.1.D
Loci & temporis,(quę ſunt reliqua duo cōtinui membra)declaratio, habetur ab expoſitore diligentiſsime tradita. 26.4.G
Loci partes,ideo dicuntur copulari ad terminum cōmunem,quia partes corporis locati ad terminum copulantur cōmunem. 26.4.G
Locus à partibus ſufficienter enumeratis,in prędicatis ſm realem exiſtentiam,tenet etiam negatiue. 21.4.H
Logica eſt de ſecundis intentionibus adiunctis primis,quę eſt propoſitio Auicennę,quomodo intelligitur. 3.L.
Logica nil aliud eſt, q̄ ars directiua actuum rationis, & ordinatur ad ipſum rationis opus,vt proprium finem. 16.2.C
Logica,ſm doctrinam Auicennæ in principio ſuæ Logicæ,nō eſt conſiderare de vocibus ex intentione,ſed ex neceſsitate. 16.4.F

Magnū & paruū nō dicunt eſſe cōtraria, qa idē eēt ſibi ipſi cōtrariū,cū idē ꝯtigat eē magnū & paruū reſpectu diuerſoꝝ. 28.1.B
Magnum & paruū multū & paucū non ſunt contraria. 28.1.A
Multę ſunt res de genere accidētium,quę proprie prędicātur de rebus alijs de genere accidentium. 77.2.B
Multę ſunt cōiunctiones p ſe,quę nō faciunt prædicationē p ſe aliquo modo niſi improprie. 77.3.G
Methaphyſica,illas entis & ſubſtātię drīas & partes ſubiectiuas conſiderat:quę ens & ſubſtantiam extra abſtractum à materia ſm rationē & eſſe non ducunt. 83.3.F
Medię propoſitiones,ſi oēs eſſent concluſiones & nō principia: principia remanerent pauciſsima. 16.2.C
Mediū neceſſariū & contingens poſſunt dupliciter inueniri,ſ.vt cauſantia ſeorſum ſuos proprios effectus,& vt inueniunt cauſantia vnicū aſſenſum certum nō dubium. 59.1.B
Medium quō non cōuertibile ſit cum paſsione. 26.2.D
Medium ipſius quod quid eſt,neceſſarium eſt eſſe quod quid eſt,ſicut & proprij proprium. 98.1.B
Mediū ī demonſtratiōe qd ſit,diffinitio.ſ.ſubiecti,an paſsiōis 100.2.D
Malum omnifariam contingit ex particularibus defectibus, bonum aūt vno modo ex cauſa integra. 17.3.E.F.G.H
Medium propoſitionis eſt triplex, quoddam ſm ſe tm̄,quoddam quo ad nos tm̄,& quoddam ſm ſe & quo ad nos. 50.2.D
Modi errandi circa prædicatum vniuerſale. 54.c.A
Modi,qb⁹ relatiua ad ꝯuertētiā dicūt,duo ſunt,& q ſint ponit. 12.4.G
Modi eſſendi in,octo ſunt,qui duobus verſibus continentur. 18.4.E
Mediū extra ſumit qńq; ꝓ eā nō īmediate ꝓxima effectui,&: ꝓ eā cōq; nō conuertibili cū ſuo effectu conuertibilitate cauſalitatis, 68.2.D
Medium & extremum,an eiuſdē generis eſſe conueniat. 52.4.F
Medium eſt duplex.ſ.per participationem,& per abnegationem,& qd ſit vtrunq;. 39.c.B
Medium quot modis contingit eſſe non conuertibile, & quæ ex tali medio demonſtrationes fiant. 69.1.B
Mors,& cōbuſtio,& quęcūq; ab his denominatiua nō inter accidētia, ſed inter repugnantia p̄dicata annumerātur,& quare. 14.2.D
Motus nō numeratus eſt īter q̄titates,qa nō hēt aliquā rōnē ſpecialem mēſurę & caret indiuiſibili ſubſtātifico vnius generis. 27.3.E
Magnum & paruum & multum & paucum non ſunt quantitates, ſed potius ad aliquid. 27.4.G
Motus,per ſe,reſpicit quatuor genera,ſ.ſubſtantiam,quantitatē,qualitatem,& vbi,per accidēs aūt ad omnia ſe extendit. 38.1.C

Naturalis īpotentia dupl'r cōſiderari pōt,ſ.priuatiue,& contrarie, & de qua īpotentia ſit intelligenda diffinitio. 33.4.F
Naturalis potentia,& ſi prior ſit habitu ordine gñationis,habitus tñ eſt prior naturali potentia ordine perfectionis. 33.4.G
Neceſsitas in ꝓpoſitionibus & ꝯſequētijs,attēdit penes cōnexionem ſignificatorū p terminos,& nō penes exiſtentiā eorundem. 61.1.D
Neceſſe ē ꝯcluſionē demonſtrationis ꝑpetuam eſſe ſimpl'r. 60.1.D
Neceſsitas ī ordine ad cām,nō ſufficit ad demōſtatiōis ꝯclōnē. 56.4.H
Nominis qdditas tunc pręcognoſcitur:qñ eius ſignificatio innoteſcit. Rei vero quidditas,nō niſi per eſſentialia pateſit. 45.3.G
Nomē diffiniti ſigñat naturā ꝯfuſe,diffinitio vero diſtincte. 50.1.G
Non eſſe in ſubiecto non eſt proprium quarto modo ſubſtantiæ, qm̄ conuenit etiam drīæ ſubſtantię. 68.3.G
Non incōuenit idē collocari in duobus p̄dicamētis,ſi contingit idem habere diuerſam conſiderationem. 37.2.A
Nihil eſt magis intimū alicui,q̄ ſua diffinitio. 59.1.C
Non eſt inconueniens,ſcientias oēs analogiis vti. 67.1.A
Non oīa noīa q̄ ſigñant ad aliqd,ęqualiter ſignificāt relationē. 12.1.B
Notitia principiorū eſt certior & euidētior non ſolū quo ad nos ſed ēt ſm naturam quā ſit notitia concluſionum. 49.3.F.

Negatiuę vniuerſalis oppoſitæ affirmatiua vniuerſali vere & imediate deceptio ſit in prima & media figura. 73.3.G

Num contingat aliqua cognoſcere abſq; inductione à ſenſibilibus acepta. 74.2.D

Nunquid tertio exiſtente infimo contingat in infinitum ire, accipiendo eius primo prædicatum, & prædicatum prędicati, & ſic deinceps, aut neceſſe ſit alicubi ſtare. 74.4.F

Nunquid primo exiſtente ſummo, contingat in infinitum ire ſumēdo eius primo ſubiectū, & ſubiectū ſubiecti, & ſic deinceps, aut neceſſe ſit hic ſtare. 74.4.G

Non contingit infinita eſſe media, ſi in ſurſum ideſt magis vlē, & deorſum ideſt particulare ſtent prędicata. 75.2.A

Neq. in ſurſum, neq: in deorſum ꝯtingit infinita eſſe ꝑdicata. 76.2.D

Negatiua mediata i ſecūda figura, qūo reducit̃ ad imediata. 78.4.F

Num vlē magis ſit q̃ particulare, eo ꝙ incorruptibile ſit. 80.2.D

Non quęcūq; diuerſitas rerū aut rōnū formaliū cauſat diuerſitatē ſciētiarum, ſed tm̄ diuerſitas earundē vt ſcibiles ſunt. 83.2.A

Num quæuis ſcientia vna, conſiderans vnum ſubiectū, de neceſſitate oēs eius ſubiectiuas partes contempleť. 83.3.H

Nō oēs partes ſubiectiuę alicuius gñis, cadūt ſub ſciā illius gñis, ſed illę tm̄ quę ipſum genus extra illā ſcibilis dñam nō trahūt. 83.4.E

Non contingit ſimul eiuſdē idem ſcire & opinari. 87.1.D

Non omnis ineuidentia opinionem facit, ſed aliqua ſuſpicionem, & aliqua exiſtimationem. 87.3.E

Num eiuſdem obiecti opinio & ſcientia eſſe valeat. 88.2.B

Num tot ſint ſcibiles quæſtiones quot ſcita. 90.1.B

Nū q̄uis ſciā ſupponat ſuū ſubiectū eē, ita ꝙ nō ꝓbet illud eē. 90.2.D

Nomine ſcientię duo accipi poſſunt, ſ. ipſe habitus ſcientificus, & ipſa demonſtratio. 92.4.E

Non omnis demonſtratio ſupponit ſuum ſubiectum eſſe, quoniam aliqua quærit & demonſtrat illud. 91.4.H

Non omne demonſtrabile eſt diffinibile, quod probatur triplici ratione à priori. 92.4.F

Num per terminū nō cōuertibilem ſyllogizari poſsit proprium de eo cuius eſt proprium. 94.2.D

Nulla natura entis rōnē habet, niſi ſit vel ſemper vel frequēter, vel raro, perfecte vel imperfecte, modo & tempore ſuo. 99.2.A

Nomina an tranſponere liceat in diffinitionibus. 107.2.A

Nugatio nō eſt qualiſcūq; vnius in altero incluſio, ſed qñ vnū formaliter & intrinſece includitur in conceptu formali alterius. 54.4.E

Nulla ſubſtantia eſt de numero relatiuorū, cum ſecūdæ ſubſtantiæ de quibus erat dubium non ſint ad aliquid. 32.2.A

Nulla demonſtratio vtitur hoc principio contingere ſimul affirmare & negare eſt impoſsibile. 64.4.H

Nulla ꝯclō, in qua paſsio inferioris ꝑdicatur de ſupiori eſt demonſtrabilis, licet ſit demonſtrabilis de eo particulariter ſumpto. 57.4.E

Nulla eſt verior prædicatio q̃ illa, in qua idem prædicatur de ſe ipſo ſecundum Boetium. 8.1.B

Nulla eſt diffinitio quidditatiua accidentis, in qua nō claudatur intrinſece ſubiectum. 53.4.G

Nullius ſcientiæ eſt, demonſtrare id quod ineſt ſubiecto ſuo, & nō ex proprijs principijs eius. 59.3.H

Num nīa, quæ nō primo vel ſecūdo mō inſunt, ꝑ accidēs inſint. 53.1.D

Num intelligens ſit melius diſpoſitus q̃ ſciens. 49.2.D

Num definitio et quæ in definitione ponuntur, per ſe de definito prædicentur. 52.2.A

Numerus, tp̄s, & oratio, quia carēt ſituatione partium, & ꝑmanētia, & reliquis cōditiōibus, nō dicunť eſſe de numero cōtinuorū. 27.2.A

Numerus & oratio quare inter quātitates diſcretas, & rō eſt quia eorū nō copulantur ad aliquem terminum cōmunem. 26.2.D

OMnis propoſitio per ſe ratione prædicationis, oportet ꝙ ſit io primo vel ſecundo modo dicendi per ſe. 53.2.A

Omnis propoſitio extra primum & ſecūdum modum dicendi per ſe, eſt pure per accidens. 53.2.B

Omnis ꝓpoſitio p ſe, nū cōuertatur in propoſitionē per ſe. 53.3.H

Omne cauſans naturaliter generationem & corruptionem oportet habere contrarios motus. 68.3.E

Omnis demonſtratiua ſcientia circa tria verſatur, i. circa genus ſubiectum, dignitates & paſsiones. 63.2.D

Omnes ſcientię cōmunicant ſm̄ cōmunia, vt ex quibus, non vt de quibus, nec vt quæ demonſtrant. 65.1.A

Omnem ꝓpoſitionē neceſſariā eſſe p ſe & ecōuerſo, alias oēs per accidens eſſe, & non neceſſarias oſtenditur. 57.1.B

Omnis propoſitio categorica, ad cuius ſubiectum neceſſario ſequitur prædicatum, eſt neceſſaria & perpetua. 61.1.B

Oīs conditionalis ſimplr̄ vera, eſt ſimplr̄ neceſſaria & ꝑpetua. 61.1.C

Omnia alia à Deo, ſunt quædam diuinæ naturę participationes, quaſi deitates participatæ. 55.4.F

Omnis concluſio, in qua propria paſsio inferioris prædicatur de ſuperiori eſt per accidens. 57.3.G

Omnis propoſitio ex veris neceſſarijs & per ſe recte ſyllogizata eſt neceſſaria & per ſe. 57.4.E

Opinionis ſimplicis eſt ſimplex deceptio, eius autem quæ eſt per ſyllogiſmum plures ſunt. 73.3.E

Omnis ſyllogiſmus eſt per tres terminos, ex quibus affirmatiua cum affirmatiuis, & negatiua cū affirmatiua & negatiua ex quibus monſtrantur conſtant. 74.4.F

Oēm ſubſtantiā cōtingit diffiniri inter ſupremū & infimū. 76.2.D

Obiecta ſenſuum duplex genus ingrediuntur, ſ. ſenſibile, & paſsibilē qualitatem. 82.4.G

Omne, de quo eſt demonſtratiua ſcientia, eſt cōpoſitum ſm̄ ſe ex primis, i. ex prioribus ſecundum naturam. 83.3.G

Omnium qūn eadem eſſe principia dicātur. 86.2.D

Oīum demōſtrationū eadē eē principia, ſex modis ītelligi pōt. 86.3.F

Opinio vera & falſa ſicut non eiuſdem penitus, ſed eiuſdē quodāmodo ſunt, ſic & ſcientia & opinio non eiuſdem penitus ſed eiuſdem quodammodo ſunt. 87.1.B

Opinio à ſcientia per quid differat. 87.2. per totum.

Omnis certa cognitio, vel eſt circa principia ex terminis nota, vel concluſiones in illa reſolubiles & reſolutas. 87.2.D

Opinio & ſcientia differunt penes euidentiā & ineuidentiā obiecti, ita ꝙ euidentia ſciam facit, ineuidentia aūt opinionem. 87.3.E

Opinio & ſciā num eiuſdē obiecti eſſe valeat. 88.2.B

Opinari tunc arbitramur & dicimus, qñ in intellectu noſtro formido aliqua remanet alterius partis, vndecūq; veniat formido illa. 89.2.A

Opinari & ſcire quando ſit. 89.2.B

Omnis quęſtio eſt medij. 90.1.A

Ordo inter qōnes, nō variatur ex his, quę cōtingunt ꝑ accidēs. 91.2.D

Omnes quatuor cauſæ per medium monſtrantur. 102.3.A

Oppoſita immediata eſſe oportet qūo ſit intelligendum. 107.1.C

Omnis doctrina, & oīs diſciplina intellectiua ex pręexiſtenti ſit cognitione, in omni genere diſciplinæ. 44.4.F

Omne quod eſt in prædicamento, aut eſt ſubſtantia, aut accidens, aut vniuerſale, aut ſingulare. 18.3.E

Oē genus cuiuſcūq; ꝑdicamenti ſuſcipit magis & minus. 25.2.B

Oīs ꝓpoſitio ſm̄ ſe nota, num ēt ſit per ſe nobis nota. 51.1.A

Opinio Auerroys, & Alberti magni circa neceſsitatem libri prædicabilium. c.1.col.3.

Opinio Auicennę, ſeu gloſſa, ſuper particula de pluribus differentibus numero ſolo, declaratur 5.2.

Opinio D. Thomæ, & meus expoſitoris qūn conſonent circa particulam illam, ſubiecti, in diffinitione accidentis poſitam, licet videantur diuerſę. 14.4.E

Oppoſitio, prius, & ſimul, comitanťnīa & ſingula gñā & quare. 38.1.C

Oppoſitio eſt quadruplex, aut relatiua, aut contraria, aut priuatiua, aut negatiua. 38.1.B

Oppoſita priuatiue, non opponuntur relatiue. 40.3.F.G

Oppoſitionis nomē, ad oēs oppoſitiōis ſpecies analogū eſt. 38.2.A

Oppoſitio ē, icōpoſsibilitas ſimul exiſtēdi ī eodē ſm̄ idē ad idē. 38.2.A

Oppoſitionis ſpecies dupliciter ordinantur. 38.2.B

Oppoſita eſſe in aliquo ſimul in actu quomodo contingat. 11.1.C

Orationem tranſire de vero in falſum, non eſt ſuſcipere cōtraria, quia oratio non tranſmutatur nec mouetur ab vno in aliud, quod eſt natura eius quod ſuſceptiuum eſt contrariorum. 25.4.G

Suſcipere contraria non cōtingit ſimul, ſed ſucceſsiue ibidem.

Oratio poteſt poni in duobus prædicamētis, ſ. quātitatis & qualitatis, ſed diuerſimode tm̄, & quæ ſit iſta diuerſitas. 26.3.F

Orationem, & ſubſtantiam eſſe ſuſceptibiles contrariorum qūo differant, cū oratio ſuſcipiat verum & falſum, & non ſit ſubſtantia, & ſubſtantia etiam ſit ſuſceptibilis contrariorum. 25.4.E

Oratio non dicitur vera quia homo ſit verus, nec actio praua quia homo ſit prauus, ſed econuerſo, qa actio praua, iō hō eſt prauus. 26.1.C

Obiectum primæ & ſecundæ operationis intellectus quale ſit, & qūo ſe habeat ad dicendum eſſe & non eſſe. 45.1.C

Ordinatio prædicationis habetur à Porphyrio & declaratur ab expoſitore duabus regulis. 7.2.

Ordo partium in toto tria exigit, permanentiam, ſituationem, & continuationem, & quare. 27.1.B

Ordo libri ꝑdicamētorū eſt, ꝙ ſibi debeť primus locus inter logicalia ſimplr̄, & ꝑcedit enūciatiuā, ſyllogiſticā, & diffinitiuā artem. 16.4.H

PArtes ſubſtantiarū an dicantur eſſe in ſubiecto vel non. 22.4.E

Pars de toto cuius eſt pars, non prædicatur in recto. 12.1.C

Particula poſita in diffinitione differétię.ſ.in eo quod quale ſubtibiter examinatur ab expoſitore. 12.1.A.B.C.D
Paſsibilis qualitas non dicta eſt talis à paſsione ſubiecti,licet ſubiectū in eam recipiendo patiatur. 35.1.D
Paſsio ineſt ſubiecto,rōne alicuius ītrinſecę partis ſuę diffōnis. 54.4.H
Partes & dr̄ię nō ſunt quæ ſunt,ſed aliorū potius aliquid ſunt. 20.2.D
Paſsionis nomen quadruplici modo ſumi poteſt,& qui ſint iſti modi declarator. 34.4.F.G.H.35.1.A
Paſsio,cum vel motus ſit,vel in motu cōſiſtat,fluens eſſe hēt. 34.4.F
Paſsibile,ex eo q̄ à paſsione nomen ſortitur,ideo quadrupliciter tale dici poteſt,& qui ſint iſti quatoor modi. 34.2.A
Participatione ſpeciei plures homines ſunt vnus homo,quomodo intelligenda ſit hæc propoſitio. 7.3
Partibus ſecundarum ſubſtantiarū non conuenit proprietas illa relatiuorum.ſ.q̄ ſi quis noueris vnū neceſſe ſit aliud noſcere. 32.1.D
Paſsiones entis idem ſunt realiter cum ente. 62.3.H
Petitio principij quomodo fiat. 50.4.E
Per ſe poteſt ſumi dupliciter,poſitiue.ſ.& negatiue. 52.1.C
Per ſe negatiue ſumptum,pōt accipi dupľr,ſ.vt ꝯditio cōplexi,& vt cōditio incōplexi,& declarator vtrūq; diuiſionis membrū. 52.2.D
Per ſe ſumitur dupľr,vno modo vt diſtinguiť cōtra per aliud,alio modo vt diſtinguiť cōtra accidētaliter,& idē dicitur de p accidēs. 52.2.C
Perempto gn̄e & differentia,perimunť ea quę ſub ipſis ſunt. 15.1.C
Porphyrius nō eſt arguendus,quia non tractauit de indiuiduo vago, nec propter hoc dicendus eſt diminotus. 8.2.B
Poſitio dupľr ſumi pōt,vno modo vt dicit ordinē partiū ī toto in cōparatiōe ad locum,alio mō vt dicit ordinem partium in toto abſolute; & quid ſit vtrūq;. 37.1.B
Poſt prædicamentū quātitatis ſtatim tractat de genere ad aliquid,qm̄ quantitatem maxime ſequitur ad aliquid. 28.3.G
Prædicamentū ad aliquid,cur magis vocetur ad aliquid q̄ relatio,aut relatiorum. 28.3.G
Poſt ꝑdicamēta ſunt qnq;.ſ.oppoſitio,prius,ſimul,mot⁹,& hr̄e. 38.1.C
Poſt ſubſtantiā ideo de quantitate tractatū eſt,qm̄ quātitas ꝑpinquiſſima eſt ſubſtantię,& imediatius q̄ ſint ipſe qualitates. 26.1.D
Poſitio tripliciter ſumitur,pro ordinata permanentia,pro ordine partium in toto,& pro relatione. 37.3.H
Poſitiōes ideo ponunť ab Ariſt,in ꝑdicamento ad aliquid,qa ſignāt p modū ad aliquid,ſed poſitio ī rei veritate genus gn̄aliſſimū ē. 37.2.G
Potentia naturalis in ſecunda ſpecie qualitatis poſita,ſumitur vt diſtinguitur contra acquiſitam. 33.3.H
Potentia & impotentia naturalis naturā conſequuntur,& quō. 33.4.E
Potētia & īpotētia naturalis ponūtur in ſecūda ſpecie qualitatis. 33.3.G
Potētia & īpotētia naturalis,nō cōueniunt in vna ſpē ſpāliſsima ibidē.
Potentia ſubſtantiæ determinabilis eſt,tripliciter,vel in ordine ad naturam,vel ſm̄ actionem & paſsionem,vel ſm̄ quantitatem,& ponitur diſtinctionis declaratio. 35.4.E.F
Prędicari formaľr,& fundamentaľr quid ſonét apud expoſitorem. 3.1
Prędiſſe ſi eſſent neceſſarię,& nō per ſe,nū ſciretꝯcľo pp qd. 59.2.B
Pręcognita ſunt tria,ſ.principia,ſubiectum,& paſsio. 44.4.F
Prędicari in quid,dupliciter contingit,complete ſcilicet,& incomplete,& quid ſit vnumquodq;. 6.2.6.2
Prędicatio ſobiecti de accidente,non vocatur prędicatio,& ſi vocatur debet vocari cum additione diminuente. 52.2.D
Prędicamenta ſunt impermixta. 37.2.A
Prędicati vl̄is definitio,nom ſit competens. 54.3.H.4.E.F.G.H
Prędicatio directa quę ſit,& quę indirecta. 7.3.
Prędicatio naturalis quę ſit,& quę artificialis. 8.1.A
Prędicari in q̄le cōtingit dupľr,ſcilicet,accidētaľr,& eſſentiaľr. 31.4.H
Prędicatis accidētiū,conuenit ꝑdicatio vniuoca,ſed non ſola. 22.4.H
Prędicatum relatiue dicitur ad ſubiectum. 23.1.A
Prędicari de pluribus differentibus ſpecie in diffinitione differentię, non ſumitur poſitiue,ſed non repugnanter. 31.4.E
Prędicari de aliquo nihil aliud eſt quàm prędicatum ineſſe,ſeu conuenire illi de quo prędicatur. 21.2.C
Prędicari ſecundum nomen,& prędicari ſecundum rationem quid ſit, & quomodo differant. 21.2.D
Per ſe non includit formaliter de omni,nec ſecundum quod ipſum includit formaliter per ſe. 54.4.F
Prima ſubſtantia diffinitur vt quo aliquid non eſt in ſubiecto,nec dicitur de ſubiecto. 20.3.E
Primę ſubſtantię diffinitio an data ſit per intētiones vel per res,& ſubtiliter declaratur. 20.3.F.G
Prima operatio intellectus p ſe nō indiget regula dirigente,p accidēs vero ſic eget regula dirigēte,& examinať vtraq; pars. 16.3.E.F.G.
Primo mō p ſe inſunt quęcūq; inſunt in rōne dicēte quid eſt. 58.4.E
Primę operationi intellectus,miſceť ſecūda per accidens tm̄. 45.4.F
Prima principia,nū ingrediant formaľr demōſtrationē oſtēſiuā. 65.3.E
Principia in vnoquoq; genere ſunt illa:quę cum ſint vera non contingit demonſtrare. 63.2.C
Principiorum quibus vtuntur demonſtratiuę ſcientię,aliqua ſunt cōmunia,aliqua propria. 63.2.C
Principia cōmonia ſunt quę ſecundum analogiam quantum vtile eſt in eo quod eſt ſub ſcientia genera accipiuntur. ibidem.
Principia propria,quę ſint.; ibidem.
Principia ingredi demonſtrationem dupliciter intelligi poteſt,virtualiter.ſ.& formaliter,& quid ſit vtrunq;. 65.3.G
Principia vl̄ia prius tp̄e cognoſcuntur concluſione,principia vero ſingularia vel ſimul tp̄e cum concluſione,vel prius natura. 44.4.F
Principia indiuidui non ſunt communia pluribus,ſed indiuiduo cuius ſunt principia,propria ſunt. 58.2.A
Principia prima formalia ſunt decē,& non vnum. 6.4.
Principium dicitur multipliciter. 6.4.
Principia,ex quibus concluſio inferenda eſt cōplexa ſunt,& pręcognoſcenda ſunt tantum quia ſunt. 45.1.C
Prioritatis modus duplex eſt,& à quo non conuertitur eſſendi conſequentia,& quo aliquid dicitur eſſe cauſa alterius. 21.1.A
Priuatio & habitus ſunt,q̄ circa idem nata ſunt fieri ordinate. 39.2.D
Priuatio dupliciter ſumitur.ſ. pro negatione formę in ſubiecto apto nato habere illam,& pro negatione formę in ſubiecto nato habere illam ordine irregreſsibili. 39.3.E
Priuatiue oppoſita,licet in nullo formaliter conueniant,in ſubiecti tn̄ poſitione conueniunt. 38.2.C
Priuari qd ſit dſcribiť,& quot cōdōes reqranť ad priuari. 39.4.F.G.H
Priuatio & priuari ſunt diſtincta inter ſe,& ſiľr habitus & hr̄e habitū, & q̄ ſit diſtinctio oñditur & dubiū quoddā diſſoloiť. 40.1.A.B.C.D
Priuari & habere habitū licet non ſint idē cum priuatione & habitu, eadem tamen ſpecie oppoſitionis opponontur. 40.2.B
Proceſſus à diffinitione ad diffinitum conſideratur dupliciter,ſ.ſecundum ſe,& ratione noſtri. 50.4.E
Proprietas illa relatiuorū q̄ eſt ad conuertentiā dici,quo ad oēs partes in textu poſitas exacte diſcotiť ab expoſitore 29.4.G.H.30.1.A.B.C
Proprij & generis quę ſint cōmonia,& quę differentia. 15.2.C.D
Proprij diffinitio,ex primo Topicorū ſumpta ponitur ab expoſitore, & declaratur quo ad oēs eius partes. 13.2.C
Propriū,vt ꝑdicabile eſt,iure quartū locū inter ꝑdicabilia retinet,quia ex principijs ſpeciei.ſ.genere & differentia poſt conſtitutam ſpeciē immediate emanat. 13.2.B
Propriom,ab Porphyrio diuiſiue tm̄,& non diffinitiue declaratur,& ratio ignoratur. 13.2.B
Proprium,vt eſt quartum prædicabile,non ſimpliciter ſumitur,ſed ꝓprium quarto modo. 13.2.C
Propoſitio illa ab eo q̄ res eſt vel non eſt oratio oīs dicitur vera vel falſa,nō intelligitur de re quę eſt ſubiectum aut prędicatum orationis, ſed de re ſignificata per ipſam enonciationem: 25.4.H
Propoſitio iſta,album eum in ſubiecto ſit vt in corpore prędicatur de ſubiecto quomodo ſit intelligenda. 21.3.F
Propoſitio dubitare de ſingulis nō eſt inutile,habeť ab Ari. 32.1.C
Propō illa,in ſingularibus iubet Plato qeſcere,quō ſit itelligēda. 8.2.D
Propoſitio qua diciť,oportet æqua de ęquis,vel maiora de minoribus ꝑdicari ſubtiliter declarať,& de qua ꝑdicatiōe ſit intelligēda. 7.3.
Propoſitiones ſunt in triplici materia,neceſſaria,ſ.contingenti,& remota,& quomodo cognoſcantur. 54.2.E
Propoſitio,à prima ſubſtantia nulla erit prædicatio,intelligitur de artificiali prædicatione non de naturali. 8.1.B
Prędicatū eſt,aut in eo quod qd eſt,aut quale,aut quātū,aut ad aliqd, aut faciens,aut patiens,&c. cū vnum de vno prędicatur. 76.2.C
Predicata ſignificantia ſubſtantiam quod vere illud eſt,aut quod vere illud aliquid eſt ſignificant de quo prędicatur. 76-2.C
Prędicata nō ſobſtantiam ſignificantia,ſed de alio ſubiecto dicta,neq; quod vere illud aliquid eſt,accidentia ſunt. 76.2.G
Prędicata neq; in ſurſum neq; in deorſum cōtingit eſſe īfinita. 76.2.D
Prędicata intrinſeca ſunt illa,quæ ſubſternuntur extrinſecis,& denominantur ab eis. 77.2.B
Prędicationes quibus vtitur demonſtrator,ſunt in primo vel ſecundo modo perſeitatis. 77.3.F
Prædicatio accidentis realis de ſubiecto,num ſit prædicatio ſecundū ſe,ſeu per ſe. 77.4.E
Predicata,quę ꝑdicātur in ſecūdo mō,num ſint cōuertibilia. 77.4.F
Propoſitio affirmatiua vera,ſi habet mediū eſt demonſtrabilis,& elementa huiuſmodi ſunt hęc,& tot,quot ſunt media. 78.2.A
Propoſitio negatiua vera,ſi hēt mediū,aut prius cui ꝑdicatū non inſit, erit demonſtrabilis,ſi aūt non,non erit demonſtrabilis. 78.2.A
Propoſitiones imediate materia ſunt demonſtrationis. 78.3.F

Propoſitio imediata eſt qua non eſt altera prior. 72.3.G
Prima media, primis demſ̃ratiõibus eq̃lia eẽ oportet ſm numerũ. 78.3.
Propoſitio imediata & per ſe nota, licet ſit illa, in qua prędicatum eſt de ratione ſubiecti, non tamen eſt ſola illa. 72.1.A
Penes qd attẽdẽda ſit dignitas demſ̃rationis vlis, ſup particulare. 80.1.B
Particulare habet eẽ ſimplr, vl'e vero ſm quid. ſ. intellectuale. 80.1.D
Plures demonſtrationes eſſe eiuſdẽ poſsibile eſt, non ſolũ ex eodem ordine accipientũ non continuũ medium, ſed ex altero. 82.2.B
Propoſitio illa, ſcię ſecant q̃ueadmodũ & res, q̃uo ſit itelligẽda. 82.4.G
Partes illę, q̃ extrahũt ſubiectũ à ꝓprio ſciẽdi mõ, licet eiꝰ abſolute partes p ſe ſint, eius tñ vt ſcibilis partes p ſe nõ ſunt ſed extraneę. 83.4.F
Propoſitio illa. Altera vero ſcia ẽ ab altera, quarũcũq; principia neq; ex eiſdẽ, neq; alterę ex alteris ſunt, q̃uo ſit intelligenda. 84.2.per totũ.
Propoſitiones quędam ſunt principia tñ, quędam concluſiones tñ. quędam concluſiones & principia. 86.2.B
Ponere in numerũ nihil aliud ẽ, q̃ q̃rere de duorũ adunatione. 90.4.E
Pręcognitiones in quo differãt à quęſtionibus. 91.3.H
Propoſitio illa. Vnius inquantũ vnum eſt, vnica eſt ſcientia, quomodo ſit intelligenda. 93.2.A
Petitio principij, nũ ſit ꝓceſſus quo vna diffinitio p aliã ꝓbat. 94.3.F
Petere principium quid ſit & q̃uo fiat. 94.3.4.per totũ.
Proceſſus, quo quod quid eſt per aliud oſtenditur, num ſit proceſſus demonſtratiuus. 99.1.B
Propoſitio, prędicamẽta ſunt ĩpermixta q̃uo ſit intelligenda. 72.2.D
Propoſitio negatiua vera, habens neutrum extremorum in toto: eſt immediata. 72.3.G
Propoſitio immediata ſm Ariſt. eſt, quę caret priori medio, formaliter diſtincto ab extremis. 72.3.H
Propõnes ĩ quarto mõ dicẽdi p ſe, demonſtrationẽ ingrediunt. 53.1.D
Propoſitio p ſe, eſt neceſſaria, & perpetuę veritatis. 53.2.B
Propoſitiones, in quibus ſubiectum cadit in diffinitione prędicati, nũ ſint in ſecundo modo dicendi per ſe. 52.4.F
Propoſitiones in quibus prędicata prędicantur eſſentialiter num ſint perpetuę veritatis. 61.1.A
Propoſitio, Ab eo ꝙ res eſt vel nõ eſt, orõ oĩs diciẽ vera vel falſa: eſt intelligenda de re ſignificata p orationẽ non p eius terminos. 61.2.B
Propoſitio, Demonſtrantem non eſt deſcendere de genere in genus, quomodo ſit intelligenda. 59.4.F.G.H
Propoſitiones dupliciter euidentes redduntur intellectui noſtro, ſ. per ſolum lumen intellectus agentis, & per medium applicatum, & declaratur vtrũq; membrum. 64.1.C
Proprię interrogationes in geometria ſunt, in q̃bus aut demonſtraẽ aliq̃d de geometricis, aut aliq̃d demonſtraẽ geometrice. 65.1.B
Propoſitio, in qua ſubiectũ poniẽ in rõne ꝑdicati eſt in ſecũdo modo, ĩ qua vero ꝑdicatũ poniẽ rõne ſubiecti eſt in primo. 53.4.E
Prima principia dupliciter ſumũtur, ſ. in terminis cõmuniſsimis, & ad terminos ſpeciales contracta. 65.3 H
Principia prima ſunt q̃nq; ĩ actu exercito, & q̃nq; ĩ actu ſignato. 65.4.E
Prima principia ingredi formaliter demonſtrationem oſtenſiuam, habet quadruplicem ſenſum 65.4 F
Paſsio, num inter principia annumeretur, vel principiata. 63.4.F
Prędicatio in recto, denotat ſubiectũ ineſſe paſsioni, ꝑdicatio vero in aliquo denotat dependentiã paſsionis à ſubiecto. 52.3.F.G
Propoſitio iſta, Coruus nõ eſt niger q̃uo ſit vera. & tñ in rerum natura nullus reperiatur Coruus albus. 14.1.B
Propoſitio per ſe nota multipliciter inuenitur, quędam eſt per ſe tñ, quędam quo ad nos tñ, & quędam ſm ſe & quo ad nos. 50.2.C
Propoſitio illa, Differentia eſt qua ſpecies abundat à genere, diligenter declaratur quo ad omnes partes principales. 10.4.G
Propoſitiones naturales in quibus prędicatũ ineſt neceſſario ſubiecto nõ ſunt extra latitudinẽ ꝓpoſitionũ de eſſe poſterioriſtico. 52.1.B
Propoſitio, Deſtructis primis ſubſtantijs impoſsibile eſt aliquid aliorum eſſe, q̃uo ſit intelligenda. 21.4.E
Propoſitio Dña conducit ad eſſe, q̃uo intelligenda ſit. 13.1.C
Propoſitio negans accidens inſeparabile ab indiuiduo illius ſpeciei cuius eſt accidens inſeparabile, nõ ſolũ eſt falſa: ſed impoſsibilis. 58.3.F
Propoſitio iſta de ſubiecto pręſupponitur quia eſt, de quo eſſe actuali ſit intelligenda. 46.1.B
Potentia Logica, non repugnantia potentię eſt. ibidem.
Propoſitio in qua prima paſsio ꝑdicaẽ de ſuo prĩo ſubiecto ẽ imediata, & ſm ſe & cũ vnũ gñaliſsimũ negaẽ ab alio: ẽ ꝓpõ imediata. 49.
Propoſitio maxima. Propter quod vnũquodq; tale & illud magis q̃uo à pluribus gloſetur, & quę ſit eius vera gloſſa. 49.1.C.D
In propoſitionibus, in quibus ſpecies ꝑdicaẽ de gñe, ſubiectũ ponitur in diffinitione ꝑdicati, & tñ nõ eſt ꝑdicatio per ſe. 52.4.F
Prędicatio indirecta nõ deſtruit omnino perſeitatem. 52.4.G
Propoſitio iſta, Scia eſt vniuerſalium, quot modis intelligatur. 61.2.C

Propoſitio iſta, Forma ſubſtantialis impoſsibile eſt eſſe ſine materia, eſt falſa formaliter loquendo. 19.1.B
Propoſitio illa. In ſubiecto aũt eſſe dico, quod cũ ſit in aliquo nõ ſicut quędam pars, impoſsibile eſt ſine eo eſſe in quo eſt, quo ad vltimam partem recte diſcutitur ab expoſitore. 18.4 F.G
Proportio libri ꝑdicamẽtorũ ad ipſã logicã ẽ ꝓportio ptis ad totũ, ad alios vero libros Logicę eſt ꝓportio ianuę ad itrinſeca domus. 17.1.A
Propoſitio ea natura ſua ĩmediata eſt, in qua ꝑdicatũ cadit in ratione ſubiecti, vel cũ paſsio prima ꝑdicatur de primo ſubiecto. 50.3.E

Qualitas ſubſtantialis, & qualitas accidentalis q̃uo ſe habeant quo ad ſubſtantię modificationem. 35.G
Qualitatis tot oportet ponere partes, quot modis potẽtia ſubſtantię ſm eſſe accidentale determinatur. 35.4.E
Qualitatibus in abſtracto conſideratis, an conueniat ſuſcipere magis & minus. 36.3.E
Qualitas non omnis ſuſcipit magis & minus, & adducuntur exempla in mathematicis. 36.3.B
Qualia, non aũs qualitas ſuſcipere magis & minus q̃uo dicanẽ. 36.4.E
Qualitatis, ꝓprie ꝓprium eſt, ſile & diſsimile dici ſm eam. 36.4.F
Simile & diſsimile dici ſecundum qualitatem intelligi debet fundamẽtaliter non formaliter. ibidem.
Similitudo proprie, eſt relatio conuenientię inter duo qualia, ratione ſuarum qualitatum. 36.4.G
Similitudo modaliter quę ſit declaratur. ibidem.
Quantitatis tertia proprietas quę eſt ſuſcipere magis & minus ponitur & declaratur. 36.2.D
Qualitas ſuſcipit magis & minus ex duobus, ſ. ex hoc ꝙ vnum eſt magis tale altero: & ex hoc ꝙ idem eſt magis tale ſucceſsiue. 36.2.D
Qualitas nõ põt dici põis, q̃a ipſa apta nata ſit ad ſuſcipiendã paſsionẽ, quia ſubiectũ aliorũ nõ eſt, ſed in ſubiecto ſubſtentatur. 34.2.A
Qualitates guſtabiles & tangibiles dicuntur paſsibiles, quia ſunt cauſatiuę paſsionum ſecundum ſenſum. 34.2.B
Qualitatis quarta ſpecies quę ſit diffinitur, & diffinitionis partes declarantur. 35.2.B C.D
Quarta ſpecies qualitatis dicta fuit ab antiquis compoſitio, ab Ariſt. autem dicitur forma. 35.2.G
Qualia pene in oĩbus denoĩatiue deriuantur à qualitatibus. 35.4.H.
Qualitatis diffinitio à poſteriori data eſt, qualis vero à priori. 36.1.A.
Qualitas paſsibilis differt à paſsione ſm modum eſſendi, cum paſsio importet qualitatem facile mobilem, qualitas vero paſsibilis dicat qualitatem difficile mobilem. 34.3.H
Qualitates illę, q̃ difficile mobiles ſunt ex rõne ſpẽi, habitus ſunt, illę vero, q̃ facile mobiles ſunt ex rõne ſuę ſpeciei, diſpõnes ſunt. 33.1.C
Qualitas eſt de numero eorũ, quę multipliciter dicunẽ & de qua multiplicitate ſit intelligendum, an de multiplicitate analogicę excludẽte vnitatẽ genericam, vel cõpatientis genericã vnitatem. 32.3.E
Qualitatis diffinitio ponitur ab Ariſt. & declaraẽ ab expoſit. quo ad partes principales. 32.2 B
Qualitas eſt, ſm quam formaliter dicimur eſſe quales. 32.2.B.C
Quale duplr ſumi põt, q̃tũ ad facultatẽ logicã attinet, cõiter. ſ. & proprie vt eſt ſpeciale ꝑdicamentũ, & quid ſit vtrũq;. 32.2.C.
Quantitas minima in aliqua ſpecie, eſt contraria quantitati maximę in illa eadem ſpecie. 28.2 A.
Quãtitatẽ nõ ſuſcipere magis & minus, inductiue probatur. 28.2.B
Quantitatis ſcientiam tradere volens Ariſt. quare inceperit prius diuidere q̃ diffinire. 26.2.A
Quantitatem diuidens Ariſto. quare prius diuiſerit in continuum & diſcretum, ratio oſtenditur. 26.2.A.
Quantitas diſcreta prępon itur quãtitati continuę numerando, quia quantitas diſcreta ſm ſuam rationem prior naturaliter eſt continua, diuidendo vero fecit contrario modo, & quare. 26.2.B.
Quantitatis maxime proprietas eſt, ęquale & inęquale dici, quod etiã inductione probatur. 28.2.D
Quãtitas, neq; naturalis potẽtia eſt ſuſceptibilis ꝯtrariorũ, ſed ſunt media q̃bus ſubſtantia eſt ſuſceptibilis contrariorum. 26.1.B
Quantitatis diuiſio in continuum & diſcretum, diſcutitur & declaratur ab expoſitore. 26.1.D.
Quãtitatis, tũ ꝯtinuę tũ diſcretę, tã permanẽtis ſucceſsiuę, ſpẽs colligũtur, ſilr & quę ſint eorũ mẽſurę, intrinſece. ſ. an extrinſece. 26.3.G
Quantitas eſt ſubiectũ ſequentium accidẽtiũ ꝓpter cõpoſitũ. 49.2.C
Quatuor cauſis ſuſcepit hũc laborẽ Porphyrius, & q̃ ſint. car. 1. col. 2. B.
Quatuor notanda ponuntur circa capitulum de differentia, vbi plura notatu digna notantur. 8.4.F
Quęlibet pars definitiõis, eo modo, quo poniẽ in diffinitiõe, ꝑdicaẽ in primo mõ dicendi p ſe de diffinito vel in recto, vel in obliquo. 52.2 B.
Quęcũq; per ſe prędicantur, ęqua de ęquis vel maiora de minoribus

predicari

prædicari oportet. 7.3.
Quæ differentia ſit inter relationẽ, relatiuum, & ad aliquid. 28.3.H
Quæ differunt accidentaliter tm̃, nõ differunt ſpecie. 32.4.H
Quęcũq. relatiua, ſi proprie & vere, & ſm rationem aſſignentur: ſimul natura ſunt. 30.4.E
Quę omnibus prędicabilibus cõmunia ſint. 14.4.H
Quę nã ſubiectoꝝ & tporũ vniuerſalitas ad de omni requirat. 51.4.G
Quare in deſcriptione habitus & priuationis addita ſit illa particula (ordine) 39.3.E.F.G
Quarto mõ p ſe ĩeſt, qđ pp ipm ĩeſt, qđ vo nõ pp ipm accidẽs ẽ. 51.4.F
Quid nã ſit ꝓpoſitio p ſe nota, & quot eius genera ſint. 50.2.B
Quid eſt qđ dicit cognoſcere. eſt ipſum qd rei ẽt attingere. 45.2.B
Quot modis ɔtĩgat vnã negatiuã ꝓpoſitionẽ eẽ ĩmediatam. 72.3.E
Quo vere mediu oporteat eẽ diſtinctũ ab vtroque extremo. 72.3.G
Quartus modus dicẽdi p ſe, ad cãlitatẽ, licet ĩ adęquato ſpectat. 53.3.E
Quartus & ſecundus modus dicendi per ſe, qñq; coincidunt in vnam propoſitionem ſm diuerſas eius conditiones. 53.3.E
Quędã ꝓpoſitiones per ſe conuertunt in per ſe, & ſunt oẽs quarũ conuertentes ſimpliciter ſunt neceſſariæ ex terminis. 53.4.H
Quęcunq; ſunt vniuerſalia ex neceſsitate inſunt rebus. 54.3.E
Quęcũq. ſũt p ſe, eo mõ q̃ coꝝ naturalis diſpõ exigit neĉia ſunt. 56.4.F
Qualis ẽ ꝓportio demrãtiõis ſimplr, ad neceſſariũ & ſẽpiternũ ſimplr, talis eſt ꝓportio demrãtiõis phyſicę, ad neceſſariũ phyſicũ. 61.4.G
Quę ꝓpões ſint ſẽpiternę veritatis, & demrãtionẽ igrediant. 61.3.H
Qñ mediũ ẽ extra, ſit demrõ qa, & nõ pp qd, qñ vo mediũ nõ ɔuertit & eſt notius & nõ cauſa ſimiliter eſt demonſtratio quia. 68.1.D
Qũo in diuerſis ſcientijs quia & pp quid abinuicẽ diſtinguant, & non per cauſam demonſtretur tm̃ in ſecunda figura. 69.4.G
Qñ qa & pp qd ptinẽt ad diuſas ſcias, pp qd ẽ cã rmota ipſi qa. 70.1.C
Quo ſi affirmatio ẽ cã affirmatiõis, negatio ſit cã negationis. 69.3.G
Quo nã medio extra poſito fiat demrõ qa, nõ aũt ꝓpter qd. 69.2.C
Qñ prędicatum aut ſubiectũ in quodam toto eſt, aut ambo, nõ ſit propoſitio negatiua immediata. 72.1.C
Qui modi per ſe, ingrediantur demonſtrationem. 53.3.F
Quęcunq. non ſubſtantiã ſignificant, oportet de ſubiecto quodam p̃dicari, ita quod ſubiectũ nõ qm̃ aliud tale eſt, tale ſit. 76.2.C
Qũo & qñ p mediũ extraneũ ɔtingat ſyllogizari minorẽ falſã. 74.2.A
Quæſtiones circa infinitatẽ demonſtrationis tractantur. 74.3.E
Qñ ſubiectũ hñs aliquã formã, mouetur ad vnã aliã nõ oppoſitã, illa ẽt forma dicit moueri p accidẽs, ad illam aliam formam. 77.1.B
Quid ſit elementum demonſtrationis, & qũo immediate propoſitiões elementa ſint demonſtrationum. 78.2.D
Quatuor cõditiones requirunt ad hoc ꝙ aliqd dicat elemẽtũ alicuius, prio ꝙ ſit id ex quo ſit, ꝙ ſit id ex quo primo fiat, ꝙ ſit inexiſtẽs, & ꝙ ſit indiuiſibile ſecundum ſpeciem in aliam ſpeciem. 78.3.F
Qũo negatiua mediata ĩ ſecũda figura reducit ad ĩmediata. 78.4.F
Qñ paſsio d̃ ſuo prio ſ̃bto enũciat, ĩmediata & p ſe nota ꝓpõ ſit. 79.1.A
Quæ dicatur demonſtratio vniuerſalis & qua ratione. 80.1.A
Quæ ſpectent ad vnitatem & diſtinctionẽ ſcientiæ. 82.2.C
Quo q̃ vnius ſunt gñis ſcibilis, cõpoſita e a primis eẽ oporteat. 83.3.E
Quid magis oñdat diſtõnẽ ſciaꝝ, pricipioꝝ diſtõ, an ſubiectoꝝ. 83.4.H
Qũo diuerſę ſcientię eandem cõcluſionem cõſiderent & non cõmunicent in ſubiecto, neq; in paſsionibus. 84.2.D
Qñ vnica ɔclõ demonſtrat in eadẽ vel diuerſis ſcientijs per plura media, quæ nõ ſunt ſubinuicẽ, impoſsibile eſt ambas eſſe demonſtrationes per cauſam propriam eiuſdem concluſionis. 84.3.H
Quot modis contingat eandem concluſionẽ demonſtrari per media quæ non ſunt ſubinuicem. 84.4.F
Qũo ſenſus vniuerſalis, ſentire vero ſingularium ſit. 85.2.D
Qualitates quę ſentiuntur, afficiunt ſingulares ſubſtantias determinato loco & tempore. 85.3.E
Qũo principia nõ multo pauciora ſint ipſis concluſionibus. 86.2.A
Qõnes ſunt ęquales numero his quæ vere ſcimus. 89.4.G
Quæſita ſunt quatuor, quia, propter quid, ſi eſt, quid eſt. 89.4.G
Qõ quid eſt vtrum terminetur ad ſecũdũ adiacens vel tertium. 90.1.C
Quod nam eſſe quærat quæſtio an eſt. 90.1.D
Qõ an eſt, cuius eſſe q̃rat, ſubiecti an paſsiõis, vel vtriuſq;. 90.2.B
Quæſtio quid eſt & quia, quæ nã prędicata quęrat. 90.2.C
Qñ quid eſt, nũ terminetur ad incõplexum vel cõplexum. 90.2.C
Quæſtiones qũo à pręcognitionibus diſtinguantur. 90.2.D
Qõ qd eſt, ideo ſimplex ẽ, qm̃ purũ & ĩmiſtum quid eſt quę rit. 90.3.G
Qõ qd, q rit formalr de icõplexo, qm̃ q̃rere de cõplexo iuxta ſm adiacens, ptinet ad qõnem an eſt, & iuxta tertiũ ad qa, & pp quid. 91.2.D
Qõ quærens cõplexe de quod qd eſt, ad qõnẽ quia eſt pertinet. 91.3.E
Quæſtiones ſimplices & cõpoſitæ qũo differant inter ſe. 91.3.F.G
Qũo ſu is qõ, ſit ipſius medij & qũo ſit ĩtelligẽda illa ꝓpõ. 92.2 B.C.D
Quomodo quod quid eſt demonſtratur, & quis modus introductionis & quid eſt diffinitio & quorum. 93.4.E
Quomodo quod quid eſt ſit vniuerſale & prædicatiuum. 93.2.E
Quod qd eſt, nõ eſt demonſtrabile p ſyllogiſmũ diuiſiuum. 95.2.B
Quod quid eſt, neq; eſt demonſtrabile per diffinitionem, neq; per contrarium, neq; quouis modo. 96.2.A.B.C
Quod quid eſt neq; eſt demonſtrabile primo, neq; cũ ipſo an eſt, neq; cum quid nominis. 96.3.E.F.G.H
Qũo tã qđ qd eſt, q̃ diffinitio ſe habeat ad demonſtrationẽ. 97.2.D
Quod quid eſt, oſtendi põt per aliud quod quid eſt eiuſdem rei, ſyllogiſmo tamen logico nõ demonſtratiuo. 98.1.A
Quidam facilis modus concludendi quod quid eſt. 98.2.C
Quo & qua de cauſa ſyllogiſmo non demonſtratiuo, ſed logico vnum quod quid eſt demonſtretur per aliud. 98.4.E
Quod nã ſit mediũ demrãtionis, diffõ ſubiecti an paſsionis. 100.2.D
Quo in cãis & ĩ demrãtionibus p cãs circulus ɔtingat & cur ĩ his q̃ cõſequẽter ſiũt circulr tm̃ tenet argumẽtũ à priori & à poſteriori, in his vero q̃ ɔſequẽter ſiũt nõ circulr tȝ tm̃ argumẽtũ à poſteriori. 105.1.D
Qũo cauſæ oẽs habeant per demonſtrationem. 101.3.G
Qũo accipiantur ĩmediata vel nõ ĩmediata duo facta eſſe. 104.4.E
Quis modus venandi definitiones e a varijs expoſitoribus ex Ariſt. accipiatur. 106.3.H
Qũo genera ſubalterna, à nõ ſubalternis diſtinguant. 19.2.B
Quo ſuſcipe magis & min⁹ ɔuenias relatiuis rõne fundamẽti. 29.2.C
Quot p̃cognitiones & p̃cognita ſint, & qbus p̃cognitionibus præcognitorũ quodlibet ante ſciam p̃cognoſci oporteat declarat. 45.1.C
Quot modis dicit vnũ oppoſitorũ, tot dicitur & reliquum. 50.2.D

R Es vni⁹ p̃dicamẽti, nũ p̃dicari poſsit d̃ re alteri⁹ p̃dicamẽti. 71.2.C
Rõ qñq; cãns falſã opinionẽ nõ ẽ rõ ɔcludẽs illã ɔclonẽ. 74.1.D
Reductiões oĩum qõnũ notarũ ad duas primas habent ab Ari. 75.1.A
Rebus ipſis corruptis, adhuc remanet ſcientia rerũ. 57.2 B.C
Regla Si affirmatio ẽ cã affirmatiõis ita negatio ẽ cã negatiõis. 68.1.D
Regula. Id eſt primo alicuius ſubiectũ cui illud ineſt, & ſm ipſum alijs ineſt, declaratur. 55.p totum.
Regula cognoſcendi vniuerſale ponitur. 54.2.D
Regla Ari. Qñ aliqd ɔuenit alicui prio, p illud ſubiectũ pt de quolibet alio cui ineſt a priori demonſtrari, qũo ſit intelligenda. 57.4.G
Res diuerſę ad aliquã vnã ſciam ptinẽtes põt duplr ɔſiderari, ſ. ſm earũ ſingulas naturas, & vt adunant in aliqua cõi rõne formali. 82.3.F
Rõ formalis ſubti pt ɔſiderari bifariã, ſ. vt res ẽ, & vt obiectũ ẽ. 82.4.F
Rõ formalis ſubiecti cuiuſq; ſcĩę duplex ẽ, ſ. quæ, & ſub qua. 83.2.B
Rarũ & denſum, aſperũ & lene, vnde nomen acceperint. 35.2.B
Rões qbus ꝓbat magnũ & paruũ, multũ & paucũ eẽ q̃titates ſed ad aliqd ponunt ĩ forma ab expoſitore & ĩ quo rões differãt. 27.4.G.H
Regula. Qñ aliqd nõ repugnãter ɔuenit ſupiori abſolute, & repugnat ĩferiori ex ꝓpria rõne, vel ex quacũq; alia additione, illud tale ſimplr nõ põt enunciari de inferiori, ſed cũ ſpecificatione ſupioris. 11.4.F
Regula illa, Propoſitionum in materia remota, affirmatiua ſemper eſt falſa & negatiua vera, intelligitur, ſeruata identitate ſubiecti, nõ ſm vocem ſed ſm rem. 14.3.F
Regula. Qñ alterũ de altero prędicatur vt de ſubiecto quęcũq; p̃dicat & cętera de qua p̃dicatione ſit intelligenda declaratur. 19.1.D
Regula Ariſt. Quæcũq. inſunt in ratione dicente quid eſt per ſe inſunt primo modo, qũo ſit intelligenda. 52.3.E
Regula illa, Diuerſorum generũ & non ſubalternatim poſitorum &c. qũo ſit intelligenda quo ad oẽs partes: 19.2.C
Relatiua formaliter non habent cõtrarium, ſed materialiter. 29.1.A
Relatiuum dici ad conuertentiam, eſt ipſum ita dici ad aliud, quod cõuertat aliud ad dicendum ad ſe. 30.1.D
Relatiuis oĩbus nõ ɔuenit ſimul eſſe natura, vbi ẽt declarat illud dictũ, in paucis vo vel nullis repiet qs ſciam ſimul factã cũ ſcibili. 30.2.D
Relatiuum non dicit ad conuertentiã cuiuſcũq;, ſed eius tm̃, ad quod proprie terminatur. 29.4.H
Relatiua materialr non ſunt relatiua, ſicut nec ſtatua materialiter ſtatua eſt. 30.2.B
Relatiuorũ vera ꝓprietas eſt ad cõuertentiam dici. 29.4.F
Relatiua ſunt in duplici dſ̃ia, quædam dicunt ſm eſſe, & quędam ſm dici, & quid ſit vtrunq; membrum declaratur. 29.1.B
Relatiua ſm illud quo relatiua ſunt, ɔtrarietatẽ non habent. 29.2.A
Relatiuorum prima proprietas eſt, habere contrarium. 29.2.D
Relatiua oĩa, ſi de eis formalr loquat: ſemper ſunt ſimul natura, ſ. ſi cõſiderentur relatiua quatenus relatiua ſunt. 30.4.E
Relatiuorũ aſsignatio, ſi recte aſsignanda eſt, debet eſſe actus ad actũ, & potentia ad potentiam. 30.4.G
Relationis eſſentia propria, magis explicatur & cognoſcitur p nomen ad aliquid, quam per nomen relationis. 28.4.E
Relatiuorum diffinitio data à Platone quo ad omnes eius partes diſcutitur

ſcutitur & declaratur. 28.4.F.G
Relatiuorum tres aſsignantur diſtinctiones ab ipſo expoſitore diligenter collectas. 29.1.A
Relatiua oppoſitio ponitur & declaratur. 38.3.F.G.H
Relatiue oppoſita, dupliciter conſiderari poſſunt, ſ. inquantū opponūtur cōtradictione participata, & inquātum ſunt oppoſita relatiue, & declaratur vtrunq; diſtinctionis membrum. 38.3.H
Relatiuorū diffinitio ab Ariſtotele data, declaratur quo ad oēs diffinitionis particulas. 31.3.F.G.H
Relatiuorum etiam alia proprietas eſt, q qui diffinite ſciuerit vnū relatiuorum, diffinite ſciet & reliquum. 31.4.F
Relatiua ſil' cognoſcunt', q̄ ad diffinitiue & exñtię cognitionē. 31.4.G
Res ſcibilis, vt ſtat ſub forma ſcię i potētia, nō eſt prius ſcia i potētia, & vt ſtat ſub forma ſcię in actu, ē ſimul cū ſcia in actu. 31.1.B
Relatiua aliqua, non ſe mutuo in ſuis rationibus claudunt. 31.1.C
Relatiua oia q̄ ſm veritatē ſunt ꝓpriē aſsignata ſunt ſimul natura, cum hoc tñ ſtat q relatiuoꝝ qbus vtimur, q̄dam nō ſunt ſil' natura. 31.1.D
Reſpectus extrinſecus & intrinſecus qui ſint. 38.1.A
Res naturę denoīata ſubſtantia, nō dicitur magis & minus. 25.1.C

Secundę ſubſtantię, ideo ſecūdæ dicunt', quia ſecundario, ideſt rōne primarum ſubſtant. 20.2.C
Secūda ſpēs qualitatis diſtinit' quo ad oēs eius particulas. 33.3.H
Secundo modo per ſe inſunt quęcūq; inſunt alijs, quę in ratione eorū ſunt quid eſt demonſtranti. 52.4.F
Sil' natura ſunt illa entia q̄ poſita ſe ponūt & pempta ſe pimūt. 30.2.A
Sil' natura ſunt, q̄ ſic ſe īuicē ſequunt', vt neutrū alterius cā nō ſit. 30.2.A
Sine genere & ſpecie, non pōt intelligi diffinitionis natura. 16.3.G
Singulis partibus corporis locati: corrñdēt ſingulę partes loci. 26.4.G
Situs, tā & ſi à poſitione denoīatiue dicat', q̄ quo ad modū ſignificandi in ad aliqd poſita eſt vnū tñ ſpeciale pdicamentum eſt. 37.3.G
Scibile peremptū perimit ſciam, ſed perempta ſcia, nō perimit ſcibile, igitur ſcia & ſcibile non ſunt ſimul natura. 30.3.E
Senſibile & ſenſus non ſunt ſimul natura, & probatur duabus rationibus in textu poſitis. 30.3.G.H
Scibile & ſcientia non ſunt vere correlatiua. 30.4.H
Scia demſatiua nō eſt oīum, ſed īmediatorū eſt īdemōſtrabilis. 50.1.D
Sciens & intelligens poſſunt dupliciter cōparari, & declaratur vtrūq; comparationis membrum. 49.3.F
Species vnde habeant differentias. 11.1.A
Species, in eo qd ſpecies, neq; actu, vel aptitudine naturali plura indiuidua neceſſario habet ſed ſm q intellectui obijcitur, indifferēs eſt ad vnum vel plura indiuidua. 4.4
Hoc idem diffuſius & clarius declaratur. 5.1.
Species dupliciter reſpicit genus, ſ. vt inferius ſuū ſuperius, & vt ſubijcibile ſuum quidditatiuum prædicabile. 4.2
Species ſunt in determinato numero, Indiuidua vero infinita ſunt, ſucceſsiue tamen. 6.4
Specialiſsima ſpecies eſt, quæ tm̄ per ſe ipſam de pluribus differētibus numero prædicatur. 5.1
Speciei habitudo ad indiuidua quæ ſit. 6.2
Species, non eſſentialiter, ſed ſecundum quandam eius proprietatem, inter prædicabilia unmeratur. 4.3
Speciei & differentiæ, Differentiæ & proprij, accidentis & differentię, ſpeciei & proprij, ſpeciei & accidentis, proprij & accidentis, cōmunitates & differentiæ ponuntur. 15.4 E.G.H.16.1.A.B.C.D
Speciei nomine quid noetur exponitur, & declarātur omnes particulæ primæ ſecundæ diffinitionis. 3.3
Speciei nomine dupliciter vti poſſumus, & pro eo quod ſpecies eſt, & pro omni prædicato ſpecifico. 4.4
Subſtantia, primum genus eſt ordiue dignitatis & temporis, ideo ab ipſa inceptum eſt tractare de decem prædicamentis. 19.4.H
Subſtātia pōt accipi tripl'r, vt genus gñaliſsimū diſtinctū cōtra nouem genera, vt prima pars entium, & vt res directe exiſtens in recta linea prædicamentali, & declaratur tota diſtinctio. 20.1.B.C
Subſtantia, vt eſt genus generaliſsimum non diuiditur in primam & ſecundam ſubſtantiam. 20.1.B
Subſtantia prima in quo differat à ſecunda. 20.1.D
Subſtātię diffinitio tota ponit' & declarat' quo ad oēs partes. 20.2.B.C
Subſtantia dupliciter ſumitur, & pro eſſentia cuiuſq; rei, & pro re p ſe ſtante, & alia ſubſtētante, & declarat' vtrūq; membrum 20.2.C
Subſtare accidentibus cōmune eſt omnibus ſubſtantijs, principaliter aūt ſubſtare proprium eſt primæ ſubſtantiæ. 20.2.C
Sicut q̄dā principia ſunt demōſtrabilia qđ hoc ſit illud, & quod hoc ſit in illo, ſic & quod nō ſit hoc illud, & q nō ſit hoc in illo. 78.2.B
Si aliqd ineſt pluribus q̄ nō pdicant' de inuicē, vel nullo modo, vel non de oī, non ſemp ſm cōmune aliquod ineſt. 78.1.D

Sciens particularē propoſitionem, eget nō vnica, ſed multis cognitionibus ad cognoſcendum vniuerſale. 80.4.G
Scientia eſt certior & prior alia tripliciter. 82.2.A
Scientia eſt vna quæ eſt vnius generis. 82.2.A
Scientia pōt dici vna tripl'r. ſ. numero, ſpecie, & genere. 82.2.C
Scientia vna formal'r illa eſt, cuius obiectū eſt vnū formaliter. 82.3.E
Spēs ſenſibilis cū ſpēb' ſubalternis paſsibilis q̄litatis ↄuertunt'. 82.4.H
Scientia in quātum ſcientia, ſcibile pro ſubiecto habet, & ſm proprias differentias ſcibilis diſtinguuntur. 83.1.A
Scibile abſtractū, nec ſm eſſe nec ſm rōnem diuidit' ſm plus & minus materialitatis & motus infra mobiliū latitudinem. 83.1.C
Scia vna ſimpl'r eſt, quæ ē vnius ſubiecti ſimpl'r vt ſubiectū eſt. 83.2.A
Scia vnitur principijs intrinſecis rerum, & vt primis à quibus incipit, & vt partibus ex quibus conſtituuntur res ipſę. 83.3.F
Scientia vna conſiderans vnum ſubiectū, de neceſsitate oēs eius ſubiectiuas partes contempletur. 83.3.H
Sufficientes conditiones vnam ſciam conſtituentes. 83.4.F
Sciarū diſtōnē qd magis oñdat, principioꝝ diſtō, an ſubiectoꝝ. 83.4.H
Scientiæ diſtinctæ, quā diſtinctionē exigant in principijs. 84.1.C
Senſus qūo vniuerſalis, ſentire vero ſingularium ſit & quomodo ſit intelligenda iſta propoſitio. 85.2.D.13.F.G.H
Syllogiſmorum verorū & falſorū nō ſunt eadē principia. 86.1.A
Si contingit ex falſis verū ſyllogizare, hoc tm̄ ſemel ſit. 86.1.B
Scibile & ſcientia differunt ab opinabili & opinione. 87.1.A
Sicut opinio vera & falſa nō eiuſdē penit', ſed eiuſdē quodāmō ſunt, ſic opinio & ſcia nō eiuſdē penitus, ſed eiuſdē quodāmō ſunt. 87.1.B
Solertia eſt ſubtilitas quędā in nō ꝓſpecto tempore medij. 87.1.D
Scia ē veri neceſſarij, opīo aūt veri ↄtingētis, & ↄſeq̄nter ēt falſi. 87.3.G
Sicut impoſ'e eſt idem oio enunciabile eſſe ſibi ipſi oppoſitū, ita ipoſ'e eſt q de eodem omnino ſint oppoſitæ opiniones. 88.1.D
Sciē noīē duo accipi pñt, ſ. ipſe hitus ſciētificus, & demſo ipſa. 21.4.E
Syll's aliqnid de aliquo per medium monſtrat. 93.3.E
Syllogiſmū monſtrantem quod quid eſt ex oībus terminis ſuis cōuertibilibus conſtare neceſſe eſt. 93.3.F
Subalternatio ſcientiarum quę ſit, & qūo cognoſcat'. 71.1.B
Syll's in hmōi quæ nō ſunt ſimul ē à poſterius facto vel fieri, ad prius & nō à priori ad poſterius tā in preterito q̄ in futuro. 103.2.A
Sicut duo facta eſſe nec ſm ſe, nec ſm tps continua ſunt, ita nec ↄtinua ſunt factum eſſe cauſę, & factum eſſe effectus poſterioris. 104.3.E
Si ↄtingit vnius plures eē cās, ad cām neceſſario ſequit' effect'. 108.4.E
Speculabilium & agibilium nō ſunt eadem principia. 111.4.F
Subſtantia ↄcipi pōt conceptu proprio confuſe & diſtincte. 72.3.G
Sapientia & ſcientia prout ſunt in genere virtutum, ſunt diſtinctę inter ſe, & vna diſtinguitur contra aliam. 62.4.F
Scire pp quid ↄtingit dupl'r, vno modo ſolitarie, i. abſq. applicatione ad effectum, alio modo cum applicatione ad effectum. 70.2.B
Scire rem per cōmunia cuiuſmodi ſcire ſit. 69.2.B
Scire rē p cōia & nō puenit ad ꝓpria, ē cognoſcē qa, & ñ pp qd. 69.2.B
Scire quia & propter quid in eadem ſcia differunt, & quæ ſit iſta differentia. 70.2.A B.C.D.3.E.F.G
Scientia dupliciter ſumitur, & vt habitus per demonſtrationem acquiſitus, & vt bonum reddit habentem. 62.4.F
Scientia, primo & per ſe terminatur ad vl'ia in quibus continentur ſingularia corruptibilia. 60.4.E
Secundus modus p ſe differt à primo in hoc, q in ſecūdo ſubiectum ē cauſa pdicati, in primo vero pdicatū eſt cauſa ſubiecti. 54.1.B
Secundus & quartus modus dicendi p ſe, qñq; coincidunt in vnam ꝓpoſitionem, ſm diuerſas eius conditiones. 53.3.E
Sempiternitas eſt duplex, quædam ſimpliciter, & quædam talis, & declaratur vtrunq;. membrum. 61.3.H
Si ex falſis nō poſſet monſtrari verū, nū validū fieret argumentū a poſitione conſequentis, ad poſitionem antecedentis. 67.1.D
Sicut dat' vl'is affirmatiua īmediata, ita & negatiua. 72.1.C
Signa in diffinitionibus nō ſignificāt, ſed cōſignificāt. 64.2.C
Sempiternitas & neceſsitas, nō eodē mō repit' i phyſicis & alijs. 58.2.C
Si demonſtratio, erit ſpecies aut vnū aliqd extra multa eē nō ē neceſſe, eſſe tñ vnū de multis verū dicere neceſſe eſt. 63.3.E
Suppōnē dupl'r ſumi pōt, īproprie. ſ. & ꝓprie. & qd ſit vnūq̄q;. 64.1.A
Subtm ī recto ꝓprie nō pdicat' p ſe de ꝓprio accñte, ſed ī obliq. 52.3.F
Suppoſitio & petitio quid ſint, & in quo adinuicē differant. 63.2.D
Subſtantias īmateriales, quas per effectus & cōia tm̄ cognoſcimus, & nunq̄ poſſumus peruenire ad vltimas differentias nec proprias paſſiones, vt quia cognoſcimus non vt quid. 62.2.B.C
Syll's demſationis qa, ī media ſit figura, qa ↄcluſio eſt vl'is. 68.1.D
Syll's pp quid differt à ſyllō quia, qm ad diuerſas ſcias ptinent. 68.2.A
Scientiæ rationales de intentionibus ſunt, & non de compoſitis ex intentionibus & rebus. 61.3.E

Scire

Scire quia, & ſcire pp quid in eadem ſcia dupl'r differunt. ſ. qñ fit ſylls per remotam cãm, & qñ fit p effectum conuertibilem 68.1.C
Siquis ſenſus defecerit, neceſſe eſt & aliquam ſciam deficere, quá impoſsibile eſt acquirere, ſi vere addiſcimus.. 73.4.H
Sylls dialecticus ad hoc vt ex verisſibus fiat intendit, & ideo ꝓpõnem vere mediatam, ſed nõ ſm apparentiam vlterius nõ ꝓbat. 74.4.F
Secunda figura nõ admittit ꝓceſſus in infinitũ in negatiuis, quin etiã admittat in affirmatiuis ꝑdicationibus in ſurſum. 75.2.D
Secundum tertiæ figurę modum cur Ariſt. ſyllogiſmum conſtituerit, quintum vero proſyllogiſmum. 75.3.G
Scire non eſt ſine demonſtratione. 75.3.F
Si ſtatur in medijs, neceſſarium eſt, demonſtrationum eſſe principia, & non omnium eſſe demonſtrationem. 75.3.G
Subiectũ per ſe an per accidens, num ꝑdicetur de ſua paſsione, & num quod uis accidens prædicetur de accidente per accidens. 76.4.E
Subiectũ qñ ꝑdicat' in recto de paſsione, eſt ꝑdicatio p accidẽs. 77.2.B
Subſtantia eſt ſuſceptibilis contrariorum per ſui mutationem, oratio vero non per ſui, ſed alterius mutationem. 25.4.F
Subſtantiã ſuſcipere ꝯtraria quõ ſit intelligẽdũ vbi & ſoluunt' ab Ariſt. & expoſitore nonnulla quæſita, & diligenter examinatur. 25.4.F
Subſtantiam nõ ſuſcipere magis & minus, põt habere duplicẽ ſenſum, & qui ſint iſti duo ſenſus declarantur ab ipſo expoſitore. 25.1.C
Suſcipere magis & minus nihil aliud eſt q̃ prædicari cum magis & cũ minus, & quõ hoc ſit Logice intelligendum. 25.1.C
Subſtãtia, q̃titas, & qualitas in hoc diſtinguunt' ab ad aliqd, ꝙ ipſa ſunt prędicamenta abſoluta, ad aliquid vero reſpectiuum. 27.4.G
Subſtantia aliqua, an ad aliquid dicatur & in quibus ſubſtantijs locum habeat hoc dubium. 31.2.C.D.
Subiectũ intelligi ſine albedine aut nigredine, vel quocũq; alio ꝑdicato, poteſt intelligi ſm primã operationem intellectus, & ſm, ſecundã operationem, & declaratur vtrũq. membrum. 14.2.A
Subiectũ libri ꝑdicamentorum (ſi ſubiectũ aliquod ſibi aſsignandum eſt) cõuenientius aſsignabit' ens ꝓponibile primę opationi itellectus iternus, q̃ ens ordinabile ſm ſub & ſupra, qđ ſpectat ad ſcdam. 16.4.G
Subſtãtia prima, iuxta quẽ modũ prioris dicat' prima. 21.1.A
Subalternorũ generũ nihil prohibet eaſdem eſſe differentias. 19.2.C
Subę diffõ licet data ſit p puras negatiões, bona tñ eſt & quare. 20.2.D
Subſtantiæ nomen, a duabus proprietatibus ſumptum videt', ſ. ab actu ſubſtandi alijs, & negatione prioris ſubſtentantis. 20.4.H
Subſtantię & differentię proprium eſt vniuoce prędicari. 22.4.F
Subſtantiæ omni cõmune eſt, in ſubiecto non eſſe, & probatur inductione, & ſpeciali ratione. 22.3.E
Suſcipe magis & minus realiter loquẽdo põt itelligi dupl'r, vno modo pro eo ꝙ eſt eẽ ꝑfectius & iperfectius, Alio mõ pro eo quod põt intẽdi & remitti, & declaratur vtrũq; membrom. 25.2.B
Subdiuiſio vltima dñę. ſ. Dñarum p ſe alię ſunt diuiſiuę, alię ꝯſtitutiuę generũ & ſpecierũ, ſubtiliter diſcutitur & declaratur. 10.3.G.H
Suſceptibile contrariorum eſſe proprium ſubſtantię, intelligitur hoc modo, ſeruata vnitate numerali &c. 26.1.A
Suſcipere magis & minus, quid ſignificet apud expoſitorem, pro incipientium captu. 10.1.D
Suſcipere magis & minus an conueniat relatiuis ratione relationis, an ratione fundamenti, ſicut habere contrarium. 29.2.C
Surſum & deorſum non ſunt contraria ratione quãtitatum, ſed ratione vbi & virtutum phyſicarum. 28.1.D
Syllogiſmus demonſtratiuus eſt ex neceſſarijs, quia quod ſcitur per eũ eſt neceſſarium. 51.4.E
TErmini ſumpti in reſponſionibus opus eſt ſint conformes terminis in obiectionibus poſitis. 80.2.A
Totum diuiſum incidere in diuiſionem in oppoſita immediata non oportet petere. 106.2.C
Tranſpoſitio nominũ diffinitionem impediat nec ne. 107.1.A
Trãſpoſitio enunciationi nõ nocet, licet valde noceat diffõni. 107.1.B
Terminus cõis cum cõpoſitum nomen ſit, ex componentibus naturã trahat neceſſe eſt. 26.4.E
Terminus cõis duo facit ſ. terminat, & eſt cõmunis. ibidem.
Tps & locus ideo inter quãtitates numerant' quia ſunt menſurę extrinſecę, & nõ eodem mõ quãtitates, ſicut quantitates aliæ. 26.2.B
Tertius modus dicendi per ſe declaratur. 53.2.D
Tertius modus dicendi per ſe, ratione ſubiecti, à demonſtratione totaliter non excluditur. 53.3.G
Terminus cu iq. relatiuo ꝯueniẽter aſsignãdus qualis ſit. 30.1.B
Totũ duplex eſt, ſ. vñe, & diffinibile, & qđ ſit vtrũq; declaratur. 8.3.F
Tertia qualitatis ſpecies ponitur & declaratur. 33.4.H
Tertio mõ p ſe inſunt, q̃ nõ de ſubiecto dicunt' aliquo quodã. 51.4.F
Tota rõ quare de ſubiecto ꝑſupponit' eẽ ẽ quia ſubſtat paſsiõi. 45.3.F
Tria ſunt in demſonibus, ſ. quod demõſtrat', ex quibus demonſtrat', & de q̃ demonſtrat', qđ ẽ dictu paſsio, dignitas, & genus ſubiectũ. 59.3.G
Triplex dña, inter mẽbra ſubdiuiſionis ipſius differentiæ. 9.4.H
Tripliciter ptingit errare in diffiniendo, & qui ſit iſte triplex error declaratur, & quõ vitandi ſint ij tres errores. 16.3.H
Triplex ẽ interrogatio, de indiuiduo, ſ. quid, cuiuſmodi, & quis. 8.2.C
VNiuerſale & particulare non diuidunt rẽ diuerſificando eã, quẽadmodum differentię diuidunt naturam genericam multiplicando eam, ſed vt modi vnius & eiuſdem rei. 80.2.B
Vnitas & diſtinctio numeralis ſcientiarum, ex vnitate & diſtinctione animarum in quibus ſunt ſubiectiuæ ſumuntur. 82.2.D
Verum contingens, mutabile eſt in falſum. 87.3.H
Vnicę q̃ſtioni, vel vnica reſponſio danda eſt, vel ſi plures poſſunt dari, quælibet ſaltem debet eſſe ſufficiens. 91.2.A
Vtrũ ſit idẽ & ſm idẽ diffõne ſcire, & demonſtratione ſcire. 92.4.E
Vnius inquãtũ vnũ ẽ, vnica ẽ ſcia, quõ ſit vera hęc ꝓpoſitio. 93.2.A
Vtrũ ipſius qđ quid eſt, ſit ſylls aut demonſtratio, aut non. 95.3.E
Vtrum cũ cã & effectus nõ ſunt ſimul, ſint i continuo tpe. 103.1.D
Vniuerſale, num difficilius ſit diffinire q̃ ſingulare. 107.2.B
Vbi & poſitio, ꝯſequunt' adiacentiam paſsiuam corporis locati à loco, Quando vero ſequitur adiacentiam temporis, & habitus adiacẽtiam eorum quę circa corpus ſunt. 37.4.H
Vere ſcientia, procedit ex veris cauſis in eſſendo. 68.3.H
Virtus eſt contraria vitio non ratione relationis, ſed qualitatis quam in anima ponit. 29.2.A
Virtualiter ingredi demonſtrationem, eſt virtute in ſuam ad demonſtrationem cooperari. 65.3.G
Vniuerſale eſt, quod ineſt primo quõ intelligatur. 55.2.H
Vniuerſale prędicatum conuenire ſubiecto oportet, ita quod p ipſum formaliter vel participatiue inuentum reperiatur in alijs. 55.3.E
Vniuerſale eſt, quod cũ de oĩ ſit, & per ſe, eſt ſm quod ipſum. 54.3.E
Vniuerſale, eo modo ſcitur, quo in demonſtratione aſſumitur. 44.4.G
Vñã eẽ ꝑpetua põt itelligi bifariã, ſ. poſitiue & negatiue. 60.4.G,H
Vnitas à puncto in quo differant. 37.2.A
Vniuocorũ diffinitio quo ad oẽs partes exponitur ab ipſo expoſitore, & maxime quo ad vltimam particulam, 17.3.E
Vniuoce ꝑdicari, nõ ꝯuenit' niſi i ſecũdis ſubſtãtijs & earũ dñijs. 21.4.G
Vnius effectus ſm ſpẽm, vnica ẽ cã ſm ſpẽm i vno gñe cauſę. 34.2.D
Vnitas & modꝰ eẽndi cãę, ꝯuenit vnitatẽ, & modũ eẽndi effectꝰ. 34.2.C
Vniuocatione terminorum ſeruata, propoſitiones de prędicato eſſentiali ſunt perpetuæ veritatis. 56.3,G
Vniuocorum diffinitionis inſufficiens quorundam gloſa, à veritate aliena conuincitur. 17,3.F,G
Vtilitas libri ꝑdicamẽtorũ quæ ſit, & totius facultatis Logicę. 16.4.G
Vulnera circularia ꝙ tardius ſanentur, medicinæ eſt ſcire quia, geometriæ autem propter quid. 68.2.B

ERRATA SIC CORRIGITO.

Folio. 3. Colũna. 4. Linea, 25, non ſiſta lege conſiſtat,
fol. 4. col. 4. li. 67. ſm qui, l. ſm ꝙ.
fol. 6. col. 2. li. 55. noſtram, l. naturam.
fol. 17. col. 4. li. 42. viſtum, l. iuſtum.
fol. 18. col. 1. li. 29. hic, l. hæc.
fol. 20. col. 1. li. 57, ſunt, l. poſſunt.
fol. 21. col. 2. li. 53. nota, l. notum.
fol. 21. col. 32. li. 6. ſucto, l. ſubiecto.
fol. 22. col. 1. li. 19. Maiorem, l. Minorẽ.
fol. 27. col. 2. li. 60, mundificanda, l. modificanda.
fol. 27. col. 4. li. 65, antiquitatẽ, l. quantitatem.
fol. 29. col. 3. li. 31. remi, l. rei.
fol. 33. col. 1. li. 48. diſtingunt, l. diſtinguuntur.
fol. 36. col. 3. vbi eſt dimiſſa ſyllaba, l. accidẽs.
fol. 36. col. 4. li. 1. ſticatur, l. dicatur.
fol. 51. col. 2. li. 50. oportet, l. patet.
fol. 68. col. 2. li. 42. vndecim, l. vndecima.
fol. 80. col. 1. li. 45. ſciue, l. ſcire.
fol. 80 col. 2. li. 28. aduerte, l. aduertere.
Eadem pagina. 2. 33. nam, l. natura.
fol. 88. col. 2, li. 20. refit, l. refert.
fol. 98. col. 4. li. 71. Poſsit, l. poſſet.
Ibidem linea. 60. doctrinis, l. doctrinæ.
fol. 101. col. 2. li. 12. abſore, l. abſolute.
fol. 104. col. 2. li. 29. ſanſtur, l. factum.
fol. 105. col. 1. li. 17. facias, l. factas
fol. 107. col. 3. li. 61. Duijdendũ, l. diuidendum.

THOMAE DE VIO GAIETANI CARDINALIS S. SIXTI

IN PRÆDICABILIA PORPHYRII, ET ARISTOTELIS PRÆDICAMENTA SVBTILISSIMA COMMENTARIA.

Procemium.

EXPEDITIS cum diuino auxilio his, A quę demonſtratiuę doctrinę neceſſaria viſa ſunt, anteq̄ ad altiora cepta me trāſferam peragenda, rapere tantū temporis decreui, ut Porphyrij, ac Ariſtotelis logicalia prīcipia exponere poſſim: nō quin ab illuſtrioribus viris longo ante tempore glorioſe expoſita ſint, ſed quoniam Thomiſtarum, & præcipue noſtræ religionis fratrū profectui me totum dedi, nullamq́ue vnq̄ viderim, aut audierim lecturam eſſe, quę cōiter his grata videatur, fretus diui Thomæ ſuffragijs, tanto auſus ſum me diſcrimini credere: Non ea autem mihi cupido ineſt, vt aliorū dicta etiam mala arguere, aut illuſtrium expoſitorum dicta omnia compilare vel neceſſaria reſpuere, aut ſurripere arroganter velim: ſed antiquorum quandoq́ue diuiq́ue Thomæ indefeſſe veſtigia ſectaturus, eorum nominibus præpoſitis, vbi aliquid ſingulare occurrerit: præſens aggredior opus, ſecūdum proprij facultatem ingenij quæ proficua B incipientibus peripateticis videbuntur, diligenter expreſſurus. Vnde & abſtinēdum ab oībus quæſtionibus cenſui, quibus, metaphyſicales, aut phyſicales difficultates cum ſint, nouitiorum intellectus ſuccumberent.

INTRODVCTIO PORPHYRII

AD PRÆDICAMENTA ARISTOTELIS

Seuerino Boetho interprete.

Cap. 1. CVm ſit neceſſariū Chryſaori et ad eam, quę eſt apud Ariſtotelē prædicamentorū doctrinā, noſſe quid ſit genus, quid differētia, quid ſpecies, quid proprium, & quid acci- C dēs: & ad definitionum aſſignationem, et omnino ad ea, quę de diuiſione, vel demonſtratione ſunt: vtili exiſtenti iſtarum rerum ſpeculatione, compendioſam tibi traditionem faciens, tentabo breuiter velut intro ductionis modo, ea, quę ab antiquis dicta ſunt aggredi: altioribus quidē quæſtionibus abſtinēs, ſimpliciores vero mediocriter coniectans.

QVONIAM Liber iſte non tam pars Logicæ, q̄ via ad Categorias Ariſtotelis eſt, vt eius titulus teſtat. (Iſagoge enim idem ſonat, q̄ introductio:) ideo dilatatam diuiſione, q̄ intētione Logicę vſq́ue ad principium prædicamentorum, vbi facilius dicenda percipi poterūt: ad tex- D tum me ſtatim confero: præmittēs, quòd Porphyrius à Chryſaoro (vt aiunt) Romano patritij ordinis requiſitus: vt quoniam Prædicamenta Ariſtotelis obſcura ſibi erant inſtruere ipſum vellet, quatenus valeret prædictā Ariſt. doctrinā aſſequi p̄ſens opuſculum edidit. Quod diuiditur primo in procemium: & tractatū incipientem ibi (Videtur autem neq́ue genus &c.) Procemium autem ſecatur in duas partes. In quarum prima reddit auditorem beneuolum, neceſſitatem vtilitatemq́ue dicēdorum oſtendens. In ſecunda autem incipiente ibi (Mox de generibus &c.) Reddit eum docilem ſimul & attentum: ordinem et fines dicendorum inſinuans. Proponit ergo primo neceſſitatem dicendorum, inculcans ſimul intentionem operis, & eius cauſas & modum procedēdi. Intentionem quidē dupliciter. & primo quo ad exequenda. dicens ſe aggreſſurum ea, quę ab antiquis de genere, ſpecie, differentia, proprio, & accidēte, dicta ſunt. ſecundo quo ad repellenda dicens, abſtinendum fore ab altioribus quęſtionibus. Cauſas autem ſuſcepti laboris quatuor aſſignat: iuxta numerum eorū, ad quorum notitiam habendam oportere præcognoſcere ſupradicta, dixit. Eſt ergo prima cauſa, eo q̄ neceſſarium eſt noſſe B quid ſit genus, quid ſpecies &c. ad percipiendam doctrinam traditam in lib. prædicamentorum Ariſtotelis.

Secunda autem, eo quôd noſſe iſta eſt neceſſarium ad definitionum aſſignationem. Tertia, quia hoc eſt neceſſarium ad artem diuiſiuam. Quarta, quia hoc eſt neceſſarium ad artem demonſtratiuam &c. Neceſſaria ſiquidem eſt horum notitia ad prædicamenta: quoniam prædicamentum integratur ex genere, ſpecie, & differentia tanquam partibus: & habet aliqua propria, & aliqua accidentia cōmunia &c. Ad diffinitiuā vero artem, q̄m diffinitio conſtat ex genere & differentia vt partibus, ſpecies vero eſt quæ diffinitur, propria autē magnam partem conferunt ad cognoſcendas diffinitiones: & ſæpe loco differentiarum ponuntur. Accidentia autem euitari debent, incognita autem non niſi caſu cauentur. Ad diuiſiuam autem artem: q̄m diuiſio eſt vel generis in ſpecies per differentias: vel ſubiecti in accidētia propria, vel in accidētia cōia: vel ė conuerſo accidentis in ſubiecta &c. Ad demōſtratiuam artem: q̄m de- C monſtrationis medium eſt diffinitio, quæ ex genere & differentia conſtat. minor autem extremitas ſpecies eſt, maior vero proprium, quod de ſpecie concluditur. Accidēs autem procul à demōſtrationibus inſpicere oportet. Modum vero procedendi aperit cum ſe compendioſe: & introductorio modo tractaturum promittit: & ſimpliciores quęſtiones mediocriter cōiectaturum &c. vt & breuitate incipientium faſtidium depellat: & claritate eorum rudes intellectus illuſtret: & facilitate tum quæſtionum, tum mediorū eorundem mentes promoueat paulatim ad difficilia & ardua capeſcenda.

Vtilem potius quàm neceſſariam eſſe Prædicabilium notitiam ad Categorias Ariſtotelis oſtendit.

CIrca illud verbum (neceſſarium) ad eam, quæ eſt in prædicamentis Ariſtotelis doctrinam, dubium cōe eſt, an iſte liber ſit neceſſarius ſimpliciter ad Prędicamēta Ariſto. an ſit neceſſarius ad bene eſſe tantum. Si. n. dicatur, q̄ eſt neceſſarius ſimpliciter, diminutus apparebit hic Ariſtoteles, & ſuperfluus in Topicis, dum de his ibi determinauit, quę determinanda in principio erant. Si autem dicatur, q̄ eſt neceſſarius ad bene eſſe: tūc ſe- (Primo Topi. cap. 4.)

quetur, ꝙ aliquis poſſet ſcire Prædicamenta abſq; huius
operis doctrina: quod impoſsibile videtur, quia non po
teſt fieri, vt dicta Ariſto. ibi intelligātur niſi ſciatur quid
genus, & quid ſpecies, & quid differentia &c.

Ad hoc dupliciter reſpōdetur. primo ſm Albertum,
qui ſtatuit duo inueniri in doctrina Prædicamentorum, ſ.
ꝙ prædicabilia ordinantur ibidem, & ꝙ adunantur hæ
res ad ſua genera, generaq; diuidantur in ſuas ſpēs &c.
dixit, ꝙ ratione primi neceſſariū ineuitabiliter eſt præ-
ſens opus ad prædicamenta. qm̄ hic rōnes prædicabiliū
ibi ordinandorum exprimuntur: ordinare autem neſcit,
qui rationes ordinabilium ignorat. ratione vero ſecūdi
vtilem eſſe præſentem doctrinam prædicamentis aſſer-
Cap.1. uit &c. Auerrois autem in prīcipio ſuæ expoſitionis
putat hunc librum non eſſe aliquo pacto neceſſarium,
licet vtilem: & mouetur ex eo ꝙ id, quod per diffinitio-
nes horum prædicabilium habetur, aut pertinet ad ma-
teriam neceſſariam, & ſic pertinet ad artem demonſtra-
tiuam: aut ad materiam contingentem ſeu probabilem:
& ſic pertinet ad dialecticam: & hoc mihi magis placet.

Et ad obiectionem ī oppoſitum dicitur cum Auerroi,
ꝙ hic liber inquantum tradit quid noīs generis, ſpēi etc.
eſt neceſſarius, ſed non erat opus ſpecialem edere tracta-
ctum propter quid noīs: qm̄ exponendo prædicamenta
notum ſit quid noīs terminorum: inquantum aūt conti-
net quid ſit genus &c. vtilis eſt. & ſimiliter ad rationē.
Pro Alberto dr̄, ꝙ ſufficit noſſe quid noīs ordinabilium
addiſcenti talem ordinem: licet hoc nō ſufficiat ſtatuen-
Prio Topi. cap.4. ti illum ordinem. Siquis autē Albertum ſuſtinere vult
facile dicere poteſt, ꝙ alia ratione traduntur illa hic, &
alia in topicis: & ꝙ ſicut Ariſtoteles non tradidit artem
diuiſiuam nec diffinitiuam, ita nec hæc ſpeciali tractatu
dixit. Nec hoc inconuenit, quoniam non eſt opus eum
cuncta complexum eſſe.

Mox de gn̄ibus & ſpeciebus, illud quidem
† nō habet lr̄a Boethi ỹbū puris. ſiue ſubſiſtant, ſiue in ſolis nudis † puriſq; itelle
ctibus poſita ſint: Et ſiue ſubſiſtētia corporalia
ſint, an incorporalia: & vtrū ſeparata, an in ſen-
ſibilibus poſita: & circa hęc conſiſtentia, dicere
recuſabo. Altiſsimū.n. negocium eſt hmōi, &
alius maioris egens inqſitionis. Illud vero quē-
admodum de his, ac de propoſitis magis proba
biliter antiqui tractauerunt, & horum maxime
peripatetici, tibi nunc tentabo monſtrare.

Reddit auditorem attentum et docilem: attentū qui-
dem, dum oſtendit in ſpeciali, ꝙ nō vult inuoluere eius
intellectum arduis quibuſdam poſitionibus, quę in prin
cipio tractandæ occurrerēt. Docilem vero, dum peripa-
tetica via ordinatę procedendū, à gn̄e & ſpecie inchoan
do, proponit. Quęſtiones aūt, quas omittendas cēſet,
qm̄ de eſſe vniuerſalium ſunt, quod metaphyſici eſt ne-
gocij, quod altiſsimum eſt: tres ſunt. Prima eſt, an. ſ. gn̄a
& ſpēs ſubſiſtant in rerum natura: an potius ſint in ſolis
nudis puriſq; intellectibus (ſolis) dicit excludēdo res ex-
tra aīam. (nudis) vero excludendo accidētium indumen
ta. (puris) aūt remouēdo materiæ, phantaſmatumq; ad-
miſtionem. nec eſt ſermo de quocunq; intellectu, ſed de
intellectu in actu, qui eſt idem cum intellecto in actu (vt
T.c.15. dicit in Tertio de Aīa.) Secunda quæſtio eſt de quid-
ditate eorundem, an. ſ. ſint corporalia, an incorporalia.
Patet.1.Metaph.t.c.4. & 5. & t.c.7. Metaph. t. c.33. Tertia quæſtio aūt eſt de ipſis vniuerſalibus in compa
ratione ad ſingularia, an ſint in ſenſibilibus poſita, an à
ſenſibilibus ſeparata: & procedūt hæ quæſtiones ſm di-
ſputationes, quæ erāt inter peripateticos & Platonicos.
Platoni enim aſcribitur, ꝙ naturas rerum ponebat vni-
uerſales ſubſiſtere extra aīam, & vniuerſalia mathema-
tica, & conſequenter corporalia: & ſeparata eſſe à ſenſi-
bilibus & particularibus, quæ videmus. Quibus omni-

E bus peripatetici obuiarunt rationibus efficacibus, quæ
ſilentio inuoluendæ nunc ſunt.

De Genere & Specie. Caput Primum.

Videtur autē neq; genus, neq; ſpecies ſim-
pliciter dici. Genus enim dicit & aliquo-
rum quodammodo ſe habentium ad vnum ali
quod, & ad ſe inuicem collectio. ſm quā ſignifi
cationē Romanorum dicitur genus, ab vnius
ſcilicet habitudine. (dico autē Romuli) & mul-
titudinis habentium aliquo modo adinuicem
eam, quæ ab illo eſt, cognationem, ſecundum
diuiſionem ab alijs generibus dictum.

Tractatus hic incipiēs diuiditur in duas partes prin
cipales. primo nanq; determinat de ſingulis prædi-
cabilibus. ſecundo in ſexto cap. de omnibus ſimul com-
F paratiue. prima pars diuiditur in quatuor capitula. In
quorum primo de genere, & ſpecie, quoniam correlati-
ua ſunt, ſimul determinat. Diuiditur autem præſens
capitulum in decem partes principales, quæ in ſuis locis
patebunt. In prima ergo parte propoſita multiplicitate
horum nominum, ſ. generis & ſpeciei in illis verbis (vi-
detur autem neq; genus, neq; ſpecies ſimpliciter). i. vno
modo dici, declarat quid ſignificat hoc nomen genus, &
qm̄ plures ſignificatiōes habet, quatuor facit. Primo po
nit vnam eius ſignificationem dicēs. Prima ſignificatio
generis eſt collectio multorum quodammodo ſe haben
tium ad unum aliquod & ad ſe inuicem. Vbi aduerte, ꝙ
genus iuxta hanc ſignificationē non ſignificat quācunq;
collectionem, ſed eam, in qua inueniuntur iſtæ duæ con
nexiones. ſ. ꝙ illa multa quodāmodo ſe habeant adinui-
cem, & ꝙ illamet multa quodāmodo ſe habeant ad vnū
aliquod. quodāmodo autem ſe adinuicem habere nihil
aliud ſonat, q̄ꝫ ꝙ inter ſe habeant connectentes habitudi
G nes, quibus ab alijs differant, vt oēs, qui ſunt de vna fa-
milia inter ſe cōiuncti ſunt, dum ibi ſunt fratres, ſorores
nepotes &c. & ſimiliter conciues ſe mutuo reſpiciunt,
dū alij rectores, alij conſules, alij milites, alij artifices &c.
ſunt. Ad vnum vero aliud habere ſe quodāmodo, nihil
aliud importat q̄ꝫ illa multa originem hr̄e ab illo. ut om-
nes eiuſdem familiæ ex vno primo patre: & gens conci-
ues ex vna patria oriūtur. Talis ergo aggregatio genus
vocatur vſu valde frequenti, dum de cognationibus ho
minum loquimur (vt in exemplo textus apparet.)

Dicitur autē & aliter rurſus genus, quod eſt
vniuſcuiuſq; gn̄ationis pricipiū: vel ab eo q ge-
nuit, vel ab eo loco in quo qs genitus eſt. Sic.n.
Oreſtem quidē dicimus à Tantalo genus habe
re, Hylum aūt ab Hercule. & rurſus, Pindarum
quidem Thebanū eſſe genere, Platonem vero
Atheniēſem. etenim patria principiū quoddā
H ē vniuſcuiuſq; gn̄ationis, quēadmodū & pater.

Hic ſecundo ponit ſecūdam generis ſignificationem
dicens, ꝙ genus quādoq; vocatur id, quod eſt principiū
vniuſcuiuſcunq; generationis. Vbi notandum eſt, ꝙ
genus ſignificare principium vniuſcuiuſq; generationis
poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, ꝙ generis nomi-
ne appelletur id, à quo aliqui trahunt originem (puta ꝙ
genus Romanorum dicatur Romulus, à quo Romani
initium ſumunt. & hoc non videtur mihi formaliter di-
ctum: qm̄ non conſueuimus dicere Romulum eſſe Ro-
manorum genus, neq; Tantalum genus Oreſtis: in tex-
tu autem dicitur, ꝙ hæc ſignificatio eſt frequētiſsima in
vſu. Alio ergo modo intelligi poteſt, vt ipſum initium
originis quodcunq; ſit illud, ſiue ſemen, ſiue vis aliqua,
ſiue quodcunq; aliud in patre, ſiue patria manēs, genus
vocetur, & ſic genus vſitata voce ſignificat principium
generationis,

generationis,vt patet in exemplis.ex intentiõe dicentium Romanos trahere genus à Romulo,& Athenienſes ab Athenis:intendimus.n.per hæc dicere,ꝙ Romani à Romulo initium habent ſuę generationis:& ſimiliter ꝙ Athenienſes ex Athenis initium originis ſumpſerunt. Oſtendunt autem hanc eſſe intentionē Porphyrij duo,primũ eſt,quia dixit,genus dicitur quod eſt vniuſcuiuſq; generationis prĩcipium vel ab eo qui genuit,vel ab eo loco ĩ quo quis genitus eſt:& nõ dixit,vt ille q genuit,vel locus à quo qs genit⁹ eſt &c. Secundũ eſt,quia exempla ponẽdo ſemper tam patrem ꝙ patriam in obliquo ponit,& nunq̃ in recto vocat patrem, aut patriam genus.Nec obſtat,ꝙ aſſeras patriam eſſe vniuſcuiuſque gñationis principiũ:qm̃ hic dixit,vt ab ipſa genus trahi ſicut à pr̃e doceret:& nõ ꝙ ipſa ſit genus niſi cauſaliter, aut materialiter,quia.ſ.ab ea,vel in ea genus habetur.

Hæc aũt videtur promptiſſima eſſe ſignificatio. Romani enim dicuntur qui ex genere deſcendunt Romuli.& Cecropidæ qui ex gñe deſcẽdunt cecropis & eorũ proximi. Et quidẽ prius appellatũ eſt genus vniuſcuiuſq; gñationis principium: de hinc ẽt multitudo eorũ qui ſunt ab vno principio:vt à Romulo, quam diuidentes et ab alijs ſeparantes,dicebamus oẽm illam collectionem Romanorum genus.

Hic tertio cõparat p̃dictas duas ſignificationes adinuicem quo ad vſum et ordinem,ſm vſum quidẽ dicens, hanc ſecundam eſſe in vſu promptiſſimam:& cõſequenter illam eſſe minus cõſuetam, & declarat hoc exemplo claro &c.Secundum ordinem vero dicens,ſignificationem ſecundo loco poſitam priorẽ eſſe & cauſam primæ ſignificationis. Vnde prior eſt & ordine naturæ & ordine appellationis.prius.n.eſt exordiũ cognationis, deinde cognatio ipſa:& primo appellatũ fuit genus initiũ illud,deinde ſeparãdo deſcẽdentes ab vno à filijs alterius, dicta ẽ collectio vna gen⁹ Romanoꝝ, alia albanoꝝ &c.

Aliter aũt et rurſus dicit̃ genus,cui ſupponit̃ ſpẽs ad horum fortaſſe ſimilitudinem dictum: Etenim principium quoddam eſt hmõi genus earum,q̃ ſub ipſo ſunt ſpẽrum. Vr̃ etiã multitudinem cõtinere oium,q̃ ſub eo ſunt ſpẽcierũ.

non hñt ... od. græci ... ērum.

Hic quarto ponit tertiam generis ſignificationẽ. Vbi tria ordinate dicit. Primo ſignificationem ipſam. dicens,ꝙ ſignificat id,cui ſupponit̃ ſpecies,in recta.ſ.linea prædicamentali tanq̃ inferius ſuo ſuperiori, vt aiali ſupponitur homo. Secũdo dicit hanc ſignificationem ex aſſimilatione ad primas ſupradictas fortaſſe deriuatam. Addidit aũt fortaſſe:qm̃ eorum,qui noia impoſuerunt, mentes certa cognitione neſcimus. Tertio explanat quõ hæc ſignificatio præcedentibus ſit ſimilis: & primo ſecundæ: qm̃ genus ſecundo modo ſumptum ſignificat principium generationis:id autem,cui ſupponitur ſpẽs, prĩcipium quoddam eſt ſuarum ſpecierum : quõ autem principium ſit in cap.2.dicetur. Deinde primæ:qm̃ genus primo modo ſumptum ſignificat multitudinem deſcendentium ab vno:id aũt, cui ſupponitur ſpecies,multitudinem continet ſub ſe ſpẽrum, quæ ſibi inuicem cognatæ ſunt, & ab vno oriuntur principio, vt exemplis facile eſt manifeſtare. Occurrit aũt hic dubitatiuncula,quia videt̃ Porphyrius diminutus, qm̃ ſignificatiões generis explorans non oẽs dixit:habent.n.grãmatici genus in alia ſignificatione,dum vnum inter nominum & verborum accidentia genus vocant. Ad hoc dicit̃ ſm Albertum ꝙ non eſt intentionis præſentis diſtinguere generis vocabulum in omnes ſuas ſignificationes,ſed in eas tantum,quæ habent affinitatem cũ ea generis ſignificatione,qua Logici vtuntur:hæ autem ſunt quas Por-

A phyrius poſuit,non illæ,quibus Grammatici vtuntur, & ideo diminutus non eſt Porphyrius.

Tripliciter igitur cum genus dicatur,de tertio apud philoſophos ſermo eſt, quod etiã deſcribentes aſsignauerunt, genus eſſe quod de pluribus dicentes, differentibus ſpecie in eo, quod quid eſt prædicatur, vt animal.

Hęc eſt ſecunda pars huius capituli,in qua,poſtq̃ declaratum iam eſt quid nois ipſius gñis,intendit declarare quid rei eiuſdem eo modo quo talia entia rõnis habẽt q̃d rei. Declaratum eſt.n.quid ſignificat: ſed modo declarabitur quid eſt id quod ſignificatur. Et tria facit. primo electa tertia generis ſignificatione, qm̃ de illa philoſophi ſermonem faciunt:generis ſic ſumpti diffinitionẽ à philoſophis datã ponit dicens,genus eſſe quod de pluribus differentibus ſpecie in eo quod quid eſt prædicat̃. Scda pars.

Vbi tribus cõditionibus definitum eſſe genus notato.
B Prima eſt,ꝙ prædicetur de pluribus. Secũda, ꝙ illa plura differant ſpecie inter ſe. Tertia,ꝙ prædicetur de eis in quid. vt aial genus eſſe dicimus,quia prædicatur de pluribus,hoie.ſ.leone,qui differunt ſpecie inter ſe, & prędicatur de eis in quid. Quærenti.n.quid eſt homo,recte reſpondetur,animal,& ſimiliter quærenti quid eſt leo.

Eorum.n.quæ prędicant̃, alia q̃dem de vno dicunt̃ ſolo,ſicut indiuidua,vt Socrates, & hic, & hoc alia vero de pluribus, quẽadmodũ gña, & ſpẽs,& dr̃ia, & propria, & accidentia cõiter, ſed non proprie alicui.eſt autẽ genus q̃dem, vt aial:ſpecies vero,vt homo:dr̃ia,vt rõnale: propriũ,vt riſibile:accidens,vt albũ, nigrũ,ſedere. Ab his ergo,q̃ de vno ſolo prędicat̃, differũt genera:eo ꝙ hęc de pluribus p̃dicant̃. Ab his autẽ
C rurſus, q̃ de pluribus: à ſpẽbus q̃dem, qm̃ ſpẽs & ſi de pluribus p̃dicantur,non tñ de differentibus ſpeciẽ,ſed numero.homo.n.cum ſit ſpẽs, de Socrate & de Platone p̃dicatur, qui non ſpẽ differunt,ſed numero ſolum:aial vero cũ ſit genus de hoie,equo,& boue prædicat̃, qui differunt à ſe inuicẽ ſpecie,nõ numero ſolũ. A proprio vero differt genus: qm̃ propriũ q̃dem de vna ſola ſpecie,cuius eſt propriũ prędicat̃,et de his q̃ ſub ipſa ſpẽ ſunt indiuiduis: quẽadmodũ riſibile de hoie ſolo,& de p̃ticularibus hoibus. genus aũt non de vna ſpecie prædicatur,ſed de pluribus & differẽtibus. A dr̃ia vero & ab his, quæ cõiter ſunt accidẽtia,differt genus:qm̃ etſi
D de pluribus & differẽtibus ſpẽ prædicant̃ dr̃iæ & cõiter accidentia,non tñ in eo quod quid eſt p̃dicantur,ſed in eo quod quale. Interrogantibus.n.aliq̃bus,q̃d eſt illud,de quo prædicantur hęc,genus reſpõdebimus,dr̃ias aũt & accidentia non reſpõdebimus.non.n.in eo quod quid eſt p̃dicantur de ſubiecto, ſed magis ĩ eo quod quale quid eſt. Interroganti enim qualis eſt homo: dicimus rationalis.& qualis eſt coruus: dicimus ꝙ niger eſt.eſt autem rationale differentia,nigrum vero accidens.quando autem quid eſt homo interrogantur. animal reſpondemus.eſt autem genus hominis animal. Quare de pluribus prędicari diuidit genus ab his,quæ

Vide.t. Topi.cap.a.

de vno ſolo dicunẽ,ſicut īdiuidua. hoc vero de differentibus ſpecie,ſeparat genus ab his, quæ ſicut ſpẽs prædicantur, vel ſicut propria in eo quod quid eſt prędicari,diuidit à differentijs & cõiter accidentibus,quæ non in eo quod quid eſt prædicanẽ,ſed magis in eo ꝙ quale quidem, vel quõ ſe habet vnumquodq; prædicatur de his,de quibus prædicatur.

Hic ſecundo diffinitionem datam declarat adeo manifeſte, vt non ſit opus explanatione,ſed directione tantum oſtendente,ꝙ artificioſe declarat. Primo diuidẽdo primam partẽ diffinitionis,ſ.quod prædicatur ſeu prædicabile,in duo membra & ſubdiuidẽdo: deinde genus in alterum membrum diuiſionis & ſubdiuiſionis ſemp̃ ducit:oſtẽdendo quõ à compari mẽbro differat,quod artis non modicę fuit. Colligitur aũt talis diuiſio ex texto. Et ſm ſingula membra ex vno latere diuiſionis ſingulas particulas in diffinitione poſuit vt in textu clare declaratur & adunatur. Illud tñ prætereundũ non eſt,ꝙ prędicari in quid contingit dupliciter. Vno modo complete,i.ita ꝙ prædicatum actualiter dicat totã quidditatem eius,de quo prædicatur. & hoc modo nõ loquimur hic de prædicatione quidditatiua. ſola.n. diffinitio illo modo prædicatur in quid. Alio modo contingit prædicari in quid incõplete,i.ita ꝙ prædicatum dicat quidẽ quidditatem eius de quo prędicatur:& per modũ ſubſtantię, non per modum qualitatis(vt de differẽtia dicetur) ſed non explicet totam illius quidditatem:& iſto modo genus dicitur prędicari in quid de ſpeciebus:quoniã ſignificat eſſentiam vniuſcuiuſq; ſuæ ſpeciei per modũ ſubſtantiæ,noo tamen complete. animal enim nõ perfecte ſignificat quid eſt homo,licet ſignificet quid eſt homo. perfecte autem ſignificat quid eſt homo, animal bipes: ſi hæc ſit hominis diffinitio.

Nihil igitur ſuperfluum,neq; minus cõtinet generis dicta deſcriptio notionis.

Hic tertio ex dictis cõcludendo probat,ꝙ ſupradicta diffinitio fuerit bona,tali ratione. deſcriptio nihil ſuperflui,aut diminuti habens eſt bona:qm̃ altero illorũ modorum vitium accidit in diffiniendo, vel ſcilicet cũ oon neceſſaria admittuntur,vel cum neceſſaria dimittũtur. ſupradicta aũt diffinitio eſt hmõi: qm̃ non continet niſi neceſſarias conditiones, q̃bus ab alijs differt genus, & nullam prætermittit(vt patet ex dictis) igitur &c.

Nomine diffiniti generis non rem naturæ, vel ex re & intentione aggregatum,ſed ipſam generis ſecundam intentionem genus denominatam,hic diffinitam fuiſſe oſtendit: quæ formaliter prædicari,res vero formaliter ſiue denominatiue de pluribus dicitur.

Circa ſupradicta occurrit dubium, an cum diffinitur genus ſumatur genus pro ipſa generis intẽtione, an pro re ſubiecta,aut pro vtraq;.hinc.n.& inde rõnes ſunt. Quòd.n.diffiniatur genus pro re ſubſtrata,ex eo videẽ, quia id diffinitur,cui conuenit diffinitio:ſed rei ſubſtratæ conuenit iſta diffinitio,& non intentioni, neq; aggregato ex vtraq;,probatur. qm̃ id quod prædicatur de ſpeciebus in quid noo eſt intentio generis. ſecunda.n. intentio non prædicatur in quid de rebus,nec eſt aggregatum ex re & intentiooe: quocunq;.o.modo aggregetur, ſemper falſa eſſet prædicatio in quid talis aggregati de ſpeciebus,ex eo ꝙ altera pars illius pertinet ad quidditatem alicuius ſpeciei. ſed res ipſa ſubſtrata generis intentioni eſt,quæ prædicatur de ſpeciebus. aĩal.n. quod generis intẽtioni ſubijcitur,prædicatur de hoĩe & boue in quid, & non aĩal genus, neq; genus. Quòd aũt intẽtio ipſa diffiniaẽ,ex eo haberi poteſt,ꝙ Logica diffinitio ad intentiones directe tendit, & non ad res. Quòd vero totum aggregatum diffiniatur ex eo ſuadetur. quia Logica eſt de ſecundis intentionibus adiunctis primis (ſm Auicennam) & non de primis abſolute,neq; de ſecundis abſolute. Ad euidentiam huius dubitationis (qm̃ ianua eſt diſputatio hæc ad Logicales diffinitiones & tractatus) tria faciẽda ſunt. Primo declarabimus terminos poſitos in quæſtione. Secundo quæſtioni reſpõdebitur. Tertio ſatisfiet argumentis in oppoſitum. Intẽtio idem ſonat ꝙ attentio, & diuiditur in primam & ſecundam. Cuius diuiſionis ratio ſumitur ex eo ꝙ rei, quæ intelligitur, dupliciter aliqua cõueniunt. Quædam conueniũt ei etiam ſi nunq̃ intellectui præſentaretur. vt hoĩ conuenit eſſe riſibilem, & album, & hmõi: & quædam conueniunt illi rei non oiſi ex hoc ꝙ iotellectui præſentaẽ, vel ex hoc ꝙ circa illam intellectus oegociatur: vt homini conuenit ꝙ ſit ſubiectum vel prędicatum in aliqua propoſitione & hmõi. hæc.n. & ſimilia non inueniuntur in hoĩe in rerum natura exiſteute,ſed tñ in eo vt in intellectu eſt. Ex his itaq; ſic pro nunc creditis,ſciendum eſt,ꝙ prima intentio vocatur illa intellectus attentio, qua inſpicit in rebus ſibi oblatis ea,quæ conueniunt illis in rerum natura. Secũda autem intentio dicĩ illa intellectus attentio,qua in rebus ſibi oblatis intuetur ea,quæ cõueniunt illis ex intellectus adinuentione. Verum,quia occultiora ex notioribus noĩamus, & id, quod ſecunda intentione concipitur,debiliſsimæ entitatis eſt: extenſum eſt intentionis vocabulum ad id cui attẽditur, & vocaẽ ſecunda intentio id,quod intellectus concipit ſecũda attentione, quod nihil aliud eſt q̃ quoddam ens rationis. Ens aũt rationis cum ſufficienter diuidatur ſm doctrinã ſancti Thomæ in.q.21.de veritate,in negationem & relationem: huiuſmodi entia,quæ ſecundas dicimus intẽtiones,inter relationes rationis anoumeranda fore ſupponatur. Intentionis ergo ſecundæ noĩe, licet poſſumus intelligere duo,ſ.attentionem ſecũdam intellectus,quæ eſt ſecunda intentio formaliter, & id,quod illa attentione concipitur(quod eſt ſecunda intentio obiectiue) cõis tñ vſus intelligit id,quod concipitur,i.relationem rõnis factam per intellectum in rebus vt in eo ſunt. Noĩa autẽ ſecundæ intentionis vocamus ea, quæ mediante ſecũda attentione intellectus,iſtas relationes ſignificant: vt ſubiectum,prædicatum,ſyllogiſmus & huiuſmodi. Noĩa vero primæ intentionis reliqua ſunt,quę mediante prima intellectus attentione ad ſua referuntur ſignificata: vt homo,bos,leo ſignificant ſiquidem vt Primo Perihermenias dicitur,noĩa ſignificata ſua medijs conceptibus animæ. Aduertendum quoq; eſt:ꝙ,quia hmõi intentiones ſecundæ,ſeu relationes fundantur in rebus vt intellectis, & denoĩant eas,ſicut(ly ſubiectũ)denominat hoĩem & ly prædicatum, denominat aĩal,cum dicimus homo eſt aĩal. in hmõi nominibus ſecundarum intentionum duo conſiderãtur,ſ.intentio,quæ relatio eſt, & res ſubiecta intentioni,quæ denominatur ab illa relatione. ſed hæc duo non vniformiter importantur à talibus nominibus. ſed relatio ipſa ſignificatur, res vero ſubſtrata copulatur,ſicut album ſignificat puram albedinem (vt in prædicamentis dicitur.)copulat aũt ſubiectum,quod denominatur ab albedine album. Vnde,quia genus nomen ſecundæ intentionis eſt:in eo poteſt conſiderari id quod ſignificat, & illud eſt relatio genereitatis, quã intentionem generis vocant. Et id,quod copulatur generis noĩe, & illud ẽ res ſubſtrata, quæ à genereitate genus denominatur,quam rem ſubiectam intentioni vocant. & ſic pateãt ſuperficietenus nouitijs termini in quęſtione ſumpti. Ad euidẽtiam autem quæſitæ veritatis incedere oportet à notitia illius termini (prædicaẽ.) quod in diffinitione generis ponitur. Prædicari.n.cum ſit terminus ſecundæ intentionis duo in ſe claudit,ſ. intentionem & rem ſubiectam: & vt de cætero prolixitas & obſcuritas vitetur,dicemus,ꝙ omne nomen ſecundę intentionis ſumitur dupliciter. Vno modo formaliter: & hoc eſt cum ſumitur pro illa intentione. Alio modo fundamentaliter,

Quã neceſſaria ẽ hæc doctrĩa:q̃ppe ꝙ totius logicæ ſcopus eſt.

In de veritate.q.21.ar.1

Cap. 1.

In cap. de ſubſtãn.

fundamentaliter, & hoc eſt cum pro re ſubſtrata ſumit̃. Prædicari igitur dupliciter ſumitur, ſ. formaliter: & ſic nihil aliud eſt q̃ relatio quędam adinuenta ab intellectu inter extrema complexionis verbalis: & fundamentaliter: & ſic nihil aliud eſt, q̃ connexio ipſorum extremorū̃ orationis. Imaginandum.n. eſt, ꝙ intellectus videns for rem habere albedinem, prima ſua attentione format hãc propoſitionem mentalem. Sor. eſt albus, in qua propoſitione tot terminos ponit, quot videt extra aĩam res: tria ſiquidem ibi videt, ſ. Sortẽ, albedinem, & inhæſionem albedinis in Sorte: & tribus terminis propoſitionem format, dicens, Sortes eſt albus: ly eſt nanq; ſignificat compoſitionem (vt in. 1. Perihermenias dicitur.) Hac igitur propoſitione formata: intellectus ſecundo attendit ſuo iam operi, & ſortem ſubiecti, album prędicari, & (eſt) prędicationis relatione donat. fundamẽtaliter ergo prędicari eſt coniunctio rei prędicatę cum re ſubiecta, formaliter aũt eſt relatio fundata ſupra ipſa verbali copula.

Cap.3.ſ.

His ergo prælibatis reſpondetur quęſtioni tribus concluſionibus. Prima eſt, genus non diffinitur hic pro re ſubſtrata: probatur. q̃m aut prędicari in quid de pluribus &c. ſumitur formaliter, aut fundamentaliter: ſi formaliter, cum conſtet ꝙ relatio rationis non cadit in diffinitione rei extra aĩam, ſequitur ꝙ genus non diffiniatur pro re ſubſtrata. Si materialiter, cum etiã conſtet ꝙ connexio rei, quę denominat genus cũ ſpeciebus, non ſit de ratione illius rei: q̃m de ratione aĩalis non eſt eſſe in ſuis ſpeciebus, quia animal abſtrahit ab eſſe in hoĩe & equo, & oĩbus ſpecieb⁹: ſequitur idem quod prius. & ſic quocunq; modo ſumatur. ly prędicatur, non ſaluatur ꝙ genus pro re ſubſtrata diffiniatur. Secũda concluſio eſt, genus non diffinitur pro aggregato ex re & intentione: probatur. tum q̃m totum aggregatum non eſt diffinibile: complexorum.n. non eſt diffinitio (vt dicitur. 7. Metaphy.) ſed oportet id quod diffinit̃ eſſe vnum in vna aliqua natura. Tum q̃m non facile eſſet fingere, quomodo ſumitur (ly prędicatur) in tali diffinitione. Tertia concluſio, eſt genus diffinitur pro ipſa intentione ſecunda. probat̃ hęc concluſio: primo authoritate S. Thomę hoc expreſſe dicentis in Tractatu de Ente & eſſentia cap. 4. vbi & hoc declarauimus. Secundo ratione adducta, q̃a ſcilicet diffinitio Logica id reſpicit, quod directe eſt Logicę conſiderationis. hoc eſt autem ipſa intentio ſecunda. ergo &c. Tertio, q̃m niſi ad hoc veniatur, quibuſcunq; verbis oppoſitũ palliari videatur, impoſsibile eſt ſaluare ꝙ diffinitum ſit vere vnum: ſiue.n. dicatur, ꝙ diffinitur res ſub intentione, ſiue intentio in cõcreto, ad hoc oportet venire ꝙ ipſa intentio ſit id quod diffinitur, ſi error vitari debet. Sicut ſiquis diceret niuem diffiniri inquãtum eſt alba, aut albedinem in niue & huiuſmodi.

T.c.13.

Cap.4.

Ad primam aũt rationem in oppoſitum dicitur, ꝙ, q̃a diffinitio debet conuenire diffinito non qualitercunq;, ſed quidditatiue, maior illa, illud diffinitur, cui conuenit diffinitio, modificanda eſt eum hac cõditione, cui quidditatiue conuenit diffinitio. Sed tunc falſa eſt minor: q̃m diffinitio generis rei ſubſtratæ non conuenit quidditatiue, ſed denoĩatiue: ipſi aũt intentioni generis, quia cõuenit quidditatiue, ideo ipſa intentio diffinitur: & hæc ſit quarta probatio tertiæ concluſionis, & potiſsima. Et vt quod dicimus clare percipi poſsit, præſupponere oportet, ꝙ (vt ſanctus Thomas loco allegato dicit) prædicari in diffinitione generis poſitum, ſumitur formaliter pro ipſa intẽtione prædicationis, ita ꝙ relatio prædicationis in quid de pluribus &c. cadit in diffinitione relationis quam ſignificat genus. Hoc autem præſuppoſito ſciendum eſt, ꝙ diffinitio alicuius accidentis aliter conuenit ipſi accidenti, & aliter conuenit eius ſubiecto: ipſi ſiquidem accidenti conuenit quidditatiue, vt ei quod formaliter eſt tale, ſubiecto vero eius denoĩatiue, vt quod ſubiectiue uel denoĩatiue eſt tale. v.g. ſi diffiniatur album, & dicatur, ꝙ eſt diſgregatiuum viſus: talis diffinitio cõ-

De ente eſſentia ca. 4.

A ueniet albedini quidditatiue; & vt ei quod formaliter eſt diſgregatiuum viſus, eadem vero diffinitio cõueniet niui denoĩatiue, & vt ei, quod ſubſternit̃ illi: ita diffinitio generis conuenit intentioni generis quidditatiue, rei aũt ſubſtratę denoĩatiue: ita ꝙ illa propoſitio, genus ꝓdicatur de pluribus &c. eſt quidditatiua, iſta aũt, aĩal prædicat̃ de pluribus &c. eſt denominatiua. Rurſus ſciendum eſt, ꝙ ſicut accidens, cui formaliter conuenit aliqd, habet in ſe duo. Primum eſt, ꝙ ipſum poteſt vocari tale vt quod, formaliter tamen: & ſic dicimus, ꝙ albedo diſgregat viſum. Secundum eſt, ꝙ ipſum eſt id (quo) ſubiectum dicitur tale: & ſic dicimus, ꝙ albedo eſt id, qua nix diſgregat viſum. Ita intẽtio generis habet in ſe hęc duo: & nanq; dicimus, ꝙ genus eſt quod prædicatur, intelligẽtes per hoc genus eſſe quod formaliter prædicatur: & dicimus, ꝙ genus eſt quo rea ſubſtrata prædicatur &c. Sicut.n. nix diſgregat, quia eſt alba, ita animal prædicatur de pluribus differẽtibus &c. quia eſt genus &c. **B** Poſtremo curandum eſt vt in hac et ſimilibus dubitationibus homo ſit valde attentus, ne fallatur ex identitate vocabul[o]rum, quæ obſcuritatem in re hac parit. oportet ſiquidem perſpicaciter aduertere, ꝙ prædicari qñq; ſumitur fundamentaliter pro ineſſe, qñq; autem formaliter pro illa relatione: & ꝙ licet primum alterius fundamentum ſit, maxima tñ inter ea diuerſitas eſt: et conſequẽter cum in iſta & ſimilibus diffinitionibus, formaliter ſumat̃ (vt dictum eſt) non exigitur vt id, cui quidditatiue cõuenit illa diffinitio, ꝙ prædicetur. i. inſit illis, de quibus prædicari dicitur, ſed requiritur & ſufficit ꝙ prædicetur, i. referatur ad illa. ei antem, cui diffinitio conuenit denominatiue, exigitur ꝙ prędicari fundamentaliter ſumptum (id eſt, in eſſe conueniat) vnde aĩal eſt id quod prædicatur, id eſt, ineſt homini & eqno. intentio autẽ generis eſt id, quod prædicatur in quid. i. tali prædicationis relatione refertur ad ipſas ſpecies &c. Et ſic patet reſponſio ad primam rõnem in oppoſitum. cuius, quia tota vis ex ꝓdica **C** tione fundamentaliter ſumpta pendebat & diffinitio de prędicatione formaliter loquitur: ideo merito ruit. Ad vltimam vero rationem, qua probabatur, ꝙ diffiniatur totum aggregatum, dicitur, ꝙ procedit ex malo intellectu authoritatis Auicennæ: non.n. intendit Auic. ꝙ Logica ita ſit de ſecundis intentionibus adiunctis primis, ita ꝙ ex ęquo conſideret vtraſq;, aut quòd de aliquo ex vtriſq; aggregato ſit: ſed ꝙ ſit de ſecundis intentionibus non abſolute vt entia ſunt (q̃m homo metaphyſicæ ſpeculationis eſt) ſed adiunctis primis, i. vt fundantur in primis, & denominãt eas: ita vt per earum applicationem rerũ, quæ primis attentionibus offeruntur, cognitio habeatur. ex diffinitione.n. generis nunc habita, non innotuit abſolute (quid res illa quæ genus eſt) ſit, ſed quid ſit vt denominat rem primæ intentionis: didicimus.n. ex data diffinitione quæ res primæ intentionis generis denominationem habeat, & quæ non. & quæ exigãtur ad hoc vt res aliqua talem denominationem ſortiatur. **D** Volumus autem hæc pauca in hac quæſtione dicta ſufficere omnibus diffinitionibus ſecundarum intẽtionum: & ideo ſunt diligenter notanda & applicanda cęteris.

CIRCA eandem gñis diffinitionem eſſet dubitãdum ex eo ꝙ diminuta videtur: quia aliquid eſt quod prędicatur de pluribus differẽtibus ſpecie in eo quod quid: & tñ non eſt genus. Tum q̃a ens prędicat̃ taliter. Tum q̃a aĩa ſenſitiua prędicat̃ de pluribus differentibus ſpẽ: puta aĩa bouis & leonis in eo quod q̃d (vt patet:) & tñ non eſt genus. Sed q̃m prima inſtãtia metaphyſicali eget diſcuſſione: omittenda hic eſt. Veritas tñ eſt ꝙ ens non prędicatur in quid. Secunda autem inſtantia inferius in hoc capitulo quando ſpeciei diffinitio examinabitur excludetur: q̃m par ẽ de genere & ſpẽ, difficultas quo ad hoc.

Lege inferius in libello de ente & eſſentia, de entis vniuocatione.

CIRCA diuiſionem in textu factã eſt dubium an recte diuidatur prędicatum in id, quod de vno ſolo & id quod dę pluribus prędicatur, quia indiuiduum de nullo

prędicatur. Sed quoniam hoc indiuidui diſcuſsionẽ exigit inferius in hoc capitulo (cum indiuidui diffinitio examinabitur) patet ſolutio.

† Al. l. ſic. Prima qdẽ ſpẽs digna ẽ imperio.

Species autem dicitur quidẽ & de vniuſcuiuſq; forma, ſm quam dictum eſt † priami quidem ſpẽs digna eſt imperio. Dicitur aũt ſpecies & ea, quæ eſt ſub aſsignato genere, ſm quã ſolemus dicere hoĩem quidem ſpẽm animalis, cũ ſit genus animal: album autẽ coloris ſpeciem, triangulum vero figuræ ſpeciem.

Tertia ps.

Eſt aũt hæc cã menſuratio debitoꝝ corporũ dimẽſiões ꝓximis qualitatib⁹ diſpoſite ſm debitã omniũ partiũ ꝯmẽſurationẽ ꝯueniẽs inditiũ ſpẽi; à forma. n. ſpecifica hæc ſunt.

Hęc eſt tertia pars huius capituli, in qua declarat qd ſignificat hoc nomen ſpecies, ponens duas eius ſignificationes. prima eſt forma, à qua formoſi dicuntur, qui corporis cõmenſuratione à natura donati ſunt. hi nanq; ſpecioſi quoq; à ſua dicũtur ſpecie: & ſm hanc ſignificationem ſpecies priami imperio digna dicta eſt. Secunda autem ſignificatio eſt id, quod ponitur ſub aſsignato genere, ſm quam dicimus hoĩem eſſe aĩalis ſpeciem, eo ꝙ ponitur directe ſub aĩali. Aduertenda ſunt hoc in loco quatuor. Primum eſt, ꝙ Porphyrius (ſm Albertum) contempſit ſignificationes oẽs ſpeciei ponere. vtuntur ſiquidem Grammatici ſpecie primitiua & deriuatiua. Motus autem eſt eadem, qua ſupra rõne. illam. n. ſignificationem poſuit, ex qua deriuata creditur ſignificatio, qua philoſophi vtuntur. ea autem (vt Auicẽna dicit) eſt prima ſignificatio in textu poſita. Ex eo. n. ꝙ ſpecies formoſitatem ſignificat, deriuatum eſt, vt ſpecies nuncupetur id quod pulchritudo generis eſt. genus. n. ſm ſe informe & imperfectum & potentiale eſt et appetit ſpecificum eſſe tanq; formale perficiens & diuinę pulchritudinis imitationem. Secundum eſt, ꝙ (ly aſsignato) poteſt dupliciter accipi. Vno modo aſsignato. i. pręddiffinito à nobis genere. i. genere tertio modo ſumpto. & hic ſenſus licet pręſenti non obſtet literę, ſequẽti tñ, ubi hoc repetit, conſonus non eſt. Alio modo aſsignato. i. determinato, nõ vago, & hic eſt verus ſenſus. ſpecies. n. quęlibet neceſſario ponitur ſub genere determinato, & impoſsibile eſt ꝙ ponatur vage ſub genere, quod actu includit in ſe genus quod vage fieri nõ poteſt. ſecus autem eſſet ſi includeret ipſum in potentia. Tertium eſt, ꝙ ly ſub (ſm Albertum) notat duplicem ordinem, ſ. naturalis poſitionis & participationis: qm̃ ſpecies naturaliter eſt inferior genere, & genus naturaliter eſt ſuperior ſpecie. Et ſimiliter ſpẽs generis poteſtatem participat. Coartaẽ enim genus, & ſuæ amplitudinis pars per drĩam ad ſpeciem trahitur. Quartum eſt, ꝙ ſimul Porphyrius quid noĩs & quid rei ipſius ſpeciei aſsignauit in prædictis verbis, & de quid noĩs nõ eſt dubiũ, de quid rei vero patet tum ex dubitatione ſtatim mota, in cuius reſponſione expreſſe dicit hanc fuiſſe ſpeciei rõnem. Conſtat autem ꝙ quæſtio locum non haberet ſi quid noĩs tantum aſsignatio fuiſſet. Tum ex eo ꝙ ſubdens deinde alias ſpeciei diffinitiones notam copulationis apponit dicens, aſsignant ergo & ſic ſpeciẽ &c. inſinuans ex ly, &, iam pręceſsiſſe aliam diffinitionem.

Quòd ſi etiã genus aſsignãtes ſpẽi meminimus dicẽtes, quod de pluribus et differẽtibus ſpecie in eo quod quid eſt prædicaẽ, & ſpeciem dicimus id quod ſub aſsignato genere eſt.

Quarta ps.

Hæc eſt quarta pars huius capituli iã inchoata in parte præcedente inquantum in ea anticipatum eſt, quid ſit ſpecies: intendit ergo pars iſta declarare quid ſit id quod ſignificat ſpecies: & qm̃ hoc Ichoatum eſt (vt diximus.) Ideo à dubitatione incipiens: quatuor facit. primo dubitat circa diffinitionem adductã tali modo. In diffinitione generis poſita eſt ſpecies cũ dictum eſt gen⁹ eſt quod prædicatur de pluribus differentibus ſpeciei & modo in diffinitione ſpeciei ponitur genus cum dicitur. ſpecies

E eſt quæ ſub aſsignato genere ponitur: ergo circularis diffinitio commiſſa eſt, quæ ab arte aliena eſt.

Noſſe oportet quod, quoniam & genus alicuius eſt genus, & ſpecies alicuius eſt ſpecies, vtrunq; vtriuſq;: idcirco neceſſe eſt in vtrorũq; rationibus vtriſq; vti.

Hic ſecundo ſoluit dubium motum dicens, ꝙ quia genus & ſpecies ſunt correlatiua: gen⁹. n. ſpeciei eſt genus, & ſpecies generis eſt ſpecies: ideo non fuit inconueniẽs, ſed neceſſarium vnum poni in diffinitione alterius & è conuerſo. Notãdum eſt hic, ꝙ genus & ſpecies dupliciter accipiũtur. Vno modo formaliter. Alio modo fundamentaliter. vel ſub alĳs verbis, pro his, quæ ſigñant, aut pro his quæ denominant. vel ſub alĳs verbis, pro intentionibus, aut pro rebus ſubiectis: hæc. n. omnia ęquiualent. Si ſumantur fundamentaliter, ſic non ſunt correlatiua: animal. n. & homo non ſunt correlatiua, ſed ſunt

F ſubſtantiæ: & ſimiliter color & albedo &c. nec hoc modo accepit genus & ſpeciem Porphyrius. alio modo ſumuntur formaliter, & ſic ſunt correlatiua, ſicut pater & filius, dominus & ſeruus &c. genus. n. et ſpẽs formaliter ſumpta entia rõnis, & relatiua ſunt, et adinuicẽ referunẽ (vt hic dr̃) & ſic de genere ſpecie loquitur Porphyrius.

Cum relatiuorum eſſe in vnius ab altero dependentia eſſentialiter non nonſiſta, per reliquum diffiniri alterum non contingit, ſed ad reliquum.

CIrca hanc reſponſionem occurrit dubiũ. An verum ſit, ꝙ vnum correlatiuorũ debeat poni in diffinitione alterius. Videtur. n. ꝙ non, quia cum diffinitio detur cauſa innoteſcendi (vt in. 6. Topicorum dicitur) aut vnũ correlatiuum eſt notius altero, aut non: ſi ſic, ergo idem erit notius & ignotius reſpectu einſdem: qm̃ mutua eſt eorum diffinitio: ſi non, ergo talis diffinitio non facit innoteſcere diffinitum: omnis nanq; notitia ex notioribus procedit. Præterea, ſi vnum correlatiuum diffinit reliquum, ſequetur ꝙ idem poneretur ĩ diffinitione ſuĳpſius, quod eſt magnum peccatum in arte diffinitiua. tenet conſequentia ex doctrina Ariſtotelis (in Secũdo Topicorum) vbi diciẽ, ꝙ loco nominis poſiti in diffinitione alicuius licet ponere eius rationem. Si. n. loco correlatiui diffinientis alterum ponatur diffinitio eius, cũ in diffinitione iſtius correlatiui diffiniẽtis (ſm hanc doctrinã) debeat poni alterum correlatiuum, quod diffinitur, ſequetur neceſſario ꝙ idem ſeipſum diffiniet. v. g. ſi genus & ſpecies mutuo ſe diffiniunt: & diffinitio ſpeciei eſt illa, ſpecies eſt quæ ponitur ſub aſsignato genere: loco ly genere, ponetur generis diffinitio, & dicetur, ſpecies eſt quæ ponitur ſub aſsignato prædicabili de pluribus differentibus ſpecie in eo quod quid. vbi apparet ſpeciem in ſpeciei diffinitione cadere. In oppoſitum eſt Porphyrĳ authoritas. Hęc q̃ſtio, qm̃ metaphyſicalis eſt, ſuccincte tractabitur, ne incipientium mentes ignorantiã prauę diſpoſitionis edoctę veritati obicem ponant. Multi-

H plex in quęſtione hac eſt opinio. Quidam dicunt, ꝙ correlatiua nõ ſe mutuo diffiniunt diffinitione quid rei, ſed quid nominis. Quidam vero, ꝙ nec quid rei, nec quid noĩs. Quidam vero, ꝙ & quid noĩs & quid rei. Primarum opinionum rõnes ſunt illę, quas adduxim⁹. Vltimæ vero opinionis ratio eſt: qm̃ vnumquodq; ſm modum ſui eſſe quidditatiui diffiniẽdum eſt: relatiuum autem eẽ quidditatiuum hoc ipſum quod eſt alterius, i. ſui correlatiui eſt (vt in prędicamentis dicitur) ergo diffiniendum nõ eſt ſine ſuo correlatiuo. Maior eſt euidens ſcientibus, ꝙ non eſt quęrenda vniformiter omnium rerum diffinitio, ſicut nec eſſentia: ſubſtantiarum. n. completarum diffinitio abſq; addito ſit, quia earum eſſentia abſoluta oĩno eſt, formarum vero tam ſubſtantialium q̃ accidentalium diffinitio aliquid additum recipit, ſubiectum. ſ. quia abſoluta à ſubiecto entia non ſunt. Et ſimiliter relatiuorum diffinitio additum terminum recipere debet,

Cap. 2.

Cap. 5.

In pdicamento relons.

re debet, quia ens abſolutum à termino non eſt. Et hęc ratio eſt demonſtratiua & eos tantũ non conuincit, qui non capiunt ipſam. Sed diligenter notandum eſt ſm Albertum, ꝙ aliud ē diffiniri per reliquum, & aliud eſt diffiniri ad reliquum. ly nanq; per, cauſalitatem quandã denotat, quam neutrum correlatiuorum formalr̄ ſumptum habet reſpectu alterius: & ideo vnum correlatiuũ nõ debet diffiniri per reliquum. ly vero ad, cauſalitatem aliquam nõ denotat, nec etiam formaliter loquendo dependentiam, ſed tantum habitudinem & reſpectum ſonat ad aliquid vt terminum: & hoc modo intelligitur, ꝙ vnum relatiuorum ponitur in diffinitione alterius: ita ꝙ relatiuum nõ diffinitur per reliquum, ſed ad reliquum. eſſentia.n. propria relatiui vt ſic in ipſo ad, conſiſtit (vt in prędicamentis dicetur) & ideo, vt diximus, ſm modũ ſui ſubſtantialis eſſe diffiniẽdum eſt. Et hoc abſq; dubio credendum eſt ab his, qui ſunt debilioris ingenij, & eſt ſententia conformis Ariſtoteli & expreſſa à Porphyrio, Boetho, Auicenna, Alpharabio, Alberto & S. Thoma.

Vbi ſupra.

Nec mihi obijcias ꝙ de relatiuis, nõ de relatione rõnes procedũt. relatiua aũt non ſunt in gñe. relationes autem ꝑ propriũ genus & dr̄iam diffiniendę ſunt: puerilia ſunt hęc: de rebus ipſis abſolute ſermo noſter eſt, nõ de eis, vt ſignificantur in abſtracto vel in concreto (vt patet ex vi rõnis adductę) nec eſt poſsibile diffinire relationem per proprium genus & differẽtiam abſq; termino: ſicut nec accidens abſq; ſubiecto: & hęc ſupponere nunc oportet.

Ad primam rationem in oppoſitum dicitur dupliciter. primo cum Auicenna, & Alpharabio, ꝙ vnum eſt notius altero, & ꝙ non inconuenit vnum correlatiuum eſſe notius & ignotius altero diuerſimode vtendo ipſis. Vnum.n. relatiuum diffinitur ad reliquum vt terminũ: terminus autem vt ſic notior eſt eo quod ad ipſum terminatur, vt ſic: qm̃ interminatum, vt ſic, ignotum eſt: & ſic vtrũq; correlatiuorum eſt notius altero vt terminus, ignotius vt terminatur. & quia diffinitur vt tendit ad aliud, diffinit vt terminat: ideo nõ eſt incõueniens vnũ ad aliud mutuo diffiniri. Si adduceretur ad confirmationem, ꝙ relatiua ſunt ſimul natura & intellectu. dicať concedendo ꝙ ſimul cognoſcuntur, vnum tñ accipitur vt notius altero: aliud eſt.n. ſimul cognoſci, & aliud eſt magis cognoſci. Secundo modo dicitur, ꝙ vnum relatiuorum neq; aſſumitur in diffinitione vt prius notum, nec vt magis notum, ſed vt neceſſario connotum: & ꝙ ſtat diffinitionem dari cauſa innoteſcendi, & notificare rem, etiam ſi non quælibet pars diffinitionis ſit notior diffinito. Diffinitio.n. (vt dictũ eſt) ſm diffinibilium naturas proportionabiliter requirenda eſt. Cum.n. cõſtet, ꝙ diffinitio exigit duas cõditiones, ſ. ꝙ ſit ex notioribꝰ, & ꝙ ſit ex ꝓus notis: qm̃ omnis diſciplina ex præexiſtente fit cognitione, & ſecunda conditio non exigatur ad oẽs partes diffinitionis, vniuerſaliter loquendo, vt apparet ex verbis Auicennæ, qñ dicit, ꝙ dicentes ꝙ vnum relatiuum diffinitur per reliquum, non aduertunt ꝙ aliud eſt cognoſci cum reliquo, & aliud eſt cognoſci per reliquum. & ex S. Thoma expreſſe dicente, ꝙ relatiua ſunt ſimul natura & intellectu, conſequens eſt ꝙ nec prima conditio vniuerſaliter requiratur ad oẽs particulas diffinitionis propter eandem cauſam. Vnde dicitur ſm hãc reſponſionẽ, ꝙ diffinitio illa facit notitiam diffiniti. tum quia aliæ particulæ diffinitionis ſunt notiores, tum quia connotitia correlatiui ad hoc cooperatur. Nec eſt mirabile ſi ſingulare genus entium ſingularem ſibi modum diffinitionis, & notitię vendicat. Ad ſecundam rationem dicitur negando conſequentiam: eius.n. deductio procedit ex malo intellectu doctrinæ Ariſto. cum.n. dr̄, ꝙ loco nominis diffinientis licet ponere eius rõnem, intelligitur quo ad ea, quæ intrinſece cadunt in illius noĩs ratione, & non quæ cadunt vt additum. Correlatiuum aũt conſtat ꝙ in diffinitione alterius cadit vt additum, & ideo non ſequiť ꝙ idem diffiniat ſeipſum. Et vt oẽs poſſint iſtam gloſam percipere pono exemplum, ſi diffiniatur homo & dicatur, homo eſt aĩal rationale: loco ly aĩal, poteſt poni tota ſua ratio, quia nihil habet in ſua ratione vt additũ, & dicetur, homo eſt ſubſtantia aĩata ſenſibilis, vbi prius dicebatur aĩal. loco vero ly rõnale non poteſt poni tota ſua ratio: qm̃ ſua ratio aliquid ĩcludit vt intrinſecum, & aliquid vt additum: quo ad ea quæ includit intrinſece, puta potens vti rõne licite poni poteſt ratio loco nominis, quo ad id vero quod includit vt additum, puta aĩal, poni non poteſt ratio loco noĩs, qa ſequeretur nugatio in diffinitione: in ratione nanq; differentię clauditur genus vt additum, & ideo ſi loco differẽtiæ liceret ponere totam eius rationem, genus bis ponereť in diffinitione, ſemel rõne ſui, & ſemel rõne dr̄iæ, & ſic patet tam gloſa q̃ eius ratio memoriæ commendanda.

Aſsignant ergo et ſic ſpeciẽ. Species eſt, quę ſub genere ponitur: et de qua genus ĩ eo, quod quid eſt prædicatur.

B Hic tertio ponit ſecundam ſpeciei deſcriptionem dicẽs. Spẽs eſt quæ ponitur ſub genere, & de qua genus in eo quod quid eſt prædicatur. Vbi notãdum eſt, ꝙ, qa ſpecies dupliciter reſpicit genus, ſ. & vt inferius in recta linea prædicamẽtali ſuum ſuperius, & vt ſubijcibile ſuũ quidditatiuum prædicabile: ideo iſta deſcriptio vtranq; habitudinem complectitur. primã quidem cũ dicitur, ſpecies eſt quæ ponitur ſub genere, ſecundam vero cum ſubditur, & de qua genus in eo quod quid eſt prędicať. Et qm̃ prima connexio eſt cauſa ſecundæ: ideo.n. de ſpecie genus prædicatur in quid, quia ſpecies ei ſubiecta eſt in linea recta: propterea ſic ordinata eſt deſcriptio, vt primo declaretur prima habitudo, & deinde ſecunda. Nec mireris, ſi in iſta diffinitione includitur prima ſicut pars in toto (qm̃ ex diuerſis Peripateticorum dictis) adunat Porphyrius deſcriptiones iſtas, quemadmodum cõtingit illos perfectius vel minus perfecte deſcripſiſſe.

C Id omne ſpecies eſt, quod ita directe ſub genere ponitur, quod nihil includit, quod à genere non oritur.

CIrca hanc diffinitionem dubitatur, quia videtur illa diffinitio diminuta, quoniã conuenit alteri à diffinito, cõuenit enim indiuiduo: Sortes enim ponitur directe ſub genere, quod eſt animal, & de Sorte prædicatur animal in eo quod quid. Quærenti enim quid eſt Sortes conuenienter reſpondebitur animal. Si dicať, ꝙ diffinitio intelligitur non de quacunq; poſitione ſub genere, ſed directa & immediata: modo licet indiuiduũ ponatur ſub genere directe, non tamen ponitur immediate, quoniam inter indiuiduum & genus mediat ſpecies. Contra, quia hæc reſponſio non ſufficiẽter ſaluat, ꝙ diffinitio ſit cõpleta. habetur enim inſtantia in promptu de indiuiduo generis. tale enim poniť directe & immediate ſub genere, & tamẽ non eſt ſpecies. Indiuiduũ autẽ generis dicimus hoc animal, hoc corpus, hæc ſub-
D ſtantia & huiuſmodi, &c. hoc animal nanq; continetur ſub animali abſq; aliqua media ſpecie: quoniam non eſt maior ratio, ꝙ vna ſpecies mediet q̃ alia.

AD HOC dubium dicitur cum Alberto & ſatis ſubtiliter, ꝙ quando dicitur, ſpecies eſt quæ ponitur ſub genere, ly ſub, non denotat tantum ordinem poſitionis & participationis, ſed etiam denotat pricipium totius poſitionis eſſe genus: aliter enim indiuiduum & aliter ſpecies ponitur ſub genere. principiũ poſitionis ſpeciei ſub genere eſt ipſum genus, quoniam id, quod addit ſpecies ſupra genus, differentia ſcilicet, quæ conſtituit & ponit ſpeciem ſub genere, ex ipſo genere oritur. Differentiæ enim ſunt velut quædã proprietates eius, vnde & qualitates eius dicuntur. Principium autem poſitionis indiuidui ſub genere non ex ipſa generis eſſentia, ſed materia ſubiecta accidentibus eſt: ad quam Plato deſcendere prohibebat. Negandum eſt ergo, quòd indiuiduum generis ponatur ſub genere eo modo quo ſpecies:

cies: & intelligenda eſt diffinitio de poſitione directa, quæ tota à genere oritur.

Amplius autem ſic quoq́ꝫ. ſpecies eſt quę de pluribus & differētibus numero tantum in eo, quod quid eſt prædicatur.

* non legimus emēdatis cod. verbum tantū.

Hic quarto ponit tertiā ſpeciei deſcriptionem dicēs, ꝙ ſpecies eſt, quæ de pluribus differentibus numero in eo quod quid ſit prædicatur. Aduerte hic, ꝙ quia ſpecies multipliciter accipi poteſt, ideo multipliciter diffinitur. primo diffinita eſt ſecūdum ꝙ generi ſubeſt in linea prædicamentali. ſecundo prout generi ſubeſt in propoſitione: & nunc tertio diffinitur ſecundum ꝙ prædicabile eſt ab alijs diſtinctum. Huius autem diffinitionis termini omnes clari ſunt ex dictis, niſi vnus, ſ. differentibus numero. Differentia numero dicūtur quęcūqꝫ conueniunt in conditionibus ſpecificis, & diſtinguūtur materialibus cōditionibus & proprietatibus. vt Sortes & Plato cōueniunt in his, quæ ſunt communia toti ſpeciei humanæ: vterqꝫ enim eſt homo & admiratiuus & riſibilis, &c. diſtinguuntur autem ex conditionibus materialibus: quia Sortes habet has carnes, & hęc oſſa. Plato vero habet hęc altera oſſa & has alias carnes. Vocantur autem huiuſmodi differentia numero, quia numerus cauſatur ex diuiſione cōtinui, cuius diuiſio materialis eſt non formalis, vt patet, qn̄ diuiditur lignum. Ponuntur autem ſingulæ particulæ ad differentiam aliorꝫ prædicabilium. nam ly prædicatur de pluribus, ponitur ad differentiā indiuidui, quod dicitur de vno ſolo. ly aūt differentibus numero, ponitur ad dr̄iam generis, quod prędicaẗ de pluribus differētibus ſpecie. ly vero (in q̄d) ad differentiam cæterorum, quæ in quale prædicantur.

Species non eſſentialiter, ſed ſecundum quandam eius proprietatem, inter prædicabilia annumeratur.

CIrca diffinitionem occurrit dubiū: quia omnis diffinitio debet conuenire diffinito inquantum hmōi. Diffinitio enim hominis conuenit homini inquantum homo, & diffinitio circuli conuenit circulo inquantum circulus: & ſic de alijs. iſta autem diffinitio nō conuenit ſpeciei inquantum ſpecies. ergo &c. Declaratur minor, quia ſpecies, vt ſpecies, genus reſpicit. reſpectu autē generis non eſt vniuerſale, neqꝫ prædicabile, ſed inferius ſubijcibile. diffinitio vero iſta explanat ſpeciem vt reſpicit indiuidua. ergo &c. Nec poteſt dici, ꝙ ſpecies, vt ſpecies, reſpicit & genus & indiuidua: quoniam relatiuum ſemel tantum refertur, (licet poſſit plures terminos ex eadem cauſa, ſeu via reſpicere) ſicut filius eadem filiatione refertur ad patrem & matrem propter eandem generationem. ſpecies autem diuerſis vijs reſpicit genus & īdiuidua, & expreſſe à Porphyrio dicitur, quòd eius correlatiuum eſt genus: ergo &c.

AD HOC dubium dicit, ꝙ quia ſecūdum omnes fere antiquos (Alberto teſte) ſpecies inquantum reſpicit genus nō habet, ꝙ ſit vniuerſale & prædicabile, & ſpecies inquantum ſpecies reſpicit genus, conſequens eſt, ꝙ iſta diffinitio non conueniat ſpeciei in eo ꝙ ſpecies, ſed conuenit ſpeciei ſecundum quandam eius proprietatē, quæ ſequitur ad eſſe ſpeciem. cum enim ſpecies vt ſic ſit ſub genere, ita ꝙ ſuppoſitio eius tota ex genere oritur, neceſſario ex hoc emanat, ꝙ ſpēs aliqua ſub ſe reſpiciat, quorum ſuppoſitio aliunde oriatur. hoc autem eſt reſpicere indiuidua vt prędicabile in quid, &c. Vnde pręſens diffinitio deſcriptio eſt ſpeciei ſecundū quandam eius proprietatem: & nō eſt eius quidditatiua diffinitio. Poteſt tamen concedi, ꝙ conueniat ſpeciei in eo quòd ſpecies non quidditatiue, ſeu vt diffinitio, ſed cōcomitatiue ſeu vt proprietas. Nec turbetur quiſpiam ſi de ſpecie inquantum ſpecies eſt loquimur in hac diffinitione, cum tamen de ſpecie ſpecialiſſima loqui deberemus quoniā hæc claritatis cauſa fecimus. Eadem enim difficultas emergit circa ſpeciem & circa ſpecialiſſimam: quoniam

E neutrum eorum ad īdiuidua dicitur, vt patet ex eorum rationibus: & euidenter doctrina fit de ſpecie loquēdo.

Remanet tamen hic difficultas vna propter ſui difficultatem omittenda: quomodo vniuerſale diuiditur in quinque vniuerſalia, de quibus tractamus, ſi ſpecies ex eo ꝙ ſpecies non habet ꝙ ſit vniuerſale, &c.

Speciei & generis nomine illud dignum eſt, quod de pluribus ſpecie, ſiue numero differentibus prædicatur, ita quod plura illa differentia, entia ſint perfecta, non autem partes, vel principia, quæ ſpecifica, ſeu generica prædicata dicuntur.

CIrca eandem diffinitionem occurrit dubium aliud: quia etiam iſta videtur diminuta, & conuenire alteri à diffinito. Anima enim humana vel equina, & ſimiliter punctum prædicatur de pluribus differentibus numero in eo ꝙ quid: & tamen nihil horum eſt ſpecies, cum nihil horꝫ ſub genere aliquo directe ponaẗ. Aſſum-
F ptum patet, quia anima humana prædicatur in quid de anima Sortis & de anima Platonis, quæ numero differunt. quærentibus enim quid eſt anima Sortis reſpōdetur recte, eſt anima rationalis: & ſimiliter quærentibus quid eſt hoc punctū, recte reſpondeẗ eſt punctum, ſicut quærentibus quid eſt Sortes, reſpondetur homo, &c.

AD HOC dicitur, ꝙ ſpeciei nōie dupliciter vti poſſumus, ſcilicet proprie pro eo, quod eſt vere ſpecies, & communiter pro omni prædicato ſpecifico. ſi de ſpecie proprie loquimur, ſic ſpecies tantum eſt id quod ſub genere in recta linea prædicamentali ponitur modo ſuperius declarato. ſi autem ſpeciei vocabulum extēdere volumus, ſic ſpecies dicetur omne, quod de pluribus diciẗ per modum ſpēi. Vnde ſermo Porphyrij dupliciter intelligi poteſt. Si enim accipiamus ipſum loqui de ſpecie proprie, tunc diffinitio gloſanda eſt ſic, ſpecies eſt quæ prædicatur in quid de pluribus differentibus numero, non quocunqꝫ, ſed numero naturę cōplete: & ſic fugan-
G tur omnes dubitationes: quoniam hæc anima & illa & ſimiliter hoc punctum & illud & ſimilia non differunt numero naturę completæ: qm̄ non ſunt entia completa in ſpecie, ſed principia entium completorum. Et ſi inſtetur: ergo ſm iſtam expoſitionem Porphyrius nō ſufficienter declarauit oīa prædicabilia vniuoca: qm̄ dereliquit hæc oīa quæ prædicantur in quid de entibus īcompletis. Dicitur, ꝙ, quia iſta prædicabilia extra rectam lineam prædicamentalē exiſtentia, quæ nullum nomen horum quinque prædicabilium proprie ſubintrant, imitantur iſta quinque, de qbus determinatur, ſicut in propoſito videmus punctū prædicari de hoc & illo puncto per modū ſpēi, quia prædicatur de eis vt differentibus numero & in quid: & ideo ſat fuit determinaſſe de his, ad quorum ſimilitudinē cętera prędicanẗ. Si vero accipiamus Porphyrium locutum eſſe de ſpē extenſo vocabulo ad oē prędicatū ſpecificum, ſic diffinitio nulla eget gloſa: & concedēdum eſſet, ꝙ illa diffinitio cōuenit etiā
H illis, quę proprie non ſunt ſpēs: quare ſm hoc non datur illa diffinitio de ſpē proprie ſumpta. Mihi magis placet prima via, qm̄ ſubtilior & dignior tanto viro & tot Peripateticis eſt. Et ꝑ hęc patet reſponſio ad ſimilē quæſtionē motā de gn̄e: pariformiter. n. diſtingui pōt de genere, ꝑprie & cōiter, & cætera facile applicari poſſunt. Cōclude ergo ꝙ hmōi prędicata, quæ entiū completorum principia ſunt, vt formę materiæ, motus priuationes, &c. nec ſpēi, nec gn̄is appellatione digna ſunt: nec eis conuenit diffinitio eorꝫ, ſed prędicata generica, vel ſpecifica, i. ad modum generis & ſpeciei nuncupentur.

Species in eo quod ſpecies neq; actu vel aptitudine naturali plura indiuidua neceſſario habet, ſed ſm qui intellectui obijcitur indifferens eſt ad vnum vel plura indiuidua.

CIrca eādem diffinitionem adhuc aliud eſt dubium, quia non vr̄ cōuenire omni ſpeciei. multæ ſiqdem ſunt ſpecies, quæ non prædicātur de pluribus, quia non

habent

habent plura indiuidua, nec ſimul, nec ſucceſsiue, nec actu, nec aptitudine, vt patet de omnibus ſpeciebus corporum cœleſtium & intelligentiarũ. non. n. poſſunt eſſe plures Soles, nec plures Lunæ ſm veritatẽ: & ſimilitet uon poſſunt eſſe plures intelligentiæ vnius ſpeciei.

Sup de ente & eſſentia ca.5.q.9. AD HOC dubium, pro quãto logici negocij eſt, præſupponendo ea, quæ dicta ſunt arguendo eſſe vera: qm (vt alibi probabitur) ita ſe habet ueritas. Dicitur, ꝙ omnis ſpecies prædicabilis eſt de pluribus non ideo, quia actu vel aptitudine ſua habeat plura ĩdiuidua, ſed ideo, quia res illa, quę denominatut ſpecies, ſecundum conditiones quas ſortitur ex hoc, quod obijcitur ĩtellectui noſtro, vnde et habet, ꝙ ſpecies denominerur, abſtrahit ab vno & pluribus indiuiduis, & indifferẽter reſpicit vnũ & plura, eo ꝙ repreſentatur nobis ad modum iſtarum rerum, quas intelligimus per abſtractiouem à conditionibus indiuidualibus. Denominari nanq; ſpeciem non conuenit rei ſecundum ſe ſumptæ, neq; ſecundum eſſe, quod habet in ſingularibus, ſed ſecundum eſſe quod habet in intellectu. ita ꝙ proximum fundamentũ talis denominationis non eſt res abſolute, nec vt eſt in ſingularibus, ſed res ſic obiecta intellectui noſtro. Et quia hoc conuenit omni naturæ, ſiue cœleſti, ſiue angelicæ, ideo nihil prohibet eas ſpecies denominari, & prædicabiles eſſe de pluribus & vniuerſales, quemadmodũ nihil prohibet eas intellectui noſtro offerri. Nõ ergo exigitur ad ſpeciem, ꝙ actu vel aptitudine phyſica natura illa ſit in pluribus, i. ꝙ poſſint eſſe plura indiuidua illius ſpeciei in rerum natura ſimul vel ſucceſſiue, ſed ſufficit, ꝙ vt in intellectu eſt, plura reſpiciat, de quibus vt ſic prædicabilis ĩtelligitur (in quid) aptitudine logica, quæ nihil aliud eſt q̃ indifferentia naturæ in eſſe cognito ad vnum & plura: & eſt aptitudo hęc negatiue exponenda: ita ꝙ ſenſus eſt, ſpecies eſt prædicabilis de pluribus. i. ſpecies vt ſic nõ magis de vno q̃ de pluribus habet vt diei poſſit, vt de ſubiecto inferiori, quia ęqualiter abſtrahit ab vno & infinitis in eſſe obiectiuo reſpectu intellectus noſtri, cui res ſic obijciuntur vt diximus.

Sed hæc quidẽ aſsignatio ſpecialiſſimæ eſt, & quæ ſolum ſpecies eſt: aliæ vero erunt etiam non ſpecialiſſimarum.

Quita pars Hæc eſt quinta pars huius capituli, in qua ſimul declarantur. ſ. differentia inter adductas diffinitiones ſpeciei, & quid ſit generaliſſimum, quid ſpecialiſſimum, quidue ſubalternum. Facit autem ob hoc ſex. primo ponit differentiam inter diffinitiones dicens, ꝙ hęc vltima deſcriptio conuenit tantũ ſpeciei ſpecialiſſimæ, aliæ vero priores diffinitiones conueniunt & ſpecialiſſimis ſpeciebus & non ſpecialiſſimis. Appellatur autem vt ſubdit ſpecies ſpecialiſſima infima ſpecies in tota linea prędicamentali, ſub qua nihil eſt niſi indiuidua, vt homo, ſub quo Sortes & Plato ſunt. Nõ ſpecialiſſime vero ſpecies dicuntur omnes ſpecies ſuperiores, quæ & genera ſunt, vt animal, corpus animatum, &c.

Specialiſſima ſpecies eſt, quæ tantum per ſeipſam de pluribus differentibus numero prædicatur.

CIrca hanc partem occurrit dubium, quia non videt verum, ꝙ vltima ſpeciei diffinitio cõueniat ſoli ſpeciei ſpecialiſſimæ: quoniam cõuenit ſpeciei ſubalternæ, ſiue generi, puta animali. animal enim prædicatur de pluribus differentibus numero in eo ꝙ quid, quoniam prędicatur de differentibus ſpecie, quęcunq; autem differunt ſpecie, differunt etiam numero. Si dicatur (cum Aui.) ꝙ intelligit de differentibus numero ſolo. Adhuc habetur propoſitum, quia animal prædicatur de Sorte & Platone, qui differunt ſolo numero: & tamen animal

A non eſt ſpecies ſpecialiſſima. ergo gloſa nulla eſt. Ad hoc dicitur dupliciter. primo cum Auicẽ. cuius gloſam credo ob ſcriptorum vitium male legi: legitur ſiquidem ſolo, & debet legi ſolum. Sed diligenter aduertendum hic eſt, ꝙ ly ſolum, poteſt cadere ſupra illud participiũ differentibus: et ſic in idem redit, ac ſi diceretur numero ſolo. eſt enim ſenſus ꝙ ſpecies eſt, quæ prædicatur de his quę differunt tantum numeraliter, & hic ſenſus non eſt ad propoſitum: quoniam vt probatum eſt, ſtante hoc ſenſu iſta diffinitio conuenit generi. Poteſt quoq; cadere (ly ſolum) ſupra illud verbũ prædicatur, & ſic eſt ſenſus, quòd ſpecies eſt quæ ſolum prædicatur de pluribus differẽtibus numero in eo quod quid, & ſecundum hũc ſenſum clare patet ꝙ illa diffinitio nulli cõuenit niſi ſpeciei ſpecialiſſimæ. genus enim omne, & ſi de differentibus numero prædicetur, non tamen prædicatur ſolum de illis, ſed etiam prædicatur de differentibus ſpecie. Et hoc modo intelligenda eſt diffinitio illa cum gloſa Aui. 5. metaph. cap. de diuerſo.

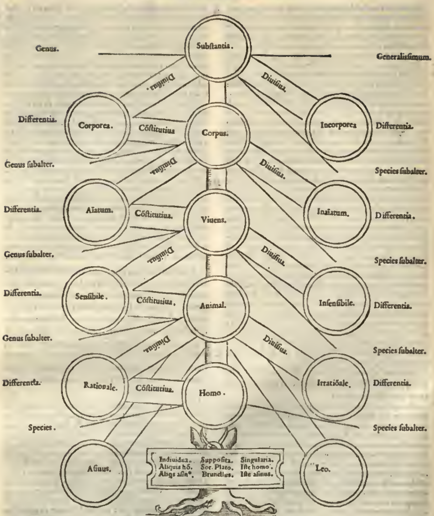
B Secundo dicitur cũ alberto, ꝙ illa diffinitio intelligenda eſt de prædicatione per ſeipſum, & non de prædicatione per aliud. ſpecies autem per ſeipſam prędicatur de indiuiduis, quoniam per ſeipſam participatur ab eis, genus vero ſicut mediante ſpecie participatur ab indiuiduis, ita per ſpeciem & non per ſeipſum prædicatur de eis. Et ideo diffinitio hęc, quæ de prædicatione per ſeipſum intelligenda eſt, generi ſeu ſpeciei ſubalternæ non conuenit. Vtraq; reſponſio gratioſę ſuſciplẽda eſt, &c.

Planum autem erit quod dicitur hoc modo. In vnoquoq; prædicamento ſunt quædam generaliſſima, & rurſus alia ſpecialiſſima: & inter generaliſſima & ſpecialiſſima ſunt alia quæ genera & ſpecies dicuntur eadem. Eſt autem generaliſſimum quidem, ſupra quod nõ ſit aliud ſuperueniens genus. Specialiſſimum autẽ eſt
C poſt quod non eſt alia inferior ſpecies. Inter generaliſſimum autem & ſpecialiſſimũ alia, quæ genera & ſpecies ſunt eadem: ad aliud tamen & ad aliud ſumpta.

Hic ſecundo, quoniam ſpecialiſſimi meminerat, vt planam reddat & apertam diuerſitatem inter hæc, ſternit ordinem prædicamentalem: & inter tres ordines omnia diſtribuit, ſcilicet generaliſſimorum, ſpecialiſſimorum, & intermediorum: generaliſſimumq; in ſupremo collocat, ſpecialiſſimum in imo, intermedia vero in medio ſita binomia eſſe dicit: vocariq; & genera & ſpecies, reſpectu tamen diuerſorum: ſumpta enim vt reſpiciunt inferius, genera, vt vero ſuperius, ſpecies nuncupantur. Attende, quòd cum in litera dicitur, in vnoquoque prædicamento ſunt quędam generaliſſima collectiue accipiendum eſt: ita quòd dicatur in omnibus prædicamentis, quædam ſunt quæ generaliſſima vocantur: non quòd in ſingulis prædicamentis plura ſint generaliſſima: nec quòd in aliquo eorum vnum generaliſſimum deerit: ſed quia in ſingulis prædicamentis ſingula ſunt generaliſſima.

Fiat autem manifeſtum in vno quidem prędicamento quod dicitur: Subſtãtia eſt quidem, & ipſa genus: ſub hac autem eſt corpus: ſub corpore animatũ corpus: ſub quo animal, ſub animali vero rationale animal: ſub quo homo. ſub homine vero Socrates, Plato, & qui ſunt particulares homines.

Sed

Sed horum ſubſtãtia quidem generaliſsimũ eſt, & ꝙ genus ſolũ: homo vero ſpecialiſsimũ, & ꝙ ſolum ſpecies. corpus autem ſpẽs eſt ſubſtantiæ, genus vero corporis animati: ſed & animatum corpus ſpecies quidem eſt corporis, genus vero animalis. rurſus animal ſpecies qdem eſt corporis animati, genus vero animalis rationalis. ſed rationale animal ſpecies quidem eſt animalis, genus autẽ hominis. homo vero ſpecies eſt rationalis animalis, non autẽ genus particularium hominum, ſed ſolum ſpecies. & oẽ, quod ante indiuidua propinque prædicat̃, ſpecies erit ſolum, non etiam genus.

Hic tertio exemplariter in vna prædicamentali coor Cap.3.ſi.
dinatione declarat ordines propoſitos & ſermo eius eſt
valde clarus. Duo tñ hic notanda ſunt. Primum eſt, ꝙ
hic Porphyrius poſuit generaliſsimum primi prædica-
menti eſſe ſubſtantiam, quod Auer. interpretatur dictũ
exempli gratia: qm̃ putat, ꝙ ſm veritatẽ ſubſtantia non
ſit genus generaliſsimum, eo ꝙ intelligentias in prædi-
camento reponi nõ credit. Et in hoc quidem loco dicit,
ꝙ generaliſsimum huius prædicamenti eſt corpus. In
cõmẽ. ẏo. 49. ſup ſecũdo cœli remouet corpus cœleſte à 2.cœ.cõ.
prædicamento: & conſequenter generaliſsimum apud 49. ſi.
eum non eſt corpus, ſed corpus generabile. Verum, qm̃
ſecundum veritatem intelligentię omnes citra primam
in prædicamẽto ſunt, & omnia corpora cœleſtia, in hoc
audiendus non eſt, ſed generaliſsimum primi prædica-
menti ſubſtantiam eſſe fatendum eſt cum Porphyrio.

Secundum

Secũdum autem notandũ eſt, ꝙ Porphyrius ſtoicos in hoc ſequens animal rationale genus hominis & Dei poſuit, intelligens Dei nomine (vt arbitror poſt Albertum) animalia quędam aerea quę Apuleius Platonicus deſcribit, dicens ea eſſe corpora aerea, mente rationalia, tempore æterna, animo paſſiua &c. huiuſmodi autem animalia ponere peripatetici figmẽtum putant. & ideo ſecundum præſentem doctrinã animal rationale genus non eſt, ſed exempli gratia ſuſcipiatur.

Quẽadmodum igitur ſubſtãtia, cum ſuprema ſit eo ꝙ nihil ſupra eam ſit genus eſt generaliſsimũ: ſic etiam homo cum ſit ſpecies, poſt quã non eſt alia ſpecies, neq; aliquid eorũ, quæ poſſunt diuidi in ſpecies, ſed ſolum indiuidua: (indiuiduũ enim eſt, Socrates & Plato:) Et hoc album ſpẽs erit ſol. & vltima ſpecies. & (vt dictum eſt) ſpecialiſsima. Quæ vero ſunt in medio, eorum quidẽ, quę ante ipſa ſunt, ſpẽs erũt: eorum autem, quę poſt ipſa ſunt genera.

Hic ad id vnde occaſionem ſumpſit ſermo ille ad declarandum. ſ. diſtinctionem inter ſpẽm ſpecialiſsimam quæ ſolum ſpecies eſt & ſubalternam, regreditur cõcludendo ex proportionali ſimilitudine inter ſpecialiſſimũ & generaliſsimum inuenta quid ſupradictorũ appellatione dignum ſit: & ait, ꝙ ſicut ſubſtãtia in ſummo ſita generaliſsimi nomine vocatur, eo ꝙ nullum ſupra ſe genus habeat: ſic homo in imo poſitus ſpecialiſsimæ ſpeciei denominationẽ habet: eo ꝙ ſub ſe nullam habet ſpeciem, nullumq; inferius, quod poſſit amplius diſtingui: ſed ſunt tantũ ſub homine indiuidua: vt Sor. & Plato, quæ omnino diuiſionem eam, qua ſuperius in inferiora ſecatur non patiuntur. Infimum ergo eſt ſpecies ſpecialiſsima, ſicut primum eſt genus generaliſsimum. Quæ vero in medio ſunt & ſpeciei & generis appellationẽ habent: genera quidem inferiorũ, ſpecies autẽ ſuperiorũ.

Quare hęc quidẽ duas habent habitudines, illam quę eſt ad ſuperiora, ſm quã ſpecies dicũtur eſſe ipſorum: & eam quæ eſt ad poſteriora, ſm quã genera ipſorũ eſſe dicuntur. Extrema vero habent vnam habitudinẽ. Nam & generaliſsimũ ad ea, quæ poſteriora ſunt, habet habitudinẽ, cum genus ſit omnium id, quod eſt ſupremum: eam vero, quæ eſt ad ſuperiora, nõ habet, cum ſit ſupremũ & principium primũ, Et, vt diximus, ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens genus. Specialiſſimum autem vnã habet habitudinẽ, eam quæ eſt ad ſuperiora, quorum eſt ſpecies: eã vero, quæ eſt ad poſteriora, nõ diuerſam habet habitudinem, ſed eandem & indiuiduorum ſpecies dicitur: ſpecies quidem indiuiduorũ velut ea cõtinens. ſpẽs vero ſuperiorum velut ea quæ ab illis continetur.

Hic quinto habitudines proprias cuiuſq; trium ordinum dictorum concludendo numerat & diſtinguit: dicens, media duabus fulta eſſe habitudinibus, altera ad ſuperiora, quæ ſpeciei nomine deſignatur, altera vero ad inferiora, quã generis denominatio importat. dicuntur enim omnia media ſpecies & genera. extremos autem ordines ſingulas habere dici habitudines, differenter tamen: qm̃ generaliſsimũ ad inferiora tantum reſpectum habent, qui generis nomine denotatur. ſpecialiſſimum vero ad ſuperiora tantum habitudine gaudet quę ſpeciei vocabulo ſignatur. Verum, qm̃ dubitationi locus relinquitur, quomodo ſcilicet ſpecies ſpecialiſsima

A ad inferiora habitudine carere dicatur, cũ ex dictis conſtet ipſam reſpicere indiuidua inferiora, de quibus prędicatur in eo quod quid, ideo ſolicite Porphyrius addidit, ꝙ habitudo, quã ſpecies ſpecialiſſima habet ad indiuidua, non eſt diuerſa ab habitudine importata per ſpeciei nomen: qm̃ ſpecies, & dicitur, & generis, & indiuiduorum, ſpecies, licet diuerſimode: qm̃ illius eſt vt contẽtis, horum vero eſt cõtentorum: & propterea, quia ſermo noſter diuerſitatem habitudinum inquirit, merito in ſpecie ſpecialiſsima vnam tantum habitudinẽ induxit, intermedijs vero duas.

Quæ nam ſit habitudo ſpeciei ad indiuidua.

Circa hanc partem occurrit dubium non diſſimulandum: quia Porphyrius male videtur declarare, quomodo ſpecies ſpecialiſſima vnam tantũ habet habitudinem. declaratio enim ſua: vt patet ex dictis, conſiſtit in hoc, ꝙ quia habitudo ſpeciei ad indiuidua nõ eſt diuerſa ab habitudine ſpeciei, ideo vnam tantũ habet habitu-
B dinem. Aut enim loquitur de diuerſitate habitudinum ſm vocem: aut ſm rem. ſi ſm vocem veritatem quidem dixit, affirmans eãdem eſſe habitudinem ſpeciei ad indiuidua, & ipſius ſpeciei. qm̃ non differunt prædictę habitudines vocaliter: quia eadem vox. ſ. ly ſpecies vtrãq; ſignat, ſed ridiculoſa ſolutio dubitationis logicalis eſt hæc. Si autem loquitur de diuerſitate habitudinum ſm rem falſum dixit, ꝙ non ſit diuerſa habitudo importata nomine ſpeciei ab habitudine ipſius ſpeciei ad indiuidua. Clare enim liquet ex dictis, ꝙ habitudo, per quam ſpecies ſignat, generis eſt correlatiua. Habitudo autem ad indiuidua ad genus non terminatur, ſed indiuidua, & conſequenter diuerſa eſt ab illa, quæ ad genus terminatur. non recte ergo videtur ſoluiſſe dubitationẽ, quã tamen facile ſoluere potuiſſet dicendo, ꝙ licet ſpẽs ſpecialiſsima habeat duas habitudines, nõ tamẽ habet has duas, de quibus eſt ſermo. ſ. importatas nomine ſpeciei & nomine generis. vtrãq; enim horum intermedia tm̃
C habent, extrema vero ſingulis cõtenta ſunt. Ad hoc dubium dicitur, ꝙ Porphyrius licet potuiſſet modo dicto dubitationẽ ſoluere, interius tamen ſpeculatus maius aliquid ſua ſolutione inſinuauit. Cõſiderandum eſt nanq;, ꝙ habitudo generis, & habitudo ſpeciei non ita coeunt in vnũ ſubalternũ, ꝙ vna ex alia oriatur, ſed velut extranea quędam inter ſe adunantur in vnius denominatione. Ex hoc enim ꝙ aliquid genus denominatur non oritur ꝙ ſpecies ſit aliter generaliſsimum cũ genus ſpecies quoq; eſſet. & ſimiliter ex hoc ꝙ aliquid ſpecies appellatur generis denominatio in eo nõ prouenit, aliꝫ ſpecialiſſimum cum ſpecies ſit genus quoq; eſſet. Habitudo autẽ ſpeciei, & habitudo ad indiuidua, licet inter ſe diſcrepẽt, ita tamen coeunt in vnius denominationẽ, vt altera ex altera oriatˀ. Ex hoc nanq;, ꝙ aliquid eſt ſub genere poſitũ poſitione ſuperius declarata. ſ. quæ tota originatur á genere, neceſſario in illo pullulat habitudo ad indiuidua. qm̃ impoſſibile eſt aliquid ita generis par-
D ticipare noſtram, & indiuiduis carere ſaltem in eſſe obiectiuo apud noſtram cognitionẽ, ſuper qua huiuſmodi intẽtiones fundãtur. Quia ergo (vt eſſet ſuperius diximus) relatio ſpeciei ad indiuidua proprietas quædam emanans ex ſpeciei relatione eſt, & cõſequẽter nõ omnino extranea eſt ab ea: ideo Porphyrius dixit, ꝙ habitudo ſpeciei ad inferiora indiuidua nõ eſt diuerſa ab ipſius ſpeciei habitudine: non quin diuerſa ſm rem ſit, ſed quia non ita diuerſa eſt, ꝙ extranea ſit ab illa. pullulat enim ab ea: propter quod & idem nomẽ ſortita eſt. Ex his patet quid dicendũ ſit ad obiecta, quia neq; de diuerſitate vocali, neq; de quacũq; diuerſitate reali, ſed de diuerſitate extraneitatis loquebatur, quam inter generis & ſpeciei habitudinem inuenerat &c.

in eo. caplo

Determinant ergo generaliſſimum genus ita, ꝙ, cum genus ſit, nõ eſt ſpecies. et ruſus ſu-

pra

pra quod nõ eſt aliud ſupraueniẽs genus. Specialisſimam vero ſpẽm quæ cum ſit species nõ eſt genus: & quam cum ſit species, nunquã diuiditur in species: & quæ de pluribus differentibus numero in eo quod quid eſt prædicatur. Ea vero, quæ ſunt in medio extremorum, ſubalterna vocãt genera & species, & vnũquodq; eorum speciem eſſe, & genus ponunt, ad aliud quidem, & ad aliud ſumptũ. Ea vero, quæ ſunt ante ſpecialisſima vſq; ad generalisſimũ aſcendentiã, & genera dicuntur, & species, & ſubalterna genera; vt Agamẽnon, et Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis.

Hic ſexto ex dictis concludit deſcriptionẽ cuiuſcũq; ordinis: & ponit duas generalisſimi deſcriptiones, & tres ſpecialisſimi, & vnã ſubalterni. In diffinitionibus autem generalisſimi, & ſpecialisſimi attendendum eſt, q; quia vtrunq; eorum ſuperlatiuum eſt quod & poſitiue & negatiue exponitur, ideo diuerſa tanguntur in deſcriptionibus iſtis: vt à prima exordiamur cum dicitur generaliſſimum eſt, quod cum ſit genus non poteſt eſſe species. In prima particula tangitur habitudo, quã ponit. In ſecunda autem habitudo, qua caret. Altera verò deſcriptio negatiue expoſitum ipſum determinat. Specialisſimi quoq; tam prima deſcriptio q̃ ſecũda ſimilis primę deſcriptioni generis eſt: differunt autem inter ſe, quia in prima habitudo negatur generis. In ſecunda q̃dam generis ꝓprietas. ſ. diuiſio in plures ſpẽs. tertia vero ad indiuidua ipſam trahit. Subalterni autẽ deſcriptio per poſitionẽ vtriuſq; habitudinis datur: qm̃ neutrius negatio illi ineſt. Subdit poſtremo clarũ exemplũ quo innoteſcat tam ordo q̃ ordinatorum ratio. ſicut enim in vna familia Iouis aliquis eſt pater tantũ, vt primus parens Iuppiter, & aliquis eſt filius tm̃: vt vltimus heres Agamẽnon. & aliquis eſt filius & pater: vt intermedij genitores atreus, pelops & tantalus. Sic in vna coordinatione prædicamentali ſummum eſt genus tantũ: infimum eſt ſpẽs tantũ: media vero ſunt genera et ſpẽs &c.

Sed in familijs quidem plerũq; reducuntur ad vnum principium. ver. gra. ad Iouem: in generibus autẽ & ſpeciebus nõ ſic ſe habet. neq; enim vnũ cõmune genus omnium eſt ens: nec omnia eiuſdem generis ſunt, ſm vnũ ſupremũ genus, quẽadmodũ dicit Ariſt. ſed ſunt poſita, quẽadmodum dictũ eſt in prædicamentis, prima decem genera quaſi decẽ prima principia: & ſi omnia quis entia vocet, æquiuoce, inquit, nuncupabit, nõ vniuoce. ſi enim eſſet cõmune omnium genus ens, vniuoce omnia entia dicerent. cum vero ſint decem principia prima, cõmune ens omnium ſm nomen eſt ſolũ, nõ autem ſm diffinitionis rationem, quæ ſm nomen eſt. Decem igitur quidem generalisſima ſunt.

Sexta pars.

Hæc eſt ſexta pars huius capli, in quo agitur de numero generum & ſpecierum & indiuiduorũ: vnde duo facit, qm̃ primo numerum generaliſſimorũ determinat duabus concluſionibus. quarũ prima eſt, non eſt vnum genus generalisſimum, in quo ſint omnia genera. Secunda eſt, genera generalisſima ſunt decem. Primam concluſionem ex diſſimilitudine ad exemplum datum in familijs probat (ex Ariſto. auctoritate) & ratione. Ex diſſimilitudine quidem, qm̃ licet ſit ſimilis dicta coordinatio prædicamentalis vni familiæ, quo ad ordinẽ

E ſuccedentium in ea: non tamen ſimilis eſt quo ad reductionem plurium familiarum ad vnum primum patrẽ: plures enim familiæ ex Ioue deriuatæ diuerſis vijs eundem patrem habent, in quo omnes conueniunt. plures autem ordines prædicamentales nõ deriuantur ex vno capite, quod ſit genus & principium dictum de oĩbus. & ideo non reducuntur ad vnũ genus omnium &c. Ex auctoritate vero Ariſt. qm̃ dicit omnia nõ eſſe eiuſdem generis ſm vnum ſupremũ genus. Ratione autem tali, ſi eſſet vnũ genus omnium illud maxime eſſet ens: ſed ens non eſt genus: ergo probatio deſtructionis conſequentis. Si ens eſſet cõmune omnium genus eſſet vniuocum: ſed ens non eſt vniuocum: qm̃ Ariſto. dicit, q; ſiquis omnia entia vocet, æquiuoce nuncupabit. Et qm̃ vniuocum eſt cõmune ſm vocem & rationem quæ eſt ſm illud nomen: ens autẽ eſt cõmune ſm nomen ſolum & nõ ſm rationẽ. probatur, qm̃ prima principia in prædicando ſunt decem prædicamẽta: & ſi ens eſſet cõmune ſm nomen & rationem illa non eſſent prima, ſed F ens eſſet primum principium in prędicando. Secunda autem cõcluſio Ariſt. auctoritate probatur. & cõcluditur &c. Aduerte q; cum dicitur prima principia eſſe decem, & non vnum, q; non eſt ſermo de quibuſcũq; principijs, ſed formalibus, quæ ſunt notiões totius. principiũ enim dicitur multipliciter, & de principijs extrinſecis. ſ. efficiente & finali & de his non eſt ſermo nunc: qm̃ vnum eſt omnium agẽs etiam, ad quod omnia tendunt, Deus glorioſus: & de principijs intrinſecis materiali. ſ. & formali: & de materiali quidem etiam nũc ſermo nõ eſt. Formale autem ſecatur in principium quod eſt forma partis, & de hoc quoq; nõ eſt ſermo: & quod forma & notificatio totius eſt, & de tali loquimur nũc cũ dicitur, q; decem ſunt prima principia: omnia ſiquidem prædicata notificãtia totum eſſe rei reducuntur ad decem prima prædicata cæteris ſuperiora ex quibus cętera oriuntur tanquam à primis elemẽtis poteſtate omnia continentibus &c.

4. Met 52. 7.

G CIRCA hanc partem dubium eſt an ens ſit vniuocum: & an ſit ſm nomẽ ſolum cõmune, an ſit ambiguũ ſeu analogum &c. Sed qm̃ hæc logicales tranſcendunt metas ſi ſubtiliter tractanda ſunt, differantur vſque ad Metaphyſicam &c.

Specialisſima vero in numero quidem quodam ſunt, non tamen infinito. Indiuidua autẽ, quæ ſunt poſt ſpecialisſima, infinita ſunt: quapropter vſq; ad ſpecialisſima à generalisſimis deſcendentes iubebat Plato quieſcere: deſcendere autem per media diuidẽtes ſpecificis differentijs. infinita vero, inquit, relinquenda ſunt. neq; enim eorum ſcientiam poſſe fieri.

Hic ſecundo numerum ſpecierum & indiuiduorum ſimul aſſignat di. ſpẽs eſſe in quodam certo quidem nuH mero, ſed nobis incerto. ſicut magnus exercitus nõ numeratus determinatum habet hominũ numerum, licet videnti incertus ſit numerus illorum. Indiuidua autem & infinita ſunt in ſeipſis, & nobis propter continuã ſucceſſionẽ eorũ in potentia. actu enim licet ſemper finita ſunt, nunq̃ tamen tot facta ſunt, aut fient, qn adhuc alia producendo ſuperſint. & ideo infinita dicũtur in potentia. propter quod Plato iubebat duo: deſcẽſus. ſ. quietẽ in ſpecialisſimis: & quibus medijs deſcẽdendũ erat. volebat enim q; à generaliſſimis deſcendere incipiens vſq; ad ſpecialisſima veniat, ſed ibi quieſcat: qm̃ infra ſpecialisſima indiuidua infinita ſunt: infinita autẽ ab arte relinquenda ſunt, eo q; de eis diſciplina ſuſcipi nõ poteſt obſtante eorũ infinitate & mutabilitate &c. Media autẽ, quibus deſcẽdendũ erat quaſi ſemitis quibuſdam, differentias dicebat eſſe ſpecificas, quibus genera in ſpecies trahuntur; huiuſmodi autem differentijs ſpecies ſpecia-

lisſimæ

liſſimæ carent: qm̃(vt dictum eſt)non poſſunt amplius
diuidi ſpecificis differentijs,ſed atomæ ſunt,participan-
tur tamẽ ab indiuiduis pro differentias materiales,quæ
qm̃ infinitæ ſunt,ſeinitæ certæ eſſe non poſſunt,ꝑ quas
á ſpecialiſſimis ad indiuidua veniantur &c.

Deſcẽdẽtibus igitur ad ſpecialiſſima neceſ-
ſe eſt diuidentes per multitudinem ire.aſcẽden
tibus vero ad generaliſſima neceſſe eſt collige-
re multitudinẽ in vnũ. collectiuũ enim multo-
rum in vnã naturã ſpecies eſt.& magis id quod
eſt genus. particularia vero & ſingularia econ-
trario in multitudinem ſemper diuidunt quod
vnũ eſt. Participatione enim ſpeciei plures ho-
mines,vnus homo:particularibus autem & ſin
gularibus vnus homo & cõmunis plures. diui-
ſiuum enim eſt ſemper quod ſingulare eſt,col-
lectiuum autem & adunatiuum quod cõe eſt.

Septima pars. Hæc eſt ſeptima pars huius capituli, in qua modus
aſcendendi & etiam deſcendendi in prędicamentali or-
dine declaratur duabus cõcluſionibus. Prima eſt:de-
ſcenſus fit diuidendo vnũ in multa. Secunda eſt:aſcẽ-
ſus,fit colligendo multa in vnum. Declaratur vtraq; ex
proprietatibus terminorum vtriuſq; viæ: qm̃ terminus
aſcenſus ab indiuiduis eſt ſpẽs,& á ſpeciebus eſt genus.
ſpecies autẽ collectiua & adunatiua eſt multorũ in vnũ
& ſimiliter genus, immo genus magis eſt collectiuũ &
adunatiuũ q̃ ſpecies: terminus vero deſcenſus á genere
in ſpẽs ſunt particularia.i.partes ſubiectiuæ, & á ſpecie
in indiuidua ſunt ipſa ſingularia. particularia autem &
ſingularia vnũ ſuperius diuidunt & partiuntur in mul-
ta. Exemplum autem,ꝙ ſuperius,quod aſcẽſum termi-
nat,ſit collectiuum,eſt, quia oẽs particulares homines,
qui valde multi ſunt, inquantũ participãt ſpeciei huma
næ naturam,non retinent ſuam pluralitatẽ, ſed adunan
tur,& ſunt vnus homo ſm ſpẽm. Exemplũ vero,ꝙ infe
riora,quæ deſcenſum terminant,diuiſiua & multiplica
tiua ſint,eſt: quia hõ vnꝰ ſm ſpẽm & cõis ꝑ cõditiones
materiales multiplicatur in particulares homines &c.

Genus extenſiue magis collectiuum eſt quam ſpecies,
quę intenſius plura continet.

CIrca illud dictum,genus eſt magis collectiuũ in vnã
naturam q̃ ſpecies. dubitatur, quia oppoſitum dice
re debuiſſet. illud enim eſt magis in vnam naturã vni-
tiuum,quod in ſe eſt magis vnum & cuius naturæ vni-
tate retenta minorem diſtinctionẽ res illius naturæ in-
ter ſe compatiũtur. Sicut illud eſt magis calefactiuum,
quod in ſe eſt magis calidum, & á quo res calefactę mi-
nus compatiuntur frigoris,cęteris paribus &c. Species
autem in ſe eſt magis vna q̃ genus: qm̃ ſpecies dicit na-
turam omnino indiuiſibilẽ formaliter, vnde & atoma
dicitur,genus vero naturã formaliter diuiſibilẽ impor-
tat:& ſimiliter res ſm ſpeciem adunatę minorem diſtin
ctionem compatiuntur. nõ enim poſſunt diſtingui niſi
numeraliter:quæ vero in genere tantũ conueniunt, for
maliter diſtingui neceſſe eſt. magis ergo collectiua eſt
ſpecies in vnam naturam q̃ genus. Ad hoc breuiter
dicitur ꝙ eſſe magis collectiuũ multorum poteſt intelli
gi dupliciter. Vno modo intenſiue,& ſic ſpecies eſt ma
gis collectiua, quia magis vnit adunata, vt ratio addu-
cta probat. Alio modo extenſiue,& ſic genus eſt magis
collectiuũ,quia multo plura ſub ſua adunatione cadunt
q̃ ſub ſpeciei ambitu. Vnde ſpecies & genus ſe habent
ſicut duo duces. quorum alter habet exercitum paruũ,
ſed valde vnanimẽ,alter exercitum magnum,ſed diuer
ſarum factionum.ille enim magis colligit intenſiue,hic
extenſiue. Porphyrius autem loquebatur hic de extẽſi-
ua collectiõe, & ideo dixit genus eſſe magis collectiuũ,

A Participatione ſpeciei plures hoĩes qua rõne ſunt vnius homo.

CIrca illud verbum. participatione ſpeciei plures ho
mines ſunt vnus homo. Notandum eſt,ꝙ Porphy-
rius nõ abſolute dixit plures homines ſunt vnus homo,
ſed cum illa cõditione.ſ. participatione ſpeciei. iſta autẽ
cõditio,eſt cõditio diminuens ly vnus homo: qm̃,cum
abſolute dicitur vnus homo,intelligitur de vnitate nu-
merali,quæ eſt maxima vnitas. cum autem adiungitur
ſibi,ly participatione ſpeciei,iam diſtrahitur quodãmõ
præiacens prædicatum:& de homine vno ſm ſpeciem,
qui nõ eſt homo vnus,accipi oportet: & ideo nõ valet,
plures homines ſunt vnus homo participatione ſpe-
ciei, ergo ſunt vnus hõ. ſicut nec valet hos & leo ſunt
idem genere:ergo ſunt idem &c. Idem enim eſt dicere,
participatione ſpeciei plures homines ſunt vnus hõ, &
dicere: plures homines ſont vnum in homine denomi-
nato ſpẽs: ex quo clare patet non ſequi,ergo ſunt vnus
homo,vel ſunt vnum. Modus autem,quo plures homi
B nes vnitatem in homine ſpecie habẽt, logicum excedit
negocium. & ideo ſat ſit pro nunc ſcire, ꝙ ideo vniuer-
ſaliter loquendo inferiora,quæ plura ſunt inter ſe,in ſu-
periori adunãtur, & participatione illius vnũ dicũtur,
quia vt ſunt & cõueniunt in illo ſuperiori differentiarũ
quibus illud ſuperius diuiditur, & ex quibus eorũ plu-
ralitas oritur, expertes ſunt,pluralitate autẽ ſublata ne-
ceſſe eſt remanere vnũ id quod reſtat. ſicut in propoſito
ſor. & Pla. ideo ſunt vnum in homine: quia non diſtin-
guũtur niſi per proprietates indiuiduales: & vt ſunt in
homine carent proprietatibus indiuidualibus, quibus
homo deſcendit ad ſor. & Pla. ablatis autem per intelle-
ctum á ſorte & Platone eorum proprietatibus, non ha-
bent per quod diſtinguantur:ac per hoc id quod rema-
net, puta natura humana,non diſtinctum eſt: qm̃ in eo
diſtinctiua non ſunt actu, & ſimiliter homo & leo par-
ticipatione animalis vnũ animal ſunt: qm̃ vt ſunt in ani
mali differentias proprias, quibus diſtinguuntur pręue
C niunt:qm̃ animal non includit actu rationale, aut rugi-
bile: amotis autẽ per intellectũ ab homine & leone ra-
tionabili & rugibili nõ habent per quid diſtinguantur:
& cõſequenter remanent vnum. & quia remanenẽ ani
mal, ideo debẽt eſſe vnũ animal inquantũ animal ſunt.

Aſſignato autem genere & ſpecie quid ſit
vtrũq; eorum, & genere quidẽ vno exiſtente,
ſpeciebus vero pluribus (ſemper enim diuiſio
generis in ſpecies plures eſt:) genus quidẽ ſem
per de ſpeciebus prędicatur, & omnia ſuperio-
ra de inferioribus: ſpecies autem neq; de proxi
mo ſibi genere, neq; de ſuꝑioribus: neq; enim
cõuertitur. Oportet enim autẽ æqua de æquis
prædicari, vt hinnibile de equo: aut maiora de
minoribus. vt animal de homine: minora vero
D de maioribus minime. neq; enim dices animal
eſſe hoiem: quẽadmodũ dices hoiem eſſe aial.

Hæc eſt octaua pars huius capituli,in qua ordinatur
prædicatio exercenda in ipſa prædicamentali coordina
tione tribus regulis,quarum primæ ſimul ponuntur, &
ſunt illę. genus de ſpeciebus & vniuerſaliter omne ſupe
rius de inferioribus prędicatur. Altera eſt,ſpecies de ge
nere & vniuerſaliter inferius de ſuperiori non prædica-
tur &c. Ad ponendas autẽ has regulas ex prædictis cõ-
tinuationem dicendorũ aſſumit:cõmemorans ꝙ ex diſ-
finitione iam generis & ſpeciei habita & numero ſpe-
cierum ſemper numerum generum excedente: qm̃ ge-
nus vnũ non poteſt diuidi in ſpecies pauciores duabus:
conſequens eſt,ꝙ ponatur prima regula.ſ.ꝙ genus præ
dicatur de ſpeciebus &c. patet autem ſequela ex diffini
nitione ipſius generis, in qua dictum eſt, ꝙ prædicatur
de pluribus differẽtibus ſpecie. Secunda autẽ regula
ſtabilitur

ſtabilitur à Porphyrio ex quadam fundamẽtali propoſitione dicente, ꝙ oportet æqua de ęquis, aut maiora de minoribus prędicare, minora vero de maioribus minime. ſpeciem enim conſtat eſſe minorem genere, & vniuerſaliter omne inferius eſt minus ſuo ſuperiori: & loquitur de maioritate, minoritate, & æqualitate ambitus eorum, quæ continentur ſub eis: ſm quã dictũ fuit, ꝙ genus magis eſt collectiuum ꝙ̃ ſpecies: ita ꝙ illud eſt maius, ꝙ continet omnia quæ continet alterũ, & vltra illa aliqua alia. ſicut animal eſt maius homine: illud vero minus, quod non continet quicquid alterum ambit, vt homo reſpectu animalis. illud autẽ eſt æquale quod adæquat alterum, & adæquatur ab illo ſm cõtenta ſub eis: ita ꝙ de quocunq; dicitur vnum, dicitur & reliquũ: & econuerſo, vt homo eſt riſibile &c.

Quæcunq; per ſe prædicantur, æqua de æquis, vel maiora de minoribus prædicari oportet.

E

CIrca hanc partem occurrit dubium de qua prædicatione intelligenda ſit Porphyrij hæc ꝓpoſitio, oportet æqua de æquis, vel maiora de minoribus prędicare: qm̃ vniuerſaliter nõ eſt vera. Clarum eſt enim ꝙ illa eſt aliqua prædicatio, animal eſt homo: & tamẽ ibi minus de maiore prædicatur. Ad hoc dicitur, ꝙ prædicatio eſt duplex: directa & indirecta. prædicatio directa eſt, qñ prædicatũ ſe habet vt forma ſubiecti: qm̃ prædicata tenentur formaliter, ſubiecta vero materialiter. Prædicatio autem indirecta eſt, qñ ſubiectum eſt potius forma prædicati ꝙ̃ econuerſo. tunc enim ordo rectus prædicationis non ſaluatur: vt ſi diceretur, album eſt homo. Et quia ſuperius ſe habet vt forma inferioris, et inferius vt materia quædam ſuperioris eſt, ideo dicitur, ꝙ illa propoſitio intelligenda eſt de prædicatione directa. mediũ enim tale prædicationẽ oportet vel prædicatũ eſſe ſuperius: vt cum dicitur, homo eſt animal: vel æquale, vt dicẽdo homo eſt riſibilis &c. Sed hæc reſpõſio dubitatione non fugat: qm̃ admittendo deſcriptionẽ prædicationis directæ clarum eſt, ꝙ multæ directæ fiunt prædicationes, in quibus minus de maiori prædicatur (vt patet dicendo, naſus eſt ſimus: numerus eſt par: & hmõi) ſubiectũ enim in oĩbus huiuſmodi enunciationibus minoris eſt ambitus ꝙ̃ prædicatum: & prædicatum forma eſt ſubiecti: cum eius accidentalis quædã forma ſit. Nec poteſt fugiendo dici, ꝙ Porphyrius intẽdit loqui de ꝑdicatione, quæ cõmittitur inter terminos eiuſdẽ prædicamenti tantũ. ſ. genus ſpeciẽ differentiã & indiuiduũ. Et primo: quia ſm doctrinã præſentis operis non inuenitur prædicatio æqualis de æquali in vno ꝑdicamẽto: qm̃ ipſe nullã ponet differentiã conuertibilem cũ ſpecie ſpecialiſſima. Secundo quia hic expreſſe dici prædicatione æqualis de æquali eſſe prædicationẽ proprij de

Cõ.9. eo cuius eſt propriũ: vt hinnibilis de equo. Dicendũ eſt ergo ꝙ illa propoſitio intelligitur de ꝑdicatione per ſe, & non de quacũq; prædicatione. prædicationẽ per ſe voco eã, quę in primo poſteriorũ diſtincta eſt in modos perſeitatis &c. Secundũ enim oẽm prædicationẽ per ſe oportet aut equa de ęquis, aut maiora de minoribus ꝑdicari. Minora nãq; per accidens prędicãtur de maioribus. accidit enim naſo ꝙ ſit ſimus, & numero ꝙ ſit par: licet non accidat numero ꝙ ſit par vel impar: & naſo, ꝙ ſit ſimus vel aquilinus &c. & ideo illæ quãuis directæ: per accidens tñ prædicationes ſunt. & ideo nõ eſt mirũ ſi præſens propoſitio in eis locum non habet &c.

De quibus autem ſpecies prædicatur de his neceſſario & ſpeciei genus prædicabitur, & generis genus vſq; ad generaliſſimũ. ſi enim verum eſt dicere Socratẽ hoĩem, hominẽ autem animal, animal vero ſubſtantiam: verum eſt, & Socratem animal dicere, atq; ſubſtantiam. ſemper enim cum ſuperiora de inferioribus prędicentur, ſpecies quidem de indiuiduis prædicabitur: genus autẽ & de ſpecie, & de indiuiduo: generaliſſimũ autem vel de genere, & de generibus, ſi plura ſunt media & ſubalterna, & de ſpecie, & de indiuiduo: dicitur enim generaliſſimum quidẽ de omnibus ſub ſe poſitis generibus, ſpẽbus, & indiuiduis. Genus aũt, ꝙ ante ſpecialiſſimũ eſt, de oĩbus ſpecialiſſimis et indiuiduis. ſolũ autẽ ſpẽs de omnibus indiuiduis.

Hic ſecundo ponit tertia regula quæ talis eſt: de quibuſcunq; ſpecies prædicatur de his neceſſario & ſpeciei genus prædicabitur: & generis genus: vſq; ad generaliſſimum: & ſatis clare declaratur: atq; ſummatię colligitur de quibus quodlibet quod in prædicamẽto eſt prædicatur: nec opus eſt expoſitione.

Indiuiduum autem de vno ſolo particulari.

F

Indiuiduum enim dicitur ſocrates, et hoc albũ: & hoc veniẽs, & Sophronici filius, ſi ſolus ſit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiuſmodi, qm̃ ex proprietatibus cõſiſtit vnumquodq; eorum, quarum collectio nunq̃ in alio eadem erit: Socratis enim proprietates nunq̃ in aliquo alio particularium erunt eædem: hæ vero quæ ſunt hominis proprietates. (dico autem eius qui eſt cõmunis) erunt eędem in pluribus: magis autem in omnibus particularibus hominibus in eo quod homines ſunt.

Hæc nona pars huius capituli, quæ licet textus ſeriẽ ſuperioris potius ſit terminus ꝙ̃ alia pars ſeparata, quia tamen nouam ingreditur materiam, ſeparata ſit ab illa. Agitur ergo in hac parte de indiuiduo (& quo ad quid ſit) & quot modis ſit: & quare dicatur indiuiduũ. Quid enim ſit indiuiduum perſuadetur cum dicitur, ꝙ indiuiduum de vno ſolo ꝑdicatur. Tripliciter autẽ indiuiduũ ſignificari tradit. ſ. termino diſcreto, vt Socrates: & termino cõi cum pronomine demonſtratiuo, vt hoc albũ: & circũlocutione vt filius Sophronici, ſi vnicus eſt &c. Quare autem indiuidua vocentur huiuſmodi entia ſubdit dicens. hoc ideo eſſe, quia ex proprietatibus cõſtat, quæ diuidi non poſſunt, ita ꝙ in hoc & in illo inueniri poſſint. ſicut proprietates ſpeciei inueniuntur in pluribus. hæ carnes nãq; & hæc oſſa & hi nerui cum hac cõplexione nõ niſi in hoc vno ſunt. Carnes autẽ & oſſa & nerui, quæ pertinent ad ſpẽm in pluribus partita ſingularibus inueniuntur: ita ꝙ ſicut plures homines (vt ſuperius dictũ eſt) ſunt vnus homo, inquantũ conueniunt in ſpecie humana, ita conueniunt in hoc quod eſt habere eaſdem carnes ſm ſpẽm: & ſimiliter eadem oſſa ſm ſpeciem: & reliqua, quę ad ſpeciei naturã pertinent. omnia enim huiuſmodi eadẽ ſunt ſm ſpẽm in omnibus particularibus hominibus. ſm autem indiuiduales proprietates multa eſt inter ea diuerſitas &c.

Nona pars.

G

H

Indiuiduũ artificioſa prædicatione de nullo, neq; de multis ꝑdicatur. naturali vero de vno ſolo. i. ſeipſo ꝑdicatur.

CIrca illã indiuidui deſcriptionẽ (indiuiduũ eſt quod de vno ſolo prædicatur) dubiũ occurrit: quia Ariſt. (in primo perihermenias) dicit ſingulare eſt quod non prædicatur de multis. multum autem refert dicere non de multis, & de vno. ex hoc enim quod dicitur indiuiduum non prædicari de multis, non ſequitur, ergo de vno ſolo: quia ſtat ꝙ de nullo ꝑdicet. Ex eo vero quod dicitur, de vno ſolo, recte ſequitur, ergo non de multis. deſcriptio ergo Porphyrij, quia reſtringit dictũ Ariſtotelis, ſub dubio cadit: qm̃ aliqua indiuidua ſunt, quæ de nullo prędicantur. ſ. indiuidua prædicamenti ſubſtãtiæ Cap.5.

vt ſortes & Plato. à prima nãq; ſubſtãtia (vt in prædicamentis dicitur) nulla eſt prædicatio. non eſt ergo deſcriptum ipſum indiuiduũ. Ad hoc dubium dicit Auerrois in hoc loco, ꝙ aſſignatio indiuidui data à Porphyrio non eſt vera indiuidui aſſignatio, quia non cõuenit omni indiuiduo, ſed indiuiduis accidentium tantũ, quę prædicantur de ſubiectis ſuis denominatiue, vt cum dicitur ſor. eſt hoc album &c. indiuidua enim ſubſtantię, neq; denominatiue, neq; quidditatiue de aliquo prædicantur, vt Ariſto. in prædicamentis dicit: & propterea inquit Auerrois, ꝙ vera aſſignatio indiuidui eſt illa. Indiuiduũ eſt quod non dicitur de multis &c. Sed qm̃ Porphyrium cõis ſchola ſuſtinet & merito, ideo aliter dicendũ eſt: vtriuſq; dictum ſuſtinendo, ſ. ꝙ prædicatio eſt duplex, quædã eſt artificialis, quædã vero naturalis. prædicationẽ artificialẽ voco ab arte non effectiue, qm̃ omnis prædicatio artis opus eſt, ſed finaliter, quia, ſ. artis fini directe ſeruit. Naturalem autẽ prędicationẽ voco, quæ artis fini non eſt directe proficua, ex natura tñ rei ſignificatę veriſſima exiſtẽs naturam imitatur, quæ ad vnũ determinata eſt. Cum igitur finis logicalis artis ſit (inſtrumẽta edere, quibus incognita innoteſcant) ꝑdicatio artificialis illa erit, qua aliquid ignotum notũ fit. hæc autem eſt, quæ duo qualitercũq; diſtincta adunat, vt homo eſt animal, vel riſibilis &c. prædicatio autẽ naturalis erit illa, qua nihil notificatur ignotũ. hæc autem eſt, in qua omnino idem de ſeipſo prædicatur: vt homo eſt homo. nullã enim qõnem dubitabilẽ terminat enunciatio dicens, a, eſt a, b, eſt b, &c. veriſſima tñ eſt adeo, ꝙ Boethus dicit eã nullam eſſe veriorem. De artificiali igitur prædicatione loquẽs Ariſtoteles dixit, ꝙ à prima ſubſtantia nulla eſt prædicatio: & ꝙ non dicitur de multis indiuiduum. & Auerrois dixit, ꝙ Porphyrij aſſignatio non eſt vera. De naturali autẽ ꝑdicatione loquebaẽ Porphyrius dicens, indiuiduum de vno ſolo prædicari, qm̃ prędicatur de ſeipſo dicendo, ſortes eſt ſortes &c.

Indiuiduum vagum prædicatur de pluribus, ſed in quale: cui non obſtat indiuiduum prædicari de vno ſolo.

Circa eandem deſcriptionem dubitatur, an cõueniat indiuiduo vago, an indiuiduo ſignato tantum. Dicitur autem indiuiduum vagum aliquis homo, aliquis bos & hmõi: indiuiduum vero ſignatum hic homo, hic bos, &c. Sortes &c. Eſt autem ratio dubitãdi, quia cõiter dici videtur, ꝙ indiuiduum vagum de vno ſolo ꝑdicatur, & tñ exercitium prædicationis cõuincit, ꝙ de pluribus prædicatur: Sor. n. eſt aliquis homo, & ſiĩr Plato eſt aliquis homo, et ſic de alijs. Ad hoc dubium dicitẽ, ꝙ iſta deſcriptio conuenit etiã indiuiduo vago, & cõſequenter ꝙ indiuiduum de vno ſolo prędicatur ſm rem, licet ſm vocem prædiceẽ de pluribus. vnde, quia cũ dicitur aliquis homo eſt Sor. & Pla. nulla res cõis Sorti et Platoni prædicatur, niſi natura humana importata ꝑ ly homo, & ly aliquis hõ, importat naturã non abſolute, ſed particularizatã: ideo ſola illa vox, aliquis homo, eſt cõis vtriq;: ſicut ſi plures hoĩes vocẽtur Sortis nomine, quod importat naturã humanam determinatã ad hoc, ſola vox cõis eſt vtriſq; ſorti. Sed huic reſponſioni, cui cõiter ab oĩbus aſſentiri videtur, obſtat S. Tho. doctrina, quæ peripateticis plurimum conſentanea eſt. habeẽ ſiquidem ab ipſo in q. diſputato de Poteſtia Dei. q. 9. ar. 2. ꝙ indiuiduum vagum prędicatur de pluribus non ſolum ſm vocẽ, ſed ſm rõnem ſignificatam. Fundatur autẽ doctrina ſua ſuper hoc: quia in ſor. tria poſſunt conſiderari, quæ in eo ſunt: natura, ſ. humana, & modus, quo illa natura eſt in ſor. qui modus nihil aliud eſt ꝗ̃ particulariter exiſtere, eſt enim in ſorte natura humana nõ vniuerſaliter, ſed particulariter: & principium, quo illa natura determinatur ad ſortem, puta materia ſignata. Horum autem trium natura ipſa cõmunis eſt, & prædicabilis de multis: modus quoq; naturæ cõis eſt omnib⁹

A indiuiduis illius naturę, ſicut & natura ipſa: ſicut in quolibet homine eſt natura humana: ita eſt etiam in quolibet homine natura humana particulariter. nullus enim homo eſt qui non ſit homo, & qui nõ ſit homo particularis: niſi ſm Platonicos ponẽtes hoĩem vniuerſalẽ &c. Principium autẽ, quo natura ad hoc determinatur, proprium eſt ita huic, ꝙ nulli alteri conuenit. Quẽadmodũ ergo, quia ſpecies naturam abſolute ſigñat, de pluribus prædicatur, ita indiuiduum vagum, quia modũ naturæ non determinatũ ad hoc, ſeu naturã ſub modo nõ determinatam ad hoc, importat, de pluribus prędicabile eſt: indiuiduum vero ſignatũ, quia hoc ſingulare ſignificat de multis nullo pacto dici poteſt. Non ergo æquiuoce dicitur indiuiduũ vagum de pluribus, ſed ſm nomen et rationem. Et licet contra doctrinã hanc obijci poſſit pro nunc, tamen tripliciter inſtari poteſt logicaliter. Primo: quia ſm hoc Porphyrius diminutus eſſet determinans de prædicabilibus, & tacens de indiuiduo vago.

B Secundo, quia ſuperius poſita eſt diuiſio prędicabilium, & non apparet ſub quo illorũ membrorũ claudatur indiuiduũ vagũ: quia non prædicat in quid (eſſet enim ſpecies) nec in quale. ergo &c. Tertio: quia prę(c)eptum Platonis quo quiſcendũ iuſſit in ſpecialiſſimis, non eſſet implendum: qm̃ deſcendere adhuc poteſt diuiſio indiuiduum vagum medium eſt inter ſpẽm & particularia. Ad primum horũ dicitur, ꝙ arguẽdus nõ eſt, qui ea quæ nõ promiſit non ſeruauit. Porphyrius autẽ nũq̃ pollicitus eſt ſe de omnibus prædicabilibus tractaturũ, ſed tantũ de illis quinq; ab ipſo enumeratis in prohœmio (vt ibi patet): & ideo nõ eſt mirũ ſi de indiuiduo vago non tractauit, ſicut nec de diffinitione tractauit, quã conſtat ſpeciale eſſe prædicabile. Ad ſecundũ dicitur, ꝙ indiuiduum vagum prædicatur in quale, & non in quid. per ly quale, vero intelligiẽ omnis modus alius à quid. ſ. quantũ quotũ &c. proprium autem interrogatiuũ de indiuiduo vago videtur eſſe hoc quod dico cuiuſmodi.

C Quod ſic perſuadetur. de, a, puta ſorte poteſt triplex qõ formari. prima de quidditate eius, & ſic quærimus per ly quid eſt, & reſpondetur homo: terminata hac qõne per hanc reſpõſionem cõem Peripateticis & Platonicis, reſtat inquirendũ cuiuſmodi homo eſt, vniuerſalis an particularis, per ſe an participatione. multũ enim refert quid horũ reſpondeatur. Platonici enim de aliqua re exiſtente in rerum natura, quam dixerunt eſſe hoĩem, quęrẽtibus cuiuſmodi homo eſt: reſpondẽt, per ſe, et vniuerſalis. de aliqua vero puta Sorte reſpondent, ꝙ nõ eſt hõ ꝑ ſe: ſed eſt hõ aliq̃s. i. particularis &c. Peripatetici aũt quęrẽtibus cuiuſmodi hõ ſit, uel cuiuſmodi bos ſit, ſemꝑ rñdent ꝙ eſt aliquis hõ, et aliq̃s bos: qm̃ naturas rerũ ꝑ ſe non credũt ſubſiſtẽtes. terminata aũt ſecũda qõne per indiuiduũ vagũ quęrimus q̃s, et rñdetur hic, quod ĩportat indiuiduũ ſignatũ. ꝑdicaẽ ergo indiuiduũ vagũ in cuiuſmodi, & cõſequẽter nõ in quid, ſed in quale. Ad quartũ dr̃ ꝑceptũ Platonis ĩplendũ eſſe, ſed

D ſane intellectũ. loquitur. n. de deſcenſu per diuiſionẽ formalẽ, & nõ de quacũq; diuiſione, poſt ſpecialiſſimã aũt ſpẽm nullã dicimus eſſe diuiſionẽ formalem: nec etiã dicimus proprie loquẽdo indiuiduũ vagum eẽ mediũ inter ſpẽm & ſingularia: qm̃ mediũ coordinatiõis ꝑñtalis res ipſa, cuius eſt eẽ, debet eſſe nõ modus rei. vt patet de gñibus & ſpẽbus & ſingularib⁹. Indiuiduũ aũt vagũ vt diſtinctũ à ſpẽ & ſingularib⁹ modũ tm̃ rei dicit, & ideo mediũ illũ dr̃ eſſe ĩter ſpẽm & ſingularia, licet quo ad aliq̃d mediĳ rõnẽ hr̃e videaẽ. Dicẽdũ ẽ ergo, ꝙ diffõ ĩdiuidui hic aſſignata ĩdiuiduo ſignato tm̃ cõuenit, in cui⁹ ſignũ Porphyri⁹ ſignata tm̃ ĩdiuidua ĩ textu expſſit etc.

Continetur igitur indiuiduum quidem ſub ſpecie: ſpecies aũt ſub genere. Totum. n. quiddam eſt genus: indiuiduum aũt pars. ſpecies vero & torũ eſt & pars, ſed pars quidem alterius,

totum

Margin notes: ꝑdicamẽ ſubſtãtię ap. 3. ſ. — Vbi ſupra. — Poteſtia dei q. 9. ar. 2. ad primum.

totum autem non alterius, ſed in alijs. in partibus.n.totum eſt alijs. De genere quidẽ & ſpecie: & quid ſit generaliſſimum, & quid ſpecialiſſimum, & quæ genera eadem & ſpecies ſint, & quæ indiuidua: & quot modis genus & ſpecies dicantur, ſufficienter dictum eſt.

Decima p.

Hæc eſt decima pars huius capituli, in qua cõparanẽ ordinata in p̄dicamentali linea ſm totalitatẽ & partialitatẽ: & dicitur, ꝙ genus eſt tm̄ totũ, indiuiduũ eſt tm̄ pars. ſpẽs autem eſt totũ & pars, qm̄ genus cõtinet ſub ſe ſpeciem, & nõ continetur ſub ea, indiuiduũ vero continetur ſub ſpecie, & nõ continet eam ſub ſe. ſpecies autem & cõtinetur ſub genere: & ideo pars eius eſt, & cõtinet ſub ſe indiuidua: & ideo totum in illis eſt &c.

Genus totum vniuerſale tantũ eſt, indiuiduũ vero pars ſubiectiua, ſpecies vero totũ, & pars eſt ſubiectiua, quãuis totum diffinibile ſit, genus vero pars illius.

F Circa hanc partem notandũ eſt, ꝙ totũ dicitur dupliciter, ſ. totũ vniuerſale, & totum diffinibile. & ſimiliter pars dicitur dupliciter. ſ. pars ſubiectiua & pars diffinitiua. Totũ vniuerſale vocatur ſuperius reſpectu inferiorũ, quæ partes eius ſubiectiuę dicuntur. Totũ autẽ diffinibile vocatur id, quod diffinit̃ reſpectu partiũ ſuæ diffõnis, quę partes diffinitiuę dicũtur. Differt autẽ tm̄ altero iſtorũ modorũ dicere aliquid totũ, aut partẽ. vt id quod totũ vno modo eſt, pars ſit eiuſdẽ altero modo, & econuerſo. Superius enim reſpectu inferioris eſt totũ vniuerſale, quia cõtinet in poteſtate ſua illud & alia, & p̄dicatur de eis: & eſt pars diffinitiua eiuſdem, quia cõtinetur actu & intrinſece in diffõne illius: & cõſequenter inferius reſpectu ſuperioris totum eſt diffinibile & pars eſt ſubiectiua. Quando ergo in textu fit ſermo de totalitate & partialitate & dicitur, genus totũ tantũ eſt &c. intellige ꝙ de toto vniuerſali & parte ſubiectiua locutio eſt. Poſſet quoq; negari ſimpliciter ꝙ genus ſit pars formaliter loquẽdo, vt patet ex dictis in capitulo tertio de ente & eſſentia. Sed quia hoc altioris negocij eſt, vide ibi: conſiderando, ꝙ genus, vt ſic, eſt totum vniuerſale, & vnde habet ꝙ ſit totũ: & vnde ꝙ ſit pars diffinitionis. Vltimo Porphyrius epilogũ facit eorũ quæ de genere & ſpecie dicta ſunt. Oſtenditur autẽ ex epilogo ꝙ vnicũ tantũ capl'm de genere & ſpẽ ſimul fecit &c.

Super de ente & eſſentia. cap. 3.

De differentiarum varijs acceptionibus, & quid nam ſit ipſa differentia vt prædicabile eſt, oſtendit. Cap. 2.

Differẽtia vero & cõiter, & proprie, & magis proprie dicitur. Cõiter quidem differre alterũ ab altero dicitur, quod alteritate quadam differt quocunq; modo, vel à ſeipſo, vel ab alio. Differt.n. Socrates à Platone alteritate, & ipſe à ſe ſene vel iam puero vel iã viro: vel iam faciente aliquid vel quieſcente, & ſemper in aliquo modo habẽdi ſe alteritatibus. Proprie aũt differre alterum ab altero dicitur, qñ inſeparabili accidente ab altero differt. Inſeparabile vero accidens eſt, vt naſi curuitas: cæcitas oculorum, & cicatrix cum ex vulnere occaluerit. Magis autem proprie alterum differre ab altero dicitur, cum ſpecifica differentia differt: quemadmodum homo ab equo ſpecifica differẽtia differt rationalis qualitate.

Hic incipit ſecũdum capitulum huius operis, in quo tractatur de differentia, & diuiditur in tres partes pricipales. In prima declaratur quid nominis ipſius differentiæ. In ſecunda diuiditur. In tertia diffinitur. Aſſignans ergo quid ſignificet differẽtiæ nomen, dicit, ꝙ in triplici ſignificatione ſuenitur. Qñq;.n. ſignificat diſparitatem, quæ in rebus fit à cõiter accidẽtibus, & dicitur dr̃ia cõiter. Qñq; autem eam, quæ in rebus fit à proprijs accidẽtibus, & dicitur dr̃ia proprie. Qñq; autem eam, quæ in rebus fit ab eſſentialibus & proprijs conſtitutiuis, & tunc dicitur differentia magis proprie.

Generis & ſpeciei notitia, cum ſint relatiua, differentiæ cognitionem iure præceſſit, quæ eſſentialiter ſpecie priorẽ eſt, & analogum tum ex noſtra, tum ex rebus ipſis in tria analogata diſtinctum, quorum differentia magis proprie prædicabile eſt.

Circa hanc partem notanda ſunt quatuor. Primo, ꝙ ordo præpoſterus à Porphyrio ſeruatus eſt, dũ differentiã poſtponit ſpeciei. nam differentia prior eſt ſpẽ, ſicut principium prius eſt pricipiato: ſed, quia ideo permutatus eſt, vt generis notitia compleretur, qm̄ genus & ſpecies ſunt correlatiua: legitima excuſatione id factũ eſſe non eſt dubium. vnde ſtatim poſt eorum notitiam ante reliqua de differentia ſermonem inchoauit. Secundo notandum eſt, ꝙ diſtinctio differentię in ſupradictas tres ſignificationes non eſt ſicut diſtinctio generis, aut ſpeciei in ſuas ſignificationes. Cũ enim diuiſum fuit genus, aut ſpecies, fuit diuiſio ęquiuoce vocis in ſuas ſignificationes, ſicut ſi diuideretur canis in piſcem marinum, & cœleſte ſydus, & animal latrabile. Cum autem diuiditur differentia in ſua ſignificata, eſt diuiſio vocis aliquo modo analogæ in ſua partialia ſignificata. Fuit autẽ neceſſaria talis diuiſio in hoc loco, licet æquiuocũ non eſſet differentiæ nomen: quia differentia nõ ſm totum ambitum ſuum eſt vnum de quinq; vniuerſalibus, ſed tertio tantũmodo ſumpta. Tertio notandũ eſt, ꝙ differentiam vocari cõiter proprie & magis proprie ex duobus ortũ eſt. ſ. ex cognitione noſtra, & ex rebus ipſis: ex cognitione quidẽ noſtra vocata eſt differẽtia cõiter illa, quæ fit ex rebus, per quas cõiter homines apprehẽdunt diſtinctionẽ & diſſimilitudinẽ inter entia mũdi huius. Res autem cõiter cadentes ſub apprehẽſione hominum, quia ſunt ſenſibilia accidentia, ſm quæ nõ differt hoc ab illo niſi alteritate quadã, ideo differẽtia cõiter dicitur, qua res differunt abinuicẽ alteritate quadã. Differẽtia vero p̄prie dicta eſt qua diſcernimus aliqua occurẽtia, proprietates eorũ inſpiciendo: velut quoſdã eorũ characteres. vt patet cum luſcũ aliquẽ aucã natura, vel caſu ſignatum aliquem ab alijs differentem dicemus: & qm̄ hmõi differentiæ ſm accidẽtia inſeparabilia fiunt, ideo Porphyrius dixit, ꝙ dr̃ia proprie dicitur, qñ alterũ ab altero differt accidẽte inſeparabili. Magis proprie autẽ differentia dicta eſt, quę ſapientibus innotuit: ꝙ nihil ea magis intime differre facit, quę cõſtituit. hęc autem, quia per eſſentiali principia, non quæcunq;, ſed propria fit: ideo Porphyrius dixit, ꝙ differentia magis proprie dicit, qñ alterũ ab altero differt ſpecifica dr̃ia.

H Ex rebus vero nominũ hęc diuerſitas robur maximum habet: qm̄ dr̃ia cõiter dicit̃, quæ cauſatur ex rebus, quæ nõ ſunt proprię huic, vel illi, ſed multis cõiter accidũt et adueniunt & recedũt. Dr̃ia vero proprie dicit̃ q̄ cãtur ex his rebus, quę p̄prietates ſunt aliquarũ rerũ, vt ridere & mugire, vel partiũ earũ, vt cæcitas & ſurditas &c. Magis proprie autẽ ideo dicitur, quia ex his, quæ maxime proprie rebus ſunt, cãtur, ex cõſtitutiuis. ſ. eſſentiarum ſuarũ. Quomodo autem membra diſtinctionis huius non coincidant, in expoſitione ſequentis literæ declarabitur, quoniam tunc facilior erit intellectus.

Vniuerſaliter ergo omnis differentia addita alteratũ facit alicui. ſed ea quæ eſt cõiter, & proprie alteratũ ſolũ facit, illa autẽ, quæ eſt magis proprie, aliud. Ille quidẽ quæ faciunt aliud ſpecifice vocãtur, ille vero, quæ alteratum, ſimpl'r

differentiæ.

differentiæ. Aīali.n.rationalis differentia adueniens aliud facit, & ſpeciem aīalis facit. Illa vero, quæ eſt mouēdi, alteratū facit ſolum à quieſcente. quare illa quid & aliud, illa vero alteratum ſolū facit. Secundū igitur aliud faciētes, diuiſiones fiunt à generibus in ſpēs, & diffinitiones aſſignātur, quæ.ſ.ſunt ex genere & huiuſmodi differentijs: ſm autem eas, quæ ſolum alteratum faciunt, alteratio ſola conſiſtit: & in aliquo modo ſe habentis permutationes.

Hęc eſt ſecunda pars huius capituli, in qua differentiā diuidere intendens tria facit. Primo primam dr̄iæ diuiſionem affert introducens eam ex prædictarum ſignificationum conuenientia, & diſconuenientia: vnde dicit, cōe eſſe omni dr̄iæ facere alteritatē: ſed inter dr̄iam cōmuniter, & proprie ex vna parte, & dr̄iam magis proprie ex altera parte, tanta eſt diſtantia, ꝙ illæ alteratum tm̄ faciūt id, quod per eas differre dicit̄, iſta autem aliud facit id, quod per ipſam differt &c. Ex huic ſtatim differentiæ primam diuiſionem extrahens, ait differētiarum aliæ alteratum faciunt, aliæ aliud: & ſubdit tria, in quibus inter ſe prædictæ diuiſionis membra diſcrepant.

Primum eſt, ꝙ facientes alterum differentiæ vocant̄ ſimpliciter, facientes vero aliud, differentię ſpecificæ dicuntur. Secuodum eſt, ꝙ facientes aliud diuidunt genera, non autem facientes alterum.

Tertium eſt, ꝙ facientes aliud ſunt illæ, ex quibus cū genere fit diffinitio, facientes aūt alterum diffinitiones non ingrediuntur, ſed ꝑmutationes & alterationes ſm eas fiunt: alterationes quidē, ſicut aqua frigida poſtmodum ꝑ calefactionem differt à ſe, & ab altera frigida, & ē conuerſo, permutationes vero, ſicut cū aliquis mutat̄ ſm differētias poſitionis: vt qui ſedebat ſtat, vel de vno loco tranſit ad alium, vel ſecundum quaſcūꝙ alias prædicamentales denominationes variatur.

Differentiæ omnes alteritatem, ſeu diuerſitatē aliquā facere formaliter, vel virtualiter dicūtur, ſed diſſimiliter: nam cōmuniter & proprie differentia alteritatem ſolam formaliter facere, aliud vero virtualiter inferre dicuntur: magis autem propria aliud formaliter, alteritatem vero, quam inferre poteſt, non niſi virtualiter facit.

CIrca hāc partem duæ terminoꝝ combinationes declarandæ occurrunt, ſ. ly alterum, ſeu alteratum, & aliud. Ly facere alterum & facere aliud. Aliud, cū ſit relatiuum diuerſitatis ſubſtātiæ, nihil aliud ſonat ī propoſito, niſi diuerſitatē ſubſtātialem, ſeu quidditatiuam. Alterum vero, quia relatiuū diuerſitatis accidētis apud philoſophos eſt, quod multifariam ſumi pōt, dupliciter in propoſito accipi pōt. Primo vt ſonat diuerſitatem in cōi, quæ ob ſui abſtractionem ab imperfectiori nomen ſumat, & alteritas dicat̄. Secundo vt ſonat diuerſitatem accidentalem, quæ proprio noīe alteritas vocetur. Facere alterum, & ſilr̄ facere aliud dupliciter intelligi in propoſito pōt. Vno modo formaliter, ſicut albedo facit album formaliter. Alio modo virtualiter, ſicut albedo facit diſgregationem viſus, quia ad ipſam ſequit̄ oaturaliter talis proprietas &c. Duplex ergo ſenſus verborum Porphyrij eſſe pōt. Primus eſt, ꝙ loquat̄ de alteritate .i. diuerſitate io cōi: & de facere alterum & aliud formaliter: et tunc eſt ſentētia valde clara, ꝙ oīs differentia facit alteritatem, i. diuerſitatem aliquam, aliter differētia nō eſſet: ſed differentiæ cōiter & proprie faciunt tm̄ alteritatem, i. diuerſitatem aliquā, uon tm̄ talem, quæ mereat̄ aliud nomen ſpeciale, qm̄ vere non niſi alteritatē faciūt. Differentia vero magis propria aliud facit, i. diuerſitatem non qualēcunꝙ, ſed potiſſimam, quam (ly aliud) ſignificat: ita ꝙ ly aliud ꝑportat duo. ſ. diuerſitatem ſubſtātialem, & ratione ly diuerſitatem, dicitur facere al-

A teritatem, ratione ly ſubſtātialem dicitur facere non ſolum alterū, ſed aliud: & iuxta hunc ſenſum clarum eſt, ꝙ differentia magis propria facit & alterū & aliud formaliter. Alter aūt ſenſus eſt, ꝙ loquatur de alteritate .i. diuerſitate accidētali, & de facere alterum & aliud formaliter, vel virtualiter. Et iuxta hunc ſenſum clara quoꝙ ſententia eſt, ꝙ oīs differētia alteritatem .i. diuerſitatem accidentalem facit, licet diſſimiliter, quia dr̄iæ cōiter et proprie faciunt eam formaliter, magis propria aūt facit facit eam virtualiter, vt dicetur. Sed differētiæ cōiter & propriæ alteritatem .i. diuerſitatem accidentalem tm̄ faciūt, differentia aūt magis proprie facit aliud, quia facit formaliter diuerſitatē ſubſtantialē: dum diſtinguit ſpecifice ſpēm à ſe conſtitutam ab alia, & facit alterum: quia facit virtualiter diuerſitatē accidētalem: qm̄ ex differentijs eſſentialibus ſpētum fluunt paſſiones & proprietates ſm quas ſit diuerſitas accidentalis. Aduerte autem hic diligenter ꝙ multū refert dicere facit aliud, & dicere, B infert aliud: ſicut non parua dr̄ia eſt inter facere et inferre. Inferre ſiquidē diuerſitatē ſubſtantialem pōt effectus eius, facere aūt illam non pōt: & ideo dr̄ia proprie, licet qn̄ꝙ inferat dr̄iam magis propriā, & conſequenter inferat aliud .i. diuerſitatem ſubſtantialē, quia quæ differunt in paſſionibus proprijs, differūt etiā ſpecificis differentijs: ſicut dr̄ia ſm rudibile & riſibile infert dr̄iam ſm irrationale & rōnale: non tn̄ propter hoc ſequitur, ꝙ differētia ꝓprie faciat aliud: qm̄ infert aliud à poſteriori vt eius effectus, & non facit: ē conuerſo vero differētia magis proprie & facit & infert alteritatem .i. diuerſitatem accidentalem, quia cauſat illam & concludit eandem.

Diuiſum fuit à Porphyrio differentiæ nomen abſolute in intentiones, non autem res, cum eandem rem contingat cōiter, proprie, & magis ꝓprie rebus diuerſis differētiā eſſe in ordine autē ad vnū, rerū forte fuit diuiſio illa.

CIrca ſupradicta aduertendum eſt, ꝙ quia differētia ſicut pōt accipi dupliciter, ſ. formaliter & materia- C liter, ita pōt diuidi dupliciter: & conſequenter harū diuiſionū duplex ſenſus eſſe pōt. Primus eſt, ꝙ dr̄ia diuidatur materialiter, ſ. in res, quæ dnoīantur dr̄iæ: ita ꝙ iſtę diuiſiones ſint rerū diuiſiones, & altera res differentia cōiter, altera proprie, altera magis proprie, & ſilr̄ altera res differentia faciens alterum tm̄, & altera res dr̄ia faciens aliud: & iſte ſenſus oīno eſt erroneus: qm̄ vna inter res relata ad diuerſa, denominatur omnib⁹ iſtis denominationibus. verbi gr̄a, cōgregariuum viſus eſt differentia cōiter reſpectu ligni lapidis & ſimilium, qbus nigredo ineſt, vt accidens ſeparabile, & eſt differentia proprie reſpectu corui & carbonis, qbus oigredo ineſt vt accidens inſeparabile: & eſt differētia magis proprie reſpectu ipſius nigredinis, quam in ſpecie conſtituit, & facit aliud inter nigredinem & albedinem, & facit alterum tantum lignum à lapide: nō ergo eſt diuiſio rerum.

Secundus ſenſus eſt, quod differentia ſumatur formaliter, & diuidatur in intētiones: ita ꝙ ſit diuiſio intentio- D nuum differentialiū, & hic eſt ſenſus vetus & dignus peripateticis, qm̄ ſermonem formalem explanat. Diſtinguuntur.n. intentiones differentiæ vel ſm modos, quibus vnum ab alio differre cōtingit, & ſic quia tales modi ſunt tres, qm̄ res aut differunt per eſſentialia, aut per proprietates, aut per accidētalia, & vnamet res huic eſt eſſentialis, illi eſt proprietas, alij vero accidēs: ideo ꝑmo differentia diſtincta eſt in tres intentiones, ſ. cōiter, proprie & magis ꝓprie: vel ſm ſuos effectus, & ſic quia tales ſunt duo: qm̄ aut eſt alteritas, aut alietas: & ſimiliter, quia vnamet res in hoc facit alietatē, et in illo alteritatē, ideo data eſt ſecunda diuiſio dr̄iarum: vel ſm connexionem cum his, quorū dr̄iæ dicuntur: & ſic, quia cōnexio vel eſt ſolubilis, vel inſolubilis, dabitur tertia diuiſio bimēbris quoꝙ, & diuidentur dr̄ię in ſeparabiles & inſeparabiles. In omnibus enim his diuiſionibus rerum diuiſio nunquā fit, ſed intentionum: diuerſimode tamen,

qm̃ prima fundatur ſupra diuerſum modũ, quo res denominata differentia ineſt alicui, ſecunda ſupra diuerſum effectũ in diuerſis, tertia ſupra diuerſam connexionem cum diuerſis: & qm̃ loquendũ eſt formaliter (ſi Peripatetici eſſe volumus) ideo ſimpliciter aſſerendum eſt ꝙ differentia proprie non eſt differẽtia magis proprie, neq; cõiter, neq; econuerſo: & ſimiliter faciens aliud nõ eſt faciens alterum tantũ, neq; ecõuerſo: & ſimiliter ſeparabilis non eſt inſeparabilis, neq; ecõuerſo: licet vna res oĩbus iſtis denominationibus ſubiaceat. Poteſt autem contra hanc determinationẽ obĳci. quia impoſſibile eſt vnũ & idẽ differre ab vno vel pluribus cõiter proprie & magis proprie per eandem rem: qm̃ impoſſibile eſt ꝙ eadem res alicui vni ſit eſſentialis, & proprietas, & accidẽs. Videtur ergo ꝙ diuiſio prima differẽtiæ non ſit tantũ intentionũ, ſed rerũ: & ſimiliter poteſt argui de ſecũda & tertia: qm̃ impoſſibile eſt vnũ & idem ab eadem re habere alietatẽ & alteritatem tantũ: & eſſe ſeparabile & inſeparabile ab illa &c. Et confirmatur: quia qua ratione dicitur, ꝙ iſta eſt diuiſio intẽtionum, propterea quia vna res poteſt oẽs iſtas ſuſcipere denominationes in ordine ad plura, eadẽ ratione dici debet, ꝙ eſt etiã diuiſio rerũ propterea, quia in ordine ad vnũ non poteſt res vna ſuſcipere oẽs iſtas denominationes, ſed oportet eſſe plures res ſubſtratas denominationib⁹ talibus: quæ enim maior ratio ibi q̃ hic eſt, &c. Huic obiectioni ſatiſfit dicendo, ꝙ quia differentia diuiditur abſolute & non in ordine ad vnũ vel plura, & abſolute loquendo omnia mẽbra harum diuiſionũ adunantur in vna re, & non in vna intentione, ideo nulla earũ eſt diuiſio rerum. Ad confirmationẽ vero dicitur, ꝙ non eſt par ratio vtriuſq; partis: qm̃ cum hic ſint duo, ſ. res differens, puta homo differens à leone, & res qua differt, quæ differẽtia denominatur: puta rationale vel riſibile, vel albedo &c. quãdo differẽtia abſolute diuiditur non eſt reſpicienda rei differentis vnitas, vel pluralitas, qm̃ hæc differentia à longe reſpiciuntur, ſed attendendũ eſt potius rei, quæ differentia nominatur, quot modis actũ differendi habeat, quot effectus, quomodo cõnexa &c. Vnde diuiſiones iſtæ, (vt dictũ eſt,) nõ ſupra vnitatem vel pluralitatem rei differentis fundantur, vt obiectio ſupponit, ſed ſupra diuerſos modos differẽdi & effectus & cõnexiones. & qm̃ omnium horum diuerſitas (abſolute loquendo) ab vna fluit re, quæ differentia denominatur, ideo rerum diuiſio non eſt: quãuis ſi nõ abſolute ſed in ordine ad hoc, puta vnũ quid differẽtiã ſecare voluerimus, diuiſionũ rerũ neceſſario oporteat fieri &c.

Cum differentia faciens alterum ſolũ differre faciat, ſimpliciter dicta eſt, aliud vero faciens, cum ſpecifice differre faciat non appellata eſt differentia ſimpliciter.

CIrca primã differentiã aſſignatã in textu inter membra huius ſecundæ diuiſionis, notandũ eſt, ꝙ differentia faciens aliud ideo differẽtia ſpecifica vocatur, q̃a ſpẽm cõſtituit, & ſpecifice diſtinguit eam ab alĳs: differentia vero faciens alterũ, nõ ideo ſimpliciter differẽtia dicitur, q̃a faciat differre ſimpliciter, qm̃ hoc eſt falſum quia non facit differre niſi ſm quid, ſed ideo differentia ſimpliciter dicit̃, quia nõ facit ſimpľr & cõplete differre. Intelligendũ enim eſt, ꝙ cũ in textu dicitur, ꝙ faciẽs alterũ ſimpľr differentia dicit̃, nõ eſt ſenſus, ꝙ differẽtia faciens alterũ habeat pro noĩe totum hoc. ſ. dr̃ia ſimpľr, ſed eſt ſenſus, ꝙ habeat pro noĩe hoc, ſ. dr̃ia, abſq; aliqua alia ꝑfectiua additione (ly enim ſimpľr) idẽ ſonat quod abſq; additione aliqua. Differẽtia ergo faciens aliud in hoc diſcrepare dicit̃ à faciente alterũ, quia faciens aliud ſpeciale nomẽ habet, & vocatur dr̃ia ſpecifica, faciẽs vero alterũ cõe nomẽ retinet abſq; additione. Sed accidit hic non immerito dubitatio, qm̃ qñ ſunt duo cõtenta ſub aliquo cõi, & vnum eorũ ſortitur nomen illius cõis abſq; additione, & alterũ cũ additione, id quod ſortitur illud ſine additione ſapit nobilius rõnẽ illius nominis,

E vt patet de ſubſtantia & accidẽte reſpectu entis, ſubſtãtia enim ideo ens abſq; additione dicitur, accidens vero non niſi cũ additione dicitur ens ſm quid, q̃a ſubſtãtia perfectius eſt ens q̃ accidẽs. In ꝓpoſito autẽ clarũ eſt, ꝙ dr̃ia faciens alterũ nõ habet perfectius dr̃iæ rõnem, q̃ dr̃ia faciens aliud: imo eſt ecõuerſo, quia perfectius differre facit dr̃ia faciẽs aliud q̃ faciens alterũ tantũ: nõ ergo recte dixiſſe videt̃ Porphyrius aſſerendo differentiã facientem alterum dici differentiam ſimpliciter &c.

AD EVIDENTIAM huius eſt ſciendũ, ꝙ ſuſcipere aliquod nomen ſine additione aliqua oritur non ex vna tantũ cauſa, ſed pluribus. Qñq; enim hoc oritur ex perfectione: quia. ſ. illius nominis ratio perfecte ſeruatur in illo & non in alĳs, ſicut ſortes dicitur homo abſq; additione, ſortes vero pictus nõ dicitur homo, ſed homo pictus, & hoc modo ſubſtantia dicitur ens ſine additione, accidẽs vero cum additione ſm quid. ſed ex hac radice non pullulauit in differentia faciente alterũ, differentiæ F nomen ſimpliciter. i. ſine additione, vt ratio adducta ꝓbauit. Qñq; autem hoc oritur ex imperfectione: quia. ſ. illud cõtentum adeo modicam perfectionẽ addit reſpectu alterius membri, vt non mereatur habere ſpeciale nomen, ſed cõmune retineat, quaſi nihil adderet, ſicut bruta abſq; additione dicere conſueuimus animalia, homini autem iniuriam fieri eſtimamus ſi animal ſimpliciter vocaretur. Et ex hac prodĳt radice ꝙ differẽtia facietis alterũ à Porphyrio differentia ſimpliciter vocaretur, quaſi nihil amplius dignitatis haberet, q̃ quod differre faciat, differentia vero faciens aliud differẽtia ſpecifica vocata eſt, qm̃ perfectius differre nõ inuenitur q̃ ſpecifice: & propterea nomẽ ſibi ſingulare vendicauit.

Ad ſuperioribus ergo rurſus inchoãti, dicendum differentiarũ alias quidẽ eſſe ſeparabiles, alias vero inſeparabiles. moueri enim & quieſcere, & ſanũ eſſe & ægrũ, & quęcũq; his proxi G ma ſunt, ſeparabilia ſunt. at vero aquilinũ eſſe vel ſimũ, vel rõnale vel irrõnale inſeparabilia ſunt. Inſeparabiliũ autẽ aliæ quidẽ ſunt per ſe, aliæ vero per accidẽs. nã rõnale per ſe ineſt homini, & mortale, & diſciplinæ eſſe ſuſceptiuũ: at vero aquilinũ eſſe vel ſimũ per accidẽs et nõ per ſe. Illę igitur, quę per ſe ſunt: in rõne ſubſtãtiæ accipiunt̃, & faciunt aliud: ille vero quæ ſm accidẽs, nec in ſubſtãtiæ rõne accipiunt̃, nec faciunt aliud, ſed alteratũ. quę quidẽ igitur per ſe ſunt nõ ſuſcipiunt magis & minus: quę vero ꝑ accidẽs: (Etſi inſeparabiles ſint) intenſionẽ accipiunt & remiſſionẽ. Nã neq; genus aut magis et minus p̄dicatur de eo cuius fuerit genus, H neq; generis differẽtiæ, ſm quas diuiditur. ipſę enim ſunt, quæ vniuſcuiuſq; rationem cõplẽt, eſſe autem vnicuiq; vnum & idem, nec intenſionem nec remiſſionem ſuſcipiens eſt. aquilinum autem eſſe, vel ſimum, vel coloratum aliquo modo & intenditur & remittitur.

Hic ſecundo differentiarũ ſecũdam diuiſionẽ affert cum ſubdiuiſione & triplici dr̃ia inter mẽbra ſubdiuiſionis. Diuiſio eſt: dr̃iarũ alię ſunt ſeparabiles, alię inſeparabiles: ſubdiuiſio eſt, dr̃iarum inſeparabilium aliæ ſunt per ſe, aliæ per accidens. Trium autem dr̃iarum inter mẽbra ſubdiuiſionis huius prima eſt, ꝙ dr̃iæ per ſe accipiuntur in ratione ſubſtantię. i. ingrediũtur diffõnẽ ſubſtãtialẽ rei: dr̃iæ vero ꝑ accidẽs manent extra. Sc̃da eſt, ꝙ dr̃iæ ꝑ ſe faciunt aliud, dr̃iæ vero ꝑ accidẽs faciũt alterum. Tertia eſt, ꝙ dr̃iæ per ſe non ſuſcipiunt magis

& minus

& minus, differentiæ pet accidens ſuſcipiunt magis & minus ſeu intenſinnem et remisſinnem, quod idem eſt. Probat autem hāc tertiam diſparitatem quo ad vtrāq; partem. & primo quo ad primā innuens duas rarinnes ad hoc. prima eſt, quia genus nnn ꝓdicatur magis & minus de eo cuius eſt genus, & ſimiliter differētiæ generis diuiſiuæ nnn debent magis & minus prædicari de eis, quorum ſunt differētiæ, & tenet ſimilitudn cum ſequela ex eo ꝙ vtrunque eſt prædicatum ſubſtantiale. 1. eſt: quia id, qund cnmplet rei rarinnem intenſinnem & remisſionem non recipit. probatur: quia tale complet eſſe quidditatiuū rei, quod nmmino vnum eſt nō ſuſcipiens intenſinnem nec remisſinnem: differētiæ autem per ſe: ſunt, quæ vniuſcuiuſq; rarinnem cnmplent: ergo &c.

Differentias inſeparabiles per ſe oportet eſſe & generis diuiſiuas & per ſe ſpecierum, id eſt non extra eſſentias, ſed illarum eſſentialiter conſtitutiuas.

CIrca ſubdiuiſionem notandū eſt, ꝙ differētia poteſt dici per ſe & ſimiliter per accidēs duplici reſpectu. Pnteſt quidē dici per ſe vt reſpicit genus, quod diuidit: & vt reſpicit ſpeciem quā conſtituit. & ſiquidē dicatur ideo per ſe, quia reſpicit per ſe ſpeciē, oportet accipere ly per ſe ſtrictius. (vt Albertus dicit) q̄ꝫ accipiaꝭ in lib. 1. t.cō.9. Pnſteriorꝫ: qm̄ ibi vocatur reſpicere ſpeciem per ſe tam prædicatū quidditariuū, q̄ꝫ proprium, hic vero differentia, quæ fundatur ſupra proprio, per accidēs dicitur: accipitur ergo hic per ſe vt idem eſt quod eſſentialiter, & per accidens vt ſonat id quod extra eſſentiam rei eſt: ita ꝙ ſenſus eſt, differentiarū inſeparabilū quędā ſunt eſſentiales his, qunrū ſunt differentię, quædam vero ſunt extra eſſentias enrū, quæ differre faciunt. Si autē differentia iden dicatur per ſe, quia genus per ſe reſpicit, altior ſenſus eſt. & ly per ſe alio modn accipere oportet. Differentia enim iuxta hunc ſenſum nō iden dicitur per ſe, quia per ſe ꝓdicetur de genere, aut quia eſſentialis ſit generi, ſed qa per ſe diuidit ipſum genus &c. genus enim, pura animal, poteſt diuidi differentijs pet accidens. vt ſi diuidatur animal per naugatiuū & volatiuum, aut per maſculinū & fœmininū & huiuſmodi, quę ſunt animalium accidentia. & poteſt diuidi differentijs per ſe, vt ſi diuidatur animal in rōnale & irrōnale, quę ſunt animaliū non proprietates nec accidētia, ſed principia formalia. nec parui refert qualibus genus differentijs diuidaꝭ per ſe, an per accidens: abſq; differentijs enim per ſe nec diffōnes, nec ſcientię rerū haberi poſſunt: & multi errores eueniunt. quia nō diſcernitur qn̄ aliquid diuiditur, an per ſe differentiæ ſint ſumptæ, an per accidens &c. Quid autem exigatur ad hoc quod differētiæ ſint per ſe differētię alicuius generis, altinris eſt negocij: in. 10. nāque Metaphy. tractāda potius eſt res hæc. Sat ſit in hoc lnco noſſe ꝙ differētię per ſe, de quibus Porphyrius loquitur vtrāq; perſeitatem habere debent: & reſpectu. ſ. generis & ſpeciei. Verū ne nnuiti turbētur, attendēdū eſt, ꝙ licet perſeitas differentiarū & genus et ſpēm reſpiciat, inſeparabilitas tn̄ ſolam ſpēm attingit: vnde ſenſus ſubdiuiſinnis eſt differentiarū inſeparabilū ab his, quæ differre faciunt, aliæ ſunt per ſe, aliæ ſunt per accidens.

Per ſe differentiæ intentionaliter modo magis vel minus, genus & ſpeciē reſpiciunt diuidendo vel conſtituendo, differentiæ vero per accidens nōnunq̄ magis & minus ſuſcipiunt.

CIrca tertiam differentiam asſignatam in textu inter differentias per ſe & per accidens, duo nntāda ſunt. Primum eſt ſenſus illius. Senſus autem orationis, quia ex terminis dependet, à terminis inchoādum eſt. Suſcipere magis & minus nihil aliud ſonat pro nunc q̄ꝫ rē illā quæ dicitur ſuſcipere magis & minus, magis & minus participari vel ab eodem in diuerſis temporibus, vel à diuerſis ſimul, vel ſucceſsiue: ſicut calor ſuſcipit magis & minus, quia eadem aqua modo eſt minus calida, modo magis: & iſta aqua eſt magis calida quā illa &c. Differentia per ſe (vt ſuperius dictum fuit) poteſt accipi du-

A pliciter. Vnn modn pro re, quę eſt differētia, & ſic cum̄ In hoc.c. talis res ſit etiam differentia per accidens, de ea verificabitur & ꝙ ſuſcipit magis & minus: & conſequenter in hoc locn nnn eſt ſermn de differentia pro re abſnlute. Alin modo accipitur prn re, vt induit intentionem differentiæ per ſe, & ſic de ea eſt hic ſermo: & de ipſa verificatur ſermnne formali ꝙ non ſuſcipit magis & minus. Ad hoc enim ꝙ differentia per ſe nnn ſuſcipiat magis et minus, nō exigitur ꝙ res illa careat intenſione & remiſſione, ſed requiritur & ſufficit ꝙ res illa, inquantum eſt differentia per ſe, non ſuſcipiat magis & minus. Et qm̄ res in illa nnn denominatur per ſe differentia (niſi in nrdine ad ſpeciē, quā conſtituit, & genus quod diuiditur) cōſequens eſt, ꝙ iden differentia per ſe, nō ſuſcipit magis & minus, quia actum differentiæ. ſ. conſtituere ſpeciem, & diuidere genus nō exercet cū magis & minus, ita ꝙ modo magis modo minus conſtituat aut diuidat, aut diſtinguat ab alijs &c. Cuius fundamētum eſt: quia
B res denominata differentia per ſe, ei reſpectu cuius dicitꝭ per ſe differentia, non ineſt ſm magis & minus: cuius ſignum eſt, quia nō prædicatur differentia de genere, aut ſpecie cum magis & minus. Differentia vern per accidens iden dicitur ſuſcipere magis & minus, quia cū magis & minus cōmunicatur his, quorū eſt differentia per accidēs. Nec æquali ſorte accidiſſe credas differētię per ſe, nnn ſuſcipere magis & minus, & differentiæ per accidens ſuſcipere: qm̄ differētia per ſe vendicat ſibi hoc neceſſario, & vniuerſaliter. neceſſe eſt ſiquidē, vt dicetur, conſtitutiuum ſpeciei vt ſic carere latitudine, differētia vera per accidens nō vendicat ſibi neceſſarin ſuſcipere magis & minus, ſed permiſſiue & particulariter. Ex eo enim ꝙ aliquid eſt differentia per accidens nō prohibetur ſuſcipere magis et minus, & in multis hoc ſeruatur: puta in differentijs ſm calidum & frigidum, albū & nigrum, ſimum aquilinū &c. nō autem in oſbus, vt patet in differētijs ſm numeralia accidētia: dun. ſ. & tria &c.
C patet ergo ex dictis ſenſus differentiæ huius, & cōſiſtit in hoc, ꝙ differentia per ſe vt ſic, caret neceſſario magis & minus, differentia autē per accidēs, vt ſic, non prnhibetur ſuſcipere magis & minus. Secundū autē notandum eſt ratio ſecunda in textu ad hoc adducta: oportet ſiquidē & hic aduertere ꝙ eius termini formaliter intellecti perſpicuā illā reddūt. cōſiſtit nāq; in hoc, ꝙ qa eſſe q̄dditatiuū rei vt ſic, cōſiſtit in indiuiſibili, qm̄ ſpēs rerū (vt dicitꝭ in. 8. Metaphy.) ſunt ſicut numeri, q̄bus nō poteſt adeo parū auferri aut addi, quin varietꝭ ſpēs: quia ſic t.cō.10. inquā eſſe q̄dditatiuū cōſiſtit in indiuiſibili, oportet ꝙ careat magis & minus: qm̄ magis & minus latitudinē & diuiſibilitatē ſupponūt in re ſuſcipiente illa: ſi autē ſic eſt, nportet vlterius ꝙ dr̄ia cōſtitutiua & cōpletiua ipſius eſſe q̄dditatiui cōſiſtat in indiuiſibili, aliter cōſtitutiuū eſſentiale haberet latitudinē & cōſtitutū nō: quod eſt impoſſe. ex ꝓprio ergo effectu ipſius ꝑ ſe dr̄iæ declarauit ſubtiliter Porphyrius, ꝙ ipſa nō ſuſcipit magis &
D minus. hæc autem, qm̄ mediocriter coniectantes tangemus alibi, diffuſius diſcutienda, relinquamus &c.

Cum igitur tres ſpecies differentiæ conſiderentur: & hæ quidem ſint ſeparabiles, illæ vero inſeparabiles: & rurſus inſeparabiliū, hę quidē ſint per ſe, illę vero per accidens: rurſus earum, quæ per ſe ſunt, differentiarū, aliæ, quidē ſunt, ſm quas diuidimus genera in ſpecies, alię vero ſm quas ea, quę diuiſa ſunt, ſpecificantur. vt cū per ſe differentiæ oēs huiuſmodi animalis ſint, animati: & ſenſitiuū, rationalis & irrationale: mortalis & īmortale: ea quidē, quæ animati & ſenſibilis differentia conſtitutiua eſt ſubſtantię animalis: (eſt enim animal ſubſtantia animata

ſenſibilis.)ea veró,quæ eſt mortalis & immortalis differentia, & rationalis & irrationalis,diuiſiuæ ſunt animalis dr̄iæ:per ęas enim genera in ſpēs diuidimus. Sed hæ quidē,quæ diuiſiuæ ſunt dr̄iæ generū,cōpletiuæ ſunt & cōſtitutiuę ſpērum.diuiditur enim animal rōnalis & irrōnalis dr̄ia, & rurſus mortalis & īmortalis dr̄ia: ſed ea quę eſt rationalis dr̄ia & mortalis conſtitutiuę ſunt hominis,rationalis vero & īmortalis Dei,illæ vero,quę ſunt irrationalis & mortalis irrationalium animaliū. ſic etiā ſuprema ſubſtātia cum diuiſa ſit animati & inanimati dr̄ia, ſenſibili & inſenſibili, animata & ſenſibilis cōgregate ad ſubſtantiā,animal perfecerunt: animata vero & inſenſitiua perfecerunt plantam. Qm̄ ergo eædem alio modo acceptæ ſunt conſtitutiuæ,aliquo modo autem diuiſiuæ,omnes ſpecificæ dicuntur: & his maxime opus eſt ad diuiſiones generum & diffinitiones ſpecierū, ſed nō his, quæ ſecūdū accidens inſeparabiles, nec magis his, quæ ſunt ſeparabiles.

Hic tertio,vt compleat diuiſiooem īmediate antecęptam,reaſſumit eā cum ſubdiuiſione: & ſubdiuidit alterum membrū ſubdiuiſionis.ſ.differentias per ſe, declaratq; mēbra vltimæ ſubdiuiſionis: tota ergo diuiſio eſt, Differentiarū aliæ ſeparabiles, aliæ inſeparabiles. Inſeparabilium aliæ per ſe,aliæ per accidens. Per ſe:aliæ diuiſiuæ generum,aliæ conſtitutiuæ ſpecierū:quę per generis diuiſionē acceptæ ſunt: declaratio huius vltimę diuiſionis ante oculos ponit pdicamentalē arborem ſupra pictam,vt inſpiciantur differentiæ quæ io vtroque poſite ſunt latere. hac autem arbore præſentata, primā declarationē aggreditur.ante quā aduertendū eſt,quod membra huius ſubdiuiſionis.ſ.differentiarū per ſe, aliæ ſunt diuiſiuæ,aliæ cōſtitutiuæ,dupliciter ſumi poſſunt. Vno modo abſolute, & ſic iſta ſubdiuiſio nec eſt diuiſio rerū,oec differeotiarū proprie loquendo: ſed potius actuum ipſius differētiæ:vna enim metres & vnica differentia.vt dicet ipſe Porphyrius,eſt diuiſiua et conſtitutiua:quia habet vtrunq; actum reſpectu diuerſorum. Alio modo poſſunt ſumi in ordine ad aliquod vnū ſubalternum:et ſic eſt diuiſio differētiarū & rerū eo modo, quo alia res eſt differentia inferiori à ſuperiori: qm̄ aliæ ſunt differentiæ diuiſiuæ animalis,aliæ ſunt differentiæ cōſtitutiuæ eiuſdem.illę enim ſunt inferiores animali, iſtæ vero ſunt eo ſuperiores,vt patet in arbore. Quia ſic ergo dupliciter iotelligi poteſt diſtioctio īter huius ſubdiuiſionis mēbra, Porphyrius primo declarat quomodo ſint aliæ differentiæ diuiſiuæ à conſtitutiuis:ſumēdo eas in ordine ad aliquod ſubalternū: & in obiecta arbore oſtendit,ꝙ reſpectu animalis,aliæ ſunt differētiæ cōſtitutiuę,& aliæ diuiſiuę:qm̄ cōſtitutiuę animalis ſunt, animatum & ſenſibile: diuiſiuæ vero rationale & mortale. Secundo declarat quomodo ſiot aliæ differentiæ diuiſiuę à cōſtitutiuis,abſolute loquēdo de eis: & oſtendit in eadem arbore,ꝙ non ſuot aliæ differentiæ conſtitutiuæ à diuiſiuis,ſed eædem ſunt diuiſiuę ſuperioris generis & conſtitutiuæ inferiorū ſpecierū. Declarat autē hoc primo in illis differentijs, quas diuiſiuas tantū animalis dixerat, oſtendendo ꝙ illæ etiam cōſtitutiuę ſunt non animalis,ſed ſpecierum eius:deinde in illis,quas cōſtitutiuas tantū animalis dixerat, oſtēdendo eas eſſe ſupremæ ſubſtantiæ diuiſiuas, cōſtitutiuas vero ſpecierū ſubalternarū eius. Et ſic completa declaratione. tertio declarat membra huius diuiſionis à nomine eorum di-

E cens:ꝙ iſtæ ſunt differentiæ illę, quæ ſpecificæ vocātur: de quibus ſuperius meminimus. quarto declarat eorū vtilitatem dicens, ꝙ talibus differeotijs opus eſt,cū diuidere genera,& cū diffinire volumus ſpēs: & ppterea cæteris relictis,de iſtis tractādū eſt &c. Nota hic,quod licet iſta vltima ſubdiuiſio abſolute non ſit diuiſio rerū, ſicut nec aliæ diuiſiones ſuprapoſitę:iſta tamen ſola peculiari quadā ſorte obtiouit, vt ab alijs explanata ſit: ꝙ ſit diuiſio differentiæ ſm diuerſos actus,& oō ſm diuerſas res. Hoc autem non ideo accidiſſe putandū eſt,quia latuerint tot ingenia aliæ ſupradictæ diuiſiones, ſed qa cæterę diuiſiones, & ſi non rerum, ſaltem differentiarū diuiſiones erant. alia enim differentia eſt, quæ ſeparabilis eſt,& alia quæ inſeparabilis, & ſic de alijs: quoniam alio & alio modo differre faciuot, vt dictū eſt ſuperius. hęc vero ſubdiuiſio neq; etiam differentiarū diuiſio eſt, quoniam vnica res vnica intentione differentiæ duo ſimul operatur: diuiſionem.ſ.generis & conſtitutionem
F ſpeciei:oſtenditur autem voica intentio differeotiæ: & ex eo ꝙ differentia eodē modo facit differre ſpēm & genus: qm̄ ęque diſtinguit vtrūq; ſpecifice.ſ.rōnale enim nō ſolū hominē ab aſino differre facit ſpecifice, ſed etiā animal in hoīe ſpecifice diſtinguit ab animali in aſino (vt in.10.Metaphy. habeť) & ex eo quod oō qualicūq; ſimultate illos duos actus in ſe vnit,ſed tali & taota, vt vous alterius ratio ſit, & alter ſine altero fieri nequeat. t.cō.24.

Quas etiam determinātes dicunt. Differentia eſt qua abūdat ſpecies à genere. homo enim plus habet q̄ animal rationale & mortale: animal enim nihil horum eſt.

Hæc eſt tertia pars huius capl'i:in qua differētię,quę vnū eſt quinq; pdicabiliū,i.dr̄ię p ſe,q̄nq; diffōnes aſſignanť iuxta numer̄ ſuarū proprietatū,ſeu operationū, quę ſuis locis patebūt. Ponit autē primo diffōnē primā, & deinde dubōnem quādam mouet. Determināt ergo
G diffinieodo dr̄iam Peripatetici primo ſic, dr̄ia eſt, qua ſpēs abundat à genere. Vbi nota ꝙ ly qua,nō ſolū denotat illud plus quod habet ſpēs, & quo caret genus eſſe dr̄iam,ſed etiā denotat dr̄iam eſſe cauſam,quare ſpēs plus habeat in ſe q̄ genus. Vnde ſenſus diffōnis eſt,dr̄ia eſt,qua & vt cauſa abūdātiæ,& vt re abūdāte,vel redūdante ſpēs abūdat à gn̄e. vtroq; enim mō ſpēs abundāt à gn̄e per dr̄iam & nō altero tm̄: qm̄ ſpēs nihil includit, quo careat genus niſi dr̄iam:et pxima cauſa,ꝙ ſpēs plus includat q̄ genus,eſt ipſa dr̄ia, quæ ex natura ſua habet ꝙ extra genus ſit & ſpēm ingrediať. Abūdare autē licet diſtingui poſſit in abūdare in potētia & in actu, & gen9 abūdātia potētiali à qualibet ſpē abūdet:ſpēs autē abundātia actuali à genere abūdet: qa tn̄ abūdare in potētia nō eſt abūdare,ſicut nec diues in potētia eſt diues,ideo abſq; diſtōne dictū eſt,ꝙ ſpecies abundat à genere:quia actualiter plus habet in ſe q̄ genus in ſe actualiter habeat: ſpecies enim habet in ſe actu differentiam, quam
H genus actu non habet,vt patet in exemplis textus &c.

Nam vnde haberent ſpecies differētias? nec vero omnes oppoſitas habet: qm̄ idē ſimul habebit oppoſita,ſed quēadmodum probant, poteſtate quidem habet omnes differētias ſub ſe, actu vero nullā.ac ſic, nec ex his quæ non ſunt aliquid fit,nec idem ſimul habebit oppoſita.

Hic dubitat.quia dixerat differentiam haberi à ſpecie & ppterea abundare à genere, dubitatio non exprimitur in textu integre, ſed in reſpōſione inſinuatur. Et quia ſoluere neſcit,qui neſcit nondū(vt diciť in.3.Metaphy.)ideo ppooēda eſt iſta dubitatio. Quæritur, ſi ſpēs abūdat à genere dr̄ia, vnde habet ſpēs differeotias: aut à genere,aut à nullo: nā ante differētias nihil eſt oiſi genus. nō à genere:qm̄ cū nihil det quod nō habet,ſeque- T.cō.1.

retur

tetur ꝙ genus haberet oẽs ſuas differentias, quibus diui
ditur, cum nō ſit maior ratio de vna ꝙ̄ de altera: & cum
tales differentiæ ſint oppoſitę, ſequetur ꝙ idẽ ſimul ha-
bebit oppoſita: quod videt̃ impoſſibile, licet enim vnũ
& idem ſucceſſiue habere oppoſita videamus (dum ali-
quid prius frigidũ fit calidũ) ſimul tamẽ habere oppoſi-
ta impoſſibile omnino cenſetur. Si autẽ ſpẽs habere di-
cãtur differẽtias à nullo, ſequet̃ ꝙ ex nihilo fiet aliquid:
hoc autẽ eſt cõtra oẽs philoſophos dicentes, ꝙ ex nihilo
1.Phyſi. nihil fit. Huius dubitationis ptimam partẽ Porphyrius
cō.33. ponit, & ſtatim ſubdit ſolutionẽ q̃õnis: dicẽs, Sed quẽ-
admodum probat &c. & conſiſtit reſponſio in hoc, ꝙ
ſpecies habent differentias à genere habente differẽtias
in ſe non actu, ſed poteſtate: & hoc ſufficit, qm̃ ſic euita-
mus vtrũq; inconueniens in quęſtione adductum: quia
nec dicimus, differẽtias venire ex nihilo, ſed oriri ex ge-
nere: nec dicimus in eodem eſſe oppoſita, qm̃ oppoſita
eſſe in potẽtia in eodẽ nõ eſt oppoſita eſſe in eodẽ, ſicut
nec hominẽ eſſe calidũ in potẽtia eſt hoĩem eſſe calidũ.

Cum idem numero ſubiectum impoſſibile ſit informari duobus
contrarijs, & idem genus & ſpecies in ſui ratione non inclu-
dat oppoſita, ſeu oppoſiti alterius rationem, genus nõ
includere oppoſitas differentias actu dictũ eſt,
licet in eodem genere ſint actu oppoſita.

CIrca ea, quę hic dicuntur, triplex dubium eſt, q̃uo. ſ.
genus non habeat differentias actu, & q̃uo habeat
poteſtate, & qua poteſtate illas habeat. Ratio primę
dubitationis eſt: quia videmus, ꝙ genus actu ſimul ha-
bet differẽtias oppoſitas: animal enim genus actualiter
& ſimul eſt rõnale & irrõnale: qm̃ actualiter eſt ſimul
cõiunctũ homini & bruto. Nec poteſt ſubterfugi dicẽ-
do, ꝙ non eſt idẽ animal quod eſt rationale & irrõnale:
qm̃ Porphyrius in textu non ſolũ reputat incõueniens
idẽ numero habere actu duo oppoſita ſimul, ſed etiã idẽ
genus, vt patet. Cõſtat autẽ ꝙ animal vnũ & idẽ genus
exiſtens actualiter & ſimul eſt rationale & irrõnale.
Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ habere duo oppoſita ſimul
in actu contingit dupl'r. ſ. per modum coniunctionis, &
per modũ incluſionis. Per modũ coniunctionis oppoſi-
ta haberi dico, q̃ñ oppoſita coniungũtur alicui, ſicut ac-
cidẽtia ſubiecto, vel formæ materię, vel quouis alio mo
do quæcũq; extra naturã alicuius, illud per modũ infor
mationis determinant: & hoc modo oppoſita nõ poſſe
eſſe in eodẽ actu & ſimul intelligendũ eſt in eodẽ nume
ro tantũ: qm̃ impoſſe eſt vt vnũ & idẽ numero ſit ſimul
calidũ & frigidũ &c. idem autẽ ſpẽ, aut genere poſſibile
eſt hoc modo ſuſcipere ſimul cõtraria, vt ratio adducta
ꝓbat. Per modũ autẽ incluſionis tunc haberi dico oppo
ſita, q̃ñ oppoſita includunt̃ in rõne illius: & hoc modo
impoſſe eſt idẽ ſiue numero ſiue ſpẽ ſiue genere, include
re actu ſimul duo oppoſita: qm̃ vnũ deſtruit reliquũ &
nõ ſe cõpatiunt̃ in vna natura: & iuxta hunc ſenſum eſt
dictũ à Porphyrio: ꝙ genus nõ habet actu dr̃ias eius di
uiſiuas, qm̃ eas non includit in ſua rõne. Spẽs autẽ actu
eas cõtinet: quia ſingularũ diffõnes ſingule ingrediunt̃.
& per hęc patet rñſio ad obiectũ: qm̃ primũ ſenſum im-
pugnat, quẽ nõ approbamus. Secundũ autẽ & tertiũ
dubiũ, qm̃ metaphyſicali egent ſpeculatione, indiſcuſſa
relinquant̃: ſatq; ſit ſcire nũc, ꝙ genus ideo poteſtate di-
citur cõtinere dr̃ias, quia dr̃iæ ex eo naſcuntur: nõ ita ꝙ
in eo prius latitantes ꝓdeant, ſed ſic vt inchoatæ in ipſa
forma generica indiſtincte, ad proprias actualitates di-
Supra.c.1. ſtincte & perfecte ſortiẽdas ex eo originẽ trahãt: ꝓp qđ
genus principiũ ſuarũ ſpẽrũ (dictũ eſt) ſicq; poteſtas hęc
generis ad actũ reducit̃, vt differentiarũ omniũ & ſingu
larum, quæ poteſtate in genere continentur, omnes in-
diuiduis actualiter & ſimul ipſum genus efficiatur.

Diffiniunt autem eam, & hoc modo. Diffe-
rentia eſt quæ de pluribus differentibus ſpecie
in eo ꝙ quale quid eſt ꝓdicatur. rationale enim
A & mortale de hoĩe prædicatũ in eo ꝙ quale qđ
eſt, homo dicitur: ſed non in eo quod quid eſt.
quid eſt homo interrogatis nobis conueniens
eſt dicere animal: quale autẽ inquiſiti, qm̃ rõna
le & mortale conuenienter aſſignabimus.
Rebus enim ex materia & forma cõſtantibus,
vel ſm̃ proportionem ad materiã & formã, cõ-
ſtitutionem habentibus. quẽadmodũ ſtatua ex
materia eſt æris, forma autem figura. ſic & ho-
mo cõis & ſpecialis, ex materia quidẽ ſimiliter
proportionabiliter cõſiſtit ex genere, ex forma
autẽ dr̃ia: totũ autẽ hoc, ſ. animal rõnale morta-
le, homo eſt, quemadmodum illic ſtatua.

Declarata iam differẽtia inquantũ à genere in ſpẽm
deriuatur, ꝑ ptimã diffõnẽ, ſecundã ponit diffõnem, in
B qua declaratur dr̃ia inquantũ ꝓdicabile eſt diſtinctũ ab
alijs quatuor. Vnde diffiniſſe ait Peripateticos differen
tiam etiam ſic, Differentia eſt quod prædicatur de plu-
ribus differẽtibus ſpecie in eo ꝙ quale. & ſtatim decla-
rat vltimam particulam, ſ. in eo ꝙ quale dupliciter. pri-
mo ex notis interrogationũ: qm̃, quærentibus quid eſt
homo: reſpõdemus generis nomen, puta animal, ac per
hoc animal prædicatur in quid: quęrẽtibus autẽ deinde
quale animal eſt: reſpondemus differẽtiæ nomine, puta
rationale. & ſic differentia prædicatur in quale: quia re-
ſpondetur interrogantibus quale. ſecundo declarat hoc
ratione tali, q̃ñ aliquid conſtituitur ex duobus, materia
. ſ. & forma, vel ſe habẽtibus ſicut materia & forma, id,
quod ſe habet vt forma, ꝓdicat̃ in quale: ſpẽs conſtituit̃
ex genere & dr̃ia, ita quod genus ſe habet vt materia, et
dr̃ia vt forma: ergo differentia ꝓdicat̃ in quale &c. Mi-
norem declarat exẽplo in artificialibus nobis notiori-
bus: quẽadmodũ enim ſtatua Cæſaris eſt quid cõpoſitũ
C ex ęre & figura Cęſaris, ita ꝙ æs eſt materia ſtatuę, figu
ra vero Cęſaris eſt forma, & ſtatua eſt totũ cõpoſitũ ex
ęre & figura: ſic homo, (nõ hic vel ille, ſed cõis,) qui de-
nominat̃ ſpẽs, eſt qđ cõpoſitũ ex animali tanq̃ materia:
& rõnali tanq̃ forma. Maior autẽ nõ declarat̃ in textu,
nec aliæ ꝑticulę diffõnis aſſignatę: oportet ergo hęc oĩa
ordinate facere, incipiendo à prioribus particulis.

Differentia vltima quæ eſt vere differentia eſt quæ non repugnã-
ter, ſeu negatiue de pluribus differentibus ſpecie prædice-
tur, & ſi conuertibilis cum ſpecie ſit.

OCcurrit autẽ primo antiquum dubium circa illam
particulam, pluribus differẽtibus ſpecie. Qm̃ diffe
rentia vltima ſm̃ veritatẽ conuertibilis eſt cũ ſpecie ſpe
cialiſſima, & cõſequẽter nõ ꝓdicatur de pluribus diffe-
rẽtibus ſpecie, ſed vna ſola ſpẽ: & ſic iſta diffinitio nõ cõ
uenit omni contento ſub diffinito. Hanc dubitationẽ
licet multipliciter diuerſi ſe ſoluere credãt, vt diffuſe Al
bertus recitat, duę tamẽ ſolutiones mihi dignę viſę ſunt
D vt in mediũ adducantur. Prima eſt, ꝙ quia differẽtię
vltimę ſunt nobis ignotę, eas differẽtias diffinierũt Pe-
ripatetici, quas habemus, & quibus vtimur in diffõni-
bus: tales autẽ ſunt (vt in. 2. Poſterioꝝ dicit̃) quę in plus Lcō.57.
ſe habẽt q̃ ſpẽs. Non ergo ideo diffiniendo dr̃iam, dicit̃
ꝙ ꝓdicatur de pluribus differẽtibus ſpẽ, quia omnis dif
ferentia ſit talis: ſed quia omnis differentia nobis nota
ꝓdicatur de pluribus differentibus ſpẽ. Nec obſtat ſi de
nouo cognoſceret̃ aliqua dr̃ia vltima: qm̃ quod in plu-
ribus inuenitur logica probabilitate ſunt intuiti: hæc re
ſpõſio, licet ab Alberto ridiculoſa iudicetur, propterea
quia non ſaluat diffinitionẽ cõuenire omni cõtento ſub
diffinito, & quia oppoſitũ iſtius diffinitionis conuincit̃
conuenire alicui contento ſub diffinito, i. dr̃iæ vltimæ,
quia nõ de pluribus, ſed de vna tm̃ ſpẽ ꝓdicat̃, ego tñ à
riſu abſtinendũ cenſeo: eo ꝙ. s. Tho. in. 2. Poſteriorum: Lec.13.

aſſerit ideo Ariſtotelē dixiſſe differentias omnes eſſe in plus q̄ diffinitum, quia proprijs differentijs caremus. Et ipſemet Albertus ibi aſſerit dici poſſe, ꝙ Ariſtoteles loquitur de differentijs nominatis, quæ ſunt cōes, qm̄ proprias non habemus. Vnde iuxta hoc rationes eius facile ſoluuntur, dicēdo, ꝙ diffinitum non eſt hic differentia abſolute, ſed differentia nominata, & ſic cōuenit omni, & nulli cōuenit oppoſitū &c. Altera reſponſio eſt, ꝙ hic nō diffinitur quæcūq; differētia, ſed ea tantū, quę eſt vere differentia: vere autē differentia nō eſt differentia vltima cōuertibilis cum ſpecie, ſed ſuperiores: & ideo optime dictū eſt, ꝙ differētia prędicatur de pluribus differentibus ſpecie. Quod autē vltima differētia & conuertibilis non ſit vere differentia, declaratur ſic. Differentia vltima habet tria in ſe. ſ. ꝙ diuidat genus: et ꝙ conſtituat aliquid ſub genere: & ꝙ ad vnicā & indiuidualem naturā determinet: primi duo actus cōueniunt differētiæ inquantū differentia eſt, ita ꝙ differentia habet quod ſit differentia ex primis duobus, quia diuiſio ſeparatio eſt: ex hoc ipſo autē ꝙ aliquid ſeparat differre facit ſeparata, & contrahit & coartat id quod diuiditur ad partem, quā ſeparando conſtituit &c. Tertius vero actus differentiæ naturā nō ingreditur, aliter oporteret ꝙ omnis differētia hunc haberet: ſicut omnis differētia habet primus duos actus. ſ. diuidere & conſtituere: ſed accidit alicui differētiæ ille tertius actus ex eo, ꝙ res aliqua denominata differentia ex propria natura habet ꝙ non inueniatur niſi in vna natura, & indiuiſibilis ſit formaliter &c. Sic ergo, quia vltima & conuertibilis dr̄ia vere dr̄ia non eſt, ſub diffinita dr̄ia hoc in loco non cōprehenditur: & cōſequenter vniuerſaliter verificatur ꝙ dr̄ia, quæ vere dr̄ia eſt, p̄dicat̄ de pluribus ſpēbus. Hæc eſt rn̄ſio Alberti, ab Auicēna Alpharabio & Auerro. ſumpta (ſm ipſum) & Ariſtoteli attributa. Appellat quoq; vere dr̄iam, dr̄iam ſimplicis virtutis differentiæ, eo ꝙ habeat ſimplicem differētiæ efficaciam. ſ. diuidere & conſtituere: differentiā autē non vere, dr̄iam nō ſimplicis virtutis termini diffinitiui, eo ꝙ vltima & cōuertibilis dr̄ia cōtineat in ſe oēs ſuperiotes ſicut tetragonū trigonū &c. Hæc ſolutio, qm̄ ex limpido fonte emanat & ad qōnis propoſitæ veritatem ducit: diſcutienda aliqualiter eſt. Poteſt ſiquidē dupliciter intelligi. Primo ſm ꝙ ſonat, vt. ſ. dr̄ia hic non diffiniatur ſimpliciter ſm totum ſuū ambitū, ſed diffiniatur tantū dr̄ia nō vltima: quia talis tantū vere dr̄ia eſt, & ſimpliciter virtutē dr̄iæ habet. & hic ſenſus licet prima facie ab eis intentus videatur, quo modo vel voluntarius vel cōtra rōnē non ſit, non video: cōtra rōnem quidē, quia cū dr̄ia vltima habeat oēs actus verę dr̄iæ, ſ. diuidere et cōſtituere; quare diffinitio veræ dr̄iæ ſibi cōuenire nō debet. Nec ſufficit dicere, ꝙ hoc ideo accidit, quia vltra actus veræ dr̄iæ habet ꝙ determinet ad athomā naturā. Hoc enim tertium non eſt cōditio diminuens rōnem dr̄iæ: dato ꝙ eſſet extranea cōditio, & cōſequēter diffinitio verę dr̄ię ſibi repugnare non debet. ſicut omnis diffinitio non repugnat forti nec homini albo: licet repugnet homini picto. Quod autem ille tertius actus non ſit cōditio diminuēs ex eo certū eſt, quia cōpatitur ſimul ſecum omnes actus veræ differētiæ expleri. Voluntarius autē nō minus q̄ prima rn̄ſio, quæ deſpicitur, ſi fugiendo dicatur, pro vere dr̄ia nō abſolute diffinitur, ſed cum pręciſione cuiuſcunq; poſterioris actus aduenientis, ita ꝙ diffinitū eſt dr̄ia p̄ciſe, & propterea nō claudit̄ hic ſub diffinito dr̄ia vltima: quia licet ſit vere differentia, non tamen eſt p̄ciſe differētia, ſed addit aliquid vltra. ſ. determinationem ad athomā naturā. Hæc enim gloſa qua rōne magis q̄ prima reſponſio fulciri poſſit, libēter audirē (præſertim quia licet conſueuerint philoſophi de rebus abſtracte & p̄ciſe diſcutere, quæ debeātur illis ex rōnibus formalibus, non tamen in diffinitione poſitiue ponere conſueuerunt, id quod non rei rōnem, ſed preciſionem

E ſequitur) prædicari autē de pluribus ſpēbus ſequitur nō differentiæ rōnem: quia ſic inueniretur vbicunq; inuenitur dr̄iæ ratio, ſed dr̄iæ p̄ciſionem, quia ſi res pręciſe dr̄iæ rōnē habet, de pluribus ſpēbus p̄dicatur ſm iſtam viam. Alio modo poteſt intelligi prędicta ſolutio, vt diffinitū ſit differētia abſolute & formaliter ſumpta inquantū differētia eſt: & ꝙ ly prædicari de pluribus differentibus ſpecie, nō ſumatur poſitiue, ſed nō repugnāter, & ſit ſermo formalis, cuius ſenſus ſit, dr̄ia eſt quod p̄dicatur. i. eſt vniuerſale, cui inquantū dr̄ia eſt, non repugnat p̄dicari de pluribus differentibus ſpecie &c. Et hic ſenſus eſt valde ſubtilis & p̄fundus: qm̄ formaliter dr̄iæ rōnē rimatur: dr̄ia enim, (vt ex dictis patet,) ex eo ꝙ diuiſiua & cōſtitutiua eſt, habet ꝙ ſit dr̄ia: ex his autē non vendicat ſibi dr̄ia, ꝙ p̄dicetur de pluribus ſpēbus: qm̄ oporteret (vt dictū eſt) ꝙ omne, cui conueniunt iſti duo actus, ex quibus dr̄iæ ratio integratur, p̄dicaretur de pluribus ſpēbus: quod manifeſte apparet falſum in

F vltima dr̄ia, quæ conuertibilis eſt cum athoma ſpecie. Sed ex his non repugnat dr̄iæ, quod prædicetur de pluribus ſpēbus, qm̄ ſi ex his repugnaret, nullū cui hi actus inſunt, p̄dicaretur de pluribus ſpēbus: quod manifeſte apparet eſſe falſum in differentijs ſubalternorum. Iuxta hūc autē ſenſum oportet ſoluere obiectionē factā, vtēdo illa regula (qn̄ aliquid non repugnanter conuenit ſuperiori abſolute, & repugnat inferiori ex propria rōne, vel ex quacūq; alia additione, illud tale ſimpliciter non poteſt enuntiari de inferiori, ſed cum ſpecificatione ſuperioris,) verbi gratia, quantitati non repugnanter cōuenit diuidi in infinitū, quod tamē non poteſt abſolute verificari de omni quāto, vt patet in quātitatibus phyſicis, ſed verificatur de omnibus quātis cum iſta ſpecificatione in eo quod quantū, quātitas enim humana nō eſt diuiſibilis in infinitū, quia ſi in medio ſecaret̄ ſtatim deſineret eſſe humana, ſed quātitas humana inquātum quantitas eſt diuiſibilis in infinitū. Ex hac inquā regula

1. Phyſico. Lec. 9. & t. cōmen. 36.

G tradita à. s. Tho. in phyſicis ſoluitur p̄ſens quæſtio, dicendo cū Auicēna & cæteris ſupradictis, ꝙ differentiæ vltimæ non cōuenit iſta diffinitio abſolute, nec oportet ꝙ ſibi cōueniat abſolute, qm̄ differētia vltima taliter cōtrahit dr̄iæ rōnem, ꝙ ex illo addito repugnat ſibi, ꝙ nō repugnat dr̄iæ rationi, & hoc eſt dicere, qm̄ dr̄ia vltima non habet ſimplicem virtutem differētiæ, & ꝙ non eſt differentia vere. i. pure, ſed cōuenit dr̄ię vltimę iſta diffinitio cum ſpecificatione dr̄iæ: iſta enim eſt vera, Differentia vltima (inquātum dr̄ia eſt,) eſt prædicabilis de pluribus differētibus ſpecie quocūq; modo p̄expoſito: licet iſta ſit falſa differētia vltima eſt p̄dicabilis de pluribus differentibus ſpecie, quocunq; modo exponatur. Et qm̄ hic ſenſus differentię naturam formaliter explanat, negatiue tamē: magis dignus tot Peripateticis cenſeatur: ſi placet. Eo preſertim ꝙ hic modus exponendi conformis eſt Ariſtotelicæ doctrinæ in. 6. & . 7. Phyſicorum: Tres ergo ſuſtentabiles expoſitiones collige nó

H uitie. prima eſt quod differētia nominata hic diffinitur. Secunda eſt ꝙ differētia p̄ciſe ſeu pure. Tertia eſt quod differentia formaliter ſeu vt ſic: ſecundum primas duas expoſitiones ly p̄dicabile de pluribus differentibus ſpecie: poſitiue intelligitur. iuxta tertiam vero negatiue: ſeu non repugnanter. prima facilior & intentioni diffinientium forte conformior. ſecunda ſupradictorum virorum illuſtrium verbis magis cōſona. tertia ipſi rei naturæ magis propinqua videtur.

Differentiæ fundamentalis ratio, ſecundum quam differentia prædicatur in quale eſſentiale, nō autē accidētale.

CIrca alteram vero particulā (. ſ. in eo ꝙ quale) notāda ſunt tria. Primum eſt, ꝙ, cum pręedicari in quale dupliciter cōtingat, ſ. accidētaliter, ſicut albū dicitur de hōe, cigno: & eſſentialiter, ſicut rōnale dicitur de hōe: differētia non p̄dicatur in quale accidētaliter, ſed eſſentialiter:

tialiter:qm̄ res denominata differentia per ſe,de qua lo-
quimur,eſt eſſentialis,& intrinſeca ipſi ſpeciei:et nō eſt
extra ipſam ſpeciē aliquo pacto, nec.ſ.ſm rem, nec ſm
intellectum: queadmodū ſunt illa,quæ prædicantur in
quale accidentaliter. Nō eſt autem explicata particula
hæc in diffinitione differentiæ:qm̄ hoc tanq̄ per ſe notū
relinquebat. Auicēna autem integrā diffinitionem adu
nauit dicens,differentiā eſſe vniuerſale prędicatū eſſen-
tialiter de pluribus differentibus ſpecie in eo ꝙ quale.
Secundū eſt,ꝙ differētia ideo prædicetur in quale eſſen
tialiter,quia eſt qualitas eſſentialis generis & ſpeciei,li-
cet diuerſimode. qualitas enim idem ſonat quod forma
lis determinatio. determinatur autem non ſolū ſubiecti
potentia ſm eſſe accidentale,per formas accidētales, &
materiæ potentia ſm eſſe ſubſtātiale per formas ſubſtā-
tiales: ſed & generis potentia ſm eſſe quidditatiuū per
differentias:ſicut enim æs eſt in potentia vt fiat talis vel
talis figuræ,& poſtmodū figuratū per operationē artis
Cęſaris ſimilitudine, iam determinatum eſt per illā fi-
guram,ac per hoc fit Cęſaris ſtatua: ita genus puta ani-
mal ſm ſe indeterminatū eſt, & eſſe poteſt rationale &
irrationale:ſed cum animali coniungitur rationale: iam
poſſe eius determinatur ad hominē. Generis ergo qua-
litas eſt differentia,quia determinat eius potentiam: &
quale ſit ſignificat. Speciei autem qualitas nō prædicta
ratione eſt:qm̄ non eſt in potētia ad differentiā:ſed quia
cōſtituendo ſpeciem ipſam vt formale eius principium
determinat:forma enim, (vt declarauimus, & in textu
dicitur,)qualitas vocatur, & eius rōnem habet inquan
tū formaliter determinat. Eſſentialis quoq; qualitas ge-
neris & ſpeciei: differentia difformiter eſt. qm̄ ſpeciei
ideo eſſentialis eſt, quia eius eſt determinatiua. vt for-
male principium & intrinſecum determinat compoſi-
tum: generis autem ideo eſſentialis,quia ipſum nō ſpe-
cificatum ſupponit, ſed ita qualificat, vt ad eſſe ſpecifi-
cum trahat: accidentales ſiquidem qualitates rei adue-
nientes ipſam in ſpecie completā præexigunt: nec repo
nunt rem ſubiectā in propria ſpecie:differentia vero ge-
nus ipſum determinādo diuerſificat ſic, vt in ꝓpria ſpe-
cie reponat eius ſubſtantiā:animal enim rōnali determi
natū in ſpecie hominis eſt,adeo vt ſpecie differat ab ani
mali in leone per irrōnale poſito &c. Tertium eſt, ꝙ
Porphyrius hanc particulā declarādo notanter ſub diſ-
iunctione dixit: rebus enim ex materia & forma,vel ad
ſimilitudinē proportioneq; materiæ & formæ:conſtitu
tionem habentibus &c. Videbat nāq;,ꝙ genus nec dif-
ferentiæ nec ſpeciei materia eſt:& ſimiliter,ꝙ differētia
nec generis nec ſpeciei forma eſt:qm̄ tam materia q̄ for
ma pars eſt rei:pars autē de toto, cuius eſt pars nō præ-
dicatur in recto. nō enim dicimus ꝙ homo eſt anima:
tam vero genus q̄ differētia de ſpecie prædicatur:& ſm
veritatē genus & differentia vna res ſunt,quod à parti-
bus alienū eſt. Diligēter itaq; intuitus eſt,ꝙ genus ma-
teriæ ſimile,ꝓportionaliter eſt, & differentia formæ,&
ſpēs toti cōpoſito:qm̄ ſicut materia ſubiectū determina
bile eſt, & forma eius informitatē amouendo determi-
nat,& ex eis reſultat cōpoſitū: ſic genus ſubſtratū quid
dicit eſſentialiter formabile, & differētia adueniens ip-
ſum determinat: ſicq; ſpecies vtrūq; cōplectens conſti-
tuitur:& ſic patet tota diffinitio cum eius declaratione.
Maior enim,quæ à Porphyrio declarata nō fuit,ex di-
ctis iam clara eſt. Nec fallaris putans Porphyrium vo-
luiſſe dicere,ꝙ forma prędicatur in quale: nō hoc enim
intendebat,ſed ꝙ ſicut forma eſt qualitas materię:quia
determinat eam formaliter,ita prædicatum, quod ſe ha
bet vt forma,prædicatur in quale,quia actū formæ par
ticipat.ſ.formaliter determinare. Illud poſtremo præ
termittendum non eſt: quod differentia vt prædicabile
ab alijs diſtinctū,nec genus, nec inferiora aliqua per re-
ctam lineam reſpicit,ſed ſpecies. de genere enim nō prę
dicatur niſi per modum accidentis vel proprij. De indi-

De hoc vi- dem de en- te & eſſen. cap.4.

A uiduis vero ſuis,puta hoc rationali, & illo rationali per
modum per ſpeciei dicitur. De ſpecie autem vt differē-
tia prædicatur:& propterea hic,vbi differētia vt vnum
ſpeciale prædicabile diffinitum eſt, in ordine ad ſpecies
diffinitionem ſumpſit:& vt ex dictis facile declarari po-
teſt. ſingulæ particulæ ad differentiam alicuius prædi-
cabilium poſitæ ſunt &c.

Deſcribunt autem huiuſmodi differentiam
& hoc modo. Differētia eſt quod eſt aptum na
tum diuidere ea, quæ ſub eodem genere ſunt.
rationale enim & irrationale hominē & equū,
quæ ſub eodem genere ſunt,diuidunt.

Hic ponitur tertia deſcriptio differentiæ,qua diffini-
tur ſm primū ſuum effectū(diuidere.ſ.& dicitur: ꝙ dif-
ferentia eſt quod aptū natum eſt diuidere ea quę ſub eo-
dem genere ſunt,i.ſpecies:quas ſuperius dictum eſt eſſe
ea,quę ſub genere ponūtur. Vbi notandū eſt primo,
B ꝙ differentia dicitur eſſe id quod eſt aptū natum diuide
re:& non ſimpliciter dicitur,differentia eſt quę diuidit:
vt inſinuetur ꝙ hic actus,ſ.diuidere, non qualitercunq;
conuenit ipſi differentiæ,ſed ex ratione ſibi propria: ita
ꝙ differentia inquantū differentia eſt, adeo ſibi appro-
priauit diuidere,vt ab ipſa inſeparabile ſit,& alteri cōi-
cari non poſſit, vt ex præcedentibus patet. Quia igitur
non ex aduentitio accidēte,aut alterius adminiculo,ſed
ex propria natura apta eſt differentia vt diuidat ſub ge-
nere illius ſpecies, ideo diffiniendo dictū eſt, ꝙ eſt aptū
natū diuidere. Secundo notandū eſt,ꝙ differentia di-
uidit nō ſolū ſpecies ſub genere, ſed etiam ipſum genus
(diuerſimode tn̄) diuiſio enim aliquid reſpicit,vt termi
num à quo:& hoc eſt illud vnū: quod diuidēdo ſcindit,
& aliquid vt terminum ad quem: & hoc ſunt partes il-
lius diuiſi,ad quas diuiſio terminatur, incipiēs ab vno:
quia vnitas principium multitudinis naturaliter eſt: vt
in materiali diuiſione ligni apparet:differentia ergo ge-
C nus diuidit vt terminū à quo diuidēdo inchoat ſpērum
ſeparationem:ad quas diuiſio vltimo terminatur.

Differentia nō diuidit genus ſecundum id qđ eſſentialiter
eſt,ſed poteſtati eius partes ſecare dicitur.

SEd ſi ſic eſt,inquirendū eſt cur: in diffinitione iſta dif-
ferentiæ à Peripateticis prætermiſſum ſit,quod diffe-
rentia ſit diuiſiua generis,et explanatum tantū eſt,ꝙ ſit
diuiſiua ſpecierum: vtrūq; enim complectendū erat, &
primum magis,qm̄ ratio ſecūdi eſt. Ad hoc quidem
etſi facile dici poſſet,ꝙ qa in poſteriori includitur prius
explicite ponendo poſterius.i.diuiſionem ſpecierū,im-
plicite perſuaſum eſt prius,i.diuiſio generis. Ego autē
ipſam diffinitionem,& Peripateticos, à quibus emana-
uit,intuitus, altiori id factum conſilio arbitror. Ad cu-
ius manifeſtationē ſcire oportet,ꝙ omne quod diuidit,
cum in partes diuidatur,totū aliquod eſt:genus autem,
ſicut duplicem totalitatē habet, ita dupliciter diuidi po
D teſt:eſt ſiquidem totum eſſentiale, & eſt totum poteſta
tiuum: inquantum totum eſſentiale eſt, non diuiditur
per differentias in ſpecies,quoniam partes eſſentię eius
non ſunt ſpecies, ſed diuiditur per reſolutionem in par-
tes ſuæ rationis, genus,ſcilicet ſuperius & differentiam
eius conſtitutiuam ſi habet &c. Inquātum vero eſt to-
tum poteſtatiuum per differentias in ſpecies diuiditur:
quoniam partes potentiales eius,ipſæ ſunt ſpecies,quæ
non niſi poteſtate in genere ſunt. Et quia genus ſecun-
dum ꝙ totum eſſentiale eſt non diuiditur per differen-
tias, ideo eſſentia generis eſt tota in omnibus ſpeciebus
& tota in ſingulis:non enim pars eſſentiæ animalis tra-
hitur ad hominem per rationale,et pars ad brutum per
irrationale,ſed tota ad vtrunq;. Quia vero genus ſecun
dum ꝙ totum poteſtatiuum eſt, diuiditur per differen-
tias: & quod diuiditur poſt diuiſionem non vnum re-
manet, ſed partitum: ideo poteſtas generis non ſerua-

tur tota in quālibet ſpē, ſed pars poteſtatis eius ad vnā ſpeciem, & altera pars ad aliam deuenit per differētias: animal enim cum poteſtate ſua ſe extēdat ad rationales & irrationales quidditates & proprietates &c. contractum ad hominem, ambitum ſuę poteſtatis amittit, per hoc, ꝙ poteſtas ſua ad vnā partem eius coartata eſt, & non niſi rationali quidditate & proprietate & operatione gaudere poteſt, & ſimiliter contractū ad bouem, bouinæ quidditatis artatur terminis: merito autē ſpēs ipſę partes poteſtatiuę generis appellantur, nō ideo quia poteſtas generis cōponatur ex ſpēbus, ſicut totū integrale ex ſuis partibus: qm̄ poteſtas generis in eo, ipſa ſua eſſentia ſm rem eſt, quę ex ſpēbus non cōponitur: ſed vel ideo, qa partes ſunt poteſtatis eius ex parte obiecti, qa .ſ. quęlibet ſpēs eſt pars eorum, ad quę poteſtas generis terminatur: poteſtas enim generis ad oēs ſub ſe extēdit ſpecies. omniū autē ſpērum: quælibet eſt pars. Vel ideo & ſubtilius, quia nulla ſpecies poteſt perficere totum id quod in generis natura radicaliter initiatū eſt: qm̄ nulla F res adæquat generis potentiā: ita ꝙ ſicut partes poteſtatiuæ animæ dicunt vires ſenſitiuæ & vegetatiuæ, quia ex ea oriuntur, & nulla earū perficere poteſt omnia, ad quę radicaliter vis animæ ſe extēdit: ita quidditates ſpecificæ, quia ex genere naſcūtur velut ex formali inchoatione earum, vt alibi declarandū eſt: & nulla ſpecies poteſt ſe extendere ad omnia, ad quę natura generis radicaliter ſe extendit, partes poteſtatiuę generis dicuntur. Et quāuis non ſit ſimilitudo ſimpliciter inter iſta, quia ab anima vna numero effluunt potentiæ effectiuæ, & nō ſic oritur ſpecies à genere: eſt tamen ſimilitudo proportionalis, quia ſicut ab anima vna numero effluūt effectiue potentiæ ita à natura generis vna ſm genus effluunt formaliter quidditates ſpecificæ, quarū quęlibet partem poteſtatis illius perficiendo ſuſcipit: animalitas enim, (vt dictum eſt,) ad omnium naturarū ſenſitiuarū perfectiones proprietates & operationes illimitata, & formale initium omnium earū ſm ſe eſt, in boue autem poſita velut ad partem ſuæ poteſtatis artata, ad bouina tantū ſe extendit, & ſimiliter eſt in alijs &c. Qm̄ igitur (vt ad quęſitum redeamus,) differentia non eſt diuiſiua generis inquantū eſt totū eſſentiale, ſed eſt diuiſiua eius inquantū eſt totū poteſtatiuū: & taliter diuidere ipſum nihil aliud eſt ꝙ̄ ea, quæ ſub ipſo ſunt, diuidere: qm̄ talia partes ſuæ poteſtatis ſunt: & nihil aliud eſt diuidere aliquod totum ꝙ̄ eius partes ſeparare: ideo Peripatetici, diffiniendo differentiam vt diuiſiuam, non dixerunt ꝙ differētia diuidit genus, & ea, quę ſub genere ſunt, quia putaſſes ꝙ differētia ipſam generis eſſentiam ſcinderet, & ſpecies eius ſepararet: ſed dixerunt, ꝙ differentia diuidit ea, quæ ſub eodē genere ſunt, vt intelligeres quod differentia partes poteſtatis generis ſecat: & conſequēter ꝙ ipſum genus ſm ꝙ totum poteſtatiuū eſt diuidat. vnde non ſimpliciter dixerunt, differentia eſt ꝙ diuidit ea quę ſunt ſub genere, ſed appoſuerunt, ly eodem, dicētes ſub eodē genere ſunt: adiectio enim illa (&) denotat ꝙ differentia non diuidit ſpecies diuerſorum generum: rationale enim non diuidit hominem ab albedine, ſed à bruto: & denotat, ꝙ differentia diuidēdo ſpecies: genus ipſum in ſua vnitate relinquit. & idē perſeuerare permittit. Notāter autē dico in vnitate ſua: qm̄ vt ſupra tactū eſt: differentiā ipſam generis eſſentiam diuerſificat ſm vnitatē, & diſtinctionē ſpecificā, ad quā trahit generis naturam: ſed generis propriā vnitatē, quæ generica eſt, non violat &c. Et ſic patet ſolutio qōnis, & quō intelligendum ſit cōmune dictum, ꝙ genus diuiditur per differentias non ſm eſſentiam, ſed ſm poteſtatem: quia .ſ. non diuiditur in partes ſuæ eſſentiæ: aliter tota eſſentia generis non eſſet in qualibet ſpecie, ſed diuiditur in partes poteſtatiuas, quæ ſpecies ſunt: & ideo non tota poteſtas eius, id eſt poteſtas eius: non ſecūdum totum ſuum poſſe, eſt in ſingulis ſpeciebus &c.

E Aſſignant etiam hoc modo. Differentia eſt qua differunt à ſe ſingula: nāq; equus & homo ſm genus non differunt. Sumus.n.aīalia nos et irrationabilia, ſed additū rōnale, diſiūxit nos ab illis. & rōnales ſumus nos & Dij: ſed mortale appoſitum nobis, diſiunxit nos ab illis.

Hic ponitur quarta diffinitio differentię, qua deſcribitur ſm effectū eius propriū ex ſuo noīe, quē ponit in ſingulis per differentias diuiſis .i. differre. Vbi notandū eſt quid ſonat ly differre (vt habet ex .1. Metaphy.) omne cuicunq; cōparatum, eſt idem vel diuerſum, non autem idē vel differens .i. diuerſitas ſonat alieratē inter quæcunq; diſtincta: differentia autē non importat alietatem inter quęcunq; diſtincta, ſed inter illa tantū, quæ ita ſunt diſtincta, vt tñ in aliquo vno cōueniant: & ideo differre nō dicuntur proprie loquēdo niſi illa, quæ vnū F diuerſimode ferunt: talia autem ſunt, quæ ſub vno genere ſunt: & ideo res diuerſorū generum vt lignum, & albedo non differunt, ſed diuerſæ ſunt: & licet in frequēti vſu differentiæ nomen nō ita proprie aſſumamus, ſed extendamus ad omnem alieratē, in hoc tamen loco proprie ſumitur. Vnde Porphyrius volēs declarare, ꝙ differentia eſt id, quo ſingula differunt, incępit à cōuenientia ſingulorum: dicens, ꝙ conuenimus ſm generis naturam cum brutis, ſed differimus ab eis propter differentias additas .ſ. rationale & irrationale: et ſimiliter conuenimus cum Dijs ſm ſubalternum genus .ſ. animal rationale: ſed differimus per mortale & immortale: intellige autē per Deos animalia illa platonica. Dicitur ergo ꝙ differentia eſt qua differunt à ſe inuicem ſingula: quia ſingula contenta ſub genere naturā generis diuerſimode ferunt ratione differentiarū: non enim ex genere eſt, puta animali, ꝙ natura ſenſitiua ſit diuerſimode in homine & equo, ſed hoc ex differentijs eſt, rationali .ſ. & G irrationali: quæ generis naturam ſecundū proprias modificantes, differentes conſtituunt ſpecies &c.

Exactius autem perſcrutātes et ſpeculantes quę ad drīam pertinent, dicunt non quodlibet eorū, quæ ſub eodē ſunt genere diuidētiū, eſſe drīa, ſed quod ad eſſe cōducit, & quod qd erat eſſe quod eſt pars rei. Neq; enim quod aptum natū eſt nauigare erit hominis drīa, & ſi ꝓpriū ſit hominis. Dicere.n.poſſumus, animaliū hæc quidem apta nata ſunt ad nauigandū, illa vero minime, diuidētes ab alijs: ſed natū eſſe et aptū ad nauigādum non erit cōpletiuum ſubſtātiæ, nec eius pars, ſed aptitudo quædā: idcirco non eſt talis differentia quales ſunt drīæ quæ ſpecificæ dicuntur. Erunt ergo ſpecificæ differentię H quæcunq; alteram faciunt ſpeciem, & quęcūq; in eo quod quid erat eſſe accipiūtur. Et de differentijs quidem tot ſufficiant.

Hic ponitur quinta diffinitio differentiæ tali ordine: primo proponitur eius ſubtilitas, quia ab interius præſcrutantibus, & modificantibus ſupradictas diffinitiones data dicitur. deinde ipſa diffinitio recitatur differentia inquit eſt, quod conducit ad eſſe, & eius quod eſt eſſe rei pars eſt. profunditatemq; eius declarat, exemplo ab oppoſito, quo ſupradictæ diffinitiones diminutæ inſinuantur: & hæc perfecta comprobatur. Vltimo concludit quæ ſpecificæ differentiæ ſint. Vbi quoniam textus clarus eſt, non niſi tria notanda occurrunt. Primum eſt: cōparatio iſtius diffinitionis ad alias, quoniam aliud ſuperficies verborū Porphyrij oſtendit, & aliud intentio eorūdem ſupremit. Ex verbis quidē inſinuatur

Differre qdnā ſit.

Potior eſt diffō aſſignata quā cæteræ.

ſignificatur ꝙ ꝓcedentes diffinitiones & ſpecialiter tertia, fuerint diminutæ, & ꝙ conueniant etiam his, quæ non ſunt ſpecificæ differentię: hoc.n.inſinuant illa verba, nō quodlibet diuidentium eorum, quę ſub genere ſunt, differentiam eſſe: & exemplaris declaratio, quam poſtmodum ſubdit, quaſi illa diffinitio dixerit, omne diuidens ea, quæ ſub eodem genere ſunt, differentiam eſſe. lęduntur & pari ratione, prima & quarta: qm̄ nec quodlibet, quo ſpecies abundat à genere, nec quodlibet, quo vna ſpecies differt ab alia, differētia eſt ſpecifica. proprietas enim & diuidit genus, vt in textu declaratur, de aptitudine ad nauigandum: & eſt qua ſpecies abundat á genere, & per quam vna ſpēs differt ab alia. Intētio aūt Porphyrij alio tendit: diffinitiones ſiquidem has labefactare non intendit: qm̄ ipſemet dixerat has eſſe deſcriptiones differentiarum ſpecificarum, non à quibuſcunq;, ſed peripateticis aſſignatas. Nec latebat ipſum ꝙ ſicut in ſecunda diffinitione ſubintelligebatur ly eſſentialiter, ita in oībus his diffinitiōibus ſubintelligebatur, ly primo, quo ſubintellecto conſtat ꝙ differentijs ſpecificis tātum conueniunt diffinitiones iſtæ. differentia.n. magis proprie & per ſe eſt, qua primo ſpecies abundat à genere: & qua primo diuiduntur ea, quæ ſub eodem genere ſunt: & qua primo differunt inter ſe ſingulæ ſpecies. Sed itendit magnificare & præponere hanc quintam diffinitionem oībus alijs, quia cum diffinitio ad hoc inuēta ſit, vt id quod diffinitum implicite importat, explicite ſignificet: & cæteræ differentiæ diffinitiones non explicite attigerint vſq; ad differētiæ naturam: qm̄ aliquo ſubintellecto egebant, iſta autem imergat ſe vſq; ad ipſius differentiæ intima, explicite, ideo hæc diffinitio alijs merito anteponitur: & ab interius perſcrutantibus & ſpeculantibus data eſt. Secundū eſt, ly conducit ad eſſe, appropriato quippe vocabulo differētiæ naturam declarauit: qui.n. aliquid conducit aliquo, non præſupponit illud conductum eſſe illuc, ſed ipſe eſt qui aliunde illud ducit illuc vſq;: proprietates aūt ſpecierum, puta nauigatiuū & volatiuū, quæ ſunt proprietates hoīs & auis: & ſi genus ipſum ſcilicet animal diuidant, & partitum exigāt, non tñ conducunt ipſum ad hoīem & auem, ſed conductum pręſupponunt: qm̄ fluunt à naturis ſpecificis iam conſtitutis. Differentiæ vero per ſe, puta rationale & irrationale, genus ipſum.ſ. animal ad ſpecies conductum non ſupponunt, neq; ſupponere poſſunt, ſed conducunt ipſum ad eſſe earum, ita ꝙ abſq; differentijs conducentibus impoſſibile eſt genus trahi ad ſpecificum eſſe. conducit autem differentia ipſum genus nō ad eſſe tale, vel tantum, quod eſt eſſe ſm quid, ſed ad eſſe ſimpliciter, id eſt ad eſſe quidditatiuum: qm̄, vt pluries dictum eſt, genus non accidētaliter ſubit eſſe ſpecificum, ſed eſſentialiter. Tertium notādum eſt (ly & eius quod eſt eſſe rei pars eſt) poteſt ſiquidem nomine eē rei, intelligi vel ipſum eſſe eſſentiale ſpeciei, vel ratio eius. Si per eſſe rei intelligatur eſſe eſſentiale rei, tunc non eſt accipiendum ꝙ differentia ſit pars illius eſſe ſecundum rem: quoniam formale ſignificatum differentiæ, puta rationale, eſt totum eſſe ſpeciei ſm rem. ſi eſſet namq; pars non prędicaretur de ſpecie niſi in obliquo &c. ſed accipiendum eſt ꝙ differentia ſit pars ſm rationem, id eſt partialiter explicans ipſum eſſe eſſentiale rei: ſignificat namq; differentia totum eſſe ſpeciei, ſed partialiter (vt alibi declarauimus.) Si vero per eſſe rei intelligatur cum Alberto ratio rei ſimpliciter, verificatur, ꝙ differentia eſt pars eſſe rei, id eſt diffinitionis rei. Diffinitio enim ipſa componitur ex genere & differentia. Appellari autem non incongrue potuit eſſe rei ipſa diffinitio: quoniam diffinitio nihil aliud eſt q̄ oratio explicatiua illius. Quo modo autem hæc intelligenda ſint, q̄ profundior ſentētia in hac diffinitione lateat diffuſe in commentarijs de eſſe & eſſentia proſecuti ſumus. Tangit igitur diffinitio iſta naturam differentiæ intuitiue: quia eam conducere genus

Dfīa cōducit ad eē, ꝓpria v̄o ſupponunt ſpeē & genꝰ.

Dfīa q̄ō ſit pars diffinitionis.

Sup de ente & eēntia cap. 4.

A ad eſſe quidditatiuum dicit non extrinſece, ſed ita quod eſt pars ipſius eſſe rei, &c.

De proprio quatuor modi ponuntur. Cap. 3.

PRoprium vero quadrifariā diuidunt. Nā & id quod ſoli alicui ſpeciei accidit, & ſi non omni, proprium dicitur: vt homini eſſe medicum, vel geometram. Et quod omni accidit & ſi non ſoli, quemadmodum homini eſſe bipedem. Et quod ſoli, & omni, & aliquando: vt homini in ſenectute caneſcere. Et quod ſoli, & omni, & ſemper: quēadmodum homini eſſe riſibile. nam etſi non ſemper rideat, tamen riſibilis dicitur, non ꝙ ſemper rideat, ſed ꝙ aptus natus ſit ad ridendum. hoc autem ei ſemper naturale eſt, quemadmodum & equo hinnibile.

B Hæc autem nominantur vere propria, quoniā etiam cōuertuntur. quicquid.n. eſt equus, hinnibile eſt, & quicquid eſt hinnibile eſt equus.

IN hoc tertio capitulo de proprio determinat, quod quartum locum inter prædicabilia iure retinet, eo ꝙ ex principijs ſpeciei, genere.ſ. & differentia poſt conſtitutam ſpeciem immediate emanat. Determinat autem de eo diuiſiue tm̄. neſcio vero cur non diffinitiue cū eius diffinitio à peripateticis nō ſit omiſſa, vt patet (in.1. Topicorum.) Diuiſio aūt conſiſtit in ſeparatione triū conditionum ſimul requiſitarū ad id quod eſt proprie proprium. Exigit ſiquidem ꝙ conueniat omni ſoli et ſemp[er] omni indiuiduo illius ſpeciei, cuius dicitur proprium, et ſoli illi ſpeciei & ſemper. ex harum.n. ſeparata participatione tripliciter aliquid proprium fit. Primum ꝙ conuenit ſoli ſpeciei, ſed nō oī eius indiuiduo, vt hr̄e actualiter artem medicinæ. hoc.n. ſoli homini conuenit, ſed C non oēs homines habent hoc, vt patet. Secundum eſt quod conuenit omni indiuiduo ſpēi, ſed non ſoli, vt habere duos pedes. hoc enim et alijs conuenit animalibus. Cap. 4.

Tertium eſt quod cōuenit ſoli ſpeciei & omni eius indiuiduo, ſed non ſemper: vt canos habere. hoc.n. in ſenectute cōiter accidit. hæc aūt tria cū eo quod ꝓprie propriū eſt quadrifariā proprium faciunt, vt in textu dicit.

Hoc in loco notādum eſt, quod vt ex.1. Topicorum colligitur, proprium non ſm totum ſuum ambitū quartum eſt prædicabile, ſed quartum tantū modo ſumptū. Probatur aūt hoc primo ex diffinitione proprij ibi aſſignata, quæ eſt iſta, proprium eſt quod non indicat quid eſt eſſe, ſoli aūt ineſt, & conuerſim de re prædicat. Vbi tres particulas poſuit: primam ad differentiam diffinitionis & generis, & conſequenter differentiæ, quæ indicant eſſentiam rei. Secundam ad differentiam accidentis & proprij ſecundo modo, quæ non ſoli inſunt. Tertiam vero differentiam proprij primo & tertio modo: D quorum neutrum conuertibiliter prædicatur de eo cuius eſt proprium. Cōſtat autem ꝙ ibi diffinitur propriū vt prædicabile diſtinctum ab alijs: ergo. Secundo patet ex refutatione iſtorū trium modorum proprij. ibi nāq; Ariſtoteles dicit, ꝙ proprium ſimpliciter, id eſt abſque additione aliqua, non eſt niſi quod diffinitum nunc eſt. illud vero, quod non ſoli ineſt, & quod etiam q̄nq; ſoli ineſt, proprium nō eſt ſimpliciter, ſed eſt proprium qn̄, vel ad aliud, i. ſed eſt proprium cum aliqua tēporis, vel reſpectus additione. Nec eſt dubium quin ſub iſtis verbis comprehenderit tria prima membra diuiſionis Porphyrij: proprium.n. tertio modo eſt proprium qn̄. i. ſm tempus. proprium aūt tam primo q̄ ſecundo modo eſt propriū ad aliud, quia nō eſt propriū illius abſolute, ſed reſpectu eorꝫ, qui illo carent. verbi gr̄a, eſſe bipedem eſt proprium homini reſpectu quadrupedum: et eſſe medicum reſpectu eorum, qui non ſunt medici, &c. vnde eſt Cap. 4.

coincidentia

coincidentia proprĳ ſm tres primos modos: eum accidente, inquit ibidem Ariſto. ꝙ accidens nihil prohibet denominari proprium qñ, vel ad aliud: vt cum aliquis ſolus ſedet ſedere illi vt proprium reſpectu non ſedentis eſt. Eſt igitur proprium ſimpliciter id quod quartũ prędicabile eſt proprie loquẽdo. reliqui autem proprĳ modi reductiue huc accedunt. ſicut & differentiæ per accidens, eum differentia per ſe aliquo modo coordinentur: ſimpliciter tamen reperiuntur &c.

De accidentis varijs acceptionibus, & quid ſit. *Cap.* 4.

ACcidens eſt quod adeſt & abeſt p̄ter ſubiecti corruptionem. Diuiditur autem in duo: in ſeparabile & in inſeparabile. Separabile. n. accidens eſt dormire, nigrum vero eſſe inſeparabiliter coruo & ethiopi accidit. pōt autẽ ſubintelligi & coruus albus, & ethiops †nitens candorem, præter ſubiecti corruptionem.

† abijciens colorem.

IN hoc quarto capitulo intendit Porphyrius tractarẽ de accidente, quod vltimum remãſit, eo ꝙ extraneũ & aduentitium eſt. Determinat autem diffiniendo primo ipſum, deinde diuidendo, et tertio iterum duas alias diffinitiones ponendo. Sed qm̃ Auicẽna Porphyrium reprehendit, ꝙ ad diffinitionem proceſſerit accidentis, non prædiſtincta æquiuocatione eius, ideo primo declarãdum eſt quid nominis ipſius accidentis. Accidens. n. dupliciter ſumitur. Vno modo ut diuiditur contra ſubſtantiam, in diuiſione, qua diſtinguitur ens in ſubſtantiã & accidens: & ſic accidens eſt nomen primę impoſitionis, & ſignificat naturas nouem prædicamentorum. ſ. quãtitatem, qualitatem, relationem, &c. Alio modo vt diſtinguitur contra genus, ſpeciem, differẽtiam, & propriũ in diuiſione, qua prædicabile diuiditur in quatuor vel quinque prædicabilia: & ſic accidens eſt nomen ſecundæ impoſitionis, & nõ ſignificat naturam aliquam, ſicut nec genus, nec ſpecies, &c. ſed ſignificat quandam relationem rationis, ſicut & cætera prędicabilia antedicta. Vocatur autem complexo vocabulo relatio iſta prædicatum accidentale. hoc igitur in loco non ſumitur accidens ſm primam ſignificationem: qm̃ ſequeretur ꝙ nulla natura in prædicamentis accidẽtium eſſet genus, aut ſpecies &c. quod eſt manifeſte falſum. patet ſequela, quia ſecũda diffinitio accidentis dicet. ꝙ accidẽs neq; eſt genus, neq; ſpecies, neq; differentia, neq; proprium: ſed accipitur iuxta ſecundam ſignificationem: qm̃ de ſecundis intentionibus adiunctis primis ſermo hic habet; & non de rerum naturis. Vnde & in. 1. Topicoꝝ Ariſt. dicit, ꝙ omnia iſta prædicabilia in quolibet ſunt prædicamento. res enim non ſolum prædicamenti ſubſtantiæ habet aliquod prędicatum vt genus, & aliquod vt proprium, & vt accidens &c. ſed etiam res in prædicamento quantitatis & qualitatis & cæterorũ hæc omnia habet. Et hinc eſt, ꝙ accidẽs, de quo modo tractamus, nullam naturam ſignificat, ſed ſub eo omnia prędicamenta comprehendit: qm̃ ſicut res prædicamentorum accidentium, puta qualitatis & vbi &c. accidẽtale prædicatum denominatur reſpectu ſubſtantiæ, puta hominis, cũ dicitur, homo eſt pallidus vel eſt in foro, &c. ita ẽ cõuerſo reſpectu prædicamenti ſubſtantiæ denominatur prædicatum accidentale reſpectu rei exiſtẽtis in prædicamento accidentium, vt patet cum dicitur, ꝙ triangulus eſt ligneus, ſm veritatem ergo á S. Thoma quoq; approbata in quæſtione vltima de ſpiritualibus creaturis, accidẽs quintum prædicabile ſignificat hoc, quod dico prędicatum accidentale. accidentale autem vt diſtinguitur contra prædicatum eſſentiale, non ſolum intrinſece vt genus, ſpecies, differentiam et diffinitionem, ſed extrinſece vt proprium. eſt. n. proprium prędicatum eſſentiale, quia á principĳs & eſſentialibus ſubiecti fluit. Nec putet quiſpiam hãc accidentis ſignificationem nouam aut contrariam antiquis eſſe: propterea, quia cõiter ab eis dicitur, ꝙ accidens quintum prædicabile importat accidens indiuidui, proprium vero accidens ſpeciei. Bene nanq; eos dixiſſe fateor: tum quia accidentia indiuidui accidentalia prædicata ſunt ſpeciei, quæ ſubiectum in omni problemate eſt. tum quia ab accidentibus indiuidui ortum habuit diſtinctio inter hoc prædicabile, & alia, quoniam manifeſtum valde eſt, ea neq; vt genus, neq; vt ſpeciem, neq; vt differẽtiam, neq; vt proprium, de his, quibus poſsint ineſſe, & non ineſſe, prędicari, ſed vt accidentales denominationes. poſſet igitur ex dictis excuſari Porphyrius á diſtinctione non præmiſſa, eo quod in logica ſcribens, logicaliter intelligendos terminos tanquam per ſe notum dimiſit.

Cap.4.

Th. de ſpũa lib° creaturis. q° vltia in cap. circa medium.

Accidens, i. accidentale prædicatum, id eſſe dicitur, quod indifferenter affirmari & negari contingit abſque hoc quod ſubiecti ratio deſtruatur.

POſtq̃ igitur declarauimus quid importet accidẽtis nomen, ad diffinitionum declarationem procedendum eſt. Prima diffinitio eſt iſta, accidens eſt quod adeſt & abeſt præter ſubiecti corruptionẽ. Vbi primo declarandi ſunt termini, deinde dubia ſoluẽda. Adeſſe & abeſſe poſſunt accipi dupliciter. vno modo pro eſſe, quod eſt actus eſſendi. i. pro adeſſe reali & abeſſe reali. ſicut aquæ adeſt caliditas ſm realem inexiſtentiam, qñ eſt calida, & abeſt qñ non eſt calida: & ſic non ſumitur hic. tum quia intentio non debet diffiniri per eſſe reale, tum quia ĩpoſſibile eſt omni prædicato accidentali conuenire talem inexiſtentiam, eum multa ſint prædicata accidentalia, quæ ſunt entia rationis. Alio modo poteſt accipi pro eo quod ſignificat veritatem propoſitionis, ideſt pro affirmatione & negatione: itaq; adeſſe importet compoſitionem, quę fit per affirmationem, & abeſſe diuiſionem, quæ fit per negationem, & ſit ſenſus, accidens eſt quod adeſt & abeſt. i. quod affirmatur & negatur &c. & ſic ſumitur in hoc loco adeſſe & abeſſe, vt ex textu & dicendis in eius expoſitione, & gloſa Auerrois euidenter habetur. gloſat nanq; Auerrois ſic, accidẽs eſt quod adeſt, ideſt exiſtimatur adeſſe, & abeſt, ideſt exiſtimatur abeſſe. idem autem ẽ dicere, exiſtimari adeſſe & abeſſe, & dicere, ꝙ affirmatur et negatur: qm̃ affirmatio non niſi in exiſtimatione intellectus eſt, & ẽ conuerſo. exiſtimatio non niſi in affirmatione vel negatione exiſtit. Ly &. nota eſt copulationis, non ſimul, ſed ſucceſſiue, non ordine aliquo, ſed indifferenter: itaq; denotat indifferenter affirmari & negari accidens de ſubiecto, & non quod ſimul affirmetur & negetur, quia hoc implicat. Ly pręter, ſubiecti corruptionẽ, dupliciter accipi poteſt. ſ. pro corruptione ſm rem, & de tali non eſt hic ſermo. alio modo pro corruptione ſm intellectum eius. i. pro defectu rationis ipſius ſubiecti, & ſic ſumitur hic: ita ꝙ idem eſt dicere præter ſubiecti corruptionem, & dicere abſq; hoc ꝙ ſubiecti ratio, ſeu diffinitio deficiat, vel vtendo verbis Auer. abſq; hoc quod exiſtimet ſubiectum corrumpi. Et aduerte hic diligenter, ꝙ ly pręter ſubiecti corruptionem, poteſt dupliciter cõſtrui, ſcilicet cum ly ſubiecto, quod ſubintelligitur: et eſſet ſenſus, accidens eſt quod adeſt & abeſt ſubiecto, præter ſubiecti corruptionẽ. i. manenti, & hoc modo non eſt conſtruenda dicta diffinitio: quoniam ſuperflue addita eſſet illa particula, præter ſubiecti corruptionem. in omni. n. vera affirmatione & negatiõe de aliquo ſubiecto ſubintelligitur illius ſubiecti rationem manere, aliter non de ipſo ſubiecto, ſed de alio affirmatio aut negatio verificaretur. Alio ergo modo poteſt conſtrui cum ly adeſt & abeſt, tanq̃ copulæ verbalis modificatio, vt ſit ſenſus: accidens eſt quod de ſubiecto affirmatur & negatur nõ quocunq; modo, ſed tali modo, ſ. non deſtruẽdo eius rationem, & hic ſenſus eſt ĩ propoſito: & ponitur illa particula

Cap.6.

ticula

ticula & ad differentiam aliorum prædicabilium, quorum negationes, ſubiectorum ſuorum rationes deſtruunt: & ad includendum omnia prædicata accidentalia: omnibus ſiquidem eis conuenit indifferẽter de ſubiecto affirmari & negari, abſq; ſubiecti deſtructione: non tamẽ omnibus indifferenter affirmari & negari de ſubiecto, vt patet de accidentibus inſeparabilibus, quæ cõſtat nõ ſine additione aliqua à ſubiectis negari poſſe. Poſita eſt igitur particula illa, ſ. præter ſubiecti corruptionem, vt intelligeres, q non in hoc conſiſtit natura prædicati accidentalis, ſ. q ſubiecto adſit & abſit ſimpliciter, ſed in hoc q ſubiecto adeſt & abeſt cum iſta modificatione, ſ. abſq; eius deſtructione. Eſt ergo ſenſus totius diffinitionis, accidẽs. i. accidentale prædicatum eſt, quod adeſt & abeſt. i. indifferẽter affirmatur & negatur præter ſubiecti corruptionem. i. abſq; hoc q deſtruat ſubiecti rationem, quod ſub alijs verbis breuius dici poteſt q accidẽs eſt, cuius nec affirmatio nec negatio ſubiecti rationem tollit. Et qm̃ ſermo diffinitiuus ſoluit omnes difficulta- B tes accidentes in re, ex eo magnificabitur iſte intellectus diffinitionis, quod ſm ipſum omnia ſoluãtur dubia, quę etiam aliqui arabum, vt Albertus dicit ſoluere neſcientes, hanc Porphyrij diffinitionem reprehenderunt.

Accidens inſeparabile contingit abeſſe, & adeſſe. i. affirmari & negari ſtante ſubiecto, & eius ratione.

PRimum dubium eſt illud, quod Porphyrius in textu poſt diuiſionem tangit. diuidit ſiquidem accidẽs diffinitum: in accidens ſeparabile & inſeparabile, & ſtatim dubium tangit dicens, poteſt autem ſubintelligi & coruus albus: & intendit talem ſoluere obiectionẽ, nullum membrum alicuius diuiſionis debet repugnare diffinitioni rei diuiſæ: ſed huius diuiſionis alterum membrum, ſ. inſeparabile, repugnat diffinitioni accidẽtis diuiſi, quia in diffinitione eius dicitur, q poteſt adeſſe & abeſſe. ſi enim eſt inſeparabile, abeſſe nõ poteſt: & ſi abeſſe põt, iſeparabile nõ eſt: ergo vel diffinitio vel diuiſio mala eſt &c. Huic inquam obiectioni reſpondet Por- C phyrius non aliter q̃ dicendo, q poteſt ſubintelligi coruus albus & æthiops candore nitens, pręter ſubiecti corruptionem, ac ſi dixiſſet, q licet accidens aliquod ſit inſeparabile ſm rem, poteſt tñ abeſſe ſm intellectum. Et inſinuauit per hoc formalem reſponſionem, ſ. q difformiter accipitur eſſe in diffinitione & in diuiſione: cũ. n. diuiditur accidẽs in ſeparabile, & in inſeparabile, eſt ſermo de ſeparabilitate & inſeparabilitate ſm rem, vel q omnino ſit inſeparabile, vel quia valde difficile ſit ſeparabile: vtroq; . n. modo inſeparabile dicitur, ſicut & inuiſibile dicitur vel quod oĩno non poteſt videri, vel quod difficile videri poſſit. Cum vero in diffinitione accidentis dicitur adeſt & abeſt, intelligitur de eſſe & abeſſe ſm intellectum: & ideo licet coruus non poſſit ſm rem fieri de nigro albus, poteſt ſubintelligi albus, quia rationi diffinitiuæ corui non repugnat albi denominatio. & ſic patet q gloſa ſupra poſita ex textu ſumpta eſt, & q ex illo ſenſu difficultas hęc ſoluta eſt. Et forte propter inad- D uertentiã illius ſenſus reprehenſus eſt ab arabibus Porphyrius: dicentibus eum in æquiuocationem lapſum, dum de inſeparabilitate accidentis diſputans, ad ſeparabilitatem ſm intellectum confugit, qm̃ æquiuoce dicitˀ eſſe, de eſſe ſm rem: & eſſe ſm intellectum. procedit. n. hæc obiectio ex malo intellectu diffinitionis accidentis, quia creditũ eſt, q ibi eſſet ſermo de adeſſe & abeſſe ſm rem. ſoluitur ergo primum dubium ex diffinitione modo ſupradicto expoſita &c. Sed aduerte hic duo. Primum eſt, q nullum inconueniens eſt accepiſſe difformiter eſſe in diffinitione & in diuiſione: quin potius neceſſariũ eſt ſic feciſſe. qm̃ ſi vniformiter eẽ acceptũ fuiſſet, vel diffinitio, vel diuiſio mala fuiſſet. Si. n. inſeparabile eſt ſm rẽ, abeſſe non põt ſm rem: & ſi abeſſe nõ põt ſm intellectũ inſeparabile erit ſm ĩtellectũ. difformiter aũt accipiendo oĩa conſona inueniuntur, vt ex dictis patet.

A Secundum notandũ propter importunitates argumentium eſt, q ſubiectum ĩtelligi ſine albedine, aut nigredine, vel quocunq; alio pręd icato poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſm primam operationem intellectus. Alio modo ſm ſecundam operationem intellectus, intelligi ſubiectum ſine tali prædicato per primam operationem intellectus, nihil aliud eſt q̃ ipſum ſubiectum intelligi, prædicato non intellecto, ſicut color pomi videtˀ non viſo eius odore, & ſic nõ accipitur hic cum dicitur, q coruus poteſt intelligi abſq; nigredine. ſic nanq; ſubiectum poteſt intelligi nõ ſolum ſine accidente, ſed etiam ſine proprie proprio, vt patet qñ diffinitur homo: ſufficit. n. tunc intelligere genus & differentiam eius, & non oportet ĩtelligere propriam. Intelligi autem ſubiectum ſine tali prædicato per ſecundam operationem intellectus, eſt formari propoſitionem negatiuam illius prædicati de illo ſubiecto. verbi gratia dicendo, coruus nõ eſt niger, & hoc modo accipitur hic, cum dicitur, q ſubiectum poteſt intelligi ſine accidente inſeparabili, & cum eius oppoſito, quia. ſ. poteſt formari enũtiatio negatiua vera, in qua accidẽs inſeparabile negatur à ſubiecto, vt dicendo coruus non eſt niger, & poteſt formari affirmatiua vera, in qua oppoſitũ accidentis inſeparabilis prædicatur de ſubiecto, vt dicẽdo coruus eſt albus, aut coruus non eſt niger. Nec inuadet te dubium quõ iſtæ propoſitiones ſint vere, & tamen in rerum natura nullus inuenitur coruus albus aut non niger, ſi memor eris eorum, quæ diximus gloſando diffinitionem accidẽtis. ex dictis ſiquidem habetur, q dupliciter contingit dicere aliquam propoſitionem eſſe veram. ſ. ſimpliciter, vel ſic. i. cum alia additione, & conſtat q iſta non eſt ſimpliciter vera, coruus non eſt niger, quia ab eo q res eſt vel non eſt oratio dicitur vera vel falſa ſimpliciter. Eſt tamen vera ſic. i. præter ſubiecti corruptionem. i. nõ prohibetur eſſe vera ex ſubiecti corruptione. nõ. n. ideo eſt falſa iſta, coruus non eſt niger, quia negatio nigredinis inferat negationem naturæ coruinæ, ſed aliunde, puta quia cuilibet coruo cõiuncta eſt ſm rem nigredo. vnde non intendunt Peripatetici dicere, coruum vere intelligi nigrum & non nigrum ſimpliciter, ſed cum iſta clauſula pręter ſubiecti corruptionem, ac per hoc, vt dictum eſt, valde ſubtiliter naturam accidentis diffinierunt, tradendo accidẽs eſſe id quod vere affirmatur, & negatur de aliquo præter illius corruptionẽ. i. accidens eſt cuius nec affirmatiua compoſitio, nec negatiua diuiſio, ſi ponatur vera, cum ſubiecti deſtructione exercetur, quod nulli alij prædicabili conuenit, vt patet inducendo. propter quod ſignanter Porphyrius non dixit poſſe ſubintelligi coruum album ſimpliciter, ſed addidit, pręter ſubiecti corruptionem, intellectione ſiquidem cõplexa & vera, de qua loquebatur, nõ intelligitˀ coruus albus abſolute, qm̃ albus non eſt, ſed ſic, ideſt abſq; hoc q ſequatˀ ſubiecti negatio, ſeu abſq; repugnantia intellectuum.

Mors & combuſtio & quęcunque ab his denominatiua non accidentia, ſed inter repugnantia pręd icata annumerantur, & iure ab accidentis ratione hic tradita excluduntur.

SEcundum autem dubium principale eſt hoc, mors & combuſtio, ſiue denominatiua ab his ſumpta ſunt accidentia, & tamen nõ adſunt præter ſubiecti corruptionem, ergo diffinitio mala. Soluitur nanq; hoc dubium ex intellectu diffinitionis accidentis ſupradicto duabus vijs, ex quid nominis. ſ. accidentis, & ex illa particula, pręter ſubiecti corruptionem. Ex quid nominis accidentis quidem, quoniam huiuſmodi denominatiua nõ ſunt prædicata accidentalia reſpectu eorum, quæ morti vel combuſtioni ſubiacent, ſed ſunt prædicata oppoſita ſubiectis, vt declarabitur. Ex illa vero particula, ſ. pręter ſubiecti corruptionẽ, quia hic non eſt ſermo de quocunq; ſubiecto, ſed de ſubiecto p̃dicationis, nec de quacunq; eius corruptione, ſed ea, qua ratio eius non poteſt

ſtare

ſtare cum prædicato, iſta autem denominatiua à morte & combuſtione & huiuſmodi deriuata talia ſunt, ꝙ ſubiecta illa, puta hominem vel bouem, de quibus in propoſitionibus prędicantur, deſtruunt: ita ꝙ diffinitio eorum non eſt compoſſibilis diffinitioni talium ſubiectorum, nec è conuerſo: & conſequẽter prædicata hæc non ſunt accidentalia, ſed remota. Ad cuius euidẽtiam eſt ſciendum, ꝙ propoſitionum triplex eſt materia. ſ. neceſſaria, contingens, & remota. In materia neceſſaria ſunt omnes propoſitiones, in quibus genus, ſpecies, differentia, diffinitio, & proprium prædicãtur de ſuis ſubiectis. In materia autem contingenti ſunt illæ, in quibus accidens prædicatur de eo cuius eſt accidens. In materia vero remota ſunt, in quibus repugnantia alicui enunciantur de illo. Ad videndum autem, quæ ſint prędicata neceſſaria, & quæ contingentia, & quæ remota non oportet vagari, ſed ſufficit rationes terminorum intueri: ex ipſorum enim rationibus conſurgit connexio & modus connexionis, & repugnantia inter ſe, ad hoc quod aduniantur in vno. Conſtat autem ex rationibus mortui & hominis, vel cuiuſq; alterius rei viuæ, quod impoſſibile eſt eorum rationes in vnum tertiũ ſimul conuenire: qm̃ ſi aliquid homo eſt, corpus animatum eſt: & ſi corpus animatum eſt, iam mortuum non eſt, & è cõuerſo, ſi aliquid mortuum eſt, corpus animatum non eſt, & ſi corpus animatum non eſt, homo non eſt: & ſimilis ratio eſt de combuſto & domo, vt patet: & conſequenter denominatiua à morte, & huiuſmodi ſumpta non ſunt accidentalia prædicata, ſed repugnantia. Et ſi contra hoc inſtetur) quia lex propoſitionum ĩ materia remota hæc eſt, ꝙ affirmatiua ſemꝑ eſt falſa & negatiua vera: in huiuſmodi autem & affirmatiua, & negatiua eſt vera. ſunt enim ambæ iſtæ vere, homo eſt mortuus, & homo non eſt mortuus. Reſpondendum eſt, ꝙ illa regula intelligitur ſeruata identitate ſubiecti, non ſ̃m vocem, ſed ſecundum rem: cuius oppoſitum in oppoſito accidit: quoniã ly mortuus, in affirmatiua propoſitione nõ denominat hominem, ſed ratione ampliatur vis quam habet, quia eſt participium præteriti temporis verificatur de eo qui fuit homo: et ĩ negatiua verificatur de eo qui eſt homo. ampliat enim ad eos, qui ſunt, vel fuerunt homines. (Et ſi ulterius inquiratur) eo modo, quo verę ſunt huiuſmodi affirmationes quid prædicant, accidentale prædicatum an proprium. Dicendum eſt, ꝙ prædicationes huiuſmodi in ſenſu vero ſunt per ſe pertinentes ad quartũ & ſecundum modum perſeitatis reductiuæ, ideo prędicant proprium & non accidens. ꝙ autẽ huiuſmodi propoſitiones in ſenſu vero ſint per ſe patet ex ipſo ſenſu: cũ enim dicitur homo eſt mortuus, ſubiectum, pro quo verificatur, eſt hoc, quod dico, olim homo, ſeu homo præteritus, eſt mortuus. Conſtat autem ꝙ fuiſſe hominem ratio eſt ꝙ mortuus ſit, quoniam ex præteritione vitæ cauſatur mors. Nec obſtat, ꝙ ſubiectũ talis propoſitionis, eſt totum disiũctum. ſ. qm̃ eſt vel fuit homo: de quo non prædicatur per ſe mortuum eſſe. hoc inquam non obſtat: qm̃ non ſimpliciter diximus eam eſſe per ſe, ſed diximus eam in ſenſu vero. i. comparando prædicatum ad illam partem ſubiecti ratione cuius verificatur propoſitio. ſunt ergo denominatiua à morte & combuſtione & huiuſmodi ſumpta reſpectu eorum, quæ viuentia ſunt &c. non prędicata accidentalia, ſed repugnãtia abſolute loquẽdo. Nec diminutus fuit, propterea Porphyrius non ponens ſextum prædicabile, ſ. repugnans, tum quia prædicabilia, quę vera affirmatione enuntiari poſſunt, tradebat: tum quia oppoſitorũ eadem eſt diſciplina, repugnantia autem alicui ſunt oppoſita vel generi, vel differẽtiæ, vel ſpeciei, vel proprio eius: & propterea ſat fuit de illis deduſſe cognitionem: præſertim quia priuatio per habitum, & malum per boni rationem cognoſcitur naturaliter. Et ſic patet ſolutam dubitationem hanc eſſe ex ipſa accidentis expoſitione.

Propõnes ſunt in triplici materia de qua ĩ libro Periherme.

E Ne me putes tu Thomiſta immemorẽ doctrinæ Sancti Thomæ in Secundo contra Gentiles. cap. 81. dixiſſe, ꝙ in iſta diffinitione ly ſubiecti, ſumiť non pro quocũq; ſubiecto, ſed ſubiecto propoſitionis. Noui. n. ꝙ ipſe ibidem gloſat ꝙ accidẽs eſt quod adeſt & abeſt pręter corruptionem ſubiecti. i. compoſiti ex materia & forma: & quod ſubdit per ſubiectum nõ poſſe intelligi materiam primam, quæ principium ſubiecti compoſiti eſt. Sed mens eius contraria noſtris dictis non eſt, quia nõ intendit ibi gloſare hanc diffinitionem ad literam, ſed qm̃ arguendo diffinitio hæc applicata eſt ad realem vnionem formæ in ſuo ſuſceptiuo, propter proportionalem ſimilitudinem, quæ eſt inter prædicationem prædicati accidentalis de ſubiecto, & vnionẽ formæ accidentalis cum ſubiecto, ideo reſpõdendo, acceptata applicatione iſtius diffinitionis ad formam accidentalem, gloſat modo ſupradicto, & cauſam aſsignat, vt patet ibi. Vnde gloſa ſua optima eſt applicata hac diffinitione ad diſcernendas formas, quæ accidentaliter vniuntur, & noſtra, immo ſua, quæ diffinitionem ipſam ſimpliciter reſpicit, vera nihilominus eſt, &c.

2. ↄtra Gẽ cap. 81.

F Diffinitur etiam ſic quoq;. Accidẽs eſt quod contingit eidem ineſſe & non ineſſe. Et quod neq; genus neq; ſpecies, neq; differentia, neque propriũ: ſemper aũt eſt in ſubiecto ſubſiſtens.

Hic ponuntur duæ reliquæ diffinitiones accidentis, circa quarum primam. Notandum eſt de ly ineſſe, poteſt dupliciter accipi, ſicut ĩ prædicta diffinitione diſtinctum eſt. ſi accipiatur ineſſe pro affirmatione, & non ineſſe pro negatione, hæc diffinitio in hoc differt à prima, ꝙ hæc magis explicite accidentis naturam declarat, q̃a potentiam logicam explicat in ly contingit, quam diffinitio præcedens non explicauit. Si autem ly in eſſe, ſumatur ſ̃m rem, tunc iſta diffinitio differt à prima, q̃a illa conuenit accidẽti tam ſeparabili q̃ inſeparabili, iſta aũt G ſeparabili tantum, & hoc placet Auer. Mihi aũt magis placet primum, qm̃ iſta diffinitio eſt ſumpta ex. 1. Topicorum de verbo ad verbũ, vbi expreſſe Ariſtoteles diffinit vniuerſaliter accidẽs, prout eſt prædicabile ab aliĵs diſtinctum, ſub quo claudi etiam accidens inſeparabile non eſt dubium. Et confirmatur, quia ibi Ariſt. duabus accidentis diffinitionibus datis. ſ. hac & ſequente, hanc laudat. Circa vltimam vero diffinitionem nihil notãdum occurrit: niſi ꝙ vltima particula, ſ. ſemper aũt eſt in ſubiecto ſubſiſtens, nõ ſolum ea ratione addita eſt, quia diffinitio per puram negationem dari non debet, ſed etiam ad dr̃iam prædicatorum repugnantium, quæ in ſubiecto nunq̃ ſubſiſtunt, ſed ſemper procul à ſubiectis, quibus repugnãt ſunt. intelligendumq; eſt accidẽs ſemper in ſubiecto nõ inhæſionis vniuerſaliter, ſed prædicationis oportere ſubſiſtere, qm̃ ſicut accidẽs ſ̃m rem non niſi ſubiecto inhæſionis ſuſtentatum inuenitur, ita prædicatum accidentale, vt ſic, ſuſtentante eget ſubiecto, aliter accidentale non eſſet, ſicut adiectiuum, ſi ſub- H ſtantiuo non egeret, adiectiuum non eſſet &c.

Cap. 4.

Quæ communitates & differentiæ ſint generis, ſpeciei, differentiæ, proprij, & accidentis. Cap. 5.

Omnibus igitur determinatis, quæ propoſita ſunt (dico autẽ genere, ſpecie, differentia, proprio, et accidente) dicendum eſt, quę eis propria ſunt, & quæ communia.

Commune quidem omnibus eſt de pluribus prædicari, quemadmodum dictum eſt. Sed genus quidem de omnibus ſpeciebus & de indiuiduis: & differentia ſimiliter prædicatur. ſpẽs quidem de his, quæ ſub ipſa ſunt, indiuiduis. At vero propriũ de ſpecie, cuius eſt proprium,

Quæ nõ o[...] bus p̃dica bilib⁹ cõ ſint.

&de

A & de his,quæ ſub ſpecie ſunt,indiuiduis. Accidens autem & de ſpeciebus & de indiuiduis. Nanq; animal & de equis & bobus, & canibus prædicatur,quæ ſunt ſpecies:& de hoc equo & hoc boue,quæ ſunt indiuidua.Irrationale vere de equis & bobus,& de his,quę ſunt particulares prędicatur.Species autem,vt homo,de inferioribus & de his,qui ſunt particulares, prædicatur.Proprium autem,quod eſt riſibile,de homine & de his,qui ſunt particulares, prædicať. Nigrum autem de ſpecie coruorum, & de his, qui ſunt particulares,quod eſt accidens in ſeparabile,& mouere de homine & de equo, quod eſt accidens ſeparabile: ſed principaliter quidem de indiuiduis, ſecundario vero & de his, B quæ continent indiuidua.

Quæ cõia ſint gñis & dñæ.

Commune eſt autem generi & differentiæ continentia ſpecierum.Continet.n.differentia ſpecies,& ſi non omnes quot genera.rationalę enim,etſi non cõtinet irrationabilia, vt genus, quēadmodum aïal, tamen continet hominem & Deum,quæ ſunt ſpecies. Et quæcunq; prædicantur de genere,vt genus,& de his,quæ ſub ipſo ſunt ſpeciebus,prædicantur: & quæcunq; de differentia prædicantur,vt differentia, & de his,quæ ſub ipſa ſunt ſpeciebus,prædicabũtur. Nam cũ genus ſit animal non ſolum de eo prędicantur vt genera, ſubſtãtia & animatum, ſed etiã de his,quæ ſub animali ſunt ſpeciebus omnibus prædicãtur vſq; ad indiuidua. Cumq; ſit C differentia rationale, prædicatur de ea vt differentia id quod eſt ratione vti, & non ſolum de eo quod eſt rationale,ſed etiam de his,quæ ſub rationali ſunt ſpeciebus,prædicabitur rõne vti. Commune autem eſt & perempto genere, vel differẽtia ſimul perimi,quæ ſunt ſub ipſis ſunt. Quemadmodum.n. ſi non ſit animal non eſt equus,neque homo,ita ſi non ſit rationale, nullum erit animal,quod vtatur ratione.

Quæ ſint dñæ gñis, & dñæ.

Proprium autē generis eſt de pluribus prædicari ꝙ̃ differentia,& ſpecies, & proprium & accidens.animal.n.de homine & equo,& aue, & ſerpente prædicatur: quadrupes vero de ſolis quatuor pedes habẽtibus: homo vero de ſo- D lis indiuiduis,& hinnibile de equis, & de his,q ſunt particulares: & accidens ſimiliter de paucioribus.Oportet autem differentias accipere, quibus diuiditur genus,non eas, quæ complẽt ſubſtantiã generis,ſed quæ ſunt diuiſiuæ. Amplius, genus continet differentiam poteſtate, (animalis,n.hoc quidem rationale eſt,illud vero irrationale,)differentiæ vero non continent genera.Amplius genera quidē priora ſunt his, quæ ſub ſe ſunt poſitæ differentijs:propter hoc quidem ſimul eas auferunt, non autem ſimul auferuntur: ſublato enim animali, aufertur rationale & irrationale. Differentiæ vero nõ auferunt genus: nam ſi omnes interimantur, tamen ſubſtantia animata ſenſibilis ſubintelligi poteſt,quæ eſt animal. Amplius, quidē genus in eo quod quid eſt, differētia vero in eo quod quale eſt prædicatur, quemadmodum dictum eſt.Amplius genus vnum quidem eſt ſm vnãquãq; ſpeciem,vt hominis id,quod animal,differentiæ vero plurimæ, vt rationale, mortale, mentis & diſciplinæ perceptiuum, quibus ab alijs animalibus differt. & genus quidem conſimile eſt materię,formę vero differentia.Cum autem ſint & alia communia & propria generis & differentiæ nunc iſta ſufficiant.

Quæ cõia ſint gñis & ſpeciei.

B Genus autem & ſpecies commune quidem habent de pluribus prędicari,quemadmodum dictum eſt. Sumatur autem ſpecies vt ſpecies, non autē vt genus,ſi fuerit idem ſpecies & genus.Commune autem his eſt et priora his eſſe, de quibus prædicantur. Et totum quoddam eſſe vtrunquę.

Quæ ſint ipſorũ differentiæ.

Differũt autem eo ꝙ genus quidem ſpecies continet,ſpecies vero continetur et non continet genera: in pluribus enim eſt genus ꝙ̃ ſpecies. Genera quidem præiacere oportet, & informata differẽtijs ſpecificis perficere ſpecies. vnde et priora ſunt naturaliter genera,et ſimul interimentia,ſed ſimul quæ non interimantur; & ſpecies quidem cum ſit eſt,genus,genus vero cum ſit,non omnino erit ſpecies. Et genera C quidem vniuoce de ſpeciebus prædicãtur,ſpecies vero de generibus minime.Amplius genera quidem abundant earum,quæ ſub ipſis ſpecierum ſunt continentia,ſpecies vero de generibus abundant proprijs differentijs. Amplius nec ſpecies fiet vnquam generaliſſimũ,nec genus fiet vnquam ſpecialiſſimum.

Quæ cõia ſint gñis,& proprij.

Generis autem & proprium commune quidem eſt ſequi ſpecies. Nãq; ſi homo eſt,animal eſt:& ſi homo eſt,riſibile eſt. Et æqualiter dicitur prædicari genus de ſpeciebus, & proprium de his,quæ participant illo. æqualiter enim & homo & bos animal eſt,& Cicero & Cato ſunt D riſibiles.Commune autem eſt his vniuoce prędicari: genus de proprijs ſpeciebus, & propriũ de his,quorum eſt proprium.

De ipſorũ dñijs.

Differt autem genus et proprij: quoniam genus prius eſt,poſterius vero proprium.oportet enim eſſe prius animal,de hinc diuidi differentijs & proprijs.Et genus quidem de pluribus ſpeciebus prędicatur,propriũ vero de vna ſola ſpecie,cuius eſt proprium.Et propriũ quidem conuerſim de eo cuius eſt proprium prædicatur,genus vero de nullo conuerſim prædicatur,nam nec ſi animal eſt,homo eſt,nec ſi animal eſt,riſibile eſt.ſi vero riſibile eſt, homo eſt,

&'ē con-

& è conuerſo. Amplius omni ſpeciei ineſt proprium, cuius eſt proprium & ſoli & ſemper, genus vero omni quidem ſpeciei ineſt, cuius fuerit genus, & ſemper, non autem ſoli. Amplius aũt ſpecies quidem interemptæ nõ ſimul interimunt genera, quorum ſunt ſpecies, propria vero interẽpta interimunt ea, quorũ ſunt propria: & his interẽptis, ipſa ſimul interimuntur.

De cõitate gñis, & accidentis.

Generis vero & accidentis commune eſt de pluribus, quemadmodum dictum eſt, prędicari, ſiue ſeparabilium ſit accidens, ſiue inſeparabilium. etenim moueri de pluribus, & nigrum de coruis, & de æthiopibus & aliquibus inanimatis prædicantur.

Quæ illorũ dñæ.

F Differt autem genus ab accidente: quoniam genus ante ſpecies eſt: accidẽtia vero ſpeciebus poſteriora ſunt. nam etſi inſeparabile accidens ſumatur, tamen prius eſt illud, cui accidit, q̃ accidens: & genera quidem, quę participant, ęqualiter participant, accidentia vero nõ æqualiter. Intenſionem vero & remiſſionem ſuſcipit accidentium participatio, generum vero minime. Et accidentia quidẽ in indiuiduis principaliter ſubſiſtunt, genera vero & ſpecies naturaliter priora ſunt indiuiduis ſubſtãtijs. Et genera quidem in eo ꝙ quid ſit prædicantur de his, quæ ſub ipſis ſunt, accidentia vero in eo ꝙ quale aliquid eſt, vel quomodo ſe habet vnumquodq;. qualis eſt enim æthiops interrogatus, dicis, niger: & quomodo Socrates ſe habet, dicis quoniam ſedet vel ambulat. G

Genus ergo quomodo ab alijs quatuor differat, dictum eſt.

Contingit autem etiam vnũquodq; aliorum differre ab alijs quatuor: vt cum quinq; quidẽ ſint, vnumquodq; autem ab alijs differat, quater quinq; viginti fiunt oẽs differentię. ſed non ita ſe habet, ſed ſemper poſterioribus enumeratis, & duobus quidem vna differentia deficientibus: (propterea quia ſumpta eſt,) tribus vero duabus, quatuor vero tribus, quinq; vero quatuor, decẽ ſunt oẽs: quatuor, tres, duæ, vna. Genus etenim differt à differẽtia & à ſpecie & proprio & accidente: quatuor ergo ſunt oẽs differentiæ. H Differentia quo differt à genere dictum eſt, qñ quo differret genus ab ea, dicebatur. relinquitur ergo quo differat differentia à ſpecie, & proprio, accidẽti dicere, & ſunt tres. Rurſus ſpecies quo quidem differat à differentia dictũ eſt, qñ quo differret à ſpecie differentia dicebatur. Quo aũt differat ſpecies à genere dictũ eſt, qñ quo differat genus à ſpecie dicebatur. Reliquum eſt igitur vt quo differat ſpecies à ꝓprio & accidenti dicatur, & ſunt duæ. Quo autem differt proprium ab accidẽti relinquitur. Nam quo à genere et ſpecie differat prędictum eſt in

E illorum ad ipſum differentijs. Quatuor igitur ſumptis gñis differẽtijs ad alia, tribus vero differẽtię, duabus aũt ſpeciei, vna aũt proprij ad accidens: decem erunt oẽs, quarũ quatuor quę erãt generis ad reliquas ſuperius demonſtrauimus.

Numerus differentiarum quinq; prædicabilium.

Genus.	Species.	Differẽtia.	Propriũ.	Accidẽs.
1	1	1	1	
	1	1	1	
		1	1	
			1	

Quæ cõmunia ſint differentiæ & ſpeciei.

Cõmune igiť eſt differentiæ & ſpeciei ęqualiter participari. Hoĩe.n. æqualiter participant particulares hoĩes, & rõnali differentia. Cõmune vero eſt ſemp adeſſe his, quæ eis participãt. F ſemper.n. Sor. rationalis eſt, & ſemper Sor. homo eſt. Proprium aũt eſt differentiæ quidem in eo ꝙ quale ſit prędicari, ſpeciei vero in eo ꝙ q̃d eſt. Nam ſi homo velut quale quid accipiatur, non tñ ſimpliciter quale, ſed ſm id quod generi aduenientes differentiæ eum conſtituerunt. Amplius differentia quidem ſæpe in pluribus ſpẽbus conſideratur, quemadmodum quadrupes in pluribus aĩalibus ſpecie differẽtibus, ſpecies vero in ſolis his, quæ ſub vna ſpecie ſunt, indiuiduis. Amplius, differentia quidem prior eſt ea ſpecie, quæ eſt ſm ipſam: ſimul.n. ablatũ rationale interimit hoĩem, homo vero interemptus non aufert rationale, cum ſit Dẽus. G Amplius differentia quidem componitur cum alia differentia (rationale.n. & mortale cõpoſitum eſt in ſubſtantia hoĩs) ſpecies vero ſpeciei non componiť, vt gignat aliquam aliam ſpẽm: quædam.n. equa cuidam aſino permiſcetur ad muli generationem: equa autem ſimpliciter aſino compoſita nunquam perficere mulum.

Ipſorũ differentiæ.

* Angelũ

De cõitatibus dñæ & proprij.

Differentia vero & proprium cõe quidẽ habent æqualiter participari ab his, quæ eis participant. æqualiter.n. rationalia, rationalia ſunt, & riſibilia, ſunt riſibilia. & ſemper & oĩ adeſſe cõe vtriſque eſt. ſi.n. curtetur qui bipes eſt, non ſubſtantia perit, ſed ad id ad quod natũ eſt ſemper dicitur: nã & riſibile ad id quod natum eſt H ſemper dicitur, ſed nõ in eo quod ſemp rideat.

De ipſorũ differẽtijs.

Proprium autem differentiæ eſt, ꝙ hæc quidem de pluribus ſpeciebus dicitur ſæpe, vt rationale de homine & de Deo: proprium vero de vna ſola ſpecie cuius eſt proprium. Et dñia illis eſt conſequens quorum eſt differentia, ſed non conuertitur. propria vero conuerſim prædicantur de his quorum ſunt propria.

Quæ cõmunia differentiæ & accidentibus.

Differentiæ autem & accidenti cõe quidem eſt de pluribus dici. commune vero ad ea quæ ſunt inſeparabilia accidentia ſemper & omnibus adeſſe. bipes enim ſemper adeſt omnibus coruis, & nigrum ſimiliter.

Differunt

pſo⁊ diffe entiæ.

Differunt aũt, ꝙ differentia quidem cõtinet & nõ continet: continet.n.rationale hoiem, & Deum: accidentia vero quodãmodo continẽt, eo ꝙ in pluribus ſint quodãmodo continẽtur: eo quod nõ vnius accidentis ſuſceptibilia ſunt ſubiecta, ſed plurimorũ. Et differentia quidem intenſibilis & irremiſſibilis eſt: accidẽtia vero minus & magis recipiunt & impermiſtæ ſunt quidem contrariæ differentiæ, miſta vero contraria accidẽtia. Huiuſmodi quidem cõiones et proprietates dñæ & cęterorum ſunt. ſpẽs vero quo quidẽ differant à gñe & differẽtia dictum eſt in eo quod dicebamus, quo genus differat à cęteris: & quo differentia differt à cęteris.

Cõia ſpẽi et proprij.

Speciei vero & proprij cõe eſt quidem de ſe inuicẽ prædicari. Nam homo riſibile eſt, & riſibile homo eſt. riſibile vero qm̃ ſm id quod natum eſt dicitur. ſæpe iam dictũ eſt. Aequaliter enim ſunt ſpecies his, quæ eis participant, & propria quorum ſunt propria.

Quæ ipſo⁊ ſint dñæ.

Differt autem ſpecies à proprio: qm̃ ſpecies quidẽ poteſt & alijs eſſe genus, proprium vero aliarum ſpẽrum eſſe impoſſibile eſt. Et ſpecies quidem ante ſubſiſtit ꝙ̃ proprium: proprium vero poſt fit in ſpecie: oportet.n. hoiem eſſe, vt ſit riſibile. Amplius, ſpẽs quidem ſemper actu adeſt ſubiecto. proprium vero aliqñ actu, poteſtate vero ſemper: homo.n. ſemper actu eſt Socrates, non vero ſemper ridet, quãuis ſit natura ſemper riſibilis. Amplius, quorũ termini differentes ſunt, & ipſa ſunt differentia. Eſt autem ſpecie terminus eſſe ſemper ſub genere, & de pluribus differentibus numero in eo quid eſt prædicari & cętera huiuſmodi: proprij vero eſt ſoli & ſemper & omni adeſſe.

Cõmunitates ſpeciei & accñtis.

Speciei vero & accidentis cõmune quidem eſt de pluribus prædicari. Raræ vero aliæ ſunt cõitates: propterea qm̃ quãplurimum diſtant à ſe accidens & id cui accidit.

Differẽtiæ.

Propria vero vtriuſq; ſunt, ſpeciei quidẽ in eo quod quid eſt prędicari de his, quorũ eſt ſpecies, accidentis autem in eo quod quale quiddã eſt, vel quõ ſe habẽs. & proprium eſt vnãquãq; ſubſtantiam vna quidẽ ſpecie participare, pluribus aũt accidentibus & ſeparabilibus & inſeparabilibus. Et ſpecies quidem præintelligunť accidentibus: & ſi ſint ſeparabilia: (oportet.n. ante eſſe ſubiectum vt illi aliquid accidat:) accidentia vero poſterioris generis ſunt, & aduentitię naturę. Et ſpeciei quidẽ participatio equaliter eſt: accidẽtis vero vel ſi inſeparabile ſit nõ æqualiter. ethiops.n. cum alio ęthiope habebit colorem vel intenſum vel remiſſum ſm nigredinem. Reſtat igitur de proprio & accidente dicere: quo enim proprium à ſpecie & differentia & genere differt dictum eſt.

A Cõmune aũt proprio & accidẽti inſeparabili eſt, ꝙ pręter ea nunq̃ conſiſtat ea, in qbus conſiderant. quẽadmodum.n. præter riſibile non ſubſiſtit homo, ita nec pręter nigredinem ſubſiſtit æthiops. Et quemadmodũ ſemp & omni adeſt proprium, ſic & inſeparabile accidens.

Cõitates ꝓprij & accidẽtis.

Differunt autem, qm̃ proprium vni ſoli ſpeciei adeſt, quẽadmodum riſibile homini: inſeparabile vero accidẽs, vt nigrum, non ſolũ æthiopi, ſed etiam coruo adeſt, & carboni, & ebeno, & quibuſdam alijs. Amplius, proprium conuerſim de eo cuius eſt proprium prædicatur & ęqualiter: inſeparabile vero accidens cõuerſim non prædicatur. Et propriorum quidẽ æqualis eſt participatio, accidentium vero hic quidem B magis, illa vero minus. Sunt quidẽ & aliæ cõitates vel ꝓprietates eorũ, quæ dicta ſunt, ſed ſufficiant qdem hæc ad deſcriptionem eorum, quæ dicta ſunt communitatiſq; traditionem.

Differentię ipſorum.

THOMAE DE VIO CAIETANI Sacræ theologiæ profeſſoris, & Card. S. Sixti in Categorias Ariſtotelis.

PRAEFATIO.

C CONSVETVM, inquit Auerrois (in procemio phyſicorum) vt expoſitores in principio librorum octo pręlibent. ſ. intentionem, vtilitatem, ordinem, diuiſionem, proportionem, uiam doctrinę, nomen libri, & nomẽ authoris: & ideo morem hunc ſeruare intendentes hoc in loco, vbi principium doctrinæ Peripateticę eſt, ab operis huius intentione exordiamur. qm̃ aũt difficile admodum eſt finem proprium tractatus huius clare inſpicere, ex totius Logicæ fine tentandum eſt inuenire illum. Logica cũ nihil aliud ſit ꝙ̃ ars actuum rationis directiua, ordinatur ad ipſum rationis opus vt proprium finem, ita ꝙ logici negocij intentio primaria eſt reddere operationes rationis rectas faciliter & prompte, ſicut finis effectus artis cuiuſq; eſt, rectitudinem in operationibus ſuis ponere, faciliter & prompte. operationes autem rationis cum tres ſint. ſ. ſimplex apprehenſio, compoſitio & diuiſio, & diſcurſus, tres quoq; eẽ partes Logicæ, neceſſe eſt, vt vnaquęq; operatio recte exerceri poſſit. Ad regulãdum aũt D diſcurſum inuenta eſt ars tradita in libro Priorũ, & conſequentibus vſq; ad finem Logicæ. Ad compoſitionem vero & diuiſionem ars tradita in libro Perihermenias inuenta eſt. Ad dirigẽdam autem primam operationẽ, quæ indiuiſibilium intelligẽtia dicitur, prędicamento⁊ liber nunc exponendus, inuentus aſſeritur: ſufficienter tñ id per hoc opus fieri nequaq̃ affirmatur. Quia vero in prima operatione intellectus nec falſitas, nec veritas inueniri poteſt, qm̃ intellectus tunc non affirmat aut negat, & operatio ratiõis ideo regula eget, quia à propria perfectione, quæ veritas eſt, deficere poteſt, nõ facile eſt intelligere, quõ operatio prima intellectus regulať à Logica. Singularis etiam difficultas eſt, quõ ab arte hic tradita dirigatur. Sciẽdum igitur eſt, ꝙ prima operatio intellectus, etſi ad incomplexum terminetur, quod vt ſic nec verũ nec falſum eſt, multipliciter tñ contingit admiſceri ſibi verum vel falſum, ac per hoc dupliciter de ea loqui

In pricipio.

Intẽtio huius operis.

ea loqui poſſumus. Vno modo per ſe.i. in ſua puritate. Alio modo per accidẽs.i. vt ei admiſcetur aliquid alterum, puta cõpoſitio, vel applicatio. ſi loquamur de prima operatione intellectus per ſe, ſic ex parte ſui regula non eget dante ei rectitudinem, qua ad obiectum abſq; errore pertingat: qm̃ intellectus ſm primam operationẽ aut totum, aut nihil attingit, qm̃ ad icomplexum vt ſic, quod indiuiſibile ſonat, tẽdit: ſimplicia aũt vt in.9. Metaphyſicæ dicitur, aut non attingũtur, aut ſm totum attinguntur: et conſequenter cum oĩs error in cõponendo vel diuidendo vel diſcurendo &c. contingat, prima operatio intellectus per ſe expers eſt erroris.

T.c.vltimi.

Eget tñ regula ex parte obiecti, dante ipſi intellectui facilitatẽ et promptitudinem ad attingendum ſuum obiectum: & hoc ſit per librum iſtum. Erat ſiquidem ens incõplexum, quod eſt obiectum primæ operationis, confuſe diſperſum & obſcurum ĩ vniuerſo, ita vt ſi ſimplex, puta albedo præſentata eſſet, quod quid eſt eius intueri difficillimum foret: qm̃ confuſione quadam albedinis natura cum figuris, cum quantitate, cum ſubſtãtia, cum relatione miſta eſt: modo aũt diſtinctis rerũ ordinibus & adunatis cuiuſq; ordinis rebus ad decem incomplexa, inſignita ſuis proprietatib⁹, velut quibuſdam figuris, facile ac prompte circa quodcũq; incomplexum, audemus intellectus aciem figere. Tollitur ſiquidem ex adunatiõe omnium incomplexorum ad decem capita vagatio ĩtellectus ad incomplexorum notitiam habendam: ita q̃ ſicut diſcurſus argumentationis finibus concluditur, & ſic intellectus, cum diſcurrendo aliquid quæritur, certis modis diſcurrendi aſſumptis, ſecurus incedit, ita cum ſimpliciter aliquod apprehendere volumus, decem hæc incomplexa circunſpicimus, & non oportet nos vagari partes diſperſas in toto vniuerſo, cum infinitate quo ad nos, & conſequenter incertitudine. Tollit̃ quoq; ex diſtinctione & ordinatione horum decem incomplexorum cõfuſio, qua limpide inſpici ab intellectu prohibebant̃. Tollitur vltimo ex aſsignatione proprietatum eorundẽ obſcuritas, qua occultata manebãt, dum quæ ea præferrẽt ſigna non haberent. certe igitur & faciliter ac prompte: ſimplicia apprehenſibilia fiunt à nobis per prædicamentorum doctrinam. Si autem loquamur de prima operatione intellectus per accidens, ſic regula eget: & eius regula eſt ars diffinitiua, ſicut regula diſcurſus eſt ars ſyllogiſtica. Ars autem diffinitiua adhuc ab antiquis uel tradita non eſt, vel ad nos non peruenit. eſſet autem illius artis determinare quid ſit diffinitio, et ex quibus cõſtat, & qualibus, & de paſſionibus eius, & partibus ſubiectiuis, ſicut de demonſtratione tractat̃ in libro Poſteriorꝶ. In hac quoq; arte determinandum eſſet quid genus & quid ſpecies, &c. qm̃ diffinitionis natura ſine his intelligi non poteſt, & ante librum Topicorũ hæc ars locum habet: qm̃ regulatiua eſt intellectus ad notitiam incomplexi: dialectica vero regulat ad notitiam complexorũ problematum &c.

Triplex error in diffiniendo cõmittitur.

Et quãuis hæc ars nõ habeatur, præſens tñ liber eius inchoatio quædam eſt: qm̃ cum tripliciter errare contingat diffiniendo. ſ. in applicatione partium diffinitionis ad diffinitum: & in coniunctione partium diffinitionis inter ſe, & in applicationis totius diffinitionis ad diffinitum: primus error ex hoc libro qũo vitãdus ſit habetur inchoatiue, qm̃ hic docemur cum prima pars cuiuſcunq; diffinitionis recte, aut non recte applicetur, dum per proprietates cuiuſque generaliſſima diſcernimus omnia contenta ſub vno genere, à contentis ſub alio genere. Eſt ergo pręſentis operis intẽtio adunare ad decem genera omnia entia diſperſa & infinita, ordinateq; diſtinguere, ac ſigillata ſuis ꝓprietatibus clarificare, & ſic primam operationem intellectus & per ſe & per accidens ſumptam dirigere queat. Sed dirigere primam operationem puram eſt finis proprius & adeptus. Dirigere autem eam admiſtam eſt finis cõis etiam arti diffinitiue, & huc tñ modo inchoatus cõſummandus in arte diffinitiua.

E Et qm̃ res incomplexæ non adunantur & diſtinguuntur cum conditionibus, quas habent in rerum natura, ſed vt ſic acceptæ ꝑ intellectũ.i. vt ſtant ſub ſimplici apprehẽſione intellectus.i. vt obiectæ ſimplici apprehenſioni intellectus. & res ſic acceptę nihil aliud ſunt q̃ res dictæ uerbis ĩterioribus. vel (quod idem eſt) q̃ res conceptæ cõceptibus ſimplicibus & res huiuſmodi nihil aliud ſint q̃ res ſignificatæ vocibus incomplexis, qñ voces ſunt ſigna conceptum & cõceptus rerum: ideo dicitur etiam ab illuſtribus viris, q̃ intentio huius libri eſt tractare de uocibus incomplexis vt ſignificatiuæ ſunt rerum incomplexarum, idem enim eſt tractare de rebus vt conceptis ſimplici apprehenſione, & de vocibus vt ſignificant illas ſic conceptas, qm̃ quicq̃d attribuitur vni attribuitur reliquo, ſeruata tñ proportione, quia rei ſic conceptæ & ſignificatæ attribuitur vt rei, voci vero vt ſigna. homo.n. reponitur in ꝑdicamento ſubſtantiæ vt res ibi poſita, ly vero homo, vt ſignum illius rei, quæ eſt homo.

F Quãuis autem ſic intellecta intentio iſta ſuſtinẽda ſit. Memores tñ eſſe oportet eius quod optime ab Auic. in principio ſuæ Logicæ dicit̃. ſ. q̃ conſiderare de vocibus nõ eſt logici negocij ex intentione, ſed neceſsitas ad hoc compulit, qñ res ſic conceptas non niſi verbis exprimimus, docemus, adunamus, & ordinamus. Si.n. abſq; verbis exterioribus hæc omnia explere poſſemus, ſolo ſermone interiori contenti, aut alijs ſignis hæc fierent, de vocibus tractandum non eſſet. Et propterea ſi quæratur de vocibus, an de rebus principaliter hic tractetur. Reſpondendum eſt, q̃ de rebus non abſolute, ſed incomplexę conceptis, & conſequenti neceſſitate ſignificatis. Cum autem audis res ſic conceptas adunari & reponi in prædicamentis, non arbitreris q̃ aggregatum ex re & ſic concipi, ſit id quod adunatur & reponitur &c. ſed intelligas q̃ res habens ſecum ſic concipi, vt conditionem ſine qua non eſt id quod reponitur colligitur & ſignificatur, ſicut cum audis,

G ignis approximatus comburit, non intelligas q̃ aggregatum ex igne & approximatione comburat, ſed q̃ ignis non comburit, niſi ſit approximatus. Eſt.n. incomplexe concipi conditio rei ad ſupradicta, ſicut approximatio eſt conditio ignis ad comburendum. Et ſic patet intentio operis, & q̃ conuenientius ponitur ſubiectum huius libri (ſi ſubiectum aliquod ſibi aſsignandum eſt) ens proponibile primæ operationi interius q̃ ens ordinabile ſm ſub & ſupra, hoc.n. ad ſecundam ſpectat operationem, ad quam hic liber non primo ordinatur.

Huius libri ſubiectũ cęteris alias explanatũ notato.

Vtilitas huius artis.

Vtilitas autem ex eo proueniens valde magna eſt, nõ.n. ſoli Logicæ prodeſt doctrina hæc, vt pars eius, ſed aliæ ſcientiæ ſiue doctrinę abſq; hac expleri nõ poſſunt. qm̃ demõſtrationum principia ſunt diffinitiones, quas abſq; hac cognitione perficere eſt impoſſibile. Vnde in 3. Phyſicoꝶ Ariſtot. quærens, quod quid eſt motus, ad prædicamẽta recurrit, & in. 2. de Aĩa quęrens, quod q̃d eſt animæ idem facit. niſi.n. eſſet doctrina prædicamentoꝶ,

T.c.3.

T.c.2.

H cum quęritur alicuius, quod quid eſt, oporteret vagando per totũ uniuerſum diſcurrere, quod illius genus primum ſit: nunc aũt, vt dictum eſt, limites poſiti ſunt, infra quos oĩa diſtincte continentur inſignita proprietatibus ſuis, vt ſtatim collatis proprietatibus eius, cuius quæritur, quod quid eſt, cũ proprietatibus cuiuſq; decẽ generum, reponere & applicare ſciamus ſingula ſingulis. Sumit quoq; Perihermenias doctrina, et ſyllogiſtica hinc vtilitatem non paruam. qm̃ hinc habetur eſſentialis ordo terminorum incomplexorum, ex quibus fiunt propoſitiones, & procedunt demonſtrationes &c.

Ordo.

Ordo huius operis inter alia logicalia eſt, q̃ ſibi debetur primus locus ſimpliciter, ita q̃ non ſolum præcedit artem enuntiatiuam & ſyllogiſticam, ſed etiam diffinitiuam. qm̃ id, quod eſt per ſe, prius eſt eo quod eſt ꝑ accidens. Dictum eſt autem, q̃ pręſens opus ordinatur ad perfectionem primæ operationis per ſe ſumptæ, ars aũt

diffinitiua

diffinitiua ordinatur ad perfectionem eius admiſtæ. Et quia, vt ex dictis patet, diffinire genus, ſpeciem, &c. diffinitiuæ artis opus eſt, ideo liber iſte naturaliter præcedit librum Porphyrij, propter quod conſulto Princeps philoſophorum logicam ab hoc opere inchoauit.

Diuiſio operis. Diuiſio præſentis operis in tres tractatus fit in Antepraedicamenta, Prædicamēta, & Poſt pdicamēta, quorum ratio cū ad textus expōnem peruentum fuerit dicetur.

Proportio. Proportio huius libri ad ipſam Logicam eſt proportio partis ad totum, ad alios vero libros Logicę eſt proportio ianuæ ad intrinſeca domus.

Via doctrinæ. Via doctrinæ non eſt demonſtratiua, ſed potius diffinitiua & inductiua: vt & modus docendi rei quam docemus conſonet.

Nomen libri. Nomen libri eſt categoriæ. i. pędicamenta. i. coordinationes decem generū, vel ipſa decem gn̄a, quæ capita ſunt coordinationum. de his enim tractat liber hic.

Nomen authoris. Nomen autem authoris eſt Ariſtoteles Peripateticorum pater, qui non ſolum author, ſed inuentor huius mirabilis doctrinæ fuit, vt Themiſtio & Auerroi placet, licet Iamblicus (vt teſtatur Boethus) Architæ tarentino hunc deferat honorem, &c.

ANTEPRAEDICAMENTA ARISTOTELIS

cum Thomæ de Vio Card. acutiſſimis commentarijs.

De æquiuocis, vniuocis, & denominatiuis, & eorum, quæ dicuntur, diuiſio. Cap. 1.

AEquiuoca dicuntur, quorum ſolum nomen cōe eſt, ſm nomē vero ſubſtantiæ ratio diuerſa: vt animal, homo, & quod pingit. & horum. n. ſolum nomen cōe eſt, ſm nomen vero ſubſtantię ratio diuerſa. Siquis. n. aſſignet quid ſit vtrūq; eorum quo animal eſt, propriam aſſignabit vtriuſq; rationem.

DIcendum eſſet hic, quare incęperit librum iſtum ab iſtis diffinitionibus & diuiſionibus & regulis ſequentibus Antepraedicamenta, & qs inter hęc ordo ſit. Sed qm̄ ratio ordinis abſq; ordinatorum noticia non percipit, & nouitijs loquimur: adeo differremus hæc vſq; ad finem huius primæ partis, interim autē ſingula exponere ſufficiat. Et qm̄ à Tanto Philoſopho diffinitiones iſtæ datæ ſunt, ſingula notāda ſunt verba antiquos expoſitores imitādo. Aequiuoca dicuntur & noīa & res. Aequuoca ergo diuerſis reſpectibus, & noīa, & res ſignificare dicunt. Dr̄. n. nomē aliquod ęquuocum, quia ſignificat plura ſm diuerſas rōnes, vt ly canis, ſignificat cœleſtem, marinum, atq; terreſtrem canē, ipſæ vero res ſignificatę dicunt ęquocę, non quia ſignificāt, ſed qa ſign̄antur vnico vocabulo diuerſis rōnibus. vt ſydus illud, & piſcis, & aīal latrabile æquiuoca appellanē. Vnde ipſum nomē appellari conſueuit æquiuocū æquiuocans, res vero æquiuoca ęquiuocata, & quia Ariſt. res eſt adunaturus, ut ſtant ſub incōplexis conceptibus, vt dictū eſt, ideo à rebus incœpit, intendēs p æquiuoca, æquiuoca æquiuocata, vnde & coactus eſt ī numero plurali æquiuoca diffinire, eo q res vna æquiuocationis capax nō eſt ſine altera: oportet. n. ad minus duas res ſignificari vno noīe, vt æquiuocatio eē poſſit. Signāter quoq; dixit dicunt, & non dixit, ſunt: qa rebus non cōuenit æquiuocari vt ſunt in rerum natura, ſed vt ſunt in uocibus nr̄is. Aequiuocari. n. pſupponit uocari, quod rebus ex noībus accidit. Ly nomē, non accipitur

A hic prout eſt vna pars orationis diſtincta contra verbū, participium, &c. qm̄ etiam in verbis & participijs, & cæ. æquiuocatio inuenit, ſed ſumit nomen pro voce ſignificatiua ad placitum, quæ dicit nomen, quaſi notamen, i. mentis nota. Verbū. n. et vr̄ oīs hmōi vox, inquantum abſolute ſignificat rem aliquā, nomen dr̄ ab Ariſt. (in. 1. Perihermenias.) Cap. 3. Ly ſolū. nō excludit oīa alia à noīe, ſed rōne eius ſm̄, de qua ſubdit q eſt diuerſa: nihil ſiquidem obſtat æquiuocis, ſi eis & nomen cōe, & multa alia cōia ſint, dūmodo rōnem noīs cōem non habeant. Ly ratio, licet multipliciter ſumi poſſit, hic ſumit non pro diffinitione, qm̄ res generaliſſimæ, æquiuoca dici nō poſſent, eo q diffinitione carent, ſed ſumitur pro cōceptu ſignificato per nomen, qui in habētibus diffinitionem eſt diffinitio ipſa, in non habētibus vero diffinitionem ratio, quam ſignificat nomen vocatur, & nihil aliud eſt, q̄ id quod directe ſignificatur per nomen. Ly ſubſtantiæ, ſumitur pro quidditate: ita q idem eſt dicere ratio ſubſtātiæ, & ratio quidditatis. B Ly ſm illud nomē, determinat ly ratio ſubſtātiæ. qm̄ non de quacunq; rōne ſubſtantiæ ipſorum ęquiuocorū ſermo eſt, ſed de ea ratione ſubſtantiæ, quæ ſignificatur in eis per illud nomen cōe, in quo æquiuocantur: & qm̄ illa eſt, quæ reſpondet ad interrogationem factam per quid eſt quęuis illarum rerum, vt ſignificatur noīe illo cōi. v. g. quid eſt animal latrabile, inquātum canis, quid eſt piſcis ille inquantū canis, &c. ideo talis ratio dicta eſt ratio ſubſtantiæ, id eſt quidditatis illorum æquiuocorum non abſolute, ſed ſecundum illud nomē. Reſponſio nanq; ad quid, quidditatis ratio recte dicitur. Ly diuerſa, non coartatur ad diuerſitatem ſimpliciter, ſed communiter accipitur, vt comprehēdit ſub ſe diuerſitatem ſimpliciter, vel ſecūdum quid, totaliter vel partialiter: ita q æquiuoca dicunt & illa quorū ratio ſm illud nomē cōe eſt penitus diuerſa: & illa, quorum ratio ſm illud nomen cōe eſt aliquo modo diuerſa. Et propter hoc caue ne dixeris hic eſſe diffinita tantum C pure æquiuoca, quæ alio vocabulo dicuntur æquiuoca à caſu, ſed dicito, ęquiuoca in cōi, vt comprehendunt in analoga, quæ æquiuoca à conſilio ſunt, & pure æquiuoca diffiniri, & q pure æquiuocis cōuenit habere rōnem ſubſtantię diuerſam penitus, analogis vero diuerſam aliquo modo. Suadetur aūt hanc eſſe mentem Ariſt. tum ex exemplo ſubiūcto, qm̄ homo verus & homo pictus, modo pure æquiuoce dicuntur aīal. Sed æquiuocatione à cōſilio ſeu analogice, vt patet ex rationibus eorum ſm illud nomen: qm̄ nō ſunt penitus diuerſæ, ſed aliquo modo eædem. Quærenti. n. quid eſt homo ſm q aīal: reſpondet q eſt ſubſtātia aīata ſenſibilis. Quærenti autem quid eſt hō pictus ſm q aīal: reſpōdet q eſt imago ſubſtantiæ aīatæ ſenſibilis: vbi expreſſe apparet rationes nō eſſe penitus, ſed aliquo modo diuerſas. Tum ex intentione operis, qm̄ ad quodcūq; ordinetur cōiter aſſeritur q intendit diffinire hic res vt adunantur ſub vocibus tranſcendentibus, quas conſtat non pure ęquiuocas, ſed D analogas eſſe. Quot autem modis contingat variari analogiam & quomodo, nūc qm̄ ſummarie loquimur, ſilentio pertranſibimus: ſpecialem de hoc tractatum ſi Deo placuerit cito confecturi. Eſt igitur ſenſus totius diffinitionis quod æquiuoca æquiuocata dicuntur illa entia, quæ ſignificantur vno quidem nomine, ſed ſecundum illud vnum nomen non habent vnum cōceptum, ſed diuerſos ſimpliciter, vel ſecundum quid, &c.

Vniuoca dicuntur, quorum nomen cōmune eſt, & ſm nomen eadem ratio ſubſtantiæ. vt animal homo, atq; bos: communi enim nomine vtraq; animalia nuncupantur, & eſt ſubſtantiæ ratio eadem. Siquis enim aſſignet vtriuſq; rationem quid vtrunq; ſit quo animal eſt, eandem aſſignabit rationem.

Tota iſta diffinitio intelligenda eſt ſicut præcedens, excepta vltima particula. Eſt ſiquidem duplex vniuocum, ſ. vniuocans vniuocatum, & de vniuocatis eſt modo ſermo. & in numero plurali, &c. ſicut ſuperius expoſuimus. vltima aũt particula (.ſ. ly eadem) nõ dicit identitatem ſimpliciter, vel ſm quid: ſed idẽtitatem ſimpliciter: ita quod licet ad æquiuocationẽ ſufficiat qualiſcũq; diuerſitas rationis ſm illud nomen, ad vniuocationem tñ non ſufficit qualiſcunq; identitas rationis ſm illud nomen, ſed exigitur ꝙ ratio vniuocatorum, quæ attẽditur penes illud nomen, in quo vniuocantur, ſit totaliter eadem, & nihil plus aut minus ſcludat vnum q̃ reliquum in ratione illius noĩs. Fundamẽtalis uero ratio huius eſt, quia malum cõtingit omnifariam ex particularibus defectibus, bonum aũt vno modo ex cauſa integra, vt Ariſto. & Dionyſius docẽt. Ad pulchritudinem ſiquidem hoĩs requiritur ꝙ oĩa membra conſonent, ad turpitudinem vero ſufficit vnius membri, puta oculorum deformitas. æquiuocatio autem ex parte mali ſic tenet, qm̃ diuerſitatem ſequitur, quę in alloſtogia malorum eſt: & ideo ſiue ſit diuerſitas ſimpliciter, ſiue aliquo mõ, æquiuocatio fit. Vniuocatio vero, qm̃ vnitatẽ ſequitur, quæ in bonorum coordinatione eſt, non conſurgit niſi omni diuerſitate ablata totaliter eadem ſit ratio vniuocatorũ ſm vniuocum nomẽ. vt animal nomen cõmune & vniuocum eſt homini & boui, qm̃ tam homo q̃ bos animal vocatur, & ratio eorum inquantum animalis nomẽ habent, eadem totaliter eſt. Quærẽti. n. quid eſt homo ſm ꝙ eſt aĩal reſpondetur ſubſtantia aĩata ſenſibilis. Quęrẽti quoq; quid eſt bos ſm ꝙ eſt aĩal, reſpondetur ſubſtantia aĩata ſenſibilis. Vbi apparet oĩno eandem redditam rationem ſm vniuocum nomen. Aduerte hic ne imbuaris ignorãtia prauæ diſpõnis, ꝙ gloſa iſta, quæ vndẽ venerit neſcio, ſ. vniuoca dicũtur, quorum ratio eſt eadem & æqualiter participata, deſtruit textum: qm̃ vere vniuoca ſub æquiuocis ponit, & à logica veritate aliena eſt: qm̃ ad vniuocationem ſm veritatem & Albertum hic & S. Tho. 4. Meta. lec. prima ſufficit omnimoda indiſtinctio vniuocatorum in cõceptu nominis vniuoci: & in hoc omnes antiqui, quos vidi, conſentiunt: nec puto aliunde ortam gloſam hanc q̃ ex in comprehenſione vnitatis analogicæ. Dicito ergo tu analoga ſub ęquiuocis comprehendi, & his chimeris mentem ne impleas.

Pater primo met.

4. met. &. 1. cæ. cõ. 2.

Aduertendum quoq; diligenter eſt, ꝙ ſtantibus oĩbus ſupradictis, adhuc diffinitio illa habet duplicem habitudinẽ, quæ intelligi poteſt eſſe inter vniuocata, & ly ſubſtantiæ, poſitum in diffinitione eorum. Poteſt. n. intelligi primo, vt ly ſubſtantiæ denotet ſubſtantiam. i. quidditatem ipſorum vniuocatorum: ita ꝙ ad vniuocationẽ requiratur ꝙ ratio ſignificata per illud nomen cõe, ſit ratio. i. conceptus non eorum quæ ſunt extra quidditates vniuocatorum, ſed ſit ratio ſubſtantiæ. i. quidditatia eorum: & ſic ly ratio conditionatur hinc & inde. & ex parte ſiquidem noĩs, quia debet eẽ ſignificata directe: & primo per illud nomen cõe, & propter hoc apponiť ly ſm nomen. Ex parte vero rerũ, quia debet eſſe ĩtrinſeca, ſeu eſſentialia illis: & propter hoc apponitur ly ſubſtantiæ. Alio mõ intelligi vt ly ſubſtãtiæ nõ denotet q̃dditatẽm rerũ vniuocatarũ in ſe, ſed quidditatẽ earum vt hñt id, quod ꝑ illud cõe nomen ſignãtur: ſiue illud ſit ſubſtãtiale, ſiue accidentale illis vniuocatis, & ſic nõ ſolum ly ratio, ſed hoc totũ, quod dico, ratio ſubſtãtiæ, conditionať ꝑ ly ſm nomẽ, & ad vniuocationẽ ſufficit ꝙ aliquę duo cõueniant in aliquo noĩe. Et, ꝙ vt induunt illud nomẽ, habeant eundem oĩno conceptum, ſiue ille cõceptus ſit eſſentialis illis, ſiue accidentalis: iſtę ſecundus ſenſus extendit diffinitionem hanc ad omnem vniuocationem, ita ꝙ ſm eum boui & leoni animal eſt vniuocum, & coloratum, & magnum & pulchrum, & videri & audiri, et breuiter comprehenditur ſub iſta diffinitione vniuocatio eſſentialis & accidentalis per ſe et per accidens, in-

E trinſeca & extrinſeca. primus vero ſenſus diffinitionem hanc extra eſſentialiter vniuoca non trahit, qualia ſunt genera, differentiæ, ſpecies. Secundus rurſus ſenſus dignus Ariſtotelis intentione videtur: quia vĩr comprehendit vniuoca. Sed mihi apparet, ꝙ primus ſenſus ſit ſm intentionem eius: qm̃ infra, in prædicamẽto ſubſtantiæ dicet, accidentia non prædicari ſm nomen & rationem de ſubſtantia, quod nihil aliud eſt q̃ dicere, ꝙ non prædicantur vniuoce ꝓ locum a diffinitione ad diffinitum: & rurſus ponet proprietatem ſubſtantiarũ ſecũdarum & dñiarum earũ, vniuoce prædicari de ꝑmis, quod falſum eſſet. ſi vniuocatione ſic amplo vocabulo vtereť, & præſertim, qa ibi remittit ſe ad hanc diffinitionẽ. Accedit ad hæc, ꝙ vniuoca cõi vocabulo nõ conſueuimus dicere niſi eſſentialiter vniuoca, quod ex hoc vno percipi poteſt, quia diſputantes vtrum prędicamenta habeãt aliquod cõe vniuocum, abſq; diſtinctione intelligimus de vniuocatione eſſentiali, qm̃ de accidentali nullus dubitat, quaſi vniuoca accidentaliter nõ ſint vniuoca niſi
F ſm quid. Vnde dicendum eſt, ꝙ primus ſenſus eſt intentus ab Ariſtotele, nec tamen erat opus aliter diffinire vniuoca accidentaliter, quia ex iſta diffinitione facillime ſumitur omnium vniuocorum ratio. diffinitis enim vniuocis ſimpliciter, facile eſt determinare q̃d ſint quodammodo, ſeu ſecundum quid vniuoca, &c.

Denominatiua vero dicuntur, quæcunq; ab aliquo * ſolo differentia caſu ſm nomen habẽt appellationem, vt à grammatica grammaticus, & à fortitudine fortis.

* nõ habẽt cod. aliqu.

Tria ſunt in denoĩatione, ſ. forma denoĩans, res denominata, et ipſum denoĩatiuum: forma, á qua res denominatur, eſt vt albedo, á qua res illa dicitur alba: & grãmatica, á qua hõ grammaticus diciť, & huiuſmodi: res denoĩata eſt ſubiectũ, quod ab illa forma dicit tale, vt hõ, lignũ, &c. Denoĩatiuum aũt eſt illud met ens, quod eſt
G forma denoĩatiuũ: vt ſignificatũ noĩe deſcendẽte á noĩe proprio formæ denoĩantis, vt albũ, fortis, grãmaticus. Dimiſſis ergo denoĩantibus, & denoĩatis, denoĩatiua diffiniuit: pluraliter quidem, non quia denoĩatio in vno non ſalueť, ſed ad multitudinem eoꝝ deſignandam, ab vna forma denoĩante orientem: vt á iuſtitia iuſtus, iuſti, iuſtũ, &c. (Dicunť vero) addidit eadẽ, qua ſuperius ratione, quia: ſ. entia denoĩatiua non ſunt, ſed dicunť. Tribus aũt cõditionibus diffiniuit denoĩatiua. Prima eſt, ꝙ hñt appellationẽ ſm nomen ab aliquo. Secunda eſt, ꝙ differãt caſu ab illo. Tertia eſt, ꝙ ſolo prędicto caſu differant ab illo. ꝑma nihil aliud ſonat niſi ꝙ denoĩatiuum debet deriuari ab illa forma denominante ſm nomen, non ita ꝙ nomen denominatiuum oporteat formari ſm vocẽ á noĩe formę denoĩantis, cum hoc plerunq; falſum ſit, qm̃ iuſtitia á iuſtus venit ſm eius formationem, & nõ ẽ conuerſo: & grammatici negocĩj eſt tractare de hmõi nominum deriuationibus: puta ꝙ á genitiuo huius nominis
H iuſtus, addito tia, formatur iuſtitia et hmõi, ſed ita quod oportet nomen denominatiuum deriuari á nomine formæ denoĩantis ſm naturã. ſicut enim prius naturaliter res eſt ſm ſe q̃ ſm ꝙ alteri adiacet, quia adiacere alteri nõ poteſt quod in ſe non eſt, ita prius naturaliter eſt nomen formæ denoĩantis, puta albedo, quod ſignificat ipſam albedinem ſm ſe, q̃ nomen denominatiuum: puta album, quod ſignificat albedinem, vt ĩ ſubiecto poſitã: & ſicut á cauſa naturaliter deriuať ſuus ꝓprius effectus, ita á noĩe formæ denoĩantis, quod ſignĩat cãm, naturaliter venit denoĩatiuum, quod ĩportat eius effectũ. albedo. n. cauſa formalis eſt eius, quod eſt eſſe albũ. albedo enim nõ cauſať ab albo, ſed album aliquid ideo & eſt & dicitur, quia albedinem habet, propter quod denominatiuũ merito dicitur. non. n. aliunde habetur á noĩe quod ſubſtratam rem nominet talem, niſi quia ab ipſo denominante, cuius effectus proprius eſt, illud eſſe tale naſcitur

tur ſm naturæ ordinem. Secunda vero conditio.ſ. ꝙ differant caſu:inſinuat ꝙ denominatiua debent differre à nomine formæ denominantis caſu in fine vocis, ideſt in transfiguratione ſeu flexione vocis, vt ly album differt à ly albedo, & ly grammaticus à grammatica, &c. **A**

Tertia autem conditio, ſcilicet ꝙ non aliter differant, ſed caſu ſolo:oſtendit ꝙ non debet denominatiuum differre à nomine formæ denominantis in ſignificatione: hoc enim eſſet differre non ſolo caſu, ſed ſignificatione etiam,& conſequenter diffinitione & eſſentia idē ſignificat album & albedo:quoniam (vt infra dicet Ariſtoteles)album puram qualitatem ſignificat. differentia aūt in modo ſignificandi inuenta inter denominatiuum & denominans non excluditur per ly ſolo caſu: quoniā talis differentia comes eſt differentiæ ſecūdum caſum. regula autem generalis eſt, ꝙ dictio excluſiua non excludit à concomitantibus.dicēdo enim ſolus Sortes currit, non excluditur hoc riſibile à curſu.nec ocioſe has aduuauit conditiones Ariſtoteles, ſed ſingulas ad differentiam aliquorum poſuit.defectu.n.primę, ſtudioſus non dicitur denominatiuum virtutis,licet ſm rem à virtute veniat. Defectu vero ſecundæ ly grammatica, cum de aliqua muliere dicitur, ꝙ eſt grāmatica denominatiuū non eſt à grāmatica veniens, vt Boetho placet, licet denominatiuum concedi poſſet, vt per accidens non inuenti differentiā caſus. Ariſtotelē vero docuiſſe id quod per ſe denominatiuis conuenit.defectu autem tertię vitioſus non eſt denominatiuum virtutis. Et intelligēda ſunt hic de denominatiuis proprie & ſtricte, i.formaliter & ſimpliciter ſumptis,quibus Ariſtoteles hæc ſufficere putauit:licet poſteriores non ignobiles addendum putauerint,ꝙ illud,à quo denominatiua habēt appellationem ſm nomen,ſit aliud à re denominata,quorū ſententiam propterea libenter ſequor,quia cōis vſus prædicationem denominatiuam contra identicā diſtinguere videtur:& quia Ariſto.ipſe in.7.Meta.textu cōm.8. ex natura prædicationis denominatiuæ materiā diſtinctam concludit eſſentialiter ab omnibus prædicamētorum naturis,vt expreſſe ibi à S.Tho.dicitur. Ne autem fateamur Ariſtotelem diminutū in hac diffinitione eē, vel dicamus,ꝙ quaſi per ſe notam hāc particulam ſubintelligendam reliquit, propterea ꝙ ly denominatiua, ſonat quaſi nominis datiua,non rationis.denoīatiua.n. nomē ſolum dant denominato,non rationem: qm̄ prædicantur tantum ſm nomen, & nō ſm rationem de eis. vel gloſemus,ly habent appellationem non ſolum paſſiue,ſed etiam actiue,i.ꝙ appellentur ab aliquo,&c. & appellent aliud.ſ.denominatum. appellare autem cum idem ſit ꝙ nomen dare, oportet ꝙ appellans ſi pure appellans eſt,ꝙ nomē tantum det ei,quod tali noīe appellatur:& conſequēter oportet ꝙ ſit aliud ab eo.Quod.n. dat nomen & rationem alicui intimum eſt illi, vt inferius,qn̄ hi termini declarabuntur, patebit. Vel ſm Albertum habent appellationem.i. ad aliud applicationē. Verum ne fallaris cum audis denominatiuum à forma denominante oriri,& credas propter formæ vocabulū ꝙ res denominās debeat eſſe forma eius,quod denominatur:ſcito ꝙ formæ nomine in hac materia ītelligimus omne id,quo aliquid dicitur tale, ſiue illud ſit ſecūdum rem accidens, ſiue ſubſtantia, ſiue materia, ſiue forma. non enim eſt minus denominatiua prædicatio iſta, ſ. triāgulus eſt ligneus,vel vas eſt terreum,quàm iſta,homo eſt albus:venit ſiquidem à ligno ligneum & à terra terreum,ſicut ab albedine album. Aduerte quoq; hic, ꝙ licet denominatiuum infra latitudinem vniuocorum & æquiuocorum nominum materialiter claudatur, qa differt tamen ab eis ſecundum rationem formalē, ideo diſtincta ſunt denominatiua contra æquiuoca & vniuoca:album enim inquantum ab albedine venit, differens ſolo caſu denominatiuum eſt, inquantum in pariete & ligno eſt ſm vnam rationem vniuocū eſt, licet accidentale:& ſimiliter ridens inquantum à riſu venit, &c. denominatiuum eſt, inquātum vero ſm diuerſas rationes de homine & agro florente dicitur æquiuocum, &c.

Eorum quæ dicuntur alia quidem ſecūdum complexionem dicuntur, alia vero ſine complexione.& ea igitur ſecūdum complexionem dicuntur,ſunt,homo currit,homo vincit, ea vero,quæ ſine complexione dicuntur,ſunt, vt homo,bos,currit, vincit.

Diffinitionibus tribus præponendis iam completis, diuiſiones inchoat.Quarum prima eſt, eorum, quæ dicuntur.i.entium,quæ intellectu & voce dicuntur,quædam dicuntur ſine complexione,& quędam cum complexione. Vbi nota ꝙ dici cum complexione contingit dupliciter. Vno modo cum verbo,vt homo currit, homo eſt albus. Alio modo ſine verbo:vt homo albus: & licet dici cum complexione principaliter ſonet complexionem verbalem,quia verbum ipſam compoſitionem importat,extendendum tn̄ eſt complexionis nomen in hoc loco ad complexionem etiam nominalem abſq; verbo:qm̄,vt expoſitores teſtantur, hæc diuiſio ſeparat ea quæ per ſe ſunt in prædicamentis ab his, quæ non niſi per partes ſunt in eis:alibi autem ſunt & complexa verbaliter & ſine verbo.nihil.n. horum vnicum locum habet ſm ſe totū in prædicamento,homo.n.albus in duobus locatur generibus, & animal rationale duo loca in prædicamento ſubſtantiæ habet,generis.ſ. & differentię,ſi vt complexum ſumatur:ſi autem circum locutiue ad deſignandum innominatum genus, tunc vocalis tm̄ complexio eſt non conceptuum,& ideo inter dicta ſine complexione numeratur. complexio enim iſta & incōplexio,ſm conceptus,quibus ante dicuntur res ꝙ̄ vocibus,conſideranda eſt. Dictum enim eſt iam ꝙ entia vt incomplexe concepta prædicamenta ingrediuntur. Eſt ergo ſenſus diuiſionis,ꝙ entium,quæ intellectu & voce dicuntur, quædam dicuntur ſine complexione conceptuum,& conſequenter vocum, niſi adſit impedimentum:quædam vero cum complexione conceptuum, & conſequēter vocū niſi ꝑ accn̄s ſimplici vocabulo reſpōdendo,ſiue v̄baliter,ſiue ſine v̄bo hæc fiat cōpſo, &c.

Entium diuiſio. *Cap. 2.*

EOrum,quæ ſunt,alia de ſubiecto quodam dicūtur,in ſubiecto vero nullo ſunt.vt homo de ſubiecto quidē dicitur aliquo homine, in ſubiecto autem nullo eſt. Alia autē in ſubiecto quidem ſunt, de ſubiecto autem nullo dicuntur.In ſubiecto autem eſſe dico,quod cū ſit in aliquo,non ſicut quædam pars, impoſſibile eſt ſine eo eſſe in quo eſt:vt quædam grammatica in ſubiecto quidē eſt in anima, de ſubiecto vero nullo dicitur:& quodam album in ſubiecto eſt corpore,omnis.n.color ī corpore eſt,de ſubiecto vero nullo dicitur.Alia vero de ſubiecto dicuntur,& in ſubiecto ſunt. vt ſcientia in ſubiecto quidem eſt ī anima, de ſubiecto vero dicitur,vt de grammatica.Alia vero neq; in ſubiecto ſunt,neq; de ſubiecto dicuntur. vt aliqs homo, vel aliquis equus. nihil.n. horū neq; in ſubiecto eſt,neq; de ſubiecto dicitur. Simpliciter autem quæ ſunt indiuidua & vnum numero de nullo ſubiecto dicūtur, in ſubiecto autē nihil prohibet ea eſſe: quædam.n. grammatica in ſubiecto eſt,at de ſubiecto nullo dicitur.

Tho. de Vio C ij Secunda

SEcunda diuiſio ponitur hic, in qua notandum eſt, ꝙ quatuor res ſunt, duæ reales, & duæ rationis, ſecãtes vniuerſitatem eorum, quæ in prædicamẽtis ſunt, ſ. ſubſtantialitas, & accidentalitas: vniuerſalitas, & particularitas. omne. n. quod eſt in prædicamento, aut eſt ſubſtantia, aut eſt accidens: et iterum, aut eſt vniuerſale, aut particulare. hæc aũt quatuor ſingulis cõicata incedunt proprietatibus inſeparabilibus. ſubſtãtialitatem ſequit̃ non eſſe in ſubiecto, accidentalitatẽ eſſe in ſubiecto: vniuerſalitatem dici de ſubiecto, particularitatem non dici de ſubiecto. Nec prætereas, quin conſideres aptũ cuiq; eſſe comitem, & ſui ordinis: res enim reales eſſe, aut non eſſe in ſubiecto: res vero rationis dici aut non dici de ſubiecto aſſociatę ſunt. Quãuis autem quatuor ſupradicta diſperata ſint proprijsq; gaudeãt ſocijs, nec vnq; eas deſerant, nec deſerantur ab eis, adunantur tamen adinuicem, non quodlibet cum quodlibet, ſed vtrunq; illorum realium cum vtroq; iſtorũ rationis: ita ꝙ ex tali coniunctione quatuor conſtituuntur, in quæ vnica diuiſione omnia contenta in prædicamentis diſtinguuntur. coniungitur primo ſubſtantialitas cũ vniuerſalitate, & conſtituitur ſubſtantia vniuerſalis: deinde cum particularitate, & cõſtituitur ſubſtantia particularis. Coniungitur ſecundo accidentalitas cũ vniuerſalitate, & cõſtitur accidens vniuerſale: deinde cum particularitate, & conſtituitur accidens particulare. ſicq; oĩa contenta in oĩbus generibus habem⁹: omne ſiquidem quod in genere eſt, aut eſt ſubſtantia vniuerſalis, aut particularis: aut accidens vniuerſale, aut particulare. Et qm̃ coniunctio iſtorum (vt dictum eſt) non ſeparat à comitibus eorũ, oportet quodlibet eorum conſtitutorum habere duos comites: & vt exemplariter dicatur, ſubſtantia vniuerſalis comitatur à non in ſubiecto, & à dici de ſubiecto. rõne. n. ſubſtantialitatis non eſt in ſubiecto, rõne vero uniuerſalitatis dicitur de ſubiecto: & hoc eſt primum membrum diuiſionis in textu factæ. Subſtantia autem particularis comitatur à non eſſe in ſubiecto ratione ſubſtãtialitatis, & à non dici de ſubiecto rõne particularitatis: & hoc eſt quartum membrum diuiſionis. Accidens vero vl̃e comitatur ab eſſe in ſubiecto ratione accidentalis, & à dici de ſubiecto rõne vniuerſalitatis, & hoc eſt tertiũ membrum diuiſionis. Accidens tandem particulare comitat̃ ab eſſe in ſubiecto ratione accidentalitatis, & à non dici de ſubiecto ratione particularitatis. & hoc eſt ſm̃ membrũ diuiſionis. Clara igitur ex dictis iam redditur diuiſio Ariſtotelis. Dixit ſiquidem, eorum quæ ſunt, & non dixit eorum, quæ dicuntur, quia diuiſio hæc rerum eſt, non vocum, licet nõ totã realis. Quatuor vero membra diuiſiõis fecit, & diffiniuit ſingula binis proprietatibus: propter ea, quæ dicta ſunt. Vnde ſenſus diuiſionis eſt, eorum, quæ ſunt, alia ſunt ſubſtantiæ vniuerſales, vt homo, animal, &c. alia ſubſtantiæ particulares, vt hic homo, hic bos, &c. alia accidẽtia vniuerſalia, vt albedo, figura: alia accidẽtia particularia, ut hæc albedo hic triangulus, &c. ſed alio ordine in textu numerentur.

Ad euidentia autem terminorũ in proprietatibus aſſumptorum ſciendum eſt, ꝙ ſubiecti nomen æquiuoce ſumitur, qñ coniungitur cum eſſe vel non eſſe, et quãdo coniungitur cum dici aut non dici. cum. n. dicit̃, eſt vel non eſt in ſubiecto, ĩtelligitur de ſubiecto inhæſionis, cũ autem audis, dicitur vel non dicitur de ſubiecto, intellige de ſubiecto, i. inferiori: ita ꝙ illud eſſe vocat̃ in ſubiecto quod inhęret, ſicut albedo inhęret parieti, & vniuerſaliter oẽ accidens: & per oppoſitum, non eſſe in ſubiecto quod nulli inhæret, vt homo, & vl̃r omnis ſubſtantia: illud aũt vocatur dici de ſubiecto, quod habet ſub ſe aliquod inferius, de quo prædicetur, vt animal, homo, albedo, quãtitas, &c. & vniuerſaliter oẽ vniuerſale ſiue ſit ſubſtantia, ſiue accidens. Et per oppoſitum non dici de ſubiecto ꝙ nullum habet ſub ſe ĩferius, vt hic homo, & hæc albedo: & vl̃r omne indiuiduum tam ſubſtantię

E ꝙ accidentis. Et qm̃ Ariſtoteles ſolicitus fuit circa illum terminum eſſe in ſubiecto, ipſumq; diffiniuit ſtatim poſt ſm̃ diuiſionis membrum, enucleanda eſt diffinitio illa, qm̃ valde vtilis eſt. Ait ipſe, in ſubiecto eſſe dico, ꝙ cum ſit in aliquo, non ſicut pars quædã, impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt. Vbi qm̃ vt ex. 4. Phyſicor. habetur. octo ſunt modi eſſendi, q in his uerſibus notantur. T.c.23.

Inſunt pars totum, ſpecies genus. M. quoq; forma.
Rex in regno, res in fine locoq; locatum.

Tres particulas appoſuit, quibus hic modus ab alijs ſeparetur. prima ſiquidem particula, ſ. cum ſit in aliquo, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo vt intelligatur de eſſe in aliquo realiter diſtincto, & ſic ponitur ad differẽtiam duorum modorum eſſendi in. ſ. ſpeciei in genere, & generis in ſpecie. Alio modo poteſt intelligi in cõi de eſſe in aliquo, quouis modo hoc cõtingat: et ſic accipiendum eſt loco generis in diffinitione hac. Secunda vero particula non ſicut pars extendenda eſt iuxta ſm̃ ſenſum F primæ particulæ ad omnem partem, ſ. integralem eſſentialem ſubiectiuam & diffinitiuam: & intelligendum eſt ꝙ trahat ſecum oppoſitum modum, quo ſcilicet totum eſt in parte, & ſic ponitur ad differentiã quatuor modorum eſſendi in, ſ. partis in toto, & totius, & in parte, & generis in ſpecie, et ſpeciei in genere, quoniã hi duo modi ad primos reducuntur, vt ex ſecundo cap. Supra. c.2. Porphyrij patet. Si autem ſequi volumus primam expoſitionem primæ particulæ, ſufficit, quòd hęc ſecunda particula excludat duos modos, ſcilicet partis in toto, et totius in parte. Tertia autem particula, ſcilicet & impoſſibile eſt eſſe ſine illo in quo eſt, dupliciter intelligi poteſt. Vno modo ſic, impoſſibile eſt eſſe ſine illo, in quo eſt, ideſt impoſſibile eſt eſſe non exiſtẽte illo in quo eſt, & hic ſenſus non intẽditur ex iſtis verbis, quoniam iuxta hunc ſenſum totum vniuerſum eſſet in ſubiecto, quoniam eſt in aliquo, ſcilicet in primo ente, non ſicut pars, & impoſſibile eſt eſſe, primo ente non exiſtente: quòd G autem totum vniuerſum ſit in Deo ſaltem ſicut in fine, à nullo negatur, & conſequenter modus, quo res eſt in fine, non diſtingueretur à modo, quo res eſt in ſubiecto. Alio modo poteſt intelligi ſic, & impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt, ideſt impoſſibile eſt exiſtere ſeparatum ab eo in quo eſt. & hic ſenſus eſt hic intentus, & ponitur iſta particula ad differentiam trium modorum eſſendi in, ſcilicet effectus in efficiente, rei in fine, & locati in loco. hæc enim omnia, licet in aliquo ſint & non ſicut pars, poſſunt tamen eſſe ſeparata ab eis, in quibus ſunt, vt patet. Sed occurrit dubium tunc non diſſimulandum, & eſt tale: aut hic diffinitur eſſe in ſubiecto, prout eſt commune ad eſſe in ſubiecto formæ ſubſtantialis, i. in materia, & ad eſſe in ſubiecto formę accidentalis. i. in compoſito, aut non diffinitur eſſe in ſubiecto ita cõmuniter ſumptum, ſed proprie, vt ſcilicet conuenit tantum formæ accidẽtali. Si dicatur ꝙ diffinitur eſſe in ſubiecto primo modo, ſequitur primo ꝙ accidentalitati Ariſtot. H non iunxerit proprium comitem, ſed cõmunem ſibi & formæ ſubſtantiali, cæteris autem proprios comites dederit, quod arti non conſonat: ſequitur ſecũdo, ꝙ ſub ſecundo et tertio membro diuiſionis claudant̃ non ſolum accidentia, ſed formæ ſubſtantiales, qm̃ ſunt in ſubiecto & dicuntur de ſubiecto, ſi ſunt vl̃es, & ſunt in ſubiecto & non dicuntur de ſubiecto ſi ſunt particulares. hoc aũt omnium expoſitorũ aures offendit, qm̃ vnanimiter dicunt accidentia ſola in illis claudi membris. Si aũt dicatur, ꝙ hic diffinitur eſſe in ſubiecto, quemadmodũ accidens eſt in ſubiecto, oſtendendum reſtat, qũo diffinitio iſta fuerit aſſignata ſufficiẽter, qm̃ non apparet p quam particulam modus ille excludatur, immo tota diffinitio conuenit formæ ſubſtantiali, puta formæ lapidis: qm̃ eſt in aliquo, ſ. in materia, & non ſicut pars eius, qm̃ forma non eſt pars materiæ: & impoſſibile eſt ꝙ ſit ſeparata à materia. Nec recurras ad potentiã diuinam, qm̃ loquimur

mur

mur de poſſibili & impoſſibili ſm curſum naturalẽ rerum, tam cũ dicitur ꝙ accidens non põt eſſe ſine ſubiecto, ꝗ̃ cum dicit̃ ꝙ forma nõ põt eſſe ſine materia. Ad hoc dubiũ dicit̃, ꝗ hic diffinit̃ eſſe in ſubiecto vt eſt proprietas accidentis, & ꝙ ex qualibet illarũ trium particulatium diffinitionis põt ſumi dñia inter eſſe in ſubiecto & eſſe formæ ſubſtãtialis in materia. primo põt ſumi ex ly aliquo. Dicit nanq; Auer. quod Ariſto. in hoc libro conſ̃ẽtus eſt ſermone famoſo, ſm quẽ ſubiectũ ſenſibile aliqd eſſe diſcernit̃, materia aũt prima nequaq̃, cũ etiam ſapientes de illa dicant, ꝙ non eſt quid, neq; quale, neq; quantum: & ideo dicens cum ſit in aliquo. i. in ſubiecto ſenſibili, excluſit modũ quo forma ſubſtãtialis ineſt, qm̃ vt dicitur 1 libro de Generatione, gñatio ad formã ſubſtantialem eſt mutatio nullo ſenſibili remanẽte, accidẽs aũt ſubiectum habet ſenſibile. Secũdo poteſt ſumi ex ly, non ſicut pars, & dupliciter hic ſumi poteſt, qm̃ forma ſubſtantialis, etſi nõ ſit in materia ſicut pars in toto, eſt tñ in materia exiſtente, ſicut pars in toto, quoniam eſt de eſſentia eius, accidens autem neq; eſt pars ſubiecti exiſtentis: deinde, quoniã forma ſubſtantialis eſt etiam in ipſa materia ſicut pars, nõ quidẽ in toto, ſed in parte, accidens aũt eſt in ſubiecto neq; vt pars in toto, neq; vt pars in parte: qm̃ ex accidente & ſubiecto non reſultat vnum totum, ſicut ex materia & forma. Tertio poteſt ſumi (ex ly impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt) qm̃ formæ ſubſtantiali vt ſic nõ repugnat eſſe ſine materia, aliter oĩ formæ ſubſtantiali repugnaret ſeparari à materia, quod in aĩa humana falſum oſtendit̃, licet aliunde ei repugnet, puta quia eſt materialis, & cõſequẽter iſta propoſitio eſt falſa formaliter loquẽdo, formã ſubſtãtialem impoſſibile eſt eſſe ſine materia, accidenti aũt vt ſic repugnat eſſe ſine ſubiecto: & ideo formaliter & ſimpliciter verũ, eſt accidens non poſſe eſſe ſine ſubiecto. Et qm̃ ſermonẽ Ariſto. conſtat eſſe formalem, habemus dñiam inter eẽ in ſubiecto, & eſſe in materia formaliter loquendo. Et ſic patet tota diffinitio eius quod eſt eſſe in ſubiecto. Quod ſi nouitius cõcludat, ergo hic modus eſſendi in quo accidẽs eſt in ſubiecto extraneus eſt ab illis octo ſuprapoſitis. Dicito ꝙ extraneus nõ eſt, ſed pars ſubiectiua gnti modi eſt, in quo largo vocabulo materia extendit̃ ad ſubſtratũ formæ ſubſtãtiali & accidẽtali, &c.

Prædicatorum eſſentialium regula. Cap. 3.

QVando alterum de altero prædicatur vt de ſubiecto, quæcunq; de eo quod prędicatur dicuntur, oĩa etiam de ſubiecto dicuntur. vt homo prædicatur de quodã hoĩe: aĩal vero de hoĩe: ergo & de quodam hoĩe aĩal prædicabitur. quidã. n. homo, & hõ eſt, & aĩal.

POſt diuiſiones regulas duas ſubdit, quarum prima eſt hæc, qñ aliqua duo ſic ſe habent, ꝙ alterum eorũ prædicatur de reliquo, vt de ſubiecto. i. ſicut ſuperius de inferiori, quæcunq; dicuntur de illo prædicato ſuperiori, dicuntur etiam de eius inferiori ſubiecto. vt Socrates & homo, quia ita ſe habent ꝙ homo dicitur de Socrate, vt de inferiori ſubiecto, oportet ꝙ animal quod dicitur de homine, dicatur etiam de Socrate: dicimus. n. de Socrate & ꝙ eſt homo et ꝙ eſt animal. Notandũ eſt hic, ꝙ Ariſtoteles notanter appoſuit in hac regula ly, vt de ſubiecto: quoniam abſq; illa particula regula iſta eſt locus ſophiſticus fundans fallaciam accidentis, cum iſta vero particula ordinem docet prædicamentalem, ſecunda tamen prędicatione exiſtente eſſentiali: ita ꝙ ad intellectum iſtius regulæ oportet concurrere duas prædicationes eſſentiales licet Ariſtoteles primam tantum explicet: neceſſarium ſiquidem eſt ꝙ primo prædicatum ſit ſupius ſubiecto, & ꝙ illud tertiũ, ꝙ de anteriori prædicato dicitur, eſſentialiter de illo dicatur, ſiue ut genus, ſiue vt differentia. Poteſt tamen extendi regula iſta etiã

A ad prædicationes non eſſentiales, ſed non eſt præſentis intentionis: quoniam hic non intendimus niſi de eſſentiali habitudine eorum, quæ in prædicamento ſunt. ſufficiat ergo hic literalem gloſam habere, ꝙ. ſ. cum dicitur quæcunq; de eo quod prædicatur dicuntur, intelligitur eſſentialiter. & hoc ſiquidem intellectu ſeruato omnes ſophiſticæ obiectiones. ſ. Socrates eſt homo, homo eſt ſpecies: ergo Socrates eſt ſpecies. & ſimiliter homo eſt animal: animal eſt genus, & ſiquæ ſunt aliæ, facile ſoluuntur, aduertendo, quòd ſecunda prædicatio non eſt eſſentialis, neque per ſe, &c.

Quomodo genera ſubalterna, à non ſubalternis diſtinguantur. Cap. 4.

DIuerſorum generum & non ſubalternatim poſitorum diuerſe ſunt ſpecies, et differentiæ: vt animalis & ſcientiæ. animalis quidem differẽtiæ ſunt, vt greſſibile & volatile, &
B bipes. ſcientiæ vero nulla harum eſt: neq; enim ſcientia à ſciẽtia differt in eo ꝙ eſt bipes. Subalternorum vero generũ nihil prohibet eaſdem eſſe differentias: ſuperiora. n. de inferioribus prædicantur: quare quæcunq; fuerint prędicati differentiæ eædem & ſubiecti.

HAec eſt ſecunda regula, in qua aduertẽdum eſt primo, ꝙ textus communiter legitur corrupte: legitur ſiquidem, ſpecies & differentiæ, et debet legi, ſpecie differentiæ, vt patet ex commentis Boethi & Auerrois & ſubiunctis in textu, in quibus non ſpecici memoria habetur, ſed tantum differentiarum: ita ꝙ regula eſt iſta, diuerſorum generum & non ſubalternatim poſitorum; diuerſæ ſunt ſpecie differentiæ: & vocantur differentiæ diuerſæ ſpecie, quæ ſunt diuerſæ formaliter. & dictũ eſt propter differentias diuerſas materialiter, ſicut ſunt dif- Ca. t. 4.
C ferentiæ indiuiduales omnium prædicamentorũ. Subalternatim autẽ poſita genera, quãuis non proprie dicantur, niſi illa, quorum vnum eſt ſub altero, ſequentia tamen cogunt, vt intelligamus, & ea, quorum vnum eſt ſub altero: & ea, quæ ſunt ſub vno genere, ita ꝙ ſenſus eſt diuerſorum generum, quorum vnum non ponit̃ ſub altero, neq; ambo ſub vno tertio genere, diuerſæ ſunt ſm ſpeciem differentiæ. Cogimur autẽ ad hunc ſenſum, quoniam Ariſtoteles loquitur de differentijs per ſe quidem, ſed in cõmuni, ſiue conſtitutiuæ, ſiue diuiſiuę ſint, quod patet ex eo ꝙ declarando hanc regulam, ſubdidit exemplum in differentijs diuiſiuis animalis, & ſcientię, quæ ſunt genera, neq; ſubinuicem poſita, neq; ſub vno tertio: et deinde aſſignans rationem quare in regula appoſuit ly, & non ſubalternatim poſitorũ, dicit, hoc ideo factum, quia nihil prohibet ſubalternorũ generum eſſe eaſdem differentias, quia ſuperiora de inferioribus prędicantur: & conſequenter quæcunq; ſunt prædicati dif-
D ferentiæ ſunt etiam ſubiecti differentiæ, vbi expreſſe apparet, ꝙ ad differentias conſtitutiuas generum ſe contulit. tales. n. hæ ſunt, quæ quia de ſuperioribus generibus prædicantur, oportet iuxta præcedentẽ regulam, quòd de eorum inferioribus prædicentur: & ſic eædem differentiæ, quæ ſunt conſtitutiuæ prædicati ſuperioris, intrant etiam cõſtitutionem ſubiecti inferioris. verbi gratia, differentiæ conſtitutiuæ animalis, puta corporeum & ſenſibile ſunt etiam differentiæ intrinſece conſtituentes hominem: quoniam omnes differentię ſuperiorum ſunt etiam differentię inferiorum, licet non è conuerſo. Quia igitur Ariſtoteles regulam declarando modo de diuiſiuis, modo de conſtitutiuis differentijs ſermonem facit, oportet dicere, ꝙ de differentijs per ſe in cõi locutus fuerit cũ dixit, ꝙ diuerſorum generum & non ſubalternatim poſitorum diuerſę ſunt ſpecie differentię, & ꝙ non per ſubalternatim poſita, intelligat ea genera, quæ

de gño. T.c.14.

neq; ſubinuicem, neq; ſub tertio poſita ſunt. Si. n. ſubin-
uicem poſita ſunt, habent neceſſario quaſdam differen-
tias diuiſiuas eaſdem: quoniam quę diuidũt inferius di-
uidunt ſuperius, & poſſunt habere quaſdam conſtituti-
uas eaſdem, qñ ſcilicet neutrum eorum eſt generaliſſi-
mum: tunc. n. differentia ſuperioris conſtitutiua eſt etiã
inferioris. Si vero ambo ſint ſub vno tertio, neq; conſti-
tutiuas neq; diuiſiuas neceſſario habẽt eaſdem: qñ poſ-
ſunt eſſe immediate ſub generaliſſimo, vt cõtinuum &
diſcretum reſpectu quantitatis: poſſunt tñ habere quaſ-
dam conſtitutiuas eaſdem, qñ ſcilicet ſunt ſub vno ſub-
alterno, vt animal & planta ſub corpore aĩato: tunc. n.
differẽtiæ illius ſuperioris eædem cõmunicantur vtriq;
inferiorum: propterea Ariſtoteles negatiuo modo lo-
quendi vſus eſt dicens, ſubalternorum vero nihil prohi
bet eaſdem eſſe differentias. contingentiam enim quan-
dam, quam declarauimus, iſinuare voluit. Et ſic finitur
prima pars huius operis. Vbi vt promiſſa ſeruemus
reddenda eſt ratio præmiſſorum.

Ratio omnium anteprædicamentorum.

QVoniam intendit, vt dictum eſt, adunare ordina-
teq; diſtinguere omnia entia: hæc autem non adu-
nantur & ordinantur abſolute, ſed vt incomplexe con-
cepta, & conſequenter ſignificata per voces, quia voces
ſunt propria conceptuũ ſigna: ideo quatuor pręmitten-
da erant: aliqua. ſ. declarantia conditiones entium, vt ſi-
gnificantur per voces, & hæc ſunt tres diffinitiones, &
prima diſtinctio; et aliqua declarantia qđ ſint entia adu-
nantia, vt cadunt ſub hac arte, & hæc ſunt ea, quæ in ſe-
cunda diuiſione dicuntur: & aliqua declarantia habitu-
dinem inter ſe eorum, quæ ſub vno genere adunantur,
& hoc fit in prima regula & in parte vltima ſecundę re-
gulæ: & aliqua declarãtia diſtantiã eorum, quę adunan-
tur in vno genere ab his, quæ adunãtur in altero: & hoc
fit in vltima regula. Quinq; autem conditiones entium
vt ſignificantur per conditiones explicauit, ſ. æquiuoca
tionem, vniuocationem, denominationem, incomple-
xionem, & complexionem: qm̃ ex hoꝝ notitia maxime
vtilitates doctrinæ huic proueniũt. Ex notitia nanq; ho
rum ſcimus primo, qũo acies intellectus ſm primã ope-
rationem figi debeat, qñ hæ voces offeruntur: ſcimus
nanq; ꝙ æquiuocum non eſt ſimpliciter inſpiciendum,
quia non habet vnum conceptum, vniuocum vero ſic.
Denoĩatiuum vero (licet extraneũ quid) adunare in ſui
ſignificatiõe appareat, ſicut denominas, tñ à quo venit
videndum eſt, qm̃ non differt ab eo niſi caſu, & ſepara-
tum habemus obiectum primæ operationis dum incõ-
plexum à complexo diſcernit. Et ex hoc dicimus ſecun-
do, quid adunandũ vel quærendum in vno, & quid in
plurimis generibus, aut locis ſit: ęquiuoca. n. & cõplexa
in pluribus gñibus, vel locis neceſſario poſita, vniuoca
autem & incomplexa in vno tantum nouimus, denoĩa-
tiua vero denominans ſequi. Et ex hoc ſcimus tertio ꝙ
diuerſimode res ſub conceptibus & vocibus etiam in-
complexis adunãtur. ſ. complexe & incomplexe: & hoc
tripliciter, ſ. æquiuoce, vniuoce, vel denominatiue: &
qualis ſit adunatio facienda in hac arte, ſ. ꝙ nõ ad æqui-
uoca, nec denominatiua, nec complexa, ſed incomplexa
vniuoca. Et ex hoc ſcimus quarto, ꝙ omnia genera adu
nari poſſunt ad vnum non vniuocum, ſed æquiuocum,
puta ens, & ꝙ omnia contenta ſub vno genere adunan-
tur ad caput illius generis, vt ad vniuocum: & ꝙ vnum
prædicamentum vnitur alteri per denominationem, &
ꝙ incomplexa tantum adunanda ſunt refutatis comple
xis, & breuiter multa alia ſcimus ex his, puta qũo. ſ. ali-
qua per ſe, aliqua reductiue ſunt in genere, & qũo diuer
ſimode reducuntur ęquiuoca, & denominatiua, & com
plexa, & qũo multiplex eſt prædicatio. His autem præ-
poſitis & merito, quia voces ſunt ſigna rerũ & priores
quo ad nos ǭ res conceptæ: cõſequens erat diffinire res,

E de quibus ſermo habendus eſt non ſimpliciter, ſed vt ca
dunt ſub hac arte: huiuſmodi autem ſunt res non abſo-
lutæ ſumptæ, ſed indutæ quaſdam intentiones. i. ſub-
ſtantia vniuerſalis, ſubſtantia particularis, accidẽs vni-
uerſale, & accidẽs particulare: & hoc ſubtiliter fecit dif-
finiens non ſm conditiones reales pure, nec ſm intentio
nales pure, ſed miſte, vt ſuperius declaratũ fuit. Si ordi- In hoc cap. 1.
nem vero quęres ſupradictorum inter ſe, aduertas ꝙ in-
complexum purum præcedit incõplexum miſtum cõ-
plexo: & ideo poſt illa tria pure incomplexa, fuit poſita
diſtinctio complexi ab incomplexo: æquiuoca aũt præ-
ponuntur, quia primi termini. ſ. ens & vnum &c. æqui-
uoci ſunt, vniuoca quoq; ante denominatiua ſunt, quia
denominatiua ab æquiuocis & vniuocis declinando ve
niunt. Ordo autem & ſeruitium regularum vltimo po-
ſitarum ſatis clare patent: quoniam prima regula ſingu-
la in ſeipſis ordinat prædicamenta, ſecunda autem com
parando vnum alteri, &c. Vtilitates quoq; ex his ema-
F nantes ſatis ex ſe in promptu ſunt, &c.

In decem prædicamenta incomplexorum diuiſio,
quorum nullum affirmationem, uel nega-
tionem conſtituit. Cap. 5.

EOrum, quę ſm nullam complexionem di-
cuntur, vnumquodq; aut ſubſtantiam ſi-
gnificat, aut quãtum aut quale, aut ad aliquid,
aut vbi, aut quando, aut ſitum, aut habere, aut
agere, aut pati. Eſt autem ſubſtantia, vt in figu-
ra dicatur, vt homo, equus. Quantum, vt bicu-
bitum tricubitum. Quale, vt albũ. Ad aliquid,
vt duplum. Vbi vero vt in foro. Quando autẽ,
vt heri. Situm vero, vt ſedet, iacet. Habere, vt
calciatũ eſſe, armatum. Agere, vt ſecare, vrere.
Pati, vt ſecari vri. Singula igitur eorum, quæ
G dicta ſunt, ipſa quidem ſecũdum ſe in nulla af-
firmatione dicuntur vel negatione. horum aũt
ad ſe inuicem complexione affirmatio fit, & ne
gatio. Videtur autẽ omnis affirmatio vera, vel
falſa eſſe: eorum autem, quę ſecundum nullam
complexionem dicuntur, nullum neq; verum,
neq; falſum eſt: vt homo, album, &c.

HIc incipit tradere doctrinam ipſorum prædicamen
torum tali ordine. Primo enumerat omnia prædi-
camenta diuidendo ſecundum membrum primæ diui-
ſionis antepoſitæ, ſcilicet id quod ſine complexione di-
citur, ideſt incomplexum, & dicit decem eſſe, quæ ſine
complexione dicuntur, ſcilicet ſubſtantiam quantita-
tem, &c. & exemplariter declarat ſingula, vt clare pa-
tet in textu. Secundo declarat quandam proprietatem
H communem omnibus iſtis, ſcilicet quòd ipſa ſecundum
ſe, ideſt ſolitarie ſumpta, in nulla affirmatione dicuntur,
ideſt quòd dicens quodcunq; iſtorum ſigillatim non af-
firmat neq; negat, ſed affirmatio fit coniungẽdo vnum
cum altero coniunctione verbali. Et ſubdit perſuaſio-
nem huius proprietatis talem: omnis affirmatio vide-
tur vera, vel falſa eſſe, ſingula complexa non ſunt vera
aut falſa: ergo ſingula incomplexa non dicuntur ſecun-
dum affirmationem (probare non ſequitur maiorem,
qa metaphyſici negocij opus eſt, & hic accipitur:) ideo
dixit videtur omnis affirmatio vera vel falſa: & non di
xit eſt, indubie tamen tenenda eſt. minor autem patens
eſt exemplariter. Tertio ad ſingula prædicamenta de-
ſcendit, quatuor eorum diffuſe tractãs: ſex vero vltima
ſuperficietenus tetigiſſe ſat eſſe putans. inchoat autem
à ſubſtantia, quoniam primum genus & temporis & di
gnitatis ordine eſt, &c.

Prædicamenta

PRAEDICAMENTA ARISTOTELIS

cum Thomæ de Vio commentarijs.

Subſtantiæ diuiſio in primam & ſecundam, & eius proprietates. Cap. I.

* ad.ali. cod.eſt.

SVbſtantia autẽ * quæ proprie & principaliter & maxime dicitur, quę neq; de ſubiecto aliquo dicitur, neq; in ſubiecto aliquo eſt: vt aliquis homo, & aliquis equus.

DVo principaliter docet circa prędicamentũ ſubſtantiæ. primo ea, quæ in ipſo continẽtur. ſecundo proprietates eorũ. pars prima diuidiť in quatuor. In prima docet quid ſit prima & quid ſecũda ſubſtantia. in ſecũda cõparat primas ſubſtantias oĩbus alijs ibi (Manifeſtũ eſt aũt.) In tertia comparat ſecũdas ſubſtantias inter ſe, & primas inter ſe ibi (Secundarũ vero ſubſtantiarũ.) In quarta reddit rõnem eius, quod in prima parte dixerat de ſecũdis ſubſtantijs ibi. (Merito igiť poſt principales ſubſtantias.) Anteq; autem textum exponamus prælibandum eſt, ꝙ Ariſto. mẽbra diuiſionis ſubſtãtiæ ponendo, diuiſionẽ inſinuauit ſubſtãtiæ in primam & ſecundã: & ideo videndũ eſt quid diuiditur, & qualis ſit iſta diuiſio. Subſtantia põt accipi tripliciter. Vno modo vt eſt primũ genus gñaliſſimum diſtinctũ ſuperius contra alia nouem gña, & ſic non ſumiť cũ diuiditur in primã & ſecundã: qm̃ ſubſtantia, quæ denotatur genus gñaliſſimum, eſt ſubſtãtia ſecũda, quam conſtat nõ poſſe diuidi in primã & ſecundã. Secundo modo ſumiť ſub̃a ut eſt prima pars entiũ, quę ſunt in vniuerſo, vt diſtinguiť contra accidens: & ſic non ſumiť ſubſtãtia cum diuidiť cõtra accidẽs, ſi diuiſio ſufficiens eẽ debet: qm̃ multa ſunt ſubſtãtiæ iſto modo, q̃ nec primę, nec ſecundæ ſubſtãtiæ ſunt, vt patet de partibus ſubſtantię & differentijs. Tertio modo ſumiť ſubſtãtia pro re directe exiſtẽte in linea recta p̃dicamenti ſubſtãtiæ, nõ vt gñis, aut ſpẽi, aut indiuidui rõnem habet, ſed abſolute, vt. ſ. hæc oĩa pręuenit & res eſt ꝑ ſe completa & finita &c. & hoc modo ſubſtãtia ſufficienter diuiditur in primã et ſecundã, non diuiſione gñis in ſpẽs, ſed diuiſione rei ĩ modos eius, & eſt diuiſio analoga, & põt ĩtelligi ſubſtantiã diuidi hic ꝑ modos reales, & ꝑ modos intentionales, ſed diuerſimode. ſi. n. iſta diuiſio detur ꝑ modos reales, ſic non eſt ꝑ diuerſos modos, ſed vnum tm̃, ꝑ incluſionẽ. ſ. illius modi, & non incluſionẽ eiuſdem: & ille modus eſt particulariter ſubſiſtere. ita ꝙ ſenſus diuiſiõis eſt, res directe ſubſtantia, aut eſt ſubſtantia prima, aut ſecunda. i. aut eſt particulariter ſubſiſtẽs, ita ꝙ includat in ſui rõne particulariter ſubſiſtere, aut non includit particulariter ſubſiſtere. in hoc. n. differt ſubſtãtia ꝑma à ſecunda, quia ſubſtãtia prima, puta Sortes eſt non ſolũ ſubſtãtia talis, puta hõ, ſed aliquis ſubſiſtens nõ in alio. ſecũda v̾o ſubſtantia, puta hõ, etſi ſm̃ rẽ non inueniať niſi cũ particulari ſubſiſtentia, in rõne tñ ſua talem modũ eſſendi nõ includit, vt patet ex eius diffinitione. Si aũt diuiſio illa deť ꝑ modos intẽtionales, non ꝑ vnũ, ſed vere duos modos diuiſio facta eſt. ſunt autẽ iſti modi vl'r & particulariter concipi: ita ꝙ ſenſus diuiſionis eſt, ſubſtantia aut prima, aut ſecunda. i. aut particulariter concepta ſumitur, aut vl'r. & qm̃ diuerſitas iſtorum modorũ ſequiť affirmationem & negationẽ illius modi realis, ideo diuiſio vtroq; modo intellecta veritatẽ habet, non vniformiter tñ: qm̃ ex eo ꝙ diuiſio iſta hic tradiť et ſecunda ſubſtãtia logicũ q̃d ſonat, vnde & in Metaphyſica toties diuiſa ſubſtãtia nunq̃ noĩatur diuiſio iſta logicalis. ac ꝓ hoc per modos intẽtionales intelligenda eſt, & conſequẽter ſecũdo modo ĩtellecta ſimpliciter veritatẽ habet, primo v̾o modo non habet veritatem ſimpliciter, qm̃ metaphyſicalis eſt diuiſio hmõi, & neutrũ eius mẽbrum cõſtituit ſubſtantiã ſecundã, ſed alterũ eſt ſubſtantia prima vocata, alterũ ſubſtantia, q̃ eſt quod quid erat eſſe, habet tñ veritatem quodã modo, ſi. ſ. negatio illiuſmodi realis, i. particulariter ſubſiſtere, accipiať vt ſtat ſub illo mõ intentionali, ſ. vl'r concipi. ſic. n. logicam ingrediť conſiderationem & ſecundã facit ſubſtantiam: neuter ergo ſenſus à logica ratione alienus eſt, et cõſequenter vterq; ſuſcipiendus eſt. oĩs ergo ſubſtantia directe in p̃dicamento exiſtens, aut eſt prima. i. particulariter ſubſiſtẽs, aut eſt ſecunda. i. nõ eſt in ſe particulariter ſubſiſtẽs, modo expoſito. vel aut eſt prima, i. particulariter concepta, aut ſecunda, i. vniuerſaliter concepta. modo ad textum veniamus.

Duo in hac prima particula agũtur. primo diffinitur

B ſubſtãtia prima ſic, ſubſtãtia quæ ꝓprie principaliter & maxime dr̃, quæ neq; de ſubiecto dr̃, neq; ĩ ſubiecto eſt, vt aliquis hõ, &c. Vbi notanda ſunt tria. Primo, ꝙ diffinitum eſt totum hoc, ſubſtantia, quæ proprie principaliter & maxime: his. n. omnibus circũlocutus fuit Ariſto. ſubſtantiam primã, vnde ſcriptorũ vitio in multis codicibus inſertum fuit, ly eſt, adeo vt iam pene oẽs legant ſic, ſubſtãtia aũt eſt, quæ proprie, &c. & male legunt, vt etiam ex Alberto colligitur. Diffinitio autẽ eſt id quod ſequitur. ſ. neq; de ſubiecto dicitur, &c. Secundo declarandi ſunt termini. dixit (proprie) qm̃ ſubſtãtia ſumitur dupliciter. Vno modo pro eſſentia cuiuſq; rei. dicimus. n. ꝙ color eſt de ſubſtãtia albedinis, & ſic ſuperius in diffinitione æquiuocorũ & vniuocorũ, ſubſtãtiæ vocabulo vſus eſt. Alio modo ſumitur ſubſtãtia pro re & per ſe ſtante, & alia ſuſtentãte, & ſic ſubſtãtia eſt vnũ ſpeciale genus diſtinctum ſuperius cõtra alia genera: & hoc mõ ſumiť hic. & quia primo modo ſubſtantia ſumi-

C tur cõiter, qm̃ extenditur ad oẽ genus, ideo ſecundo modo ſubſtantia accipitur proprie, et propterea Ariſto. loquens hoc modo de ſubſtantia addidit ly proprie. Dixit (principaliter.) qm̃ ſubſtare accidentibus cõe eſt oĩbus ſubſtantijs. principaliter autem ſubſtare propriũ eſt primæ ſubſtantiæ. ſecundæ nanq;, ideo ſecundæ dicuntur, quia ſecundario, ratione. ſ. primarũ ſubſtant. hõ. n. ideo ſubſtat grammaticæ, quia Sortes vel Plato illi ſubſtat. Dixit (maxime) ad inſinuandum & ꝙ nihil ſubſtat magis illa, & quod illa ſubſtat magis omnibus alijs, quoniã ſubſtat omnibus quibuſcũq; ſubſtant ſecundæ ſubſtantiæ: & vltra hoc ſubiacent etiam ipſis ſecundis ſubſtantijs cuiuſcunq; ordinis, generici ſcilicet & ſpecifici. Termini vero diffinitionis declarati ſunt ſuperius in ſecunda diuiſione. ſicut. n. ſubſtantia prima duo dicit, ita duo dixit diffiniendo: dixit. n. ly non eſt in ſubiecto, quia eſt ſubſtantia. ly vero non dicitur de ſubiecto, quia eſt prima. & ſic patet tota diffinitio. Nec te moueat, ſi per pu-

D ras negationes dari videatur: qm̃ ſubintelligitur ibi, id quod eſt, ſeu res quæ eſt. id enim oportet hic ſubintelligi ꝙ diuiſum fuit ſuperius in ſecũda diuiſione, qñ dictũ eſt, eorũ, quę ſunt, alia de ſubiecto dicuntur, &c. Notanter aũt dico id quod eſt. i. ens non qualitercũq; ſumptũ, ſed vt euacuatur ꝑ rectas lineas oĩum generum. hæc. n. proprie ſunt, quæ ſunt, alia aũt horum ſunt differentiæ vel partes, vel principia, &c. Qm̃ niſi hoc ſubaudiatur, diffinitio iſta non conuerteretur cũ prima ſubſtãtia: conueniet nãq; partibus eius & indiuiduis differentiarum. hæc. n. manus neq; eſt in ſubiecto, neq; dicitur de ſubiecto: & ſil'r hæc aĩa & hoc rõnale: ſubintellecta aũt dicta ꝑticula conuertiť diffinitio cũ diffinito: qm̃ oĩs ſubſtãtia prima eſt id quod eſt neq; de ſubiecto dictũ, neq; ĩ ſubiecto exiſtẽs, & oẽ id quod eſt neq; de ſubiecto dictũ, neq; in ſubiecto exiſtens eſt ſubſtãtia prima: partes. n. & drię & hmõi non ſunt quæ ſunt, ſed aliorum potius aliquid

ſunt. Nec mireris ſi accidens vocetur hic id quod eſt, & pars ſubſtãtiæ non: qm̃ hic dignitates rerum penſamus ex modo quidditatum earum, quia tractamus de eis vt adunaſ ad genera & ordinãtur in eis, quod ex quidditatibus habent entia. Conſtat aũt ꝙ licet accidẽtia imperfectiora entia ſint, q̃ partes ſubſtantiæ, præeminent tñ quo ad hoc, ꝙ partes habentes quidditatem nõ ſunt: ſed ipſa habent ſuas proprias quidditates ex quibus ſortiuntur hanc dignitatem, ꝙ genera directe ingrediantur, ex qua factum eſt vt Logicus attendens dignitatibus prædicamentalibus, rectam ſubſtantiam et rectum accidẽs, ea, quæ ſunt tantum modo dixerit.

Diffinitur prima ſubſtantia vt quo aliquid non eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto.

Cui⁹ de ſpẽ.

TErtio videndum eſt quid ſit diffinitum in hac diffinitione: & qm̃ hoc habet multũ difficultatis in quo conſiſtat difficultas propter rationes difficultatem ingerentes hinc inde præmittẽdum eſt. Dubium eſt hic an diffiniatur aliquod cõe an aliquod ſingulare. Quòd.n. F cõe aliquod diffinitum ſit Platonis à Porphyrio ĩducta authoritas oſtendit dicens, ſingularia relinquẽda ab arte eſſe, neq; eorum poſſe fieri diſciplinam. Quòd autem ſingulare deſcribatur ex eo oſtẽditur, ꝙ aliter diffinitio diffinito repugnat, contrariantur enim ſibi inuicem hęc duo, ſ. cõe, ſeu vniuerſale, & nõ dicitur de ſubiecto. ſi.n. vniuerſale eſt, de ſubiecto dicitur, etſi de ſubiecto non dicitur, ſingulare eſſe oportet. Ad euidentiã huius difficultatis aduertendum eſt, ꝙ licet hic non diffiniaſ aliqua intentio ſecunda, nec aggregatum ex re & intẽtione, qm̃ prima ſubſtãtia nihil horum ſignificat, ſed res naturæ, quam primam ſubſtãtiam vocamus: tñ diffinitio iſta intelligenda eſt quaſi ad modum diffinitionis intentionis ſecundę iuxta doctrinam traditam in cap. de Genere, diffinietur ſiquidem res primæ intẽtionis cõis pluribus, & conſequenter dicta de ſubiecto: quia diffinitio tñ iſta ei non conuenit vt quod, ſed potius vt quo, ideo diffinitur per non dici de ſubiecto, ſicut genus diffinitur G per prædicari de ſpecie, & tñ ipſum non eſt quod prædicatur de ſpecie, ſed quo res denominata gen⁹ dicitur de ſpecie. Declarantur ſingula horum, & primo, ꝙ res diffinita ſit cõis: qm̃ ꝙ ſit primæ intentionis declaratũ eſt ex q̃d nominis ſubſtantiæ primæ. declaraſ ergo dupliciter. ṗmo ſic, oẽ diffinibile vel certitudinaliter ſcibile eſt uniuerſale, qm̃ de ſingularibus non eſt certitudo ĩtellectualis, ſed ſenſus. ſed res diffinita hic eſt diffinibilis, ſeu ſcibilis, qm̃ per artem iſtam ſcitur. ergo. Secundo ſic, id, cuius diffinitio pręsaid prędicatur de pluribus vniuoce, eſt vniuerſale: ſed diffinitio tota rei hic diffinitæ prædicatur de pluribus vniuoce: ergo res hic diffinita eſt vniuerſalis. minor euidenter clara eſt: qm̃ totum hoc, ſ. id quod eſt neq; in ſubiecto exiſtens, neq; de ſubiecto dictum prædicaſ de Socrate & Platone, & cæteris primis ſubſtantijs. Eſt ergo tam res diffinita q̃ diffinitio cõis pluribus, ac ꝑ hoc vtriq; conuenit de ſubiecto dici. Quid autem ſic

Prima parte.q.29.art.1.ad primũ.

H iſta res cõis quæ diffinitur à S. Tho. ĩ prima parte. q. 29. à primo ad primũ exprimitur, & dicitur ꝙ eſt id, quod pertinet ad cõem rationem ſingularitatum indiuiduorũ ſubſtãtiæ. i. eſt modus, quo ſubſiſtunt indiuidua ſubſtãtiarum, vel ſubſtantia habens talem modum, qui vocaſ in cõicabiliter exiſtere. Sortes.n. exiſtit ita in cõicabiliter, ꝙ non poteſt cõicari alteri, ſicut accidens ſubiecto, neq; ſicut vniuerſale particulari, neq; ſicut pars toti: & propterea tres particulas in diffinitione primæ ſubſtantiæ poſuit, duas explicite, & alteram quã declarauimus implicite. Modus aũt iſte cõis eſt oĩbus indiuiduis ſubſtãtiæ, & ideo diffinibilis: & quod ſequitur ad illum cõe eſt oĩbus dictis indiuiduis: & ideo non eſt mirum ſi pręſens diffinitio pluribus conueniat. Et per hæc patet, ꝙ præſens diffinitio non cõuenit rei diffinitæ vt quod, qm̃ res illa quæ eſt incõicabiliter exiſtere, nõ habet hoc. ſ. ꝙ non dicaſ de ſubiecto, qm̃ pluribus cõis eſt, vt expreſſe

E ponit S. Tho. ibi ĩ quæſtione. 30. ab vltimo ad ſecundũ, & euidẽter patet, quia Socrati & Platoni cõe eſt incõicabiliter exiſtere, licet non ſit cõe eis indiuiduationis ṗncipium. Quod vero reliquum eſt. ſ. ꝙ præſens diffinitio conueniat diffinito, vt quo ex eo ſat ſit pro nunc noſſe, ꝙ ideo ſortes eſt quod eſt & neq; eſt in ſubiecto, neq; dicitur de ſubiecto, quia eſt ſubſtantia ṗma. i. quia eſt ſubſtantia incõicabiliter exiſtens. Et ex his patet quid ad rationem in oppoſitum dicendum ſit, ꝙ. ſ. quãuis non dici de ſubiecto repugnet cõi vt quod & è conuerſo, non tñ repugnat rei, quę denominatur cõis vt quo. i. ut modus eſt alterius: ſtat.n. ipſam incõicabilitatẽ exiſtenti cõem denominari, & tñ ex ea oriri in oĩbus in q̃bus eſt ꝙ nullum eorum cõe ſit. Hæc autem q̃ cõformia S. Tho. ſint nemo audet cenſere niſi memor, ꝙ hypoſtaſis idem ſonat quòd ſubſtantia prima, diligenter ſcrutatus fuerit doctrinam eius in locis adductis. & in quæſtione nona de potentia Dei. articulo primo. Nec ei quod dictum F eſt. ſ. ſubſtantiam primam. i. rem naturæ diffinitam, eſſe obſtat diffinitionem per intentionem ſecundam datam eſſe: quoniam logicalis hæc deſcriptio eſt, &c.

Prima parte.q.30.art.4.ad ſcdm.

Potẽtia dei. q.9.ar.1.

Secundæ autem ſubſtantiæ dicũtur ſpecies, in quibus illæ, quę principaliter ſubſtantiæ dicuntur, inſunt: & hæ quidem & harum ſpecierum genera. vt aliquis homo in ſpecie quidem eſt in homine, genus vero ſpẽi animal. ſecundę igiſ hæ ſubſtantię dicunſ: vt eſt homo, atq; aĩal.

Hic ſecundo declarat quid ſint ſecũdæ ſubſtantiæ, dicens, ꝙ ſecundæ ſubſtantiæ ſunt ſpecies, in quibus ſunt primæ ſubſtantiæ, et genera illarum ſpecierum. Vbi nota, ꝙ cum dicitur illas ſpecies eſſe ſubſtantias, in quibus ſunt primæ ſubſtantiæ, intelligitur de eſſe in, ſicut inferius eſt in ſuo ſuperiori eſſentiali: quẽadmodum ſcilicet pars ſubiectiua eſt in ſuo toto vniuerſali, in quo contine G tur: tales ſiquidem ſpecies & earum ſuperiora dicuntur ſubſtantiæ, quia dicunt naturas ſubſtantiarum. ſecundę vero reſpectu primarum quarum naturas dicũt, vt iſta ſpecies homo, & eius genus animal dicunt naturam Sortis & Platonis, quæ ſunt primæ ſubſtantiæ.

In Poſtprędicamentis cap. de priori.

SEd ſtatim occurrit dubiũ q̃uo verificari poſſit ꝙ homo & animal ſint ſecundæ ſubſtãtiæ, & indiuidua. ſ. Socrates & Plato ſint primæ. cũ.n. prius ſit, vt in Poſtprædicamentis dicitur, à quo non conuertiſ conſequentia, & à ſpecie & genere non conuertatur conſequentia ad indiuidua: ſequitur, ꝙ genera & ſpecies ſint priores ſubſtantiæ q̃ indiuidua. declaratur minor in propoſito, iſta conſequentia eſt formalis, Sortes eſt ſubſtãtia, ergo homo eſt ſubſtantia, ſiue accipiatur ſubſtantia à per ſe eſſendo, ſiue à ſuſtando: ſed è conuerſo non valet niſi forte gratia materiæ, vel ex ſuppoſitione aliqua. non.n. valet, homo ſubſtat albedini, ſeu eſt albus, ergo ſortes, vt patet: non ergo ſpecies & genera rationabiliter appella- H tæ ſunt ſecundæ ſubſtantiæ. Ad euidẽtiam huius declarandi ſunt amplius termini quęſtionis, ſ. ſubſtãtia prima, & ſecunda. Subſtantiæ nomen, cum quoddam ſubſtans & ſuſtentans alia ſonet, & quod vere aliorum eſt ſuſtentatiuum ipſum alterius ſuſtentatione non egent, (alioquĩ illud alterum vere ſuſtinens principaliter eſſet) à duabus proprietatibus ſumptũ videtur. ſ. ab actu ſubſtandi alijs, & negatione prioris ſuſtentantis, & ſm acceſſum ad has proprietates, vel receſſum ab eis aliquid dicitur magis vel minus ſubſtantia: & quia vtrunq; horum indiuiduum ſubſtantiæ maxime ſapit, & ſpẽs elongantur aliqualiter ab eis, ideo indiuidua primæ ſubſtantiæ, ſpecies vero ſecundæ ſubſtantiæ merito dicunſ. Patet autem hoc quod dicimus. primo quantum ad negationem, ſ. prioris ſuſtentantis. indiuiduum.n. ſubſtantię caret duplici ſubiecto, ſ. ſubiecto inhęſionis, per oppoſitum ad accidens, ꝙ oportet alicui inhærere, ſi inueniri

debet

debet in rerum natura,& ſubiecto prædicationis,quod nomine reali poteſt vocari ſubiectum inexiſtentiæ, per oppoſitum ad vniuerſalia,quæ non inueniuntur niſi in exiſtentia ſuorum particularium: ſpecies autem ſubſtantiæ,puta homo,etſi careat primo ſubiecto, habet tñ ſecundum.non.n.exiſtit id quod ſignificat ly homo, niſi ſuſtentatum in aliquo hoíe. Et propter hoc Metaphyſicus conſiderans ſubſtãtiam hac proprietate perfectam ſpeciem non eſſe ſubſtantiam dicit in ſeptimo eius. Patet deinde quo ad actum ſubſtãdi alijs, qm̃ indiuiduum ſubijcitur oíbus,quibus ſubijcitur ſpecies tam accidentibus ꝗ̃ ſuperioribus, & vltra hoc ipſi ſpeciei, propter quod maxime ſubſtantia dicta eſt vt in textu dicetur.

Primum & ſecundũ in propoſito dupliciter ſumi poſſunt. Vno modo iuxta illum modum prioris,quo prius eſt à quo non conuertitur in eſſendo cõſequentia, & ſic non ſumitur hic. qm̃ (vt dicetur nec ſpecies, nec indiuiduum eſt hoc modo primum,aut ſecundum: ſed ſunt ſimul: conuertitur.n.conſequentia inter ea in propoſito. Alio modo iuxta illum modum prioris,quo prius dicitur quod eſt cauſa,vel ratio alterius. & non ẽ conuerſo: & hoc modo ſumitur hic. Indiuiduum.n. dicitur prima ſubſtantia,& ſpecies ſecunda,quia indiuiduum eſt ratio ipſi ſpeciei,& ꝙ ſubſtet accidentibus, & ꝙ abſq; ſuſtentaculo exiſtat in rerum natura.ideo.n.homo eſt grãmaticus,quia aliquis homo eſt grammaticus. & ſimiliter ideo homo eſt,quia aliquis homo eſt: homo.n. per ſeipſum nõ eſt niſi apud Platonicos. Ad rationem autem in oppoſitum dicitur dupliciter. primo, ꝙ quia ſermo Ariſtotelis intelligitur de primo & ſecũdo non ſm conſequentiam,ſed ſm cauſalitatem,vt dictum eſt, & argumentum loquitur de priore ſm conſequentiã,ideo nihil concludit,ſed in æquiuoco laborat. & hoc dicitur comparando ſpecies indiuiduis ſignatis. Dicitur ſecundo,ꝙ quia ſingula indiuidua ſignata ab arte relicta ſunt, propter eorum varietatem,& oportet ea ad quandam vnitatem vniuerſalem reducere,vt de his ſtabilis poſſit fieri diſciplina,& conſequens eſt ꝙ oĩa indiuidua ſignata vt ſub hac cadunt arte vnius rationem habeãt: & ſic de eis tractetur: tale aũt vnum eſt indiuiduum vagũ,quod oĩum ſignatorum vim obtinet: & ſic nõ fit comparatio hic inter ſpeciem,& hoc indiuiduum,quid eorũ ſit ꝓus ſubſtantia,puta inter hominem & ſortem. ſed inter ſpeciem & indiuiduum vagum. puta inter hominem & aliquem hominem: conſtat autem ex textu præſentis capituli quod ſm realem exiſtentiam quam nunc conſideramus, iſtæ conſequentiæ conuertuntur,homo eſt ſubſtãtia.ergo aliquis homo eſt ſubſtantia.& ẽ conuerſo: & ſimiliter homo eſt albus.ergo aliquis homo eſt albus & ẽ conuerſo: & ſic quia iuxta hunc modum prioris,ſpecies & indiuiduum ſimul ſunt ſubſtantia: argumentum etiã ſtando in hoc modo non intento, non concludit propoſitum,quia æquiuocat de indiuiduo.quia vero vt dictũ eſt iuxta alium modum prioris hic intentum indiuiduũ tam vagum ꝗ̃ ſignatum eſt prius ſubſtantia: ideo ſimpliciter dicendum eſt indiuiduum eſſe primam ſubſtantiã, & ſpecies ſecũdam. Poteſt autem,& in idem redit, etiã dici deſcendendo ad indiuidua ſignata, ꝙ licet ſpecies puta homo ſit prior,hoc & illo homine,non tamen hoc vel illo.i.licet ſit prior ſingulis: non tamen omnibus,q̃a non inuenitur homo præter omnes homines &c.

Manifeſtum eſt autẽ ex his, quæ dicta ſunt, ꝙ eorum,quæ de ſubiecto dicuntur,neceſſe eſt & nomen & rationem de ſubiecto prædicari: vt homo de ſubiecto aliquo homine prædicat̃. & ratio quoq; hominis de ſubiecto aliquo homine prædicabitur: quidam enim homo & homo eſt,& animal ratiõale mortale. quare & nomen & ratio prædicabitur de ſubiecto. Eorum A vero,quæ in ſubiecto ſunt,in pluribus quidem neq; nomen de ſubiecto,neq; ratio prædicabit̃. In aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de ſubiecto, rationẽ vero impoſſibile eſt prædicari. vt album cũ in ſubiecto ſit,vt in corpore,prædicatur de ſubiecto. dicitur.n.corpus albũ. ratio vero albi nunquam de corpore prædicabitur.

Hæc eſt ſecunda particula huius primę partis. in qua intendens comparare primas ſubſtãtias alijs, duo facit. primo comparat eas cæteris ſm habitudinem quam habet ad alia, vt de ipſa prima ſubſtantia prędicant̃. ſecundo comparat eas cæteris per habitudinem quam habet ad alia, vt ſuſtentans ad ſuſtẽtata. ibi (Alia ergo oĩa etc.) Ad claritatem eorum, quæ hic dicentur, recolẽdum eſt, ꝙ in Anteprædicamentis diuiſa & enumerata ſunt oĩa, quæ ſunt in oĩbus prædicamentis in illa diuiſione. (Eorum quæ ſunt &c.) Et oſtenſum eſt, ꝙ ſunt quatuor.ſ. ſubſtantia vniuerſalis & particularis, accidẽs vniuerſale & particulare: vnde Ariſto. volens cõparare ſubſtantiam particularem alijs, quam habitudinem reliqua tria B membra habeant ad eam tradit. Verum, quia accidens vniuerſale & particulare eandem habitudinem ſeruãt, quo ad prædicationem & ſuſtentationẽ reſpectu primæ ſubſtantiæ, vt patebit, quia vtrunq; eorum eſt in ſubiecto: ideo ea in vnum nunc adunauit membrum cõi vocabulo vocans, ea quæ ſunt in ſubiecto: & quia multum refert quo ad prædicationem an accidentia ſignificẽtur in abſtracto, an in concreto: ideo nouam inuenẽs diuiſionem eorum quæ ſunt in ſubiecto, in duo ea membra ſecuit, abſtracta.ſ.& concreta. Oſtenditur ergo hic habitudo primæ ſubſtantiæ ad tria. Primo.ſ. ad ſubſtantias vniuerſales, ſeu ſecundas, quæ vocantur ea, quæ dicunt̃ de ſubiecto. & dicitur ꝙ ea, quæ tm̃ dicuntur de ſubie- C cto, i. ſecundæ ſubſtantiæ prędicantur de primis ſm nomen & ſm rationem. Secundo ad accidẽtia in aſtracto, & dicitur, ꝙ eorum, quę ſunt in ſubiecto, i. accidẽtium, tam vniuerſalium ꝗ̃ particulariũ, plurima, i. abſtracta, neq; ſm nomen, neq; ſm rationẽ prædicantur de prima ſubſtantia. Tertio ad accidentia in cõcreto, & etiam dicitur, ꝙ in aliquibus eorum, quæ ſunt in ſubiecto. i. in concretis accidentium, nomen nihil prohibet, &c. i. accidentia in concreto prædicantur de prima ſubſtãtia ad ſm nomen, & non ſm rationem. Vbi primo declarãdi ſunt termini, deinde deſcendendum ad ſingula. Prædicari de aliquo, cum nihil aliud importet ꝗ̃ ineſſe ſeu conuenire illi, de quo prædicatur, cõſequens eſt ꝙ prædicari de aliquo ſm nomen, nihil aliud ſit ꝗ̃ nomẽ prædicati conuenire ſubiecto, ita ꝙ nomẽ prædicati ſit etiã nomen ſubiecti. nec refert an tale nomen ſit ſubiectũ ſm ſubſtantiam, aut ſm qualitatem, vel quodcũq; aliud extraneum. ſufficit.n. ꝙ nomen illud eius aliquo modo no- D ta ſit eſſentialiter, vel denominatiuæ, intrinſece vel extrinſece, & ſimiliter ſequitur ꝙ prædicari ſm rationem nihil aliud ſit ꝗ̃ rationem prędicati conuenire ſubiecto, ita ꝙ ratio prædicati ſit etiam ratio ſubiecti. nec refert an ratio prędicati ſit tota ratio ſubiecti, an ſit pars rationis. dummodo ſit pars intrinſeca, quod dico propter ea quæ cadũt in ratione vt addita, ſicut ſubiectum eſt pars rationis accidentis, & corpus animæ. His prælibatis clara eſt ſententia trium dictorum. ſecundæ ſiquidem ſubſtantię dicuntur de primis ſm nomen & rationem, quia nomen earum eſt nomen primarum, & ratio earum eſt ratio primarum. homo.n. dicitur de aliquo homine ſm nomẽ, quia aliquis homo vocatur homo, & ſm rõnem, quare diffinitio hominis, puta animal rationale, eſt diffinitio alicuius hoĩs. Dicit autem Ariſt. hoc eſſe manifeſtũ ex dictis, quia huius manifeſtatio ſequitur ex dictis in illa regula Anteprædicamentali (qñ alterũ de altero prædicatur.) 1.regu.

prædicatur.)ſi.n.ſecundæ ſubſtantię ſunt ea,quę de ſubiecto.i.prima ſubſtantia dicuntur.ſ. tanq̃ de inferiori. hoc.n.importat dici de ſubiecto.& ratio cuiuſq; ſubſtātiæ dicitur de ea:ſequitur ꝙ ratio ſecundæ ſubſtantię dicatur etiam de prima. Accidentia vero in abſtracto nec ſm nomē,nec ſm rationē de primis ſubſtantĳs dicunẽ, quia nullo modo de eis prędicantur:non.n. Sortes dicit albedo,aut quantitas,nec ratio albedinis, aut quantitatis eſt ratio Sortis. Accidentia autē in concreto ſm nomen quidem dicuntur de primis,quia noīa eorum conueniunt illis.Sortes.n.vocaẽ Philoſophus filius Socratis,quoddam quantum,&c.Ratio autem de hoc reddita ab Ariſtotele in textu dicente, album cū in ſubiecto ſit vt in corpore prædicatur de ſubiecto : dicitur.n.corpus album,non eſt ſic intelligēda,ac ſi velit dicere, ideo album prędicatur de ſubiecto ſm nomen, quia eſt in ſubiecto.iſta.n.ratio ſi valeret concluderet ꝙ etiam accidens in abſtracto prædicatur de ſubiecto ſm nomen,quia eſt in ſubiecto:albedo.n.nō niſi in ſubiecto corpore eſt: ſed intelligenda eſt ſic,ꝙ cum album ſit in ſubiecto non ſolum ſm rem,ſed etiam ſm modum ſignificandi.i.ſignificet per modum exiſtentis in ſubiecto quod eſt corpus, neceſſe eſt album de corpore prædicari ſm nomen. Et propter hoc tetigit differentiam inter accidens concretum & abſtractum,ex qua oritur hæc,quę nunc tractaẽ differentia in prędicādo,de prima ſubſtantia ſm nomē. ideo namq; abſtractum nō prędicatur de prima ſubſtantia,quia ſignificat nō per modum adiacentis, ſed ꝑ modum per ſe ſtantis,& conſequenter denominātis ſubiectum. Secundum rationē vero impoſſibile eſt accidentia in concreto prædicari de prima ſubſtantia: qm̄ ratio eorum non poteſt eſſe diffinitio,aut pars intrinſeca diffinitionis primæ ſubſtantiæ:albi.n.diffinitio nec eſt diffinitio alicuius corporis, nec pars diffinitionis eius vt de ſe patet.Nec eſt opus hic dubitare quō album non prædicetur ſm rationem, ſi diligenter notata eſt expoſitio terminorū:ex illa.n. apparet ſophiſma æquiuocationis committi,ſi ex eo ꝙ aliquod corpus non ſolum eſt albū, ſed ēt diſgregatiuum viſus. concludaẽ ergo album prædicatur ſm rationem : æquiuoce.n.accipitur prædicari ſm rationem,vt & inferius amplius explanabitur, &c.

Alia vero omnia aut de ſubiectis dicunẽ primis ſubſtantĳs,aut in ſubiectis eis ſunt.hoc aūt manifeſtum eſt ex his, quæ per ſingula proponuntur.vt animal de homine prædicatur: ergo de aliquo homine prædicabitur. nam ſi de nullo aliquorum hominum, neq; omnino de homine.Rurſus color in corpore eſt:ergo & in aliquo corpore:nam ſi nō in aliquo ſingulorum, nec omnino in corpore . Quare alia omnia aut de ſubiectis primis ſubſtantĳs dicuntur, aut in ſubiectis eis ſunt. Non ergo exiſtētibus primis ſubſtantĳs impoſſibile eſt eē aliquid aliorum. omnia.n.alia aut de ſubſtantĳs eiſdem dicunẽ, aut in ſubſtantĳs eiſdem ſunt.

Hic ſecundo comparat primas ſubſtātias oībus alĳs ſm habitudinem ſuſtentantis ad ſuſtentata, & duo docet.primo ꝙ primæ ſubſtantiæ ſuſtētant oīa alia.ſecundo ꝙ ſine ipſis nihil eſſe pōt. Primum proponit concludendo ex dictis quandam vniuerſalem de prædicato diſiuncto.ſ.ꝙ oīa alia aut de ſubiectis ꝑncipalibus ſubſtantĳs dicunẽ,aut in eis ſunt,& declarat eam inductiue . & primo in illis,quę dicuntur de ſubiecto.i.in ſecūdis ſubſtantĳs,dicens: ꝙ animal dicitur de hoīe,ergo de aliquo homine:& probat conſequentiam,quia ſi de nullo hoīe dicitur,ergo nec de hoīe:deinde in his,quæ ſunt in ſubiecto,dicens:quod color eſt in corpore,ergo in aliquo cor-

E pore,& probat ſimiliter ſequelam, quia ſi in nullo corpore eſt:ergo nec in corpore, & ſic habetur primum.

Secundam vero.ſ.ꝙ ſine primis ſubſtantĳs impoſſibile eſt aliquid eſſe, deducendo ex prima docet ſubdens: non ergo exiſtentibus primis ſubſtantĳs impoſſibile aliquid aliorum eſſe,& probat ſequelam,quia iam dictum eſt,ꝙ oīa alia ſubſtentantur in primis, aut quia dicūtur de eis,aut quia ſunt in eis : cōſtat aūt ꝙ remoto eo quod ſuſtinet,neceſſe eſt reliqua ruere. Notandum eſt primo,ꝙ Ariſto.volens probare oīa alia aut dici de primis ſubſtantĳs,aut eſſe in illis, quo ad ſecundas ſubſtantias tetigit genera,& quo ad accidentia tetigit accidentia in abſtracto:vtrunq; aūt eadem ratione fecit,quia et genera remotiora ſunt à primis ſubſtantĳs q̃ ſpecies, & accidentia in abſtracto q̃ in concreto: & conſequēter ſi illa, quæ remotiora ſunt non poſſunt eē ſine primis ſubſtantĳs,à fortiori nec ſpēs,nec concreta proximiora eſſe poterunt ſine eis. Dubitatur ſecundo hic cōiter, quō va- Ca.5.de cō tatibus.

F leat proceſſus Ariſt. Tum quia Porphyrius dixit (ꝙ destructis ſingulis aīalibus remanet adhuc aīalis ratio) & ſimilis ratio ē de hoīe,ꝙ deſtructis oībus hoībus adhuc remanet diffinitio hoīs:remanentibus autē diffinitionibus hoīs & aīalis,conſtat ꝙ aīal poteſt prædicari de homine,& ſic peremptis oībus hoībus animal de homine dicetur: & tñ de nullo homine,quod contra præſentem eſt textum. Tum qm̄ ab inferiori ad ſuum ſuperius negatiue non valet argumentum:non.n. valet,homo nō currit,ergo animal non currit:& tñ Ariſto.procedit hic ab inferioribus,à ſingularibus.ſ. ad ſuperiora,vt patet. ergo &c. Ad hoc dubium breuiter dicitur,ꝙ aliquid dici de alio contingit dupliciter. Vno modo abſolute,& ad hoc ſufficit habitudo & connexio terminorū: & hoc modo aīal dicitur de homine, & tñ de nullo, ſicut nulla roſa exiſtente, ſubſtantia dicitur de roſa : & tñ de nulla roſa:& hoc concludit authoritas Porphyrĳ, nec oppoſitum ſentit Ariſtot. Alio modo ſm realem exiſtentiam.

G Voco aūt prædicari aliquid de aliquo ſm realē exiſtentiam,qñ prędicatum ineſt ſubiecto in rerum natura exiſtenti.& hoc modo loquitur hic Ariſto. de prædicatione,quod patet ex hoc quod concludit quod deſtructis primis ſubſtantĳs impoſſibile eſt aliquid remanere.conſtat.n.ꝙ hoc intelligitur ſm realem exiſtentiam,& non ſm eſſe intellectuale.dixit.n.hoc correlarium impariēs doctrinæ præceptoris ſui Platonis,qui eas, quas nos ſecundas ſubſtantias dicimus, non ſuſtentari in iſtis indiuiduis dixit.ſed per ſe eſſe ſeparatas ab iſtis ſm eē reale. Secundum exiſtentiam autem realem loquendo,cōſtat ꝙ ſi aīal non inuenitur in hoc vel in illo homine, ꝙ nec in hoīe inuenitur:qm̄ non inuenitur in rerum natura,niſi hic vel ille. Ad aliam obiectionem dicitur,ꝙ Ariſto. non arguit per locum ab inferiori ad ſuperius,ſed per locum à partibus ſufficienter enumeratis . vt patet ex illa negatiua.nam ſi de nullo homine,ergo nec de homine. locus aūt à partibus ſufficienter enumeratis in ꝓdicatis

H ſm realem exiſtentiā: tenet etiā negatiue,vt patet dicendo,nec hic,nec hic,nec ille,&c.currit.ergo hō non currit:ſecus autem eſt in prædicatis intentionalibus, &c.

Secundarum vero ſubſtātiarum, magis ſubſtantia eſt ſpecies q̃ genus : propinquior enim eſt primæ ſubſtantiæ.Siquis enim aſſignet primam ſubſtantiam quid eſt, euidentius & conuenientius aſſignabit ſpeciem proferens q̃ genus.vt quendam hominem aliquis aſſignans, manifeſtius aſſignabit,hominem q̃ animal aſſignans:illud.n.proprium magis alicuius hominis,hoc autem cōius . Et cum aliquā arborem aſſignabit manifeſtius aſſignabit cum arborē reddiderit,q̃ plātam.Amplius primæ ſubſtātię,

eo ꝙ

eo ꝙ alijs omnibus ſubiectæ ſunt, & alia omnia aut de his prædicantur, aut in eis ſunt, ideo maxime dicuntur ſubſtantiæ. Sicut autem primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habēt, & ſic ſpecies ad genus ſe habēt. ſubiacet enim ſpecies generi. genera enim de ſpeciebus prædicantur, ſpecies autem cum generibus non conuertuntur. quare & ex his *ſpēs magis gn̄e ſubſtantia eſt.

* Al'l. addit, ex his manifeſtū quòd.

Hæc eſt tertia particula huius primæ partis, in qua comparare intendens ſecundas ſubſtātias inter ſe, & primas inter ſe, tria facit. Primo nanq; cōparat ſpecies generibus dicens ſpeciem eſſe magis ſubſtātiam genere. et probat duplici ratione. Quarū prima eſt, ſubſtātia propinquior primæ ſubſtantiæ eſt magis ſubſtantia: ſpecies eſt propinquior primæ ſubſtantiæ q̄ genus: ergo ſpecies eſt magis ſubſtantia. maiorem nō aliter probat, quia ex ſe euidēs eſt. ſicut. n. propinquius maxime calido eſt calidius, ita propinquius maxime ſubſtātię eſt magis ſubſtantia. Maiorem vero probat ſic, quod euidentius & conuenientius notificat quod eſt prima ſubſtātia, eſt illi propinquius: ſpecies eſt huiuſmodi reſpectu generis: ergo. Maiorem huius proſyllogiſmi probat ſic, quod eſt proprium magis primæ ſubſtantiæ eſt illi propinquius: cōia. n. egent aliquo appropriante, vt ꝓpinqua ſint huic magis q̄ illi. quod euidentius et cōuenientius ipſam manifeſtat eſt magis propriū: vniuſcuiuſq;. n. cognitio ex proprijs eius pendet. ergo quod euidētius & conuenientius manifeſtat qd eſt p̄ma ſubſtātia eſt illi ꝓpinquius.

Secunda vero ratio ad hoc poſita ibi. (Amplius principales) eſt talis, ſicut ſe habent primæ ſubſtantiæ ad oīa alia. ſ. ſpecies genera et accidentia, ita ſe habet ſpecies ad genus: ſed primæ ſubſtantiæ, quia ſubiacent oībus, ideo maxime ſubſtantię dicuntur: ergo ſpecies, quia ſubiacet generi, & non ē cōuerſo. genus enim prædicatur de ſpecie & non ē conuerſo (vt Porphyrius docuit) ſequitur ꝙ ſit magis ſubſtantia quàm genus, &c.

Cap. de ſpē

Ipſarum vero ſpecierum, quæcunq; nō ſunt genera, nihil magis alterū altero ſubſtantia eſt. nihil. n. familiarius aſſignabis de aliquo homine hoiem aſſignādo, q̄ de aliquo equo, equum.

Hic ſecundo comparat ſpecies ſpecialiſſimas inter ſe docens, ꝙ nulla earum eſt magis ſubſtātia q̄ alia. & probat hoc, reaſſumendo medium primæ rationis nunc dictæ. ſ. ſubſtantia propinquior primę eſt magis ſubſtātia; nulla ſpecies, quæ non eſt genus. i. ſpecialiſſima, eſt propinquior primæ ſubſtantiæ. ergo. & declaratur minor, quia nihil familiarius, ideſt magis proprie indicat quid eſt aliquis homo, quàm homo, et quid ſit aliquis equus, quàm equus, & ſic de alijs, &c.

Similiter autem & in primis ſubſtātijs, nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt. nihil. n. magis aliquis homo ſubſtantia eſt, q̄ aliquis bos.

Hic tertio comparat primas ſubſtantias inter ſe, docens ſimiliter ꝙ nulla earum eſt magis ſubſtantia quàm alia, contentus ſuperioribus dictis, ſolam exempli manifeſtationem addens, &c.

Merito autē poſt principales ſubſtantias ſola aliorum omnium ſpecies & genera dicuntur eſſe ſecundæ ſubſtātiæ. Eorum enim, quę prædicantur primas ſubſtantias ſola hæc indicant. aliquem. n. hominem ſiquis aſſignauerit quid eſt, ſi ſpeciē protulerit conuenientius aſſignabit, q̄ ſi genus & manifeſtius faciet aſſignando hominem q̄ animal. Aliorum vero quicquid aſſignauerit quilibet, aſſignabit extraneę: ve-

A lut album, aut currit, aut quodcūq; talium reddens. Ergo merito hæ ſolæ aliorū ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Amplius primæ ſubſtantiæ, eo ꝙ alijs omnibus ſubijciant, vel in ipſis ſunt, idcirco proprijſſime ſubſtantię dicuntur. Sicut autem primæ ſubſtātiæ ad omnia alia ſe habēt, ita primarum ſubſtantiarum genera & ſpecies ad omnia reliqua ſe habent. de his enim omnia reliqua prædicantur. aliquem enim hominem dices grāmaticum eē: ergo & aial & hominem grāmaticum dices. ſimiliter autem & in alijs.

Hæc eſt quarta & vltima pars huius primæ, in qua intendens reddere rōnem eius, quod in principio huius capituli dixerat. ſ. ꝙ ſecundæ ſubſtantiæ ſunt ſpecies & genera, in quibus ſunt primæ, duas rationes ad hoc adducit. Quarum prima talis eſt: ea ſola ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, quæ indicāt quid ſunt primæ: ſed ſola genera & ſpecies indicant quid ſunt primæ ſubſtantię, licet diuerſimode, quia ſpecies familiarius indicat q̄ genus, vt dictum eſt: ergo ſola genera & ſpecies ſunt ſecundæ ſubſtantiæ. maior ex ſe euidens relinquitur, quia ſolum id quod pertinet ad naturam primæ ſubſtantię eſt ſubſtantia: cætera. n. accidētia. Minor vero declaratur in ſingulis prædicamentis, quo ad ipſam exponentem affirmatiuam. ſ. ꝙ ſpecies & genera huiuſmodi indicāt quid primarum ſubſtantiarum, qm̄ interrogationi, quid ſit aliquis homo, conuenienter aſſignatur reſponſio proferēs tam ſpēm q̄ genus: manifeſtius tn̄ dicens hoiem q̄ aīal. & quo ad alteram exponētem negatiuam. ſ. omnia alia à ſpeciebus & generibus non indicant quid primarum ſubſtantiarum: qm̄ aſſignationes & reſponſiones extraneæ à quæſtione quid, non indicant quid: clarum eſt aūt ꝙ quęrenti quid eſt aliquis homo extranea reſpōſio eſt

C dicens, ꝙ eſt albus, aut currens. hæc. n. qualitates & diſpoſitiones ſortis oſtendunt, & non indicāt eius ſubſtantiam. Secunda autem ratio poſita ibi. (Amplius principales ſubſtantiæ) talis eſt, ſicut ſe habēt primæ ſubſtantiæ ad oīa alia, ita ſe habent ſpecies et genera ſubſtantiarum ad reliqua oīa. Sed primæ ſubſtantiæ ex eo ꝙ oībus alijs ſubiacent, proprie dicuntur ſubſtantię: ergo genera & ſpecies dicendæ ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, ex eo ꝙ oībus reliquis ſubiacēt, quod declaratur, quia oīa reliqua de ſecundis ſubſtantijs prędicantur: quod declaratur, qa accidentia, quæ reliqua ſunt, ſicut prædicantur de p̄mis ſubſtantijs, ita de ſecundis. Si. n. aliquis homo eſt grammaticus, ſequitur, ergo homo eſt grāmaticus, ergo aīal eſt grammaticum, &c. Notandum eſt, ꝙ quia Ariſto. adhuc non diſtinxit differentias ſubſtantiarum ab ipſis ſubſtantijs, & differentiæ ipſæ ſm veritatē non ſunt alię res, à rebus quarum ſunt differentiæ, & etiam eo modo quo diſtinguuntur ab eis, ad idem genus reducuntur, in

D quo reponuntur res, quarum ſunt differentiæ, ideo per ly oīa generibus & ſpeciebus primarum ſubſtātiarum, non intellexit niſi accidentia, quæ condiſtincta ſunt ſuperius contra ſubſtantias, & vere alia ſunt ab eis, & ad idem genus non reducuntur. Et propter hoc ſoluit obiectio contra primam rōnem qūo omnia alia à generibus & ſpeciebus extraneæ aſſigneot primas ſubſtantias, cū differentiæ ſubſtantiarum intrent quidditates earū: iam enim patet, ꝙ differētię nō continent ſub ly oīa alia, etc.

Cōmune eſt autē omni ſubſtantiæ in ſubiecto non eſſe. prima. n. ſubſtantia neq; de ſubiecto dicitur, neq; in ſubiecto eſt. Secundarū vero ſubſtantiarum conſtat quidem etiam ſic, ꝙ nulla eſt in ſubiecto. etenim homo de ſubiecto aliquo hoīe dicitur, in ſubiecto autē nullo eſt:

neq;

neq; enim i aliquo homine homo eſt. ſimiliter animal de ſubiecto quidem dicitur aliquo homine, non eſt autem animal in aliquo homine. Amplius, eorum, quæ ſunt in ſubiecto, nomen quidem de ſubiecto aliquando nihil prohibet prædicari, rationem vero impoſsibile eſt prædicari, ſecundarum vero ſubſtantiarum de ſubiecto ratio prædicabitur & nomen, rationem enim hominis & animalis de aliquo homine prædicabis, ergo nō erit horum ſubſtantia, quę ſunt in ſubiecto.

Hęc eſt ſecūda pars principalis huius capituli, in qua intendens tradere proprietates ſubſtantię, iuxta numerum proprietatum, ſex facturus eſt. Circa primā autem tria facit. primo eam ponit dicens, ꝙ cōe eſt oī ſubſtantiæ in ſubiecto non eſſe: & probat dupliciter. Primo inductiue, qm̄ neq; primæ ſubſtantiæ ſunt in ſubiecto, vt patet ex diffinitione eius aſsignata, qua dictū eſt, ꝙ neq; dicitur de ſubiecto, neq; eſt in ſubiecto: neq; ſecūdæ ſubſtantiæ ſunt in ſubiecto ſiue ſpecies ſint, vt homo, ſiue genera, vt animal: hæc. n. & ſi de ſubiecto dicantˀ aliquo homine, in nullo tamē ſubiecto ſunt: ſi. n. eſſent in ſubiecto, ſubiectum illud eſſet aliquis homo: nunc autem iſta non ſunt in aliquo homine, vt in ſubiecto ſunt accidentia: manifeſte. n. liquet, ꝙ neq; homo, neq; animal eſt accidens alicuius hominis. Deinde probat ratione ſpeciali quo ad ſecundas ſubſtantias ſic, ea, quæ ſunt in ſubiecto, prædicari poſſunt de primis ſubſtantijs ſm nomen & non ſm rationem, vt patet ex dictis. ſecundæ ſubſtantiæ prædicantur de primis ſm nomen & ſm rationem: ergo ſecundæ ſubſtantiæ non ſunt de numero eorum, quę ſunt in ſubiecto. omnia clara ſunt ex textu et ſupradictis, vbi declaratū eſt quid importet eſſe in ſubiecto: eius. n. negatio conuenire nūc dicitˀ omni ſubſtātiæ &c.

In hoc eodē cap.

Non eſt autem proprium ſubſtantię hoc: ſed & differentia eorum eſt, quæ in ſubiecto non ſunt. bipes enim & greſſibile de ſubiecto quidem homine dicitur, in ſubiecto autē nullo eſt. non. n. in homine eſt bipes, neq; greſsibile. Ratio quoq; differentiæ de illo dicitur, de quo ipſa differentia prædicatur. vt ſi greſsibile de homine dicitur, & ratio greſsibilis de homine prędicabitur: eſt enim homo greſsibilis.

Hic ſecundo declarat quare cōe dixerit non propriū ſubſtantiæ in ſubiecto non eſſe, & dicit ꝙ hoc, ſ. non eſſe in ſubiecto, non eſt proprium. ſ. quarto modo, ꝙ conueniat ſemper, omni, & ſoli ſubſtātiæ. qm̄ conuenit etiam differentijs ſubſtātiarum in ſubiecto non eſſe. & probat hoc vtens medio rationis nunc dictæ ſic, ea, quæ ſunt in ſubiecto, dicūtur de ſubſtantia ſm nomē quādoq;, ſed nunq̄ ſm rationem: differentię ſubſtantiarum dicūtur de ſubſtantijs ſm nomen & ſm rationem: ergo differētię ſubſtantiarum non ſunt de numero eorum, quę ſunt in ſubiecto. Declaratur minor exemplariter, accipiēdo greſsibile pro differentia cōtractiua animalis ad hominem. greſsibilis nanq; vocatur homo, & eius ratio hominis rationem conficit. Nec obſtat ſi differentia diffinitionē nō habet, ſicut nec generi generaliſsimo hoc obſtat. qm̄ ratio cōius quid ſonat q̄ diffinitio licet (quia in habentibus diffinitionem ratio eſt diffinitio) quarę ſynonymis vtam nrimportat ſiquidē ratio formalē et diſtinctum conceptū rei, quęcunq; ſit illa, ſiue diffinibilis, ſiue non.

Diuiſione ſecunda.

Non nos vero conturbent ſubſtantiarū partes, quæ ita ſunt in toto, quaſi in ſubiecto ſint: ne forte cogamur confiteri nō eas eſſe ſubſtan-

E tias. non enim ita ea, quæ ſunt ineſſent alicui in ſubiecto dicebantur, quaſi vt partes.

Hic tertio excludit quandam inſtantiam quæ contra aſsignatam omni ſubſtantiæ eōem proprietatem fieri poſſet, & eſt talis: partes ſubſtantiarum. puta caput manus, &c. ſunt in ſubiecto. probatur. qm̄ ſunt in toto. ſ. in prima ſubſtantia quæ ſubiectum eſt, & ſuſtentant eas. ergo ſi conuenit omni ſubſtantiæ in ſubiecto nō eſſe: ſequitur ꝙ partes ſubſtantiarum nō ſint ſubſtantiæ quod eſt manifeſte falſum: ſubſtantia. n. non niſi ex ſubſtātijs conſtare poteſt. Hanc obiectionem ſoluit ex diffinitione in anteprędicamentis aſsignata illius termini (eſſe in ſubiecto) & dicit illa, quę ſunt in aliquo vt in ſubiecto nō ſunt in illo vt partes eius. qm̄ cum diffiniebatur (eſſe in ſubiecto) dicebatur ꝙ in ſubiecto eſſe eſt eē in aliquo, nō ſicut partem. ex ipſa ergo vocabulorum ratione: ſoluitur inſtantia: quoniam aliud eſt eē in aliquo ſicut partes & aliud eſſe i aliquo vt in ſubiecto: hic enim modus

Diuiſione ſecunda.

F eſſendi in: excludit illum, & è conuerſo, &c.

Ineſt autem ſubſtātijs & differentijs omnia vniuoce prædicari. Omnia. n. quæ ab his prædicata ſunt, aut de indiuiduis prædicantur, aut de ſpeciebus. à prima nanque ſubſtantia nulla eſt prædicatio: de nullo enim ſubiecto dicitur. Secundarum vero ſubſtantiarum ſpecies quidem de indiuiduo prædicatur: genus autem & de ſpeciebus & de indiuiduo. ſimiliter autem & differentię & de ſpeciebus & de indiuiduis prędicantur. Rationem etiā ſuſcipiunt primæ ſubſtantiæ ſpecierum & generum, & ſpecies generis: quæcunq;. n. de prædicato dicuntur eadem & de ſubiecto dicentur. Similiter autem & dif-

G ferentiarum rationem ſuſcipiunt ſpecies & indiuidua. uniuoca aūt erant quorum & nomen commune eſt & ratio eadem. Quare oīa quæ à ſubſtātijs & differentijs ſunt vniuoce dicūtur.

Hic ponitur ſecunda proprietas ſubſtantię, non oīs, ſed ſecundę: non ſolius, ſed etiam differētiarum eius. & dicitur, ꝙ ineſt ſubſtantijs et earum differentijs, ꝙ oīa, ſ. prędicata inuenta in eis vniuoce prędicētur. Vbi aduertendum eſt, ꝙ iſta proprietas, ſ. vniuoce prędicari (licet vt videbitur non inueniatur niſi in ſecundis ſubſtantijs & earum differentijs) ab Ariſtotele tn̄ nō eſt hic attributa ſubſtantijs ſecundis & differentijs, ſed attributa eſt ſubſtantijs in communi & differentijs hoc modo, ꝙ omnia, quę inueniuntur in earum latitudine prędicata, oportet eſſe prędicata vniuoca. vnde ſubiectum iſtius proprietatis, proprie loquēdo, eſt hoc quod dico: omne prędicatum ſubſtantię, ſeu in ſubſtantia inuentum. erit

H autem hoc manifeſtius, cum ad ſeriem textus veniemꝰ. ex ipſa. n. clare hic ſenſus habetur. Aduertendum quoq; eſt, ꝙ Ariſto. ponit proprietatem prędicati ſubſtantię, prędicati vniuoce, nō de hoc vel illo, ſed ſimpliciter: vel quia ſola prędicata ſubſtantię vniuoce dicuntur de eo quod eſt ſimpliciter, & primum ſubiectum oīum, i. prima ſubſtantia, vel quia ſola prędicatio vniuoca conuenit prędicato ſubſtantię: qm̄ dicuntur tantum de indiuiduis & ſpeciebus ſubſtātię. de quibus (vt patet in textu) vniuoce dicūtur. prędicatis ſiquidem accidentium, etſi cōueniat prędicatio vniuoca, non tn̄ ſola, ſed etiam denominatiua: album. n. dicitur de homine non ſm rationem, vt dictum eſt. His pręlibatis ſcito, ꝙ Ariſto. declaraturus propoſitū ſic procedit. Primo declarat, quę ſint ea, quę ſunt prędicata ſubſtantię, & hoc vt inſinuet pro quibus diſtribuit, ly omnia, qm̄ abſolute propoſuit dicens, ꝙ ineſt ſubſtantijs & differentijs ex his omnia

vniuoce

vniuoce prædicari. Deinde adducet rationem ad propoſitum probandum ibi. (Secũdarum vero ſubſtantiarũ.) Et qm̃ prędicatum relatiue dicitur ad ſubiectum, declarat quæ ſint prædicata ſubſtantiæ ex ſubiectis dicens, ꝙ oĩa, quæ à ſubſtantijs & differentijs prædicata efficiuntur, aut dicuntur de indiuiduis, aut de ſpeciebus. & probat hoc, quia ſi eſſet aliquod aliud prædicatum ſubſtantiæ, illud eſſet ipſa ſubſtantia prima: hęc. n. eſt, quæ neq; de ĩdiuiduis, neq; de ſpeciebus dicitur: ſed à prima ſubſtãtia nulla eſt prædicatio: qm̃ de nullo dicitur ſubiecto. ergo ſolum ea, quæ de indiuiduis & ſpeciebus prędicantur, prædicata ſubſtantiæ ſunt: hæc autem ſunt ſecundæ ſubſtantiæ & differentiæ earum: vnde ſi probatum fuerit, ꝙ omnes ſecundæ ſubſtantiæ & earum differentiæ, prædicantur vniuoce, erit ſufficienter declaratum intentum. Sed anteq̃ vltra procedatur tria notanda ſunt. Primo notandum, ꝙ Ariſto. dixit oẽ prædicatum ſubſtantię dici aut de ſpeciebus, vt genus & differentia, aut ſaltem de indiuiduis in numero plurali, vt ſpecies (non quia opinatus fuerit oẽm ſpeciem oportere habere plura indiuidua in eſſe naturali: qm̃ hoc patet eſſe falſum de cœleſtibus ſpeciebus, ſed qm̃ opus eſt omni ſpẽi non repugnare prædicari de pluribus, ſaltem ſm eſſe quod ha-

B bet in iotellectu) neceſſe eſt. n. vt vniuerſalis rationẽ habeat, & conſequenter ꝙ multa ſub ſe contineat. Secundo notandum eſt, ꝙ ſignificanter Ariſtot. probans ꝙ à prima ſubſtãtia nulla ſit prædicatio non dixit, quia non dicitur de ſubiecto, ſed dixit quia de nullo dicitur ſubiecto: vt per ly nullo excluderet & ſubiectum inferius, & ſubiectum inhæſionis: prædicatio nanq; ex natura ipſarum eerum non ſolum conſurgit ex habitudine ſuperioris ad inferius, ſed etiam accidẽtis ad ſubiectum: & propterea ad probandum ꝙ aliquid nullo modo prædicet̃, non ſufficit dicere ꝙ caret inferiori, ſed etiã oportet addere ꝙ caret ſubiecto, cui inſit. Accidẽs. n. indiuiduale, puta hoc album prædicatur de Socrate, & tñ non dicit̃ de ſubiecto inferinri: à prima autem ſubſtantia, qm̃ om-

C ni ſubiecto caret, nulla oĩno eſt prædicatio. Tertio notandum eſt, ꝙ à prima ſubſtantia nullam fieri prædicationem poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſm ſe, ſeu ex ſe, & ſic eſt verum. Alio modo ex intellectu, & ſic eſt falſum. Dico autẽ prædicari ex ſe, aut ex intellectu, non ꝙ opinarim aliquid prædicari abſq; intellectu: qm̃ prædicatio ipſa opus eſt intellectus, & conſequenter abſq; ipſo fieri nequit: ſed quia aliquid eſt, quod ex ſolo intellectu componente habet ꝙ prædicetur, & hoc dixi prædicati ex intellectu, & aliquid eſt, quod ex natura ſua habet ꝙ prædicati rationem induere debeat in intellectu componente, &c. Quæ aũt ſint iſta, & quæ illa ex natura prædicationis ſumendum eſt. Prędicatio affirmatiua vera, de qua eſt ſermo, exigit tria. ſ. aliquam diſtinctionem, & aliquam identitatem extremorum, & alterum extremum reſpicere alterũ vt formale materiale. diſtinctionem ſiquidem exigi fateri cogit ipſa pluralitas præ-

D dicati & ſubiecti: idẽtitatem vero ipſa compoſitio prædicati cum ſnbiecto per copulam verbalẽ denotata: habitudinem autẽ formæ ad materiam regula illa ſuadet, quæ dicit, ꝙ prędicata tenentur formaliter, ſubiecta aũt materialiter. Hęc autem, etſi quodãmodo in oĩbus inueniantur veris et affirmatiuis enuntiationibus (diſſimiliter tñ.) In quibuſdam. n. inueniuntur ex ipſis extremorum ſignificatis, etiam ſi intellectus propoſitionem non formaret. vt patet in iſtis, homo eſt albus, Sortes eſt homo, &c. manifeſte. n. patet, ꝙ & diſtinctio & identitas quędam eſt inter extrema iſta extra propoſitiones: & ꝙ alterum eorum vt alterius forma eſt: tam. n. accidens q̃ ſuperius formæ rationem habet. In quibuſdam aũt non inueniuntur hæc ex meritis terminorum, ſed tantummodo ex ipſa intellectus ꝓpoſitione. vt patet in iſta, ſortes eſt ſortes. extrema. n. hic nullam extra propoſitionẽ diuerſitatem habent, ſed intellectus vſus vno & eodem

A termino bis extremũ vtrunq; confecit: & ſimiliter Sortes non habet in ſe, vnde Sortis formale, aut cuiuſq; alterius ſit, ſed habet potius vnde oĩum materia & ſubiectũ ſit. Vnde ille terminus eſt, à quo ſm ſe poteſt fieri prędicatio, qui ex ſe habet habitudinem ad alium, vt formale ad materiale. Ab illo vero ex itellectu poteſt ſumi prædicatio, qui ex ſe non habet ꝙ aliũ reſpiciat ut forma materiam. Nec eſt opus alias conditiones repetere: qm̃ implicite io hac continentur: oportet nanq; ſi aliquid ex ſe eſt alterius formale eſſe aliquo modo diſtinctum: qm̃ rationes formæ & materiæ valde oppoſitæ ſunt, vt Commentator dicit in libro de Aĩa, & eſſe aliquo modo idẽ, alioquin non eſſet illius formale. Quia ergo prima ſubſtantia ex ſe non habet ꝙ alterius formale ſit, &c. licet ex intellectu hęc quodammodo participet, ideo abſolute Ariſto. dixit, ꝙ ab ea nulla eſt prædicatio. Nec oportuit cum diſtinctione loqui, qm̃ illud eſt de vnaquaq; re verum iudiciũ abſolute, quod ex proprijs ipſius rei certitudlnem ſumit. Ad ſeriẽ ergo textus redeundo, qm̃ perduxerat narrationẽ ſuam vſq; ad hoc, ꝙ omne prædicatum ſubſtantiæ eſt ſecunda ſubſtantia, vel differentia ſubſtantiæ: oſtendit nunc conſequẽter, ꝙ tam ſecundæ ſubſtantiæ q̃ earum differentię prædicantur vniuo-

t. de Aĩa. Tex. 6.

B ce, tali ratione: oĩa, quæ prædicantur ſm nomen & ſm rationem, de indiuiduis ſubſtantiæ, &c. prædicant̃ vniuoce: ſecundæ ſubſtantiæ & earum differẽtię prædicant̃ ſm nomen & rationem. ergo &c. huius autem rationis primo ponit minorem explicite continentem vtraſque ſecundas ſubſtantias, ſpecies ſcilicet genera, & etiã differentias. & primo ꝙ prædicentur ſm nomen, vt aperte patet: deinde ꝙ prædicentur ſm rationem, & totum de ſe liquet. vltimo ponit non maiorem, ſed eius probationem, quæ eſt diffinitio vniuocorum dicens. Vniuoca autem ſunt, &c. & eſt manifeſta probatio à diffinitione ad diffinitum. Vbi clara luce apparet, ꝙ ſimpliciter vniuoca Ariſtoteles vocat vniuoca eſſentialiter, & ꝙ idem

C eſt apud eũ prædicari noĩe & ratione, & prædicari vniuoce: aliter prædicari vniuoce etiam de primis ſubſtantijs conueniret etiam accidentibus. & dicendum fuiſſet ab Ariſt. ꝙ hoc non eſt prædicatorum ſubſtantiæ proprium, ſed conuenit etiam alijs: pręſertim quia ſuperius dixerat ꝙ accidentia nomine & non ratione de ſubſtantijs prædicantur. Verum, qm̃ hic Ariſt. repetens diffinitionem vniuocorum non repetit totam, ſed dimiſit ly ſubſtãtiæ, ſup̃ qua particula ſuperius fundauimus ſenſum intentũ. modo ad amplitudinẽ & claritatẽ doctrinæ, aliunde & cõius & breuius idẽ manifeſtat̃, ex Alberti documẽtis: p̄dicari rõne vel ſm rõnem, põt accipi dupliciter. vno modo materialiter, alio modo formaliter. p̄dicari ſm rõnem materialiter loquẽdo, eſt illnd, quod ſignificat̃ per rõnem prædicari, p̄dicari vero ſm rõnem formaliter loquendo, eſt illud, quod ſignãtur ꝑ rõnem prædicari ꝑ modũ rõnis. i. eo modo, quo ratio p̄dicatur de eo cuiꝰ eſt ratio, ſiue totaliter, ſiue partialiter. Vnde

Prædicari ſm rõnem bifariam.

D primo mõ album prædicatur de Socrate & Platone ſm nomen & rõnem: qm̃ non ſola vox albi dr̃ de eis, ſed ẽt diſgregatiuum viſus. Secundo aũt modo albũ non dicit̃ de hoĩe ſm rõnem: qm̃ diſgregatiuum viſus non dicitur de hoĩe vt eius ratio, aut pars rõnis. Et qm̃ ſermones tãti philoſophi formaliter ſunt ſumendi: ideo ſimpliciter loquendo illud tantum prædicatur ratione, cuius ratio eſt ſubiecti ratio. Et conſequẽter, cũ in diffinitione vniuocoꝝ dicit̃ ꝙ ſunt illa, quorum nomen eſt cõe & ratio eadem intelligendum eſt formaliter ratio inquantũ ratio ſeu per modum rationis: & ſic continet etiã vniuoca eſſentialiter tantum, & in idem cedit cũ ſupradictis: ſed hoc erat addendum ad plenitudinem doctrinæ.

Omnis autem ſubſtãtia videtur hoc aliquid ſignificare. In primis igitur ſubſtantijs indubitabile & verum eſt, ꝙ hoc aliquid ſignificant.

A prĩa ſubã nulla ẽ artificialis p̄dicatio, qua aliqđ ĩmanifeſtũ fit notum.

indiuiduum enim vnũ numero eſt quod ſignificatur. In ſecundis vero ſubſtãtijs videtur quidem ſimiliter appellationis figura hoc aliquid ſignificare, quando quis dixerit hominem, vel animal, non tamen verum eſt, ſed magis quale aliquid ſignificãt. neq; enim vnũ eſt quod ſubiectum eſt, quemadmodũ prima ſubſtantia: ſed de multis homo dicitur & animal. Non autem ſimpliciter quale quid ſignificat, quẽadmodũ album (nihil enim aliud albũ ſignificat q̃ qualitatem.) Genus autem & ſpecies circa ſubſtantiam qualitatẽ determinant. qualẽ enim quandam ſubſtantiam ſignificant. plus autem in genere q̃ in ſpecie determinatio fit: dicens enim animal plus complectitur q̃ qui hominem.

Hic ponitur tertia proprietas ſubſtantiæ, circa quam ſic procedit. primo narrat, quid prima facie videatur dicendum. dicens, ꝙ videtur omnis ſubſtantia ſignificare hoc aliquid, & declarat cauſam huius apparentiæ inducendo vtrãq;, ſubſtãtiam. ſ. primã & ſecundam, & ait, ꝙ in primis ſubſtantijs hoc adeo apparet, quod eſt indubitabile & verum, vt indubitabile referatur ad clarã apparentiã, & verum ad exiſtentiã: dubitatio enim cõſurgit ex aliqua occultatione, & veritas ab eo quod res eſt, vt infra dicetur: & ſubdit cauſam indubitabilitatis huius & veritatis: quia. ſ. quod ſignificatur nomine primę ſubſtantiæ, eſt indiuiduũ & vnum numero, vt ſic formetur ratio. omne ſignificans indiuiduũ & vnũ numero ſignificat hoc aliquid: prima ſubſtantia ſignificat indiuiduũ & vnum numero: ergo prima ſubſtantia ſignificat hoc aliquid: in ſecundis vero ſubſtãtijs cauſa apparentiæ huius proprietatis eſt appellationis figura. i. ſimilitudo cũ nomine primæ ſubſtãtiæ, quę ſimilitudo cõſiſtit in hoc: ꝙ ſicut nomen primæ ſubſtantiæ ſolitarie prolatũ ſuum ſignificatũ per ſe exiſtens, & ab alijs ſeparatum indicat, ita quãdo abſolute dicitur homo, aut animal proprium ſignificatum per ſe exiſtens, & ab alijs ſeparatũ inſinuare videtur: & magis oſtendit cooperatio ſecundarũ ſubſtantiarũ loco primarũ, cum volentes de ſubſtãtialibus hominũ ſingulariũ loqui, attribuimus ea homini tanq̃ cuidã rei ſeorſum ab his, vt diffinitionũ, & demonſtrationum exercitium oſtendere videtur. Deinde cum ſubdit. (Non tamen verũ eſt) declarat ſupradictæ apparentiæ inuentæ in ſecundis ſubſtantijs non ſubeſſe veritatem rei & dicit, nõ eſſe verũ ſecundas ſubſtãtias ſignificare hoc aliquid, licet videatur ſic: ſed ſignificãt quale aliquid: & probat vtrũq;. & primo partẽ negatiuã. ſ. ꝙ ſecunda ſubſtãtia nõ ſignificat hoc aliquid, vtendo eodẽ medio negatiue, & bene (qm̄ ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis negatio erit cauſa negationis) & dicit, neq;. n. vnũ eſt quod ſubiectũ eſt. ſ. ſignificationi ſecundæ ſubſtantiæ. i. ſignificatũ per illã: quẽadmodũ prima ſubſtãtia. Addidit autẽ hanc particulã, qm̄ ſignificatũ per ſecundã ſubſtãtiam contingit eſſe nedum vnũ, ſed vnum etiã indiuiſibile formaliter, vt patet de ſpecie ſpecialiſſima: ſignificans autem hoc aliquid: oportet ꝙ ſignificet vnum numero: & hoc circũloquitur ly quẽadmodũ prima ſubſtãtia: vt formetur ſic ratio, omne ſignificãs hoc ſignificat vnũ numero: ſecunda ſubſtãtia non ſignificat vnum numero: ergo &c. Secundo probat partẽ affirmatiuam, ꝙ. ſ. ſignificet quale aliquid ſubdens: ſed de pluribus homo dicitur, & animal: vt formetur ſic ratio, ſubſtãtia ſignificans id, quod dicitur de pluribus ſignificat quale aliquid. ſecũda ſubſtãtia eſt huiuſmodi. ergo &c.

.1. poſte. t. cõ. 30.

Deinde cum ſubdit. (Non autẽ ſimpliciter) declarat quo ſenſu dixerit, ſubſtantiã ſecundam ſignificare qualẽ quid: quale enim dicitur dupliciter, vno modo ſimplr̃ i

E & ſic eſt ſpeciale pdicamentum quod ideo ſimpliciter quale dicitur, quia ſm eſſentiã qualitas eſt. & iuxta hũc ſenſum non eſt dictũ, ꝙ ſecũda ſubſtãtia ſignificet quale quid, quia nõ ſignificat quale quid: quẽadmodũ album ſignificat quale ſimpliciter, qm̄ album nihil aliud ſignificat q̃ qualitatem. i. qm̄ ſignificatũ albi nihil aliud eſt ſm eſſentiã q̃ qualitas, quæ eſt paſſio ſubſtãtiſt. genus autẽ & ſpecies. i. ſecundæ ſubſtãtiæ, circa ſubſtantiam qualitatem determinant, qm̄ ſignificant non quale abſolute, ſed qualem quandã ſubſtãtiam. Et hic eſt ſecundus modus, quo dicitur quale. ſ. ſm quid, ſeu cum additione. ſecundæ ergo ſubſtantiæ non ſignificãt quale ſimpliciter, ſed quale ſubſtantiæ. Et quouiam dixerat indiſtincte ꝙ genera & ſpecies qualitatem circa ſubſtãtiam determinant. & hoc non conuenit eis vniformiter: ideo ſubdit declrando hanc difformitatẽ, ꝙ in genere ſit plus extenſiue determinatio q̃ in ſpecie: qm̄ plura complectitur q̃ homo. hæc eſt ſeries literę ſuperficietenus tactę. Ad

F interiorem autẽ ſenſum procedendo, oportet terminos declarare. Hoc aliquid, compoſitũ, cum ſit ex ly hoc, importat quoddã demonſtrabile. tale autẽ oportet eſſe aliquod particulare. vniuerſalia enim nõ poſſunt ſenſu, aut digito, aut quouis modo mõſtrari: & ly aliquid, importat ſubſtantiã: ſicut enim aliquantũ notat quãtitatẽ, & aliquale qualitatẽ, ita aliquid ſubſtãtiam. Vnde hoc aliquid nihil aliud eſt q̃ ſubſtãtia particularis ſeu demõſtrabilis: & qm̄ omne nomen primæ ſubſtantiæ ſignificat ſubſtantiam aliquã particularẽ, vt ſortem, Platonẽ, hunc lapidem, hunc ignem &c. ideo indubie verum eſt, omni primæ ſubſtãtię conuenit ſignificare hoc aliquid. Sed occurrit hic dubitatiuncula circa rationẽ ad hoc adductam in textu: quia. ſ. indiuiduũ & vnum numero eſt quod ſignificatur. qm̄ id quod ſignificat ly hoc album, ſeu ly hæc albedo, aut hæc linea, eſt indiuiduũ & vnum numero: & tamen nõ eſt hoc aliquid: & ſic maior rationis formatę ſuperius ruere videt̃. Ad hoc dicitur, ꝙ qa

Hoc aliqd ſignĩat ſubſtãtiã particularem.

G ſemper ſubintelligitur in ſermonibus materia ſubiecta, de qua eſt ſermo: & ſuperflua cenſetur eius replicatio: ideo nunc, cũ de ſubſtãtia ſermo ſit, ſubintelligitur ſubſtantia: & eſt ſenſus, ꝙ id, quod ſignificatur nomine primæ ſubſtantiæ: eſt ſubſtãtia indiuidua, & vna numero: & propterea eſt hoc aliquid. Addidit autẽ poſt ly indiuiduum) ly vnum numero) aut quia differunt rõne: qm̄ indiuiduũ dicit̃ ex priuatione diuiſibilitatis in inferiora vnũ autem numero per poſitionẽ vnitatis materialis. Aut quia indiuiduum cõe nomen eſt etiã ſpeciei ſpecialiſſimæ, quæ atoma. i. indiuiſibilis dicitur: & per ly vnũ numero cõtrahitur ad particulare. ſpecies enim atoma vt homo, vnum numero non eſt, ſed ſortes eſt & indiuiduum & vnum numero.

Quale aliquid, ſeu, quod idem eſt, quale quid multipliciter exponitur. Ab Auic. ſiquidem, & Alberto. cõpoſitũ dicitur ex quali, de quo dixit Porphyrius, ꝙ differentia prædicatur in quale: & quid, de quo etiã idẽ dixit, ꝙ tam genus q̃ ſpecies prædicatur in quid: ita ꝙ

H ſecundæ ſubſtantiæ ſignificant quale quid: quia importãt quidditatem importatam per genus, & qualitatem importatã per differentiam. verbi gratia, homo ſignificat quale quid, qa ſignificat animal rationale: animal enim eſt quid, & rationale eſt quale: & ſimiliter eſt in alijs ſecundis ſubſtantijs. Et ſi inſtetur contra quia ſm hoc genus generaliſſimũ ſubſtantiæ non eſt ſecunda ſubſtãtia: qm̄ non ſignificat quale quid, ſed quid tantũ: qm̄ genus generaliſſimũ nullã differentiã includit. Reſpõdent ꝙ generaliſſimũ: & ſi nõ dicat quale in actu, dicit tamẽ quale in potentia. Vnde proprie loquẽdo deberet dici de ipſo ꝙ ſignificat quid qualificabile. Et ſi aliter inſtetur. ꝙ ſm hanc doctrinam, ſignificare quale quid nõ erit proprium ſecundarũ ſubſtantiarũ, ſed cõe etiã alijs. Tum quia hoc conuenit omnibus ſpeciebus cęterorum pdicamentorũ. omnes enim ſpecies cõponuntur ex ge-

nere

nere & differentiã: & conſequenter ex quid & quali tali
modu ſumptis. albedo enim ſignificando culorẽ diſgre-
gatiuum ſignificabit quid ratione coloris, et quale rõne
diſgregatiui. Tum quia prima ſubſtãtia etiam ſignifica-
bit quale quid: q̄m actu & intellectu includit in ſe gene-
ris quid: & differentiæ quale. ſortes enim ſignificat ani-
mal rationale hoc: & ſic ſignificare hoc aliquid, et quale
quid non opponuntur. Reſpondetur, & ad primam in-
ſtantiam dicitur, ꝙ quia in alijs prędicamentis non inue
nit quid ſm rem, ſed tantũ ſm modũ: ideo ſimplr̃ loquẽ
do, ſola ſecũda ſubſtãtia ſigñat quale quid. Sed iſta re-
ſponſio recedit à fundamentis proprijs. ſm enim hãc re-
ſponſionem, quale quid nõ eſt compoſitum ex quid, de
quo dictũ eſt: ꝙ genus dicitur in quid, ſed ex quid ſm rẽ
.i. ſuabſtantia. Et præterea, ſi ea ratione quale quid non
ſignificatur ab aliorũ prędicamentorum ſpeciebus, quia in
eis non inuenitur quid ſimpliciter, pari rõne, nec ſpecies
prædicamenti ſubſtantiæ ſignificabunt quale quid: q̄m
in prædicamento ſubſtantiæ nõ inuenitur quale ſimpli-
citer, ſed ſm modum tantũ. Ad horũ primum dicitur,
ꝙ reſponſio ſuper propria fundamẽta ædificata eſt: q̄m
quid ſm modũ, deriuatur ad quid ſm rem: vnde omnia
quæ p̄dicantur in quid, inquantũ huiuſmodi, participãt
modum ſubſtantię: & propterea dicendo, ꝙ quale quid
compoſitum eſt à quid ſm ꝙ genus prędicatur in quid,
nõ excluſum eſt quin ſit compoſitũ à quid ſm rem, imo
implicite hoc dictum, q̄m quod ſumitur à ſecundario, ſu
mitur etiã à principali. Quale quid ergo eſt cõpoſitũ ex
quid, & ſm modũ & ſm rem: ex quali autem ſm modũ
tantũ. Ad id autem, quod contra hoc obijcitur ſecundo
loco dicitur, ꝙ in textu expreſſe declaratur: ꝙ hic nõ ſu-
mitur quale ſimpliciter: & ideo nõ eſt æqua ratio de qd
& quali. quia quid ſimpliciter relictum eſt: quale autem
declaratũ eſt non ſumi ſimpliciter: dixit enim Ariſto. ꝙ
ſecunda ſubſtantia non ſignificat quale quẽadmodũ al-
bum quod ſignificat id quod nihil aliud eſt q̃ qualitas.

Ad ſecundã vero inſtantiã principalẽ dicitur, ꝙ pro-
prium eſt ſecundarũ ſubſtantiarũ ſignificare quale quid
pure, primæ autem ſubſtãtiæ ſignificant quale quid cõ-
iunctum cum cõditionibus indiuidualibus: & ſic ſaluaẽ
oppoſitio inter quale quid & hoc aliquid. Hanc expoſi
tionem & ſi ob reuerentiam talium virorũ defenderim,
non tamen ſequor, quia nec mentẽ, nec textũ Ariſt. pe-
netrare videtur: vt ex ſequenti expõne poſita à. s. Tho.
in. 7. & . 10. Metaphy. & quo ad aliquid clarius expreſſa
in tractatu de natura generis (ſibi attributo) patebit.
Sciendũ eſt igitur, quod, cum inter Platonẽ & Ariſtote
lem fuerit diſſenſio de ſubſiſtentia ſpecierũ, Platone vl-
tra has. quas cernimus particulares ſubſtãtias ponente
quaſdã alias ſubſtantias per ſe ſubſiſtentes, quas nos ſpe
cies vocamus, dicebat ſiquidem inueniri vltra ſortẽ &
Platonẽ et cæteros homines, hominem ſeparatũ per ſe ſub-
ſiſtentem, & ſimiliter de equis, & leonibus &c. Ariſto-
tele vero aſſerente, ꝙ vltra hos homines non inuenitur
homo, & vltra hos equos non inuenitur equus &c. Ex
hac diuerſitate opinionũ de rebus, orta uidetur diuerſi-
tas opinionũ de nominũ ſigñatione, niſi forte à poſterio
ri proceſſus factus fuerit: ex eo nãq; ꝙ apud Platonẽ, ho
mo eſt res. vna numero per ſe ſubſiſtens in rerũ natura,
ſequiẽ ꝙ homo ſignificet hoc aliquid. ſignificare enim
hoc aliquid, (vt in textu dicitur,) eſt ſignificare aliquod
indiuiduũ vnũ numero. nec refert an illud ſit materiale,
ſicut ſortes, an immateriale, ſicut homo Platonicus. Ex
eo autem quòd apud Ariſtotelem homo nõ eſt aliquid
in rerũ natura, præter iſtos homines, ſequitur, ꝙ homo
non ſignificet hoc aliquid: vnde huius rõnem aſſignãdo
dixit, neq; enim vnũ eſt quod ſubiectũ eſt. & q̄m radix
iſta metaphyſicalis potius eſt: artifex ſcientiarũ Ariſto-
teles ex proprijs dialecticã conficiens cauſam deceptio-
nis (figurã appellationis) dixit, ex eo quòd ſeparatim p-
latum ly homo, ſeu ly animal, ſubſtantiã quandã & vnã

A numero ſignificare, ſicut cum dicitur ly ſortes apparet:
& apud Platonicos locũ habet hęc apparẽtia: quòd etiã ca.1.
homo ſignificet hoc aliquid. Cum enim noĩa ſunt ſigna
intellectũ (vt in principio Perihermenias dicitur) ſicut
occaſio errandi Platoni fuit ſeparatio conceptuũ. (credi
dit enim ea eſſe ſeparata ſm rem, quæ ſm conceptus ab-
ſtrahunt ab alijs) ita occaſio quoq; errãdi fuiſſe videtur, T.c.39.
ſimilitudo appellationis (vt Ariſto. etiã in. 1. Poſteriorũ
innuit.) loquimur nãq; de homine tanq̃ de vno quodã
diffiniendo, demõſtrando, quòd ſicut dicimus ꝙ currit,
ꝙ mouetur &c. Contra Platonem eſt ſermo iſte dicens,
ꝙ ſecunda ſubſtantia non ſignificat hoc aliquid, & ſimi
liter ſermo affirmatiuus dicens, ſed ſignificat quale qd.

Ad cuius euidentiam recolendũ eſt, ꝙ hic loquimur
de ſubſtantia ſecunda formaliter, & nõ materialiter: tra
ctare nãq; de ſecunda ſubſtantia materialiter nõ eſt tra-
ctare de ſecunda ſubſtantia, ſed de quod quid erat eſſe:
quod eſt fundamentũ proximũ ſecundæ ſubſtãtiæ: hoc
B autẽ eſt metaphyſici: tractare vero de ſubſtantia ſecũda
formaliter, proprie tractare de ipſa: q̄m vnũquodq; tũc
proprie cognoſcitur, cũ formaliter docetur: ſecunda aũt
ſubſtãtia formaliter (vt ſuperius dictum fuit ſubſtantiã
indutam intentionem ſecundã, puta vniuerſalitatẽ im-
portat. Vnde & ſuperius Ariſtoteles poſuit proprieta-
tem ſecundæ ſubſtantiæ dici de ſubiecto, quod conſtat
eſſe de genere ſecundarũ intentionum: & quia logici eſt
tradere intentiones ſecundas: ideo hoc in loco de ſubſtã
tia ſecunda formaliter loquitur Ariſtoteles. Hoc aũt
ſtante, ſciendũ vlterius eſt, ꝙ, cum ſubſtãtia fiat ſecũda
per operationẽ intellectus, qua abſtrahitur ab hoc & ab
illo, & accipiendo quãdam vnitatem rõnis, qua eſt vna
in multis, & de multis, à quibus abſtracta eſt. & omne
illud, quod fit per actum intellectus circa ſubſtantiã, fit
accidẽs. q̄m accidit ei & ipſam denominat. & quale cõe
vocabulũ ſit ad omne accidens, vt patet ex diffinitione
accidentis: qua dicitur ꝙ prædicatur in quale, cõſequẽs
C eſt ꝙ ſubſtantia, cum ſit ſecunda, tranſit in accidentis &
qualitatis fere naturã. non amittendo naturã propriam
ſubſtantialitatis, ſed induendo accidentis ſeu qualitatis
actum. accipit enim vt dictum eſt rõnem vniformis, &
ſic quale aliquid fit: & propterea dicitur, ꝙ ſigñat quale
quid: quia qualitatem, id eſt vniformitatẽ, qua eſt vna
in multis, & de multis, circa ſubſtantiã quandam: id eſt
ſubſtantias particulares determinat. & huic ſenſui prõ-
ptiſſime conſentiunt omnia ſequentia & antecedentia.
Et vt ſigillatim videatur ratio in textu probans, ꝙ ſub-
ſtantia ſecũda ſignificet quale quid, expreſſe hoc ſonat.
ait enim. q̄m de pluribus homo dicitur & animal. vbi
clara luce vides, ex dici de multis, probaſſe in ſubſtantia
qualitatẽ. Senſus deinde excluſus, iuxta hãc expõnem,
maxime excludendus erat: ex eo nãq; quòd Ariſtoteles
ſignificatũ ſecundarũ ſubſtantiarũ non hoc aliquid, ſed
aliquid quale. i. vniforme per actum animæ dixerat: &
non eſſe hoc aliquid accidentis proprium eſſe videatur,
D q̄m ſubſtantia aliquid per ſe ſubſiſtens ſonat, poterat ap
parenter inferri, ergo ſecundę ſubſtantiæ apud te ſignifi
cant qualitatem, & conſequenter non ſunt reponendæ
in p̄dicamento ſubſtãtię. & ideo eleganter excludit hoc
dicens, quòd non ſignificant qualitatẽ ſimpliciter, quẽ-
admodum albũ, ſed determinant qualitatem circa ſub-
ſtantiam. album enim ſignificat albedinem, quæ eſt ita
qualitas, ꝙ non eſt ſubſtantia, nec ſubſtantię intrinſeca.
& ſic nihil aliud eſt q̃ qualitas. ſecundæ autẽ ſubſtantiæ
ſignificant qualitatem. i. vniformitatem ſubſtantialem
ipſarũ primarũ ſubſtãtiarum, quæ principaliter & pro-
prie ſubſtantiæ ſunt. & ideo non ſignificant qualitatem
ſimplr̃, i. quodcunq; extraneum à prima ſubſtantia, ſed
ipſarũ primarũ ſubſtantiarũ eſſentialem qualitatem de-
terminant. ac ſi diceret, quòd non eſſe hoc aliquid pro-
prium nõ eſt accidentis, ſed cõe accidenti. & prędicatis
cõibus, quæ ſunt ſecundæ ſubſtantiæ: & licet habeant

hoc

hoc cõe ſubſtãtiæ ſecundæ cũ accidentibus, differunt tñ ab eis in hoc: ꝙ ſecũdæ ſubſtãtiæ ſignãt ipſas eſſentias ſubſtantiarũ cõiter: accidẽtia aũt ſignãt naturã extraneam à ſubſtãtia. Vltima quoqꝫ verba.ſ. plus aũt in genere q̃ in ſpẽ determinatio fit: huic ſoli expõni conſona videnť. ex eo enim ꝙ tam genera q̃ ſpẽs qualitatẽ.i. vniformitatẽ circa primas ſubſtãtias determinãt, recte ſubiunctũ eſt, ꝙ plus fit iſta determinatio vniformitatis in genere q̃ in ſpecie: qm̃ genus plura cõplectitur. Antecedentibus autem multũ conſentanea probatur expõ iſta, ex eo ꝙ ſic primarie Ariſtotelis intentioni ſatisfit: dum ſic totaliter eliditur poſitio Platonica: & adeo vilificãtur ſpẽs & genera ſubſtãtiæ, quæ nunc vt ſecũdas ſubſtantias tractamus, vt fere inter accidentia annumerãda videantur: quæ Plato adeo magnificaſſe viſus eſt.

Secunda ſubſtantia quomodo qualitatem importat, vt conditionem ſine qua non.

SEd eſt hic vnum dubium: quia iuxta hanc expõnem ſecunda ſubſtãtia non ſignificat quale quid: quia nõ ſignificat illam qualitatem: tam enim homo q̃ animal ſignificat tantummodo rem naturæ, & non ſignificat aggregatũ ex ſubſtantia & illa qualitate.i. vniformitate. Ad hoc diciť dupliciter ſm duplicem qualitatem in iſtis inuentam. in homine ſiquidẽ, aut animali abſtracto per opus intellectus, poteſt cõſiderari duplex vniformitas. Vna quæ eſt res ſecundæ intentionis quæ fit per actum intellectus, quam ſupraſcripta lecturi primo aſpicient. Altera, quæ eſt res primæ intentionis, & eſt fundamentum illius dictæ: & hæc nihil aliud eſt q̃ eſſentialis indiuiduorũ vniformitas.i. natura ipſa, in qua eſſentialiter indiuidua conformantur: eſſentialem autem vniformitatem dico naturam ipſam hominis vel animalis nõ abſolute, ſed vt aſſiſtentem habet intentionem intellectus (vt conditionẽ ſine qua non) ſic enim vniformis in multis inuenitur: & propter exactionem huius conditionis vniformitas. ipſa eſſentialis qualitas dicitur: quia.ſ. ab opere intellectus quodãmodo fit: qm̃ ſine cõditione illa, quæ per opus intellectus fit actu non inuenitur. ſi ergo ratio in oppoſitũ loquitur de qualitate illa accidentali dicitur, ꝙ cadit ſub ſignificatione ſecundæ ſubſtantiæ, non vt res ſignificata, aut eius pars, ſed vt cõditio rei ſignificatæ nõ ſolum ſine qua non, ſed etiam per quã ſubſtantia eſt ſecũda: homo enim, & ſi nõ ſignificet niſi humanam eſſentiam, non tamen ſignificat illã, niſi vniuerſaliter conceptã: & per hoc habet quod ſecunda ſubſtantia ſit, & ſub logica cõſideratione cadat, vt dictũ eſt. ſic autẽ ſignificare illã qualitatẽ accidentalẽ.ſ. vt conditionem, ſufficit ad verificandũ ꝙ ſubſtãtia ſecunda ſignificet quale: & ideo argumentũ nihil obſtat. Si autem volumus loqui de qualitate eſſentiali, ſic negatur ꝙ ſit ſecunda intẽtio, ſed eſt res naturæ: & cadit ſub ſignãtione ſecundarũ ſubſtantiarũ, vt res ſignata: & hoc opus eſt, vt ante oculos ſupradicta legẽti ꝓponatur, ſicut & prima: vt ipſius primæ ſubſtrata: & cõſidereť ſemper vt illã primã aſſiſtentẽ habet aliter ꝓpoſito logico nõ ſubeſſet: vtraqꝫ ſiquidẽ harũ reſpõſionum bona & neceſſaria eſt. & prima tractatui illi de natura generis conſona, ſecũda verbo verbis. S. Tho. in. 7. & 10. Metaphy. innititť &c.

Ineſt autem ſubſtantijs etiã nihil illis eſſe cõtrarium. Primæ enim ſubſtantiæ quid erit contrarium vt cuidã homini nihil eſt cõtrarium. at vero nec homini, nec animali aliquid eſt cõtrarium. Non eſt autẽ hoc ſubſtantiæ propriũ: ſed & etiam multorũ aliorum, vt quãtitati. bicubito enim nihil eſt contrariũ. at vero nec decem, nec alicui taliũ. Niſi forte quis multa paucis dicat eſſe cõtrariũ, vel magnũ paruo. determinatorum vero quantorũ nullũ nulli eſt contrariũ.

E Hic ponitur quarta proprietas ſubſtantiæ cõueniens omni ſubſtantiæ, ſed non ſoli.ſ. carere cõtrario. vbi duo facit, primo ipſam proprietatem ponit dicens, ꝙ ineſt et ſubſtãtijs nihil eſſe illis contrariũ: & inductiue declarat in primis & ſecundis ſubſtantijs, vt patet. Secũdo oſtendit hoc non eſſe ita propriũ ſubſtantiæ, ꝙ conueniat ſibi ſoli, qm̃ conuenit etiã quantitati: vbi duo facit, quia primo oſtendit, quòd quantitati etiã conuenit non habere contrariũ per hoc quòd nec ſpẽbus quãtitatis cõtinuæ, puta bicubito & tricubito: nec ſpẽbus quãtitatis diſcretæ: puta decẽ: octo & alijs & hmõi aliquid cõtrariatur. Secũdo oſtendit hoc nõ eſſe certũ vniuerſaliter de quãtitate: ꝙ.ſ. omne quantũ careat cõtrario, qm̃ aliquis forte dicet quo ad quãtitatẽ diſcretã, quòd multis cõtrariantur pauca: & quo ad quantitatẽ continuã, quòd magno cõtrariatur paruũ: ſed quicquid ſit de hoc, pro nunc nõ eſt curæ: ſufficit enim pñſenti intentioni, ꝙ alicui quantitati hoc conueniat. Et propterea hoc certificans Ariſtoteles

F ſubdit: determinatarũ quantitatũ, ad certam ſui generis ſpẽm: nullam alteri eſſe contrariam. Vbi inſinuat dupliciter ſumi quantitatem: quædam enim important quãtitatem certam, vt bicubitum, tricubitum, decem, centum, mille &c. Quædam autem important quãtitatem incertam, ſeu indeterminatam, vt magnum paruũ, multum & paucum: à dicentibus enim aliquid horũ intellitur quidem aliquã quantitatem eſſe, ſed non determinatur quanta ſit &c. certas ergo & determinatas quantitates conſtat non habere contrarium: inquit Ariſtote. quicquid de indeterminatis dici contingat.

Subſtantiæ nudæ acceptæ nulla eſt ſubſtantia contraria, niſi ratione qualitatum.

HOc in loco ſunt duæ dubitationes. prima eſt an ſubſtantia habeat contrariũ. ſecunda, an magno ſit cõcontrariũ paruũ. ſed qm̃ hæc in ſequẽti caplõ ab ipſo tractabitur Ariſto. & prima logici negocij limites exit, ſæpeqꝫ tractatur in Phyſicis et Metaphyſica, vtraqꝫ omit-

G tenda eſt. nouitiũ tñ terminos inſtruendũ vt decet cenſeo. ſubſtãtiæ nomine hoc in loco non omnis res, quæ accidens nõ eſt intelligiť. ſed prima tantũ: & ſecũda ſubſtãtia: quod ex eo patet, ꝙ Ariſto. probãs vlẽm inductiue, harũ tantũ meminit: et nullã aliã ſuperius ſubſtantiã poſuit. Vnde huic ꝓpoſito nõ obſtat ſi formæ ſubſtãtiales, aut differẽtiæ ſint cõtrariæ: licet nihil horũ ſit ſubſtãtia. Rurſus tã prima q̃ ſecunda poteſt dupľr ſumi. Vno mõ ſm ſeipſam. alio mõ ſm ſua accidẽtia: ſi cõſideretur ſubſtantia vt veſtita eſt accidentia ſua, puta calorem vel frigus &c. & ſic nõ ſumiť hic: ſic enim vna ſubſtãtia eſt cõtraria alteri rõne ſuarum qualitatũ: & ſm hoc in ſecũdo de gñone diciť, ꝙ ignis eſt cõtrarius aquæ. Subſtãtia aũt in ſua nuditate cõſiderata ab intellectu (licet nunq̃ nuda inueniatur in rerũ natura) omni caret cõtrario: & ſic ſumitur hic. contrarietas autẽ, à qua cõtrarij nomen deriuatur, dupľr ſumi poteſt. Vno modo cõiter, & ſic diffiniť in. 10. Metaphy. ꝙ eſt perfecta differentia: & ſic non T c. 49. T. c. 4. 1. phyſi. t. c. 522.

H ſumiť hic, qm̃ hæc inuenitur in omni genere, vt ibidẽ dicitur. & in. 1. Phyſic. Alio modo ſumitur proprie: & ſic nihil aliud eſt q̃ maxima diſtantia ſub vno genere eorũ, quæ nata ſunt ab eodẽ ſuſceptibili ſe cõtinue expellere: qualis eſt inter calidum & frigidũ, album et nigrũ: & de hac eſt hic ſermo, cum dicitur, ſubſtantiæ nihil eſſe contrariũ. duæ enim ſubſtãtiæ, & ſi in eodẽ genere maxime diſtantes ſint, puta homo & imperfectiſſimũ conchyliũ in genere animalis, nõ tñ circa vnũ aliquod nata ſunt ſuſcipi, qm̃ in nullo ſuſcipi poſſunt. cõe eſt enim omni ſubſtãtiæ in ſubiecto nõ eſſe, & cõſequẽter oẽs aliæ cõditiones deſunt. Vocaui aũt cõtraria primo modo cõiter, & ſecũdo proprie: qm̃ nominibus eſt vtendũ vt plures. Si quis enim recte cõſideret cõtrarietatẽ eſſe terminũ metaphyſicalem, primo modo proprijſſime cõtrarietas apparebit: vnde & mihi magis placet illam vocare cõtrarietatem metaphyſicã, hanc vero phyſicam: rõnabiliter

tamen

tamen loquentiũ vſus obtinuit, vt phyſica cõtrarietas vocareẽ ſimplr̃ cõtrarietas, & nõ alia, quia ipſum cõtrarij nomẽ ab ipſo cõtra aliud proceſſu ſumptũ videĩ &c.

A

Videtur autẽ ſubſtantia nõ ſuſcipere magis & minus. Dico autẽ, nõ ꝙ ſubſtantia nõ ſit magis & minus à ſubſtantia. hoc enim dictũ eſt, ꝙ eſt, ſed ꝙ vnaquęqꝫ ſubſtantia hoc ipſum quod eſt, non diciĩ magis & minus. vt ſi eſt eadẽ ſubſtantia homo, non erit magis, & minus homo, neqꝫ ipſe à ſeipſo, neqꝫ alter altero. nõ eſt enim alter altero magis homo: ſicut eſt albũ alterũ altero magis et minus albũ: et bonũ alterũ altero magis, & minus bonũ: ſed & ipſum ſe ipſo magis et minus dr̃. vt corpus cũ ſit albũ, magis nũc albũ eſſe diceĩ ꝙ̃ prius: & cũ calidũ ſit, magis & minus calidũ diciĩ. ſubſtãtia vero nõ diciĩ magis neqꝫ minus: nihil.n. homo magis nũc homo ꝙ̃ prius: nec aliorũ qcq̃, quę ſubſtãtię ſunt. quapropter non recipit ſubſtantia magis et minus.

B

Hic ponitur quinta proprietas ſubſtantiæ cõueniens quoqꝫ omni ſubſtãtiæ, ſed non ſoli. ſ. nõ ſuſcipere magis & minus. & tria facit ꝓpoſita ipſa proprietate. quia primo excludit ſenſum falſum. ſecũdo declarat ſenſum intentũ, ibi. (Sed qm̃ vnaquęqꝫ.) tertio ipſum intentũ ſenſum veritatẽ hr̃e manifeſtat ibi (vt ſi eſt hæc ſubſtãtia.) Aduertendũ eſt enim, ꝙ quia ſuſcipere magis & minus nihil aliud eſt, vt logice loquamur, ꝙ̃ p̃dicari cũ ly magis, & ly minus: cũ diciĩ ſubſtãtiã nõ ſuſcipere magis & minus, põt eſt habere duplicẽ ſenſum. Vnus eſt ꝙ ly ſubſtantia nõ p̃diceĩ cũ magis & minus, & hũc ſenſum ſtatim excludit Ariſto. qm̃ ſuperius dictũ eſt oppoſitũ, qñ declaratũ fuit, ꝙ ſpẽs eſt magis ſubſtãtia ꝙ̃ genus. & qm̃ dictũ fuit, ꝙ prima ſubſtãtia eſt maxime ſubſtãtia, vnde dicit, dico autẽ hoc. ſ. ſubſtãtiã nõ ſuſcipere magis & minus, nõ ꝙ ſubſtãtia vna, puta ſpẽs nõ ſit magis & minus ſubſtãtia à ſubſtãtia. i. ꝙ̃ altera ſubſtãtia, puta gñe, quod eſt magis ſubſtãtia: & p̃ma ſubſtãtia, qua eſt minus ſubſtãtia. Secũdus autẽ ſenſus eſt, ꝙ id, quod diciĩ, ſeu quodãmõ denoĩatur ſubſtãtia, vt hõ, bos, leo, nõ diciĩ cũ magis & minus, & hic eſt ſenſus intentus. vnde ſubdit, ſed qm̃ vnaquæqꝫ ſubſtantia, vt puta hõ, bos, hoc ipſum qđ eſt. i. ſm id quod ſuo ꝓprio noĩe ſigñat. (id.n. eſt id quod eſt vnũquodqꝫ, quod eius ꝓprio noĩe denotaĩ.) nõ diciĩ magis & minus. declarando deinde hoc inſinuat duplr̃ inueniri et cognoſci ſuſceptionẽ magis & minus: nec eſt poſſibile ĩueniri tertio modo. Primus ergo modus eſt, qñ idẽ nũc minus, nũc magis tale eſt. Secũdus eſt, qñ alterũ eſt magis aut minus tale altero. oportet enim magis & minus, vel in vno tantũ reſpectu. ſ. ſuĩpſius: vel in multis inueniri: & ſi in vno, cũ hoc nõ poſſit eſſe in codẽ tẽpore, qa implicat eſt primus modus, ſi in pluribus eſt ſecũdus. Quod ergo neutro iſtorũ modorꝫ magis & minus habet, nõ ſuſcipere magis & minus cõprobatur. vt formeĩ ratio ſic, oẽ ſuſcipiẽs magis & minus aut ipſum à ſeipſo, aut in altero reſpectu alterius diciĩ magis & minus: nulla ſubſtantia eſt hmõi. ergo nulla ſubſtãtia ſuſcipit magis & minus. cuius rõnis maiorẽ Ariſtoteles primo ponit inſerẽdo eam declarationi minoris dicens: vt ſi hæc ſubſtãtia, puta ſortes, ſit hõ, non eſt ipſe ſortes à ſe ipſo nũc minus, nũc magis hõ: nõ enim eſt minus homo ſortes puer ꝙ̃ iuuenis, licet ſit minor homo, nec alter ab altero. nõ enim ſortes eſt magis homo Platone. vbi patet & maiori, & aliqualiter minor. deinde inductiue & exẽplo ab oppoſito declarat minorẽ ſm vtrãqꝫ partẽ: & primo ſecũdam dicens, non enim eſt alter altero magis homo: ſicut albũ eſt altero albo magis albũ. Deinde declarat primã partẽ inchoans ab exẽplo ab oppoſito dicens, ſed ipſum albũ magis & minus albũ à ſeipſo: corpus enim prius albũ modo eſt magis albũ ſubſtãtia non ſic &c.

Res naturę denomina-[a] ſubſtãtia non dr̃ magis & min⁹

C

Cõtra hanc proprietatẽ tres inſtãtiæ ſunt. prima de elemẽtis: qm̃ Auer. (in. 3. Cœli.) dicit ea ſuſcipere magis & minus. Secunda de anima intellectiua: qm̃ S. Tho. (in. 2. ſentẽ.) & in prima parte dicit nõ eſſe ęqualis perfectionis ſm ſubſtantiam in oĩbus hominibus. Tertia de generibus ſubſtãtię: qm̃. S. Tho. in prima parte. q. 93. art. 3. ad tertiũ. videtur illa excipere ab hac proprietate: & expreſſe dicit, ꝙ intelligitur de ſpeciebus. Sed qm̃ diſcutere hæc altioris negocij eſt, ſufficiat nunc attentos reddidiſſe, & inſtructos, ꝙ Auer. ſm illam poſitionem ſuſtinẽdus nõ eſt: expreſſe ſiquidẽ Ariſtoteli cõtradicit concludenti, ꝙ neqꝫ homo, neqꝫ quicquid aliud dicitur ſubſtãtia, ſuſcipit magis & minus, idẽ iudiciũ de vna & oĩbus faciendo. Animã vero intellectiuã perfectiorẽ in vno ꝙ̃ in alio eſſe huic nõ obſtat propoſito. Tum quia vt diceĩ hoc non ſufficit ad ſuſcipere magis & minus. Tum quia ſubſtãtię noĩe nõ intelligitur hic niſi ſubſtãtia prima vel ſecũda, vt iam dictũ eſt. anima autẽ nec eſt ſubſtãtia prima, nec ſecũda, ſed principiũ vtriuſqꝫ. De generibus autẽ ſic dicendũ eſt, ꝙ ſuſcipere magis & minus, realiter loquẽdo, põt intelligi duplr̃. Vno modo pro eo ꝙ eſt eſſe ꝑfectius & imperfectius, & hoc mõ oẽ genus cuiuſqꝫ p̃dicamenti ſuſcipit magis & minus: qm̃ ſpẽs rerũ ſunt ſicut numeri, ita ꝙ oportet vnã eſſe perfectiorẽ, & alterã minus perfectã: nõ ideo ſolũ quia differẽtia cõſtitutiua vnius eſt perfectior dr̃a cõſtitutiua alterius, ſed quia etiã natura ipſius generis ꝑfectiori mõ ſeruaĩ in nobiliori ſpẽ ꝙ̃ in minus nobili. ꝑꝑ quod Auer. in. 12. Metaphy. dixit, ꝙ genus p̃dicaĩ ꝑ prius & poſterius ſm eſſe: & iuxta hũc ſenſum dixit. S. Tho. quod nõ intelligiĩ ſubſtãtiã nõ ſuſcipere magis et minus. vt patet ibi. Alio mõ põt intelligi pro eo quod eſt intendi & remitti: ita ꝙ tẽ aliꝙ̃ ſuſcipere magis & minus, nihil aliud ſit ꝙ̃ intẽdi. i. ſuũ propriũ eſſe profici ſeu augeri: & remitti. i. diminui ſeu minus ꝑfectionis acquirere. & hoc licet duplr̃ cõtingat eſſe et cognoſci. ſ. in vno & eodẽ ſucceſſiue vel in multis. (vt dixit Ariſtoteles) ita ſibi vtrũqꝫ modũ vẽdicat ꝙ licet de facto alter tm̃ modus inueniref in rerũ natura, de poſſibili tñ debet habere vtrũqꝫ: ita ꝙ ad hoc ꝙ aliqua res ſuſcipiat hoc mõ magis & minus, exigitur & ꝙ in pluribus inuentũ in vno perfectius & in altero minus perfectũ eſſe poſſit. Et ꝙ̃ in vno & eodẽ ſucceſſiue perfectius fieri poſſit, aliter nõ poſſet intenſionis & remiſſionis motus ſm illud ſaluari. Et hoc modo ſuſcipere magis & minus non inuenitur in ſubſtãtia neqꝫ in quãtitate, vt hic dicitur: & qm̃ hoc nõ inuenitur niſi quia ſpecies magis participatur ab eodẽ in vno tẽpore ꝙ̃ in alio, vel ab vno indiuiduo magis ꝙ̃ ab alio, ideo. S. Tho. ibi ſubdit: ꝙ cum dicitur ſubſtãtiam non ſuſcipere magis & minus intelligitur ꝙ ſpecies ſubſtantię nõ nũc magis & poſt minus participatur ab eodem, aut ab vno magis ꝙ̃ ab alio. Vt ſic ex primo dicto magis & minus

D

primo modo in ſubſtãtia affirmauerit, ex ſubiunctis vero magis & minus ſecũdo modo in ea negauerit. Et qa primo modo large ſumitur ſuſcipere magis & minus, et ſecũdo modo proprie: ideo qñ ſimplr̃ profereĩ, ſicut hoc in loco accidit, ſecũdo mõ intelligẽdũ eſt. Et ex hoc etiã patet animã intellectiuã non ſuſciperet magis & minus: licet vna ſit alia perfectior. Suſcipienda autem hęc ſunt, ſi reales rerũ ꝓprietates intueri voluerimus, ꝗuis infra logice limites, quę prius diximus amplectenda ſint &c.

C. 67. 1. p. q. 85. argu. 7. 2. ſen. di. 32. q. 2. ar. 3. 1. q. 93. 2. ad tertium.

Cõ. 2.

Magis & minus ſuſcipere.

Maxime vero ſubſtãtiæ proprium eſſe videtur, ꝙ cũ vnũ et idẽ numero ſit, cõtrariorũ ſuſceptiuũ eſſe: quale in alijs qdẽ nõ habebit quiſꝙ̃ quod proferat tale: quæcũqꝫ nõ ſunt ſubſtãtiæ, ꝙ, cum ſit vnũ numero, ſuſceptibile cõtrariorũ ſit. velut color, qui eſt vnũ & idẽ numero, non

dicitur albus & nigrus: neq; eadē actio & vna numero erit praua & ſtudioſa. Similiter autem & in alijs, quæ ſubſtantiæ non ſunt. ſubſtantia enim, cum vnū & idē numero ſit, capax cōtrariorū eſt. vt homo cum vnus & idē numero ſit aliqñ quidē niger, aliqñ autem fit albus, & calidus & frigidus, & prauus & ſtudioſus: in nullis autem alijs aliquid tale videtur. Niſi quis forſitan inſtet, dicens orationem et viſum eiuſmodi eſſe: eadem enim oratio, & idem viſus verū vel falſum eſſe videtur: veluti ſi vera ſit oratio, ſedere quendā ſurgēte eo falſa erit. Similiter autem de viſu: ſiquis enim vere putat ſedere aliquem, ſurgente eo falſum videtur ei eundē habēte de eo viſum: Sed & ſiquis hoc ſuſcipiat tantūmodo differt: nam ea, quæ in ſubſtantijs ſunt ipſa mutata ſuſceptibilia ſunt cōtrariorū: frigidum enim de calido factum mutatum eſt: alteratum enim factū eſt & nigrum ex albo, & ſtudioſum ex prauo. Similiter autē & in alijs vnūquodq; mutationem ſuſcipiens eſt ſuſceptibile contrariorum. Oratio autem & opinio ipſa quidē immobilia omnino perſeuerantur. cum vero res mouetur contrarium circa eam fit: oratio nāq; permanet eadem eo ꝙ ſedet aliquis. Cum vero res remota ſit, aliqñ quidem vera, aliqñ falſa fit. ſimiliter autē & in opinione. Quapropter proprium ſolūmodo ſubſtantiæ eſt, eo ꝙ ſm mutationem ſuam ſuſceptiua eſt contrariorū. Siquis autē etiam recipiat placitū & orationem dicēs ſuſceptiua eſſe cōtrariorum, nō eſt hoc verum. oratio nanq; & opinio non in eo ꝙ ipſa aliquid recipiant contrariorū ſuſceptiua eſſe dicuntur, ſed in eo ꝙ circa alterum aliqua paſſio facta ſit. Nam in eo ꝙ res eſt vel nō eſt, in eo etiā oratio vera aut falſa dicitur: non in eo ꝙ ipſa ſit ſuſceptiua contrariorū. Simpliciter autē à nullo nec oratio mouetur nec placitum: quapropter non erunt ſuſceptiua cōtrariorum, cum nulla in eis paſſio facta ſit. Verū ſubſtantia in eo quòd ipſa contraria recipiat, in hoc ſuſceptiua dicitur contrariorū eſſe. Languorē enim & ſanitatē ſuſcipit, candorem & nigredinem, & vnumquodq; talium ipſa ſuſcipiendo contrariorū eſſe ſuſceptiua dicitur: quare proprium erit ſubſtantiæ, quòd cum idem & vnum ſit numero cōtrariorum ſuſceptiuam, cū ſui permutatione eſſe. Et de ſubſtantia quidem hæc dicta ſufficiant.

Hic ponitur ſexta proprietas ſubſtantiæ conueniens omni ſoli & ſemper: & propterea dicitur maxime proprium eſſe. quatuor autem circa hoc facit. primo proponit intentum dicens maxime proprium eſſe ſubſtantiæ, ꝙ cum vna & eadem numero ſit, cōtrariorū ſit ſuſceptibilis: & quia id, quod eſt maxime propriū, oportet nulli alteri conuenire, ſed illi, cuius eſt proprium: ideo ſtatim vtrunq; horū eodē ſeruato ordine declarat: nec eget expoſitione declaratio, ſed attentione. Secundo inſtātiam affert aſſerentē, ꝙ cōuenit alijs à ſubſtantia. Et dicit, (niſi quis forte inſtet &c.) & conſiſtit in hoc, ꝙ eadē numero

E oratio vocalis, & ſimiliter oratio mentalis, quæ dicitur opinio, viſus, et placitū contrariorū eſt ſuſceptibilis: iſta enim oratio, ſortes ſedet, eo ſedente eſt vera, illo autem ſurgēte eſt falſa: verū autē & falſum cōtraria eſſe cōſtat. ergo. Tertio ponit primā reſponſionē ad hanc inſtantiā ibi. (Sed ſiquis hoc ſuſcipiat tantūmō differt &c.) Quarto ponit ſecundā reſpōſionem ad eandem inſtātiam ibi. (Siquis autem &c.) & qm̄ textus eſt valde clarus ſummarie dicere ſententiam ſat erit. Aduertendū eſt ergo, ꝙ cum negari nō poſſit ꝙ oratio eadē numero ſucceſſiue ſit vera et falſa, oportet vel negare, ꝙ orationē trāſire de vera in falſam ſit ſuſcipere contraria, vel ſi hoc accepta ostendere differentiā inter modū, quo ſubſtātia ſuſcipit contraria, & quo oratio: & illū modū addere in aſſignatione proprietatis ſubſtantiæ, cū dicitur, maxime ꝓpriū eſt ſubſtantiæ &c. vt ſic ſibi ſoli conueniat: & ideo hoc videns Ariſtoteles, duas reſponſiones dedit. quarū prima. dato ꝙ orationē tranſire de vero in falſum ſit ſuſci-
F pere cōtraria, oſtēdit differenti modo à ſubſtātia ſuſcipi cōtraria: & cōſiſtit in hoc, ꝙ ſubſtantia ſuſceptibilis eſt cōtrariorū per ſui mutationē, oratio autē nō per ſui, ſed alterius mutationē: ſortes enim eſt ſuſceptibilis calidi & frigidi: quia ipſe eſt tranſmutabilis de eſſe calido ad eſſe frigidū, oratio autē hęc, ſortes ſedet tranſit de vero in falſum, nō quia ipſa tranſmutetꝰ, ſed oīno imota manēs: qa res ſignata ꝑ ipſam mutatꝰ, ſortē. ſ. ſedere. ſurgente enim ſorte oratio facta eſt falſa: qa ſeſſio eius, quæ erat, modo nō eſt. & ſic iuxta hāc reſpōſionē dicendū eſſet, maxime propriū eſt ſubſtantiæ cū ſit vna & eadē numero, ſm ſui mutationē eſſe ſuſceptibilem cōtrariorū. Sed qm̄ hæc rñſio, licet optima & vera ſit, ꝑmittit dici orationē tranſire de vero in falſum ꝙ ſit eā ſuſcipere contraria: & hoc nō eſt verū, ideo ſecūdā rñſionē ſubdit, quæ ex dictis in prima oſtēdit hoc eſſe falſum: et ſic ſine additione aliqua optime dictū eſt maxime ꝓpriū &c. ꝓbatꝰ autē in textu ꝙ orationē trāſire de vero in falſum nō eſt ſuſcipere con-
G traria ſic, omne ſuſcipiens contraria oportet moueri ex vno cōtrario in aliud & recipere ea in ſeipſo: oratio trāſeundo de vero in falſum nō mouetꝰ ab vno in aliud, nec recipit aliquid & aliquid perdit: ergo oratio dum trāſit de vero in falſum non ſuſcipit cōtraria. Maior ex terminis patet: ſuſcipere enim cōtraria cū nō cōtingat ſimul, oportet ꝙ fiat ſucceſſiue: & niſi æquiuoce vocetꝰ ſuſcipere, oportet ꝙ ꝑ ſui mutationē de vno in aliud fiat: & ꝙ recipiatꝰ vtrūq; ſucceſſiue in eo ſicut in ſubiecto. Minor vero ex dictis patet, qm̄ oratio nō ex eo ꝙ ipſa patiatur abiectionē alicuius à ſe per actionē cuiuſcūq; agentis efficitur falſa, ſed ex eo ꝙ res extra, puta ſortes mutatur de ſeſſione in ſtationē: concludit tandem ad claritatem ampliorem doctrinæ, ꝙ proprium eſt ſubſtantię, ꝙ vna numero per ſui mutationē ſuſceptibilis eſt contrariorū.

Notandum eſt, ꝙ quia verum & falſum ſunt relatiua & relatio cum exigat duo extrema ex alterius mutatione perdatur & acquiratur, vt patet de columna, quæ
H mihi ad dextram poſita, dextra dicitur, et ipſa immobili perſeuerante ad oppoſitam me partē tranſlato, ſiniſtra, & nō dextra mihi ipſa columna dicitur: & ſimiliter ſortes calidus ſimilis eſt Platoni calido, Platone autem frigefacto, ſortes in ſuo calore perſeuerās diſſimilis Platoni effectus eſt ex ſola Platonis mutatione: quia in quam hæc eſt natura relatiuorū, ideo oratio quæ ideo dicitur vera, quia eſt adęquata rei: quia. ſ. ſignificat ſic eſſe ſicut eſt, ex rei mutatione inadęquata redditur et ſic efficitur falſa. Et aduerte hic diligenter, ꝙ illa maxima Ariſtotelis hic poſita ab eo ꝙ res eſt vel non eſt oratio dicitur vera vel falſa: non intelligit de re quæ eſt ſubiectum aut prędicatū orationis. ſed de re ſignificata per ipſam enuntiationem: verbi gratia. cum dicitur homo eſt albus: non ideo eſt vera iſta: quia homo aut album ſit: ſed ideo quia hominem eſſe album eſt. hoc enim eſt ſignificatum per illam orationem.

SED vltra hanc quã Ariſtoteles attulit inſtantiã duę reſtant adhuc cõtra aſſignatã proprietatẽ obiectiones. Prima eſt: quia nõ videtur cõuenire omni ſubſtãtiæ: ſed tantũ principale: ſecũda nãq; ſubſtãtia cũ vna numero nõ ſit: quia non ſignat hoc aliquid: aliena ab hac proprietate videtur. Secunda eſt: quia videtur cõuenire alteri à ſubſtãtia. ſ. quãtitati: eadem nãq; ſuperficies ſm ſui mutationẽ modo eſt alba: poſtmodũ nigra: & ſimile eſt in naturalibus potentijs: idem enim intellectus prius ignorans ſm prauam diſpõnẽ: poſtmodũ eſt ſciens &c.

Ad primã obiectionẽ dicitur: q hæc proprietas cõuenit omni ſubſtantiæ ſane intellecta: nõ enim ly vna numero ſe tenet ex parte ſubiecti: vt ſenſus ſit: propriũ eſt ſubſtantiæ quæ eſt vna numero: ſuſceptibilẽ eſſe cõtrariorũ: ſed ex parte prędicati: et eſt ſenſus: propriũ eſt ſubſtãtiæ omni: q ſeruata vnitate numerali ſuſceptibilis eſt cõtrariorũ: hoc autẽ cõſtat cõuenire, & primæ, & ſecũdæ ſubſtãtiæ. homo enim ſeruata vnitate numerali quã in ſorte habet: eſt ſuſceptibilis calidi, & frigidi: quod nõ conuenit colori. color enim ſeruata vnitate numerali quã in hoc albo habet nõ poteſt eſſe niger. Ad ſecundam vero dicitur: q neq; quãtitas, neq; naturalis potentia eſt ſuſceptibilis cõtrariorũ: ſed ſunt media qbus ſubſtantia eſt ſuſceptibilis cõtrariorũ: propriũ eſt enim ſubſtantię eſſe ſuſceptibilẽ contrariorũ mediate, vel immediate. nõ enim quãtitas mouetur proprie de albo in nigrum: ſed ſubſtanria quanta nec intellectus proprie mouetur de ignorantia ad ſcientiã: ſed homo ſm intellectũ.

Sed reſponſio hęc patitur difficultatẽ: qa ſi propterea propriũ eſt ſubſtãtiæ: eſſe ſuſceptibilẽ contrariorũ: quia ſola ipſa ſit quod ſuſcipit contraria: quid oportebat ſolicitum eſſe Ariſtotelem ad tutandũ hanc proprieratẽ: & diſputandũ de oratione? conſtat enim q cętera genera accidentia ſunt: & q vnũ accidens nõ eſt ſubiectũ alterius vt quod: ſed vt quo. Ad hoc dicitur q ideo oportuit Ariſtotelẽ ſolicitari: quia contrariorũ quædã denominãt primo ſubſtantiã: & ſi denominant accidẽtia hoc non faciunt niſi pro quanto illa accidentia indenominata ſubſtãtia ſunt: vt calidum albũ dulce: cum ſuis cõtrarijs &c. de his non fuit ſolicitus propter rationem tactã. Quædã vero ſunt quę primo denominant ipſa accidentia ſm ſe: & ſubſtantiã vel non denominant vel ſecũdario: vt verũ & falſum quæ denominant ipſam orationẽ ſm ſe: prauũ & ſtudioſum ipſam actionẽ &c. non enim dicitur oratio vera: quia homo ſit verus: nec dicit̃ actio praua: quia homo ſit prauus: ſed ecõuerſo, quia actio eſt práua: ideo homo prauus. Et de his ſolicitus fuit Ariſtoteles vbi dubiũ proſpexit. ſi enim accidẽs ſm ſe cõtraria ſuſcipet, ſubſtãtię ꝓpriũ ĩpediret, qd nõ facit ſi ipſum vt mediũ quo ſubſtãtia denoiat̃ talis cõtraria ſuſcipit &c.

De quantitate, & ſuis ſpẽbus, & proprietatibus. Ca. 2.

Lquãti. QVantitatis autem aliud quidem eſt continuum, aliud diſcretum, et aliud quidem ex habentibus poſitionem ad ſe inuicem in ipſis, partibus conſtat, aliud autem ex no habentibus poſitionem.

DIuiditur pręſens capl'm in tres partes. nã primo cõſtruẽdo ipſum ꝑdicamentũ quãtitatis, enumerant̃ quantitates per ſe. ſecundo quãtitates per accidens. tertio proprietates quantitatis. enumerando autem & ſtabiliendo quãtitates per ſe talem ordinem ſeruat. primo proponit duas famoſas diuiſiones quantitatis: dicens, quantitatis aliud cõtinuum &c. Vbi multa notanda occurrunt. ſ. q ideo ſtatim poſt ſubſtantiã de quantitate tractauit, qm̃ quantitas propinquiſſima eſt ſubſtantiæ: & ſm rem: quia immediatus ineſt ſubſtãrię q̃ inſint qualitates, & ſm modũ, qm̃ ſubiacet et paſſiones habet quẽadmodũ ſubſtãtia (vt patet in. 5. Metaphy. c. de quãto.) T.c.18. Diuidendo autem incepit: qm̃ non intendentibus nunc

A naturas rerum ſcrutari: ſed adunare: conuenienter diuidendo notificatur quantitas: diuiſione qua ſpecies patefiunt. Nec opus erat pręponere diffinitionem, qm̃ extra propoſitum fuiſſet: ſed ſi ad intima peruentum eſſet: aut nihil prodeſſet, ſi quid ſuperficietenus aſſiggnatũ eſſet, puta q eſt menſura ſubſtãtiæ. menſurare enim cum non vno modo inueniatur in continuo & diſcreto. diuidendum rurſus ſicut & quãtitas fuiſſet: & nihil niſi quid nominis quantitatis oſtendiſſet. Simul vero vtranq; diuiſionem poſuit: eo quòd eaſdem habeant ſpecies & interſecent ſe: ita quòd omnia quę vni diuiſioni ſubiecta ſunt & alteri ſubiecta ſunt, & econuerſo. Præpoſuit verum tamen diuiſionem in continuum & diſcretum: quia illa & per poſitiuas differentia data eſt: iſta per alteram negatiuam, & quia illa eſſentialis & naturaliter prior eſt: iſta accidentalis, & poſterior eſt. In cuius ſignum à metaphyſico tacita eſt. Dixit quoq; in neutro genere quãtitatis aliud &c. vt inſinuaret diuiſionem hanc fieri in B genera ſubalterna &c.

Eſt autem diſcreta quantitas, vt numerus & oratio: cõtinua vero, vt linea, ſupficies, corpus. amplius autem præter hæc, tempus & locus.

Secundo hic enumerat mẽbra primæ diuiſionis exẽplariter ſimul ipſam declarans. præponit autem diſcretum continue numerando & declarando, quia quantitas diſcreta ſm ſuam rationem prior naturaliter eſt continua: qm̃ vnitas quæ eſt principium quantitatis diſcretæ: eſt prior puncto qui eſt principium quantitatis continue diuidendo autem prępoſuit continuũ diſcreto, cum dixit: quantitatis aliud continuũ &c. qm̃ diſcretum cauſatur, & ſm eſſe, & ſm cognitionem noſtrã: ex diuiſione continui. Dixit quoq; enumerando ſpecies cõtinui. Amplius præter hæc tempus & locus, qm̃ hęc duo non eodem modo quantitates ſunt, ſicut aliæ prænumeratę. Aliæ enim ſunt hic quantitates, quia ſunt menſuræ in C trinſece: tẽpus autẽ & locus ſunt mẽſuræ extrinſece &c.

Partium etenim numeri nullus eſt cõmunis terminus, ad quem copulantur partes eius. vt quinq; & quinq; ſi decem ſunt partes, ad nullũ cõem terminum copulantur quinq; & quinq;, ſed ſemper diſcreta ſunt. Et tria & ſeptẽ ad nullum cõem terminum copulãtur, neq; omnino habeas in numero cõmunẽ terminũ partium accipere, ſed ſemper diſcretæ ſunt. quapropter numerus, quidem diſcretorũ eſt. Similiter autẽ & oratio. q enim quãtitas eſt oratio, manifeſtũ eſt: menſurat̃. n. ſyllaba breui et lõga. Dico autẽ orationẽ cũ voce prolatã. ad nullũ enim cõem terminum partes eius copulantur: non enim eſt cõmunis terminus, ad quẽ ſyllebæ copulen D tur, ſed vnaquæq; diuiſa eſt, ipſa ſm ſeipſam.

Tertio hic declarat ſupradicto duo. ſ. numerũ & orationem eſſe quantitatem diſcretam. & primo de numero: & quoniam conſtat quòd numerus eſt quãtitas, declarat tantummodo quod eſt diſcreta tali ratione: omnis quantitas cuius partes non copulantur ad vnum terminum cõmunem eſt diſcreta numeri partes non copulantur ad vnum terminum communes. ergo &c. vnde ſubintellecta maiore incepit à minore: & eam manifeſtat exemplariter in numero denario. & eius partibus tam æqualibus vt quinq; & quinq;, q̃ inæqualibus: vt ſeptẽ & tria. Quid autem importet terminus cõmunis inferius cũ de cõtinuis aget̃ patebit. Deinde de oratione de qua vtrũq; ꝓbat. ſ. & q ſit quãtitas & q ſit diſcreta. primũ ꝓbat ſic. illud cuius partes mẽſurant̃ longitudine & breuitate eſt quãtitas: orationis partes mẽſurãtur

longitudine & breuitate: ergo &c. huius rõnis minorẽ ponit dicens. ꝙ ſyllaba quæ eſt pars orationis menſuratẽ breuis an longa ſit: et qm̃ nõ loquimur de orõne mẽtali, ſed vocali. ideo à Boetio vt ipſemet dicit: additum eſt in textu (dico autẽ orationem cũ voce prolatã.) ſm autem probat ſic. vt de numero probauit: quia. ſ. partes orationis ad nullum terminum cõem copulãtur. ſyllabæ enim inter ſe diſcretæ ſonãt & nihil vnius aliquid alterius eſt, vt patet. Aduertenda ſunt hic duo. Primum, ꝙ Ariſtotelis ratio, qua declarat orationẽ eſſe quãtitatem, directe oſtendit orationẽ eſſe quantã: ex eo enim ꝙ ſyllaba breuis, vel longa eſt, concluditur ipſam eſſe quãtam, eo ꝙ breue vel longum paſſio eſt quãtitatis. Sed qm̃ ex hoc ſequitur ibi eſſe aliquã quantitatẽ: quia omne quantum aliqua quantitate eſt quantũ: & illa quãtitas nomine ſui menſurati vocatur oratio, ideo non ſolicitus circa vocabula ſic breuiter intentũ concluſit. Accipitur autẽ hic breue vel longũ tranſumptiue, qm̃ proprie ſunt paſſiones lineę. Secundũ eſt, quod, vt cõiter dicitur, oratio poteſt dupl'r ſumi. Vno modo pro voce prolata: & ſic eſt qualitas in tertia ſpecie qualitatis. Alio modo pro menſura, ſeu quantitate vocis plata qua formaliter vna ſyllaba dicitur breuis, alia longa: et ſic ponitur ſpẽs quãtitatis diſcretæ: quantitatis quidẽ, quia menſurę rõnem habet, diſcretæ vero, quia diſcretorũ menſurã diſcretam oportet eſſe, vt homogenea ſit mẽſura mẽſurato. cõſtat autẽ locutionẽ ipſam, quæ menſuratur, diſcretã eſſe, vt in textu dicitur: quia ſoni literarũ, & ſyllabarũ, ex quibus integratur oratio, ſeparatim et diſtincte ſonãt, adeo vt nihil p̃cedentis cõe ſit ſibi & ſequenti, vt patet. vtrũ autem ſm veritatẽ inueniatur in rerũ natura talis quantitas diſtincta à reliquis ſm eſſe, metaphyſici potius negocij eſt, et me non videre fateor. putant enim quidã ſic eſſe, alij non: ſignũ nõ paruũ ſumentes ex eo ꝙ in. 5. Metaphy. vbi de quãtitate ſm eſſe tractatẽ non nominatur. & hoc Alberto ibidẽ conſonũ eſt: numerata tñ ſunt hic ab Ariſtotele: vel quia famoſo ſermone ſm Auer. colligebat ſpẽs & proprietates hoc in libro: vel quia ſpecialẽ modum menſuræ dicit. ſ. entis ſucceſſiui diſcreti. Siquis enim diligenter cõſideraret, collectę ſunt hic omnium entium menſurę: & permanentiũ quidem, ſi cõtinua ſunt, quatuor menſuræ: tres intrinſecæ. ſ. linea ſm longitudinem, ſuperficies ſm latitudinẽ, & corpus ſm profunditatem, & vna extrinſeca. ſ. locus: ſi diſcreta ſunt, numerus. ſucceſſiuorũ autem ſi continua ſunt, tẽpus: ſi diſcreta, oratio: propter quod à quibuſdam dictum eſt ꝙ tempus diſcretũ à ſanctis Augu. & Thoma poſitũ, à philoſophis prętermiſſum fuerit, & orationis nomine inſinuatũ.

T.c.18.

Collige oẽs quantitatis ſpecies.

Aug. 8. ſup Gen. ca. 29. ad lit. ſan. Tho. quolibet. 2. q 3. ar. 2. quolibet. 9. q. 4. ar. 4.

Linea vero continua eſt. eſt enim ſumere cõmunem terminũ, punctũ ad quem partes eius copulentur: & ſuperficiei lineam. plani nanq; partes ad aliquem cõmunem terminum copulantur. Similiter autem & in corpore poteris ſumere cõmunem terminum lineam, vel ſuperficiem, ad quam copulantur corporis partes:

Quarto hic declarat tria membra cõtinui: probans ſolum ꝙ continua ſint: qm̃ quantitates eſſe conſtat. declarat autẽ de ſingulis. ſ. linea ſuperficie & corpore vnico medio ſic: id, cuius partes copulãtur ad vnũ terminum cõem, eſt continuum: hæc ſunt huiuſmodi ergo &c. Hic nihil aliud dicendũ reor, ꝙ quid nominis horũ terminorum. ſ. lineæ ſuperficiei, corporis, & termini cõis. Linea longitudinem ſonat ſine latitudine: ſuperficies latitudinem ſine profunditate: corpus longum, latum, & profundum. nec hæc ſic ſunt intelligenda vt longitudo inueniatur ſine latitudine: aut latitudo ſine profunditate: ſed qm̃ ſignificatur longitudo nomine lineæ, non ſignificata latitudine illo nomine. ſicut color pomi licet nõ ſit ſine eius odore, videtur tamen ab oculo ſine odo-

E re. i. non viſo eius odore. odor enim non videtur. & ſimiliter eſt de profunditate reſpectu ſuperficiei, quę planum vocatur in textu. Terminus cõis cum cõpoſitũ nomen ſit: ex cõponentibus naturã trahat neceſſe eſt: & cõſequẽter ꝙ habeat hęc duo. ſ. et ꝙ terminet, et ꝙ ſit cõis: & qm̃ adiectiuũ determinatio & modus eſt ſubſtãtiui, non ſufficit ad hoc ꝙ aliqd dicatur terminus cõis, quod ſit terminus, & ꝙ ſit cõis: ſicut nec ad hoc ꝙ aliquis ſit monachus albus. ſufficit ꝙ ſit monachus & ꝙ ſit albus: ſed exigitur ꝙ actum terminãdi habeat cõem. i. ꝙ ita ſit terminus vnius partis, ꝙ etiã ſit terminus alterius: ſicut punctus in quocũq; loco lineæ deſignetur vtriuſq; partis, hinc. ſ. & inde terminus eſt. Et qm̃ terminus in quantum terminus oportet ꝙ ſit indiuiſibilis: qm̃ ſi poſſet diuidi iam non vltimũ terminans eſſet: quia haberet aliquod vlterius terminus: ideo termini cõmunis nomine ſignificatur aliquid indiuiſibile communiter terminans vtranq; partem. hoc in linea eſt punctum: in ſuperficie

Cõis terminus cuiuslibet cõtinui quid.

F linea: in corpore ſuperficies: & in tempore inſtãs. locus autem vt dicetur vel eſt ſuperficies vel corpus &c.

Eſt autẽ talium & tempus & locus: præſens enim tempus ad pręteritum & ad futurũ copulatur: Rurſum locus continuorũ eſt: locũ enim quendã corporis partes obtinent, quæ ad quẽdam cõmunem terminũ copulant. Ergo & loci partes, quæ obtinẽt ſingulas corporis partes ad eundem cõmunem terminum copulantur, ad quem & corporis partes. quapropter continuus erit locus: ad vnum enim terminum communem copulantur eius particulæ.

Quinto hic declarat reliqua duo cõtinui mẽbra: tempus & locum. & primo tẽpus eſſe continuũ: qm̃ partes eius. ſ. p̃ſens, p̃teritum, & futurũ, copulãtur. i. continuantur: & conſequenter habent terminum cõem. ſ. inſtans:

G quod eſt finis vnius partis & principiũ alterius. Appellatur autem tempus p̃ſens ſm famam: id quo grãmatici vtuntur diſtinguentes tempora verborũ: non ꝙ ſm veritatem poſſit aliquid temporis eſſe præſens niſi inſtãs. Deinde declarat locũ eſſe continuũ eadem rõne: quia. ſ. partes eius copulantur ad vnum terminũ cõem. Sed ad declarationem minoris vtitur tali rõne: partes corporis locati copulãtur ad vnũ terminũ cõem. ergo partes loci copulantur ad vnũ terminũ cõem. probat cõſequentiã: quia ſingulis partibus corporis locati correſpõdent ſingulę partes loci: ſed illæ (vt dictũ eſt) continuantur. ergo & iſtæ: & non ſolũ hoc ſequitur: ſed etiam ꝙ iſtæ partes. ſ. loci copulentur ad eundẽ terminũ, ad quem copulantur illæ. ſ. locati corporis partes. Quæ verba dupliciter exponuntur. Primo à dicentibus Ariſtotelem loqui hic de loco ſm opinionem antiquorũ dicentium locum eſſe ſpatium habẽs trinam dimenſionẽ &c. & ſic clarum eſt

H locum eſſe cõtinuum, ſicut & corpus locatum: & penetrare illud ſm omnem dimẽſionem: & eundem habere terminum cõem cum corpore locato. Secũdo exponuntur à dicẽtibus Ariſtotelẽ loqui ſm propriam ſententiã, ſm quam locus eſt vltimum corporis continentis &c. & dicitur ꝙ per ly eundẽ. nõ intelligit eundem ſm rem, ſed ſm proportionem, & adæquationem: & per partes corporis locati intelligit partes ſm conuexum eius. tales enim partes obtinent ſingulas ſuperficiei, quæ locus eſt partis: & quia tales partes cõtinuę ſunt, ſequitẽ ſuperficiem illam, quæ locus eſt, eſſe continuam, vt partes partibus, & totum toti, & termini terminis correſpondeant. Nec obſtat ſi duorum corporum ſuperficies vnius corporis locus ſint, vt patet, quando baculus eſt ſecundum medietatem in aere, & ſecundũ aliam in aqua: qm̃ ſicut illæ duę ſuperficies vnũ numero locũ conſtituunt: ita & cõtinuum. hoc autẽ qualiter ſit phyſicę determi-

nationis

nationis eſt. nūc autē ſufficiat ſcire ꝙ inquantū locus cō tinuus eſt, licet inquantum in hac vel illa huius vel illius corporis ſuperficie firmaẽ, cōtinuitatē non habeat: ſicut nec vnitatē aut identitatē. prima expoſitio Alberto placet, ſecūda autē. S. Tho. in. 5. Metaphyſicę cōſonat &c.

Amplius autem alia quidem cōſtant ex particulis, quæ in eis ſunt, poſitionē ad ſe inuicem habentibus, alia autē ex non habentibus poſitionem. vt lineæ quidem particulę poſitionem habent ad ſe inuicem. ſingulæ nãq; earum ſitæ ſunt alicubi: & habeas vnde diſtincte ſumas & aſſignes vbi ſingulę ſitę ſint in plano, et ad quã partem reliquarum copulatur. ſimiliter autem & particulæ plani habent quandam poſitionē. ſimiliter autem aſſignaretur vnaquæq; vbi iacet, & quæ ad ſe inuicem copulãtur. ſed & ſolidis partes ſimiliter & loci.

Sexto hic incipiens proſequi ſecundam diuiſionem, eam repetit & eius affirmatiuum membrum declarat. ſ. habēs poſitionem in partibus: & quia textus clarus eſt, hoc ſolū notãdum eſt: quòd poſitio dupliciter ſumitur. Vno modo vt dicit ordinem partium in toto in cōparatione ad locum: & ſic eſt vnū prædicamentū, quod alio vocabulo dicitur ſitus. Alio modo vt dicit ordinem partium in toto abſolute: & ſic tria exigit. ſ. permanētiam, ſituationē, & continuationē partium: & ſic eſt differentia quantitatis in hoc loco prolata. Permanentiã quidē, quia niſi partes maneant, quomō poſitæ iuxta ſe inuicē erūt: quę enim iuxta ſe inuicē ſita ſunt permanere oportet. Situationem vero, quia debes poſſe mōſtrare vbi ſit vna pars & vbi alia. Vbi autē dico non in quo loco proprie loquendo, qm̄ ſola corpora in loco proprie ſunt: ſed in qua loci differētia ſm quanq̄ diuiſionē ſit: puta ante, vel poſt, ſub, vel ſupra, dextrę vel ſiniſtrę. Continuationem autē: quia ad vnum terminū cōem copulari partes debēt, aliter vnius totius partes nō eſſent. Harū aūt triū conditionum Ariſtoteles duas vltimas explicite hic ponit. Primam autem, quæ in ſecunda præſuppoſita intelligebatur inferius explicat: cū tēpus probat non habere poſitionem. linea ergo ſuperficies ſeu planum, ſoliditas, ſeu corpus: & locus quãtitates ſunt habentes poſitionē in partibus: quia partes cuiuſq; permanent: & iuxta ſe inuicem iacent: & connectuntur ad vnum terminū &c.

In numero autem non poterit quiſq̄ oſtēdere quēadmodum particulæ eius poſitionem aliquã ad ſe inuicē habent: aut vbi iacent, aut quæ partes ad ſe inuicē connectuntur. Neq; ea quæ temporis ſunt. nihil enim permanent particulæ temporis. quod autem non eſt permanens, qūo poſitionē aliquã habebit: ſed magis quendam ordinem dices habere: eo ꝙ aliud quidem ſit prius, aliud vero poſterius. Sed & in numero ſimiliter, eo ꝙ prius numeratur vnus, q̄ duo, & duo q̄ tres: & ita habebunt quendã ordinē, poſitionem vero non omnino accipies. Sed & oratio ſimiliter nulla enim permanet partiū ei. ſed dictum eſt ſimul, & non eſt hoc amplius aſſumere: quapropter non erit poſitio particulariū eius: ſiquidē permanet. Alia itaq; cōſtat ex particulis, quę in eis ſunt, pōnē ad ſe inuicē habentibus: alia autē ex non habentibus pōnem.

Septimo hic alterum ſecunde diuiſionis membrū declarat: & ſimiliter ſententia clara in textu habetur. oſten

A dit nãq; tres reliquas quantitatis ſpecies ſub hoc mēbro contineri: numerum. ſ. tempus & orationem: numerum quidem, quia caret duabus cōditionibus pōnis. ſ. ſituatione, & cōtinuatione. Vnitates enim, ex quibus componitur numerus, non habent determinationē in continuo, ſed abſtrahunt à pōne. in hoc enim differt vnitas à puncto: illa enim eſt indiuiſibile, iſtud autē eſt indiuiſibile ſituatū. Tēpus vero, quia caret & duabus. prima. ſ. & ſecūda. i. permanētia, & ſituatione: & ibi inſerit ꝙ tēporis & numeri partes, & ſi ſitū nō habeāt, vt ante et poſt, aut ſub, vel ſupra &c. vbi eorū partes deſignari poſſint, hñt tñ ordinē vt prius & poſterius in eis inueniaẽ: pteritum. n. eſt prius futuro, & vnū prius eſt numeratione q̄ duo. Orationē aūt: quia permanētia careat: volat. n. irreuocabile verbū: & reuera orationi deſunt oēs tres cōditiones: qm̄ nec ſituationē, nec continuationē habet &c.

Proprie autem quantitates hęc ſola dicūtur, B quæ diximus: alia vero omnia ſm accidēs ſunt. ad hæc enim aſpicientes & alia dicimus quãta. vt multum dicitur albū, eo ꝙ ſuperficies multa ſit: & actio longa, eo ꝙ tēpus multū ſit, & motus multus. neq; enim horū ſingulū per ſe dicitur quantum. vt ſiquis aſſignet quanta ſit actio temporis diffiniet anni mēſuram, vel ſic aliquo modo aſſignans. & albū quantū ſit aſſignãs, ſuperficiē diffiniet. Quãta enim ſupficies fuerit, tantū albū eſſe diceres. Quare ſolæ ꝓprie & ſm ſeipſum quãtitates dicunẽ, quæ dictę ſunt: aliorum vero nihil per ſe, ſed ſi forte per accidens.

Hæc eſt ſecunda pars principalis huius capli: in qua ſufficienter ſe enumeraſſe quãtitates oſtēdit: quãtitates per accidens ab his quæ ſunt per ſe diſcernens. vnde exC cluſiuam proponit dicens: hæ ſolæ ſunt proprie quantitates. Alia vero omnino ſm accidens. Et licet ad probãdum hanc excluſiuã oporteret vtrãq; exponentē ꝓbare. ſ. ꝙ hæ ſupradictę ſint ꝓprie quãtitates: & ꝙ nihil aliud ab eis ſit proprie quãtitas: primam Ariſtoteles reliquit tanq̄ per ſe notã ex dictis, ſecundã autem declarauit aperiendo illam ſibi ęquipolentem vlēm. ſ. omne aliud à ſupradictis eſt ſm accidēs quantū tali ratione: illud, quod non per ſe. i. ſolitarie ſumptum, ſed in ordine ad aliquod horū dicitur quantū eſt quantū per accidens: ſed omne quantū aliud ab iſtis eſt huiuſmodi. ergo &c. maiorem Ariſtoteles ſupponit: qm̄ euidens ex terminis eſt. minorem vero primo explicat, & declarat in tribus. ſ. in qualitate & actione & motu. dicitur enim albū multū, eo ꝙ ſuperficies multa ſit. actio quoq; lōga: et motus multus, eo ꝙ tempus multū ſit. Deinde probat ſic: illud quod in eo ꝙ quantū non poteſt diffiniri ſine aliquo horū, nō eſt ſm ſe quantū: ſed in ordine ad aliquod horū, omne quãD tum aliud ab iſtis eſt hmōi. ſ. ꝙ in eo ꝙ quãtū nō poteſt diffiniri ſine aliquo horū. ergo &c. maiore ſuppoſita, declaratur minor: quia quærenti quanta eſt actio, non niſi quãtitate temporis applicata ad menſurandã actionē ſi ꝑ horam: aut diem: aut annū durauerit reſpōdebitur: & ſimiliter quãta eſt albedo, non niſi ex ſuperficiei quãtitate aſſignabitur &c. hæ ergo ſolæ proprie quantitates ſunt. Aliorū vero nihil eſt per ſe quãtitas, ſed forte ꝑ accidēs. Dixit (forte) ad explanationē illius vlis primo aſſumptæ. ſ. alia vero omnia ſm accidens. hęc. n. mundificanda erat ſic, alia vero omnia, quæ ſunt quãta, ſunt ſm accidēs quãta: & hoc inſinuauit per ly forte, ac ſi diceret nihil aliorū per ſe eſt quãtitas, ſed ſi eſt, eſt per accidens.

Circa primam exponētem illius excluſiuę, dubitatio non modica eſt, an. ſ. verū ſit omnia ſupradicta eſſe per ſe quantitates: tum propter rationes, tum propter ipſius Ariſtotelis auctoritatē in. 5. Metaphyſicæ: tēpus

ponētis quātitatem per accidens, locum autem & orationem, nec nominantis. Sed quoniam Metaphyſicalis perſcrutatio hæc eſt: ideo nunc tranſeat. Sciendo tamen ꝙ quia Ariſtoteles famoſas ſpecies quantitatis colligebat, quæ ſpecialem rationem menſuræ exprimunt: & non eas tantum, quæ ſpecialem rationē quantitatis habent, ideo omnia ſupradicta, quæ vt ex ſuperius dictis apparet ſpeciales oſtendunt modos menſurādi quantitates per ſe dixit. propter quod ſm Auer. & S. Tho. motum, qui in genere quātitatis collocari videť inter quantitates non numerauit: quia. ſ. non habet aliquā ſpecialē rōnem menſuræ, licet Albertus aliam huius rōnem reddat: quia. ſ. caret indiuiſibili ſubſtātifico vnius generis. ſubſtātia enim eius diuerſorum generū eſt. ſ. vbi fluens, quale fluens, quantum fluens &c. In Metaphyſica autem, quia de quantitate ſm ꝙ pars entis eſt, tractatur & diuerſum eſſe quantitatis non menſuræ aſpicitur: aliqua horum inter quātitates per ſe non numerātur: quia eſſe quantum diuerſum non habent &c.

Famoſas tā tū ſpēs quātitatis, vt huic diſciplinæ cōuenit enumerauit Ariſt.

Amplius quantitati nihil eſt cōtrarium. In definitis autem manifeſtum eſt, quòd nihil eſt cōtrariū. vt bicubito, tricubito, vel ſuperficiei, vel alicui talium nihil eſt contrariū. Niſi forte quis multū pauco dicat eſſe contrarium. vel magnū paruo: horū autem nihil eſt quantū, ſed magis ad aliquid. Nihil enim ipſum ꝑ ſeipſum paruū vel magnum dicitur, ſed eo quòd ad alterū refertur. nā mons quidē paruus dicitur, milium vero magnū, eo ꝙ hoc quidē ſui generis maius ſit, illud vero minus. ergo ad alterū eſt eorū relatio. nam ſi per ſeipſum magnum vel paruum diceretur, nunꝗ mons quidem aliqñ paruus, milium vero magnū diceretur. Rurſus in vico quidem plures homines eſſe dicimus. Athenis vero paucos, cū ſint illis multo plures. & in domo quidem multos, in theatro vero paucos, cū ſint plures. Amplius, bicubitum vero, vel tricubitum, & vnūquodq; talium quantitatē ſignificat, magnū vero, vel paruū non quantitatē, ſed magis ad aliquid, qm̄ ad aliud cōſideratur, magnum, vel paruū. quare manifeſtū eſt, qm̄ hæc ad aliquid ſunt. Amplius autē ſiue ponat aliqs hæc eſſe quanta, ſiue non ponat, nihil illis contrariū erit. Quod enim non poteſt ſumi per ſeipſum, ſed ad ſolā alterius rōnem refertur, qūo huic aliquid erit contrarium? Amplius autem, ſi erunt magnū & paruū contraria, cōtingeret idem ſimul cōtraria recipere, & ea ipſa ſibimet eſſe contraria. Contingit enim idē ipſum ſimul paruum eſſe & magnū. eſt enim aliquid ad hoc quidem paruū, ad aliud vero idipſum magnū. quare idem paruum & magnū in eodem tempore eſſe contingit. quare contraria ſimul ſuſcipiet. Sed nihil eſt, quod videatur ſimul contraria poſſe ſuſcipere. vt in ſubſtantia quidem: ſuſceptibilis cōtrariorū quidem eſſe videtur: ſed non ſuſcipit vno eodemq; tempore. nā nullus ſimul & ſanus eſt & æger: nec albus et niger ſimul eſt: nihilq; aliud ſimul contraria ſuſcipiet. Et eadem ſibijpſis contingit eſſe contria. nam

E ſi eſt magnum paruo cōtrarium: ipſum autem idem ſimul eſt paruum & magnum: ipſum ſibi erit contrarium: ſed impoſſibile eſt ipſum ſibi eſſe contrarium. non eſt igitur magnum paruo contrarium, nec multum pauco. Quare niſi relatiuorum hoc quilibet dicat, tamen quātitatis nihil habebunt cōtrarium. Maxime autem circa locum videtur eſſe contrarietas quantitatis. ſurſum enim ad id quod eſt deorſum contrariū ponunt: locū, qui in medio eſt, deorſum dicentes, eo quòd multa diſtantia medij ad terminos mundi ſit. Videntur autem & aliorum contrariorum diffinitionem ab his auferre. quæ enim à ſe inuicem multum diſtant eorū, quæ ſub eodem genere ſunt, contraria determinant.

F Hæc eſt tertia pars principalis huius capituli: in qua proprietates tres quantitatis oſtenduntur. Incępit autē partem hanc à ly amplius nō ſine myſterio. Inſinuauit ſiquidē per hoc, quòd pars hæc incępta ſecreto eſt: tum quia ex immediate præmiſſis ſumēda oſtenſa eſt prima proprietas quantitatis. ſ. ꝙ ipſa ſm ſeipſam ſit quanta et per habitudinem ad ipſam omnia alia dicuntur quanta: tum quia ex immediate ꝑmiſſis finis aſſignandarū proprietatum habetur. ſ. diſcernere quantitates à non quātitatibus. Præoſtenſis ergo his ad maiorem ſigillationē & deſcriptionem quātitatis, ſubdit (amplius quantitati nihil eſt contrariū.) Termini declarati ſunt: textus vero diſtinctione & collectione magis ꝙ̃ declaratione eget. Tria ergo facit. Primo oſtendit hāc proprietatē inueniri in omnibus quantitatibus definitis. i. determinatis & certis ſm ſpeciem: vt bicubito, tricubito, dualitati trinitati &c. Secundo ibi (Niſi forte quis.) Affert inſtātiam

G quo ad quantitates indeterminatas: tam continuas, vt magnum & paruum: ꝙ̃ diſcretas, vt multa & pauca. Et ſtatim ſoluit obiectionem hanc dupliciter. Primo oſtendendo hæc non eſſe quantitates, ſed ad aliquid. ibi (Horum autem nihil eſt quantitas. Secundo oſtendendo ꝙ ſiue hæc ſint quātitates, ſiue non, falſum eſt ipſa eſſe contraria. ibi (Amplius ſiue ponat quis &c. Primam ſolutionem, qua dicitur magnum & paruum, multa & pauca non eſſe quantitates, ſed ad aliquid, duplici ratione probat. Prima eſt quod non cōuenit alicui per ſeipſum, id eſt abſolute, ſed in ordine ad aliud, non eſt quantitas, ſed ad aliquid: quodlibet horū eſt huiuſmodi. ergo nihil horum eſt quantitas, ſed ad aliquid. maior patet ex terminis: qm̄ in hoc diſtinguuntur ſubſtātia, quantitas, & qualitas ab ad aliquid: ꝙ ipſa ſunt ꝑdicamēta abſoluta, ad aliquid vero reſpectiuum. vnde minorem Ariſtoteles ponens probat eam ab euidēti ſigno: quia. ſ. milium dicitur magnū, & mons paruus: & ſimiliter homines in

Magnū & paruū non quātitates, ſed ad aliqd potius ſunt.

H vico vno multi dicuntur, in ciuitate vero pauci &c. ex quibus oībus hoc manifeſte patet: ꝙ res nō diciť magna ſi ſm ſeipſam cōſidereť: qm̄ cōſtat ꝙ mons quilibet maiorem quantitatē habet quocūq; grano milij: & tñ hoc dicitur magnū, & ille paruus: quia hoc reſpectu minorū granorū milij magnū eſt, & ille reſpectu aliorū montiū paruus eſt: & ſimiliter eſt de multitudine & paucitate. mille enim homines reſpectu multitudinis requiſitæ ad ciuitatē, pauci ſunt, quingēti autē reſpectu multitudinis requiſitæ ad vicū multi ſunt. Secunda ratio eſt: cuius nomen nō ſignat quātitatē, ſed ad aliquid, ipſum nō eſt quantitas, ſed ad aliquid: magnū vel paruū nō ſignificat quantitatē, ſed ad aliquid. ergo. Declarať minor quo ad partem negatiuā per exemplū ab oppoſito. i. ab his quę ſignant quātitatē: vt bicubitū, tricubitū: quo ad partē vero affirmatiuam, qm̄ ad aliud ſpectat magnū & paruum. Notandū eſt hic, ꝙ hęc ratio in hoc à præcedēte

differre

differre videtur: quia illa á re ſignificata, hæc á nominis ſignatione procedit: aſpicies q hæc nomina, & ſi quãtitatem aliquo modo important, non tñ eam proprie loquendo ſignificant, ſed magis ſignificãt ad aliquid circa quantitatẽ. Cum enim dico aliquid magnũ, aut paruũ, non dico ſimpliciter illud eſſe quantũ, ſed illud eſſe excedens in quantitate, aut exceſſum ſeu deficiens in quãtitate. Excedens autẽ & exceſſum ad aliud ſpectat. alterũ enim reſpicit á quo exceditur, vel quod excedit. non ſic eſt de bicubito & tricubito: qm̃ horũ quodlibet quantitatem ipſam abſolute ſignificat.

Magnũ & paruũ non ſunt cõtraria.

Secundã autem ſolutionẽ, qua dicitur falſum eſſe, q magnũ & paruũ, multũ & paucũ ſint contraria triplici rõne cõfirmat. Prima eſt. Quod per ſeipſum nõ poteſt ſumi, ſed ad alterũ tm̃, caret cõtrario: quodlibet horũ eſt huiuſmodi. ergo &c. ambas propõnes Ariſtoteles tanq̃ notas relinquit: & minorem quidẽ merito, qm̃ declarata nunc eſt. maiorẽ autẽ, quia contraria ſunt, quæ ſm ſeipſa ſumpta ex ſeipſis extreme diſtãt, & vnde ſe expellere nata ſint habent: in eo autẽ q ſm ſeipſum ſumi nõ poteſt imaginabile hoc non eſt (vt in capĩo de ad aliquid manifeſtabitur. Secũda ratio, (cõcipiens in ſe etiã tertiã,) dum ducit ad duo impoſſibilia, eſt iſta, ſi magnũ & paruũ eſſent contraria, ſequerenẽ duo impoſſibilia. ſ. & q idẽ numero reciperet ſimul duo cõtraria: & q vnũ & idẽ eſſet ſibiipſi cõtrariũ. & primo deducit primã cõſequẽtiam, per hoc, q idẽ in eodẽ tẽpore eſt magnũ & paruũ reſpectu diuerſorũ: deinde ſubdit impoſſibilitatẽ cõſequẽtis, arguẽs à fortiori, eo. ſ. q ſubſtãtia, de qua dictũ eſt q ſuſceptibilis eſt contrariorũ, nõ poteſt recipere duo cõtraria ſimul, ſed ſucceſſiue. nullus enim eſt ſimul ſanus & æger, ſed prius ſanus, poſtmodũ æger. Secũdo deducit ſecũdã cõſequẽtiã ibi (& eadẽ ſibiipſi cõtingit eſſe cõtraria) ex eo q idẽ eſt ſimul magnũ & paruũ: & omnia clara ſunt. Tertio principaliter redit ad quãtitates diffinitas ſuperius: & affert inſtantiã oſtendenẽ q in aliqua earũ. ſ. in loco, inueniaẽ cõtrarietas: & hoc cõfirmat ex duobus. primo ex auctoritate cõi philoſophorũ, dicens, maxime autẽ circa locũ videẽ cõtrarietas: quia ponũt ſurſum eſſe cõtrariũ deorſum, eo q maxima diſtãtia ſit inter medium & extrema mũdi. ſecũdo ex diffõne cõtrariorũ: qa cõtrarietas maxima diſtãtia diciẽ. diſtãtiæ autẽ nomẽ à locali diſtãtia deriuatũ eſt ad alia: & maxime eſt quę inter ſurſum & deorſum eſt. contrarietas ergo in loco eſſe vr̃ ex eo, q omnis alia contrarietas ab iſta oppõne diffõnem ſumpſit.

Circa hãc particulam dubitatur primo, an ſit verum in loco eſſe cõtrarietatẽ, vt in textu diciẽ: & ſi nõ, quare Ariſtoteles abſq; ſolutione tranſiuit. Secũdo, quia non videẽ verũ q quãtitati, quę eſt corpus, nihil ſit cõtrariũ:

T.c.19. motus enim de cõtrario in contrariũ eſt, vt in. 5. Phyſi.

T.c.20. dicitur. ad quãtitatẽ autẽ eſſe motũ ibidẽ expreſſe diciẽ.

T.c.18. ergo. Ad hęc & ſimilia ſimul dicitur, quod quia cum dicitur quãtitati nihil eſt contrariũ, ſi intelligitur de quãtitate nudę accepta, ſeu in eo q quantitas, nihil obſtat, ſed quantitati indutæ aliquã aliam rõnem contrariũ inuenitur. ſic autem eſt in oĩbus inſtãtiis huiuſmodi. loco enim abſolute, alter locus cõtrarius nõ eſt, ſed loco phyſico, puta conſeruatiuo calidi, eſt aliquid contrarium. & ſi licet eſſe in hoc loco ſit cõtrariũ eſſe in illo loco: ipſa tamen loca cõtraria non ſunt. vnde in quantitate nõ eſt cõtrarietas, ſed in vbi. Ad apparentias autẽ in textu adductas ad oppoſitũ diciẽ: q ſurſum & deorſum non ſunt contraria rõne quãtitatũ, ſed rõne vbi & virtutũ phyſicarum. Nomen autẽ diſtãtię deriuatum eſſe ex locali ad contrarietatẽ nihil aliud concludit: niſi forte, quòd inter loca phyſica, á quibus diſtantiæ nomen venit ſit cõtrarietas: quod gratis conceditẽ. ſm tñ veritatẽ diſtantia nõ vniuoce diciẽ de locali & cõtraria, ſed analogice. Tacuit autem Ariſtoteles huius ambiguitatis deciſionem: quia loci naturam ſm veritatem non declarauerat, ſed famã ſequitur. Vel quia ſimili modo procedit obiectio

[margin: .oco phy- / ico loc° cõ / rarius eſt, / õ autẽ lo- / o ſm rõnẽ / nẽſuræ cõ / deraro.]

hæc, ſicut illa de magno & paruo, reſpectu motus augmentationis & diminutionis: ſicut enim magnũ & paruum aliquid circa quantitatem dicunt magis q̃ quantitatem, ita ſurſum & deorſum, vt ſunt contraria, aliquid circa loca potius q̃ loca ſignificant. Ad ſecũdum dubium, quod iam ſemiſolutum eſt, dicitur: quòd motus non ad quantitatem abſolute, ſed vt phyſicam. i. vt terminum corporis phyſici (vt dicitur in. 1. Phyſicorũ.) & T.c.36. ideo quantitas non eſt quantitati contraria, ſed quantitas minima in aliqua ſpẽ, puta hominis, aut leonis &c. eſt contraria quantitati maxime in illa ſpecie. maxime enim diſtant reſpectu illius ſpeciei, et continuo motu de illa imperfecta ad perfectam venitur. Simili quoq; modo ſoluuntur obiectiones de linea recta & curua, ſuperficie aſpera & leni, oratione vera & falſa, et aliis huiuſmodi. hic enim non ratione quantitatis contrarietatem habent, ſed ratione alicuius adiuncti &c.

Non videtur quãtitas ſuſcipere magis & minus: vt bicubitũ. neq; enim eſt aliud alio magis bicubitum. neq; in numero: vt tria quã quinq;, nihil magis tria dicuntur q̃ quinq;: nec quinq; magis q̃ tria. neque tempus aliud alio magis & minus dicitur. nec in his, quæ dicta ſunt magis & minus dicitur. Quare quantitas non ſuſcipit magis & minus.

Hic ponitur alia proprietas. ſ. non ſuſcipere magis & minus: in qua quoniam termini declarati ſuperius ſunt, & textus per ſe clarus eſt: inductiue probans: & in continuo permanente: & in diſcreto & cõtinuo ſucceſſiuo, nihil addendum reor &c.

Proprium autem maxime quantitatis eſt, q & æquale, & inęquale dicitur. Singulum enim earũ quæ dicta ſunt, quantitatũ, æquale dicitur et inęquale. vt corpus ęquale & inęquale diciẽ. & tẽpus æquale & inæquale diciẽ: & numerus æqualis & inæqualis dicitur: & oratio æqualis & inæqualis. ſimiliter autẽ & in aliis, quæ dicta ſunt, vnũquodq; æquale & inęquale dicitur. In cæteris vero, quę quãtitates non ſunt. nõ prorſus videbitur æquale & inæquale dici. nãq; diſpoſitio æqualis & inæqualis non multum dicitur, ſed magis ſimilis et diſſimilis et albũ ęquale & inęquale nõ multũ diciẽ, ſed ſimile. Quare quantitatis eſt ꝓpriũ æquale, vel inęquale dici.

Hic vltimo poniẽ vltima proprietas quantitatis, quã quia maxime propriam, dicit, ideo dupliciter cõfirmat. primo inductione oſtendente quòd hoc cõueniat omni quãtitati, vt clare patet in textu. ſecũdo inductione oſtẽdente, q aliis á quantitate non conueniat ibi (in cæteris vero) & inducit duas ſpecies qualitatis. ſ. primã & tertiam: in quibus maxime poſſet apparere æquale vel inæquale, vt ſic, ſi de quo magis videtur ineſſe, non ineſt, concludatur ergo nec aliis, de quibus minus videtur. Notandũ eſt hic, quod ęqualitas poteſt ſumi dupliciter. Vno modo proprie, vt diſtinguitur contra ſimilitudinem: & nihil aliud eſt q̃ relatio vnius quanti ad aliud quantũ ſm negationẽ exceſſus hinc & inde: & ſic ſequitur quantitatẽ, ita qđ ipſa ſola diciẽ æqualis vel inęqualis: & ſiquid aliud dicitur æquale, aut inæquale, non niſi ſm quod quantum eſt dicitur: appellãtur ſiquidem duo ligna æqualia, quia quantitates eorũ æquales ſunt. & ſimiliter duæ actiones dicũtur æquales, quia earũ tẽpora ſunt ęqualia. Alio modo ſumiẽ ęqualitas tranſumptiue, ſeu metaphorice, vt idẽ eſt quod perfecta ſimilitudo: & nihil aliud eſt q̃ relatio vnius ſe habẽtis per modũ quãtit

[margin: Aequale & inęquale ꝓprie ſm q̃titatem ſunt tantum.]

ad aliud ſe habens per modum quãti, ſm negationẽ exceſſus hinc & inde. & ſic æqualitas ſequitur quantitatẽ ſimilitudinarie dictam, quę vocatur quantitas virtutis, & ſic ęqualitas inuenitur extra genus quantitatis. albedo enim vt quatuor in ſorte, & albedo vt tria in Platone, ſimiles quidem ſunt. ſed quia non perfecte aſſimilantur, ęquales non ſunt. ſi autem in Platone intendatur & fiat albedo vt quatuor, tunc iam perfecte ſimiles ſuut: et dicuntur non ſolũ ſimiles, ſed ęquales, & ſimiliter eſt in alijs. Vnde, qm̃ æqualitas proprie ſequit̃ quãtitatẽ proprie dictã, & æqualitas tranſumptiue ſequit̃ quantitatẽ trãſumptiue dictã, ac p hoc velut indiuidua ꝓprietas dicitur: quot modis dicit̃ ſubiectũ rectiſſime dictũ eſt: maxime proprium eſt quãtitati æquale, vel inæquale dici.

De his quæ ſunt Ad aliquid. *Cap. 3.*

AD aliquid vero talia dicuntur, quæcunq; hoc ipſa quæ ſunt aliorum eſſe dicuntur. vel quomodolibet aliter ad alterum. Vt maius id quod eſt alterius dicitur: aliquo enim maius dicitur. & duplũ alterius dicit̃ hoc ipſum ꝙ eſt: alicuius enim duplum dicitur. ſimiliter autem & alia quęcunq; ſunt huiuſmodi. At vero ſunt etiam & hæc ad aliquid: vt habitus, affectus, diſciplina, ſenſus, poſitio. hęc enim omnia, quę dicta ſunt, hoc ipſum ꝙ ſunt, aliorũ eſſe dicũtur, vel quõlibet aliter ad alterũ & non aliud aliqd. habitus enim alicuius eſt habitus, & diſciplina alicuius eſt diſciplina: & poſitio alicuius eſt poſitio. et alia quoq; ſimiliter. Ad aliqd ergo ſunt, quæcunq; hęc ipſa quæ ſunt, aliorũ eſſe dicunt̃: vel quodlibet aliter ad alterũ. vt mõs magnus dicitur ad alterum. (magnũ enim motis ad aliquid dicitur.) et ſimile alicui ſimile: & omnia talia ſimiliter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & ſtatio, & ſeſſio põnes quædã. poſitiones vero ad aliqd ſunt. iacere aũt et ſtare, vel ſedere, ipſa qdẽ nõ ſunt põnes: denoĩatiue vero dicunt̃ ab his, quæ dictæ ſunt, poſitionibus.

POſt prædicamentũ quantitatis ſtatim tractat de genere ad aliquid: qm̃ quantitatẽ maxime ſequitur ad aliquid: & iam in prædicamento quãtitatis ſermo de ad aliquid inceptus eſt: vbi de magno & paruo diſputatũ eſt: & iterũ in prędicamento qualitatis de ipſo habẽdus eſt ſermo: licet naturæ ordine, poſt qualitatẽ & actionẽ et paſſionẽ ſit. Tria autẽ in hoc tractatu facit. primo diffinit. ſecundo ponit proprietates. tertio dubitat vt ꝑpoſitam diffõnem corrigat. Anteq̃ autem diffõnem declaremus ipſam diffõnem diligenter diſcutiendum eſt. Videndumq; cur magis ad aliquid vocetur q̃ relatio, aut relatiuum. Sciendũ eſt ergo ꝙ (vt Porphyrius, & Alexander: Alberto teſte) dicunt: Plato adinuenit ly ad aliquid. Ab antiquis nãq; vocabatur relatiuũ, vt ipſe dicit. rõnabilis autẽ ac neceſſaria adinuentio Platonis duplici ratione oſtenditur. Primo ex parte modi ſignificãdi: quia ly relatio ſignificat relationẽ vt conceptã, & nõ vt exercitã: ꝓpter qđ ad aliqd non dicit̃ ſm illud nomẽ: ſicut nec paternitas, nec filatio. ly vero relatiuũ ſignificat relationem vt exercendã magis q̃ vt exercitam. potentiam enim quandã importat ad referendũ. ly autem ad aliquid relationem ipſam ſignificat vt exercitã: importat ſiquidem reſpectũ vt terminatur ad aliud: quod eſt (vt ſic liceat loqui) relationis exercitium: tũc ſiquidẽ relatio in vero & proprio exercitio ponitur, cũ ad aliud reſpicere ponitur. Conſtat autem ꝙ melius cognoſcẽda ſignificatur res vt exercita q̃ aliter: & propterea conue-

E nienter Plato nomen hoc adinuenit. Secũdo propter rem ſignificatam. ipſa nãq; reſpectus ſeu relationis natura, per ly ad aliquid, adeo cõuenienter & expreſſe ſignificatur, vt vnico nomine impoſſibile reputem poſſe clarius ſignificari. relatio nãq; cum inter duo ſit extrema. ſ. fundamentum & terminum, non habet ꝙ ſit relatio ex eſſe quod in fundamento poſſidet, ſed ex eo ꝙ terminũ reſpicit. vnde in diffinitione relatiuorum hic dicitur ꝙ hoc ipſum quod ſunt, aliorum. i. terminorum ſunt. reſpicere autem terminum neſcio quomodo melius ſignificetur: q̃ per ly ad aliquid. ly enim (ad) reſpectum ipſum oſtẽdit: & ly (aliquid) terminum. Propria ergo eſſentia relationis, quę, vt inferius oſtendetur, amplius conſiſtit in eſſe ad aliud, optime per ly ad aliquid cognoſcẽda ſignificata eſt: & longe melius q̃ relationis nomine: quod ſupradicta non explicat, ſed ipſam vt quandã rem ſignificat: aut relatiui, quod magis ex parte fundamẽti ipſam importat. Modo ad diffinitionis expoſitionẽ veniamus.
F vbi tria notanda ſunt. Primũ eſt ꝙ in numero plurali Plato, cuius creditur hæc diffinitio, dixit ad aliud talia dicuntur ad inſinuandum ꝙ genus hoc entis non inuenitur ſingulariter, ſed oportet inter plura ſaluari fundamentum. ſ. & terminum. non enim eſt dominus ſi ſola poteſtas coercendi eſt, ſed ſi huic aliquis ſubditus ſit, dominus ille habẽs poteſtatem erit. Duo vero relatiua miſcuit. ſ. ly talia, & ly quęcũq;: vt primo ſuaderetur, ad aliquid ſemper fundari ſupra accidente aliquo (vt in. 5. T.c.10.
patet Metaphyſicę) eſt enim ly (tale) relatiuum identitatis accidentis. ſecundo autem ly quæcunq;, quod eſt relatiuũ ſubſtantię perciperetur: quod fundamentũ ipſius ad aliquid, poteſt eſſe ſubſtãtia ſm rem: ita ꝙ ex his docemur ꝙ ad aliquid non fundant niſi accidentia vel ſubſtantiæ aliquem accideutis modum indutæ: & hoc approbatum eſt. 5. Metaphy. ab Ariſtotele & à. S. Tho. T.c.10.
Secundum eſt ꝙ per hoc Plato docuit cognoſcere ad aliquid. ſ. ſi id quod ſunt nõ abſolute ſunt, nec ſui, ſed alio-
G rum ſunt: ita ꝙ per eſſe aliorũ excluduntur duo, ſ. ꝙ non ſunt abſoluta: vt album, quantũ & huiuſmodi: & ꝙ non ſunt ſuimet. i. ꝙ nõ referuntur ad ſeipſa, qm̃ hoc eſt ſimpliciter impoſſibile: in hoc ergo percipies ad aliquid ſi id quod eſt nõ abſolute, ſed aliud aſpiciendo dicitur. verbi gratia, dñs ad aliquid eſt: quia id, quod eſt eſſe dñm, nõ eſt res abſoluta, vt eſſe album, & eſſe hominẽ, quod eſt. hoc patet qa ſortes eſſet homo & albus, ſi nihil aliud eſſet aut intelligeretur, ſed dñs non eſſet: ſed hoc ipſum quod eſt alterius eſt. ſ. ſerui. dñs enim non ſui eſt dominus, ſed ſerui: & ſimiliter eſt in alijs. Nec obſtat dictis, ꝙ relatio identitatis numeralis ſit eiuſdem ad ſeipſum: qm̃ licet ſit eiuſdem ad ſe ſm rem, non tamen ſm rationem, quæ vritur vuo vt duobus, vt fundamẽto. ſ. & ter- Infra
mino (vt patet in. 5. Metaphy.) Tertium eſt, ꝙ ſub diſ- t.c.15.
iunctione diffõnem compleuit dicens, aliorũ dicuntur, &.16.
vel quomodolibet aliter ad aliud: propter diuerſum modũ, quo ad aliquid exercet̃. & licet diuerſitas iſta ſit mul-
H tiplex, & vt dicetur in textu, tangantur exẽpla iuducendo, hęc tamen diſiunctio diuerſitatẽ illam deſignat, qua alia dicuntur ad aliud ſecundũ caſum genitiuum, et hoc membrũ inſinuauit per ly aliorũ dicuntur: alia vero dicũtur ad aliud, quomõlibet aliter. i. ſm quęcunq; alium caſum, & quouis alio modo. Propoſita ergo diffõne ſtatim declarat eam exẽplariter quo ad vtranq; diſiunctionis partem. & primo quo ad primam dicens, vt maius minore maius, duplũ dimidij duplum dicitur, & ſic de alijs huiuſmodi. Nec turberis ꝙ maius dicitur ad aliud ſm ablatiuum, quoniam gręco idiomate ſcripſit Ariſtoteles, ꝙ genitiuo pro ablatiuo vritur: deinde adhuc ſubdit exempla ad idem dicens. at vero ſunt etiam hæc ad aliqd, vt habitus, affectus &c. quæ clara ſunt, niſi quod oſtendendum reſtat cur hæc exempla à primis ſeparauit. Deinde volens declarare diffinitionẽ quo ad ſecundam partem concludendo repetit eam, & ſtatim exẽpla

ſubdit

ſubdit ſecundæ partis dicens, vt mons magnus ad aliũ: & ſimile ſimili dicitur, &c. & vltimo alia quædã ad aliquid enumerat, ex eo ꝙ ſpecies poſitionis ſint, vt ſeſſionem, ſtationem, &c. et ſeparat denominatiua eorum ab illis dicens, accumbere aũt & ſtare poſitiones non ſunt, ſed denoïationes à poſitiõibus ſumpte, ſicut nec albnm eſt albedo, ſed denoïatiuum eius. Aduertendũ hic eſt, ꝙ quia multipliciter exercetur relatio inter correlatiua, ideo tres diſtinctiones aſsignantur ipſorum relatiuorũ. Prima eſt, ꝙ quædam referuntur ſola flexione caſuum, vt dominus ſerui dominus, & ſimile ſimili ſimile: quædam non niſi addita pręppoſitione vel aliquo equiualente, vt magnũ non dr̃ paruum, aut paruo magnũ, ſed ad paruum magnũ. Secunda eſt, ꝙ eorũ, quæ referuntur flexione caſuum, alia vniformi flexione hinc & indè referuntur, vt duplum dimidij duplum: & dimidium dupli dimidium. alia difformi, vt ſcientia ſcibilis ſciẽtia, ſcibile autem non dicitur ſcientiæ, ſed ſcientia ſcibile: vt patet difformitas caſuum. Tertia eſt, ꝙ eorum, quę ſola flexione caſuum referuntur, ſiue vniformiter ſiue non, alia ſm genitiuum referuntur, alia ſm alios caſus, vt patet.

A

Quia vero nõ omnia noïa, quæ ſignificant ad aliquid, æqualiter ſignificãt relationem: ideo conſueuit fieri alia diſtinctio. ſ. ꝙ quædam ſunt relatiua ſm eẽ, ut dominus, duplum, &c. quædam ſm dici, vt ſcĩa, ſenſus, &c. Quæ diſtinctio, vt S. Tho. (in quęſtionibus de potentia Dei) docet, non eſt intelligenda ſm diſtinctionem relationis realis & rationis, ita ꝙ relatiua ſm eſſe ſint, quæ important relationem realem, ſm dici vero quę important relationem rationis, qm̃ patet manifeſte falſitas talis intellectus, ex eo ꝙ ſenſus realiter refertur ad ſenſibile & ſcĩa ad ſcibile: ſed intelligenda eſt ſm diſtinctionem ſignificationis nominum: ea. n. vocantur relatiua ſm eſſe, quæ impoſita ſunt ad ſignificandum primo relationem, ſiue realem, ſiue rationis: vt dominus, duplum, genus, ſpẽs, prædicatũ, ſubiectum, &c. Ea aũt vocantur relatiua ſm dici, quæ primo quidem ſignificant rem abſolutam, & ex conſequenti importanr reſpectum, ſiue realem, ſiue rationis. & talia alio vocabulo dicuntur ſignificare non tam reſpectum q̃ abſolutum reſpectiue, vt ſcientia ſenſus & hmõi: ſcientia. n. formaliter importat id, quo ſcimus, quod qualitas eſt: ſed importat hoc adiuncta relatione ad ſcibile, &c. & ideo ad aliquid ſm dici vocatur, omnes autem has diſtinctiones Ariſto. in textu tetigit. Et hanc quidem vltimo dictam ſignãter notauit per ly, at vero ſunt etiam & hæc ad aliquid, vt habitus. adductis. n. prius relatiuis ſm eſſe. ſ. maius et duplum connumerauit cum diſtinctionis tñ nota & relatiua ſm dici, licet per ly (at vero) poſsit etiam denotari ſecunda diſtinctio: qm̃ habitus, ſenſus, ſcientia, &c. non ſimili flexione conuertuntur, ſicut maius & duplum. ut patet, primam autem & ſecundam & tertiam in declaratione illius particulæ, vel quõlibet alter ad aliud, expreſſe tetigit. primam quidem in exẽplo de magno. tertiam aũt in exemplo de ſimili, licet hanc in ipſa diffinitione poſitam eſſe dictum ſit, quod ideo eueniſſe creditur, quia genitiuus præcipue poſſeſsionẽ oſtendit: & conſequenter naturã ad aliquid quod eius ꝙ dicit non eſt, ſed alterius, &c.

B

Materia. 7. q.7.ad. 11.

C

D

Ineſt autem & contrarietas in his, quæ ſunt ad aliquid, vt virtus vitio contrarium, cum ſit vtrunque ad aliquid. & diſciplina ignorantiæ. Non autem omnibus relatiuis ineſt contrarietas: duplici enim nihil eſt contrarium, neq; triplici, nec vlli talium.

Hic incipit ſecunda pars huius capituli diuiſa in quatuor partes ſm numerum proprietatum quas aſsignat, quæ ſuis patebunt locis. Prima ergo proprietas ſi proprietas vocari poteſt, quia nec omni, nec ſoli conuenit, immo nulli conuenit, inquãtum eſt ad aliquid, vt patebit, eſt habere contrarium. virtus. n. contraria vitio eſt, & ſcientia ignorantiæ paruæ diſpoſitionis: & tñ vtrũq; eſt ad aliquid. Non conuenit autem oĩbus relatiuis, &c, & eſt ſententia clara. Sed vnum dubium cõc teſtat, quõ verificetur in ad aliquid reperiri contrarium, et id quod dictum eſt in prædicamento quantitatis. ſ. quod ei ꝙ ad ſolam alterius relationem dicitur, quõ aliquid contrarium erit. Ad hoc dicitur, quod relatiua ſm id, quo relatiua ſunt, contrarietatem non habent: vt in pręedicamento quantitatis dictum fuit. vnde ſignanter ibi dixit Ariſtoteles. ꝙ enim non ſm ſe dicitur, ſed ad ſolam alterius relationem, quõ habebit contrarium: ſm illud autem ꝙ alterius generis concipiunt, cõtrarium habere poſſunt, vt dicitur hic. virtus enim eſt contraria vitio non ratione relationis, ſed qualitatis, quam in anima ponit. duplum autem nec ratione relationis, nec quantitatis, quã ſequitur, quia quantitati nihil eſt contrarium, contrarietatem patitur. vnde poteſt breuiter dici, ꝙ relatiua formaliter non habent cõtrarium, ſed materialiter. Vel relatiua ſecundum eſſe carent contrario, relatiua autem ſecundum dici poſſunt habere contrarium. vnde dedit exemplum Ariſtoteles de virtute & ſcientia, quæ ſunt relatiua ſecundum dici, &c.

Videntur aũt magis & minus relatiua ſuſcipere. ſimile. n. & diſsimile magis & minus dicitur, & æquale & inæquale magis et minus dicitur, cum vtrunq; ſit relatiuum. ſimile enim alicui ſimile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Nõ autem omnia relatiua ſuſcipiunt magis & minus. duplum enim non dicitur magis & minus duplum, nec aliquid talium.

Hic ponit ſecunda quorũdam relatiuorum cõitas. ſ. ſuſcipere magis & minus. circa quam procedit ſicut eir ca præcedenrem dicens. primo ꝙ hoc cõuenit relatiuis, vt ſimili & diſsimili, &c. & ſubdens ſecundo ꝙ nõ conuenit hoc oĩbus relatiuis. nõ. n. dicitur magis aut minus duplum, aut triplum, &c. & textus quidem clarus eſt.

Sed vnum relinquitur dubium, an ſuſcipere magis et minus conueniat relatiuis ratione relationis, an ratione fundamenti; ſicut habere contrarium. Si. n. dicatur ꝙ ratione relationis, quæ erit maior ratio de vno relatiuo q̃ de alio, non apparet. Si ratione fundamenti, tunc ſequeretur ꝙ ſi fundamentum non ſuſcipit magis & minus, nec ipſum relatiuum ſuſcipiet magis & minus, quod eſt manifeſte falſum. æquale. n. & inæquale ſuſcipiunt magis & minus: & tñ quantitas, ſupra quam fundant, non ſuſcipit magis & minus, vt dictum fuit. Ad hoc dicit ꝙ ſuſcipere magis & minus conuenit relatiuis ratione fundamenti: ſed hoc contingit dupliciter. Vno modo ita ꝙ ex magis et minus in fundamento relatiuum dicat magis & minus, vt ſummo calido, quãto aliquid eſt magis calidum, tanto eſt magis ſimile. Alio modo ita ꝙ ex aliqua varietate ſeu alteritate fundamenti relatiuum dicatur magis & minus: & hoc modo inæquale dicit magis & minus, ex eo ꝙ quantũ variatur ſm maius & minus. hoc etiam modo ſimia dicitur animal magis ſimile homini q̃ aſinus, propter varietatem animalis ſm diuerſos modos eſſendi in hoc & in illo, & non quia animal ſuſcipiat proprie magis & minus. Nec eſt mirum, ſi relatiuum ſuſcipit magis & minus ratione fundamenti, et fundamentum non ſuſcipit magis & minus: qm̃ ſermo iſte de magis & minus logicę intelligẽdus eſt. i. de prædicatione cum ly magis, aut minus. phyſicæ. n. loquendo conſtat ad relatiua non poſſe motum aliquem terminari: & conſequenter nec motum intenſionis & remiſſionis, quo ſit magis, aut minus phyſicę. Nec te moueat quod i textu dicitur, æquale dici magis aut minus: accipiendum eſt enim hoc de æquali ſm reputationem. reputantur. n. æqualia nõ ſolum quæ nullo modo ſe excedunt,

dunt, ſed quæ parum quid exceſſus habent, & infra il-
lam paruam latitudinem, magis vel minus ęquale dici-
tur. ſicut etiam virtus, quæ conſiſtit in attingendo me-
dium, ſi circa mediū attingit virtus nihilominꝰ eſt, &c.

Omnia autem relatiua ad cõuertentiam di-
cuntur. vt ſeruus domini ſeruus dicitur, & do-
minus ſerui dominus, & duplum dimidij du-
plum, & dimidium dupli dimidium: & maius
minore maius, & minus maiore minus. ſimili-
ter autē & in alijs. Sed caſu aliquoties differunt
ſm locutionem. vt ſciētia ſcibilis ſcientia, & ſci-
bile ſcientia ſcibile, & ſenſus ſenſati ſenſus, &
ſenſatum ſenſu ſenſatum. At vero aliquoties
non videbitur conuerti, niſi conuenienter ad
quod dicitur aſsignetur, ſed peccet is qui aſsi-
gnat. vt ala ſi aſsignetur auis, non cõuertitur, vt
ſit auis alæ. neq;.n. prius conuenienter aſſigna-
tū eſt ala auis. neq;.n. in eo ꝙ auis eſt, in eo auis
ala dicitur, ſed in eo ꝙ alata eſt. multorum.n. &
aliorum alæ ſunt, quæ non ſunt aues. quare ſi
aſsignetur conuenienter & conuertitur. vt ala
alati ala, & alatum ala alatum. Aliquoties au-
tem forte & nomina fingere neceſſe erit, ſi
non fuerit poſitū nomen, ad quod conuenien-
ter aſsignetur. vt remus ſi nauis aſſignatur non
erit conueniens aſsignatio. neq;.n. in eo ꝙ eſt
nauis, eius remus dicitur. ſunt.n. naues, quarū
remi non ſunt. quare nõ conuertitur. nauis.n.
non dicitur remi nauis. Sed forte cõuenientior
aſsignatio erit, ſi ſic quodammodo aſsignetur,
remus remitæ remi remus, aut aliquo modo ali
ter dictum ſit. nomen.n. non eſt poſitum. con-
uertitur autem ſi conuenienter aſsignetur: re-
mitum.n. remo remitum eſt. Similiter autem
& in alijs. vt caput conuenientius aſsignabitur
capitati, ꝗ̃ ſi animalis aſsignetur. neq;.n. eo ꝙ
animal eſt caput habet. multa.n. ſunt animalia
capita non habentia. Sic autē facillime fortaſſe
ſumetur quibus poſita ſunt nomina, ſi ab his,
quæ prima ſunt, & ab his, ad quæ conuertūtur,
nomina ponantur: vt in his, quæ dicta ſunt, ab
ala alatum, à remo remitum. Omnia ergo quæ
ad aliquid dicuntur, ſi conuenienter aſsignen-
tur, ad conuertentiā dicuntur. nam ſi ad quod-
libet aliud aſſignentur & non ad illud, ad quod
dicuntur, non conuertuntur. Dico autem, qm̃
neq; eorum, quæ indubitanter cõuertibilia di-
cuntur, & nomina eis poſita ſunt, nihil conuer
titur ſi ad aliquid eorum, quæ ſunt accidentia,
aſsignentur, & non ad ea, quæ dicuntur. vt ſer-
uus, ſi domini non aſsignetur ſeruus, ſed homi
nis, vel bipedis, aut alicuius talium, non cõuer-
titur. neq;.n. dici poteſt, homo eſt ſerui homo.
non.n. eſt conueniens aſsignatio. Amplius ſi
conuenienter aſsignetur ad quod dicitur, om-
nibus alijs circūſcriptis quæcunque accidentia
ſunt, relicto ſolo illo, ad quod aſsignatum eſt

E conueniēter, ſemper ad ipſum dicetur. vt ſi ſer-
uus dicatur ad dominum: circunſcriptis omni-
bus, quæ ſunt accidentia domino, vt eſſe bipe-
dem, vel ſcientiæ ſuſceptibilem, vel hominem,
relicto vero ſolo domino, ſemper ſeruus dice-
tur ad ipſum: ſeruus.n. domini ſeruus dicitur.
Si autem non conuenienter dicatur ad id, ad
quod dicitur: circunſcriptis omnibus alijs, reli-
cto illo ſolo, ad quod redditum eſt, non dicitur
ad illud. aſsigneť.n. ſeruus hominis & ala auis:
circūſcribatur ab homine eſſe dominum, non
iam ſeruus ad hominem dicitur. cum.n. domi-
nus non ſit, ſeruus non eſt. ſimiliter autem &
de aue: adimatur ab ea alatam eſſe, & amplius
F non erit ala ad aliquid, cum non ſit alatum, nec
ala erit alicuius. quare oportet aſsignare ad id,
ad quod conuenienter dicitur: & ſi ſit nomen
poſitum facilis erit aſsignatio, ſi autem non ſit,
fortaſſe erit neceſſarium fingere nomen. ſi aūt
ſic reddantur, manifeſtum eſt, quoniam omnia
relatiua conuerſim dicuntur.

Hinc ponitur vera relatiuorum proprietas, ſ. dici ad
conuertentiam, quam quia Ariſtoteles in textu clare &
diffuſe pertractat, non oportet textū gloſando declara-
re, ſed tantūmodo diſtinguere textus particulas, et quid
nōis conuertentiæ aperire. proponit ergo primo relati-
uorum proprietatem dicens, omnia autem relatiua ad
conuertentiam dicuntur. & exemplariter declarat: vt
duplum dimidij duplum dicitur: & cõuertitur, quia di-
midium dupli dimidium dicitur, etc. Et qm̃ non eodem
G modo oībus hoc conuenit relatiuis, ideo oſtendit ſecun-
do ibi (ſed caſu) duos eſſe modos, quibus relatiua dicunť
ad conuertentiam. Primus eſt ſm ſimilem caſum, cuius
exempla poſita ſunt. Secūdus eſt ſm diſsimilem caſum,
de quo dicit, ſed caſu aliquoties differunt ſm locutionē,
vt ſcientia ſcibilis in genitiuo ſcientia dicitur, ſcibile aūt
dr̄ ſcīa in ablatiuo ſcibile, &c. Quia vero hæc ꝓprietas
conuenit his, q vere relatiua adinuicē ſunt, et nõ alijs: ac
ꝑ hoc non cõuenit alicui relatiuo, niſi reſpectu ſui ꝓprij
correlatiui: oportet diligēter attēdere vt vnūquodq; re-
latiuum ad ſuum propriū correlatiuum referamꝰ. ſi.n.
hoc non fecerimus, continget ꝙ videbitur proprietas
iſta non vniuerſaliter cõuenire relatiuis: qm̃ quando re-
latiuum non aſsignabitur ad ſuū proprium correlatiuū,
non dicetur ad conuertentiam. Sed hoc accidet non ex
defectu iſtius proprietatis, ſed ex errore noſtro, ex quo
proceſsit incompetens aſsignatio eius, ad quod dicitur
relatiuum. relatiuum.n. non dicitur ad conuertentiam
H cuiuſcunq;, ſed eius tātum, ad quod proprie terminať, i.
correlatiui. Ad explicandum ergo hęc duo. ſ, ꝙ relatiuū
dicitur ad conuertentiā, non cuiuſcunq; ſed termini con
uenienter aſsignati, & quō in hoc cõtingat errare & ca-
uere totum reſiduū ſermonis facit. Vnde tertio ibi. (At
vero non aliquoties videbitur conuerti.) oſtendit quō
contingat apparere falſam dictam proprietatem, ꝓpter
peccatum quod fit in aſsignatione eius, ad quod dicitur
relatiuū, & dat exemplum de hoc relatiuo ala reſpectu
auis, cui male aſsignatur, quia debet aſsignari alato. ala
enim alati eſt ala. vnde & conuertitur, alatum ala alatū:
& quia prædictus error ex duplici cauſa naſci pōt. ſ: ex
ignorantia applicationis vt dictum eſt de ala, & ex pe-
nuria vocabulorum, ideo neceſſariam cautelam contra
hanc ſecundam cauſam, quarto apponit ibi (Aliquoties
autē forte & noīa fingere) & oīa clara ſunt in textu, niſi
ꝙ curioſo nouitio dicendum eſt, aīalia ſine capite eſſe
conchylia:

conchylia:habentia autem alas & non aues,eſſe muſcas apes veſpas,&c. Et vt facilius poſſit quis ſibi ab hoc errore cauere, In quinto ibi.(Sic aũt facilius)clarum documentum fingendi noĩa,quę ſint propria correlatiua eorum,quibus volumus recte ea ad quæ referuntur aſsignare,tradit ſexto ibi.(Oĩa ergo,quæ ad aliqd dicunť.) excluſo iam errore,& cautelis adhibitis, redit ad oſtendendum ſupradictum ſenſum aſsignatæ proprietatis. ſ. ꝙ relatiua dici ad conuertentiam non intelligitur cum quocũꝗ,aut cuiuſcũꝗ: ſed ſui proprij termini ad quem dicitur:& ſimul oſtendit ꝙ neceſſaria ſit conueniens aſſignatio eius ad quod dicitur. Et oſtendit hæc per locũ à maiore,ex eo.ſ.ꝙ in his,quæ indubitanter ad cõuertentiam dicuntur, & noĩa impoſita habent, non inuenitur dici ad conuertentiam,niſi cõueniens ſit aſsignatio eius ad quod dicitur. Vbi tria tacta relatiuorum genera inſinuauit: quædam,de quibus dubitatur an ſint conuertibilia:vt ala,de qua dictum eſt,ꝙ uidebať non conuerti:quædam innoĩata,quo ad terminum,vt remus: quædam & noĩata & ab oĩbus confeſſa abſꝗ dubio conuertibilia:vt dominus duplum maius, &c. Si ergo in iſtis oportet conuenientem terminum aſsignare ad ſaluandam cõuertentiam,à fortiori & in alijs oportet hic fieri. ſeptimo ibi.(Amplius ſi cõuenienter.) tradit canonem vniuerſalem quo abſque errore ſemper cognoſci poſsit conueniens cuiꝗ relatiuo terminus:& eſt talis, tunc eſt terminus conueniens,qñ illo ſolo relicto cęteris circunſcriptis eſt ad quod dicitur relatiuum: & per oppoſitũ, tunc non eſt conuenienter terminus aſsignatus, qñ cæteris circũſcriptis & illo ſolo relicto, non eſt id ad quod dicitur:exempla clara ſunt in textu. Intendit autem per ly accidentia tam in hac ꝙ in imediate præcedente particula,non accidentia.i.quantitatem qualitatem & cætera accidentium genera,neꝗ accidẽtia.i. prædicata accidentalia,ſed accidentia.i. oĩa illa coniuncta, quæ ſunt extra rationem formalem illius, ſiue illud coniunctum ſit ſubſtantia,ſiue proprium,&c. Vnde accidentia ſerui ſunt eſſe hoĩem,eē album,bipedem quantum : qm̃ nihil horũ eſt in rõne ſerui vt ſic. Vltimo ibi. (Quare oportet aſsignari ad id,&c.)epilogãdo concludit principale intentum.ſ.omnia relatiua dici ad conuertentiam.

Cõuertentia, ꝯuerſio, ꝯuertibilitas quid ſit. PRO declaratione autem illius termini conuertentia, notandum eſt ex magno Alberto quod hic tria. ſ. conuerſio,conuertibilitas & cõuertentia,ſic differunt apud logicos:ꝙ conuerſio paſsio eſt propoſitionum & conſiſtit in tranſpoſitione ſubiecti & prædicati: & diſtinguiť in tres ſpecies.ſ.ſimpliciter,per accidens,& contrapoſitionem.vt patet in Priorum. (Cap. 2.) Conuertibilitas autem eſt paſsio terminorum,& conſiſtit in mutua conſecutione eorum,& diuiditur in duas ſpẽs.ſ.ſubſtantialem & non ſubſtantialem (vt patet in.1. Topicoꝝ.) (Cap. 4.) Conuertentia autem cõſiſtit in mutuo aliquorum reſpectu,& ideo eſt paſsio relatiuorum:et hic ab Ariſtotele quot modis fiat oſtenſum eſt. Relatiuum ergo dici ad cõuertentiam eſt ipſum ita dici ad aliud, quòd conuertat aliud ad dicendum ad ſe. Dominus enim ideo dicitur ad conuertentiam ſerui,quia ſeruum cõuertit, vt dicatur domini ſeruus:& ſimiliter eſt ex parte ſerui,&c.

Vidẽtur autem ipſa ad aliquid ſimul eſſe natura,& in alijs quidem pluribus verum eſt, in aliquibus vero nõ verum,ſimul enim duplum eſt & dimidiũ:& cum ſit duplũ dimidiũ eſt, & cũ ſit ſeruus dñs eſt. Siľr aũt his,& alia.ſimul.n. auferunt ſeſe inuicẽ. ſi.n.non ſit duplum, non eſt dimidium:& ſi non eſt dimidiũ, non eſt duplum.ſimiliter aũt et in alijs quęcũꝗ talia ſunt.

Hic ponitur alia vera relatiuorum proprietas.ſ. eſſe ſimul natura. Circa quam Ariſtoteles ſic procedit,quia primo proponit proprietatem & declarat ita eẽ in mul-

A tis relatiuis.ſecundò dicit,ꝙ iſta proprietas nõ videtur conuenire oĩbus relatiuis. Notandum eſt hic pro notitia terminorum,ꝙ eſſe ſimul natura,licet ſuperficietenus loquendo,importet aliqua eſſe ſimul in eſſe & non eſſe,ſeu in ortu & occaſu,& per hoc importet, ꝙ ſi vnũ illorum ſit,reliquum quoꝗ ſit, & ſi alterum perimitur reliquum perimi,& iſta declaratio huic loco ſatisfacere videatur:qm̃ vt patebit,ex his procedeť tam pro ꝙ contra:ſm tñ veritatem plus ſignificat.vt.n.patet ex Poſtpredicamentis,eſſe ſimul natura importat duo.ſ.ſimulratem conſequentię ſupradictam,& negationem cauſalitatis.i.ꝙ neutrũ alterius cauſa ſit. homo.n. & riſibile, & ſi ſint ſimul ſm ortum & occaſum, non tñ ſunt ſimul natura,quia vnum eſt cauſa alterius. duplum aũt & dimidium, & conſequuntur ſe in eſſe & non eſſe, & neutrũ eſt alterius cauſa: & ideo merito ſimul natura ſunt. Et hoc eſt attente notãdum, quia non eſt ab oĩbus perceptum. (Cap. 1. de ſimul. Simul natura ſunt,quę ſic ſe inuicẽ ſequunť vt neutrum alteri᷑ cauſa non ſit.) Ly vero ad aliquid,ſiue relatiua, poteſt acci-

B pi dupliciter.ſ.materialiter, pro re illa, quæ relatiua vel ad aliquid denoĩatur:& formaliter pro ipſa relatiõe, ſeu re vt habet relationem.v.g. dominus poteſt accipi pro illo homine,qui denominatur dominus,et poteſt accipi pro illo inquantum dominium habet:in pręſenti autem litera ſicut & in præcedente non eſt ſermo de relatiuis materialiter,ſed formaliter:qm̃ relatiua materialiter relatiua non ſunt, ſicut nec ſtatua materialiter eſt ſtatua. Et hoc eſt valde & nouitijs aduertẽdum:qm̃ ex hoc ſoluuntur omnes obiectiones,de priori et poſteriori,cauſa & cauſato,&c.hæc.n.omnia formaliter ſunt ſimul natura: licet materialiter vnum eorum ſit alio prius tẽpore, aut natura. Eſt ergo ſenſus proprietatis, ꝙ relatiuis formaliter ſeu inquantum relatiua ſunt, cõuenit eſſe ſimul natura.i.conſequi ſe in eſſe et non eſſe,ita ꝙ neutrũ cauſa alterius ſit. Declarat ergo Ariſtoteles propoſitã proprietatem ex prima tantum conditione ſimultatis naturæ.ſ.ꝙ ponunt ſe inuicem,& ꝙ auferunt ſe inuicẽ. Vn-

C de quo ad poſitionem dicit cum duplum eſt dimidium eſt,&c.quo ad ablationem vero ſubdit.Et ſi non ſit duplum non eſt dimidium,&c.eſt ſententia clara,&c.

Non autem & in omnibus relatiuis verum videtur eſſe,ſimul eſſe natura.ſcibile.n.ſcientia prius naturaliter eſſe videbitur. Nanꝗ in pluribus,rebus præexiſtẽtibus ſciẽtias accipimus. i paucis vero vel nullis hoc quis reperiet ſimul cum ſcibili ſcientiam eſſe factam. Amplius ſcibile ſublatum ſimul aufert ſcientiam : ſcientia vero nõ ſimul aufert ſcibile. nam ſi ſcibile non ſit,non erit ſcientia, ſciẽtia vero ſi non ſit nihil prohibet eſſe ſcibile. vt circuli quadratura ſi eſt ſcibilis,ſcientia quidem eius nondum eſt, illud vero ſcibile ẽ. Amplius, aĩali qdem ſublato nõ

D eſt ſcia.ſcibilium vero plurima eſſe contingit.

Hic ſecundo proponit,ꝙ dicta proprietas non videť conuenire oĩbus relatiuis. & intendit hoc oſtendere in duobus partibus relatiuorum.ſ. in ſcientia & ſcibili, & in ſenſu & ſenſibili:& in ſciẽtia & ſcibili tribus rationibus. Quarum prima ſtatim ſubditur,& eſt hmõi. Scientia vt plurimum ſit nobis rebus ſcibilibus iam præexiſtentibus.ergo ſcibile eſt prius ſcientia, & non ſimul cũ ea.antecedens eſt euidens:ſubſiſtentibus nanꝗ prius in ſeipſis reb⁹ venamur ſciam.& quia in antecedente dixerat non vniuerſaliter ꝙ ſcientia fieret rebus præexiſtentibus,ſed vt in pluribus:ideo ad declarationẽ illius particulæ ſubdit,in paucis vero vel nullis reperiet qs ſcientiam ſimul factam cum ſcibili. Quod à diuerſis diuerſimode exponitur:à Boetho quidẽ ſic,in paucis.i. in chimericis vel nullis,qa ipſa chimerica nulla ſcibilia ſunt.

E Ab Alberto autem in paucis.i.in moralibus,vel nullis, quia ipſa mortalia vt concepta præcedunt ſcientiam:licet non præcedant ipſam ineſſe,ſed potius ſequãtur: ſm vtranq; ergo expoſitionem dixit pauca,propter ea, quę ex noſtri intellectus opere fiunt.Et addidit nulla:correptiue.i.ad corripiendum,licet pauca.Poſſet autem non incongrue eandem conſtructionẽ ſeruando dici,ꝙ pauca retulit vniuerſaliter ad oĩa practica vt ſic: qm̃ ſine intellectu non ſunt:& nulla propter eſſe obiectiuũ eorum addiderit,vt Albertus dixit. Secunda vero ratio poſita ibi(Amplius ſcibile ſublatum)eſt talis: ſcibile peremptum perimit ſcientiam,& non è conuerſo. ergo ſcibile non eſt ſimul natura cum ſcientia.antecedentis declaratio quo ad primam partem in textu nõ ponitur, ſed iam poſita eſt in capitulo de ſubſtãtia. vbi dictum eſt, quod ab eo quod res eſt vel non eſt oratio dicitur vera vel falſa.& conſequenter ſcientia,quæ de oratione eſt,ſcientia autem falſa,ſcientia non eſt,ſicut nec aurum falſum aurum eſt.Quo ad ſecũdam vero partem declaratur, quia F quadratura circuli non auferẽ,ex eo ꝙ ſcĩa de illa nõ eſt. Tertia poſita ibi(Amplius aĩal quidem ſublato.) eſt talis:ſublato genere aĩalium ſublata eſt omnis ſcientia: & tñ remanet ſcibile.ergo ſcibile non eſt ſimul cum ſcientia.antecedens euidens eſt quo ad omnia, quia oĩs ſcientia eſt in aliquo animali,et animalia non ſunt omnia entia mundi.remanent enim lapides & elementa, &c.

Ca.t.de ſubſtantia.

Similiter autem his habent ſeſe & ea quæ de ſenſu ſunt.Senſibile.n. prius ꝙ̃ ſenſus videtur eſſe. ſublato.n. ſenſibili ſimul aufertur ſenſus, ſenſus vero ſenſibile nõ ſimul aufert. ſenſus.n. circa corpus & in corpore ſunt. ſenſibili autem perempto perẽptum eſt & corpus. ſenſibile.n. corpus. cum vero corpus non ſit, ſublatus eſt ſenſus. Quare ſimul aufert ſenſibile ſenſum, ſenſus vero ſenſibile nõ. animali.n.perempto, G ſenſus quidem peremptus eſt, ſenſibile autem permanet: vt corpus calidum, dulce, amarum & omnia alia quęcunq; talia ſunt. Amplius ſenſus quidem ſimul cum ſenſitiuo fit. ſimul enim animal fit & ſenſus. Senſibile.n.ante eſt ꝙ̃ ſenſatum eſſet. Ignis enim & aqua & alia huiuſmodi,ex quibus ipſum animal cõſtat,ante ſunt quã animal ſit omnino,vel ſenſus. quare prius ſenſibile ꝙ̃ ſenſus eſſe videbitur.

Oſtenſo,ꝙ ſcientia & ſcibile non ſunt ſimul natura, oſtendit hic ꝙ ſenſus & ſenſibile non ſunt ſimul natura: duabus rationibus. Prima eſt, ſenſibile ſublatum aufert ſenſum & non è conuerſo. ergo ſenſibile eſt prius ſenſu. & declarat antecedens quo ad vtrãq; partem. & primo quo ad primam ſic:perẽpto ſenſibili perimitur corpus, H quia omne corpus eſt ſenſibile. perempto corpore perimitur ſenſus, quia omnis ſenſus eſt in corpore tanq; in ſubiecto,& circa corpꝰ tanq; obiectum. ergo perempto ſenſibili perit ſenſus. Deinde quo ad ſecundam,qa ablatio ſenſus nõ aufert niſi animal, ablatio autem animalis non aufert omne ſenſibile. remanent.n.corpora calida & frigida,quæ ſenſibilia ſunt. Secunda autem ratio poſita ibi.(Amplius ſenſus quidẽ)eſt talis:ſenſibile eſt prius aĩali.ergo eſt prius ſenſu.conſequentiã probat, quia ſenſus ſimul fit & eſt cũ ſenſato.i.cũ aĩali, in quo eſt ſenſus: gñantur.n.vires ſenſitiuæ qñ gñatur ipſum aĩal. Et puto quod lr̃a ſit corrupta:& debeat legi cũ ſenſitiuo. antecedẽs aũt probat,qa corpora ſenſibilia.ſ.ignis aqua et alia hmõi priora ſunt ꝙ̃ aĩal:qm̃ ſunt ea,ex quibus componiẽ aĩal:conſtat ſiquidem ꝙ partes,ex quibus componitur aliquod totum,ſunt priores naturaliter ipſo toto.

Quęcunq; relatiua ſi proprie eſt vere & ſm eandem rationem aſsignentur, ſimul natura ſunt.

SEd occurrit hic dubium an ita ſit ſm veritatẽ. ſ. non omnia relatiua eſſe ſimul natura.& ſi verum non eſt, cur Ariſtoteles tam accurate partem falſam proſecutus fuerit,& abſq; veritatis deciſione reliquerit. Ad hoc dicitur,ꝙ vniuerſaliter verum eſt oĩa correlatiua eẽ ſimul natura,ſi formaliter.i.inquantum relatiua ſunt conſiderentur,non autem ſi materialiter, & quia rõnes Ariſtotelis in textu non concludunt niſi de relatiuis materialiter conſideratis,ideo non curauit ſoluere. vnde res ſenſibilis eſt prior ſenſu:ſed ſenſibile inquantum ſenſibile nõ eſt prior ſenſu. & ſimiliter de ſcibili. Sed hæc reſponſio puerilem perſcrutationẽ ſolicitudini Ariſtotelis attribuit.tum quia nullus eſt ita rudis,quem lateat relatiua materialiter ſumpta non eſſe ſimul natura. Tum qa maior erat inducendi campus,& manifeſtior.ſ.de patre & filio,cauſa & cauſato,&c.in quibus clare liquet vnũ F pręcedere reliquum. Tum quia relatiua materialiter, vt dictum eſt,relatiua non ſunt:& conſequenter vanũ aut puerile eſt relatiuorum proprietates ſcrutando, illa relatiua aſſerere.conſtat aũt ꝙ Ariſtoteles aſſerit ſcibile & ſcientiam relatiua. Vnde prædicta reſpõſio Porphyrio & Alberto attribuendo non videtur, vt ſonat, ſed expoſita vt dicetur: qm̃ non eſt veriſimile Porphyrium, nec non aduertiſſe:& Albertum conſtat,quæ dicemus tetigiſſe in hoc loco. Dicẽdum ergo eſt ad hoc duabus propoſitionibus. Prima eſt,omnia relatiua ſi vere & ꝓprie aſsignentur ſunt ſimul natura. Secunda eſt,quædam relatiua non ſunt ſimul natura, quia non ſunt proprie aſſignata,vt ſcibile & ſcientia:ſenſibile & ſenſus,&c. Prima probatur ſic,oĩa relatiua recte aſſignata dicuntur ad conuertentiam:ergo oĩa talia ſunt ſimul natura.deduciẽ conſequentia,omne relatiuum dicitur ad conuertẽtiam eius,ad quod dicitur:ergo poſito quocũq; relatiuorum ponitur id,ad quod dicitur:& non ſolũ ponitur,ſed cõ- G uertitur ſua relatione ad illud:aliter relatiua nõ dicerentur ad conuertentiam,tunc vltra,poſito quocunq; relatiuorum reliquum ponitur & conuertitur ad ipſum.ergo ſunt ſimul natura.hoc.n.eſt eſſe ſimul natura, vt patet ex dictis,præſuppoſito ſemper ꝙ neutrum ſit cauſa alterius. vnde Albertus hic dicit, ꝙ ex illa proprietate fluit iſta. Amplius vnum relatiuorũ clauditur in ratione ſui proprij correlatiui & è conuerſo. ergo ſunt ſimul natura.antecedens à Porphyrio habitum eſt & inferius habebitur.conſequentia patet: qm̃ diffinitum nõ poteſt abſq; diffinientibus eſſe, quod accideret ſi relatiua non eſſent ſimul natura:qm̃ vtrũq; alterius eſt diffinitiuum.

Ad euidentiam autem ſecundæ propoſitionis,ſciendũ eſt,ꝙ defectus in aſſignando relatiua prouenit ex eo ꝙ ea,quæ dicuntur ſm potentiam, aſſignantur referri ad ea,quæ dicuntur in actu aut habitu,vel è conuerſo. debet.n.relatiuum quod attenditur ſm potentiam dici ad alterum ſm potentiam, vt calefactiuum non debet dici H ad id quod calefit,ſed ad calefactibile,& è conuerſo. & ſimiliter id quod attenditur ſm actum, ad alterum ſm actum,vt calefaciẽs ad calefactum.i.quod calefit diciẽ, & è conuerſo.& ſimiliter eſt in his, quæ attenduntẽ ſm habitum,qui medius eſt inter potẽtiam & actũ. Vnde quia ſcibile attenditur ſm potentiam,non recte aſſignatur ſi ad ſcientiam aſſignatur, quæ actum aut habitum nominat:ſed ſcibile ad ſcitiuum aſſignari debet: ſcitum autem ad ſcientiam:ſed qm̃ caremus noĩbus proprijs & ſimplicibus ſingulorum ſtatuum.ſ.rei ſm potentiã, habitum,& actum,& ideo vtimur vno loco alterius. quia enim caremus noĩe ſignificante ſcibile in habitu vocamus illud qñq; ſcibile & qñq; ſcitum,medium ex extremis appellandum:qm̃ vtrunq; extremorum quodãmodo eſt.ex hac inquam penuria,& accommodatione vocabulorũ factum eſt,vt aliqua relatiua priora alijs ſint non ſimul cum eis,illa ſcilicet quæ dicuntur ſm potentiam

Scibile & ſcia non vere relatiua ſunt.

tiam illis, quæ dicũtur ſm actum, aut habitum, quod vt patet ex dictis non eueniret ſi bene & proprie aſsignata relatiua eſſent. ſi. n. conueniens aſsignatio fieret: vnum prius alio non eſſet. Scibile. n. ſcitiuo prius oon eſt, licet ſit prius ſcientia. & ſilr ſenſibile ſenſitiuo prius noo eſt, licet ſit prius ſenſu, qui actum aut quaſi habitum oolat. Quia ergo nõ ſolum res ſcibilis, ſed etiam ipſum ſcibile eſt prius ſcientia. & ſimiliter nõ ſolum res ſenſibilis, ſed ipſum ſenſibile eſt prius ſenſu. Et ſm cõem vſum correlatiua dicuntur. ideo Ariſto. dixit, q oon videtur coouenire oĩbus relatiuis eſſe ſimul natura. Quia vero perſcrutatio declaratæ nuoc veritatis dependet ex natura potentiæ & actus: quorum intentio famoſa non eſt, ſed occulta valde: ideo Ariſto. famoſo ſermone cootentus, hic, abſq; ſubtiliori perſcrutatione pertranſiit (vt Auer. optime dixit) & hæc eſt reſponſio ab antiquis expoſitoribus data. vt Auer. teſtatur. & hanc credendũ eſt Porphyrium & Albertum breuiter protuliſſe: qm̃ quod dicunt. ſ. rem ſcibilem pręcedere ſcientiam, non aũt ipſam rem vt ſtat ſub forma ſciẽtiæ, ſenſus huios capax eſt: qm̃ gloſabitur ſic, res ſcibilis vt ſtat ſub forma ſcientiæ in potentia nno eſt prius ſcientia io potẽtia, & vt ſtat ſub forma ſcientiæ in actu eſt ſimul cum ſcientia in actu: & vt ſtat ſub forma ſcientię in habitu nno eſt prius ſcientia in habitu: & ſic proportionaliter intelligẽdo, nihil aliud q̃ ſententiam declaratam dixerunt. expreſſe quoq; ſententiam hanc S. Tho. in prima parte. q. 13. art. 7. ad vltimũ, dixit, vbi vltra prædicta tradidit regulam ad diſcernendum relatiua, quæ non ſunt ſimul natura ab his, q̃ ſunt ſimul natura dicens, q ſimultas aut prioritas oaturæ in relatiuis oon attenditur ſm ordinem, aut ſimultatem rerum, quæ dicuntur relatiue, ſed ſm mutuam, aut nõ mutuam incluſionem ipſorum in ſignificando. ſi. n. vnum claudat in ſuo intellectu alterum & ẽ coouerſo, tũc ſunt ſimul natura, vt domious & ſeruus, &c. ſi autem vnum includat io ſuo intellectu alterum et non ẽ conuerſo, tũc non ſunt ſimul natura: ſed id quod non includit alterum eſt prius: vt ſcibile & ſcientia. ſcientia enim includit ſcibile, quia non eſt ſcientia niſi eius quod ſciri poteſt. ſcibile autem non includit ſcientia, quia ſcibile eſt abſq; eo q ſcientia ſit. Nec turberis audiẽs aliqua eſſe relatiua, quę non ſe mutuo io ſuis rationibus claudunt: qm̃ de relatiuis ſm cõem famam & vſum etiam ſapiẽtum ſermo eſt: & appellant relatiua, quę propriæ relatiua nõ ſunt, ſ. ſcibile & ſcientia, &c. Nec mouearis quia dixit ſciẽtiam includere ſcibile in ſuo intellectu & non ẽ cõuerſo: propterea q vnicum relatiuum non includit in ſuo itellectu duo correlatiua: et conſequenter cum habeat proprium correlatiuum. ſ. ſcitum io habitu non includet ſcibile. Scire. n. oportet, q includere in ſuo iotellectu aliqd oon vno, ſed pluribus modis dicitur: & ſcientia quidem includit proprium correlatiuum primo, includit autẽ ſcibile præſuppoſitiue. ſcientia. n. primo eſt ſciri ſm habitum. i. eius quod cum volumus contemplari poſſumus: & qm̃ nihil eſt tale niſi ſciri poſsit: qm̃ ooo ſcibile nullus ooſſe poteſt. ideo ſcientia præſuppoſitiue includit ſcibile: ſcibile autem qm̃ dicitur ſm potẽtiam, neutro modo includit ſcieotiam, ſed ſcitiuum quod eſt prius ſcientia. Omnia ergo relatiua, quæ ſm veritatem ſunt proprie aſsignata, ſunt ſimul natura, & nihilominus relatiuorũ quibus vtimur, quædam non ſunt ſimul natura.

1. part. q. 13. ar. 7. ad vltimum.

Sed dignum quæſtione remanet, ſi Ariſtoteles intendebat non ſolum rem ſcibilem, ſed ſcibile opponere relatiuis q non ſiot ſimul natura, cur in rationibus quas adducit non loquitur niſi de rebus ſcibilibus & ſenſibilibus: & eas probat eſſe priores ſciẽtia & ſenſu, cum debuiſſet ex eorum potius ſignificationibus & rationibus procedere. Ad hoc dicitur, q Ariſto. ex rerũ quidem ordine proceſsit, oon ad concludẽdum rem ſcibilem eẽ prius ſcientia, ſed ipſum ſcibile, & in primis quidẽ duabus rationibus hoc vere concluſit, in tertia autem &

A illis duabus de ſenſibili et ſenſu non concluſit, ſed ſoluendę ſunt ſolutione Porphyrij & Alberti. Conueniunt. n. in hoc oẽs adductæ rationes, q loquuntur de ſcibili & ſenſibili formaliter: & in hoc q idem ſuppnount iudiciũ quo ad eſſe & oon eſſe de ſcibili & re, quæ eſt ſcibilis, & ſenſibili & re, quæ eſt ſenſibilis. & hoc propterea, quia ad hoc q aliquid poſsit ſentiri, aut ſciri nihil exigi uidet̃, niſi q ipſum habeat talem naturam: puta calidã vel frigidam, &c. ſed differunt ſm efficaciam primæ duæ rationes ab alijs in hoc: q in primis ſm veritatem non ſolum res ſcibilis, ſed ſcibile remanet, vt patet de rebus ſcibilibus ſpeculatiuę, quę ante acceptam ſciam ſunt ſcibiles, de quibus eſt ſermo in prima ratione, & quadratura circuli nondum ſcita, de qua loquitur ſecunda ratio. Eſt enim & quadratura & ſcibilis abſq; ſcientia: in reliquis vero qm̃ non ſolum ſciẽtiam, ſed ſcitiuum deſtruunt, & non ſolum ſenſum, ſed ſenſitiuum: ſtãtibus caſibus non remaneret niſi res ſcibilis: ſcibile autem ſimul periret cũ

B ſcitiuo, puta animali: et ſimiliter ſenſibile cum ſenſitiuo. Dicendum ergo eſt, q proceſsit Ariſtoteles ex rerum ordine non ſiſteodo in rebus, ſed ad relatiua formaliter dirigendo ſermonem: qm̃ quandoq; idem eſt iudicium de re & ſcibili, quo ad eſſe & non eſſe. Miſcuit autẽ rationes habentes aliquod falſum, ut perſuaderet, q nõ aſſerendo loquebat̃, propter quas rõnes viri illi illuſtres dixerunt, q ſcibile materialiter remaneret, & nõ formaliter. & ideo rationes non concludere, &c.

Habet autem quęſtionem, vtrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, quemadmodum videtur, an hoc contingat ſm quaſdam ſecundas ſubſtantias. Nam in primis ſubſtãtijs verũ eſt. nam neq; tota, neq; partes primarum ſubſtantiarum ad aliquid dicuntur. nam aliquis homo non dicitur alicuius aliquis homo, nec aliquis

C bos, alicuius aliquis bos. Similiter autẽ & partes. quædam enim manus non dicitur alicuius quædam manus, ſed alicuius manus. & quoddam caput non dicitur alicuius quoddã caput, ſed alicuius caput. Similiter autem & in ſecundis ſubſtantijs, atq; hoc quidem in pluribus. vt homo non dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum alicuius lignum, ſed alicuius poſſeſsio dicit̃. in huiuſmodi ergo manifeſtum eſt, qm̃ nõ ſunt ad aliquid. In aliquibus vero ſecundis ſubſtantijs habet aliquam dubitationem. vt caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius manus dr̃, & ſingula hmõi. quarę hæc fortaſſe ad aliquid eſſe videbuntur.

D Hæc eſt tertia pars huius capituli, in qua dubitat, vt Platonis ſuprapoſitam diffinitionem emendet. & quatuor facit quæ ſuis locis patebunt. Primo ergo dubitatiunem mouet, an aliqua ſubſtantia ſit ad aliquid, & in quibus ſubſtantijs locum habeat ambiguitas hæc, ſubſequenter declarat enumerando ſubſtantias omnes, & primo primas ſubſtantias, diſtinguendo eas in totas & partes: deinde ſecundas ſubſtantias, diſtinguendo ſimiliter eas in totas & partes. & eſt ſententia clara in textu conſiſtens in hoc, quod neq; in primis ſubſtãtijs, aut earum partibus, neq; in ſecũdis ſubſtantijs, quæ totæ ſunt, vt homo, & bos locum habet hæc quæſtio, ſed in partibus tantum ſecundarum ſubſtantiarum, vt caput, manus, pes, &c. Accidit hic dubium qũo caput ſit aliqd & hoc caput oon ſit ad aliquid, cum quicquid cõueniat ſpeciei conuenire inueniatur eius indiuiduo. Ad hoc dr̃, quod cum dicit̃ hoc caput, duo ſignificantur. ſ. caput

& eius

& eius indiuiduatio, & licet ratione primi relationem importet, ratione tñ ſecundi extra relatiua eſt: & quia Ariſtoteles hoc caput conſiderabat ſm quod indiuiduũ eſt prout diſtinguitur à capite in cõmuni, ideo dixit ꝙ non eſt ad aliquid. Rationi uero in oppoſitum adductę, ſcalce huius capituli plene ſatisfiet, vbi Ariſtoteles ipſe tractabit, quomodo aliquid ſit relatiuum ſecundum ſuperius & non ſecundum inferius, &c.

Si igitur ſufficienter eorum, quæ ſunt ad aliquid, diffinitio aſsignata eſt, aut omnino difficile, aut impoſsibile eſt oſtendere, q̃m nulla ſubſtãtia eorum, quæ ſunt ad aliquid dicitur. ſi aũt non ſufficiẽter, ſed ſunt ad aliquid quibus hoc ipſum eſſe eſt ad aliud quodammodo ſe habere, fortaſſe aliquid contra iſta dicetur. Prior vero diffinitio ſequitur quidem omnia relatiua, non tamen eis hoc eſt eſſe ꝙ ſint ad aliquid, ꝙ ea ipſa, quæ ſunt, aliorum dicantur.

Hic ſecundo comparat diffinitionem Platonis & ſuã quæſtioni propoſitæ: ex qua earum poſsit, aut non poſsit ſolui dicta difficultas. & ponit duas differentias inter prædictas diffinitiones. Prima differentia eſt, ꝙ ſi ſufficiens eſt diffinitio Platonica, difficile aut impoſsibile eſt ſoluere prædictam quæſtionem. ſi autem vera eſt diffinitio ſua aliquid poteſt reſpõderi eidem ex illa. Secunda uero differentia eſt ꝙ Platonica diffinitio conuenit quidem omnibus quę ſunt ad aliquid, ſed excedit illa. ſua autem diffinitio conuertibilis eſt cum diffinito.

Notanda ſunt hic tria. Primum eſt quod caute Ariſtoteles dixit, ſi ſufficienter diffinitio ad aliquid aſsignata eſt. poterat.n. quiſpiam Platonis ſectator, facile euadere dicendo, diffinitionem illam logicam eſſe: & ad aliqd comprehendere logicę cõſideratum, id eſt ſm dici. Vnde & notãter diffiniendo dictum eſt ad aliquid talia dicuntur, et non eſt dictum ad aliquid talia ſunt, qa inquã ſm hanc interpretationem, diffinitio ad aliquid non eſt ſimpliciter ſufficiẽs, ſed logicalis, ideo Ariſtoteles dixit, ſi ſufficienter aſsignata eſt diffinitio, difficile nimis aut impoſsibile eſt euadere, quin aliqua ſubſtantia ſit ad aliquid. Dixit vero ſm Alexandrum & Porphyrium, difficile aut impoſsibile, exponẽdo difficultatem illam impoſsibilitatem importare. Secundum notandum eſt, diffinitio ad aliquid ab ipſo Ariſtotele ſubiuncta cum dixit, ſed ſunt ad aliquid quibus hoc ipſum eſſe eſt ad aliquid quodammodo ſe habere. Vbi tria aduertenda ſunt. Primũ eſt, ꝙ Ariſtoteles ad aliquid ſm eius naturam qua eſſe habet, diffiniuit: et non ſm quod ſtat ſub cognitione, aut dictione. & ideo dixit ad aliquid ſunt, et non dixit ad aliquid dicuntur. Pluraliter autem diffiniuit ea ratione, qua Plato. Secũdum eſt, ꝙ ly eſſe cum dicitur quibus hoc ipſum eſſe, ſtat pro eſſe quidditatiuo relatiuorum, & non pro eſſe actualis exiſtentiæ. Eſſe ſiquidem exiſtentię cuiuſq; rei abſolutum eſt (ſaltem permiſsiue, & ſecundum rationem: quoniam vt ſic, ieſt id, quo res eſt, aut ineſt. Eſſe autem quidditatiuum relationis neceſſario & ſecundum rem & rationem in ipſa habitudine ad aliud conſiſtit. Tertium eſt, quod Ariſtoteles non ſolicitus de vocabulis, viſus eſt in diffinitione diffinitum repetere cum dixit, ad aliquid quodammodo ſe habere, quod ad circumloquendum quomodo quidditas relationis in ipſa habitudine ad aliud conſiſtit, factum eſſe creditur. quod vero dixit quodammodo comprehendendo multos modos, quibus relatiua referuntur inſeruit. Tertium eſt notandum, ꝙ in ſecunda differentia Ariſtoteles diffinitionem Platonis, ideo arguendam cenſet, quia ex illa non habetur quidditas relatiuorum, quæ ex ſua diffinitione clare relucet.

E Ex his ergo manifeſtum eſt, ꝙ ſiquis aliquid eorum, quæ ſunt ad aliquid, diffinite ſciet, & illud, ad quod dicitur, diffinite ſciturus eſt: †{q̃m eorum eſſe, quæ ſunt ad aliquid, eſt ad aliquid quodammodo ſe habere.} Si.n. nõ nouit oĩno ad quod hoc quodammodo ſe habet, nec ſe aliquid ad quod hoc quodammodo ſe habet ſciturus eſt. ſed et in ſingulis palam hoc eſt. vt hoc ſiquis nouit diffinite quod eſt duplũ, & cuius duplum eſt mox diffinite nouit. Si vero nihil diffinite nouit ipſum cuius duplum eſt, neq; ſi eſt duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc ad aliquid ſi nouit quis quod melius eſt, & quo melius eſt neceſſarium eſt noſſe. Propter

† nõ habetur hæc verba in aliquo cod.

F hæc aũt non indefinite hoc cognoſcent, ꝙ hoc eſt peiore melius. opinio.n. hæc eſt, nõ diſciplina. non.n. adhuc ſciet ex lacte, quod eſt peiore melius. ſi.n. ſi contingit nihil eſt peius eo propter hoc. Qua propter palam eſt & neceſſariũ quòd ſi nouerit quis aliquid relatiuorum diffinite, neceſſarium eſt & illud, ad quod dicitur, diffinite noſſe.

Hic tertio concludit quandam relatiuorum proprietatem deducens eam ex aſsignata nunc diffinitione. Vnde ait, ꝙ ex his manifeſtum eſt, ꝙ ſiquis diffinite nouit aliquid eorum, quæ ſunt aliquid, diffinite etiam nouit & reliquum, & ſubdendo principium & rõnem ſequelæ ait: q̃m ad aliquid ſun quibus hoc ipſum eſſe conſiſtit in ad aliud ſe habere, neceſſe eſt, ꝙ ſiquis nouit hoc quod ad aliud quodammodo ſe habet quiditatiue, ꝙ & illud cognoſcat, ad quod hoc quodammodo ſe habet: &

G eſt ratio euidenter cogens: non enim eſt intelligibile ꝙ ab aliquo intellectu cognoſcitur quidditas quæ eſt ad aliud ſe habere, & non cognoſcatur ly aliud.

Relatiua ſimul cognoſcuntur & quo ad diffinitiuę & exiſtentiæ cognitionem.

SEd occurrit dubium circa aſsignatam proprietatẽ, an intelligatur de cognitione ipſius ad aliquid diffinitiua, vt Auer. & Alberto placet, an intelligatur de cognitione eius quantum ad actualem exiſtentiã, vt Boethus ſentire videtur. Ad hoc dicitur, ꝙ ſm veritatem ĩtelligitur de vtraq; cognitione. & de diffinitiua quidẽ q̃m cum eſſentia vnius relatiui formaliter ſit ad aliud, Impoſsibile eſt diffiniri ſine correlatiuo, ad quod eſt, aliter diffinitio naturæ diffinitæ conformis non eſſet, nec explicaret eam ſm propriam eſſendi rõnem. & ſic oportet conſequẽter, ꝙ vno relatiuorum noto quidditatiue, alterum ſit cõnotum. De cognitione aũt quo ad actua-

In hoc lo.

H lem exiſtentiam relatiui, veritatem habere ex eo percipitur, ꝙ ſiquis non vaga, aut in certa opinione, ſed cognitione euidenti cognoſcat alterum relatiuum exiſtere, oportet ꝙ cognoſcat reliquum per certitudinem exiſtere: aliter ſimul cognoſceret et non cognoſceret ipſum exiſtere. Si quis.n. certe nouit hunc patrem eſſe, neceſſe eſt eum non latere eum filium habere: aliter ſi vage credat eum filium habere abſq; certitudine ſciet hũc patrẽ eſſe. Sequitur etiam ſenſus iſte ex aſsignata diffinitione: q̃m ex quo ad aliquid eſſentia conſiſtit in ad aliud, impoſsibile eſt aliquod ad aliquid vt ſic, cognoſcere eſſe, & non cognoſcere ad quod illud eſt eſſe. ſicut vt impoſsibile eſt ſcire aliquam rem eſſe, & ignorare quidditatem illam exiſtere. Et ſi ſecundo modo gloſetur ſubſequens inductio valde apta eſt, præintelligendo ꝙ ly diffinite. i. determinate ſtat pro determinatione vtriuſq; correlatiui proportionabiliter. i. quòd ſi cognoſcitur patrem eſſe

determinate ad hūc hoīem, oportet cognoſci filium eſſe determinate ad illum hoīem: & ſi cognoſcit̄ ꝙ pater ſit determinate ad hoīem.i.ꝙ homo ſit pater, oportet cognoſcere in cō̄i ꝙ homo ſit filius, & ſic de alijs. ait ergo, ꝙ in ſingulis.i.ſingularibus manifeſtum eſt, ꝙ ſiquis nouit vnum relatiuorum, ꝙ nouit & reliquum. et dat exēpla de duplo & meliore, vbi aperte dicit, ꝙ ſiquis nouit illud relatiuum melius determinatum ad A. puta ꝙ A eſt melius, oportet eum ſcire correlatiuum, ſ. peius determinatum eſſe ad B. nam ſi nouit ꝙ A eſt melius peiore indefinite, i. abſꝙ determinatione ad B non ſciet. i. non certa cognitiōe tenebit, ꝙ A eſt melius: ſed opinione quadam hoc cogitabit: non.n. ſciuit ſubtiliter ſubtilitate perueniente ad determinationem, ꝙ A eſt peiore melius. & rationem ſubdit, quia ſi ſic cōtingit. ſ. haberi vnū tantum relatiuum determinate in rerū natura, aut in intellectu, nullum ſequetur ex hoc poni correlatiuum. ſicut ſi A ponitur melius & nō ponitur B vel C eo peius, nihil ſequet̄ eſſe peius A. Quod.n. nullo peiore eſt, aut intelligit̄ melius nihil peius ſe ponit. Palam ergo eſt, ꝙ ſiquis definite. i. determinate nouit eſſe vnum relatiuorum ꝙ definite. i. determinate nouit eſſe reliquum. Si autem primo modo gloſetur vel eodem nihilominus modo inductio exponatur. Nec obſtat ꝙ cognitionem diffinitiuam in aſsignatione proprietatis propoſitam, ex cognitione actualis exiſtentię inducendo declaret: qm̄ hoc cōſulto factum eſt, vt à notioribus nobis conueniens fieret diſciplina. Vel exponatur inductio de cognitione quidditatiua, ita ꝙ ex ſingulis relatiuis. ſ. duplo meliore, etc. procedat, & ſermo de duplo manifeſtius eſt per ſe. De meliore autem, expoſitione aliquali eget. eſt.n. ſenſus, ꝙ ſiquis nouit melius quiditatiue oportet eum noſſe, quo eſt melius. i. peius. indiffinite aūt. i. abſꝙ diffinitiua autē cognitione melioris, non ſcietur melius eſſe peiore melius, licet opinione aliqua teneri poſsit, quia non ſubtiliter notum eſt (ſi diffinitio abſit) ꝙ melius eſt peiore melius: ſubtilis ſiquidem huius cognitio diffinitiua notitia eſt, & huius probationē ſubdit. ſi.n. ſic. i. abſꝙ diffinitione cōtingit noſſe melius nihil erit peius, eo propter hoc, ideſt ex tali relatiuo ſic noto, non ſequetur ſuum correlatiuum. ſ. peius, & conſequenter nullum aliud.

Caput vero & manus & horū ſingula, quæ ſubſtantiæ ſunt hoc ipſum ꝙ ſunt poſſunt ſciri diffinite: ad quod vero hæc dicantur nō eſt neceſſarium ſcire. cuius.n. caput hoc vel hæc manus, non eſt ſcire diffinite. quare non erunt hic aliquid. Si vero non ſunt relatiuorum, verum erit dicere ꝙ nulla ſubſtantia relatiuorum eſt. Fortaſſe autem difficile ſit de huiuſmodi rebus confidenter declarare, niſi ſæpe pertracta ſint: dubitaſſe aūt de ſingulis non erit inutile.

Hic quarto ex prædicta proprietate reſpondet quæſtioni motæ. & primo applicat proprietatem ipſam ad partes ſecundarum ſubſtantiarum negatiue dicēs, ꝙ capiti & manui & alijs huiuſmodi non conuenit hæc proprietas. ſ. ꝙ ſiquis diffinite noſcat manum, oporteat ꝙ diffinite cognoſcat cuius eſt manus. poſſunt.n. caput & manus & alia huiuſmodi hoc ipſum ꝙ ſunt diffinite ſciri, abſꝙ notitia eorum ad quæ dicuntur. Et hoc patet in ſingularibus: ſcitur.n. euidēter hoc eſſe caput: & tamen cuius eſt hoc caput non eſt neceſſe diffinite ſcire, vt clare liquet. ſi quiſpiam ſolo capite patēs videatur: & ſimiliter de manu. Deinde ex negatione proprietatis prædictæ à partibus ſecundarum ſubſtantiarum infert, ꝙ huiuſmodi partes non ſunt ad aliquid dicens. Quare nō erunt hęc ad aliquid. & ex hoc formaliter reſpōdet quęſtioni motæ, ſubdens, ꝙ quia hæ ſecundæ ſubſtantiæ, de quibus erat dubium an eſſent ad aliquid, non ſunt de nu-

A mero relatiuorum: uerum erit uniuerſaliter ꝙ nulla ſubſtātia eſt ad aliquid. Et ſic ſoluta eſt quæſtio mota, quia tamen relatiuorum natura valde difficilis eſt (propter eius minimam entitatem,) ideo ſubdit ꝙ fortaſſe difficile eſt confidenter de his determinare niſi ſæpe, &c. conducit autem plurimum ſcientię dubitare de ſingulis, qa (vt in.1. Topicorum dicitur) potentes ad vtrāꝙ partem arguere facile verum coniectant. Ad clariorem notitiam huius ſolutionis ſciendū eſt, ꝙ quia cum de aliquo ſermo ſimpliciter fit. intelligitur de eo quo ad rē ſignificatam: ideo, qn̄ de relatiuis ſm dici locutio ſimpliciter eſt, accipienda eſt quo ad rem ſignificatam per ea, & nō quo ad rem connotatam. ſignificant autem huiuſmodi relatiua cōnotata relatione rem alterius generis, ex quā quia non habent ꝙ ad aliquid ſint, ideo merito abſolute loquendo relatiua eſſe negātur, & cognoſci poſſunt diffinitiue abſꝙ cognitione eius ad quod ex connotata relatione referūtur: & qm̄ caput & manum & alia huiuſ- Cap.2.

B modi conſtat relatiua ſm dici eſſe, & ſubſtantiam conſequēter ſignificare, cuius intellectus nō pendet ad aliud, ſed ex ſubſtantijs conſurgit: ideo Ariſtoteles ſimpliciter dixit, hæc non eſſe ad aliquid, & cognoſci poſſe diffinite abſꝙ eo ad quod dicuntur. non enim ſimpliciter ſunt relatiua, ſed ſecundum dici.

De qualitate & quali. *Cap. 4.*

QVALITATEM autem eſſe dico, ſm quā quales quidem dicimur.

IN hoc capitulo quatuor fiūt principaliter. Primo tractatur de qualitate. Secundo de quali. ibi (Qualia vero.) Tertio aſsignantur proprietates. ibi (Ineſt autem & contrarietas.) Quarto excluditur quædam obiectio. ibi (At vero non decet.) Tractans autem de qualitate primo diffinit ipſam, deinde diuidendo eius ſpecies determinat. Ait ergo. Qualitatem autem dico, &c. Vbi aduertenda ſunt tria. Primum eſt, ꝙ ly (ſm) denotat

C habitudinem cauſæ formalis: ita ꝙ ſenſus eſt, ſm quam formaliter vocamur, aut noīamur quales, ſm ꝙ formaliter forma denominans ſe habet reſpectu denoīatiui. vt albedo eſt ſm quam formaliter quis eſt albus, & nigredo qua quis eſt niger: & vl̄r abſtractū reſpectu ſui concreti, vt humanitas eſt qua formaliter aliquis eſt homo, & equinitas, qua aliqs eſt equus. Qualitas ergo eſt ſm quā. i. qua formal̄r quales dicimur, vt albedine albi &c.

Secundum eſt ꝙ quale, licet ſumatur multipliciter, vt patet.5. Metaphyſicæ. in propoſito tn̄ dupliciter ſumi ſufficiat. ſ. cōiter, prout inuenitur in oībus generibus, & qn̄ dicitur, ꝙ differentia prędicatur in quale, & qn̄ dicit̄ ꝙ omnia genera accidentium qualificant ſubſtantiā & pręedicantur in quale. Alio modo ſumitur proprie, ut eſt ſpeciale prædicamētum & certam entis naturam, generaliſsimam tn̄ explicat. In propoſito quia ly quales, ſine additione prolatū eſt, proprie ſumitur: & ſtat pro qualibus ſimpliciter. cur autem genus hoc qualitatis nomen T.c.19.

D ſibi proprium vendicauerit, quolibet accidentis genere qualificante aliquo modo ſubiectum inferius in aſſignatione ſufficientię ſpecierum qualitatis dicetur. Tertiū eſt ꝙ ly dicimur vel nos ſubſtantias ſubaudi, vel nos homines, non quia alia ab hoīe qualia non dicantur, ſed qa ſoli hoīes ſm omne genus qualitatis quales ſunt: cætera nanꝙ vel qualitatibus corporibus tm̄, vel ſpiritualibus tantum afficiunt̄, homo aūt vtraſꝙ ſuſcipit: illas ſm corpoream naturam, iſtas ſm incorpoream, quam in parte intellectiua habet. Sed adhuc obſcura remanet diffinitio iſta, propter dubium motum à Boetho. Si.n. diffinitio iſta eſt bona, circulares fieri diffinitiones non erit vitioſum. Quale.n. diffiniri debet per qualitatem, quia eſt eius effectus formalis, & conſtat diffinitionē propriam rei cauſam intrinſecam explicare debere. ſi ergo qualitas recte per quale diffinita eſt, aperte circulus fiet.

Apparet etiam ex his aliud peccatum, quia. ſ. per poſterius

ſterius diffiniuit qualitatem:effectus.n.poſterior eſt ſua cauſa:quale autem iam dictũ eſt effectum eẽ qualitatis.

Ad hoc cum Boetho dicitur, ꝙ quia generaliſſimum proprie diffiniri nequit,eo ꝙ genere caret:diffinitio iſta deſcriptio quædam eſt,declarans à notioribus nobis q̃d nominis ipſius qualitatis:notius.n.eſt nobis quale q̃ ſit qualitas,ſicut vniuerſaliter cõpoſitum nobis notius eſt Cõ.3. ſimplicibus(vt Cõmentator ait in procemio phyſicorũ) grãmaticum ſiquidẽ grãmatica magis nouimus, & fortem fortitudine,&c.nullũ ergo vitiũ hic accidit, qa diffinitio nõ eſt,ſed deſcriptiua qdã quo ad nos declaratio.

Eſt autem qualitas eorũ, quæ multipliciter dicuntur. Vna quidem ſpecies qualitatis habitus & diſpoſitio dicantur.

Hic incipit diuiſiue determinare de qualitate, aſſignando eius ſpecies.& anteq̃ eas numeret dicit, ꝙ qualitas eſt de numero eorum, quæ multipliciter dicuntur. Quod poteſt dupliciter intelligi.ſ.de multiplicitate analogiæ excludẽte vnitatem genericam, quæ eſt analogia ſimpliciter.ſicut ens,principium,cauſa, elementum, & alia huiuſmodi multipliciter dici affirmantur:et ſic non ſumitur hic,quia iam non de qualitate proprie, quã de- T.c.19. ſcripſit eſſet ſermo,ſed de qualitate cõiter (vt de ea tractatur in.5.Metaphyſicæ.) Alio modo poteſt ĩtelligi de multiplicitate cuiuſdam analogiæ compatientis ſecum vnitatem genericam, quæ eſt analogia ſm quid, qualis eſt inter ſpẽs cuiuſq; generis,inter quas eſt analogia ſm eſſe perfectius & minus perfectum,de qua dicit Auer. Cõ. 2. prio diſt. 19. q. 5. art. 2. ad primum. in.2.cõmento.12.Metaphy.ꝙ nõ impedit generis vnitatem,quam analogiam S.Tho.in.1. Sententiarum,diſtinctione.19.vocauit analogiam ſm eſſe & non ſm intentionem:& ſic intelligitur hic qualitatem eſſe de numero eorum,quæ multipliciter dicũtur: continet ſiquidem multas ſpecies,de quibus ſm prius & poſterius dicitur,attẽdendo eſſe earum:licet vniuoce dicatur de eis inſpiciẽdo eius propriam rationem, quæ eadem oĩno in oĩbus ſeruatur. Hoc ergo præmiſſo ad primam qualitatis ſpeciẽ deſcendit:& circa hoc facit quatuor. Primo proponit eam dicens:& vna quidem ſpecies qualitatis habitus & diſpoſitio dicitur. Vbi primo declarãdum eſt quid noĩs habitus & diſpõnis. Habitus cũ ab habendo dicatur,ſicut habere tripliciter ſumitur, ita etiam habitus tripliciter ſumi põt. Primo modo cõiter,vt vna res dicitur habere aliquã, prout dicitur habere amicũ, aut ſcientiam,aut quantitatem: & ſic cum conſequatur diuerſa prædicamenta,inter poſtprædicamẽta annumeratur, & ibi de eo erit ſermo. Secundo modo minus cõiter,vt eſt quoddam medium per modum actionis et paſsionis,inter habẽtem et habitum,prout dicimur veſtiti vel armati ex veſtium vel armorum adiacentia, & ſic habitus eſt vnum genus generaliſſimum. Tertio modo ſumitur habit⁹ adhuc minus cõiter,vt eſt id, quo res quodam modo,i.bene vel male ſe habet ĩ ordine ad naturam,vel operationem,prout dicimur bene vel male habituati ſm virtutes,vel vitia:& ſic cum id, quo formaliter res ſic ſe habet ſit qualitas(vt ĩductiue facile patet)& ex ſufficientia ſpecierum qualitatis clarius apparebit,vna ſpecierum qualitatis habitus ponitur hic ab Ariſtotele.diſpoſitio,etſi ordinem habẽtis partes ſigni- T.c.24. ficare dicatur.5.Metaphy. ac per hoc non videaẽ pertinere ad genus qualitatis,ſi recte tñ conſideretur nõ longe à genere hoc iudicabitur. diſpoſitio ſiquidem vt ibidem dicitur importat ordinem habentis partes, aut ſm locum,aut ſm potentiam,aut ſm ſpeciem:vbi (vt Sim- Prima. 2. q. 49. art. 1. ad tertium. plicius S. Tho. teſt. dicit) oẽs diſpõnes tetigit. Primo corporeas dicens ſm locum:& ſic diſpoſitio pertinet ad prædicamentum ſitus,quia dicit partes ordinatas ſm locum:& ſic dicimus aliter diſponi ſedẽtem,& aliter ſtantem. Deinde ſpirituales ſimpliciter,vt ſciẽtia, vel reſpectu primarum,vt ſanitas,& has tetigit ſm duplicem ſta-

E tum.ſ.inchoationis,per ly ſm potẽtiam, quia quod inchoatiue eſt,in potentia quadam eſt,& perfectionis per ly ſm ſpeciem, quia res ſpeciẽ ſua perfectione ſortitur: & ſic diſpoſitio in qualitatis genere ſueritur, quia dicit non ordinem,cũ ſit relatiuum ſm dici, ſed poteſtatiuas partes qualitatis in ordine ad aliquid,puta naturam, vt ſanitas & pulchritudo, vel operationem, vt ſcientia & prudentia: ſignificat ergo hoc in loco tam diſpoſitio q̃ habitus qualitatem quandam, qua res bene vel male ſe habet ad operationem: vt virtus & vitium, &c. vel ad naturam, vt ſanitas & ĩfirmitas:licet diſpoſitio illã qualitatem non tam ſm ſe importet q̃ vt partes potentiales habet, vel ſecundum perfectionem, vt completa ſcientia, vel ſecundum præparationem & idoneitatem, vt virtus,aut ſcientia inchoata,&c.

Secundo eſt videndum,q̃uo vna ſpẽs ſint habitus & diſpõ. Sed quia plene ſciri nequit abſq; notitia ſequentium.ideo vſq; ad ſequentem particulam differatur.

F Differt autem habitus à diſpoſitione, ꝙ permanẽtior & diuturnior eſt. Tales.n.ſunt ſcientiæ & virtutes . ſcientia.n. videtur eſſe permanentium & diuturnorum, vt ſiquis vel mediocriter ſumat ſcientiam,niſi forte grãdis permutatio facta ſit vel ab ægritudine , vel ab aliquo huiuſmodi.ſimiliter autem et virtus,vt iuſtitia, vel caſtitas & ſingula talium non videnẽ poſſe facile moueri,necq; facile permutari. diſpoſitiones vero dicuntur quæ ſunt facile mobiles & cito permutabiles, vt calor & frigiditas & ſanitas & ægritudo,& alia huiuſmodi . Afficitur.n. circa eas homo quodammodo: cito autem permutatur,& ex calido frigidus fit, & ex ſanitate in ægritudinem tranſit.ſimiliter aũt & in aliis, G niſi forte in his,quæ contingit ꝑ temporis longitudinẽ in naturã cuiuſq; transferri,vt inſanabilis vel difficile mobilis exiſtat affectus, quem iam quilibet habitum vocet.

Hic ſecundo differentiam inter habitum & diſpoſitionem tradit dicens habitum in hoc differre à diſpõne, ꝙ habitus eſt qualitas difficile mobilis, diſpoſitio autẽ eſt facile mobilis.exempla habitus ſunt ſciẽtia, vt Geometria, Arithmetica, &c. & virtus vt iuſtitia, caſtitas. Exempla diſpõnis ſunt calor,frigiditas,ſanitas,& ægritudo:& qm̃ hæc naturalia ſunt entia,ideo more naturalium intelligẽdum eſſe docet ꝙ habitus difficillime mobilis & ꝙ diſpoſitio facile mobilis ſit. Mos autẽ naturalium eſt,ꝙ talia ſemper fiunt niſi impedimentũ aliquod accidat. homo.n.generat hoĩem niſi impedimentum aliquod ſit,& ſimiliter oliua oliuam: longioris quoq; vitæ H ſunt vegeti corpore q̃ debiles:contingit tamẽ ex aliqua cauſa aliter euenire. Et ſimiliter habitus difficile mobilis eſt:contingit tamen ex aliqua infirmitate aliter euenire, & idem eſt iudicium quo ad facilem mutabilitatem diſpoſitionis,propterea Ariſtoteles vtrobique inſeruit (niſi forte, &c.)

Num habitus & diſpoſitio,vna vel duę ſpẽs qualitatis ſint.

CIrca differentiam inter habitum & diſpõnem, dubium prætactum occurrit,an ſint duæ ſpẽs,an vna. Quòd.n.non ſint duæ,ſed vna ex textu dupliciter patere videtur. Primo,quia expreſſe dictũ eſt, & vna ſpecies qualitatis eſt habitus & diſpoſitio. Nec eſt curę,an ſit ſpecies ſpecialiſſima,an ſit ſubalterna. ſufficit.n.propoſito ꝙ non ſint duæ ſubalternę,nec duę ſpecialiſſimę, ſed ꝙ vnam diuerſimode ſignificent . Secundo qa ea, quæ differunt accidẽtaliter tantum,non differũt ſpecie. in textu aũt nulla alia dr̃ia aſsignatur niſi accidentalis.ſ.

facile

facile & difficile mobile: has ſiquidem differentias eſſe accidentales ex eo patet, ꝙ facilis vel difficilis mobilitas ad motum & paſsionem pertinet, ac per hoc qualitatis differentia eſſentialis eſſe nõ poteſt, vt pote quæ eſt extranei generis. In oppoſitum eſt authoritas S. Tho. in prima ſecũdæ. ex cuius quæſtionibus. 49. &. 50. fere oĩa bona, quæ in hoc prædicamẽto ſcribimus, ſumpta ſunt.

q. 49. ar. 2. ad tertium.

Ad hoc dubiũ dupliciter reſpondetur. primo ſm Boethum & Albertum, ꝙ habitus & diſpoſitio differunt ſicut perfectum & imperfectum in eadem ſpẽ. vt Sortes puer & ipſe vir: vnde ſm hanc viam, ideo coniunctione copulatiua iunxit hæc noĩa Ariſto. dicens habitus et diſpoſitio, quia eandem rem important. Duplici aũt vocabulo eam ſignificauit ad inſinuandũ duplicem modum eſſendi illius. ſ. perfecte & imperfecte. Secũdo reſpondeẽ ſm S. Tho. ꝙ habitus & diſpoſitio ſunt diuerſæ ſpecies. Nec obſtat Ariſto. dixiſſe vnam eſſe ſpeciem, quia hoc dixit ad inſinuandum genus proximum habitus & diſpõnis non eẽ qualitatem, ſed quoddam ſubalternum vocatum ab antiquis applicatio, quæ vna ſpecies ſubalterna eſt, in qua vniuntur habitus et diſpoſitio. Nec etiã impedit propoſitũ, ꝙ facile aut difficile moueri (ad paſſionis genus) pertineat: qm̃ ad circũloquendum ꝓprias rerum differentias nobis ignotas, oportet accidẽtalibus proprietatibus vti: & hoc hic obſeruatum eſt. Ad claram aũt notitiam ſententiæ S. Tho. noſſe oportet, ꝙ alicui poteſt cõuenire eſſe facile vel difficile mobile dupliciter. ſ. ex ratione ſpeciei, vel ex conditione indiuidui. Illud dicitur eſſe difficile mobile ꝑ ſe, ſeu ex ratione ſpeciei, quod ex natura ſua vendicat ſibi cauſas difficile variationem compatientes, vt ſcientia, cuius cauſæ ſunt lumen intellectus agentis & intellectus poſsibilis, & præmiſſæ, quæ ſe aliter habere nõ poſſunt. Et ſimiliter illud dicitur eſſe facile mobile per ſe ſeu ex ratione ſpẽi, quod ex natura ſua vendicat ſibi cauſas facile tranſmutabiles: vt ſanitas, quæ cauſaẽ ex calido & frigido, &c. quæ propter alterationes continuas facile tranſmutantur, illud aũt dicitur eſſe facile vel difficile mobile per accidẽs ſeu ex conditione indiuidui, cui ex eo ꝙ eſt in hoc ſubiecto ſic diſpoſito, &c. facile vel difficile tranſmutabile eſt. vt ſcientia, quæ ex ſe difficile mobilis eſt, per accidẽs tñ, ex eo ꝙ eſt in hoc male diſpoſito inchoatiue, &c. facile mobilis eſt. & per oppoſitum ĩfirmitas, quæ per ſe facile eſt mobilis, ex eo quod eſt ſic firmiter radicata in hoc difficile mobilis eſt. Illæ ergo qualitates, quæ difficile mobiles ſunt ex ratione ſpeciei, habitus ſunt, illæ autem, quæ ex ratione ſuæ ſpẽi facile mobiles ſunt, diſpõnes ſunt: ita ꝙ habitus & diſpoſitio diſtinguunt ſpecifice ꝑ differentias circũlocutas, per difficile mobile et facile mobile ex ratione ſpeciei. Cõſentaneus autem Ariſtoteli magis ſenſus iſte oſtenditur ex tribus. Primo ex eo, ꝙ exemplariter declarãs habitus & diſpõnes inter habitus non niſi ea quæ per ſe permanentia ſunt numerauit, ſ. ſciẽtias & virtutes: & inter diſpoſitiones ſimiliter ea tantũ, quæ facile trãſmutantur, vt calidum & frigidum, ſanitatem & infirmitatem. Secundo ex eo ꝙ dicit: ſcientiam etiã mediocriter ſumptam eſſe habitum, quod cõſtaret eſſe falſum: qm̃ ſcientia imperfecta diſpoſitio eſſet, non habitus, ſi diſpoſitio non differret ſpecifice ab habitu. Tertio, qm̃ in particula ſequenti expreſſe inducit cõem modum loquendi ad probandũ ꝙ quę per ſe diuturna ſunt, ſunt habitus, quæ autem per ſe cito tranſmutabilia ſunt diſpoſitiones ſunt. & arguit ex eo quod etiam ipſi habitus qñ debiliter retinentur diſpõnes vocantur, vt ibi clarius patebit. Nec obſtat, ꝙ Ariſtoteles dicat, quod infirmitas inſanabilis habitus vocatur: quoniam vt ex dictis & dicendis in ſequenti particula patet, hoc eſt intelligendum quo ad modum, non quo ad rem.

Prima ſecũ dę. q. 49. ar. 2. ad tertiũ.

Propria & ſpecifica diſtinctio habitus & diſpoſitionis.

CIRCA exempla prima de diſpõne. ſ. vt calor & frigiditas dubium eſt, qũo calor & frigus ponantur in hac prima ſpecie qualitatis, cum pertineant ad tertiam. Sed quoniam hoc clarius percipi poterit declarata tertia ſpecie, ideo illucuſq; differatur. Circa aliud exemplum de diſpõne datum, ſ. vt ſanitas & infirmitas, aduertendum eſt ꝙ Alexander (vt Simplicius S. Tho. teſte refert.) putans primam ſpẽm qualitatis inueniri tantum in aĩa, dixit hæc Ariſtotelis verba ita exemplariter accipiẽda, vt non intelligamus ſic eſſe, ſed ex his exẽplis diſcamus naturam habitus & diſpoſitionis. vnde ſm eum ſanitas & pulchritudo & aliæ diſpõnes corporeę habitus non ſunt, extenſo habitus vocabulo ad omne id quod eſt in prima ſpecie qualitatis. Sed intẽdebat apud ipſum Ariſtoteles, ꝙ ſicut ſanitas et infirmitas ſunt facile mobiles, ita diſpõnes verę, quæ in aĩa ſunt inueniuntur facile mobiles. Sed hęc ſententia dupliciter á S. Tho. refellitur: tum, quia Ariſtoteles eodẽ modo adduxit hæc exẽpla, & illa alia pertinentia ad aĩam. ſ. ſcientiam & virtutem: tum, quia expreſſe in. 7. Phyſicorum, ſanitatem & pulchritudinem inter habitus numerat. intendens tamen per habitum (vt diximus) primam ſpeciem qualitatis. Relinquendus ergo hoc in loco Alexander videtur: & dicendum ſanitatem & pulchritudinem & alia hmõi, in prima ſpecie reponi, non tñ habitus proprie eſſe, ſed diſpoſitiones, qm̃ cauſas corporales habent facile trãſmutabiles, vt experientia docet. Ex prædictis habes ſtudioſę lector deciſionem illius quæſtionis, an habitus aliquis ſit in corpore: quod. ſ. nullus habitus proprie loquendo eſt in corpore: ſed omnes ſunt aut totaliter aut principaliter in anima. intelligendo autem per habitum primam ſpeciem qualitatis, aliqui habitus ſunt in corpore vt ſanitas & pulchritudo, &c.

Prima ſecũ dę. q. 50. ar. pri. c.

T. c. 17.

Omnes habitus in anima ſunt.

Manifeſtum eſt autem, quòd hæc volunt habitus nomĩari q̃ ſunt diuturniora, & difficilius mobilia. Nãq; diſciplinas non multum retinentes, ſed facile mobiles, dicunẽ non habitum habere: quamuis ſint ad diſciplinas peius vel melius diſpoſiti. quare differt habitus à diſpoſitione, ꝙ hoc quidem facile eſt, illud vero diuturnius & difficilius mobile.

Hic tertio declaratam differentiam inter habitum & diſpoſitionem clariſsime probat ex cõi loquẽtium vſu: dicens, hoc eſſe manifeſtum, quia in diſciplinis, quas habitus eſſe diximus, etiam mediocriter ſumptis, habitus noĩe vti non conſueuimus: qñ non multum retinentes, ſed facili mutabilitate eas habentes ſunt aliqui, dicũtur ſiquidem tales peius vel melius diſpoſiti ad huiuſmodi diſciplinas: puta geometriam vel phyſicã magis q̃ geometræ, vel phyſici. differentia igitur ĩter habitum & diſpoſitionẽ hæc eſt, ꝙ ille ex ſe ſibi vẽdicat difficile poſſe moueri, hæc autem facile. Aduertendũ eſt hic primo ꝙ quia multa conueniunt rei per accidens, quę ex natura propria ſibi non vendicat: ideo nihil prohibet inueniri habitum aliquem facile mutabilem in illo, et ſimiliter diſpoſitionem aliquã difficile in eo mobilem, ex aliqua occurrente cauſa: & tunc contingit habitum eſſe nõ diſpoſitionẽ, ſed per modum diſpõnis. & ſimiliter diſpoſitionem eſſe non habitum, ſed per modũ habitus. ſcientia. n. quæ nõ firmiter retinetur, habitus quidem eſt, ſed per modum diſpoſitionis eſt, quia facile perdi ab illo poteſt, ĩfirmitas vero iam firmiter radicata diſpoſitio quidem eſt, ſed per modum habitus ineſt. vnde fit vt á talibus modis eſſendi potius q̃ á naturis rerum, infirmus habitus dicaẽ diſpoſitio, & firma diſpoſitio dicatur habitus, etiã ab ipſo Ariſtotele vt ex habitis hucuſq; patet.

Habitus aliqs diſpõ, & econtra, diſpoſitio habitus dicit, ſed per accidens.

Aduerte ſecundo tu nouitie, ꝙ difficile mobile & facile mobile vt ſunt differentiæ ſpecificæ diſtinguentes habitum & diſpoſitionem inter ſe, & vt ſunt modi eſſendi eorum æquiuoce dicũtur, difficile mobile, & facile mobile. Primo nanq; modo naturas eorum conſtituunt & diffinitionem eorum ingrediũtur, ſeparariq; ab eis non

poſſunt etiam per intellectum,ſicut nec rationale ab homine & irrationale ab equo. Secundo autem modo accidentia eorum ſunt & extranea ab eorum naturis, ſuccedereq́ ſibi inuicem circa idem poſſunt vt magis & minus circa calidum & frigidum ſe habent, &c.

Sunt autem habitus & diſpoſitiones: diſpoſitiones vero non neceſſe eſt habitus eſſe. qui enim retinent habitum, & quodammodo diſpoſiti ſunt ſecundum ipſos: qui autem diſpoſiti ſunt non omnino retinent habitum.

Hic quarto conuenientiam habitus cum diſpoſitione alio modo ſumpta ponit. Vnde aduertendum ſolicite eſt, ꝙ diſpoſitionis nomine æquiuoce vtitur hic & ſuperius. Dupliciter ſiquidē ſumitur diſpoſitio. Vno modo vt diſtinguitur contra habitum, & ſic ſuperius de ea habitus eſt ſermo. Alio modo vt eſt genus ad habitum & diſpoſitionem prædictā. & ſic ſumitur hic: vbi dicit̃, ꝙ habitum neceſſe eſt diſpoſitionem eē, ſicut hominem oportet eſſe animal. diſpoſitionem vero etſi contingat eſſe habitum, non tamen eſt neceſſarium, vt animal: & ſi contingat eſſe hominem, non tamen neceſſe eſt eſſe hominem, poteſt enim eſſe leo.

Secūda qualitatis ſpēs.

Aliud vero genus qualitatis eſt ſecundum quòd pugillatores, vel curſores, vel ſalubres, vel inſalubres dicimus: & ſimpliciter quæcunque ſecundum potentiam naturalem vel impotentiam dicuntur. Non enim quoniam ſunt diſpoſiti aliquo modo, vnumquodque huiuſmodi dicitur: ſed quòd habent potentiam naturalem, vel impotentiam facere aliquid facile, vel nihil pati. vt pugillatores, vel curſores dicuntur non ꝙ diſpoſiti aliquo modo, ſed ꝙ habeant potentiam naturalem, vel impotentiam hoc facile faciendi. Sanatiui autem dicuntur eo ꝙ habeant potentiam naturalem vt nihil a quibuslibet accidentibus facile patiātur: Egrotatiui vero ꝙ habeant impotentiam nihil patiēdi. Similiter autem his & molle & durum ſe habent. durum enim dicitur ꝙ habeat potentiam non facile ſecari, molle vero ꝙ habeat eiuſdem ipſius impotentiam.

Hic iam ponitur ſecunda ſpecies qualitatis. ſ. naturalis potentia vel impotētia, & duo facit. Primo proponit eam cum exemplis dicens, aliud vero genus, &c. Vbi duo aduertenda ſunt. Primum eſt, ꝙ ſpēm hanc genus noſauit: tum vt perſuaderet, ꝙ ſpecies ſubalternas qualitatis enumerat, tum quia manifeſtū eſt naturalem potentiam et impotentiam in vnam ſpeciem ſpecialisſimā non conuenire. Secundū eſt, ꝙ genus hoc ab antiquis vocatum aptitudo ab Ariſ. nominibus ſuarū ſpecierum vocatur naturalis potentia vel impotentia, non copulatiue, ſed diuiſiue, vt Alberto placet, quia in vnam non conueniūt naturam, pluribus aūt nominibus, quia impotentia ſub aptitudine non conuenienter annumerat̃. Secundo propoſita manifeſtat. propoſuit aūt nomen generis huius & exēpla: & ideo ſingula explanans in primis declarat (ly naturalis) dicens qualitatem hanc ideo dici naturalem, quia nō exercitio acquiſita, ſed à natura indita ſit: non. n. dicuntur curſores, potētes facile currere, eo ꝙ ſint diſpoſiti per artem aliquam ad currendum, ſed eo ꝙ naturalem habent aptitudinem ſeu potentiam ad facile currendum, quia. ſ. habēt crura longa & agilia & corpus non graue, &c. ſumitur ergo hic naturale, vt diſtinguitur contra acquiſitum. Sed diſcrete audiēdum eſt naturalem potentiam & impotentiam naturam con-

E ſequi: qm̄ naturalis potentia naturam ſequitur, ita ꝙ ab ea emanat tanq̃ eius proprietas perfectiua. naturalis aūt impotentia naturam ita conſequitur, ꝙ potius naturæ defectum ſequi dicitur ab Alberto: illa ſiquidem ſequit̃ victoriam formæ ſupra materiā, i. perfectam ſubiectionem materiæ ſub forma, iſta autem victoriam materiæ ſupra formam. i. incompletam comprehēſionē materiæ à forma. Deinde declarat (ly potentia vel impotentia) dicens ꝙ potentia vocatur principium facile faciendi aliquod, aut nihil patiendi. i. fortiter reſiſtendi. vt pugillatores dicunt̃, eo ꝙ naturalem potentiam habeant ad facile dandum fortes ictus, et ſanatiui ſeu ſalubres dicunt̃, qui potentiam naturalem habent nihil patiendi à contrarijs inductiuis infirmitatis. impotentia autem dicitur principium impotens ad reſiſtendū aut ad facile faciendum: tale ſiquidem aut idem eſt ꝙ impotentia ad nihil patiendum. vt egrotatiui dicuntur eo ꝙ habeant impotentiam naturalem vt nihil reſiſtere poſſint contrarijs:
F ac per hoc facile patiuntur, et conſequenter impotentes ſunt ad nihil facile patiendum, aut idem eſt quod impotentia ad facile aliquid explēdum, vt inepti ad curſum dicunt̃ impotētiam habere naturalem ad currendū, &c. Demum addit ꝙ ſimiliter his ſe habent durum et molle & eſt ſententia clara. Notandum eſt hic, ꝙ impotentia dupliciter ſumi poteſt. ſ. priuatiue: & ſic quia non ſignificat aliquod poſitiuum, ſed priuationem potentiæ, ideo non ſumitur hic impotentia priuatiue. Alio modo ſumi poteſt cōtrariæ, & ſic ſignificat aliquid poſitiuū. ſ. principium facile patiendi, aut difficile operandi, vt dictū eſt: & ſic ſumit̃ hic, qm̄ ſpēs qualitatis ponit̃: conſtat n. ſpēm qualitatis eē nō poſſe niſi poſitiuum aliqd', &c.

Quō prima & hęc ſecūda ſpēs ſubinuicem ordinentur.

CIRCA ordinem duarum iam expoſitarum ſpecierum dubium occurrit: eo ꝙ præpoſterus videtur: naturalis ſiquidem potentia vel impotētia, cum naturam ſequatur prior naturaliter eſt habitu & diſpoſitione aduenientibus aliunde ſaltem completiue. ergo naturalis po-
G tentia debuit primo loco poni. Ad hoc dubium dupliciter reſpondet. S. Tho. primo ꝙ quia habitus & diſpoſitio perficiunt ſubiectum non abſolute, ſed in ordine ad naturam, & natura eſt primū quod eſt in re, ideo habitus primum tenet locum. Et iuxta hoc dicitur ad rationem in oppoſitum, ꝙ licet res, quæ eſt habitus, ſit poſterior potentia naturali: qa tamen id in ordine ad quod perficit habitus, eſt prius eo in ordine ad quod perficit potentia naturalis: quia natura eſt prior operatione: & hoc eſt potius intuendum ideo &c. Secundo dicit ꝙ licet naturalis potētia ſit prior habitu ordine generationis, habitus tamen eſt prior naturali potentia ordine ꝑfectionis, ſicut actus eſt prior potentia: & quia hic ordo eſt prior ſimpliciter, ideo habitū primo poſuit, & iuxta hoc patet reſponſio &c.

Prima ſecū dę. q. 49. ar. 3. ad ſecundum.

Tertia vero ſpēs qualitatis ē, paſſibiles qualitates & paſsiones. ſunt autem huiuſmodi vt
H dulcedo & amaritudo & auſteritas & omnia his cognata. Amplius autem & calor & frigus & albedo & nigredo. Quòd quidem igitur, & hæ qualitates ſunt manifeſtum eſt.

Hic ponitur tertia ſpēs qualitatis. circa quam tria facit. primo proponit eā cū exemplis dicens. Tertia vero ſpēs &c. Vbi aduertendum primo eſt, quod alternatim vtitur nomine ſpeciei & generis: vt inſinuet vt ſupra diximus, ꝙ de ſubalternis ſpeciebus ſermo eſt: deinde ꝙ licet ab antiquis ſpecies hæc caſus vocaretur, Ariſtoteles eam duplici vocabulo inſerta coniunctione copulatiua eam vocauit: & duobus quidem vſus eſt nominibus. non quia due ſint ſpecies, ſed quia oppoſitos modos eiuſdem ſpeciei important. ſ. difficile & facile mobile: coniunctione autem copulatiua vt oſtendat eandem rem vtriq; ſubeſſe.

Circa

CIRCA exempla demum data notandum eſt, ꝙ dubitatio quædam quoſdam inuaſit, cur Ariſtoteles non adduxit in exemplum qualitates odorabiles: & audibiles, ſed guſtabiles tangibiles & viſibiles tm̄. Nec videt eis ſatisfieri dicendo, ꝙ non exigebat tractatus hic adducere omnia in exemplum: quoniam cum credatur Ariſtotelem non niſi artificioſe loqui, dubiū reſtat cur ſenſibilia guſtu, tactu, & viſu magis q̃ alia adduxit. Ad hoc (quicquid ab alijs dicatur) videtur mihi dicendum ꝙ cōſulto Ariſtoteles tres has ſpecies ſenſibilium adduxit: intendebat ſiquidem ſtatim oſtendere quomodo diuerſimode hæc qualitates paſsibiles eſſent: & vt clare patet infra, alia ratiōe qualitates viſibiles dicuntur paſsibiles, & alia cæteræ. Et quoniam inter cæteras eſt hæc differētia ꝙ vel faciunt paſsionem ſm illam qualitatem ſenſibilem, vel ſm aliquam adiunctam: & hæc differentia manifeſtiſsime patet inter tangibile, & guſtabile, quia calidum tactum facit organum calidum, dulce vero guſtatum & ſi non faciat organum dulce, facit tamen ipſum humidum: ideo ad inſinuandam manifeſte diuerſitatem qualitatum in hoc ꝙ paſsibiles dicuntur, ſupradicta delegit exempla. Vel ideo quia paſsiones animæ ſm hæc ſenſibilia communiter ab omnibus experiuntur magis q̃ ſm alia: vt patet.

in hoc ca.

Quęcūq; enim has ſuſceperint, qualia dicūtur ſecundum eas: vt mel quoniam dulcedinē ſuſcepit, dulce dicitur: & corpus albū, eo quòd albedinem ſuſcepit. ſimiliter autem ſe habet in cæteris.

Hic ſecundo volens pręposita manifeſtare, incipit a paſsibili qualitate, intēdens declarare, ꝙ ſupradicta ſint & qualitates & paſsibiles. & primo declarat quod ſint qualitates ex deſcriptione qualitatis ſic, ea, ſm quæ qualia dicuntur, qualitates ſunt. ſed iſta ſunt huiuſmodi, quia quæcunq; ſuſceperint iſta dicūtur qualia. mel enim, qm̄ dulcedinem ſuſcipit quale dicitur dulce &c. ergo iſta & ſimilia ſunt qualitates &c.

Paſsibiles vero qualitates dicuntur non ꝙ ea, quæ illas ſuſceperint qualitates, aliquid patiantur. neq; enim mel quòd aliquid paſſum ſit dicitur dulce, nec aliquid aliud huiuſmodi. Similiter autem his & calor & frigus paſſibiles qualitates dicuntur, non quòd ea, quæ eas ſuſcipiunt, aliquid paſſa ſint: ſed quoniam vnaquæq; eorum, quæ dicta ſunt, ſecundum ſenſuum qualitatem paſſiōis perfectiua ſunt, paſſibiles qualitates dicuntur. dulcedo enim quādam paſſionem ſecundum guſtum efficit, & calor ſecūdum tactum, ſimiliter autem & alię. Albedo autem & nigredo & alij colores non ſimiliter his, quæ dicta ſunt, paſsibiles qualitates dicuntur, ſed eo quòd ipſæ ab aliqua paſſione innaſcuntur. Quòd enim fiunt per aliquam paſſionem multæ colorum mutationes manifeſtum eſt. erubeſcens enim aliquis, rubeus factus eſt: & timens pallidus, & vnumquodque talium. Quare etiam ſiquis natura aliquid talium, perturbationum've paſſus eſt, ſimilem colorem oportet eū habere. Quę enim affectio nunc ad verecundiam circa corpus facta eſt: & ſm naturalem paſſionem eadem fiet actio, vt naturalis color ſit ſimilis.

Declarato, ꝙ huiuſmodi ſint qualitates declarat modo ꝙ non qualeſcunque qualitates ſunt, ſed qualitates paſsibiles. Vbi prælibandum eſt, ꝙ, cum paſsibile a paſsione dicatur, aliquid poteſt dici paſsibile quatrupliciter. Primo & proprijſsime quia eſt aptum natum ad ſuſcipiendam paſsionem. Secundo quia ſ receptione ipſius in alio, ſuſcipiēs ipſum patitur. Tertio quia eſt cauſatiuum paſsionis. Quarto quia eſt effectus paſsionis. horum autem modorum tres vltimos Ariſtote. exprimit in litera, primo ſub ſilentio pertrāſito, quia clariſsimum eſt, quod qualitas non poteſt dici paſsibilis illo modo: quia ipſa ſubiectum aliorum non eſt, ſed in ſubiecto ſuſtentatur. Tangens ergo hos tres modos, primo excludit eorum primum modum a noſtro propoſito dicens, paſsibiles vero qualitates non ideo dicuntur, ꝙ hæc ſubiecta, quæ illas ſuſceperint, aliquid recipiendo patiantur: & hoc declarat exemplariter. primo in guſtabilibus, deinde in tangibilibus, vt patet. Excluſo autem hoc modo, quoniam duo reliqui propoſito conſtructiue deferuiunt, tali eos ordine tangit: quod ſtatim ſubdit, ꝙ ideo aliquæ qualitates, vt guſtabiles & tangibiles dicuntur paſsibiles, quia ſunt cauſatiuæ paſsionum ſecūdum ſenſum: & ſic tertium modum tetigit. vnde ait. (Sed quoniam ſingula eorum, quæ dicta ſunt ſcilicet guſtabilium & tangibilium ſunt paſsionis perfectiua: ſecūdum qualitatem ſenſuum. i. ſecundum ꝙ qualificant ſenſus: & ideo paſsibiles dicuntur qualitates.) & ſubdit exēpla manifeſta. Deinde vltimum modum tangens, quo ſcilicet aliquid dicitur paſsibile: quia eſt effectus paſsionis, ſubdit: de viſibilibus ꝙ albedo & nigredo & alij colores non dicuntur qualitates paſsibiles ea ratione, qua præcedentes, ſed quia ipſi colores qualitates ſunt, quæ ab aliquibus paſsionibus innaſcuntur. Et quoniam dubiū eſſe poterat circa hoc vltimo dictum, ſ. ꝙ colores ab aliquibus paſſionibus innaſcūtur, ideo ſtatim huius declarationem ſubdit. Ad cuius euidentiā ſciendum primo eſt, ꝙ color vnus ſm ſpēm habet duplicem modum eſſendi, ſ. firmiter, vt patet in naturaliter rubeo: & inſtabiliter, vt patet in rubicundo ex verecūdia: & quia effectus ꝓportionati ſunt cauſis, conſequens eſt, hæc tria in cā coloris inueniri: ita ꝙ cām coloris vnam ſm ſpēm & ſtabile & fluxibile habere eſſe cōtingit, vt ſic vnitas cāæ vnitatē effectus, & modus eſſendi cauſæ modū eſſendi effectus ꝓueniat. Sciendum ſecundo eſt, ꝙ quia color cito tranſiens, vt patebit, non numerat̄ inter qualitates; ſed paſsiones: & ſermo præſens eſt de colore, qui ſimplr̄ appellat̄ qualitas: hunc aūt conſtat eſſe colorē habētem eſſe firmū & ſtabile: ideo Ariſtoteli nō ſat fuit ꝙ ad ſenſum pateat colorē generari ex paſsione in verecundo & timido &c. ſed voluit rōne manifeſtare, ꝙ color firmus ex paſſione fieret. Et quia a notioribus nobis innata eſt nobis via procedēdi, ideo ex cā coloris tranſeuntis cām coloris ꝑmanentis manifeſtauit, vt patet in textu. Conſiſtit aūt ratio eius in hoc: coloris tranſeuntis cā eſt paſſio, ergo & coloris ꝑmanentis cā eſt paſſio, ꝑmanens tn̄. cōſequentia fundat̄ ſuper illa ꝓpoſitione, vnius effectus ſm ſpēm vnica eſt cauſa ſm ſpeciem in vno genere cauſæ &c. & alijs dictis in primo notando. ab Ariſtotele vero hic vbi ſufficietenus loquit̄, non ꝓbatur, ſed declaratur. dum poſtq̃ antecedens poſuit ſubaudito conſequente ſubdit, ꝙ ſiquis aliquid talium paſſionum. ſ. timoris vel verecundię paſſus eſt naturaliter. i. non per modum paſſionis, quę tranſit cito, ſed firmiter per modum, quo naturalia inſunt: puta ꝙ ſit naturaliter timidus vel verecundus, ſimilem enim habere colorē neceſſario eſt: quoniam ex ſimilibus cauſis ſimiles proueniūt effectus. Sic enim corpus eius, qui ex verecundia rubet affectione quadam immutatur: puta ꝙ ſpiritibus ad cor vnitis ſanguis in faciē ſpargitur, ita in eo, qui naturaliter rubeus eſt ſanguinem naturaliter in facie ſparſum eſſe cōtingit, vt ſic color naturalis ſequatur paſſionem naturalem: & color tranſiens ſequatur paſſionem ſimpliciter.

Quæcunq; ergo talium accidentium ab aliquibus paſſionibus difficile mobilibus & permanentibus principium ſumpſerunt: paſſibiles qualitates dicuntur. ſiue enim ſecūdū naturalem conſtitutionem pallor fit, aut nigredo, qualitates dicuntur. (Quales enim ſecundum eas dicimur) ſiue propter egritudinem longā, vel eidem propter æſtum contingit nigredo, vel pallor: & non facile preterеunt, vel etiam in vita permanent, qualitates & iſtæ dicuntur. ſimiliter enim quales & ſecundū eas dicimur. Quæcunque vero ex his, quæ facile ſoluuntur & cito tranſeunt, fiunt, paſſiones dicūtur, qualitates vero minime, non enim dicimur ſm eas quales. neq; enim qui, propter verecūdiam rubeus factus eſt, rubeus dicitur: nec cui pallor propter timorem venit, pallidus eſt, ſed magis eò ꝙ aliquid paſſus eſt. quare paſſiones huiuſmodi dicuntur: qualitates vero minime. Similiter aūt his & ſm animā paſſibiles, paſſibiles qualitates & paſſiones dicuntur. Quæcunque enim mox in naſcendo ab aliquibus paſſionibus difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicūtur: vt demētia, vel ira, vel alia huiuſmodi: quales enim ſm eas dicuntur. i. iracundi, & dementes. Similiter autem & quæcunq; alienationes non naturales, ſed aliquibus caſibus factæ ſunt difficile pretereuntes & omnino immobiles, etiam huiuſmodi qualitates ſunt: quales enim, & ſm eas dicuntur. Quęcunq; vero ex his quę facile & citius pretereunt fiunt, paſſiones dicūtur. vt ſiquis contriſtatus iracundior fiat. non enim iracundus dicitur, qui huiuſmodi paſſione iracūdior eſt, ſed magis aliquid paſſus. Quare paſſiones quidem huiuſmodi dicuntur, qualitates vero minime.

Hic tertio concludit quæ ſint qualitates paſsibiles et quæ paſsiones: ſicq; drīā inter eas oſtēdit: & qm̄ vterq; non ſolum inter corporū accidētia, ſed etiā inter animæ accidentia inueniūtur: idcirco primo manifeſtat propoſitum in corporibus, deinde in anima. Diſtinguit autē qualitates paſsibiles corporum in duos modos, quibus cauſari poſſunt a natura. ſ. & ab infirmitate longa, vel continuo æſtu vel aliquo huiuſmodi. Dicit ergo, ꝙ quęcunq; taliū caſuū. i. qualitatū, quas ab antiquis caſus vocati dictū eſt, qa caſualiter qñq; fiūt, innaſcunť a paſsionibus firmatis & difficile mutabilibus, paſsibiles qualitates ſunt: ſiue paſsiones illæ firmæ ex naturali complexione ſint, ſiue ab extrinſeco aduenerint: dūmodo firma tę ſint. & rōnē ſubdit, qa ſm tales quales dicimur. dr̄ ſiq̄dem pallidus & qui naturaliter eſt pallidus, & q ex aliquo timore pallorē radicitus ſuſceperit. Ad paſsiōes deinde declarandas ſe trāſferens ait, ꝙ quæcūq; hmōi ſunt cito trāſeūtes & nō radicatæ, paſsiones dnť, & nō qualitates paſsibiles. & ſubdit rōnē quare nō dicanť qualitates: quia. ſ. ſm hmōi affectiones trāſeuntes non dicimur quales, ſed paſsi potius tale quid. ſi. n. qs ex verecundia ruborem incurrit, non dr̄ propterea rubeus, ſed ruborē paſſus. Differt ergo qualitas paſsibilis a paſsiōe ſm modum eſſendi: quia. ſ. paſsio importat qualitatē facile mobilē, paſsibilis vero qualitas qualitatē difficile mobilē. Expeditis aūt his quo ad corporales qualitates, ad ani-

E mæ qualitates ſermonem dirigit: tres ſimiles gradus in eis diſtinguens, ſcilicet cito tranſeuntium, quæ paſsiones vocantur, vt ſubitæ iræ & triſtitiæ &c. & cauſatarū firmiter ab aliqua infirmitate vel accidenti aliquo forti: vt dementia ex amiſsione rerū &c. quæ paſsibiles qualitates dicuntur: & cauſatarum a natura, vt naturalis timor, vel ſtultitia &c. quæ paſsibiles etiam qualitates ſunt: probatq; ſingula vt ſuperius circa qualitates corporis fecit. & eſt ſermo clarus ex ſe. Ad euidentiam eorum, quæ hic dicuntur, ſcrutandum eſt, quomodo paſsionis nomine hic vtatur Ariſtoteles: poteſt ſiquidē quadrupliciter ſumi. Primo communiter pro omni receptione, ſiue perfectiua tantum ſiue corruptiua contrarij: prout non ſolum calefieri & triſtari & letari, ſed illuminari, ſentire, & intelligere quoddā pati dicitur, vt patet in tertio de anima. Secūdo proprie pro paſsiua trāſmutatione cum abiectione contrarij: prout calefieri & frigefieri in paſsionis genere collocantur. ſic enim ſum- Te.c. 12.
F pta paſsio genus generaliſsimum eſt. Tertio trāſumptiue pro operatione appetitus ſenſitiui, prout ira, gaudiū, dolor, ſpes & huiuſmodi paſsiones dicuntur, eo ꝙ per tales operationes anima ad res obiectas quodammodo transferatur paſsione corporali vt materia ſubſeruiente. Vel ideo, quia cum voluntatium conſiſtat in agendo, & operationes hæ inter voluntaria annumeratæ, inuitos plerunq; afficiunt, ac ſi voluntati non ſubeſſent: paſsiones merito vocantur: abiecto tam actionis q̄ operatiōis vocabulo &c. vt i moralibus determinať. Quarto modaliter pro qualitate ſenſibili &c. exiſtēte ꝑ modū paſsionis in tranſitu: paſsio. n. cum vel motus ſit vel in motu conſiſtat, fluens eſſe habet. Cū aūt Ariſtoteles paſſionis vocabulo dupliciter hic vtatur, ſ. vt noīe ſignificante aliquid in hac ſpecie tertia repoſitū, dum dicit: tertia ſpēs qualitatis eſt paſsio &c. & vt noīe, a quo ſumptum eſt ly paſsibile, dum dicit, qualitatem paſsibilē dici vel ideo ꝙ inferat paſsionē, vel ꝙ inferať ab ea: nō eſt
G difficile videre, quō paſsionē acceperit diſtinguēdo eā cōtra paſsibilem qualitatem. cōſtat enim ꝙ quarto mō accepit paſsionem. ſ. pro qualitate ſenſibili cito trāſeunte: quā vocauit paſsionem, vt dictum eſt, a mō eſſendi: quia. ſ. eſt per modū paſsionis. Sed difficile eſt clare percipere quō vſus fuerit paſsionis noīe dū qualitatē paſsibilē a paſsione vt effectu vel vt cauſa denominauit: vniuicuiq; ſiquidē antecedētium trium modorū teſtimoniū præbet textus. ꝙ enim accepta ſit paſsio cōiter, ex eo habetur, quod textu dr̄, calorem & ſaporem eē qualitates paſsibiles: qa ſm ſenſum qualitatem paſsiōis perfectiua ſunt. Conſtat enim ꝙ perfici ſm ſenſus qualitatem non niſi communiter eſt paſsio. In oppoſitum autem eſt ꝙ ſi paſsionem cōmuniter accepiſſet, idem eſſet iudicium de colore & calore & ſapore: quod expreſſe Ariſtoteles negat, paſsionem vero proprie ſumptam eſſe Albertus teſtať. Et rō confirmat: quia noīa ſimpliciter prolata ꝓprie intelligenda ſunt. In oppoſitū aūt eſt: quia ſi a paſ-
H ſione proprie dicta qualitas dr̄ paſsibilis, cur nō melius denoīať a paſsione, qua in ſubiecto ſit, q̄ a paſsione, quā in alio cauſat. melius aūt dico quia ab illa paſsione pōt denominari qualitas paſsibilis nō ſolū guſtabile aut tangibile, ſed ēt color: qm̄ patitur paſsiōe ꝓprie dicta ſubiectum dū coloratur. Preterea oportet ſm hoc equiuoce Ariſtotelem vſum eſſe paſsione, a qua dicitur qualitas paſsibilis: qm̄ iuxta hāc viam, ſapor dr̄ q̄litas paſsibilis a paſsiōe ꝓprie dicta. color aūt dr̄ q̄litas paſsibilis a paſsione trāſumptiue ſūpta: qm̄ exp̄ſſe Ariſtoteles ait colorē eſſe paſsibilem qualitatē, quia innaſcitur ex paſsione. i. timore, aut verecūdia. Quod autem paſsio tertio mō. i. trāſumptiue ꝓ actu appetitus ſenſitiui ſumpta ſit, inductus nūc vltio textus explicite ſonat. In oppoſitū autem ſunt ea, q̄ præinducta mēbra cōfirmant. Quāuis autē difficultas hæc ſolui poſsit ſuſtinēdo, ꝙ de paſsiōe ꝓprie ſumpta ꝑ transmutatione. ſ. corporali cum abiectione

contrarij ſermo ſit. Videtur tñ mihi paſsionem tertio modo ſumptam eſſe ſcilicet pro operatione appetitus ſenſitiui, puta delectatione, triſtitia, timore, & deſiderio &c. Tum vt non fateamur difformiter accipi paſsionẽ, a qua denominatur qualitas paſsibilis, quando vt effectus, & quando vt cauſa, nomen dat. Tum quia paſsio hæc ſumpta paſsionẽ proprie ſumptam per ſe includit. Cadit ſiquidem materialiter in diffinitione operationis appetitus ſenſitiui paſsio proprie ſumpta, vt patet cum dicitur ꝙ ira eſt accenſio ſanguinis circa cor. Tum quia textus plurimum fauet huic ſenſui: verba ſiquidem illa, pro paſsione perfectiua adducta, hoc inſinuant: quia ſenſus verborũ eſt, ꝙ guſtabile & tangibile qualitates paſsibiles dicũtur, qa ſm ſenſuum qualitatem .i. quia ex hoc ꝙ ſenſus qualificant perfectiua ſunt paſsionis: puta delectationis, vel triſtitiæ. experimur nanq;, ꝙ guſtabile guſtatum, delectationem vel triſtitiam vel deſideriũ &c. parit: & ſimiliter tangibile. Teſtimonium vero Alberti ratione confirmatum nihil penitus obſtat: qm̄ (vt ex dictis patet) paſsio appetitus ſenſitiui paſsionem proprie dictam includit non per accidẽs: dicta eſt ergo qualitas paſsibilis a paſsione animæ, quam nata eſt cauſare: vel a qua nata eſt cauſari &c.

Calor & frigus ad ſuã qualitatis ſpeciẽ pertinent. Prima ſecũde. q. 50. ar. pri. ad tertium.

CIRCA illa exempla, calor & frigus, dubitatẽ ex eo ꝙ Ariſtoteles expreſſe poſuit calorẽ & frigus in prima ſpecie qualitatis, & nunc ponit in tertia, quomodo poſſunt hæc ſimul ſtare? Ad hoc dubium multipliciter reſpondetur (vt a ſancto Tho. accepimus.) Quidã enim dicunt calorem & frigus, vt ſunt in motu collocari ĩ hac tertia ſpecie, vt autem perfectum eſſe habent: reponi in prima ſpecie. Sed contra hoc inſtat Simplicius: quia ſm hoc Ariſtoteles debuiſſet reponere in tertia ſpecie calefactionem, & in prima calorem, quod non fecit: quia in vtraq; poſuit calorem. Porphyrius autem ſcalam quatuor graduum fecit. & dixit calorem participatum ita imperfecte ꝙ non poſsit aliud calefacere, ſi eſt facile mobilis paſsionem eſſe, ſi difficile mobilis, qualitatem paſsibilem: participatum vero ita ꝙ poſsit alterum calefacere ſi facile mutabilis diſpoſitionem, ſi radicitus vero, & immobilis habitum eſſe: vt ſic naturalis proceſſus de imperfecto ad perfectum a paſsione ad paſsibilem qualitatem, & ab hac ad diſpoſitionem, & ab hac ad habitum compleretur. Sed hoc quoq; Simplicio non placet, qa ſm hoc nõ eſt diuerſitas ſpecifica inter diuerſas ſpecies: quod rationi repugnat. Manifeſte ſiquidem liquet omnem dictam differentiam materialem eſſe: vtpote quæ ſm maiorem vel minorem participationem in ſubiecto attenditur & formalem diuerſitatem non faceret. Propterea aliter dicendum eſt, ꝙ ſcilicet calor & frigus ſimpliciter in hac tertia ſpecie reponuntur, calor autem & frigus vt conuenienita vel diſcõuementia naturæ in prima ſpecie repoſita ſunt. ſic enim conſtituunt ſanitatem, aut infirmitatem: & ſimiliter eſt de colore & figura vt conſtituunt pulchritudinem vel turpitudinem. hoc autem dixiſſe nihil aliud eſt, quàm dixiſſe ſanitatem, de cuius ratione eſt quòd conſiſtat in adæquatione caloris & frigoris eſſe in prima ſpecie: & ſimiliter pulchritudinem, de cuius ratione eſt quòd conſtat in proportione figuræ &c.

Nõ a paſsione ſubiecti deriuari nolunt paſsibilem qualitatẽ, quãuis ſubiectum in eã recipiendo patiatur.

CIRCA illa verba. paſsibiles vero qualitates dicuntur, non ꝙ hæc quæ illas ſuſceperint qualitates aliquid patiantur &c. Aduerte nouitie diligenter intentionẽ Ariſtotelis & ceſſabit dubium: non intendit inquirere nunc de rebus, ſed de rationabili nominis impoſitione. vnde ſcilicet qualitas dicta ſit paſsibilis. Et ideo non negat per hæc verba ſubiectum pati proprie ſuſcipiendo qualitates paſsibiles: hoc enim ſi negaret falſum diceret, ſed negat ex tali paſsione ſubiectũ dictam eſſe paſsibilem qualitatem, volens ſubſequẽter aperire ꝙ ab animæ paſsione vt effectu vel cauſa (vt declaratum fuit) vt dicta eſt qualitas paſsibilis.

A

CIRCA illa verba, quæcunque vero facile ſoluuntur paſsiones dicuntur: qualitates vero minime. Attendendum eſt aliquid dici qualitatem dupliciter ſcilicet ſecundum rem tantum, vel ſecundum rem & modum. illud vocatur qualitas ſecundum rem, cuius eſſentia res huius generis eſt: & hoc modo paſsiones, de quibus Ariſtoteles loquitur hic, qualitates indubie ſunt. Nec oppoſitum docere intendebat in adductis verbis. Illud dicitur qualitas ſecundum rem & modum ſimul, ſecundũ ꝙ quales ſimpliciter dicimur: & quia ſic de qualitate loquitur nunc Ariſtoteles (vt patet ex eius diffinitione ſu prapoſita) ideo negauit paſsiones eſſe qualitates: conſtat ſiquidem, ꝙ ſecundum eas quales non dicimur. nõ enim pallidus ſimpliciter dicitur, qui aliquantulo timore pallet &c.

Quartum vero genus qualitatis eſt forma, & circa aliquid conſtans figura. Amplius autem adhuc rectitudo & curuitas, & ſi quid

B

ſimile eſt his. ſecundum enim vnumquodq; eorum quale quid dicitur, & rectum aut curuũ, & ſecũdum etiam formam vnumquodq; quale dicitur. Rarum vero & ſpiſſum & aſperum & lene putabuntur quidem qualitatem ſignificare, ſed aliena huiuſmodi putantur eſſe a diffinitione, quæ circa qualitatem eſt. quandam enim poſitionem quodammodo videntur vtrunq; partium ſignificare. Spiſſum enim dicitur eo quòd partes ipſæ propinquæ ſint, rarum vero eo quòd diſtent a ſe inuicem. & lene quidem quòd in rectum ſibi partes iaceant, aſperum vero quòd hæc quidem pars ſuperet, illa vero ſit inferior. Fortaſſe quidem igitur alius

C

quiſpiam modus apparuerit qualitatis, ſed qui maxime dicuntur hi ſunt. qualitates itaq; ſunt quæ prædictæ ſunt.

Hic ponitur quarta ſpecies qualitatis vocata ab antiquis quidem compoſitio, ab Ariſtotele autem forma et circa aliquid conſtans figura: vt circularitas, triangularitas, quadrangularitas & aliæ huiuſmodi qualitates circa quantitatẽ conſiſtentes: vt rectitudo & curuitas &c. Appellata eſt autem ab illis ſpecies hæc compoſitio, eo ꝙ ſm eam ſubſtantia componitur non abſolute, ſed quo ad determinationem quantitatis in partibus ſuis. Hic autem vocatur forma ſm Albertum ab actu continẽdi eo ꝙ continet & concludit ſubſtantiam quantam. Vel ex eo ꝙ vicẽ formæ ſubſtantialis obtinet, dum diuerſitatem ſpecificam rerum, quæ ex forma cauſatur & cognoſcitur ab intellectu, figura diuerſa ſenſibus clare offert. Vel (vt S. Tho. in Septimo Phyſicorum placet) ab actu

Lect. 5. cir. t. cõ. 16.

D

ſpecificandi artificialia. figuræ enim formæ ſpecificę artificialium ſunt. Figura vero vocatur ex eo ꝙ in ipſa quantitatis terminatione conſiſtit, non ꝙ figura ſit terminus quantitatis: quoniam quantitas ſui generis terminis clauditur: corpus ſiquidem ſuperficiebus, ſuperficies vero lineis: linea autẽ punctis terminatur: ſed quia ex terminatione quantitatis reſultat. (Ly autem circa aliquid conſtans) dupliciter exponi poteſt: vel accipiẽdo ly conſtans, in caſu nominatiuo: & tunc determinat (ly figura) & eſt ſenſus, & figura conſtans circa aliquid: quia figura ſuis conſtat terminis circa ſubſtãtiam. Vel in caſu accuſatiuo: & tunc determinat ly aliquid: & eſt ſenſus & figura circa aliquid conſtans ideſt non fluens, ſed ſimul ſtans: & iuxta hunc ſenſum inſinuatur natura ſubiecti vendicatis ſibi figuram. res enim conſtans propriã habet figurã. quę aũt fluit, alienam figuram ſuſcipit (vt patet de aqua, vino, & oleo &c.) Et qm̄ hm̃oi formę

E & figuræ proprie dicuntur eſſe in corporibus. & ſuperficiebus, ideo eorum paſsiones in hac eadem ſpecie reponere volens ſubdit, amplius rectitudo & curuitas &c. Propoſita igitur hac quarta ſpecie duo ſubdit, primo, probationem ꝙ contenta in ea ſint qualitates ex eo ꝙ ſm vnumquodq; horum quale dicitur: ſm enim triangularitatem triangulus vel triãgularis dicitur: & ſic de alijs. Qualitas autem eſt ſm quam quales dicimur. Deinde excludit quædam ab hac ſpecie, quæ in ea cõtineri multis forte apparet. ſunt autem hæc rarum & ſpiſſum: aſperum & lene: quæ etiam ratione quantitatis ſubſtantiam denominant. Sed hec aliena à qualitatis genere eſſe dicit: eo ꝙ poſitionem ſignificant. i. ſitum partium: quod ex eorum diffinitiõibus manifeſtat: & eſt textus clarus ex ſe. Aduerte hic, ꝙ verba Gilberti porretani (in libro Sex Principiorũ, capitulo de poſitione.) dubitationem inducunt: eo ꝙ ibi aſſeritur, aſperum & lene qualitates ſignificare. Sed hanc dubitationem explanat Albertus dicens: aſperum & lene, & poſitionem & qualitatem importare: ſed poſitionem principaliter, qualitatem autem ſecundario. Et propterea diuerſimode intuẽtes hæc Ariſtoteles & Gilbertus non contraria, ſed quę diuerſimode vni conueniunt dixerunt. Vltimo ſub dubitatione relinquit, an aliæ ſint qualitatis ſpecies dicẽs, & fortaſſe alij quoq; apparebunt qualitatis modi. affirmat tamen, ſupradictas quatuor ſpecies eſſe eas, quę maxime ſm famam numerãtur inter qualitates. Vbi notandum eſt ꝙ Boethus ex his Ariſtotelis verbis opinatur, alias quoq; eſſe qualitatis ſpecies, ab Ariſtotele alibi expreſſas: & hic ideo omiſſas, tum quia liber hic pro incipientibus factus eſt, quibus non oportet omnia aperire, tum vt nos ad inquirendum ex noſtro ingenio noui aliquid incitaret. Communis tamen via tenet ſufficienter enumeratas ab Ariſtotele hic ſpecies qualitatis: & omnes conſequenter qualitates reduci ad aliquã harum quatuor ſpecierum. Quod autem dixerit, fortaſſe quidem igitur alius quiſpiam modus apparuerit qualitatis, vt morem philoſophorum & ſuum præcipue ſeruaret, cauſam fuiſſe credimus. Conſueuerunt enim nõ determinatam rem adhuc ratione (niſi quaſi per ſe nota relinquatur) ſub dubio pertranſire: eo ꝙ nihil debet veræ ſcientiæ traditor temere aſſerere. Ne autem omnino ieiuni tranſeamus declaranda eſt ſufficientia harum ſpecierum breuiter ſm doctrinã ſancti Tho. Siquis autem vult aliorum ſcientiam vidêre, legat Albertum hic & ſanctum Tho. vbi ſupra. Qualitas, cum modum ſubſtantiæ importet, modus autem determinationẽ, oportet ꝙ ſicut diuerſimode modificatur ſeu determinatur potentia ſubſtantiæ: ſic diuerſimode qualis dicatur: vnde factum eſt vt id quo determinatur potentia ſubſtantiæ ſm eſſe ſubſtantiale qualitas ſubſtãtialis vocaretur: propter quod differentia in quale prædicatur: & id, quo determinatur potentia ſubſtantiæ ſm eſſe accidentale, qualitas accidentalis diceretur: propter quod omnia accidentia vt determinant ſubiecti potentiam qualitates vocantur. Sed qualitatis nomen proprium ſibi genus hoc rerum vendicauit, ſm Albertum: quia facit ſimpliciter quale. cætera autem non faciunt ſimpliciter quale: ſed cũ aliqua additione. quantitas enim facit quale quãtum, vel quale quotum: vt ſic liceat loqui: & ſimile eſt in alijs. Vel: & in idem redit: licet determinans potentiam ſubſtantiæ ſm eſſe accidentale qualitas ſit: quia tamen qualitatis ratio attenditur penes determinationem potentiæ rei, & ſolum genus hoc cõſiſtit in ipſa determinatione ſubiecti: & diſtinguitur ſm ꝙ diuerſimode ſubiecti potentiam determinat: ideo qualitatis ſibi et rationem & nomen vendicauit, ita tamen ꝙ (vt dictum eſt) omne aliud accidens vt determinat potentiam ſubiecti qualitatis rationem ſapiat, & nomen quodammodo habeat: & hæc appropriatio nominis qualitatis fuit cauſa, quare qualitas deſcripta eſt per quale ſimpliciter,

Cap. de poſitione.

Ratio ſpecierum qualitatis ſatis optima.

Prima Secũdæ. q. 49. art. 2. c.

F ex hoc enim ꝙ ſm aliquam rem quales ſine additione dicimur, qualitatis genus conijcere docuit. Quia igitur qualitas dicitur ſm ꝙ determinat ſubſtantiæ potentiã ſm eſſe accidentale, oportet tot qualitatis ponere partes, quot modis potentia ſubſtantiæ ſm eſſe accidentale determinatur: vt diuiſio ſit per ſe. inuenitur autẽ potentia ſubſtantiæ determinabilis vel in ordine ad naturam, vel ſm actionem & paſsionem vel ſm quantitatẽ. ſi in ordine ad naturam conformiter ſcilicet vel difformiter, ſeu bene vel male: ſic ponitur habitus & diſpoſitio. Si ſm actionem & paſsionem, quæ conſequuntur principia naturę, vel ſm actionis & paſsionis principia, & ſic habetur naturalis potentia vel impotentia: vel ſecundum actionis & paſsionis terminos, & ſic habemus paſsionem & paſsibilem qualitatem. Si ſm quãtitatem ſic ponitur forma & circa aliquid conſtans figura. Præter hos autem modos inueniat qui poteſt alios, quibus qualificari poſsit ſubſtantia. Conueniens autem oſtẽditur præſens diſtinctio non ſolum ratione dicta, ſed etiam, quia ex ea ordo ſpecierum dictarum clare liquet: quia nanq; natura eſt primum, quod eſt in re & ipſam ſequuntur naturales potentiæ, quæ ſunt principia operationum: quarum multas ſm qualitates paſsibiles ad quas terminantur fieri neceſſe eſt: quoniam ad eas ſolas eſt motus: vt probatur in Septimo Phyſicorum. ideo habitus primo: naturalis potentia ſecundo: & paſsibilis qualitas tertio poſita eſt loco: figuræ autem poſtremus remanſit, eo ꝙ ſecundum quantitatem poſterior rem dignitate omnibus prædictis: & generatione primis duobus: quorum ſecundo naturali affinitate annexum eſt tertium qualificat &c.

a te. cõ. 14. vſq; ad te. cõ. 21.

Qualia vero ſunt, quæ ſm hæc denominatiue dicũtur, vel quomodolibet aliter ab his. In pluribus quidem & pene in omnibus denominatiue dicũtur: vt a candore candidus, & a grãmatica grammaticus, & a iuſtitia iuſtus. ſimiliter autem & in alijs. In aliquibus vero eo quòd nõ ſint poſita qualitati nomina, non contingit ea quæ dicuntur ab eis denominatiue dici. vt curſor, aut pugillator, qui ſecundum potentiã naturalem dicuntur, a nulla qualitate denominatiue dicuntur. non enim poſita ſunt nomina potentijs, ſm quas iſti quales dicuntur, ſicut in diſciplinis, ſecundum quas vel pugillatores vel paleſtrici ſecundum affectionem dicũtur. pugillatoria enim vel paleſtrica diſciplina dicitur. quales vero ab his denominatiue, hi, q ad eas afficiuntur dicuntur. Aliquando autem & poſito nomine denominatiue non dr̃, id quod ſecũdũ ipſum quale dicitur, vt a virtute ſtudioſus dr̃: virtutem. n. habendo virtuoſus dicitur: ſed nõ denominatiue a virtute dr̃. nõ aũt ĩ pluribus hoc tale eſt. Quæ autem dicuntur qualia aut denominatiue a prędictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab his.

Hæc eſt ſecunda pars huius capituli, in qua intendit determinare de quali: & circa hoc duo facit. Primo diffinit quale dicens. Qualia ſunt quæ ſecundum hæc ideſt qualitates dictas denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his ſcilicet qualitatibus. Secundo declarat datam diffinitionem. & primo quo ad primam partem ſcilicet denominatiue dicuntur: dicens ꝙ pene in omnibus qualia denominatiue deriuãtur a qualitatibus, vt ab albedine albus &c. deinde quo ad alteram partem. i. vel quomodolibet aliter ab his: oſtẽdens

duobus

duobus hoc modis cõtingere: vel quia qualitas ipſa nomen proprium non habet, vnde denominatiuum dicatur: & hoc maxime apparet in ſecunda ſpecie qualitatis: vt potentia naturalis ad percutiendum & currendũ &c. oſtendit: pugillator enim ſecundũ illam potentiam dictus ab illius potentię nomine non venit, ſed ab artis pugillatoriæ nomine: & ſimile eſt de curſore & alijs huiuſmodi. Vel quia ipſum quale a qualitate nominata non habetur denominatiue: vt a virtute habetur ſtudioſus & non virtuoſus: his ergo duobus modis quale inuenitur non denominatiue, ſed quomodolibet aliter a qualitate dictum. Dubium hic accidit ex eo ꝙ Ariſtoteles quale per qualitatem diffiniuit & ſuperius qualitatem per quale quod abſurdum videtur: quia circularis doctrina videtur. Ex dictis hic ſoluitur: qualitatis ſiquidem deſcriptio a poſteriori data eſt: qualis autem a priori. talem autem circulum difformem committere vitioſum non eſt: dummodo ſemper id, a quo procedimus, tunc ſit nobis notius) vt in poſterioribus diximus &c.)

Ineſt autem contrarietas, ſecundum qualitatẽ: vt iuſtitia iniuſtitiæ contraria eſt, albedo nigredini & alia. ſimiliter autem & ea, quæ ſecũ dum eas qualia ſunt, vel dicuntur. vt iuſtum iuſto, & album nigro, non autem in omnibus hoc eſt. rubro enim vel pallido aut huiuſmodi coloribus nihil contrarium eſt qualibus exiſtentibus.

Hæc eſt tertia pars huius capituli tradens proprietates qualitatis, diuiſaq; in quatuor partes iuxta proprietatum numerum: quæ ſuis locis patebunt. Aſsignãs igitur primo primam proprietatem, ſcilicet ꝙ qualitas habet contrarium: tali ordine procedit. primo exemplariter declarat qualitatem habere contrarium: deinde quale quoque habete contrarium: demum hoc non conuenire omnibus qualitatibus, aut qualibus oſtendit: & verba quidem textus ſatis clare hæc omnia manifeſtant, adeo vt expoſitione non egeant. Notanda tñ duo exigunt. Primũ eſt, ꝙ hic eſt ſermo de contrarietate ſimpliciter & non ſm quid. dupliciter enim aliqua vocantur proprie cõtraria a philoſophis ſcilicet ſimpliciter: & ſic vnum vni tantum contrarium ponũt. ſic enim contraria ſunt extrema vnius generis, quæ maxime diſtant: & non niſi duo eſſe poſſunt, vt albedo & nigredo in genere coloris: & dulcedo & amaritudo in genere ſaporis. Vel ſm quid, & ſic vnum pluribus contrariatur: ſic enim contraria dicuntur media ſub aliquo genere tam inter ſe q̃ relata ad extrema. vt pallidum contrariũ dr̄ & rubro & albo & nigro et econuerſo quodlibet horum pallido quodammodo contrariatur. Sed cõtrarietas hæc eſt ſm quid: pallidum ſiquidem vt ſapit al-

Text. cõ. 6. bedinem contrariatur nigredini: vt autem ſapit nigredinem contrariatur albedini &c. (vt dr̄ in quinto phyſi.) quia igitur iſta contrarietas eſt ſm quid contrarietas, & non ſimpliciter, eo ꝙ ſic non ſunt contraria ſm ſe, ſed ratione alterius, vt patet ex dictis: ideo Ariſtoteles abſq; additione contrarietatem hic proferens, de contrarietate ſimpliciter intelligendum ſe voluit. propter quod ſubiungendo dixit, in medijs coloribus contrarietatem non eſſe: quod verum non eſt niſi contrarietatem ſimpliciter accipiendo &c. Secundum eſt, quod notanter Ariſtoteles exempla ponens contrariorum in mora-

Cap. 9. libus, dixit vt iuſtitia iniuſtitiæ. iuſtitia nanque (vt in Quinto Ethicorũ ipſe docet) nõ eſt virtus media inter duas malitias: quemadmodum aliæ virtutes morales: vt liberalitas inter prodigalitatem & auaritiam: & fortitudo inter timiditatem & audaciam &c. ſed opponitur iniuſtitiæ vt vnum extremum alteri extremo, ſicut ægritudo ſanitati &c.

A Amplius ſi contrariorum vnum fuerit quale, hoc palam eſt quoniam reliquum erit quale proponenti ex ſingulis alia prædicamenta. vt ſi eſt iuſtitia iniuſtitiæ contrarium: quale autem eſt iuſtitia: quale igitur eſt in iuſtitia. nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniuſtitiæ: nec quantitas, nec ad aliquid, nec vbi: nec omnino aliud quicquam niſi quale: ſic autem & in alijs quæ ſecundum quale contraria ſunt.

Hic ſecundo non ponit ſecundam proprietatem, ſed vicem ſecundæ proprietatis. cum enim ad hoc ponantur hic proprietates vt inſignitum eis illuceſcat prædicamentum quo ad contenta & non contenta: & hoc in loco documentum quo diſcernere diſcimus qualia a nõ qualibus tradatur, merito vice proprietatem poni di-

B ctum eſt. Eſt autem documentum tale, quod ſi vnum contrariorum eſt quale reliquum etiam eſt quale: quod ſatis aperte in litera declaratur: inductiue oſtendendo ꝙ nihil contentorum in alijs generibus qualitati cõtrariatur. Et ex eo habemus viam faciliorem ad diſcernendũ qualitates ab alijs: ſtatim enim vt vnum contrariorum in qualitatis genere poſuimus, ſcimus ex hoc ꝙ reliquũ in eodem genere eſt: & non oportet vagando quærere cuius naturæ ſit.

Suſcipit autem qualitas magis & minus. album enim magis & minus alterum altero dicitur: & iuſtum alterum altero magis & minus dicitur, ſed & ipſa intenſionem ſuſcipiunt. cũ candidum nanq; ſit, amplius contingit candidum fieri. Non tñ oĩa, ſed plura. Iuſtitia nãq; ſi dicatur magis & minus iuſtitia poteſt quilibet

C ambigere. ſimiliter & in alijs affectibus. quidã enim de talibus dubitant. iuſtitiã nãq; a iuſtitia non multũ aiunt magis & minus dici, nec ſanitatem a ſanitate. Minus aũt alterũ altero habere ſanitatẽ aiunt, & iuſtitiam minus alterũ altero habere: ſic aũt & grãmaticã & alios affectus: ſed tñ ea, quæ ſm eos affectus dicuntur indubitanter recipiũt magis & minus. grammaticior enim alter altero, dr̄, & iuſtior & ſanior: ſimiliter & in alijs. Triangulus vero et quadrãgulus non videntur magis & minus ſuſcipere, nec aliqua aliarũ figurarũ. Quæcunq;.n. diffinitionẽ trianguli ſuſcipiunt & circuli, omnia ſimiliter trianguli vel circuli ſunt. Eorũ vero, quæ non

D recipiunt rationem eandem nihil magis alterũ altero dr̄. nihil enim quadratum magis q̃ parte altera longior forma, circulus eſt: nullum enim ipſorum recipit circuli rationem. Simpliciter autem ſi vtrumq; non recipiunt huius propoſiti rationem non dicetur alterũ alteto magis. Non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus. horum itaque prædicta ſunt nihil eſt proprium qualitatis.

Hic ponitur tertia proprietas qualitatis. ſ. ſuſcipere magis & minus, vbi ipſa propoſita tria facit. Primo declarat qualitatem ſuſcipere magis & minus ex duobus, ſcilicet ex hoc ꝙ vnum eſt magis tale altero: & ex hoc quod idem eſt magis tale ſe ſucceſsiue. vnde quo ad primum dicit, album enim magis & minus alterum

altero dicitur.quo ad ſecundum vero poſt ſubdit.ſed &
ipſa.ſ.qualia intenſionem ſuſcipiunt: candidum nanq;
cum ſit,cõtingit fieri amplius candidum. Deinde cũ
ſubdit(Non tñ omnia.)oſtendit ꝙ in aliquibus qualita-
tibus vertitur in dubium,an ſuſcipiant magis et minus:
& intendit ꝙ apud multos dubitat̃, an qualitatibus ſm
ſe ſeu in abſtracto ſignificatis cõueniat ſuſcipere magis
& minus:puta iuſtitiæ ſanitati:& ceteris affectibꝰ.i.ha-
bitibus vel diſpoſitionibus: & ſimile dubiũ eſt dealbedi
ne & nigredine & aliĵs:indubitanter tamen tenent præ
dicti, ꝙ qualia ſm qualitates prædictas ſuſcipiunt ma-
gis & minus,vt iuſtus, ſanus, albus, & alia huiuſmodi.
Ratio autem huius diuerſitatis non alia aſſignatur in li-
tera,niſi modus loquendi:quia nõ dicitur magis aut mi
nus iuſtitia aut ſanitas aut albedo, ſed dicitur magis &
minus iuſtus vel ſanus aut albus. Tertio cũ ſubdit(trian
gulus vero &c.)oſtendit quod abſq; dubio non conue-
nit omnibus qualitatibus ſuſcipere magis aut minus:&
circa hoc duo facit, primo proponit quod figura, quæ
F eſt quarta ſpecies qualitatis, non recipit magis & mi-
nus,dicens,triangulus vero & quadrangulus,quæ ſunt
ſpecies figuræ:nec aliqua aliarum figurarum videntur
ſuſcipere magis & minus. Deinde declarat tali ratione,
ſi in figuris inueniret̃ magis & minus, aut hoc eſſet quo
ad ea,de quibus non prædicatur diffinitio illius figuræ,
aut quo ad ea,de quibus prædicatur,ſed nec in illis, nec
iſtis inuenitur figura aliqua cum magis & minus. ergo
figura non ſuſcipit magis & minus. minor in textu quo
ad primam partem ſic declaratur:quia quæcũq; diffini-
tionem trianguli vel circuli ſuſcipiunt, omnia ſimiliter
& non magis aut minus trianguli aut circuli ſunt. Quo
ad ſecũdam vero ſubditur. Eorũ.vero quæ nõ recipiũt
trianguli,aut circuli rõnẽ nihil magis alterũ altero triã-
gulus aut circulus eſt:& ſubdit exẽplũ huius. figura enĩ
quadrata nõ eſt magis circulus q̃ figura altera parte lõ-
gior:quia neutra eſt circulus,ſeu circuli diffinitionẽ reci
G pit.& ſimpliciter ac vniuerſaliter conſtat ꝙ verum eſt
nihil eſſe magis tale niſi ſit tale.ſeu,vt in textu dr̃, & idẽ
eſt,nihil dici magis tale quod propoſiti talis diffinitio-
nem non recipit:qm̃ comparatiuũ præſupponit ſuũ po-
ſitiuum:non ergo omnia qualia recipiunt magis & mi-
nus: horum itaq; quæ dicta ſunt nihil eſt proprie ꝓpriũ
qualitati:quia nihil horum conuenit omni qualitati, vt
ex dictis patet. Notãdũ eſt circa hanc partem,ꝙ præ-
dicta dubitatio dupliciter intelligi poteſt.ſ.philoſophi-
ce & logice:& ſiquidẽ intelligatur philoſophice p iuſti-
tiã & ſanitatẽ intelligendæ ſunt qualitates in ſeipſis: per
qualia aũt intelligendæ ſunt participationes ipſarum in
ſubiectis:ſeu ipſæ vt participantur a ſubiectis:& eſt du-
bitationis ſenſus,an qualitates ſuſcipiant magis & mi-
nus in ſuis eſſentiĵs:cum tñ indubitanter cõſtet ꝙ ſuſci-
piunt magis & minus in earum participatiõibus in ſub
iectis:prout magis aut minus participantur ab hoc vel
ab illo.verbi gratia,conſtat calorẽ magis & minus par-
ticipari a diuerſis,aquis calidis,vel ab vna ſucceſſiue: &
H conſequenter calidum ſuſcipere magis & minus. Du-
bium tamen eſt,an illa res,quæ eſt caliditas, per hoc in
ſeipſa augeatur,an ſola eius participatio augeatur. Et
hæc quæſtio vſq; in hodiernum diẽ habet diuerſos opi-
nantes:& quia philoſophica,eſt derelicta hic ab Ariſto.
tele:eam tamen determinauit.S. Tho.dicens, quando
calidum intenditur, etiam caliditatem ipſam intendi.
Si vero intelligatur logice,tunc per iuſtitiam & ſanita-
tem intelligenda eſt qualitas vt ſignificatur in abſtra-
cto,per qualia autem qualitas vt ſignificatur in concre-
to:ita vt diuerſitas ſecundum modum ſignificandi diffi
cultatem hanc ingeſſerit,& eſt ſenſus dubitationis cum
conſtet concreta qualitatis ſcilicet iuſtum album gram
maticum &c.dici cum magis & minus. Dubium ta-
men apud quoſdam eſt, an abſtracta earumdem quali-
tatum dicantur cum magis & minus, puta an iuſtitia,

E aut ſanitas ſ[ignif]icatur cum magis:& minus.Et hæc dubita
tio magis logica eſt & facile ſoluitur dicendo, quod ab-
ſtracta non dicuntur magis & minus:quoniam imitan-
tur ſubſtantiam in modo ſignificandi:ſubſtantiæ ſiqui-
dem adeo proprium eſt non ſuſcipere magis & minus,
vt nõ ſolum ipſa his careat,ſed etiam omne illud, quod
modum ſubſtantiæ ſapit:vt ſic a magis & minus ſuſce-
ptione immune reddatur. clarum autem eſt ꝙ res cum
ſignificat̃ in abſtracto per modũ ſubſtantiæ ſignificat̃q;
ſignificat̃ vt per ſe ſtans: quod eſt proprium ſubſtãtiæ.
Vñ & a grãmatico ſubſtantiua dicuntur hæc nomina.
Vna ergo met res diuerſimode ſignificata dicitur ſuſci
pere magis & minus,& non ſuſcipere,propter diuerſos
modos ſignificandi: quorum alterum repugnat cũ ma-
gis & minus prædicari:propter quod & apud gramma
ticos abſtracta comparatiuis nominibus carent &c. | Qualia, [ſe]d autem qualitas ſuſcipere magis et minus q̃ [n]o dicantur.

Similia vero & diſſimilia ſm ſolas dicuntur
F qualitates. Simile enim alterum alteri non eſt
ſm aliud,niſi ſm illud quod quale eſt. Quare
proprium erit qualitatis ſm eam ſimile & diſſi
mile dici.

Hic quarto ponitur proprie proprium qualitatis.ſ.ſe
cundum eam ſimile & diſſimile dici: ꝙ non aliter in te-
xtu declaratur niſi ex hoc ꝙ ſecundũm nullum aliorum
generum vnum altero ſimile dicitur, ſed ſm quale tan-
tum. Vbi notandum eſt primo,ꝙ ly(ſm) non deno-
tat habitudinem cauſæ formalis aut fundamentalis. nõ
enim eſt ſenſus ꝙ proprium eſt qualitati ſm eam forma
liter ſimile & diſſimile dici:quia falſum eſt.dicitur ſiqui
dem ſimile ſm ſimilitudinẽ formaliter, & diſſimile ſm
diſſimilitudinem,quæ relationes ſunt,& non ſm quali-
tatem aliquam. Sed eſt ſenſus ꝙ proprium eſt qualitati
ſm eam fundamentaliter ſimile & diſſimile dici. & hoc
verum eſt:quoniam fundamentum,cauſa,& ratio ꝙ ali
G quid dicatur diſſimile eſt qualitas: ſicut fundamentalis
ratio quòd aliquid dicatur æquale eſt quantitas. No-
tandum eſt ſecundo,quòd ſicut ſuperius diſtinctum eſt
de æqualitate ita in propoſito diſtinguendum eſt de ſi-
militudine ſcilicet ꝓprie & ſimilitudinarie: ſeu ſub aliĵs
verbis formaliter & modaliter (& ſicut ibi dictum eſt)
æqualitatem proprie ſequi quantitatem proprie dictam
& æqualitatem metaphorice ſequi quantitatẽ metapho
rice dictam:ita nunc dicimus ſimilitudinem proprie ſeu
formaliter eſſe proprietatẽ qualitatis,quæ vere eſt qua-
litas.ſimilitudinem aũt modaliter eſſe proprietatẽ qua-
litatis ſm modũ.i.rei ſumptæ per modũ qualitatis. Ap-
pellatur autem ſimilitudo proprie relatio conuenientiæ
inter duo qualia ratione illarum qualitatum: vt album
albo:& calidum calido ſimile dicitur. Similitudo autẽ
modaliter dicitur relatio conuenientiæ inter duo, quæ-
cunque ſint illa,vt induunt rationes qualium:ſeu vt ha-
bẽt modum qualis. vt homo homini ſimilis dicitur ſm
H humanitatem:quia hic talis eſt qualis ille:cum tamẽ ſm
rem huiuſmodi conuenientia identitatis non ſimilitudi
nis relatio ſit:& ſimile eſt in aliĵs, vt patet pr̃i ſimilis dr̃
ſm paternitatem & quantum quanto ſm quantitatem
&c.quia ſcilicet hoc eſt tale quale illud eſt &c. Dixit er-
go proprie proprium eſſe qualitati ſm eam ſimile & diſ
ſimile dici:quia quocunq; modo ſimilitudo capiatur ꝓ-
portionaliter comitatur qualitatem. Secundum enim
vere qualitatem vere ſimile aut diſſimile dicitur: & ſm
rem habentem modum qualitatis ſimile, aut diſſimile
modaliter dicitur &c.

In capitulo de quantitate.

At vero non decet conturbari, ne quis nos
dicat de qualitate propoſitionem faciẽtes, mul
ta de relatiuis interpoſuiſſe:habitus enim,& di
ſpoſitiones eorum,quæ ad aliquid ſunt eſſe di-
cebamus. Pene enim in omnibus talibus ge-

nera

nera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum, quæ ſingularia. Nam cum diſciplina genus ſit, hoc ipſum qđ eſt alterius dicitur; alicuius enim diſciplina dicitur. Eorum vero, quæ ſingularia ſunt, nihil ipſum quod eſt alterius dicitur. vt grãmatica non dicitur alicuius grãmatica: nec muſica alicuius alterius muſica. ſed forte ſm genus hæc ad aliquid dicuntur: vt gramatica dicitur alicuius diſciplina, non alicuius grãmatica: & muſica alicuius diſciplina, non alicuius muſica. Quapropter quæ per ſe quidem ſingularia ſunt, non ſunt ad aliquid. dicimur enim ſm ſingulas quales: hęc enim habemus. ſcientes. n. dicimur ꝙ habemus ſingularium ſcientiarũ aliquas, quare hæc erunt & qualitates, quæ ſingularia ſunt ſm quas quales dicimur: hæc autẽ non erunt eorũ, quæ ſunt ad aliquid. Amplius ſi cõtingat hoc ipſum quare & relatiuum eſſe, nihil eſt inconueniens in vtriſq; hæc generibus enumerare.

Hæc eſt quarta pars huius capituli: in qua Ariſtoteles excludit quandam obiectionem: & tria facit. Primo ipſam obiectionem proponit, quæ eſt talis. In genere qualitatis non debent reponi relatiua (qm̃ dictum eſt) ꝙ diuerſorum generum & non ſubalternatim poſitorũ diuerſæ ſunt ſpecies & differentiæ. ergo habitus & diſpoſitiones, cum in prædicamẽto ad aliquid, numerati ſint, non debent nunc inter qualitates poni. Secundo ibi (Pene enim in omnibus talibus.) reſpondet huic obiectioni dicens tria. ſ. ꝙ huiuſmodi. ſ. habitus & diſpoſitiones ſm ſua genera dicũtur ad aliquid: & ꝙ ſm ſingula, i. ſpecies non dicũtur ad aliquid: & quod prædicta ſingula. i. ſpecies qualitates ſunt. Ex quibus tribus confici poteſt reſponſio dicens ꝙ non eſt idem poſitum in prædicamẽto ad aliquid & qualitates: ſed genera habituũ ſita ſunt in ad aliquid, quia ad aliquid dicuntur: ſpecies vero in qualitate, quia qualitates & non ad aliquid ſunt. Huius reſponſiõis prima propoſitio clare paret in textu. & ponitur ibi exemplum de diſciplina. Secunda quoq; clare ſubditur cum dicitur, eorum vero, quæ ſingula ſunt nihil ipſum quod eſt alterius dicitur: vt grãmatica & muſica. hæc enim non dicuntur ſm ſe ad aliquid, licet per aliud. i. per ſua genera dicuntur ad aliquid: & ideo ſubditur, ſed forte ſm genus, hæc ad aliquid dicuntur: & eſt ſententia plana: vbi diſtinctionem quam (in quinto metaphy.) poſuit, inter ad aliquid ſm ſe, & ſecundum aliud tetigit. Vocatur ſiquidem ad aliquid ſecũdum ſe, quod ſui ratione refertur, vt patet de Scientia &c. Secundum aliud vero quod ratione alterius: vt in propoſito grãmatica ſecundum ſe non refertur, ſed vt ſcientia vel diſciplina dicitur. Tertiam autem propoſitionem ab eius probatione inchoando ſubdit dicens, dicimur autem ſecundum ſingula quales. & intendit talem rationem, ea, ſm quæ dicimur quales, ſunt qualitates: ſed ſm ſpecies habituum dicimur quales: ergo ſpecies habituũ ſunt qualitates. probatio minoris. ſecundum ea, quæ habemus, dicimur quales: ſed ſpecies habitus habemus. ergo ſecundum eas dicimur quales. Declaratur minor huius proſyllogiſmi: quia ideo ſcientes dicimur: qm̃ ſingulas ſcientias habemus, & non quia genus ſcientiarũ habeamus: omnis enim ſciens dicitur ſciens vel quia habet philoſophiam, aut geometriam, aut aſtronomiam, aut aliquam ſingularem ſcientiam. Appellauit autem ſpecies ſingularia, eo ꝙ comparantur ad genus vt ſingularia eius: & ſingulas naturas ſingulæ ſpecies important genere: nullam vanam natura dicente. Tertio ibi (Amplius ſi contin-

In ante p̄dicamentis regula ſecũda.

T.c6.20.

A gat.) Alio modo reſpondet eidem obiectioni: & tendit ad hoc reſponſio, ꝙ non inconuenit idem collocari in duobus prædicamentis: relationis. ſ. & qualitatis. ſi contingit idem eſſe relatiuum & quale: quod ſine dubio cõtingit: ipſe tamen ſub dubio protulit, quia non determinauerat ſic eſſe (vt moris ſui eſt:) quia ergo habitus & diſpoſitiones & qualitates ſunt & ad aliquid dicunt̃, ideo in duobus poni generibus nullum inconueniens eſt.

Ad euidentiam dictorum primo notãdum eſt, ꝙ prima reſponſio dicens, genera habituum eſſe ad aliquid, & ſpecies qualitates, poteſt habere duplicem ſenſum. Primus eſt vt ſit ſermo de ad aliquid ſeu relatiuis ſecundum eſſe, & hic eſt falſus omnino: quia impoſsibile ſimpliciter eſt alicuius qualitatis genus eſſe rem, quę eſt formaliter ad aliquid: ſicut impoſsibile eſt hominis genus eſſe lineam: prædicamẽta enim oportet impermiſta eſſe (vt in primo Poſteriorum dicitur. Secundus ſenſus eſt vt ſit ſermo de relatiuis ſecundum dici, & tunc verũ eſt

Habituum genera ī ad aliqd, ſpẽs vero ī qualitate collocantur.

T.cõ.21.

B quod dicitur: ſcilicet genus qualitatis alicuius eſſe ad aliquid, qm̃ cum relatiuum ſecundum dici, vt ex ſuperius dictis apparet, non ſit relatiuum, ſed dicatur relatiuum, eo ꝙ res ſignificata tali nomine non eſt ad aliquid, ſed eſt concepta & ſignificata cum ordine ad aliud, non inconuenit rem, quæ eſt qualitas, vt ſignificatur nomine generis, ſignificari cum ordine ad aliud: & vt ſignificatur nomine ſpeciei, non ſignificari cum ordine ad aliud: & conſequenter genus eſſe relatiuum ſecundum dici, & ſpeciem non, ſed qualitatem pure remanere. Sic autem eſt in propoſito: qm̃ cum genus & ſpecies eandem rem (licet diuerſimode) ſignificent, res ſignificata ſcientiæ. ſeu diſciplinæ nominæ, & grãmaticæ, ſeu muſicæ nomine, qualitas eſt: ſed vt ſignificatur ſcientiæ nomine, cum relatione ad ſcibile, importatur: vt autem ſignificatur nomine muſicæ abſolute importatur: & ideo ſcientia dicitur ad aliquid ſecundum dici, muſica autem non: ſed qualitas. Ex his autem patet intellectus ſecundæ reſponſionis: ꝙ. ſ. in illa quoq; ſermo eſt de relatiuis ſecundum

In prio capitu. ad aliquid.

C dici: nihil enim minus impoſsibile eſt idem eſſe qualitatem ut ad aliquid ſecundum eſſe, q̃ genus eſſe ad aliquid & ſpeciem qualitatem: immo magis impoſsibile videt̃: quia impoſsibilitas illius eſt ratio ĩpoſsibilitatis iſtius: ideo enim qualitatis genus non poteſt eſſe ad aliquid, quia idem non poteſt eſſe ad aliquid & qualitas. Intendit ergo ſecunda reſponſio, ꝙ quia huiuſmodi. ſ. habitus & diſpoſitiones ſunt relatiua ſecundum dici: & conſequenter important duo. ſ. rem abſolutam & relationẽ, ideo non inconuenit in diuerſis ea generibus collocari, in ad aliquid quidem ratione relationis, in qualitate autem ratione qualitatis, quæ abſoluta res eſt. Secundo notandum eſt, ꝙ prædictæ duæ reſponſiones differunt in hoc: quòd prima conſiderat ad aliquid & quale, quo ad modum denominandi & prædicandi de ſubſtantia, ſecunda autem conſiderat ea quo ad id quod ſunt. Vnde quia modus denominandi multum attenditur ſecun

D dum modum quo res ſignificatur & concipitur: & res, quæ ſunt habitus vt ſignificãtur nominibus ſuorum generum, vt dictum iam eſt, ſignificãtur per modum ad aliquid: & conſequenter denominant cum ordine ad aliud: vt autem ſignificantur nominibus ſpecierum, ſignificantur per modum qualitatis, & conſequenter denominant abſolute: ideo in prima reſponſione merito dictum eſt habitus genera eſſe ad aliquid, ſpecies autem qualitates. Quia autem diuerſæ ſunt res: relatio ſignificata per huiuſmodi relatiua, & qualitas per eadem ſignificata: ideo in ſecunda reſponſione ad res accedens dixit non eſſe inconueniens idem ſcilicet ſubiecto & nomine in diuerſis generibus eſſe ratione diuerſorum, quæ clauduntur in eo. Et licet hæc reſponſio ſufficientius videatur reſoluere dubitationem propoſitam: quia tamen prima magis logica eſt, ideo accuratius eã eſt proſecutus &c.

de ipſo

De ipſo agere, & pati, ac cæteris prædicamentis.

RECipit autem facere & pati contrarietates, et magis & minus. calefacere enim ei, quod eſt frigefacere contrarium eſt: & calefieri ei, quod eſt frigefieri. & delectari ei, quod eſt contriſtari: quare recipit contrarietatem, & magis & minus. calefacere enim dicitur magis & minus, & calefieri magis & minus. Recipit ergo magis & minus agere & pati, de his itaq; tota dicuntur. Dictum eſt autem & de ſitu in his, quæ ad aliquid ſunt. denominatiue enim a poſitionibus dicuntur. De reliquis autem quando, & vbi, & habere, eo ꝙ manifeſta ſunt nihil de his aliud dicitur ꝙ̃ quod in principio dictũ eſt: quia Habere quidem ſignificat calciatum eſſe: Vbi autem in loco: Quando vt heri, ſed & alia, quæ de eis dicta ſunt. de propoſitis itaq; generibus, quæ dicta ſunt, ſufficiant.

IN hoc vltimo capitulo huius tractatus breuiſſime determinat de reſiduis ſex generibus, qa manifeſta ſunt de ſe. & primo de prædicamento actionis & paſſionis ſimul: duas eorum cõmunitates aſſignando. ſ. contratia habere & magis & minus ſuſcipere, vt clare patet in textu. Deinde de prædicamẽto ſitus determinat, remittens nos ad dicta in prædicamento ad aliquid. ſ. ꝙ denominatiue a poſitionibus dicitur ſituatum eſſe: vt iacere & ſedere. tertio de reliquis tribus. ſ. vbi, quando, & habere, nihil aliud dicendum cenſet, niſi quod io principio dictum eſt. ſ. declarare quid nominis eorum: puta ꝙ vbi ſignificat eſſe in loco: (quando) eſſe in tempore (habere) vero calciatum eſſe, veſtitum eſſe &c. Vltimo ſufficere hæc vult pro nunc de decem præpoſitis generibus &c.

Tametſi ſitus a poſitione denominatiue dicitur, quæ quo ad modum ſignificandi in ad aliquid poſita eſt, vnum tamen ſpeciale prædicamentum eſt.

CIrca hanc partem occurrit dubium, quomodo ſitus ſit vnum decem generum: & tamen denominatiue dicatur a poſitiõe, quæ eſt ſpecies ad aliquid, vt in textu hic dicitur. Ad hoc reſpondetur multipliciter. Primo dicitur ꝙ poſitio quidem eſt ſpecies ad aliquid, & nõ eſt genus generaliſſimum, ſed ſitum eſſe eſt generaliſſimũ: cuius ſignum eſt ꝙ Ariſto. tam in principio ꝙ̃ in genere ad aliquid iacere & ſedere in prædicamento ſitus poſuit: ſeſſionem vero & ſtationem in ad aliquid & modo expreſſe vocat hoc genus ſitum eſſe. Nec obſtat denominatiue dici a poſitione: qm̃ diuerſus modus prædicandi ſufficit ad diſtinctionem horum generum. Sed contra hoc eſt expreſſe auctoritas Gilberti porretani: & omnium pene philoſophorũ dicentium poſitionem eſſe vnum generaliſſimum. Et præterea non quæcunq; diuerſitas modi prædicandi ſufficit ad diſtinctionẽ prędicamentorum: dato ꝙ non diſtinguatur niſi ratione: diuerſitas nãq;, quæ inuenitur inter abſtractum & concretum, ſeu denominans & denominatiuũ ad hoc non ſufficit: qm̃ hæc in eodem ſunt genere. album enim & albedo, & pater & paternitas in eodem manifeſte ſunt genere: cum igitur poſitum eſſe & poſitio, non differant niſi ſicut denominans & denominatiuum, vt patet de ſeſſione & ſedente: ſtatione & ſtante &c. oportet ꝙ in eodem genere ſunt. Secundo dicitur ꝙ poſitio tripliciter ſumitur. Primo pro ordinata permanentia ſituatarũ partium: & ſic eſt differentia quantitatis. Secundo pro ordine partium in toto reſpectu loci: & ſic eſt ſpeciale prædicamentum. Tertio pro relatione, & ſic eſt numerata in ad aliquid. Sed hæc reſponſio & falſum ſonat, & non ſoluit. Falſa quidem videtur, quia tertia acceptio poſitionis chimerica videtur: quæ nãq; eſt illa relatio? quod:

Cap. 5. ibi eorũ quæ ſecundum nullã &c.

E eius fundamentum? aut quis terminus? Non ſoluit autem quia ex hoc non habetur quomodo denominatiue dicãtur ea quę in ſitu ſunt, ab his, quæ in ad aliquid: immo ex hoc potius haberetur oppoſitum: eo ꝙ denominatiua ſolo caſu & non ſignificatione differunt ab his, a quibus dicuntur denominatiue. Tertio dicitur & eſt forte declaratio præcedentis: ꝙ quia poſitio vt eſt ſpeciale prædicamentum, dicit reſpectum conſequentem relationem, ideo poteſt ſumi dupliciter. Vno modo formaliter & eſt vnum prædicamentum. Alio modo fundamentaliter & ſic eſt in ad aliquid. Et ſi quæratur, quæ eſt illa relatio? dicitur ꝙ eſt paſſiua adiacẽtia loci ad corporis partes ſic adinuicem & reſpectu loci coordinatarum. Sed contra hoc eſt: quia nec ſic ſaluatur quomodo poſitio formaliter a poſitione fundamentaliter denominatiue dicatur: immo potius oppoſitum ex hoc haberetur, vt deductum eſt. Et præterea, cum abſtractum ſignificet rem formaliter tantum: male Ariſtoteles numeraſſet ſeſſionem & ſtationem in ad aliquid, & ſtar & F ſedet in ſitu. Debuiſſet ſiquidem oppoſitũ facere: quia concreta vtroq; modo ſumi poſſunt, abſtracta vero minime. Quarto dicitur ꝙ quia poſitio vt eſt vnum prędicamentum ſignificat non rem abſolutam, ſed reſpectiuam: licet non de genere ad aliquid: & large loquendo: omnis reſpectus relatio vocetur. ideo Ariſto. extenſo vocabulo ad aliquid poſitionem inter ad aliquid numerauit. Sed omiſſo ꝙ hæc reſponſio voluntaria videt̃, contra ipſam eſt: ꝙ pari ratione iacere & ſedere inter ad aliquid numeraſſet: vel ſaltem ea ab ad aliquid non ſeparaſſet: ſignificant enim hæc reſpectum, ſicut ſeſſio & ſtatio. Dicitur ergo quinto: ꝙ poſitio genus generaliſſimum eſt comprehendens in ſua latitudine ſeſſionem & ſedere, ſtationem & ſtare: ſicut qualitas albedinem & albũ: & ꝙ ſedere & ſtare denominatiue dicũtur a ſeſſione & ſtatione. ſicut album & dulce ab albedine & dulcedine. & conſequenter ꝙ poſitio non eſt ſpecies prædica- G menti ad aliquid: ſed poſuit Ariſto. poſitiones inter ad aliquid: quia ſignificant per modum ad aliquid. Dicitur enim poſitio alicuius poſitio. & decuit hoc ipſum facere in hoc libro: qm̃ logice conſiderat res vt dictum fuit: non dicimus ergo ea, quæ ſunt in genere ſitus, denominatiue dici ab his quæ ſunt in genere ad aliquid ſecundum illud quod ſunt, quoniam poſitiones ſm̃ id quod ſunt, non inter ad aliquid, ſed in ſitus genere collocãtur: ſed dicimus ea, quæ ſunt in genere ſitus. ſ. ſedere, & iacere, denominatiue dici ab his quæ ſunt in genere ad aliquid, quo ad modum ſignificandi, hoc autem manifeſte patet nullum inconueniens eſſe.

CIRCA hæc vltimo dicta genera vt vel quid nominis nouitij habeant, ſciendum eſt quatuor eſſe in re hac opiniones. Quidam enim putant hæc ſex genera ſignificare abſolutum cum reſpectu: puta ꝙ vbi ſignificat locum cum reſpectu ad locatum &c. Alij vero ꝙ ſignificant denominationes extrinſecas: ita ꝙ nihil aliud ſigni- H ficat ſortem eſſe in loco ꝙ̃ ſortem denominari a loco: vt menſura extrinſeca &c. & hoc cõſonare videtur doctrinæ. S. Tho. in tertio phyſicorũ ab Herueo defenditur. Alij credunt ꝙ quatuor vltima genera ſignificent reſpectu, qui differant a relationis genere dupliciter (vt dicit̃ in tractatu de relatiõe: attributo. S. Tho.) Primo in hoc ꝙ genus relationis inuenitur & in corporalibus & in ſpiritualibus. reſpectus autem horum quatuor in corporalibus tantum: conſequuntur enim locum aut tempus, aut aliquid tegens: quæ corporum & corporalium tantum ſunt. Secundo in hoc ꝙ relationis genus fundatur ſuper res quinq; generum ſuo modo abſolutas: reſpectus autem horũ generum fundantur ſuper alios reſpectus, vt patet ex eorum diffinitionibus a Gilberto poſitis: (vbi) nanq; & poſitio conſequuntur adiacentiam paſſiuam corporis locati a loco (quando vero) ſequitur adiacentiam temporis, & habitus adiacẽtiam eorum quæ.

Capri. 2. de ſti. 2. q. pri.

Herueus quol. Lec. 4. ſ. ſup. t. c. 11. Capri. 2. de 2. q. pri. in ſolutione. Auer. contra ſecundã concluſionem.

circa

circa corpus ſunt. A quibuſdam autem dicitur ꝙ hęc ſex genera important reſpectus differentes a relationis genere in hoc: ꝙ reſpectus generis ad aliquid eſt reſpectus intrinſecus adueniens, reſpectus autem aliorum generum eſt reſpectus extrinſecus adueniens: & vocatur reſpectus intrinſecus adueniens, qui neceſſario ſequitur extrema: vt ſimilitudo neceſſario ſequitur duo alba, reſpectus autem extrinſecus adueniens dicitur qui non neceſſario ſequitur ad extrema poſita in actu: vt vbi non neceſſario ſequitur corpus & locum &c. & quoniam Ariſtoteles non eſſe protelandum ſermonem de his hic cenſet: ſat ſint hæc &c.

TRACTATVS TERTIVS

POSTPRÆDICAMENTORVM

ARISTOTELIS.

De oppoſitis. *Cap. I.*

QVoties ſolet opponi dicendum eſt. Dicitur autem alterum alteri opponi quadrupliciter: aut vt ea, quæ ad aliquid, aut vt contraria, aut vt habitus & priuatio, aut vt affirmatio & negatio. Opponitur autem vnumquodq; iſtorum, vt ſit figuraliter dicere, vt relatiua, vt duplum dimidio: vt contraria, vt malo bonum: vt ſecundum priuationem & habitum, vt cæcitas viſui: vt affirmatio & negatio, vt ſedet & non ſedet.

HIc eſt tertius tractatus huius operis: tradens notitiam poſtprædicamentorum .i. eorum, quæ conſequuntur diuerſa prædicamenta. hæc enim ſuperant determinanda hoc in loco ſm veritatem: licet Andronicus (Boetio teſte) dixerit Ariſtotelis non eſſe doctrinam hanc. ſicut nanq; ante doctrinam prædicamentorum tradidit eorum notitiam, quæ velut principia & fundamenta iacienda erant: & poſtmodum ſingula genera cum ſuis proprietatibus numerauit: ſic modo ea, quæ ad omnia velut multa genera conſequuntur, docere conſequenter vult. Sunt autem hæc quinq; .ſ. oppoſitio, prius, ſimul, motus, & habere. Quorum primum ſecundum & tertium oia & ſingula genera comitantur: qm̄ inter omnia genera eſt oppoſitio: eum ſit diſtinctio, quæ ſuper oppoſitione fundatur: & vnum eſt prius & aliud poſterius: & omnia ſunt ſimul tempore. in ſingulis quoq; generibus manifeſte hæc patēt. differentiæ ſiquidem ecōuerſo diuidentes genus quodlibet ſimul natura & oppoſitæ ſunt: genera vero priora ſpēbus ſunt. Motus autem per ſe quidem quatuor reſpicit genera .ſ. ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem, & vbi: per accidens autem ad omnia ſe extendit. Habere autē ſubſtantiam reſpectu certorum generum comitatur. Declaranda igitur merito hæc ab Ariſtotele fuerant: incipiens autem ab oppoſitis quatuor facit. Primo proponit & in cōmuni manifeſtat intentum. Secūdo exequitur de ſingulis oppoſitionibus tractando, ibi (Quæcunq; igitur vt relatiua.) Tertio comparando eas adinuicem differētiam inter illas oſtēdit. ibi (Quoniam autem priuatio & habitus.) Quarto redit ad amplius contrariorum naturam tractandam. ibi (Contrarium autem eſt bono &c.) Proponendo ergo primo quid dicendum ſit: aperit .ſ. Quoties ſolet opponi. Deinde enumerat quoties ſolet opponi dicens: quadrupliciter oppoſitionem fieri. Vltimo figuraliter .i. exēplariter quatuor oppoſitionis modos numeratos manifeſtat: ſingulis oppoſitis ſingula exempla apponens, vt de ſe patet.

A CIRCA illud verbū (quoties ſolet opponi) cōmune dubium occurrit: an oppoſitio vniuoce dicatur de his quatuor oppoſitionibus, an æquiuoce. Quibuſdā enim videtur ꝙ vniuoce: quia nomen eſt cōmune & ratio ſm oppoſitionis nomen eſt eadem: eſt ſiquidem oppoſitio incompoſſibilitas ſimul exiſtendi in eodem ſm idem ad idem &c. & in hoc conueniunt oēs oppoſitiones. Alijs autem (quos ſequor) apparet oppoſitionem æquiuoce, ſm analogiam tn̄ dici de his quatuor. Tum quia Ariſt. non diffinitiue aut deſcriptiue, ſed diuiſiue incępit de oppoſitis tractare dicens. Quoties ſolet opponi dicendum eſt. Conſtat enim quod hic modus tractandi analogorum proprius eſt. Tum quia illa oppoſitionis deſcriptio adducta non oppoſitionis, ſed contradictionis eſt: vt patet in primo Elenchorum. Tum quia relatiue oppoſita (vt infra patebit) æquiuoce oppoſita dicuntur.

Oppoſitionis nomen ad oēs oppoſitionis ſpēs analogum eſt.

CIRCA illud verbū, quadrupliciter opponi dicitur: aduertendum eſt, ꝙ ſufficiens ratio numeri oppoſitio-

Quatuor tātum eſſe oppoſitiōis ſpecies.

B num habetur ex hoc, ꝙ oppoſitio aut attenditur inter ens & non ens, aut inter entia: ſi primo modo dupliciter contingit: vel inter ens & non ens omnino, & ſic eſt contradictio: vel inter ens & non ens in tali ſubiecto, & ſic eſt priuatiua oppoſitio: ſi ſecundo modo, dupliciter ēt: vel inter entia expellētia ſe mutuo ab eodem ſubiecto, & ſic eſt contrarietas: vel inter entia adinuicem contrapoſita, & ſic eſt relatiua oppoſitio.

CIRCA ordinem harū oppoſitionum notandum eſt: ꝙ dupliciter ordo inter ea conſiderari poteſt. primo in latitudine oppoſitionis, ſecundo in latitudine entis. Si ordinandæ ſunt in ordine oppoſitionum, ſic contradictio primum tenet locum, deinde priuatio, tertio contrarietas, & vltimo relatiua oppoſitio remanet: qa tanto priorem inter oppoſitiōes locum obtinet oppoſitio, quanto minus cōuenientię cōpatitur: ſicut tanto magis calidū eſt, quanto minus frigoris compatitur: & vniuerſaliter quanto minus vnum extremum compatitur ali-

Oppoſitionis ſpēs dupliciter ordinantur.

C quid alterius, tanto magis perfectius ſm illud eſt. Conſtat autem contradictionis extrema in nullo conuenire, quia alterum ens, alterum purum nihil eſt. Priuatiue autem oppoſita, etſi in nullo formaliter conueniant, in ſubiecti tn̄ poſitione conueniunt: vtrūq; enim ſubiectum ponit. Contraria autem etſi mutuo ſe expellant: quia tn̄ in vnius generis natura conueniunt: qm̄ vtrūq; eorum eos ponit, formaliter illius generis tertiū merito ſibi locum vendicant. Relatiue autē oppoſita vltimo reſtant: qm̄ in genere formaliter conueniūt: vt pote naturas poſitiuas illius dicentia, nec ſe ex hoc ꝙ relatiue oppoſita ſunt expellunt, vt infra patebit, ſed quia oppoſita .i. cōtrapoſita ſunt, inter oppoſita numerantur. Si autem in ordine entium collocandæ ſunt ſic contrarius ordo eſt: qm̄ relatiue oppoſitioni primus debetur locus, contrariæ ſecundus, priuatiuæ tertius, & contradictoriæ quartus. & ratio eſt: quia in his, quæ imperfectionem important oppoſito ordine attenditur magis & minus eorū

D in illo genere, & in genere entis: in illo ſiquidem genere attenditur magis & minus ſm acceſſum ad ſummum illius generis: vel quod idem eſt ſm maiorem receſſum ab oppoſito: in genere autem entis attenditur magis ſm minorem receſſum ab entis poſitione: ita ꝙ illud eſt perfectius, quod minus ab entis poſitiōe recedit. verbi gratia, infirmitas, quę imperfectionem ſonat, dupliciter melior dici poteſt: vel in genere infirmitatis, & ſic illa erit perfectior infirmitas, quæ magis appropinquat morti: ſeu magis recedit a ſanitate: vel in genere entis, & ſic infirmitas minus remouens ſanitatis perfectior eſt. Conſtat autem ꝙ oppoſitio in allaſtogia malorum eſt: ſicut non ens & diſtinctio: vt ex oppoſitis eorum apparet .ſ. conuenientia, & vnitate: quæ in coordinatione bonorū ſunt: & ideo conſequens eſt, ꝙ quanto aliqua oppoſitio magis recedit ab entis poſitione poſteriorē inter entia locum teneat & ea quæ minus entitatis remouet, prio-

rem

rem locum obtineat. Clarum vero eſt ꝙ conuenientia ens ponit, ſicut & vnum eſſe: & conſequenter ꝙ quanto aliqua oppoſitio minus conuenientiæ habet, tanto magis ab ente recedit: ac per hoc contradictio vltimũ entiũ inter oppoſitiones erit, & aliæ præcedent ipſam ſm receſſum minorẽ a conuenientia, qui ſupra declaratus eſt. Si credimus ergo Ariſtotelem oppoſitiones voluiſſe ordinare in genere oppoſitionis a minus oppoſitis aſcendiſſe ſemper dicamus. Si autem opinamur ipſum ordinaſſe oppoſitiones inter entia: dicamus a perfectiori inchoaſſe & ad minus perfecta indefeſſe properaſſe &c.

Quæcunqꝫ igitur (vt relatiua) opponuntur ea ipſa, quæ ſunt, oppoſitorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ea, vt duplum dimidij, ipſum quod eſt alterius dicitur: alicuius enim duplum dicitur, & ſcientia ſcibili tanquã relatiue oppoſita eſt. & dicitur ſciẽtia hoc ipſum quod eſt ſcibilis: ſed ſcibile hoc ipſum quod eſt ad oppoſitum dicitur, id eſt ad ſcientiam ſcibile enim aliquo dicitur ſcibile ſcientia. Quæcunqꝫ ergo oppoſita ſunt tanquam ad aliquid, ipſa quidem quod ſunt aliorum dicuntur, aut quomodocunqꝫ ad ſe inuicem.

Hæc eſt ſecunda pars principalis huius capituli: in qua intendens determinare ſigillatim de ſingulis oppoſitionibus quatuor facit iuxta numerũ oppoſitionum, quæ ſuis locis patebunt. Primo ergo breuiter determinans de relatiua oppoſitione deſcribit relatiue oppoſita ſic. Quæcunqꝫ vt relatiua opponũtur, ea ipſa, quæ ſunt, oppoſitorum dicuntur: aut quomodolibet aliter ad ea: et declarat exemplatiter ponens duo exempla. primum deſeruiens primæ particulæ, & ſecundum ſecundæ, vt ex his, quę dicta ſunt (in capitulo relationis patet. Notandum eſt hic attente, ꝙ ſm duplicem viam exponendi relatiuam oppoſitionem, dupliciter exponitur dicta deſcriptio. Quidam enim putant relatiue oppoſita ex hoc habere oppoſitionem relatiuam. quia non compatiuntur ſe inuicẽ in eodem ſecũdum idem, ſimiliter &c. reſpectu eiuſdem: impoſsibile eſt ſiquidem aliquem eſſe patrem & filium eiuſdem, aut duplum, & dimidiũ &c. & ſecundum iſtos, hæc deſcriptio non declarat in quo conſiſtit relatiue opponi, ſed eſt potius regula quædam ad cognoſcendum relatiue oppoſita: qm̃ hinc diſcimus ꝙ relatiue oppoſita ſemper ſunt correlatiua adinuicem. talia enim ſunt quæ non ſe compatiuntur reſpectu eiuſdem &c. ita ꝙ ſecundum hanc viam deſcriptio iſta magis eſt ad declarandum quæ ſint relatiue oppoſita, q̃ quid ſint: licet habeatur ex ea via ad cognoſcendũ quid ſint, ſcilicet quę non compatiuntur ſe &c. Alij autem dicunt relatiuam oppoſitionem in hoc conſiſtere formaliter quod ad inuicem relatiua ſunt, ſeu dicuntur: ita quod ex hoc pater & filius opponuntur relatiue: quia pater contra filium ponitur, & econuerſo per hoc quod pater filij eſt pater, & filius patris eſt filius: & ſimile eſt in alijs relatiue oppoſitis: & ſecundum hanc viam deſcriptio iſta optime declarat quid ſint relatiua oppoſita vt ſic: quoniam explicite dicit in quo conſiſtat eorum relatiua oppoſitio: ſcilicet in hoc ꝙ ad ſe inuicem referũtur. Et quoniam hæc via veritatem tradit, ideo ad eius euidentiam & prioris manifeſtationem in quo deficiat notandum eſt: ꝙ quia relatiua oppoſitio vltimum inter oppoſitiones locum tenet, & conſequenter cõtradictoriam participat: quæ prima eſt oppoſitio. ideo dupliciter poſſunt conſiderari relatiue oppoſita. Primo inquantum opponuntur contradictione participata, ſecũdo inquantum ſunt oppoſita relatiue. Si conſiderentur inquantum relatiue oppoſita, ſic apud ſanctũ Thomam in quæſtione ſeptima de potentia dei, articulo octauo

Potẽtia. q. 7. articu. 8. ad. 4.

E ad quartum, duabus ſingularibus differẽtijs ſeparantur ab alijs oppoſitis. Prima eſt, ꝙ cęterorum oppoſitorum ſemper alterum, ideo oppoſiti rationem habet, quia alterius negatio eſt: vel negationem ſecum ducit. Contradictorie enim & priuatiue oppoſitorum alterum negatio eſt: contrariorum vero alterum vt priuatio eſt, vt dicit decimo metaphyſice. relatiue autem oppoſitorum vt ſic, neutrum alterius deſtructio eſt: ſed ex hoc quod opponuntur mutuo ſe ponunt. non enim pater opponitur relatiue filio ex hoc quod idem non poteſt eſſe pater & filius eiuſdem, ſed ex hoc quod contra ponitur filio, vt dictum eſt, ex hoc autem ponit filium: & econuerſo. & ſimile eſt in alijs relatiue oppoſitis: ſemper nanqꝫ inuenitur hoc, ꝙ ex hoc ꝙ relatiuum ad ſuum correlatiuum dicitur, ponit ipſum & non negat. ex hoc autem opponũtur: vt in textu dicitur, ꝙ hoc ipſum ꝙ ſunt aliorũ ſunt. ergo &c. Secunda eſt ꝙ cęterorum oppoſitorum alterũ ſe habet vt imperfectum reſpectu alterius, vt patet diſcurrendo per ſingula: relatiue autem oppoſitorũ vt ſic,

F neutrum altero perfectius eſſe oportet: qm̃ vt ſic. i. inquantum oppoſita, hoc ipſum quod ſunt ad aliud ſunt: inquantum autẽ res aliqua ad aliud eſt, nec perfecti, nec imperfecti rationem habet. Si autem conſiderentur relatiue oppoſita vt opponuntur contradictione participata, ſic abſqꝫ dubio verum eſt, ꝙ alterum alterius negationem claudit, reſpectu eiuſdẽ &c. & hoc modo intelligendi ſunt expoſitores illi, qui dicunt relatiue oppoſita opponi ex eo ꝙ non poſſunt eſſe in eodem reſpectu eiuſdẽ, & non eſt accipiendum de relatiue oppoſitis vt ſic præciſe: qm̃ vt ex duabus conditionibus eorum inductis apparet, ꝙ relatiua oppoſitio formaliter & præciſe ſumpta non conſiſtit in negatione & imperfectione, ſed poſitione abſtrahendo a perfectione & imperfectione. Et quoniam ſermo Ariſtotelis formalis eſt, ideo veram relatiue oppoſitorum deſcriptionem aſsignauit dicens, relatiue oppoſita eſſe illa, quæ ea ipſa, quæ ſunt oppoſito-

G rum ſunt &c.

Opponun tur relatiu cõtradictio ne partici pata, inqu tũ vnum a terius ne gationem claudit, v relatiua ve ro, inqui ſuicé corr latiua ſunt

Illa vero quæ ſunt vt contraria ipſa quidem quæ ſunt nullo modo adinuicem dicuntur: cõtraria vero ſibi inuicem dicũtur. neqꝫ enim bonum mali dicitur bonum, ſed contrarium, nec album nigri album, ſed contrarium: quare differunt a ſe inuicem hæ oppoſitiones.

Hic ſecundo determinans de oppoſitione contraria duo facit. primo quaſi deſcribendo contrarie oppoſita, dicit (Illa vero &c. Vbi tria notanda ſunt. Primum eſt ꝙ ſm triplicem contrarie oppoſitorum conditionem, tria Ariſtoteles tangit. ſunt enim contrarie oppoſita entia, & in hoc conueniunt cum relatiue oppoſitis (ad ſeinuicẽ non reſpectiua.) & in hoc differunt a relatiue oppoſitis) & denominata ſibi inuicem cõtraria.) & per hoc differunt a diſperatis: puta albedine & dulcedine.

H Primam conditionem innuit dicens, ipſa quidem, quæ ſunt, ideſt ſecundum ſuas proprias eſſentias. Secundam ſubdens, nullo modo ad ſe inuicem dicuntur. Tertiam adiungens, contraria vero ſibi inuicem dicuntur. Secundum eſt, ꝙ oppoſita cõtrarie, vt in textu patet, oporteet ſm ea quæ ſunt, non ſe inuicem reſpicere: & aliquo modo (.ſ. vt contraria.) ſe inuicem reſpicere: & conſequenter nõ eſſe relatiua & eſſe relatiua. (Non propterea ꝙ oporteat contraria non eſſe relatiua ſm eſſe: & eſſe relatiua ſm dici: qm̃ album & nigrum: dulce & amarum & alia huiuſmodi neutro modo ſunt relatiua. ſed propterea: quia oportet contrarie oppoſita non eſſe correlatiua per ſe: & eſſe correlatiua per accidens.) Vocantur autem relatiua per ſe, quæ ſm ſeipſa ſeu proprijs nominibus referũtur: vt pater & filius, duplũ & dimidiũ &c. relatiua autem ſecundum accidens, quæ ſecundum aliquid ſibi additum ſeu denominatiuis nominibus referuntur.

runtur. vt ſortes eſt relatiuum ſecūdum accidentem ſibi paternitatem: & patris nomen indutus, Platonis filij dicitur pater: neceſſe quippe eſt quod contrarie oppoſita ſm ea, quæ ſunt, ſub proprijs nominibus relatiua ad ſe inuicem non ſint: vt album non dicitur nigri album: nec econuerſo. & quod denominentur contraria, ac per hoc ſecundum additam contrarietatis relationem, relatiue dicantur induta contrarij vocabulum. dicitur enim nigrum (& tñ non albi nigrum, albi tamen contrarium) & econuerſo. album dicitur nigri contrarium, & ſic oportet contrarie oppoſita non eſſe correlatiua & eſſe correlatiua. Nec tñ hoc ſufficit ad diſcernēdum contrarie oppoſita, ſed oportet ſpecificare quali relatiua denominatione oportet ea eſſe correlatiua: & hoc fecit Ariſtoteles (cum dixit ea oportere a contrarietatis relatiōe denominata, ſibi inuicem contraria dici.) Tertium ꝙ quia Ariſtoteles ſuperficietenus (vt logicum decet res ſub intentionibus conſiderantem) oppoſita contrarie manifeſtauit per differentiam a relatiuis & diſperatis: nec aperuit quid contraria oppoſitio ſit, ſed quæ contrarie oppoſita dicuntur, non vera deſcriptione, ſed aliquali maiore explicatione, q̄ contrariorum nomen ſonet. ideo non eſt mirandum ſi contrarie oppoſita declarauit: per dici ſibi inuicem contraria. Ex dictis nanq; iam patet, ꝙ adiunctæ huic particulæ duæ aliæ, tres contrariorum conditiones oſtendunt: quas contrariorum, aut contrarie oppoſitorum nomen non explicat &c.

Quæcunq; verò contrariorum talia ſunt, vt in quibus nata ſunt fieri, & de quibus prædicātur neceſſarium ſit alterum ipſorum ineſſe, nihil horum eſt medium. quorum vero non neceſſarium eſt alterum ineſſe, horum omnium aliquid eſt medium omnino. vt ægritudo, & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri, & neceſſarium eſt alterum ineſſe animalis corpori, vel ægritudinē, vel ſanitatem. Et par & impar de numero prędicantur: & neceſſarium eſt alterum in numero eſſe, vel impar, vel par, & nullum eſt medium eorum, neq; ægritudinis, & ſanitatis, neque imparis, atque paris. Quorum vero nō eſt neceſſarium alterum ineſſe eorum eſt aliquid medium. vt nigrum & album in corpore animalis nata ſunt fieri, & non eſt neceſſarium alterum eorum eſſe in corpore. nō enim omne corpus aut album, aut nigrum eſt. Sed prauum & ſtudioſum prædicantur quidem de homine, & de alijs multis: ſed non eſt neceſſarium alterum eorum ineſſe illis, de quibus prædicantur. non enim omnia vel praua vel ſtudioſa ſunt, ſed eſt horum medium. Albi quidē & nigri, fuſcum & pallidum, & quicunq; alij ſunt colores: praui vero & ſtudioſi quod neq; prauum, neq; ſtudioſum eſt. In aliquibus itaq; nomina poſita his, quæ media ſunt, vt albi & nigri fuſcum & pallidum: in aliquibus autem nomina quidem medio aſsignare idoneum nō eſt, ſed ꝑ vtriuſq; extremorū negationē (quod medium eſt) determinatur: vt neq; bonū, neq; malum, neq; iuſtum, neq; iniuſtum.

Deinde diuidendo contraria per mediata & immediata, magis eorum naturā aperit, tali ordine. Primo poſuit diuiſionem bimembrem cum membrorum deſcriptionibus dicens, contrariorum quædam eſſe, quorum

A nihil eſt medium. i. immediata: & iſta ſunt quęcunq; talia ſunt: vt in q̄bus nata ſunt fieri, & de quibus prędicantur: neceſſe eſt alterum ipſorum ineſſe: quædam vero, quorum eſt aliquod medium, id eſt mediata: & iſta ſunt quæcunq; talia ſunt, vt non ſit neceſſe alterum ipſorum ineſſe ei, in quo nata ſunt fieri. Secundo declarat exēplariter vtrunq; membrum: & quo ad primum adducit in exemplum languorem & ſanitatem in naturalibus: & in mathematicis parem & imparem declarans in eis ſaluari deſcriptionem primi membri: & ex deſcriptione deſcriptum. Quo ad ſecūdum autem adducit album & nigrum in corpore: & prauum & ſtudioſum in anima: & ſimiliter procedit a deſcriptione ſecundi membri ad deſcriptū, vt clare patet in textu. Tertio diſtinguit quo ad nos (ſm membrum) contraria. ſ. mediata: dicens in aliquibus contrarijs mediatis impoſitum eſſe nomen ei quod eſt medium, vt fuſcum, pallidum, croceum &c. nomina ſunt mediorum inter albū & nigrum: in aliquibus
B vero nomen proprium medij nō habemus, ſed negatione vtriuſq; extremi circūloquimur (vt patet de medio inter prauum & ſtudioſum) quod dicimus, nec prauū, nec ſtudioſum, & ſic de alijs. Aduertenda ſunt ad intellectum huius literæ duo. Primo, ꝙ medium eſt duplex. ſ. per participationem, & per abnegationem. Medium per participationem dicitur, quod ita ab vtroq; extremo differt, quod tñ vtriuſq; naturam participat: vt pallidum ita nec album, nec nigrum eſt: vt tñ albi nigriq; naturam ſapiat. Medium vero per abnegationem dicitur, quod vtriuſq; extremi negationem omnino habet: vel ſimpliciter, vt lapis nec prauus, nec ſtudioſus: vel ſm tempus, vt homo in infantia nec prauus, nec ſtudioſus: vel ſm partem, vt homo ſm corpus, nec prauus, nec ſtudioſus. In hoc ergo loco non eſt ſermo de medio per abnegationem: qm̄ inter omnia contraria inuenitur tale medium: ſed eſt ſermo de medio per participationem: quoniam ex hoc diuiduntur contraria inter ſe, ꝙ
C quædam eorum habent tale medium, & quædam non.

Diligenter autem attende, ꝙ non dixit Ariſt. aliqua contraria eſſe indiuiſibilia, ſed immediata, & ideo non oportet ex hoc loco dubium quempiam reddi: quomodo inter contraria immediata poſsit eſſe motus: immediatio ſiquidem rerum non obſtat motui, ſed indiuiſibilitas, vt patet de motu, qui eſt inter nigrū, & immediate ſibi vicinam ſpeciem coloris, puta fuſcum: vnde ſic poteſt motus de infirmitate in ſanitatem, ſicut de fuſco in nigrum (non obſtante immediatione:) licet inter ea motus eſſe non poſſet: ſi vtrunq; eorum in indiuiſibili conſiſteret. Secundo aduertendum eſt circa ea, quæ exemplariter in textu dicuntur, ꝙ etſi vbiq; exempla excutienda non ſint (quia exempla ponimus non ꝙ ita ſint, ſed vt addiſcentes intelligant.) In logica præſertim Ariſtotelis ponderanda minime ſunt: qm̄ aliorum opinionibus frequenter in huiuſmodi vtitur: vt patet hic cum dicit, prauum & ſtudioſum inueniri in alijs ab homine.
D Platonicum enim eſt, vocari deos omnes bonos: demonum vero quoſdam bonos & quoſdam malos: ſignificādo per deos ſubſtātias intellectuales ſupra globum lunarem, per demones vero eas, quæ ſunt infra &c.

Priuatio vero & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid. vt viſio & cæcitas circa oculum. vniuerſaliter autem dicere eſt, in quo natus eſt habitus fieri, circa hoc dicitur vtrūq; eorum ordine.

Hic tertio determināś de oppoſitione priuatiua quatuor facit. Primo deſcribit quid ſint priuatio & habitus dicens: priuatio & habitus ſunt quæ circa idem, i. in eodem nata ſunt fieri ordine, i. ordinate. Notanda ſunt T.c.17.
hic tria. Primum eſt, ꝙ quamuis priuatio (vt in quinto metaphy. ſcribitur) multis modis dicatur: quos vide ibi ſi placet:

ſi placet: in cōmuni tamen vſu loquentium dupliciter ſumitur:& vno modo dicitur priuatio, negatio alicuius formæ in ſubiecto apto nato habere illam:& hoc modo tenebra dicitur priuatio luminis & ignorantia priuatio ſcientiæ:& ſic priuatio ponitur vnum principium naturalium (in Primo phyſicorum.) Alio modo & ſtrictius dicitur priuatio negatio formæ in ſubiecto apto nato habere vtranq; ordine irregreſsibili: & hoc modo cæcitas dicitur priuatio viſus, & mors priuatio vitæ:& ſic ſumitur in hoc loco ab Ariſto. priuatio, vt patet ex illa particula, ordine:& ex eo quod inferius dicet. ſ. ꝙ a priuatione ad habitum non fit regreſſus. Secundū eſt, ꝙ quāuis Ariſtoteles explicite non dixerit in hac deſcriptione priuationem eſſe negationem, implicite tamen hoc inſinuauit, quoniam impoſsibile eſt duo pure poſitiua fieri circa idem proximum ſuſceptibile ordine. ſ. tali, ad quē ſequatur irregreſsibilitas: poſitiua nanq;, quæ in eodem ſuſceptibili fiunt, contraria ſunt: inter quæ (vt dicetur) trāſmutatio mutua eſt: niſi in aliquo ſubiecto, cui alterū ineſt a natura. Tertium eſt, ꝙ Ariſto. valde obſcure inſinuauit nobis priuationis & habitus naturam, contentus additiōe illius particulæ, ordine. Sed diuus Tho. in Octauo metaphyſicæ, lectione. 4. &. 10. eiuſdem. lectione ſexta. obſcuritatem hanc produxit in lucem dicens, duplex eſſe priuationum genus. Quędam priuatio eſt, quę ita immediate reſpicit ſubiectum, ſicut habitus, cui opponitur, ſicut tenebra & ignorātia &c. & iſtæ nō habent fieri circa idem ordinate: ex eo nanq; ꝙ priuatio immediatum ordinem habet ad ſubiectum, ſicut habitus: non eſt ordo circa generationem eorum: quāuis ſit ordo priuationis inter omnem habitū & eius priuationem. Quædam vero priuatio eſt, quæ non habet immediatum ordinem ad ſubiectum, ſed reſpicit illud mediāte ſuo habitu: vt mors non reſpicit cōmune ſuſceptibile vitæ & mortis, niſi mediante vita. non enim mors fieri poteſt niſi vita præceſſerit: & tales priuationes habent fieri circa idem, circa quod fiunt habitus ordinate:& propter iſtum ordinem (vt infra patebit) eſt in eis irregreſsibilitas. Et quia (vt iam dictum eſt.) Ariſto. deſcribit huiuſmodi priuationem & habitum, ideo appoſuit illam particulam ordine: ita ꝙ habitum & priuationem dixit quæ nata ſunt fieri circa idem ordine immediationis & mediationis. habitus enim natus eſt fieri immediate, priuatio autem mediante habitu.

T.c.66. — Infra eodē cap.8. met. circa text. c.14. ſi. 10. me. circa. t.cō.16.

Eſſentialis eſt hæc priuationis & habitus differentia.

SED occurrit hic ſtatim dubium: quia iſta differentia aſsignata non videtur habere veritatē. aut enim loqueris de priuatione & habitu in ordine ad ſubiectum abſolute, aut in ordine ad generationem eorum in ſubiecto. ſi primo modo, de omni priuatione & habitu verificatur ꝙ ſubiectum non æqualiter reſpicit vtrunq; quoniā ad habitum ordinatur per ſe, ſicut perfectibile ad propriam perfectionem: ad priuationem vero non niſi per accidens: quia. ſ. habitus non eſt perpetuus &c. Si ſecundo modo, tunc falſum eſt quod dicitur, quia ſequeretur ꝙ nullus poſſet eſſe cæcus niſi prius generatus fuiſſet in eo viſus: quod in cæcis a natiuitate falſum apparet. non enim tales cæcantur cum ex vtero exeunt: ſed in materno vtero cæci naſcuntur. Ad hoc dicitur, ꝙ loquitur de priuatione & habitu ſecundo modo. i. ſm ordinem generationis eorum: ita ꝙ dicimus inter priuationem et habitum eſſe ordinem generationis, adeo vt impoſsibile ſit fieri priuationem immediate, ſed neceſſario oporteat eam mediante habitu fieri, ideſt mediante generatione habitus. nec ſeqnitur, ergo omnis cæcus habuit quandoq; viſum, ſed ſequitur, ergo omnis cæcus habuit generationem terminabilem ad viſum: quæ & terminata eſſe niſi impedimentum affuiſſet. Impoſsibile eſt ſiquidem, aliquod eſſe prius cæcum, aut ſurdum, q̃ actio generantis factiua viſus, aut auditus, dum facit impediatur, ita ꝙ ex corruptione generationis viſus cæcitas fit: eſt ergo inter habitum & priuationem ordo generatio-

E nis vel in ſe, vel in ſuis generationibus. & hoc eſt ſimpliciter neceſſarium: ita ꝙ illa priuatio dicitur fieri non niſi mediante habitu: cuius factio factionē habitus præſupponit: immo in ipſius habitus factionis, aut conſeruationis impedimento ſeu corruptione per ſe cōſiſtit. Et quia hoc non cōuenit alijs priuationibus (de quibus diximus Ariſtotelem modo non loqui.) ideo patet aſsignatam differentiam & expoſitionem illius particulæ ordine, optimam eſſe. Exemplariter autem liquet inter priuationem & habitum vniuerſaliter non eſſe talem generationis ordinem. tenebra enim nō fit neceſſario luce prę ſuppoſita, aut eius generationis impedimento: ſed ſola lucentis abſentia a diaphano: ignorantia ſimiliter nobiſcum naſcitur abſq; cuiuſcunq; actionis impeditione, vt patet &c.

Priuari autem tunc dicimus vnumquodq; ſuſceptibilium habitus quando in quo natum
F eſt, ineſſe, vel quod natum eſt habere, nullo modo inſit. Edētulum enim dicimus nō quod non habet dentes, & cęcū, non quod nō habet viſum: ſed quod non habet quando natum eſt habere. quædam enim generatione, neq; dentes, neq; viſum habent, ſed non dicuntur edentula, neq; cæca.

Secundo deſcribit quid ſit priuari dicens: ꝙ priuari eſt ſuſceptibile habitus nullo modo habere illum. vbi tres conditiones requiri dixit ad priuari. Prima eſt, ꝙ illud quod dicitur priuari ſit aptum natum ſuſcipere habitum: propter quod lapis non eſt priuatus viſu. Secunda eſt ꝙ non habeat illum habitum: aliter priuatum non eſſet. Tertia eſt ꝙ nullo modo habeat illum: ideſt ꝙ non habeat illum eo modo, quo natum eſt habere: ſiue iſta modificatio attendatur ſm tempus: vt patet in catulo,
G qui non eſt priuatus viſu ex hoc ꝙ ante nonum diem non videt: quia licet careat eo quod eſt aptus natus habere: non tamen caret illo quando natus eſt habere: ſiue ſm locum: vt patet de aere exiſtente in cauernis, qui nō dicitur priuatus luce. vnde ibi non eſt nox: ſiue ſm partem, vt patet de homine, qui non dicitur priuatus viſu ex eo ꝙ non videt ſm aures, aut partem poſteriorem capitis: ſiue ſm quantitatem, vt patet de hnmine, qui non dicitur aliqualiter cæcus ex eo ꝙ non videt ita acute ſicut aquila:& breuiter ſm quācunq; circunſtantiam attendatur modificatio ſeu determinatio iſta, ſemper verificatur ꝙ priuari non dicitur niſi ſm illam circūſtantiā ſibi deficiat:& quia omnis circūſtantia modificat rem, cuius eſt circūſtantia. ideo cōmuni vocabulo omnes cōprehendens dixit Ariſt. (nullo modo habet) ac ſi dixiſſet. i. non habet: ſm illam circūſtantiam, qua natum eſt habere:& declarauit ſtatim hoc quo ad circunſtantiam temporis, quam importat ly (quando) & declaratio eius
H non eget expoſitiōe: niſi ꝙ nouitijs dicendum eſt, ꝙ per generationes intendit res genitas ſm id quod habent ex generationibus, ſic nanq; generatio catuli eſt ſine viſu, & hominis ſine dentibus. Aduerte hic ꝙ ſi ſenſus prędictus ex Ariſtotelis deſcriptiōe verbaliter ſumi debet, negatio importata in ly nullo, ſupra verbum cadere immediate debet, vt dicatur nullo modo habet. i. nō habet aliquo modo. i. illo modo, quo natum eſt habere &c.

Quæritur autem hic, cur Ariſto. deſcripta priuatione ſeorſum deſcripſerit priuari:& tamen cum deſcripſit relatiue aut contrarie oppoſita, non deſcripſit poſtmodum referri, aut contrariari. vnde diſparitas hæc? Ad hoc dicitur ꝙ diſparitas iſta orta eſt ex ſingulari conditione, quam addit priuari ſupra rem, quæ eſt priuatio: quam non addit referri ſupra relationem, nec contrariū eſſe ſupra rem cōtrariam. In alijs nanq; a priuatione ad hoc ꝙ ſubiectum denominetur tale ſufficit ꝙ res illa habeatur,

beatur, ad hoc enim ꝙ aliquis a paternitate pater dicat͂, ſufficit, ꝙ paternitatem actu habeat. & ſimiliter ad hoc ꝙ aliquid ſit calidum ſufficit, ꝙ habeat caliditatē. In priuatione vero non ſufficit ꝙ habeatur a ſubiecto apto nato res illa quę formaliter eſt priuatio. i. negatio habitus, ſed oportet apponere circunſtantias. ſ. qn̄, vel vbi &c. non enim a negatione viſus res apta nata videre dicitur cæca, niſi apponatur, ꝙ negatio illa habeatur quando debeat haberi habitus. vnde Ariſt. nihil aliud in priuari deſcriptione expreſsit niſi conditionem hanc ſingularē. vt patet in textu.

Priuari vero & habere habitum non eſt habitus, & priuatio. habitus. n. eſt viſus, priuatio vero cæcitas. habere viſum non eſt viſus, nec cæcum eſſe cæcitas. priuatio enim quædam eſt cęcitas, cęcū vero eſſe priuari, non priuatio eſt. Nam ſi idem eſſet cęcitas & cęcum eſſe, vtraq; de eodē p̄dicarent͂, nūc vero minime, ſed cęcus dicitur homo, cęcitas vero nullo modo dicit͂.

Tertio oſtendit non eſſe idem, ſed inter ſe diſtingui hęc duo quę deſcripſit. ſ. priuationē & priuari. & ſimiliter habitum & habere habitum, & adducit rationem talem ad hoc, cæcum eſſe non eſt cæcitas, & ſimiliter habere viſum non eſt viſus. ergo priuari non eſt priuatio; & habere habitum non eſt habitus. declarat conſequentiam ex terminis, quia conſtat ꝙ cæcum eſſe eſt priuari, & cæcitas priuatio. & ſimiliter viſus eſt habitus, & habere viſum eſt habere habitum. Antecedens vero, p̄bat ſic, ſi cæcum eſſe eſſet idem quod cęcitas, prædicarentur de eodem, ſed non prædicantur de eodem, quia eſſe cæcum prædicatur de homine, cæcitas aūt nō. ergo a deſtructione conſequentis ſequitur ꝙ cæcum eſſe non ſit cæcitas, quod eſt oppoſitum antecedentis. & ratio adeo clare in litera patet, vt non ſit opus applicatione.

Dubium tamen circa hoc occurrit tale, aut Ariſt. intendit concludere ꝙ priuari, & priuatio diſtinguuntur ſicut denominatiuum & denominans, aut ita ꝙ vnum non ſit ſm rem omnino idem quod alterum, eo modo, quo inter entia rationis poteſt dici diſtinctio ſm rem, i. ꝙ vnum non eſt aliud. ſi primum intendit, ſuperflua videtur ſollicitudo iſta: iam enim in Antepraedicamentis declarauerat, quomodo denominatiua differant ab his, a quibus dicuntur. Si vero ſecundum intendit, fallacia conſequentis in proceſſu eius eſt, procedit enim ex hac maxima, quæcunq; ſunt idem prædicantur de eodem, in virtute nanq; huius categoricæ, tenet illa ſua conditionalis, ſi cæcitas & cæcum eſſe eſſent idem prædicarentur de eodem, conſtat autem ꝙ ex illa maxima non poteſt concludi determinare talis vel talis diſtinctio, ſed aliqua diſtinctio, quæ poteſt etiā eſſe diſtinctio ſm modum ſignificandi tantum, varietas nanq; modi ſignificandi ſufficit ad hoc ꝙ aliquid prædicetur de aliquo & non prædicetur de eodem, vt patet de albedine & albo. album enim de ſorte prædicatur, albedo autem non, & vt dictum fuit ſolo caſu differunt. Ad hoc dicitur, ꝙ Ariſtoteles intendit concludere priuationem & priuari, nō eſſe oīno idem ſm rem, ideſt rem ſignificatam per priuari, non eſſe oīno idē cum re ſignificata per priuationem. vnde non diſtinguit inter cæcum & cæcitatem. diſtinctio ſiquidem iſta ex denominatiuorum ratione ſufficienter nota eſt, ſed diſtinguit inter cæcum eſſe & cæcitatem, & ſimiliter non diſtinguit viſum a vidente, ſed viſum a videntem eſſe, vt expreſſe patet in textu. Conſtat autem ꝙ licet albedo & album differant ſolo caſu, albedo tamen & album differunt ſm rem, eſſe nanq; album non eſt ipſa albedo, licet ipſam exigat, ita in propoſito eſſe cæcū aliud a cæcitate eſt, & habere viſum aliud a viſu eſt. Nec eſt in proceſſu Ariſto. ſane intellecto vitium, quoniam etſi ex illa maxima ſic vniuerſaliter ſumpta non poſſit iſta ſpecialis diſtinctio concludi, ex ipſa tamen de ſignificatis rebus intellecta, ſecluſis modis cōcipiendi & ſignificandi euidenter concluditur, aliqualibus ſm rem ſignificatam diſtinctio. Si enim aliqua duo ſecluſis modis concipiendi &c. non prædicantur de eodem, oportet illa non eſſe omnino idem ante omnē modum concipiendi & ſignificandi. ſic autem ſe habent cæcum eſſe & cæcitas. eſſe nanq; cæcum de homine prædicatur, cæcitas non, quia res illa, quæ eſt cęcitas, aliud qd eſt ab eſſe cæcum, ſeu habere cæcitatem. ſic ergo Ariſtotelis conditionalis ex parte rei ſignificatę intelligenda eſt, & ſimiliter illa propoſitio in propoſito, quæ eſt eius fundamentum. ſic autem accipiendo intentum abſq; fallacia concluditur, vt ex dictis patet &c.

[margin: … diffini- … terna.]

Oppoſita vero etiam hæc vidētur eſſe, ideſt priuari & habitum habere, tanquam priuatio & habitus. modus enim oppoſitiōis idem eſt. nam ſicut cæcitas viſui oppoſita eſt, ſic cæcum eſſe & viſum habere, opponuntur.

Quarto dicit, ꝙ quāuis priuari & habere habitum nō ſint idem cum priuatione & habitu, eadem tamen ſpecie oppoſitionis opponuntur. ſicut enim cæcitas priuatiue opponitur viſui, ſic cæcum eſſe priuatiue opponit͂ ei quod eſt habere viſum &c.

Non eſt autem neq; id, quod ſub affirmatione & negatione eſt, affirmatio & negatio. affirmatio nanq; eſt oratio affirmatiua, & negatio oratio negatiua. quod vero ſub affirmatione & negatione eſt, nulla eſt oratio. dicuntur autē hæc eſſe oppoſita adinuicem, tanquam affirmatio & negatio. nam & in his modus oppoſitionis eſt idem. Sicut enim affirmatio ad negationem opponitur, vt qui ſedet ei, qui non ſedet, ſic & res, quæ ſub vtroq; eſt, opponitur, ſcilicet ſedere aliquem ad non ſedere.

Hic quarto determinat de oppoſitione contradictoria, omiſſa deſcriptione eorum. quia affirmatio & negatio in notitia omnium ſunt, tali ꝙ ſat ſit ad contradictorie oppoſita recipienda. vnde duo de contradictorie oppoſitis tradit. Primum eſt diſtinctio eorum. Secundum eſt, ꝙ cum diſtinctione iſta vnitas manet oppoſitionis.

Quo ad primum dicit, in oppoſitis cōtradictorie eſſe duo ex parte cuiuſq; extremi, ex parte ſiquidem affirmationis eſt affirmatio ipſa, & id, quod ſub affirmatione iacet, ſicut ſignatum in ſigno. ex parte quoq; negationis ſunt duo. ſ. negatio ipſa, & id quod ſub negatione iacet, ſimiliter ſicut ſignatum in ſigno. verbi gratia, in iſtis cōtradictorie oppoſitis ſortes ſedet, ſortes non ſedet, non ſolum ſunt orationes ipſæ affirmatiua. ſ. & negatiua, ſed ſunt earum vltimo ſignificata. ſ. ſortem ſedere & ſortē non ſedere. Sciendum eſt hic antequam vltra progrediamur, ꝙ nomine affirmationis & ſimiliter negationis, non intelligitur affirmatio ſcripta, vel vocalis, ſed affirmatio ſm quodcūq; eſſe ſiue in ſcripto, ſiue in voce, ſiue in mente. nomine autem eius, quod ſub affirmatione vel negatione iacet, intelligitur res extra coniuncta tali diſpoſitiom, vel ſine illa, puta ſortes habens ſeſſionem vel ſine ſeſſione. Cum ergo in oppoſitis contradictorie ſit conſiderare ex parte cuiuſq; extremi duo, p̄bat Ariſt. talia non eſſe idem tali ratione, affirmatio eſt oratio affirmatiua, & ſimiliter negatio eſt oratio negatiua, ea, quæ ſub affirmatione & negatione iacent, non ſunt orationes, ergo id quod iacet ſub affirmatione non eſt affirmatio, neq; id quod iacet ſub negatione eſt negatio. Cap. 4. in fine. Aduerte hic primo, ꝙ dictum Ariſt. ſ. affirmatio eſt oratio affirmatiua, & negatio eſt oratio negatiua, non eſt vt diffinitio accipiendum, rudis nanq; diffinitio

eſſet

eſſet affirmationis per affirmatiuum, & negationis per
negatiuum, ſed accipiendum tanquam ſimpliciter ve-
rum, ſicut ſi dicerem, ꝙ homo eſt animal humanum. nõ
enim fuit ſibi curæ hoc in loco res hæc, quia propoſito
ſuo ſufficit quòd tam affirmatio q̃ negatio ſit oratio, ſeu
enunciatio quæ eſt earum genus. in hoc enim ſtat vis
rationis ſuę. ex hoc nanqꝫ ꝙ affirmatio eſt oratio, & id,
quod ſub affirmatione iacet, non eſt oratio, concludit,
ergo id quod ſub affirmatione iacet non eſt affirmatio.
(In primo autem libro perihermenias) ſubtiliter diffini-
uit affirmationem & negationem, vt patet ibi. Ad-
uerte ſecundo ꝙ quia omnis complexio verbalis, in qua
conſiſtit tam affirmatio q̃ negatio, fit per actum animæ,
res extra, quæ per affirmationem, aut negationem ſigni
ficatur complexa eſſe non poteſt, eo ꝙ actus intellectus
nihil ponit in re cognita, ac per hoc non poteſt eſſe ora-
tio affirmatiua aut negatiua, ſed eſt res habẽs ſibi cõiun-
ctum illud, quod de ea affirmatur, vel non habens illud
ſibi coniunctum. ſortes enim habens albedinem, aut ca-
rens albedine non eſt complexum quid, ſeu oratio, ſed
res coniuncta ſecundum rem alteri rei, aut coniuncta.
Vtrunqꝫ igitur aſſumptorum ab Ariſtotele verum eſt.
ſequitur ergo in affirmatione & negatione, quę contra-
dictorie oppoſita dicuntur, alia quædam duo latere, dé
quibus ſubdit conſequenter quomodo opponantur di-
cens, ꝙ concedendum eſt ea, quæ ſub affirmatione &
negatione iacent, quãuis affirmatio & negatio non ſint,
oppoſita eſſe ſicut affirmatio & negatio opponuntur. i.
opponi contradictorie. non enim contradictorie oppo-
nuntur ſolæ orationes, puta ſortes ſedet, ſortes non ſe-
det, ſed earum fundamenta in re, ſ. ſedere, non ſedere.
Ex hoc loco ſumitur ꝙ duplicia ſunt contradictoria. ſ.
complexa & incomplexa, complexa ſunt affirmatio &
negatio, incomplexa vero ea, quæ ſub affirmatione &
negatione iacent. i. earũ fundamenta extra animã &c.

Cõtradictoriorũ duo gña ſunt cõplexorũ, & incõplexorum.

Quòd autem priuatio & habitus non ſic op
ponũtur vt ad aliquid, manifeſtũ eſt. neqꝫ enim
hoc ipſum quod eſt oppoſiti. viſus enim non
eſt cæcitatis viſus, nec alio vllo modo ad ipſum
dicitur. ſimiliter autem neqꝫ cæcitas dicitur vi-
ſionis cæcitas, ſed priuatio quidem viſionis cæ
citas dicitur, cæcitas vero viſionis non dicitur.
Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia di-
cuntur. quare & cæcitas ſi eſſet eorum, quæ ad
aliquid ſunt, vtique & conuerteretur ad illud
ad quod dicitur, ſed non conuertitur, neque
enim viſus dicitur cęcitatis viſus.

Hæc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua
cõparaturus declaratas oppoſitiones inter ſe, ſicqꝫ oſten
dere inteudens, ꝙ non coincidunt, ſed ſeparata eſt vna-
quæqꝫ oppoſitionum dictarum ab altera, tria facit. Pri-
mo priuatiuam oppoſitionem ſeparat a relatiua. Secũ-
do ſeparat eandem a contraria. ibi (Quoniam autem
neqꝫ vt contraria. (Tertio ſeparat oppoſitionem contra
dictoriam a cæteris. ibi (Quæcunqꝫ vero tanquam affir
matio. Aduertendum eſt hic, ꝙ quia ſuperius Ariſt.
contrariam oppoſitionem a relatiua ſeparauit, ideo nũc
earum diſtinctiones non meminit, ſed ad priuatiuæ dif-
ferentiam ab vtraqꝫ earum ſe ſtatim tranſtulit diſtin-
guendam: & vt inchoatum ordinem, quo diſtinguendo
poſteriorem oppoſitionem a priori procedit obſerua-
ret, non ſeparat priuatam a contradictoria, ſicut nec cõ-
trariam a priuatiua, nec relatiuã a contraria diſtinxit,
ſed econuerſo, quia contraria, quæ poſt relatiuam poſi-
ta eſt, a relatiua ſeparauerat, ſubſequenter nunc priua-
tiuam a relatiua & contraria diſtinguit, & ſic conſequẽ-
ter contradictoriam ab omnibus antepoſitis ſeparabit,
nec propter hoc neceſſe doctrinæ aliquid ademptũ eſt,

E ſed ordinatę breuitati conſultum, mutuę ſiquidem ſunt
differentiæ, quibus ſeparantur & ſimul declarant, quo-
niam ex parte vtriuſqꝫ extremi differentes conditiones
afferuntur, vt in proceſſu patebit. Ponit ergo primo
talem concluſionem. Oppoſita priuatiue non oppo-
nuntur relatiue & probat eam dupliciter. Primo ſic, re-
latiue oppoſitorum vtrunqꝫ hoc ipſum quod eſt ſui op-
poſiti eſt, ſecũdum habitudinem caſus genitiui vel quo-
modolibet aliter, priuatiue oppoſitorum neutrum alte-
rius eſt, aut quomodolibet aliter ad alterũ dicitur. ergo
priuatiue oppoſita vt ſic, non opponuntur relatiue. De-
claratur minor exemplariter, viſus enim non dicitur cę
citatis viſus, nec cęcitas viſus cæcitas, licet dicatur viſus
priuatio. ſicut ſuperius dictum eſt, ꝙ calidum non dici-
tur frigidi calidum, licet dicatur frigidi contrarium. Se-
cundo ſic, omnia relatiue oppoſita dicuntur reciproca-
ra. i. ad conuertentiam, priuatiue oppoſita non dicun-
tur reciprocata: ergo. declaratur minor. quia viſus non
F dicitur cæcitas viſus, quod tamen eſſet neceſſarium, ſi
cæcitas diceretur relatiue ad viſum. oportet enim vt aſ-
ſumptum eſt, omnia correlatiua ad cõuertentiam dici.
Notandum eſt hic, ꝙ iſta ſecunda ratio non ſolum ad
ducta eſt propter principale intentum, ſed ad excluden
dam apparentiam, quę in fine primæ rationis remanſit,
quando dictum eſt, ꝙ cæcitas non dicitur viſus cæcitas,
ſed viſus priuatio, minus ſiquidem clare dimiſſum vide
batur quomodo cæcitas non eſſet viſus cæcitas, cum cõ
ſonans videatur prima facie ſermo dicẽs, cæcitatem eſſe
viſus cæcitatem, excluſa eſt autem apparentia hæc ſuffi
cienter ex ſecunda ratione, vt patet &c.

Quòd autem neque vt contraria opponun-
tur ea, quæ ſecundum priuationem & habitũ
dicũtur, ex his manifeſtum eſt. Quorum enim
contrariorum nihil eſt medium, neceſſe eſt in
G quibus nata ſunt fieri, aut de quibus prædican-
tur alterum ipſorum ineſſe ſemper, eorũ enim
nihil erat medium. quorum alterum neceſſa-
rium erat ineſſe ſuſceptibili, vt languorem &
ſanitatem, & impari atque pari. quorum vero
aliquid eſt medium, nunquã neceſſe eſt omni
ineſſe alterum. neque enim neceſſe eſt omne
ſuſceptibile candidum, vel nigrum eſſe, neque
frigidum neque calidum, horum enim mediũ
aliquid nihil prohibet eſſe. eorum autem erat
aliquid medium, quorum non erat neceſſariũ
alterum ineſſe ſuſceptibili, præter illa ſubiecta,
quibus naturaliter vnum ineſt, vt igni calidũ
eſſe, & niui candidum. In his enim determina-
te neceſſarium eſt alterum ineſſe, & non vtrũ-
H uis contingit. non enim poſſibile eſt ignem fri-
gidum eſſe, neque niuem nigram. quare omni
quidem ſuſceptibili non eſt neceſſarium alterũ
eorum ineſſe, ſed ſolis, quibus natura vnum
ineſt, in his determinate vnum, non vtrũuis
contingit. In priuatione vero & habitu nihil
horum, quæ dicta ſunt, verum eſt. neque enim
ſemper ſuſceptibili neceſſarium eſt alterum in-
eſſe eorum. quod enim nondum natum eſt ha-
bere viſum, neque cæcum, neque viſum ha-
bens dicitur. ideoqꝫ nõ erunt hæc talium con-
trariorum, quorum nihil eſt medium. Sed neqꝫ
vt ea, quorum eſt medium. neceſſarium enim
eſt omni

eſt omni ſuſceptibili alterum iſtorum ineſſe, quando.n.iam natum fuerit habere viſionem, aut cæcum, aut habẽs viſionem dicetur, & horum non determinate alterum, ſed vtrumuis contingit. In cõtrarijs autem, quibus medium eſt, nunquam neceſſarium fuit omni ſuſceptibili alterum ineſſe, ſed quibuſdam, & his determinate, vnum. Vnde palam eſt quòd ſecũdum neutrum modum tanquam contraria oppoſita ſunt hæc, quæ ſecundum priuationem & habitum opponuntur.

Hic iam ſeparat priuatiuam oppoſitionem a contraria, ponendo ſimiliter vnicam concluſionem, ſcilicet priuatiue oppoſita non opponunt̃ contrarie probando eam dupliciter, & quoniam prima rario intendit oſtendere priuatiue oppoſita diſtingui ſigillatim a ſingulis B modis contrariorum, ideo circa eam ſic proceditur. Primo replicat diuiſionem contrariorum ſubtilius declarando eorum conditiones, ex quibus intendit concludere intentum. Contrariorum ergo inquit quædam ſunt immediata, & hæc ſuperius diximus eſſe ea, quorum neceſſe eſt alterum ineſſe eorum ſuſceptibili, modo autem declarando dicimus, ꝙ ſunt ea, quorum alterum neceſſe eſt ineſſe eorum ſuſceptibili omni, & ſemper quidem numerus & omni tempore oportet quod ſit par, aut impar. Quædam vero ſunt mediata, & hæc diximus eſſe ea, quorum non eſt neceſſe alterum eorum ineſſe, modo autem dicimus, quòd ſunt ea, quorum non eſt neceſſarium alterum eorum ineſſe omni eorum ſuſceptibili, quocunq; tempore, & ſi alicui ſuſceptibili alterum neceſſario ineſt, non contingit vtrunque illi ineſſe, non enim eſt neceſſe omne corpus eſſe calidum, aut frigidum, neq; nunc neque in futurum, & illud corpus, quod neceſſario eſt cali- C dum, ex cuius natura ſcilicet neceſſario fluit in eo caliditas, non poteſt effici de calido frigidum, ſed vnum contrariorum determinate ſuſcipere poteſt, vt patet de igne, qui quoniam neceſſario eſt calidus non poteſt fieri frigidus. Habemus ergo tres conditiones contrariorum, quarum prima pertinens ad immediata, eſt, ꝙ neceſſe eſt alterum eorum ineſſe eorum ſuſceptibili omni & ſemper. Secunda pertinens ad contraria mediata reſpectu omnium ſuſceptibilium eorum eſt, ꝙ nunquam omni ſuſceptibili eorum neceſſe eſt alterum eorũ eſſe. Tertia pertinens etiam ad contraria mediata, ſed reſpectu ſubiectorum quibus naturaliter inſunt, eſt, quod talibus ſubiectis neceſſe eſt alterum determinate ineſſe, ideſt non hoc, vel illud, ſed hoc, puta calorem, aut albedinem. Deinde oſtendit oppoſitas conditiones inueniri in priuatiue oppoſitis dicens. (In priuatione autem &c.) vnde per oppoſitum ad illas tres conditiones ponit tres conditio- D nes relatiue oppoſitorum. Prima eſt, ꝙ non ſemper omne ſuſceptibile eorum habet alterum eorum, vt patet de catulo ante nonum diem, qui cum viſus & cæcitatis ſuſceptibilis ſit, non dicitur pro tunc cæcus, aut videns, & per hoc patet differentia contrarijs immediatis. Secunda eſt ꝙ omni ſuſceptibili eorum neceſſe eſt alterum eorum ineſſe, quamuis non ſemper vt dictum eſt. neceſſe eſt enim omnem catulum quandoq; fore videntem, vel cæcum: & per hoc patet differentia a contrarijs mediatis reſpectu omnium ſubiectorum eorũ. Tertia eſt quod nulli ineſſe eſt ineſſe alterum eorũ determinate, ſed omne ſuſceptiuum vnius eſt ſuſceptiuum alterius, omne enim, quod poteſt vide- A re, poteſt cæcari, & per hoc patet differentia a contrarijs mediatis reſpectu ſubiectorum quibus naturaliter inſunt. Demum concludit. (Vnde palã eſt &c.) Eſt autem adeo clare contexta ratio hæc ab Ariſtot. vt non ſit opus applicatione dictorum ad textum, id tamen recolendum eſt quòd vis rationis conſiſtit in hoc, contrarie oppoſita habent iſtas tres conditiones ſcilicet & cætera priuatiue oppoſita non habent illas, ſed earum oppoſitas. ergo priuatiue oppoſita non ſunt contraria.

Contrariorũ tres conditiones.

CIRCA tertiam conditionem contrariorum aduertecum dicitur alterum contrarium ineſſe alicui naturaliter, dupl̃r poteſt intelligi. Vno modo vt naturale dicitur a natura, quæ eſt principium paſſiuũ, & ſic non intelligitur, quoniam manifeſte falſum eſt neceſſario ineſſe illi tale contrarium, mutatio enim naturalis de contrario in contrarium in ſubiecto naturaliter ſuſceptiuo vtriuſque fit. Alio modo vt naturale dicitur a B natura, vt eſt principium quaſi actiuum eo modo, quo ſubiecti naturam paſſio ſequitur. & ſic ſumitur hic naturaliter ſeu a natura ineſſe contrarium alicui ſubiecto, & ſic verificatur ꝙ neceſſe eſt illud contrarium determinate ineſſe tali ſubiecto ſemper. eo ꝙ ſemper comitatur naturam eius, vt naturalis proprietas eius, vt grauitas corpus graue &c.

Cõtrarium naturaliter alicui ineſſe quid ſit.

CIRCA Exempla adducta ad eiuſdem conditionis declarationem, dubitatio non parua eſſet ſi exempla eſſent ponderanda: vnde quia & exempla ſunt & phyſicam trahunt quæſtionem a præſenti negocio extraneam, ideo exemplorum more ſuſcipiantur. Quod & vbiq; etiam in noſtris exemplis obſeruandum ducimus etiam ſi vera ſint &c.

CIRCA ſecundam conditionem priuatiue oppoſitorum ſcilicet ꝙ omni eorum ſuſceptibili alterum quãdoq; neceſſe eſt ineſſe notato, ꝙ intelligitur phyſico mo- C re, ſcilicet niſi tempore ſit ſuſpenſum. neceſſe eſt nanq; catulum omnem videntem, vel cæcum fore, niſi ante nonum diem moriatur, hoc autem non erat in contrarijs mediatis, quia quantumcunq; aliquid colorabile duret, non eſt neceſſe id quandoq; fieri album, aut nigrum &c.

Amplius in contrarijs quidem cum ſit ſuſceptibile poſſibile eſt adinuicem fieri mutationem, niſi alterum alteri naturaliter inſit, vt igni calidũ eſſe. nãq; poſſibile eſt, quod ſanũ eſt languere, & candidũ nigrum fieri: & ex ſtudioſo prauum, & ex prauo ſtudioſum poſſibile eſt fieri. prauus enim ad meliores exercitationes deductus, doctrinam (& ſi ad modicum aliquid proficiat vt melior ſit.) ſi certe ſemp̃ q̃uis D modicum incrementum ſumpſerit, palam eſt, quòd aut perfecte mutabitur, aut ſatis multum incrementum ſumet. Semper enim bene mobilior ad virtutem fit, etiam quodcunq; incrementum ſumpſerit a principio. ex hoc etiam veriſimile eſt plenius ſumere incrementum, & hoc dum ſemp̃ fit, perfecte in contrariũ habitum reſtituetur: niſi forte tempore prohibeat. Verum in priuatione & habitu impoſſibile eſt mutationẽ adinuicem fieri. ex habitu enim in priuationem fit mutatio, a priuatione vero

in habitum impoſſibile eſt. neq; enim cæcus factus aliquis rurſus vidit, neque cum fuerit caluus, rurſus cõptus eſt factus, neq; cum fuerit edentulus dentes ei iterum orti ſunt.

Hæc ſecunda ratio ad eandem concluſionem, & eſt talis, inter contraria poteſt eſſe mutua tranſmutatio ſtante eodem ſuſceptibili, niſi alterum inſit naturaliter: inter priuatiue oppoſita non poteſt eſſe mutua tranſmutatio, ſtante eodem ſuſceptibili, ergo priuatiue oppoſita non ſunt contraria. Maior exemplis multis manifeſtatur, & in contrarijs circa corpus, & in contrarijs circa animam, vitium ſcilicet & virtutem, & eſt ſermo eius valde clarus. Minor quoque manifeſtatur exemplis prædeclarando ex quo extremo mutatio incipere non poteſt, ſcilicet ex priuatione, quamuis enim ex habitu mutari quis poſſit in priuationem, non tamen econuerſo ex priuatione ad habitum &c.

F Ex hoc loco habes duas propoſitiones notabiles. ſ. q contraria nata ſunt fieri circa idem: niſi alterum inſit a natura, & q de priuatione ad habitum non eſt regreſſus. & prima quidem propoſitio declarata iam eſt.

In eo. cap.

Secunda autem (ſi terminorum declaratio recolatur) adeo patet, vt inſtantiæ de tenebra & lumine & ſimilibus ceſſent, non enim eſt ſermo iſte de omni priuatione & habitu communiter, ſed ſtricte ſumimus priuationem & habitum (vt ſuperius declarauimus) ſcilicet pro priuatione & habitu ordinem generationis inter ſe habentibus. Nec eſt ſuperficietenus attendendum, q dixit exiſtente ſuſceptibili, ſine nanq; hac clauſula ruit ſecunda hæc propoſitio, quoniam de priuatione ad habitum poteſt fieri regreſſus, redeundo rurſus ad primam ſeu remotam materiam, vt habetur ex octauo metaphyſicæ. tex. com. 14. non autem exiſtente ſuſceptibili: non enim fieri poteſt ex mortuo immediate viuum ideſt q cadauer illud manendo mutetur in viuum, hoc autem eſt regredi exiſtente ſuſceptibili,

T. c. 14.

G quamuis poſſit ex mortuo multis medijs tranſmutationibus fieri viuum. puta ſi corpus illud mortuum comedatur, digeratur, conuertatur in ſemen aut menſtrua & organiçetur &c. hoc autem eſt regredi redeundo in primam materiam, & quia in tali regreſſu non manet illudmet ſuſceptibile, quod prius habuit vitam, ſed corrumpitur neceſſario per tot tranſmutationes, ideo dixit de priuatione ab habitum non eſſe regreſſum exiſtente ſuſceptibili. Nec vageris quærendo in textu hanc particulã in ſubſumptione aut declaratione minoris rationis factæ, quoniam ibi non eſt, ſed in maiore appoſitam, ſubintelligendam in minore reliquit, vt nos formauimus, & ex his vt. S. Tho. vbi ſupra dicit, apparet cauſa quare de priuatione ad habitum non poteſt eſſe naturaliter regreſſus exiſtente ſuſceptibili. eſt enim cauſa huius irregreſſibilitatis, naturalis ordo talium generationum, variatio cuius aut prætentio non ſubeſt poteſtati cauſarum naturalium. oportet enim, ſi naturalia agentia debent producere ex tali materia, puta cadauer viuum, q per multas generationes ordinate procedatur, ita q ex priore in poſteriorem fit immediate mutatio & non econuerſo, vt patet de pane, ex quo fit ſanguis, & non econuerſo, & ex ſanguine lac & non econuerſo, & ſimiliter ex vino fit acetum, & non econuerſo, & in propoſito ex comeſtis carnibus mortuis fit ſanguis embrio animal &c. tandem ex viuo fit mortuum: & nunquam econuerſo, in immediate prius mutatio immediate fieri poteſt ex poſteriore. ex naturali igitur ordine generationum habitus & priuationis fit, vt ex habitu poſſit mutatio in priuationem fieri, & ex priuatione regredi non poſſit

8. met. & 10.

A priuatione ad habitũ non eſt regreſſus.

H

E ſtante ſuſceptibili, licet (vt dictum eſt) redeundo ad primum regredi poſſit &c.

Quæcunq; vero tanquam affirmatio & negatio oppoſita ſunt, palam eſt quòd nullo prædictorum modo oppoſita ſunt. In ſolis enim iſtis neceſſarium eſt ſemper aliud quidem eorum verum, aliud autem falſum eſſe. neq; enim in contrarijs neceſſarium eſt ſemper alterum verum eſſe, alterum vero falſum, neq; in his, quæ ſunt ad aliquid, neque in habitu & priuatione. vt ſanitas & languor contraria ſunt & neutrum neque verum, neque falſum eſt. ſimiliter autem & duplum & dimidium tanquam relatiua oppoſita ſunt, & non eſt eorum neutrum, neque verum, neque falſum. ſed neque

F ea, quæ ſecundum priuationem & habitum dicuntur, ſicut viſio & cæcitas. Omnino autem eorum, quæ ſecundum complexionem nullam dicuntur, nihil neque verum, neq; falſum eſt. omnia autem, quæ dicta ſunt, ſine complexione dicuntur. Sed maxime videbitur hoc tale contingere in his, quæ ſecundum complexionem contraria dicuntur. ſanum nanq; eſſe Socratem ad languere Socratem contrarium eſt. Sed neq; in his alterum ſemper verum, alterum aũt falſum eſſe contingit. Cum enim Socrates ſit, erit illud quidem verum, illud vero falſum, cum vero non ſit, ambo falſa ſunt. neq; enim languere, neq; ſanum eſſe verum eſt, cũ

G non ſit ipſe Socrates omnino. In priuatione vero & habitu cum non ſit, neutrum verum eſt, cum vero ſit non erit alterum verum, alterum autem falſum. habere nanq; viſum Socratem ad id, quod eſt Socratem cæcum eſſe, oppoſitum eſt, ſicut priuatio & habitus. & cum ſit, neceſſarium non eſt alterum verum, vel falſum eſſe. cum enim nõdum ſit natus habere, vtraq; falſa ſunt: & viſum eum habere, & cæcum eſſe. In affirmatione vero & negatione ſemper ſiue ſit, ſiue non ſit, aliud quidem verum erit, aliud vero falſum, languere nanq; Socratem & non languere Socratem, cũ ipſe ſit, palam eſt quia alterum eorum verum, alterum vero falſum

H eſt, & cum nõ ſit ſimiliter. languere enim cum non ſit, falſum eſt, nõ languere autem verum. Quare in his ſolis proprium erit ſemper alterum eorum verum, alterum falſum eſſe, quæcunq; tanquam affirmatio, & negatio oppoſita ſunt.

Hic ſeparaturus oppoſitionem contradictoriam ab alijs, vnica hoc facit ratione, quæ talis eſt. Contradictorie oppoſitorum neceſſarium eſt ſemper alterum eſſe verum, & alterum falſum, contrarie relatiue & priuatiue oppoſitorum non eſt neceſſarium ſemper alterum eſſe verum, & alterum falſum, ergo contradictorie oppoſita,

oppoſita, affirmatio ſcilicet & negatio nec relatiue nec contrarie nec priuatiue oppoſita ſunt. Maiorem ſtatim ponit tanquam primum principium, idem enim importat quod illud principium, de quolibet eſt affirmatio vel negatio vera vel falſa, & de nullo ambo ſimul. Minorem vero diffuſe ſubiungit tali ordine, primo ipſam ſubſumit, & præſupponit tacite talem aliorum oppoſitorum diſtinctionem ſcilicet ꝙ poſſunt accipi incomplexe & complexe, & ſubdit inductionem declarantem minorem loquendo de contrarijs & relatiue & priuatiue oppoſitis incomplexe, vt patet. Deinde dicẽs (Omnino autem) &c. probat eandem minorem ſic limitatam tali ratione, nullum incomplexum eſt verum aut falſum, omnia huiuſmodi oppoſita ſunt incomplexa, ergo nullum eorum eſt verum aut falſum. Poſt hęc declarat minorem loquendo de oppoſitis illis complexe cum dicit (Sed maxime &c.) & primo in contrarie oppoſitis, puta Socratem eſſe ſanum, & Socratem eſſe infirmum, & intendit, ꝙ licet in iſtis ſit verum aut falſum, & quandoq; neceſſario vnum ſit verum & alterum falſum, non tamen ſemper, quia ſubiecto non exiſtente ambo falſa ſunt. deinde in priuatiue oppoſitis, puta ſortem eſſe videntem & ſortem eſſe cæcum, & intendit ſimiliter ꝙ licet in iſtis ſit verum aut falſum, & quandoq; neceſſe ſit alterum eſſe verum & alterum falſum, non tamen ſemper, quia & ſubiecto non exiſtente, & ſubiecto exiſtente pro aliquo tempore, ambo falſa ſunt. Quod in contradictorie oppoſitis impoſſibile eſt inuenire, ſiue enim ſortes ſit, ſiue non, oportet alterum eſſe verum & alterū falſum, & ſic patet tota ratio, quæ ex ſe clara eſt in textu. Ex qua correlarie concludit, ꝙ propriū eſt contradictoriorum neceſſario ſemper alterū eſſe verum, & alterum falſum &c.

De contrarijs.

Contrarium autem bono quidem ex neceſſitate malum eſt hoc autem palam eſt per ſingulorum inductionem. vt ſanitati languor, & iuſtitiæ iniuſtitia, & fortitudini timiditas, ſimiliter autem & in alijs. Malo autem aliquando bonum quidem eſt contrarium, aliquando autem malum. egeſtati enim, cum ſit malum, ſuperabundantia contraria eſt, cum etiam ipſa ſit malū, ſed in paucis hoc tale quilibet inſpiciet. in pluribus vero ſemper malo bonum contrarium eſt.

Hæc eſt quarta pars principalis huius capituli, in qua rediens ad contrariorum naturam magis dilucidandam quinque facit, iuxta quinque conditiones, quas eis attribuit, quæ ſuis patebunt locis. Prima conditio, a qua incipit eſt, ꝙ bono contrarium eſt neceſſario malum, ſed non econuerſo, malo enim & bonum & malum contingit contrariari. Aduertenda ſunt hic diligenter duo. Primo quid nominis terminorum. Secundo ſenſus proprietatis aſſignatæ, ex horum enim minus perſpicaci intuitu, male intellectus videtur, & dubijs circundatus textus iſte, cum tamen vt clare patebit, nulla ambiguitas remaneat his intellectis. Bonum dupliciter ſumi poteſt ſcilicet materialiter & formaliter. ſumendo materialiter idem eſt dicere bonum & ens, ſumendo formaliter multum differt, quoniam addit rationem appetibilis, hic ſumitur bonum formaliter (quoniam philoſophi conſuetudo eſt formaliter loqui.) Rurſus bonum formaliter dupliciter ſumi poteſt ſcilicet pręciſe, & ſecundum totam ſuam formalem latitudinem, ſumere bonum formaliter præciſe eſt ſumere bonum ſub ratione bonitatis in communi, præcidendo omnem ſpecialem bonitatis rationem, loqui autem de bono formaliter ſecundum totam ſuam formalem latitudinem,

A eſt loqui de ipſo vt extenditur ad per ſe boni inquãtum boni differentias, hic eſt ſermo de bono formaliter vt comprehendit in ſe ſuam formalem latitudinem. Nec hoc nouum videatur aut abſonum, quoniam vt ex Septimo metaphyſicę habetur, pedale nedum ſumitur formaliter pro præciſa ratione pedalitatis, ſed pro per ſe differentijs pedalis, quoniam, vt ibi dicitur, omnis pedalis differentia pedalitas quædam eſt, & ſimiliter in propoſito omnis per ſe differentia boni formaliter ſumpti, bonitas quædam eſt. ac per hoc ſub bono formaliter ſumpto comprehenditur. eſt autem latitudo formalis boni, quæ fit per illam diuiſionem boni, qua diuiditur in honeſtum, & delectabile, & vtile, hæc enim eſt formalis boni diuiſio (vt ſancto Tho. in prima parte. quæſtione quinta articulo vltimo placet) ſicut latitudo entis materialis eſt, quæ attenditur penes diuiſionem eius in decem prædicamenta, quoniam hæc diuiſio conuenit ſibi vt eſt idem quod ens, vt ibidem a Sancto Tho. habetur. B Malum quoq; ſumitur formaliter, & non pręciſe, ſed pro tota latitudine ſua formali, quæ attenditur penes diuiſionem mali in oppoſita prædictorū, inhoneſtum ſcilicet inutile & indelectabile, contrarie ſumpta non negatiue. Senſus vero proprietatis aſſignatæ eſt, omne cõtrarium bono eſt malum. non omne autem contrarium malo eſt bonum, ſed quandoq; bonum, quandoq; malum. Ex hoc autem ſenſu patet nec haberi ꝙ bono inquantum bonum ſit aliquod contrarium, nec ꝙ omni bono ſit aliquid contrarium, nec ꝙ malo inquantum malum, nec ꝙ omni malo aliquid contrarietur, ſed tantum habetur, quòd ſi bono cuiq; inquantum bonum eſt, aliquid contrarietur, illud oportet eſſe de genere malorum, ſi vero malo aliquid contrarium dicitur, illud non oportet eſſe de genere bonorum, ſed poteſt eſſe de genere bonorum & malorum, vt manifeſte patet, tum ex verbis textus, tum ex exẽplis, tum ex eo quod ſubdit ꝙ ſcilicet in paucis malis C hoc inuenitur ſcilicet ꝙ malo contrarietur tam bonum quàm malum. illa nanq; pauca ſunt, quæ bonum non habent pro altero extremo, ſed medium, vt eſt in omnibus fere moralibus & quibuſdam naturalibus, in his nanq; q̃m bonitas conſiſtit in medio duorum malorū, oportet extremo malo contrariari, & bonum & alterum malum extremum, vt oportet de timiditate, cui contrariatur fortitudo & audacia, & auaritia cui contrariatur liberalitas & prodigalitas, & febri cholericæ contrariantur ſanitas & febris phlegmatica &c. in reliquis autem quorū bonitas non eſt in medio inter duas malitias, quamuis circa medium conſiſtant malo non contrariatur malum, ſed bonum. Tum ex eo ꝙ ſtantibus dictis omnes ambiguitates tolluntur. Ex prima nanq; diſtinctione, ex qua diximus ꝙ de bono formaliter eſt ſermo præſens, ſoluitur dubium quod fit de calido, cui bonum cum ſit, alterum bonum contrariatur ſcilicet frigidum, & ſimile eſt de albo & nigro &c. hoc D nanq; non eſt contra documentum hic traditum, quoniam non negatur bono materialiter bonum contrariari, ſed bono formaliter. calidum autem & frigidum abſolute, nec bonum nec malum ſonant. Vnde potes diſtinguendo dicere quòd eſſe calidum poteſt accipi dupliciter. Vno modo inquantum calidum. & ſic ſibi contrariatur frigidum. Alio modo inquantum bonum, & ſic ſi habet contrarium, ſibi non formaliter cõtrariatur frigidum, ſed malum. Verbi gratia, calido inquantum eſt bonum complexionis humanæ contrariatur malum complexionis humanæ, quod eſt infirmitas, cui forte ſubſternitur frigiditas & non contrariatur formaliter ipſa frigiditas. cuius ſignum eſt, quia ſi frigiditas ipſa non eſſet materiale in infirmitate, & infirmitas eſſet, nihil minus contrarietur illi bono, & ſimiliter eſt dicendum de albo & nigro, amaro & dul-

T.c.43.

prima parti.q.5.ar.6.c.

arti.6. Ad primum.

ci & alijs huiuſmodi, hæc enim omnia inter materialiter bona numeranda ſunt, & ſibi inuicem contraria cum ſunt, ex hoc quòd ſumitur quodcunq; eorum vt boni aut appetibilis rationem induit, tunc malum neceſſario contrariabitur, ſi contrarium habet ſecundum illam boni rationem. Notanter autem dico (quodcũq; eorum) quia nihil minus boni rationem induere contingit frigidum quàm calidum, & amarum quàm dulce &c. vt patet in medicinalibus. Ex ſecunda vero diſtinctione, qua bonum formaliter extendi diximus ad omnem formalem differentiam boni, & ſimiliter malum ad omnem formalem rationem mali excluditur obiectio inferens, ergo alicui bono inquantum bonum eſt aliquid contrarium, & conſequenter ergo omni bono, talis nanq; illatio, etſi poſſet fieri ex antecedente, in quo diceretur bonum formaliter præciſe habere contrarium, non tamen ex antecedente quod ex documento hoc habetur, quoniam dicitur contrarium aliquid eſſe bono formaliter non præciſe, ſed ſecundum aliquã

F ſpecialem rationem bonitatis. Et ſenſu autem declarato, tot inſtantias manifeſte patet excludi, quot enumerauimus ibi propoſitiones, ex eo non haberi.

Malũ malò cõtrariũ eſt vt vere contrarium, bonum vero, vt mediũ inter cõtraria

T.c.15.

RESTAT tamen adhuc aliqualiter dubium, quomodo malo vni contrarientur quandoq; bonũ & malum, cum in.10. metaphyſicæ expreſſe dicatur quòd vnum vni tantum contrariatur. Ad hoc ex dictis ſolutio accipi poteſt, quoniam iam diximus quòd hoc non habet locum niſi quando bonitas conſiſtit in medio duarum malitiarum, tunc autem vt in ſecundo ethicorum dicitur, malo alterum malum opponitur, vt vere contrarium, bonum autem vt medium inter contraria. Vnde ſicut albo contrariatur nigrum, & viride diſſimiliter, quia nigrum vt vere contrarium, viride autem vt medium, medium enim vtriq; extremo contrariatur, vt dicitur in Quinto phy. ſic prodigalitati contraria eſt auaritia, vt vere contrarium, liberalitas vt me-

Cap.8.

T.c.52.

G dium. Conceditur ergo vniuerſaliter, vnum vni tantum contrariari, vt vere contrarium, ſeu vt extremum, ſic enim intelligitur ꝓpoſitio illa.10. metaphyſico. quia cõtraria ibi proprie accipiuntur. ſ. pro maxime diſtantibus, quæ extrema eſſe conſtat, & conceditur malo cõtrariari bonũ & malum, alterum vt medium, alterum vt extremum &c.

T.c.14.

Amplius, contrariorum non neceſſariũ eſt ſi alterum ſit, & reliquum eſſe. Sanis nanq; omnibus ſanitas quidẽ erit, languor vero non. ſimiliter autẽ cum omnes albi ſint, albedo quidem erit, nigredo vero non.

Hic ponitur ſecunda contrariorum conditio, ſcilicet ꝙ non eſt neceſſarium ſi vnum contrariorum ſit, ꝙ reliquum ſit, & declaratur exemplariter, vt patet.

T.c.18.

SED hic dubitatur. quia in ſecundo de cœlo & mun-

H do dicitur, ꝙ ſi vnum cõtrariorum eſt, reliquum quoq; neceſſe eſt eſſe &c. Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, quòd diminute adducitur textus Ariſto. inquit enim ꝙ ſi vnum contrarium fuerit natura, reliquum neceſſe eſt vt ſit natura. & intendit vt Auer. in commento.18. dicit & arabica translatio teſtimonium perhibet, quòd ſi vnum contrarium fuerit naturale, quod reliquum erit naturale, cuius oppoſitum hic non dicitur. Secundo dicitur propter expoſitionem ſancti Thomę & concluſionem ibi ab Ariſto. intentam, ſcilicet ignem eſſe eo ꝙ terra eſt, quòd propoſitio illa, ſi vnum contrarium eſt in natura & reliquum neceſſe eſt eſſe, intelligitur de neceſſitate phyſica, propter quod ex identitate ſubiecti phyſici probatur ibidem, hic autem loquimur de neceſſitate logica, propter quod non firmatur in textu. niſi ex caſibus imaginarijs. ex quibus non concluditur

E oppoſitum phyſicę neceſſitatis inter eſſe cõtrariorum. ſed ſufficienter concluditur oppoſitum logicæ neceſſitatis, quia logica neceſſitas eſt ex habitudine terminorum, quæ nullo imaginato caſu poteſt variari. phyſica autem non ſolum imaginarijs, ſed realibus euentibus impediri poteſt. licet non vniuerſaliter (vt in poſterioribus declarauimus.) Eſt ergo ſenſus præſentis textus, ꝙ ſi vnum contrariorum eſt, non eſt neceſſarium alterum eſſe ideſt non implicat contradictionem alterum non eſſe, vt patet in caſibus &c. cum hoc tamen ſtat quòd ſi vnum contrariorum eſt in rerum natura, quòd alterum etiam ſit neceſſario neceſſitate naturalis curſus propter appetitum naturalem materiæ ad aliud cõtrarium &c. & in hoc tandem redit tex. arabicus, quoniam ſi ambo ſunt naturalia, & nihil eſt a natura fruſtra vtrunq; oportet a natura quandoq; poni ineſſe, & ſic naturali neceſſitate ſi vnum eſt, reliquum oportet eſſe &c.

Cap.4. Cap.6. Cap.10.

Amplius ſi ei, quod eſt, Socratem eſſe ſa-

F num ad id quod eſt Socratem languere contrarium eſt, non contingit autem ſimul vtraq; eidem ineſſe, non erit poſſibile cum alterum contrarium ſit, & reliquum eſſe. cum enim ſit Socratem ſanum eſſe, non erit languere Socratem.

Hic ponitur tertia conditio contrariorum, quæ talis eſt, impoſſibile eſt eum alterum contrariorum ineſt alicui, reliquum illi ineſſe. quod idem eſt ac ſi dixiſſet, impoſſibile eſt ambo contraria alicui ineſſe. Probat autem hoc, quia contraria non ſe compatiuntur in eodẽ ſimul, & eſt ſermo clarus &c.

Palam vero eſt, ꝙ circa idem aut ſpecie, aut genere nata ſunt fieri contraria. languor nanq; & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri. al-

G bedo autem & nigredo ſimpliciter in corpore. iuſtitia vero & iniuſtitia in anima.

Hic ponitur quarta conditio contrariorum talis, contraria habent naturaliter fieri circa idem ſcilicet ſubiectum numero aut ſpecie, aut genere, quod idem eſt cum eo quod pluries in philoſophia dicitur ſcilicet ꝙ eadem eſt materia contrariorum, declarat autem hoc exemplariter, licet ratione tranſmutationis facile probari poſſet, quia ſufficit hic ſuperficialis declaratio.

Neceſſarium eſt autem omnia contraria vel in eodem genere eſſe, vel in contrarijs generibus eſſe, vel ipſa genera eſſe. album enim & nigrum in eodem genere ſunt, color enim genus eorum eſt. iuſtitia vero & iniuſtitia in contrarijs generibus, huius enim virtus, huius aũt vitium genus eſt. bonum vero & malum non

H ſunt in genere, ſed ipſa ſunt genera aliquorum exiſtentia.

Hic ponitur quinta conditio contrariorum talis: oĩa contraria aut ſunt in eodem genere, aut in contrarijs generibus, aut ſunt genera contrariorum. & declarat ſingulas particulas ſingulis exemplis, vt clare patet. loquitur autem non de genere phyſico, ideſt ſubiecto, de quo locutus eſt in quarta conditione, ſed de genere logico, ideſt prædicabili in quid. Quod vero dixit bonum & malum eſſe genera contrariorum. vt ſanctus Thomas in prima quæſtione de malo (ex Simplicio refert) quadrupliciter exponitur. Primo a quibuſdã ſic, bonum & malum ſunt genera contrariorum. ſ. virtutis & vitij, & non ſunt in genere. ſ. contrario. i. non ſunt in contrarijs generibus, ſed in qualitate. Sed hęc expoſitio non videtur conſona textui, in quo ſiunt tria membra,

De malo.q.1. Bonũ & malũ cõtrariorũ genera ſunt.

quoniam tertiū coincideret cū primo niſi aliqua limitatio ibi addatur. Propter quod Porphyrius diſtinxit cōtraria in vniuoca & ęquoca, & dixit, vniuoca aut eſſe in eodē genere proximo, vt album & nigrū ſub colore, aut eſſe in contrarijs generibus proximis, vt caſtitas & impudicitia ſub virtute & vitio, cum tamen ſint in vno genere remoto ſcilicet prima ſpecie qualitatis. Aequiuoca vero nec eſſe in vno genere nec in pluribus, ſed omnia genera circuire, & propterea aliorum genera eſſe eo modo, quo tranſcendentia genera vocantur, & hæc ſunt bonum & malum. Ipſe vero Simplicius dixit bonum & malum eſſe genera contrariorū pro quanto quorumcūq; contrariorum alterum habet rationem boni & alterum mali, extendendo mali vocabulum ad imperfectum, quia alterum contrariorum eſt vt habitus & alterum vt priuatio (vt dicitur .10. metaphyſicæ) & in idem redit expoſitio Auicennę dicentis, ꝙ ſunt genera contrariorum, ideſt generalia contraria, ideſt generales conditiones cōtrariorum. Vltimo dici poteſt quod Ariſtot. ſecundum famoſam pythagorę opinionē loquitur, poſuit autem pythoras (vt patet in primo metaphyſicę) duos ordines rerum, quorum alter ſub bono, alter ſub malo comprehenditur &c.

T. cō. 16.

In p̄hemio.

De Priori. Cap. 2.

PRius autem alterū altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem & proprie, ſecundum tempus ſm quod antiquius alterum altero & ſenius dicitur. in eo enim quod tempus amplius eſt, & antiquius & ſenius dicitur. Secundo autem quod non cōuertitur ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam, vt vnum duobus prius eſt. duobus enim exiſtentibus, mox conſequens eſt vnum eſſe, vno autē exiſtente non eſt neceſſarium duo eſſe: idcirco non conuertitur ab vno conſequentia, vt ſit reliquum. prius autem videtur illud eſſe a quo non conuertitur in eo, quod eſt eſſe, conſequentia. Tertio vero ſecundum ordinem quendam prius dicitur, quemadmodum & in diſciplinis & orationibus. nam & in demonſtratiuis diſciplinis eſt prius & poſterius per ordinem, elementa enim in Geometria priora ſunt his, quæ deſcribuntur per ordinem. Sed in grammatica elementa priora ſunt ſyllabis, & in orationibus ſimiliter procemium prius eſt narratione per ordinē. Amplius præter ea, quæ dicta ſunt, quod melius eſt & honorabilius, prius naturaliter eſſe videtur. conſueuerunt enim & plurimi honorabiliores, & magis a ſe dilectos priores dicere apud ſe. Eſt quidem & pene alieniſſimus hic priorum modus. modi itaq;, qui dicti ſunt de priore, iſti ſunt. Videtur autem præter eos, qui dicti ſunt, alter eſſe prioris modus. eorum enim, quæ conuertuntur ſecundum eſſentiæ conſequenti, quod alteri quomodolibet cauſa eſt, digne prius natura videtur. Quod vero ſunt quędam huiuſmodi palam eſt. eſſe nanq; hominem conuertitur ſecundum eſſentiæ conſequentiam ad veram orationem de ſe. nam ſi eſt homo, vera eſt oratio, qua dicitur homo eſt:

A & homo conuertitur orationi quia eſt: & ſi vera eſt oratio, qua dicitur quia homo eſt, conſequitur eſſe hominem. eſt autem quidem vera oratio nequaquam cauſa vt ſit res, verūtamen videtur quodammodo res cauſa vt ſit oratio vera. dum enim res eſt vel non eſt, vera oratio aut falſa dicatur neceſſe eſt. Ideoq; ſm quinq; modos prius alterum altero dicitur.

IN hoc ſecundo capitulo poſtprædicamentorum tradie modos prioris. & primo famoſos, et ideo quatuor eos nominat in principio, deinde addit quintum ſatis latentem. adeo autem ordinate & aperte explanat eos, vt non ſit opus expoſitione ſcripta, ſed doctoris lectio ſufficiat ad nouitiorum inſtructionem. Notandum tamen diligenter eſt quod ex quinto modo prioris manifeſte apparet falſam eſſe illam maximam ſcoticam,
B omne abſolutū prius natura alio diſtinctū realiter &c. poteſt eſſe ſine ſuo poſteriori, expreſſe nanq; dicitur ab Ariſtot. hic quod ſtanciſta duo ſimul, ſcilicet aliquid eſſe prius natura altero, vt cauſam cauſato, & conuerti inter illa in eſſendo conſequentiam, & conſequenter vnum non poſſe eſſe ſine altero, ſi enim prius poſſet eſſe ſine poſteriori, iam non conuerteretur in eſſendo eorum conſequentia, ideo non valeret, hoc eſt, ergo illud eſt, & econuerſo, niſi forte contingenter quod ab arte relinquitur, ſermo enim præſens cōſequentia neceſſaria intelligitur, vt de ſe patet &c.

De ſimul. Cap. 3.

SImul autem dicuntur ſimpliciter & proprie quidem quorum generatio eſt in eodem tempore. neutrum enim eorum neque prius, neque poſterius eſt. Simul itaque hæc dicuntur ſecundum idem tempus. Natura au-
C tem ſimul ſunt quæcunq; conuertuntur quidem ſecundum eius, quod eſt eſſe, conſequentiā, ſed nequaquam cauſa eſt alterum alteri vt ſit. vt in duplo & dimidio, conuertunē etenim hæc. nam cum ſit duplum, eſt dimidium, & cum ſit dimidium, eſt duplum, ſed neutrum alteri cauſa eſt vt ſit. Dicuntur autem ſimul natura & quæ ex eodem genere diuerſo diuiduntur ad inuicem. E diuerſo autem diuidi ab inuicem dicuntur, quæ ſecundum eandem diuiſionem ſunt. vt greſſibile volatile & aquatile, hæc enim e diuerſo diuiduntur, cum ſint ex eodem genere ſecundum diuiſionem, animal nanq; di-
D uiditur in hæc, volatile & greſſibile & in aquatile, & nihil horum prius vel poſterius eſt, ſed ſimul per naturam hæc eſſe videtur. Diuiditur autem & vnumquodq; horum in ſpeciem rurſus. vt greſſibile animal & volatile & aquatile. Erunt ergo & illa ſimul natura quæcunq; ex eodem genere ſecundum eandem diuiſionem ſunt, genera vero ſpeciebus ſemper priora ſunt, neque enim conuertuntur ſecundum ꝙ eſt eſſe conſequentiam. vt cum ſit quidem aquatile, eſt animal: cum vero ſit animal, non eſt neceſſe vt ſit aquatile. Simul ergo natura dicuntur quæcunq; conuertuntur quidem ſecū-

dum eius,ꝙ eſt eſſe conſequentiam, ſed nequa
quam quidem cauſa eſt alterum alteri vt ſit, &
ea quæ ex eodem genere & diuerſo diuidun-
tur abinuicem,& ſimpliciter ſimul ſunt; quo-
rum generatio in eodem tempore eſt.

IN hoc tertio capitulo tradit duos modos principa-
les ſimultatis ſcilicet tẽporis & naturæ. ſed ſubdiuiſo
ſecundo modo in duo membra, tres modi efficiuntur
omnes. Primus eſt eorum, quæ ſunt ſimul tempore:
hæc autem deſcribit eſſe quorum generatio eſt io eo-
dem tempore. quod dupliciter exponi poteſt. primo
intelligendo per generationem etiam conſeruationem,
ita quod illa dicantur ſimul tempore, quorum genera-
tio & conſeruatio ſunt io eodem tempore,adæquate,&
hæc vocantur coęquęua, vt ſubiectum & propria eius
accideotia quarto modo, & ſic verba ſequentia,ſcilicet
neutrum enim eſt prius neque poſterius abſolute ſuſci-
pienda ſuot vt declaraotia prædictum ſenſum. Secun-
do iotelligẽdo per generationem, ipſam rei factionem,
ita vt ad eſſe ſimul tempore, ſufficiat eodem tempore
iocępiſſe.nec requirat ꝙ eodem tẽpore finiantur,& ſic
illa verba,oeutrum enim eſt prius,neque poſterius glo
ſanda ſunt,ideſt neutrum eſt antiquius,aut minus anti-
quum altero. & hoc modo dicimus gemellos eſſe eiuſ-
dem ætatis & neutrum altero antiquiorem, vtraq; ex-
poſitio bona eſt, & licet prima Alberto placeat,ſecun-
dam tamen vſus confirmat, hic præcipue vbi famoſus
ſermo habetur. Secundus modus ſimultatis eſt,quo il-
la,quæ conuertuntur ſecundum eſſendi conſequentiam
& neutrum eſt alteri cauſa eſſendi, ſimul natura dicun-
tur vt correlatiua. Et aduerte, ꝙ intelligitur dictum
hoc excludeodo cauſalitatem ſecundum omnę genus
cauſæ,& oon taotum efficientis aut materialis,propter
quod modus iſte in ſolis relatiuis inueniri videtur. Ter-
tius modus eſt,quo illa, quæ ex eodem genere e diuer-
ſo diuiduntur abinuicem ſimul eſſe dicuntur, & decla-
rans quid ſit quod dicit ſubdit,e diuerſo autem alteru-
trum diuidi dicuntur illa,quæ ſecundum eandem ſunt
diuiſionem,ideſt oppoſita membra eiuſdem diuiſionis,
vt volatile & aquatile reſpectu animalis, & penoatum
& non pennatum reſpectu volatilis &c. Aduerte ꝙ
quia ſimultas naturæ duo exigit,ſcilicet coexiſtentiam
oeceſſariam,& neutrius ab altero præſuppoſitionẽ, &
primum horum ſtat cum prioritate naturæ, vt patet de
ſubiecto & proprio & ſortem ſedere,& veritate oratio-
nis,per ſecundum horum,ſcilicet per negationem præ-
ſuppoſitiõis vtrinq; completur ratio ſimultatis natura-
lis. Et quoniam io ratione ſuperioris conueniunt omnia
inferiora, ideo vterq; modus ſimultatis oaturæ conti-
net iſtas duas conditiones,ita ꝙ quouis modo dicamus
aliqua eſſe ſimul natura, affirmamus ea ſe inuicem co-
mitari & negamus alterum ab altero præſupponi:& de
primo quidem modo patet,de ſecundo autem ex eo ma
nifeſtum eſſe poteſt ꝙ impoſſibile eſt genus diuidi per
alterum membrum tantum, & conſtat neutrum altero
prius diuidere ipſum, quia eſſet tunc altero tantum di-
uiſum: duos tamen modos ſimultatis oaturalis dixit
Ariſtoteles; quia differunt in hoc ꝙ primus eſt ſine di-
ſparitate naturalis nobilitatis, ſecondus autem eſt cum
diſparitate naturalis nobilitatis,quoniam oeutrum rela
tiuorum eſt altero nobilius, & diuidentium idem ge-
nus alterum ſe habet vt habitus & alterum vt priuatio,
vt dicitur. 10. metaphyſicæ propter quod modus iſte ali
quid habet admiſtum prioritatis naturalis, ſi prius no-
bilitate naturæ, prius natura vocandum eſt, & hoc eſt
verum loquendo de rebus,quę diuidunt,propter quod
diximus in ſolis relatiuis ſimultatem naturæ ſaluari,ſed
conſiderando membra diuiſionis ioquantum diuiden-

E tia e diuerſo vnum &c. Simultas naturæ omnioo & pu
re ſaluatur,& ſic intelligeodus eſt textus præſens,cæte-
ra ex ſe clara ſunt &c.

De motu. *Cap. 4.*

MOtus autem ſpecies ſunt ſex: generatio,
corruptio,augmentum,diminutio,alte-
ratio,ſecundum locum mutatio. Alij itaq; mo-
tus palam eſt, quod alij abinuicem ſunt. non
enim eſt generatio corruptio, neq; augmen-
tum diminutio,nec alteratio ſecundum locum
mutatio, ſimiliter autem & alij. In alteratione
vero habet quandam dubitationem: ne forte
neceſſarium ſit id quod alteratur per aliquam
reliquarum motionum alterari. Hoc autẽ non
eſt verum.nam pene ſecundum omnes paſſio-
F nes, aut plures alterari nos accidit, nulla alia-
rum motionum communicante. nam neq; au-
geri neceſſarium eſt quod per paſſionem mo-
uetur, neque minui. ſimiliter autem in alijs.
Ideoq; erit alia præter illos motus alteratio.
nam ſi eadem eẽt oporteret id quod alteratur,
mox vel augeri vel minui,vel ſequi quandam
aliarum motionum, ſed non eſt neceſſe. ſimi-
liter autẽ & quod augetur, aut alia aliqua mu-
tatione mouetur, alterari oporteret. ſed ſunt
quædam creſcentia, quę non alterantur vt qua
drãgulum circumpoſito gnomone creuit qui-
dem, alteratum vero nihil factum eſt. ſic & in
alijs huiuſmodi. quare alij ſunt motus abinui-
G cem. Eſt autem ſimpliciter quidẽ motui quies
contrarium, his autem quæ per ſingula ſunt.
generationi quidem corruptio, augmentatio-
ni quidem diminutio, ſecundum locum vero
mutationi ſecundum locum quies. maxime au
tem videtur oppoſita eſſe ad contrarium lo-
cum mutatio. vt ei quæ eſt inferius ei, quæ eſt
ſuperius,& ea,quæ eſt ſuperius ei,quæ eſt infe
rius. Reliquo vero aſſignatorum motuum, nõ
facile eſt aſſignare quid eſt contrarium. vide-
tur autem nihil ei eſſe contrarium: niſi quis &
in hoc ſecundum qualitatem quietem oppo-
nat,aut in contrarium qualitatis mutationem:
ſicut & in mutatione ſecundum locum, quie-
tem ſecundum locum, aut in contrarium lo-
H cum mutationem. eſt enim alteratio ſecũdum
qualitatem mutatio. Quapropter opponitur
motui ſecundum qualitatem quies ſecundum
qualitatem, aut in contrarium mutatio quali-
tatis, vt album fieri ad id quod eſt nigrum fie-
ri,alteratur enim in contraria qualis mutatio-
ne facta.

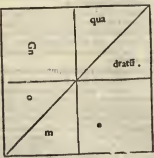
121.

IN hoc quarto capitulo de motu tria dicit, primo nu-
merum ſpecierũ,dicens eas eſſe ſex,quarum duæ pri-
mæ ſunt mutationes ſecundum ſubſtantiam,duæ ſequẽ
tes ſecundum quantitatem. quinta ſecundum qualita-
tem,vltima ſecundum locum, has enim tantum ſpecies
generales fama diſtinxit propter earum manifeſtam in-
ſpectionem. diuerſitatẽ ſecundo prædictarum ſpecierũ

tradit

tradit dicens, alios motus.i.motus quos alios diximus A
ſpecifica alietate, pălă eſſe ꝙ alĳ ſecundũ veritatẽ ſunt,
licet de alteratione dubitari poſſit ex eo ꝙ aliquis crede
ret alterationem nõ ſeparari ab alĳs mutationibus. Sed
hoc non inducat quæſtionem, quia falſum eſt ipſam nõ
inueniri ſine alĳs motibus, vt patet de eo qui nigreſcie
in ſolis aſpectu quieſcens ſecundum locum & alios mo-
tus, eſt ergo alteratio alius motus ab alĳs, & ſtat ratio
in hoc, ſi alteratio eſſet idem motus cum alĳs non poſ-
ſet ſeparari ab eis, ſed poteſt ſeparari.ergo &c.Et quo-
niam ex ſeparabilitate concluſit diſtinctionem alteratio
nis ab alĳs, ne aliquis ex inſeparabilitate augmẽtationis
ab alteratione concluderet augmentationem non eſſe
diuerſam ab alteratione, ſed potius ſpeciem vel mo-
dum eius. Addidit ſimile eſſe de augmentatione, ſcili-
cet ꝙ poteſt ſeparari ab alteratioue, & dat exemplum
in mathematicis de augmento quadrati circumpoſito
gnomone vocatur autem gnomon quadratum ſuper
diametrum conſiſtens cum duobus ſupplementis. hoc B
enim appoſito quadrato manifeſte quadratum maius
conſtituitur, vt in hac figura patet.

Quadrati augmentum Gnomone circumpoſito.

Aduerte hic, ꝙ quia vt pluries dictum eſt ſecundum
famam loquitur Ariſt. ſecundum quam augmentatio
extenditur ad omnem quantitatis additionem qua res
maior dicitur: ideo augmentationem abſq; alteratione
fieri dixit, & caute dedit exemplum in mathematicis vt
vel ſic cognoſceretur, ꝙ ſecundum vulgus loquitur. ſi
enim ſubtiliter de augmentatione dicẽdum eſſet, ipſam
inſeparabilem concederet, & modum arguendi prædi-
ctum ſophiſticum ſecundũ fallaciam conſequentis ape-
riret. tertio contrarietatem in motu inuentam aperit,
extendens contrarietatem ad oppoſitionem quoq; pri-
uatiuam, quæ illius eſt radix. & motui in cõmuni quie-
tem contrariam ponit, ſingulis vero motibus ſingulos
motus & quietes, vt clare patet in textu, in quo omnia,
quæ dicuntur, licet dubitatiue dicantur, quia adhuc nõ D
probata, ſunt tamen vera, vt in quinto phyſicorum pa-
tet &c.

De habere. *Cap. 5.*

HAbere autem multis modis dicitur. Aut
enim tanquam habitum, & effectum, aut
aliam quamlibet qualitatem. dicimur enim di-
ſciplinam habere, atque virtutem. Aut quan-
titatem, quæ contingit ei qui habet magnitu-
dinem. dicimur enim habere tricubitam ma-
gnitudinem, vel quadricubitam. Aut vt ea,
quæ circa corpus ſunt. vt veſtimentum, vel
tunicam. Aut in membro, vt in manu annu-
lum. Aut membrum vt manum vel pedem.
Aut in vaſe, vt in modio grana tritici, aut in la-
gena vinum. Vinum enim habere lagena dici-
tur, & modius grana tritici. hæc ergo omnia ha
bere dicuntur vt in vaſe. Aut vt poſſeſſionem.
habere enim domum, aut agrum dicimur, aut
etiam vir vxorem habere, aut vxor virum. Sed
videtur alieniſſimus qui nunc dictus eſt mo-
dus eſſe eius quod eſt habere. nihil enim aliud
vxorem habere ſignificamus, niſi quia cohabi-
tant. Forte tamen & alĳ quidem apparebunt
modi eius quod eſt habere: ſed qui conſueue-
runt dici pene omnes numerati ſunt.

IN hoc vltimo capitulo enumerat quot modis dica-
mus aliquid habere rẽ aliquam, & qa ſermo ſuus eſt
ſufficienter ex ſe manifeſtus ſecundum præſentem in-
tentionem. in quinto nanq; metaphyſicę ſubtilius hæc
diſcutienda relinquuntur, ideo nihil addendum reor,
diſtinctionem tamen inter habere Poſtprædicamentũ,
& habitum prædicamentum, & habitum primam ſpe-
C ciem qualitatis poſitam ſuperius in prædicamento qua
litatis diligens Lector poterit nouitĳs repetere. Et ſic
tandem finitur præſens opus Die nona Ianuarĳ. Anno
chriſtianæ ſalutis milleſimo quadringenteſimo nona-
geſimo octauo. in conuentu ſancti Apollinaris in ſub-
urbĳs Papię. Quicquid igitur veritati contrarium, aut
minus conſonum in his commentarĳs alicui videbitur,
quoniam mallem viuens aut reuocare, aut conſonum
oſtendere quàm poſtmodum temere deſpici aut impu-
gnari, Rogo dubitantes aut detrahentes, vt viuo tam
in his q̃ cæteris ſcriptis & ſcribendis congredi velint ob
veritatis exaltationem, & gloriam primæ ſummęq; ve
ritatis. Ad cuius participationem media diui Thomæ
doctrina trahere ſtudioſos oẽs virib⁹ totis nitimur &c.

Commentariorum Thomæ de Vio Caietani ſuper
prædicabilia Porphyrĳ & Ariſtotelis
prædicamenta. Finis.

ARISTOTELIS
STAGIRITAE,

PERIPATETICORVM PRINCIPIS POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER PRIMVS.

Cum,

Thomæ de Vio Caietani Card. s. Xiſti acutiſſimis annotationibus.

De Neceſſitate Demonſtrationis. *Cap. I.*

*a.l. Diſcurſiua ſyllogiſtica ratiocinatiua cogitatiua.

OMnis doctrina: & omnis diſciplina intellectiua, ex præexiſtē F
te fit cognitione. Manifeſtum eſt autem hoc ſpeculātibus in oībus. Mathematicę enim ſciētiarum per hunc modum fiūt, & aliarum vnaquęq; artiū. Similiter autē & circa orationes & quæ per ſyllogiſmos & quę per inductionē, vtreq; enim per prius nota faciunt doctrinam. illæ quidem accipientes tanq; a notis, illę vero demonſtrantes vniuerſale per id quod manifeſtū eſt ſingulare. Similiter aūt & Rhetoricę ꝑſuadent. aut. n. per exempla, quod eſt inductio, aut ꝑ enthymema,
2. cōcluſio. qđ eſt ſyllogiſmus. Dupliciter āt neceſſariū ē
pręcognoſcere. alia nanq; ꝙ ſunt prius opinari G
neceſſe eſt. alia vero quid eſt quod dicit̄, intelligere oportet. quædam aūt vtraq;. vt qm̄ omne qđ eſt aut affirmare, aut negare verū eſt, ꝗa eſt: triangulū autem ꝙ hoc ſignificat. ſed vnitatem vtraq;, & quid ſignificat, & ꝙ eſt. non enim ſimiliter horū vnūquodq; manifeſtū nobis eſt.
3. cōcluſio. Eſt aūt cognoſcere alia qdē prius cognoſcentem, quorūdam aūt ſimul accipere notitiam. vt quęcūq; contingūt eſſe ſub vniuerſalibus, quorum habet cognitionem. Quod. n. oīs triangulus habet tres angulos equales duobus rectis ꝑ ſciuit, ꝙ vero hic, qui eſt in ſemicirculo triāgulus ſit ſimul inducens cognouit. Quorundā. n. hoc modo diſciplina eſt & nō per mediū extre H
mum cognoſcitur. quęcūq; iam ſingularia con
4. cōcluſio. tingūt eſſe, & nō de ſubiecto aliquo. Ante aūt ꝙ ſit inducere aut accipere ſyllogiſmū quodā modo quidē fortaſſe dicendum eſt ſcire, modo aūt alio non. quod. n. neſciuit ſi eſt ſimpliciter, hoc quō ſciuit, vt quod duos rectos habet ſimpliciter: ſed manifeſtū eſt ꝙ ſic quidē ſcit, ſimpliciter aūt nō ſcit. Si vero nō, Mēnonis ambiguitas accidet. aut. n. nihil addiſcet, aut quę nouit. Non aūt ſicut quidā nitunt̄ ſoluere, dicēdū eſt. nunquid ſciuiſti oēm binarium qui par eſt, aut non: dicenti aūt, attulerūt quendā binariū, quem non opinatus eſt eſſe. Soluūt. n. nō dicē-
A tes cognoſcere oēm binarium eſſe parem, ſed quē ſciūt, ꝙ binarius ſit. Et ēt ſciūt quidē cuius vere demonſtrationē hn̄t, & cuius acceperūt, acceperūt aūt nō de oī cuius vtiq; ſciūt ꝙ triangulus, aut numerus ſit, ſed ſimpliciter de omni numero & triangulo: nulla. n. propoſitio accipitur huiuſmodi: quòd quem tu noſti numerū, aut quam noſti lineam rectā, ſed de omni ſimpliciter. Sed nihil (vt opinor) prohibet quoniā eſt quod addiſcit ſcire, eſt aūt ſic ignorare: incōueniens. n. nō eſt ſi ſcit quodāmodo quod addiſcit, ſed ſi hoc modo, vt inquātū addiſcit, & ſcit.

Summa huius capituli hæc eſt.

OMNIS doctrina & diſciplina intellectiua ex præexiſtente fit cognitione. probatur inductiue in oībus modis ſciendi. ſ. ſyllogiſmo, enthymemate, inductione & exemplo & in omni genere diſciplinę: tam ſpeculatiuæ q̄ practicę: & tam ſcientificæ q̄ opinatiuæ. 1. cōcluſio.

Præcognitio eſt duplex ſcilicet quid: & quia. probatur a priori: quia præcognita ſunt tria. ſ. principia: ſubiectum: & paſſio. principia, quia ſunt, ſubiectum quia eſt, & quid eſt, paſſio quid eſt. probatur a priori. quia non ſimiliter vnum quodq; horum eſt nobis cognoſcibile ad demonſtrationem. 2. cōcluſio.

Principia vniuerſalia prius tempore cognoſcūtur cō cluſione: principia vero ſingularia nota: in ipſa ſubſumptione ſub vniuerſalibus eſſe, ſimul tempore cū concluſiooibus cogooſcuntur, prios tameo natura. probatur a priori, quia quorundam hoc modo diſciplina eſt. 3. cōcluſio.

Ipſa concluſio antequam ſyllogizetur eſt cognita ſm̄ 4. cōcluſio.
G quid: ignota autem ſimpliciter: probatur deducendo ad impoſſibile: quia aliter redit ambiguitas Memnonis. ſ. aut nihil diſcere, aut ea quæ nouimus. Solutio. n. diceotium non cognoſci omnia ſingularia cognoſcendo vniuerſale, ſed quæ nota ſuot eſſe ſingularia illius: falſa eſt. quia vniuerſale eo modo ſcitur, quo in demonſtrationę aſſumitur, aſſumitur autem omne ſimpliciter: & non omne quod noſti, vel noui.

Series autem hæc eſt.

TRactatus de demonſtratione Ariſtoteles, quoniam demōſtratio quatuor quæſtiones habet ſicut & quodlibet ſcibile. ſ. ao eſt, quid, quia eſt, et propter qd eſt, oec perfecta notitia rei ſine his haberi poteſt, in hoc primo capitulo an ſit demonſtratio, in ſequentibus vero vſq; ad ſextum decimum capitulum excluſiue, pertinentia ad quæſtionem quid eſt demonſtratio. Inde autem vſque ad finem primi libri pertinentia ad quæſtionem quia eſt. i. quaſi paſſiones demonſtrationis, puta fi
H nitatem, perfectionem, vnitatem, certitudinem, diuerſitatem &c. In ſecundo demum libro de pertinentibus ad quęſtionem propter quid. i. de cauſis demonſtrationis, ideſt de medio, vſq; ad vltimum capitulum excluſiue, & de dignitatibus in vltimo capitulo determinat, ſicq; (vt Alexander dixit) demonſtrando docet demonſtrare. Quia vero idem eſt quærere & determinare io ſcibilibus, an aliquid ſit, & ao neceſſe ſit illud eſſe: quia nihil tale ſuperfluum, aut per accidens contingit eſſe, ſed aut non eſſe, aut neceſſario eſſe, quia per accidens eſſe reputatur non eſſe io huiuſmodi, ideo volēs determinare demonſtrationem eſſe in hoc capitulo intendit oſtendere neceſſitatem ſyllogiſmi demonſtratiui: cuius neceſſitas (quia inſtrumentum eſt) ex eius fine, qui oihil aliud eſt, q̄ ſcientiæ generatio ſumenda eſt. Et vult declarare ſciētiam generari de nouo in nobis ex pręexiſtente in nobis notitia, & cōſequenter non eſſe nobis inditam, ſed aliū-

de

de infuſam: vt Socrates & Plato dixerunt, ſed demonſtratiuo diſcurſu ex noto ad ignotum acquiſitam: & cōſequenter ad ſcientiæ generationem neceſſarium nobis eſſe demōſtratiuum ſyllogiſmum, de quo præſens liber tractat. Vnde ab ipſo fine inchoans proponit diſciplinā intellectualem ex præexiſtente in nobis cognitione generari. Deinde ad intentum deſcendens oſtendit quę et quotuplex ſit iſta præexiſtens cognitio. Et quæ & quot ſint illa quæ præcognoſcuntur ante demonſtrationem. (in ſecunda concluſione) Inde quomodo in ipſo exercitio demonſtrationis principia, de quibus oportet pręcognoſcere, quia ſunt præcognoſcuntur diuerſimode. (in tertia concluſione.) Demum quomndo ipſa concluſio pręcognita ſit, antequā demonſtretur. (quarta concluſione) inſinuat: & reſpondet ambiguitati platonicæ, excludens ſimul falſam quorundam reſponſionem. Et ſic notitia cōcluſionis generatur ex præexiſtente cognitione principiorum ſubiecti, paſsionis, & ipſius concluſionis ſecundum quid, præexiſtēte dico ordine temporis, quo ad principia vniuerſalia: ordine autem naturæ tm̄ quo ad principia ſingularia.

Ly præexiſtēti cognitione.

CIRCA primam concluſionem aduertendum eſt ꝙ ly. ex præexiſtenti cognitione, poſitum in prima cōcluſione non oportet gloſari. ſ. ſenſitiua, ſed indefinite relinquendum eſt. Et expectanda eſt expoſitio Ariſtotelis, quam ſubiungit in ſequentibus concluſionibus. Quod enim ab ipſo expoſitum eſt, noſtram non expoſcit gloſam. Fuit autem adeo ſolicitus circa exponendam illam particulam reſoluendo vſque ad primas cognitionis radices, vt cum hic proponat quid & quia præcognoſci, in ſecundo libro diligenter inueſtiget quomodo ipſum quid cognoſcitur & conſumet præſens opus declarādo, quomodo ipſum quia ſit nobis notum.

Quot nam præcognitiones & præcognita ſint; & quibus præcognitionibus præcognitorum quodlibet ante ſcientiam præcognoſci oporteat.

CIrca ſecundam concluſionem. Ad euidentiam præcognitionum & numeri earum. Aduerte ꝙ cum pręcognitio non dicatur in propoſito quælibet cognitio alteram præcedens, ſed ea tantum ex qua diſcurſus diſciplinalis ſit: oportet præcognitionem omnē primæ, vel ſecundæ operationis intellectus opus eſſe: cum autem obiectum primæ operationis intellectus ſit incomplexum non dicens eſſe vel non eſſe, quod ſufficienter diuiditur per quid rei, & quid nominis, & obiectum ſecundæ ſit complexum verbaliter, in quo dicitur eſſe vel nō eſſe, quod ſufficienter diuiditur per complexum ſignificans eſſe verum, & ſignificans eſſe reale: cuncta complexus mira breuitate Ariſtoteles præcognitiones omnes reduxit ad duas. ſ. quid. & qa, ſub quid, quid rei, & quid noīs, ſub qa, & qa eſt, et quia verum eſt (analogice) comprehendēs. Rurſus quia non quodlibet quid: nec quodlibet quia diſcurſum quemlibet facit, ſed limes aliquis eorum eſt, ex ipſa quæ diſcurrendo inueſtigatur concluſione, ſumere oportet, cuius quid, & cuius quia, præcognoſci neceſſe ſit. Concluſionem autem quia concluſio eſt ex aliquibus principijs inferri neceſſe eſt & duos terminos in ſe habere. ſ. ſubiectum & prædicatum: quorū coniunctio vel diuiſio inferatur. Horum igitur trium præcognitiones illas oportet eſſe non vniformiter: quia vniformia non ſunt, nec ſm ſe, nec vt cognita. Quia ergo principia, ex quibus concluſio inferenda eſt complexa ſunt, quæ vt ſic non habent niſi eſſe verum, ideo præcognoſcenda ſunt tātum quia ſunt, ideſt quia vera ſunt. Subiectum autem quia incomplexum eſt: & vtrūq; qd habet & complexionem facit cum ſuo eſſe & independens eſt tam ſm eſſentiam q̄ ſm eſſe a ſua paſsione, quæ prædicatur in concluſione, præcognoſci oportet dupliciter. ſ. quid eſt, & qa eſt. Prædicatū autem quod paſsio vel per modum paſsionis ſe habens eſt, incomplexum quidem ens eſt, & vtrunq; quid: & eſſe proprium cum quo

A complexionem facit habet: ſed quoniam eius eſſe quæritur, & eius quid rei ante eius eſſe cognoſci non poteſt ſolum quo ad quid nominis cognoſci oportet.

De principiorum pręcognitiōe.

CIRCA eandem ſecundam cōcluſionem, quo ad id quod ibi dicitur, de præcognitiōe principiorum, aduerte quoſdam minus bene intelligentes dicta a S. Tho. in expoſitione textus inficiari eius rationem, quam reddit de hoc ꝙ de principijs non præcognoſcitur quid. Ratio ſiquidem eius eſt, quia complexorum non eſt diffinitio: principia autem complexa ſunt. Aiunt iſti ꝙ aſsignantes hanc rationem a veritate deuiant, quia in æquiuocatione laborant. Complexorum enim non eſt diffinitio quid rei. Philoſophus autem loquitur hic de diffinitione quid nominis: quæ etiam complexis conuenit. Sed arguentes hoc modo, Ariſtotelis textum minus perſpicaciter ſunt intuiti. Falſum eſt ſiquidem ꝙ Ariſtoteles hic coartet ſe ad diffinitionem quid nominis: licet de illa etiam loquatur. Vnde textus ait, Alia nanq; (quid eſt B quod dicitur) intelligere oportet: vbi expreſſe apparet profunde ſpeculantibus ꝙ diffinitionem quid rei nō exclusit dicendo qd eſt quod dr̄. Quāuis. n. cognoſcere qd dr̄ ſit ſolū cognoſcere qd noīs, cognoſcere tn̄ quid eſt id qd' dr̄, non eſt præciſe cognoſcere quid nominis, ſed cōprehendit in ſe ēt quid rei. nec obſtat expoſitio. S. Tho. interpretantis, quid eſt quod dicitur. i. quid ſignificat nomen, qm̄ ſermo Ariſtotelis prægnans eſt: & vtroque modo exponi poteſt. Et exponitur a S. Tho. hic et alibi: vnde ex hoc textu ꝙ de ſubiecto præſupponitur quid rei. Si enim vniuerſaliter intelligatur quid nominis, exponendum eſt: ſi autem in demonſtratione ſimpliciter, quid rei: tam ſubiecti q̄ paſsionis qñq; vt infra oſtendetur. Vnde Ariſto. de quid in communi loquitur, cum duas præcognitiones ſtatuit. ſ. quid, & quia: ſicut etiam loquitur de quia in communi: vt extendit ſe ad eſſe verum, & ad eſſe ſimpliciter. Quia igitur de quid in communi ſermo eſt, & ſimpliciter loquendo, principia, quia C complexa ſunt, non habent quid, quia abſolute loquendo, non habent diffinitionem. Ideo Sanctus Thomas ſimpliciter dixit, quod de principijs non præcognoſcitur quid: quia complexa ſunt & indiffinibilia. Amplius quia complexa, vt ſic, quid nominis proprie non habent, ſat fuit diuo Thome de cōplexis vt ſic loquenti declarare, ꝙ quid rei nō habent. hoc. n. declarato nullū remanebit quid principiorum præcognoſcendum. Quod autem complexa vt ſic proprie non habeant quid noīs, patet. tum ex Boetij verbis hic dicētis quod quid ſignificat, non in propoſitionibus totis accipitur, ſed in terminis tm̄. tum ex ratione, quam ibi innuit. ſ. ꝙ propoſitio ſignificat ineſſe aliud alij magis q̄ ſignificat aliquid, tum ex aduerſarijs dicētibus, ꝙ complexa habent quid noīs dupliciter, vel vt ſignificant noīe incomplexo, vt hiſtoria Troiana dr̄ Ilias, vel rōne terminorum ſuorum. liquet enim ꝙ neutro iſtorum modorum ipſis complexis. vt ſic quid aſsignatur. ſed ratione alicuius incomple D xi. Amplius cum ex eadem radice complexis inſit carere, quid rei & quid nominis, ex hoc. ſ. ꝙ complexa ſunt vt ex dictis patet. Aſſumens S. Tho. ꝙ complexorū nō eſt diffinitio, & ideo de principijs non præcognoſcitur quid vtrūq; quid ſufficienter excluſit.

Egidius ſuper. te. c. 2. dubio vltimo.

Quid ē qd' dicitur cognoſcere, ē ipſum quid rei etiam attingere.

Quæſtiones Quatuor.

1. Num ſubiectum præcognoſci oporteat quo ad quid nominis, vel quid rei.
2. Num ſubiectum pręcognoſcatur quo ad eſſe in rerū natura, vel obiectiuum.
3. Num paſsio præcognoſcatur quo ad quid rei, vel qd noīs.
4. Num quælibet ſcientia ſupponat ſuum ſubiectum eſſe.

CIrca eandem ſecundam concluſionē dubitatur quadrupliciter. Primo: an cum dicitur. de ſubiecto præcognoſcitur quid itelligatur quid rei, an quid nominis. Quōd enim intelligēdum nō ſit quid rei ex ipſius Ariſtotelis

2. de anima T. cō. 6.

ſtotelis obſeruatione videtur. In ſciētia enim de anima, cuius ſubiectum eſt anima, inueſtigat quid eſt anima, et non præſupponit. Nec poteſt dici ꝙ hoc fecit: nō inquātum tradens ſciētiam de anima, ſed indutus alterum habitum. Primo, quia cum diffinire animā ſit philoſophi naturalis, quia non abſtrahit a materia ſenſibili, nō erit facile fingere, ad quā partem naturalis philoſophiæ hoc pertinet, ſi non ad ſcientiam de anima. Secūdo, quia admiſſa hac fictione quid dicetur ad id quod ſuperius tactum eſt, ꝙ. ſ. in hoc opere, cuius ſubiectum eſt ſyllogiſmus demōſtratiuus, Ariſtoteles inquirit quid ſit demō-
in. t. c. 6. ſtratio? Præterea, Si ante demonſtrationem oportet ſcire quid rei ipſi⁹ obiecti: oporteret dicere ꝙ habemus quod quid eſt cuiuſqꝫ rei, de qua ſcimus aliquid demonſtratiue. hoc autem experimur falſum eſſe: multa enim de Luna, Sole, & Deo ſcimus, quorum quod quid eſt ignoramus. In oppoſitum eſt hic auctoritas Porphyrij, Alberti, & ſancti Thomæ.

ſecunda q. Secundo dubitatur, an cum dicitur de ſubiecto præcognoſcitur quia eſt, intelligatur de eſſe in rerum natura actualiter. Videtur enim ꝙ ſic, per rationem, quā ad hoc innuit Porphyrius. illud eſſe ſubiecti præſupponitur, quo ſubſtat paſsioni. ſed ſubiectum non ſubſtat paſsioni niſi ſm̄ ſuum eſſe reale in rerum natura, ſupponendo ꝙ paſsio ſit accidens (vt communis via tenet,) ergo ſubiectum eſſe in rerum natura ſupponitur. Maior eſt euidens: ex eo ꝙ tota ratio quare de ſubiecto præſupponitur eſſe, eſt quia ſubſtat paſsioni. In oppoſitum autem eſt primo ꝙ ſcientia abſtrahit ab eſſe actualis exiſtentiæ. nam abſtrahit a contingenter accidenti, quale eſt eſſe actuale. Secundo quoniam contingeret ꝙ ſcientia ſupponeret falſum. quoniam corruptis roſis ille qui iam acquiſita ſcientia de roſis vtitur, ſi ſupponit roſam eſſe ſupponit falſum, quoniam roſa tunc ſecundum veritatem non eſt.

tertia. q. Tertio dubitatur, an cum dicitur, ꝙ de paſsione præcognoſcitur quid, intelligatur quid nominis, aut qd rei. Videtur ſiquidem ꝙ quid rei præcognoſcendum ſit, qa medium oportet eſſe præcognitum, ſed medium eſt qđ quid eſt paſsionis (vt dicitur in ſecundo huius.) ergo.

T. cō. 8. In oppoſitum ſunt verba Ariſtotelis in hoc loco dicentis, ꝙ de paſsione præcognoſcitur quid ſignificat. & S. Tho. illa exponentis.

quarta. q. Quarto dubitatur, an omnis ſcientia ſupponat ſuum ſubiectum eſſe: an aliqua tantum.

Ad euidentiam horum. Primo declarandi ſunt termini in dubijs aſſumpti ſcilicet quid rei & quid nominis.
ſuper de ente & eſſentia in probemio. Secundo ſigillatim reſpondendum eſt. Quid nominis: vt alibi diximus: nihil aliud eſt ꝙ̄ quidditas nominis: ſicut quid rei eſt ipſa rei quidditas. Nominis autem cum ad aliquid ſit & eſſentialiter alterius ſignum tunc præcognoſcitur quidditas quando eius ſignificatio innoteſcit. Rei autem quidditas, non niſi per eſſentialia omnia patefit. Vnde & proprium interrogatiuum quid nominis eſt quid ſignificat. proprium vero interrogatiuum quid rei, eſt quid eſt. Differt ergo quid nominis a quid rei, quia cognoſcere quid nominis, eſt cognoſcere quid ſignificat nomen. Cognoſcere autem quid rei eſt cognoſcere quid eſt res ſignificata per nomen. Et quia rei quidditas eſſentia eſt, quam entia tantum habent, & res non cognoſcitur quidditatiue niſi per ſuam diffinitionem explicantem eam a prima potentia vſqꝫ ad vltimum actū, ideo quid rei entium tantum eſt, & vnico modo cognoſci poteſt. Quia vero ad quid nomen referatur: vt ſignū ad ſignificatum eſſe non oportet, & per communia & accidentalia, & nutus, & ſigna, declarari poteſt, ideo qd nominis non entis eſſe poteſt, & incertos habet modos ſuæ manifeſtationis.

Deciſio primæ. q. Ad primum ergo dubium dicitur, ꝙ demonſtratio,
T. c. tertio. vt infra dicetur, eſt duplex. quædam a priori, & quædā a poſteriori. Si loquamur de ſcientia a priori, ſic oportet
E cognoſcere quid rei ipſius ſubiecti, quia quod quid eſt ſubiecti, eſt cauſa paſsionis, ad quam oportet vltimo reſoluere demonſtrationem propter quid, vt in ſecundo huius dicitur. & hoc expreſſe ponunt hic Porphyrius,
Albertus, & S. Thomas. Si vero loquamur de ſcientia vbi ſupra t. c. 8.
a poſteriori, tunc ſufficit quid nominis præcognoſcere de ſubiecto. vtimur ſiquidem in talibus demonſtrationibus effectu loco diffinitiōis ipſius ſubiecti vt medio termino & cauſa in cognoſcendo. Ad obiecta autem in oppoſitum dicitur, ꝙ cum in qualibet ſcientia ſpeciali vltra principia communia complexa & incomplexa, ꝙ ſupponuntur in metaphyſica, ſint principia propria illi ſcientiæ, oportet ſcientiam ſecari in duas partes. in quarum prima iactantur poſitiones complexæ & incomplexæ, in ſecunda vero inueſtigantur paſsiones virtute illorū principiorū. cuius ſignū euidenter apparet in principio Euclidis. Et quia hmōi poſitiōes ſi ſunt incōplexæ, cognoſcunť prima opatione intellectus, ſi cōplexæ ſunt
F per ſe notæ, ideo oportet diuidere opus ſcientificum in intellectum, cuius eſt cognoſcere, quod quid eſt, & per
ſe nota, vt in ſecundo huius dr̄, & ſcientiā proprie dictā, T. c. 17.
quæ proceſſu demonſtratiuo acquiriť, & ſic cū vnū principiorum propriorum ſit quod quid eſt ſubiecti, anteqū ſcientia generetur quidditas ſubiecti cognita eſt, & per hoc patet rn̄ſio ad vtrūqꝫ obiectorū & ſimilia. Dico ſiqdē ꝙ mos eſt Ariſtotelis poſitiones facere in libris ſuis, vt patet in prædicamentis & principio Perihermenias, & Primo Priorum, & Primo Phyſicorum, & locis adductis. poſitiones aūt tales ſunt ante ſciam, & non pars ſcientiæ, ſed ſcientiæ propria principia. Et ideo ſimpliciter concedendum eſt ꝙ Ariſtoteles regulam hanc obſeruauit. Nec obſtat ꝙ in prædictis locis demonſtratiuo diſcurſu diffōnem materialem per finalem inueſtiget, aut concludat, qm̄ hoc eſt per accidens. Sicut enim primæ operationi intellectus per accidens miſcetur ſecūda, dū diffinitio cōponēdo partes eius cognoſciť, ita ēt eidē im
G miſcetur tertia, dum diffinitio applicatur ſyllogiſmo diſcurſiuo ipſi diffinito. & quia in his quæ ſunt per accidens contingit falli ſapientes (vt in elenchis dr̄.) ideo habitus in prædictis locis acquiſitus putatur ſcientificus: ſed re vera non eſt, quia per accidens eſt per demonſtrationem acquiſitus. Ad vltimam vero obiectionē dr̄, ꝙ de Sole, & Luna & huiuſmodi non habemus ſcientiā a priori ſimpliciter, & ideo non eſt opus pręcognoſcere quod quid eſt ipſorum.

Ad Secūdum dubium dr̄, ꝙ oportet præcognoſcere Secūdę. q. deciſio.
ſubiectum eſſe in rerum natura actualiter: temporibus tn̄ ſuis, ſi ſubiectū indiuidua nō cōtinua, ſed ſm̄ ſucceſſionem habet, & hoc in ſcientijs realibus. in rōnalibus enim ſufficit ꝙ ſubiectum ſit in eſſe obiectiuo, & ſimiliter in non entibus. Cauſa autem huius eſt rō facta dubitando, quæ confirmatur ſic, illud eſſe præſupponitur de ſubiecto, quod de ipſo in illa ſcientia non poſſe probari dicitur: ſed tale eſt eſſe actualiter in rerum natura: ergo.
H Maior patet ex eo, ꝙ ideo dicitur non poſſe probari, qa hic ab Ariſtotele dr̄ p̄ſupponi. Minor aūt nec a proteruis negari poteſt. Ex ipſo enim diſputationis exercitio conuinci poſſunt. Cum. n. Cōmentator in tot locis ait, nullam ſcientiam probare ſubiectum ſuum eſſe: nec a prio-
ri nec a poſteriori, quia præſupponit illud eſſe, clarū eſt Prio phy.
ꝙ loquitur de eſſe actuali actualiter in rerum natura, qa c. vlti. ſecun
de ſubſtantiarū ſeparatarum eſſe loquitur, qđ probatur do. phy. c.
Octauo Phyſicorum de illis. Quando ergo vertitur in 26. duode
dubium Commentatoris dictum, quod ex iſta Ariſtote mo. met
lis propoſitione Commentator acceptum aſſerit contra c. 6.
Auicennam, de eſſe ſubiecto actualiter in rerum natura Te. c. 45.
locutio eſt. Si dicatur ꝙ ſecus eſt de ſubſtantijs ſeparatis 46. ibidem
& de alijs, quia illæ perpetuæ ſunt, & in perpetuis non te. cō. 78
differt eſſe & poſſe, vt dicitur in Tertio Phyſicorum. & 83. te. cō.
conſequenter præſupponere de eis poſſe exiſtere: perinde eſt ac p̄ſupponere exiſtere: hoc nihil obſtat. Primo, vbi ſupra T. c. 32.

quoniam

quoniam formaliter differunt etiam in perpetuis eſſe & poſſe, licet non duratione, & conſequenter quoque dicatur ꝙ præſupponitur eſſe, & non dicitur præſupponitur poſſe eſſe oportet formaliter loquendo, vt Ariſtoteles conſueuit de ipſo poſſe vt induit ipſum eſſe loqui, & non econuerſo. Secundo quoniam licet particularia horum inferiorum corrumpantur & intelligentiarum perpetuentur, vniuerſalia tamen vtrorūq;, de quibus tantū per ſe ſunt ſcientiæ & demonſtrationes & diffinitiones, perpetua ſunt, & non differt in eis eſſe & poſſe, quoniā illa propoſitio, in perpetuis &c. cum ex perpetuitatis vi formaliter neceſſaria ſit, in omnibus perpetuis tenet, quo fit vt propoſito illa magis faueat propoſito ꝗ aduerſæ opinioni. Vnde propriam vocem ignorant & negant qui
Cap.2. dicunt, ꝙ de ſubiecto non præſupponitur eſſe in rerum natura, & Commentatori nihilominus expræſſe contra dicunt in dictis locis, & hic dicenti, de ſubiecto ꝙ præcognoſcitur ꝙ ipſa res ſit inuenta. Clara enim luce patet
Te.c.14. aſſuetis in doctrina eius, ꝙ rem inuentam eſſe apud ipſum nihil aliud eſt ꝗ rem eſſe. Amplius cū eſſe (Quinto Metaphyſicæ) ſit duplex. ſ. actualis exiſtētiæ, & quod ſignificat veritatem propoſitionis: aut iſta concluſio: de ſubiecto præſupponitur quia eſt, intelligitur de eſſe actualis exiſtentiæ actualiter, & habetur intentum, aut potentialiter, vt ſit ſenſus. de ſubiecto præſupponitur quia eſt i. quia poteſt eſſe, ſeu non repugnat eſſe, quod idem eſt: qa (non repugnantia) potentia logica eſt, & hoc non primo, quia ſic poſſet dici ꝙ de paſsione præſupponitur qa eſt. i. quia poteſt eſſe, & ſibi non repugnat eſſe. Quis. n. faciens demonſtrationem demonſtrat de aliquo paſsionem, quam non ſupponat poſsibilem vt ſit? Nullus ſiquidem conatur ad cognoſcendum eſſe, quod impoſsibile putat eſſe. ſecundo quia gloſa hæc deſtruit textum. Cum enim a compoſito ex aliquo termino, & eius conditione diminuente, non liceat inferre illum terminum ſimpliciter, ex hoc quod dico, quia poteſt eſſe, ſeu non repugnat eſſe, non licebit inferre quia eſt, quia potentia
Cō.15. eſt conditio diminuens, vt Commentator dicit Quarto Metaphyſicæ commento. 15. Et conſequenter ex veritate illius gloſæ non ſequetur veritas textus dicentis, ꝙ oportet de ſubiecto præcognoſcere quia eſt. Aut ergo gloſa non recta eſt, aut Ariſtoteles male dixit, aut intelligitur de eſſe quod ſignificat veritatem propoſitionis, et hoc in idem redit cum prioribus, quia fundamentum veritatis eſt eſſe rei. Quod ſi fingas ꝙ de ſubiecto p̄ſupponitur quia eſt, id eſt quia eſt tale, de quo aliqd poſsit demonſtrari, eiſdem rationibus refellitur: hoc enim modo proportionaliter loquendo, & de paſsione præſupponitur quia eſt, quia demonſtrator ſupponit eam eſſe talem, quæ poſsit de aliquo demonſtrari. aliter non aſſumeret ipſam vt extremum demonſtrabile, & conditio minuens non eripitur per hoc. Ad primam obiectionem autem in oppoſitum dicitur, ꝙ ſcientia abſtrahit ab eſſe actuali exiſtentiæ in particulari, & non ab exiſtētijs in communi, nec a ſuppoſitione exiſtentiarum. Duę ſiquidem quæſtiones de rerum exiſtentijs quęruntur. ſ. an eſt, & quia eſt. Et certum eſt ꝙ quæſtiones ſunt ęquales
Tex.cō.1. numero his quæ vere ſcimus, vt in ſecundo dicitur. Quomodo autem eſſe contingenter & quomodo non contingenter adſit rebus, in principio ſecundi declarabitur. Non acceptetur autem interim, eſſe ita contingenter adiacere rebus, ꝙ ſcientiam ſubterfugiat. Ad ſecūdam vero dicitur ꝙ ſecus eſt in acquiſitione ſcientiæ & in vſu eius: in acquiſitione enim oportet ſubiectum eſſe in rerum natura, vt generet ſui ſcientiam in nobis, quoniam nihil agit niſi ſit, in vſu autem acquiſitæ ſcientiæ ceſſat hæc cauſa, ſed remanet alia, quæ communis eſt acquiſitioni & vſui. ſ. ꝙ oportet ſubiectum entis rationē habere, nullus enim quærit nō entis paſsiones, entis autem ratio non aliter habetur ab aliquo ꝗ per eſſe, quoniam ens eſſe ſignificat (vt in ſecundo dicet Ariſtoteles

A capitulo ſexto.) & ideo oportet ſupponere ſubiectum Te.c.7.
eſſe. Nec eſt falſum ſubiectum eſſe propter hoc ꝙ actualiter non eſt, quoniam non ſupponitur ipſum eſſe nunc vel tunc, ſed eſſe temporibus ſuis, ſicut & concluſiones circa. te.c. 12.
demonſtrationis perpetuas, hoc modo dicemus infra.
Nec obſtat ſi recurratur ad Deſtruat deus &c. quoniā Cap.10.no. vl.
adhue vere ſupponeretur ſubiectum eſſe, eo ꝙ ſupponeretur eſſe tempore ſuo, ſubtractis talis caſus imaginarij impedimentis. vnde ex dictis iam patere poteſt ꝙ nihil aliud intendit Ariſtoteles per hoc quod dixit, ꝙ de ſubiecto pręſupponitur quia eſt, niſi quod oportet ſubiecto in demonſtratione vti, ſuppoſito ꝙ ſit, ſeu ac ſi eſſet. cuius ſignum eſt, ꝙ ſiquis quærat centauri ſcientiam cum inuenerit ipſum non eſſe, deſiſtet. & ſi vellet vltra progredi ad inueſtigandas proprietates ſignificati per centauri nomen vteretur centauro ac ſi eſſet, & ſic ad vlteriora procederet ſupponendo ſubiectum eſſe.

Ad Tertium dubium dicitur prænotando duo. Pri- Tertiæ. q. Deciſio.
B mum eſt, ꝙ licet quid rei, & qd nominis formaliter ſumpta plurimum differant (vt ſupra oſtenſum eſt) materialiter tamen coincidere poſſunt, vt patet cum ad quid nominis reſpondetur per eſſentialia propria: vnde & contingit quandoq; ꝙ ipſa diffinitio quodammodo quidditatiua non habet rationem quid rei, ſed quid nominis. quod ſic manifeſtatur, ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ſe habet ad cognoſci ex Secundo Metaphyſicæ. Diffinitio T.c.4.
autem quid rei non eſt niſi eorum quæ ſunt, quia entiū realiū tm̄ eſt: igitur diffinitio alicuius nō cognoſcitur ſub ratione quid rei, niſi cognoſcatur illud eſſe. Et ideo ſi aliqua res ſit ignota quo ad ſuū eſſe, & haberetur eius diffinitio qualis tunc poteſt haberi, diffinitio illa habet rationem quid nominis & nō quid rei. Vnde & quæſtio an eſt præcedit quæſtionem quid eſt. Secundum notandum eſt, ꝙ demonſtratio in propoſito eſt duplex. quædam terminans quæſtionem quia eſt, & quædam terminans quæſtionem propter quid tantū, vt infra dicetur. Cap.13.circa.t.cō.13.
C Differunt autem in propoſito hæ demonſtrationes: qa per primam ſcitur paſsionem ineſſe ſubiecto, in ſecunda vero præcognoſcitur paſsionem ineſſe ſubiecto: quia quæſtio quia eſt præcedit quæſtionem propter quid, & ſcitur per eam cauſa, propter quam ineſt talis paſsio, vt patet in inueſtigatione cauſæ eclipſis, quam Lunæ ineſſe videmus.

His præſuppoſitis dicitur ad dubium cum diſtinctione, ꝙ in demonſtratione terminante quæſtionem, quia eſt paſsionis de ſuo proprio ſubiecto: impoſsibile eſt p̄cognoſci quid rei (paſsionis) formaliter loquendo, id eſt ſub ratione quid rei: quia cum paſsionis eſſe ſit ſubiecto ineſſe, & ante demonſtrationem ignoretur ipſam ineſſe ignorabitur ipſam eſſe, & conſequenter eius quid rei, quod entis tantum eſt. Poteſt tamen præcognoſci aliquo modo eius qd rei materialiter ſub ratione quid nominis, quod aſſumetur vt medium in demonſtratione. In demonſtratione autem terminante quæſtionem pro
D pter quid tantum nihil prohibet præcognoſci, quid rei ipſius paſsionis. quia ipſius eſſe præcognitum fuit. Et ſimiliter in demonſtratione terminante quia de non proprio ſubiecto, ſed parte ſubiecti, quoniam iam ipſum in eſſe præcognitum eſt, & quid eſt. Ad obiecta ergo dicitur, ꝙ diffinitio paſsionis, quam contingit eſſe mediū in demonſtratione & oportet eſſe præcognitam, eſt diffinitio quid nominis formaliter, quæ tamen aliquo modo materialiter eſt quid rei. Et ideo notanter S. Tho. dicens hic ꝙ anteq̄ ſciatur de aliquo an ſit non poteſt sciri proprie de eo quid eſt, appoſuit illud verbum proprie: & hoc loquendo de demonſtratione terminante quæſtionem quia eſt: quia (vt dictum eſt) ſi ea, quę terminat q̄ōnem propter quid, medium eſt diffinitio quid rei ipſius paſsionis, vt in ſecūdo huius dicitur. Et hanc diſtinctionem diligēter notato. Si vis intelligere diuerſa Ariſtotelis & Sancti Tho. dicta.

Quartum

T.c.8. t.c.25.fi.

Quattum dubium quia exigit diſcuſsionem quæſtionis an eſt, in principio ſecundi libri Deo fauente ſoluetur.

1. Cur de paſsione non præcognoſcitur quia.
2. Cur de paſsione non præcognoſcitur quid rei.

Cap.primo dubio.8.

CIrca dicta S.Tho. in expoſitione eiuſdem ſecundæ concluſionis, duplex dubium occurrit. Primum eſt circa cauſam aſsignatam quare de paſsione non præcognoſcitur quia. Dicit enim hoc eē propterea, quoniam eſſe ipſius paſsionis per demonſtrationem quæritur: videtur enim ꝙ hoc quod aſsignatur pro cauſa non ſit vniuerſaliter verum: quoniam experimur nos cognoſcere paſsionem eſſe, & quærimus per demonſtrationem an talis paſsio inſit tali ſubiecto. Conſtat autem ꝙ tunc nō quæritur eſſe ipſius paſsionis, ſed tantū ineſſe eius huic, non ergo incōuenit præcognoſcere paſsionem eſſe: nec eſt cauſa quod de paſsione nō præcognoſcitur quia eſt, quoniam eſſe ipſius concluditur. Aſſumptum quo ad primam partem declaratur, (quoniam quo ad reliqua clarum eſt) quando quærimus an terra ſit rotūda, an cœlum ſit ſphæricum. Iam nouimus rotunditatem eſſe in rerum natura, & nihil aliud inquirimus niſi an rotunditas inſit terræ, ſphæricitas cœlo &c.

2.Dubiū.

Secūdum dubium eſt circa cauſam aſsignatam: quare de paſsione non præcognoſcitur quid rei. dicit enim hoc eſſe, quoniam paſsionis eſſe eſt ineſſe & ante demōſtrationē ignoratꝰ ipſam ineſſe, & cōſequēter ipſam eſſe, & cōſequēter qd eſt, qm̄ quæſtio qd eſt p̄ſupponit quæſtionē an eſt. Accidit.n. hic dubiū. Tū quia vt deductū eſt: non ſequitur, non præcognoſcitur paſsionē ineſſe tali ſubiecto, ergo non præcognoſcitur ipſam eſſe. Tum quia alia quæſtio eſt quæſtio an eſt, & alia quia eſt, vt patet in principio ſecūdi. Et propterea dicet quiſpiam, ꝙ de paſsione quæritur quia eſt, & præcognoſcitur an eſt. Et conſequenter quid eſt, & ſic ratio. S. Thomæ non concludit intentum.

T.c. primo

Ad primum horum dicitur, ꝙ de paſsione contingit loqui dupliciter. Vno modo materialiter.i.pro re illa, quæ eſt paſsio probāda de tali ſubiecto. Alio modo formaliter.i.pro re vt eſt paſsio. Primo modo non inconuenit paſsionem præcognitam eſſe ꝙ ſit: ſed nihil obſtat dictis S. Tho. eo ꝙ de paſsione formaliter loquebatur. Secundo autem modo ſumpta paſsio vt paſsio: ſubiectū non quodcūq;, ſed proprium reſpicit & aliud eſſe: vt ſic non habet niſi ineſſe proprio ſubiecto: & impoſsibile eſt ipſam præcognoſcere eſſe ante demonſtrationem terminantem quæſtionem quia eſt: vt dictum eſt: quoniam tale ineſſe quæritur. Et quia S. Tho. (iuxta cōſuetudinem ſuā) formaliter loquebatur: ideo dixit, ꝙ quia eſſe ipſius paſsionis quæritur non præcognoſcitur. Secūdo dicitur ꝙ S. Tho. attendens his, quæ per ſe concurrunt ad præcognitionem ab ea quæ per accidens immiſcentur a rectitudine regulæ vniuerſalis credere noluit. Conſtat enī ꝙ demonſtrationi non cōtingenter euenit ꝙ præcognoſcatur de ſubiecto: quid & quia; & de paſsione quid: & de principijs quia: quoniam ex his procedit demonſtratio neceſſario. Accidit autem demonſtrationi: ꝙ paſsionem præcognoſcat eſſe. non.n. vis demonſtrationis hoc exigit, ſed potius oppoſitum: quoniam hoc eſt proprie per eam quæſitum. quoniam igitur per ſe loquendo demonſtratio paſsionis eſſe quærit: & per accidens præſupponit ipſam eſſe: ideo de ea non præſupponit quia eſt.

2.Dub. ſol.

Ad ſecundum dicitur: ꝙ ad habēdum quid rei paſsionis: non ſufficit qualitercunq; cognoſcere ipſam eſſe: ſed oportet cognoſcere paſsionē ineſſe primo ſubiecto: quoniam ex principijs primi ſubiectī cauſatur & diffinitur, & ideo valet in propoſito, non cognoſcitur ipſam ineſſe primo ſubiecto: ergo nec ipſam eſſe: ita ſufficiēter quòd poſsit haberi quid rei. Ad id vero quod additur de quæſtionibus an eſt & quia eſt: dicitur, licet diſtinctæ ſint: dato etiam ꝙ quæſtio an eſt: etiam quærat de paſsione nihil aliud ſequitur ꝗ ꝙ contingit præcognoſcere paſsionem eſſe: non tamen taliter: ꝙ ſufficiat ad diffinitionem quid rei. Quod autem S. Thomas idem videatur intelligere hic per quæſtionem an eſt paſsionis: & quia eſt: nihil obſtat: quoniam verum eſt de paſsione vt paſsio eſt. Sed de his in principio ſecundi: erit amplior ſermo. Nūc ſat ſit hæc dixiſſe.

E

Concluſio quomodo ante demonſtrationem ſit præcognita.

cap:pri. ſe per.t.c.primo.

CIrca quartam concluſionem & eius probationē aduerte ꝙ Ariſtoteles tangit duas extremas opiniones: circa præcognitionem concluſionis quā quærimus: & ponit ſe medium. Prima fuit Socratis & platonis dicentium: concluſiones ſimpliciter præcognoſci, Secunda fuit quorundam: quorum nomina non inueni, dicentium concluſiones nullatenus præcognoſci. Media autē eſt Ariſtotelis dicentis: concluſionem virtualiter quidē præcognoſci, actualiter vero ſeu ſimpliciter ignorari.

F Primam opinionem tetigit Mēnonis ambiguitatē ponens ſecundam reſponſionem quorundam falſam adijciens, mediam vero ſubiūxit. Et nota ꝙ licet prima opinio ponens: nos aut nihil diſcere: aut ea quæ nouimus: multis fulta ſit ratiōibus: quas habes in Alberto, ab Ariſtotele tantum vna adducta eſt: quis illam (logici negocij) eſt diſſoluere. & in eius falſa ſolutione, alteram cōfutat opinionem: & illius ſolutio vera, ſua directe opinio eſt, & ſatisfacit directe alteri logico fundamento illius opinionis, quod eſt tale. Cōcluſio, quam quærimus: aut eſt nobis nota: aut non: ſi nota, ergo diſcimus ea, quæ nouimus, ſi ignota, ergo cum inuenerimus eam neſciemus nos ſcire illam: & conſequenter non ſciemus. & ſi ſic, ergo nihil diſcimus. Conſequentia patet exemplariter de quærente ſeruum fugitiuum: ſi enim illum non nouit, cum inuenerit neſciet ſe inueniſſe. Hæc inquam omnia ſoluuntur dicendo: quod cōcluſio ſic quidem præcognoſcitur, id eſt ſecundum quid: ſimpliciter autem nō. Nec

G intelligas per hanc ſolutionē: quod concluſio præcognoſcitur in potentia & neſcitur in actu. hic.n. non eſt intellectus Ariſtotelis: quoniam ſecundum hunc ſenſum: nō deſiciuntur aduerſariorum rationes. nō enim ſufficit ad notitiam ſerui fugitiui & ſimilium, cognoſcere ea in potentia: quia hoc nihil aliud eſt ꝗ poſſe illa cognoſcere, vt patet. Et ſimiliter ſecunda opinio, quam impugnat expreſſe hic Ariſtoteles non dicebat cōcluſionem ita ignotam ꝙ non poſſet cognoſci quia ponebat concluſionem illam omnino impræcognitam poſtmodum cognoſci: ſed intelligendum eſt per hanc ſolutionem ꝙ concluſio eſt præcognita virtualiter: non autem cognita ſimpliciter. Cognoſci enim virtualiter plus eſt ꝗ cognoſci potētialiter, ſicut eſſe hominem plus eſt ꝗ eſſe animal. Dicitur autem cognita virtualiter, quia eſt cognita in eius principijs, in quibus virtualiter continetur concluſio: ſicut in ſuis cauſis. Et tanto perfectius virtualiter cognoſcitur, quanto principia propinquiora ſunt cōcluſioni.

H Quod autem hic ſit verus ſenſus: patet ex omnibus antiquis expoſitoribus. Et ex hoc ꝙ ſic omnibus prædictis ſatisfecit Ariſtoteles. Sufficit enim ad notitiā concluſionis principia eius complexa & incōplexa, de quibus diximus ꝙ oportet præſupponere quid, & quia cognoſcere, quod ſecunda opinio non aduertit, & ſic ad eius notitiam ſimpliciter procedere.

Si cōcluſio ē præcognita, quō non ſunt ꝗtuor præcognita

CIRCA quartam concluſionem dubitatur ſic. Concluſio eſt aliquo modo cognita ante demonſtrationem: ergo p̄cognita non ſunt tria tantum: ſed quatuor. ſ. principia, ſubiectū, paſsio, & concluſio, & conſequenter ſufficienter determinatum eſt de præcognitis: Antecedens eſt ipſa quarta concluſio. Conſequētia autem valde euidens eſt ex eo quod concluſio, neq; principium, neq; ſubiectum, neq; paſsio eſt, ſi enim nihil horum eſt, & præcognoſcitur, quartum præcognitū eſſe oportet. Ad euidentiam huius dubitationis ſciendum eſt, quod ad hoc

quod

quod aliquid(abſolute loquendo)poſsit dici cognitum, exigitur ꝙ ipſum cognitionem terminet primo vel ſecũdario, id eſt ſit primo terminans actum cognoſcẽdi, vel ſit conterminans illum, ſicut ſpeculum eſt primum terminans actum videndi. ſpecies autem in eo eſt cõterminans eãdem viuiſionem. vnde ſi aliquid in ſeipſo cognoſcatur cognitum abſolute dicendum eſt, ſi autem cognoſcatur in alio (abſolute) nec cognitum, nec incognitum dicendum eſt. Sed videndum eſt quomodo in alio cognoſcatur. Si enim alio cognoſcitur, ita quod eum illo terminet etiam ipſum cognitionem illam, tunc abſolute dicendum eſt illud cognitum eſſe, licet ſecundario. Si autem in alio cognoſcitur, ita quod illud, in quo cognoſcitur, terminet cognitionem & ipſum non conterminet illam, tunc abſolute fatendum nõ eſt, id quod in alio cognitum dicitur, cognitum eſſe, ſed cum additione diminuente cognitum eſſe quodammodo, vel ſm quid, vel virtualiter, vel aliqua huiuſmodi conditione. His B prælibatis dicitur ad dubium, ꝙ quia præcognitũ oportet eſſe cognitum. Et concluſio dicitur præcognoſci aliquo modo, quia principia ſua cognoſcuntur, & non ideo, quia actum præcognitionis conterminet in principijs, quia ſic eſſet cognita ſimpliciter & excellentiſsimo modo, conſequens eſt ꝙ concluſio non ſit dicenda ſine additione aliqua præcognita, ſed cum conditione diminuta dici debet præcognita aliquo modo, ſeu ſm quid. Ad formam rationis negatur conſequentia. Committitur ſiquidem in illo proceſſu fallacia a ſm quid, ad ſimpliciter. præcognita enim enumerata ſunt præcognita abſolute, ideſt abſq; additione aliqua. Concluſio autem (vt ex dictis) patet non eſt præcognita abſolute, & ideo eorum numerum non ingreditur, nec in ſufficientem arguit.

De diffinitione demonſtrationis. Cap. 2.

1. propoſitio. SCire autem opinamur vnumquodq; ſimpliciter, & non ſophiſtico modo, qui eſt ſm C accidens, cum cauſam arbitramur cognoſcere propter quam res et, quòd illius cauſa eſt, & non contingere hoc aliter ſe habere. Manifeſtũ igitur ꝙ tale aliquid ſcire eſt, nãq; eſt non ſcientes & ſcientes: hi quidem opinantur ſic ſe habere, ſcientes autem & habent cauſam. Quare cu- Cor. ius ſimpliciter eſt ſcientia hoc impoſsibile eſt aliter ſe habere. Siquidem igitur & alius eſt 2. propō. 3. ſciendi modus dicendum poſterius. Dicimus autem ſcire & per demonſtrationem intellige- *1.1. epiſtemonicon, vel ſcientialem. re. demonſtrationem autem dico ſyllogiſmum *apodyticõ. i. facientem ſcire, ſed apodyticõ dico ſecundum quem in habẽdo ipſum ſcimus. †Concluſio principalis. Si ergo eſt ſcire (vt poſuimus) neceſſe eſt demõ D ſtratiuam ſcientiam eſſe ex veris, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & cauſis concluſionis. ſic enim erunt propria principia eius quod demonſtratur, ſyllogiſmus quidem erit & ſine his, demonſtratio autem non erit: non enim faciet ſcientiam. verum quidem igitur oportet eſſe. quoniam nõ eſt ſcire quod non eſt, vt quod diameter commenſurabilis. Ex primis autem indemonſtrabilibus eſt eo quod non ſciet non habens demonſtrationem ipſorum. Scire enim eſt quorum demonſtratio eſt, & non ſecundum accidens habere demonſtrationem. Cauſas quoque & notiora oportet

A eſſe, & priora cauſas quidem, quoniam tũc ſcimus cum cauſas cognoſcimus: & priora, ſi veræ cauſæ ſint, & notiora non ſolum altero modo intelligendo, ſed & in ſciendo quòd ſunt. Priora autem & notiora dupliciter ſunt. non Diſtinctio. enim idem eſt prius natura & ad nos, neq; notius natura et nobis notius. Dico autem ad nos priora & notiora proxima ſenſui: ſimpliciter autẽ priora & notiora quæ longius ſunt. Sunt autem longiora quidem vniuerſalia maxime, proxima autem ſingularia. & opponũtur hęc adinuicem. Ex primis autem eſt quod ex proprijs principijs: idem enim dico primũ & principium, eſt autem principium demõſtrationis B propoſitio immediata. Immediata autem eſt qua non eſt altera prior. Propoſitio autem eſt enunciationis altera pars vnum de vno. Dialectica ſimiliter eſt accipiens vtramuis. Demõſtratiua autem determinate alterum, quoniam verum eſt Enunciatio autem eſt contradictionis vtrauis particula. Contradictio autem eſt oppoſitio cuius non eſt medium ſecundum ſe. Pars autem contradictionis quę quidem aliqd de aliquo eſt, affirmatio, quæ vero eſt aliquid ab aliquo, negatio. immediati autem principij Diuiſio. ſyllogiſtici poſitionem quidem dico, quam nõ eſt mõſtrare, nec neceſſe eſt habere aliquem docendum, quam vero neceſſe eſt habere quemlibet docendum dignitatem vel maximam ꝓpoſitionem. Sunt enim quædam huiuſmodi, hoc enim maxime in huiuſcemodi conſueuimus nomen dicere. Poſitionis autem quæ qui- Subdiuiſio. dem eſt quamlibet partem enunciationis accipiens, vt dico aut quidem eſſe aliquid, aut non eſſe, ſuppoſitio eſt, quæ vero ſine hoc diffinitio eſt. diffinitio enim poſitio quidem eſt: ponit enim arithmeticus vnitatem hoc indiuiſibile eſſe ſecundum quãtitatem: ſuppoſitio enim non eſt. nam quid eſt vnitas & eſſe vnitatẽ nõ idem eſt. Quoniam autem oportet ſcire & cre- Concluſio. dere rem in huiuſmodi habendo ſyllogiſmum, quem vocamus demonſtrationem: eſt autem hoc ea ſcire, ex quibus eſt ſyllogiſmus: neceſſe eſt non ſolum præcognoſcere prima, aut omnia, aut quædam, ſed etiã magis. Semper enim Sexto met. tex. 4. propter quod eſt vnũquodq;, illud magis eſt. vt propter quod amamus illud amicum magis eſt. Quare ſiquidem ſcimus per prima & credimus, illa ſcimus magis & credimus, quoniam propter illa & poſteriora. non autem poteſt credere magis quæ ſcit quæ non contingunt, neque ſciens, neque melius diſpoſitus q̃ ſciẽs. Accidit autem hoc niſi aliquis præcognouerit per demonſtrationem credentium. Magis enĩ neceſſe eſt credere principijs aut omnibus, aut quibuſdam quàm concluſioni. Magis autem debentem habere ſcientiam per demõſtrationem,

nem,nũ ſolum oportet principia magis cogno ſcere & magis credere ipſis ꝙ̃ ei quod demonſtratur,ſed neque aliquid ipſo credibilius eſſe: neque notius oppoſitis principijs, ex quibus erit ſyllogiſmus contrariæ deceptionis. ſiquidem oportet ſcientem non incredibilem eſſe.

Summa huius capituli hæc eſt.

Pri͞a ꝓpõ. SCire ſimpliciter arbitramur, rem per cauſam cognoſcere,propter quam res eſt,& quoniam illius eſt cauſa,& non eſt contingere aliter ſe hoc habere. Declarat̃ a ſigno quia omnes ſic ipſius ſcire nomine vtuntur.

Cor. Simpliciter ſcibile eſt neceſſarium.

1. Scire vocamus,intelligere per demonſtrationem.

3. Demonſtrationem vocamus ſyllogiſmum apodyćticon,id eſt facientem ſcire.

Concluſio principalis. Demonſtratiua ſcientia eſt ex veris,& primis,& immediatis,& notioribus,& prioribus, & cauſis concluſionis. probatur a priori. Ex ſupradicta diffinitione,q͞a aliter non faceret ſcire &c.

Ex veris,ꝓbatur a priori,quia q͞d nõ eſt,nõ eſt ſcire &c.

Ex primis & immediatis. probatur à priori, quia non ſciet &c.

Ex cauſis.probatur a priori,quoniam tunc ſcimus cum cauſas &c.

Ex prioribus.probatur a priori,quia ex cauſis.

Ex notioribus,vtroq; modo.ſ.quo ad quid, & quia.ꝓbatur a priori,quia ex cauſis.

Diſtinctio. Priora & notiora dupliciter ſm naturam, vt remota a ſenſibus,vniuerſalia.ſ.& quo ad nos, vt proxima ſenſui,ſingularia.ſ. Principium demonſtrationis eſt propõ immediata. Immediata eſt,qua non eſt altera prior.

Propoſitio eſt vnũ de vno,enunciationis altera pars.

Dialectica ſimiliter eſt accipiens quãlibet partem.

Demonſtratiua determinat alterum,qm̃ verum eſt.

Enunciatio eſt contradictionis quælibet pars.

Contradictio eſt oppoſitio:cuius non eſt medium ſecũdum ſe.

Pars contradictionis eſt duplex,affirmatio & negatio.

Diuiſio. Immediati principij,aliud ẽ poſitio,aliud dignitas.& aſsignat̃ dña inter iſta a poſteriori,quia quẽlibet docendũ neceſſe eſt habere dignitatem,non poſitionem.

Subdiuiſio. Poſitiõis alia eſt ſuppoſitio,alia diffinitio. Et aſsignatur differentia inter iſta a priori:quia non eſt idem vnitas,& vnitatem eſſe.

Concluſio. Principia demonſtrationis oportet non ſolum præcognita eſſe,ſed magis cognita nobis ꝙ̃ cõcluſio ſola demonſtratione nota.probatur dupliciter. Primo oſtenſiue a priori,quia propter quod vnumquodq; &c. Secundo deducendo ad impoſsibile,quia neq; ſciens,neq; melius diſpoſitus ꝙ̃ ſciens &c.

Oppoſita principijs demonſtrationis oportet eſſe notiſsima & certiſsima nobis in falſitate. probatur a priori,quia oportet ſcientem non incredibilem eſſe.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS in hoc capitulo diffinire demonſtrationem tria facit. Primo præmittit tres diffinitiones q͞d nominis: duas ipſius ſcire,quod eſt nominis demonſtrationis, & vnam ipſius demonſtrationis diffiniendo, in primis tribus propoſitionibus,vt ex his quid ſit demonſtratio conijcere queat. Secundo ipſam demõſtrationis diffinitionem,ex præmiſsis concludit,ſex particulas in eius diffinitione ponendo & ſingulas ex dictis bene appoſitas probar. Et quoniam vltimo loco probauit quartam particulam.ſ.ex notioribus,quia eſt ex cauſis, quæ non videntur eſſe notiores, ſed occultiores effectibus, ideo ſubiunxit diſtinctionem prioris & notioris, intendens ꝙ demõſtrario eſt ex notioribus. & prioribus ſimpliciter. Tertio probatarum particularũ tres declarat.ſ. ex primis,immediatis,et notioribus.et primo illas duas

E ſimul dictas, ꝙ principium demonſtrationis quod eſt idem ꝙ primum,eſt propoſitio immediata:et ſubdit q͞d ſit immediata,& quid propoſitio, & conſequenter addit differentiam inter dialecticam & demonſtratiuam ꝓpoſitionem,enunciationem,vt declaret quomodo propoſitio demonſtratiua eſt enunciationis altera pars. & conſequenter,quia contradictione,declarando iſta vſus fuerat, diffinit eam cum ſuis partibus:& ſic notificato principio immediato diffinitiue,declarat illud diuiſiue, non ſolum eius diuiſionem,ſed ſubdiuiſionẽ apponens. Vltimo ly ex notioribus, declarat in duabus vltimis concluſionibus:addendo quòd intelligitur ex notioribus non ſolum ſimpliciter, ſed etiam nobis, non ſolum quo ad ſui veritatem, ſed etiam quo ad oppoſitorum falſitatem.

CIRCA probationem illius particulę,ex veris. Nota ꝙ illa propoſitio aſſumpta.ſ.quod non eſt, non eſt ſcire,poteſt habere duplicem ſenſum. Primus eſt,quod nõ F eſt.i.id de quo non vere prædicatur eſt ſecundum adiacens,non eſt ſcire.i.de eo non eſt ſcientia. & hoc nec eſt ſm mentem Ariſtotelis,quia intendit probare complexa principia eſſe vera,de quibus non vere dicitur eſt ſecundum adiacens.& quia exemplum adductum ab ipſo.ſ.ꝙ diameter ſit commenſurabilis,extraneum eſt ab hoc ſenſu,nec eſt verus,quia multa,de quibus non prædicatur vere eſt ſecundum adiacens ſciũtur, vt patet de coniunctionibus & ſitibus & aſpectibus cęleſtium corporum,& multis inferiorum,quando non ſunt. Secundus ſenſus eſt quod non eſt,id eſt quod alicui non ineſt, non eſt ſcire.ſ.illud ei ineſſe.& hic ſenſus eſt verus,& ad propoſitum. Verus ſiquidem,quia aliter ſcire eſſet falſorum. Ad propoſitum autem, quia ex hoc vniuerſaliter probatur ꝙ ſcientia ſit verorum,ſiue ſint propoſitiones de ſecundo adiacente,ſiue de tertio. De nullo enim contingit ſcire ꝙ ſit;aut ꝙ ſit tale, niſi eſſet, aut eẽ tale illi inſit,& quia ex hoc directe concluditur,ꝙ principia com- G plexa ex quibus eſt ſcientia, ſunt vera.aliquid enim ineſſe alicui eſt fundamentum veritatis ipſius enunciationis ſignificantis hoc ineſſe illi. Et quia exemplum Ariſtotelis hoc præſefert,vt patet. Et quia iuxta hunc ſenſum a priori probatur demonſtrationem eſſe ex veris, quoniam vt in prædicamentis dicitur,ab eo ꝙ res ſignificata per orationem eſt vel non eſt,oratio dicitur vera vel falſa. Et vt in poſtprædicamentis dicitur licet ſic eſſe vt per orationem ſignificatur, & ipſam eſſe veram ſint conuertibilia,tamẽ ſic eſſe ꝙ nihil aliud eſt, ꝙ̃ quod hoc loco vocamus,quod eſt.cauſa eſt,ꝙ oratio illud ſignificans ſit vera,ſicut per oppoſitum.ſic non eſſe vt per orationem ſignificatur, quod hic vocamus, quod non eſt, cauſa eſt ꝙ oratio ſit falſa. Ex his patet ꝙ̃ ſuperflua ſit ſolicitudo eorum,qui ex hac propoſitione occaſionem ſumunt diſputandi,an de his quæ non habent exiſtentiam in rerum natura ſit ſcientia & huiuſmodi.

Nõ eti... ſcire quo... telligatur

H

Num demonſtratio ſimpliciter procedat ex cauſis in eſſendo, quæ vere cauſæ ſunt, an ex cauſis in eſſendo virtualiter.

CIrca illam particulam ex cauſis,nota quod cũ cauſę rei ſcitę ſint duplices,in cognoſcendo & eſſendo ſimul,& cognoſcendo tantum,in propoſito nõ eſt dubiũ ꝙ ſit ſermo de cauſis in eſſendo & cognoſcendo ſimul, quia ſcire,de quo loquimur,eſt rem cognoſcere per cauſam,propter quam res eſt. Sed quia cauſa,propter quã res eſt,ſeu in eſſendo, dicitur dupliciter: quædam enim eſt vere & realiter cauſans(ſm aliquod genus cauſalitatis)id cuius cauſa dicitur,quæ et diſtinguitur realiter ab eo,cuius ẽ cauſa,ſicut rationalitas eſt cauſa riſibilitatis: quædam autem eſt, quæ non tam eſt cauſa eius, cuius cauſa dicitur, ꝙ̃ ratio ꝙ illud inſit,& non ſolum ratio ꝙ cognoſcatur ineſſe. ſicut omnimoda immutabilitas in deo eſt cauſa ſuæ ęternitatis:& immaterialitas(proprie dicta) inuenta in anima eſt cauſa ſuæ immortalitatis.

Cauſa in eſſendo duplicier.

Ideo

Ideo dubium eſt an demonſtratio ſimpliciter procedat ex cauſis vtroq; modo, an primo tantum. Quod enim demonſtratio ſimpliciter exigat præmiſſas continentes cauſam primo modo ex ipſo cauſę nomine accipi poteſt Cauſa enim proprie loquendo, ꝓpter quam res eſt, oportet ꝙ cauſet vere & proprie illud quod ꝓpter ipſam eſt, aliter cauſa proprie non eſt. Hæc enim eſt differentia inter principium & cauſam, quia principium alicuius dr̄ eſſe illud, quod eius non eſt cauſa, vt punctum eſt principium lineę, cauſa vero proprie ſonat id quod vere cauſat. Et confirmatur, quia Ariſtoteles in textu diſtinguit cauſam contra principium, dicens demonſtratiuā ſcientiam eſſe ex primis & cauſis. declarando enim ſeipſum ait, idem dico primum & principium. Cõfirmatur ſecundo hoc idem ex illo verbo textus. Scire eſt rem cognoſcere per cauſam propter quam res eſt. ly nanq; propter, habitudinem cauſalitatis notat inter cauſam & eē rei, vt ipſa verba præſeferunt. Vbi autem talis cauſalitas eſt, veram oportet eſſe cauſam. Quoniam autem ſufficiat demonſtrationem ſimpliciter procedere ex cauſa ſecundo modo dicta, accipi poteſt ex demonſtrationibus metaphyſicalibus, quæ cum a priori fiunt ex huiuſmodi cauſis procedunt, vt patet in exemplo adducto de ęternitate dei ex omnimoda immutabilitate. Ad hoc dubium dicitur præmittendo, quod duplex eſt demonſtratio ſimpliciter. Quædam ex natura rei ſcibilis, quædam ratione noſtri. Demõſtratio ſimpliciter ex natura rei ſcibilis: eſt illa, cuius conclusio ex natura ſua ſibi vendicat, ꝙ nobis non niſi demonſtratio diſcurſu ſimpliciter nota ſit. Huiuſmodi autem concluſio eſt ſola illa, q̃ ex natura ſua medium habet, & conſequenter coniunctio ſuorum terminorum ex ſe habet, quod nõ niſi ꝑ medium illud ſimpliciter cognoſcatur. Demonſtratio aũt ſimpliciter rõne noſtri, eſt illa, cuius cõcluſio merito ſui põt a nobis ſimpliciter & ꝑfectę cognoſci ex terminis, licet rõne noſtri offuſcati & impediti luminis diſcurſum demonſtratiuum exigat. Talis autem concluſio eſt omnis illa, quæ ex natura ſuorum terminorum immediata eſt, ſed ratione noſtri medium habet a priori, quia nos non comprehendimus terminos eius, ſm̄ eorum conceptus completos, ſed alterius eorum duo conceptus nobis inſunt, quorum altero vt medio vtimur, vt in ſequēti dubitatione declarabitur. His ergo ſtantibus reſpõdetur ꝙ demonſtratio ſimpliciter (ex natura rei ſcibilis) procedit ex cauſis in eſſendo realiter cauſantibus. Demonſtratio autem ſimpliciter ratiõe noſtri procedit ex cauſis in eſſendo ſecundo modo. Vnde ſi teneať ꝙ Ariſtoteles loquatur hic tantum de demonſtratione ſimpliciter, ex natura rei ſcibilis, iam patet quomodo vſus ſit nomine cauſæ, & ꝙ demõſtrationes metaphyſicales adductæ non clauduntur ſub demonſtratione hic diffinita. Quia vero mihi videtur, ꝙ de omni demõſtratione ſimpliciter loquatur, ideo dico ꝙ per cauſas intellexit cauſas tam primo q̃ ſecundo modo ſumptas. Et ad obiectionem in oppoſitum dico, ꝙ licet apud latinos cauſa proprie non dicatur niſi quæ vere cauſet, græci tamen cauſæ nomine vtuntur, vbi apud nos principij & non cauſæ nomen aſſumitur, vt teſtatur. S. Tho. in. q. diſp. de potentia dei. q. 10. ar. primo ad octauum. Vnde cum Ariſtoteles græco ſcripſerit idiomate cauſam non ita ſtricte accepit. Ad confirmationem dicitur, ꝙ non ea ratione addit cauſas ſupra principia in diffinitione demonſtrationis, quòd per cauſas intellexerit cauſas, quæ vere cauſant, ſed principia retulit ad ipſas primas propoſitiones, quas poſtmodum ibi declarauit eſſe immediatas &c. cauſas autem retulit ad ipſas propoſitiones ratione medij contenti in ipſis, quod debet eſſe cauſa in eſſendo altero dictorum modorum: ac ſi diceret, demonſtratio ſimpliciter procedit non ſolum ex propoſitionibus quæ ſunt principia immediata in illa ſcientia, ſed etiam ex continentibus cauſam rei ſcitæ. Et ex hoc patet quid

[margin: …io met. …c. prio.]

[margin: Solutio.]

[margin: …Ma. T.]

A reſpondendum ſit quærentibus, cur addidit ly prioribus, poſtq̃ dixerat ex primis, cum ſuperlatiuum comparatiuum includat, præſertim ſm̄ expoſitionem. S. Tho. dicentis ꝙ propoſitiones hic appellantur primæ in ordine ad poſteriores, quæ per eas probantur. Ex eadem ſiquidem radice naſcitur reſponſio dicens, ꝙ hoc ideo factum eſt, quia ſupra diuerſa cadunt. ly enim primis (vt dictum eſt) cadit ſupra ipſis propoſitionibus: & ly prioribus, ſupra medium, quo concluſio demonſtranda eſt, ita ꝙ vt iterum dicatur, ſenſus eſt. Demonſtratiua ſcientia eſt ex veris propoſitionibus, quæ ſunt principia immediata illius ſcientiæ, & continent in ſe cauſas rei ſcitę priores & notiores ea, ſignum autem ꝙ ly prioribus, ratione medij determinet principia &c. eſt, quia Ariſtoteles propoſitionem immediatam diffiniuit per negationem prioris, abſq; dubio vt dicetur intendens per propoſitionem priorem continentem in ſe medium a priori, per quod prædicatum inſit ſubiecto. Sic ſiquidem im-
B mediata, & principia ſunt nota nõ per aliud, quia. ſ. ſunt nota, non per alium medium terminum, vt infra patebit. Ad ſecundam confirmationem dicitur, ꝙ licet ꝓpter, de ſe non habet ꝙ certam habitudinem importet, quia communius eſt, q̃ cauſæ nomen. Dicere enim poſſumus ꝙ linea eſt propter punctum, ideo eam habitudinem ponit, quam id ſupra quod cadit exigit. Vnde in propoſito quot modis diſtinguitur cauſa, tot modis diſtinguendum eſt ly propter. Poſſet autem principali difficultati breuius vnico verbo ſatisfieri dicendo, ꝙ demonſtratio ſimpliciter procedit ex cauſis in eſſendo formaliter vel virtualiter. Cauſa in eſſendo formaliter eſt illa quæ vere cauſat &c. Cauſa autem in eſſendo virtualiter eſt ipſa ratio eſſendi a priori, quæ (ſi illud cuius cauſa dicitur, cauſaretur) ſufficiēs in ſuo ordine, cauſa illius eſſet. Sicut in exemplis adductis omnimoda immutabilitas æternitatis cauſa eſt virtualiter: nõ ꝙ æternitas ab immutabilitate cauſetur, ſed quia ſi cauſaretur immuta-
C bilitas eſſet illius cauſa, & ſimiliter immaterialitas proprie dicta eſt cauſa immortalitatis, non ꝙ illam proprie cauſet, ſed quia ſi cauſaretur immaterialitatem ſortiteť ſibi cauſam. Nec paruipendenda eſt reſponſio iſta, quoniam Ariſtoteles ipſe in Secũdo de Cęlo & Mundo teſtatur ſua verba quandoq; taliter exponenda. Cũ enim probaret dextrum cęli eſſe oriens, quia inde incipit cęleſtis motus obijcit contra ſe ſic, motus cęli nunq̃ incępit ſm̄ prædeterminationem octaui Phyſicorum, ergo falſo dictum eſt, ꝙ ab oriente incipit motus cęleſtis. Et reſpondet ꝙ motus cęli incipit ab oriente, non ꝙ inde incęperit, ſed quia ſi incępiſſet, inde incępiſſet. ac ſi ſub noſtris verbis diceret, ꝙ non incipit inde formaliter, ſed virtualiter, quia ſi inciperet, inde inciperet. Eſt quoque non irrationabilis hic modus loquendi, quoniam rationibus formalibus initiť. Vñ ſermone formali loquendo non incompacte dicitur immutabilitatem eſſe cauſam æternitatis, & immaterialitatem immortalitatis,
D & ſic de alijs.

CIRCA illam particulam ex notioribus vtroq; modo aduerte, ꝙ duplex eſt modus cognoſcendi aliquam concluſionē demonſtratiuę. Vno modo ſm̄ conſequentiam eius ex præmiſſis talibus ſeu tali principio. Alio modo ſm̄ ſeipſam concluſionem cõſequentem, propter tamen tale principium vel tales præmiſſas. Ad cognoſcendam aliquam cõcluſionem primo modo ſufficit cognoſcere neceſſariam connexionem talis cõcluſionis ad tale medium, & ſiue multæ ſint concluſiones, ſiue paucæ, ſiue vna, & ad vnum vel plura principia talem habitudinem cognoſcatur habere, non refert. Ad cognoſcēdum autem concluſionem ſecundo modo nõ ſufficit cognoſcere neceſſariam connexionem concluſionis ad talem medium vel principium, ſed hoc exigitur, & vltra hoc requiritur, ꝙ cognoſcatur euidenter tale principiũ eſſe. Quamuis enim quilibet intelligens animal rationale,

[margin: Cap. 3. circa. t. cõ. 6.]

[margin: T. c. 13.]

[margin: Te cõ. 5. Te. cõ. 6. T. cõ. 7.]

[margin: Mediũ quõ oporteat pręcognoſci pro concluſiõis notitia.]

nale, intelligat ſibi neceſſario cohærere admitatiuum, et huic riſibile &c. nunquam tamen ſciet hominem eſſe riſibilem, niſi ſciat animal rationale ineſſe homini. Quia igitur ad primum modum cognoſcendi ſufficit cognoſcere quid eſt ſeu importatur per medium vel principium aut præmiſſas & deriuationem concluſionis inde, & nō exigitur cognoſcere ſic eſſe vt præmiſſę denotant: taliter ſcire concluſionem non eſt vere ſcire, quia huiuſmodi non eſt vere ſcientia conſequentium, ſed conſequentiarum. Ad Secundum autem cognoſcendi modum exigitur cognoſcere, & quid eſt medium, et quia eſt, ſeu ſic eſſe vt præmiſſę important. & hoc eſt vere ſcire, quia ſic vere ſcitur & connexio concluſionis ad principia & ipſa concluſio. Ideo Ariſtoteles hæc inſpiciens dixit, ꝙ oportet demonſtrationem eſſe ex cauſis notioribus nō ſolum altero modo intelligendo, ſed etiā in ſciendo quoniam ſunt. Euidenter autem hinc ſcire poſſunt omnes, qui doctrinas quaſq; defendere præſumunt, ꝙ cum principia ſic eſſe vt ſignificant non norint, F conſequenter ad illa principia loquendo, conſequentiarum tantum ſcientiam acquirunt & tradunt, concluſiones vero ipſas incertas, ſicut & principia ſuſtinent.

Propoſitio immediata quod medium excludat.

CIRCA diffinitionem propoſitionis immediatę notato duos terminos. ſ. ly immediata, & ly altera prior. Sicut enim cauſa dicta eſt dupliciter. ſ. in eſſendo & cognoſcendo ſimul, & in cognoſcendo tantum: ita mediū dicitur dupliciter. ſ. in eſſendo & cognoſcendo ſimul, & in cognoſcendo tantum. Et quia multæ propoſitiones carent medio, quo prædicatum inſit ſubiecto, & ſunt illæ, per quas fit reſolutio demonſtrationum ſimpliciter, quæ tamē habent medium quo ad nos a poſteriori, quo nos cognoſcimus illas demonſtratiue: ideo in propoſito, propoſitio immediata dicitur per negationem medij in eſſendo, & non per priuationem medij in cognoſcendo tantum. Et quoniam non omnis propoſitio carens ſm ſe medio eſt omnibus alijs prior aut ęqua, cum dignitas prima (puta de quolibet eſt affirmatio vel ne- G gatio) omnes præcedat: ideo non per cuiuſq; prioris negationem diffinitam intelligas, ſed eius per quam ſm ſe probari egeat. Prima dignitas enim etſi ſit alijs immediatis prior, non tamen ita eſt prior, ꝙ per ipſam aliæ ſecundum ſe probari egeant, licet forte alicui male diſpoſito per prima principia manifeſtari poſſit. Et ſi ſubtiliter inſpiciantur verba Ariſtotelis, gloſa non egent, quoniā dixit, immediata propoſitio eſt, qua nō eſt altera prior ſ. propoſitio. ly enim altera, cum relatiuum ſit, propoſitionem antedictam refert. Et cum ſit relatiuum diuerſitatis accidentis, diuerſitatem accidentalem ſonat: quo fit vt in diffinitione iſta negetur non enunciatio prior, ſed propoſitio prior. i. quæ pro ipſa inferenda ſit, & non quælibet propoſitio, ex qua quomodolibet, puta virtualiter inferri poteſt, negetur, ſed ea tantum quæ eſt altera ab ipſa, qualis eſt vtraq; præmiſſa reſpectu cōcluſionis. cum enim cōueniant in terminis præmiſſa vtraq; & cō- H cluſio magis alteritatem quādam quam alietatem inter eas eſſe videmus. Erit ergo ſenſus integer, propoſitio immediata. i. carens medio in eſſendo, eſt qua non eſt altera prior. i. cuius non eſt aliqua præmiſſa, quæ ſit prior ſimpliciter ipſa. Si enim priori medio termino caret, pręmiſſis prioribus neceſſe eſt carere, & econuerſo. & ſic diffinitio & diffinitum conuertuntur. Et hæc expoſitio licet in idem redeat cum prima, in hoc tamen differt ab illa, quia iſta nullam addit limitationem literę niſi quo ad illud verbum prior: quod etiam Ariſt. prædeclarauerat, ſed proprietatem vocabulorum enucleauit.

Nota.

Num omnis immediata propoſitio ſit qua non eſt altera prior.

CIrca eandem diffinitionem propoſitionis immediatæ dubitatur, quia non videtur conuenire omni immediatæ: nulla ſiquidem propoſitio demonſtrabilis a priori eſt qua non eſt altera prior (vt de ſe patet.) Multę E autem propoſitiones immediatæ ſunt demonſtrabiles a priori, omnes. ſ. illæ, in quibus diffinitio data per cauſam materialem prædicatur de diffinito. Non omnis igitur propoſitio immediata eſt qua non eſt altera prior. Quod propoſitio autem, in qua diffinitio materialis prędicatur de diffinito ſit immediata liquet, eo ꝙ inter diffinitionem & diffinitum nihil eſt medium. nulli enim prius ineſt diffinitio quam diffinito, medio autem, quod vere eſt medium, prius ineſt extremum quam alteri extremo, ꝙ vero ſit demonſtrabilis a priori infra teſtatur Ariſtoteles docens diffinitionem materialem demōſtrare per finalem.

Secūdo l... ius. T. cō. 1.

Ad hoc dubium dicitur, ꝙ de propoſitione dupliciter loqui poſſumus. Vno modo ſm ſeipſam. Alio modo ratione noſtri. Si loquamur de propoſitiōe ſm ſe, ſic dicitur ꝙ illa ſola eſt immediata, cuius terminorum ſignificata ſm ſeipſa ſumpta nullo coniunguntur medio: huiuſmodi autem eſt omnis propoſitio, ī qua diffinitio F de diffinito prædicatur, & vniuerſaliter omnis propoſitio in primo modo dicendi per ſe. Illa vero eſt immediata ratione noſtri, cuius terminorum ſignificata ſic concepta nullo concipi poſſunt iungi medio. dico autem ſic concepta. i. vt ſtant ſub illis conceptibus, quos nomina in propoſitione aſſumpta exprimunt. & quia quot modis dicitur vnum oppoſitorum, tot modis dicitur & reliquum: ideo propoſitio dupliciter mediata inuenitur, quædam ſm ſe, & eſt illa cuius ſignificata per terminos, ex natura ſua abſq; medio non cohærent, quædam vero eſt mediata ratione noſtri, licet non ſm ſe, & eſt illa, inter cuius ſignificata terminorum ſic concepta, aliquod nobis patere poteſt medium, quod ſit ratio, quare alterum extremum reliquo inſit. Dixi autem propoſitionē mediatam ratione noſtri, quia ex intellectu noſtro, qui natus eſt adunata diuidere prouenit ꝙ aliqua propoſitio ſm naturam ſuam immediata, ſit nobis mediata, eo quia ſimplex ſignificatum ſubiecti dupliciter concipit, G & vt ſtat ſub vno conceptu, facit ipſam minorem extremitatem, vt autem ſtat ſub alio, facit ipſum medium terminum, & ſic diuidendo terminum vnum ratione ſignificati ſm ſe, in duo apud nos immediatā ſm ſe facit mediatam nobis. (verbi gratia.) Et eſt exemplum ad propoſitum obiectionis iſtius propoſitionis, in qua diffinitio materialis prædicatur de diffinito. ſ. domus eſt operimentum ex lapidibus & cemento et lignis: ſubiectum poteſt dupliciter accipi. vno modo quo ad ſuum ſignificatum ſm ſeipſum, & ſic cum eius ſignificatum ſit ipſa domus ſm ſeipſam, quæ ex ſe in ſe claudit omnem ſuam diffinitionem, conſequens eſt, ꝙ inter ipſum ſubiectum & prædicatum, nullum omnino cadat medium, & conſequenter ꝙ iſta propoſitio ſm ſe ſit immediata. Si autē ſubiectum illud ſumatur quo ad ſuum ſignificatum vt ſic conceptum, ſic, cum ſignificatum eius ſit domus confuſe accepta, quia diffinit nomen diffinitum confuſe ſignificat (vt dicitur in Primo Phyſicorum.) Domus T. cō. 5. H autem ſub tali conceptu differat a ſeipſa cōcepta diſtincte tam ſm diffinitionem finalem quam materialem: conſequens eſt vt inter ſubiectum tale & prædicatum mediū ſit. ſ. ipſummet ſubiectum ſub alio conceptu (puta diffinitionis finalis) & conſequenter propoſitio iſta eſt mediata ratione noſtri. Cum autem dicimus ſignificatum alicuius termini eſſe rem confuſe vel diſtincte cōceptā & huiuſmodi, non intendimus ꝙ cōfuſio aut diſtinctio ſit pars ſignificati, ita vt ſignificatum domus ſit totum hoc, domus confuſe concepta, aut domus ſm ſeipſam, ſed intendimus ꝙ huiuſmodi ſint conditiones ſignificatorum. Ex his patet quid ad obiectionem dicendū ſit: ſeruando ſiquidem vniformitatem inter immediationē & indemonſtrabilitatem propoſitionis, & ſimiliter inter mediationem & demonſtrabilitatem eiuſdem. Reſpōdetur ꝙ nulla propoſitio immediata ſm ſe eſt demōſtrabilis ſm ſe a priori, licet aliqua immediata ſm ſe ſit demonſtrabilis

demonſtrabilis(ratione noſtri) a priori, quia eſt ratione noſtri mediata, & ſimiliter habet alteram priorem ſe ratione noſtri. Huiuſmodi autem ſunt omnes propoſitiones, in quibus diffinitio materialis prædicatur de diffinito. Et ideo tales propoſitiones ſunt demõſtrabiles et indemonſtrabiles. demonſtrabiles quidem ratione noſtri; indemonſtrabiles vero ſm ſe, ſicut & ſunt mediatæ ratione noſtri, & immediatæ merito ſui, propterea & inter diffinitionem & diffinitum inuenitur medium ratione noſtri, non vt prædiffinitum, ſed vt ratio inhærendi, licet ſm ſe inter diffinitionem & diffinitum nullum omnino ſit medium. Aduerte autem diligenter ꝙ non dico demonſtrationem per cauſam finalem eſſe demonſtrationem quo ad nos, ſeu ratione noſtri, & non ſm ſe. Noui enim ꝙ demonſtrare dentes anteriores eſſe acutos propter ſciſſionẽ cibi, & ꝙ arboribus datæ ſint frondes ad conſeruationem fructus &c. huiuſmodi eſt demonſtrare vere & ſm rem: ſed dixi ꝙ demonſtrare vnã diffinitionem de diffinito per alteram eiuſdem diffinitionem, quæcunq; ſit illa, eſt proceſſus demonſtratiuus ratione noſtri, quoniam ſm rem non ſunt in tali proceſſu tres termini (vt infra amplius patebit) hoc enim tantummodo hoc in loco oſtendere intendimus. Vtrum autem ratione eius a quo ſumitur diffinitio poſſit diffinitio vna ſm rem vere demonſtrari per aliam, inferius perſcrutandum eſt, cum de hoc Ariſtoteles tractabit in ſecundo libro cap. 7.

CIRCA diuiſionẽ immediati principij aduerte Thomiſta, ꝙ S. Thomas, licet dicat ꝙ omnis propoſitio, in qua prædicatum eſt de ratione ſubiecti, ſit immediata, & per ſe, non tamen dicit ꝙ ſola talis ſit immediata & per ſe nota. Declarabitur enim infra, ꝙ propoſitio, in qua prima paſſio prædicatur de ſuo primo ſubiecto eſt immediata ſm ſe, & ꝙ cum vnum generaliſſimum negatur ab alio eſt propoſitio immediata. Quomodo autem tutari debeas diſtinctionem propoſitionis immediatæ a S. Thoma hic aſſignata in ſequenti cap. diffuſe oſtendetur, cum de propoſitione per ſe nota agetur.

Propter qd vnuquodq; tale et illud magis.

CIRCA propoſitionem illam maximam aſſumptam ab Ariſtotele, ſemper propter quod vnumquodq;, illud magis, eſt diligenter attendendum ꝙ multipliciter gloſatur a diuerſis, & ab ipſomet S. Thoma quadrupliciter exponitur in diuerſis locis, hic. ſ. & in prima parte quæſt. 87. arti. 2. ad tertium. Et in primo ſententiarum, diſtin. 12. quæſt. prima, arti. 2. Et in quæſt. de. ve. q. 10. arti. 9. ad tertium. Hic ſiquidem dicit, ꝙ cum cauſa ſit potior effectu, ſi conuenit in nomine cum eo, eſt magis talis, ſi autem non, habet aliquid dignius. Et ſic ſemper cauſa eſt magis. In prima vero parte dicit, ꝙ iſta maxima tenet in his, quæ ſunt eiuſdem ordinis, puta in vno genere cauſalitatis, non autem diuerſorum (verbi gratia) recte dicitur, ſanitas quæritur propter vitam, ergo vita magis quæritur, quia vtrũque quæritur vt finis, ſed non recte videtur. Sanitas quæritur propter medicinam, ergo medicina magis quæritur, quia ſanitas vt finis, medicina vt agens quæritur. In primo vero ſententiarum dicit, ꝙ iſta maxima tenet quãdo illud quod conuenit alicui propter aliud eſt diuerſum in vtroq;, & cauſa eſt eſſentialiter ordinata, id eſt eſt cauſa totius ſpeciei, vt calor inuenitur in igne & in miſto. In quæſtionibus autem de veritate dicit, ꝙ hæc maxima non tenet in cauſis non ſuſcipientibus illud nomen, quod effectui datur. Sicut non valet, ſortes eſt albus propter albedinẽ, ergo albedo eſt magis alba, qa albedo non eſt alba. Poſſumus autẽ, vt hęc propoſitio formaliter teneat, has oẽs & cæteras gloſas ad vnã breuem & veriſſimã in omni genere cauſæ reducere, dicẽdo, ꝙ tantum tenet quando nomẽ totius accepti effectus reflectitur cum diuerſitate ſupra vere cauſam. Notanter aũt dico (totius effectus accepti) qa propter defectũ huius conditionis nõ valet,

2. huius cir. t.c. 3 ca. 3. dubio visio m. 3. expõ- ... ca. 7. dubio 1 circa mediũ cir- ca. 1. e 8. ca. 7. dubio. 2. c. 19. circa. t. cõ. 38. ca. 13. circa. t. cõ 32.

A Socrates eſt homo, ꝓpter Platonẽ, ergo Plato eſt magis homo. totus enim effectus hic nõ eſt ly hõ, ſed totũ hoc quod dico, eſt hõ. quod non reflectitur ſupra cãm. Illud enim añs eſt falſum, ſocrates eſt hõ quia Plato eſt hõ: & ſi eſſet verum, valeret cõſequẽtia, ergo Plato eſt magis homo. Quod vero addidi (reflectitur ſuper cauſam) inſinuat ꝙ nomen illud totius effectus, reducatur per aduerbiũ cauſale in id, ſupra quod cadit ly ꝓpter (verbi grã.) Luna eſt lucida ꝓpter Solẽ, ergo Sol eſt magis lucidus, reflexio fiat ſic: luna eſt lucida qa ſol eſt lucidus, ergo ſol eſt magis lucidus. Et iſta reflexio eſt valde notanda, ꝓpter defectũ ſiquidẽ eius non valet. color videt̃ propter ſpeciẽ, ergo ſpecies magis videtur. non enim poteſt fieri reflexio debita, vt dicatur color vr̃, quia ſpecies vr̃. hæc enim cauſalis eſt falſa. Quod aũt ſubditur. ſ. (cum diuerſitate) nedũ diuerſitatẽ cauſæ & effectus & eius in quo effectus eſt aut ſit, denotat, ſed etiã diuerſitatẽ rei ſignificatæ noĩe effectus. ita. ſ. ꝙ oportet rem illam diuerſam
B eſſe in cauſa & in effectu, ꝓpter cuius defectũ non valet. homo ẽ riſibilis propter animal rõnale. i. qa aĩal rõnale eſt riſibile, ergo animal rõnale eſt magis riſibile. non eſt ſiquidẽ diuerſa riſibilitas hominis & aĩalis rõnalis. nec etiã eſt diuerſitas inter hoĩem & aĩal rõnale. q̃ etiã requiritur. Notãter quoq; dixi (vere cãm) qa reflexio iſta cauſalis nõ eſt intelligẽda logice tantũ & ſm quid. i. ſm nominis p̃dicationẽ, ſed etiã Phyſice & ſimplr̃. i. ita ꝙ res noĩs effectus reducat̃ in id quod accipit̃ vt cã, & p̃dicet̃ de illo ſm illud nomẽ & ꝓprie cauſet̃ ab illo. Si enĩ illud ꝓprie cã, quæ abſq; ſufficiẽtia non eſt, talis effectus non eſſet, iã nõ eẽt vere cã eius et cõſequẽter reflexio ſi fieret vere & ꝓprie cãlis non eſſet, ſed logice tm̃ & ſm quid. ꝓpter qd nõ valet, tẽpus eſt quantũ ꝓpter motũ. i. quia motus eſt quantus, vt dr̃ in 5. Metaphy. ergo motus eſt magis quãtus. Motus enĩ nec quãti ſm rem p̃dicationẽ ſuſcipit, ſed extrinſeca denoĩatione, nec ꝓprie quãtitatẽ in tp̃e cauſat. Qd autẽ ſic intellecta maxima hæc teneat T.c.18.
C in oĩ gñe cauſæ inductiue patet, & de cã quidẽ finali & efficiente exẽpla poſita ſunt, & in textu hñtur. ad finalẽ enĩ ptinet cũ dr̃, magr̃ amatur propter puerũ, ergo puer magis amat̃. fit enim hæc reflexio ſic, magr̃ amatur, qa puer amat̃. ergo &c. Ad efficientẽ aũt pertinet cũ dicit̃ (Cõcluſio cognoſcit̃ ꝓpter p̃miſſas) ergo p̃miſſæ magis cognoſcunt̃. Reflectitur nãq; & iſta dicẽdo, cõcluſio cognoſcitur, quia p̃miſſæ cognoſcunt̃. ergo p̃miſſæ magis cognoſcuntur. Quo ad cauſam vero formalẽ vtitur ea Ariſto. in 7. Metaphy. cum ſm deductionẽ S. Tho. ait textu cõmenti ſeptimi. Materia eſt ens propter formã. T.c.7.
ergo forma eſt magis ens. poteſt enim fieri reflexio dicẽdo. Materia eſt ens, qa forma eſt ens. ergo forma eſt magis ens. In cauſis quoq; materialibus idem apparet dicendo. Quantitas eſt ſubiectum ſequentium accidentiũ ꝓpter cõpoſitum. ergo cõpoſitũ eſt magis ſubiectũ. põt ſiquidẽ & hic reflectendo dici, quantitas eſt ſubiectum, qa cõpoſitũ eſt ſubiectũ, ergo cõpoſitũ eſt magis ſubie-
D ctum. Et hæc eſt gloſa, quã occulte tetigit S. Tho. in hoc loco, cum abſq; diſtinctione dixit, ꝙ ſi cauſa & effectus cõueniunt in noĩe, cauſa eſt magis talis, qa cã eſt potior effectu. Sciebat ſiquidẽ ipſe, ꝙ niſi eſſet conuenientia in noĩe (mõ declarato) ꝙ hæc maxima vr̃ non teneret etiã in cauſis cõuenientibus in noĩe cũ effectu, ſeu vniuocis. vnde & in. q. de veritate confirmauit hoc idẽ, vt ex ſupradictis patet. Applicando ergo ad verba ſua dictam gloſam, dicimus, ꝙ formaliter nõ tenet iſta maxima, niſi quãdo eſt conuenientia inter vere cauſam & effectũ in noĩe totius effectus cum cauſali reflexione eiuſdẽ ſupra cauſam, præſuppoſita ſemper neceſſaria alietate. vbi ſupra.

Num intelligens ſit melius diſpoſitus quam ſciens. Egidius.

CIrca illam particulam. Neq; melius diſpoſitus q̃ ſciens &c. aduertendum eſt quoſdam non capere Alberti magni ac S. Tho. expoſitionem, & propterea in

errorem labi. Exponunt ſiquidem concorditer, duo prædicti, melius diſpoſitum ſciente eſſet intelligentem, ideſt habentem habitũ principiorum, qui intellectus vocatur. Inſtant autem poſteriores contra hoc, quia cum ſciens habeat vtrunq; habitum ſcilicet principiorum & concluſionis, intelligens autem non oportet ꝙ habeat vtrũq;, ſequitur ꝙ intelligens non eſt melius diſpoſitus quam ſciens, immo quod ſciens ſit melius diſpoſitus ꝗ̃ intelligens. Sequitur præterea, ꝙ idem ſit ſciens & melius diſpoſitus quam ſciens. Et ſic ſuperflue Ariſtoteles addidit, neque melius diſpoſitus quam ſciens. ſat enim erat dicere ſciens, quia vt (dictum eſt) oportet ſcientem habere vtrunq; habitum. Et confirmatur hoc ratione, quia habitu principiorum cognoſcuntur concluſiones in potentia, habitu vero ſciẽtifico cognoſcũtur in actu. actus autem nobilior diſpoſitio eſt ꝗ̃ potentia. intelligens ergo non eſt melius diſpoſitus ꝗ̃ ſciens. Ad hæc dicitur ꝙ ſciens & intelligens poſſunt comparari dupliciter. vno modo per modum totius & partis, vt. ſ. ſciẽs eſt intelligens & ſciens, quia agnoſcit concluſiones per principia, & intelligens eſt intelligens tantum. & ſic nõ eſt ſani capitis dubitare quis eorum ſit melius diſpoſitus. clarum eſt enim ꝙ ſciẽs eſt nobilior, ſicut totum ſua parte. Alio modo poſſunt comparari per modum duarum rerum, quarum neutra eſt pars alterius, ſumendo intelligẽtem formaliter & præciſe, vt. ſ. nouit principia, & ſcientem formaliter & præciſe, vt. ſ. nouit concluſiones. Et hoc eſt cõparare habitum ſcientiæ habitui principiorum. Et ſic ſm Ariſtotelem, Albertum S. Tho. et omnes illuſtres doctores, quos vidiſſe memini, nobilior eſt intelligens ſciente. Primo, quia quod eſt per ſe,
T.c. 39. eſt nobilius eo quod eſt per aliud ex. 8. phyſicorum. textu commenti. 39. ſed notitia principiorum eſt euidens, & certa ex ſe. concluſionum autem per principia. ergo. Secundo, quia notitia quanto certior & euidentior tanto nobilior, notitia autem principiorum eſt certior et euidentior non ſolum quo ad nos, ſed etiam (ſm naturã) ꝗ̃ ſit notitia concluſionum, vt in textu huius capituli habetur. ergo. Tertio, quia quãto per ſe cauſa proxima & ſufficiens euidentiæ & aſſenſus in aliqua propoſitione eſt nobilior tanto ipſa notitia eſt nobilior. (Nobilitatur enim notitia ex certitudinis cauſa, vt dicitur in pro-
T.c. hemio de anima.) ſed cauſa proxima euidentiæ & aſſenſus in primis principijs eſt nobilior quacunq; cauſa proxima euidentiæ concluſionum, ergo &c. patet minor, quia principiorum cauſa eſt intellectus agens, vt Com-
Cõ. primo. mentator dicit in primo de anima cõmento primo, qui eſt nobilior cuiuſque medij termini lumine quo certificatur concluſio. & quia Albertus magnus & S. Tho. ſic comparauerunt ſcientem intelligenti, quoniam doctores maximo pollentes ingenio fuerunt, quorum eſt loqui ſermone formali, ideo optime dixerunt ꝙ intelligẽs eſt melius diſpoſitus ꝗ̃ ſciens. Eſt enim diſpoſitus formaliter ad cognoſcendum habitu principiorum, qui eſt nobilior habitu ſciẽtifico, quo formaliter diſponitur ſciens (vt ſic) ad concluſiones intuendas. Vnde ad primã obiectionem patet reſponſio, quia nos loquimur de ſciente & intelligente formaliter & præciſe, argumentum autem loquitur de eis vt vnus includit alterum. Secunda quoq; ex eodem fundamento ſoluitur. licet enim idẽ ſit ſuppoſitaliter ſciens & intelligens, tamen propter diſtinctionem realem, quæ eſt inter ſcientiam & intellectum non inconuenit, ꝙ idem ſecundum diuerſa ſit ſciens & melius ꝗ̃ ſciens. Et ſimiliter licet ſciens vt includit intelligentem non exigeret additionem intelligentis, tamen ſciens formaliter exigit ꝙ ſibi addatur intelligens. & quia Ariſtoteles formaliter de illis loquebatur: ideo dixit neq; ſciens, neq; melius diſpoſitus ꝗ̃ ſciens, ideſt neq; intelligens. Ad confirmationem dicitur ꝙ quia comparatio aliquorũ ſimpliciter non fit pœ-

E nes ea, quæ continentur in eis in potentia, ſed pœnes ea, quæ ſibi actualiter & per ſe inſunt. ideo habitus principiorum non eſt comparandus habitui ſcientifico ſecundum notitiam concluſionum, quæ virtualiter continetur in eo, actualiter autem in habitu ſcientifico, ſed exercenda eſt comparatio ſm notitias actualiter in eis contentas. Vnde licet habitus ſcientificus ſit nobilior habitu principiorum quo ad hoc ꝙ eſt cognoſcere concluſiones, quia ille actu, iſte in potentia cognuſcit eas, habitus tamen principiorum ſimpliciter eſt ſcientifico nobilior. quia notitia actualiter elicita ex illo, eſt nobilior ſimpliciter notitia actualiter elicita ex iſto. Nec obſtat, ꝙ habens habitum principiorum ſit in potentia ad ſciẽtiam, quia hoc non ineſt ex ipſo habitu principiorum, aliter ſtante habitu nunquam ſciretur, ſed ex natura ipſius intellectus, qui eget continuo & tempore & exercitio ad diſcurrendum ex noto ad ignotum.

F *Duo eliduntur errores: alter eorum, qui omnino demonſtrationem tollunt, alter uero illorum, omnium qui demonſtrationem eſſe ponunt. Cap. 3.*

QVibuſdam quidem igitur propter id qđ oportet prima ſcire, nõ videtur eſſe ſciẽtia ſimpliciter: Quibuſdam autẽ eſſe, omnium tamen demonſtrationem eſſe. quorũ neutrum neq; verum, neq; neceſſariũ eſt. Supponentes enim non eſſe omnino ſcire hi in infinitum exiſtimant reduci, tãquã non ſcientes poſteriora per priora, quorum nõ ſunt prima: recte dicentes: ĩpoſſibile enim eſt infinita tranſire: & ſiſtant & ſint principia hæc ignorata eẽ, cum demonſtratio non ſit ipſorum: quod vero Propõ.
G dicunt eſſe ſcire ſolum. Si vero non eſt prima ſcire neq; quæ ſunt ex his eſt ſcire ſimpliciter, neq; proprie, ſed ex conditione ſi illa ſint. Quidam autem ꝙ ipſum ſcire ſit cõfitentur per demonſtrationem eſſe ſolum, ſed omniũ eſſe demonſtrationem nihil prohibet ſm eos contingit enim circulariter fieri demonſtrationem et ex his quæ ſunt ad inuicẽ. Nos autem dicimus Concluſio neq; omnem ſcientiam demonſtratiuam eſſe, principalis. ſed eorum, quæ immediatorum, indemonſtrabilem. Et hoc ꝙ neceſſarium ſit manifeſtũ eſt. ſi enim neceſſe quidem ſcire priora, & ex quibus eſt demonſtratio. ſtant autẽ aliquando immediata, hæc quidem priora indemonſtrabilia
H eſſe neceſſe eſt. Hæc igitur ſic dicimus & nõ ſolum ſcientiam: ſed & principium ſcientiæ eſſe dicimus. ipſa enim cognoſcimus inquantũ terminos cognoſcimus. Circulo quoq; ꝙ impoſſibile ſit demõſtrare ſimpliciter manifeſtum eſt: ſi vere ex prioribus & notioribus oportet eſſe demõſtrationem. impoſſibile enim eſt eadem ſibijpſis ſimul priora & poſteriora eſſe, niſi altero modo: vt hæc quidem ad nos, illa vero ſimpliciter: quo certe modo inductiue facit notũ. ſi autem ſic eſt, non vtique erit ſimpliciter ſcire bene determinatum: ſed dupliciter aut nõ ſimpliciter altera demonſtratio fit ex nobis notio-

ribus

ribus. Accidit autem dicentibus circulo demõſtrationem eſſe non ſolum quod nunc dictum eſt, ſed nihil aliud dicere q̃ ſi eſt hoc, eſt hoc: ſic autem facile eſt demonſtrare omnia. Manifeſtum autẽ eſt ꝙ hoc accidit tribus terminis poſitis. per multos enim aut per paucos reflectere dicere nihil differt per paucos autẽ, aut per duos. Quando enim A exiſtente ex neceſſitate ſit B, hoc autem ipſum C: cum igitur A ſit ex neceſſitate erit C: ſi igitur cum ſit A neceſſe eſt B eſſe: hoc autem cum ſit, A erit. hoc enim inerat circulo. Ponatur A in quo eſt C: B autẽ cum ſit, A eſſe dicere, eſt ipſum C. dicere, hoc autem eſt quoniam cum ſit A, eſt C. ſed C. cum A idem eſt: quare accidit dicere circulo demonſtrationem eſſe nihil aliud niſi cum ſit A eſt A: ſic autẽ monſtrare omnia leue eſt. At vero nec hoc poſſibile eſt, niſi in his quæcunque ſeinuicem conſequuntur: ſicut ſunt propria. vno quidem poſito oſtenſum eſt ꝙ nequaquã eſt neceſſariũ eſſe alterum. dico autem vno ꝙ neq; termino vno, neq; propoſitione vna poſita: ex duabus autẽ propoſitionibus primis & minimis contingit, ſiquidem eſt ſyllogizare. ſiquidem igitur & A ipſi B, & C inerant, & hæc adinuicẽ ipſi A quidem: contingit ex alterutris monſtrare omnia quęſita in prima figura, ſicut oſtẽſum eſt in his quę de ſyllogiſmo ſunt. Oſtenſum eſt autem ꝙ in alijs figuris aut non fit ſyllogiſmus, aut non de acceptis. Non autem æqualiter prædicantiã nequaquã eſt monſtrare circulo. quare quoniã pauca in huiuſmodi demonſtrationibus ſunt. manifeſtum eſt autem quoniã vanum eſt & impoſſibile ſic dicere ex his quæ ſunt adinuicem eſſe demõſtrationem, & propter hoc omnium contingit demonſtrationem eſſe.

Summa huius capituli hæc eſt.

DVo ex eo ꝙ oportet prima ſcire orti ſunt errores extremi. Primus eſt. Nullius eſt ſcientia. Secundus eſt. Omnium ſcientia eſt per demonſtrationem. Primi ratio eſt, quia in principijs alicuius concluſionis aut eſt proceſſus in infinitum, & ſic nihil ſcitur, quia infinita non eſt tranſire. aut eſt ſtatus, & ſic remanent ignota, q̃a nõ poſſunt ſciri, ex quo carent prioribus. Secundi ratio eſt, quia contingit circulariter demonſtrationem fieri. — hopõ.

Nos autem dicimus, non omnium ſcientiam demonſtratiuam eſſe, ſed immediatorũ eſſe indemõſtrabilem. probatur a priori. Quia principia, in quibus eſt ſtatus, ſunt immediata. Cognoſcuntur autem inquantum terminos cognoſcimus. — Côclu. principaliter.

Demonſtratio ſimpliciter non poteſt eſſe circularis. probatur tripliciter. Primo a priori, quia circulus nõ poteſt eſſe a prioribus ſimpliciter, quia ĩpoſſibile eſt eadẽ eſſe ſeipſis priora & poſteriora ſimpliciter, licet hoc ſit poſſibile altero & altero modo. Secũdo etiã a priori: q̃a circulus eſt ab eodẽ ad idem, vt patet ſumptis tribus terminis & loco tertij poſito primo. Tertio etiam a priori: quia circulus completus conſtat ex terminis conuertibilibus in primo modo primæ figuræ tantum: non om- — Scda côclu.

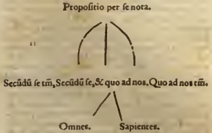
A nis autem demonſtratio ſimpliciter conſtat ex talibus terminis, etiam in illo primo modo. ergo.

Series autem ſatis clara hæc eſt.

QVIA dictum eſt, ꝙ oportet principia demonſtrationis eſſe ſcita: & hinc errores duo orti ſunt, quorum primus erat Heracliti ſequacium. Secũdus autem Empedoclis (vt teſtatur Albertus.) Ideo intendẽs eos deſtruere: duo facit. primo eos proponit cũ ſuis rationibus. Secũdo q̃a vtriuſq; cõmune, ꝓpoſitũ erat: ꝙ ſcire eſt per demõſtrationem tantũ intelligere, ideo principali cõcluſione determinat contra vtrũq;, & ſimiliter ſoluit primi rõnem, & ſecunda concluſione ſecundũ elidit errorem.

Quid Nam ſit propoſitio per ſe nota, & quot eius genera ſint.

CIrca illud dictum, principia cognoſcimus inquantum terminos cognoſcimus. Quia principiũ immediatum ex proprijs terminis cognitum nihil aliud eſt q̃ B propoſitio per ſe nota (quoniã reſolutio concluſionis, q̃ eſt per aliud nota ſit ad eam.) Et de ipſa nõ parua eſt inter doctores diſputatio: ideo hic videndum eſt, quæ propoſitio ſit per ſe nota, & quæ non. Et circa hoc tria faciam. Primo determinabo veritatem ex S. Tho. prima parte quæſt. 2. arti. primo. Et primo contra Gentiles ca. vndecimo, & primo ſententiarum diſtin. tertia, arti. ſecundo, & quæſt. de ve. q. decima, arti. 12. ſumpta. Secundo obijcietur in oppoſitum. Tertio reſpondebitur obiectionibus. Merito quoq; hucuſq; dilata eſt quęſtio hæc, quia vt in proceſſu quæſtionis apparebit tota difficultas eſt: an cum dicitur principia cognoſcimus &c. per ly terminos. accipere debeamus ipſos terminos cum ſuis diffinitionibus vel rationibus, an ipſos terminos cum ſuis diffinitionibus vel rationibus, an ipſos terminos tãtum & non eorum rationes. Sciẽdum eſt ergo, ꝙ propoſitio per ſe nota multipliciter inuenitur: quædam enĩ eſt per ſe nota ſm̃ ſe tantum, quædam quo ad nos tantũ, C quędam ſm̃ ſe & quo ad nos. Et hoc dupliciter, vel quo ad nos omnes, vel ſapientes. Deſcribatur autem ad faciliorem perceptionem diuiſio iſta ſic. — Prima q. 2. ar. primo.

D CVm enim ꝓpoſitio per ſe nota dicatur, ex eo ꝙ eſt non per alium terminum nota, ſed ex proprijs, & quot modis dicitur vnum oppoſitorum tot dicatur & reliquum. conſequens eſt, vt quoties dicitur propoſitio nota per medium: toties dicatur propoſitio nota per ſe, ſeu non per medium, quod idem eſt. Cum autem medium propoſitionis ſit triplex: quoddam quo ad nos tãtum (vt patet quãdo procedimus ab effectu ad cauſam,) & quoddam ſm̃ ſe & quo ad nos (vt patet quãdo procedimus a cauſa ad effectũ.) Et quoddam ſm̃ ſe tantũ (vt patet in propoſitionibꝰ, in quibus prædicantur proprietates ſpecificæ, intelligentiarum de ipſis.) Tales enim habent medium ſecundum ſe, ſed nõ quo ad nos. triplicem quoq; oportet eſſe propoſitionem per medium notam. Et conſequenter triplex erit propoſitio nota per ſe ſeu non per alium terminum medium, ſicut & triplex eſt negatio medij, reſpondens triplici affirmationi me- — Primo top.

dę ſuprapoſitæ. Quædam ergo propoſitio eſt nota non per aliud medium ſimpliciter, licet ſit nota per medium quo ad nos, vt iſta. Deus Eſt. Quędam vero eſt nota nõ per aliud mediũ, quo ad nos, licet ex natura ſua habeat medium ſimpliciter, vt nix eſt alba. Dubitans.n.de ea eget ſenſu, non medio: vt dicitur ſecundo Topicorum. Quædam vero eſt nota non per aliud medium ſimpliciter, nec quo ad nos, vt de quolibet dr̃ eſſe vel non eſſe, et hoc quo ad omnes homines, quo ad ſapientes vero, qa ſ.ipſis eſt nota non per medium, vt incorporalia nõ eſſe in loco, vt Boethus in libro de hebdomadibus ait. Et ſic ratio diuiſionis & mẽbra eiuſdem facile patere poſſunt mutando vocabula. idem enim eſt dictu propoſitio nõ per medium nota, & per ſe nota. Vnde propoſitio per ſe nota ſm ſe tm̃, eſt, quæ ſm ſe caret medio. hæc autem propoſitio, quam ex natura ſua immediatam diximus, eſt, quæ fit quoties prædicatum cadit in ratione ſubiecti: & cum paſsio prima prædicatur de ſuo primo ſubiecto, vt infra patebit, & cum vnum generaliſsimum negatur ab alio &c. Propoſitio autem per ſe nota, quo ad nos tantum, eſt illa, quæ certa nobis eſt abſq; medio, licet illud ſm ſe habeat. Propoſitio vero per ſe nota ſm ſe, & quo ad nos, eſt quæ vtroq; caret medio. Et ſi hoc ſit reſpectu omnium noſtrum, vocatur dignitas, quam neceſſe eſt quemlibet docendum habere. Si autem quo ad aliquos ſapientes, eorum communis animi cõceptio dicitur. Diligenter autem attendendum eſt, q cum diximus: propoſitio per ſe nota ſm ſe, ly ſm ſe, determinae tam ly per ſe nota, q̃ ly propoſitio: ita q ſenſus eſt, propoſitio ſm ſeipſam ſumpta nota non per medium, quod ex natura ſua ſit medium, ſed ex proprijs tantummodo terminis. loqui autem de propoſitione ſm ſe, eſt loqui de ipſa ſm ſuorum terminorum ſignificata ſm ſe ſumpta, & non vt ſtant ſub hoc vel illo cõceptu, vt in præcedenti declarauimus capitulo. Vnde loquendo de propoſitione ſm ſe nulla eſt dĩa inter iſtam, homo eſt albus, et iſtam, animal rationale eſt diſgregatiuũ viſus, quia nulla eſt inter ſignificata ſm ſe ſumpta diuerſitas, licet quo ad nos differant, quia differunt ſicut diffinitio & diffinitum, quorum nos diſtinctionem facimus: propterea & diximus q omnis propoſitio, cuius prædicatum eſt de ratione ſubiecti, eſt p ſe nota ſm ſe, & ſimiliter ea, cuius prædicatum eſt prima & primo paſsio. Tales ſiquidem propoſitiones habent ſuorum terminorum ſignificata talia q ſm ſe ſumpta nullum penitus medium ſimpliciter compatiuntur, vt de ſe patet. Ex quibus ſequit̃ q qñ de ppõne per ſe notá ſm ſe tractat̃ idem terminus ſunt diffinitio & diffinitum, quia ſignificatũ ſm ſe ſumptum idem eſt, licet quo ad nos diſtinguant̃ ſm confuſionem, & diſtinctionem, quia vt dicitur Primo Phyſicorum. tex.cõ.5. nomen diffiniti ſignificat naturam confuſe, diffinitio vero diſtincte.

T.cõ.5. Et quia hoc eſt noſtrę poſitionis fundamentũ, ideo probo illud dupliciter. primo ſic. Diffinitio & diffinitum differunt tm̃ ſm confuſe & diſtincte concipi. ergo nullam differentiam ſm ſe habent. Antecedens eſt ex ſe euidens. Non.n. facile eſſet fingere aliquã dĩam, quæ illam ꝑueniret, aut maior illa eſſet. Conſequentia probatur, vt ſic. Cõcipi nihil reale ponit ſupra rem conceptam. ergo dĩa ſm concipi nõ eſt dĩa quidditatis ſignificatę ſm ſe. ergo diſtincte vel confuſe concipi non ponit diſtinctionem in re concepta ſm ſe. Quæcunq; ergo differunt tm̃ ſm confuſe & diſtincte cõcipi, nullam habent ſm ſe dĩam, quod erat probandũ. Secundo ſic. In proceſſu, quo probatur aliquod prędicatum ineſſe ſubiecto, quia ineſt eius diffinitioni ex parte rei ſiue ſm ſe, committitur fallacia petitionis principij. ergo diffõ & diffinitum ſm ſe ſunt idem terminus. conſequentia tenet. & antecedens probatur. primo auctoritate. S. Tho. in fallacijs. capitulo de fallacia petitiõis principij. Et alberti magni in primo Elenchorũ. capitulo eodem. Vbi expreſſe dicunt, q procedere a diffinitiõe ad

Cap.26.

Boethus in li. de hebdomadib9 ca. prio. infra. c.19. circa. te. cõ.38. infra. cap. 13. t.circa.c.31.

E diffinitũ, eſt petitio principij: quia ſi negatur q hõ currat, non minus negatur q aĩal rõnale currat. ſecundo auctoritate Ariſt. dicẽtis in primo Elẽchorũ, q fallacia petitionis principij, fit totidem modis quoties contingit q erat in principio petere. Vbi Albertus magnus ait q Ariſto. remittit ſed ad octauum Topicorũ. vbi determinatũ eſt. quot modis contingit petere quod eſt in principio. patet autẽ in.8. Topicorũ. cap̃. vndecimo. q quinq; modorũ ibi poſitorum primus eſt, qñ diffinitum petit̃ in ſua diffinitiõe, vt Albertus magnus gloſat vtrobiq;. Nec hoc videatur alicui mirabile: qm̃ (vt inquit S. Tho. vbi ſupra) proceſſus a diffinitione ad diffinitum conſideratur dupliciter. vno mõ ſm ſe, & ſic accidit in eo peccatum prædictum, quia idem accipitur vt diuerſum. alio modo ratione noſtri, apud quos differt diffinitio a diffinito, & diffinitio eſt notior, quia explicat id quod implicite dicit diffinitũ, & ſic nullũ vitiũ accidit in tali proceſſu, immo vnus locorũ Topicorũ eſt, & quod plus eſt demonſtratiuus, ꝓceſſus illo vtit̃ applicato ad materiã neceſſariã.

F Contra hãc aũt determinationẽ multi diuerſimode arguunt. Et qdẽ cõtra primũ membrũ diuiſionis, q.ſ. aliqua ſit propoſitio p ſe nota ſm ſe tm̃, & ſuã declarationẽ qua dr̃. q ea eſt p ſe nota ſm ſe, q̃ ex rõnibus ſeu diffõnib9 terminorũ ſuorũ ẽ euidẽs. Scotus ĩ primo ſñiarũ. di.2.q.2. arguit quadrupl'r intẽdẽs probare, q quo ad ppõnẽ per ſe notam, alius terminus eſt diffinitũ, & alius diffinitio. Et cõſequenter ſi propõ aliqua eſt euidẽs nõ niſi ex diffõnibus ſuorũ terminorũ, nõ eſt p ſe nota: quia non ex ſuis, ſed alijs terminis euidẽtiam habet. Eſſet.n. euidens ex diffõnibus ſuorũ terminorũ qui ſunt alij termini a terminis quorum ſunt diffinitiones. Arguit ergo primo ſic, Quod quid eſt alterius termini eſt mediũ in demonſtratione. ex ſecũdo poſte. ergo altera præmiſſarum non differt a concluſione niſi ſicut diffinitio a diffinito. Tunc vltra præmiſſa talis demonſtrationis eſt propoſitio per ſe nota, concluſio autẽ eſt demonſtrata. ergo

G quo ad propoſitionem per ſe notam, alius terminus eſt diffinitio: & alius diffinitum. Cuius oppoſitum pro fundamento tu aſſumis. Et confirmatur hoc dupliciter. primo quia ſi in propoſito diffinitio et diffinitum eſſent idem terminus in demonſtratione potiſſima eſſet petitio principij. Secundo qa eſſent ibi tm̃ duo termini: qđ falſum eſt. Secundo arguit ſic. Impoſſibile eſt eundẽ conceptum eſſe priorem & poſteriorem & haberi: & non haberi de eadem re: ſed idem poteſt concipi prius ſm nomen q̃ ſm diffinitionem: ergo conceptus per nomen diffiniti & diffinitionem non eſt idem. Minor patet ex primo phyſicorũ. vbi dicitur q nomina ſuſtinent ad diffinitiones, hoc quod totum ad partes. i. q nomen confuſe importans id quod diffinitio diſtincte: eſt prius notum diffinitione. ergo &c. Tertio ſic: ad idem: quia aliter ſequeretur q omnis propoſitio in primo modo dicendi per ſe eſſet per ſe nota: quod eſt falſum. Et q quælibet propoſitio eſſet per ſe nota in ſcientijs ſpecialibus

H quã metaphyſicus poſſet habere per ſe notam ex diffinitionibus terminorum: quod non eſt verum. Quarto ſic. Bene ſtat demonſtratio alicuius prædicati de diffinito: cum hoc q illud prædicatum ſit per ſe notũ de diffinitione. ſicut hr̃e tres eſt demonſtrabile de triangulo, cũ tamen notũ ſit per ſe de eius diffõne, dicẽdo omnis figura plana &c. ergo alius terminus eſt diffinitio: & alius diffinitum quo ad ꝓpoſitionẽ per ſe notã. Et cõſequẽter male dem̃ eſt q propõ quæ ex rõnibus ſeu diffõnib9 terminorũ eſt euidẽs: eſt per ſe nota ſm ſe. Ex quibus infert Scotus, q qa propõ per ſe nota eſt nata hr̃e euidentiam ex proprijs terminis in quocunq; intellectu poſitis: licet actu nõ cõcipiant̃ nulla eſt diſtinctio inter ꝓpõnẽ per ſe notã ſm ſe & quo ad nos. Et ſil'r nulla eſt diſtinctio inter propõnem per ſe notam ſapientibus vel inſipientibus: quia hoc pertinet ad cognitionem terminorum: qui p̃ſupponũtur ad intellectum propoſitionis per ſe notæ.

Num

Cap 3.

Cap.11.

In fallacij c.26.

Sco. primo di.2. q.2 declaratio ne per ſe nota.

T.c.8.

T.c.5.

in fi. huius declaratiõis

Num omnis propoſitio ſecundum ſe nota, ſit etiã per ſe nobis nota.

Aure. primo. di. 2. q. 1. in quinto ar. 4.

CONtra eandem diuiſionẽ, & primũ eius mebrũ arguit Petrus Aureoli ordinis minorũ, intendens ꝓbare ꝙ oĩs propoſitio per ſe nota ſm ſe, ſit per ſe nota nobis ſic. Omnis propoſitio ex proprijs conceptibus nota cuilibet habenti illos, eſt per ſe nota: ſed omnis propoſitio per ſe nota ſm ſe, eſt ex ꝓprijs cõceptibus nota. ergo omnis propoſitio per ſe nota ſm ſe cuilibet habenti eius ꝓprios cõceptus eſt per ſe nota, ſed quilibet formans eã habet eius proprios cõceptus. ergo cuilibet formanti eã eſt per ſe nota: ſed nos formamus eam, aliter nec a poſteriori illa eſſet nobis nota. ergo nobis eſt per ſe nota. ꝓbo ꝙ quilibet formans eã habeat eius ꝓprios cõceptus, quia niſi habeat eius proprios cõceptus iam nõ formaret eã, ſed aliam, quia identitas propoſitionis ex identitate conceptuum, non vocum ſumenda eſt. Confirmatur hoc ſic. Sortes formans propoſitionem quã vocas ꝑ ſe notã ſm ſe tm̃, puta deus eſt, aut fert intuitum ſuum ſuper illos cõceptus, ex quibus cõſurgit per ſe notitia illius ꝓpoſitionis, aut ſuper alios: ſi ſuper illos, ergo illos habet & eſt ſibi per ſe nota: ſi ſuper alios, ergo non fert intuitũ ſuũ ſuper illa propoſitione, ſed ſuper alia, quia illa propõita integratur ex proprijs cõceptibus ꝙ nõ ex alijs. Alietas ſiquidem partium: alietatem totius inducit. Conſtat aũt conceptus incõplexos, partes eẽ cõceptus cõplexi, qui eſt propoſitio. Omnis ergo propoſitio per ſe nota ſm ſe, omni formanti eã eſt per ſe nota, & conſequenter nobis, qui formamus eam, aliter nec a poſteriori eẽt nobis nota, vt dictum eſt.

Ad ſoluendas has obiectiones nõ oportet alia iacere fundamenta: ſed ex præmiſſis rñdetur, vt eo pulchrior & efficacior oſtendatur doctrina, quo ex ea omnes difficultates accidentes ſoluuntur. Talis enim eſt natura rectæ diffinitionis (vt dicitur in Quarto Phyſicorũ.) Argumenta ergo Scoti ſoluuntur ex ſuprapoſita diſtinctione ꝙ de propoſitione & diffinitione & diffinito cõtingit loqui dupliciter: vno mõ ſm ſe, aliꝗ mõ rõne noſtri, ſi ſm ſe loquamur, ſic nulla eſt inter diffinitionẽ & diffinitum drĩa. Et ſic cõcluſio demonſtrata rõne noſtri eſt ſm ſe per ſe nota, quia nihil aliud eſt ꝗ̃ ea quã nos alterã ꝑmiſſarum facimus, & ſimiliter ſm ſe incidit ibi petitio principij, licet nõ ratione noſtri. Et ſimiliter ſunt in tali proceſſu ſm ſe duo tantum termini, licet ratione noſtri ſint tres. Similiter ad ſecundũ gratis conceditur ꝙ alius eſt conceptus diffinitionis a conceptu diffiniti, ſed non ſm ſe, ſed ratione noſtri. Tertiũ quoq; tã prima cõſequẽtia ꝗ̃ eius conſequens conceditur. Secũda aũt conſequẽtia nihil valet, & eius cõſequẽs ĩplicat in adiecto. Implicat. n. ꝙ ꝓpõ, cuius termini quidditatiui cognoſcuntur a Metaphyſico, & tm̃ ex quidditatibus terminorũ eſt ꝑ ſe nota ſm ſe, ſit per ſe nota in ſciẽtia ſpãli. ſufficit. n. ꝙ ſit ꝑ ſe nota Metaphyſico. Ad quartũ dr̃ ſicut ad primũ. ſ. ꝙ illud aſſumptũ (ſtat ꝙ aliquod prædicatũ ſit per ſe notũ a diffinitiõe alicuius, & de diffinito demõſtret) eſt verũ rõne noſtri, ſed nõ ſm ſe, iam. n. dictũ eſt, ꝙ ſm ſe incidit ibi petitio principij. Vñ ad clariorem horũ intelligentiã aduerte ꝙ demonſtratio ẽt potiſſima inſtrumentum intellectus humani cõiũcti eſt & nõ rerũ ꝓprietas. res. n. ipſe indifferentes ſunt vt diſcurſiue, aut abſq; diſcurſu cognoſcant͛. ab intellectu ſiqdẽ ſeparato, ſimplici intellectu intelligunt͛, a nobis autem ſyllogiſtico diſcurſu attingunt͛, vnde in Quinto Meta. dr̃. ꝙ ſcibile nõ refert͛ ad ſciam, quia eius expers eſt. Quia aũt demonſtratio intellectus noſtri eſt inſtrumentũ, ad diſcurſiue concludendum in materia neceſſaria, & inſtrumentũ oportet eſſe cõforme vtenti illo, & proportionatũ materiæ, circa quã verſat͛, oportet demõſtrationẽ cõformem eſſe intellectui nr̃o, & cõcluſioni ſcibili vt ſic. Sed qm̃ inſtrumẽti vtilitas nulla eſt niſi in vſu agentis, ideo in ipſa inſtrumẽti confectione ꝑmittendæ ſunt aliquæ condõnes

T. c. 31.

T. t. 20.

A eius, requiſite ex parte materiæ, quæ impedirent vſum agentis, & attendendum eſt, vt ſit proportionatũ vtenti. Inepte enim imbecilli artifici daretur inſtrumentum non facile mobile, propterea, quia materia exigeret inſtrumentum adeo graue, melius. n. proportionatum ſibi inſtrumentum traderetur, vt poſſe ſm vires operari. Demonſtratio ergo etſi ſm ſe ſeu rõne materiæ, quod idem eſt, exigat ꝙ concluſio eius non ſit ex rationibus terminorum nota, attamen ex imbecillitate intellectus, quæ communiter inuenitur in hominibus. qua fit vt aliquid ignoret de diffinito quod nouit de diffinitione, oritur ꝙ demonſtratio cõformis noſtro vſui ſit illa, in qua medium eſt quidditas alterius terminis, & conſequenter ꝙ in ea prætermittatur id quod ex ſe exigeret. ꝓpterea Ariſtot. & cæteri confecturi demonſtrationem, talem nobis edidere, qualem vtilem eſſe cognoſcebant, nec tamen ſiluerunt ꝙ aliæ eſſent eius conditiones, ſi noſtra non obſtaret infirmitas.

B Ad ea autem, quæ addit Scotus contra diuiſiones illas, dicitur ꝙ illa diuiſio. S. Tho. artificioſe facta eſt per differentias propoſitionis per ſe note, quia enim propoſitio per ſe nota, idem ſonat ꝙ propoſitio non per aliam propoſitionem nota. hoc autem quod dico non ꝑ aliud notum. recte diuidatur in ſm ſe, & in quo ad nos, vt patet per Ariſto. diuidentem eius oppoſitum. ſ. per aliud notum. in hæc eadem membra. ſ. in per aliud notum ſm ſe, & per aliud notum quo ad nos. per hoc. n. diſtinguitur demonſtratio quia a propter quid, cõſequens eſt ꝙ prima diuiſio neceſſaria & non ſolum recta fuit. Et ſimiliter ſecunda diuiſio per eaſdem differentias magis contractas facta eſt, vt patet in ipſa diuiſione. Quòd autem terminorum cognitionis in huiuſmodi diuiſione meminerimus, ad inſinuandam ſeu circum loquendam verã (quã diximus) drĩã factũ eſt, vt philoſophorũ mos eſt.

Aureo. argumẽta ſoluuntur.

Ad argumenta vero dr̃ ꝙ cũ identitas propoſitionis ſm ſe attendatur penes identitatem ſui ſignificati cõple
C xi, & totalis ſignificati, quod põt concipi confuſe, & diſtincte: eadem ſm ſe propoſitio eſt, quæ conſtat ex diffinitis, cum illis quæ conſtat ex rationibus eorum. & non differt niſi ſicut diſtincte & confuſe cognita, quod ex differre quo ad nos. Vñ ad argumẽtum dr̃ ꝙ maior eſt ſic modificanda, omnis propoſitio ex proprijs conceptibus nota cuilibet habenti illos diſtincte eſt per ſe nota: aliter non eſt vera vniuerſaliter. habenti. n. illos confuſe licet qñq; ſit per ſe nota, non tamẽ ſemper, quia qñq; ad euidentiam complexi ſignificati ſufficiũt conceptus confuſi terminorum, vt in iſta. Omne totum eſt maius ſua parte, quandoq; non, vt in iſta deus eſt. Eſt etiam diſtinguenda illa propoſitio, ꝙ quilibet formans eam, habeat eius proprios conceptus, diſtincte vel confuſe. Et per hoc oportet reſponſio ad confirmationem. quia ſortem formantem iſtam propoſitionem, Deus eſt, ferre intuitum ſuum ſuper illos conceptus ex quibus conſurgit per ſe notitia illius propoſitionis, poteſt intelligi du-
D pliciter. vno modo diſtincte, & ſic eſt falſum. eſſet. n. ſibi per ſe nota. alio modo confuſe, & ſic eſt verũ. Et hoc ſufficit. Identitas enim propoſitionis ſm ſe variatur ex alietate conceptuum obiectalium ſm ſe, & non ex varietate conceptuum formalium, et ideo non variatur ex diſtincte vel confuſe concipi, vt dictum eſt, quia prius nõ oportet ꝙ varietur ex varietate poſterioris.

Notato.

Ad confirmationem.

CIRCA ſecũdã cõcl'onẽ dubitari poſſet an demõſtrõ circularis ſit aliquo mõ poſſibilis. ſ. a priori vel poſteriori. Sed qm̃ de hoc ĩferius ĩ ca. 13. habebit͛ ſermo, & multa oportet ꝓcognoſcere añ hãc qõnẽ, ideo illucuſq; qõ hæc differat͛. Illud tñ aduerte, ꝙ nec prĩa nec tertia rõ improbat demõſtrõnẽ circularẽ eẽ ĩpoſſem, extendẽdo demõſtrõnẽ ad, quia & ꝑꝑ q̃d. ſecũda aũt rõ quãtũ militet cõtra demõſtrõnẽ circularẽ, cuius altera ſit ꝑꝑ q̃d et altera quia, tunc dicetur. Sufficit enim nunc, ꝙ contra demonſtrationem circularem ſimpliciter accepretur.

circa. te. cõ. 30. dubio. 1.

De omni & per ſe. *Cap.* 4.

Cóclu. pria

QVoniam autem impoſſibile eſt aliter ſe habere cuius eſt ſcientia ſimpliciter, neceſſarium vtiq; erit id eſſe ſcibile qđ eſt ſm demonſtratiuam ſcientiam. Demonſtratiua autem eſt quam habemus in habendo demonſtrationem.

Cor. T.c.3.

Ex neceſſarijs itaq; ſyllogiſmus demonſtratiuus eſt. Accipiendum eſt igitur ex qbus et qualibus demonſtrationes ſunt. Primum autem determinabimus quid ſit de omni, & quid per ſe, et quid vniuerſale. De omni quidem igitur hoc dico, quod vtiq; eſt non in quodam quidem ſic, in quodam autem nõ, nec aliquando quidem ſic, aliquando vero nõ. vt de omni homine animal, ſi verum eſt dicere hominem verum eſt dicere animal: & ſi tunc alterum & alterum, & ſi in omni linea punctum ſimiliter eſt. Signum autem eſt quoniam inſtãtias ſic proferimus, ſicut de omni interrogati, aut ſi in quodam non, aut aliquando non.

Prim' modus per ſe. T.c.8.

Per ſe autem ſunt quæcunq; ſunt in eo quod quid eſt, vt triangulo ineſt linea & punctum lineæ, ſubſtantia enim ipſorum ex his eſt, & quæcũq; inſunt ratione dicente quid eſt. Et quibuſcũque eorum, quę inſunt ipſis, ipſa quidem ſunt in ratione quid eſt demonſtranti. vt rectũ ineſt lineæ & circulare: & par & impar numero, & primum & compoſitum, & iſoſcheli, quod eſt æquilaterum, & ſcalenõ.i. altera parte longius, quę omnibus his inſunt in ratione dicenti qd eſt: hinc quidẽ linea, inde vero numerus. ſimiliter & in alijs huiuſmodi vnicuiq; per ſe eſſe dico, quæcunq; vero neutraliter inſunt accidentia ſunt, vt muſicum, aut album animali.

Tertius.

Amplius quod nõ dicitur de ſubiecto alio quodã, vt ambulãs & album cum quoddam alterũ ambulans ſit & album. Subſtantia autem & quæcunq; hoc aliquid ſignificant non alterum aliquod ſunt, quod vere ſunt. Quæ quidem igiť non de ſubiecto ſunt per ſe dico, quæ vero de ſubiecto accidẽtia ſunt.

Quartus.

Item alio modo quod qdẽ propter ipſum ineſt vnicuiq; per ſe, quod vero non propter ipſum accidens eſt. vt ſi ambulante Coriſco coruſcat accidens eſt. nõ enim propter id quod ambulat coruſcat, ſed q; accidens dicimus hoc eſſe. Si vero propter ipſum per ſe, vt ſi aliquod interfectum interijt ſm interſectionem, quoniam propter id quod interfectum eſt interijt.

Te.c.10.

Sed non quod accidit interfectum interire. Quæ igitur dicuntur in ſimpliciter ſcibilibus per ſe ſic ſunt, ſicut ineẽ prædicantibus, aut ineſſe propter ipſa quę ſunt ex neceſſitate. Non enim contingunt non ineſſe, aut ſimpliciter aut oppoſita, vt lineæ aut rectum aut obliquum, & numero par aut impar. Eſt enim contrarium aut priuatio aut

E contradictio in eodem genere, vt par & impar in numeris ſm quod ſequitur. Quare ſi neceſſe eſt aut affirmare, aut negare neceſſe eſt & quæ per ſe ſunt ineſſe. de omni igitur & per ſe determinatum ſit hoc modo.

Summa huius capituli hæc eſt.

SYllogiſmus demonſtratiuus eſt ex neceſſarijs: probatur a priori, quia quod ſcitur per eum eſt neceſſariũ, quia impoſsibile eſt aliter ſe habere. Prima conclusio.

Accipiendum eſt ergo ex quibus & qualibus demõſtrationes fiunt. Cor.

De omni dico, quod eſt non in quodam quidem ſic, & in quodam non, neq; aliquando ſic, & aliquando nõ. Probatur a ſigno, quia altero iſtorum modorum proferuntur inſtantiæ contra de omni. Diffinitio.

Primo modo per ſe inſunt quæcunq; inſunt in ratione dicente quid eſt, vt linea ineſt triangulo, & punctum F lineæ. Diffinitio.

Secundo modo per ſe inſunt quæcũq; inſunt alijs, q̃ in ratione eorum inſunt quid eſt demonſtranti. Cor.

Quæcunq; neutraliter inſunt accidentia ſunt.

Tertio modo per ſe ſunt, quæ non de ſubiecto dicuntur aliquo quodam. Quæ vero de ſubiecto accidentia ſunt.

Quarto modo per ſe ineſt quod propter ipſum ineſt. Quod vero non propter ipſum accidens eſt, vt ſi ambulante aliquo coruſcauit.

Quæ ergo dicimus in ſimpliciter ſcibilibus, per ſe ſic ſunt, ſicut in eſſe prædicantibus, aut ineſſe propter ipſa. Secunda cõclusio.

Et hæc inſunt neceſſario, vel ſimpliciter, vel ſub diſiũctione. Probatur hoc vltimum a priori, quia talia diſiũcta aut opponuntur contrarie immediate, aut priuatiue, aut contradictorie in eodem genere quæ neceſſe eſt affirmare vel negare. Tertia conclusio.

G *Series autem hæc eſt.*

DIFFINITA demonſtratione, intendens oſtendere in ſequentibus ex quibus & qualibus neceſſarijs eſt demonſtratio. in hoc capitulo tria facit. Primo rõnem talis proceſſus prima concluſione aſsignat. Secũdo p̃mittendorum trium: ſ. de omni, per ſe, & vniuerſali qd ſint. Duo prima diffinit ſigillatim. Tertio qũo demõſtrator vtatur (per ſe) inſinuat ſecunda concluſione, & addit q; talia ſunt neceſſaria, in tertia concluſione.

CIRCA diffõnem de oĩ, aduerte q; vl̃itas ſubiectorũ & tẽporũ diffiniẽs de oĩ nõ oportet q; ſit vl̃itas poſitiua & actualis. iſta.n. deus eſt actus purus, eſt de oĩ, cum ſit p̃ ſe, & nõ ſingularis, & tñ nec actu nec aptitudine eius ſubiectũ habet partes ſubiectiuas, & ſimiliter eius ſignificatũ nec mẽſurať, nec eſt mẽſurabile tẽporũ drĩjs. Sed ſufficit q; ſit vl̃itas vtraq; negatiua & virtualis, negatiua inquam ita q; nulla pars ſubiectiua ſit, cui tale p̃dicatum non conueniat, & ſimiliter nulla ſit drĩa tp̃is in qua H non conueniat. Virtualis vero quia ſi ſubiectũ haberet ſub ſe partes ſubiectiuas & menſuraretť tp̃e, cuilibet, & ſemper adeſſet tale p̃dicatũ. vnde notanter (vt Albertus dicit) Ariſto. diffiniens de oĩ, vtranq; vl̃itatem negatiue poſuit, dicens nõ in quodã ſic, & in quodam nõ, neq; aliqñ ſic, & aliqñ nõ. Quæ nam ſubiectorũ & temporũ vniuerſalitas ad de oĩ requiratur.

Aduerte ſecundo, q; vl̃itas tẽporis ſiue poſitiue, ſiue negatiue intelligať nõ oportet q; intelligať pro omni tp̃e ſimpliciter, ſed pro oĩ tp̃e quo tale p̃dicatũ natũ eſt ineſſe tali ſubiecto. non.n. illud tm̃ dr̃ eẽ ſemper quod nunq̃ abeſt, ſed illud quoq; ſempiternum dicimus, q; infallibiliter ſuo tempore inueniť. vt ortus & occaſus ſolis, & coniunctiones planetarũ & ſimilia, q̃ ꝑpetuo ꝑſeuerant. Hæc.n. oĩa in demonſtrationibus, vt cõcluſiones neceſſariæ cadũt, vt patet in aſtrologia, & cõſequenter de oĩ ſunt. Quod añt iſta expõ ſit ſm mẽtẽ Ariſt, ꝓbatur ſic. De oĩ poſterioriſticũ exigit vl̃itatẽ ſuppoſitorũ, ꝓp formã ſyllogiſmi, vl̃itatem tp̃is autem

(vt Albertus

(vt Albertus ait) pp materiam neceſſariam, circa quam A verſatur demonſtrator. neceſſariũ.n. immutabile & perpetuum eſt. Talis ergo exigiť tẽporis vniuerſalitas, qualem neceſſaria materia requirit. Cõſtat aũt q̃ p̃dicata oĩa neceſſaria ſunt, aliter de eis nõ eẽt ſcientia, & tñ ppetua nõ ſunt niſi mõ dicto, quia.ſ. infallibiliter qñ nata ſunt ineſſe inſunt. ergo talis tp̃is vl̃itas ſufficit ad de omni.

Infra primo huius. Te.c.43. Et confirmatur, quia in primo huius Ariſtot. expſſe dicit, talẽ perpetuitatem concluſioni demonſtrabili ſat eſſe. Si dicatur q̃ de coniunctionibus & aſpectibus planetarum, & ſimilibus in actu non eſt ſcĩa, ſed in aptitudine tñ, & cõſequẽter q̃ hmõi nõ ſunt nec perpetua, nec neceſſaria, ſed aptitudines ad ipſa. Contra. primo quia hoc vr̃ contra intentionẽ explicitã loquentiũ de hmõi. nõ.n. dicũt q̃ Luna eſt eclipſabilis, nec q̃ mars eſt ſatur no cõiungibilis, ſed q̃ Lunæ ineſt eclipſis, & marti cõiunctio, licet nõ dicant hoc eſſe nunc. Secũdo quia ſm hoc ita erit ſcĩa de coniunctionibus, & aſpectibus & retrogradationibus, & ſtationibus, & hmõi, quæ inueniũ B tur in cęleſtibus corporibus, ſicut eſt ſcĩa de iſtis, homo eſt albus, hõ currit, hõ nauigat, hõ diſputat & his ſimilibus. hæc.o. oĩa demõſtrabilia ſunt in potentia. Aſſerere aũt hoc, alienum ab humano ſenſu eſt. oẽs.n. dicimus de iſtis non haberi ſcĩam & de illis haberi, loquẽtes procul dubio de vtriſq; in actu, in vniuerſali tñ, nõ in particulari.

Aduerte tertio nõ eſſe extra latitudinẽ ppõnũ de omni poſterioriſtico, propoſitiones naturales, in quibus p̃dicatum ineſt neceſſario ſubiecto, vt in pluribus tã ſuppoſitis, q̃ tẽporum differentijs, qñ natum eſt ei ineſſe, licet in aliquo, vel aliqñ fallat p accidens. Tales ſiquidem propõnes ſunt, & præmiſſæ & cõcluſiões ſępe in demõ

Te.c.18. ſtrationibus naturalibus, cũ ſcibiles ſint, & cõſequenter

Te.c.15. ſunt p ſe & neceſſarię, quia (vt infra oñdeť) neq; de his, q̃ ſunt p accidens, neq; de poſsibilibus aliter ſe habere, demonſtrationes fiunt, p ſe aũt & neceſſariũ de oĩ ſupponunt, ſunt igiť & iſtæ de oĩ & habẽt vniuerſalitatẽ tẽporum et ſuppoſitorũ, nõ ſimpliciter neq; qñ natũ eſt eſſe, C ſed vt in pluribus neceſſariam. Vnde de oĩ poſterioriſticũ analogum quoddã eſt diuidẽdũ p hos tres modos.ſ. ſimpliciter, & qñ natum eſt ineſſe, & vt in pluribus neceſſario, qñ natũ eſt ineſſe. Et cõſtituit tres ſupradictos ordines ppoſitionũ.ſ. earũ, in q̃bus eſt vl̃itas ſubiectorũ & tẽporũ ſimpliciter; et earũ, in quibus eſt vl̃itas vtraq; nõ cõtinua, ſed regularis, & earũ, i quibus vl̃itas vtraq; eſt neceſſaria quidem, ſed cum per accidẽs defectu. Nec oportet vt ſi quælibet cuiuſq; iſtorũ ordinum eſt de omni, q̃ diffinitio aſsignata de omni ab Ariſtotele conueniat ſimpliciter cuilibet. Sed ſufficit q̃ i primo tota ſimpliciter ſaluetur, & in alijs ſm quandam proportionalẽ imitationem: aliter vniuoce, non analogice ly de omni diceretur de omnibus ſupradictis.

Ad euidentiam modorũ dicendi per ſe notãdum eſt, q̃ p ſe põt accipi dupliciter. vno mõ poſitiue. alio mõ negatiue. Si ſumatur poſitiue, vel eſt conditio incõplexorũ, & ſic diſtinguitur cõtra hoc quod dico, in alio, & D conſtituit tertium modum ſm quem ſubſtantia & quæcunq; ſignificãt hoc aliquid, entia per ſe ſunt. album vero & ambulans, cõtra in alio. Vel eſt conditio complexorum, & ſic diſtinguitur contra per accidens, vt idem ſonat quod accidentaliter ſeu contingenter, & cõſtituit reliquos tres modos perſeitatis. Primum quidẽ ſi ſit cõditio cõplexi ſubſtãtialis. Secũdũ vero ſi ſit accidentalis, extra rei eſſentiam. Quartum ſi ſit conditio cauſalitatis in ſubiecto, reſpectu prædicati, vt patet in textu. Si autem ſumatur per ſe, negatiue, poteſt accipi etiam dupliciter.ſ. vt conditio incomplexi, & ſic diſtinguitur cõtra hoc quod dico cum alio, & nihil aliud niſi ſolitudinẽ denotat, & ſic dicimus q̃ quantitas per ſe neq; circularis neq; recta, & animal p ſe, neq; rõnale neq; irrationale, nihil aliud intendentes, niſi q̃ quantitati & animali ſolitarie ſumptis nihil eorum ineſt. & hoc modo per ſe

A non cõſtituit aliquem perſeitatis modum. Si autem per ſe negatiue ſumptum ſit cõditio complexi, ſic diſtinguitur contra per accidens, vt idem ſonat q̃ per aliud, & ſic dicimus q̃ iſta, homo eſt albus, eſt per ſe. quia homo eſt albus, nõ quia aliquid aliud ſit album, ſed quia ipſum informat albedo, iſta vero, album eſt homo, eſt per accidens, quia albo non ineſt homo, niſi quia id quod ſubſternitur albedini, eſt homo, & hoc quoq; modo, per ſe nullum perſeitatis modum conſtituit.

Num definitio, & quæ in definitione ponuntur, per ſe de definito prędicentur.

Circa primũ modũ dicẽdi per ſe, dubitatur, quia non vr̃ verũ, q̃ quæcũq; ponunť in diffõne prędicentur per ſe de diffinito. Subiectũ enim ponitur i diffinitione ſui proprij accidentis, & tñ nõ prædicať per ſe de eo, ſed per accñs (vt infra in hoc primo dr̃ cap.18.) nec põt dici q̃ hoc intelligitur de partibus diffinitionis in recto, & t.c.35.& 36.

B non in obliquo. expræſſe nãq; in textu dantur exempla de partibus diffinitionis in obliquo, vt patet de linea reſpectu trianguli, & puncto reſpectu lineæ, & Albertus & S. Tho. hic dicunt quod ad hunc modum pertinent non ſolum ea, quæ in recto, ſed etiam in obliquo diffiniunt aliquid.

Prima rñſio. Ad hoc dubium dr̃ q̃ quælibet pars diffinitionis eo modo, quo ponitur in diffinitione, p̃dicať in primo modo dicendi per ſe de diffinito, ita q̃ ſi diffinitur in recto, prædicatur per ſe in recto, & ſi in obliquo, in obliquo. Et quia accidens dupliciter diffinitur.ſ. in cõcreto & in abſtracto, & qñ diffinitur in concreto, ſubiectum poniť ibi in recto, vt patet dicendo, ſimum eſt naſus coruus: & qñ diffinitur in abſtracto, ſubiectũ poniť in obliquo. vt patet cum dr̃, ſimitas eſt curuitas naſi: ideo ſubiectũ prædicatur in primo mõ dicẽdi per ſe in obliquo de proprio accidente in abſtracto, in recto vero de eodẽ in concreto. Ad auctoritatem autem Ariſto. dicentis q̃ ſub C iectum prædicatur de ſuo proprio accidente p accidẽs, dr̃ q̃ ſicut per ſe ſumiť dupl̃r. vno mõ vt diſtinguiť contra per aliud. alio modo vt diſtĩguiť cõtra accidẽtaliter: ita p accidens ſumitur dupliciter. vno modo vt idem ſonat quod p aliud, alio mõ vt idẽ eſt quod accidẽtaliter: & q̃ Ariſto. diuerſimode vſus eſt per ſe & per accidẽs: T.c.36. hic & inferius: hic ſiquidem accepit per ſe & per accidens. id eſt accidentaliter, ibi vero per ſe & per accidens i. per aliud. Vnde iſta propoſitio, ſimum eſt naſus, eſt per ſe in primo modo, & non accidentalis, & eſt per accidens, id eſt per aliud, quia naſus non ineſt ſimo, ſed eius ſubſtrato copulato per ipſum, vt infra dicetur: quare nulla eſt cõtrarietas inter rñſionem, & Ariſto. dicta.

Reprobatur. Hæc reſponſio licet ſubtilis ſit, a proprietate tamen recedere videtur: quia propoſitiones, quæ propriæ ſunt per ſe, de quibus hic loquimur, ſunt illę, quibus vtitur demonſtrator vel in præmiſsis vel in concluſione. propoſitiones autem, in quibus ſubiectum prædicatur de D accidente proprio non ſunt illæ, quibus vtitur demonſtrator. igitur propoſitiones tales non ſunt per ſe eo modo, quo hic eſt ſermo de per ſe. Maior huius rationis eſt euidens, & infra euidentior apparebit, minor autem eſt Ariſto. inferius loco allegato: vbi ait, quod prædicatio ſubiecti de accidente non vocatur prædicatio, & ſi vocatur, debet vocari cum additione diminuente, prædicatio ſecundum accidens, quia tali non vtuntur demõſtratores. Oportet ergo aliter reſpondere, præmittẽ Secũda rñſio vera. do q̃ ſicut res poteſt dupliciter conſiderari. vno modo ſm ſuã naturam abſolute, alio modo vt ſic vel ſic ſignificata, ita natura diffinibilis poteſt dupliciter diffiniri. vno modo ſm exigentiam ſuæ naturæ ſimpliciter, alio modo ſm q̃ ſignificatur in concreto, vel in abſtracto. Differũt aũt plurimũ iſti duo modi diffiniendi: quia qñ res primo modo diffinitur nihil ponitur in eius diffinitione in recto niſi genus & differẽtia, licet i obliquo por

natur quandoq; aliquid vt additum, quod eſt extra rei eſſentiam, vt patet in diffinitionibus formarum tã ſubſtantialium q̃ accidentalium. Quando vero res diffinitur vt ſic ſignificata, contingit ꝙ in eius diffinitione ponatur in recto id, quod eſt extra rei eſſentiam, quod vt additum ponendum eſſet, ſi ſm naturæ exigentiam diffineretur, vt patet cum diffinitur accidens in concreto, dicimus enim ꝙ ſimum eſt naſus curuus, ponentes naſum in recto vt genus, & tamen naſum extra ſimitatis eſſentiam eſſe eunitas, & ꝙ ponendũ in obliquo in eius diffinitione, ſi natura diffinita ſolum reſpiceretur.

Nota. His prælibatis dr̃ ad dubium, ꝙ iſta regula Ariſtotelis. Quęcunq; inſunt in ratione dicente quid eſt, per ſe inſunt primo modo, intelligenda eſt cum duplici gloſa. vna ſupra ly ratiõe dicente quid eſt, vt intelligatur ratione dicẽte quid eſt res, ſm rei exigentiã, & nõ ſm ꝙ ſic ſignificaẽ. Altera ſupra ly per ſe inſunt: vt intelligatur, per ſe inſunt diffinito eo modo, quo in ipſa diffinitione cadunt, ita ꝙ ſi intrinſece, aut in recto ad diffiniendum ſumuntur, intrinſece etiam & in recto de diffinito dicuntur, ſi autem vt additum, & oblique, ſimili quoq; modo diffinito inerunt. Et per hæc facile patet reſponſio ad obiecta. Dicẽdum eſt.n.ꝙ ſubiectũ in recto proprie non p̃dicaẽ per ſe de proprio accidẽte, ſed in obliquo, quia ſubiectũ eſt extra eſſentiam proprij accidẽtis, & conſequẽter nõ poniẽ intrinſece & in recto in diffinitiõe ſm ſuæ naturę exigẽtiã data, licet ponaẽ in recto in diffõne eius data ſm exigẽtiã eius, vt ſignificaẽ in cõcreto, quia tunc ex modo ſignificandi diffiniendũ eſt more ſubſtãtiarũ cõpoſitarũ, vt in fine expoſitionis libelli de ente & eſſentia diffuſę declarauimus.

Cap.7. Vñ proprie de prædicatiõe loquẽdo ſm doctrinam in hoc capitulo traditã, ſubiectũ in obliquo

T.c.35. per ſe in primo modo prædicaẽ de proprio accidente, & ſm doctrinam inferius ſuſcipiẽdã, ſubiectũ in recto per accidens prædicaẽ de ſuo proprio accidente. Et merito. quia prædicatio in recto denotat ſubiectũ ineſſe paſſioni, quod non niſi per accidens verum eſt, prædicatio vero in obliquo denotat dependentiam paſſionis a ſubiecto, quæ eſt ad ſuum principium per ſe &c. Et aduerte ꝙ tam accidentium, q̃ formarum ſubſtantialium diffinitio ſm eorum exigentiam in abſtracto perſpicienda eſt, ſubſtantiarum vero compoſitarum in concreto, cuius cauſam require ſi vis, vbi ſupra.

In de ente & eſſentia cap.7. circa medium. Ad claritatem huius primi modi dicẽdi per ſe aduerte quod in hoc modo tripliciter propoſitiones reponuntur: Quædam proprie & principaliter, & hæ ſunt tam illæ, in quibus diffinitio data de re ſm exigentiam prædicatur de diffinito, vt animal eſt ſubſtãtia animata ſenſibilis, q̃ illæ, in quibus differentia eſſentialiter conuertibilis de eo cuius eſt prædicatur, vt animal eſt ſenſibile. Quædam aũt proprie & ſecundario: & hæ ſunt, in quibus reliquę talis diffinitionis partes de diffinito prædicantur: ſiue in recto, vt animal eſt ſubſtantia: ſiue in obliquo, vt linea eſt ex punctis. Quædã vero improprie: & hæ ſunt, in quibus diffinitio data de re non ſm rei exigẽtiam, ſed ſm exigentiam modi ſignificandi prædicatur de diffinito, vt ſimum eſt naſus curuus, & in quibus talis diffinitionis pars de diffinito prædicatur. pars autem non quælibet, ſed illa, quæ extra eſſentiam eſt diffiniti ſm veritatem, & ratione modi diffiniendi vt intranea ſita eſt: reliqua ſiquidem pars proprie & ſecundario per ſe prędicatur, vt patet dicendo, ſimum eſt curuum. Nec ſolum attendas latitudinem dari in primo modo perſeitatis propter iſtos tres ordines propoſitionum, ſed in quolibet horum ordinũ latitudo eſt; & ſemper quæ prior eſt, dignior eſt vt in hoc modo reponatur. Cauſa autem huius latitudinis & diſtinctionis ſatis aperta eſt ex rebus ordinatis, & adeo clara vt explanandam amplius non iudicem. Illud autem ſuperficietenus pertranſeundum non cenſeo, ꝙ Ariſtoteles deſcribens hunc primum perſeitatis modum, duo exempla adduxit in quo rum neutro, id quod ponitur in diffinitione prædicatur de diffinito in recto, vt ſuaderet ea etiam quæ in obliquo cadunt in ratione, iuxta hunc modum per ſe ineſſe, eo tamen modo quo in ratione ſunt ſcilicet in obliquo proprie loquendo (vt dictum eſt) in primo quoq; exemplo id quod in obliquo cadit in diffinitione (terminus eſt alterius prædicamenti á definito. Linea enim eſt in prædicamento quantitatis & triangulus in quarta ſpecie qualitatis. in ſecundo autem exẽplo, id quod in obliquo cadit eiuſdem generis eſt (per reductionem tamen) vt patet, vt inſinuaret ꝙ ſiue res ſit eiuſdẽ, ſiue alterius prædicamenti, dummodo ponatur in diffinitione rei, in primo modo prædicatur de diffinito, ſuo tamen modo. Eſt quoq; in eiſdem exemplis aduertere ꝙ in neutro dedit exemplum de tota diffinitione aut parte, quæ ſit genus vel differentia rei diffinitæ, vt patet in vtroq;: in primo quidem, quia differẽtia debet eſſe eiuſdẽ generis cũ definito, in ſecundo autem, qa differentia diuidit genus, punctũ, quantitatis diuiſiua dr̃ia non eſt. docuit aũt ex hoc, ꝙ non ſit nobis curæ ad intuendum ad id, quod in diffinitione ponitur, num ſit genus vel dr̃ia diffiniti, ad hoc ꝙ inſit per ſe: quodcunq; enim in ratiõe quid eſt poniẽ, ſiue genus vel dr̃ia ſit, ſiue nõ, ſed aliquod eius principium ſit, per ſe in primo modo ineſt.

Num propoſitiones, in quibus ſubiectum cadit in definitione prædicati, ſint per ſe in ſecundo modo.

CIrca ſecundũ modũ dicẽdi per ſe dubitatur, quia in propoñibus, in quibus ſpẽs p̃dicaẽ de genere, ſubiectum ponitur in diffinitione prædicati, & tñ nõ eſt p̃dicatio per ſe. iſta.n. animal eſt homo, eſt per accidens, cũ non ſit de omni. Et ſimiliter in propoſitionibus, in qbus differentia prędicaẽ de genere, ſubiectum ponitur in rõne prædicati, vt additũ, quia eſt eius propria materia: & tñ nec ibi eſt p̃dicatio per ſe, quia nõ eſt de omni. iſta.n. animal eſt rõnale, eſt per accidens, vt de ſe patet.

Prima reſponſio. Egidij. Ad hæc facile reſpondent ad pauca reſpiciẽtes: & dicunt, ꝙ quia prædicatio per ſe p̃ſupponit p̃dicationẽ eſſe directam, & iſtæ prędicationes nõ ſunt directe, ideo nõ ſunt ad ꝓpoſitũ. cum.n. dixit Ariſt. ꝙ per ſe ſecundo modo ſunt, quæcunq; inſunt alijs &c. intelligitur ſalua prædicatione directa. Hæc rñſio & ſi quo ad primam obiectionem repellẽda nõ videaẽ, in ſe tñ nõ plene vera vr̃: quia vt patebit, propoſitio, in qua diffinitio accidẽtis in concreto prædicatur de eo eſt per ſe in primo modo, licet improprie, & tñ ibi interuenit prædicatio indirecta: non ergo prædicatio indirecta perſeitatẽ oĩno deſtruit. Sed dato, ꝙ ſic eſſet obiectioni ſecundæ nõ ſatisfit, quia p̃dicatio dr̃ię de genere non eſt minus directa q̃ prædicatio ſimi de naſo, & criſpitudinis de capillo, & paris de numero, & ſimiles, ſicut.n. in iſtis ſubiectum cadit in rõne prædicati & cõmunius eſt prædicato, & prędicatum comparatur ad ſubiectum vt forma ad materiam, ita in illis ſit in quibus dr̃ia prædicatur de genere. genus.n. vt dictum eſt, quia proprie eſt differentiæ materia, in eius ratione, vt additum cadit, & cõius eſt ipſa, & differentia ſe habet ad ipſum vt forma ad materiam. Non eſt ergo indirecta prædicatio differentiæ de genere, aut omnes iſtæ ſunt indirectę, quod eſt voluntarium.

Secunda reſponſio. Oportet igitur aliter rñdere & dicere cum Ariſtotele in hoc capitulo. ꝙ p̃dicatũ recipiẽs in ſua rõne ſubiectũ, quoddã eſt, quod ſimplr̃ illi ineſt neceſſario, vt riſibile homini & habere tres triangulo. quoddã vero, ꝙ non ſimplr̃, ſed ſub diſiunctione neceſſario ineſt ſubiecto, vt par vel impar reſpectu numeri. Et ſm hoc dicitur ꝙ huiuſmodi adductæ propoſitiones, eo mõ quo ſunt neceſſariæ ſunt per ſe, & quia non ſunt neceſſariæ niſi p̃dicato ſub diſiũctione ſui oppoſiti ſumpto, ideo non ſunt per ſe niſi illo modo. vnde iſta, animal eſt rationale, non eſt per ſe, ſed iſta, aĩal eſt rationale vel irrõnale: ſicut iſta, numerus eſt par, nõ eſt per ſe, ſed iſta, numerus eſt par vel impar.

vnde

vnde Auerrois hic ait, ꝙ quia genus diuiditur per oppoſita diuiſione eſſentiali, nō euadit ab vno eorū, & proportio eius ad vtrūq; membrum ſub diſiunctione eſt ſicut proportio hominis ad riſibile. Ariſt. quoq; in textu ait, ꝙ in ſecūdo modo ꝑ ſe inſunt triangulo Iſopleuros, & ſcalenon, & altera parte longius, intelligens per hęc, differentias triāguli diuiſiuas, potius q̄ ſpecies. Quādo ergo dicitur in textu, ꝙ per ſe ſecundo modo inſunt quęcūq; &c. intelligitur ſic, quæcūq; inſunt alijs, quæ in eorum ratione ſunt, per ſe inſunt, ſimpliciter, vel ſub diſiūctione ſui proprij oppoſiti. Et per hoc patet reſponſio ad alias inſtantias ſimiles. ſ. naſus eſt ſimus, capillus eſt criſpus &c. hę enim omnes ſub diſiunctione ſunt per ſe ſecundo modo, quia ſubiectum ponitur in rōne p̄dicati.

Conſiderandum eſt rurſus, ꝙ quia ad propoſitionē per ſe in ſecundo mō ſufficit in ſubiecto includi id quod ponitur in diffinitione prędicati, & non oportet ſemper ipſum ſubiectum poni in diffinitione prędicati, vt patet quando paſſio ſuperioris de inferiori prædicatur, ideo cum in textu diffinitur ſecundus modus dicendi per ſe, & dicitur ꝙ ipſa ſubiecta inſunt in diffinitione prædicati, gloſetur, ipſa ſecūdum ſe vel aliquid ſibi intrinſecum.

Ad maiorem claritatem huius ſecundi modi dicendi per ſe aduerte ꝙ ēt in hoc modo tripliciter propoſitiōes reponuntur. nam quædam proprie & principaliter: & hæ ſunt tam illę, in quibus ꝓprium de ſuo primo ſubiecto vel eius diffinitione enūciatur: vt homo eſt riſibilis, & animal rationale mortale eſt riſibile, q̄ illę, in quibus diffinitio proprij de primo ſubiecto vel diffinitione ſui primi ſubiecti dicitur, vt homo eſt naturaliter potens ridere &c. & animal rationale mortale eſt naturaliter potens ridere &c. vel aliquid huiuſmodi. & hoc tam in ꝓprijs ſimpliciter, q̄ in diſiunctis, ſiue diſiuncta ſint differentiæ diuiſiuæ, vt animal eſt rationale vel irrationale: ſiue ſint propria, quæ vocantur paſſiones diſiunctæ, vt numerus eſt par vel impar. Quædam autem proprie & ſecundario: & hæ ſunt illę, in quibus paſſio ſuperioris p̄dicatur de inferiori, vt Iſoſcheles habet tres angulos: & illæ, in quibus paſſio inferioris prædicatur de ſuperiori particulariter ſumpto, vt quædam figura habet tres: & illæ, in quibus paſſio alicuius ſubiecti prædicatur per ſe de ſubiecto illius ſubiecti, vt miſtum eſt viſibile, ſi color miſto per ſe ineſt, & illę, in quibus paſſiones mathematicales prędicant̃ de ſenſibilibus, de quibus ſunt demonſtrabilea vel per medium naturale a priori, vt terra eſt rotūda, vel ꝑ medium mathematicū, vt radij reflexi habent tres angulos æquales &c. Quędā vero improprie: & ſunt tam illę, in quibus diffinitū prędicatur de diffinitione data non ſm exigētiā rei, ſed modi ſignificandi, vt naſus curuus eſt ſimus, q̄ illę, in quibus diffinitum prædicatur de ſua diffinitione data ſm rei exigentiā, vt curuitas naſi eſt ſimitas, & animal rationale mortale eſt homo. In his ſiquidem, quia ſubiectum eſt ipſa ratio prędicati, & prędicatum nō denominatur ſubiectum, ideo in ſecundo mō improprie reponi oportere duximus. Sunt etiam hic locādæ & illæ, in quibus directe inferiora ſub diſiunctione de ſuperioribus prædicantur, vt quantitas diſcreta eſt numerus vel oratio. Eſt quoq; & hic attendenda latitudo ſecundi modi dicendi per ſe non ſolū ſecundum iſtos tres propoſitionum ordines, ſed in quolibet ordine illa digniorē locum videtur tenere quę prius numerata eſt. Cauſas autem horum ſatis ex rerum ordinatarum conditionibus elucefcere credimus.

Num omnia, quæ non primo, vel ſecundo modo inſunt, per accidens inſint.

CIrca propoſitionē illam correlariā quam poſt duos primos perſeitatis modos addidit. ſ. (Quæcūq; vero neutraliter inſunt accidentia ſunt) dubitatur. Si. n. hoc verum eſt ſequit̃ quod illa, quæ inſunt per ſe iuxta quartum modum per ſe accidentaliter inſunt, quod eſt manifeſte falſum: quia propoſitiones quarti modi ingrediuntur

A

demonſtrationem, vt in textu dicitur. Ad hoc eſt dicendum ꝙ cum quartus modus vt diſtinctus formaliter ab alijs vtatur per ſe vt cōditione cauſalitatis, & effectus, & vt ſic non habeat vt prædicetur de cauſa, quælibet propoſitio quarti modi inquantum includit perſeitatem prædicationis, ingreditur primū vel ſecundū modum, inquantum includit perſeitatem cauſalitatis ingreditur quartum modum, & propterea omnis propoſitio per ſe ratione prædicationis, oportet ꝙ ſit in primo vel in ſecundo modo. Vnde iſta (decollatus interijt) ratione cauſalitatis eſt in quarto modo, ratiōe vero prædicationis eſt in ſecundo: quia interitus eſt vt paſſio decollationis, licet non adęquata ſibi, ſed ſubiecto ſuperiori cōmuni decollationi, ſuſpenſioni, & cæteris huiuſmodi. Subtiliter ergo ac optime dixit Ariſt. quęcūq; nec in primo, nec in ſecundo modo inſunt accidentaliter inſunt, quia omnis inhæſio expers vtriuſq; perſeitatis, eſt ēt expers quarti modi reſpectu illius ſubiecti. Vnde notanter di-

B

xit neutraliter inſunt, inſinuans per ly inſunt ꝙ de perſeitate prædicationis loqueretur, ineſſe ſiquidem prædicationem fundat. Signum quoq; huius nō paruum eſt, ꝙ Ariſt. contra quodlibet per ſe ponens ſuum accidens contra per ſe quarti modi non oppoſuit accidentalem prædicationem, ſed cauſalitatem, dicens, ꝙ vero nō propter ipſum, accidens eſt, vt ſi ambulante coruſcauit.

Quód autem omnis propoſitio extra primum & ſecundum modum ſit pure per accidens, declaratur ſic. termini propoſitiōis poſſunt dupliciter ſumi. ſ. quidditatiue, vel ſm eſſe quod habent in hoc & in illo realiter, vel ſm rationem. Manifeſtum eſt autē quod perſeitas propoſitionis confectę ex eis non ſequitur habitudinem eorum ſm eſſe quod habent hic vel ibi, quia tale eſſe particulare contingens & corruptibile eſt, cum omni eo quod ſequitur ad ipſum: propoſitio aūt per ſe eſt neceſſaria & ꝑpetuę veritatis: vnde fit, vt propoſitio per ſe non fiat ex terminis, niſi ſm habitudinem, quam quidditatiue ſum-

C

pti inter ſe habent. Talis autem habitudo in propoſito nihil aliud eſt, q̄ ꝙ ex diffinitione ſua coniunctio eorum neceſſaria ſit, & quia propoſitio ex duobus reſultat terminis, ſubiecto. ſ. & prædicato, oportet ꝙ quadrupliciter ſe habere poſſint propoſitionis extrema ad perſeitatem. Aut. n. ſubiectum quidditatiue determinat ſibi p̄dicatum, aut econuerſo prædicatum quidditatiue determinat ſibi ſubiectum, aut vtrūq; reliquum, aut neutrū alterum. Si primo modo, fit propoſitio per ſe in primo modo perſeitatis, in quo prædicatum eſt ipſa quidditas ſubiecti, vel de ſubiecti quidditate. Si ſecundo modo, fit propoſitio per ſe in ſecundo perſeitatis modo, in quo p̄dicatum determinat ſibi ex ſua diffinitione tale ſubiectum. Si tertio modo hoc eſt impoſſibile niſi in correlatiuis, quia daretur circulus diffinitionū. Correlatiuorū autem diffinitio alterius non facit alterius prædicatum extra primum modum, quia vnum correlatiuorum nō diffinitur ad reliquum niſi in obliquo. Si autem quarto

D

modo tunc propoſitio eſt pure per accidens, vnde nūq; perſeitas coniunctionis terminorum erit, ſi neutrum ex ſua diffinitione, alterum ſibi neceſſario vendicat. Iam enim dictum eſt, ꝙ ſola ſm diffinitionem habitudo perſeitatem prædicationis conſtituit. Quæcūq; igitur neutraliter inſunt, accidentia ſunt.

CIRCA tertium modū perſeitatis aduerte ex ſupradictis quod cum in textu dicit̃ (ꝙ per ſe ſunt, quæ nō de ſubiecto dicūtur alio quodam) ſufficit ꝙ intelligatur de ſubiecto inhæſiōis, quo ſubſtāria caret, & hoc inſinuaſſe videt̃ Ariſto. per illa verba, alio quodam. ſubiectum. n. inhæſionis eſt vere aliud ab eo quod de eo dicitur, & ſm hoc tam prima q̄ ſecunda ſubſtantia per ſe eſt iuxta hūc tertium modum, vt etiam textus manifeſte proponit. Vnde cum. S. Tho. declarando tertium modum dicit ꝙ per ſe vt ſignificat aliquid ſolitarium, conſtituit tertiū modum perſeitatis, non intelligitur de qualibet ſolitu- 3. modus ſubſtantijs cōuenit.

diue,

dine, ſed ea tantum quæ diuiditur contra in alio. hæc. o. ſolitudo eſt quæ tertium conſtruit modum. nec iſta ſolitudo ſm rem intelligenda eſt negatiue, quia modus importatus (in ly per ſe) vt conſtituit ſubſtātiam, poſitiuus eſt, licet negatiue ſignificetur.

Quart⁹ modus ad cauſalitatē, licet īadęquato ſpectat.

CIRCA quartum modū perſeitatis diligēter aduerte ſubtiliſſimam. S. Tho. expoſitionem, ſm quā iſte quartus modus diſtinguitur a ſecundo formaliter (vt dictum eſt) quia perſeitas ſecundi eſt perſeitas pdicationis, quarti vero cauſalitatis. Et quia contingit quandoq; q idem ſit per ſe cauſa alicuius, & per ſe ſubiectum eiuſdem, vt patet de ſubiecto reſpectu propriæ paſſionis, ideo quandoq; ſecundus modus & quartus coincidunt in vnā propoſitionem ſm diuerſas eius conditiones. Apparet autē hoc manifeſtius q̄ ſupra in hac propoſitione, animal rationale mortale eſt riſibile, in qua ſubiectum, & ponitur in ratione prædicati, & cauſa illius ppria eſt. Vnde non intelligunt. S. Tho. qui eius expoſitionem impugnant, & ex rudi ingenio prouenit impugnare hoc: quia quartus modus requirit cauſam, quæ ita ſit cauſa q non ſubiectū, & q dici debet, interfectus interijt ſecūdum interemptionem, hoc. n. falſum eſt, vt Albertus magnus in hoc loco dicit, & ex Ariſtotelis verbis habetur. ait. n. Item alio modo quod propter ipſum ineſt vnicuiq; p ſe. In quibus verbis ſufficienter quartū modum per ſe diffinientibus, reduplicationis, aut cauſæ, de qua non prædicetur effectus, nullo modo meminit, quin potius prædicationem effectus de cauſa in hoc modo concurrere affirmat per ly quod ineſt: ineſſe. n. pdicationē fundat.

Egidius hic.

Qui modi per ſe igrediantur demonſtrationem.

CIRCA ſecundam concluſionem ſciendū eſt q aliud eſt loqui de his modis perſeitatis in ordine ad totam demonſtrationē ſimpliciter, & aliud in ordine ad eius cōcluſionem tm̄. Similiter aliud eſt loqui de illis in ordine ad demonſtrationem concludentem talem concluſionem, et aliud in ordine ad demonſtrationem ſimpliciter & in cōmuni. Si enim loquamur de tota demonſtratione, ſimpliciter & in cōmuni, ſic oēs modi ingredi poſſunt demonſtrationem, maior. n. & minor & concluſio fieri poſſunt & in primo & in ſecundo & quarto modo, vt patet diſcurrendo per demonſtrationes, qn̄ demonſtratur vna diffinitio per aliam, vel paſſio prima per diffinitionē ſubiecti, vel ſecunda paſſio per primā &c. Tertius autem modus ratione ſubiecti, etiam a demonſtratione vniuerſaliter non excluditur. Si autem loquamur de demonſtratione ſimpliciter concludente talem concluſionem. ſ. vere & ſimpliciter ſm naturā ſuam ſcibilem, & quo ad eius concluſionem tm̄, ſic dicitur q ſecundus & quartus modus tātum demonſtrationem ingrediuntur. Taceo de tertio, quia incōplexus eſt. Et hoc modo intelligendus eſt. S. Tho. in hoc loco, qui ſimpliciter ſcibilia, cōcluſiones ſm naturam ſuam ſimpliciter ſcibiles interpretatus eſt. Themiſtius autem Auerrois & Albertus primo modo intelligendi ſunt, cum dicunt primum modum in ſimpliciter ſcibilibus admitti.

cap. 11. cō. 10.

Paſſio ſub diſiūctione quō cōparetur ad ſubiectum.

CIRCA tertiā concluſionem ſciendum eſt q paſſio ſub diſiunctione neceſſaria, cuius textus meminit, non eſt vt quidā putant paſſio vna ſimplex circūlocuta p tale diſiunctum, ſed ſunt (forte) duæ paſſiones inadæquatę ſigillatim tali ſubiecto ſuperiori, adęquate autē eius inferioribus, & ideo, cum diſiunctione, neceſſario inſunt ſuperiori, & illud in earum diffinitione vt additum recipiunt. ſicut & duæ differentiæ ex oppoſito euacuantes generis poteſtatem generi neceſſario inſunt ſub diſiunctione, & in vtriuſq; ratione genus vt additū cadit. Sed quia metaphyſici negocij hoc eſt ſufficiat dixiſſe, quia ſic eſt, ibi autem (ſi ſtudioſam vitam conceſſerit nobis deus) propter quid dicetur.

Num omnis propoſitio per ſe conuertatur in propoſitionem per ſe.

DVbitatur an propoſitio per ſe conuertatur in ppoſitionem per ſe. Pro parte ſiquidem affirmatiua eſt: quia omnis propoſitio, in qua ſubiectum ponitur in ratione prædicati eſt per ſe ſecundo modo, & in qua prędicatū ponitur in diffinitione ſubiecti eſt per ſe primo modo: conſtat aūt q propoſitio per ſe in ſecundo modo cōuertitur in eam, in qua prædicatum ponitur in ratione ſubiecti. ergo conuertitur in propoſitionē per ſe primo modo, vt iſta numerus eſt par vel impar conuertitur in iſtam, par vel impar eſt numerus. Pro parte vero negatiua eſt, quia in ſubiecto cuiuſcūq; ppoſitionis p ſe clauditur intrinſece ratio formalis inhęrentiæ prædicati, ſed hoc non poteſt ſaluari in conuertente ppoſitionem per ſe: quia impoſſibile eſt q ſubiectum & prædicatum alicuius propoſitionis ita ſe habeant q vnum depēdeat ab altero & econuerſo in eodem genere cauſę. ergo &c.

In hac dubitatione quidā ſcotiſtę tenent ſimpliciter partem negatiuam, & mouentur ex ratione ſecundo loco adducta, & ex eo q credunt ſubiectum pdicari non poſſe de paſſione in primo modo, quia ponitur in diffinitione eius vt additum, quod nihil aliud eſt q̄ eſſe extraneū a ratione formali illius. Confirmantq; opinionem ſuam ex dictis Auerrois in ſecundo de aīa. cōmen. 66. & 67. vbi dicitur q color eſt viſibilis per ſe, quia ſubiectum eſt cauſa prædicati. Sed hæc opinio peripateticis non conſonat. Tum quia iam oſtēſum eſt omnem propoſitionē neceſſariam eſſe per ſe, ac per hoc cum iſta ſit neceſſaria, rationale eſt homo, erit per ſe. Tum quia illę propoſitiones ſunt per ſe, quibus conueniunt modi perſeitatū ſm diffinitiones datas ab Ariſto. Conſtat autem q iſtis (rationale eſt homo) & his ſimilibus, conuenit diffinitio ſecundi modi per ſe, & iſtis (par vel impar eſt numerus) conuenit diffinitio primi modi, quia in illis ſubiectū ponitur in ratione prædicati; & in his prędicatum ponitur in ratione ſubiecti. ergo &c. Nec eſt audiendum dictum eorum, ſ. q id, quod ponitur vt additum, non prædicat in primo modo, quia eſt extra rationē formalē diffiniti. Contrariatur. n. primo Ariſtoteli, qui in hoc loco notāter exempla dedit de his, quæ cadunt in diffinitione vt addita. Contrariatur ſecundo veritati, quia cum ratio formalis rei & diffinitio ſint idem in habentibus diffinitionem, & apud Ariſt. ſeptimo metaphyſicæ, per longum proceſſum paſſiones & accidentia aut non habēt diffinitionem, aut habent per additum, nulla eſt diffinitio quidditatiua accidētis in qua nō claudatur intrinſece ſubiectum. Sed quod decepit eos eſt: quia aliud eſt ſubiectum eſſe extra eſſentiam paſſionis & accidentis, & aliud eſt ſubiectum eſſe extra rationem quidditatiuam eius. & cum primum ſit verum, crediderunt ſecundum quoq; verificari: quod tū apud peripateticos eſt error. Eſt ergo via media approbanda, q nec vniuerſalis affirmatiua, ſ. omnis propoſitio per ſe conuertitur ſimpliciter in propoſitionem per ſe, eſt vera: quia non conuertitur iſta, hō eſt animal, nec vniuerſalis negatiua, ſ. nulla propoſitio per ſe conuertitur ſimpliciter in propoſitionem per ſe, eſt vera: quia iſta, homo eſt animal rationale, conuertitur in iſtā, animal rationale eſt homo ſecundo modo (vt ēt in tractatu de demonſtratione. S. Tho. nomine inſignito dicitur) & ex hoc patet ſufficienter q ſubiectū poſitum in ratione prædicati, immo quod plus eſt, eſt ipſa ratio prædicati, & eius cauſa. Sed quædam propoſitiones per ſe conuertuntur in per ſe. & hæ ſunt omnes quarum conuertentes ſimpliciter ſunt neceſſariæ ex terminis. Nec obſtat his quod Ariſto. inferius dicet, q iſta eſt per accidens, riſibile eſt homo: ibi enim non accipit accidens vt opponitur ad per ſe, de quo modo loquimur, vt in cap. 18. patebit diffuſe ex textu. Confirmat autem ſic eſſe (vt diximus) frequens philoſophorum exercitium in demonſtrando, dum conuertendo pmiſſam demonſtrationes faciunt, vt patet dū vtuntur in demonſtrationibus vtraq; harum, omne intellectiuū eſt liberum & econuerſo, omne liberum eſt intellectiuū. & ſimiliter omne neceſſarium eſt ęternū, & econuerſo, omne

Scotiſtę.

Cō. 66. & 67.

Reprobatur.

Rñ. ſcot.

replica.

T. c. 41.

T. c. 15. 16. & 17.

Ratio erroris.

Nota.

T. c. 35.

omne liberum eſt intellectiuum. & ſimiliter omne neceſſarium eſt æternum, & econuerſo, omne æternum eſt neceſſarium, & ſimiliter omne generabile eſt corruptibile, & econuerſo, omne corruptibile eſt generabile, & infinitis huiuſmodi propoſitionibus philoſophi vtũtur in diuerſis demonſtrationibus: conſtat autem ꝙ demonſtrationes non niſi propoſitiones per ſe aſſumunt. Vnde vel fateamur oẽs errare, quod temerariũ eſt, vel concedamus multas propoſitiones per ſe conuerti ſimpliciter in per ſe. Ad rationem autem in oppoſitum dicitur primo ꝙ loquendo de ſubiecto, vt diſtinguitur contra prædicatum maior illa nec eſt probata, nec apparet vera vniuerſaliter: in iſta.n. homo eſt animal rationale, prædicatum magis exprimit cauſam inhærere in ſubiecto ꝙ̃ econuerſo: tamen nõ eſt dubium quin ſit per ſe in primo modo. Dicitur ſecundo quod dato ꝙ iſta admitteretur. ſ. ꝙ in omni propoſitione per ſe ſubiectum claudit in ſe cauſam, quare prædicatum inſit ſibi, ſophiſmatum conſequentis eſt ex hoc inferre, ergo claudit in ſe cauſam formalem, quoniam diuerſis generibus cauſarũ cõtingere hoc poteſt, & propterea ſtat ex eiſdem terminis fieri duas propoſitiones per ſe, & in vtraq; claudere ſubiectũ cauſam in ſe inhærentiæ prædicati in ſubiecto, diuerſimode tamen, in altera. ſ. materialem & effectiuã, in altera formalem &c. Non eſt opus tamen hanc deſcriptionem propoſitionis per ſe admittere, ſed ſtãdum eſt in illis, quas dedit Ariſto. ex quibus hæc non habentur.

Cõ. 66. ſat enim eſſe propoſitioni per ſe dixit ſi prædicatum põnitur in ratione ſubiecti & econuerſo, niſi quis diminute eum diffiniſſe fingat. Auctoritas vero Auerrois ex ſecundo de anima non confirmat aduerſarios, ſed magis deficit: quoniam ibi Auerrois expreſſe dicit ꝙ in hoc differt ſecundus modus per ſe a primo, ꝙ in ſecundo ſubiectum eſt cauſa prædicati, in primo vero econuerſo prædicatum eſt cauſa ſubiecti. Vnde ſi ex hac auctoritate arguendum eſt maniſeſte concluditur ꝙ non in omni propoſitione per ſe ſubiectum claudit cauſam inhærentiæ prædicati in ſubiecto, cuius oppoſitũ aduerſarij inde concludere volebant.

De vniuerſali. *Cap. 5.*

Definitio. VNiuerſale autẽ dico, ꝙ vtiq; de omni ſit, & per ſe, ſecundum ꝙ ipſum.

Correlarium. Manifeſtũ igitur eſt quæcunq; ſunt vniuerſalia ex neceſſitate inſunt rebus.

Propoſitio prima. Per ſe autem & ſecundum ꝙ eſt ipſum, idem eſt. vt per ſe ineſt lineæ punctum, & rectum: etenim ſecundum ꝙ linea. & triangulo ſecundum ꝙ triangulus, duo recti. etenim per ſe triangulus duobus rectis æqualis eſt. Vniuerſale autem eſt tunc, cum in quolibet & primo demonſtret: vt duos rectos habere, neq; figuræ cuilibet ineſt vniuerſale, quãuis eſt demonſtrare de figura, ꝙ duos rectos habet, ſed non de qualibet figura, nec vtitur qualibet figura demõſtrans. Quadrangulus enim figura quædam eſt, non habet autem duobus rectis æquales, ſed iſoſcheles quidem duobus rectis æquales habet, ſed non primũ, ſed triangulus prius.

Propoſitio ſecunda. Quòd igitur quodlibet primum monſtratur duos rectos habere, aut quodcũq; aliud huic primo ineſt vniuerſale eſt, & per ſe demonſtratio huius vniuerſaliter eſt, aliorum autem quodammodo non per ſe, neq; de equicrure eſt vniuerſaliter, ſed frequentius, id eſt

A per aliud. Oportet autẽ non latere, quòd multotiens contigit peccare & non eſſe quod demonſtratur primum vniuerſale, ſecundũ quod videtur vniuerſale demonſtrari primum. Decipimur deceptione hac cum aut nihil ſit accipere a ſuperiori extra ſingulare, ꝙ̃ ſingularia. Aut ſit quidem, ſed innominatum eſt in differentibus ſpecie rebus. Aut ſi contingat eſſe ſicut in parte totũ in quo monſtrat̃, eis autẽ, quę ſunt in parte quidẽ ineſt demonſtratio, & erit de omni, ſed tamen nõ eſt huius primi demonſtratio vniuerſaliter. dico autem huius primi ſecundum quod eſt demonſtratio cum ſit primi vniuerſalis. Si igitur aliquis demõſtrabit quod rectę quidem non coincidunt, videbitur vtiq;

Modi errandi circa pdicatũ vniuerſale. Secundus. Tertius.

B eſſe demonſtratio, ꝓpter id quod omnibus rectis ineſt, non autem eſt, ſiquidem non quoniã ſic æquales ſint fiat hoc, ſed ſecundum quod quomodocunq; æquales. Et ſi triangulus non eſſet aliud ꝙ̃ iſoſcheles videbitur vtiq; eſſe demonſtratio. Et proportionale quidem commutabiliter eſt ſecundum quod numeri ſunt, & ſecundum quod lineę, & ſecundum quod firma, & ſecundum quod tempora ſunt: quemadmodum demonſtrabatur aliqñ ſeorſum, ſic contingens eſt de oĩbus vna demonſtratiõe demõſtrari: ſed ſunt ꝑ id, quod innominatum quiddam omnia hæc vnum, vt longitudines, firma, tempora, & ſpecie differunt a ſe inuicem, ſeorſum

C accipiebatur. Nunc autem vniuerſaliter monſtratur. non enim ſecundum quod lineæ ſunt, aut ſecundum quod numeri inerant, ſed ſecundum quod hoc, quod vniuerſale ponunt eſſe. Propter hoc neq; ſi aliquis monſtrauerit vnũquẽq; triangulum demõſtratione, aut vna, aut altera quod duos rectos habet vnumquẽq; iſoſchelem ſeorſum & ſcalenon. i. gradatum: nondum cognouit triangulum quod duos rectos habet niſi ſophiſtico modo. neq; vniuerſaliter triangulum, neq; ſi nullus eſt præter hæc triangulus alter; neq; ſecũdum quod triangulus eſt cognouit, nẽq; omnem triangulum, ſed aut ſecundum numerum, ſecũdum ſpeciem non autem omnem, etſi nullus eſt quem non nouit.

Correlariũ ſecundũ. Correlariũ tertium.

D Quando igitur non nouit vniuerſaliter, & quãdo nouit ſimpliciter. Manifeſtum eſt quod ſi idem eſſet triangulo eſſe & iſoſcheli, aut vnicuiq;, aut omnibus. ſi vero non idem, ſed alterum, ineſt autem ſecundum quod triangulus, non nouit. Vtrum autem ſecundum quod eſt triangulus, aut ſecundum quod eſt iſoſcheles, & quando ſecundum hoc ineſt primo & vniuerſaliter cuius eſt demonſtratio. Manifeſtum eſt, ꝙ quando ablatis inerit primo, vt iſoſcheles' æneo remoto triangulo inſunt duo recti. ſed æneum eſſe remoto & iſoſchele, ſed non figura. aut termino, ſed non primis duo ergo primo. ſi quidẽ

Regula cognoſcendi vniuerſale. Regula cognoſcendi vniuerſale.

ſiquidem triangulo ſecundum hóc ineſt alijs, & huius vniuerſaliter eſt demonſtratio.

Summa huius capituli hæc eſt.

Diffinitio. VNiuerſale dico q̄d cum de omni ſit & per ſe, eſt ſecundum quod ipſum.

Correlarium. Quæcunq; ſunt vniuerſalia ex neceſſitate inſunt rebus.

Propoſitio prima. Per ſe & ſecundum quod ipſum eſt idem. vniuerſale autem tūc eſt cum in quolibet & primo demonſtratur, declarantur vtraq; exemplariter.

Propoſitio ſecunda. Demonſtratio per ſe huius vniuerſalis eſt, aliorum autem quodammodo non per ſe.

Modi errandi. Erramus autem circa vniuerſalis acceptionem tripliciter. vel cum nihil ſit accipere a ſuperiori extra ſingulare. vt ſi triangulus non eſſet aliud q̄ iſoſcheles. Vel cum innominatum eſt ſubiectum proprium. ſicut in differentibus ſpecie rebus, vt commutata proportio inuenitur in numeris, lineis firmis, & temporibus. Vel ſi cōtingat eſſe ſicut in parte totum in quo monſtratur: vt ſi de rectis lineis non concurrere monſtretur.

Correlarium. Siquis monſtraret. vnūquēq; triangulum quod duos rectos habet, triangulum non cognouit, quoniam duos rectos habet, niſi ſophiſtico modo, nec vniuerſale trianguli, nec omnem triangulum ſecundum ſpeciem, ſed ſecundum numerum, ēt ſi nullus eſt quem non nouit.

Correlarium. Si triangulo & iſoſcheli, aut vnicuiq;, aut omnibus idem erat eſſe cognoſcens, hæc ſimpliciter nouit: ſi vero non idem, ſed alterum, non nouit vniuerſaliter.

Regula. Id cui primo ineſt aliquid ſeu cuius aliquid eſt vniuerſale, non eſt id quo remoto illud remanet. neque omne illud, quo remoto illud non remanet, ſed illud cui ineſt, & per ipſum aliquod quibuſq; ineſt.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS tertium præmittendum. ſ. vniuerſaliter in hoc capitulo explanare quatuor facit. Diffinit nanq; primo ipſum vniuerſale & declarat eius diffinitionem ex conuenientia inter per ſe, & ſm quod ipſum prima propoſitione. ſecundo oſtendit quomodo demonſtrator vtatur vniuerſali ſecūda propoſitione. Tres modos errādi circa vniuerſale tertio declarat, duobus adiūctis correlarijs, quorum primum ſequitur ex ſecūdi erroris deſtructione. ſecundum vero ex radicali ratione, qua omnes eliduntur errores, diſtinctione. ſ. vel indiſtinctione formali, quam errantes non aduertunt. Regulam vltimo valde notabilem ſubdit, ad ſumendum vniuerſale accommodatis exemplis iſoſchelis figuræ, & trianguli reſpectu ipſius habere tres &c.

Num Deſinitio Prædicati vniuerſalis ſit competens.

CIrca diffinitionem vniuerſalis dubitatur dupliciter. primo quia videtur in ea cōmitti nugatio. Cum. n. ſecundum quod ipſum ſit idem quod per ſe (vt in textu dicitur) ſuperflue vtrūq; in diffinitione ponitur. ſufficiebat enim ponere ſecundum quod ipſum. Inſuper cum per ſe ſit de omni, non oportebat ibi ponere de omni.

Secundo dubitatur quia non videtur diffinitio illa explanare totam diffiniti naturam, ſed diminuta. iſta ſiquidem propoſitio, iſoſcheles habet tres, ſeu homo habet ſenſum tactus de omni & per ſe ſm quod ipſum eſt, tamen prædicatum non eſt vniuerſale talis ſubiecti, vt de ſe patet: quia habere tres eſt vniuerſale trianguli, & eſſe ſenſitiuum ſm tactum eſt vniuerſale animalis. Aſſumptum declaratur quo ad tertiam particulam, quia quo ad primas duas euidens eſt. probatur ergo ſic, illud conuenit alicui ſm quod ipſum, quod conuenit ſibi cum reduplicatione ſui, quia ſm quod ipſum & inquātum tale idem ſunt: ſed in qualibet iſtarum hoc inuenitur: iſta. n. eſt ſimpliciter vera, homo inquantum homo habet ſenſum tactus, & ſimiliter iſta, iſoſcheles inquantum iſoſcheles habet tres. ergo &c. Et confirmatur, quia illud

E ineſt alicui cum reduplicatiōe & ſm quod ipſum, quod ineſt ratione ſuæ diffinitionis quidditatiuæ: ſed ſupradicta ſunt huiuſmodi: ergo &c. patet minor. quia diffinitio ſubiecti aſſumeretur pro medio ſm viam cōmunem ad demonſtrandum talem concluſionem. Medium aūt eſt ratio quare maior extremitas inſit minori. Ad primam dubitationem dicitur, ꝙ quia in diffinitione oportet explicite ponere ſuperiora omnia vſq; ad vltimā differentiam, & tamen poſteriorem implicite quodāmodo claudere priorem (vt patet: cum dicitur, animal eſt ſubſtantia animata ſenſibilis) ideo in diffinitione vniuerſalis explicauit de omni, & per ſe. Nec ob hoc ſequitur nugatio, quia ad nugationem non ſufficit qualiſcūq; incluſio vnius in altero, ſed exigitur ꝙ vnum includatur formaliter & intrinſece in cōceptu formali alterius. Vñ dicere animal rationale non eſt nugatio, quia animal vt additum in conceptu rationalis cadit, & ſimiliter dicere naſus ſimus & ſimilia. Et qm̄ per ſe non includit formaliter de omni, nec (ſecundū quod ipſum) includit formaliter per ſe, licet illa inferant, ſicut etiam rationale infert animal, ideo nulla nugatio in ꝓpoſito accidit. Quod aūt per ſe nō includat formaliter & intrinſece de omni, patet ex diffinitionibus ꝑ ſe in capitulo p̄cedenti. Quod vero (ſm quod ipſum) non includat formaliter & intrinſece vtrūq; patet ex hoc capitulo. vbi Ariſtoteles in prima propoſitione, exponēs ſm quod ipſum, ait quod idē ſonat quod primo. clarum autem eſt ex dicendis, ꝙ in ratione (primi) formaliter & intrinſece nō claudit̄ aliquod horum. Nec te decipiat quod dici conſueuit ꝙ iſta ſe habent ſicut ſuperius & inferius, eo. n. ſenſu dictū eſt, quo dicimus ꝙ rationale & animal ſe habent vt inferius & ſuperius, quia omne rationale eſt animal, & non econtra, vnde ex hoc non habetur, ꝙ poſterius inter iſta includat formaliter & intrinſece ſuum prius.

Ad ſecundam dubitationem dicitur, ꝙ quia ſecundū quod ipſum duo ſonat. ſ. ly (ſm quod) quod denotat cauſalitatē, & ly (ipſum) quod importat ipſam cauſam vel rationem eſſendi: ideo cum duplici diſtinctione intelligi poteſt. prima eſt ꝙ ly ipſum pōt dupliciter ſumi. Vno modo pro omni eo quod actualiter & formaliter res eſt, alio modo ꝓ eo tm̄ quo formaliter a cæteris res differt. Secunda diſtinctio eſt ꝙ ly ſecūdum quod poteſt dupliciter ſumi. Vno modo vt notat reduplicatum eſſe rationem ꝙ prædicatum inſit huic. Alio modo vt notat reduplicatum eſſe rationē adæquatam ꝙ pdicatum inſit ſimpliciter. Si primo modo vtriuſq; diſtinctionis accipiatur ſm quod ipſum, ſic reduplicat rem ratiōe cuiuſq; quod formaliter & intrinſece ſibi ineſt, denotans illud eſſe rationem, quare ipſum ſit tale, & ſic per ſe & ſecundum quod ipſum ſunt termini conuertibiles. Sic enim omnis propoſitio per ſe, eſt ſm quod ipſum & econuerſo, quia tam in primo q̄ in ſecundo modo prædicatum conuenit ſubiecto ratione eius, quod actualiter & formaliter in ſubiecto clauditur. Et de primo quidem maH nifeſtum eſt, de ſecundo autem declaratur: quia paſſio ineſt ſubiecto ratione alicuius intrinſecę partis ſuæ diffinitionis, partes autem diffinitionis tales conſtat claudi actualiter & formaliter in diffinito: vnde, cum non oīs propoſitio per ſe ſit ſm quod ipſum, vt hic de eo loquimur, non accipitur in propoſito, ſm quod ipſum primo modo. Si vero intelligatur ſecūdo modo, vtriuſq; diſtinctionis, ſic (ſm quod ipſum) reduplicat rem ratione proprij ſibi ſoli conceptus, quo formaliter eſt talis, & denotat illud eſſe adæquatam rationem talis prædicari, & ſic per ſe eſt ſuperius ad ſm quod ipſum. ſic. n. nō omnis propoſitio per ſe eſt ſm quod ipſum, quoniam qñcunq; genus dicitur de ſpecie eſt per ſe in primo modo & non eſt ſm quod ipſum, eo ꝙ ſpecifica differentia non eſt ratio adæquata quare genus inſit, cum genus inueniatur extra illam, & multa conueniunt inferiori per ſe ratiōe ſuperiorum, quæ non conueniunt ei ratione eius quo

differt

A differt ab illis, vt patet de omnibus paſſionibus ſuperiorum,& ſic ſumitur in propoſito. Vnde ad obiectiones dicitur ꝙ procedunt vtendo ly ſm quod ipſum, primo modo & non ſecundo. homo.n. habet ſenſum tactus ſm id quidē quod formaliter eſt, quia ſm quod eſt animal, ſed non ſecundum id quo differt ab animali,& cæteris ſpeciebus. Et ſimiliter iuxta primum ſenſum reduplicatiua admitti pōt. Ad confirmationē dicitur, ꝙ ineſſe alicui ratione ſuæ diffinitionis quidditatiuæ, poteſt intelligi dupliciter. Primo modo accipiendo diffinitionē a ſuis partibus,& hoc modo indubie verum eſt, ꝙ quicquid vendicat ſibi aliquid ratione ſuę diffinitionis, conuenit ei ſm quod ipſum, quia diffinitio ſoli diffinito conuenit,& ipſum a cęteris diſtinguit.& hoc modo falſa eſt minor. Alio modo poteſt intelligi ineſſe alicui ratione ſuę diffinitionis, accipiendo diffinitionem ratione ſuarū partiū, & ſic falſum eſt in propoſito quod aſſumitur in maiori,& qa probatio minoris procedit hoc modo, qm̄ diffinitio hominis non aſſumitur vt medium ad concludendum ipſum habere tactū niſi ratione ſuæ partis, quę B eſt animal. ſufficeret.n. animal aſſumere pro medio, & ſimiliter eſt de iſoſchele & habere tres, ideo non concludit minorem in eo ſenſu, in quo probanda erat.

Num per ſe & ſecundum quod ipſum ſint idem.

CIrca primam partem primæ propoſitionis.ſ. per ſe, &(ſm qđ ipſum) eſt idē. Aduerte aliquos. S. Tho. expoſitionem non penetrare, credunt.n. ꝙ ſm. S. Tho. per ſe & ſecundū quod ipſum idem ſint conuertibiliter. occaſionem autē ſic opinādi ſumunt ex duobus. Primo ex eo ꝙ introducēdo pręfata Ariſtotelis verba. S. Tho. ait ꝙ ne aliquis crederet aliud eſſe qđ in diffinitione vniuerſalis dixerat per ſe & ſecundū quod ipſum eſt, ſubdit per ſe et ſm quod ipſum eſt, idē eſt. ſecundo ex eo ꝙ paulo ante diuidendo textum ait, Circa primum duo facit. primo oſtendit ꝙ vniuerſale continet in ſe & dici de oī & per ſe. ſecūdo oſtendit quid addit ſupra ea, ibi vniuerſale autem. Hi autem ideo ad. S. Tho. mentē non perue-C niunt, quia. S. Tho. expreſſe in ſecundo contra Gentiles cap. 15. multum intereſſe ſentit inter per ſe, & ſecundum quod ipſum. poteſt.n. vt clare patet idem conuenire pluribus per ſe, ſed non poteſt idem conuenire duobus ſm quod ipſum, quia quod cōuenit alicui ſm quod ipſum, ipſum non excedit, ſicut habere tres non excedit triangulū. Quod ſi forte dixerint ꝙ per ſe & ſm quod ipſum, ſimpliciter apud. S. Tho. differunt, ſed non differūt ſm ipſum in hoc textu, refrenent linguam, ꝑpter tria. Primo quia ſuperfluitatem ſecūdum hoc impoſuit Ariſto. ſi.n. ſynonyma, aut idem formaliter & conuertibiliter ſunt, alterum ſuperfluit. Secundo quia diminutus eſſet. S. T. non declarādo ꝙ ęquiuoce accipit̄ hic ſm quod ipſum, & in cōmuni vſu philoſophorum. & pręſertim quia & oēs, & ipſe ex hoc capitulo vti cōſueuerunt proprietate vocabulorum, ſeruando ſm quod ipſum, vt differt a per ſe, & ſonat idem quod primo vt in allegato capitulo euidenter apparet. Nec ſuperficietenus conſideres hoc pręſertim plurimum ſiquidem apud me valet. Tertio quia D S. Tho. hoc expreſſe dicit, ꝙ principium huius capituli, in quo dicitur (vniuerſale aūt dico quod eū de omni ſit, & per ſe eſt ſecundū quod ipſum eſt) eſt diffinitio ipſius vniuerſalis: ꝙ ſi diffinitio eſt, totam diffiniti naturā explicat, & conſequenter ly ſecundū quod ipſum nō ſumptum eſt vt conuertitur cum ly per ſe. vnde ideo Ariſt. dixit ꝙ ſecundum quod ipſum, & per ſe idem ſunt, quia idem eſſentialiter ſunt ſicut inferius & ſuperius, propter quod ſubiunxit quid addit ſupra per ſe, ꝙ.ſ. addit ly primo. Quando ergo dixit. S. Tho. ꝙ ne aliquis crederet aliud eſſe &c. intellexit aliud eſſentialiter. Quod vero ꝓmiſerat diuidendo textum intelligendū eſt explanatiue, ſeu declaratiue Ariſto.n. primo oſtendit.i. explanat ꝙ vniuerſale includit de omni & per ſe.& ſecundo oſtendit.i. explanat quid addit ſupra ea, & hæc indubie vera

Scđo cōtra gē. cō. 15.

Vbi ſupra. cōtra gēul.

Rn̄det argumentis.

A ſunt. ſed cum his ſtat ꝙ etiam primo ponat integrā diffinitionem ipſius vniuerſalis, in qua nō ita clare planum ſit quid addat vniuerſale ſupra ea, ſicut ꝙ includat illa, propter obſcuritatem illius vocabuli, ſm quod ipſum declarati poſt, per ly primo. Et hęc videtur mihi ſententia Ariſt. Si quis tn̄ per ſe, & ſecundum quod ipſum idē cōuertibiliter eſſe contenderit ſi ſimpliciter hoc teneat, contra veritatem, Theophraſtum Albertum. S. Tho. & viam cōmunem tenet. Si autem hoc in loco tantum idē intelligat, quia Themiſtij Auerrois, &. S. Tho. verba hoc ſibi fauent, ly ſecundum quod ipſum non ſecundo, ſed primo modo exponat. vel ly per ſe, exaltet, & ſm eius ſummum eo vtatur. & onus reſpondendi aſſumat.

Them̄. primo poſteriorū ca. 12. Auer. c. 18.

CIrca ſecundā partem propoſitionis primæ.ſ. vniuerſale autē eſt, cum primo demonſtratur. Notandum eſt ꝙ cum ſuperlatiuum dupliciter exponatur.ſ. negatiue & poſitiue, hic ly primo, vtroq; modo expoſitum veritatem habere oportet: quia quod cōuenit alicui vt vniB uerſale eius (vt modo loquimur de vniuerſali) nulli alteri ineſt prius, & ſibi ineſt prius omnibus alijs, alias ei nō cōueniret primo, vt in textu habetur. cum autem audis vniuerſale oportere ineſſe ita ei cuius eſt vniuerſale, ꝙ nulli alteri prius, eſto cautus, et ſcito ꝙ quo ad hoc id tātum cenſetur alterum quod formaliter differt a ſubiecto ſumpto ſecundū quod ipſum modo expoſito.i. ſumpto ſecūdum id quo formaliter differt a cæteris. propter qđ tam genus ipſius ſubiecti, q̄ quodlibet inferius ipſo, alterum in propoſito eſt a ſubiecto: ita ꝙ ſi aliquid ineſt ſubiecto ratione ſui generis, vel cuiuſuis ſuperioris vel inferioris non ineſt illi primo. Differentia vero propria ſubiecti conſtitutiua cum ipſo conuertibilis alterum a ſubiecto non eſt in propoſito, ſicut nec tota diffinitio ſubiecti alterum ab ipſo hic cenſetur. neq;.n. differentia talis formaliter differt a ſubiecto ſumpto ſm quod ipſum eſt, neq; diffinitio tota vt de ſe patet. idem nanq; eſt formalis conceptus omnium trium. differens ſecundum diC uerſos modos concipiendi, ſeu ſignificandi illum. vnde ex hoc ꝙ hominis diffinitioni, ſeu conuertibili differētię prius ineſſe dicimus riſibile q̄ homini, nō ſequitur, ergo non conuenit homini primo: quia vt dictum eſt, alteri conuenire non dicitur niſi alterum habeat conceptum formalem a ſubiecto ſecundum quod ipſum. Nec prætereundum eſt ꝙ ſiue tale prædicatum immediate fluat a differentia conuertibili, ſiue mediate hoc non obſtat. Tam.n. primam paſſionem q̄ ſecundā & q̄ tertiā ineſſe primo ſubiecto a quo originantur dicimus, eo ꝙ omnes a ſubiecto ſumpto ſecundum quod ipſum effluant, licet quædam prius natura alia. Nec in hoc ergo fallaris, vt quia paſſio tertia per ſecundam de ſubiecto demonſtratur a priori, & ſimiliter ſecunda per primam, ꝙ ꝓpterea neges ipſam ineſſe primo ſubiecto. Ad demonſtrationē enim ſufficit medium eſſe cauſam proximam prædicati, & non oportet eſſe id a quo primo fluit prædicatum.

Vl̄e eſt qđ ineſt primo quō intelligatur.

Et ſi arguat̄. prius ſecunda paſſio ineſt primę, q̄ ſubieD cto. qa prima paſſio vere mediū eſt tūc, & prima paſſio differt formaliter a ſubiecto. ergo non primo ineſt ſubiecto. Dicitur primo ꝙ maior eſt falſa. qm̄ licet inſit ſecunda primæ proximius q̄ ſubiecto, non tamen prius. Dicitur ſecundo ꝙ maior vniuerſaliter loquendo eſt impropria, quoniam paſſio ſecunda non vniuerſaliter ineſt primæ, ſed fluit ab illa, a ſubiecto autem & fluit & eſt in illo. dicitur tertio ꝙ prima paſſio vt manet in ea vis qdditatis ſubiecti non cenſetur alterum a ſubiecto. Dicitur quarto ad euellendas omnes huiuſmodi ambiguitates, ꝙ cum dicitur vniuerſale alicuius eſt quod ineſt illi primo &c. intelligit̄ vt ſubiecto, ita ꝙ id cuius.a. eſt vniuerſale ſm quod ipſum, debet ſubijci ipſi.a. ita ꝙ a nullo formaliter diſtincto mēdicet ſubijci illi, licet alteri cōmunicet vt medio. & ſic cauſat illud, quod a nullo ſibi mēdicat hoc. licet alteri cōmunicet vt cauſæ mediæ, & ſic omnes obiectiones ceſſant.

Obiectio.

Rn̄detur. primo. ſecundo. tertio. quarto.

Nota.

Circa

CIRCA declarationem ſecundę partis primę propoſitionis aduerte ꝙ ex eis quę ibi dicuntur. ſumitur illa regula generalis. ꝙ quando aliquid conuenit alicui ſubiecto primo, per illud ſubiectũ poteſt de quolibet alio cui conuenit (tam ſuperiori q̃ inferiori) & q̃ coniuncto realiter eidem demonſtrari a priori. Hæc tamen regula qualiter intelligenda ſit (propter quędam prædeclaranda dicetur in. 7. capitulo)

Vniuerſale prædicatum cõuenire ſubiecto opottet ita quod per ipſum formaliter, vel participatiue inuentum reperiatur in alijs.

ſup. t. cõ. 18. in ſolutiõe primi dubij circa finẽ.

CIrca regulam cognoſcẽdi vniuerſale. Dubitatur an illud, quod conuenit alicui primo, poſſit inueniri in aliquo, in quo eius primo ſubiectum non inuenitur ſm ſe. Et quia hæc quęſtio eſt incõſueta & valde neceſſaria, ideo exemplariter declaro titulum. Videmus ꝙ habere tres angulos æquales &c. primo conuenit triangulo, & ſecundario conuenit ſuperioribus & inferioribus eo, puta figuræ & iſoſcheli, & ſubiecto & accidentibus eius, F puta ęri & albedini, triangularibus. In omnibus autem his nunquam inuenitur actualiter habere tres &c. niſi p̄ inueniatur in eis ipſius trianguli natura ſm ſeipſam, vt patet. Nunquam .n. figura habet tres ęquales &c. niſi ſit triangularis & ſimiliter nunquam æs, aut albedo habet tres &c. niſi triangularitatem ſapiat. Quia igitur ſic videmus in huiuſmodi, dubitamus, an vniuerſaliter verũ ſit, ꝙ id, quod conuenit alicui primo, ita vendicet ſibi illud primo ſubiectum, ꝙ inueniri non poſſit in aliquo, in quo non inueniatur illud primo ſubiectum ſm ſe. Dico autem ſm ſe. i. formaliter, vt diſtinguitur contra virtualiter, ita ꝙ oporteat ad hoc ꝙ vniuerſale alicuius inueniatur in alio, ꝙ eius primo ſubiectum formaliter ſit cõiunctum illi alij, vel vt ſuperius inferiori, aut econuerſo, vel vt actus potentię, aut econuerſo, vel vt pars toti, aut econuerſo, & huiuſmodi, & nunquam ſufficiat coniunctum eſſe illi virtualiter. Oritur autem quæſtio hæc G hoc in loco propter examen vltimæ particulæ, quæ regulam complet. ſ. per ipſum alijs quibuſq; ineſt, oportet namq; diſcurrere ſub ly. alijs, quę referri intelliguntur, & quæ non. Prima autem facie intuentibus textum, & expoſitores illuſtres apparet, ꝙ ĩpoſſibile ſit inueniri vniuerſale alicuius abſque eius primo ſubiecto formaliter. Ex textu quidem, quia in tota eius ſerie non niſi de his ſit ſermo, quibus ſubiectũ formaliter cõmunicatur, vt in omnibus exemplis adductis, ibi etiam in ſingulis erroribus maniſeſte liquet. Ex expoſitoribus vero quia dicunt ꝙ vniuerſale, de quo loqmur, cõſiſtit in adęquatione ſubiecti ad prædicatum, & econuerſo: ꝙ ſi mutuo adęquantur, ergo vnũ non inuenitur vbi alterũ non eſt.

Subtilius autem ſi perſcrutati fuerimus, inueniemus, ꝙ id, quod conuenit alicui primo, inuenitur vbi eius primo ſubiectum, non formaliter, ſed participatiue tãtum reperiẽ. Quod ſic manifeſtatur. quẽadmodũ in textu habetur, idẽ ſonant hæc tria. a. ineſt alicui per ſe, ſm quod ipſum eſt, & . a. ineſt alicui primo, & . a. ineſt alicui, & ꝑ H illud ineſt cæteris, ac per hoc neceſſe eſt, vt vbicũq; verificaẽ aliqd horũ triũ, ibi verificeẽ quodlibet illorũ. Et qa multa ſunt, quæ alicui inſunt & per illud cæteris quæ illud participant, ita ꝙ non ſunt illi ſubiecto realiter coniuncta, non multa ſunt, quę conueniunt alicui primo, & extra illud formaliter, licet nõ extra illud participatiue inueniuntur. Sunt autem huiuſmodi perfectiones communes deo & alijs, vt in metaphyſica oſtenditur, perfectiones ſiquidem tales deo formaliter inſunt, & ꝑ ipſius participationem formaliter inſunt alijs, in quibus naturam ipſam diuinam formaliter non inueniri manifeſtũ eſt, vnde ex hoc poteſt ſic formari ratio ad propoſitum oſtendendum. Quicquid ineſt alicui & per ipſum cæteris, ineſt ei primo, ſiue ſm quod ipſum. perfectio cõmunis deo, & alijs, ineſt deo, & ꝑ ipſum cæteris: ergo ineſt deo primo, ſiue ſm ꝙ ipſum. Tunc vltra. Sed in illis cæ- E teris non ineſt natura diuina formaliter, ſed participatiue tm̃: ergo aliquid, quod conuenit alicui primo, poteſt inueniri extra eius primo ſubiectum formaliter, licet nõ participatiue, quod erat intentũ. Maior eſt ipſa Ariſto. regula, minor autem ex metaphyſicæ ſuppoſitis. Et quia multis forte videbitur hoc nouũ, & quærent quomodo poterunt gloſare regulam Ariſto. ideo confirmo ſupradicta auctoritate. S. Tho. in ſecundo contra Gentiles. cap. 15. volẽtis ꝙ eſſe cõuenit deo ſm quod ipſum, & cæteris ipſius participatione. Fundatur aũt doctrina hæc ſupra ipſis rerum naturis, quibus oportet noſtros conceptus conformes eſſe. ita, vt ſm diuerſitatem rerũ de qbus loquimur diuerſimode oporteat applicare vniuerſales regulas ad ipſas. vnde ſit, vt quia res habens aliquod proprium, cõmunicatur alijs ſecundum ſeipſam tm̃ modis ſupradictis, & etiam proprium eius cõmunicetur eiſdem, ratione illius formaliter tm̃ inuenti in eis, vt de triangulo & eius proprietate patet. Quia vero res F aliqua non eſt cõmunicabilis ſm ſeipſam, ſed participabilis, oportet ꝙ eius proprium in alijs inuentum participatione quadam illius primi ſubiecti eis inſit, vt ſic cõmunicatio proprietatis, cõmunicationem quandam naturæ ſequatur, vt ſic proprium non fateamur exire ſuũ primo ſubiectum. Sunt .n. (vt propoſita exempla ſequamur) omnia alia a deo, quædam diuinæ naturæ participationes, quaſi deitates participatæ, & ideo ſi id, quod primo diuinæ cõuenit naturæ eis conuenit, non exit ſuũ primo ſubiectum, immo comitatur illud. Saluatur igiẽ mutua adæquatio ſubiecti, & ſuis vniuerſalis, non ſolũ quando ipſum vniuerſale inuenitur tm̃ in eis, in quibus ſubiectum eius formaliter inuenitur, ſed etiam quando inuenitur extra ſuum primo ſubiectum formaliter, quia non inuenitur extra ſuum primo ſubiectum participatiue, & hoc ſufficit. & maxime quando tale vniuerſale etiam participatiue, inuenitur extra ſuum primo ſubiectum, licet formaliter vt in ſimilibus eſt. Regula ergo G Ariſto. dicens ꝙ id eſt primo alicuius ſubiectum, cui illud ineſt, & ſm ipſum alijs ineſt, nõ eſt reſtringẽda quo ad illã particulam, & ſm ipſum alijs, vt intelligatur ſm ipſum formaliter inuentum in alijs, ſed in ſua amplitudine ſuſcipienda, vt qualitercũq; hoc fiat, dũmodo ſaluentur iſtæ duæ conditiones. ſ. ꝙ illud tale prædicatum inſit formaliter ſubiecto, & ꝙ non niſi per illud, vel ſecundũ illud, vel ratione illius cæteris inſit.

Secũdo contra Gentiles. c. 15.

Quod demonſtratio eſt ex ijs quæ ſunt per ſe, & ex neceſſarijs. Cap. 6.

SI igitur eſt demonſtratiua ſcientia ex neceſſarijs principijs: quod enim ſcitur non poteſt aliter ſe habere: quæ autem per ſe ſunt neceſſario inſunt rebus: hæc enim ſunt ĩ eo quod quid eſt quibuſdã: alia inſunt in eo quod quid H eſt prædicãtibus de ipſis, quorum alterum oppoſitorũ neceſſe eſt ineſſe: manifeſtũ eſt quod ex huiuſmodi quibuſdam vtiq; ſit demonſtratiuus ſyllogiſmus. Omne enim aut ſic eſt, aut ſecundum accidens: accidentia autem non neceſſaria ſunt. Aut igitur ſic dicendum, aut principium ponẽdum quod demonſtratio neceſſaria eſt. & ſi demonſtratum eſt, illud aliter ſe habere non poteſt, ex neceſſarijs igitur oportet eſſe ſyllogiſmum. ex veris quidem enim eſt & non demonſtrantem ſyllogiçaſſe: ex neceſſarijs autem non eſt, niſi demonſtrantem: hoc autem proprium demonſtrationis eſt. Signum autem, ꝙ demonſtratio ex neceſſarijs, quoniã

& inſtantias

& inſtantias ferimus ſic ad opinantes demonſtrare, ꝙ non neceſſe, ſi opinemur aut omnino contingere aliter, aut ſermonis cauſa. Manifeſtum aũt ex his qđ ſtulti ſunt qui ſe exiſtimant recte accipere principia, ſi probabilis ſit propoſitio, & vera, vt ſophiſtæ, ꝙ ſcire, ſcientiam eſt habere. Non enim quod probabile eſt, aut verum, principium eſt, ſed primum in genere, circa quod demonſtratur, & verum non omne, ꝓprium. Quod autẽ ex neceſſarijs oportet eſſe ſyllogiſmum manifeſtũ ex his eſt. Si enim qui non eſt habens rationem propter quid exiſtente demonſtratione non eſt ſciens, Eſſe autem poſſet vt A de C ex neceſſitate eſſet: B autẽ medium, per quod demonſtratum eſt, non ex neceſſitate: nõ ſciuit propter quid. Non enim eſt hoc propter medium. hoc enim contingit non eſſe, cõcluſio aũt neceſſaria. Amplius ſi aliquis neſciuit rem nunc, habens rationẽ, & ſaluatus eſt ſalua re, nec oblitus, neq; prius ſciuerat, corrumpi autem poſſet medium ſi non eſt neceſſarium: quare habebit quidem rationem ſaluam, re ſalua, neſcit autem: neq; ergo prius ſciuerat. Si vero non corruptum eſt, contingit autem corrumpi, quod accidit, vtiq; eſſet poſſibile & contingens. ſed eſt impoſſibile ſic ſe habentem ſcire. Cum igitur concluſio ex neceſſitate quidem ſit, nihil prohibet medium non neceſſarium eſſe per quod demonſtratum eſt. eſt enim ex non neceſſarijs neceſſarium ſyllogizare, ſicut & verum ex non veris. Cum autem mediũ ex neceſſitate eſt, & concluſio ex neceſſitate: ſicut ex veris verũ ſemper. Sit enim A de B ex neceſſitate: & hoc de C: neceſſe eſt ergo & A C ineſſe. Sed cum non neceſſaria eſt concluſio, neq; medium eſſe neceſſarium poſſibile eſt. ſit enim A in C non ex neceſſitate: ipſi autem B ex neceſſitate: hoc i C ex neceſſitate, & A ergo in C ex neceſſitate inerit, ſed nõ cõceſſum eſt. Quoniam igitur quod ſcitur demonſtratiue, oportet ex neceſſitate ineſſe, manifeſtum, ꝙ & per medium neceſſarium oportet habere demonſtrationẽ. aut non ſciet neq; propter quid, neq; quod neceſſe eſt illud eſſe. ſed aut opinabitur neſciens, ſi accipiatur tanquam neceſſariũ non neceſſarium, aut neq; opinabitur, ſimiliter & ſi quod ſciat per mediata, ſiue propter quid, & per immediata.

Concluſio prima. — Concluſio ſecunda. — Concluſio tertia.

Summa huius capituli hæc eſt.

DEmonſtratiua ſcientia eſt ex neceſſarijs. Probatur quadrupliciter. primo a priori, quia quod ſcitur eſt neceſſarium. ſecundo probatur a poſteriori ſic. quod eſt ex his, quæ ſunt per ſe, eſt ex neceſſarijs, vt patet inducti ue in primo & ſecundo modo perſeitatis. Demonſtratio eſt ex his, quæ ſunt per ſe. quia omne aut ſic ineſt, aut ſecundum accidens quod neceſſarium non eſt. ergo &c. tertio probatur a priori, quia concluſio per eam ſcita eſt neceſſaria. tenet conſequẽtia. primo ex differentia inter ſyllogiſmum & demonſtrationẽ orta ex fine proprio demonſtrationis, qui eſt ſcire. Quarto probatur a ſigno. quia contra opinantes demonſtrare inſtamus ꝙ aſſumptum non ſit neceſſarium.

Stulti ſunt opinati accipere bene principia, ſi probabilis ſit propoſitio & vera, vt ſophiſtæ, quoniam principium demonſtrationis non eſt probabile vel improbabile, aut omne verum, ſed primum & propriũ vnicuiq;. Correlariũ

Secundo probatur illa conſequẽtia a priori, quia ſcire eſt cognoſcere propter quid res eſt, neceſſarij autem propter quid neceſſarium eſſe oportet, aliter concluſionem oportet eſſe & præmiſſas non, vt patet in terminis generalibus.

Tertio probatur a poſteriori, quia ſiquis nunc neſcit, habens rationem ſaluatus, ſalua re noo oblitus, neque prius ſciuit. Talis eſt cognoſcens concluſionem neceſſariam per medium non neceſſarium. quia cõtiogit illud corrumpi, ſi corruptum non eſt, ergo &c.

Concluſio neceſſaria non infert medium non neceſſarium: ſicut nec concluſio vera infert præmiſſas veras. Cõcluſio.

Medium neceſſarium infert concluſionem neceſſariam eſſe. ſicut ex veris non niſi verum. patet in terminis generalibus. Cõcluſio.

Concluſio non neceſſaria infert medium non oeceſſarium eſſe, patet in terminis generalibus. Cõcluſio.

Medium non oeceſſarium non infert concluſionem non neceſſariam eſſe. Reliquum erat hoc. Cõcluſio. addita.

Cognoſcens neceſſariam concluſionem per medium non neceſſarium, aut opinetur ſe per medium neceſſarium ſcire aut non neſcit tam quia & per mediata, ꝗ ꝓpter quid & per immediata. Correlariũ ſecundum.

Series autem hæc eſt.

TRactaturus promiſſa, ſ. ex qualibus ſit demonſtratio, intendenſq; in hoc capitulo declarare ꝙ demonſtratio eſt ex neceſſarijs, duo facit, primo ponit concluſionem principalẽ & quadrupliciter eam probat, adiuncto poſt quartam probarionem correlario, ſequentibus deinde alijs duabus tertiæ rationis propoſitionibus. ſecundo declarat habitudinem inter medium & concluſionem in ſyllogiſmo, penes hoc quod eſt eſſe neceſſarium tribus concluſionibus quartam reſiduam oſtendẽtibus, correlario oppoſito. Egidius. hęc.

Intentum philoſophi in hoc capitulo quod ſit.

CIrca principalem concluſionem ſcito quoſdam, quibus non ſat eſt oſtendere ingenium ſuum in adinuẽtione nouæ expoſitionis, niſi mordeant alienam, quæ a veritate non recedit, hoc io loco. S. Tho. expoſitionem impugnare. Aiunt enim ꝙ non recta eſt expoſitio dicẽs ꝙ in prima huius capituli propoſitione Ariſto. probat demonſtratiuã ſcieotiam eſſe ex neceſſarijs, quia quod ſcitur impoſſibile eſt aliter ſe habere, propterea, quia in textu ſit ſermo cõditionalis ſic. (Si igitur eſt demonſtratiua ſcientia, ex oeceſſarijs principijs, quod enim ſcitur non poteſt aliter ſe habere.) Ex hoc arguũt ſic. Nota conditionis. ſ. ly ſi. non conſueuit poni ſupra cõſequens, ſed antecedens. ergo non probatur in iſta conſequentia demonſtratiuam ſcientiam eſſe ex neceſſarijs. ſed aſſumit. Pudet reſpondere. Manifeſtatur ſiquidem eorum cęcitas, dum ſibiipſis non intendentes aliena fędare volunt, non enim illud totum eſt antecedens apud nos, quod ſit ab ipſis, neq; totus ſermo adductus vnam integrat conditionalem, ſed antecedens eſt. Si demonſtratiua ſciẽtia eſt, conſequẽs vero ex oeceſſarijs principijs. ſupple oportet eam eſſe, reſiduum vero eſt probatio conſequentiæ, vt clare habes in expoſitione. S. Tho. Illorum autẽ expoſitio an recta vel non recta ſit, mihi curæ non eſt, qm̃ circa textus expoſitionem, cuilibet licentiam noo nego dicendi, vt libet, dummodo textum non deſtruat.

Num omne per ſe ſit neceſſarium.

CIrca ſecundam propoſitionem principalis cõcluſionis occurrit dubium non diſſimulãdum ex eo quod aſſumitur

aſſumitur ibi, ꝙ omne per ſe eſt neceſſarium. Hoc.n.nõ videtur verũ, quia iſta, ſortes eſt homo, eſt per ſe in primo modo dicendi per ſe, cum prędicatũ ponatur in diffinitione ſubiecti, ſi diffiniretur, vt habet in quinto meta-
T.c.23. taphy. capitulo de per ſe, & tñ iſta non eſt neceſſaria, qa tẽporalis eſt & corruptibilis. neceſſarium aũt æternum eſſe conſtat, quia impoſſibile eſt aliter ſe habere. patet autem ꝙ eius veritas tẽporalis & contingens ſit ex corruptione alterius extremi, ſortis.ſ. neqꝫ.n. fieri poteſt vt coniunctio ſignificata per affirmatiuam propoſitionem remaneat inter aliqua altero eorum corrupto. Ad euidentiã huius dubitationis ſciendum eſt, ꝙ quia enunciatio affirmatiua de tertio adiacente non ſignificat ſubiectum, aut prædicatum eſſe, ſed coniũctionem prædicati cum ſubiecto, ideo ad videndum perpetuitatem & neceſſitatẽ veritatis ſignificatæ per talem enunciationẽ, non oportet attẽdere an ſubiectum, vel prędicatum ſit, vel non ſit, & conſequenter nec an ſit corruptibile, vel incorruptibile, ſed oportet diligenter inſpicere, an coniunctio prædicati cum ſubiecto ſit temporalis & corruptibilis ſeu contingẽs, an ꝑpetua & incorruptibilis, ſeu neceſſaria, omne enim neceſſariũ eſt incorruptibile, & econuerſo. & ſimiliter omne cõtingens eſt corruptibile & econuerſo. Ad vidẽdum autem an coniunctio prædicati cum ſubiecto ſit incorruptibilis, non oportet attẽdere, an ꝓdicatum non poſſit eſſe, aut intelligi ſine tali ſubiecto, ſed econuerſo an ſubiectum nõ poſſit eſſe, nec intelligi (prima vel ſecunda operatione intellectus) ſine tali prædicato. Tunc enim euidenter apparet coniũctio prædicati & ſubiecti incorruptibilis, qñ ſubiectum intelligi non poteſt abſqꝫ cõiunctione ad prædicatũ. Quo modo enim corrũpitur coniunctio, quę nec ſm eſſe, nec ſm intellectũ deſinere poteſt, cum autẽ in prædicatione quidditatiua prædicatum ita claudatur in ſubiecto, ꝙ ſubiectũ nec eſſe, nec intelligi ſine illo poſſit, cõſequens eſt quod veritas per talẽ propoſitionem importata ſit inceſſabilis & neceſſaria. Quia vero omnis propoſitio, in qua ſpecies prædicatur de proprio indiuiduo, eſt prædicatio quidditatiua (vt patet ex ſpeciei diffinitione) oportet ꝙ quælibet talis ſit neceſſaria & perpetua, & ſic iſta propoſitio. ſortes eſt homo. eſt perpetuæ & incorruptibilis veritatis propter neceſſariam connexionem ſubiecti cum prædicato. Ad id vero quod obijciebatur dicit, ꝙ nihil obeſt perpetuitati veritatis ſignificatæ per ꝓpoſitionem corruptio extremorum. Siue enim homo ſit, ſiue non, ſemper eſt verum dicere, homo eſt animal, nec minus ſiue ſortes ſit ſiue non, ſemper eſt verum dicere ſortes eſt hõ, ſi vniuoce vtamur ſortis nomine. Si namqꝫ ſortis nomine, modo intelligas indiuiduum humanũ, & poſtea indiuiduum cadaueris, iam non vniuoce accipis ſortem. Simile enim eſt ac ſi ſortis nomine canem, aut piſcem intelligeres. Vnde vniuocatione terminorũ ſeruata ſimpliciter & abſolute neceſſaria eſt iſta, ſortes eſt
T.c.8. homo, ſicut & iſta. homo eſt animal. Et ad maiorẽ claritatem ſuadeo hoc ex verbis Ariſto. in. 4. caꝑ. Declarans ſiquidem ipſe in diffinitione de omni, quid ſit ſemper dici de aliquo, ait ꝙ eſt ſi nunc eſt homo, nũc eſt animal. i. quandocũqꝫ de aliquo verificatur ſubiectum de eodem verificetur prædicatum, ex quo habetur, ꝙ illud prædicatum ſemper eſt in ſubiecto, quod ſemper ſequitur ad ſuum ſubiectum, & ſi neceſſario ſequitur propoſitio illa non ſolũ eſt perpetua, ſed ſimpliciter eſt neceſſaria. Cũ autem ad ſortem neceſſario ſequatur homo, oportet ꝙ
Rõ erroris aliorum. propoſitio dicens, ſortes eſt homo, nõ ſolum ſemper ſit vera, ſed neceſſaria. Decipiuntur vero in hac materia dicentes oppoſitum, quia ea ęquiuoce ſortis nomine vtũtur, & nõ aduertunt, ꝙ nõ minus eſt neceſſaria iſta, ſor. eſt homo, q̃ iſta. ſortes eſt ſortes, quia neceſſario prima ad iſtam ſequitur. Non minus enim ſequitur. ſortes eſt ſortes. ergo ſortes eſt homo, q̃ ſequatur A eſt ſorte. ergo A eſt homo. illam autẽ. ſ. ſortes eſt ſortes. eſſe perpetue

E incorruptibilis. ſ. & neceſſarię veritatis ſimpliciter, eſt adeo per ſe notum, vt indiſciplinati & indiſpoſiti ad philoſophandum ſit quærere eius probationẽ. Amplius propter proteruos & debilioris ingenij viros. Omnis enunciatio cuius res ſignificata non poteſt aliter ſe habere, q̃ ſicut per illam enunciationem ſignificatur, eſt enũciatio neceſſaria. patet iſta ex Ari. in prædicamentis. Sicut enim ab eo ꝙ res ſignificata eſt vel non eſt oratio dicitur vera vel falſa, ita ex eo ꝙ res ſignificata non poteſt aliter eſſe, vel poteſt, oratio dicitur neceſſaria vel contingens: ſed enũciatio quęlibet, in qua ſpecies de indiuiduo proprio prædicatur eſt huiuſmodi, ꝙ. ſ. res ſignificata ꝑ eam non poteſt aliter ſe habere, q̃ ſicut ſignificatur per illam. ergo &c. patet minor, quia res ſignificata per huiuſmodi ꝓpoſitiones nil aliud eſt, q̃ coniunctio ſubiecti cum prædicato vt patet. Talem autem coniunctionem (vt probatum eſt) impoſſibile eſt aliter ſe habere. Eſt igitur iſta. ſortes eſt homo, perpetuę & ſimpliciter neceſſa-
F rię veritatis, licet vtrũqꝫ extremum poſſit non eſſe, hoc enim nihil obeſt, vt declaratum eſt.

In ꝓdicamento ſubſtãtia circa fi. & ſta vltum.

Quæcunqꝫ ſunt per ſe eo modo quo eorum naturalis diſpoſitio exigit neceſſaria ſunt.

CIrca eandem ſecundam probationem principalis cõcluſionis. Dubitatur quomodo illudmet aſſumptũ, ſcilicet. Quæcunqꝫ ſunt per ſe ſunt neceſſaria. verificet. Cum.n. omnis concluſio demonſtrationis ſit per ſe, & propoſitiones, in qbus cõiunctiões, aſpectus & eclipſes luminarium prædicantur demonſtratiue cõcludantur, eas per ſe oportet eſſe, & tamen neceſſariæ non ſunt, qa poſſunt aliter ſe habere eorũ ſignificata. Clarum eſt.n. ꝙ corpora cœleſtia aliter & aliter ſe habẽt ſm huiuſmodi accidentia. qm̃ non ſemper eis inſunt. Ad hoc multipliciter rñdetur. primo negatur, ꝙ iſtæ propoſitiones ſint per ſe. quia non demonſtrantur in actu, ſed in aptitudine, ſed hoc eſt ſuperius in quarto capitulo ĩprobatũ. Secũdo dicitur, ꝙ iſtæ ſunt neceſſariæ in ordine ad cau-
G ſas ſuas, ita ꝙ eclipſis relata ad lunam non ineſt ſibi neceſſario, relata autẽ ad cauſam ſuam, puta interpoſitionem terræ, ineſt ſibi neceſſario, quia poſita interpoſitione neceſſario ineſt. Sed nec reſponſio hæc ſic intellecta ſatisfacit, quia hoc ad neceſſitatem concluſionis non ſufficit. Primo, quia remaneret in rei veritate concluſio non neceſſaria, qm̃ in ea cauſa nõ ponitur, ſed ſubiectũ, puta luna & eclipſis. Secũdo, quia iterum rẽdit quęſtio eadem de neceſſitate alterius præmiſſæ, in qua ſubiecto cauſa coniungitur, puta interpoſitio terræ ipſi lunæ, nõ enim eſt magis neceſſaria interpoſitio terræ q̃ eclipſis, & ſi hoc iterum dicatur præciſe neceſſarium in ordine ad cauſam, iterum de illa cauſa quæretur, & ſi aſſignabitur ſitus luminarium in talibus locis, iterum de neceſſitate talis ſitus quæretur. cum & ipſe non ſit neceſſarius magis, aut procedetur ergo in infinitum in huiuſmodi neceſſarijs in ordine ad cauſas, aut ad aliquod neceſſarium in ordine ad ſubiectum & cauſam ſimul venietur.
H Et confirmatur hoc, quia oportet non ſolum maiorem extremitatem ineſſe medio neceſſario, ſed etiam mediũ neceſſario ineſſe minori, & maiorem minori neceſſario coniungi. aliter demonſtratio non eſt. Secũdum autem hanc rationem tantũmodo colligatio maioris extremitatis cum medio eſt neceſſaria, vnde non magis neceſſaria eſt iſta, luna eclipſat, q̃ iſta, homo eſt diſgregatiuus viſus, vtriuſqꝫ ſiquidem prædicatum neceſſarium eſt in ordine ad cauſam ſuam, diſgregatiuum namqꝫ viſus neceſſarium eſt in ordine ad albedinẽ, quæ eſt eius cauſa. Et cum clarũ ſit ꝙ neceſſitas iſtius nõ ſufficit ad demonſtrationis concluſionem, dicatur ꝙ neceſſitas in ordine ad cauſam præciſe ad demonſtrationis concluſionẽ non ſufficit. Amplius neceſſariũ præciſe in ordine ad cauſam eſt neceſſarium non niſi ex ſuppoſitione. ſ. ſi cauſa ſit, ſed ad neceſſitatem concluſionis demonſtrabilis nõ ſufficit ꝙ reducatur ad neceſſitatem ſuppoſitionis, quia

Primo i[...] tando c[...] finem.

Egidij opinio.

infra Tex. cõ. 29.

irca ſ. in prio no- tando.

ſic omnis concluſio eſſet neceſſaria: cū ex fine primi perihermenias habeatur: ꝙ quęlibet ꝓpoſitio neceſſaria eſt ex ſuppoſitione. Ex ſupradictis ergo in quarto capitulo ſumenda eſt rñſio: & dicendum eſt, ꝙ iſtæ ſunt per ſe & neceſſariæ: eo modo quo ꝑpetuæ ſunt: ſempiternę aūt veritatis ſunt, non ſm omne tempus ſimpliciter, ſed ſm omne tempus, quo prædicata nata ſunt ineſſe ſubiectis. nunq̃ ſiquidem fallit, qñ nata eſt eſſe coniunctio, vel oppoſitio luminariū. Vnde ad id quod aſſumit, ꝙ poſſunt eoꝝ ſignificata aliter ſe habere, eodem modo dicitur ꝙ impoſsibile eſt eoꝝ ſignificata aliter ſe habere tempore quo nata ſunt eſſe, licet aliquo tēpore non ſint, & hoc ſufficit: immo (vt in philoſophia naturali experientia oſtendit) ad neceſsitatem cōcluſionis demonſtrabilis ſufficit, quod vt in pluribus non poſsit aliter ſe habere. Neceſsitas enim ꝓpoſitionum, de qua poſterioriſticus loquitur, ex materia ſumenda eſt: & ſicut analogice, & non vniuoce inuenitur in diuerſis rebus, ita analogice in premiſſis & concluſionibus demonſtrationum diuerſarū requirenda eſt. fatuum eſt ſiquidem quęrere ꝓpoſitiones oēs neceſſarias vniuoce neceſſarias, ſi res ipſæ ſignificatæ nō ſunt vniuoce neceſſariæ. Vnde (ſicut ſuperius diſtinctū eſt) de omni, in tres ordines: ita neceſſarium diſtinguendum eſt. In ſeparatis ſiquidem à materia eſt neceſſarium ſimpliciter: in mobilibus aūt, ſed incorruptibilibus, eſt neceſſariū regulariter: in mobilibus aūt & corruptibilibus eſt neceſſarium vt in pluribus. Quouis ergo horum trium modorum propoſitio neceſſaria ſit: demonſtrationē ingredi non prohibetur.

hoc clare ?is infra ?.c. 43. cap. 23. primo notando.

?. 4. circa diuiſionē de omni.

Omnem propoſitionem neceſſariam eſſe per ſe & econuerſo, alias oēs per accidens eſſe & non neceſſarias oſtēdit.

Circa id quod aſſumitur in probatiōe eadem. ſ. omne aut ſic ineſt, aut ſm accidens. (Accidentia enim non neceſſaria ſunt.) Aduertendum ꝙ ex proceſſu Ariſtotelis euidenter apparet: ꝙ propoſitio per ſe in primo vel ſecundo modo, & propoſitio neceſſaria cōuertunť: & propoſitio per accidens & propoſitio non neceſſaria, ſimiliter cōuertuntur. Si enim oīs propoſitio eſt aut ſic. i. per ſe in primo vel ſecundo modo, aut ſm accidens: & quælibet taliter per ſe eſt neceſſaria: & omnis ſm accidēs eſt nō neceſſaria: nulla remanet ꝓpoſitio neceſſaria, quæ nō ſit per ſe modo dicto. & nulla remanet propoſitio neceſſaria, quæ nō ſit per accidens. Aliter diuiſio ſufficiens nō fuiſſet, qua dictū eſt, omne aut ſic ineſt, aut ſm accidēs. Cum igitur oporteat hanc cōuertibilitatem acceptare, & veram eſſe, ſcito propoſitiones per ſe in primo & ſecūdo modo vocari hic oēs, quas ſupra diximus eſſe per ſe tam proprie q̃ improprie. & eas vocari per accidēs, quę nec proprie nec improprie primum vel ſecundum modum perſeitatis ingrediunť. Tu aūt qui ſcrutator es operis hinc aduertas q̃ recta & conſona Ariſtoteli fuerit ſupra à nobis explanata doctrina (in capitulo de per ſe) & q̃ optime dictum ſit, ꝙ omnis propoſitio per ſe, oportet ꝙ ſit in primo vel ſecūdo modo. Reliquas enim Ariſtoteles expreſſe hic ponit eſſe non neceſſarias. Et quoniam prauæ diſpoſitionis ignorantia multos occupaſſe ac detinere videtur in hac cæcitate (vt iam velut cōmunis animi conceptio à multis proferať) ꝙ propoſitio neceſſaria cōmunior eſt propoſitione per ſe. Vltra ea, quæ diximus confutandos eos eſſe duximus auctoritatibus apertis vt vel ſic reſipiſcant, aut erubeſcant. Themiſtius in capi. 14. huius expreſſe dicit, ꝙ ſola ea, quæ dicuntur per ſe, ſunt neceſſaria. & dicit Ariſtotelem hoc demonſtraſſe: conſtat autem ab excluſiua ad vniuerſalem terminis tranſpoſitis tenere argumentum. ergo omnia neceſſaria ſunt per ſe. Auerrois quoq; in cōmen. 15. huius expreſſe dicit: ꝙ ſicut dixit Ariſtoteles demonſtratio non euadit quin ſit aut ex propoſitionibus per ſe, aut accidētalibus: & accipit accidentale, vt infert cōuertibiliter nō neceſſariū (vt probabiť.) ergo apud ipſum & Ariſto. propoſitio per ſe, & propoſitio accidentalis. i. non neceſſaria diuidunt ſufficienter propoſitionem. cum ergo conſtet propoſitionem neceſſariam non claudi ſub non neceſſaria. ergo clauditur ſub altero membro. ſ. propoſitione quæ eſt per ſe. nulla ergo reſtat foris propoſitio neceſſaria: ſed omnes clauduntur ſub per ſe. Quòd aūt Auerrois accipiat (ly accidentale) vt diſtinguitur contra neceſſarium, patet ibidem: quia immediate poſt diuiſionem factam ſubdit has conſequentias: ꝙ ſi eſt ex accidētibus non eſt ex neceſſarijs: quia accidentalia non ſunt neceſſaria: & ſi eſt ex neceſſarijs non eſt ex accidētalibus. Ariſt. & hic (vt diximus) & in capitulo ſequenti: vt ibi dicitur: & in capitulo de per ſe, vbi poſt diffinitos modos per ſe dixit quæcunq; neutraliter inſunt, accidentia ſunt, hoc idem ſentit.

C.4. de per ſe.

The. c. 14.

Cō. 15.

A

infra. te. c. 18. t. c. 19.

Num ſcientia corrumpatur corrupta re ſcita.

Circa vnam illarū quatuor conditionū quibus amitti ſcientia dicitur in tertia probatione illius quæſtionis. ſ. ſalua re, Dubitatur an ſcientia corrumpatur corrupta re ſcita. Experientia. n. oſtendere videtur ꝙ nō oporteat corrūpi ſcientiam re ſcita corrupta. Philoſophi nāq; habentes ſcientiam de roſis: non perdunt eam hyemali tēpore: quo roſę corrupte ſunt: & ſimilis eſt ratio in alijs.

B

Ad hoc breuiter dicitur ꝙ cum ab eo ꝙ res eſt vel nō eſt, oratio & vniuerſaliter ſcientia, quæ concluſionū eſt habitus, ſit vera vel falſa, vt in prædicamentis dicitur, & ſcientiam falſam fieri ſit ipſam non eſſe, impoſsibile eſt ſcientiam remanere re ſcita corrupta. & ideo notanter Ariſtoteles addidit in textu illam particulam, ſalua re. Sed aduertere oportet, ꝙ res ſcita ꝓprie loquendo nō eſt ſubiectum vel prædicatum: ſed coniunctio prædicati cū ſubiecto: quā quia neceſſariam eſſe oportet & per ſe incorruptibilem eſſe conſtat: ſi tñ corrumperetur: ſcientia ipſa neceſſario corrumperetur. Vnde ad id quod in oppoſitum adducitur dicitur: ꝙ licet tempore hyemali corruptæ ſint oēs roſæ: res tamen ſcita corrupta non eſt. Tū quia res ſcita non eſt roſa (ſed roſam eſſe. a.) quod eſt impoſsibile aliter ſe habere: qm̄ neceſſarium eſt & incorruptibile. Tum quia roſa ſuo modo ſcita. i. vt de quo eſt ſcientia: vt ſic incorruptibilis eſt. roſa. n. vniuerſalis: de qua eſt ſcientia: corruptilis non eſt, vt infra dicetur, ſed hæc roſa & illa corrumpuntur: de quibus nō eſt ſciētia.

ſube circa finem.

C

Et ſi arguatur: roſa eſt corrupta tēpore hyemali. Roſa eſt res ſcita: ſaltem vt ſubiectum. ergo res ſcita eſt corrupta. Sophiſma ſit ſm fallaciam accidentis. ſed de his infra. Ex hac autem tam facili fundata & breui rñſione apparet quantum vagentur illi, qui ſcientiam remanere corrupta re ideo ſaluant: quia remanēt ſemper res in cauſis ſuis. hoc enim eſt per accidens: nihil enim minus remaneret ſciētia mea de trianguli paſsiōibus & roſa &c. ſi oīa annihilarentur me ſolo remanente: q̃ ſi remaneret prima cauſa: aut corpus cęleſte &c. extranea enim hæc ſunt à ſcientia iam habita: nulla enim mutatio ex his ſequitur in ea.

cap. 9.

Arguitur.

D

Quòd demonſtratio eſt ex his quæ ſunt per ſe, & non ex his, quæ ſunt per accidens. Cap. 7.

Accidentium aūt non per ſe, q̄uo determinatum eſt per ſe, non eſt ſcientia demonſtratiua. Non. n. eſt ex neceſſitate demonſtrare cōcluſionē: Accidens. n. contingit nō ineſſe. de tali. n. dico accidēte. Atqui dubitare fortaſſe aliquis poſſet, cuius cauſa hæc oportet interrogare de his, ſi nō neceſſe eſt cōcluſionē eſſe. Nihil enim differt ſi aliquis interrogatus quæcunq;, & poſtea dicat concluſionem. Oportet autem interrogare non tanquam neceſſarium ſit propter interrogata. ſed quod dicere neceſſe eſt il-

Prima concluſio.

Rñſio.

la dicenti & vere dicere ſi vere erunt quæ ſunt. Quoniam autē ex neceſſitate inſunt circa vnū quodq; genus quæcunq; ꝑ ſe & ſecundū quod vnumquodq; eſt, manifeſtum eſt: quòd de his quæ per ſe ſunt, demonſtratiuæ ſcientiæ ex talibus ſunt: accidentia enim non neceſſaria ſunt. Tertia concluſio. Quare non neceſſarium eſt concluſionem ſcire propter quid ſit, neq; ſi ſemper ſit, non per ſe autem. vt ſunt per ſigna ſyllogiſmi. quod enim Correlariū. per ſe non per ſe ſciet, neq; propter quid. Propter quid autem ſcire eſt per cauſam ſcire. propter ipſum ergo oportet & medium tertio, & primum medio ineſſe.

Summa huius capituli hæc eſt.

Prima concluſio. SCientia demonſtratiua noo eſt accideotium non per ſe. probatur à priori, quia ex neceſsitate demonſtrat concluſiooem, accidens autem cootingit non eſſe.

Oppō. Quare de accidentibus oon per ſe fiunt interrogationes, ſi ex eis oon poteſt fieri concluſio oeceſſaria.

Rñſio. Oportet interrogare de his, non vt ex eis fiat cōcluſio neceſſaria, neceſsitate conſequentis, ſed neceſsitate conſequentiæ & vera ſi vere ſunt præmiſſæ.

Secunda cōcluſio. Demonſtratiuæ ſcientiæ ſunt de his, quæ ſunt per ſe, & ſm ꝙ vnumquodq; eſt. Probatur à priori: quia eſt, de & ex neceſſarijs circa vnumquodq; genus. Accideotia enim quæ reliqua ſunt, non ſunt neceſſaria.

Tertia concluſio. Non eſt neceſſarium concluſiooem ſcire propter quid ſit ſi mediū ſemper eſt, & non per ſe eſt. Probatur à priori: quia ſcire propter quid, eſt ſcire per cauſam, tunc autē concluſio per ſe non per ſe ſcitur.

Correlariū Propter ipſum ergo oportet medium tertio, & primum medio ineſſe.

Series autem hæc eſt.

DECLARATVRVS in hoc capitulo demonſtratiōis propoſitiones eſſe per ſe, prima concluſione determinat concluſiones demonſtrationis non eſſe per accidens, ſubiungens circa hoc dubitationem quaodā & ſoluens. In ſecunda deiode concluſione, demonſtrationis concluſiones per ſe, & pręmiſſas per ſe, & ſm quod vnumquodq; eſt fore determinat. Et quia præmiſſas, quæ faciūt ſcire ſimpliciter, oportet eſſe per ſe præmiſſas, ideo deducit tertiam concluſionem, & eius correlarium ex ea.

Num demonſtrationis concluſio poſſit eſſe per accideus.

Dubium. CIrca primam concluſiooem dubitatur, quia videtur ꝙ demonſtrationis concluſio poſsit eſſe per accidēs. omnis enim concluſio, in qua propria paſsio inferioris prædicatur de ſuperiori eſt per accidens, cum etiā ipſum inferius ſuperiori accidat. multæ autem tales demonſtratiue concludūtur. igitur multæ demonſtrationis concluſiones ſunt per accidens. T.c.11. minor habetur ab Ariſtotele ſuperius in capitulo quinto vbi dixit, ꝙ licet vniuerſale trianguli non demonſtretur primo niſi de triangulo, per ipſum tamen triangulum contingit monſtrare de figura, ꝙ habet duos rectos. Rñdetur. Ad hoc dicitur, ꝙ aliud eſt concludere paſsionem inferioris de ſuperiori, & aliud eſt concludere eandem paſsionem de eodem ſuperiori particulariter ſumpto. paſsio ſiquidem inferioris, quāuis accidat ſuperiori, oon accidit tamen ei particulariter ſumpto. Vnde iſta eſt per accidens, figura habet tres angulos æquales duobus rectis, iſta autem eſt per ſe (licet reductiue) aliqua figura habet tres angulos æquales duobus rectis. Et ꝙ prima ſit per accidēs probatum ſufficienter eſt. Cap. 6. t.c.17. Quòd autem ſecūda ſit per ſe & neceſſaria, probatur ſic. Omnis cōcluſio ex veris oeceſſarijs & per

E ſe recte ſyllogizata, eſt oeceſſaria & per ſe, vt habetur ex præcedenti capitulo, vbi dictum eſt ex neceſſarijs neceſſarium tantum ſequi, & ꝙ propoſitio per ſe & neceſſaria conuertuntur: ſed concluſio, in qua paſsio inferioris prædicatur de ſuperiori particulariter ſumpto recte ſyllogizatur ex veris neceſſarijs, & per ſe: ergo talis concluſio eſt neceſſaria & per ſe. Minor exemplariter oſtenditur, faciendo talem demouſtratiooē in primo tertiæ. omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. omnis triangulus eſt figura. ergo quædam figura habet tres angulos æquales duobus rectis. Quia ergo aliud eſt concludere de ſuperiori, & aliud de ſuperiori particulariter ſumpto, dicitur ad dubium ꝙ nulla concluſio, in qua paſsio inferioris prædicatut de ſuperiori eſt demonſtrabilis, licet ſit demōſtrabilis de eo particulariter ſumpto. Nota. Et ad id quod adducitur ex textu Ariſtotelis, dicitur ꝙ Ariſtoteles intendit eo modo quo nunc declaratum eſt. vbi ſupra t.cō.11. Vnde cum dixiſſet, & tamen eſt de figura moo

F ſtrare, ꝙ habet duos rectos, ſubiunxit. Sed non cuiuslibet figuræ eſt, nec vtitur qualibet figura demonſtrans habere tres. Vbi clare inſiouat ꝙ non de figura, ſed de quadam figuta demonſtratur habere tres. Arguitur. Quòd ſi obieceris ex eo ꝙ iodefinita particulati æquiualet, quòd ſicut particularis in tertia figura concluſa eſt, ita indefinita coocluditur, & conſequenter ita eſt neceſſaria iſta, figura habet tres, ſicut iſta, quædam figura habet tres. Rñſio.

Memento ꝙ poſterioriſtica doctrina traditur hic, ſecundum quam, quia ad materiam deſcendit ſubiectum ſimpliciter et abſq; ſigno, vniuerſalis magis vim obtinet quàm particularis, & propterea incompacte loco particularis ſubiectum ſimpliciter abſq; ſigno poneretur. Sed quoniam io verbis vis facienda non eſt, vbi de rebus conſtat, ideo dicitur ꝙ dummodo demonſtrans paſsiooem inferioris de ſuperiori vtatur ipſo ſuperiori non vt ſuperius eſt, ſeu noo vniuerſalitet, ſiue hoc faciat particularizatione, ſiue indefinitione, non eſt curæ: quouis

G nanq; modo loquaris oportet ſi demonſtrare vis, quòd ſuperiori particulariter ſecundum rem vtaris. Vnde & Ariſtoteli (vbi ſupra) non ſat fuit dicere, oon cuiuslibet figuræ eſt, ſed addidit nec vtitur qualibet figura demooſtrans habere tres, ſophiſticas importunitates per hoc excludens. Ex his habes qualiter intelligenda ſit regula illa ex quinto capitulo ſumpta ſcilicet. ex. t.cō. 11. in fine. Quando aliquid conuenit alicui primo, per illud ſubiectum poteſt de quolibet alio, cui ineſt à priori demooſtrari, intelligenda eſt enim quando coniunctio illius alterius cum primo ſubiecto illius proprij eſt neceſſaria & per ſe, aliter altera præmiſſarum eſſet per accidens: quod demonſtratio non patitur, vt hic patet. Hanc gloſam diligenter memoriæ commendato.

Num quæ per ſe inſunt neceſſario inſint.

CIrca ptobationem eiuſdem primæ concluſioois, aduerte quòd ibi expreſſe Ariſtoteles ait accidens non per ſe oon ex neceſsitate ineſſe: & declarat ſe loqui de

H per ſe eo modo, quo ſuperius determinatum eſt de per ſe. & conſequenter omnino vult ꝙ omne accidēs, quod neceſſario ioeſt per ſe ineſt, & omne accidens, quod non per ſe ineſt, non neceſſario ineſt, ita ꝙ accidens neceſſario ineſſe & per ſe ineſſe conuertibiliter ſe ſequi aſſerit. Et quoniā ſententia hæc profunda eſt, ſubtiliſsima eam S. Tho. expoſitione declarauit, & quia ſua quoq; expoſitio difficultate & dubitatione non caret, eam declarare volo & enucleare ſecundum vires. Intendens igitur declarare. S. Tho. prædictam Ariſto. ſententiam, qua dicitur. ꝙ ſi accidens per ſe non ioeſt, neceſſario non ineſt. Cum accidēs triplex ſit. ſ. ſeparabile, inſeparabile, & propria paſsio: primo reiecto, quia oon neceſſario ineſt ad duo reſidua ſe conuertit, & ſupponens ꝙ vtrūq; eorum neceſſario inſit, declarat ꝙ vtrunq; eorum per ſe ineſt ei cui neceſſario ineſt tali proceſſu, omne accidens, quod neceſſario ineſt alicui ſubiecto, oportet quòd habeat

io illo

in illo ſubiecto cauſam, ex qua ita fluat, ꝙ non poſsit nõ ſequi, aliter non eſſet aſsignare cauſam huius neceſſariæ connexionis. Sed vtrunq; horum. i. tam propria paſsio, q̃; accidens inſeparabile neceſſario ineſt. ergo vtrũq; horum habet in illo ſubiecto, cui neceſſario ineſt, cauſam, ex qua ita fluit ꝙ nõ poteſt non ſequi. Tunc vltra. omne accidens habens taliter cauſam in ſubiecto, aut cauſatur à principijs ſpeciei, aut ex principijs indiuidui. ſi taliter cauſatur ex principijs ſpeciei eſt propria paſsio, & conſequenter eius ſubiectum, cui neceſſario ineſt, eſt ſpecies. Si vero taliter cauſaṫ ex principijs indiuidui eſt accidens inſeparabile, & conſequenter eius ſubiectum cui neceſſario ineſt eſt indiuiduum. Tunc vltra. omne accidens, quod cauſatur ex principijs ſubiecti, recipit in ſua diffinitione illud ſubiectum, ex cuius principijs cauſaṫ, quia vnũquodq; diffinitur ex proprijs principijs. ſed accidẽs inſeparabile cauſatur ex principijs indiuidui. ergo in diffinitione accidentis inſeparabilis ponitur indiuiduum. Tunc vltra. ergo accidẽs inſeparabile per ſe prædicaṫ de indiuiduo in ſecundo modo dicẽdi per ſe. ergo de primo ad vltimum, omne accidẽs, quod neceſſario ineſt alicui, ineſt illi per ſe, quod erat declarandum.

Dubiũ primum.

CIRCA hunc proceſſum quadrupliciter dubitatur. Primo circa id quod ſupponitur. ſ. ꝙ accidens inſeparabile neceſſario inſit. primo quia hoc eſt contra Porphyrium dicentem ꝙ accidens vt comprehendit ſub ſe ſeparabile & inſeparabile eſt ꝙ contingit eidem ineſſe & nõ ineſſe, & quod adeſt & abeſt ſubiecto pter ſubiecti corruptionem. Si enim accidens inſeparabile abeſſe poteſt, non ineſt neceſſario: quia quod neceſſario ineſt impoſsibile eſt non ineſſe (vt dicitur in ſecundo perihermenias.) Secundo quia quod neceſſario ineſt ſemper ineſt, accidens autem inſeparabile non ſemper ineſt, quoniã pulli coruorum albi naſci dicunṫ & poſtmodum nigreſcunt. Tertio qm̃ Albertus in prędicabilibus ſuis dicit ꝙ corui poſſunt fieri albi. impoſsibile eſt autem fieri oppoſitum eius quod neceſſarium eſt eſſe. ergo &c.

cap̃. de accidente.

Secũdo perihermenias.

cap̃. de accidente.

Dubiũ ſecundum.

SECVNDO dubitatur circa proceſſum ipſum. videṫ enim ꝙ cõmittatur æquiuocatio illius termini. ſ. (ineſſe neceſſario) quia nunc vt ſumitur pro ineſſe ſm̃ rem, nũc vero prout ſumitur pro ineſſe ſm̃ intellectum componẽtem & diuidentem. cum enim ſupponitur accidens inſeparabile ineſſe neceſſario intelligitur ſm̃ rem tantum (vt Porphyrius dixit) quia poteſt coruus intelligi albus. Cũ autem Ariſtoteles ait, ꝙ omne accidens, quod neceſſario ineſt, per ſe ineſt, intelligitur de illo accidente quod neceſſario ineſt ſm̃ intellectum componentem & diuidentem. i. ꝙ ita ineſſe intelligitur ꝙ propoſitio negatiua remouens tale accidẽs ab illo ſubiecto, ſit non ſolum falſa, ſed impoſsibilis, & implicans contradictionem &c. accidens enim quod ſic neceſſario ineſt, per ſe ineſt, quia abſq; ſubiecto diffiniri non poteſt, non autẽ omne quod ſm̃ rem à ſubiecto remoueri non poteſt, vt de nigredine corui patet &c.

Dubiũ tertiũ.

TERTIO dubitatur circa id quod in fine aſſumiṫ. ſ. ꝙ in diffinitione accidentis inſeparabilis ponitur indiuiduum. Hoc enim videtur omnino impoſsibile, quia inter accidens & ſubiectum proprium, per quod diffiniṫ, eſt talis adæquatio ꝙ ſoli illi conuenit primo, etſi alteri conuenit, ratione illius conuenire neceſſe eſt. Inter accidens autem inſeparabile, & indiuiduum, talis adæquatio non videtur. inuenimur enim nigredinem, quæ accidens inſeparabile eſt corui, extra ſpeciem coruorum inueniri, & non propter indiuidualem complexionem coruorũ, vt patet &c. & ſilr̃ de albedine reſpectu cigni &c.

T. cõ. 12. & 13.

QVARTO dubitatur circa concluſionem principaliter intentam ex hoc proceſſu. ſ. ꝙ accidens inſeparabile ſit accidens per ſe. Eſt enim regula generalis ex quinto capitulo huius ſumpta, ꝙ omne accidens cõueniens pluribus per ſe & vni non ratione alterius, conuenit eis ratione alicuius cõmunis per ſe inueniri in illis, quoniam

A oportet cuiuſq; accidentis per ſe inueniri ſubiectum cui conuenit ſm̃ ꝙ ipſum. Accidens autem inſeparabile, puta nigredo conuenit coruis pluribus, & non ratione alicuius cõmunis per ſe illis conuenientis. ergo non conuenit indiuiduis corui per ſe &c. quod non conueniat eis ratione alicuius cõmunis, ex eo patet, quia principia indiuidui ſunt cauſa accidẽtis inſeparabilis, vt dictum eſt. principia enim indiuidui cõmunia non ſunt pluribus, ſed indiuiduo cuius ſunt principia propria ſunt. Quòd autem illud cõmune (ſi fingeretur) non inſit per ſe indiuiduis, ex eo patet quod omne prædicatum per ſe, aut eſt genus, aut eſt ſpecies, aut differentia, aut proprium. Tale autem commune nihil horum eſt, vt clarum eſt.

Præterea, iſtud cõmune aut eſt ſubſtantia, aut accidens: ſi ſubſtantia, ergo datur gradus ſubſtantialis medius inter ſpeciem & indiuidua, quod eſt alienum à philoſophia. Si accidens iterum redit quæſtio; quomodo p ſe inſit illis pluribus indiuiduis, cum non inſit eis per ſe B in primo modo perſeitatis, & oportebit inuenire vnum cõmune aliquod cõmune per ſe eiſdem, ratione cuius tale accidens illis conueniat, & tunc iterum quæratur de illo, aut eſt ſubſtantia, aut accidẽs, & ꝓcedendo vt prius, dabitur proceſſus in infinitum, quod eſt abſurdum &c.

Poſtremo dicere, ꝙ accidens inſeparabile ſit accidẽs per ſe eſt contra cõmunem conceptum philoſophorum, vnanimiter differentiam ponentium inter accidens proprium & inſeparabile, ex eo ꝙ illud eſt accidens per ſe, hoc autem eſt accidens per accidens, inſeparabile tñ.

Solo primi dubij.

AD PRIMVM dubium dicitur, ꝙ de accidente inſeparabili contingit dupliciter loqui. Vno modo in ordine ad ſpeciem. Alio modo in ordine ad indiuiduum. ſi primo modo ſumatur, tunc eſt prædicatum accidentale, & accidens quintum prædicabile, & vocatur accidẽs inſeparabile, & ſic accipit ipſum Porphyrius ponens illas deſcriptiones &c. Si autem ſumitur ſecundo modo tunc cadit ſub quarto prædicabili proprio. ſ. Nec conue C niunt diffinitiones accidentis aſsignatæ à Porphyrio, quoniam (vt oſtenſum eſt) prædicatur per ſe de indiuiduo, & vocãdum eſt proprium, quoniam reſpectu eius (vt dictum eſt) accidens non eſt, ſed proprium. Et quoniam. S. Tho. hoc ſecundo modo loquebatur de accidente inſeparabili (vt verba eius oſtendunt) ideo recte ſuppoſuit ipſum neceſſario ineſſe. Ad reliqua duo obiecta ſimiliter dicitur, ꝙ quia oportet difformiter applicare regulas poſterioribus rebus, & non vniformiter vti illis in omnibus, inde eſt ꝙ nihil obſtant doctrinæ huic ea, quæ obijciẽdu adducuntur. ſicut enim iam diximus, ſempiternitas non eodem modo reperitur in phyſicis & alijs & ſimiliter neceſsitas: propter quæ ſicut ſtat aliquã probationem in materia phyſicali eſſe de omni, & tamẽ carere vniuerſalitate ſuppoſitorum & temporum ſimpliciter, vt patet de illa, omnis canis habet viſum, & ſimilibus, ita ſtat eam eſſe neceſſariam, & tamen non ſempiternam ſimpliciter, ſed phyſice. Conſtat autem ꝙ ac- D cidentia, de quibus loquimur, phyſica ſunt, & ideo ſat eſt in eis inueniri neceſsitatem ſempiternitatem vniuerſalitatem & perſeitatem phyſico more. ſ. vt frequenter ſeu ſemper deductis impedimentis, quando natum eſt eſſe. ꝙ ergo corui naſcantur albi ſempiternitati ſimpliciter obſtat non phyſicę, ſicut carnem carere viſu ante nonum diem. Quòd autem corui poſsint fieri albi, nec neceſsitati ſimpliciter, non phyſicæ obſtat, ſicut & hominem naſci vel fieri cæcum aut mutum. Clarum eſt enim ꝙ huiuſmodi propoſitiones (homo habet viſum) homo habet auditum, & huiuſmodi ſunt neceſſariæ & per ſe, & demonſtrabiles (niſi ad ſenſum eſſent notæ) & tamen impedimenta aliqua facilius inueniuntur priuantia hominem talibus q̃; coruum nigredine. Cauſa autem quare impediri poteſt accidens inſeparabile videṫ eſſe, non quia illud á quo primo fluit, ſeparabile ſit ab hoc coruo, quoniã illud (vt infra dicetur) in primo modo perſeitas

cap̃. de accidente.

Cap̃. 4.

Solo quarti dubij.

conuenit huic coruo, ſed quia impediri poteſt fluxus nigredinis ab illo principio in tali particulari. ſicut et viſus impeditur in homine cęco non per ſubtractionem principij, ex quo originatur oculus tam quo ad potētiam viſiuam, q̃; quo ad organum, ſed per admiſtionē alicuius impedientis, ne à tali cauſa veniat nunc talis effectus, & in propoſito plus eſt. nō enim puto coruum ita à nigredine poſſe abduci quin fuſcus remaneat & ſic ſaluaẽ neceſsitas phyſica &c.

Solutio ſecundi dubij.

AD SECVNDVM dubium dicitur ꝙ nulla eſt in hoc proceſſu æquiuocatio, qm̃ loquimur de accidente inſeparabili in ordine ad proprium eius ſubiectũ quod eſt individuum, modo declarato. Indiuidno autem ineſt accidens inſeparabile neceſſario, non ſolum ſm rem, ſed etiã ſm intellectum componentem & diuidentem, phyſice tñ, cum in eius diffinitione cadat ſm aliquid ſui, quia ꝓprium illius eſt. Vnde propoſitio negans accidens inſeparabile ab indiuiduo illius ſpeciei cuius eſt accidens inſeparabile non ſolum eſt falſa, ſed impoſsibilis. ſicut negans, quodcunq; aliud prædicatum neceſſariũ phyſice. Quando ergo dicitur à Porphyrio, ꝙ accidens inſeparabile non ſm intellectum, ſed rem eſt inſeparabile, eſt intelligendum in ordine ad ſpeciem, reſpectu cuius denominatur illud prædicatum accidens inſeparabile, & non reſpectu indiuidui, reſpectu cuius denominaẽ ꝓprium. & ſic ſermo eius formaliter verificatur & noſtræ non obſtát ſententiæ, quia (vt diximus) hic loquimur de accidente inſeparabili in ordine ad indiuiduum. Nulla igitur æquiuocatio eſt, ſed ſemper de neceſſario ineſſe ſm intellectum componentem & diuidentem eſt ſermo.

Antequam autem tertio ſatisfiat dubio, quartum ſoluendum cenſeo, vt facilior ſit diſciplina.

Solutio quarti dubij.

AD QVARTVM ergo dubium dicitur, ꝙ accidens inſeparabile ineſt indiuiduis ratione alicuius cõmunis per ſe inuenti in illis. & cõmune illud ipſa indiuidui principia ſunt. Et ad huius improbationẽ diciẽ ꝙ cum principia rei ſint duplicia, formalia. ſ. & materialia. & principia formalia ſint ſpecifica, principia indiuidui materialia principia eſſe oportet. Principia aũt materialia dupliciter ſumi poſſunt. Vno modo vt conſtitutiua ſunt huius, & ſic ꝓpria ſunt huic, & cõmunia neq; eſſe neq; intelligi poſſunt. Alio modo abſolute ſm ſe & vniuerſaliter, qm̃ cum quadã latitudine, plura vel oĩa indiuidua illius ſpeciei vel generis ambiunt. & materialem ſimilitudinem vel diſsimilitudinẽ inter illa faciunt, & ſic cõmunia ſunt pluribus nõ ſolũ indiuiduis, ſed ſpeciebus & generibus: quia forma, quã primò reſpiciunt, eſt forma valde generalis, vt alibi dictũ eſt. vet. gratia. principia materialia aĩalium, ex quibus oritur maſculineitas, & ea, ex quibus oriẽ femineitas, cũ latitudinem habeant, ſm quã hæc ſunt oĩbus fęmellis cõmunia, & illa oĩbus maſculis, dupliciter poſſunt accipi. ſ. vt conſtituunt hunc maſculum vel illam feminã, & vt ſunt cõmunia oĩbus vel maſculis vel feminis, oẽs. n. maſculi cum aſsimilentur in maſculineitate, in principijs quoq; talis ſexus neceſſario aſsimilantur, & ſiſr eſt de feminis inter ſe, hic quoq; maſculus, ſicut ita eſt hic maſculus ꝙ nõ ille, ita hæc habet ſui ſexus principia ꝓpria, ꝙ non illa. & ſic de alijs &c.

Ad primam vero ꝓbationẽ, ꝙ tale cõmune non inſit indiuiduis per ſe. dicitur ꝙ tale cõmune ineſt indiuiduis per ſe, nón vt genus, aut ſpecies, aut differentia, aut proprium, ſed vt principiũ materiale eoꝝ, quod in cuiuſq; eorum diffinitione ſi diffinirẽtur apponeretur, vnde cõuenit eis per ſe in primo modo dicendi per ſe, ſicut punctum ineſt lineæ, & tñ neq; genus, neq; ſpecies, neq; differentia, neq; proprium eius eſt.

Ad ſecundam ꝓbationem eiuſdem diciẽ, ꝙ tale cõmune eſt ſubſtãtia. qa eſt principiũ materiale indiuidui ſubſtãtię. Nec ſequiẽ ergo ꝙ datur gradus medius inter ſpeciem & indiuidua, quia tale cõmune pars Indiuidui materialis eſt. Sola aũt forma gradum in prædicamento cõ-

E ſtituit. Vnde non oportet quærere amplius per quod tale cõmune inſit pluribus indiuiduis, quia (vt dictũ eſt) in primo modo ineſt eis, ſicut nec per aliquid animal per ſe ineſt boui leoni & homini &c.

Ad id quod vltimo addiẽ dicitur. ꝙ ſm philoſophos illa differentia intelligenda eſt de proprio & accidente inſeparabili in ordine ad ſpeciem & non in ordine ad indiuidua. Et merito, quia aliter non eſſet locutio formalis: res. n. quæ eſt accidens inſeparabile (vt dictum eſt) denominatur accidens inſeparabile in ordine ad ſpeciem, in ordine nãq; ad indiuidua proprium denominatur.

Solutio tertij dubij.

AD TERTIVM nunc dubium dicitur, ꝙ quia accidens inſeparabile non fluit à principijs formalibus ſpeciei, quia eius propria paſsio eſſet, nec à principijs materialibus indiuidui vt conſtituunt hoc: quia ſic extra hoc non inueniretẽ, ſed à principijs materialibus, quæ extra illam ſpeciem indiuidui abſolute inueniunẽ: ideo nec hic coruus, nec aliquis coruus in diffinitione nigredinis, ꝙ F accidens corui eſt inſeparabile, recipitur, ſed principia illa materialia, ex quibus neceſſario oritur nigredo, ſeu cõmune illud principium materiale, cui conuenit nigredo, puta coruus terminatum minimum lucis ſapiens in diffinitione nigredinis ponere debet, ſiquis eam diffinire vellet. Et quia tale cõmune (vt diximus) per ſe in primo modo cõuenit indiuiduis corui & carbonis (& ſiqua ſunt huiuſmodi) vt principium tñ materiale, cõſequens eſt, ꝙ nigredo per ſe in ſecundo modo inſit talibus indiuiduis. Continent enim per ſe in ſe ipſis ſubiectũ ꝓpriũ, per quod diffinienda eſt nigredo. ſicut Sor. & Plato cõtinent in ſeipſis ſubiectũ ꝓprium riſibilitatis. Vnde ex malo intellectu eoꝝ, quæ dixit. S. Tho. ꝓcedit obiectio. non. n. volumus ꝙ ipſum indiuiduũ, de quo accidens inſeparabile prædicatur per ſe in eius diffinitione ponaẽ, quia hoc non oportet, ſed quod per ſe in ſeipſo cõtineat cauſam, ex qua neceſſario fluit, & cõſequenter ſubiectũ, per quod diffiniri debet &c. Et ſic patet q̃; vẽr verificatum G ſit Ariſtotelis dictum ꝙ. ſ. omne accidens, quod nõ ineſt per ſe, non ineſt neceſſario &c. Oſtendimus. n. ꝙ etiã accidens inſeparabile, illi, cui neceſſario ineſt, per ſe ineſt nulla æquiuocatione interueniente.

CIRCA eandem probationẽ eiuſdem cõcluſionis, aduerte. ꝙ. S. Tho. mouet dubium ex eo ꝙ Ariſtoteles circularẽ demonſtrationem feciſſe videtur, dum ſuperius demonſtrationem neceſſariorum eſſe oſtendit, quia eſt de per ſe, & nunc oſtendit ipſam eſſe eoꝝ quæ ſunt per ſe, quia eſt de neceſſarijs &c. Et in reſponſione quatuor dicit dubitationem inducentia. Primum eſt, ꝙ oſtendere demonſtrationem eſſe neceſſariorum (quia quod ſcitur eſt neceſſarium) eſt vera demonſtratio. Secundum eſt, quód oſtendere demonſtrationem eſſe neceſſariorum (quia eſt eorum quæ ſunt per ſe) non eſt vera demonſtratio, ſed ad hominem oſtenſio. Tertium, ꝙ tamen non expreſſe confirmat, ſed neceſſe eſt ſubintelligi, eſt ꝙ oſtendere demonſtrationem eſſe eorum, quæ H ſunt per ſe, quia eſt neceſſariorum, eſt vera demonſtratio, qua in hoc capitulo vtitur Ariſtoteles. Ex his autem conficitur quartum, quod eſt reſponſio ſua ad dubium motum, ꝙ licet Ariſtoteles ſecundo & tertio proceſſu qui circulares ſunt, vſus fuerit, ſecundo tamen non vſus eſt vt demonſtratiõe ſimpliciter, ſed ad hominem, & ideo circulum demonſtrationum non facit, propter quod primum proceſſum qui ſimpliciter demonſtratiuus eſt & circulo caret ad demonſtrandam cõcluſionẽ ſecundi proceſſus appoſuit. Inducunt autem horum ſingula dubitationes ſingulas, ſigillatim proſequendas.

Solutio. 1. T. c. 51.

CIRCA primum enim videtur, ꝙ falſo dictum ſit, ꝙ ille proceſſus factus ꝑcedẽti capitulo. ſ. demonſtratio eſt neceſſariorum, quia quod ſcitur eſt neceſſarium, ſit vere demonſtratio. Nullus ſiquidẽ ꝓceſſus ab effectu ad cauſam eſt vere (vt modo loquimur) demonſtratio. ſcire aũt effectum eſſe demonſtrationis ipſum demonſtrationis

nomen ſuperius oſtendit, quando dictum eſt demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire. igiť, ꝓcedere à cõditionibus ipſius ſcire ad conditiones demonſtrationis non eſt vere demonſtrare. Ad hoc faciliter diciť, ꝙ quia cauſę ſunt ſibiinuicẽ cauſæ (vt dicitur in quinto metaphyſicę) T.c.2. non inconuenit ſcire effectum & cauſam demonſtrationis eſſe. Vnde põt dupliciter accipi. vno modo vt effectus eſt demonſtrationis in genere cauſæ efficientis, & ſic illo nõ vſi ſumus in propoſito ꝓceſſu. Alio modo vt finis eſt demonſtrationis, quæ nihil aliud eſt, q̃ inſtrumentũ intellectus ordinatũ ad ſcire. & ſic eſt cauſa demonſtrationis in genere cauſæ finalis, & ſic ſumpſimus ſcire in ꝓpoſito, & qm̃ cauſa finalis eſt prima omnium cauſarũ & cauſa cauſarũ, ideo ꝓceſſus Ariſto. aſſumens pro medio 2. phyſicorum. T.c.31. ipſum ſcire, vt cauſam finalẽ demonſtratiõis, vere à priori demonſtratiuus fuit, dum ex diffinitione ſcire, demonſtrationẽ eſſe neceſſariorum concluſit dicẽs. Scitum eſt neceſſarium, ergo demonſtratio eſt neceſſariorum.

Solo. 2. CIRCA ſecundũ vero maior occurrit difficultas. manifeſte ſiquidem apparet falſum illud ſecundo dictum. ſ. ꝙ ꝓceſſus in ꝑcedẽti quoq; capitulo factus. ſ. demonſtratio eſt neceſſarioꝝ, quia eſt de his quæ ſunt ꝑ ſe, nõ vere demonſtratiuus ſit, ſed oſtenſio ad hoĩem. proceſſus. n. à T. c. 15. priori (cęteris ſaluis cõditionibus) vere demonſtratiuus eſt. ille aũt à priori eſt, q̃a per ſe prius eſt neceſſario. ideo enim ꝓpoſitio eſt neceſſaria, quia per ſe. cęterarũ autem cõditionũ nullus apparet defectus. ergo demõſtratiuus vere videť. Ad hoc dupliciter. primo ꝙ neceſſarium eſt prius ſimpliciter per ſe. & ꝙ ideo eſt ꝓpoſitio per ſe, quia eſt neceſſaria, & nõ econtra. cum. n. neceſſariũ per- ſup. t.c.6. tineat ad rõnem cauſæ, vt. S. Tho. ait quinto metaphyſicę. cap̃. de neceſſario, quia cauſa eſt, ad quã de neceſſitate ſequiť effectus, & per ſe vel modus cauſandi, vel modus prædicandi, ponitur in quinto metaphyſicæ: prius ſuper. t. aũt ſit cauſæ ratio q̃ cauſandi, & prædicandi modus, cõ- cap. 23. ſequens eſt, quod neceſſariũ ſimpliciter ſit prius per ſe.

Et confirmatur hoc ex maiori ambitu ipſius neceſſarĳ, neceſſitas. n. inuenitur in rerum natura inter illa, quę ſi fierent extrema ꝓpoſitionis, non facerẽt ꝓpoſitionem per ſe, vt patet in oĩbus ꝓpoſitionibus de ſecundo adiacente in ſubſtantĳs incorruptibilibus alĳs à deo. Vnde ideo iſta eſt ꝑ ſe, hõ eſt riſibilis, q̃a homo neceſſario cauſat in ſe riſibilitatẽ, & ſic de alĳs &c. Secundo diciť ꝙ q̃cquid ſit de ordine neceſſitatis & perſeitatis, clarũ eſt, ꝙ neceſſarium prius ineſt ſcito, vt ſit, q̃ per ſe, eo ꝙ neceſſarium in diffinitione ipſius ſcire ponitur, per ſe autẽ nõ, nihil aũt eſt magis intimũ alicui, q̃ ſua diffinitio &c. Clarum quoq; eſt, ꝙ ſcire poniť in diffinitione demonſtrationis ex fine ſumpta. & cõſequenter de primo ad vltimum neceſſarium cadit in diffinitione demonſtrationis, & conuenit ei in primo modo dicẽdi per ſe, & ideo dato, ꝙ ꝑ ſe prius ſimpliciter ſit neceſſario, non tñ prius ineſt demonſtrationi, ſicut eſſe corpus eſt prius ſimpliciter q̃ eſſe diſgregatiuũ viſus, intimius tñ albo ineſt eſſe diſgregatiuum viſus q̃ eſſe corpus &c. Vnde quia concluſio in hoc ꝓceſſu eſt, demonſtratio eſt neceſſariorũ, & medium erat, quia eſt de per ſe, ſatis ſubtiliter intuendo terminos cõcluſionis formaliter, quia maior extremitas inerat ſubiecto intimius & prius q̃ mediũ, oſtẽſio ad hoĩem dicta eſt, & non vere demonſtratio. & hæc rñſio videť mihi ſm mentẽ. S. T. tenenda. Hoc. n. videnť eius verba ſonare cum ait, ſed eſt oſtẽſio ad hoĩem, apud quẽ notum eſt ꝙ demonſtratio ſit eorũ, quę ſunt per ſe: quaſi diceret, ꝙ ſm naturam notius eſt ꝙ demonſtratio ſit neceſſariorum. ſm hoĩem vero ꝙ ſit per ſe &c. Et qm̃ oppoſitorum eadem eſt ſcientia, vt dicitur nono metaphyſicæ, ideo patet ex his ratio tertĳ dicti a. S. Tho.

Cõcluſio metaphyſicæ. t.c.32. Quarto metaphyſicę. T. cõ. 4. CIRCA quartum vero poteſt dubitari, quia ex rñſione iſta non videť inconueniens dari circulũ difformẽ, ita ꝙ primus ꝓceſſus ſit vere demonſtratio, & ſecundus demonſtratio à poſteriori. Vtrum aũt talis circulatio poſ-

A ſit ſm veritatem fieri, ſed quia vt præmiſimus, oportet ante hoc multa diſcutere. in cap̃. 13. vbi ex intentione de hoc tractabiť, quæſtio hæc diſputabitur. ſufficit pro nũc Ariſtotelẽ circulum à ſe improbatum non feciſſe. Solutio. 4.

CIRCA probationem ſecundę concluſionis dubitatiuncula quædam eſt, q̃uo probatio ſit efficax. non. n. videtur ſequi, demonſtratio eſt ex neceſſarĳs circa vnumquodq; genus. ergo eſt ex per ſe, et ſm ꝙ ipſum &c. quia demonſtratio à poſteriori eſt ex neceſſarĳs in illo genere, quia nec ipſa egreditur ſubiectum genus, & tñ non eſt ex his, quæ ſunt ſm ꝙ ipſum, cum non ſit ex cauſis: ſm quas inſunt paſſiones &c. Ad hoc facile dicitur, ꝙ quia iam præſupponimus ex declaratis demonſtrationẽ eſſe ex prioribus ſimpliciter, & ſcire de quo loquimur, eſſe rem per cauſam cognoſcere, non oportet amplius ſollicitum eſſe de neceſſarĳs à poſteriori. Quia quærimus ergo ex qualibus prioribus eſt demonſtratio, ſufficiẽter probatum eſt, ꝙ eſt ex per ſe, & ſecundum quod ipſum, B quia ex neceſſarĳs, circa vnũquodq; genus eſt &c. Poſſet quoq; non inconuenienter dici, ꝙ ly circa, quandam neceſſariorum prioritatem inſinuare videtur.

ſuper. t.cõ. 30. ĩ dubio circa ſecundam cõcluſionem.

Num ſi præmiſſæ eſſent neceſſariæ & non per ſe ſciretur concluſio propter quid.

CIrca tertiam concluſionẽ dubitatur. quia ibi ſm expoſitionem. S. Tho. dicitur ꝙ ſi pręmiſſæ eſſent ſemper & neceſſariæ, & non per ſe, neſciretur concluſio propter quid vt ſunt per ſigna ſyllogiſmi. Ex hoc enim videtur ꝙ neceſſarium & per ſe in propoſitionibus non conuertibiliter ſe ſequantur, cuius oppoſitum ſuperius dixit Ariſtoteles. Si enim aliqua præmiſſa eſt neceſſaria, quæ T.c.18. non eſt per ſe (vt hic dicitur) clarum eſt ꝙ non cõuertibiliter ſe comitatur. Sequi quoq; videtur ex hoc aliud inconueniens, ꝙ. ſ. in demonſtrationibus à poſteriori ꝑmiſſæ non ſunt per ſe, & conſequenter nec neceſſariæ, ſm doctrinam traditam. Et tamen in fine ſexti capituli. dictum eſt, ꝙ nec quia, nec propter quid ſciri poteſt niſi C ex neceſſarĳs &c. Ad hæc ſimul dicitur, ꝙ præmiſſa T.c.18. & eſt præmiſſa, & eſt enuntiatio, inquantum enũtiatio eſt ad hoc ꝙ ſit per ſe, ſufficit ꝙ prædicatum ſit in diffinitione ſubiecti, vel econuerſo. Inquantum aũt eſt ꝑmiſſa (quia reſpectu concluſionis eſt præmiſſa) non ſolũ exigit quod dictũ eſt, ſed ẽt ꝙ ſit per ſe præmiſſa illius cõcluſionis: & quia hoc habet ex medio, ideo exigiť, ꝙ medium ſit per ſe medium illius concluſionis. mediũ aũt nullum eſt per ſe mediũ, niſi ſit per ſe cauſa illius cõcluſionis, & ideo oportet de primo ad vltimum, ꝙ ſi præmiſſa debet eſſe per ſe, ꝙ ſit per ſe cauſa cõcluſionis. Quia ergo aliud eſt ꝓpoſitionem eſſe per ſe (inquantũ enuntiatio eſt) & aliud inquãtum præmiſſa eſt, quia ad illud ſufficit perſeitas prædicationis, & ad hoc exigitur perſeitas cauſalitatis in medio reſpectu concluſionis. Et multæ ſunt enuntiationes per ſe, quæ non ſunt ꝑmiſſæ per ſe. & ſimiliter quia ad neceſſitatem ꝑmiſſarum (vt ſic) ſufficit ꝙ contineant mediũ, quod neceſſario inferat talem concluſionem, & ad perſeitatem earũ vt ſic exigitur ꝙ mediũ ſit D cauſa per ſe concluſionis, & multę ſunt ꝑmiſſæ neceſſariæ, quæ nõ ſunt per ſe, vt patet, qñ ex tertia paſſione cõcluditur ſecunda, & ex ſecunda prima &c. ideo cõuertibilitas per ſe & neceſſarĳ in ꝓpoſitionibus poſita, intelligenda eſt de eis ſm ꝙ enuntiationes ſunt, & non ſm ꝙ præmiſſæ ſunt. Et quia Ariſtoteles &. S. Tho. hoc in loco de præmiſſis vt præmiſſæ ſunt, loquebantur, ideo dixerunt ꝙ in ſyllogiſmis à poſteriori, præmiſſæ & ſi ſint neceſſariæ, non tñ ſunt per ſe. Quòd aũt hæc ſit eorum mens, patet ex verbis ſubiũctis, qñ ait, hoc enim per ſe, non per ſe ſcitur: quaſi diceret, tunc enim concluſio per ſe non ſcietur per præmiſſas, quæ ſint per ſe præmiſſæ eius, ſed per accidens. accidit enim eis ex noſtro intellectu, vt ſcire faciant illam concluſionẽ, quia non in eſſendo, ſed in cognoſcendo cauſæ ſunt. vnde hoc magis explicans ſubdit neq; propter quid.

Quòd demonſtratio non eſt ex extraneis. Cap. 8.

NOn igitur eſt ex alio genere tranſcendentē monſtrare, vt geometricū arithmetica. Tria enim ſunt, quæ ſunt in demonſtrationibus, vnum quidem, quæ demonſtratur, ipſa concluſio, hoc autem eſt, quod ineſt generi alicui per ſe. vnum autem, dignitates, dignitates autem ſunt ea, ex quibus. tertium genus ipſum ſubiectum, cuius paſsiones & per ſe accidentia declarat demonſtratio. Ex quibus quidem igitur demonſtratio, contingit eadem eſſe, quorum aūt genus alterum, quemadmodum Arithmeticæ & Geometriæ, non eſt arithmeticam demonſtrationem coaptare ad accidentia magnitudinibus, niſi magnitudines numeri ſint. Hoc aūt vt contingit in quibuſdam, poſterius dicetur. Arithmetica vero demonſtratio ſemper habet genus, circa quod demonſtratio, & aliæ conſimiliter. quare aut ſimpliciter neceſſe eſt idē eſſe genus, aut aliquo modo, ſi debet demonſtratio tranſcendere, aliter vero, ꝙ impoſsibile, manifeſtum. ex codē. n. genere neceſſe eſt extrema & media eſſe. nāq; ſi non per ſe, accidentia erunt, Propter hoc Geometriæ non licet monſtrare, ꝙ contrariorum vna eſt ſciētia, ſed neq; ꝙ duo cubi cubus, neq; alij ſcientiæ, quod alterius, niſi quæcunq; ita ſe habent inter ſe, vt ſit alterum ſub altero, vt Perſpectiua ad Geometriam, & Harmonica ad Arithmeticen. Neq; ſi quid in eſt lineis, non ſecundum ꝙ lineæ, & ſecundum ꝙ ex principijs ꝓprijs. vt ſi recta pulcherrima linearum, aut ſi in contrarium ſe habet ipſi circunferentia. non enim ſecundum ꝙ proprium genus ipſorum eſt, ſed ſecundum quòd commune aliquod.

Summa huius capituli hæc eſt.

Concluſio principalis. NOn eſt ex alio genere demonſtrare deſcendentem. Declaratur ſic. Tria ſunt in demonſtrationibus, ſ. quod demonſtratur, & hoc eſt paſſio cōcluſa: ex quibus demonſtratur, & hæ ſunt dignitates: & de quo demonſtratur, & hoc genus ſubiectū, cuius paſſiōes demonſtrātur. Et in his quoꝝ genus eſt alterū, dignitates eaſdē eſſe contingit. per ſe aūt accidentia non contingit eſſe eadē, vt patet in accidētibus numeri & magnitudinis, in arithmetica & geometria. Sed & ſubiectū non contingit eſſe idem. Arithmetica enim habet proprium genus, circa quod fit demonſtratio, & aliæ ſcientiæ ſimiliter &c.

Secunda cōcluſio. Neceſſe eſt ſimpliciter idem genus eſſe, aut ſic, ſi debet demonſtratio deſcendere. probatur à priori, quia neceſſe eſt ex eodem genere media & extrema eſſe: aliter non per ſe inſunt, ſed accidentia ſunt.

Cor. primum. Alterius ſcientiæ non eſt demonſtrare quod alterius eſt, vt patet in geometria quæ non demonſtrat, quia cōtrariorum eadē eſt diſciplina, nec ꝙ duo cubi ſunt vnus cubus: niſi quæcunq; ſic ſe habent ꝙ alterum ſit ſub altero, vt perſpectiua ad geometriam.

Scd̄m cor. Nullius ſcientiæ eſt demonſtrare id quod ineſt ſubiecto ſuo & non ex proprijs principijs eius vt ſic, vt patet in geometria, quæ non demonſtrat ꝙ linea recta eſt pul-

E cherrima linearum, nec ꝙ ſit contraria circulari.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS in hoc capitulo declarare demonſtrationem non eſſe ex extraneis duo facit. Primo ex fine p̄cedentis capl'i concludendo ꝓponit principalē cōcluſionem, & enumerādo requiſita ad ſcientiā declarat eā inductione. ſecūdo ex dictis cōcludēdo, repetit eandē quā tū ſecundā fecimus concluſionē, vt eius ſenſum ſub alijs verbis aperiat & ꝓbet, correlaria duo addēdo. Dixi aūt eandem eſſe primam & ſecundā concluſionē, quia cum in ſecūda dicat, ꝙ oportet eſſe idē genus ſimpl'r, vel (ſic) in demonſtrationibus, & in prima dicat, ꝙ non pōt eſſe aliud & aliud genus. nihil aliud in ſecūda fit: niſi q̄d declarat, ꝙ ly aliud, in prima poſitū intelligat aliud oīno.

Num & quomodo medium & extrema eiuſdem generis eſſe oporteat.

CIrca primam concluſionē dubitat, quō Ariſt. generis noīe vtat. Si. n. genus accipit vt eſt vnum quinq;
F vſium, falſum eſſe videtur, ꝙ media & extrema oportet eſſe eiuſdem generis. contingit. n. medium eſſe in genere ſubſtātię, & alterū extremoꝝ in genere qualitatis. Si aūt genus aliter accipit, quō verificabitur quod à. S. Tho. in expoſitione ſecūdę cōcluſionis dicitur, ꝙ tūc ſimpl'r idē eſt genus, cum ad inferius propria differentia ſuperioris conſtitutum deſcenditur, & tunc eſt idem, ſic, qn̄ ad inferius conſtitutum per extraneam differentiam venit.

Ad hoc dicitur, ꝙ genus (vt à Porphyrio dicit) poteſt accipi tripliciter. & ſm̄ quālibet ſignificationē eius verificatur, ꝙ nō licet deſcēdere de genere in genus. Si. o. (ly genere) denominet ſubiectū ſciētiæ, tūc genus ſumit tertio modo, vt eſt vnū de quinq; vl'ibus, extenſo tū generis noīe, & ad analogū & ſpeciē ſpecialiſsimā. Et ſic cum dicit ꝙ mediū & extrema oportet eſſe vnius generis, nō eſt intelligēdū in recto, ſed in obliquo: ſeu non formal'r, ſed cauſaliter. i. oportet media et extrema eiuſdē generis eſſe ita ꝙ alterū extremū eſt ipſum genus, alterū eſt eius In capl'o de genere.
G ꝑ ſe accidēs, et ſic ē eiuſdē generis cauſal'r, & in obliquo. Mediū vero eſt alterius illoꝝ, vt ſic ꝑ ſe principiū & cōſequēter eſt in obliquo eiuſdē generis, & ſm̄ hūc intellectum clare patet, ꝙ nō licet demonſtrādo deſcendere de vno genere in aliud oīno genus, q̄a alia oīno ſunt principia, & aliæ paſſiōes eoꝝ &c. Nec reputo hāc expoſitionē eſſe cōtra Albertū hic dicentem, ꝙ hic nō accipit genus, vt eſt vnū p̄dicabile, q̄m extēdimus nō gn̄is nomen ad id, ad q̄d genus primū p̄dicabiliū nō ſe extēdit &c.

Si aūt ly gn̄e, denoīet principia ſubiecti, vel ſubiectū rōne ſuoꝝ ꝓprioꝝ, principioꝝ tunc genus ſumit ſecūdo modo, vt ſignificat principiū generationis, & eſt ſenſus, ꝙ nō licet deſcendere de principio vnius generatiōis in aliud oīno principiū alterius generatiōis. & hoc verum eſt. quia cū idem ſit ꝓprium principiū ſubiecti, & ſuarū paſſionū & ſcientię de eis, vbi eſt aliud oīno principiū, eſt aliud ſubiectū & aliæ paſſiones: & cōſequēter primæ demonſtrationes non poſſunt deſcēdere ad iſtas, & ſm̄
H hoc media & extrema ſunt eiuſdē generis ſm̄ originē: vt patet, & illud cenſet aliud oīno genus, quod nec ꝑ differentiam extremā, prius ante ſe principiū contrahit, nec ꝑ differentiā ꝓpriam &c. Si aūt (ly genere) denominet oīa, quæ ſub vnica cadūt ſciētia (vt ſic) ſubiectū. ſ. partes & paſſiones, tunc genus ſumit primo modo vt idē ſignificat, quod collectiōem multoꝝ ad ſeinuicem & ad vnū principiū quodāmodo ſe habentiū: & eſt ſenſus, ꝙ nō licet deſcendere de genere in genus. i. de vna cognatione, vel colligatione per ſe rerū fluentium ordine quodā ab vno in oīno aliam cognationē &c. Et hoc verū eſſe cōprobatur ex dictis, quia tales colligationes oīno diuerſę, oīno diuerſa neceſſe eſt habere principia propria, & ea, quæ à principijs oriuntur, & cōſequēter ex vna alia ſciri nō pōt &c. & ſm̄ hoc media & extrema eſſe eiuſdē generis: nihil aliud eſt q̄ eſſe eiuſdē cognationis &c. & vnum genus eſſe oīno aliud ab alio eſt vnam colligationē non

includere

includere aliam: quod accidit qñ principium vtriusq; generis oĩno aliud eſt, modo ſupra expoſito &c. Et licet hæc tertia expoſitio clarius quodãmodo inſinuet veritatem. ſecundaq; Alberto conſona ſit. prima tñ ſecundam participans iudicio meo directe textum cõprehendit: eo ꝙ Ariſto. expreſſe ſubiectum ipſum genus denominat tam hic, ꝗ inferius dicturus ſcientiam vnã eſſe vnius generis ſubiecti partes & paſsiones conſiderantem &c. & puto ꝙ Ariſto. ſubiectum genus nominet nõ ſolũ ea ratione, quia vt in pluribus eſt p̃dicabile de pluribus differentibus ſpecie: ſed etiã & potius quia eſt vniuerſale id, vnde generant̃ eius paſsiones per ſe accidentia: & partes ſubiectiuæ: ſicut & in phyſicis aliqua eſſe eiuſdem generis & dicunt̃: quia ſunt eiuſdẽ ſubiecti: quod eſt corũ generationis principium, in quo immediate recipiunt̃ &c. Et ſm hoc addẽdo primæ expoſitioni: ꝙ ſubiectũ ipſum denominat̃ genus: vtroq; modo: clarius eſt quõ media et extrema ſunt eiuſdẽ generis: qa oportet ad eandẽ generationẽ oĩa in demonſtratione poſita per ſe pertinere &c. Licet diuerſimode hoc vt prĩcipiũ: illud vt effectus &c.

T.c. 43.

CIRCA Declarationem primæ concluſionis: dubitatiuncula oriri poteſt: cur Ariſtoteles numerans ea, quæ in demonſtratione ſunt: medij nõ meminerit. Ad hoc facile dicitur: ꝙ numerans extrema ſubiectum. ſ. & paſſionem ſufficienter p ea inſinuauit medium, quod ſubiũgendo declarauit eſſe eiuſdẽ generis cum extremis.

Quòd demonſtratio eſt ſempiternorum. Cap. 9.

MAnifeſtum autem, & ſi fuerint propoſitiones vniuerſaliter, ex quibus eſt ſyllogiſmus, ꝙ neceſſe & concluſionem perpetuam eſſe huiuſcemodi demonſtrationis, & vt ſimpliciter dicam demonſtrationis. Non eſt igitur demonſtratio corruptibiliũ, neq; ſcientia ſimpliciter, ſed ita, ſicut ſecundũ accidens: qm̃ non vniuerſalis ipſius eſt, ſed aliqñ, & quodammodo. Quando autem ſit, neceſſe eſt alteram non vniuerſalem eſſe propoſitionem, & corruptibilẽ. corruptibilem quidem, quoniam & concluſio, exiſtente: non vniuerſalem autem, quoniã hoc quidẽ erit, illud vero non erit, in quibus. quare non eſt ſyllogizare vniuerſaliter, ſed ꝙ nunc. Conſimiliter autem ſe habet & circa definitiones. quoniam definitio eſt, aut principium demonſtrationis, aut demonſtratio poſitione differens, aut cõcluſio quædam demonſtrationis. Eorum vero, quæ ſæpe fiunt, demonſtratiões, & ſcientiæ, vt lunæ defectus, manifeſtum, ꝙ ſecundum ꝗ quidem tales ſunt, ſemper ſunt: ſecũdum ꝙ vero nõ ſemper, ſecundũ partem ſunt. quemadmodũ autẽ defectus, conſimilter alijs.

Summa huius capituli hæc eſt.

conclusio prima.

NEceſſe eſt concluſionem demonſtrationis ſimpliciter perpetuam eſſe.

Secunda.

Non eſt ergo demonſtratio, nec ſciẽtia ſimpliciter corruptibilium. probatur vtraq; concluſio à priori: quia demonſtratio ſimpliciter eſt ex vl'ibus. tenet conſequẽtia, qa tẽporalitas concluſionis includit nõ vl'itatẽ eius: non vl'itas aũt eius infert nõ vl'itatẽ p̃miſſæ: & econuerſo, nõ vl'itas præmiſſæ infert non vl'itatem concluſionis &c.

ꝓpoſitio. 3.

Scientia eſt corruptibilium ſm accidens.

Diffinitio quoq; eſt perpetuorum: & non corruptibilium. ꝓbatur à poſteriori: quia aut eſt principiũ, aut concluſio demõſtratiõis: aut demõſtratio poſitiõe differẽs.

quarta.

Eorum aũt, quæ ſæpe fiunt: demonſtrationes & ſcientiæ ſunt. declaratur à priori: qñ ſm ꝙ huiuſmodi ſemper ſunt, inquantum autem non ſemper ſm partem ſunt.

Series autem hæc eſt.

CVm declaraſſet demonſtrationẽ perſeitatem habere, deduxeritq; inde non eſſe ex extraneis, in hoc capitulo intendit ex eo ꝙ demonſtratio eſt de omni, ſempiternitatem eorũ: quorum eſt demonſtratio oſtendere. & tria facit. Primo ponit primas duas propoſitũ continentes concluſiones, quarum ſecunda oritur ex prima poſita p modũ conſequẽtis, vnius conditionalis, cuius antecedens fecimus mediũ, & ſequelã manifeſtauimus &c. Subdiditq; quaſi aduerſariuam propoſitionem ad priorum declarationem perfectam. Tertiam ſecundo cõcluſionem: quia diffinitio eſt de numero eoꝝ, quæ ingrediũtur demonſtrationem ſatis cõmode inſeruit. tertio quõ non ſempiternorum ſimpliciter, quæ tamen ſæpe fiunt B ſcientia ſit, quarta concluſione declarat, quia hoc contradicere determinationi videbatur.

ADVERTE circa literã duo. primũ eſt ꝙ textus gloſatus à. S. Tho. affirmatiue legitur, ibi (Quòd aũt vniuerſaliter nõ ipſius eſt.) Dico aũt hoc, quia aliorũ textus habet. (Quòd aũt vniuerſaliter &c.) ſecũdũ eſt, ꝙ cũ multa antiqua cõmẽtaria. s. Tho. viderim in nullo inueni gloſata ab eo verba textus immediate ſequentia (ly quare & concluſionẽ. vſq; ad ly, ſimiliter ſe habet &c.) Miror aũt de hoc, quia in antiquis textus exẽplaribus verba illa inueniuntur. & ſunt hæc, cum ſit, nõ vniuerſalẽ aũt, ꝙ hoc quidẽ erit, hoc aũt non erit, ex quibus eſt. quare non eſt ſyllogizare vniuerſaliter, ſed qm̃ nunc eſt. Quę ſaluo meliori iudicio pñt ſic continuari cũ expoſitione. S. Tho. quare & concluſionẽ neceſſe eſt eſſe ſempiternam, cum ſit præmiſſa vniuerſalis. non vniuerſalẽ aũt præmiſſam dico, ꝙ hoc quidem erit, hoc aũt non erit. i. qñ in hoc vel nũc cõtinget. & in hoc alio vel tũc nõ continget cõiungi C terminos ex qbus eſt, & ppea cum tali p̃miſſa non eſt ſyllogyzare. i. cõcludere vniuerſaliter, ſed qm̃ nunc eſt.

Num non vniuerſalitas concluſionis inferat non vniuerſalitatem alterius pręmiſſę.

dubi.

CIrca probationẽ prime & ſecũde cõcluſionis dubitatur, qa non videt̃ verũ quod ibi aſſumit̃ & exponit̃ à S. Tho. ſ. ꝙ non vl'itas cõcluſionis inferat nõ vl'itatẽ alterius pręmiſſę. hoc. n. falſum eſſe apparet. in primo tertio nõ ſolũ ſyllogizando ſed demonſtrãdo: vt patet dicẽdo. oĩs homo eſt riſibilis. oĩs homo eſt aĩal. ergo quoddã aĩal eſt riſibile. vbi euidẽter apparet cõcluſionẽ nõ vl'em eſſe. et tñ p̃miſſę ſunt vl'es prioriſticę: et poſterioriſticę etc.

Rñſio.

Ad hoc dicitur dupliciter & bene. primo, ꝙ dictum Ariſto. & S. Tho. intelligendum eſt de præmiſsis aſſumentibus vere medium: ꝙ in prima tñ figura contingit ſumere: in qua mediũ primo, ſubijcitur. & tertio præeſt: nanque ſiquidem fallit ꝙ ſi concluſio non eſt vniuerſalis: & vere mediũ aſſumit: ꝙ oportet alterã præmiſſarũ D eſſe non vniuerſalẽ. & quia inſtantia adducta aſſumpſit mediũ, quod & primo & tertio ſubeſt, ideo non eſt contra intentionem textus. Secundo dicitur ꝙ illud dictum eſt verum vniuerſaliter in omni figura: ſtando tamẽ infra limites demonſtrationis. nõ enim nunc loquimur de forma ſyllogiſtica ſimpliciter, ſed ad demonſtratiuã materiam applicata &c. Et dicitur ꝙ illa concluſio ſcilicet quoddam aĩal eſt riſibile & ſibi ſimiles, ſunt per ſe & de oĩ, vt ex dictis patet. & vniuerſaliter oĩs cõcluſio ex neceſſarijs cõcluſa rã in illo, ꝗ quocũq; alio modo eſt neceſſaria, quia ex neceſſarijs nõ ſequit̃ niſi neceſſariũ, vt docuit Ariſt. oẽm aũt ꝓpoſitionẽ neceſſariam eſſe per ſe, & conſequẽter de oĩ, ſupra declaratũ & ꝓbatũ eſt &c. Vñ licet iſta. aĩal eſt riſibile. ſit p accidẽs, & iſta, quoddã aĩal eſt riſibile, ſit particularis prioriſtice pp ſingularũ particulare, reductiue tñ apud poſterioriſticum eſt de oĩ, qm̃ nihil ẽ ſumere, ſub quodã aĩali, qđ nõ ſit riſibile, & nullũ

T, c. 17. Cap. 6.

tempus eſt ſumere in quo nõ ſit riſibile oẽ contentũ ſub quodã aĩali &c.(vt de ſe patet &c.) Sed contra: qm̃ de oĩ poſterioriſticũ p̃ſupponit de omni prioriſticũ: ergo reſponſio nulla. Ad hoc dicitur, ꝙ illa ꝓpoſitio virtualiter eſt de omni prioriſtice: qm̃ omne quoddam animal eſt riſibile &c. & hoc ſufficit. Dixi vtrãq; rñſionem eſſe bonam: qm̃ prima rñſio connexionem prædicati cũ ſubiecto abſolute cõſiderans: ꝙ poſterioriſtici negocij primaria intentione eſt: veritatem dicit. ſecunda totã propoſitionem amplectens: ꝙ à poſterioriſtico alienum nõ eſt: veritatem quoq; declarat. vtraq; ergo bona eſt: ſed prima Ariſtotelis mentem demonſtrationi potiſsimę intentam penetrare magis videtur.

Scĩa quõ ſit corruptibilium. primo metaphyſicę. t.cõ.4.&.5.

CIrca propoſitionem illam. Scientia eſt corruptibilium ſm accidens notanda ſunt duo. Primo cauſa a S.Tho.poſita, qua motus eſt Ariſtoteles ad eius appoſitionem. Secundo ſenſus multiplex eiuſdem. Cauſa propter quam adiecit hic hanc propoſitionem, fuit diuerſitas opinionis ſuæ ab opinione Platonis. Cum.n. eſſet cõmunis animi conceptio, ꝙ ſcientia eſt impoſsibilium aliter ſe habere, & ſempiternorum. Plato ſecutus in hoc Cratilum & Heraclitum, dixit, ꝙ entium corruptibiliũ, quæ apud nos ſunt ſcientia nõ eſt: & adinuenit ideas horum entium, ſeparatas ab eis ſm eſſe, incorruptibiles & perpetuas, de quibus dixit dari diffinitiones & demonſtrationes: & ad hoc ſequebatur, ꝙ ſciendo huiuſmodi ideas, neſciebamus entia corruptibilia q̃ apud nos ſunt, (vt Septimo Metaphyſicæ deducitur) & maxime ſingu-

T.cõ.53. laria &c. Ariſto. autem ſenſibilia ſequens & nihil intelligens eſſe, ad quod ſenſibilia non manuducũt: tales ideas figmenta putauit: & ſcientiã eſſe corruptibilium, & ſempiternorum ſaluauit: & vltra hoc poſuit ſcientiã eſſe corruptibiliũ ſm accidens. Intuitus ſiquidem eſt in re corruptibili, puta Socrate, naturã ſeu eſſentiam. ſ. humanitatem: & conditiones eius indiuiduales. ſ. has carnes, hæc oſſa, hunc locum &c. Conſiderandamq; cenſuit naturam nõ conſideratis indiuiduantibus conditionibus. (ſicut & vnius pomi videtur color viſo odore.) et qm̃ natura cuiuſq; rei abſq; conditionibus indiuiduantibus cõſiderata, ſm rem quidem eſt coniuncta ſingulari, ſm abſtractionem vero intellectus, ſeu ſm ſe, non includit aliquod ſingularium, & corruptio omnis & motus ad ſingularia per ſe terminatur: ideo naturas rerum: ſm ſe ſumptas incorruptibiles & perpetuas dixit, & de eis dari diffinitiones & demonſtrationes, & de corruptibilibus (incorruptibiliter ſumptis) ſcientiam eſſe ponens, ipſa corruptibilia ſm accidens ſciri poſuit, cum dixiſſet. ergo, incorruptibilium & ſempiternorum eſſe diffinitiones, & demonſtratiões: ne forte crederes talia ſempiterna ideas eſſe: aut quæcunq; ſeparata ſm res à corruptibilibus, addit, ꝙ etiam ipſorum corruptibilium ſm accidens, ſcientia eſt, vt Platonis opinionem ſimul & cãm elideret &c. opinio quidẽ deijcit in expoſitiõe iſtius ꝓpoſitionis (vt patebit.) Cauſa autem quia declarat, ꝙ radix illa opinionis platonicæ. ſ. corruptibilium non poteſt eſſe ſcientia, intelligi debet, per ſe, & non per accidens. Et conſequenter ꝙ deceptus eſt, non diſtinguens inter per ſe: & per ac-

1.elench. cidens: nec mirum, quia etiam ſapientes (vt Primo Elenchorum dicitur) per accidens falli contingit.

Cap.4. Ad euidentiam autem ſenſus prædictæ propoſitionis aduerte, ꝙ ly ſm accidens, poteſt determinare ly corruptibiliũ: & põt determinare ly eſt. Si primo modo ſumatur, tũc ly corruptibilium ſtat pro vniuerſalibus. Et eſt ſenſus, ꝙ ſcientia eſt eorꝫ vlĩum quæ ſunt corruptibilia per accñs: & abſq; dubio hoc verũ eſt: quia ſciẽtia eſt nõ de vlĩbus ſeparatis ſm rem à ſingularibus, quæ corrumpuntur (vt plato poſuit) ſed vlĩbus habentibus eſſe in particularibus generalibus & corruptibilibus: & conſequenter eſt de his, quæ corruptibilia ſunt ſm accidens. i. aliud (particulare. ſ.) vel ſm accidens. i. ſm particularia quæ accidunt eis vt ſic &c. Si autem ſecundo modo ſu-

E matur ſic ly corruptibilium ſtat pro particularibus: & eſt ſenſus ꝙ ſcientia per accidens terminatur ad corruptibilia. i. particularia q̃ ꝑ ſe corruptibilia ſunt. Et ideo abſolute corruptibilia vocãtur. & hic ſenſus eſt non minus verus: & magis (vt arbitror) ſm mẽtem Ariſtotelis.

Verus quidem dupliciter. Primo quia cum ſcientia per ſe & primo terminetur ad vniuerſalia, quæ incorruptibilia ſunt, non ſeparata ſm eſſe à corruptibilibus (vt plato poſuit) ſed in quibus continentur ſingularia corruptibilia: oportet ꝙ ſcientia ꝑ accidens terminetur ad ſingularia. Dictum eſt enim ꝙ ſcire rem prout eſt in alio, eſt ſcire rem illam ſm accidens. Tali ſiquidem modo. Sciens omnem dualitatem eſſe parem, ſcit hanc dualitatem eſſe parem &c. & ſciens hominis naturã ſcit omnia hominis ſingularia &c. ſecundo quia ex eo ꝙ ſciẽtia per ſe & primo terminatur ad vniuerſalia, extendere ſe poteſt adminiculo inferiorum virium ad ſingularia corruptibilia, quorum naturæ ſunt illa vniuerſalia. Poteſt. n.

F ſciens vti vniuerſali cognito dupliciter. Vno modo vt obiecto: & hoc facit cum intellectuales limites nõ egreditur, diffiniendo demonſtrãdo paſsiones &c. Alio modo vt medio reſpectu ſingularium & hoc miniſterio inferiorum virium applicatus facit: quoties concluſio eſt propoſitio ſingularis: oportet ſiquidem tunc alteram p̃miſſarum ſaltem eſſe vniuerſalem. Quia ergo ſciẽtia noſtra eſt de vniuerſalibus ſempiternis, non talibus, quæ ſingularium naturæ nõ ſunt, vt plato poſuit, ſed talibus, vt eorũ applicatione ad corruptibilia, quorum ſunt naturæ, ipſorum corruptibilium notitiam habeamus, corrupubilium dicit ſcientiam eſſe per accidens: tum quia terminari ad indiuidua corruptibilia nõ conuenit ſcientiæ in intellectu conſiſtenti & directe, ſed dum egredit̃ quodammodo & reflectitur adminiculo ſenſuum ſupra corruptibilia in quibus ſaluatur vniuerſale illud &c. Dixit autem hunc ſenſum eſſe magis intentum ab Ariſtotele primo. Quia iuxta hũc tm̃ ſenſum actualiter ſcimus

G & vniuerſalia incorruptibilia & ſingularia eorum corruptibilia, licet diuerſimode. Secundũ enim priores ſenſus vniuerſale actualiter ſciri tantũmodo dicebatur (vt patet.) Et conſequẽter funditus oppoſita opinio deſtruitur, dum ad omnia ſcientiam extendimus. ſecundo quia ſm hunc ſenſum dicta peripateticorum profundius intelligũtur: dum dicitur ab eis: ꝙ diffinitiones & demonſtrationes rerum extra animam exiſtentium & particularium ſunt. vt habetur à Commentatore primo de anima. commento octauo &c.

Cõ.8. Vniuerſalia ſunt perpetua.

Ad ſupra dictorum maiorem euidentiam aduerte ꝙ cum dicitur naturas rerum corruptibilium ſm ſe ſumptas, de quibus dantur demonſtrationes & diffinitiões, eſſe incorruptibiles & perpetuas poteſt intelligi dupliciter. Vno modo poſitiue: & ſic eſt ſenſus ꝙ nunquã deſinunt eſſe in rerum natura: quia ſemper aliquod indiuiduum eorum ſaluatur: licet hoc & illud corrumpatur, & hoc licet de multarum rerum naturis ſm ponentes

H æternitatem mundi verificari poſſet, non tamen poſſet ſm eos, de omnibus, quorum eſt ſcientia, verificari. Clarum eſt enim (vt inferiora omittamus) quæ in alijs terræ quartis perpetuari forte dicentur: ꝙ coniunctiones, & ſitus & aſpectus cæleſtium corporum in rerum natura ſemper non ſunt &c. propterea hoc modo intelligẽdum non eſt: vniuerſalia incorruptibilia & perpetua eſſe. Alio ergo modo intelligitur. ſ. negatiue: & tunc eſt ſenſus: ꝙ abſtrahunt a corruptione & temporum differentijs. i. non habent in ſe vnde corruptioni, aut tẽpori ſubdant̃. licet hoc habeant ſm quod in particularibus ſunt: quorum per ſe primo tam generatio q̃ corruptio eſt. & hic ſenſus eſt verus in omnibus: qm̃ ſiue in rerum natura res ſint, ſiue non vniuerſaliter conceptæ, variabilitatem aliquã non incurrũt. nihil. n. minus habitudines & connexiones roſę ad ea, quæ per ſe illi inſunt, ſaluantur (particularibus roſis corruptis: q̃ exiſtentibus) vt patet

inductiue

inductiue in his, quæ per ſe inſunt ſecundū omnes modos perſeitatis, vt nunc probabitur. Cōſtat autē φ neq; in diffinitione, nec in ſcientia cadunt niſi ea quæ per ſe inſunt.

Num poſitiones, in quibus prædicātur prædicata quidditatiua, vel eſſentialia, ſint perpetuę veritatis.

CIrca ſupradictas concluſiones ſimul occurrit dubiū, an propoſitiones, in quibus prædicantur prædicata quidditatiua, vel eſſentialia ſint perpetuæ veritatis. Videtur enim φ non, ex duobus. Primo ex eo quod dicitur in ſecundo perihermenias. φ non ſequitur, eſt homo mortuus, ergo eſt homo: quia mortuum opponitur hoi. Ex hoc arguitur ſic. nō magis opponitur homini mors: q̄ nō eſſe: ſed mortuo homine propoſitio quidditatiua: puta Sor. eſt homo, reddit̄ falſa. ergo vniuerſaliter quacunq; re non exiſtente falſa eſt p̄dicatio quidditatiua de illa: & ſic in hyeme iſta erit falſa. Roſa eſt ſubſtantia. Secundo ex eo φ in prædicamentis dicitur, ab eo φ res eſt vel non eſt oratio dicitur vera vel falſa. Ex hoc enim ſic re habetur ſi res non eſt perpetuo tempore: φ nec etiam veritas orationis perpetua perſeuerat. Mutabitur enim oratio de vera in falſam re non exiſtente.

Cap. 2.

In ſuba cir ca finem.

In oppoſitum autē eſt textus dicens: φ tam diffinitio q̄ demonſtratio ſempiternorum eſt. Ad hoc dicitur: φ omnes ꝓpoſitiones quidditatiuæ & eſſentiales ſunt ęternę veritatis. & cauſa huius eſt: quia non ſignificant rem habere qoodcūq; eſſe: ſiue in intellectu diuino, aut creato, ſed abſtrahunt ab omni eſſe (vt in metaphyſica deo fauente declarabitur.) Pro nunc aūt ſuppoſitis his, quæ in ſexto capitulo diximus de neceſſitate propoſitionū, in quibus ſpecies de ſingulari prædicatur. probatur dupliciter intentum rationibus logicalibus. Primo ſic, oīs propoſitio categorica, ad cuius ſubiectum neceſſario ſequitur prædicatum, eſt neceſſaria & perpetua: oēs propoſitiones quidditatiuæ & eſſentiales ſunt huiuſmodi. ergo. minor eſt clara. Maior autem habetur ab Ariſtotele in cap. 4. vbi declarauit ſempiternitatem propoſitionis attendi penes ſequelam prædicati ad ſubiectum. dixit enim ideo iſtam eſſe ſempiternam, homo eſt animal, quia ſemper tenet conſequentia, A eſt homo. ergo eſt animal. & probatur nihilominus ex regulis logicalibus dicentibus: φ omnis conditionalis ſimpliciter vera: eſt ſimpliciter neceſſaria & perpetua. & φ conſequētia bona & formalis equiualet conditionali: & φ vtraq; equiualet quo ad neceſſitatem & perpetuitatem: categorice illas ſuſtentanti. æqualis ſiquidem neceſſitatis & perpetuitatis ſunt, ſi ſortes eſt homo, eſt animal. & ſortes eſt homo. ergo eſt animal. & homo eſt animal. cuius virtute illę tenent. Si igitur conſequentia & conditionalis neceſſitatem & ſempiternitatem habent: oportet φ etiam categorica huiuſmodi perpetua ſit. ſecundo ſic, duorum contradictoriorum neceſſe eſt alterum eſſe verum. ſed hęc ſunt duo contradictoria, homo eſt animal, homo nō eſt animal, etiam homine non exiſtente (vt patet ex poſt prædicamentis.) capitulo de oppoſitis. ergo neceſſe eſt alterum eſſe verum. Quæritur ergo quod eorum ſit verum. Si affirmatiuum, habetur intētum. Si negatiuum, tunc ſic, homo non eſt animal, ergo homo nō eſt animal rationale. á ſuperiori ad inferius deſtructiue. homo non eſt animal rationale. ergo homo non eſt homo á diffinitione ad diffinitū. hoc eſt manifeſte ſpoſſibile. ergo &c.

Cap. 6. primo dubio ī fine.

T. cō. 8.

Ad primum in oppoſitum dicitur: φ aliud eſt loqui de iſta conſequentia, Sor. eſt homo mortuus, ergo eſt homo, & aliud de veritate iſtius, Sor. eſt homo, poſito caſu, φ Sortes ſit mortuus. Differunt enim hęc adinuicem multum: quoniam in illa conſequentia, mortuum ponit̄ pars ſignificati per accidens, in iſta autem propoſitione non ſignificatur, ſed ſupponitur tm̄: vt denotās Sortem non exiſtere (vt enim ſuperius dictum fuit) neceſſitas in propoſitionibus & conſequentijs attenditur penes connexionem ſignificatorū per terminos. & non penes exi-

Rndet̄ ad rationes.

A ſtentiam eorundem. Vnde quia quando dicitur, Sortes eſt homo mortuus. ly mortuus deſtruit ſignificatū per ly. homo, quia nihil aliud ſignificatur niſi φ Sor. eſt cadauer humanū, & ideo non ſequitur, ergo Sortes eſt homo: quia humanum cadauer non eſt homo. Cum autem abſolute dicitur. Sor. eſt homo: (ſi non æquiuoce ſortes nomine vtaris) quātūcunq; ſupponas ipſum nō eſſe, ſeu mortuum eſſe: non variatur veritas propoſitionis: licet ex hac hypotheſi varietur res incōplexa: qm̄ res, quam vocamus Sortes: non eſt: ſed in cadauer eſt mutata. & propter hoc (vt diximus) decipiūtur multi in hac re: qm̄ illi cadaueri Sortis īponit vulgus: de quo patet: nec hominem nec animal dici. Et hinc patet error dicentium: φ mortuum additum homini cum dicitur. Sor. eſt homo mortuus, non opponitur viuo, quod quidditatiue clauditur in homine, ſed actuali viuere: iam enim noſti: quid ſignificat ly homo mortuus: & φ ſicut humanum cadauer quidditatiue opponit̄ viuo: ſic homo mortuus. B Clarius autem elucebit quod dicimus: ſi ęquiualentem conſequētiam ſcrutatus fueris dicentem. Sor. eſt homo pictus. ergo eſt homo. Quando ergo dicitur. non magis opponitur mors homini q̄ non eſſe. i. non exiſtere. dicit̄ φ hoc eſt ſimpliciter falſum: qm̄ mortuum additum homini deſtruit eius ſignificatum. non exiſtens vero illud non deſtruit, vt de ſe patet. Dicitur præterea ad minorē, quod falſum eſt: φ Sorte mortuo: falſa reddatur iſta. ſortes eſt homo. licet falſa ſit iſta. & tunc ſemper. Sortes mortuus eſt homo. Ad ſm̄ dicitur, φ illa auctoritas Ariſtotelis male exponitur arguendo: qm̄ intelligit̄ non deeſſe: vel non eſſe rei incomplexæ: ſed de eſſe & nō eſſe ſignificati complexi ipſius orationis: ita φ ſenſus eſt: ab eo φ res ſignificata per orationem (non per eius terminos) eſt vel non eſt, oratio dicitur vera vel falſa. Hic aūt ſenſus nihil obſtat dictis: quoniam ſignificatum ꝑ enunciatiōes quidditatiuas & eſſentiales ita ſe habet vt ſignificatum ſit licet termini nō ſint &c.

Cap. ſexto dubio prio.

vbi ſupra cap. 6.

C ANtequam vltra procedatur: quia hinc ſumitur φ ſcientia eſt vniuerſalium: ideo declarādum eſt, quot modis intelligitur propoſitio illa. Sciendum eſt ergo φ cum vniuerſale dicat hæc duo. ſ. rem vniuerſalem: quadrupliciter ſumi poteſt. primo pro re, ſecundo pro vniuerſalitate, tertio pro toto coniuncto ex re & vniuerſalitate, quaſi ex duabus partibus. quarto pro toto coniuncto: ſed non quaſi ex partibus, ſed ſicut ex re & rei conditione, ſine qua non &c. Primo modo ſenſus eſt. Scientia eſt rerum. ſecundo modo ſcientia eſt vniuerſalitatum. tertio autem ſcientia eſt totius compoſiti. ſ. rerum vniuerſalium. quarto dem um modo ſenſus eſt, Scientia eſt rerum: quæ habent vniuerſalitatem tanq̄ conditionem, ſine qua non ſciuntur &c. Quis autem horum ſenſuū verus & intentus á peripateticis ſit manifeſtari facile poteſt, præſupponendo ſignificatum ſimilium propoſitionum: in quac unq; materia fiant &c. ſ. φ cum dicitur.

Qūo ſciētia ſit vliū.

D Scientia eſt, hominis, bouis, celi, dei &c. nihil ſignificatur niſi φ ſcientia ipſa ad hominem bouem &c. terminatur tanq̄ ad obiectum cognitum &c. hoc ſiquidem ſenſu dicimus, mathematicam eſſe numerorum & magnitudinum: & phyſicam rerum naturalium: & medicinā corporis humani ſcientiam &c. Hoc enim ſtante dicitur φ primus ſenſus non eſt intentus á philoſophis pec illam propoſitionem ſed ſit verus: aliquo modo &c. Nō eſt intentus quidē: quia ſi ſolū hoc voluiſſent dicere, ſat fuiſſet dicere, φ ſciētia eſt rerū & nō oportuiſſet vti vocabulo vti. Veritas vero eſt: quia ſciētia noſtra ad res ipſas terminatur aliquo aūt modo: quia ſcientia non terminatur ad res quōlibet ſumptas: aut qualitercūq; ſe habentes &c. quia non ad ſingulares ſingulariter &c.

Primus nō intēditur á philoſophis.

ver⁹ tñ eſt.

Secundus quoq; ſenſus extra intentionē philoſophorum eſt, licet verus particulariter ſit. Logica enim eſt ſcientia de vniuerſalitatibus, non autem aliæ ſcientiæ. proferentes autem dictam propoſitionem de ſcientia in cōmuni

Scd̄s nō intēdit̄ á philoſophis. Ver⁹ particulariter in logica.

Tertiꝰ falſus eſt. communi loquũtur. Tertius vero ſenſus omnino fal-
ſus eſt: qm̃ ſcientia nulla eſt circa tale compoſitũ niſi for-
te per accidens &c. Scientiæ.n.reales ſunt de rebus, quæ
ſunt in rerum natura. tale aũt cõpoſitum nihil eſt in re-
T. cõ. 8. vide. cõ. c. 8. rum natura (vt dicitur in primo de aĩa.) Scientiæ quoq;
rationales de intentionibus ſunt, & nõ de compoſitis ex
intentionibus & rebus &c. Nunquã ſiquidem in aliqua
diffinitione dicitur, A. vniuerſale eſt. B. &c. ſed. A. eſt &c.
Quartꝰ eſt verus & intentus. & ſimiliter in ſyllogiſmis nõ aſſumitur omne. A. vniuer-
ſale eſt quod &c. & ſimpliciter omne. A. eſt. B. Quar-
tus igitur ſenſus eſt verus & intentus: verus quidẽ, qa
Verus. ſcientiæ obiectum eſt res ipſa: qm̃ ad ipſam ſciendi actus
terminatur, aliter ſcientiæ reales non eſſent de rebus. Et
quia res non poteſt intellectui obijci & ſciendi actũ ter-
minare, niſi repræſentetur abſq; conditionibus indiuidua-
libus, quod eſt repręſentari vniuerſaliter, & rem habere
vniuerſalitatis conditionem, id eſt habentium vniuerſa-
Intentus. litatem vt conditionẽ ſine qua non, ſcientia eſt. Inten
tus aũt à peripateticis eſt, quia volunt dicere per hanc p
poſitionem q̃ ſcientia eſt de rebus, non ſingulariter ſum
ptis, quia ſic variabilitati ſubſunt, ſed vniuerſaliter ſum-
ptis: ita q̃ vniuerſalitas, ſeu vniuerſaliter concipi non eſt
res ſcita, nec ratio q̃ res ſciatur, nec pars rei ſcitę, nec ter-
minat actum ſciendi, ſed eſt conditio ſine qua res nõ ſci-
tur ab intellectu nõ directe. Sicut approximatio ignis
ad combuſtibile, nec eſt ignis, nec pars eius, nec ratio q̃
comburat, nec principium comburẽdi, ſed conditio ſine
qua non poteſt comburere. Diligenter autẽ notato hæc
quæ diximus, qm̃ ex his habes quomodo res obiectum
ſciẽtiæ ſit, & quõ vniuerſalia ſint extra animam, & quõ
de eis probentur paſsiones & aſsignentur diffinitiones,
& quõ prędicentur in propoſitionibus, & genera ſint &
ſpecies, & in prędicamentis reponantur, & ſimilia. ſemper
enim intelligitur de vniuerſalibus ſm quartũ ſenſum.i.
de rebus vniuerſalitate fultis tanq̃ conditione ſine qua
non: taliter ſiquidem rebus hæc oĩa conueniunt, præter
q̃ eſſe in rerum natura, q̃ ipſis vniuerſalibus conuenit
abſq; vniuerſalitatis conditione, licet non demonſtretur
de eis abſq; illa &c. Et ſi cõtra hoc arguatur q̃ ſm hũc
ſenſum ſcientia & diffinitiones &c. non ſint de rebus ex
tra animam, ſic, ſcientia eſt de vniuerſalibus.i.rebus ha-
bentibus vniuerſalitatis conditionem: res habentes talẽ
conditionẽ, vt ſic, non ſunt extra animam: ergo ſcientia
non eſt de rebus exiſtẽtibus extra animam. Rñdetur
q̃ in tali proceſſu qualitercunq; formetur accidentis fal-
lacia, vel figuræ dictionis, vel à ſm quid ad ſimpliciter
inuenitur, quia proceditur à modo rei, ſeu à re cum tali
conditione, quod idem eſt, ad rẽ ipſam &c. vt patet. qa
in præmiſſis ſumitur res ſcita vel diffinita vel prædicabi
lis &c. fulta tali conditione vniuerſalitatis, in concluſio-
ne autem, res ipſa, quæ actum ſciendi terminat abſq; cõ-
ditione, ſine qua non diffinitur, nec ſcitur, nec prædica-
tur &c. concluditur non eſſe extra animã, quod ſophiſti-
cum eſt. deberet.n.ſic cõcludi, ergo ſcientia non eſt de re
bus exiſtẽtibus extra aĩam, abſq; vl̃itatis cõditione, quę
extra aĩam non inuenitur, & hoc eſt veriſſimum.

Quæ propoſitiones ſint ſempiternæ veritatis, & demon ſtrationem ingrediantur.

Circa quartam concluſionem, & ea, quæ à. S. Tho. in
eius expoſitione dicuntur, notandæ ſunt in primis
duę diſtinctiones, ac deinde ad declarationem proceden
dũ eſt. Prima diſtinctio eſt iſta. Sempiternitas eſt du-
plex. quædam ſimpliciter, & quædam talis. Sempiter-
num ſimpliciter eſt, quod nunquam eſſe deſinit, vt ho-
minem eſſe, animal, & triangulum habere tres. Sempi-
ternum autem tale eſt, quod nunquam tali tempore de-
ficit, vel ſimpliciter, vt ſolem oriri, & eclipſim eſſe, & ſi-
milia, vel vt in pluribus, vt ſub cane eſſe ſiccitatem, &
frigus ſub capricorno, & ſimilia &c. Secunda diſtin-
ctio eſt, q̃ ea, quæ ſæpe in rerũ natura fiunt, poſſunt con
ſiderari dupliciter. primo in ordine ad ſubiecta ſua abſo-
E lute, vt eclipſis ad lunam, & ſiccitas ad dies canicula-
res. ſecundo in ordine ad ſubiecta eadem ſic diſpoſita, vt
eclipſis ad lunam in tali ſitu &c. & ſiccitas ad aerem ca-
nicularẽ, extraneis accidẽtibus ſublatis. Et ex his p̃liba
tis ſciendum eſt, q̃ ea, quæ ſunt ſæpe, vtrãq; ſempiterni-
tatem habent diuerſimode ſumpta. ſi.n. conſiderentur in
ordine ad ſubiecta ſua abſolute ſic ſempiternitatem talẽ
habent (vt patet) qm̃ ſemper inſunt quãdo nata ſunt in-
eſſe, vel ſimpliciter, vt in cęleſtibus: vel vt in pluribus,
vt in inferioribus &c. Si autem cõſiderẽtur in ordine ad
ſubiecta ſic diſpoſita, vel ſituata &c. ſic ſunt ſempiterna
ſimpliciter, qm̃ eſt ĩpoſſibile ſubiectis ſic acceptis abeſſe
talia. non poteſt ſiquidem fieri, vt Lunæ in tali ſitu reſpe
ctu ſolis & terræ &c. eclipſis non inſit &c. Et qm̃ propo
ſitiones ſunt ſigna rerũ, vtroq; modo propoſitiões for-
matæ, ſempiternę veritatis ſunt, & demõſtratiões ingre
diuntur. propter quod inter propoſitiones de omni &
neceſſarias, non ſolum neceſſarias ſimpliciter numeraui
F mus, ſed etiam neceſſarias neceſsitate phyſica diſtin-
cta in duos ordines, proportionaliter ad ea quæ nunc di-
cimus &c. Ne autem videamur hoc voluntarie dice-
re, oſtẽditur propoſitum ratione: q̃ enim propoſitiones, ſupra.ca.4.
in quibus ea, quæ ſæpe fiunt, de ſuis ſubiectis abſolute
enunciantur, ſempiternę veritatis, (modo dicto) ſint, cla
rum eſt ex eo q̃ ſigna ſunt rerum taliter ſempiternarũ.
Quòd vero talis ſempiternitas ſufficiat ad demonſtra-
tionem, probatur dupliciter. Primo, quia, cum ſempiter
nitas neceſſitatem ſequatur, & ad hoc q̃ de rebus natu-
ralibus habeatur ſcientia ſufficiat q̃ habeãt talem neceſ-
ſitatem, tam in ſe, q̃ in propoſitionibus de eis formatis,
quia neceſſitas in propoſitionibus ex rerum neceſſitate
oritur & illius eſt ſignum: conſequẽs eſt quod talis ſem-
piternitas ad demonſtrationes ſufficiat. Et confirmatur
hoc auctoritate Alberti dicentis quod ſempiternitas in
propoſitionibus demonſtratiuis, eſt propter neceſsita-
tem materiæ, circa quam verſatur, ac per hoc nõ eſt ma
G ior ſempiternitas in propoſitionibus, q̃ in rebus neceſſi-
tas exigenda. Secundo, quia qualis eſt proportio de-
monſtrationis ſimpliciter ad neceſſarium & ſempiternũ
ſimpliciter, talis eſt proportio demonſtrationis phy-
ſicæ ad neceſſarium phyſicum (vt patet) huiuſmo-
di autem ſempiterna, de quibus loquimur, naturalem
neceſsitatem & ſempiternitatem habere conſtat: demon
ſtrationem ergo non ſimpliciter, ſed phyſicam ingredi
non prohibentur. Quia vero hoc in loco circa demon-
ſtrationem ſimpliciter, expoſitorum intentio verſatur,
ideo conati ſunt reducere ea quæ ſæpe fiunt ad ſempiter
nitatem ſimpliciter, ita vt de eis formari poſſent propo
ſitiones ſimpliciter ſempiternæ, & dixerunt ſumenda
eſſe talia quæ ſæpe fiunt in ordine ad ſua ſubiecta ſic di-
ſpoſita &c. & ſic ex præmiſſis taliter ordinatis, demon-
ſtrationẽ ſimpl'r fieri docuerunt. Et quia hoc obſcuris
verbis dixerunt, ideo breuiter declarãda cenſeo. Dicunt
q̃ iſta, quæ ſæpe fiunt, ſunt ſempiterna in ordine ad cau-
H ſas vel ſimpliciter ſumptas, vt in cæleſtibus: vel non im- contra Egidium.
peditas, vt in inferioribus. &c. Quæ verba poſſunt du
pliciter intelligi. vno modo vt huiuſmodi ſint ſempiter
na in ordine ad cauſas præciſe, & ſm hunc ſenſum falſi
tatem continent, vt efficaciter probauimus in cap̃.6. qa
tam altera premiſſarum q̃ concluſio, eſſet non ſempiter
na. Alio mõ poſſunt intelligi huiuſmodi eſſe ſempiterna
in ordine ad cauſas, ſed non præciſe. ſed propter cauſas
etiam in ordine ad ſubiecta ſempiterna, ita q̃ licet in
ordine ad ipſa ſubiecta abſolute ſumpta ſempiternita
tem ſimpliciter non habeant, in ordine tamen ad ſubie-
cta ſumpta ſm eam diſpoſitionem, qua cauſis per ſe con
nexa ſunt ſempiternitatem ſimpliciter propter ipſas cau
ſas habẽt &c. & hic eſt ſenſus intentus ab eis. Vnde Al
bertus dicit, q̃ licet eclipſis non inſit Lunæ ſemper, ineſt
tamen ſemper Lunæ ſumptæ ſub cauſa eclipſis, puta lu
ne in tali ſitu. &c. &. s. Tho. in fine huius capituli loquẽs
de his

de his ait. In vtriſq; autem ordinandę ſic ſunt demonſtra-
nes, vt ex vniuerſalibus inferaẽ cõcluſio vniuerſalis, re-
mouendo illa, in quibus põt eſſe defectus vel ex parte tẽ-
poris, vel ex parte cauſæ. vbi aperte vult, quod ſublatis
defectibus termini ſumendi ſunt, quod nihil aliud eſt q̃
ſumere eos, vt ſunt ſub talibus diſpoſitionibus, quibus
defectus tam temporis, q̃ impedimenti excluduntur.

Ad maiorem autem claritatem dictorum ſcire debes,
ꝙ inter iſtos tres rerum ordines de quibus habeẽ ſciẽtia,
magna differentia eſt quo ad applicationem vniuerſaliũ
ad ſingularia &c. In his enim, quæ ſemper ſunt ſimplici-
ter, ſufficit ſingulare ſubiectum, ſub vniuerſali ſubſume-
re, vt omnis dualitas eſt par, hæc eſt dualitas. ergo &c.
In his autem, quæ ſemper ſunt regulariter, vt in cęleſti-
bus, oportet ſubſumere tẽpus ſingularizatum, q̃m non
omni tempore ſimpliciter inueniunẽ, & dicere, ſed nunc
terra interponitur inter ſolem &c. In his vero quæ ſem-
per ſunt deductis impedimentis, oportet vltra hæc ſub-
ſumere & ſingularizare cauſas, per excluſionẽ. impedi- B
mẽtoꝝ, & dicere, ſed hoc nunc ex talibus principijs non
deficientibus nec impeditis generatur. ergo &c.

Quòd demonſtratio eſt ex proprijs & non ex communibus. Cap. 10.

QVoniam autem manifeſtum, ꝙ vnum-
quodq; demonſtrare nõ eſt, niſi ex vniuſ
cuiuſq; principijs, ſi quod monſtra-
tur inſit ſecundum ꝙ illud, non eſt ſcire hoc.
Etſi ex veris, & indemonſtrabilibus monſtra-
tum ſit, & immediatis. Eſt enim ſic monſtrare,
quemadmodum Bryſo quadraturam. ſecundũ
cõmune enim monſtrant tales rationes, quod
& alteri inerit. quocirca & in alijs coaptabun-
tur rationes non cognatis. igitur non ſecundũ C
ꝙ illud ſcit, ſecundum accidens. neq; enim co-
aptari poſſet demonſtratio & in aliud genus.
Vnumquodq; autem ſcimus non ſecundum
accidens, quando ſecundũ illud cognoſcamus,
ſecundum ꝙ ineſt ex principijs illius, ſecundũ
ꝙ illud. vt duobus rectis æquales habere, cui
ineſt per ſe, quod dictum eſt, ex principijs hu-
ius. Quare ſi per ſe & illud ineſt, cui ineſt, neceſ
ſe eſt medium in eadem cognatione eſſe. ſi ve-
ro non, ſed quemadmodum Harmonica per
Arithmeticam. Talia autem monſtrantur qui
dem ſimiliter. differũt vero, ipſum enim, quòd,
alterius ſcientiæ, ſubiectum nanq; genus alte-
rũ, ipſum vero, propter quid, ſuperioris, cuius
per ſe paſſiones ſunt. Quare & ex his manife- D
ſtum, quòd non eſt demonſtrare vnumquodq;
ſimpliciter, niſi ex vniuſcuiuſque principijs.
Sed horum principia habent commune. Si ve-
ro manifeſtum eſt hoc, manifeſtũ & quòd non
eſt vniuſcuiuſq; propria principia demonſtra-
re. erunt enim illa omnium principia, & ſcien-
tia illorum domina omnium. & nanq; magis
ſcit, qui ex ſuperioribus cauſis ſcit, ex priori-
bus enim ſciuit, cùm ex non cauſatis ſciat cau-
ſis. quare ſi magis ſciuit, & maxime, & ſi ſcien-
tia illa eſſet, & magis, & maxime. Demonſtra-
tio autem non coaptatur in aliud genus, niſi vt

A dictum eſt, geometricæ in perſpectiuas, aut
mechanicas, & arithmeticæ in harmonicas.

Summa huius capituli hæc eſt.

DEmonſtratio procedit ex principijs vniuſcuiuſq;
ſm quod illud eſt &c. probatur dupliciter à priori. Prima concl. & principalis.
Primo quia ad ſcire non ſufficit diſcurrere ex veris, inde
monſtrabilibus & immediatis. quod probaẽ dupliciter.
primo exemplo Briſſonis. ſecundo quia tales rationes ꝓ
cedunt ex cõmunibus illi & alijs, quia in alijs non proxi
mis eædem rationes locũ habent. ſecũdo probatur, quia
ſcire non ex principijs illius inquantum eſt illud, eſt ſcire
illud non ſm ꝙ eſt illud, quia demonſtratiue ſcire nõ cõ-
uenit in aliud genus: ſed taliter ſcire eſt ſcire illud ſm ac-
cidens, quia vnũ quodq; ſm accidens ſcitur quando non
(ſm ꝙ tale) ſcitur &c.

Si per ſe illud. i. paſſio vel medium ineſt cui ineſt, ne- Corr.
B ceſſe eſt medium in eadem proximitate eſſe &c.

Si vero nõ, paſſio vel mediũ per ſe ineſt ſubiecto &c.
Sed ſicut harmonica per arithmeticã, ſimiliter demon- Secunda cõcl.
ſtratur. Tunc (quia eſt) talium cõcluſionũ, eſt alterius. i.
inferioris, quia genus ſubiectum eſt alterum: propter qd
vero ſuperioris, cuius ſunt paſſiones per ſe.

Quare non eſt vniuſcuiuſq; principia prima demon- Tertia cõcl.
ſtrare. ſequela probatur dupliciter à priori. primo quia
ſunt principia omnium. ſecundo quia ſciẽtia illorum eſt
ꝓpria omnibus. i. eſt ex omnibus tanq̃ ex proprijs &c.
quod probatur, quia intelligens ex ſuperioribus cauſis
magis ſcit, quia ex prioribus &c.

Scientia illa eſt magis, & maxime ſcientia &c. Corr.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS in hoc capitulo oſtendere ꝙ demon-
ſtratio eſt ex proprijs, & non ex cõmunibus, quod perin
de eſt ac oſtẽdere ꝙ eſt ex his quæ ſunt ſm ꝙ ipſum, tria
C facit. primo oſtendit hoc vniuerſaliter, prima concluſio-
ne, & eius correlario. ſecundo quomodo hoc ſaluetur in
ſubalternis ſcientijs, ſecũda concluſione oſtendit. tertio
quomodo in cõmuniſsima ſcientia metaphyſica. ſ. inue-
niatur inſinuat in probatione ſecunda tertiæ concluſio-
nis ex duabus prioribus ſequentibus.

Num ſi Paſſio, vel medium non per ſe inſit ſubiecto, ex
tali proceſſu fiat demonſtratio.

CIrca ſecundam concluſionem dubitatur, quomodo
eſt poſsibile, ꝙ paſsio vel medium nõ per ſe inſit ſu-
biecto, & tamen fiat demonſtratio. hæc. n. ſibiinuicem
aduerſantur, & deſtruunt ſe mutuo. Si enim paſſio non
ineſt per ſe ſubiecto, concluſio erit per accidens & non
neceſſaria, & ſi medium non ineſt per ſe ſubiecto altera
pręmiſſarum, in qua medium ſubiecto coniungitur, per
accidens & non neceſſaria erit, & conſequenter demon-
ſtratiuus ſyllogiſmus de his, aut ex his non fit. ex oppoſi
to, ſi demonſtratio fit, oportet, & præmiſſas omnes, &
D concluſionem neceſſariam & per ſe eſſe. (vt ex dictis pa
tet &c.) Quomodo ergo verificabiẽ quod Ariſtoteles
dicit in ſecunda cõcluſione. ſi vero nõ, ſiſt demonſtranẽ.

Ad euidentiam huius difficultatis ſciẽdum eſt, ꝙ paſ-
ſio pyramidis vel trianguli ſeu numeri, vel numeralis ꝓ-
portionis, & vniuerſaliter cuiuſq; pertinentis ad ſcien-
tiam ſubalternantem, quam ſcientia ſubalternata nouit
ſuo ineſſe ſubiecto, aliquo modo ineſt per ſe ſubiecto ſub
alternatæ, & aliquo modo non per ſe, ſed per accidens.
Subiectum. n. ſcientiæ ſubalternatæ, cum includat in ſe
id, quod eſt ſuperioris ſcientiæ, & addat extraneam dif- circa. t.
ferentiam vt ſupra dixit. S. Tho. & infra declarabiẽ, in- cõ. 30.
quantum includit id quod eſt ſuperioris, eius paſsio- Cap. 13.
nes per ſe ſibi vendicat, inquantum vero addit differen-
tiam extraneam, illas non per ſe ſibi coniungit. quia id,
ratione cuius aliquid per ſe ineſt, eiuſdem generis eſſe
oportet cũ eo quod per ſe ineſt (vt pluries dictum eſt.)

Rurſus,

E Rurſus, quia medium proprium, cui talis paſsio primo ineſt, eſt de genere ſuperioris ſcientię, & ſubiectum ſubalternatæ alterum eſt à ſubiecto ſubalternantis per differentiam nõ illius generis, ſed extraneam. oportet ipſum quoqꝫ medium aliquo modo per ſe, & aliquo modo non per ſe in ſubiecto ſubalternatæ inueniri, eo modo quo de paſsione dictum eſt, eo ꝙ medium & paſsio eiuſdẽ ſimpliciter generis ponũtur eſſe. T.cõ. 20. Subiectum aũt aliquo modo ſupra.ca. 7. eiuſdẽ, & aliquo modo extranei &c. Rurſus, quia ſubiectum ſciẽtiæ ſubalternatæ eſt proprium eius ſubiectũ, ratione extraneæ differentię (qm̃ per illam diſtinguitur à ſubalternantis ſubiecto) cum loquimur de his, quæ inſunt ſubiecto ſubalternatę, vt diſtinctæ à ſubalternante magis debemus inſpicere quam habitudinem habeat ad differẽtiam illam extraneam, ꝗ̃ quæ ſit eorum habitudo ad illius differẽtiæ ſubſtratum, quod de proprijs ſuperioris ſciẽtiæ eſt &c. His prælibatis facile eſt rñſionem deducere: quia in præſenti textu eſt ſermo non de quibuſcũqꝫ non per ſe, ſed de his quæ per ſe non inſunt, F ſicut paſsiones ſubalternantis ſubiecti ſubalternato inſunt &c. Vnde Ariſtoteles non dixit, Si vero non ſimiliter demonſtrãtur, ſed dixit (ſi vero non, ſed ſicut harmonica per arithmeticã, huius ſimiliter demonſtrãtur) quaſi diceret, ſi paſsio vel medium non ineſt ſubiecto ſimpliciter per ſe, ſed taliter per ſe, ſicut ſubalternãs per ſe ineſt ſubalternatis, fiunt nihilominus demonſtrationes, per illud tñ medium quod ſuperioris eſt: cuius illa paſsio eſt ſimpliciter per ſe &c. Dicitur ergo ad dubiũ. ꝙ quia nec medium, nec paſsio ſuperioris ſciẽtiæ ſeu ſubalternãtis, per ſe ineſt ſubiecto ſubalternatę ratione differentiæ extraneæ, quam addit, ideo Ariſtoteles ſubalternatum taliter intuens, ea non per ſe dixit. quia vero & paſsio & medium huiuſmodi inſunt per ſe (eidem ſubiecto) ratione ſubſtrati, ideo in ea demonſtratione aſſumi dixit &c. & medium eſſe ſciẽtiæ ſuperioris, & ſubiectum inferioris docuit. Non repugnãt igitur quæ dixit, ſed ſubtiliter intellecta, modum demonſtrandi in his quæ non oĩno ꝑ G ſe inſunt, nec propria ſunt inſinuant &c. Nec obſtat dictis ſi in huiuſmodi demonſtrationibus ſubiectum videamur ponere aggregatum per accidẽs. ſ. coniunctum ex ſubſtrato, & differẽtia extranea, puta lineam viſualẽ, & de toto coniuncto præmiſſas facere per ſe. quia tam medium ꝗ̃ paſsio per ſe ineſt illi ratiõe ſubſtrati &c. hoc inquam non obſtat præſenti intentioni, qm̃ ſiue ſubiectum ſubalternatæ ſit aggregatum per accidẽs, ſiue non (neutrum. n. nunc diximus) propoſitiones ſupradictę ꝑ 3.di.x.q.j. ar.2. ſe ſunt, docuit ſiquidem. S. Tho. in tertio ſen. diſt. x. q. 1. ar. 2. ꝙ ad perſeitatem propoſitionis licet exigatur, ꝗc quid eſt in prædicato per ſe conuenire ſubiecto, & propterea iſta non eſt per ſe. Sor. eſt homo albus. cũ contingat ipſam eſſe falſam, non tamen exigitur, cuilibet quod eſt in ſubiecto ꝑ ſe ineſſe ipſum prædicatũ, & propterea iſta eſt per ſe. Sor. albus eſt homo &c. cum ſit neceſſaria & ſempiternę veritatis &c. nihil ergo officit perſeitati dictarum propoſitionum ſi ſubiectum earum poſuimus H coniunctum. de quo (ratione ſubſtrati) medium & paſcirca. t.cõ. 30. ſionem, per ſe prædicauimus. Verum autẽ inter ſubſtratum, & illam differẽtiam accidentalem, qua in ſubalternata ſciẽtia ſubiectum fit, ſit per ſe cõnexio. Et vtrũ coniunctum totum ſit per accidens: in cap̃. 13. vbi de ſubalternatione ſciẽtiarum agetur, aliquid dicetur &c.

Num Metaphyſica ſit vere ſcientia.

CIrca vltimum correlariũ occurrit dubitatio, an metaphyſica ipſa ſit vere ſcientia. Ingerunt enim duo dubitationem hanc. Primum eſt, quia vere ſcientia pro Prohemio. cedit ex veris cauſis in eſſendo. Metaphyſica autem nõ videtur poſſe procedere ex veris cauſis in eſſendo, quia Cap.4. paſsiones entis idem ſunt realiter cum ente, & conſequẽter non habent cauſam per quam inſint &c. Secundum eſt quia metaphyſica ſapientia eſt. vt dicitur in primo metaphyſicę. ſapientia autem cõtra ſcientiam diſtinguitur in ſexto ethicorum. Hoc dubium, quia partim logicale, partim autem metaphyſicale eſt, ideo nunc ſuccincte tractabimus, in metaphyſice, ſi Deus nobis conceſſerit vitam, quæ hic inchoamus terminaturi. Dicendum ergo ꝙ metaphyſica vere eſt ſcientia. vt Ari. loquitur in hoc libro de ſcientia demonſtratiua &c. T.c.1. Tum qa non ſolum paſsiones entis habent cauſam, ſed etiã ipſum ens. vt in principio ſexti metaphyſicę dicit Ariſt. Tum quia paſsiones partium entis habẽt cauſas &c. Tum qa Cap. 2. ad rationem ſcientiæ humano intellectui conformis ſufficit ſcire ex cauſis in eſſendo virtualiter, & non exigitur ſcire ex cauſis formaliter, vt ex ſupradictis patet in capitulo ſecũdo. & ꝑ hoc patet ſolutio primę obiectionis, qa illud non obſtat. Alia enim quæ diximus pactum reformauit. Ad ſecundam autem obiectionem dicitur dupliciter, Primo ꝙ ſcientia dupliciter ſumitur, vno modo vt ſc. i. vt habitus per demonſtrationem acquiſitus. Alio modo, vt virtus. i. vt bonum reddit habentem & F eius opus. & ſimiliter ſapiẽtia dupliciter conſideratur. ſ. vt virtus, & vt per demonſtrationem acquiritur &c. Si loquimur de ſapientia & ſcientia (vt in genere virtutis ſunt) ſic vna non eſt alia, ſed contra aliam diſtinguiť, qm̃ alio modo perficitur intellectus iudicando de rerum naturis, per cauſas altiſsimas, & alio modo per cauſas inferiores &c. vnde & circa agibilia, alia virtus eſt, per quã iudicamus per cauſas inferiores. ſ. ſineſis, & alia, ſm quã iudicamus per cauſas altiores, ſ. gnome, vt patet ſexto ethicorum. Si autem loquimur de ſapientia & ſcientia, vt per demonſtrationem acquiruntur, ſic ſapientia ſciẽtia eſt &c. Cap 9. Et quia Ariſt. in ſexto ethi. loquebať de eis, vt virtutes ſunt, vt expreſſe dicit. S. Tho. ſuper Boetiũ Boe. tri. q. de trini. q. 5. articulo primo. ideo ſapientiam contra ſciẽ 5.ar.1. tiam diſtinxit, ponens quinqꝫ virtutes intellectuales. Secundo dicitur quod ſapientia non diſtinguiť contra ſciẽtiam, ſicut vna ſpecies contra aliam, ſed ſicut proprium contra commune. ſicut perfectiſsimum animal contra G animal cõmuniter dictum, & perfectiſsimum entium contra ens &c. Sciẽtia enim nihil aliud nominat niſi habitum per demonſtrationem acquiſitum, quod cõmune eſt omnibus ſcientijs. Sapientia vero notat talem habitum ex primis cauſis rerum procedentem, quod eſt vltimum in quod poteſt ſcientia, & proprium vni tm̃ &c. T,c.10.ibi. Et quia virtus rei attenditur ſm vltimum ſui poſſe, vt di Cap.8. citur in primo cęli ideo ſapientia non ſolum eſt ſcientia, ſed eſt maxime ſcientia, & virtus oĩum ſcientiarum &c. vt in ſexto ethicorum habetur, vtraqꝫ reſponſio. s. Tho. conſona eſt, licet ſola ſecũda formaliter habeatur ab ipſo in. q. ſupradictis &c.

De principijs communibus & proprijs demonſtrationis. *Cap. 11.* t.c.24.

DIfficile autem eſt cognoſcere, ſi ſciuit, aut nõ. difficile eſt enim cognoſcere, ſi ex vni H uſcuiuſqꝫ principijs ſcimus, aut nõ, quod eſt ſcire. exiſtimamus autem, ſi habeamus ex veris quibuſdã ſyllogiſmum, & primis ſcire. hoc autem non eſt, ſed oportet primis cognata eſſe. Dico autẽ principia in vnoquoqꝫ genere hæc, quæ ꝙ ſunt, non contingit monſtrare. Quid igitur ſignificant & prima, & quæ ex his, accipitur. ꝙ autem ſunt, principia quidem neceſſe eſt accipere, alia vero monſtrare, vt quid vnitas, aut quid rectum, aut triangulum. eſſe autẽ vnitatem accipere, & magnitudinem, altera vero monſtrare. Sunt autem, quibus vtuntur in demonſtratiuis ſciẽtijs, alia quidẽ propria vniuſ-

cuiuſqꝫ

cuiuſq; ſcientiæ, alia vero cõmunia. communia autem ſecundum proportionem, quoniam vtile vtiq; quantum in eo, quod ſub ſcientiam eſt, genere. propria quidẽ, quemadmodum lineã eſſe talem, & rectum:communia vero, vt ſi ab æqualibus æqualia auferantur, quod æqualia ſunt reliqua. ſufficiens autem eſt vnumquodq; horum, quantum eſt in genere. idem enim faciet,& ſi non de omnibus acceperit, ſed in magnitudinibus ſolum, Arithmetico autem in numeris. Sunt autem propria quidem, & quæ accipiuntur eſſe, circa quæ ſcientia ſpeculatur inexiſtentia per ſe, veluti vnitates Arithmetica, Geometria vero puncta,& lineas:hæc enim accipiunt eſſe, & hoc eſſe. horum autem paſſiones per ſe, quid quidem ſignificat vnaquæq; accipiunt: veluti Arithmetica quidem, quid impar aut par, aut quadrãgulum, aut cubus: Geometria vero, quid irrationale, aut refrangi, aut cõcurrere. quod autem ſunt, monſtrant & per cõmunia,& ex demonſtratis.& Aſtrologia cõſimiliter. Omnis enim demonſtratiua ſcientia circa tria eſt, & quæcunq; eſſe ponuntur. hæc autem ſunt, genus, cuius per ſe paſſionum eſt ſpeculatiua:& communia, quæ dicimus dignitates, ex quibus primo demonſtrant: & tertiũ, paſsiones, quarum quid ſignificat vnaquæq; accipit. Nonnullas tamen ſcientias nihil prohibet quædam horum deſpicere, vt genus nõn ſupponere eſſe, ſi ſit manifeſtũ, q eſt:non enim ſimiliter planum, q numerus eſt, & q frigidũ & calidum. & paſsiones non accipere, quid ſignificant, ſi ſint planæ: quemadmodum neque communia non accipit, quid ſignificant, hoc, quod eſt, æqualia ab æqualibus demere, quoniam notum. ſed nihil minus natura tria hæc ſunt, circa quod monſtrat, & quæ monſtrat, & ex quibus. Non eſt autem ſuppoſitio, neq; petitio, quod neceſſe eſt eſſe propter ipſum, & videri neceſſe. non enim ad extrinſecam rationẽ demonſtratio, ſed ad eam, quæ in anima, quoniam neq; ſyllogiſmus. ſemper enim eſt inſtare ad extrinſecam rationem, ſed ad intrinſecam rationem nõ ſemper. Quæcunq; igitur monſtrabilia exiſtentia accipit ipſe non monſtrans, hæc quidem, ſi apparentia diſcenti accipiat, ſupponit, & ſunt non ſimpliciter ſuppoſitio, ſed ad illum ſolum, ſi vero, aut nulla inexiſtẽte opinione, aut & contraria inexiſtente, accipiat idem, petit. Et hoc differunt ſuppoſitio & petitio. eſt enim petitio, quod ſubcontrarium eſt addiſcentis opinioni, aut quod aliquis demõſtrabile exiſtens accipiat, & vtatur nõ moſtrans. Termini quidẽ igit nõ ſunt ſuppoſitiões, neq; .n. eſſe aut non eſſe dicunt, ſed in ꝓpoſitionibus ſuppoſitiones. terminos autẽ ſolũ intelligere oportet.

A hoc autem non eſt ſuppoſitio, niſi & ipſum audire ſuppoſitionem aliquis eſſe dicat. ſed quibuſcunq; exiſtentibus, eo q illa ſunt, fit concluſio. Neq; Geometra falſa ſupponit, quemadmodum quidam aſſeruere dicentes, q non oportet falſo vti, Geometram vero mentiri, dicentem pedalem non pedalem, aut rectam deſcriptam, non rectam exiſtentem. Geometra vero nihil concludit, eo q hæc eſt linea, quam ipſe locutus eſt, ſed quæ per hæc oſtenduntur. Præterea petitio & ſuppoſitio omnis, aut vt totũ, aut vt in parte: definitiões vero neutrũ horum. Formas quidem igitur eſſe, aut vnum aliquid præter multa, non neceſſe, ſi demonſtratio erit, B eſſe quidem igitur vnum de multis verum dicere, neceſſe eſt. non enim erit vniuerſale, niſi hoc ſit. ſi autem vniuerſale non ſit, medium non erit, quare neq; demonſtratio. oportet igitur aliquid vnum & idem in pluribus eſſe, non æquiuoce.

Summa huius capituli hæc eſt.

Difficile eſt cognoſcere ſi eſt ſciens aut nõn. probatur à priori quia difficile eſt diſcernere an ex proprijs cuiuſq; ſciamus, quod eſt vere ſcire, an non. quod probatur à ſigno, quia opinamur quandoq; ſcire, ſi ex veris & primis habeamus ſyllogiſmũ, quod ſm veritatem non eſt ſcire, ſed oportet proxima eſſe primis. Cõcluſio.

Principia in vnoquoq; genere ſunt illa, quæ cum ſint vera non contingit demonſtrare. Diffinitio.

C Quid ſignificant prima, & quæ ex his ſunt differentia accipiendum. vt quid vnitas & quid rectum. cõueniẽtia.

Quòd ſint principia, neceſſe eſt accipere, vt vnitatem eſſe: q vero ſint alia, neceſſe eſt monſtrare Differẽtia.

Principiorum, quibus vtuntur demonſtratiuæ ſcientiæ aliqua ſunt cõmunia, vt ſi ab æqualibus æqualia demas: aliqua ꝓpria, vt lineã eſſe huiuſmodi & rectum. Diuiſio.

Principia cõmunia ſunt quæ ſm analogiã quãtũ vtile eſt in eo quod eſt ſub ſcientia genera accipiuntur. Diffinitio.

Sufficiens eſt acceptio cõmunium principiorũ applicatorum ad genus propriũ. declaratur à ſigno, quia idẽ faciet geometra, ſi non de omnibus accipiat, ſed in magnitudinibus. Concluſio.

Propria principia ſunt, quę accipiunt eſſe, & hoc eſſe, circa quæ ſcientia ſpeculatur quę ſunt per ſe. i. paſsiones quarum quid ſignificãt accipit, & q ſint demonſtrat per cõmunia & ex his quæ demonſtrantur, declarat quia. Diffõ.

Omnis demonſtratiua ſciẽtia circa tria eſt, ſ. quæ ſupponuntur eſſe: genus ſ. ſubiectum, cuius per ſe paſsionũ D ſpeculatiua eſt: & dignitates, ex quibus demonſtrat primis: & paſsiones, quarum quid ſignificant vnaquæq; ſcientia accipit. Declaratio.

Et ſi quaſdam ſcientias nihil prohibeat quædam horum deſpicere, quia nõ ſimiliter manifeſta ſunt in omnibus ſcientijs, genus ſubiectum & paſsio, ſicut & cõmunia deſpici contingit, quia valde nota ſunt: tria tamen ſupradicta in omni ſunt ſcientia, ſ. circa quod, & quod, & ex quibus demonſtratur. Excluſio.

Quod propter ſeipſum eſſe neceſſe eſt & videri neceſſe eſt, nõ eſt petitio neq; ſuppoſitio, ſed dignitas. probatur à priori, quia non eſt ad exterius rationẽ, ſed eam, quæ eſt in anima inſtare: quod probatur dupliciter à poſteriori. & quia neq; ſyllogiſmus eſt eius, & quia ad exterius rõnem ſemper eſt inſtare, ad interius non ſemper. Diffõ.

Omne demonſtrabile, quod accipitur eſſe abſq; demonſtratione. Diffõ.

monſtratione.ſi(probabile eſt diſcenti)ſuppoſitio eſt: ſi neutrale.petitio,ſi contrarium quæſtio.

Cõcluſio. Termini ſuppoſitiones non ſunt. Sed in propoſitionibus ſuppoſitiones ſunt. probatur prima pars à priori dupliciter. primo quia nec eſſe, nec nõ eſſe dicunt. ſecundo quia intelligere eos oportet, ꝙ ſupponere non eſt, niſi audire ſupponere dicatur.

Excluſio. Geometra dicens lineam deſcriptam rectam aut pedalem, quæ non eſt recta aut pedalis falſum non ſupponit (vt quidã dicunt) quia geometra nihil concludit de hac, quã poſuit linea, ſed de vſi, quæ per hanc intelligitur.

Probatio tertia pcedẽtis cõcluſionis. Amplius oĩs petitio, aut ſuppoſitio, aut ſicut totũ eſt, aut ſicut in parte; termini aũt neutrum horum. ergo.

Concluſio cõditiõalis. Si demonſtratio erit ſpecies, aut vnum aliquid extra multa eſſe non eſt neceſſe, eſſe tamen vnum de multis verum dicere neceſſe eſt. probatur ſecunda ſequela à deſtructione cõſequentis ad deſtructionem antecedentis, quia aliter non erit vniuerſale, & conſequenter non erit medium, & conſequenter non erit demonſtratio. probatur ſimiliter vtraq; conſequentia vltimo illata, quia in demonſtratione oportet vnum & idem non æquiuoce de pluribus eſſe.

Series autem hæc eſt.

CVM docuiſſet non ex cõmunibus, ſed proprijs principijs oportere procedere intendit in hoc capitulo tractare de principijs cõmunibus & proprijs diffinitiue & diuiſiue. & quinq; facit. primo neceſſitatem tractandi inſinuat vnica concluſione. ſecundu de ipſis principijs determinat diffiniendo principia cuiuſq; generis, & conſequentiam & differentiam inter principia & principiata ponendo, & diuidendo diffiniendoq; membra, vt clare liquet, excludens vltimo inſtantiam ſumptam ex eo, ꝙ non quælibet ſcientia in principio ſui omnium horum meminit. tertio deſcendit ad diffiniendum & diſcernendum ſpecies principiorũ, diffiniẽdo quid ſit dignitas, qd ſuppoſitio, quid poſitio, & quid quæſtio. quarto qm̃ inter principia demonſtrationis in capitulo ſecũdo (diffinitiõe) poſuerat & eius adhuc nõ meminerat hic, ideo vnica cõcluſione ab omnibus nunc ſupradictis eam ſeparat tribus rationibus hoc probans. Sed inter ſecundam & tertiam excludit inſtantiam ortam hic, ex eo ꝙ propoſitiones verum vel falſum dicere aſſerat tam in prima q̃ in ſecunda ratione, per hoc ſeparans ab eis diffinitiones. quinto qm̃ de principio demonſtrationis, quod eſt diffinitio agebat, & diffinitio ſignificat ipſas naturas rerum, quas Plato ſeparatas ponebat, ideo eas à principijs demonſtrationis excludit conditionali concluſione in calce poſita.

Num alijs ſcientijs à metaphyſica conueniat primorum, circa quę ſunt, quid eſt accipere.

CIrca conuenientiam primorum cum his quæ ex his ſunt, in hoc, ꝙ vtrorumq; neceſſe eſt accipere quid. aduerte. S. Tho. in expoſitione vult hoc intelligi in ſcientijs alijs à metaphyſica, quia cõſiderare de quæſtione qd eſt proprie metaphyſici eſt cuius eſt conſiderare de ſubſtantia, cæterę autem ſcientiæ à metaphyſica accipiunt ipſum quid. hæc verba valde ꝓfunda ſunt, & multas habent dubitationes. Quomodo. ſ. metaphyſica non accipiat quid ſubiecti ſui, cum vniuerſaliter dictum ſit ſuperius ꝙ ſemper de ſubiecto præſupponitur quid, & quomodo aliæ ſcientiæ accipiant quid ſubiecti & paſsionis à metaphyſico, & an metaphyſici ſit conſiderare de quidditatibus ſubiectorũ & paſsionum aliarum ſcientiarum, & an metaphyſica ſola conſideret quęſtionem quid eſt, & quantum valeat illa redditio cauſæ, quia metaphyſicę proprie eſt cõſiderare quid eſt, ideo aliæ accipiunt qd & quia, metaphyſica eſt de ſubſtantia. ideo eius eſt proprie conſiderare de quod quid eſt: quia cum aliæ ſciẽtię ſint de ſubſtantia, & quidem partes non ſint hæc, qm̃ circa. t. c. 1. metaphyſicalia ſunt & horum Ariſtoteles hic non meminit, ſanctuſq; Tho. incidẽter hoc dixit, & in ſexto me-

E taphyſicę de hoc tractatur, ideo illueuſq; differentẽ oĩa: primo excepto, quod præſentis intentionis eſt, & facile ſoluitur. nõ enim dicimus metaphyſicalem doctrinam, aut diſcurſum non præcognoſcere & præſupponere qd & quia ſubiecti &c. & alias ſcientias hic præſupponere, ſed dicimus alias ſcientias hæc accipere, Metaphyſicam autem hęc non accipere: qm̃ caput eſt omnium, & à nulla accipit ſuperiori. & quia multum intereſt inter hoc, et illud (vt de ſe patet) ideo accipere hæc alijs ſcientijs à metaphyſica conuenire dictũ eſt. Amplius, qm̃ tota ſciẽtia inferior. i. aggregatum ex principio ſcientiæ, & ſcientia ipſa accipit quid à metaphyſico, totũ autẽ metaphyſica nihil accipit, aut præſupponit quomodolibet, quia nihil ante ſe habet, conuenienter dictum eſt, alijs hoc ſcientijs conuenire non metaphyſicę. ꝙ ſi ad metaphyſicam hæc extendere vis, & accipere pro præſupponere, gloſare vis, & ꝑ metaphyſicã diſcurſum metaphyſicalem intelligere, ſententiam teneas, ſed linguam cohibeas. Vide cõmẽtatorem. 6. metaphy.

F Num Paſsio inter principia annumeretur, vel principiata.

CIrca diuiſionem principiorum ſcientiæ dubitatur, quia Ariſtoteles videtur ſibimet contrarius. In hac ſiquidem diuiſione numerat inter principia ſcientiæ, qd paſsionis, vt patet in exemplo ſecundo quid dat de principijs proprijs, cum ait propria principia vt lineam eſſe huiuſmodi & rectum, recti enim nomine paſsio intelligitur, ſicut nomine lineæ ſubiectum. Vnde &. S. Tho. exponendo ait tam diffinitionem ſubiecti q̃ paſsionis inter principia propria ſcientiæ eſſe. In principio autem huius capituli aſsignando conuenientiam & differentiã inter principia, & ea quæ ex principijs ſunt, paſsionem non inter principia, ſed inter ea quæ ex principijs ſunt. i. principiata numerauit, dans exemplũ de vnitate & magnitudine tanq̃ principijs, & de recto & triangulo tanq̃ principiatis. paſsiones ergo & non principia, & principia eſſe dixit. quod eſt impoſsibile. Ad hoc facile reſpondetur dicendo, ꝙ cum principium relatiuum ſit, nõ G inconuenit paſsiones reſpectu diuerſorum non eſſe principia & eſſe principia. Si enim paſsiones conſiderentur in ordine ad oĩa, quę continentẽ in aliquo genere ſubiecto de quo eſt ſcientia, ſic paſsio eſt inter principiata, qm̃ ex gñe ſubiecto oritur, & vnũ eſt illorũ principiatorũ, quæ in illo genere continentur: ſi vero conſiderentur in ordine ad ſcientiam, quæ acquiritur de illo genere ſubiecto, ſic paſsio quoad ſuum quid inter principia numerata eſt, licet quo ad ſuum quia, inter principiata ſit. Et qa Ariſt. in principio capituli principia in vnoquoq; genere (omnium, quæ in illo genere ſunt) aſsignabat, ideo paſsionẽ inter ea q̃ ex principijs ſunt numerauit. Quia vero poſtmodum principia ſcientiæ determinauit, ideo inter principia paſsionem, quo ad ſuum quid numerauit. horum aũt ſignum eſt, ꝙ tũc abſolute dixit quid ſignificant prima, & quæ ex his &c. poſtmodum cum additione dixit principia, quibus vtuntur in demonſtratiuis ſcientijs ſunt &c. & ſic ex ipſorum vocabulorũ additione diſcretionem ſenſuum percipere poſſumus. H Poſſet & ſecundo non inconuenienter dici, ꝙ primo paſsionem inter ea quæ ex principijs ſunt numerauit, nõ quid paſsionis, deinde non ipſam paſsionem, ſed eius quid inter principia computauit, & ſic nulla contradictio eſt inter dicta eius, quia diſtinctio rationis inter diffinitionem & diffinitum inuenta ſufficit ad diuerſitatem ſubiectorum in propoſitione faciendam, & ſic etſi ſit affirmatio & negatio eiuſdem non erit de eodem.

De proprio rum principiorum cognitione. CIRCA deſcriptionem principiorũ propriorum aduertenda ſunt duo. primũ eſt ꝙ Ari. dicens ꝙ de linea. i. de ſubiecto accipitur eſſe, & hoc eſſe: inſinuauit de ſubiecto oportere accipi quid rei: ly enim hoc eſſe, quid nominis non ſonat, ſed quid rei, niſi vocabula peruertere velimus. ſecundum eſt ꝙ Ariſt. quid paſsionis inter propria principia vel non enumerat vel latenter ponit. ſi nõ enumerare credimus, qa inter principia minimum eſt,

præteriſſe

præteriſſe credimus principalius intentum. Si latenter inſinuaſſe accipimus ex illius verbis qd (ſignificant vnã quãq; recipiunt) ex eadem cauſa factum accipimus. nec immerito, quia cũ principium analogice dicatur de ipſo ſubiecto, ſat fuit explanare primum analogatorũ. & ſm vel ſic inſinuare, vel ex dictis inſinuaſſe abſq; repetitiõe.

Quæ ſuppoſitiones vocentur.

CIRCA deſcriptionem dignitatis. Aduerte ꝙ ſupponere dupliciter ſumi poteſt. vno modo Improprie & large, & ſic diſtinguitur contra quærere & demonſtrare, et hoc modo dicere conſueuimus ꝙ ante demonſtrationẽ præſupponimus tria. ſ. quid & quia ſubiecti: quia dignitatis & quid paſsionis, eo quod iſta non demonſtrãtur, ſed præcognoſcere oportet, & ſic non ſumitur in propoſito. ſecundo modo ſumitur ſupponere proprie, & ſic diſtinguitur contra euidenter præponi, & hoc modo dicimus dignitates non eſſe ſuppoſitiones, eo ꝙ non ideo ꝓponuntur, quia ſupponamus ita eſſe. ſed ex euidentia ꝓpria ſibi vendicant, ꝙ principia ſint conſequentiũ & dicendorum. & illas tantum ſuppoſitiones proprie vocamus, quæ quia ita ſupponimus eſſe vel nõ eſſe, principiorum & fundamenti actum habent, & hoc modo accepit hic Ariſt. ſuppoſitiones.

Quid dignitas.

CIRCA eandem deſcriptionem dignitatis aduerte, ꝙ cum ratio multis modis ſumatur, in propoſito ſumiẽ pro cauſa proxima euidentiæ propoſitionum. quæ quia quãq; interius, in anima. ſ. quandoq; exterius, ideo rationem diuiſit Ariſt. per interius & exterius. Intendens ꝑ (rationem interius) lumen intellectus agentis, & per rationem exterius, medium terminum. Ad cuius manifeſtationem ſciendum eſt ꝙ propoſitiones dupliciter euidentes redduntur intellectui noſtro. Vno modo per ſolum lumen intellectus agentis. ſolum dicimus, nõ excludendo terminos eius, ſed extrinſeca, & iſtis cauſa ꝓxima tam euidẽtiæ quam aſſenſus noſtri, eſt id quod intus eſt. Interius ratio vocata ab Ariſt. eo quia ratio eſt ꝙ videãtur illæ propoſitiones, & aſſentiamus eis, & animæ ipſæ intraneum eſt, vt pote connaturalem. Iſtæ autem ſunt primæ ꝓpoſitiões, quas dignitates vocamus, iuxta illud Cõmentatoris primo de aĩa, cõmẽto. 1. Intellectus agẽs eſt cã primarũ ꝓpõnum quo ad euidentiã. ſ. & aſſenſum.

Cõ. 1.

Quædam vero ꝓpoſitiones ſunt, quibus, vt fiant euidentes intellectui, nõ ſufficit interius lumen, ſed requiriẽ medius terminus applicatus &c. & in iſtis cauſa ꝓximã euidentiæ & aſſenſus noſtri eſt ipſum medium exterius ratio vocata ab Ariſt. Ratio quidem quia ratio eſt, ꝙ videantur propoſitiones illæ & aſſentiamus eis. Exterius vero, quia non ab ipſa natura animæ medij termini lumen emanat, ſed à ſenſibilibus, quæ extra animam ſunt acquiſitum eſt. huiuſmodi autem ꝓpoſitiones ſunt vere quidem. ſed non primæ, ſed demonſtrabiles, quæ ſuppoſitiones, vel petitiones, vel quæſtiones denominanẽ &c. Contra primas, quia interius. i. ex natura quæ cõmunis oĩbus eſt ratio, non põt inſtari intrinſecus, licet extrinſecus ſm vocem poſsit contradici. Cõtra ſecũdas. Quia ex ſenſibilibus extra ratio venit rationibus apparentibus inſtari adeo poteſt, vt decipi etiam poſsimus, vt patet.

Q̃ro diffinitiones nõ ſuppoſitiones.

CIRCA illam concluſionẽ, qua dicitur terminos ſuppoſitiones non eſſe, nota in ſecunda ratione (ly intelligere) cum ait terminos intelligere oportet. poteſt nanq; (ly intelligere) ſumi dupliciter. Vno modo vt diſtinguitur contra ſentire, prout ab intelligere animam humanã intellectiuam vocamus, & ſic cõprehendit ſub ſe, omnes operationes intellectus cuiuſq;, & ſic non ſumitur hic dum diciẽ, ꝙ terminos oportet intelligere &c. Alio modo ſumitur vt diſtinguitur contra ratiocinari. prout ab intelligere ſubſtantias ſeparatas intelligentias dicimus. & animam humanam rationalem potius ꝙ̃ intellectualem appellamus, & qm̃ apprehẽdere abſq; diſcurſu proprium eſt ſubſtantiarũ ſeparatarum, & animæ humanæ non niſi per quãdam participationẽ cõuenit, eo ꝙ ſupremum infimi attingit infimũ ſupremi. vt Dionyſius. ait,

Intellectus quõ habitꝰ primorum principiorũ.

A ideo duobus modis inueniẽ in nobis intelligere ſic ſumptum. ſ. reſpectu primorum cõplexorum, quæ nunc diximus ſolo lumine intellectus clarere, & à tali intelligere habitum principiorũ intellectum vocamus, & reſpectu incõplexorum, quę (vt ſic) nec vera nec falſa ſunt, nec cõpoſitione, nec diuiſione percipiunẽ, ſed ſolo intellectuali aſpectu. & tale intelligere propter ſui excellentiam proprium nomen ſortitum eſt, & abſolute intelligere vocatur cõmunicato cum ſuperiorum ſpirituum operatione vocabulo. & ſic in propoſito ſumitur, cum diciẽ, terminos intelligere oportet, qm̃ diffinitiones, neq; diſcurrendo, neq; componendo, & diuidendo cognoſcimus (niſi forte per accidens) ſed ſimplici apprehenſione. Suppoſitiones autem, quæ eſſe vel non eſſe dicunt cõponendo & diuidendo intuemur. Appellauit aũt diffinitiones terminos ab ipſo terminãdi actu, qm̃ ſicut terminus rei rem ita cõplet, vt nihil deſit, aliter terminata non eſt, & nihil illius extra terminum eſt, aliter nõ concluderet totam rem quam terminaret, & nihil intra terminum eſt,

B quod illius rei aliquid non ſit, aliter proprius terminus eius non eſſet, ſed excederet terminus terminatum. ita diffinitio rem à prima potentia vſq; ad vltimum actum explicans, per omnia facit (vt de ſe patet.)

Definitio quõ ſit vniuerſaliũ, ſi nõ eſt vniuerſalis, neque particularis.
T. cõ. 22.

CIRCA tertiam rationem qua terminos nõ eſſe ſuppoſitiones probat. dubitatur, quia ſibiipſi contrarius videtur Ariſtoteles. ſupra nanq; in capitulo nono. diffinitionẽ eſſe vniuerſalium docuit & non ſingularium, quæ corruptibilia ſunt. nunc vero ait ꝙ diffinitio neq; eſt vniuerſalis, neq; particularis. Ad hoc facile dicitur, ꝙ aliud eſt diffinitionem eſſe vniuerſalis, i. rei conditionem vniuerſalitatis habentis, & aliud eſt diffinitionẽ non includere ſignum vniuerſale, aut particulare. primum enim ſignificat rem quæ diffinitur ad hoc vt diffiniatur oportere abſtractam eſſe à materialibus conditionibus. ſm aũt denotat in diffinitione ipſa ſignum nullum aſſumi. hæc autem duo nõ ſolum ſibiinuicem non contradicũt,

C ſed neceſſario conueniunt cuilibet diffinitioni. & primũ quidem ſuperius declarauerat Ariſtoteles cũ diffinitiones ſempiternorum eſſe docuit. ſm vero modo dicit, ſed cauſam non aſsignat, quia valde euidẽs eſt, quia cum in diffinitione nihil ponendũ ſit niſi quod ſignificat ipſum diffinitum vel eius principia &c. & ſigna non ſignificãt ſed conſignificant, qm̃ vniuerſaliter vel particulariter affirmatur vel negatur, vt dicitur in primo & ſecundo perihermenias conſequens eſt, ꝙ nullum ſignum in diffinitione ponatur. & ideo non eſt ſicut in toto, nec ſicut in parte, non enim dicimus quoddam animal rationale, aut animal quoddam rationale, terminũ hominis aſsignãtes, ſed ſimpliciter aĩal rationale. Nec credas Ariſtotelem oblitum indefinitorum: cum dixit omnis petitio ſicut in toto aut in parte, ſed ſub particularibus comprehendiſſe eas, ſcito quia æquiualent.

T. c. 22.

Primo cap. 2. c. 1. poſt medium.

De Vſu principiorum cõmunium & propriorum in ſcientijs demonſtratiuis. Cap. 12.

D

NOn contingere autem ſimul aſſerere & negare, nulla accipit demonſtratio, niſi oporteat monſtrare & concluſionem ſic. Monſtratur aũt accipientibus primum de medio, ꝙ verum, negare autem non verum. Medium autem nihil differt eſſe, & non eſſe accipere: conſimiliter autem & tertium. ſi enim datum eſt, de quo hominem verum dicere, ſi & non hominẽ verum, ſed ſi ſolum hominem animal eſſe, totum, non animal autem non. erit enim verum dicere Calliam, ſi & nõ Calliam, tamen animal; non animal autem nõ. Cauſa autem, quoniam

primum non ſolum de medio dicitur, ſed & de alio, eo q eſt in pluribus. quare neq; ſi medium & idem eſt, & non idem, ad cõcluſionem nihil differt. Omne autẽ aſſerere, aut negare demonſtratio ad impoſſibile accipit: & hæc neq; ſemper vniuerſaliter, ſed quãtum ſufficiens eſt. ſufficiens autem eſt in genere. dico autem in genere, vt circa quod genus demonſtrationes fert, quemadmodum dictum eſt & prius. Communicant autẽ omnes ſcientiæ ſibiinuicem ſecundum cõmunia. communia autem dico, quibus vtuntur, tanquã ex his demonſtrantes, ſed non de quibus monſtrant, neq; quod monſtrant. Et Dialectica omnibus, & ſi aliqua vniuerſaliter tentet monſtrare cõmunia: vt q omne aſſerere, aut negare: aut q æqualia ab æqualibus: aut talium nonnulla. Dialectica vero non eſt ita determinatorum quorundam, neq; generis alicuius vnius. non enim interrogaret. demonſtrantem enim non eſt interrogare, eo quòd oppoſitis exiſtentibus non monſtrauit idem. monſtratum eſt autem hoc in ijs, quæ de ſyllogiſmo. Si vero idem eſt interrogatio ſyllogiſtica, & propoſitio contradictionis: propoſitiones autem ſecundum vnamquanq; ſcientiam, ex quibus ſyllogiſmus ſecũdum vnamquanq; ſcientiam: erit vtiq; aliqua interrogatio ſcientialis, ex quibus, qui ſecundum vnamquanq;, proprius fit ſyllogiſmus. Planum igitur, q non omnis interrogatio geometrica fuerit, neq; medicinalis: ſimiliter autẽ & in alijs: ſed ex quibus, aut monſtratur aliquid, de quibus Geometria eſt: aut ex eiſdem monſtratur Geometriæ, quemadmodũ Perſpectiua. cõſimiliter autem & in alijs. & de his quidem & rationem ſubijciendum ex geometricis principijs, & concluſionibus. De principijs vero rationem non ſubijciendum Geometræ, inquantum Geometra. conſimiliter autem & in alijs ſcientijs. Neq; igitur omnem interrogationem vnuſquiſq; ſcientificus interrogare debet: neq; omne interrogatum reſponde re de vnoquoq;: ſed quæ ſecundum ſcientiam determinata ſunt. Si autem diſputabit cũ Geometra, inquantum Geometra, ſic, manifeſtum q bene, & ſi ex his aliquid monſtret: ſi autem non, non bene. Planum autem, q neq; redarguit Geometram, niſi ſecundum accidens. quare non erit in non Geometricis de Geometria diſputandum: latebit enim praue diſputans. cõſimiliter autẽ & in alijs ſcientijs ſe habet. Quoniam autem ſunt Geometricæ interrogatiões, ſunt ne igitur & non Geometricæ? & iuxta vnã quanq; ſcientiam, quæ ſecundum ignorantiam qualem'nam Geometricæ ſunt? Et vtrum ſecũdum ignorantiam ſyllogiſmus, qui ex oppoſitis ſyllogiſmus, aut paralogiſmus? Secundum

E Geometriã vero, aut ex alia arte. vt muſica eſt ĩterrogatio nõ Geometrica de Geometria. coalternas vero coincidere exiſtimare, Geometrica quodãmodo, & nõ Geometrica alio modo. Duplex. n. hoc, quemadmodũ irrhythmicum: & alterum quidẽ non Geometricum, eo quòd non habet, quemadmodum irrhythmicum: alterum vero, eo quòd male habet. & ignorantia hæc, & quæ ex talibus principijs contraria. In Mathematicis vero non eſt ſimiliter paralogiſmus, quoniam medium eſt ſemper, quod duplex. de hoc enim omni, & hoc rurſus de alio dicitur omni: quod autem prædicatur non dicitur omne. hæc autem ſunt, ac ſi intellectione

F viderentur. In rationibus vero latet. nunquid omnis circulus figura? ſi vero deſcripſerit, planum. quid autem, carmina circulus? manifeſtum, quod non ſunt. Non oportet aũt inſtantiam in ipſum ferre, ſi ſit propoſitio inductiua. quemadmodum. n. neq; propoſitio eſt, quę nõ eſt in pluribus, non. n. erit in omnibus: ex vniuerſalibus aũt ſyllogiſmus: planum q neq; inſtantia. eædem. n. propoſitiones, & inſtantiæ. quam. n. fert inſtantiã, hæc fieri poteſt propoſitio, aut demonſtratiua, aut dialectica. Contingit aũt quoſdam nõ ſyllogiſtice dicere, eo q ex vtriſq; conſequentia accipiunt: quemadmodũ & Cæneus facit, q ignis in multiplicata ,proportione. etenim ignis celeriter gignitur, vt ait: &

G hæc eſt proportio. ſic autẽ non eſt ſyllogiſmus, niſi celerrimã, proportio ſequatur multiplex: & ignem celerrima in motu proportio. Aliqñ quidem igitur non contingit ſyllogizare ex acceptis: nonnunquam vero contingit, ſed nõ videtur. Si autem impoſsibile eſſet ex falſo verũ monſtrare, facile vtiq; eſſet reſoluere: conuerteretur enim ex neceſsitate. Sit enim A ens: hoc autem exiſtente, hæc ſunt, quæ noui, q ſunt, vt B: ex his itaq; monſtrabo, q illud eſt. Conuertũtur autẽ magis quæ ſunt in Mathematicis: qm̃ nullum accidens accipiunt, (ſed & hoc differũt ab ijs, quæ ſunt in diſputationibus) ſed definitiones. Augentur autem non per media, ſed eo

H q aſſumunt. Vt A de B: hoc autem de C: rurſus hoc de D: & hoc in infinitũ. Et in latus: vt A, & de C, & de E. vt eſt numerus quantus, vel & infinitus, hoc, in quo A: impar numerus quantus, in quo B: numerus impar, in quo C: eſt igitur A de C. & eſt par quantus numerus, in quo D: par vero numerus, in quo E: eſt igitur A, de E.

Summa huius capituli hæc eſt. Prima cõclo.

NVlla demonſtratio vtitur hoc principio contingere ſimul affirmare & negare eſt impoſsibile, ſed non conuenit ſimul affirmare & negare. probatur à prio ri, quia ſi vteretur ex parte maioris extremitatis ſuperflue fieret, quia idem ſignificat dicẽdo homo eſt animal. & dicendo homo eſt animal, & non eſt non animal. ſi ex parte

parte medij aut minoris extremitatis nihil differt, quo ad illationem concluſionis & neceſsitatem præmiſſarũ. non minus enim præmiſſæ ſunt veræ, & ſequitur cõcluſio vera, ſi de medio affirmato tantum verificetur maior extremitas ꝙ ſi de eo affirmato & negato verificetur. & ſimiliter eſt de minori extremitate tam reſpectu medij ꝙ maioris extremitatis. probatur, quia primum non ſolum de medio dicitur, ſed de alio, quoniam de pluribus dicitur ꝙ medium.

2. ꝯcluſio. Demonſtratio ducens ad impoſsibile vtitur hoc principio. omne affirmare aut negare verum eſt, & non ſemper vniuerſaliter, ſed contracto ad genus, circa quod demonſtrationes ſunt.

3. ꝯcluſio. Cõmunicant omnes ſcientiæ ſm cõmunia, vt ex quibus, non vt de quibus, nec vt quæ demonſtrant.

4. ꝯcluſio. Dialectica & ſi aliqua vniuerſaliter tentet demonſtrare cõmunia omnibus vtitur.

5. ꝯcluſio. Sed dialectica non eſt ſic determinatorum quorundã, neq; generis alicuius vnius. probatur à poſteriori: quia ſi eſſet, non interrogaret. probatur, quia demonſtrator non interrogat. probatur, quia idem oppoſitorum eſſe non poteſt demonſtrari.

6. ꝯcluſio. In qualibet ſcientia ſunt propriæ interrogationes ſciẽtiales. probatur à priori, quia propoſitio & interrogatio ſyllogiſtica idem ſunt.

7. ꝯcluſio. Propriæ interrogationes in geometria ſunt, ex quibus aut demonſtratur aliquid de geometricis, aut aliqd demonſtratur geometrice, ſicut in ſpeculatiua, & ſimiliter eſt in alijs ſcientijs.

8. ꝯcluſio. De proprijs interrogationibus geometriæ ponenda eſt ratio ex principijs & cõcluſionibus geometricis, principiorum vero ratio non eſt danda à geometra ſm quòd geometra eſt, & ſimiliter eſt in alijs.

9. ꝯcluſio. In qualibet ſcientia ſunt propriæ reſponſiones, quę ſ. ſunt ſm illam determinatam ſcientiam. declaratur ex ꝓprijs interrogationibus, quia non eſt vnumquẽq; ſcientem quodlibet interrogare, nec ſm omne interrogatum reſpondere.

10. ꝯcluſio. In qualibet ſciẽtia ſunt propriæ diſputatiões, quæ ſcilicet ſunt vt inter geometras ſecũdum ꝙ geometræ. probatur à priori, quia aliter non arguit geometra niſi ſecũdum accidens.

Corr. Quare non erit in non geometricis de geometria diſputandum. probatur, quia latebit praue diſputantem, & ſimiliter eſt in alijs ſcientijs.

Qõ prima. Vtrum ſint aliquæ interrogationes non geometricę, & ſimiliter in alijs ſcientijs.

Secunda. Vtrum interrogationes, quæ ſunt ſecundum ignorantiam geometriæ ſint geometricæ, & ſimiliter in alijs ſcientijs.

Tertia. Vtrum ſyllogiſmus ignorantiæ in vnaquaq; ſcientia ſit ex oppoſitis ſyllogiſmus, an paralogiſmus.

Ad primã. Interrogatio ex alia arte, puta muſica, non geometrica eſt.

Secundam. Secundum ignorantiam geometrica quodammodo eſt, & quodammodo non geometrica. dicitur enim non geometricum dupliciter ſcilicet in nõ habendo & praue habendo. ſicut irrhithmicum dupliciter ſcilicet non ſonans & praue ſonans.

Tertiam. In doctrinis non ſimiliter eſt paralogiſmus. probatur à priori. primo quia medium in eis ſemper eſt dupliciter ſcilicet de ipſo omni, & ipſum de alio omni, & quod ꝑdicatur non dicitur de omni. probatio maioris, quia hęc ſunt videre intellectu. Declaratio huius probationis, licet in orationibus lateat ꝙ omnis circulus ſit figura, ſi tamen ſcribatur, manifeſtum eſt, quòd non ſunt carmina circulus.

Propoſitio Non oportet ferre inſtantiam in ipſum ſyllogiſmum ſcilicet demonſtratoris, ſi ſit propoſitio inductiua. i. particularis. probatur à priori, quia inſtantia in demonſtratione eſt propoſitio demonſtratiua, quia quam ferunt inſtantiam propoſitionem faciunt, propoſitio autem demonſtratiua vniuerſalis eſt, quia de omni.

Aliquando non contingit ſyllogizare ex acceptis, cũ accipiunt vtriſq; inhęrentia vt Ceneus facit: aliquando contingit, ſed non videtur. Secunda.

Si eſſet impoſsibile ex falſo verũ monſtrare facile eſſet reſoluęre. probatur à priori, quia conuerteretur ex neceſſitate veritas concluſionis & præmiſſarum. vt paret in terminis A antecedente vero, & B conſequente. Tertia.

Conuertuntur magis quæ ſunt in mathematicis. probatur à priori, qm̃ nullum accidens recipiunt: quod declaratur, quia in hoc differunt ab his, quæ ſunt in diſputationibus, ſed aſſumunt diffinitiones. Quarta.

Augentur demonſtrationes nõ per media, ſed in poſt aſſumendo: vt A de B: B de C: C de D, & hoc in infinitum. Et iterum in latus, vt A primo modo, de C tertio modo: & E tertio modo per B medium. vt infinitum, aut infinitum de numero pari & impari per numerum quantum. Quinta.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS in hoc capitulo declarare quomodo ſcientiæ vtãtur cõmunibus, & proprijs, tria facit. & primo, quomodo vtantur cõmunibus declarare intendẽs, primis duabus concluſionibus inſinuat, quomodo vtantur principijs cõmuniſsimis addens in tertia concluſione, quomodo vtantur principijs cõmunibus vniuerſaliter loquendo: apponitq; in quarta & quinta differentiã, quo ad vſum cõmunium inter ſpeciales & cõmunes ſciẽtias, & cõmunes inter ſe. ſecundo qũo vtantur proprijs inſinuare intendens, qualiter interrogando reſpondẽdo & diſputando eis vtantur, quinq; ſequentibus cõcluſionibus ordinate enucleat. tertio adhuc circa propriorum vſum inſiſtens, & qualiter cũ decipiuntur proprijs vtantur declarare volens tres quæſtiones circa proprias interrogationes, & ſyllogiſmos deceptorios proprios mouet & ordinate ſoluit vt poſuimus. Sed circa tertiæ quæſtionis ſolutionẽ, quia difficultatem patiť, ſic procedit: qm̃ in ipſo principio reſponſionis in demonſtratiuis nõ eſſe paralogiſmos in dictione, declarat ex eo quod intellectu videntur adducens exemplum in fallacia æquiuocationis, & de ſimilibus idem ſumendum relinquens iudicium. deinde in prima ꝓpoſitione quales ſint propriæ inſtantię in demonſtratiuis interponendo ſubdit: ſubdit quidem quia hic determinandum erat qũo demonſtrationes proprijs inſtando vterentur: interſerit vero, quia hoc ad declarandam ſecundam reſponſionis partẽ, q. ſ. nõ ſunt paralogiſmi extra dictionem in demonſtratiuis præparat: vnde proſequendo reſponſionem intendens, ꝙ nec paralogiſmi extra dictionem fiunt in demonſtratiuis: vel & in idem redit, intendens declarare, quod demonſtrationes habent hoc peculiare, ꝙ vtuntur proprijs abſq; ea forma ſyllogiſtica, cuius negligẽtia fit ſophiſma conſequẽtis in alijs, & per hoc habetur, ꝙ in demonſtratiuis non eſt paralogiſmus extra dictionem, ex quo non eſt ille, de quo maxime eſt dubium, quia inquam hoc intendit & ſophiſma conſequentis à poſitione conſequentis fieri, & ex puris affirmatiuis in ſecũda figura, æquiualet. eo ꝙ ſyllogiſmus in ſecunda figura ex affirmatiuis vtitur medio vt conſequente & antecedente. primum ſicut arguens à poſitione conſequentis vtiť vno & eodẽ vt conſequẽte & antecedente, ideo in ſecunda ꝓpoſitione declarat quandoq; licere ex affirmatiuis prædicato ſyllogizare, & qñq; non. & ex tertia ꝓpoſitione conditionali, ſubintellecta vera categorica. ſ. ꝙ demonſtratio non poteſt eſſe ex falſis, quæ ponit particulariter antecedens illius conditiõalis intentũ habetur quod diximus, & confirmat quarta ꝓpoſitione idem alia rõne ſpecialiter in mathematicis. quintam vero, quæ vltima eſt ꝓpoſitionem, vel reſpondẽs tacitę obiectioni, quę ex quarta ꝓpoſitione oriri põt adiecit, vel vt rõne ad idem, vt in

S.Tho.habes, vel quia determinaris proprijs interrogationibus, reſponſionibus, diſputationibus, deceptionibus, tam dictione quàm extra dictionem, & inſtantijs ſupererat de proprijs augmentationibus demonſtrationum determinare.

Num prima principia ingrediantur formaliter demonſtrationem oſtenſiuam.

Ita arg. cõ. 2. phyſicorũ.cõ.12.

CIrca primam concluſionẽ occurrit dubium. An prima principia ingrediantur formaliter demõſtrationẽ oſtenſiuam. videtur enim ꝙ ſic. primo quia experimur hunc proceſſum eſſe demonſtratiuum (ſaltem materialiter loquendo) idem ſimul eſſe & non eſſe eſt impoſsibile: materiam primam eſſe ſine forma eſt idem ſimul eſſe & non eſſe: ergo materiam primam eſſe abſq; forma eſt impoſsibile. & tamen maior huius demonſtrationis eſt principium primum in ſua cõmunitate ſumptum. ergo prima principia formaliter demonſtrationem ingrediũtur. Secundo, quia Ariſtoteles in hac prima concluſione ponit expreſſe primum principium aſſumi in demonſtratione ex parte maioris extremitatis, & experiẽtia cõuincit hoc poſſe fieri, vt patet in exemplo ex textu ſumpto.ſ.homo eſt animal, & nõ eſt non animal: Callias eſt homo: ergo Callias eſt animal, et non eſt non animal. ergo idem quod prius. Tertio, quia niſi prima principia formaliter ingrederentur aliquam oſtenſiuã demonſtrationem ſequeretur alterum horum.ſ. vel ꝙ inter cõcluſionem demonſtrabilem & prima principia eſſet infinita diſtãtia, vel quod demonſtratio ad impoſsibile eſſet prior demonſtratione oſtenſiua: quorum vtrunq; eſt inconueniens. conſequentia deducitur ſic. ſit A concluſio, quæ demonſtreẽ per B principiũ: & B per C & C: per D: & ſic deinceps aſcendendo: aut deuenietur ad id quod immediate concludetur oſtenſiue ex primis principijs, & habetur inteotum, aut non: & ſi non, deuenietur ad aliquid, quod immediate concluditur ex primis principijs demonſtratione ducente ad impoſsibile, & habetur ſm inconueniens: aut nunq; deuenieẽ ad aliquid immediate conclusum ex primis principijs, & ſic eſt diſtantia infinita inter concluſionem illam & prima principia. Si enim finita eſſet pertranſiretur tandem, aſcendendo ex concluſione ad ipſa principia.

Ad euidentiã huius dubitationis ſciendum eſt ꝙ principia ingredi demonſtrationem, dupliciter intelligi poteſt.ſ. virtualiter & formaliter. Virtualiter ingredi demonſtrationem eſt virtutem ſuam ad demonſtrationẽ cooperari, & in propoſito fit quando id, in quo ſaluatur principiorum virtus, illorum virtute concluſionem infert. & hoc modo non eſt dubium prima principia oẽs demonſtrationes ingredi, quoniam in omnibus præmiſſis, quæ demonſtrationem integrant, ſaluatur primorũ principiorum vis, qua concluſionem inferunt, roborant & confirmant, ſicut in omnibus cauſis ſecundis vis primæ cauſæ operatur. Vnde Ariſtoteles ad ſcientiam requiſita numerans loco præmiſſarum dignitates enumerauit cauſam principalem tangens, à qua omnes præmiſſæ deriuantur, & in hoc capitulo ait, quod omnes ſcientiæ cõmunicant ſm cõmunia, vt ex qbus demonſtrãt.i. vt dignitatibus ſeu principijs virtualiter (Modum autẽ declarare quo prima principia cooperantur omnibus pmiſsis altioris negocij eſt, nec pigeret ſi logicus intellectus tantæ rei capax eſſet.) Formaliter autem ingredi demonſtrationem eſt ſecundum ſeipſum in demonſtratione aſſumi. Quod quia multipliciter in propoſito fieri poteſt, duplici diſtinctione ad hoc elucidãdum eſt opus.

Infra T.c.20. T.c.27.

Prima eſt. principia prima dupliciter ſumuntur.ſ. in terminis cõmuniſsimis, vt non contingit ſimul eſſe & non eſſe, & ad terminos ſpeciales contracta, vt non contingit ſimul habere tres angulos & non habere, moueri & nõ moueri, & huiuſmodi. Secunda diſtinctio eſt, principia prima ſumuntur dupliciter.ſ. in actu ſignato, vt non contingit ſimul eſſe, & non eſſe, moueri & non

E moueri, & ſimilia. & in actu exercito, vt A eſt ens, & nõ eſt non ens: & B mouetur & non mouetur, & huiuſmodi. Cum enim primum principium ſit. affirmationem & negationem eiuſdem de eodem &c. non ſe compatit hoc quod dico, non contingit ſimul eſſe & non eſſe, vel affirmare & negare, vel moueri & non moueri, ſignificant illud, ſed non exercent affirmationem contingentem, & negationem non, vel ecõuerſo. Illud vero quod dico A eſt ens & non eſt non ens & ſimilia ipſius affirmationis coniunctionem & negationis ſeparationem exercent. Secant autem ſe mutuo prædictæ diſtinctiones, quia & principia tam cõmuniter q̃ contracte ſumpta in actum ſignatum & exercitum diuiduntur: & ecõuerſo, principia tam in actu ſignato q̃ in exercito in cõmuniter ſumpta & cõtracta ſecanẽ. Tangit vero vtraq; diſtinctio principia formaliter ſumpta: quia cum membra vtriuſq; coincidant, & membra primæ diſtinctionis principia ſint formaliter ſumpta, in omnibus membris

F principia formaliter ſumẽda erunt. Quòd autem primæ diſtinctionis membra principia ſint formaliter ſumpta, licet ex ſe euidens ſit, tamen ex eo ſuaderi poteſt, ꝙ ſuperius formaliter ſumitur non ſolum quãdo ſecundum ſe ſumitur, ſed etiam quando applicatum ad ſuum inferius accipitur, eo ꝙ inferius actu & intellectu includit in ſe ſuperius. ſicut in mathematicalibus non ſolum formaliter ſumitur hoc principium, ſi ab æqualibus &c. quãdo dicitur ſi ab æqualibus æqualia demas &c. ſed etiam qñ dicitur, ſi ab equalibus magnitudinibus æquales magnitudines, & ſi ab æqualibus lineis &c. Poteſt ergo, ad propoſitum deſcendendo, principia prima ingredi formaliter demonſtrationem oſtenſiuam, intelligi quadrupliciter. Primo, loquendo de principijs primis in ſua cõmunitate ſumptis in actu ſignato, puta ꝙ hoc quod dico, non contingit eſſe & non eſſe, aſſumitur vt præmiſſa alicuius demonſtrationis. & hoc modo non inuenit prima principia demonſtrationem oſtenſiuam formaliter

G ingredi, vt primum argumentum & ſimilia oſtendunt & demonſtrationes, in quibus principium ipſum concluditur de inferiori: quod fit, quando concluſio eſt principium contractum. verbi gratia. idem ſimul eſſe & nõ eſſe non contingit: moueri & nõ moueri ſunt eſſe & nõ eſſe: ergo idẽ ſimul moueri, & nõ moueri nõ contingit.

Secundo, loquẽdo de principijs primis contractis tñ, & in actu ſignato. puta A non poteſt ſimul moueri & nõ moueri, & hoc modo etiam demonſtrationem ingrediũtur, vt patet in exemplo adducto de materia prima, dicendo, idem eſſe in actu & non in actu non contingit: materiã eſſe ſine forma eſt materiam eſſe in actu & non in actu: ergo materiam eſſe ſine forma non contingit, & ſic de alijs. Tertio, poteſt intelligi de principijs primis in ſua cõmunitate in actu exercito. puta A eſt ens & nõ eſt nõ ens. Et ſimiliter quarto & vltimo modo, poteſt intelligi de principijs primis contractis in actu exercito. puta A eſt mobile & non eſt non mobile. Et neutro

H horum modorum principia prima demõſtrationem ingrediuntur oſtenſiuam, quia ſuperfluitatem demonſtratio abhorret, vanum autem eſt poſtquã affirmauimus aliquid de aliquo addere negationem contradictorij ab eodem, ſufficit enim affirmaſſe. Si enim intendimus demonſtrare mundum non eſſe infinitum, ſed finitum, nõ oportet aſſumere, omne corpus eſt finitum & non eſt in finitum, ſed ſufficit dicere, omne corpus eſt finitum: mũdus eſt corpus: ergo &c. nihil enim minus vel magis efficax redditur demonſtratio illius ſubtractione vel additione. Et nota ꝙ quia Ariſtoteles de vſu primorũ principiorum agebat nunc, vſus autem rei attendatur penes exercitium eius, ideo indiſtincte docens, quomodo demonſtrationes accipiunt prima principia dixit, neque vnam demonſtrationem oſtenſiuam illa accipere, intendens de illis in actu exercito (vt patet in exemplo ſubdito) homo eſt animal & non eſt non animal &c.

Ad primũ

Ad primũ ergo aliter rñdere non oportet, qa primum membrum oſtendit. Ad ſecundum dicitur ꝙ textus Ariſtotelis nõ vniformiter videtur haberi apud omnes, & .s. Tho. textus. ſiquidem qui hodie cõmuniter inuenitur ille non eſt quem. S. Tho. gloſauit, vt diligenter intuenti clare liquet, & longe melior eſt litera. S. Tho. litera cõmuni in hoc paſſu, vt patebit. Secundum enim cõmunem literam Ariſtoteles affirmat (conditionaliter tamen) principium primum aſſumi in demonſtratione. Secundum vero literam. s. Tho. probat oppoſitum vt ſummarie deduximus, & licet cõmuni literæ applicare verbales glo. S. Tho. ſit difficile (niſi forte extorquendo) a ſenſu tamen ſua expoſitio non longe eſt, quoniam dicimus, ꝙ propter formam ſyllogiſticam illud affirmadit, & ꝙ conditionalis nihil ponit, ſed vera eſt tam antecedente ꝗ̃ conſequente exiſtente impoſſibili, & ꝙ breuitate vtens dicens principium primum contingere exerceri in maiori extremitate, ſubintelligi voluit hoc eſſe ſuperfluum, vt litera. s. Tho. habet, vel ipſe exponendo adiecit, quoniam euidẽs ex ſe eſt, licet alij antiqui ſibi in hac expoſitione non conſentiant. Sed contra hanc reſponſionem vt magis eluceſcat inſtatur dupliciter. Primo qa ſi volo concludere aliud ineſſe alicui, & eius oppoſitum non ineſſe, neceſſarium & non ſuperfluum eſt conditionare maiorem extremitatem, affirmatione eius & negatione oppoſiti. Verbi gratia. ſi concludendum eſt mũdum eſſe & finitum & nõ infinitum, oportet aſſumere, Omne corpus eſt finitum, & non infinitum: mundus eſt corpus: ergo mundus eſt finitus & non infinitus. Secundo quia illa additio non eſt ſuperflua, quæ poſito eo, cui additur, cadit ſub dubio: ſed poſita affirmatione alicuius prædicati de aliquo adhuc cadit ſub dubio remotio oppoſitæ negationis ab illo. ergo &c. minor exemplariter declaratur, quia ſcito ꝙ corpus ſit animal adhuc neſcitur & non eſt nõ aĩal, quia iſta additio falſa eſt, cum eius cõtradictorium ſit verum. ſ. corpus eſt non animal, vt patet. Ad primum horum dicitur, ꝙ aliud eſt loqui de requiſitis ad ſyllogiſmum, & aliud de requiſitis ad demonſtrationem. licet enim ad formam ſyllogiſticam integre ſeruandam ſtante illa hypotheſi oporteret conditionare maiorem extremitatem affirmatione & negatione &c. quantum tamen ad vim demonſtrandi non minus efficaciter concluderetur concluſio illa, ſi aſſumeretur, omne corpus eſt finitum ꝗ̃ ſi cum negatiõe oppoſiti aſſumiẽ. nihil enim importat plus veritas iſtius, mundus eſt finitus & non eſt infinitus, ꝗ̃ iſtius, mundus eſt finitus (vt de ſe patet) & forte antiqui ratione & formæ ſyllogiſticæ ſic intellexerunt Ariſto. non ratione vi demonſtratiuæ, quia hoc valde clarũ eſt cuiq; diſciplinato.

Secundo dicitur ꝙ conditionalis illa, ſi concludendũ eſt mundum eſſe finitum, & non infinitum &c. eſt vera: ſed tam antecedens ꝗ̃ conſequens eſt falſum, quoniam demonſtratio non minus vitat ſuperfluitatem in concluſione, ꝗ̃ in præmiſſis. & ideo nulla demonſtratio illam concluſionem concludit formaliter, ſed virtualiter, dum concludit affirmatiuam, ſed mundus eſt finitus. & hoc ſufficit, ad hoc ꝙ ſit ſcibilis, & merito, quia negatio per affirmationem cognoſcitur & priuatio per habitum.

Ad ſecundum vero horum dicitur. ꝙ argumentum illud ex inaduertentia ſuppoſitionum procedit. corpus enim poteſt ſumi dupliciter. Vno modo pro corpore in cõmuni, cum abſtractione ab inferioribus, & ſic, ſi quæratur, aut eſt animal, aut eſt non animal, vere reſpondetur neutrum, quia illæ contradictoriæ non ſunt, ſed affirmatiuæ de prædicato finito & infinito, inter quas cũ reduplicatione & præciſione &c. datur medium. ſi vero quæratur, aut eſt animal, aut nõ eſt animal, negatiua cõceditur. qm̃ vera eſt denominatiõe tñ, & ſic corpus habet ſimplicem ſuppoſitionem. Alio modo ſumitur corpus vt ſupponit perſonaliter indefinite tñ & ſic duę, quę cõtradictorię videnẽ ſimul verificanẽ, vt corpus eſt aĩal,

A et corpus nõ eſt aĩal, qa ſm diuerſa ſuppoſita (licet vage) vtriq; parti ſubſternitur (vt patet) ſi fiãt particulares, de quibus eſt idem iudiciũ dicendo aliquod corpus eſt animal, & aliquod corpus non eſt animal. Sciendum eſt ſecundo, ꝙ cum dicitur affirmationi ſuperflue addi negationem oppoſiti, intelligimus reſpectu eiuſdem ad idẽ, & ſimiliter, & quæcumq; contra ſophiſticas importunitates, qualia hæc eẽ dicere conſueuimus. alias de vſu primi principij ſermo non eſſet; & in æquiuoco laboraretur. & ideo cũ dico, corpus eſt aĩal, & nõ eſt non aĩal, corpus debet pro eodẽ, vel eiſdẽ præciſe accipi, vt ſtat ſub affirmatione aĩalis, & vt ſtat ſub negatione non aĩalis, aliter ſubiectum non eſſet idem. Conſtat autem adeo vt euidẽtius apparere non patiatur natura humana, ꝙ vniformiter accepto ſubiecto, ſi affirmatio eſt vera, negatio eſt falſa, & econuerſo. & ꝙ mente non contingit dubitare de negatione, poſita affirmatione, licet ore inſtari poſſit, vt dicitur. 4. metaphyſi. His prælibatis iam patet ꝙ falſa eſt minor argumenti, & ꝙ eius probatio corpus non vniformiter accipit, quoniam in prima cum dicitur corpus eſt animal, corpus ibi ſumitur pro ſenſitiuis corporibus, licet confuſe, in ſecunda autem cum dicitur, ꝙ hæc eſt falſa; corpus non eſt nõ aĩal, ſumitur corpus pro non ſenſitiuis, pro quibus ſua contradictoria eſt vera. ſ. corpus eſt non animal. Nos autem corpus vniformiter ſumimus. & ideo concludimus ſuperflue aſſumi in maiore extremitate affirmationem eius & negationem oppoſiti, & nihilominus dicemus hanc. ſ. corpus eſt animal. & & non eſt nõ animal, eſſe veram, & eius oppoſitam ſub cõtrariẽ. ſ. corpus non eſt animal, & eſt non animal, eſſe ſimiliter veram. quoniam ſunt in materia contingenti, & pro diuerſis ſuppoſitis ſumuntur (vt de ſe patet.) — T. c. 9.

B

Ad tertium principale dicitur, ꝙ loquendo de principijs in actu exercito, manifeſte patet argumentum non concludere: quoniam ſupponitur ipſa ſic ſumpta eſſe & alia. ꝙ eis non repugnet aſſumi, & præmiſſę, cuius oppoſitum ex ſuperfluitate incidente iam liquet. Nec videtur

C concludere etiam loquendo de principijs primis in actu ſignato: dicam enim ꝙ nunquam deuenietur ad id quod immediate concluditur ex primis principijs, quia forte nulla eſt eorum immediata concluſio, quæ ſit vere concluſio, ſed venietur in geometria ad principia p ſe nota, & ſimiliter in philoſophia, & ſimiliter in metaphyſica, quæ ſunt primę præmiſſę ſuarum demonſtrationum, & illæ præmiſſæ reducentur in prima principia non eo modo quo concluſiones reducuntur in præmiſſas, ſed quo principia ſecundaria reducunẽ ad priora, ſicut in naturalibus aliqua reducuntur ad primas cauſas, vt effectus ad cauſas, vt iſta inferiora ad ſuperiora, & aliqua, vt cauſæ ſecundæ ad priores, vt inferiores ſphæræ ad ſuperiores, vel intelligentias.

CIRCA declarationem eiuſdem concluſionis dubitatur, eo ꝙ Ariſto. æquiuocare videtur de vſu primi principij in maiore extremitate & minore & medio. ex parte ſiquidem maioris extremitatis ait, eſt animal, & non — De vſu primorũ principiorũ ex parte minoris extremi

D eſt non animal. ex parte autem medij & tertij, ait homo & non homo, Callias & non Callias. vbi clare patet ꝙ non vniformiter vtitur affirmatione & negatione, & cõſequenter in æquiuocationem lapſus apparet. Augeturq; dubitatio, quia vti medio vel tertio taliter affirmato & negato, non eſt vti primo principio. nõ enim ſignificat primum principium ꝙ de A & non A prædicetur et aut non prædicetur, ſed potius ꝙ de A & non A verificatur B: ergo &c.

Ad euidentiam huius dubitationis, notandæ ſunt duę diſtinctiones. Prima eſt quòd vti affirmatione & negatione ſimul, contingit dupliciter. Vno modo vti affirmatione alicuius & negatione oppoſiti cõtradictorie, vt animal & non nõ aĩal. Alio modo vti affirmatione alicuius & negatione eiuſdem, vt animal, & nõ animal. Secunda eſt propoſitionũ demonſtrationis oſtenſiuę:

aliæ ſunt ex terminis conuertibilibus, vt hō eſt riſibilis. Aliæ ex prædicato maiori, vt homo eſt animal: patet iſta ex eo ꝙ oportet demonſtrationis oſtenſiuæ propoſitiones eſſe non ſolum veras ſed de omni, & per ſe, quod nō contingit niſi ęqua de ęquis vel maiora de minoribus prædicemus. His notatis dicitur ꝙ cum tota vis rationis Ariſtotelis ad declarādū vſum primi principij in demōſtrationibus oſtēſiuis ſtet in hoc, ꝙ aut demōſtrator eget affirmatione & negatione ſimul ex parte p̄dicati: aut ex parte ſubiecti: nec ſic, nec ſic: ergo &c. & egere vſu affirmationis & negationis duobis modis cōtingat ſupradictis: uidens prędicatum ſemper maius, aut æquum ſubiecto eſſe, vidit ex parte prædicati non poſſe vti affirmatione & negatione eiuſdem: quoniam falſa fuiſſet propoſitio. dicendo. homo eſt animal, & non animal, aut eſt rationalis & non rationalis, ac per hoc illum alium modū quo vti poſſit ſeruata veritate expreſsit. ſ. vtendo affirmatione vnius, & negatione oppoſiti contradictorie. & dicere, eſt animal, & non eſt nō animal. nec opus erat aliter dicere. Ex parte autem ſubiecti. licet videret vtroque modo poſſe vti veritate ſalua affirmatione & negatione, quia vti affirmatione ſubiecti & negatione oppoſiti nunq̄ veritatem deſtruit, vt ſi dicatur, homo & non nō homo eſt aīal. aut riſibilis. & vti affirmatione ſubiecti & negatione eiuſdem. quia quando maius de minori prædicatur, nihil adimit veritatis. vt ſi dicatur, homo & non homo eſt animal, in terminis enim conuertibilibus hoc non liceret. licet inq̄ vtrunq; viderit: quia tamē vti affirmatione & negatione oppoſiti, eadem ratione vanum eſſe apparet, quod pro manifeſto relictum eſt circa prædicatum: ideo hoc ſub ſilentio præteriuit & ad reliquum ſe tranſtulit. declarans ꝙ nihil refert quo ad inferēdā concluſionem, & veritatē præmiſſarū an de ſubiecto & eius negatione poſſit verificari prędicatū, qm̄ p̄dicatū maius poteſt eſſe ſubiecto, & conſequenter neutro modo affirmatione & negatione ſimul vtitur demonſtratio oſtenſiua. Et per hoc patet reſponſio ad primum. non. n. vitio æquiuocationis defecit, ſed induſtria breuitatis, modos omnes circūſpiciēs à demonſtratione ſeparauit.

Ad ſecundum dicitur, ꝙ cum primum principium (cuius meminit hic) dicat affirmationem & negationem non contingere ſimul ad excludēdas cauillationes, quod à plenitudine doctrinæ alienum non eſt, nedum affirmationem & negationem oppoſiti, quod primi principij veritas eſt, ſeparauit. ſed etiam affirmationem & negationem eiuſdem, quando veritatem compatitur, id eſt ex parte ſubiecti, quando prædicatū eſt maius, vbi quædam ſimilitudo contradictionis eſt, extra demonſtrationem ponere voluit. Et nota ꝙ cū idem iudicium de tertio & medio protulerit, medium ex parte ſubiecti accepit, & non ex parte prædicati, aliter nec eſſet eadem de vtroq; ratio, nec nihil differret, ſed falſa eſſet minor, qm̄ oportet æqua de æquis, aut maiora de minoribus, dici, vt de primo declarauimus. nec opus erat medij ſpecialiter meminiſſe ex parte prædicati, qm̄ eadem de ipſo ex parte prædicati & primo ratio eſt. Nec fallaris hoc in loco, putans, qñq; oportere in demōſtratione aſſumi ſubiectum aut medium affirmatum & negatum, ad concludēdum de ſubiecto affirmato & negato. verbi gratia ad concludendum Callias & nō Callias eſt homo oportere dicere, homo, vel homo & non homo eſt animal, Callias & non Callias eſt homo, vel Callias & nō Callias eſt homo. & non homo. ergo Callias & nō Callias eſt animal, has chimeras procul abijce abs te: qm̄ demonſtratio vnū de vno concludit, ſicut & propoſitiones eius enunciant, vt ſupra dixit Ariſtote.

Quo nam primo principio vtatur demonſtratio ducens ad impoſsibile, & quomodo.

CIRCA ſecundam concluſionem dubitatur, an ſit intelligenda de omnibus primis principijs, an de hoc tantum, omne affirmare, aut negare verum eſt: & eſt

E quærere, an demonſtratio ad impoſsibile vtatur etiam illo alio principio. ſ. non contingit ſimul eſſe & non eſſe. Videtur enim ꝙ indiſtincte de primis principijs accipiēdum ſit quod dicitur, quia non minus demonſtratio ducit ad impoſsibile oppoſitum iſti primo principio, de quolibet eſt affirmare vel negare q̄; ad impoſsibile oppoſitum illi non contingit ſimul eſſe, & non eſſe (vt de ſe patet) & exemplum clare habeē ex fine primi periherme- Cap.6. nias. vbi probatur iſta propoſitio. vnūquodq; dum eſt, neceſſe eſt eſſe, ducendo ad impoſsibile hoc, quia. ſ. aliter Cap.26. contingeret idem ſimul eſſe & non eſſe, vt clare habes ibi à. S. Tho. Et confirmatur qa Auerrois in iſto loco cōmento. ſ. 26. indiſtincte loquitur de iſtis duobus principijs dicens demonſtrationem non egere enunciatione communi, niſi in duobus locis, quorum ſecundus eſt, quando demonſtramus ad impoſsibile.

Ad euidentiam huius, oportet præſupponere eas, quas ſupra diximus, diſtinctiones de primis principijs, F habere locum etiam in hoc principio, omne affirmare, aut negare verum eſt. quod exemplo facile eſt declarare. Accipitur ſiquidem communiter in actu ſignato, qñ dicitur, omne aut affirmare au negare &c. contracte vero in actu ſignato, vt hominem currere aut non currere eſt verum. communiter vero & contracte in actu exercito, vt a, eſt b: ergo non eſt dicendum a, non eſt b, &c.

Hoc ſtante quatuor dicimus. Primo & ambo hæc principia in actu ſignato ſiue communiter ſiue cōtracte ſumpta ingrediuntur formaliter tam demonſtrationem oſtenſiuam q̄ ducentē ad impoſsibile. & de primo quidem exempla ſunt data. de ſecundo autem facile eſt cuique exercitato adducere, & habetur ibidem in primo periherminias. Secundo dicimus, ꝙ illud principium, non contingit ſimul eſſe &c. in actu exercito, neque ingreditur demonſtrationem oſtenſiuam (vt probatum eſt) neque ducētem ad impoſsibile eadem ratione, quia ſuperfluitatem terminorum omnis demonſtratio abhorret. Cap.16.
G Tertio dicimus, ꝙ hoc principio, omne affirmare aut negare &c. in actu exercito demonſtratio oſtēſiua vti non poteſt, patet iſtud ex terminis, qa demonſtrare oſtenſiue eſt oſtendere ſic eſſe vel ſic non eſſe ex veritate aſſumptarum præmiſſarum. vſus autem huius principij conſiſtit in oſtendendo ſic eſſe, quia eius oppoſitū eſt falſum &c. Quarto dicimus, ꝙ hoc principio demonſtratio ducens ad impoſsibile vtique cogitur, quoniam demonſtratio ad impoſsibile à deſtructione vnius oppoſiti ad conſtructionem alterius directe procedit, quod eſt proprie & vere exercere hoc principium (vt patet ex dictis.) Signum autem ꝙ hæc ſint ſecundum mentem Ariſtote. dicta inde ſumitur, quia loquens de illo principio, non contingit ſimul affirmare, dixit, neq; vna demonſtratio accipit. loquēs autē de hoc principio dixit, oē autē affirmare, aut negare, quę eſt ad impoſſe demōſtratio accipit ex ipſo ſermonis ſtilo inſinuans ꝙ aliquid conuenit huic principio. ſ. aſſumi in demonſtratiōe ducēte ad impoſſe, H quod illi non conuenit. Nec arguas me (quæſo) ſi in p̄cedente concluſione loquens de vſu illius ſemper locutus fuerim de demonſtratione oſtenſiua, quoniam propter claritatem doctrinæ id factum eſt, & abſq; falſitate, nec diutius permiſſum eſt ſtare animum ſuſpenſum.

Ad argumentū ergo iam patet reſponſio, quia de principio illo procedit vt ſignato, vt non exercito. Ad cōfirmationē (ob antiquorum reuerentiā) dicitur ꝙ indefinite, & non vlr intelligendum eſt enunciationem vlem ingredi demonſtrationē &c. Ita vt de illo principio. ſ. nō contingit ſimul eſſe, verificeē primus locus. ſ. ſi concludenda eſt affirmatio alicuius & negatio oppoſiti. puta mundus eſt finitus & non eſt infinitus, verificetur dico propter formā ſyllogiſticā vt declarauimus, &. de iſto. ſ. omne affirmare aut negare, verificetur ſecundus locus. Sed qñ demonſtratio eſt ducens ad impoſſibile, nec aliena eſt gloſa iſta à verbis Auer. (vt patet diligenter intuenti.)

ruenti.) Si quis vero contendat de eius aut alterius mente, mihi curæ non eſt: quoniam non quid hic vel ille ſenſerit inquirimus, ſed quid veritas rei habeat.

Dialectica & Metha. quomodo omnibus vtantur.

CIRCA quartam concluſionem nota, quod Ariſtoteles dicens dialecticam & metaphyſicā omnibus vti. Intendit per (ly omnibus) omnibus modis dictus. ſ. ex quibus, de quibus & quæ, & hoc idem declarare intendit & glorioſe declarat. S. Tho. tam in dialectica quam in metaphyſica inueniri, licet non vniformiter, vt diligens lector percipere facile poteſt, diſtinguendo tam dialecticam quam demonſtratiuā in docentem & vtentem, & aſsignando earū inter ſe differentiam, & à metaphyſica, & in quo conueniant.

Cuilibet ſcientiæ ſunt propriæ interrogationes.

CIRCA ſextam concluſionem, in qua dicitur, omnes ſcientias gaudere proprijs interrogationibus, dubitatiuncula occurrit vnica, quia Ariſtoteles ſtatim ſibi aduerſari videtur. in quinta ſiquidem concluſionem dixit, demonſtratorem non interrogare, nunc autem in demonſtratiuis proprias interrogationes ponit. Ad hoc dicitur, quod interrogare non vniformiter accipitur hic & ibi, vt ab omnibus expoſitoribus conceditur. ibi ſiquidem interrogare eſt vtrāque quæſtionis partem proponere, & vtramuis concludere, hic vero alteram tantum, & illam determinate, quoniam duo oppoſita demonſtrari non poſſunt (ſicut nec eſſe vera) propter quod Ariſt. cū dixit demonſtratorē non interrogare hanc rationem aſsignauit. Quæ ſint autem interrogationes demonſtratiuæ in principio ſecundi dicetur.

Cap. primo

Non eſt inconueniēs ſcientias omnes analogis vti.

CIRCA reſponſionem datam ad tertiam quæſtionē diligenter aduerte ex hoc loco haberi nullum inconueniens eſſe, & nullam deceptionem ſequi, ex eo quod in ſcientijs vtimur nominibus analogis, quæ æquiuoca in prædicabilibus & in prædicamentis vocantur, pro eo quod nō habent rationem ſimpliciter. Scientiæ enim) inquit Ariſtoteles) videntur intellectu qua ſignificatione vtantur, ſicut ſenſu videmus circulum deſcriptum. Ex ignorantia ergo poſterioriſticæ artis prouenit ponere vniuocationem nominum metaphyſicorū, ſcilicet entis, actus, & potentiæ &c. vt equiuocationis vitetur fallacia.

Scot.

Nam in demonſtratione non ſit afferre inſtantiam per propoſitionē ſingularem.

T. cō. 8.
T. cō. 12.

CIRCA primam propoſitionem poſt ſupradictā rationem poſitam, dubitatur. Quia contrarium videtur eſſe hoc quod hic dicitur ei: quod dictum eſt in quarto capitulo. Nunc ſiquidem dicitur quod in ſyllogiſmum demonſtratiuum non oportet ferre inſtantiam ex propoſitione inductiua. i. particulari. ibi vero dictum eſt, quod contra propoſitionem de omni, quæ proculdubio demonſtratiua eſt, fertur inſtantia, ex propoſitione ſingulari, quomodo ergo hæc ſtant ſimul. Ad hoc facile dicitur, quod quia aliud eſt ferre inſtantiam, & aliud eſt ferre inſtantiam propriam demonſtratori: ideo diuerſa dicta ſunt, quæ tamen ſibi non contrariantur. Cum enim demonſtratio, vt ſic, ſit vniuerſalium (vt ſupra dictum eſt.) Quia incorruptibilium oportet eam eſſe, & ad ſingularia non niſi per accidens ſe extendat, & id quod eſt per accidens extra propria rei numeretur: conſequens eſt, quod inſtantia ſingularis inter inſtātias proprias demonſtratori non computetur. Et quia Ariſt. hic de proprijs demonſtrationis tractabat, ideo inſtantias ſingulares excluſit, aſsignans pro cauſa quia demonſtratio eſt vniuerſalium. In quarto autem capitulo, vbi adhuc de proprijs non agebatur, inſtātias ſingulares opus non erat excludere. Quoniam ergo

Vbi. s. t. c. 8

vere inſtantiæ ſunt, ideo ibi numeratæ, quia autem non propriæ demonſtratori, ideo hic excluſæ.

Num, ſi ex falſis non poſſet monſtrari verum, validum fieret argumentum à poſitione conſequentis ad antecedentis poſitionem.

CIrca tertiam propoſitionem, illam. ſ. cōditionalem, ſi eſſet impoſsibile ex falſo monſtrare verū &c. Dubitatur dupliciter. Primo quia non videtur verum, quod ſi eſſet impoſsibile ex falſo concludere verum, quod liceret à poſitione conſequentis arguere. non enim magis tunc ſequeretur verum ex vero, quam nunc hoc verum ſequitur ex hoc alio vero. Sed nunc videmus quod poſtquā verum ex vero deduximus, non licet redire a cōſequente ad antecedens. non enim cum diximus ſortes eſt homo, ergo eſt animal: dicimus ſor. eſt animal. ergo eſt homo: ergo nec tunc hoc liceret. Secundo quia dato quod eſſet vera illa conditionalis, & conſequēter quod non fieret paralogiſmus conſequentis a poſitione conſequentis, adhuc tamē non habetur: quod non poſſet fieri idem paralogiſmus in ſecunda figura ex puris affirmatiuis. hic enim paralogiſmus non peccat (eo quod ex falſis inferat.) ſed quia medium maius eſt vtroque extremo: vt patet dicendo. omnis homo eſt animal, leo eſt animal. ergo leo eſt homo.

T. c. 17.

Ad hoc dicitur quod cauſa quare a poſitione conſequentis non licet vniuerſaliter arguere: eſt quia ex falſo ſequitur verum (vt ſuperius dictum eſt.) poteſt enim conſequente exiſtente vero: antecedens eſſe falſum (vt patet) propter quod in terminis conuertibilibus a poſitione cōſequentis arguere licet: fieri enim non poteſt: ut conuertibilia ſint: & vnum ſit: & reliquum non: quia inquam hęc eſt cauſa, ſi impoſsibile eſſet ex falſo verū ſyllogiſtice concludere: oporteret conſequente exiſtente vero: antecedens eſſe verum: ſicut econuerſo: & conuertibilitas eſſet inter veritatem conſequentis cuiuſque recte conſequentiæ: & ſui antecedentis: ita quod ſicut modo dicimus, quod cuiuſque recte conſequentię, uel rectu ſyllogiſmi: quod idem eſt: antecedens verum infert concluſionem veram: eo quod ex veris nil niſi verum: & propterea vniuerſaliter concludere licet a poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis: ita tunc: quia uerum ex veris tantū ſequeretur in quocunque recto diſcurſu: verum conſequens verum antecedens inferret: & a poſitione conſequentis ad poſitionē antecedentis vniuerſaliter arguere liceret. Et quoniam ex puris affirmatiuis in ſecunda figura vitium propterea eſt: quia medio termino cōſequente primum vt antecedente vtimur: quod modo non licet: propter dictam cauſam: quia. ſ. poteſt conſequens eſſe abſque ante. ideo, ſi īpoſsibile eſſet ex falſo ſyllogiſtice monſtrare verum: paralogiſmus ex puris affirmatiuis nō inueniretur: ſicut nec a poſitione conſequentis, vnde radices ſyllogiſtici diſcurſus ſubtiliter Ariſtoteles intuitus ex vnica cōditione vtrunque modum paralogizādi excluſit a demonſtratiuis. propterea quia ex falſo non poteſt mōſtrari verum: & conſequenter ita ſe habet demonſtratio vt ſic ad hos paralogiſmos: ſicut ſe haberet ſyll9 ſimpliciter ad eoſdem: ſi non poſſet ex falſo ſyllogizari verū. Ad primū autem in oppoſitum negatur aſſumptum: quoniam ex falſitate propoſitionis de ineſſe non ſequitur falſitas modalis. Aliud eſt enim dicere, ſi verum ex falſo non ſyllogizatur: licet arguere a poſitione conſequentis: & aliud eſt dicere, ſi verum ex falſo non poteſt ſyllogizari: licet arguere a poſitione conſequentis, primum eſt falſum ſecundum formam ſyllogiſticam: licet ex gratia materiæ, vel ex hypotheſi ſequatur: vt de exemplo adducto obijciendo. S. Tho. hic ait. Tum quia eſt in materia neceſſaria, quo ad ſubiectum concludens vtrunque prædicatū in primo modo per ſe. tum quia ſupponitur id quod eſt animal eſſe hominem. ſecundum vero eſt veriſsimum: vnde ſtante illa cōditionali, verum magis inferretur ex vero: quam hoc verum nunc ab hoc: quia tunc ita appropriaret ſibi inferri ex vero quod impoſsibile eſſet inferri ex falſo. nunc autem hoc verum: licet inferatur ex vero: pōt tamē inferri ex falſo: & eſſe verū ante exiſtente falſo. Ad ſecū dum dicitur: quod ex hac conditionali ſufficienter vterque modus paralogizandi deſtructus eſt (vt ex dictis patet. Ad probationem autem oppoſiti dicitur: quod licet paralogiſmus ex puris affirmatiuis non ideo ſit: quia ſit ex falſis, eſt tamen ideo, quia medium, quod aſſumitur vt conſequens extrema in vtraque præmiſſa concludit in vi antecedentis reſpectu maioris extremitatis vt (exemplariter patet.) Cum enim dico, homo eſt animal, leo eſt animal, ergo leo eſt homo: idem hominē de leone inſero,

Ex puris affirmatiuis in conuertibilibus ualet argumētum.

ſero, quia eſt animal, ac ſi ad animal ſequeretur homo. Vnde quia in terminis conuertibilibus quodlibet antecedit, & ſequitur ad quodlibet, talis forma ſeruanda non prohibetur, & per eandem cauſam in terminis nõ conuertibilibus abñcitur, non eſt ergo radix iſtius paralogiſmi id, quod in argumento adducitur, ſed quod nos diximus, arguere.ſ. à poſitione conſequentis quod cõmune eſt huic & ſupradicto, huic quidem virtualiter, illi vero formaliter, propter quod vterq; paralogiſmus conſequentis vocatur.

Aduerte hic, ꝙ deceptiones, quæ accidunt in demonſtratiuis ex paralogiſmis ſunt quidem deceptiones & ag generantes ignorantiam prauæ diſpoſitionis in illa ſcientia, ſed ſunt deceptiones cõmunes ſcientñs & non ſcientñs, & illi ſcientiæ & alteri: deceptiones autem prouenientes ex falſis oppoſitis proprñs principñs vel ꝑmiſsis demonſtrationũ in illa ſcientia ſunt deceptiones propriæ, & ideo paralogiſmi & non ex oppoſitis ſyllogiſmi excluſi ſunt à demonſtratiuis. Et hinc euenit vt paralogiſmos in demonſtratiuis inducere ridiculum ſit, & philoſophorum non eſſe ſophyſticas rationes ſoluere, vt dicetur primo Phyſicorum. T.c.10.

CIRCA vltimam propoſitionem, quæ de augmentatione demonſtrationum eſt. Aduertenda ſunt duo. Primum eſt, ꝙ cum augere demonſtrationes in longũ multiplicitet contingat via compoſitiua.ſ. deſcendendo tantum ex parte ſubiecti in aliud, & de illo in aliud &c. & deſcendendo ex parte paſsionis tantum ex prima in ſecundam, & ex ſecunda in tertiam &c. & deſcendendo ex parte vtriuſq; ſimul, vt à triangulo & eius paſsionibus ad iſochelem & ſuas proprias paſsiones: & ex parte medñ via reſolutiua ex medio ad anterius medium aſcẽdẽdo in eodem vel diuerſo genere cauſarum &c. omnia concluſit Ariſto. ſub vno verbo dicens, demonſtrationes augeri in poſt aſſumendo, & complexus eſt. S. Tho. exponentes poſt aſſumere eſſe medium ſub medio ſumere. ſaluaẽ enim hoc in omnibus ſupradictis, vt facile patere poteſt exercitatis &c. Secundum eſt ꝙ Ariſto. dicens poſt aſſumptionem procedere in infinitum non intendit aſſerere demonſtrationis augmentum aliquo modo in infinitum eſſe, ſed intelligendus eſt, vel conditionaliter, ſ. ſi infinita poſt aſſumenda eſſent. & hoc, vel quia nondum declarauerat, quod inferius determinabit. ſ. finitatem demonſtrationum vndiq;. Vel quia ſpecies numerorum & figurarum, & conſequenter quæſtiones eorum infinitæ ſunt in potentia. Aut (& melius) intelligendus eſt per ly in infinitum intendiſſe in incertum, eo ꝙ non eſt determinatus numerus poſt aſſumendorum, ſed. quandoq; ſunt tria, quãdoq; decem, quandoq; octo &c. ac ſi dixiſſet, augẽtur demonſtrationes in poſt aſſumendo, vt A de B, & B de C, & C de D: & ſic in infinitum. i. & ſic quouſq; ſint aſſumenda, quotcũq; fuerint &c.

De augmẽto demonſtrationis ĩ aſſumendo vel poſt aſſumendo.

Ca: 18. circa. t. cõ. 35. & 36.

De demonſtratione quia. *Cap. 13.*

QVòd vero differt, & ꝑpter quid ſcire, primum quidẽ in eadem ſciẽtia. & in hac dupliciter. Vno quidẽ modo, ſi non per imediata efficiatur ſyllogiſmus, nõ. n. accipitur prima cauſa, ſcientia vero ipſius propter quid ſecundum primam cauſam. Alio autem, ſi per immediata quidem, ſed nõ per cauſam, ſed per notius eorum, quæ conuertuntur. nihil enim prohibet eorum, quæ conuerſim prædicantur, notius aliquando eſſe, quod eſt non cauſa. quare erit per hoc demonſtratio. vt quòd planetæ prope, per id, ꝙ non ſcintillant. Sit in quo C, planetæ: in quo B, non ſcintillare: in quo A, prope

E eſſe. verum itaque B de C dicere: planetæ enim non ſcintillant. ſed & A de B: quod enim non ſcintillat prope eſt. hoc autem acceptum ſit per inductionem, aut per ſenſum. neceſſe igitur A ineſſe ipſi C. quare demonſtratum fuit, ꝙ planetæ prope ſunt. Hic igitur ſyllogiſmus nõ ipſius propter quid, ſed ipſius quòd, eſt. non enim ꝑpter non ſcintillare, prope ſunt, ſed propterea quia prope ſunt, non ſcintillant. Euenit autem & per alterum monſtrari alterum: & erit ipſius propter quid demonſtratio. Vt ſit C, planetæ: in quo B, prope eſſe: A, non ſcintillare. ineſt itaq; & B ipſi C: quare & ipſi C, A: & A ipſi B, nõ ſcintillare. & eſt ſyllogiſmus ipſius ꝑpter quid:
F accepta enim eſt prima cauſa. Rurſus quemadmodum lunam monſtrant, quòd ſphærica, per augmenta. ſi enim quod ita augetur eſt ſphæricum: augetur autem luna: planum, quòd ſphærica. ſic igitur ipſius quòd factus fuit ſyllogiſmus. E conuerſo autem poſito medio ipſius propter quid. non enim propter augmenta eſt ſphærica: ſed quia eſt ſphærica, accipit augmenta talia. Luna, in quo C: ſphærica, in quo B: augmentum, in quo A. In quibus autem media non conuertuntur, & eſt notius, quod non eſt cauſa, ipſum quidem quòd monſtratur, ipſum autem propter quid non. Amplius in quibus medium extra ponitur. etenim in his ipſius quòd, & non ipſius propter quid eſt, de
G monſtratio. non enim dicitur cauſa. Vt propter quid non reſpirat paries: quoniam non animal. ſi enim hoc reſpirandi cauſa eſt, oporteret animal eſſe cauſam reſpirandi. vt ſi negatio cauſa eſt ipſius non eſſe, affirmatio cauſa eſt ipſius eſſe. quemadmodum ſi hoc, quod eſt incommenſurabilia eſſe calida & frigida, eius, quod eſt non ſanum eſſe, hoc, quod eſt commenſurabilia eſſe; eius, quod eſt ſanum eſſe. conſimiliter autem & ſi affirmatio ipſius eſſe, negatio ipſius non eſſe. In ñs autem, quæ ſic aſſignata ſunt, non contingit, quod dictum eſt. non enim omne reſpirat animal. Syllogiſmus autem fit talis cauſæ in media figura. vt ſit A,
H animal: in quo B, reſpirare: in quo C, paries. A igitur ineſt omni B, omne enim reſpirans eſt animal: ipſi autem C nulli. quare neq; B C nulli. nõ itaq; reſpirat paries. Aſsimilantur autem tales cauſæ ñs, quæ ſecundum exceſſum dicuntur. hoc aũt eſt plus diſtans dicere medium. vt illud Anacharſidis, ꝙ in Scythis non ſunt tibicines: neq; enim vites. Secundum quidem igitur eandem ſcientiam, & ſecundũ mediorum poſitionem iſtæ differentiæ ſunt eius, qui eſt ipſius, ꝙ, ad eũ, qui eſt ipſius propter quid, ſyllogiſmum. Alio autem modo differt ipſum propter quid ab ipſo ꝙ, eo ꝙ per aliam ſcientiã vtrunq; ſpeculatur

culatur. talia autem ſunt, quæcunq; ſic ſe habēt inuicem, vt ſit alterum ſub altero, vt perſpectiua ad Geometriam, & mechanica ad Stereometriam, & harmonica ad Arithmeticam, & apparentia ad Aſtrologicam. Fere autem vniuocæ ſunt nonnullæ iſtarum ſcientiarum, vt Aſtrologia, & quæ Mathematica, & quæ Nautica, atq; Harmonica, & quæ mathematica, & quæ ſecūdum auditum. Hic.n. ipſum quidem ꝙ, ſenſitiuorum eſt ſcire, ipſum vero propter quid, Mathematicorum. hi nanq; habent cauſarum demonſtrationes, & plerūq; non ſciunt ipſum ꝙ: quemadmodū qui vniuerſale ſpeculantur, multotiens nōnulla ſingularium neſciunt, quia nō aduertunt. Sunt aūt hęc, quęcunq; cū alterum quid ſint ſecundū ſubſtātiam, vtuntur formis, diſciplinæ nanq; circa formas ſunt: nō enim de ſubiecto aliquo geometrica ſunt. ſi enim de ſubiecto aliquo geometrica ſunt, ſed non inquātum geometrica, de ſubiecto. Se habet autem & ad Perſpectiuam, vt hæc ad Geometriā, alia ad hanc. vt quod eſt de iride. ipſum enim quòd, Naturalis eſt ſcire, ipſum vero propter quid, Perſpectiui, aut ſimpliciter, aut ſecundū mathema. Multæ aūt & non ſub ſe inuicem ſcientiarum, ita ſe habent, vt Medicina ad Geometriā. ꝙ enim vlcera orbicularia tardius ſanātur, Medici eſt ſcire: propter quid vero, Geometræ.

Summa huius capituli hæc eſt.

Prima conclusio. SCire quia, & ſcire propter quid, in eadem ſcientia dupliciter differunt. Vno modo qn̄ fit ſyllogiſmus per remotam cauſam. Alio modo qn̄ fit per effectū conuertibilem quidem ſed notiorem. ꝓbatur vtrunq; à priori, quia ſcire propter quid eſt ſcire per cauſam primam, i. proximam & declaratur ſm exemplariter. planetæ ſunt prope, quia ſtellæ non ſcintillantes ſunt & in terminis A primo, C tertio, B medio.

Secūda cōclusio. Contingit qn̄. ſ. cauſa per effectum conuertibilem demonſtratur alterum per alterum, e conuerſo demonſtrare, & erit ꝓpter quid demonſtratio (vt patet in exemplo dato) mutando maiorem extremitatem in mediū, & cū luna circularis monſtraẗ, quia incremēta luminis cornicularitet accipit, I terminis A primo, C tertio, & B medio.

Tertia conclusio. Quando autem mediū non conuertitur & eſt notius, & non cauſa (quia) demonſtratur, ſed propter quid nō.

Quarta cōclusio. Quādo mediū eſt extra fit demonſtratio quia, & non propter quid. probaẗ à priori, qa non aſſumitur id quod eſt cauſa. ſ. proxima, vt paries non reſpirat, quia non eſt animal, negatio ſiquidem animalitatis non eſt propria cauſa negationis reſpirationis, quia affirmatio animalitatis nō eſt propria cauſa affirmationis reſpirationis.

Regula. Oportet ſiquidem ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, ꝙ negatio ſit cauſa negationis, & e conuerſo ſi negatio eſt cauſa negationis ꝙ affirmatio ſit cauſa affirmationis, vt cum menſura calida & frigida ſanandi cauſa, ſine menſura vero non ſanandi.

Quinta cōclusio. Syllogiſmus huiuſmodi demonſtrationis quia, in media fit figura. probatur à priori, quia concluſio eſt vniuerſalis, & oportet maiorem eſſe affirmatiuam, vt patet in terminis, B primo, C tertio, A medio.

Sexta conclusio. Cōparantur huiuſmodi cauſæ aſſumptæ dictis ſm excellentiam. probatur à priori, quia tale medium eſt plurimū diſtans, ſicut illud Anacarſidis, in ſcythis non ſunt

A ſibilatores, quia non ſunt vites.

Septima cōclo. Alio autem modo differūt propter quid ſyllogiſmus ab ipſo quia, qm̄ ad diuerſas ſcientias pertinent.

Octaua cōclusio. Huiuſmodi ſciæ diuerſæ, ſunt q̄cūq; ſic hn̄t adinuicē, ꝙ alterū ſub altero eſt, vt ſpeculatiua ad geometriā &c.

Nona conclusio. Fere autem vniuocæ ſunt harum quædam ſcientiarum, vt aſtrologia, mathematica & quæ naualis eſt, & harmonica, mathematica, & quæ eſt ſm auditum.

Declaratio ſeptimę & octauę. Hoc enim ipſum (quia) ſenſibilium eſt ſcire, ſed ꝓpter quid mathematicorū. probatur à priori, quia hi habent cauſarum demonſtratiōes, & multoties neſciunt ipſum qa, qm̄ non applicant ad &c. Sicut vniuerſale conſiderātes multoties quædam ſingularium neſciūt propter id quod non intendunt.

Decima cōclo. Sunt autem hæc, quæcūq; alterum ſunt ſm ſubiectū, & vtuntur ſpeciebus. probatur hoc ſm a priori, quia mathematicæ circa ſpecies ſunt. probatur, quia geometria non eſt de ſubiecto aliquo. probatur, quia non ſm ꝙ de

B ſubiecto ſunt geometricalia ſunt, licet de ſubiecto ſint.

Vndecima conclusio. Habet autem ſe alia ad perſpectiuam, vt perſpectiua ad geometriam, vt id quod eſt de iride ipſum qa phyſici eſt ſcire, ſed propter quid perſpectiui.

Duodecīa conclusio. Habent ſe & ſic multæ, & nō ſubinuicē ſcientiarū, vt medicina ad geometriā, ꝙ. n. vulnera circularia tardius ſanenẗ medicinæ eſt ſcire qa, geometriæ aūt ꝓpter quid.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS in hoc capitulo demonſtrationem qa declinare, differētias inter ipſam, & demonſtrationē ꝓpter quid aſsignare vult, pro eo ꝙ in reliquis ei æquaẗ, & duo principaliter facit, qm̄ primo differētias quia, & propter quid in eadem ſcientia ponit in ſex primis concluſionibus, in quarū prima duas differentias ponit, & in ſecunda differentiæ ſecundæ conditionem proſequiẗ, & in tertia eiuſdem differētiæ alterū mēbrum declarat. In quarta vero quinta & ſexta claro ordine primam dif

C ferentiam declarat, & ordinat in forma ſyllogiſtica. ſecūdo principaliter inter qa. & propter quid. differentiā in diuerſis ſciētijs inſinuat ſex alijs cōcluſionibus, In ſeptīa ſiquidem illā ꝓponit. In octaua & nona, quæ & quales ſint tales ſcientiæ inſinuat declarationem ipſius intentæ differentiæ ſubdens. In decima aūt quale ſit illud, ꝓpter qd alterius ſciētię inſinuat. & in vndecia & duodecima extendit intentam differētiam, declarans inueniri inter alterius ordinis a prædictis ſcientias.

Quomodo demonſtratio quia ſit per effectum conuertibilē.

CIrca primam concluſionē aduertendū eſt, ꝙ effectū eſſe conuertibilem cum cauſa contingit dupliciter. vno modo ſm p̄dicationem. Alio modo ſm cauſalitatē, & licet vtroq; modo oporteat eſſe effectum conuertibilem cū cauſa in ꝓpoſito, conuertibilitas tamen ſm cauſalitatem eſt principaliter intenta, quia de cauſa & effectu, vt ſic ſermo eſt. conſiſtit aūt huiuſmodi conuertibilitas ſm cauſalitatem in hoc, ꝙ talis effectus neceſſario

D p̄exigat talē cauſam & talē cauſam neceſſario ſequaẗ talis effectus. Tunc. n. ab effectu (quia) cōcludimus de cauſa, & a cauſa (propter quid) de effectu qn̄ cōnexio eſt neceſſaria ex vtraq; parte. Conuertibilitas autem ſm p̄dicationem dupliciter intelligi poteſt, inter cauſam & effectum. Vno modo vt in quocūq; ſit cauſa, ſit effectus, & e conuerſo, ſicut ſe habēt humanitas & riſibilitas, & hoc modo non pōt vniuerſaliter intelligi conuertibilitas p̄dicatiōis inter cauſam & effectū conuertibilē, qm̄ multi ſunt effectus, qui non ſunt in ſuppoſitis, in quibus ſunt rationes cauſandi illos (vt patet) cum ex generatione & corruptione in inferioribus demonſtramus contrarios motus in cęlo, & e conuerſo. Alio modo pōt intelligi, vt de quocunq; ſuppoſito prædicatur cauſa, de eodem p̄dicetur denominatio cauſalis ab effectu ſumpta, & e cōuerſo, & hoc modo vniuerſaliter verum eſt effectum & cauſam neceſſitate mutua connexionem habentes con-

uerti ſm prædicationē. oportet ſiquidem omne naturaliter cauſans generationem & corruptionē habere cōtrarios motus ſic &c. & omne ſic habens contrarios motus cauſare generationem & corruptionem. Demonſtratio ergo quia, eſt per effectum conuertibilem conuertibilitate cauſalitatis, & prædicationis modo declarato.

Num ſit poſsibilis & conueniens demonſtratio circularis.

Circa ſecundam concluſionē dubitatur an à cauſa demonſtrata, quia eſt. per effectum poſsit effectus demonſtrari ꝓpter qd. & vniuerſaliter an ſit poſsibilis demonſtratio circularis. videtur.n.ꝙ ſic. Primo quia expreſſe Ariſtoteles hic dicit, ꝙ demonſtrata cauſa per effectum conuertibilem ipſum demonſtrare poteſt à priori.

Secundo quia expreſſe Albertus dicit in hoc primo libro tractatu ſecundo cap̄.15. ꝙ demonſtrare vnam cauſam per aliā & econuerſo non conuenit, eo ꝙ cauſæ ſunt ſibiinuicem cauſæ & in eſſendo, & in demonſtrando.

Tertio quia ſi demonſtratio circularis eſſet ſm ſe prohibita ounꝙ̄ aliquis poſſet ea abſq; reprehenſione vti. **F** Videmus autem ꝙ Ariſtoteles pluries vſus eſt ea in diuerſis locis, & preſertim in ſecundo cœli, vbi primo oſtēdit dextrum cœli eſſe partem orientalem, quia inde
T.c.15. incipit motus cœleſtis, deinde oſtendit inde incipere motum cœli, quia ibi eſt dextrum. In eodem quoq; libro oſtendit ſtellas eſſe immobiles ſm ſe quia ſunt ſphericæ, deinde oſtendit eas eſſe ſphericas, q̄a ſunt immobiles ſm ſe &c.

T.c.48. T.c.59. T.cō.6. In oppoſitū eſt ratio ſecūdo loco facta ab Ariſt. in capitulo tertio ad ꝓbādum, ꝙ demonſtratio ſimpliciter nō poteſt eſſe circularis, concludit ſiquidem illa ratio, ſi bona eſt de omni demonſtratione, qm̄ ex forma circularis proceſſus emanat, & non variatur ad quod ſuus terminus applicetur. Arguit.n. ſic, demonſtrare circulariter, eſt ꝓcedere ab eodem ad idem, ſiue per vnum, ſiue per multa media fiat hoc. diſcurſus autem ab eodem ad idē perficitur, concludendo idem ex ſeipſo, vt patet arguendo à primo ad vltimum, ſi.A.eſt, B eſt, ſi B.eſt.C, eſt. ergo ſi.C.eſt.B.eſt, & ſi.B.eſt, A.eſt. ergo de primo ad vltimū, **G** ſi.A.eſt.A.eſt. Tale aūt demōſtrare ridiculū eſt. ergo &c.

Ad euidentiam huius dubitationis diligenter inſpicere oportet vnde habet proceſſus circularis ꝙ ab arte alienus cenſeatur, hoc.n. viſo facile erit oſtendere qn̄ poſsit exerceri, & qn̄ non. Ad habendum aūt hoc cum demonſtratio circularis duo dicat ex conditionibus demonſtrationis, & circuli, quantum ad ꝓpoſitum ſpectat procedēdum eſt, & vt perfectior ſit doctrina à demonſtratiōe in cōmuni ad ſpeciales demonſtrationes eſt deſcendendū. In demonſtratione igitur cōmuniter ſumpta duo exigūtur. alterum ex parte rerū, circa quas eſt demonſtratio. alterum ex parte demonſtratiui diſcurſus. Ex parte quidem rerum in omni demonſtratione exigitur neceſſario connexio terminoꝝ, vt expreſſe habitum eſt capitolo.6.
T.c.15. Sed vltra hoc demonſtratio ſimpliciter, ſeu (propter qd) exigit ꝙ procedat ſemper à cauſa ad effectum, & conſequenter à notioribus ſm naturam ad minus nota. Demonſtratio vero (quia) exigit oppoſitas conditiones. **H**

Ex parte aūt diſcurſus, exigit demonſtratio omnis, ꝙ procedat ex notioribus nobis, ſiue cum hoc illa ex q̄bus procedit, fuerint etiam ſm ſe notiora, ſiue non, vt patet
T.c.5. &.6. ex dictis in capitulis ſecundo & tertio. & ex ipſa diſciplinę generatione, quæ ſemper ex notioribus & credibilioribus nobis procedit & facile probari poſſet vtendo illa maxima, ꝓpter quod vnumquodq; &c. Circulus aūt in propoſito nil aliud exigit niſi ꝙ præmiſſa fiat concluſio, & concluſio fiat præmiſſa, ſeu & in idem redeat, ꝙ.A. inferatur per.B.&.B.per.A. hæ ſunt cōditiones demonſtrationis circularis, quas examinando diſcutere oportet, an ſint cōpoſsibiles, an deſtruant ſeinuicem. Si.n. cōpatiuntur ſe demonſtratio circularis refutanda non eſt, ſin aūt, abijcienda merito eſt. A prima igitur demonſtratiōis conditione inchoantes dicimus, ꝙ circuli conditioni nō aduerſatur vniuerſaliter, ſed qn̄q;. Si connexio nanq; ne- **E** ceſſaria eſt inter terminos demōſtrationis, ex omni parte vndecunq; incipias circulus admittitur, propterea q̄a q̄tumcunq; procedatur ab.A.in.B. & regreſſus fiat à.B. in.A. ſemper ſaluatur neceſſaria connexio: ſi vero connexio claudicat ex parte maioris extremitatis circulatio impeditur, qm̄ regrediendo non ꝓcederetur ex neceſſarijs. Conditiones quoq; requiſitæ ad demonſtrationem ꝓpter quid qn̄q; circulo contrariantur, qn̄q; non. Tripliciter.n. talis proceſſus fieri poteſt. Primo à cauſa ad effectum, qui tamen eſt cauſa ſuæ cauſæ in altero genere cauſæ, cum cauſæ ſint ſibiinuicem cauſæ, vt dicitur in ſecundo phyſi. & in tali proceſſu cum mutuum inueniatur ꝓpter quid, circuli ratio non impeditur, procedendo.n. ab A.in.B. ꝓpter quid demonſtratio fiet regrediendo quoq; A.B.in.A. demonſtratio propter quid eſt, licet in alio generæ cauſæ, & ſimiliter ſemper procedetur à notioribus ſm naturam, tot nāq; modis dicitur notius natura, quot dicitur cauſa, cum ab eodem dependeant eſſe & cognoſcibilitas rei. T.c.31. **F** Secundo fit à cauſa ad effectum, qui tamen eſt cauſa ſuę cauſæ in eodem genere cauſæ, non ita ꝙ idē numero ſit effectus & cauſa eiuſdem, ſed idem ſpecie (vt patet in his, quæ generationem circularē habent) vt vapor & pluuia &c. de quibus erit ſermo in ſecundo huius c.9. in huiuſmodi.n. ſicut in naturali generatione inuenitur circulatio, ita in intellectuali diſcurſu, qm̄ ars imitari debet naturam, ſed vera ratio circularis demonſtratiōis in iſtis nō eſt qm̄ nō eſt ab eodem ad idē numero, ſed ſpecie, ꝓpter quod proprie loquendo in tali ꝓceſſu circulus (de quo loquimur) inueniri non pōt, qm̄ impoſsibile eſt idem numero eſſe cauſam ſuę cauſæ in eodē generę cauſæ. Tertio fit à cauſa ad effectum, qui nullo modo eſt cauſa ſuæ cauſæ, & in tali proceſſu manifeſte patet, ꝙ circulus à priori non admittitur, eo ꝙ regrediēdo, dato ꝙ ſeruaretur neceſſaria connexio, non tamen fieret demonſtratio propter quid, ſed quia. circa t.cō. 12. & 13. Admitti tamen non prohibetur in tali proceſſu circulus difformis, ſi effectus ſit **G** conuertibilis, ita ꝙ vnus proceſſus erit propter quid, & alter quia. Ex parte ergo rerum nil inuenitur repugnans vniuerſaliter demonſtrationi circulari. Conditio aūt requiſita ad demonſtrationem omnem, ex parte diſcurſus. ſ. ꝙ ſit ex notioribus nobis circulari ꝓceſſui obſtat, qm̄ circularis diſcurſus, licet inchoet à notioribus nobis, regredit̄ tamen à non notioribus nobis, quia ex concluſiōe ad eius principium, ex quo cognita eſt redit. Eſt igitur circularis demonſtratio vitanda ex eo ꝙ non procedit ex notioribus nobis, & conſequenter cum nil nobis de nouo manifeſtetur niſi ex notioribus nobis, circularis diſcurſus nihil manifeſtat. vnde, cū dicitur demonſtratio circularis, ly circularis, eſt conditio diminuens rationem demonſtrationis, de cuius ratione eſt, ꝙ ſit ex notioribus nobis, & conſequenter demonſtratio vere circularis non eſt demonſtratio, abſolute loquendo. cū aūt hoc inuariabiliter inueniatur in omni circulari ꝓceſſu, vt ſic, oportet dicere ꝙ non licet circulariter demonſtra- **H** re, neq; ſimpliciter, & à priori, neq; mutando poſterius in prius, qm̄ ſemper ſaluatur hoc, ꝙ non regredimur à notioribus nobis. Quāuis autem ita ſe veritas habeat (vt diximus.) Duabus tamen cauſis contingit circulari diſcurſu abſq; reprehenſione vti. Primo, quando circulari diſcurſui ante regreſſum admiſcet̄ aliquis alius diſcurſus vel quodcūq; aliud adminiculū quo augetur cognitio concluſionis à, regrediendum eſt. Tunc.n. à notioribus nobis fit regreſſus, & manifeſtātur tūc nobis duo. ſ. illa propoſitio, quæ fuerat præmiſſa non ſimpliciter (q̄a nota erat) ſed alio modo, & conuertibilitas concluſionū, & ſic circulo vſus fuit Ariſto. ſm̄ Alexan. &. S. Tho. in ſecundo cœli. quando oſtendit ſtellas eſſe ſphæricas, quia immobiles &c. Secundo quādo circularis diſcurſus nō ad hoc fit vt ad principium manifeſtādum regrediatur, ſed ad hoc vt reducatur id à quo incepimus ad illud ad quod peruenimus vt effectus in ſuam cauſam. vt ſi oſtē- super t. cō.59.

dere

derẽ primo Sortem eſſe viuũ, quia ex ſe mouetur,& deinde habitudinem terminorum in ſe intuendo regrederer dicendo ꝙ moueri ex ſe nõ eſt cauſa ꝙ Sortes viuat, ſed potius econuerſo, quia viuit, ideo mouetur ex ſe.& ſic ſm.S.Tho.in.2.cęli lec.7. Ariſt. vſus fuit circulo,qñ ex dextero cęli motum incipere dixit &c. Ad argumenta ergo in oppoſitum dicitur,ꝙ ſermo noſter eſt formalis,& ideo non loquimur niſi de demonſtratione circulati pura, quam conſtat non procedere ex notioribus nobis,& conſequenter non eſſe veram demonſtrationẽ. Auctoritates vero in oppoſitum, & vſus Ariſ. & cętera huiuſmodi,quę ab illuſtribus viris dicta cõtrariũ ſonare videnẽ,intelligẽda ſunt de demonſtratione circulati admiſta & fulta aliquo alio adminiculo ante regreſſum, vel reducente effectum in cauſam, vt diximus. Dicit ſecundo, ꝙ doctores illuſtres ideo dixerunt, ꝙ circulus difformis eſt conceſſus,ſiue ibi ſit difformitas ſm differẽtiam,quia,& propter quid,ſiue ſm diuerſa genera cauſarum & cognitionum, ſiue quouis alio modo, circulum vniformem negauerunt, quia quantum eſt ex parte rerum de demonſtratione loquebatur. patet autem ex dictis,ꝙ ex parte rerum non prohibentur huiuſmodi circuli difformes,ſed vniformes, ſed prohibentur ex parte noſtri, qui ex notioribus nobis procedere debemus neceſſario, vnde(ſicut iam dictum eſt)ſi aliũde nobis prima concluſio notior fieret, quod multis modis euenire põt,regreſſum & circulo difformem cõmittere non erit vitioſum.

ſuper.t. cõ.34.

Medium quot modis contingit eſſe non conuertibile, & quæ ex tali medio demonſtrationes fiant.

Adnotationes.

CIrca tertiam concluſionem quatuor notanda ſunt. Primũ eſt,ꝙ non cõuertibilitas medij, de qua eſt hic ſermo, cum cõprehendat in ſe vtrũq; extremorum,inter quæ mediat conuertibilitas,non eſt intelligẽda quocũq; modo,ſed ad diuerſa relata diuerſimode ſumẽda eſt. qm̃ nanq; conuertibilitas in quadam æqualitate conſiſtit,& æquale medium eſt inter maius & minus, medium non conuertibile eſſe cõtingit dupliciter, vel quia eſt maius, vel quia eſt minus. & quia medium inter maiorẽ & minorem extremitatem medium eſt,quatuor modi nõ cõuertibilitatis ipſius medij fiunt,ꝙ.ſ.eſt vel maius maiore extremitate,vel minus, aut quia eſt maius minore extremitate, vel minus: quos .S. Tho.in expoſitione pulcherrime tangit,& ſi quidem medium, de quo loqmur, effectus.ſ.eſt ita non conuertibile,ꝙ ſit maius primo,nõ ſit demonſtratio. inquit. S.Tho.(& bene)loquendo de demonſtratione affirmatiua,qm̃ negatiua fieri poteſt in ſecunda figura, vt patet demonſtrando lapidem nõ eſſe animal, quia non habet operationes vitales, ſic, omne animal habet operationes vitales, lapis non habet operationes vitales, ergo lapis non eſt animal. Affirmatiuã vero fieri non poſſe clarum eſt,quia maior erit falſa prædicans minus de maiori. Si vero medium ideo non conuertatur, quia minus primo eſt, optime fit demonſtratio,vt patet demonſtrando de ſimia ꝙ ſit animal, quia reſpirat,ſic,omne reſpirãs eſt animal,ſimia reſpirat: ergo. Negatiua autem fieri non poteſt, quia oportet in maiori coniungi effectum cauſæ,ac per hoc eſſe vniuerſalem affirmatiuam, quod nec in prima nec in tertia figura fieri poteſt,& in ſecunda falſitas accidere(licet tertia figura in hoc caſu ſub ſilentio pertranſiri debeat, qm̃ concluſiones de omni ibi non ſunt.) Si autẽ medium ideo non conuertibile, quia maius eſt tertio demonſtratio affirmatiua fit(vt patet in exemplo nunc dato)& negatiua,ſi dici poteſt maius aliquo quod negatiue illi & alijs ineſt (vt patet)dicendo. omne habens tactum eſt animal, paries non habet tactum:ergo non eſt animal. Si vero medium ideo non eſt conuertibile, quia minus tertio, nec affirmatiua, nec negatiua demonſtratio fit (vt de ſe patet.) Vnde cum dicitur. in quibus autem non conuertũtur media &c.intelligendum eſt,dũmodo effectus maioris extremitatis,qui pro medio ſumitur,ſit ideo non cõ A uertibilis,quia exceditur à maiore, vel quia excedit minorem quo ad affirmatiuas,licet quo ad negatiuas medio excedente maiorem fieri poſſit demonſtratio. Secundum notandum in hac concluſione eſt. ꝙ illa verba Ariſtotelis quę in prædicato concluſionis ſunt(.ſ.ſed nõ propter quid)duo inſinuant. primum eſt ꝙ demonſtratio procedens ex medio non conuertibili,& non cauſa, concludit quia eſt,ſed non propter quid eſt. Secundum eſt,ꝙ demonſtratio talis demonſtrat (quia eſt)ſed nõ cõuertiẽ in propter quid,mutando maiorem extremitatẽ in medium, ſicut conuertitur demonſtratio procedens ex effectu conuertibili, qm̃ tunc contingeret mediũ eſſe maius primo,quod non contingit. Tertium notandũ eſt,ꝙ Ariſtoteles tertiũ mẽbrum demonſtrationis(quia) ex hac concluſione oſtendit, vt demonſtratio quia diuidatur in demonſtrationem per cauſam remotam ſiue cõmunem & per effectũ,& hæc per cõuertibilem aut non conuertibilem. Quartum notandum eſt,ꝙ oportet ta B lem effectum, non conuertibilem aſſumendũ in mediũ eſſe effectum neceſſarium requirentẽ talem cauſam,ad quam concludendam aſſumitur, licet cauſa non neceſſario cauſet talem effectũ,vt patet de reſpirare & eſſe aĩal. Si enim talis neceſsitas non eſſet non poſſet fieri demonſtratio(quia)dictum ſiquidem eſt ſuperius, ꝙ non contingit ſcire,neq; quia,neq; propter quid, neq; per mediata neq; per immediata ſi permiſſæ non ſunt neceſſarię. T.c.18.

Scire rem per cõmunia cuiuſmodi ſcire ſit.

CIrca quartam concluſionem. Aduerte tu Thomiſta ꝙ ſcire rem per cõmunia,& non peruenire ad ꝓpria eſt cognoſcere quia,& non propter quid,& conſequenter nec quid, quia vt in ſecũdo dicet idẽ eſt qd,& ꝓpter quid &c. Ex hoc comprehenditur ꝗ̃ peripatetica ſit doctrina.S.Tho.qua dicimus ꝙ de ſubſtantijs immaterialibus,quas ꝑ effectus & cõmunia tm̃ cognoſcimus &c. & nunq̃ peruenire poſſumus ad vltimas differentias,nec proprias paſsiones quia cognoſcimus,& non quid. Ad C uerte & tu(qui non deſinis latrare ꝙ peripateticę & doctrinæ & loquelæ expers es) & videns Ariſtotelem hoc expreſſe ſonare,quieſce & venerare quæ dicimus.

T.c.primo prio prio.

Quo nam medio extra poſito fiat demonſtratio quia,non autem propter quid.

CIrca eandem quartam concluſionem animaduertẽdum eſt,ꝙ per medium extra ſiue per cauſam remotam,duo poſſumus intelligere.ſ.omnem cauſam nõ immediate proximam effectui,& hic ſenſus non eſt ad mẽtem Ariſto.qm̃ illud vocat hic mediũ extra vel cauſam remotam à cuius affirmatione non cauſatur neceſſario affirmatio effectus, vel negatione, negatio,vt patet in textu. Multæ autem ſunt cauſæ non immediatæ proximæ effectibus,quarum affirmationes effectus affirmãt & negationes negant &c.ergo multæ cauſæ non immediatæ proximæ effectibus non ſunt hoc in loco numerãdæ inter medie extra, ſeu cauſas remotas &c. Minor patet vniuerſaliter de ſubiecto reſpectu ſecundæ vel tertię D paſsionis proprię, cuius immediate proxima cauſa eſt paſsio immediate præcedens, & non ſubiectum verbi gratia eſſe naturæ immaterialis & ſubſiſtentis eſt cauſa appetitua intellectui,qui vocatur voluntas, ſed non immediate proxima,qm̃ mediat habere intellectum, ideo enim habet voluntatem,quia intellectum,& non econuerſo. Sicut ideo habetur intellectus quia eſt naturæ immaterialis ſubſiſtentis, & non econuerſo &c.& tñ affirmatio immaterialis ſubſiſtentiæ,cauſat habere voluntatem & negatio immaterialis ſubſiſtentiſq; naturæ non habere voluntatem, vt de ſe patet &c. Non eſt igitur intelligendum per medium extra omnis cauſa non immediate proxima effectui &c. Secũdus autem ſenſus eſt ꝙ(per medium extra) intelligamus cauſam cõmunẽ cõmunitate tali,ꝙ non ſit conuertibilis cum ſuo effectu cõuertibilitate cauſalitatis. Talis ſiquidem cauſa qm̃ non habet mutuam connexionem neceſſario cũ ſuo effectu,

eſt cuius negatio & ſi inferat, vt cauſa cõmunis, neceſſario negationem, non tñ affirmatio affirmationem, vt pacet in exẽplo Ariſtotelis de reſpirare et animalitate. Vbi nota ꝙ vnius effectus (etſi multipliciter contingat eſſe plures cauſas) in propoſito dupliciter cõtingit. Vno modo ita, ꝙ vna tm̃ ſit conuertibilis, & altera excellens, vt reſpirare cauſatur ab habere pulmonẽ & ab habere animam ſenſitiuam, & in talibus demonſtratio per cauſam immediate proximam eſt propter quid. Demonſtratio vero per cauſam diſtãtem (eo modo, quo fieri poteſt) eſt demonſtratio quia. Alio modo ita, ꝙ nõ tm̃ vna, ſed plures ordine quodam ſint eius cauſæ conuertibiles conuertibilitate cauſali &c. vt patet in ſecũda paſsione propria eiuſdem ſubiecti, & tunc demonſtratio à quacũq; illarũ cauſarum procedat, eſt demonſtratio propter quid, licet non potiſsima &c. datur ſiquidem latitudo inter demonſtrationes propter quid. Docuit autem hoc Ariſtotelea cum (medium extra) interpretatus eſt cauſam cuius negatio etſi negationẽ inferret, non tamen affirmatio affirmationem cauſaret, vt ſupra deduximus, & nũc alia via deducimus ex eo ꝙ oppoſitorum eadem eſt diſciplina. Si enim medium extra faciens demonſtrationẽ quia, eſt cauſa talis cuius negatio, etſi negationem inferat, vt cauſa cõmunis, non tñ affirmatio affirmationem cauſaret: medium intra faciẽs demonſtrationem propter quid eſt cauſa talis, cuius et affirmatio affirmationem & negatio negationem cauſat iuxta illam regulam, ſicut propoſitũ in propoſito ita oppoſitum in oppoſito, & cum illa cauſa ſit cõmunis & non conuertibilis, iſta vero conuertibilis, licet non immediate proxima ſemper ſit, conſequens eſt ꝙ per mediũ extra, non oĩs cauſa non immediate ꝓxima, ſed illà quę non cõuertibilis eſt intelligatur &c.

E

Quomodo demonſtratio per cauſam remotam fiat ſolum in ſecunda figura.

Circa quintam concluſionem nota, ꝙ non ocioſe Ariſtoteles adiecit, ꝙ per cauſam remotam ſit demonſtratio in ſecunda figura. Inſinuauit ſiquidem ex hoc ꝙ in nulla alia figura talis demonſtratio fieri poteſt, quod niſi ipſe docuiſſet, non aduertiſſemus. Cauſa autẽ quare in nulla alia figura fieri poteſt demonſtratio per cauſam remotam eſt: quia medium & maiorem extremitatem oportet coniungi affirmatiue in maiori propoſitione, cũ medium ſit cauſa, & maior extremitas effectus. Et oportet medium non particularizatum eſſe. Si enim particularizaretur, non compararetur maiori extremitati ſm eminentiam, quod eſt cõtra hypotheſim. Ex primo horum ſequitur in nullo modo primæ aut tertiæ figuræ habent maiorem vniuerſalem negatiuam, aut vniuerſalẽ affirmatiuam fieri poteſt, quia eſſet falſa maior. Ex ſecũdo vero ſequitur ꝙ in cæteris modis tertiæ figuræ fieri

F non poteſt, in ſola ergo ſecunda figura, non tamen in oĩbus eius modis, ſed tm̃ ſecundo vniuerſaliter & quarto particulariter fieri poteſt talis demonſtratio: qm̃ minor eorum ſubijcit affirmatiue & vniuerſaliter, maiorẽ extremitatem medio termino cõmuniori. Vnde colligere potes. ꝙ per cauſam remotam non poteſt fieri demonſtratio affirmatiua, & ex hoc roborare quæ ſupra diximus, ꝙ per medium extra non omnis cauſa non immediate proxima intelligẽda eſt: ſolam enim cauſam remotam eam vocare ſe Ariſtoteles declarauit nunc, ex qua demonſtratio negatiua fieri poteſt, affirmatiua autẽ nõ. Conſtat autem ex ſupradictis, ꝙ ex multis cauſis nõ immediate proximis poſſunt demonſtrationes affirmatiuę & vl'es fieri, vt patet in exemplis adductis quare &c.

Quomodo ſi affirmatio cauſa eſt affirmationis, negatio ſit cauſa negationis.

Circa illam regulam, ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis &c. Aduerte ꝙ ex inſufficienti ruminatione verborum Ariſtotelis accidunt circa hanc regulam imper-

G tinentes dubitationes, quas attendentes textui nulla radice fultas perſpiciũt. Aliud ſiquidem eſt dicere, ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio eſt cauſa negationis, & econuerſo: & aliud eſt dicere, ſi affirmatio infert affirmationem, negatio infert negationem & ecõuerſo. Tantaq; differẽtia inter hęc duo eſt, quanta eſt inter cauſare & inferre &c. Secundum Ariſto. non dixit, qm̃ falſum eſt & deſtructiuum logicæ. fundat enim paralogiſmos conſequentis à deſtructione antecedẽtis, & à poſitione conſequentis. obſeruando nanq; talem regulã, qa licet dicere currit, ergo mouet, dicemus non currit, ergo non mouetur. primum vero Ariſto. dixit, quia verũ eſt & cõſtructiuum poſterioriſticę artis, dum ex hoc diſcernere nouimus cauſas à non cauſis, & conſequenter demonſtrationes propter quid, à demonſtrationibus quare &c. Et tenet regula iſta, (vt cõmuniter dicitur) in cauſis proprijs in quocunq; genere cauſæ. Tales ſiquidem ſi vere cauſæ ſunt, tanta neceſsitate connexæ ſunt effecti-

H bus proprijs, ꝙ poſitę ponũt & peremptę perimunt, nec aliqua, aut alia limitatione egere apparet maxima hæc. Inſinuauit autem Ariſtoteles in textu diſtinctionem adductam, cum dixit: negationem animalis nõ eſſe cauſam non reſpirationis, & dixit negationem animalis, inferre non reſpitationem. Et ſi diligenter inſpiciamus, non ſolum diſtinctionem dictam docuit, ſed gloſam à poſterioribus expreſſam inſeruit in eiſdem verbis: dicens enim non animal non eſſe cauſam non reſpirandi, de cauſa ꝓpria loquebatur, quoniam cauſam cõmunem & remotam eſſe, ipſe propoſuit, & clarum eſt ex ſe: non reſpirare enim à priori concluditur ex non eſſe animal. Cum autem audis negationem eſſe propriam cauſam negationis intellige proportionaliter, eo. ſ. modo quo negationi cõuenit eſſe propriam cauſam, aut effectum, quia vna. ſ. ęſt propria ratio alterius &c.

Quomodo in diuerſis ſcientijs quia & propter quid abinuicem diſtinguantur, & num per cauſam remotam demonſtretur tantum in ſecunda figura.

Circa particularia verba. S. Tho. in calce huius capi- Adnotationes,

G tuli poſita, multiplex eſt dubium. Verba ſiquidem eius ſunt iſta. Sciendum autẽ eſt ꝙ illa differentia quia, & propter quid, quæ eſt ſm diuerſas ſcientias continetũ ſub altero dictorum modorum. ſ. quando ſit demonſtratio per cauſam remotam. Dubitatur enim primo quid intendat per hæc verba. aut intendit ꝙ quia, & propter quid, ad diuerſas ſcientias pertinentia, differant per hoc ꝙ ipſum quia, dicat cauſam remotam, & propter quid dicat cauſam proximam, aut per hoc, ꝙ ipſum propter quid dicat cauſam remotam, & ipſum quia, dicat nullã cauſam, ſed tantum ſenſu, vel experiẽtia habeatur &c. Tertium ſenſum ex verbis eius elici poſſe omnino non video. Si primum ſenſum intendat: falſum eſt quod dicitur, tum ex parte ipſius (quia) quoniam ſcientia inferior nõ oportet, ꝙ per cauſas remotas ſciat quia, eorum quorum neſcit propter quid, ſed vel ſenſu ipſum percipit qa (vt patet in perſpectiua cognoſcente ꝙ res à remotis minor videtur, mendicãdo propter quid a geometra, qa. ſ.

H angulo minori ſubtenditur linea minor: vel experiẽtia, vt chirurgicus experitur vulnera circularia tardius ſanari, cuius propter quid, geometra nouit, vt in litera dicitur &c. Tum ex parte ipſius propter quid, quoniam medium alterius generis non eſt medium proximum. oportet enim vt dictum eſt, medium eſſe eiuſdem generis cũ extremis. Conſtat autem ꝙ tale propter quid, ſcilicet ad T.c.10. alteram ſcientiam pertinens eſt alterius generis, vt patet de medicina & geometra &c. non eſt igitur tale propter quid cauſa proxima, & conſequenter primus ſenſus vndiq; ruit &c. Si ſecundum ſenſum intendat falſius apparet quod dicitur. Primo quoniam eſt cõtra duo dicta Ariſtotelis in hoc capitulo. Dixit enim ꝙ ſcire per cauſam remotam eſt ſcire quia, & nõ propter quid, ergo propter quid in propoſito non ſonat cauſam remotam. Deinde dixit, ꝙ per cauſam remotam demonſtratio ſit tantum in ſecunda figura. Clarum eſt autem ꝙ per tale

propter quid, ſcilicet pertinens ad alteram ſcientiam, poteſt demonſtrari vniuerſalis affirmatiua, & conſequenter in primo primæ. concludit enim ex eo ꝙ circuli partes non appropinquant ſibi, quia eſt figura ſine angulo, ꝙ omne vulnus circulare tardius ſanatur, & ſimiliter concluditur, ꝙ omne viſum a remotis videt minus, qa &c. non ſonat igitur propter quid in ꝓpoſito cauſam remotã. Secundo, qm̃ eſt cõtra ipſa. s. Tho. verba. ait. n. ꝙ iſta differentia inter (quia) & (propter quid) ſecundum diuerſas ſcientias continetur ſub altero dictorum modorum, inter modos autem dictos nullus eſt vbi propter quid ſit cauſa remota, ſed eſt totum oppoſitum: qñ cauſa remota diſtinguitur contra propter quid, & dictum eſt ꝙ facit ſcire quia. Tertio, qm̃ hoc eſt cõtra rationem. Si. n. quando propter quid habetur ab vna ſcientia & ipſum quia ab altera: ipſum propter quid eſt cauſa remota concluſionis illius, cum illa concluſio ſit demonſtrabilis, & habeat cauſam proximam neceſſariã &c. Cuius erit dicere illud propter quid proximum non alterius ab illa, quæ nouit, quia ſm te dicentem, ꝙ propter quid ad alteram ſcientiam pertinens, differt a quia: qm̃ propter quid dicit cauſam remotam: ergo dicere proximum propter quid eſt ſcientiæ cognoſcẽtis quia, & conſequenter ſciet quia, & propter quid, quod eſt contra hypotheſim.

Secundo dubitatur qualitercunq; intelligant iſta, quõ ſtat iſtam differentiam inter quia, & propter quid ſm diuerſas ſcientias contineri ſub altero iſtorum dictorum modorum ſm. S. Tho. verba & contineri ſub alio modo ſm Ariſtotelis textum dicentem. alio autem modo differt propter quid ſyllogiſmus ab ipſo quia, ſecundum ꝙ eſt per aliam ſcientiam vtrunq; ſpeculari.

Ad primum dubium dicitur, ꝙ primus ſenſus nõ eſt intentus a. S. Tho. vt rationes adductæ concludunt, & ipſa. S. Tho. verba oſtendunt. paulo enim ante ſupradicta verba exponens exemplum Ariſtotelis de vulnere circulari ait, ꝙ vulnera circularia tardius ſanantur, medici eſt ſcire (quia) qui hoc experitur, vbi expreſſe inſinuat ꝙ ſcire (quia) inferioris ſciẽtiæ in propoſito non eſt ſcire per cauſam remotam, ſed cognoſcere ſic eſſe, ſiue experimentis & inductione, ſiue ſenſu, ſiue a poſteriori &c. Primus ergo ſenſus ab eius mente alienus eſt. ſm igitur ſenſum, ſm mentem eius oportet eſſe, & ita eſt: ita ꝙ intendit, ꝙ quando quia, & propter quid pertinent ad diuerſas ſcientias, propter quid eſt cauſa remota ipſius qa, & hoc probat̃ tripliciter. Primo ratione adducta contra primum ſenſum ex parte propter quid, qm̃. ſ. eſt medium alterius generis, nec eſt opus repetere. Secundo probatur ratione Ariſtotelis hic, ſic, id, cuius affirmatio non eſt vniuerſaliter cauſa affirmationis non eſt cauſa proxima illius: ſed propter quid alterius ſcientiæ eſt id, cuius affirmatio nõ eſt cauſa vniuerſaliter affirmationis maioris extremitatis, ergo tale propter quid non eſt cauſa proxima. minor exemplariter patet, quia ad eſſe circulare non ſequitur vlr tardius ſanari, quia nõ omne circulare tardius ſanatur, vt patet in circulis cæleſtibus, qui nec citius nec tardius ſanantur. Sicut & Ariſtoteles dixit, ꝙ ad eſſe animal non ſequitur reſpirare, quia non omne animal reſpirat. Tertio cauſa proxima demonſtrat in prima figura affirmatiue, propter quid alterius ſcientiæ non demonſtrat in prima figura affirmatiue. ergo &c. minor exẽplariter patet, quia falſa eſt iſta maior, omne circulare tardius ſanatur. Ad euidentiã autem ſolutionum, & huius materiæ notandæ ſunt duæ diſtinctiones. Prima eſt. cauſa remota, id eſt nõ conuertibilis (de qua loquimur) eſt duplex. ſ. ex cuius quod qd eſt non oritur talis effectus, niſi per diuiſiuas eius differentias contrahatur ad hoc, vel illud. Quædam vero ex cuius quod quid eſt oritur quidem talis effectus, ſed nõ niſi poſito in tali materia. Exemplum primi: eſſe animal eſt cauſa remota reſpirationis, non ita ꝙ ex natura aĩalis fluat reſpirare, ſed quia ex natura animalis ſpecificata

A ad tale genus animalium, puta habentium pulmonem emanat reſpirare. Exemplum ſecundi, eſſe circulare eſt cauſa remota tardæ ſanationis ita ꝙ ex natura circularis figuræ non alicuius ſui inferioris (poſitæ tamen in vulnere) fluit tarde ſanari. Vnde haberi poteſt triplex differentia inter iſtas cauſas remotas. Prima eſt, ꝙ effectus cauſæ remotæ, primo modo vere emanat ab illius cauſæ inferiori, & non ab illa cauſa remota, niſi eo modo quo paſſiones ſpecierũ oriũtur á generibus radicaliter, effectus autem cauſæ remotæ ſecundo modo vere fluit ab ipſa (licet non niſi poſita in tali materia) propter quod remota cauſa eſt. Secunda differentia eſt, ꝙ in cauſam remotã primo modo non oportet fieri reſolutionem talis effectus. ſiſtit ſiquidem intellectus quærens cauſam reſpirationis, cum ad habere pulmonem, vel aliquid huiuſmodi venitur. in cauſam aũt remotam ſecundo modo oportet reſoluere talem effectum: non enim ſiſtitur quærendo quare vulnus circulare tardius ſanat̃ donec in circuli naturam veniatur, quia. ſ. habet partes diſtantes &c.

B Ex hac ſequitur tertia differentia, ꝙ cauſa remota primo modo in demonſtratione non aſſumitur affirmatiua, & in negatiua facit ſcire (quia) vt docuit Ariſtoteles. cauſa autem remota ſecũdo modo in demonſtratione vniuerſali affirmatiua aſſumit̃, & facit ſcire propter quid. Vbi vt clarius pateat vtrunq; horum. ſ. & ꝙ in demonſtratione affirmatiua aſſumatur, & ꝙ faciat ſcire propter quid. Nota ſecundam & tertiam diſtinctiones. Secunda eſt, cauſa remota ſecundo modo id eſt ex cuius quod quid eſt fluit effectus modo dicto põt dupliciter ſumi. Vno modo abſtracta. alio modo contracte ad materiam. Exẽplum primi, figura circularis. Exemplum ſecundi, figura circularis in vulnere &c. Tertia eſt, ſcire propter quid contingit dupliciter. Vno modo ſolitarie, id eſt abſq; applicatione ad effectum. Alio modo applicate, i. cum applicatiõe ad effectum. Exemplum primi, cognoſcens lunam recedere quotidie a quatuor punctis cęli, &

in hoc cap.

C accedere ad illa, & neſciens, vel non aduertens ad eius effectũ &c. nouit propter quid fluxus & refluxus aquarum fiat (ſolitarie) eo ꝙ nõ applicat ad effectum cauſam, quam nouit. Exemplum ſecũdi, quando & nouit talem acceſſum & receſſum & ꝙ talis varietas eſt cauſa fluxus & refluxus. Quibus ſtantibus, dicimus primo, ꝙ cauſa remota, ex cuius quod quid eſt fluit effectus in tali tantum materia poſito abſtracte ſumpta non aſſumitur in demonſtratione vniuerſali affirmatiua, qñ maior eſſet falſa, medio excedente maiorem extremitatem, vt patet in exemplo Ariſtotelis dicendo, omne, cuius partes ſibi non appropinquant, tardius ſanatur. hæc enim eſt falſa, ſicut & iſta, omne circulare tardius ſanatur. Secundo dicimus, ꝙ eadem cauſa eodem modo ſumpta facit ſcire propter quid ſolitarie & nõ applicate. patet hoc quoniã geometra, vt ſic, cognoſcit circulare, & ꝙ partes eius ſibi non appropinquant &c. quod eſt cauſa quare vulnera circularia tardius ſanant̃, & tamen non applicat cauſam

D iſtam ad talem effectum. ſ. tardam ſanationem, qm̃ hoc geometriæ limites exit &c. Tertio dicimus, ꝙ eadem cauſa contracte ſumpta, aſſumitur in demonſtratione vlĩ affirmatiua & facit ſcire (propter quid) applicate, vt patet in eodem exemplo dicendo, omne vulnus habens partes non ſibi appropinquantes tardius ſanatur: vulnus circulare eſt huiuſmodi. ergo. Quartu & vltimo dicimus, ꝙ eadem cauſa remota, etiam abſtracte aſſumpta, ingreditur demonſtrationem vniuerſalem affirmatiuam non formaliter, ſed virtualiter & reſolutiue, quoniam vis totius demonſtrationis (cum demonſtrat̃ tardius ſanari de vulnere circulari) robur habet ex ipſa circuli (in eo, ꝙ circulus) natura, & in illam oportet tandem reſolutionem fieri. Ad primum autem eorũ, quę in oppoſitum obijciuntur, dicitur, ꝙ hoc neutri eorum, quæ dixit Ariſtoteles repugnat, qm̃ quãdo dixit, ꝙ ſcire per cauſam remotam, eſt ſcire quia, intellexit de cauſa

remota

E remota primo modo, vt patet exemplo ſubdito, & ex eo quod addidit, ꝙ.ſ. ſyllogiſmus huiuſmodi ſit in ſecunda figura, vel dicatur ꝙ Ariſtoteles loquitur qñ concluſio & cauſa remota eiuſdem ſuot ſcientiæ, ſecus vero eſt quando ſunt diuerſarum ſcientiarum. Quoniam nanq; diuerſarum ſcientiarum diuerſa ſunt geoera ſubiecta ſtatim, vt dicitur quod quia pertioet ad vnam ſcientiam, & propter quid ad alteram cauſam remoram (per ly. propter quid) intelligere cogeris, eo ꝙ tale propter quid dicitur quale diuerſa ſcientia habet. diuerſam autem ſcientiam medium extranei habere neceſſe eſt generis, & conſequenter cauſam remotam. infert ergo (propter quid) in altera ſcientia, cauſam remotam, in eadem autem ſciẽtia vnum deſtruit reliquum. Si enim eſt propter quid, nõ eſt cauſa remota, & econuerſo, ſi eſt cauſa remora nõ eſt propter quid, qm̃ in eadem ſcieotia propter quid non natum eſt dici niſi ſit proximum. vnde ſi in eadem ſcientia accideret concluſionem & medium ita ſe habere, F ſicut ſe habent vulnus circulare & tardius ſanari & figura circularis, ex illo medio abſtracte non poſſet demonſtratio propter quid fieri, ſed oporteret cõtrahere ipſum & ideo non diceretur propter quid in eadem ſciẽtia cauſa remota, in diuerſis autem ſcientiis, qm̃ contractionem medij abſtracte cointelligitur oportere fieri, eo ipſo ꝙ diuerſa ſciẽtia eſt, oihil obſtat dicere, ꝙ cauſa tali modo remota ſit propter quid ad diuerſam ſcientiam pertioens.

Illud vero, quod ſecundo adducitur ex Ariſtotele. ſ. ꝙ cauſa remora non demonſtrat niſi in ſecunda figura, intelligitur ſimiliter, vel de cauſa remota primo modo, vel io eadem ſcientia: qm̃ verum eſt vniuerſaliter de omni cauſa remota, id eſt non conuertibili abſtracte ſumpta, ꝙ non poteſt ex ea demonſtrari niſi negatiue, & in ſecunda figura, & ſi ad eandem ſcieotiam pertinere dicitur talis cauſa, & cooclusio, cum illa ſcientia non cogatur vti illa cauſa contracte. Clarum eſt, ꝙ ex ea ſic ſumpta demõſtrare affirmatiue non poſsit, ſed in ſecunda figura &c. G Secus autem eſt in diuerſis ſcientijs loquendo, qm̃ ſtatim (vt dicitur) ꝙ medium eſt alterius ſcientiæ contrahẽdum vel proximaodum, dicitur ad hoc ꝙ aſſumatur ab vna ſiquidem ſcientia ad aliam, non niſi contractione, vel approximatione venitur. Vnde quando dicitur, ꝙ talis concluſio propter quid eſt alterius ſcientiæ, & eſt cauſa remora, non oportet intelligere hoc, ac ſi illa cauſa ſic abſtracte aſſumatur in demonſtratione ſicut intelligitur, cum loquimur in eadem ſcientia, ſed ꝙ illud proptee quid, & talem cauſam abſtracte conſideratam a ſuperiori contrahendo vel ad cognitionem duceudo aſſumere oportet, & conſequenrer noo eſt opus demonſtrare in huiuſmodi in ſecunda figura, ſed in primo primæ &c.

Ad ſecundum quod ex verbis. S. Tho. ſumitur, dicit̃ ꝙ modi ſupradicti ab Ariſtotele ſunt quatuor (vt patet diligenter intuentibus) ſcilicet demonſtrare per cauſam conuertibilẽ, & per cauſam remotam, id eſt non conuertibilem, & per effectum conuertibilem, & per effectum H noo conuertibilem, nec eſt poſsibile quiotum modum oſtenſiue demonſtrationis inuenire. Modus vero ſecundus ſubdiuiſus eſt ab Ariſtotele quidem, ſed noo niſi a S. Tho. ſubdiuiſio patefacta eſt. ſ. per cauſam remoram, ex cuius quod quid eſt &c. vt diximus, vel per cauſam remoram in eadem ſcientia, & in diuerſa. Si in eadem fit demonſtratio, quia, ſi in altera fit demonſtratio propter quid, quoniam &c. contioetur ergo differentia inter qa, & propter quid, & quando ad diuerſas pertinent ſub altero dictorum modorum; quando. ſ. fit demõſtratio per cauſam remotam, non ideo ꝙ ſuprapoſitus ſit aliquis modus, quo demonſtratio propter quid fit per cauſam remotam. Sed ideo, quoniam ſupradictus eſt vnus modus, quo demonſtratio fit per cauſam remotam & declaratus eſt tunc quidem ſecundum vnum ſui membrũ, modo vero ſecundum reliquum &c. Ad tertium dicitur, ꝙ illa concluſio, cuius propter quid alterius eſt ſciẽ-E tiæ, puta vulnera circularia tardius ſanantur, habet medium proximum, quod nihil aliud eſt q̃ cauſa remota cõtracta ad talem materiam. & cum quæritur cuius erit illud medium proximum cognoſcere, dicitur ꝙ neq; geometræ ſimpliciter, neque medici ſimpliciter, quoniam vtriuſq; limites exit cognoſcere illud cum applicatione, ſed medici, vt accipit a geometra: quoniam omne robur talis demonſtrationis ex principiis geometricis eſt (vt dictum fuit) & ideo non ſequitur, ergo medicus ſcit quia, & propter quid, contra hypotheſim, medicus enim in eo ꝙ medicus, tantum quia nouit, ſicut geometra, vt ſic tantum propter quid. Ad ſecundum dubium breuiter dicitur, ꝙ vere hic modus ioter dictos continetur, & vere alio modo differt quia a propter quid ſecundũ diuerſas ſcientias. Primo quoniam ſecundus modus continet iſtum (vt dictum eſt) eo ꝙ eſt eius membrum, & ab omnibus modis declaratis, ſcilicet primo. ſecundo ſecundũ vnum ſui membrum, & tertio & quarto hic alius eſt. F Secundo, qooniam quia, & proprer quid in eadem ſcientia differunt, ex modo cognoſcendi, ſeu ſecundum media, quoniam propter quid ſcire, eſt ſcire per cauſam proximam, quia vero per effectum, vel cauſam remotam. In diuerſis vero ſcientijs differuot ſecuodum obiecta, eo ꝙ ipſum propter quid, alterius generis ſubiecti eſt, ab ipſo quia: & tamen ipſum propter quid in alia ſcientia conueoit in modo cognoſcendi cum ſcire, quia, in eadem ſcientia per cauſam remotam: quoniam vtrunq; cauſam remotam rantum habet (vt ex dictis patet) Vnde propter differentiam ex parte obiecti Ariſtoteles dixit, alio autẽ modo. Propter conuenientiam autem in modo cognoſcendi ſupradictam. S. Tho. contineri dixit ſub altero dictorum modorum. Tertio, qm̃ Ariſtoteles aliter formauit ſupradictam diſtinctionem. diſtinxit enim ſic: quia & propter quid aut ſuot in eadem ſcientia, aut diuerſis: deiode ſubdiuiſit in eadẽ ſcientia (ipſum quia) ideo quando dixit, alio autem modo tetulit diuerſitatem ad illud G membrum in eadem ſcientia, euacuauit enim ſic primã a ſe factam diſtioctiooem. S. Tho. vero quoniam diſtinctionem eorundem membrorum aliter formauit, oiodo ſcilicet ſupra deelarato, ideo ſub altero dictorum modorum contineti dixit: & vt intelligeres ꝙ aliter formauit diſtinctionem, addidit (. ſ. quando fit demonſtratio per cauſam remotam) inſinuans per hoc tria reliqua membra ſupradicta. nõ ſibi ergo contrariãtur Ariſtoteles & S. T. ſed ad diuerſa alietatem retulerunt.

Num demonſtratio diuidatur ſufficienter in demonſtrationem quia & propter quid.

Prohemio primi phyſicorũ ſecũ do phyſicorũ c.22. Secũdo cœli cõ.35. Octauo phy. cõ.33.

CIRCA diuiſionem demonſtrationis in quia, & propter quid, dubium ingeruot verba Auerrois in prologo phyſicorum, & in ſecundo commento. 22. & alibi ponentis tria genera demonſtrationis. ſ. quia, & proptee quid, & ſimpliciter: aut enim ipſe ſuperfluus, aut Ariſtoteles diminutus apparet.

Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ (vt patet ex ſecundo cœli H commẽto. 35.) diuiſio, quã fecit Auerrois eſt ſubdiuiſio vnius membri Ariſtotelis hoc modo. Demonſtratio primo diuiditur in quia, & propter quid. Deinde demonſtratio propter quid diuiditur in demonſtrationem propter quid tm̃, & ſimpliciter. Apparet enim ibidem, ꝙ demonſtratio quia, ſeu ſigni vocatur illa, quæ a poſteriori procedit, quam tunc oportet fieri cum effectus eſt notior cauſa. vt ſi demonſtremus terram interponi ioter ſolem & lunam, quia videmus lunam eclipſari. Demonſtratio vero propter quid vocatur illa, quæ a priori quidem procedit, ſed noo ad concludendum effectum eſſe, ſed ad oſteodendum propter quid talis effectus eſt: vt ſi demooſtremus eclipſim de luna propter interpoſitionem terræ inrer ſolem & lunam. Hoc eoim nõ quæritur vt ſciamus lunam eclipſari, quoniam ſenſu hoc apparet, ſed vt ſciamus quæ eſt cauſa ꝙ luna eclipſetur. Vnde in illo modo demonſtrandi prędicatum eſſe & ineſſe ſubie-

cto abſolute, eſt prius & magis notum q̃ cauſa, prędicatum tamen ſub ratione certi effectum, ſeu in relatione ad cauſam propriam eſt ignotius & per demonſtrationem inueſtigatur. Nõ quęritur enim, an eclipſis ſit, aut inſit, lunæ, ſed quare eſt: quod nihil aliud quærere eſt, q̃ cuius cauſæ effectus ſit. Et his duobus generibus demonſtrationum quaſi ſemper vtitur philoſophia naturalis.

Demonſtratio vero ſimpliciter vocatur illa, quæ a priori ſic procedit, ꝙ ſimul oſtendit & prædicatum ineſſe ſubiecto, & quare ineſt. & ideo vocatur etiam demonſtratio cãæ & eſſe: vt q̃uis audierim, neſciã tñ triangulũ habere tres &c. & demonſtretur quia figura rectilinea habens angulum extrinſecum &c. ſimul acquiram ſciẽtiam ꝙ triangulus habet tres, & cauſam eius. Et tali modo demonſtrandi maxime vtũtur mathematici, propter quod ſunt in primo gradu certitudinis. Neuter ergo ſuperfluus aut diminutus eſt, ſed Auerrois explicauit, qđ Ariſtoteles implicite dixit.

De ſcientiarum ſubalternatione.

HIc antequam vltra procedatur de ſubalternatione ſcientiarum agendum eſt, quid ſit. ſ. vnam ſciẽtiam ſubalternari alteri. Ad cuius euidentiam ſciendũ eſt.

Opinio Alberti.

Albertus hoc in loco recitat tres conditiones requiri ad ſubalternationem ſcientiæ, & dicit, ꝙ eſt poſitio cõmunis, & ſatis ſubtilis & bona. Prima conditio eſt, ꝙ ſubiectum ſubalternatæ concipiat in ſe ſubiectum ſubalternantis cum additione differentiæ cõtrahentis ipſum ad naturam, vel materiam determinatam, vt linea viſibilis contrahit lineam. Secunda eſt, ꝙ illud additum à ſubalternata oportet eſſe alterius generis ab eo, cui additur, & propterea ſcientia de ſpeciebus & differẽtijs diuiſiuis ſuperioris, non ſubalternatur ſcientiæ de illo ſuperiori. Tertia eſt, ꝙ illud additũ à ſubalternata nõ fluat à natura & ſubiecto illius, cui additur: aliter ſcientia de paſsionibus ſubalternaretur ſcientiæ de ſubiecto, quod eſt falſum, quia eiuſdem ſcientiæ eſt paſsionem & ſubiectum cõſiderare. A. S. Tho. autem ſecundam conditionem habemus, quin de prima & tertia nulli dubiũ eſſe debet, & quartam. ſ. ꝙ ſcientia ſubalternans dicat ꝓpter quid de principijs ſcientiæ ſubalternatæ, quorum ipſa ſubalternata accipit quia, & hanc velut magis neceſſariam pluries reperit in doctrina ſua, & ſemper pꝛę oculis (cum de hac re loquitur) viſus eſt habere. Verum q̃m magna dubitatio eſt, q̃uo ſubiectum ſubalternatę ſcientiæ ſit illud quod eſt ſuperioris ſcientiæ per differentiam accidentalem contractum, ideo vt hoc eluceſcat aliorũ intellectum recitãdum cenſui &c.

Q̃uo differẽtia accidẽtalis additur ſubiecto ſuperioris ſciẽtiæ. Prima opinio.

Quidam intelligũt ꝙ differentia illa addita ſit ita accidentalis, ꝙ cum eo cui additur, facit vnum per accidens. & ſic ſubiectum perſpectiuę ponunt aggregatum per accidens, puta lineam viſualem, & hi ex obſeruatione conditionum ſuprapoſitarum moti ſunt. Si enim illud additum eſt res alterius generis, & non paſsio purum accidens eſſe videt.

2. opinio.

Quidam vero intelligunt illam differentiam ita accidentalẽ, ꝙ tñ ponunt eam eſſe paſsionem eius cui additur, conuenientem tñ ei non in ſua abſtractione, ſed ſic contracto, & hi mouentur ex ſecunda conditione, propter quam coguntur ponere illud additum eſſe accidentale aliquo modo, vt patet in ſubiectis Perſpectiuæ & Muſicæ, q̃m Perſpectiua eſt de linea viſuali, Geometria autem de linea ſimpliciter. Ex ſecundo autem de anima habetur ab Ariſtotele ꝙ viſibilitas eſt paſsio quantitatis, q̃m dicit ꝙ ſenſibilia cõmunia ſunt ſenſibilia per ſe, & ſimiliter eſt de numero ſonoro.

Reprobatio primæ opinionis.

Primi in hoc iudicio meo errãt ꝙ ponunt ſubiectũ ſcientiæ eſſe aggregatum per accidens. Omnes enim demonſtrationes vnius ſcientiæ, cum ſint inter ſe ordinatæ, oportet ꝙ habeant paſsiones colligatas adinuicem, & ad ſubiectum, à quo ordinate emanãt, ab aggregato autem per accidẽs paſsiones, quo ordine, aut qua aggregatione & colligatione orientur? Præterea q̃uo ſubiectum illud habebit vnam diffinitionem,

A cum entis per accidens nulla ſit diffinitio, vt dicit ſeptimo metaphyſicę. Pręterea qua ratione de hoc aggregato linea viſuali eſt ſcientia, pari ratione de linea tangibili & dulci & calida erit ſciẽtia, & ſic infinitæ erunt ſciẽtiæ ſubalternatæ geometriæ.

T. c6. 12. & 13.

Reprobatio ſecundę opinionis.

Secundi vero propriam vocem ignorare vidẽtur, dum dicunt illud additum eſſe paſsionem eius, cui additur, & addunt, ꝙ non conuenit in ſua abſtractione. Si enim paſsio eius eſt per ſe, & de omni eſt, & ſic conuenit ei in quodã quidem ſic, in quodam vero non paſsio eius non eſt. Si dicatur ꝙ illi intelligunt non ꝙ illud additum ſit paſsio eius, cui additur abſolute, ſed ꝙ eius cui additur cõtracte ſumpti paſsio ſit. Si ſic inquam intelligunt, ad propoſitum nõ loquuntur, quia quæritur q̃uo illa differentia ſit accidentalis illi ſuperiori cui addita ſubiectum facit ſubalternatæ: conſtat enim, ꝙ illa differentia additur in ſuperiori abſolute & contrahit ipſum, & non præſupponit contractum: viſualitas enim contrahit lineam & non præſupponit lineam B eſſe contractam ad materiam viſualem, aliter ſubiectum Perſpectiuæ eſſet non linea viſualis, ſed linea. n. viſualis, quod falſum eſt. & nõ concederet ab eis. Falſum quoq; aſſumunt, ꝙ. ſ. viſibilitas ſit paſsio quantitatis: primo, quia non conuenit ei per ſe (vt patet) quia non quantitati mathematici ſumptę. Secũdo, quia omnis paſsio fluit ex principijs quidditatiuis ſubiecti ſui. Clarum eſt autẽ, ꝙ ex quantitate in eo ꝙ quantitas non emanat viſibilitas, alioquin mathematicum quid eſſet viſibilitas, ſicut & cæteræ omnes quantitatis paſsiones (nec ex ſecundo de anima) hoc habent, ſed ꝙ color ſit per ſe viſibilis in ſecundo modo dicendi per ſe. Ex hoc autem ꝙ ſenſibilia cõmunia dicunt ſenſibilia ꝑ ſe, non ſequit, ergo viſibilia ꝑ ſe. Quomodo autem nec ſequatur, ergo ſenſibilitas eſt paſsio quanti, non eſt præſentis intentionis. Incidunt ẽt & iſti in eandem foueam, in quã & priores: quia ponunt ſubiectum ſcientiæ aggregatum ex ſubiecto & paſsiõe, quod diffinitionem habere non poteſt. Sicut enim ho- C minis albi non eſt diffinitio, ita nec naris ſimi, q̃m diffinitio vnam naturam ſignificat, vt dicitur ſeptimo metaphyſicæ &c.

T. c. 66.

Opinio propria. T. c. 13. T. c. 15.

Mihi videtur ꝙ inter illam differentiam additam, & id, cui additur ſit connexio per ſe primo modo dicendi per ſe, non ſicut inter diffinitum & eius genus, vel differentiam, nec ſicut inter paſsionem & ſubiectum, ſed ſicut inter diffinitum & eius principium, ſicut inter lineam & punctum. In diffinitione ſiquidem illius differentiæ accidentalis oportet ponere illud, cui addit, licet non econuerſo. In ratione enim viſualis cadit linea, & in ratione ſonori, numerus. Quantitatem autem dico cadere in ratione viſualis &c. non ſolũ materialiter ſumptã, q̃uo ponitur in ratione cuiuſq; phyſici, eo ꝙ phyſica non abſtrahunt à quantitate, ſed etiam formaliter ſumptam, q̃uo non cadit in ratione phyſicorum, eo ꝙ diffinitiones mathematicæ & naturales ſunt impermiſtæ: impoſsibile eſt ſiquidem intelligere viſibilia, vt conſiderãtur à perſpectiua. i. inquantum ſunt proportionalia ſm D lineas, & ſimiliter ſonos, vt proportiõales ſm numeros non intellectis linea vt linea, & numero vt numero. & ſimile eſt de medicina, & agricultura & alachimia reſpectu naturalis philoſophię. hæc omnia addunt ea, de quorum ratione ſubalternantia ſunt. ſanabile ſiquidem ab aere abſq; natura intelligi non poteſt &c. Eſt igitur inter differentiam illam accidẽtalem, & id, cui additur per ſe vnio in primo modo perſeitatis (& tamen differentia accidentalis) dicitur, quia genus ſubiectum ſcientiæ ſubalternantis non per ſe diuidit aut contrahit, vt differentiæ diuiſiuę cuiuſq; generis faciunt, quæ per ſe differentiæ illius dicuntur, & ſunt. Q̃uo autem hæc duo ad conſtitutionem ſubiecti ſubalternatæ ſcientiæ concurrant percipi facilius poteſt, ſi ſuppoſuerimus vniuſcuiuſq; ſciẽtiæ, ſiue ſubalternata ſit, ſiue non, ſubiectum vnicum oportere eſſe, vnicum autem non qualicunq; vnitate, ſed vnitate rationis formalis, q̃m ab illa vnitate ſumitur ſcientia

ipſa, &

ipſa, & per illam ab alijs diſtinguiť. hoc enim ſtante ſtatim habemus, ꝙ nil obſtat res quantũcũq; diſtantes vni ſubijci ſciẽtiæ, ſi vnica ratione formali eas conſiderat, & ꝙ oportet coniunctũ illud, quod ponitur ſubiectũ ſubalternatæ ſub vnica ratione formali ſubiectum eſſe. Quod qualiter ſit, ſic accipiendum eſt. Coniunctum ex rebus diuerſorum generum, multipliciter poteſt intelligi eſſe ſubiectũ in ſcientia, ſeu cadere ſub vna ſcientia, vt ſubiectum. Primo ita, ꝙ totum aggregatum ſub vtriuſq; ratione ſubiectum ſit, & hoc eſt impoſsibile, qa non eſſet vna ratio formalis obiectiua in vna ſciẽtia, & propterea diximus, ꝙ nec aggregatum ex ſubiecto & accidẽte, nec ex ſubiecto & proprio ſubiectũ eſſe poteſt. Secundo ita, ꝙ totum aggregatũ, vt partes eius adunantur in tertio, ſubiectũ ſit, & hoc deſtruit ſeipſum. ſi enim vt adunanť in tertio, ſubiectum ſunt, neq; ipſum aggregatum, neq; partes eius ſubiectũ ſunt, ſed illud tertium, ſiue illud tertium ſit magis vniuerſale, ſiue ſubiectũ cõmune vtriq;, ſiue accidens cõmune, ſiue cauſa cõmunis &c. niſi forte quis dicat ꝙ quia illud tertium innominatũ eſt, illud cõiunctum ſubiectum diciť circũloquendo tertium innominatum. ſed hoc in propoſito dicere, fingere, & fugere potius videť, ꝗ veritatem ſectari. Tertio ita, ꝙ totũ aggregatum ſubijciatur, ſed vna pars vt ſtat ſub ratione alterius, ita ꝙ ratio vnius partis per ſe attingatur, alterius vero non, niſi per accidẽs, ſicut homo albus videtur, eo ꝙ album per ſe videtur, cui vt ſic accidit eſſe hominem, & hoc etiã deſtruit ſeipſum proprie loquendo, eo ꝙ hoc modo ſubiectum non eſt totum aggregatum, ſed illa tm̃ eius pars, quæ eſt ratio obiectiua. Eſt etiam contra communem aſsignationem obiectorum potentijs & habitibus. non enim dicimus, ꝙ ſubſtãtia colorata ſit obiectũ viſus. nec ꝙ ſubſtãtia quanta ſit ſubiectum mathematicæ, ſed coloratum obiectum viſui, & quãtum mathematicæ ſubiectum damus. Quarto ita, ꝙ totum aggregatũ ſubijciatur, & vtraq; pars per ſe attingatur, vt vna tñ rationem alterius ingreditur, vel ab alia per ſe depẽdet. & hoc non poteſt inueniri in omni coniuncto ex rebus diuerſorum generum, qm̃ ad hoc exigitur ꝙ inter partes illius coniuncti ſit per ſe connexio ex parte alterius extremi non ſolum in eſſe naturæ, ſed vt attingitur à tali habitu, aliter per ſe non attingeretur vtrunq;, & conſequẽter ꝙ vnum alterum in ſui ratiõe ſuſcipiat, vel ab illo per ſe dependeat. Et hoc modo videtur mihi ꝙ ſubiectum ſubalternatæ aggreget res diuerſorum generum, & habeat vnicam rationem formalem (quod vt clarius fiat) exemplariter declaratur. Subiectum Muſicæ eſt hoc coniunctum numerus ſonorus: conſtat autem ꝙ muſicus nõ cõſiderat ſonum in eo ꝙ ſonũ, qm̃ hoc phyſici eſt, neq; numerum in eo ꝙ numerum, eo ꝙ arithmetici eſt, ſed conſiderat numerum in ſonis. i. vt facit ſonorum differẽtias, vel magis ꝓprie loquendo ſonum vt ꝓportionalem ſm̃ numerum. Conſiderare aũt ſonum vt proportionalem clare patet ꝙ eſt attingere, & ſonum & numerũ per ſe, & ſonum vt depẽdet à numeralibus proportionibus, & ꝙ eſt vnica ratio formalis. Attingi vero dixi vtrũq; per ſe, eo ꝙ numerales proportiones ſunt media muſicalia, & ſonora ſunt concluſiones, ad quas illa media applicantur, & quia (numeralis proportio) eſt ratio ſono ꝙ attingatur à muſico, & ſonus eſt ratio numerali proportioni ꝙ ab eodem accipiatur, licet diuerſimode, quia primum vt formale, ſm̃ vt materiale hoc facit, & ſimile eſt in perſpectiua reſpectu geometriæ. Vnicam vero rationẽ formalem dixi non alterius partis, nec vtriuſq;, nec alterius tertij, ſed vt vna pars ab altera ꝑ ſe dependet, ſeu vt partes ſunt ſibi inuicẽ coaptatæ propter hoc ꝙ vna alterius rationem penetrat, & illius differentias facit &c. Et licet

Cap. 10. circa medium circa. t. cõ. 23.

ita ſit, ꝙ ſ. ſubiectum ſubalternatæ vnicam habet rationem formalem obiectiuam, quia tamen res diuerſorum generum cõtinet, ideo diximus ſuperius in capitulo. 10. ꝙ ea, quæ ſunt ſuperioris non contracte ſumpta, nõ per ſe inſunt ſubalternatis ratione differentiæ accidentalis additæ. Stant ſiquidem hæc duo ſimul, eo ꝙ differentia illa, cum extranei generis ſit, non habet ex ſuo genere ꝙ illa, quæ ſubalternantis per ſe ſibi conueniant, ſed hoc habet ex eo ꝙ ſuperiori coniuncta eſt. Ex dictis ergo patet, ꝙ ab ſubalternationem ſcientiarum poſt tres conditiones ab antiquis poſitas oportet addere quartam, quę eſt fundamẽtum eius, quam addidit. s. Tho. & nõ differt ab ea, niſi ſicut fundamẽtum à fundato. dicemus igitur, ꝙ oportet primo ſubiectum contineri ſub ſubiecto &c. ſecundo, quòd differentia contrahens ſit extra naturam contracti. tertio ꝙ non ſit eius paſsio. quarto ꝙ per ſe dependeat ab illo &c. Ex hoc enim ſequitur, ꝙ principia iſtius accipiantur ab illo, & ꝙ ille nouit eorum propter quid, qm̃ nouit id, à quo dependent, quod a. s. Tho. erat additum. & ad claritatem quinto loco ponatur ꝙ. ſ. ſubalternãs dicat propter quid principiorum ſubalternatæ, quorum ipſa accipit, quia, & ſic manifeſtum eſt quæ ſit connexio inter ſubalternans & ſubalternatum, & quõ ſubalternatæ ſubiectum ſit vnum, & quid ſit vnam ſciẽtiam ſubalternari alteri. Et nota ꝙ de ſubalternatione proprie loquimur, vt Ariſtoteles locutus eſt, & non extenſo vocabulo ad omnem modum, quo vna ſcientia ab altera mendicat. quõ dicitur à quibuſdam, ꝙ chirurgia ſubalternatur geometriæ quo ad illam concluſionẽ, vulnera circularia &c. & diſtinguitur ab eis ſubalternatio quo ad modũ ſciendi, vel quo ad ſubiectũ vel principia.

Que requirunť ad ſubalternitatem veram.

De ſyllogiſtica forma demonſtrationis. Cap. 14.

FIgurarum autem maxime ſcientialis eſt prima. Mathematicæ nanq; ſcientiæ per hanc demonſtrationes ferunt, vt Arithmetica, & Geometria, & Perſpectiua, & ferè vt dixerim, quæcunq; ipſius propter quid conſiderationẽ faciunt. aut enim omnino, aut vt plurimum, & in plurimis per hãc figurã ipſius propter quid fit ſyllogiſmus. quare & propter hoc erit vtiq; maxime ſcientialis. maxime nanq; proprium ipſius ſcire eſt propter quid ſpeculari. Poſtea & ipſius quid eſt ſcientiam per ſolam hanc venari poſſibile. in media enim figura non fit prædicatiuus ſyllogiſmus, ipſius vero quid, eſt ſcientia affirmationis. in vltima autem fit quidem, ſed non vniuerſaliter: ipſum autem quid eſt, vniuerſalium eſt. non enim homo aliquo modo eſt animal bipes. Amplius hæc quidem illarum nihil indiget, illæ vero per hanc condenſantur & augentur, quouſq; ad immediata venerint. Manifeſtum itaq;, ꝙ ad ſciendum maxime proprie eſt prima figura. Quemadmodum vero contingebat A ineſſe B indiuidue, ita & non ineſſe accidit. dico autem indiuidue ineſſe aut non ineſſe, eo ꝙ non eſt ipſorum medium: ſic enim non erit ſecundum aliud ineſſe aut nõ ineſſe. Quãdo igitur aut A aut B in toto aliquo ſit, aut & ambo, non contingit A ipſi B primo non ineſſe. ſit enim A in toto C: ſi igitur B non eſt in toto C (contingit enim ipſum quidem A eſſe in aliquo toto: ipſum vero B non eſſe in hoc) ſyllogiſmus erit, ꝙ A ipſi B non inſit: ſi enim C, A quidem omni: ipſi vero B nulli: A nulli eorum, quæ B. Conſimiliter autem & ſi B

in toto

in toto aliquo eſt, vt in D, ipſum nanq; D omni B ineſt: ipſi autem A nulli ipſum B: quare ipſum A nulli eorum, quæ B, inerit per ſyllogiſmum, eodem pacto monſtrabitur & ſi ambo in toto aliquo ſint. Quòd autem contingit ipſum B nõ eſſe in quo toto eſt A, aut rurſus A, in quo eſt B, manifeſtum ex coördinationibus, quæcunq; non commutantur ad ſe inuicem. Si enim nullum eorũ, quæ ſunt in A C D coordinatione, de nullo prædicatur eorũ, quę ſunt in B E F: ipſum vero A in toto eſt H coordinato exiſtenti: planum, ꝙ B non erit in H. commutarentur enim coordinationes. conſimiliter autem & ſi B in toto aliquo eſt. Si vero neutrum ſit in toto nullo: non inſit autem A ipſi B: neceſſe eſt indiuidue non ineſſe. Si enim erit aliquod medium, neceſſe alterum ipſorũ in toto aliquo eſſe. aut enim in prima figura, aut in media erit ſyllogiſmus. ſi quidem igitur in prima, B erit in toto aliquo: affirmatiuam nanq; oportet, quæ ad hoc, propoſitionem fieri. ſin autem in media vtrũq; cõtigerit. ad vtraq; enim accepto priuatiuo, efficitur ſyllogiſmus. ambabus vero negatiuis exiſtentibus, non erit. Planum itaq;, ꝙ contingit aliud alij non ineſſe indiuidue: & quando contingit, & quomodo diximus.

Summa huius capituli hæc eſt.

ima cō- ſio. Figurarum magis faciens ſcire, maxime prima eſt. probatur à poſteriori, quia aut omnino, aut ſicut frequẽtius, & in pluribus per hanc figuram fit propter quid ſyllogiſmus. declaratur hoc inductiue, ga mathematicæ. ſ. arithmetica, geometria, perſpectiua & fere &c. ſecundo quia ipſius quod quid eſt ſcientia per ſolam primam venari poſſibile eſt. declaratur ly ſolam, q̄m ſcientia quod quid eſt affirmationis eſt, in ſecunda autem ſit ſyllogiſmus affirmatiuus, et q̄m quod quid eſt eſt vniuerſalium, in tertia autem non concludit vlr. tertio quia prima alijs non indiget, illæ autem per hanc denſantur & augmentantur quouſq; in immediata veniant.

opoſitio Sicut datur vniuerſalis affirmatiua immediata, ita & negatiua &c.

cōcluſio. Quãdo prædicatum aut ſubiectum in quodã toto eſt, aut ambo non ſit propoſitio negatiua immediata. probatur à priori, quia tunc ſemper eſt mediũ, per quod vnum negat ab alio. declaratur hoc in omnibus dictis modis, in terminis, ſemper ponẽdo illud totũ pro medio &c. in terminis aũt A prędicato: B ſubiecto: C toto reſpectu ꝓdicati & medio D, toto reſpectu ſubiecti & medio.

luſio ſup ſita. Contingit ſubiectum non eſſe in quo toto eſt prædicatum, & ecõuerſo. declaratur à poſteriori, quia coordinationes non cõmutantur adinuicem, ita ꝙ nihil vnius ꝓdicatur de aliquo alterius. patet in terminis A C D E: & B C, ſcilicet coordinationibus duabus: & F, capite primæ coordinationis.

tōcluſio. Sed negatiuę verę, nec ſubiectum, nec prędicatum eſt in toto nullo, neceſſe eſt vniuerſalem negatiuam eſſe immediatam. probatur à deſtructione, ſeu oppoſito cõſequentis ad oppoſitum antecedẽtis: quia. ſ. ſi medium habet aut ſubiectum, aut prędicatum in quodam toto erit. hæc ſequela probatur, q̄m aut in prima aut in ſecũda figura ſyllogizari vniuerſalem negatiuam oportet, & in prima ſubiectum in quodã toto eſſe oportet: q̄m minor ibi ſemper affirmatiua eſt, & in ſecunda indifferenter ſu-

A biectum, vel ꝓdicatum in quodã toto eſſe oportet: quia vtriuſq; negatione ſyllogiſmus fit ibi, & vtrãq; ſimul negatiuam eſſe eſt impoſſibile. Declaratur in terminis A prædicato, B ſubiecto &c. medio.

Series autem hec eſt.

INTENDENS de forma ſyllogiſtica maxime congrua demonſtrationi tractare, q̄m ſyllogiſmus quidam demonſtratio eſt, duo facit, primo vnica concluſione tribus rationibus primam figurã maxime vtilem demonſtrationi aſſerit. ſecundo, q̄m in prima figura ex negatiuis proceditur, & oportet demonſtrationẽ ex immediatis fieri, intẽdens, ꝙ negatiuæ ſint immediatæ, declarare proponit hoc. & quia oppoſitorũ eadem eſt diſciplina, três modos negatiuæ mediatæ in ſecũda concluſione declarat &c. addens quandam concluſionem, quam ſupponit. Et ſic tandem quę ſit negatiua immediata, tertia cõcluſione explanat.

B Num altero extremorum exiſtente in quodam toto fiat negatiua mediata.

Circa ſecundam cõcluſionem dubitatur quomodo ſit verum ꝙ altero extremorum exiſtente in quodam toto reddatur ꝓpoſitio negatiua media. hoc enim videt contra ſuperius determinata in capitulo ſecundo & tertio arguẽdo ſic, nulla propoſitio, cuius rationibus terminorum pro terminis poſitis redditur immediata eſt mediata: propoſitio negatiua, cuius alterum vel vtrunq; extremorum eſt in toto, poſitis rationibus extremorũ pro terminis, multoties redditur immediata. ergo huiuſmodi propoſitiones nõ ſunt mediatæ, ſed imediatæ. Maior ex ſupradictis habetur. Minor declaratur exẽplariter. in iſta linea non eſt qualitas, ponẽdo loco lineæ quantitas. A B C conſtat enim ꝙ cum illa ſit immediata, ſ. quãtitas non eſt qualitas, vt Ariſto. docet in hoc capitulo. iſtam etiam oportet eſſe immediatam. quantitas A B C, non eſt qualitas. circa. t. cõ. 5. & 6.

Ad hoc dubium, quod ideo motũ eſt vt attenti & conformes ſuperioribus reddamur, dicit quod ratio adducta verum concludit & cogit loquendum de propoſitione imediata ſm ſe, non aũt de immediata ſm rationem, ſeu ratione noſtri. regulam ſiquidem illã, quæ in maiori aſſumitur, vniuerſaliter verã eſſe probauimus (ſuperius in locis allegatis) vbi & terminos, quibus vtimur declarauimus. Sic ergo, q̄m Ariſtoteles de mediatis & immediatis ſm rationem loquebat, ideo illas etiã mediatas dixit, quæ ſm ſe immediatæ ſunt. quare autem de mediatis & immediatis ſm rationem loquatur non ſm ſe ſuperius diximus, quia. ſ. conforme nobis inſtrumentum fabricabat.

Num res vnius prædicamenti prædicari poſsit de re alterius prædicamenti.

Circa illius concluſionis ſuppoſitæ declarationem, dubium primo accideret. an capita coordinationũ prædicamentalium habeant aliquid ſuperius. Sed quia hoc metaphyſicale eſt, illuc uſq; differatur. Dubium ſecundo eſſet an ſm veritatem prædicamẽta ſint impermiſta, ita ꝙ nihil quod in vno eſt in altero ſit. ſed q̄m hoc quoq; metaphyſicę perſcrutationis eſt dimittatur. Dubitatiuncula quoq; oritur quomodo ſit verum ꝙ nihil vnius prædicamenti prædicatur de aliquo alterius, cum nõ ſolum per accidens, ſed per ſe, nedũ in ſecundo modo perſeitatis, ſed etiam in primo, vt ſupra dixit Ariſto. in cap. quarto res vnius prædicamẽti prędicetur de re alterius. T.c.9.

Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ intelligitur de prædicatione per ſe in primo modo intrinſece: licet enim linea prædicetur de triangulo in primo modo, non tamen intrinſece, ſed vt extra eſſentiam eius. Dicitur ſecundo, ꝙ intelligitur de prædicatione quacunq; in recto, tũ & vera & formali, quod addo propter eos, qui tenent prædicamenta eſſe idem realiter. Et intelligitur de his quæ proprie ſunt in prædicamentis non denominationibus ab illis ſumptis. nec albedo nanq;, nec riſibilitas prædicatur de hoſe:

de homine:ſed album & riſibile, & ſimiliter linea non p̃dicatur de triangulo, ſed rectilineum & huiuſmodi. Et hoc magis ſonant ipſa Ariſtotelis verba, vtrunq; tamen verum eſt.

Quot modis contingat vnam negatiuam propoſitionem eſſe immediatam.

CIrca tertiam concluſionem aduerte, ꝙ propoſitionẽ negatiuam eſſe immediatam dupliciter contingit.ſ. cũ extra in nullo toto vniuerſali ſunt, vt ſubſtãtia non eſt quãtitas, & qñ imediate ſunt ſub aliquo, vt rationale nõ eſt irrationale. Et ſi diligentius ꝑſcrutati fuerimus textũ Ariſtotelis non primũ tm̃ modum, ſed etiam ſecundum inſinuauit intelligendo per ly eſſe in toto, non abſolute, ſed ratione cuius negatur ab illo, vel illud negatur ab eo. & ſimiliter per ly non eſſe in toto, ratione cuius negetur ab illo, vel id ab eo. hoc autẽ, quia contigit dupliciter. ſ. vel quando non in toto non ſunt, vel quãdo in toto quidem ſunt, ſed nõ tali ratione cuius negatio inſit alterius, ideo negatiua imediata contingit dupliciter. Eſt autem hic ſenſus abſq; dubio verus, & Ariſtoteli idcirco attributus, qm̃ in calce capituli epilogans ait ſe dixiſſe, qñ & quomodo fit negatiua imediata. innuens ſe ſufficienter tradidiſſe, qñ hoc contingat. ſufficiẽtem aũt doctrinam non video, niſi ſupradicta ſententia eius ſit, & forte inſinuauit hunc ſenſum, per ly quędam, & ly nullo, cũ dixit toto quodam, & toto nullo, vt addendo (ly quodã) oſtendat ſe accipere eſſe in toto non ſimpliciter, ſed tali ratiõe, cuius negetur, & apponendo ly nullo, oſtendat ſe loqui de nõ eſſe toto, quod negationis ratio ſit. Et ſm hoc per coordinationes, quę non cõmutantur adinuicem nõ artamur ad intelligendum prædicamenta tm̃, ſed quaſcũq; ẽt in eodem prædicamento, quæ adinuicem non cõmutant, propter quod Ariſtoteles categorias in ſpeciali nõ nominat, ſed cõmuni vocabulo coordinationes.

Quomodo vere medium oporteat eſſe diſtinctum ab vtroq; extremo.

CIrca eandem concluſionem aduertendum eſt quod ex hoc loco firmatur quod ſuperius tradidimus. ſ. ꝙ vere medium demonſtrationis debere eſſe formaliter diſtinctum ab vtroq; extremorum. Deducitur aũt hoc ex hoc loco ſic. propoſitio negatiua vera habens neutrum extremorum in toto eſt imediata, & eum talis, habet medium indiſtinctum formaliter ab altero extremorũ: ergo tale medium non eſt vere medium quod reddat ꝓpoſitionem mediatam cõſequentia eſt euidens ex terminis. antecedens quo ad primam partem eſt Ariſtotelis in litera. quo ad ſecundam vero exemplariter oſtenditur in vtroq; genere imediatarũ. Primo, qñ extrema non ſunt ſimpliciter in toto. vt nulla ſubſtãtia eſt quantitas. ratio enim ſubſtãtię ſeu eius cõceptus formalis diſtinctus medium eſſe poteſt. conſtat nanq; ſubſtantiã concipi poſſe conceptu proprio, cõfuſe & diſtincte (vt alibi hoc declarauimus) & ſimiliter conſtat conceptum formalem diſtinctum alicuius non diſtingui formaliter ab illo. vocato ergo concepto illo A ſyllogizabitur ſic, nullum A eſt quantitas: omnis ſubſtantia eſt A: ergo nulla ſubſtantia eſt quantitas. eſt ergo ibi medium indiſtinctum formaliter. Secundo quando extrema non ſunt in toto ꝑ quod alterum negetur, vt nulla albedo eſt nigredo: ratio enim albedinis ſeu eius propria & conſtitutiua differentia, medium eſſe poteſt indiſtinctum tamen formaliter, vt diximus. Nec obſtat propoſito ſiquis dicat omnẽ differẽtiam eſſe totum vniuerſale ſpeciei, quia differentia prædicatur de pluribus &c. Tum quia clarum eſt ꝙ differentia non eſt totum vniuerſale diffiniri. Tum quia fatuum eſt dicere, ꝙ differentia propria ſpeciei athomæ, prædicatur de pluribus differentibus ſpecie: penuria enim differentiarum propriarum verificat forte omnem differẽtiam eſſe in pluribus. Dicitur ergo propoſitio imediata ſm Ariſtotelem, quæ caret priori medio formaliter diſtincto ab extremis, licet aliquo modo medium habeat

In de ente & eſſentia i ꝓhemio. q. prima.

E ſm rationem, non tñ hoc conſtituit propoſitionem imediatam ſm ſe aut quo ad nos vniuerſaliter, ſed latitudinem mediatarum quo ad nos oſtendit, & diuerſam rationem mediationis & immediationis, dum aliquæ propter medium diſtincte cognitum tm̃; quando. ſ. mediũ eſt ſola diffinitio, & aliquæ etiam propter medium formaliter diſtinctum, clauſum tamen in extremo, quando ſcilicet mediũ eſt aliquod ſuperius mediatæ nobis ſũt: & ſic quæ hac ratione immediatæ nobis ſunt, mediatæ illa alia ratione remaneant.

De ignorantia demonſtratiua. *Cap. 15.*

IGnorantia vero, quæ non ſecũdum negationem, ſed ſecundum diſpoſitionem dicitur, eſt quidem deceptio, quę per ſyllogiſmũ fit. Hæc autem in primo quidem inexiſtentibus aut nõ
F inexiſtentibus contingit dupliciter. aut enim quando ſimpliciter exiſtimet ineſſe, aut non ineſſe: aut quando per ſyllogiſmum accipiat ſuſpicionem. Simplicis quidem igitur ſuſpicionis ſimplex eſt deceptio, eius vero, quæ eſt per ſyllogiſmum, plures. Non inſit enim A nulli eorũ quæ B idiuidue. ſi igitur ſyllogizet A ineſſe ipſi B, medium accipiens C, deceptus erit per ſyllogiſmum. Contingit quidem igitur vtraſq; propoſitiones eſſe falſas, contingit autem alteram ſolum. Si enim neq; A nulli eorum quæ C inſit; neq; C nulli eorum quæ B: aſſumpta vero fuerit vtraque è conuerſo, ambæ falſæ erunt. Euenit autem ita ſe habere C ad A & B, vt neq; ſub A
G ſit, neq; vniueſaliter in B. impoſſibile nanq; B eſſe in toto aliquo. dicebatur enim A primo ipſi non ineſſe: A vero non neceſſe omnibus entibus ineſſe vniuerſaliter: quare ambæ falſæ. Sed & alteram contingit veram accipere, non tamẽ vtram volueris, ſed A C. C B nanq; propoſitio ſemper falſa erit: eo ꝙ ipſum B in nullo ſit: A C vero euenit. quemadmodum ſi A & ipſi C, & ipſi B inſit indiuidue. quãdo enim idem primo prædicetur de pluribus, neutrũ in neutro erit. Differt autem nihil, neq; ſi non indiuidue inſit. Deceptio quidem igitur inexiſtẽdi & per hæc, & ita fit ſolum: non enim erat in alia figura inexiſtendi ſyllogiſmus. Quæ vero eſt non exiſtendi & in prima fit, & in media figura. Primũ
H itaq; dicamus quot modis in prima fit, & quomodo ſe habentibus propoſitionibus. Contingit quidem igitur vtriſque falſis exiſtentibus. quemadmodum ſi A & ipſi C, & ipſi B inſit indiuidue. Si enim acceptũ fuerit A quidem nulli C: C vero omni B: falſæ erunt propoſitiones: Contingit autem & altera falſa exiſtẽte, & hac vtrauis. Euenit enim A C quidem veram eſſe, C B vero falſam. A C quidem veram: quoniam non omnibus entibus ineſt A. C B vero falſam: quoniam impoſſibile eſt C ineſſe ipſi B, cui nulli ineſt A. non enim amplius vera erit A C propoſitio. ſimul autem ſi & ambæ ſunt veræ, &

conclusio erit vera. Sed & C B contingit veram
eſſe, altera exiſtente falſa. quēadmodum ſi B &
in C,& in A eſt.neceſſe.n.alterū ſub altero eſſe.
quare ſi acceperit A nulli eorū,quæ C ineſſe,fal-
ſa erit ꝑpoſitio. Planum igitur,ꝙ altera falſa exi
ſtente,& vtriſq;, erit falſus ſyllogiſmus. In me-
dia aūt figura, totas quidem eſſe propoſitiones
ambas falſas,nō contingit.qn̄.n.A omni B inſit,
nihil erit accipere,quod alteri quidē omni,alte-
ri vero nulli inerit. Oportet aūt ſic accipe ꝑpo-
ſitiones,vt huic quidē inſit,illi vero non inſit:ſi
quidē erit ſyllogiſmus. ſi igiť ſic acceptæ falſæ,
planū,ꝙ è contrario è cōuerſo ſe habebunt.hoc
aūt impoſſibile.In aliquo vero vtranq; nihil ꝓ-
hibet falſam eſſe. quēadmodū ſi C & A, & B ali-
cui inſit. Si.n.A quidē oī acceptū fuerit ineſſe: B
vero nulli: falſæ quidē ambæ ꝑpoſitiones, non
tn̄ totę,ſed in aliquo. Et è cōuerſo quoq; poſito
priuatiuo, cōſimiliter. Alterā vero falſam eſſe,
& vtrāuis, cōtingit. quod.n.ineſt A omni, & B
ineſt. Si igitur acceptū fuerit ipſum C ineſſe qui
dem toti A,toti vero B nō ineſſe: C A quidē vera
erit, B C aūt falſa. Rurſus,quod B quidem nulli
ineſt,neq; A oī inerit.ſi.n.ipſi A,& ipſi B: ſed nō
inerat.Si igitur acceptū fuerit C A quidē toti in-
eſſe,B vero nulli: B C quidē ꝑpoſitio vera,altera
aūt falſa. Conſimiliter vero & tranſpoſito pri-
uatiuo.quod.n.nulli ineſt A,neq; B nulli inerit.
Si igitur acceptū fuerit C A qdē toti non ineſſe:
A C quidem ꝑpoſitio vera erit,altera autē falſa.
Et rurſus quod oī B ineſt, accipere ineſſe nulli
A,falſum.neceſſe enim, ſi B omni & A alicui in-
eſſe. Si igitur acceptum fuerit, C ineſſe quidem
omni B, nulli vero A: C B quidem vera erit, C A
autē falſa. Planum igitur,ꝙ & ambabus exiſtē-
tibus falſis,& altera ſolū,erit ſyllogiſmus dece-
ptorius in indiuiduis. In his vero, quæ inſunt
non indiuidue,aut non inſunt, qn̄ quidem per
proprium medium efficiatur falſi ſyllogiſmus,
nō poſſunt ambæ falſæ eſſe ꝑpoſitiones, ſed ea
ſolum, quæ eſt ad maius extremū. Dico autem
proprium medium,per quod fit contradictiōis
ſyllogiſmus. Inſit enim A ipſi B per medium C:
qm̄ igitur neceſſe eſt C B affirmatiuā accipi, cū
fit ſyllogiſmus:planū, ꝙ ſemper hæc erit vera;
non.n.conuertitur: A C vero falſa,hac enim cō-
uerſa contrarius fit ſyllogiſmus. Conſimiliter
aūt & ſi ex alia coordinatiōe acceptū fuerit me-
dium.vt D licet in toto A ſit,& de B oī ꝑdicetur:
neceſſe.n. D B quidē ꝑpoſitionē manere, alterā
vero conuerti. quare hæc quidē ſemper vera,
illa aūt ſemꝑ falſa. & quaſi talis deceptio eadē
eſt ei,quę eſt per ꝑpriū mediū. Si vero non ꝑ
proprium mediū efficiatur ſyllogiſmus: qn̄ ſub
A quidem ſit medium: ipſi vero B nulli inſit: ne
ceſſe eſt falſas eſſe ambas.accipiendæ nanq; ſunt

A è contrario,ꝙ ſe habent propoſitiones, ſi debet
ſyllogiſmus fieri.ſic aūt acceptis,ambæ efficiun
tur falſę.quēadmodum ſi A quidē toti D ineſt: D
vero nulli eorū,quæ B: his.n.conuerſis, ſyllogiſ
mus erit, & ꝑpoſitiones ambæ falſæ. Qn̄ vero
medium nō ſit ſub A, vt D, A D quidē vera erit, D
B aūt falſa, nam A D quidem vera, qm̄ non erat
in A ipſum D: D B autem falſa,qm̄ ſi eſſet vera,&
cōcluſio vera eſſet.ſed erat falſa.Sed cū per me-
diam figuram efficitur deceptio, ambas quidē
non contingit falſas eſſe ꝑpoſitiones totas. Cū
enim ſit B ſub A, nihil contingit, huic quidē oī,
illi vero nulli ineſſe, quēadmodum dictū eſt &
prius. Alteram aūt euenit, & vtrālibet. Si.n.C,
B & A & B inſit: ſi acceptum fuerit, ipſi quidem
A ineſſe, ipſi vero B non ineſſe: A C quidē vera
erit,altera aūt falſa. Rurſus, ſi acceptum fuerit
C ipſi quidem B ineſſe, A vero nulli: B C quidem
vera erit,altera aūt falſa. Si igitur priuatiuus ſit
deceptionis ſyllogiſmus,dictū eſt,qn̄, & ꝑ quæ
erit deceptio. Sin aūt affirmatiuus, qn̄ quidem
per ꝑprium mediū, impoſsibile ambas eſſe fal-
ſas.neceſſe eſt.n, C B manere, ſi quidē erit ſyllo-
giſmus,quēadmodum dictū eſt & prius. quare
C A ſemper erit falſa:hæc.n.eſt,quæ cōuertitur.
Conſimiliter aūt & ſi ex alia coordinatione ac-
cipiatur medium,quēadmodum dictū eſt & in
priuatiua deceptione. neceſſe.n. D B quidē ma-
nere, A D aūt conuerti, & deceptio eadem eſt et
C quæ prius. Qn̄ aūt non per ꝑprium: ſi D quidē
ſit ſub A, hæc quidem erit vera,altera aūt falſa:
euenit.n.A pluribus ineſſe, quæ nō ſunt ſub ſe
inuicē.ſi vero non ſit D ſub A, planum quidem,
ꝙ hæc ſemper erit falſa, affirmatiua nanq; acci-
pitur, D B vero contingit & verā eſſe & falſam:
nihil.n.prohibet, A quidē nulli D ineſſe, D vero
ipſi B omni: vt aīal ſciētię, ſcientiam aūt muſicę.
Neq; rurſus ſi neq; A nulli eorū, quæ D, neq; D
nulli eorū,quæ B. Manifeſtū igitur,ꝙ nō exiſtē
te medio ſub A, & ambas euenit falſas eſſe, &
vtrā volueris. Quot igitur modis, & per quæ
euenit fieri deceptiones,quæ ſm̄ ſyllogiſmū,&
in imediatis, & in ijs quæ ꝑ demonſtrationem,
D manifeſtū. Planū aūt eſt, & ꝙ ſi quis ſenſus de-
fecerit, neceſſe & ſcientiam aliquam deficere,
quam impoſsibile eſt accipere: ſiquidem addi-
ſcimus,aut inductione,aut demonſtratiōe. Eſt
aūt demōſtratio ex vniuerſalibus, inductio ve-
ro ex ijs,quæ ſm̄ parte: impoſsibile aūt vniuer-
ſalia ſpeculari niſi per inductionem, qm̄ & quę
ex abſtractione dicuntur, erunt per inductio-
nem nota,ſi quis voluerit nota facere,ꝙ inſunt
vnicuiq; generi nonnulla,& ſi non ſeparabilia
ſunt,ſm̄ ꝙ tale hoc vnumquodq;: inducere aūt
non habentes ſenſum, impoſsibile. ſingulariū
nanq; ſenſus eſt,nō.n.cōtingit accipere ipſorū

ſcientiã: neq;.n. ex vniuerſalibus ſine inductione, neq; per inductionem ſine ſenſu.

Summa huius capituli hæc eſt.

pria ꝓpõ. IGnorãtia non ſm negationem, ſed ſm diſpoſitionem dicta per ſyllogiſmum eſt facta deceptio.

Secunda. Ignorantia ſm diſpoſitionem in his, quę ſunt primo, aut non ſunt contingit dupliciter. ſ. cum ſimpliciter: & cum per ſyllogiſmũ accipitur opinio falſa.

Tertia. Simplicis opinionis eſt ſimplex deceptio, eius autem, quæ eſt per ſyllogiſmum plures ſunt.

1. ꝯcluſio. Propoſitione vniuerſali vera negatiua & immediata exiſtente affirmatiuam vniuerſalem oppoſitam ſyllogizans ꝑ aliquod medium deceptus eſt per ſyllogiſmũ: patet ĩ terminis gñalibus A prĩo: B tertio: & C medio &c.

Declaratio. Contingit in huiuſmodi ſyllogiſmis vtraſq; propoſitiones eſſe falſas, contingit & alteram tantum. primum declaratur dupliciter, contingere. ſ. quando A primũ nulli contento ſub medio conuenit, & ſimiliter mediũ nulli contẽto ſub tertio: vtraq; enim tunc accepta C cõtrario ſunt. Et quando medium non eſt ſub primo, & eſt non continens totum tertium. minor enim tũc neceſſario eſt falſa, quoniam tertium in nullo toto eſt ſm veritatem, quoniam iam dictum eſt primum immediate negari A tertio ſm veritatem. Maior quoq; eſt falſa, quia non eſt neceſſe primum ineſſe oĩbus &c. patent hæc in terminis generalibus A primo B tertio: & C medio &c. ſecundum autem. ſ. contingit alteram tantum eſſe falſam, verificat̃ non indifferẽter, ſed quo ad minorem tantum. Maior enim poteſt eſſe vera, Minor autem eſt neceſſario falſa. probatur hoc, quia tertium in nullo toto eſt. probatur illud, primo ĩmediate exiſtente in medio & tertio.

Regula gñalis. Cum primum prædicet̃ idem de pluribus neutrum in neutro erit. patent hęc in terminis generalibus A primo: B tertio: C medio &c. Differt autem nihil neq; ſi non indiuidualiter inſit &c.

2. cõcluſio. Negatiue vniuerſalis oppoſitæ affirmatiue vniuerſali veræ & ĩmediatæ deceptio fit in prima & media figura. in prima quidem tripliciter. primo ex vtraq; falſa declarat̃ hoc, primo ĩmediate exiſtẽte in medio & ĩ tertio &c. ſecũdo ex maiore vera, & minore falſa. Declaratur. maior vera eſſe poteſt, qm̃ primũ non ineſt oĩbus quæ ſunt, Minor autem falſa neceſſario, maiore exiſtente vera eſt. Tum qm̃ impoſsibile eſt in tertio eſſe mediũ in quo nullo eſt primum. Maior. n. eſſet falſa, ſi minor eſſet vera. Tum qm̃ ſi vtraq; eſſet vera, concluſio non erit falſa. tertio contingit ex minore vera & maiore falſa. Declarat̃ hoc tertio ſubiecto primo, & medio exiſtẽte ordine quodam, ita ꝙ tertium ſub primo & primum ſub medio ſit: patent hæc omnia in terminis generalibus A primo: B tertio & C medio.

3. concluſio In media autem figura, totas eſſe ꝓpoſitiones vtraſq; falſas non contingit. probatur, qm̃ inter terminos vniuerſalis affirmatiuæ veræ & in mediate, cuius negatiua contraria concludenda eſt nullum mediũ poteſt inueniri quod toti inſit primo, & nulli inſit tertio, vel ecõuerſo. Si aũt in media figura fiat ſyllogiſmus, oportet ſic aſſumere medium, conſequenter ſi ambæ erunt totaliter falſæ, earum contrariæ erunt veræ, & conſequenter, cũ illa vniuerſalis affirmatiua ſupponatur vera, dabit̃ medium inter eius terminos: quod vere nulli primo ineſt & omni tertio, vel econuerſo, quod eſt impoſsibile &c.

4. ꝯcluſio. Contingit tñ in huiuſmodi vtrãq; eſſe falſam in quodam. declaratur, medio exiſtente in primo & tertio particulariter &c.

5. cõcluſio. Contingit & in huiuſmodi alterã eſſe falſam, & quãlibet indifferẽter. primo declarat̃ in ſecundo. ſ. cameſtres, ꝙ maior ſit vera & minor falſa, medio in toto primo inexiſtente: probat̃, qm̃ quod omni ineſt primo, oĩ tertio ineſſe ſupponitur quod vere econuerſo. Minor vera, & maior falſa, patet medio in nullo tertio exiſtẽte. probat̃.

E Si. n. in nullo eſt tertio neq; in primo toto erit, qm̃ quod in primo omni eſt, in tertio eſt, quod eſt oppoſitũ antecedentis &c. Declarat̃ deinde & in primo eiuſdẽ. ſ. ceſare, ꝙ maior vera, & minor falſa, medio in nullo primo exiſtẽte. probat̃, qm̃ quod in nullo eſt primo, in nullo eẽ tertio supponit̃. Quod vero minor vera & maior falſa, medio in toto tertio exiſtẽte, ꝓbat̃, qm̃ qđ oĩ tertio ineſt, falsũ ẽ ĩ nullo prĩo eſſe. oportet. n. ſaltẽ ĩ quodã prĩo ĩeſſe.

Et vtriſq; ergo falſis & altera tm̃ fit ſyllogiſmus deceptiuus in indiuiduis &c. epilogus.

In his aũt, quæ non indiuidua ſunt, negatiuã cõtrariã affirmatiue vere & mediate ꝑ mediũ ꝓprium in prima figura eſt impoſsibile concludere ex vtriſquã falſis, ſed maiore tm̃ falſa. probat̃: quia in ſyllogiſmo falſitatis minor affirmatiua remanet, maior vero conuertitur in oppoſitã qualitatẽ reſpectu ſyllogiſmi veritatis &c. 6. cõcluſio.

Per medium ex alia coordinatione in quo tñ toto eſt primũ & de tertio toto dicit̃, ſimili modo fit deceptiõis F ſyllogiſmus. Declaratur eadem ratione &c. 7. cõcluſio.

Per medium non ꝓpriũ ſeu extraneum vtrãq; neceſſe eſt qñq; eſſe falſam, qñ. ſ. mediũ eſt ſub primo, & in nullo tertio, ꝓbat̃, qm̃ cõtrarie ſeu cõuerſæ in oppoſitã qualitatem aſſumendæ ſunt in ſyllogiſmo falſitatis, qñq; vero maiorem contingit eſſe verã & minorẽ falſam, qñ. ſ. mediũ extraneũ nõ eſt ſub primo, ꝓbatur, qꝛ niſi minor eſſet falſa, cõcluſio eſſet vera contra hypotheſim. 8. cõcluſio.

In media aũt figura ſyllogiſmus deceptiõis negatiuę huiuſmodi cõtrarię. ſ. affirmatiuę mediatę, non põt eſſe ex vtriſq; totalr̃ falſis. ꝓbat̃: qꝛ ĩpoſſe eſt mediũ inuenire, quod totalr̃ inſit primo & nulli tertio, vel econuerſo, vt dictum eſt ſupra. ex altera vero totaliter falſa et quacũq; eſſe põt. Declarat̃ medio exiſtente in primo toto, & tertio toto. & hoc patet in ſecundo & in primo ſecũdæ &c. 9. cõcluſio.

Affirmatiuã cõtrariam vñ negatiuæ verę & mediate ſyllogiſmus deceptiõis ꝑ ꝓpriũ mediũ ex vtraq; falſa cõcludere nõ põt, ꝓbat̃: qꝛ minor manet eadẽ, q̃ erat in ſyl G logiſmo veritatis contrarie: maiorem aũt cõuerſam eſſe oportet in oppoſitã qualitatẽ, vt dictũ eſt prius, ſicut & cõcluſionẽ: in primo. n. primæ hoc tm̃ fieri poſſe patet. 10. cõclu.

Per mediũ ex alia coordinatione, ſimile tñ ꝓprio. ſ. in quo nullo eſt primũ, & quod toti ineſt tertio, ſimiliter fit deceptio vt & ſupra dictũ eſt, in negatiuis eadẽ ratione, quia. ſ. minor manet, & maior conuertitur &c.

Per mediũ non ꝓpriũ ſeu extraneũ qñq; minorẽ neceſſe eſt eſſe falſam: qñ. ſ. mediũ ſub prĩo continet̃. põt. n. a in pluribus eſſe; quæ nõ ſunt ſub inuicẽ, qñq; aũt maiorem oportet eſſe falſam, qñ. ſ. mediũ non eſt ſub primo, qm̃ affirmatiua aſſumit̃. Minorẽ vero tunc contingit veram eſſe & falſam: veram quidem medio nõ exiſtẽte ſub primo, & inexiſtente tertio, vt ſciẽtia reſpectu aĩalis vt primi, & muſicæ vt tertij, falſam vero medio neq; ſub primo, neq; in tertio exiſtente. patent hæc oĩa in terminis generalibus A primo: B tertio: & C medio &c. 11. cõclu.

Quot modis, & per quæ ſyllogiſmus deceptionis in H immediatis & mediatis per demonſtrationem fiat manifeſtum eſt ex dictis. epilogus.

Siquis ſenſus defecerit, neceſſe eſt & aliquã ſcientiam deficere, quam impoſsibile eſt acquirere, ſi vere addiſcimus &c. probatur à priori, qm̃ deficiet inductio, & conſequenter demonſtratio. probatur: qm̃ vlia, ex quibus eſt demonſtratio, ĩpoſſe eſt abſq; inductione ſpeculari. ꝓbatur: qm̃ & quæ ꝑ abſtractionẽ dicuntur, inductione nota fiunt. probatur: qm̃ in vnoquoq; genere ſunt non ſeparabilia quædam ſm quod vnumquodq; illorũ habet eſſe. Inducere aũt nõ habentes ſenſum, eſt impoſsibile. probatur: qm̃ ſingularium proprie ſenſus eſt &c. 12. cõclu.

Series autem hæc eſt.

QVONIAM oppoſitorum eadem eſt diſciplina: determinare intendit in hoc capitulo de ignorantia oppoſita demonſtrationi ſcientificę, & quatuor facit. Primo nãq;

primis

primis tribus propoſitionibus ignorantiam multiplicē
& multis modis contingere declarat. ſecunda quomo-
do fit ignorantia deceptionis per ſyllogiſmum quo ad
īmediatas propoſitiones quatuor principalibus conclu-
ſionibus īmediate ſequentibus docet tali ordine. Prima
concluſione declarat qūo affirmatiua falſa oppoſita ne-
gatiuæ verę & īmediatę ſyllogizeť, inferens ibi regulam
diuiſionis generalē. Secunda qūo negatiua falſa oppoſi-
ta affirmatiuæ veræ & īmediatæ ſyllogizeť in prima fi-
gura. tertia vero, quarta, & quinta, in ſecunda &c. tertio
qūo deceptio per ſyllogiſmū fit quo ad mediatas ꝓpoſi-
tiones ſeptem ſequētibus cōcluſionibus inſinuat tali or-
dine: qm̄ primo oſtēdit qūo negatiua falſa oppoſita affir
matiuæ veræ & mediatæ ſyllogizetur in prima figura,
tribus ſequentibus concluſionibus. ſ. ſexta per medium
ꝓprium illi affirmatiuæ veræ. ſeptima per mediū ſimile
ꝓprio. octaua per mediū extraneum, & qūo in ſecunda
figura. nona concluſione. deinde, qūo affirmatiua falſa
contraria negatiue vere & mediate ſyllogizetur, tribus
alĳs ſequentibus cōcluſionibus. decima per ꝓprium mo
dum ipſius negatiuæ. vndecima per ſimile ꝓprio. duode
cima per extraneū. quarto & vltimo qūo accidat ignorā
tia negationis vltima concluſione determinat &c.

Num ignorantia ſecundum diſpoſitionem ſit per ſyllo-
giſmum facta deceptio.

CIrca principiū huius capituli dubitatur, qm̄ Ariſto-
teles diffiniens ignorantiam prauæ diſpoſitionis ait,
quod eſt per ſyllogiſmum facta deceptio: & deinde diui
dens eā, diſtinguit in eā, quæ fit ſimpliciter, & eā quæ fit
per ſyllogiſmū: expreſſe ſiquidem alterum mēbrum diui
ſionis repugnat diffinitioni & ecōuerſo, vt patet. Ad
hoc dicitur tripliciter ſuſtinēdo ꝙ ibi diffiniatur ignorā-
tia ſm prauam diſpoſitionē, quod ſm. s. Tho. expoſitio-
nē ſuſtinere nō oportet. Primo, quia ignorātia ſm diſpo
ſitionē vt plurimū ex ſyllogiſmo fit, ideo per ſyllogiſmū
tanꝗ̄ cauſam diffinita eſt more naturaliū ſcientiarū con
ſiderantium quod in pluribus inueniť: & qm̄ etiam qūq;
cauſať abſq; ſyllogiſmo &c. ideo diuiſa eſt in eā, quæ per
ſyllogiſmū &c. Secundo diciť (& eſt rñſio Alberti) ꝙ dif
finitio illa nō eſt data de ignorantia ſm diſpoſitionē vni-
uerſaliter, ſed ea, de qua intendimus loqui. intendimus
aūt de illa, quæ per rationē fit, & nō de illa, quæ propter
proteruiā vel ineptitudinē complexionis accidit. Et ſm
hæc non eſt idē omnino diffinitum & diuiſum, ſed ratio
diffinitioni ſubdita eſt vt ſegregaret aliud membrum ab
intento à nobis. Poſſet tertio forte dici, quod quia nul-
lus operatur ſm quācūq; potentiā aſpiciens ad malum
ſm Ariſto. & Dionyſium, ideo oīs ignorantia ſm diſpo
ſitionē ex aliqua ratione procedit. Tam proteruus enim
ꝗ̄ quicunq; ineptus nonnulla ratione dicitur ad aſſen-
tiendum magis huic parti ꝗ̄ alteri.

Sed qm̄ hoc contingit multipliciter, quia qūq; ratio
cauſans falſam opinionē, nō eſt ratio concludens illā con
cluſionē, ſed cōcludens aliud extraneū, ad quod tñ ſequi
tur aſſenſus iſtius ad falſum. puta cū proteruus ne ſupera
tus videať, etiam ſibiipſi efficatiā rationū verarum auer
tens, vel peruertens falſe aſſentire ſua libertate vult; vt
vere tñ. Qūq; ratio illa nil aliud ꝗ̄ quoddā virtuale ſeu
habituale eſt mediū, ſicut videns ſtellas, & nulla ratione
motus loquens de quantitate earū dicit eas eſſe paruio-
res ſtella magna depicta quaſi ex quantitate iſtius con-
cludat quātitatem illarū, cuius ſimile pati videnť ineru-
diti & inepti, de quibus diciť in quarto metaphyſice ꝙ
non perſuaſi falſo aſſentiunt, quia inquā tot modis ratio
ne falſo aſſentire cōtingit & ſolū primus modus vere &
T. c. 25. proprie ſyllogiſmo vtitur, vt patet, ideo Ariſtoteles ad
vtrūq; inſinuandum, duo fecit: qm̄ ad inſinuandū, ꝙ oīs
error ex aliqua ratione aliquo modo oriť, diffiniuit igno
rantiā ſm diſpoſitionē: quæ nihil aliud eſt ꝗ̄ error ꝑ ſyl-
logiſmū. Ad inſinuandū autem ꝙ aliquis error directe
fit per ſyllogiſmū, aliquis vero directe fit ꝑ proteruiam

A vel ineruditionē, quod eſt fieri nō directe ꝑ ſyllogiſmū,
diuiſionē fecit ſupradictam. & ſm hoc idem oīno eſt dif-
finitum & diuiſum, ſed non eodē modo accipiť fieri per
ſyllogiſmum in diffinitione & diuiſione, & eodē modo
gloſanda ſunt ſimilia verba antiquorū doctorum &c.

Quomodo & quando per medium extraneum contingat
ſyllogizari minorem falſam.

CIrca duodecimā concluſionē dubitať quid intelligat
Ariſtoteles per ly A, cum ad probandū hanc cōclu-
ſionem qn̄ ſyllogizať affirmatiua falſa contraria negati-
uæ veræ & mediatæ per mediū extraneum exiſtens ſub
primo, minor neceſſario eſt falſa, aſſumunt ꝙ A poteſt in
pluribus eſſe, quæ nō ſunt ſub inuicē. Si. n. per ly A intel-
ligit maiorē extremitatem, vel non eſt ad propoſitū, vel
male adducitur: qm̄ quando diciť A, ideſt primū poteſt
eſſe in pluribus, quæ nō ſunt ſub inuicē, aut ly pluribus,
ſupponit pro his, qbus non eſt opus ad confectionē talis
ſyllogiſmi, & ſic dicit verū, ſed non ad ꝓpoſitum: ad ſyl-
B logizādum ſiqdem iſtam, linea eſt numerus, per mediū
extraneū exiſtens ſub primo nil refert, an numerus poſ-
ſit ineſſe pluribus quæ non ſunt ſub inuicē, an non. Si. n.
numerus in dualitate tm̄, eſſet nil minus diceretur, oīs
dualitas eſt numerus: oīs linea eſt dualitas: ergo oīs linea
eſt numerus. Aut ly pluribus, ſupponit pro his, quibus
opus eſt ad illum ſyllogiſmum. ſ. medio & tertio. & hoc
qdem eſt ad ꝓpoſitum: qm̄ ſi primū ineſt pluribus, quæ
nō ſunt ſub inuicē, & vnū illorum aſſumať vt medium,
& alterum vt tertiū neceſſe eſt maiorem eſſe veram, &
minorem falſam, vt patet dicendo. oīs leo eſt aīal, oīs ho
mo eſt leo. ergo &c. Sed tunc nō habeť intentū, qm̄ con
cluſio eſt neceſſario vera, qm̄ primum enunciabiť de ſua
parte ſubiectiua, quod eſt cōtra hypotheſim. Si aūt per
ly A intelligit aliquod aliud à maiori extremitate, tunc
Ariſtoteles ęquiuocationē cōmiſit, cum A loco primi in
eadem rōne expreſſe vtať. & ſi æquiuocatio cōcedať, ꝗ
erit via ad certitudinē ſumēdā de verbis Ariſtotelis, qm̄
C in terminis gn̄alibus loquiť. Et ꝓterea hoc ē cōtra expo-
ſitores illuſtres expſſe exponētes A maiorē extremitatē.

Ad hoc breuiter diciť, ꝙ per A intellexit maiorē extre
mitatem, & per ly plura, intendit medium & tertiū, nō
quo ad falſitatem concluſionis, ſed quo ad veritatē ma-
ioris & falſitatem minoris. Non. n. Ariſtoteles adduxit
directe illa verba ad probandū directe niſi hoc tm̄, ꝙ ſ. cō
tingit mediū extraneū ſumere exiſtēs ſub prīo, et ſic fieri
maiorem verā, & minorē falſam: & hoc ſufficienter de-
clarať per illa verba, & ſi hoc contingit concluſione exi-
ſtente vera affirmatiua, à fortiori continget concluſione
exiſtente affirmatiua falſa, & conſequenter indirecte de
clarauit intentum. Roboratur autem reſponſio iſta ex
ſuo ſimili, quod in hoc capitulo ſupra fecit Ariſtoteles,
vt. s. Tho. gloſauit, & habetur ex Alberti verbis diligē-
ter enucleatis.

Num contingat aliqua cognoſcere abſq; inductione
ex ſenſibilibus accepta.

D CIrca finem capituli aduerte ꝙ ſecunda opinio, quam
deducit. s. Tho. in expoſitione ſua eſſe contra doctri
nam Ariſtotelis hic traditā, eſt opinio, quā finxit Auer-
rois in tertio de anima circa felicitatē noſtrā in contēpla
tione ſubſtantiarū ſeparatarū. poſuit enim, ꝙ in poſtre-
mo cognoſcemus ſubſtantias ſeparatas non per ſciētias
ſpeculatiuas & ſenſibilia, ſed per coniunctionem cū in-
tellectu agēte &c. & ſic poſuit aliquid cognoſci à nobis
abſq; inductione ex ſenſibilibus manuducente. Nec ſuf-
ficit dicere, ꝙ præſupponitur, tunc cognita fuiſſe ſenſibi
lia, qm̄ eodem modo dicerem contra Ariſtotelem, ꝙ ad
acquirēdam metaphyſicam non requiritur ſenſus & in-
ductio metaphyſicalium, ſed ſufficit ꝙ mathematicaliū
vel phyſicalium habita ſit. Quomodo autem de ſubſtan
tĳs īmaterialibus, & vniuerſaliter non ſenſibilibus ſcien
tia fit, in tertio de anima tractandum eſt, ideo hec nunc
ſufficiant.

Vide. c. 36. per totum. Itē. 12. meta. c. 38 contra. Auerr. optime. vide in libro de ente & eſſentia. c. 6. q. 14. circa. t. c. 9. 15. 16.

De quæſtionibus circa infinitatem demonſtrationis. *Cap. 16.*

ESt autem omnis ſyllogiſmus per tres terminos, & qui quidē monſtrare pōt, ꝙ A ineſt ipſi C, eo ꝙ ineſt ipſi B, & hoc ipſi C: priuatiuus aũt alteram quidē propoſitionē habēs, ꝙ aliud quid alij ineſt, alteram vero, ꝙ non ineſt. Manifeſtum igitur ꝙ principia, & quæ dicũtur ſuppoſitiones hæ ſunt: accipientē. n. hæc ita neceſſe eſt monſtrare, vt ꝙ A ineſt ipſi C per B. Rurſus vero ꝙ A ipſi B per aliud mediũ, & ꝙ B ipſi C conſimiliter. Secundum opinionē igitur ſyllogizantibus & ſolũ dialectice, planum ꝙ hoc ſolũ conſiderãdum, ſi ex quibus contingit probabiliſsimis fiat ſyllogiſmus. quare & ſi eſt aliquid in veritate eorũ, quæ ſunt A B, medium: videtur aũt non eſſe, qui per hoc ſyllogizauit, ſyllogizatus eſt dialectice. Ad veritatē aũt ex ijs, quæ ſunt, oportet conſiderare, ſe habet aũt ſic, Qm̄ eſt ꝙ ipſum quidē de alio prædicatur non ſecundũ accidēs, dico aũt ſecundũ accidens, vt album aliqñ illud dicimus eſſe hominē, nō ſimiliter dicētes & hoīem album, hic quidem. n. non alterũ aliquid exiſtēs album eſt, albũ vero, qm̄ accidit homini eſſe albo, ſunt itaq; nōnulla talia, vt per ſe p̄dicentur. Sit igitur C tale, quod ipſum quidē non amplius inſit alij, huic autē B primo, & non ſit aliud intermediũ, & rurſus E ipſi ipſum F conſimiliter, & hoc ipſi B: an igitur hoc neceſſe eſt ſtare, aut contingit in infinitum ire? Et rurſus ſi de A quidem nihil p̄dicatur per ſe, A vero ipſi H ineſt primo, intermedio aũt nulli priori, & H ipſi G, & hoc ipſi B: an & hoc ſtare neceſſe eſt, aut & hoc contingit in infinitũ ire? differt aũt hoc à priori tm̄, qm̄ hoc quidem eſt, an contingit incipiēti à tali, quod nulli ineſt alteri: ſed aliud illi: ſurſum in infinitũ ire, alterum vero incipiētē à tali, quod ipſum quidē de alio, de illo aũt nihil prædicatur, deorſum conſiderare, ſi cōtingit in infinitũ ire. Amplius media an cōtingit infinita eſſe determinatis extremis. dico aũt veluti, ſi A ipſi C ineſt, medium vero ipſorum B, ipſius vero B & A altera: horum aũt altera, an & hæc in infinitum contingit ire, aut impoſsibile? eſt aũt hoc conſiderare idem, & ſi demonſtrationes in infinitum vadunt: & ſi eſt demonſtratio cuiuſq;, aut ad ſeinuicē terminãtur. Conſimiliter autem dico & in priuatiuis ſyllogiſmis ac propoſitionibus, vt A ineſt B nulli, aut primo: aut erit aliquid medium, cui priori non ineſt, veluti ſi ipſi C quid B ineſt omni: & rurſus alij adhuc priori hoc, vt ſi ipſi A, quod C omni ineſt: in his etenim aut infinita, quibus nō ineſt prioribus, aut ſtant. In ijs vero, quæ conuertuntur, non ſimiliter ſe habet: non eſt enim in ijs, quæ retrouerſum prædicantur, de quo primo prædicatur, aut vltimo: omnia enim ad omnia ſic conſimiliter ſe habēt, ſiue ſunt infinita, quæ de ipſo prædicantur, ſiue vtraq; ſunt quæ dubitantur infinita, præterquam ꝙ ſi non ſimiliter contingit conuerti: ſed hoc quidem, vt accidēs, illud vero vt prædicamentum.

Summa huius capituli hæc eſt.

OMnis ſyllogiſmus eſt per tres terminos, ex quibus affirmatiua cũ affirmatiuis, & negatiua cũ affirmatiua et negatiua, ex quibus monſtrant conſtant, patet in terminis generalibus, A primo: C tertio: & B medio. Pria ꝓpó.

Principia & dicte ſuppoſitiones hæc ſunt. Secunda.

Accipientes hæc ſic, neceſſe eſt monſtrare, ꝙ ſ. primũ inſit tertio per mediũ: & iterum ꝙ primũ inſit medio ꝑ aliud mediũ. & ſimiliter, ꝙ medium inſit tertio. patet in terminis generalibus A primo: C tertio B medio. Tertia.

Syllogiſmus dialecticus ad hoc vt ex veriſimilibus ſit intendit, & ideo ꝓpoſitionē vere mediatam, ſed non ſm apparentiam, vlterius non ꝓbat. Syllogiſmũ aũt ad veritatem, ex his quæ ſunt, oportet intendere vt ſit. Quarta.

Sunt quædam, quæ ſm ſe p̄dicantur, non ſm accidēs. dico autem ſm accidens, vt albũ dicentes hominē, non ſimiliter hominem dicentes album. Quinta.

Nunquid tertio exiſtēte infimo contingat in infinitũ ire, accipiendo eius primo prædicatũ, & prædicatũ prædicati, & ſic deinceps, aut neceſſe eſt alicubi ſtare. Prima qō.

Nunquid primo exiſtente ſummo, contingat in infinitum ire ſumendo eius primo ſubiectũ, & ſubiectum ſubiecti, & ſic deinceps, aut neceſſe eſt & hic ſtare. Secunda.

Differt ſecunda quæſtio à prima, qm̄ prima incipit ab infimo particulari & ſurſum infinitatem quærit, ſecũda econtra incipit à ſummo vlī & deorſum infinitatē q̄rit. Differētia.

Nunquid contingit infinita eſſe media determinatis terminis &c. ita ꝙ inter primũ & tertium & acceptum mediũ iterũ ſit aliud mediũ, et poſt iterũ, & ſic deinceps. patent hæc in terminis A primo: C tertio: & B medio &c. Tertia.

Quærere hæc, eſt quærere, an demonſtrationes in infinitum veniant, & an ſit omnis rei demonſtratio, & an adinuicem includantur. Declaratio

Similiter in priuatiuis ſyllogiſmis & propoſitionibus quæritur, an procedatur in infinitũ, an ſtetur, quia enim vnũ negatur ab alio quæritur, an prius negetur ab alio. & iterũ an prius ab alio & ſic deinceps. patet hoc in terminis propoſitionis negatiue, A prędicato, & B ſubiecto, & . i. priori, & . t. adhuc priori &c. Extenſio.

In conuertibilibus non ſimiliter mouent̃ quæſtiones iſtæ &c. probatur à priori. qm̄ ibi non eſt de quo prædicatur primo, aut vltimo &c. & omnia ad oīa ſimiliter ſe habēt, et ſi ſunt infinita p̄dicata, vndiq; ſunt infinita &c. licet non ſimiliter contingat conuerti, quia vnum ſicut accidens, aliud vero vt prædicatum ineſt &c. Cōcluſio.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS determinare in demonſtrationibus finitum eſſe proceſſum, inchoat in hoc capitulo diſputationem circa hoc. & tria facit. Primo nanq; proponit quinq; propoſitiones, ex quibus rationabilitatē, & neceſsitatem huius tractatus & numerũ quæſtionum accipere debemus. quatuor ſiquidem primæ numerum & neceſsitatē inſinuant. quinta aũt cũ prima parte quartæ rationabiliter in demonſtratiuis moueri has quęſtiones docet, dum nec in dialecticis, nec in prædicatis ſm accidens locum habere has queæſtiones videmus &c. ſecũdo mouet tres quæſtiones circa principale intentum in affirmatiuis: & declarat has includere tres alias, ac extēdit eas ad negatiuas demonſtrationes &c. tertio vnica concluſionē excludit à p̄dictis quęſtionibus demonſtrationes per terminos conuertibiles &c.

De reductione omnium queſtionum notarum ad duas primas. Cap. 17.

QVòd igitur intermedia nõ contingit infinita eſſe, ſi deorſum & ſurſum ſteni p̄dicamẽta, manifeſtum. dico aũt ſurſum quod in magis vl'e, deorſum vero quod in id, quod ſm partem. ſi enim A p̄dicante de F, infinita ſunt intermedia, in quibus eſt B: planũ ꝙ contingere poſſet, vt & ab A in deorſum alterũ de altero p̄dicaretur in infinitũ: anteq̃. n. in F deueniatur, infinita ſunt intermedia: & ab F ſurſum infinita, anteq̃ ad A deueniatur: quare ſi hæc i-poſſibilia, & ipſius A & F impoſſibile infinita eſſe media. Neq̃. n. ſi quis diceret, ꝙ alia quidẽ ſunt ipſorũ A B C inuicem, vt nõ ſit mediũ, alia vero nõ eſt accipere, nihil differt: quodcũq̃. n. accepero eorũ, quæ B, erit ad A, aut ad F, aut infinita media, aut nõ: quo aũt ſint, primũ infinita, ſiue ſtatim, ſiue non ſtatim nihil differt: quæ. n. ſunt poſt hæc, infinita ſunt. Planũ aũt & in priuatiua demonſtratione, ꝙ ſtabitur, ſiquidẽ in p̄dicatiua ſtatur ad vtraq̃. ſit. n. non contingens, neq̃ ſurſum ab vltimo in infinitũ ire. (dico aũt vltimũ, quod ipſum quidẽ alij nulli ineſt, illi vero aliud, vt F:) neq̃ à primo in vltimũ. (dico aũt primum, quod ipſum quidẽ de alio, de illo vero nihil aliud) ſi vtiq̃ hæc ſunt, & in negatiõe ſtabitur. Tripliciter nãq̃ monſtratur nõ inexiſtẽs, aut. n. cui quidem ipſum C, B ineſt oĩ, cui vero ipſum B, ipſum A nulli. Ipſius itaq̃ B C, & ſemp alterius diſtãtię, neceſſe eſt, ꝑgredi ad imediata, p̄dicatiua nãq̃ hæc diſtantia: alterũ vero manifeſtũ, ꝙ ſi alij nõ ineſt priori, vt ipſi D, hoc oportebit ipſi B oĩ ineſſe: & ſi rurſus alij priori ipſo D non ineſt, illud oportebit ipſi D oĩ ineſſe: quare qm̃, quæ ſurſum eſt, via ſtat, & quæ deorſum ſtabit, & erit aliquid primo, cui non ineſt. Rurſus ſi B quidẽ oĩ A: ipſi vero C nulli ipſum A eorum, quæ C, nulli ineſt. Rurſus hoc ſi oportet monſtrare, planum ꝙ aut per ſuperiorẽ modũ monſtrabitur, aut ꝑ hũc, aut tertiũ. Primus igitur dictus fuit: ſecundus vero monſtrabitur. Sic autẽ vtiq̃ monſtraret, vt ꝙ D ipſi quidẽ B oĩ ineſt, ſi vero C nulli, ſi neceſſe eſt ineſſe aliquid ipſi B. Et rurſus, ſi hoc ipſi C nõ inerit, aliud ipſi D ineſt, quod ipſi C nõ ineſt: igitur qm̃ ineſſe ſemp ſuperiori ſtat, ſtabit & non ineſſe. Tertius vero modus fuerat, ſi A quidẽ B oĩ ineſt, ipſum vero C non ineſt, nõ oĩ ineſt C, cui A. Rurſus vero hoc, aut ꝑ ſuperius dicta, aut ſilr monſtrabitur. Illo quidem itaq̃ modo ſtatur. ſin aũt ſic, iterũ accipietur B ineſſe ipſi E, cui ipſum C, non oĩ ineſt, & hoc rurſus conſimiliter. Qm̃ aũt ſuppoſitũ eſt ſtari & deorſum, planũ ꝙ ſtabit, & C non inexiſtens. Manifeſtum aũt ꝙ, & ſi non vna via monſtretur, ſed oĩbus, aliqñ quidem ex prima

A figura, aliqñ aũt ex ſecunda, aut tertia, ꝙ & ſic ſtabitur: finitæ. n. ſunt viæ: finita aũt finities, neceſſe eſt, finita eſſe oĩa. Quòd igiť in priuatione ſiquidẽ & in eo qđ eſt ineſſe, ſtatur, manifeſtũ.

Summa huius capituli hæc eſt.

NOn contingit infinita eſſe media, ſi in ſurſum. i. magis vl'e: & deorſum, i. particulare ſtent prædicata. probať à deſtructione conſequentis &c. qm̃ inter prædicatum & ſubiectum infinitis exiſtẽtibus medijs, contingit à p̄dicato in infinitum deſcendere prædicationes, qm̃ anteq̃ in ſubiectum eueniať, infinita ſunt media, & ſic contingет à ſubiecto in infinitum aſcẽdere p̄dicationes: qm̃ anteq̃ veniať ad p̄dicatũ infinita ponunť media. patet in terminis A primo: F tertio & B infinitis medijs &c. — 1. ꝯcluſio.

Neq̃ ſiquis dicat. ꝙ primũ medium & tertium habita eſſe adinuicem ſupponimus: & ideo finita eſt neceſſe B eſſe media &c. nihil. n. differt, qm̃ quodcũq̃ mediorum acceptum, ſiue ſtatim ſiue non ſtatim, iunctum alteri extremo, ſiue per infinita media diſtet à prædicato & ſubiecto, ſiue non, oportet ꝙ ꝑ infinita media ab altero extremorũ diſtet, & conſequenter ꝙ infinitæ intercipiantur prædicationes, vt prius deducebatur &c. — exclusio. — 2. cõcluſio.

In priuatiua demonſtratione ſtatur, ſi & in p̄dicatiua ſtatur in vtriſq̃. i. ſurſum in vliſsimũ, & deorſum in particulariſsimum &c. probať in ſingulis figuris. & primo in prima, qm̃ inter medium & tertiũ ſunt finita media, quia ibi eſt diſtantia affirmatiua, quæ finita ſupponitur: inter primũ autem & medium, ſi infinita ſunt media, ita quod primũ prius remoueať ab altero q̃ à medio, & iterum prius ab altero, q̃ ab illo, & ſic deinceps in infinitũ, oportet infinitas eſſe p̄dicationes affirmatiuas, quod eſt oppoſitũ antecedentis &c. ꝓbať cõſequentia. qm̃ oportet quodlibet acceptum mediũ affirmari vl'r de eo, quod prius ſumptum erat &c. patet in terminis A primo C tertio B medio. & D medij medio in negatiua &c. — In prima figura eſt ſtatus.

C In ſecũda quoq̃ figura idẽ accidit: qm̃ p̄miſſa negatiua mediata, ſi infinita habet media, oportet cum medij multiplicatione, multiplicari ſemper affirmatiuam p̄dicationem medij de anteriore medio ſupra ſumendo, & ſic ſurſum in infinitum ibitur. patet in terminis A primo: C tertio: B medio, & D medij medio &c. — In ſecunda figura ẽ ſtatus.

In tertia quoq̃ figura idem accidit. qm̃ ſi negatiua p̄miſſa mediata infinita habeat media, oportet & ibi affirmatiuam multiplicare ſemper prędicationẽ medij anterioris de medio poſt ſumpto ſubſumẽdo, & ſic deorſum in infinitum ibitur. patet in terminis C primo: A tertio: B medio: & C medij medio. — In tertia figura eſt ſtatus.

Si non vna via demonſtrať negatiua, ſed oĩbus, modo per primam, & modo per ſecundã, & modo per tertiam figurã, adhuc oportet eſſe ſtatum in negatiuis ſi eſt ſtatus in affirmatiuis. probať à priori, qm̃ oẽs tales viæ ſunt finitę, finita aũt finities ſumpta finiri neceſſe eſt &c. — 3. concluſio In negatiua eſt ſtat⁹ in omni figura.

D *Series autem hæc eſt.*

MOTAS quæſtiones intẽdens ſoluere, reducit in hoc capitulo oẽs ad duas: vnde duo facit. Primo reducit quęſtionẽ de infinitate medior ad primas, vnica cõcluſiõe, & excludẽdo obiectionem quandã, ſecũdo reducit vna alia cõcluſione quęſtiones de infinitate negatiuarum ad illaſmet manifeſtans hoc in prima ſecũda & tertia figura ſigillatim: & tandem in oĩbus ſimul, tertia concluſione.

Quomodo in negando Ariſtoteles proceſſum in infinitum in ſecunda figura in negatiuis quum infinitentur affirmatiuæ, proceſſerit ſecundo modo tantum ſiue deduc. & non ex primo.

CIrca declarationem adductam in textu. ad infinitandum ꝙ in ſecũda figura nõ poteſt procedi in infinitũ in negatiuis, quin infinitent affirmatiuæ p̄dicationes in ſurſum &c. Dubitaſi quare Ariſtoteles declarauit hoc

De quæſtionibus circa infinitatem demonſtrationis. *Cap. 16.*

EStautem omnis ſyllogiſmus per tres terminos, & qui quidẽ monſtrare põt, ꝙ A ineſt ipſi C, eo ꝙ ineſt ipſi B, & hoc ipſi C: priuatiuus aũt alteram quidẽ propoſitionẽ habẽs, ꝙ aliud quid alij ineſt, alteram vero, ꝙ non ineſt. Manifeſtum igitur ꝙ principia, & quæ dicũtur ſuppoſitiones hæ ſunt: accipientẽ.n. hæc ita neceſſe eſt monſtrare, vt ꝙ A ineſt ipſi C per B. Rurſus vero ꝙ A ipſi B per aliud mediũ, & ꝙ B ipſi C conſimiliter. Secundum opinionẽ igitur ſyllogizantibus & ſolũ dialectice, planum ꝙ hoc ſolũ conſiderãdum, ſi ex quibus contingit probabiliſsimis fiat ſyllogiſmus. quare & ſi eſt ali- F quid in veritate eorũ, quæ ſunt A B, medium: videtur aũt non eſſe, qui per hoc ſyllogizauit, ſyllogizatus eſt dialectice. Ad veritatẽ aũt ex ijs, quæ ſunt, oportet conſiderare, ſe habet aũt ſic, Qm̃ eſt ꝙ ipſum quidẽ de alio prædicatur non ſecundũ accidẽs, dico aũt ſecundũ accidens, vt album aliqñ illud dicimus eſſe hominẽ, nõ ſimiliter dicẽtes & hoĩem album, hic quidem.n. non alterũ aliquid exiſtẽs album eſt, albũ vero, qm̃ accidit homini eſſe albo, ſunt itaq; nõnulla talia, vt per ſe p̃dicentur. Sit igitur C tale, quod ipſum quidẽ non amplius inſit alij, huic autẽ B primo, & non ſit aliud intermediũ, & rurſus E ipſi ipſum F conſimiliter, & hoc ipſi B: an igitur G hoc neceſſe eſt ſtare, aut contingit in infinitum ire? Et rurſus ſi de A quidem nihil p̃dicatur per ſe, A vero ipſi H ineſt primo, intermedio aũt nulli priori, & H ipſi G, & hoc ipſi B: an & hoc ſtare neceſſe eſt, aut & hoc contingit in infinitũ ire? differt aũt hoc à priori tm̃, qm̃ hoc quidem eſt, an contingit incipiẽti à tali, quod nulli ineſt alteri: ſed aliud illi: ſurſum in infinitũ ire, alterum vero incipiẽtẽ à tali, quod ipſum quidẽ de alio, de illo aũt nihil prædicatur, deorſum conſiderare, ſi cõtingit in infinitũ ire. Amplius media an cõtingit infinita eſſe determinatis extremis. dico aũt veluti, ſi A ipſi C ineſt, medium vero ipſorum B, ipſius vero B & A altera: horum aũt altera, an & hæc in infinitum contingit ire, aut im- H poſsibile? eſt aũt hoc conſiderare idem, & ſi demonſtrationes in infinitum vadunt: & ſi eſt demonſtratio cuiuſq;, aut ad ſeinuicẽ terminãtur. Conſimiliter autem dico & in priuatiuis ſyllogiſmis ac propoſitionibus, vt A ineſt B nulli, aut primo: aut erit aliquid medium, cui priori non ineſt, veluti ſi ipſi C quid B ineſt omni: & rurſus alij adhuc priori hoc, vt ſi ipſi A, quod C omni ineſt: in his etenim aut infinita, quibus nõ ineſt prioribus, aut ſtant. In ijs vero, quæ conuertuntur, non ſimiliter ſe habet: non eſt enim in ijs, quæ retrouerſum prædicantur, de quo primo

E prædicatur, aut vltimo: omnia enim ad omnia ſic conſimiliter ſe habẽt, ſiue ſunt infinita, quæ de ipſo prædicantur, ſiue vtraq; ſunt quæ dubitantur infinita, præterquam ꝙ ſi non ſimiliter contingit conuerti: ſed hoc quidem, vt accidẽs, illud vero vt prædicamentum.

Summa huius capituli hæc eſt.

OMnis ſyllogiſmus eſt per tres terminos, ex quibus affirmariua cũ affirmatiuis, & negatiua cũ affirmatiua et negatiua, ex quibus monſtrant̃ conſtant, patet in terminis generalibus, A primo: C tertio: & B medio. Pria ppõ. Secunda.

Principia & dicte ſuppoſitiones hæc ſunt. Tertia.

Accipientes hæc ſic, neceſſe eſt monſtrare, ꝙ ſ. primũ inſit tertio per mediũ: & iterum ꝙ primũ inſit medio p aliud mediũ. & ſimiliter, ꝙ medium inſit tertio. patet in F terminis generalibus A primo: C tertio B medio.

Syllogiſmus dialecticus ad hnc vt ex veriſimilibus fit intendit, & ideo ꝓpoſitionẽ vere mediatam, ſed non ſm apparentiam, vlterius non ꝓbat. Syllogiſmũ aũt ad veritatem, ex his quæ ſunt, oportet intendere vt ſit. Quarta.

Sunt quædam, quæ ſm ſe p̃dicantur, non ſm accidẽs. dico autem ſm accidens, vt albũ dicentes hominẽ, non ſimiliter hominem dicentes album. Quinta.

Nunquid tertio exiſtẽte infimo contingat in infinitũ ire, accipiendo eius primo prædicatũ, & prædicatũ prædicati, & ſic deinceps, aut neceſſe eſt alicubi ſtare. Prima qõ.

Nunquid primo exiſtente ſummo, contingat in infinitum ire ſumendo eius primo ſubiectũ, & ſubiectum ſubiecti, & ſic deinceps, aut neceſſe eſt & hic ſtare. Secunda.

Differt ſecunda quæſtio à prima, qm̃ prima incipit ab infimo particulari & ſurſum infinitatem quærit, ſecũda econtra incipit à ſummo vlı̃ & deorſum infinitatẽ q̃rit. Differẽtia.

Nunquid contingit infinita eſſe media determinatis G terminis &c. ita ꝙ inter primũ & tertium & acceptum mediũ iterũ ſit aliud mediũ, et poſt iterũ, & ſic deinceps. patent hæc in terminis A primo: C tertio: & B medio &c. Tertia. Declaratio

Quærere hæc, eſt quærere, an demonſtrationes in infinitum veniant, & an ſit omnis rei demonſtratio, & an adinuicem includantur.

Similiter in priuatiuis ſyllogiſmis & propoſitionibus quæritur, an procedatur in infinitũ, an ſtetur, quia enim vnũ negatur ab alio quæritur, an prius negetur ab alio. & iterũ an prius ab alio & ſic deinceps. patet hoc in terminis propoſitionis negatiue, A prædicato, & B ſubiecto, & .i. priori, & .t. adhuc priori &c. Extenſio.

In conuertibilibus non ſimiliter mouent̃ quæſtiones iſtæ &c. probatur à priori. qm̃ ibi non eſt de quo prædicatur primo, aut vltimo &c. & omnia ad oĩa ſimiliter ſe habẽt, et ſi ſunt infinita p̃dicata, vndiq; ſunt infinita &c. licet non ſimiliter contingat conuerti, quia vnum ſicut accidens, aliud vero vt prædicatum ineſt &c. Cõcluſio.

H

Series autem hæc eſt.

INTENDENS determinare in demonſtrationibus finitum eſſe proceſſum, inchoat in hoc capitulo diſputationem circa hoc. & tria facit. Primo nanq; proponit quinq; propoſitiones, ex quibus rationabilitatẽ, & neceſſitatem huius tractatus & numerũ quæſtionum accipere debemus. quatuor ſiquidem primæ numerum & neceſsitatẽ inſinuant. quinta aũt cũ prima parte quartæ rationabiliter in demonſtratiuis moueri has quæſtiones docet, dum nec in dialecticis, nec in prædicatis ſm accidens locum habere has quæſtiones videmus &c. ſecũdo mouet tres quæſtiones circa principale intentum in affirmatiuis: & declarat has includere tres alias, ac extẽdit eas ad negatiuas demonſtrationes &c. tertio vnica concluſione excludit à p̃dictis quæſtionibus demonſtrationes per terminos conuertibiles &c.

De reductione

De reductione omnium quæſtionum notarum ad duas primas. *Cap.* 17.

QVòd igitur intermedia nõ contingit infinita eſſe, ſi deorſum & ſurſum ſtent p̄dicamẽta, manifeſtum. dico aũt ſurſum quod in magis vlẽ, deorſum vero quod in id, quod ſm partem. ſi enim A p̄dicante de F, infinita ſunt intermedia, in quibus eſt B: planũ ꝙ contingere poſſet, vt & ab A in deorſum alterũ de altero p̄dicaretur in infinitũ: anteq̃. n. in F deueniatur, infinita ſunt intermedia: & ab F ſurſum infinita, anteq̃ ad A deueniatur: quare ſi hæc impoſſibilia, & ipſius A & F impoſſibile infinita eſſe media. Neq;. n. ſi quis diceret, ꝙ alia quidẽ ſunt ipſorũ A B C inuicem, vt nõ ſit mediũ, alia vero nõ eſt accipere, nihil differt: quodcũq;. n. accepero eorũ, quæ B, erit ad A, aut ad F, aut infinita media, aut nõ: quo aũt ſint, primũ infinita, ſiue ſtatim, ſiue non ſtatim nihil differt: quæ. n. ſunt poſt hæc, infinita ſunt. Planũ aũt & in priuatiua demonſtratione, ꝙ ſtabitur, ſiquidẽ in p̄dicatiua ſtatur ad vtraq;. ſit. n. non contingens, neq; ſurſum ab vltimo in infinitũ ire. (dico aũt vltimũ, quod ipſum quidẽ alij nulli ineſt, illi vero aliud, vt F:) neq; à primo in vltimũ. (dico aũt primum, quod ipſum quidẽ de alio, de illo vero nihil aliud) ſi vtiq; hæc ſunt, & in negatiõe ſtabitur. Tripliciter nanq; monſtratur nõ inexiſtẽs, aut. n. cui quidem ipſum C, B ineſt oĩ, cui vero ipſum B, ipſum A nulli. Ipſius itaq; B C, & ſemp alterius diſtãtię, neceſſe eſt ꝓgredi ad imediata, p̄dicatiua nanq; hæc diſtantia: alterũ vero manifeſtũ, ꝙ ſi alij nõ ineſt priori, vt ipſi D, hoc oportebit ipſi B oĩ ineſſe: & ſi rurſus alij priori ipſo D non ineſt, illud oportebit ipſi D oĩ ineſſe: quare qm̃, quæ ſurſum eſt, via ſtat, & quæ deorſum ſtabit, & erit aliquid primo, cui non ineſt. Rurſus ſi B quidẽ oĩ A: ipſi vero C nulli ipſum A eorum, quæ C, nulli ineſt. Rurſus hoc ſi oportet monſtrare, planum ꝙ aut per ſuperiorẽ modũ monſtrabitur, aut ꝑ hũc, aut tertiũ. Primus igitur dictus fuit: ſecundus vero monſtrabitur. Sic autẽ vtiq; monſtraret, vt ꝙ D ipſi quidẽ B oĩ ineſt, ſi vero C nulli, ſi neceſſe eſt ineſſe aliquid ipſi B.

D Et rurſus, ſi hoc ipſi C nõ inerit, aliud ipſi D ineſt, quod ipſi C nõ ineſt: igitur qm̃ ineſſe ſemp ſuperiori ſtat, ſtabit & non ineſſe. Tertius vero modus fuerat, ſi A quidẽ B oĩ ineſt, ipſum vero C non ineſt, nõ oĩ ineſt C, cui A. Rurſus vero hoc, aut ꝑ ſuperius dicta, aut ſilr monſtrabitur. Illo quidem itaq; modo ſtatur: ſin aũt ſic, iterũ accipietur B ineſſe ipſi E, cui ipſum C, non oĩ ineſt, & hoc rurſus conſimiliter. Qm̃ aũt ſuppoſitũ eſt ſtari & deorſum, planũ ꝙ ſtabit, & C non inexiſtens. Manifeſtum aũt ꝙ, & ſi non vna via monſtretur, ſed oĩbus, aliqñ quidem ex prima

A figura, aliqñ aũt ex ſecunda, aut tertia, ꝙ & ſic ſtabitur: finitæ. n. ſunt viæ: finita aũt finities, neceſſe eſt, finita eſſe oĩa. Quòd igitũ in priuatione ſiquidẽ & in eo qđ eſt ineſſe, ſtatur, manifeſtũ.

Summa huius capituli hæc eſt.

1. ꝯcluſio.

NOn contingit infinita eſſe media, ſi inſurſum. i. magis vlẽ: & deorſum, i. particulare ſtent prædicata. probaṫ à deſtructione conſequentis &c. qm̃ inter prædicatum & ſubiectum infinitis exiſtẽtibus medijs, contingit à p̄dicato in infinitum deſcendere prædicationes, qm̃ anteq̃ in ſubiectum eueniaṫ, infinita ſunt media, & ſilr continget à ſubiecto in infinitum aſcẽdere p̄dicationes: qm̃ anteq̃ veniaṫ ad p̄dicatũ infinita ponunṫ media. patet in terminis A primo: F tertio & B infinitis medijs &c.

excluſio.

Neq; ſiquis dicat. ꝙ primũ medium & tertium habitra eſſe adinuicem ſupponimus: & ideo finita eſt neceſſe

B eſſe media &c. nihil. n. differt, qm̃ quodcũq; mediorum acceptum, ſiue ſtatim ſiue non ſtatim, iunctum alteri extremo, ſiue per infinita media diſtet à prædicato & ſubiecto, ſiue non, oportet ꝙ ꝑ infinita media ab altero extremorũ diſtet, & conſequenter ꝙ infinitæ intercipiãtur prædicationes, vt prius deducebatur &c.

2. cõcluſio.

In prima figura eſt ſtatus.

In priuatiua demonſtratione ſtatur, ſi & in p̄dicatiua ſtatur in vtriſq;. i. ſurſum in vlſſimũ, & deorſum in particulariſsimum &c. probaṫ in ſingulis figuris, & primo in prima, qm̃ inter medium & tertiũ ſunt finita media, quia ibi eſt diſtantia affirmatiua, quæ finita ſopponitur: inter primũ autem & medium, ſi infinita ſunt media, ita quod primũ prius remoueaṫ ab altero q̃ à medio, & iterum prius ab altero, q̃ ab illo, & ſic deinceps in infinitũ, oportet infinitas eſſe p̄dicationes affirmatiuas, quod eſt oppoſitũ antecedentis &c. ꝓbaṫ cõſequentia. qm̃ oportet quodlibet acceptum mediũ affirmari vlr de eo, quod prius ſumptum erat &c. patet in terminis A primo C tertio B medio. & D medij medio in negatiua &c.

C In ſecũda quoq; figura idẽ accidit: qm̃ p̄miſſa negatiua mediata, ſi infinita habet media, oportet cum medij multiplicatione, multiplicari ſemper affirmatiuam p̄dicationem medij de anteriore medio ſupra ſumendo, & ſic ſurſum in infinitum ibitur. patet in terminis A primo: C tertio: B medio, & D medij medio &c.

In ſecunda figura ẽ ſtatus.

In tertia quoq; figura idem accidit. qm̃ ſi negatiua p̄miſſa mediata infinita habeat media, oportet & ibi affirmatiuam multiplicare ſemper prędicationẽ medij anterioris de medio poſt ſumpto ſubſumẽdo, & ſic deorſum in infinitum ibitur. patet in terminis C primo: A tertio: B medio: & C medij medio.

In tertia figura eſt ſtatus.

3. concluſio In negatiua eſt ſtatus in omni figura.

Si non vna via demonſtraṫ negatiua, ſed oĩbus, modo per primam, & modo per ſecundã, & modo per tertiam figurã, adhuc oportet eſſe ſtatum in negatiuis ſi eſt ſtatus in affirmatiuis. probaṫ à priori, qm̃ oẽs tales viæ ſunt finitę, finita aũt finities ſumpta finitũ neceſſe eſt &c.

D *Series autem hæc eſt.*

NOTAS quæſtiones intẽdens ſoluere, reducit in hoc capitulo oẽs ad duas: vnde duo facit. Primo reducit quęſtionẽ de infinitate medior̃ ad primas, vnica cõcluſiõe, & excludẽdo obiectionem quandã, ſecũdo reducit vna alia cõcluſione quęſtiones de infinitate negatiuarum ad illaſmet manifeſtans hoc in prima ſecũda & tertia figura ſigillatim: & tandem in oĩbus ſimul, tertia concluſione.

Quomodo in negando Ariſtoteles proceſſum in infinitum in ſecunda figura in negatiuis quin infinitentur affirmatiuæ, proceſſerit ex ſecundo modo tantum eiuſdem, & non ex primo.

CIrca declarationem adductam in textu. ad infinitandum ꝙ in ſecũda figura nõ poteſt procedi in infinitũ in negatiuis, quin infinitent affirmatiuæ p̄dicationes in ſurſum &c. Dubitaṫ quare Ariſtoteles declarauit hoc

in ſecũdo modo ſecũdę tm̃,et nõ in primo modo.& ideo quęritur,quia non eſt eadem ratio de primo & ſecundo. In ſecundo ſiquidem modo ſemper mediũ oportet affirmatiue prædicari de anterioris demonſtrationis medio, quoniam ſemper medium anterioris efficitur maior extremitas,poſterioris habẽtis maiorem affirmatiuam, vt patet &c.& ideo ratio Ariſtotelis ſtando infra ſm modum optime concludit, quia ſemper aſcendit,ſed in primo modo hoc non habet locum, qm̃ mediũ in eo fit maior extremitas in proſyllogiſmo habente maiorem negatiuam, vt facile exemplo patet, diminutus igitur videt Ariſtoteles in ſecunda figura. Ad hoc facile & breuiter dicitur.quod magna arte vſus Ariſtoteles omiſit illũ modum formaliter,& ſm aggreſſus eſt:quoniam ſecundus modus regularis eſt in omnibus proſyllogiſmis in infinitum, quo ad hoc, ꝙ medium ſequitur ſemper alterum extremum determinate.primum.ſ. In primo autẽ medium neutrum extremorum determinate ſequitur. Sed in ſyllogiſmo tertiũ,& in primo proſyllogiſmo primum,& in ſecundo tertium,& in tertio primum, & ſic alternatim in infinitum proceditur.Quia igitur ſecũdus modus ſemper regularis ꝓcedit, & per illum facilius infinitationem in ſurſum cõprehẽdimus,& in tertia figura, vbi etiam regulariter inter mediũ ſub priore medio aſſumere oportet,declaraturus facillime erat,ꝙ ſequebatur infinitatio in deorſum primum modum ſecundæ rationabiliter omiſit á facilioribus tradens diſciplinam. Nec tñ ita omiſit, quin ex dictis ſciatur etiam ibi ſequi idem inconueniens:qm̃,ſi infinitabitur primus, oportet infinitare affirmationes tam ſequentes minorem extremitatẽ q̃ maiorem ſemper inſurſum,qm̃ alternatim oportet aſſumere medium ſequẽs vtrãqȝ(vt facile patere poteſt in terminis.)Nihil ergo neceſſariorum omiſſum eſt,ſed facilior aſſumpta eſt via ad eũdem perducens terminum, ſcilicet infinitatem affirmationis in ſurſum.

Cur ſecũdũ tertię figure modum de ſyllogiſmum cõſtituere voluerit Ariſto. quintumve proſyllogiſmum.

CIRCA declarationem,quam in tertia figura adducit,aduertendum eſt,ꝙ Ariſtoteles ſecundum tertiæ,vt ſyllogiſmum proponit,& quintum eiuſdem proſyllogiſmum facit, motus forte ea ratione, vt oſtendat ꝙ nihil differt quo ad propoſitum, ſiue vniuerſalem ſiue particularem contingat eſſe maiorem,quæ negatiua probanda eſt.Oportet enim ſemper ibi minorem eſſe affirmatiuam, & conſequenter medium poſterioris ſyllogiſmi ſemper ſubijci medio anterioris: quoniam minor extremitas poſterioris fit, vt patet, & ſic deorſum infinitatur affirmationis proceſſus.

De ſolutione queſtionum motarum logice, & analytice. Cap. 18.

QVod aũt in illis, logice quidẽ ſpeculantibus ita maniſeſtũ.In ijs quidẽ igitur quæ in eo,ꝙ quid eſt p̄dicantur,planum:ſi enim eſt definire, aut cognoſcibile ipſum ꝙ qđ erat eſſe, infinita vero nõ eſt pertrãſire,neceſſe eſt terminata eſſe,quę in eo,ꝙ quid eſt p̄dicant. Vniuerſaliter aũt ſic dicimus: eſt.n. dicere vere,albũ ambulare,& magnũ illud lignum eſſe, & rurſus lignũ magnum eſſe, & hoiem ambulare:ſed alterũ eſt ita dicere,& illo modo.qñ.n. album eſſe dixero lignũ, tũc dico,ꝙ cui accidit vt ſit album,lignũ eſt, ſed non tanq̃ ſubiectum ligno albũ eſt:neqȝ etenim album exiſtẽs, neqȝ quod eſt albũ aliquid, factũ fuit lignum: quare nõ eſt niſi ſm accidens:qñ aũt lignum albũ eſſe dixero,nõ ꝙ alterum quid eſt albũ, illi vero cõtigit lignũ eſſe. veluti qñ muſicum album eſſe

E dixero: tunc.n.ꝙ hõ albus eſt,cui contigit eſſe muſicũ,dico:ſed lignũ eſt ſubiectũ,quod quidẽ & erat non alterũ quid exiſtens,q̃ quod lignũ, aut lignũ quoddam.ſi itaqȝ oportet noia ponere, ſit quidẽ ita dicere p̄dicare illo vero modo, aut nequaq̃ p̄dicare, aut prædicare quidẽ non ſimpliciter,ſm accidẽs aũt prædicare: eſt aũt.vt quidẽ albũ,quod p̄dicatur, vt vero lignũ illud, de quo p̄dicatur. ſupponatur itaqȝ prędicatum prædicari ſemper de quo p̄dicatur ſimpliciter, ſed non ſm accidẽs: ſic.n.demonſtrationes demonſtrãt.quare aut in eo quod quid eſt, aut qđ quale,aut q̃tum,aut ad aliquid,aut faciens,aut patiens,aut vbi,aut qñ,cũ vnum de vno p̄dica-

F tum fuerit. Amplius ſubſtantiã quidẽ ſignificãtia,quod illud,aut qđ illud aliquid ſignificãt,de quo p̄dicantur. quæcũq; vero nõ ſubſtantiã ſignificãt,ſed de alio ſubiecto dicũtur, quod non eſt,neqȝ quod illud aliquid accidẽtia. quẽadmodum de hoie albũ.non.n.eſt homo,neqȝ quod album,neq; quod album quid,ſed aĩal fortaſſe, quod quidem.n.aĩal eſt, homo eſt. Quæcunqȝ vero nõ ſubſtantiã ſignificãt,oportet de aliquo ſubiecto p̄dicari,& non eſſe aliquid albũ,quod nõ alterum quid exiſtẽs albũ eſt. Species.n.valeant,nanqȝ & teretiſmata ſunt, & ſi ſunt,nihil ad ſermonẽ ſunt, demõſtrationes.n. de talibus ſunt. Amplius ſi nõ eſt hoc huius qualitas,& il-

G lud huius,neqȝ qualitatis qualitas, impoſsibile eſt mutuo p̄dicari ſic, ſed verũ quidẽ dicere cõtingit: mutuo aũt prædicari vere nõ contingit. Aut.n. vt ſuſtantia p̄dicabitur, veluti ſi genus exiſtẽs,aut differẽtia p̄dicati.Hæc aũt monſtrata ſunt,ꝙ nõ erunt infinita,neqȝ deorſum, neq; ſurſum,vt hõ bipes, hoc aĩal,hoc autẽ alterum, neqȝ aĩal de hoie,hoc autẽ de Callia in eo ꝙ eſt quid,ſubſtantiã.n.omnem eſt definire talẽ,infinita vero nõ eſt pertrãſire intelligentem, quare neqȝ ſurſum, neqȝ deorſum infinita.ilĩ nanqȝ nõ eſt definire,de qua infinita p̄dicãtur.ſic itaq; genera inter ſe nõ retrouerſum prædicabũtur, erit enim ipſum quod ipſum aliquid eſt. Neqȝ vtiqȝ qualis,aut aliorũ nullum,ſi nõ ſm accidẽs

H p̄dicatũ fuerit:oia.n.hæc accidũt,& de ſubſtantijs p̄dicãtur: ſed certe neqȝ ſurſum iſinita erũt, de vnoquoqȝ nãque p̄dicatur, quod vtiqȝ ſignificat,aut quale quid,aut q̃tum quid,aut de talibus,aut quæ in ſubſtãtia: hæc aũt determinata ſunt,& genera p̄dicamẽtorũ determinata ſunt: aut.n.quale,aut q̃tũ,aut ad aliquid,aut faciẽs, aut patiẽs,aut vbi,aut qñ. Suppoſitum aũt fuit vnum de vno prędicari.ipſa vero de ipſis,quæcunqȝ nõ quid,ſunt,nõ p̄dicari,accidẽtia nanqȝ ſunt oia:ſed hæc quidẽ per ſe, illa autẽ ſecũdum alterum modum: hæc autem omnia de ſubiecto aliquo prædicari dicimus, accidens autem

non

non eſſe ſubiectum aliquid, nihil enim talium
ponimus eſſe, quod non alterum quid exiſtens
dicitur, ſed ipſum alijs, & alia quædam de alio.
Neq; ſurſum itaq; vnum de vno, neq; deorſum
ineſſe dicetur. de quibus enim dicuntur accidē
tia, quæcunq; inſunt in ſubſtātia vniuſcuiuſq;,
hæc infinita non ſunt, ſurſum aūt & ipſa quoq;
accidentia vtraq; non infinita ſunt. Neceſſe eſt
igitur eſſe aliquid, de quo primum aliquid præ
dicatur, & de hoc aliud & hoc ſtare, & eſſe ali-
quid, quod non amplius neque de alio priori,
neq; de illo aliud prius p̃dicatur. Vnus igitur
modus dicitur demonſtrationis hic. Amplius
aūt alius eſt, ſi de quibus priora aliqua prædicā-
B tur, eſt horum demonſtratio, quorum autē eſt
demonſtratio, neq; melius euenit ſe habere ad
ipſa, q̃ ſcire, neq; ſcire ſine demonſtratione: ſi
autem hoc per hæc notum, hæc autem non no-
uimus, neq; melius nos habemus ad ipſa q̃ ſci-
re, neq; quod per hæc notum ſciemus. Si igitur
eſt aliquid ſcire per demonſtrationem ſimplici
ter, & nō ex quibuſdam, neq; ex ſuppoſitione,
neceſſe eſt ſtare prædicationes intermedias: ſi
enim non ſtant, ſed eſt ſemper acceptio ad ſupe
rius, omnium erit demonſtratio: quare, ſi infini
ta non euenit pertranſire, quorum eſt demon-
ſtratio, hæc non ſciemus per demonſtrationē.
ſi igitur neque melius nos habemus ad ipſa, q̃
ſcire, non erit aliquid ſcire per demonſtrationē
C ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione. Logice igitur
ex his quidem aliquis crederet de eo, quod di-
ctum eſt: reſolutorie vero per hæc manifeſtum
breuius, q; neq; ſurſum, neque deorſum infini-
ta prædicata contingit eſſe in demonſtratiuis
ſcientijs, de quibus conſideratio eſt. demonſtra
tio nanque eorum eſt, quæcunq; per ſe inſunt
rebus. per ſe vero dupliciter ſunt. quæcunque
etenim in illis inſunt in eo, quod quid eſt, &
quibus ipſa in eo, quod quid eſt inexiſtenti-
bus ipſis. vt in numero impar, quod ineſt qui-
dem numero, ineſt autem ipſi numerus in ra-
tione ipſius: & rurſus multitudo, aut indiuiſibi
le in ratione numeri ineſt: horum autem neu-
D tra contingit infinita eſſe, neq; vt impar nume-
ri: iterum enim in impari aliud eſſet, cui inerat
exiſtenti, hoc autem ſi ſit primum numerus in-
erit inexiſtentibus ipſi. Si igitur non contingit
infinita talia eſſe in vno, neque ſurſum erunt in
finita: ſed neceſſe vtique omnia ineſſe ipſi pri-
mo, vt numero, & illis numerum: quare con-
uertentia erunt, ſed non ſupertendentia. Neq;
etiam, quæcunque in eo, quod quid eſt inſunt,
neque hæc infinita ſunt: neque enim eſſet vtiq;
definire. Quare ſi prædicata quidem per ſe oīa
dicuntur: hæc autem non infinita, ſtarent vtiq;
quæ ſurſum: quare & deorſum, ſi autem ſic, &
A quę in medio duobus terminis ſemper inerunt
finita: ſi vero hoc, planum iam, q; neceſſe eſt de-
monſtrationum principia eſſe, & nō omnium
eſſe demonſtrationem: quod dicebamus quoſ-
dam dicere à principio. ſi enim ſunt principia,
neque omnia demonſtrabilia, neque in infini-
tum iri poteſt: eſſe enim vtrumuis horum, nihil
aliud eſt, q̃ eſſe nullam diſtantiam immediatā,
& indiuiſibilem, ſed omnes diuiſibiles. intro
nanq; proijciendo terminum, ſed non aſſumen
do demonſtratur, quod demonſtratur: quare ſi
hoc in infinitū contingit ire, contingeret vtiq;
duorum terminorū infinita in intermedio eſſe
media: ſed hoc impoſſibile, ſi ſtant prædicamen
B ta ſurſum & deorſum. Quòd autem ſtant, mon
ſtratum fuit logice quidem prius, reſolutorie
vero nunc.

Summa huius capituli hæc eſt.

IN his, quæ prædicanẽ in quod quid eſt, non procediẽ 1. ↄcluſio.
in infinitum. probatur dupliciter. Primo à priori, quia
contingit diffiniri. ſecundo à poſteriori notum eſt q; ali-
quid erat eſſe, tenet conſequentia vtraq;, quoniam infi-
nita non eſt tranſire.

Prædicatio affirmatiua & vera multipliciter fit, ſ. vt Diuiſio.
albū ambular, & magnū eſt lignū, & lignum eſt magnū.

Differt tertius modus à ſecundo: qm̄ id, quod ſubijciẽ Differentia
in ſecundo, non eſt ipſum prædicatum niſi ſm accidens. prima.
Declaratur, qm̄ ratione alterius, cui accidit eſſe album,
& non ſui ſubiectū eſt. probatur aūt à priori, qm̄ neq; al-
bum, neq; quod videtur album aliquod eſt, factum eſt li
gnum. Sicut ēt in primo modo accidit. id autem, quod
C in tertio ſubijcitur, eſt illud ſimpliciter. Declaratur & p-
batur per eadem principia oppoſito modo ſumpta.

Si oportet nomina ponere, tertius modus p̃dicari vo- Differentia
cetur, cęteri non, vel ſm accidens: & conſequenter præ- ſecunda.
dicatum vocetur, quod eſt vt album, & ſubiectū, quod
eſt vt lignum, ſicq; ſubijciatur nobis, quoniā ſic demon-
ſtrationes demonſtrant.

Prędicatum eſt, aut in eo quod quid eſt, aut quale, aut ſubdiuiſio.
quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens &c. cū
vnum de vno prædicatur.

Prædicata ſignificātia ſubſtantiā quod vere illud eſt, Inferior
aut quod vere illud aliqd eſt, ſignificāt de quo prædicaẽ, ſubdiuiſio.
vt animal de hoīe. Prædicata non ſubſtātiam ſignifican
tia, ſed de alio ſubiecto dicta, neq; quod vere, ideſt neq;
q; vere illud aliqd eſt, accidētia ſunt, vt de hoīe album.

Quæcunq; non ſubſtantiā ſignificāt, oportet de ſubie
cto quodam prædicari, ita q; ſubiectum non quoniam
aliud tale eſt, tale ſit.

D Species gaudeāt: monſtra enim ſunt, & ſi ſint nihil ad
rationem ſunt, qm̄ demonſtrationes ſunt ex his.

Hoc non eſt huiuſmodi qualitas, & illud huiuſmodi,
& vniuerſaliter qualitatis non eſt qualitas.

Impoſſibile eſt omnia æque prædicari adinuicē, licet
cōtingat vere dicere. probatẽ à priori, qm̄ aut ſicut ſubſtā
tia prædicabiẽ, vt genus & differētia. & hæc oſtēſa ſunt,
q; nō infinitanẽ: qm̄ contingit diffiniri omnē ſubſtantiā
inter ſupremū & infimū. Et ſi genera adinuicem æqua-
liter prædicantur, erit ipſum quod vere ipſum aliqd eſt,
aut ſicut quale, & hoc etiam non, qm̄ de qualitate nullū
aliorum prædicabitur niſi ſm accidens, qm̄ omnia hæc
accidunt & de ſubiecto prædicantur.

Neq; in ſurſum, neq; in deorſum cōtingit infinita eſſe 3. cōcluſio.
prædicata. probatur reſumendo & applicando p̄miſſa.

Prædicatum aut ſignificat quale aliquid, aut q̄tū &c. Primū ſup-
aut quæ ſunt in ſubſtantia. poſitum.

Secūdum. Hæc & genera prædicamentorum infinita ſunt.

Tertium. Vnum de vno prædicari conceſſum eſt,

Quatium. De quibuſcūq; non aliqd exiſtētibus nihil p̄dicatur: qm̄ accidentia ſunt, & de ſubiecto dicuntur, & ſm̄ accidens, non eſt ſubiectum aliquod qm̄ nihil talium pcniť ſubiectum, niſi ratione alterius.

Quintum. Subſtantiæ ſm̄ ſeipſas ſubſtantię ſunt. Tunc ſic, quod deorſum non infinitentur, qm̄ de quibus dicunť accidentia, ſunt quæcunq; in ſubſtantia vniuſcuiuſq; ſunt. Hæc autem non ſunt infinita ꝙ ſurſum non infinitentur, qm̄ ipſa ſubſtantialia, & accidentia infinita non ſunt.

Enrum, de quibus priora prædicantur, eſt demonſtratio. Quorum demonſtratio eſt non potius poſſunt ſe habere ad ipſa, q̄ ſcire: ſcire non eſt ſine demonſtratione.

ſuppōnes. Si hoc per hæc notum eſt. Hæc autem neſcimus, neq; melius habemus ad ipſa q̄ ſcire: neq; per hoc notum ſcimus. tunc ſic.

4. cōcluſio. Si eſt aliquid ſcire per demonſtrationem ſimpliciter, & non ex aliquibus, neq; ex ſuppoſitione, neceſſe eſt ſtare prædicamēta media. Probatur conſequentia à deſtructione conſequentis: qm̄, ſi non ſteterint omnium erit demonſtratio, ex prima ſuppoſitione: & qm̄ infinita nō eſt tranſire, hæc non ſciemus per demonſtrationem, & quoniam neq; melius habemus ad ipſa q̄ ſcire. ex ſecunda ſuppoſitione, oportet ex vltima ſuppoſitione, ꝙ nihil erit ſcire per demnnſtrationē ſimpliciter quod eſt oppoſitum antecedentis. Lngice quidem igitur &c. circa. t.c. 36.

5. cōcluſio. Neq; in ſurſum neq; iu deorſum, cōtingit infinita eſſe prædicantia in demonſtratiuis ſcientijs. Prnbatur analytice ſic, qm̄ demonſtrationem non niſi ea quæ per ſe inſunt ingrediūtur. Hæc autem dupliciter ſunt, aut primo modo, aut ſecundo. Iuxta ſecundum modum non proceditur in infinitū, qm̄ non infinitantur quę ita ſe habēt, vt numerus diffiniat in par & impar, aliud, & ſic deinceps. Et ſic ſtatur in ſurſum. Et præterea iuxra hunc modum, omnia cnnuertibilia & non excedentia ſunt: qm̄ omnia in ſubiecto primo inſunt & in illis ſubiectum. Iuxta primum quoq; modum non proceditur in infinitum, qm̄ periret diffinitio, ſtabitur ergo ſurſum, & conſequenter deorſum, & conſequenter in medijs.

6. cōcluſio. Si ſtatur in medijs neceſſariū eſt, demonſtratinnum eſſe principia, & non omnium eſſe demonſtrationem. Probatur ex conuertibilitate horum trium, quæ ex oppoſitorum conuertibilitate, ſ. oīa eſſe demonſtrabilia in infinitū ire, & oīa eſſe mediata. Manifeſtatur, qm̄ imittendo terminū, nō aſſumendo demonſtratur. & ſic &c.

Series autem hec eſt.

REDVCTIS omnibus quæſtionibus ad duas, de infinitate affirmatiua in ſurſum. ſ. & in deorſum, intēdit in hoc capitulo ſoluere eas. & duo principaliter facit. Qm̄ primn ſoluit eas logice tali ordine. In prima cōcluſione oſtendit in affirmatione prædicatorum quidditatiuorū non procedi in infinitum. Deinde vniuerſaliter oſtenditur, ꝙ in nullius prædicati affirmatione infinitatur proceſſus ſiue per modum circuli, & hoc in ſecunda concluſione, ſiue per modum lineæ rectæ, tam ſurſum q̄ deorſum, & hoc in tertia concluſione. Sed ante vtranq; earū præmittit diſtinctionem prædicati affirmatiue, & ſubdiuiſionem, & membrorum differentiam & declarationē, vt inde, quid tam prædicati q̄ ſubiecti nomine intelligatur, & quot vere prædicatorū modi, & de quibus prædicentur inſinuans viam ad intelligēda, quæ in his ſolutionibus dicuntur pateт. Momorditq; inter hęc Platonem, ex adinuento per ſe ſubiecto. Deinde alio modo principale intentū nſtendit in quarta concluſione præmittens quatunr ſuppoſitiones, quarum ſeruitium manifeſte patet. ſecundo principaliter oſtendit principale intentum analytice. In quinta cnncluſione & in ſexta applicat veritatem declaratam ad illas alias quæſtinnes, quas cum iſtis coincidere dictū eſt, dū mouerētur qōnes in cap. 16.

E Num ſubiectum per ſe an per accidens prædicetur de ſua paſsione: & num quoduis accidens prædicetur de accideute per accidens.

CIrca diſtinctionem prædicationis affirmatiuæ, quæ in litera fit, occurrunt multæ dubitationes, propter ſui connexinnem ſimul mnuendę. Primo enim dubitatur, an in id quod dicitur. ſ. ꝙ prædicatio ſubiecti de accidente, eſt per accidens, habeat locum, qn̄ ſubiectum dicitur de ſua paſsione. Secundo an id quod dicitur. ſ. ꝙ prædicatio accidētis de accidente eſt per accidens, ſit ita vniuerſaliter verum, ꝙ quoties res prædicamenti accidentium de re eiuſdem vel alterius generis accidentis dicitur, ſit prædicatin per accidens.

Tertio iuxta hanc ſecundam deſcendendo ſpecialiter dubitatur, an hoc dictum habeat locum, quando paſsio vnius ſubiecti de altera eiuſdem paſsione prædicatur.

Ratio primæ dubitationis eſt, qm̄ ſubiectum dicitur de paſsione in primo modo perſeitatis, vt ſuperius declaratum fuit, & conſequēter non diciť per accidens de eo. Ex oppoſitn autē ratio qua Ariſtoteles probat hic, prędicationem ſubiecti de accidente eſſe per accidens non minus habet locum inter ſubiectum & paſsionem q̄ inter ſubiectum & accidens. cap. 4. dubio prīo. circa modos per ſe. F Rario ſecundæ eſt, qm̄ geometria & arithmetica perirent ſi illud eſſet vniuerſaliter verum: vtraq; enim de quantitate, quæ accidens eſt demonſtrat. Ex oppoſito autem eſt textus ſubdens ꝙ vniuerſaliter qualitatis non eſt qualitas, & ꝙ ſubſtantia ſm̄ ſe ſubſtantiæ ſunt, & huiuſmodi. Ratio tertiæ eſt, qm̄ tam ſecunda paſsio per primam à priori, q̄ prima per ſecundam à poſteriori monſtrať de ſubiecto, & conſequēter vna alij ſubijcitur in demonſtratione, & per ſe diciť de alia, & non per accidens. Ex oppoſitn ratio eſt Ariſtotelis, quæ militat non minus aduerſus hoc, q̄ aduerſus duo accidentia ſeparabilia.

Ad horum euidentiam. primo declaranda eſt diſtinctio facta ab Ariſtotele. Secundo examinanda eſt eius ratio, & tertio reſpondendum eſt. G Diſtinctio, licet trimēbris formaliter pnnatur, tn̄ ſm̄ veritatem, & textum diligenter inſpectum bimembris eſt, & nihil aliud intendiť, niſi ꝙ prædicatum aut ineſt ſubiecto ſm̄ ſe, aut ſm̄ accidens. primi exēplum ponitur, quando accidens de ſubiecto prædicatur. ſecundi dun exempla ponuntur, ſubdiuiſionem inſinuantia, qn̄ ſubiectum de accidente, & quando accidens de accidēte dicitur. Cum autem dicitur hoc in locn prædicari per ſe, & per accidens ſeu ſm̄ ſe, & ſm̄ accidens, meminiſſe oportet eorum, quę ſ. 4. capitulo cū de perſeitatibus tractaretur diximus. Non enim ſumuntur hic per ſe & per accidens eo modo quo ſumūtur ibi, circa. t. 9. qm̄ ibi per ſe ſumptum eſt poſitiue, vt diſtinguitur contra accidentaliter, hic autem per ſe ſumitur (vt ibi etiam tetigimus) negatiue, vt diſtinguitur contra per aliud, & idem ſonat quod non per aliud, aut ratione alterius, vt patet in textu dicēte ꝙ iſta, lignum eſt album, eſt per ſe, eo ꝙ lignum ipſum eſt albū, & nō diciť albū, quia aliqd aliud ſit albū, & ꝓpterea mulræ p̄dicationes nūc cenſentur per ſe, quæ ſuperius iudicaræ ſunt per accidēs, ꝓpter connexionem contingentem ſubiecti cum prædicato. H

CIRCA rationem autem Ariſtotelis, ex qua omnis turbatio oritur, Sciendum, ꝙ dupliciter poteſt intelligi. Ratio ſiquidem eius cōſiſtit in hoc, vere ſubiectum prędicati non intrinſeci, oportet ꝙ fiat prædicatum. i. ſubiectum ſit factionis prædicati, aliter non poteſt dici ꝓprie eſſe illud, & poteſt formari ſic. Omne quod proprie eſt tale, fit, vel actum eſt tale: accidens aūt non fit alterum accidens, quia accidentis non eſt accidēs. & ſimiliter accidens non fit ſuum ſubiectum. ergo &c. Primus ergo ſenſus huius ratinnis eſt, vt maior, in qua ſtat tota vis, intelligatur qn̄ illud non eſt ſemper tale ſeu non per ſe coniunctum illi tali. Et hic ſenſus ex duobus confirmatur.

Primo ex eo quod Ariſtoteles ait. albū non fit lignū. ſed id, cui accidit eſſe album, inſinuans quod tunc habet

locum

locum hæc ratio, quãdo id, quod improprie vt ſubiectũ ſumitur, per accidens eſt coniunctum ei, quod eſt vere ſubiectum talis prædicati. Hoc autẽ non verificatur qñ inter id quod ſubĳcitur & prędicatum eſt connexio per ſe, puta riſibile eſt homo. qm̃ non accidit ei quod eſt hõ, ꝙ ſit riſibile. Secundo confirmatur. quia fieri non habet locũ in neceſſarĳs, quæ ſemper ſunt, non enim oportet ſi triangulus habet rres angulos æquales, & ꝙ triangulus fiat. i. ſubĳciarur factioni talis formæ, quę prædicatur extrinſece de eo, ſed ſufficit ꝙ ex natura ſua ſibi illam vẽdicet coęuam. Iſte ſenſus difficultates ſubterfugit, eo ꝙ ſm ipſum iam ſolutæ ſunt omnes quæſtiones, ex eo ꝙ hic non eſt ſermo niſi de contingentibus, Sed diligenter intuẽti videbitur, iudicio meo ꝙ ſenſus ille volũtarius ſit magis q̃ rationalis. fundamenta enim, quæ ſumit, & alia, quæ ſumere poteſt. ſ. ꝙ Ariſtoteles ſemper dedit hic exempla de accidentibus contingentibus, & ꝙ hic logice procedit &c. friuola ſunt vt infra oſtendeť.

Rñſiõ ſecũdũ primã expõnem. Refutatio.

Secũdꝰ ſenſus & ſecunda rñſio.

Erit igitur ſecundus ſenſus, ꝙ vniuerſaliter oportet id quod vere eſt tale, fieri tale, & accipimus tale, vt dicitur á forma extra quidditatem rei, vr riſibile reſpectu hominis, & album & magnum.

Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ quia prædicata tenenr formaliter & ſubiecta materialiter, ideo Ariſtoteles ex conditionibus phyſici ſubiecti, & formę, naturã ſubiecti, & prædicati in ꝓpoſitionibus declarar. In phyſicis autem hæc quatuor inueniuntur. ſ. ꝙ idem ſubſternitur factioni alicuius formæ, & illi formæ, vt patet qñ aqua calefit: ipſa ſiquidem aqua eſt quæ non ſolum fit calida, ſeu moueť ad calorem, ſed etiam recipit calorẽ. Secundo ꝙ forma neq; ſubſternitur ſubiecto neq; factioni eius. Tertio ꝙ forma non ſubſternitur factioni alterius formæ: niſi forte vna mediante alia ſuſcipiatur. vt color recipitur in ſubſtantia media quantitate. Quarto quod qñ ſubiectum habens aliquam formam, moueť ad vnã aliam non oppoſitam, illa ẽt forma diciť moueri per accidens ad illam aliam formã, quia. ſ. eſt coniuncta ei, quod mouetur ad illam. ſicut enim ex parte cauſæ efficientis dicimus per accidens muſicus ædificar, ita ex parte cauſæ materialis dicimus ꝙ album ſir dulce. Hæc igiť quatuor Ariſtoteles ad propoſitionum affirmatiuarum nõ quidditatiuarum ſubiecta & ꝑdicata tranſtulit, volens ꝙ id proprie ſeu per ſe ſubiectũ propoſitionis huiuſmodi cenſeatur, quod ſubſternitur ipſi prædicato, & conſequenter factioni eius ſi fieret. Er conſequenter qñ vnum accidens noo ſubſternitur alteri ꝙ non ſit ſubiectum in propoſitione reſpectu illius niſi ſm accidens, idest ratione veri ſubiecti cui coniunctum eſt. Prædicatum autem id tm̃ eſſe voluit, quod in ſubiecto recipiť. & propterea nec ſubiectum de accidente, nec accidens prædicari docuit. & ideo edidit illam vniuerſalem. Omne quod proprie eſt tale, fit tale, hic eſt ſenſus rationis huius. Ex his autem diligenter perſpectis manifeſte patet ꝙ hæc ratio habet locum oon ſolum in contingentibus, & abinuicẽ ſeparabilibus, ſed etiam io neceſſarĳs, qm̃ non magis riſibile homini ſubſternitur, q̃ album eidem. ſicut enim album eſt homo. quia hoc cui coniuncta eſt albedo eſt homo, ita & riſibile eſt homo, quia hoc cui coniuncta eſt riſibilitas eſt homo. Et probatur hoc ratione Ariſtotelis, id quod non ſit nec factum eſt prædicatũ proprie ſubiectum illius nõ eſt. riſibile reſpectu homioıs eſt huiuſmodi. ergo &c. Nec obſtat ſoluta iam obiectio ſupra tacta ſ. quod nec homo fieri poteſt riſibilis, nec riſibile homo,
T.c.13. quia coęua ſunt. Dicimus enim ab ipſo Ariſtotele in ſecundo de cęlo, ꝙ ad cognoſcendum principium tam efficiens, q̃ materiale, & quodcũq; aliud non debemus intueri, an in cęperit illud cauſare, an non, ſed habitudinẽ vnius ad aliud. ſufficit enim ꝙ ſi inciperet illud, hoc eſſet materia illius, ſiue efficiens &c. Vnde, qm̃ ſi riſibile homo fieret riſibile ſibi non niſi per accidens ſubſterneret, econuerſo autem ſi homo fieret riſibilis, homo ſm ſe ei

A ſubĳceretur. ideo mihil minus illa. ſ. riſibile eſt homo, eſt per accidens in propoſito (quamuis neceſſaria) q̃ illa. album eſt homo. Prima aũt inſtantia contra hoc ad confirmationem prioris ſenſus adducta, ex dictis etiam recõditur, qm̃ ex textu cõuincimur terminos hic aſſumptos phyſice eſſe intelligendos, qm̃ ratio ipſa phyſica eſt. Secundum aũt phyſica documenta, non refert, quo ad fieri ex aliquo per accidẽs, ſiue illud ſit neceſſario coniunctũ ei, ex quo fit ꝑ ſe, ſiue contingenter. Vnde in primo phyſicorum ex priuatione fieri per accidens res dicitur, ſi ly ex, denotet cauſam materialẽ, & tamen conſtat eam eſſe neceſſario coniunctam materiæ, ex qua res fit per ſe. Qñ ergo dicitur ab Ariſtotele hic ꝙ album fit vel eſt lignũ per accidens, quia hoc, cui accidit eſſe album, fit vel eſt lignum, phyſico more (ly accidit) ſumendum eſt. Quod ne limites egrediar, ſic declaraſſe ſufficiat. Ad primũ ergo dubium dicitur, ꝙ, quando ſubiectum prædicatur in recto de paſsione, eſt prædicatio per accidens, & ꝙ ſicut multæ propoſitiones hoc in loco cẽſentur per ſe, quæ ſuperius ſunt per accidens, vt homo eſt albus, ita multæ ſuperius iudicatæ ſunt ꝑ ſe, licet improprie, quæ hic cenſentur per accidens, vt ſimum eſt naſus: Ad ſecũdum rñdetur negatiue. multæ enim ſunt res de genere accidenrium, quæ proprie prædicantur de rebus alĳs de genere accidentium, vt patet de paſsionibus numeri & lineæ & coloribus & huiuſmodi. Nec Ariſtoteles dixit oppoſitum. qm̃ per ſubſtantiã, ſubiectum, & ſimilia intelligit prædicata ſubſtantialia, tam rei exiſtentis in prædicamento ſubſtãriæ, q̃ accidẽtis. Et per ly accidens, ſeu quod dicitur de ſubiecto & ſimilia, intelligit prædicata denominatiua vt ſic, ipſius rei. prædicata nanq; intrinſeca ſunt illa, quæ ſubſternuntur extrinſecis & denominãtur ab eis. Vnde Ariſto. in probationem tertię concluſionis expreſſe dicit, ꝙ ea, de quibus dicunrur accidẽtia, in ſubſtantia vniuſcuiuſq; ſunt (quaſi ſuimet interpres) ꝑ ſubiecta ſubſtantialia rei. per prædicata vero denominatiua eiuſdem intelligenda diceret. Noranter autẽ dixi (denominatiua vt ſic) qm̃ denominatiua tripliciter ſumi poſſunt, i. denominatiue, ſubiectiue, & qdditatiue. Verbi gratia, colotatum poteſt ſumi inquantum denominatiuum eſt, & ſubſtratum reſpicit vt eius qualitas. & cõſequenter vt ſic nulli ſubſternitur. & hoc modo qualitatis non eſt qualitas. & acidẽtis non eſt accidẽs. Si vero ſumatur ſubiectiue, vt cum dicimus, Coloratũ eſt quantum, tũc ſubſternitur alicui. ſed qm̃ hoc accidit ſibi, ideo dicimus ꝙ huiuſmodi ſunt per accidens. Si aũt ſumatur quidditatiue, vr dicimus coloratum eſt viſibile. ſic etiã aliquid prædicatur de eo, ſed quomodo tũc non ſubſternitur coloratum, ioquãtum denominat prius ſubiectũ, ſed inquãtum quidditas quædam eſt. ideo vniuerſaliter verificatur, ꝙ denominatiuo vt ſic, proprie prædicata ſunt, & non ſubiecta. Non ergo docemur hoc loco accidens de accidente ooo prædicari, ſed ſicut didicimus in ſuperiori dubitatione, ſubiectum vel ſubiecta. i. quidditatiuum non dici de ſuo denominatiuo, ita ounc diſcimus denominatiuum de altero eiuſdem denominatiuo non dici niſi ſm accidens. hoc enim modo ſtatum quærendo iouenit inferius & ſuperius. Ad tertium dubiũ dupliciter dicitur, primo ſequendo dicta, ꝙ ratio Ariſtotelis haber locũ, qñ paſsio de paſsione prædicatur. ſicut & quando ſubiectum de paſsione dicitur. & conſequenter, ꝙ oẽs huiuſmodi prædicariooes ſunt per accidens, i. impropriæ. Et ſicut ſtat ſubiectum dici de paſsione per ſe in primo modo perſeitatis, & per accidẽs vt modo loquimur de per accidens, ita pariformiter ſtat paſsionem de paſsione per ſe. iuxta ſuperius dicta. & per accidens ſm nunc dicta prædicari. Secundo dicitur, præmittẽdo duas differentias. Quarum prima eſt inter prædicationem ſubiecti de paſsiooe & paſsionis poſterioris de paſsione priori. ſ. ſubiectum nõ oritur á paſsione, paſsio autem poſterior naſcitur ex priore. Secũda eſt inter paſſiones

T.c. 66.75. 79.

Ad ſm dubium.

Ad tertiũ dubium.

ſiones inter ſe,ſ. ꝙ aliqua paſsio naſcitur ex alia, ſed non recipitur in illa, vt appetitiuũ ex cognoſcitiuo. Aliqua vero naſcitur ex alia, & recipiẽ in illa, vt viſibilitas ex colore, & color ex corpore terminato. Diciẽ ergo ꝙ ſicut ratio Ariſtotelis cum quadam latitudine ſuſcipienda eſt in contingentibus & neceſſarĳs, vt magis.ſ.cenſeaẽ per accidẽs illa, Album eſt homo, q̃ illa, Riſibile eſt homo, ita & in neceſſarĳs ipſis, magis per accidens ſit illa, Riſibile eſt homo, q̃ illa, Intellectiuum eſt appetitiuum. illa vero, in qua paſsio de anteriore paſsione, in qua recipiẽ, prædicatur per ſe ſimpliciter cenſeatur, licet aliquo modo per accidens participare videatur. quia eſt potius medium, quo ſequens paſsio recipitur in ſubiecto, q̃ ſit recipiens illã. Prima reſponſio logica eſt, vtpote res vt ſtant ſub intẽtionibus quidditatiui & denominatiui, ſubiecti & prædicati, conſiderans. Secunda autẽ res ipſas potius conſiderat. & licet prima textui magis conſona videaẽ, eo ꝙ logice ſe loqui Ariſtoteles aſſerit in hoc capitulo, ſecunda tñ eĳcienda non eſt: qm̃ deſcendendo ad hanc partem logicę, demonſtratiuam.ſ. opus eſt ad materiam neceſſariam, & res ipſas conuertere mentis aciem. præſertim, quia vſus huius artis rebus magis attendit, q̃ logicalibus proprietatibus. Vnde & Ariſtoteles hic analytice loquens in probatione quintæ concluſionis, vtitur imparis paſsione, vt eius prædicato, vt in ſecũdo modo dicendi per ſe, & iterum paſsione illius paſsionis, & ſic deinceps: ex hoc inſinuans, ꝙ conſiderantibus rerũ naturas, per ſe, quandoq; eſt, quod logicis per accidens fit.

Sed contra vtrãq; reſponſionem inſtatur: qm̃ Ariſtoteles hic in textu dicit, ꝙ prædicationes per accidens, demonſtrationes abĳciunt, & vtuntur prædicationibus ꝑ ſe. & ꝓpterea has tm̃ prędicationes vocari abſolute vult.

T. c. 10. Superius autem pluries habitum eſt, ꝙ prædicationes, quibus vtitur demonſtrator, ſunt in primo vel in ſecundo modo perſeitatis. Ex quibus arguitur ſic. Omnis prędicatio ingrediẽs demonſtrationem eſt per ſe, eo modo, quo nunc loquimur, vt patet ex prima auctoritate. Oĩs prædicatio primi vel ſecundi modi perſeitatis ingrediẽ demonſtrationem, vt patet ex ſecunda auctoritate: ergo omnis prædicatio per ſe illo modo, eſt per ſe hoc modo. Cuius oppoſitum vtraq; reſponſio, & omnia hic dicta ſuſtinent. Ad hoc dicitur, quia proprie loquendo prædicatio per ſe poſitiue, de qua in perſeitatibus locuti ſumus, prædicationẽ per ſe negatiue, de qua modo ſermo habetur, ſupponit, ſicut propriũ cõmune, & demonſtratio ſyllogiſmum: ideo omnis prędicatio per ſe illo modo eſt per ſe, hoc modo. Sed ex hoc non ſequitur, ꝙ omnis connexio aliquorũ per ſe in primo vel ſecundo vel quarto modo, ſit prædicatio per ſe. quoniam proprietatẽ vocabulorum ſeruando, quam hic Ariſtoteles ſeruandam cenſet, multæ ſunt coniunctiones per ſe, quæ non faciũt prædicationem per ſe aliquo modo, niſi improprie, propter hanc enim cauſam ibi reprehendimus dicentes ſubiectum prædicari de paſsione per ſe, licet coniunctio ſit per ſe, & inter eas quæ improprie per ſe ſunt annumerauimus. Ad argumentum ergo dicitur concedendo totum, proprietatẽ prædicationis per ſe ſeruando, nec oppoſitum aliquando ſuſtinuimus, ſed coniunctiones per ſe multorum prædicationes per ſe fundare non poſſe diximus. Vbi ſciendum eſt, ꝙ, quando demonſtratur ſecũda paſsio per primam, tunc maior, ſi proprietas prædicationis ſeruabitur, non aſſumit primam paſsionem vt ſubiectum ſecundæ, ſed vt cauſam proximam ſecundę, & ſiet demonſtratio hoc modo, habens intellectũ eſt appetitiuum: homo eſt habens intellectum: ergo homo eſt appetitiuus. & ſic de alĳs. Verum quia vſus huius artis, vt diximus, materiã magis q̃ formam conſiderat, ideo philoſophi frequenter in neceſſaria materia hanc proprietatem prædicationis deſpiciunt in vſu, non tamen in ſpeculatione, & traditione artis. propter quod mirandum non eſt, ſi aliter docemus & aliter facimus (loquimur

E enim vt multi, intelligentes vt pauci.)

Num prædicatio accidentis realis de ſubiecto ſit prędicatio ſecundum ſe, ſeu per ſe.

CIrca eandem materiam occurrit quædam dubitatiũcula, quia non videtur verum ꝙ prædicatio accidentis realis de ſubiecto vniuerſali ſit ſm ſe, puta albedinis de homine, dicendo homo eſt albus: qm̃ huiuſmodi non inſunt vniuerſalibus, niſi ratione ſingularium, quæ alterum quid ſunt ab vniuerſalibus. non enim homo eſt albus, niſi quia Sortes eſt albus &c. Ad hoc dicitur ꝙ oẽs huiuſmodi prædicationes ſunt per ſe, eo ꝙ prædicatum non ineſt ſubiecto ratione alterius. alterum enim hic nõ dicimus proprium indiuiduum, ſed alterius vniuerſalis indiuiduum, vel alterum vniuerſale. & ratio eſt quia, ꝓprium indiuiduum idem ſm eſſentiam eſt quod ſuum vniuerſale. Vnde Ariſtoteles in textu dicens hanc eſſe per ſe, lignum eſt album. dicit hoc ideo eſſe, qm̃ nõ ideo dicitur lignum album, quia aliquod alterum ſit album

F q̃ quod vere eſt lignum, vel lignum aliquod expreſſe ꝑ diſiunctum membrum appoſitum, inſinuans ꝙ aliquod lignum à ligno altero non cenſetur.

CIRCA id quod in textu dicitur.ſ. qualitatis nõ eſſe qualitatem. dubium occurrit. an vnum accidens poſsit eſſe ſubiectiue in alio. Sed quia hoc metaphyſici eſt. & in commentarĳs ſuper libellum de ente & eſſentia memini declaratum eſſe, vbi & diſcuſsimus quõ genus ſit aliquid ſpeciei, & huiuſmodi multa huius capituli explanationi proficua, ideò hæc nunc omittenda cenſui. De accidẽte cap. 7. diuiſione. 3. circa medium. De gñe & ſpẽ. ca. 3. circa principiũ quæſi. ſupra. t. c. 13.

Num quæ in ſecundo per ſe modo prædicantur, ſint conuertibilia.

CIrca quintam concluſionem dubitatiuncula quædã eſt. quia ibi Ariſtoteles dicit, ꝙ omnia, quæ inſunt iuxta ſecundum modum perſeitatis, ſunt conuertibilia. Hoc enim ſuperius dictis repugnat. Didicimus ſiquidẽ non ſolum hanc eſſe in ſecundo modo, triangulus habet tres, ſed hanc iſocheles habet tres. vbi termini conuertibiles non ſunt.

G Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ quia perſeitas ſecundi modi latitudinem habet, & propoſitiones illæ, quæ primum tenent locum, ſunt, in quibus paſsio de ſuo proprio ſubiecto dicitur, vbi conuertibilitas ſaluaẽ: et ratione ipſarum, cæteræ ſecundi modi perſeitatem ingrediuntur, merito Ariſtoteles ea, quæ principaliter per ſe ſunt, intuitus, dixit omnia eſſe conuertibilia: non ea ratione, quia de quibuſcũq; per ſe dicunẽ, dicunẽ conuertibiliter, vt obiectio accipit, ſed qm̃ eis conuertibiliter inſunt, cum quibus primo conſtituunt ſecundi modi perſeitatẽ. & qm̃ ad huiuſmodi conuertibilia, cætera in hoc comprehenſa modo reducuntur, iſta non eſt in ſecundo modo, iſocheles habet tres. niſi quia iſta eſt in ſecũdo modo, triangulus habet tres, vt patet.

De reductione mediatorum ad prima immediata. *Cap. 19.*

H MOnſtratis autem his, manifeſtum, ꝙ ſi aliquid idem duobus inſit, vt A, & ipſi C & ipſi D: cum non prędicetur alterum de altero, aut nullo modo, aut non de omni, ꝙ non ſemper ſecundum cõmune aliquid ineſſit. vt æquicruri & gradato hoc, quod eſt duobus rectis æquales habere ſecundum commune aliquod ineſt: ſecundum ꝙ enim figura quædam ineſt, & non ſecundum ꝙ alterum. hoc autem non ſemper ita ſe habet: ſit enim B, ſecundum quod A ipſi C D ineſt, planum igitur erit, ꝙ & B ipſi C & D, ſecundum aliud cõmune, & illud ſecundũ alterũ: quare inter duos terminos infiniti vtiq; inciderent termini: ſed impoſſibile. ſecundum

igitur

igitur cõmune aliquid ineſſe non neceſſarium eſt ſemper idem pluribus, ſi quidem erunt mediata interualla. In eodem tamen genere & ex eiſdem indiuiduis neceſſe eſt terminos eſſe: ſi quidem ipſum commune erit ex ijs, quæ per ſe inſunt. nõ enim erat ex alio genere in aliud trãſcendere, quæ monſtrantur. Manifeſtum autẽ, & ꝙ quando A inſit B: ſiquidem eſt aliquid medium, eſt monſtrare ꝙ A ineſt B, & elementa huius ſunt hæc, & tot, quot media ſunt: immediatæ nãq; propoſitiões elemẽta ſunt, aut omnes, aut vniuerſales: ſi autem non eſt aliquod medium, nõ amplius eſt demonſtratio: ſed in principia via eſt hæc. Conſimiliter autem & ſi A ipſi B nõ ineſt. ſi quidem eſt aut medium, aut prius, cui non ineſt, eſt demonſtratio: ſi autem non, non eſt: ſed principia & elemẽta tot ſunt, quot termini. Horum nãq; propoſitiones principia demonſtrationis ſunt: & quemadmodum non nulla principia ſunt indemonſtrabilia, quòd eſt iſtud hoc, & ineſt iſtud huic, ita & quòd non eſt iſtud hoc, neq; ineſt iſtud huic: quare hæc quidem eſſe aliquid, illa autem non eſſe aliquid, erunt principia. Quando autem opus ſit monſtrare, accipiendum eſt, quod de B prædicatur primo, ſit C, & de hoc conſimiliter A, & ita ſemper procedenti nunquã extra ipſum propoſitio, neque exiſtens accipitur in demonſtrando, ſed ſemper medium condenſatur: quouſq; indiuiſibilia fiant & vnum: eſt autem vnum, quãdo immediatum factum fuerit, & vna propoſitio ſimpliciter, quæ immediata. Et quemadmodum in alijs principiũ ſimplex, hoc autem non idem vbique: ſed in pondere quidem mina, in cantu vero dieſis, illud autem in alio: conſimiliter in ſyllogiſmis ipſum vnũ eſt propoſitio immediata: in demonſtratione vero ac ſcientia intellectus. In mõſtratiuis igitur ſyllogiſmis ipſius inexiſtẽtis, nihil extra cadit: in priuatiuis vero, vbi quidem quod oportet ineſſe, nihil extra hoc cadit. vt, ſi A ipſi B per C non ineſt, ſi enim omni quidem B C ineſt, A vero ipſum C nulli. rurſus ſi opus fuerit, ꝙ A C nulli ineſt, medium accipiendum eſt ipſius A & C, & ita ſemper progredietur. Si autem oportuerit monſtrare, ꝙ D ipſi E non ineſt, eo ꝙ C D quidem omni ineſt, E vero nulli, aut non omni, nunquã cadet extra E: hoc autem eſt, cui non oportet ineſſe. In tertio autẽ modo, neq; à quo oportet, neq; quod oportet priuare, nunquam extra ibit.

Summa huius capituli hæc eſt.

1. ↄcluſio. SI aliquid ineſt pluribus, quæ non prædicantur de inuicem, vel nullo modo, vel non de omni, nõ ſemper ſm cõmune aliquod ineſt. Probatur ducendo ad impoſsibile: qm̃ inter duos terminos eſſent infinita media. patet in terminis A prædicato: C D ſubiectis: B commum illo.

Secunda. Secundũ tñ cõmune aliquid eſſe non neceſſe eſt ſem-

A per idem in pluribus. probatur ducendo ad impoſsibile, quoniam penirent immediata ſpatia.

In eodem tamen genere, & ex eiſdem atomis, neceſſe eſt terminos eſſe. Probatur à poſteriori: quoniam cõmune illud erit de his, quæ ſunt per ſe, quoniam non demonſtratue de genere in genus. Tertia.

Propoſitio affirmatiua vera, ſi habet medium eſt demonſtrabilis, & elementa huiuſmodi ſunt hæc, & tot, quot ſunt media. probatur ſecunda pars copulariue, qm̃ immediatę propoſitiones ſunt elementa, aut omnes, aut vniuerſales. Si non habet medium non erit demonſtrabilis, ſed in principia via hæc eſt. Quárta.

Propoſitio negatiua vera ſi habet medium, aut prius cui prædicatum non inſit, erit demonſtrabilis, ſi autem non, non erit demonſtrabilis. ſed principia & elementa tot ſunt, quot ſunt termini, & horum propoſitiones principia demonſtrationis. Quinta.

Sicut quædam principia demonſtrabilia ſunt, ꝙ hoc B ſit illud, & ꝙ hoc ſit in illo, ſic & ꝙ nõ ſit hoc illud, & ꝙ non ſit hoc in illo. Sexta.

In affirmatiuis demonſtrationibus. medium nequaꝗ̃ extra primum & tertiũ accipiatur, ſed ſemper medium denſet de quo primum. & quod de tertia quouſq; indiuiſibilia fiant, & vnum, patet in terminis à primo: B tertio: & C medio. Septima.

Vnum eſt cum immediatum fiat, & vna propoſitio ſimpliciter, cum immediata eſt. Octaua.

Quemadmodum in alijs eſt principium ſimplex, non tñ idem vbiq;, ſed in graui, vncia, in melodijs tonus, ſic eſt ſyllogiſmo propoſitio immediata, in demõſtratione autem & ſcientia intellectus. Nona.

In priuatiuis demonſtrationibus in prima figura medium non eſt extra affirmatiue minoris terminos aſſumere, ſed ſemper intra proceditur. patet in terminis, A primo: B tertio: C medio. Decima.

In ſecundæ autem figuræ ſecundo & quarto modis, Vndecia.
C D primo: E tertio: C medio medium nunꝗ̃ extra E cadit. hoc autem eſt cui non oportet ineſſe.

In tertia autem, neq; à quo oportet priuari, neq; quod oportet priuari nequaquam extra ibit. Et conſequenter in ea non poteſt condenſari.

Series autem hæc eſt.

QVONIAM declarauit ſuperius non dari proceſſum in infinitum in demonſtrationibus, ſed eſſe ſtatum, intẽdit in hoc capitulo principaliter declarare, quo modo poſteriora mediata reſoluuntur demonſtratiue in priora immediata, in quibus eſt ſtatus. Et duo facit. qm̃ primo ex dictis correlarie manifeſtat dari primum vniuerſaliter. ſ. & qñ vnum pluribus per ſe ineſt, tribus primis cõcluſionibus. quarum primum modum ſm per ſe cõcernit, & ſecunda primũ, tertia aũt tacitæ quæſtioni reſpondet, vt habes in. S. Tho. vel homogeneitatẽ illius primi aperit, & qñ vnum vni ineſt, vel nõ ineſt, tribus alijs cõcluſionibus, quarum prima in affirmatiuis, ſecũda in ne-
D gatiuis declarat, inferendo hæc prima elementa eſſe demonſtrationis &c. tertia aũt ex his duabus. prima principia cõplexa, affirmatiua & negatiua in ſcientijs explicat. ſecundo ad principale perueniens reducit mediatas oẽs per demonſtrationẽ ad imediatas, quas primas poſuit: docet ſex reſiduis concluſionibus. quarũ prima affirmatiuas. quarta aũt quinta & ſexta negatiuas, ſm ſingulas figuras perluſtrarit. In ſecunda vero & tertia vnitatẽ & ſimplicitatem illius primi declarat, ex hoc; à priori inſinuans ꝙ oportet ad ipſum fieri reductionem omniũ, quæ ſunt illius generis.

Quid ſit elementum demonſtrationis, & quõ immediatæ propoſitiones elementa ſint demonſtrationum.

CIrca quartam & quintam concluſiones primo quæritur ſine argumentis quõ Ariſto. elementi nomine hic vtatur. Secũdo dubitatur circa id quod dicit. ſ. ꝙ

elementa

elementa demonſtrationis ſunt propoſitiones immedia E
t.c.4.ſi. tæ,eo quia quinto metaphy.cap̃. de elemento, ariſt.ex-
preſſe ponit elemẽta demonſtrationum primas demon-
ſtrationes, & duo oppoſita hic ſimul aſſerit, dum dicit
elementa demonſtrationis tot eſſe quot ſunt media vel
termini,& addidit,ꝙ propoſitiones immediatæ ſunt hu
iuſmodi elemẽta. Si enim elementa primis medijs æquã
tur,cum vnico medio fiant duæ propoſitiones immedia
tæ elementa ipſa non erunt propoſitiones immediatæ.
Et ſi elementa ſunt propoſitiones immediatæ,cum nu-
merus eorum excedat numerum primorum mediorũ,
Rñſio. non erunt tot elementa quot ſunt media, ſed plura me-
T.c.4. dijs. Ad hoc dicitur ꝙ cum elementi nomine,vt ſcri-
bitur quinto meta.dupliciter vtamur.ſ.proprie & tran-
ſumptiue,hic ſumitur proprie,vt expreſſe ex ipſo textu
allegato percipitur. Declarat ſiquidem ibi Ariſto. pro-
priam ſignificationem elementi, ex demonſtrationis ele
mentis(vt patet ibi.) Proprie autem ſumptum elemen-
tum ſignificat id ex quo fit aliquid primo inexiſtente in F
diuiſibili ſpecie in aliam ſpeciem. vt ibi dicitur.& ſic ad
hoc ꝙ aliquid ſit proprie elementum alicuius, quatuor
conditiones requiruntur. primo ꝙ ſit id ex qoo fit.i.ſit
materia illius, ad differentiam aliarum cauſalitatum ſe-
cundo ꝙ ſit id ex quo primo fiat via compoſitionis ad
differentiam materiarum proximarum. Tertio ꝙ ſit in-
exiſtens.i.immanens in illo,ad differentiã materiæ tran-
ſeuntis. quarto ꝙ ſit induiſibile ſm ſpeciem in aliam ſpe
ciem,i.habeat talem ſpeciem quæ non ſit reſolubilis in
aliam ſpeciem priorem,ad differentiam materiæ primę;
quæ ſpeciem nullam habet. Quæ omnia in propoſitioni
bus immediatis reſpectu demonſtrationum, quarũ ele-
menta ponuntur,ſaluantur, qm̃ propoſitiones immedia
tæ materia ſunt demonſtrationis,vt patet ſecundo phy-
T.c.31. ſicorum. & quinto meta. & ex eis primo fiunt demon-
T.c.3. ſtrationes,vt infra exponetur.& manent ipſæ in demon
ſtratione,& habent naturam propoſitionum,ex quibus
fiunt demonſtrationes,irreſolubile in aliam priorem ſpe G
ciem,qm̃ immediatæ ſunt(& ſuperius dictum eſt)ꝙ im-
ſupra mediata eſt,qua non eſt altera prior. & ſic patet ad pri-
cap̃. 2. mum. Ad ſecundũ dicitur,ꝙ licet Ariſto.diuerſimo-
T.c.5. de locutus videatur hic & in quinto metaphy. qm̃ hic
T.c.4. ponitur propoſitiones immediatas eſſe elemẽta demon-
ſtrationum, ibi vero primas demonſtrationes elementa
demonſtrationum eſſe dixit. Secundum tñ veritatem ꝙ
ibi dixit ab eo ꝙ hic dicit̃ non diſſentit, ſed doctrinæ hic
traditæ declaratio eſt. (Conſentaneum quidem his eſt)
qm̃ nihil aliud eſt demonſtrationes primas eſſe elemẽta
poſteriorũ q̃ propoſitiones conficientes primas demon
ſtrationes eſſe elementa,in quæ reſoluuntur poſteriorũ
demonſtrationum propoſitiones. non.n.aliter reſoluit̃
demonſtratio,q̃ reſoluendo concluſionem & pręmiſſas
in anteriores, quæ integrãt priorem demonſtrationem,
& illæ in alias priores demonſtrationes.& ſic deinceps
vſq; ad primæ demonſtrationis propoſitiones,quæ am-
plius non reſoluunt̃,quia immediatæ ſunt. Declaratiuũ H
autem horum illud eſt,qm̃ ex eo percipimus, quomodo
ſm numerum primorum mediorũ eſt numerus elemen-
torum.oportet enim prima media primis demonſtratio
nibus æqualia eſſe ſm numerum: & conſequenter, ſi tot
ſunt elementa quot primæ demonſtrationes,ambæ præ-
miſſæ cuiuſq; demonſtrationis, vnum elementum ſunt,
& non duo. Ac per hoc tot ſunt elementa, quot ſunt me-
dia,ad quæ fit vltimo reſolutio.& quot ſunt termini re-
ſolutionis,quod idem eſt.demonſtrationes ergo primæ
materialiter ſumptę, quæ nihil aliud ſunt q̃ ſue propoſi-
tiones immediatæ,elementa ſunt demonſtrationum,&
ideo tot ſunt,quot ſunt media prima,ex quibus fiũt pri-
mæ demonſtrationes. Quod autem iſta ſit mens Ari.ꝑ-
cipi primo poteſt ex eo, ꝙ nulla hoc modo ſit extenſio
ſenſuum, nec facile arbitror inueniri à quo q̃ poſſe aliũ
modum,quo hæc dicta concordet, præſertim ꝙ hic tra-

E dita, oportet, quia locus proprius huius rei eſt, diligẽter
conſiderare. Secundo qa expreſſe.S.Tho.in quinto me-
taphyſicę idem dicit, ideo primam demonſtrationẽ eſſe
elementum poſteriorum, quia primæ demonſtrationis
concluſio, quæ præmiſſas in ſe continet,quia habet in ſe
primum & tertium terminum explicite,& medium im
plicite, fit præmiſſa ſequentis demonſtrationis,ac ꝑ hoc
ſecunda demonſtratio oẽs terminos prioris demonſtra-
tionis includit, & addit vnum terminũ,minorem.ſ.ex-
tremitatem. & ſic eſt ex quatuor terminis, tribus forma
liter & vno reſolubiliter. & ſimiliter tertia demonſtra-
tio addet vnum terminum alium & erit ex.5. & ſic de-
inceps. Ex qua declaratione apparet demonſtrationem
primam,& eius propoſitiones, eſſe elemẽta demonſtra-
tionis,idem eſſe,& tot eſſe elemẽta quod prima media.
Quod ſubtiliter vero declaratio hæc.s. Tho.mẽtẽ Ariſ.
penetret,ſerutanti textũ(ſi lippus nõ eſt)facile liquet.

Quomodo negatiua mediata in ſecundã figura reducitur ad immediata.

F CIrca modum condenſandi negatiuam in ſecũda figu
ra,in vndecima cõcluſione poſitum, aduertẽda ſunt
verba illa, ſ.nunq̃ medium extra.e.cadet. qm̃ per ly.e.
poſſumus duo intelligere, vel minorẽ extremitatẽ, vel
negatiuam præmiſſam. Si per ly.e.intelligatur minor ꝓ
poſitio eſt ſenſus,ꝙ ad reducendam mediatã negatiuam
ad imediatam in ſecunda figura,oportet aſſumere ſemꝑ
medium,quod non eſt extra terminos illius negatiuæ p̃
miſſæ:quia in ſecunda figura non poteſt niſi negatiua p̃-
miſſa probari, quæ probatur per ſuperiora ſubiecto, vel
ſuperiora prædicato ipſius negatiuæ (vt ſuperius dictũ
eſt) & conſequenter nunq̃ medium exit terminos illius
negatiue. Et ſi obijciatur contra hanc expoſitionem,
ꝙ ſm hoc Ariſtoteles æquiuoce vtitur in vna meta ratio-
ne ly.e.dum expreſſe ponit.e.minorem extremitatem,
& poſtmodũ ſubdens,nunq̃ extra.e.cadet.demonſtrat
ſm hanc expoſitionem per ly.e. negatiuam præmiſſam.
G Reſpondetur ꝙ non eſt proprie æquiuocatio, ſed ꝑ Sy-
nechdochen poſuit partẽ pro toto.quia(ly.e.)fuerat ter-
minus in ſubiecto poſitus negatiue præmiſſæ, vt patet
in textu. Et ſi inſtet, quia Ariſtoteles cũ dixiſſet nũq̃
extra.e.cadet,ſubdidit.hoc aũt eſt cui nõ oportet ineſſe,
inſinuans per hoc minorem extremitatem. Reſpondet,
ꝙ per illa verba ſubdita nõ prohibemur ſequi expoſitio-
nem dictam, qm̃ dicemus ꝙ ipſa præmiſſa negatiua eſt
cui non oportet ineſſe,quia eſt ſignificans cui non opor
tet ineſſe. Si autem per ly.e,intelligimus ipſam minorẽ
extremitatem,tunc ly extra,e. non tenebit,vt terminus
ad quem, vt prima expoſitio accepit,ſed conſtruetur in
habitudine termini à quo,& erit ſenſus,ꝙ nunq̃ medius
terminus cadet ab extra.e.qa ſemper medius terminus,
qui aſſumetur manebit extra.e.i.minorem extremita-
tem,eo ꝙ ſemper oportet medium aſſumere,quod ſit de
genere maioris extremitatis(vt ex ſuperius dictis patet)
quia ſemper maior propoſitio in ſecundo & quarto mo
H do ſecundæ figurę eſt affirmatiua.& ſubijcit primũ me-
dio & conſequenter ſi in infinitum aſſumatur infra illos Cap.16.
modos,oportet medium eſſe extra minorem extremita-
tem,& intra maiorẽ,vt ſuperius declarauimus. Eſt autẽ Vbi ſupra.
ſenſus iſte primo melior quo ad hoc,ꝙ æquiuocationem
aliquam non incurrit,primus autem melior iſto,quo ad
hoc,ꝙ ly cadet extra,magis ſm conſuetum intellectum
accipit. Et ſi obijciatur contra iſtam ſecundam expoſi
tionem,ꝙ ſm eam Ariſtoteles nõ tradidit vniuerſaliter
regulam accipiendi mediũ ad condenſandum in ſecũda
figura,ſed tm̃ ſtando infra limites quarti & ſecundi mo-
di,& ſm primam expoſitionem regula eſt vniuerſalis,
reſpondetur, ꝙ eadem ratione motus Ariſtoteles hic ſe Cap.17.
cundi & quarti modi ſecundæ figuræ meminit, & non dubio vlti-
aliorum, qua ſuperius eorundem tantũ meminit cũ de mo.circa t.
infinitatione demonſtrationum ageretur.& ſicut ibi ra- cõ.34.
tionabiliter hoc fecit,vt ibidem declarauimus,ita & hic

vtriuſq; generis expoſitionis ſenſum ſequere, & textui quam vis attribue.

CIRCA ſextam concluſionē aduerte, ꝙ in hoc loco expreſſe habetur.a. S. Tho.ꝙ propoſitio immediata ſeu per ſe nota ſm ſe, & ſi ſit illa, in qua prædicatum eſt de ratione ſubiecti (vt ſuperius dixit) non tamen eſt ſola illa, qm̄ quando paſsio de ſuo primo ſubiecto enunciatur, immediata, & per ſe nota propoſitio ſit, vt hic dicit. Et conſequenter hinc habetur, ꝙ cum. S. Tho. in ſecundo capitulo (& alibi dicit) ꝙ propoſitio ꝑ ſe nota, eſt in qua prędicatū ponit in ratione ſubiecti, nō diffinit ꝓpōnem, per ſe notam, licet principalē eius materiam declaret.

1.q.2.ar.in primo contra gē.c.11.

De comparatione demonſtrationum vniuerſalis & particularis. Cap. 20.

CVm vero ſi demonſtratio, hæc quidem vniuerſaliter, illa vero ſecundum partem, & hæc quidem prædicatiua illa vero priuatiua, dubitatur vtra melior ſit: conſimiliter autem & de ea, quæ demonſtrare dicitur, & de ducente ad impoſsibile demonſtratiōe. Primum igitur cōſiderabimus de vniuerſali, & particulari: hoc autem cum declarauerimus, & de ea, quæ monſtrare dicitur, & ea, quæ ad īpoſsibile, dicemus. Videretur igitur fortaſſe aliquibus ita conſiderantibus, eam ſm partem eſſe meliorē: ſi enim ſecundum ꝗ magis ſcimus demonſtrationem, melior eſt demonſtratio (hęc enim eſt virtus demonſtrationis:) magis aūt ſcimus vnūquodq;, cùm ipſum ſciamus ſecundum ſe, ꝗ quando ſecundum aliud, vt muſicum Coriſcum, quando ꝙ Coriſcus muſicus eſt, ꝗ quando ꝙ homo muſicus eſt: ſimiliter autem & in alijs. Vniuerſalis aūt, ꝙ aliud non, ꝙ ipſum cōtingit, monſtrat. vt ꝙ ęquicrus, non ꝙ ęquicrus, ſed ꝙ triangulus, quæ vero ſm partē, ꝙ ipſum, monſtrat. ſi igitur melior quidem, quæ ſecundum ipſum, talis aūt quę ſecundum partem: vniuerſali magis, & melior vtiq;, quæ ſecundum partem eſt, demonſtratio erit. Amplius, ſi vniuerſale quidem non eſt aliquid præter ſingularia, demonſtratio vero opinionem facit eſſe aliquid hoc, ſecundum quod demonſtrat, & quandam naturam eſſe in entibus talem: vt trianguli præter quoſdam, & figuræ præter quaſdam, & numeri præter quoſdam numeros: melior autem, quæ eſt de ente, ꝗ quæ de non ente, & propter quam non decipietur, ꝗ propter quam decipietur: vniuerſalis autem eſt talis, (procedentes enim monſtrant, quemadmodum de proportionato, vt ꝙ vtiq; ſit aliquid tale, erit proportionatum, quod neq; linea, neq; numerus, neq; ſolidum, neq; planū, ſed præter hæc aliquid. Si igitur vniuerſalis quidem magis hęc, de ente autem minus, ꝗ particularis, & facit opinionem falſam: peior vtiq; eſſet vniuerſalis, ꝗ particularis. Et primum quidem nihil magis in vniuerſali, ꝗ in particulari altera ratio eſt: ſi enim quod duobus rectis ineſt, non inquantum æquicrus, ſed inquantum

A triangulus, noſcens, ꝙ æquicrus, minus nouit inquantum ipſum, ꝗ qui nouit, ꝙ triangulus: & omnino ſi non quidem ſecundum ꝙ ſit triāgulus poſtea monſtrat, non erit vtiq; demonſtratio: ſin autem nouit vnumquodq;, inquantum vnumquodq; ineſt, magis nouit: ſi itaque triangulus in plus eſt, & eadem ratio, & non ſecundum æquiuocationem triangulus, & ineſt omni triangulo hoc, quod eſt duos, non triangulus inquantum æquicrus, ſed æquicrus inquantum triangulus habet tales angulos: quare qui vniuerſaliter ſcit, magis nouit ſecundum ꝙ ineſt, ꝗ qui ſecundum partem: melior itaque vniuerſalis, quàm particularis. Amplius ſiquidem eſſet aliqua ratio, & non æquiuocatio, vni- B uerſale vtiq; nihil minus eſſet quibuſdam particularibus: ſed & magis, quanto incorruptibilia in illis ſunt, quæ vero particularia corruptibilia magis. Præterea nulla neceſsitas eſt ſuſpicari aliquid eſſe hoc præter hæc, ꝙ vnum ſignificat nihil magis, ꝗ in alijs, quæcunq; non aliquid ſignificant, ſed aut quale, aut ad aliquid, aut facere: ſi igitur eſt, non demonſtratio cauſa, ſed qui audit. Amplius ſi demonſtratio quidem eſt ſyllogiſmus monſtratiuus cauſæ, et ipſius propter quid, vniuerſale autē magis eſt cauſa: cui enim per ſe ineſt aliquid, hoc idem ipſi cauſa eſt, vniuerſale autem primum, cauſa igitur vniuerſale eſt. quare & demonſtratio melior: magis enim C cauſæ & ipſius propter quid, eſt. Præterea vſq; ad hoc quærimus propter quid, & tunc opinamur ſcire, quando non ſit aliquid aliud ꝗ hoc aut factum, aut exiſtens: finis enim & terminus ipſum extremum iam ſic eſt. Vt cuius gratia venit? vt accipiat argētum: hoc autem? vt reddat, cui debet: hoc autem? ne iniuſtitiam cōmittat. & ita procedentes, quādo non amplius eſt propter aliud neq; alterius cauſa, propter hoc, ſicut finem dicimus veniſſe, & eſſe, & fieri, & tunc cognoſcere maxime propter quid venit, ſi autē ſimiliter ſe habet in omnibus cauſis, & ijs, quæ ſunt propter quid, in ijs vero, quæcunq; ſunt cauſæ ſic, ſicut cuius cauſa, ſic nouimus maxi- D me & in alijs: igitur tunc maxime ſcimus, quando non Amplius inſit hoc, quoniam eſt aliud. quando igitur cognoſcimus, ꝙ quatuor exteriores ſunt æquales, quoniam æquicrus, adhuc deficit, propter quid æquicrus? quoniam triangulus: & hoc, quoniam figura rectilinea, ſi autē hoc, non amplius propter aliud erit, tunc maxime ſcimus, & vniuerſale eſt tūc, vniuerſalis igitur melior eſt. Amplius quæcunq; magis particularia ſunt, in infinita incidunt, vniuerſalia vero in ſimplex & terminum? ſunt autem inquātum autem infinita quidem non ſcibilia, inquātum autem finiuntur ſcibilia: inquantum igitur

vniuerſalia

vniuerſalia magis ſcibilia, q̃ inquantum particularia. demonſtrabilia igitur magis, quæ vniuerſalia ſunt. demonſtrabilium vero magis, magis eſt demonſtratio, ſimul enim magis quæ ad aliquid exiſtũt: melior itaq; eſt vniuerſalis, quoniam & magis eſt demonſtratio. Amplius ſi eligibilior ſit illa, ſecundum quam hoc & aliud, q̃ illa, ſecundum quam hoc ſolum nouit: qui vero vniuerſalem habet, nouit & quod ſecundũ partem, hic autem vniuerſale non nouit: quare & ſic vtiq; eligibilior erit. Amplius autem ſic: vniuerſale enim magis ſcire eſt eo q; monſtratur p medium quod eſt proximius principio, valde autem proximum eſt immediatum, hoc vero principium. Si igitur quæ ex principio eſt ea, quæ non ex principio, aut quæ magis ex principio eſt ea, quę minus certior eſt demonſtratio, eſt autem talis, quæ vniuerſalior, melior vtique eſſet vniuerſalis: veluti ſi oporteret demonſtrare A de D p media, in quibus B C: ſuperius itaq; B eſt. quare quę per hoc vniuerſalior eſt. Sed ex iis, quæ dicta ſunt, nonnulla logica ſunt: maxime autem manifeſtum, quòd vniuerſalis eſt potior: quoniam propoſitionum priorem quidẽ habentes, nouimus quodammodo & poſteriorem & habemus potentia, vt ſi quis nouit, q; oĩs triangulus habet tres duobus rectis æquales, nouit quodammodo & æquicrurem, quòd duobus rectis eſt potentia: & ſi non nouit æquicrurem, quòd triangulus ſit: qui vero hanc habet propoſitionem, vniuerſale nullo modo nouit, neq; potentia, neq; actu. Et vniuerſalis quidem intelligibilis eſt, ſed particularis in ſenſum deſinit. Quòd igitur vniuerſalis melior ea, quæ ſecundum partem, tot nobis dicta ſint.

Summa huius capituli hæc eſt.

Diuiſio ꝑ poſitiua.

QVoniam demonſtrationũ, alia vniuerſalis, alia particularis, alia categorica, alia priuatiua, alia oſtenſiua, alia ducens ad impoſsibile. Dubitatur ſecundum quãlibet combinationum, quæ ſit potior, & primo de prima.

cõclõ falſa. prima rõ.

Demonſtratio particularis eſt prior vniuerſali. probatur dupliciter. primo ſic. Demonſtratio, ſm quam maxime ſcimus, eſt potior. probaƭ, qm̃ hæc eſt virtus demonſtrationis, ſed ſm particulare magis ſcimus. ergo. probatur minor, quia magis ſcimus, cũ aliquid cognoſcimus ſm ipſum q̃ ſm aliud. Declaratur exẽplo. Magis ſcimus Coriſcum eſſe muſicum ſcientes ipſum eſſe muſicum, q̃ ſcientes hominẽ eſſe muſicũ: ſed ſm particularẽ ſcimus ſm ipſum, & ſm vniuerſalem ſcimus ſm aliud. Declaratur exemplo. ſm enim vniuerſalem ſcimus, q; æquilaterus habet tres, non ſm q; æquilaterus, ſed inquãtũ triangulus. ſm vero particularem, quoniam ipſe æquilaterus eſt habens tres. Secundo ſic.

Secunda. Tertia.

Demonſtratio potior eſt quæ eſt de eſſe, q̃ quæ de nõ eſſe, & propter quam non errabiƭ, q̃ propter quã errabitur. ſed vniuerſalis eſt de eo quod eſt minus, & facit opinionem falſam. ergo &c. probatur minor quo ad primã partem quia vniuerſale nõ eſt aliquid præter ſingularia. quo ad ſecundã vero, quia demonſtratio vniuerſalis facit opinari eſſe aliquid hoc, & quandã naturã hanc in re-

E rum natura, præter particularia, qm̃ demonſtrat de eo quod eſt analogum. quod neq; hoc, neq; illud eſt.

Rñſio ad primam.

Primum quidẽ nihil magis in vniuerſali q̃ in particulari ratio eſt. Probatur, qm̃ ſiue paſsio ſit propria triãgulo. & de inferiori monſtretur, ſiue non ſit propria triangulo et de eo monſtreƭ, non ſit cognitio ſm quod ipſum, neq; demonſtratio vera. ſed magis ſemper cognouit, cognoſcens vnumquodq; ſm quod vnumquodq; eſt. Si igitur triangulus in plus eſt, & vnã rationem habet, & omni triangulo ineſt habere tres &c. non inquãtũ ęquilaterus, ſed inquantum triangulus habet tres. ac per hoc ſciens vl̃r, magis cognouit ſm quod ipſum q̃ ſciens particulariter. potior itaq; vniuerſalis eſt particulari.

Ad ſcdam.

Amplius ſi ſit quædã ratio vna, & non æquiuocatio, vniuerſale erit nihil minus quibuſdã ſm partẽ, ſed magis. Probaƭ, qm̃ vniuerſalia incorruptibilia in illis ſunt, particularia corrupribilia magis.

Ad tertiã.

Neq; vna neceſsitas eſt opinari, eſſe hoc præter hæc,
F qm̃ vnum oſtendunt. Probatur, qm̃ nihil magis cogit in ſubſtantijs q̃ in alijs, quæ non aliquid ſignificant, ſed quale, aut ad aliquid, vnde demonſtratio non eſt deceptionis cauſa, ſed male audiens.

concluſio vera.

Demooſtratio vniuerſalis potior eſt particulari. Probatur ſeptem medijs à priori. primo, demonſtratio dicẽs magis cauſam & ꝓpter quid eſt potior. Demonſtratio vniuerſalis dicit magis cauſam & propter quid q̃ particularis. ergo. probatio maioris, qa demonſtratio eſt ſyllogiſmus demonſtratiuus cauſæ & propter quid. probatio minoris, qm̃ vniuerſale eſt magis cauſa. probaƭ qm̃ cui per ſe paſsio ineſt, cauſa eſt. vniuerſale aũt eſt primũ, cui paſsio per ſe ineſt. ergo vl̃e magis cauſa eſt.

Secundo, tunc maxime ſcimus, cum non eſt propter quid aliud. Vniuerſale autem eſt tunc. ergo vl̃is eſt potior. probatio maioris, qm̃ vſq; ad hoc quærimus ꝓpter quid, & tunc opinamur ſcire cũ non ſit aliquod aliud ꝓpter quid, aut quod fiat, aut quod ſit q̃ hoc. Declaratur
G exẽplariter in cauſis finalibus, qbus quo ad hoc ſimiles ſunt cauſæ, reliquorum generũ. Minor declaratur exẽplariter in æqualitate angulorum, qui ſunt extra.

Tertio, magis demonſtrabiliũ magis eſt demonſtratio: vniuerſalia ſunt magis demonſtrabilia particularibus: ergo demõſtratio vniuerſalis eſt magis & dignior. Probatio maioris, qa quæ ſunt ad aliqd, ſiſr magis ſunt. Probatio minoris, qa ſunt magis ſcibilia. probatur, qm̃ vniuerſalia vt ſic finitant, particularia autem infinitant. probatur, qm̃ vniuerſale tendit in ſimplex & finem, ſm particularia vero io ioſinita proceditur.

Quarto, demonſtratio, ſm quam hoc & aliud cognoſcimus præponenda eſt ei, ſm quã hoc ſolum nouimus, ſed cognoſcens vniuerſale cognouit etiã particulare, & non econuerſo. ergo &c.

Quinto, demonſtratio ex medio propinquiori immediato principio eſt certior ea, quæ eſt per mediũ diſtans: ſed demõſtratio vniuerſalis magis eſt huiuſmodi. ergo.
H probatio maioris. Demonſtratio ex principio prior eſt ea, quæ non ex principio. & quæ magis ex priocipio ea, quæ minus. Declaratio minoris in terminis A primo: D tertio B C medijs ſubordinatis, ita q; B vniuerſalius ſit. Scire per B erit magis.

Sexto, qm̃ habens propoſitionem vniuerſalem, ſcit quodammodo poſteriorem, & habet potentiam. habẽs autem particularem, vniuerſalem nullo modo cognouit, neq; potentia, neq; actu.

Seprimo, quoniam vniuerſalis intelligibilis eſt, particularis autem in ſenſu perficitur.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS de comparatione demonſtrationum tractatũ facere, inchoans in hoc capitulo illum, quatuor facit. primo ponit triplicem demonſtrationum cõbinationem, mouens tres quæſtiones. ſecundo primam quæſtionem proſequens tribus medijs, quorum duo in ſecũ-

da rõne

da ratione includuntur, ad partem falſam arguit. tertio
ſoluit dictas rationes. quarto partem veram ſeptem ra-
tionibus confirmat.

Quæ dicatur demonſtratio vniuerſalis, & qua ratione.

CIrca terminos huius primæ quæſtionis aduerte, ꝙ
aliquid dicitur vniuerſale vel particulare dupliciter.
Vno modo vniuerſale quidem, quia eſt vnum in multis
& de multis. Particulare vero quia eſt vnū numero. &
ſic de vniuerſali & particulari Porphyrius tractauit, &
non eſt ad propoſitum noſtrum: qm̄ demonſtratio non
dicitur vniuerſalis vel particularis, eo ꝙ ſit de ſubiecto,
quod eſt cōmune multis, vel de ſubiecto vno ſm nume-
rum. Demonſtratio. n. concludens Iſochelem habere
tres, particularis eſt, & tñ Iſocheles de multis prædicaẗ.
Alio modo aliquid dicitur vniuerſale, q̄a eſt adęqua-
T.c.11. tum illius prædicatum &c. vt ſuperius in cap̄. 5. de vni-
uerſali locutus fuit Ariſtoteles. & hoc modo accipimus
hic vniuerſale. ex tali ſiquidem vniuerſali demonſtratur
demonſtratio vniuerſalis, illa quæ demonſtrat paſsionē
de eius adæquato ſubiecto, vt habere tres de triangulo.
& per oppoſitum illa dicitur particularis demonſtratio,
quæ demonſtrat paſsionē de eius inadæquato ſubiecto,
vt habere tres &c. de Iſochele.

Penes quid attendenda ſit dignitas demonſtrationis vniuer-
ſalis ſuper particulare.

CIrca reſponſionem ad primam rationem aduerte pri
mo, ꝙ illa prima ratio ex malo intellectu tituli quæ-
ſtionis procedebat. concluſit ſiquidem vere, ꝙ demon-
ſtratio particularis eſt potior vniuerſali reſpectu ſubie-
cti particularis, & tñ concludere debebat, ꝙ demonſtra-
tio particularis eſſet ſimpliciter potior vniuerſali. nō. n.
quæritur hic, an reſpectu ſubiecti particularis vna ſit po
tior alia. clarum ſiquidem eſt, ꝙ perfectius ſcire facit ſu-
biectum particulare eſſe tale, puta Iſochelē habere tres,
demonſtratio particularis q̃ vniuerſalis faciat, quia illa
facit illud ſcire in actu, hæc in potentia: ſed quæritur ſim
pliciter quæ ſit potior. Aduerte ſecundo, ꝙ quia ratio
illa nunq̃ aſſumpſit ꝙ demonſtratio particularis faciat
ſcire ſm ꝙ ipſum, ſed ꝙ facit ſcire qm̄ ipſum. ſ. particula-
re eſt tale: vniuerſalis autem facit ſcire non qm̄ ipſum eſt
tale, ſed qm̄ aliud. ſ. eius ſuperius eſt tale: Ariſtoteles ve-
ro reſpondendo tranſiit (ad ſecundū quod ipſum) & mu-
tare videtur terminos argumēti, ꝓpter hoc inquā poſſet
forte alicui videri minus bene Ariſtotelem ſoluiſſe. Sed
ob hoc neminem turbari decet: quia ſcire qm̄ ipſum non
particulare, ſed abſolute, & ſcire ſm quod ipſum ex ad
ditione ſe habent. & poſterius includit primum: & addi
dit, & propterea declarando ꝙ demonſtratio vniuerſa-
lis facit ſcire ſm quod ipſum, particularis autem nō, ſuffi
cienter inſinuauit ꝙ demonſtratio vniuerſalis facit ſcire
qm̄ ipſum, licet non faciat actualiter ſcire qm̄ ipſum par
ticulare eſt tale. & per hoc argumento ſatisfactum eſt,
quia iam habetur, ꝙ non attenditur dignitas demonſtra
tionis penes ſcire, qm̄ ipſum particulare eſt tale, ſed qm̄
ſm ꝙ ipſum ſcire facit.

Num vniuerſale magis ſit quàm particulare, eo quòd
incorruptibile ſit.

CIrca reſponſionem ad ſm datam, vbi dicitur, ꝙ nihil
minus vniuerſale erit particulari, ſed magis. Dubita
tur, an verum ſit vniuerſale magis eſſe q̃ particulare, &
quantū valeat ratio huiuſmodi adducta ab Ariſtotele. ſ.
ꝙ vniuerſalia incorruptibilia ſunt. videtur enim ꝙ par-
ticulare magis ſit, qm̄ particulare habet eſſe ſimpliciter.
vniuerſale autem habet eſſe ſm quid. ſ. intellectuale, ſeu
obiectiuum, ſm doctrinam peripateticam non ponentē
vniuerſalia ſubſiſtere. Magis autem eſſe conſtat habens
eſſe ſimpliciter quàm habens eſſe obiectiuum, ergo &c.
Præterea in particulari includitur vniuerſale actu, &
non econuerſo. & cōſequenter quicquid eſſe eſt in vni-
uerſali eſt in particulari & non econuerſo. ergo vniuer-
ſale nō eſt magis particulari, ſed potius ecōuerſo. Præ-

A terea quod aut nihil eſt, aut poſterius particulari, nō ma
gis eſt ipſo particulari: ſed vniuerſale aut nihil eſt, aut po
ſterius eſt, vt dicit in primo de anima. ergo &c. Simi- T.c.8.
liter videtur ꝙ ratio illa Ariſtotelis non concludat, quia
incorruptibilitas arguens magis eſſe, eſt incorruptibili-
tas poſitiua: vniuerſalia aūt, vt ſupra probatum eſt, non
ſunt incorruptibilia poſitiue, ſed negatiue. Ad euiden Cap̄. 9.
tiam aūt huius dubitationis primo declarandi ſunt ter- circa medi-
mini & ſenſus reſponſiōis Ariſtotelis. & deinde reſpon- um circa. t.
dendum obiectis. Termini ſunt, vniuerſale, particulare, c. 22.
erit ſeu eſt, & magis. Quia ergo terminos in reſponſioni
bus oportet eſſe cōformes terminis in obiectionibus po
ſitis, vt euitetur æquiuocatio: vniuerſale & particulare
in hac reſponſione ſumuntur primo modo diſtinctionis
ſuprapoſitæ, vniuerſale. ſ. pro eo quod eſt vnum in mul
tis, & particulare pro eo quod eſt vnū numero demon-
ſtratum. nec ſumitur hic vniuerſale pro aggregato ex re
& vniuerſalitate: (qm̄ de talibus non ſunt demonſtratio
B nes) ſed pro ipſa re, fulta tñ conditione vniuerſalitatis, vt
cōditione ſine qua non, i. pro ipſa quidditate formaliter
ſumpta: de talibus enim vniuerſalibus ſcientia eſt, vt ſu-
pra diximus: Eſſe autem, quod ſignificatur per ly eſt, Cap̄. 9.
in propoſito ſumi poteſt dupliciter. Vno modo pro eſſe poſt mediū
quidditatiuo. Alio modo pro eſſe actualis exiſtentiæ. circa. t. c. 22.
Magis tale quoq; ſumi poteſt dupliciter. vno modo ſim
pliciter, alio modo quo ad hoc, puta demonſtrabilitatē,
vel ſcibilitatem. Ad percipiendum igitur ſenſum dicto-
rum Ariſtotelis oportet aduerte, ꝙ cōcluſio ſua eſt vna
comparatiua, & ꝙ cōparatio nō fit inter idē & ſeipſum,
ſed inter diſtincta. Et quia vniuerſale & particulare non
diuidunt rem diuerſificando eam, quemadmodum diffe
rentiæ diuidunt naturam genericam multiplicando eā,
ſed vt modi vnius & eiuſdem rei. eadem ſiquidem natura
humana eſt, quæ modum vniuerſalitatis & particula-
ritatis habet. ideo comparatio vniuerſalis ad particulare
non eſt accipienda, vt inter duas res: ſicut inter hoīem
C & bouem, nec vt inter idem & ſeipſum, quia periret rā
comparationis: nec vt inter includens & incluſum, tum
quia vana eſſet comparatio, tum quia vnus modus non
includit alium, ſed vt inter rē ſub vno modo & ſeipſam
ſub alio modo. Ad percipiendum autem ſine errore cō-
parationem inter A ſub C modo, & ſeipſum A ſub D mo-
do, non oportet inſpicere quid habeat A C ex A: ſed quid
habeat ex, vel ſub C nec quid habeat A D ex A: ſed quid
habeat ex vel ſub D. Aliter comparatio non haberet fun
damenta diſtincta, vt patet. qm̄ A idē eſt in vtroq;. Et ſic
ad videndum, an vniuerſale magis ſit q̃ particulare in-
tuendum eſt vniuerſale vt vniuerſale, modo tamen de-
clarato. & ſimiliter particulare vt particulare. Intueri
autem vniuerſale, vt ſic in propoſito, nihil aliud eſt q̃ lo
qui de ipſa natura, quæ vniuerſalis denominatur forma-
liter. vt de homine in eo quod homo & non vt hic. hoc
enim eſt conſpicere ipſam non conſpectis indiuiduanti-
bus conditionibus. Intueri autem particulare (vt ſic) eſt
D intueri naturam ipſam vt coniunctam conditionibus in
diuiduantibus. Vniuerſale ergo magis eſſe q̃ particula-
re, i. hominem magis eſſe q̃ ſortem, & bouem q̃ hunc
bouem &c. ſi ly eſſe, intelligitur eſſe actualis exiſtentiæ,
& ly magis, dicat magis ſimpliciter, falſum eſt: qm̄ exi-
ſtere particularium eſt primo & ſimpliciter, ſicut & ge-
nerari. Vniuerſalium aūt ſecundario per particularia. ſ.
ſicut & generantur & corrūpuntur, genitis & corruptis
particularibus. Vnde in prædicamentis loquens de eſſe Cap̄ de
actualis exiſtentiæ Ariſtoteles dixit, Deſtructis primis ſubſtātia.
ſubſtantijs impoſsibile eſt remanere ſecundas, quæ vni-
uerſales ſubſtantiæ ſunt. Si autem ly magis, dicatur ma-
gis quo ad hoc, puta ſubtilitatem, loquendo etiā de eſſe
actualis exiſtentiæ, verificaẗ ꝙ vniuerſale ſit magis par-
ticulari ad hunc ſenſum, quia vniuerſale magis eſt ſm ex
tenſionem q̃ ſingula particularia, & talis exiſtentia vni
uerſalis magis confert demonſtrationi & ſcientię q̃ exi-
ſtentia

ſtentia ſingularium. hos enim diuturnior eſt ꝙ̃ ſinguli boues, & magis prodeſt ſcientiæ exiſtentia bouis ꝙ̃ ſingulorum. Hic ſenſus, licet ſit verus, non tamen iudicio meo eſt intentus ab Ariſtotele. Si autem ſumatur ly eſſe, pro eſſe quidditatiuo, qualitercunq; ſumatur (ly magis) verum eſt vniuerſale eſſe magis particulari, & intentum ab Ariſtotele. Verum quidem, quoniam rationem quidditatiuam ipſius vniuerſalis particulare non habet, niſi quia vniuerſale participat. impoſſibile eſt autem ꝙ participans habeat magis rationem formalem illius cuius formalis participatione eſt tale. Vnde, quia Sortes hoīs rationem quidditatiuam non habet; niſi quia eſt homo, impoſſibile eſt ꝙ magis habeat eſſe quidditatiuum hoīs ꝙ̃ homo, quoniam non quia eſt hic vel ille, ſed quia eſt homo, eſſe quidditatiuum humanum habet. nihil ergo minus vniuerſale ꝙ̃ particulare eſt ſm eſſe quidditatiuum, ſed magis eſt, quanto incorruptibilia in illis ſunt. Quoniam enim eſſe quidditatiui cōditiones ſunt fixio, īmobilitas, & certitudo, & particularitati coniunctum incertum & F variabile, atq; corruptibile eſt, quia materialia ſunt iſta particularia, quorum habemus ſcientiam. & vt fundat vniuerſalitatem inuariabile & certum eſt, ideo non ſolū nihil minus vniuerſale eſſe, ꝙ̃ particulare dixit, ſed magis quanto incorruptibiliora ſunt ipſa vniuerſalia, inſinuans ex hoc eſſe quidditatiuum ibi magis inueniri, vbi ſm proprias eius conditiones inuenitur ꝙ̃ vbi extraneis coniunctum eſt. Quòd autem taliter inueniri quidditatiue magis proſit ſcientiæ, non eſt opus declarare. Intentū autem ab Ariſtotele hunc eſſe ſenſum patet, tum quia hoc modo directe & vniuerſaliter vniuerſalia magis magnificantur, tum quia ex tali vniuerſalium dignitate peripatetice demonſtrationes nobilitantur. Ad primū ergo non oportet aliter reſpōdere, quia procedit iuxta primū ſenſum. Ad ſecundum quoq; iam dictum eſt ꝙ hic nō loquimur de vniuerſali & particulari, vt vnum includit reliquum, ſed de eis vt diſtinguuntur modo declarato. licet enim natura particularis includat totum id, quod eſt G natura eadem formaliter ſumpta, non tñ includit modū illum, ſed oppoſitum ponit, nec eſt idem natura vt particularis, et natura vt vl'is fundamentaliter. i. vt formalr ſumpta. Ad tertiū dicitur, ꝙ nō militat aduerſus intentū noſtrū, quoniam Ariſtoteles ibi loquitur de toto cōiuncto, ſ. de vniuerſali, hic autem loquitur de ſubſtrato, vt ſic. cuius ſignum eſt ꝙ ibi dixit, animal vniuerſale nihil eſt. hic autē vniuerſalis tm̄ nomine vſus eſt. Ad id vero, quod contra rationem obijcitur, dicitur, ꝙ ēt incorruptibilitas negatiua arguit directe perfectiorem modum ipſius eſſe quidditatiui, de quo loquebatur Ariſtoteles, vt ex dictis patet, & indirecte arguit diuturnius eſſe actualis exiſtentiæ: quoniam, ſi ex ſe non corrumpitur in alijs exiſtens, corrupto vno ſaluatur in alio, quod particularibus non conuenit. Propter quod Ariſtoteles in litera non dixit abſolute quanto incorruptibilia ſunt, ſed addidit in illis: quaſi diceret, quoniam vniuerſalia in particularibus poſita corruptibilibus incorruptibilitatem ſm ſe ſeruant, H & illis diuturniora ſunt, magis ſm eſſe quidditatiuum ſunt, & quodammodo ſm eſſe actualis exiſtentiæ.

Num habens particulare habeat ipſum vniuerſale.

CIrca quartam & ſextā rationes dubitatur. Quia falſum videtur eſſe, ꝙ habēs particularem non habeat vniuerſalem in actu, neq; in potentia. Quôd enim cognoſcens particulare cognoſcat vniuerſale in actu, probatur ex eo, ꝙ vniuerſale actualiter clauditur in ſuo minus vniuerſali, quod particulare dicitur, tam in terminis ꝙ̃ in ꝓpoſitionibus, in Iſochele enim clauditur triangulus, & in hac propoſitione, Iſocheles habet tres clauditur iſta actu, Triangulus habet tres, vt patet ponendo diffinitionem loco nominis &c. Quòd autem ſciens particularē, ſciat vniuerſalem in potentia, probatur ex eo ꝙ vniuerſalioris notitia ex minus vniuerſalibus colligitur. ſicut vniuerſalis ex particularibus, impoſſibile autem eſſet ex E inferiorum conuenientia ſuperioris notitiam acquirere, niſi in cognitione particularis eſſet in potentia cognitio vniuerſalis. Ad hæc dicitur, ꝙ dictum Ariſtotelis eſt ſimpliciter verum, nec huiuſmodi argumēta cogunt ad oppoſitum. Primum ſiquidem deficit, quoniam aliud eſt, id quod eſt vniuerſale claudi actu in particulari, & aliud eſt vniuerſale claudi in particulari. Ad primū enim ſufficit rem ſignificatam per nomen primæ impoſitionis illius vniuerſalis includi particulari, vt res ſignificata per ly animal, in homine clauditur. At ſm autem requirit, ꝙ res illa vt habet actū vniuerſalis, id eſt diſtributa claudatur in eo. vt ꝙ omne animal ſit in homine, primū quidem eſt verum & non ad propoſitum. ſm eſt falſum & eius contradictorium affirmatum eſt ab Ariſtotele, & eſt ad propoſitū, quoniam ad cognoſcēdam hanc, Triangulus habet tres, vt vniuerſalem, ſiue prioriſtice, ſiue poſterioriſtice (quos demonſtratio exigit) non ſufficit cognoſcere hanc, Iſocheles habet tres, vt patet. Secundum aūt F deficit ex ignorantia metaphyſice dupliciter. primo quia non aduertit de quali potentia loquatur Ariſtoteles. ſecundo quia meminit quid ſit proprie eſſe in potentia, procedit ſiquidem argumentum, ac ſi Ariſtoteles loqueretur de potentia logica, aut de potentia phyſica quacunq;, cum tñ Ariſtoteles loquatur de potentia phyſica actiua volens particularem eſſe in actiua potentia vniuerſalis, & non econuerſo: quoniam vniuerſalis eſt ſm naturā præmiſſa ipſius particularis includēs in ſe medium, quo paſsio de particulari concluditur conſtat aūt ex ſecundo phyſicorum, ꝙ præmiſſæ in genere cauſæ efficientis concluſionē inferūt, & ꝙ nihil eſt efficiens ſuæ cauſæ effectiue, ſimiliter eſſe in potentia aliquid non proprie dicit omne illud, quod quotcūq; & quibuſcūq; auxilijs pōt in illud duci, ſed ꝙ vnica tm̄ motore eget vt deducatur in actum, vt dicit. 9. metaphyſice. & propterea quia ſciens vniuerſalem propoſitionē vnica tm̄ mutatione pōt particularem ſcire, agnoſcendo. ſ. illud particulare contineri G ſub tali vniuerſali. Sciens aūt particularem propoſitionem non vnica, ſed multis eget cognitionibus ad cognoſcendum vniuerſale, vt ſic. tum quia inductiōe opus eſt, tum, quia, vt dictum fuit in cap. 5. etiam ſi oīa particularia eſſent nota adhuc non eſſet notum vniuerſale ſm ſpeciem, ſed ſm numerū tm̄. ideo merito ſciens vniuerſalē dicit ſcire particularem in potentia & non econuerſo.

circa. r. c. 31. ſecundi S.Tho.

T.c.2.

T.c.13.

CIRCA ſeptimam rationē dubitatur, quia Ariſtoteles videt egredi limites ꝓpoſiti, tractat enim de demonſtratione vniuerſali & particulari, quarū vtraq; intellectu conſpicitur, & ab eo fit & deſcendit ad particularia ſenſibilia, quod vitioſum eſſe videtur. At hoc dicit ꝙ Ariſtoteles à propoſito non receſsit. ſed vndiq; rationes adunans, ſicut ex modo generationis particularium ex vniuerſali, & proceſſus ad vniuerſale à particularibus tertiam rationem confecit, quia partitio ducit in infinita. collectio aūt adunat & finit: ita nunc ex terminis vniuerſalis proceſſus vt ſic, & particularis vt ſic, vniuerſalē H magnificat, termini ſiquidē particularis proceſſus, particularia ſenſibilia ſunt. Ad quæ cum peruentū fuerit non amplius particularizari poteſt demōſtratio, termini aūt vniuerſalis ꝓceſſus, vt ſic vl'ia oportet eſſe quæ intellectu cōſiſtunt, non eſt igit extra ꝓpoſiti terminos vagatus.

De comparatione demonſtrationum affirmatiue et negatiue & ducentis ad impoſsibile. Cap. 21.

QVòd autem monſtratiua ſit dignior priuatiua hinc manifeſtum. ſit enim hæc demonſtratio melior (alijs eiſdem exiſtentibus) quæ eſt ex paucioribus petitionibus, aut ſuppoſitionibus, aut propoſitionibus. ſi. n. notæ ſimiliter ſunt, celerius cognoſcere per has

inerit:

inerit: hoc autem eligibilibus eſt. Ratio autem propoſitionis, ꝙ melior, quæ ex minoribus, vniuerſaliter hæc eſt: ſi enim conſimiliter eſſet hoc, quod eſt, nota eſſe media, priora notiora eſſent. Sit demonſtratio quidem per media B C D, ꝙ A ipſi E ineſt: quæ vero ꝑ F G, ꝙ A ipſi D. Conſimiliter itaq; ſe habet, ꝙ A ipſi D ineſt, & A ipſi E, ꝙ A ineſt ipſi D prius & notius eſt, q̃ ꝙ A ipſi E, per hoc enim illud demõſtratur: credibilius autem eſt id, quod eſt per quod. igitur demonſtratio, quæ per pauciora, eſt melior alijs eiſdem exiſtentibus, ambæ igitur & per terminos tres & propoſitiones duas monſtrant: ſed hæc quidem eſſe aliquid accipit, illa vero & eſſe & non eſſe aliquid, per plura igitur, quare & peior eſt. Præterea quoniam monſtratum fuit, ꝙ impoſsibile eſt, vt vtriſq; exiſtentibus priuatiuis propoſitionibus fiat ſyllogiſmus, ſed hanc quidẽ oportet talem eſſe, illam vero, ꝙ ineſt. Amplius ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas enim (aucta demonſtratione) neceſſarium eſt fieri plures, priuatiuas vero impoſsibile eſt plures eſſe vna in omni ſyllogiſmo. Sit enim nulli inexiſtens ipſum A in quot ipſum B, C vero omni inexiſtens ipſum B, ſi vero oporteat rurſus augere vtraſq; propoſitiones, medium inijciendum, ipſius quidem A B ſit D, ipſius vero B C, E: E quidem igitur manifeſtum, ꝙ eſt prædicatiuum, D vero de B quidem prædicatiuum, ad A vero vt priuatiuum ponitur: D enim de omni B, A autem nulli oportet eorum, quæ D ineſſe: fit igitur vna priuatiua propoſitio, quæ eſt A D. Idem vero modus & in alijs ſyllogiſmis. ſemper enim medium prædicatiuorum terminorum, prædicatiuum in vtraq;, priuatiui autem in altera priuatiuum neceſſarium eſt eſſe: quare hæc vna talis fit propoſitio, aliæ vero prædicatiuæ. Si igitur notius, per quod monſtratur & credibilius: monſtratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam: hoc autem per illam non monſtratur: prior igitur & notior exiſtens & credibilior melior vtiq; erit. Amplius, ſi principium ſyllogiſmi eſt vniuerſalis propoſitio immediata: eſt autem in monſtratiua quidem affirmatiua, in priuatiua vero negatiua vniuerſalis propoſitio, affirmatiua autem negatiua prior & notior, propter nanq; affirmationem negatio nota. Et prior affirmatio, quemadmodum & ipſum eſſe ipſo non eſſe: quare melius principium monſtratiuæ q̃ priuatiuæ, quæ vero melioribus principijs vtitur, melior eſt. Amplius principalior, ſine enim monſtrante non eſt priuatiua. Quoniam vero prædicatiua priuatiua melior eſt, planum ꝙ & ad impoſſibile ducente. oportet autem ſcire, quæ eſt differentia ipſarum. ſit itaq; A inexiſtens nulli B, ipſi ve-

A ro C omni ipſum B: neceſſe vtiq; eorum, quæ C, nulli ineſſe ipſum A. Sic igitur acceptis, oſtenſiua vtiq; priuatiua eſſet demonſtratio, ꝙ A ipſi C non ineſt: quæ vero ad impoſsibile ita ſe habet, ſi oporteat monſtrare, ꝙ A ipſi B non ineſt, accipiendum eſt A ineſſe ipſi B, & B ipſi C: quare contingit A ipſi C ineſſe. Hoc autem ſit notum & confeſſum, ꝙ impoſsibile: non igitur poteſt A ipſi B ineſſe, ſi igitur B ipſi C confeſſum eſt ineſſe, A ipſi B impoſsibile eſt ineſſe: termini igitur conſimiliter ordinantur. Differt autem vtra ſit notior propoſitio priuatiua, vtrum ꝙ A ipſi B non ineſt, an ꝙ A ipſi C: cum igitur concluſio eſt notior, ꝙ non eſt quæ ad impoſſibile fit

B demonſtratio, cum autem in ſyllogiſmo ſit, demonſtratiua eſt. natura autem prior eſt, ꝙ A ipſi B, q̃ ꝙ A ipſi C ineſt: priora .n. ſunt concluſione, ex quibus eſt concluſio, eſt autem A ipſi C non ineſſe, concluſio, A vero ipſi B, ex quo eſt cõcluſio. Non .n. ſi cõtingit ablatum eſſe aliquid, hoc eſt concluſio, illa vero ex quibus ſunt, ſed hoc quidem eſt, ex quo ſyllogiſmus eſt qui vtiq; ſic ſe habet, vt aut totius ad partẽ, aut partis ad totum habeat rationem: ſed A C, & A B propoſitiones non ſe habẽt ita inter ſe. ſi igitur quæ ex notioribus & prioribus melior: ſunt autem ambæ ex eo, ꝙ non ſit aliquid, credibiles, ſed hæc quidẽ ex priori, illa vero ex poſteriori: melior ſim-

C pliciter vtiq; erit priuatiua demõſtratio ea, quæ eſt ad impoſſibile, quare & quę hac melior prædicatiua, eſt manifeſtum, ꝙ & ea, quę ad impoſſibile eſt melior.

Summa huius capituli hæc eſt.

DEmonſtratio affirmatiua digoior eſt demonſtratione negatiua, probat quioq; ratiõibus. Primo ſic, demooſtratio ex minoribus quæſtiooibus, aut ſuppoſitiooibus, aut propoſitiooibus (alijs eiſdem exiſtentibus) eſt dignior ea, quæ ex pluribus eſt. Demonſtratio affirmatiua eſt ex mioorібus q̃ oegatiua. ergo. maior probatur dupliciter. primo quia ſi ſunt vtrobiq; ſimiliter oota, velocius eſt cognoſcere per pauciora. hoc autem appetibilius eſt &c. ſecunda probatur ſupponendo media. ſ. eiuſdem ordinis ſimiliter eſſe cognita, & priora eſſe notiora, quoniam demonſtratio ex paucioribus eſt ex prioribus, & cooſequẽter ex magis cognoſcibilibus, quooiam cre- prima ꝓbo

D dibilius eſt per quod demonſtratur. Quòd autem demonſtratio ex paucioribus ſit ex prioribus & ootioribus declaratur in terminis duarum demonſtrationum primæ, quarum A eſt primum: E tertium: B C D tria media poſita ſub A & ſupra E, ita ꝙ ſcala ſit A B C D E. Secundum autem demonſtrationis per pauciora. A primum, D tertium, B C duo media ſuot: ita ꝙ ſcala eſt A B C D. Manifeſtum eſt aũt ꝙ ſimiliter ſe habent cõcluſiones vtriuſq; demonſtrationis & ꝙ cooclufio ſecundæ eſt prior concluſione tertiæ eum ſit illius principium (vel ſecundum aliam literam) ſecunda demonſtratio in alijs medijs formetur, ita ꝙ A ſit primum: C tertium Z H duo media, & ſubdatur. Manifeſtum eſt quòd ſimiliter ſe habent concluſio ſecũdæ. & peoultima concluſio totius ꝓceſſus primi, ſed hæc prior vltima cõcluſione, quia eſt eius principiũ: ergo cõcluſio ſecũdę, q̃ eſt ex paucioribus, eſt prior ea, quę eſt ex pluribus. Minor aũt principalis ꝓbatur, q̃ a

affirmatiua accipit aliquid eſſe, negatiua vero eſſe & nõ eſſe. licet vtraq; ſit per tres terminos & duas propoſitiones. Secundo quoniam ex puris negatiuis non poteſt fieri ſyllogiſmus, ſed altera affirmatiua opus eſt &c.

E

Tertio quoniam demonſtratio affirmatiua eſt prior & notior & credibilior negatiua. probatur, quoniam priuatiua per prædicatiuam, prædicatiua autem per illam non demonſtratur. probatur, quoniam augmentata negatiua demonſtratione neceſſe eſt fieri plures affirmatiuas propoſitiones, negatiuam vero vnam tantum in omni ſyllogiſmo. declaratur hoc in ſecundo primæ in terminis A primo: C tertio: B medio, D medio maioris, & E medio minoris: nulla ſiquidem negatiua fiet propoſitio, niſi maior proſyllogiſmi ad maiorem probandam, reliquæ omnes affirmatiuæ ſunt.

Quarto demonſtratio vtẽs dignioribus principijs eſt dignior: ſed affirmatiua eſt huiuſmodi. ergo probatio minoris, quoniam affirmatiuę principium eſt vniuerſalis immediata affirmatiua, negatiuæ vero negatiua & illa eſt prior notior. probatur, quoniam negatiua per affirmatiuã nota eſt, & prius eſt eſſe q̃ non eſſe &c. Quinto quoniam ſine demonſtratiua non eſt priuatiua, ſed econuerſo. ergo &c.

F

Demonſtratio negatiua oſtenſiua eſt, quę primum de tertio negatiue concludit per medium, à quo negatur primum, & affirmatur de tertio. declaratur in terminis A primo: C tertio B medio.

Quid. Demonſtratio autem ducens ad impoſſibile eſt, quæ probat veram negatiuam, aſſumit affirmatiuam oppoſitam, & ſubſumit affirmatiuam veram, & infert concluſionem, de qua notum & certum eſt ꝙ ſit impoſſibilis, & ſic certificata præmiſſa vera concludit aſſumptam affirmatiuam oppoſitam, probando eſſe impoſſibilem, & & per hoc ibi oppoſitam negatiuam eſſe veram &c. declaratur in terminis A primo: C tertio: B medio, ita ꝙ B non eſt A ſit negatiua probanda.

G

Termini quidem ſimiliter ordinantur in vtraq;. ſed differt quo & qualis ſit notior priuatiua oppoſitio: quoniam quando concluſio eſt notior, quoniam non eſt, fit demonſtratio ad impoſſibile. cum autem quæ verę negatiua præmiſſa eſt, notior ſit, oſtenſiua demonſtratio fit declaratur in terminis eiſdem, ita. ſ. ꝙ nullum B eſt A ſit vera & verę præmiſſa ſecundum ſe, & illa, nullum C eſt A ſit vera ſecundum ſe, concluſio illius fuit ſiquidem illa maior negatiuę oſtenſiua, & iſta concluſio eius, & deſtructio concluſionis impoſſibilis in demonſtratione ad impoſſibile, vt clare patet, & conſequenter ibi aſſumpta vt præmiſſa ad illam negatiuam probandam.

ſcda cõclo. Demonſtratio negatiua potior ſimpliciter eſt ducente ad impoſſibile. probatur, demonſtratio ex notioribus & credibilioribus dignior eſt: negatiua eſt huiuſmodi. ergo. probatur minor, quoniam cum vtræq; ſint ex non eſſe credibiles, negatiua eſt ex priori, ad impoſſibile vero ex poſteriori. probatur, quoniam negatiua eſt ex quibus eſt concluſio, ad impoſſibile vero eſt ex concluſione. declaratur in terminis eiſdem, & propoſitionibus eiſdem ſcilicet nullum B eſt A: & nullum C eſt A: ex quarum prima procedit negatiua, & ſecunda robur trahit ad impoſſibile.

H

Rñdet tacite q̃oni. Non enim ſi ex deſtructione affirmationis verificari negatiuam contingit negatiua iſta eſt concluſio, & ea, ex quibus infertur ſunt ex quibus, ſed illud eſt, ex quo fit ſyllogiſmus, quod ſe habet ad cõcluſionem vt totum ad partem, & illa ad ipſum vt pars ad totum. hoc autẽ non conuenit illi, nullum C eſt A reſpectu illius, nullum B eſt A ſed econuerſo.

tertia ↄclo. Quare quoniam prædicatiua dignior eſt negatiua, & ea, quæ eſt ad impoſſibile potior erit.

Series autem hæc eſt.

DEFINITA prima quæſtione, reliquas exequitur, & primo ſecundam vnica concluſione quinq; rationibus firmata, ſecundo tertiam oſtendens quid ſit demonſtratio negatiua, quid ad impoſſibile, in quo conueniant & differant & concluſionem reſponſiuam ſubdens vnica ratione roboratam, excludendo quandam contra rationem obiectionem. & licet excluſio rationi inſeratur ab Ariſtotele, ſeparauimus tamen eam, vt clarius videatur quod dicitur. vltimo tertiam concluſionem adiecit, affirmatiuam demonſtrationem extollentem &c.

Anno. CIRCA primam rationem prima concluſione aduerte, ꝙ ideo dupliciter formata eſt, quia difformiter habetur in diuerſis translationibus. litera ſiquidem communis, quam ſecutus eſt etiam Albertus. primum ſenſum oſtendit. Litera autem, quam expoſuit S. Tho. ſecundum ſenſum habet, quem & habet translatio quædam, cui ex diuerſis locis perpendi expoſitionem. S. Thomæ verbaliter confirmiorem eſſe q̃ communi. Dico autem hoc, quoniam penes me habeo quãdam translationem, quæ niſi ſcriptorum arbitrio quibuſdam quibus annexa eſt commentarijs ſociata ſit Boetiana eſt, quoniam eloquentia commentariorum Boetium ſonat, compertum tamen hoc mihi non eſt, eo ꝙ in capitulo de vniuerſali quædam recitat Albertus ex Boetio, quæ in eo nullo modo ſunt, licet ad hoc poſſet dici, ꝙ Boetius duas ęditiones ſuper libros poſteriorum fecit, ſicut ſuper libros perihermenias & Porphyrij. Vel forte ꝙ vitio ſcriptoris ab Alberto Boetius nominatur. nec tamen translatio iſta eſt illa, quam expoſuit. S. Tho. vt ex ſequenti capitulo conſtat, niſi libros defectibus plenos habeamus, vel habuerit. Cuiuſcunq; ergo ſit translatio illa habet expreſſe. vt S. Tho. exponit. Et melior videtur iſta traſlatio in hoc q̃ communis (ſi vt ratio hoc introducitur) ſecus autem ſi vt declaratio: quoniam iuxta hanc Ariſtoteles facit eandem concluſionem primæ demonſtrationis & ſecundæ, & dicit ſimiliter ſe habere illam concluſionem, vt infertur per ſecundam & penultimam concluſionem primæ, quod indubie verum eſt, quia vtraq; per duo media proceſſit. & per hoc, cum penultima ſit prior vltima & eius principium, ſequitur ꝙ concluſio ex paucioribus ſit prior. Secundum communem vero translationem Ariſtoteles non verę accipit duos proceſſus, ſed primo totum, deinde partem. primam ſiquidem demonſtrationem facit coniungendo ſupremum infimo per tria media. ſecundam vero ſupremum, coniungendo penultimo. & ſic minuit vnum medium, & ſubdit ꝙ ſimiliter ſe habent concluſio primæ & concluſio ſecundæ, & concludit, ꝙ concluſio ſecundę eſt prior. vbi non ita apparet, quomodo hoc ſequatur, nec quomodo ſimiliter ſe habeaut. Declaratio tamen ſtat dicendo ꝙ ſimiliter ſe habent, non quo ad numerum mediorum, ſed quo ad cætera. puta ꝙ ſunt ex prioribus & notioribus ſecundum naturam &c. & ꝙ non infertur ex ſimiliter ſe habere concluſio. ergo concluſio ſecundæ eſt prior, ſed ꝙ per (ly ſimiliter ſe habere) declaratur ꝙ cætera ſunt paria, & poſtmodũ quia concluſio ſecũdæ eſt principium concluſionis primæ declaratur ꝙ eſt prior.

Quantum valeat proceſſus Ariſt. probanus demonſtrationem ex minoribus abſolute procedentem digniorem eſſe ea, quæ ex minoribus qualitatiue procedit.

CIrca probationem minoris eiuſdem rationis dubitatur, quoniam ~~Ariſtoteles videtur incidere in vitiũ figuræ dictionis, quoniam~~ Ariſtoteles videtur incidere in vitium figuræ dictionis, quoniam aſſumit & probat demonſtrationem ex minoribus abſolute eſſe digniorem, & poſtmodum declinat ad minores qualitatiue, vbi expreſſe mutaſſe videtur terminos quantitatis in qualitatem. Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, quód maior aſſumpta ab Ariſtotele conditionanda eſt, ſicut probatio minoris conditionatur, ita vt intelligatur ſic proceſſiſſe, demonſtratio ex paucioribus qualitatiuę eſt certior: Affirmatiua eſt huiuſmodi, ergo & ſecundum

dum

dum hoc nulla deceptio accidit. proceſſus tamen probans maiorem hunc ſenſum nec tangere videtur, ſed ſimplr̃ probat demonſtrationẽ ex paucioribus eſſe potiorem. Secũdo dicitur, ꝙ Ariſtoteles breuitati ſtudens ſub terminis quantitatiuis qualitatiuos ſubſumpſit, non vt qualitatiuę ſunt, ſed quoniã ex eis quantitas cognoſcitur maior vel minor &c. & conſequenter nullum fuit in eius proceſſu vitium, ſed ſubtilis breuitas. Quòd autem ita ſit, ꝙ ſcilicet demonſtratio ex pluribus in qualitate ſit ex pluribus in quantitate, & ex paucioribus ſecundum qualitatem ſit ex paucioribus ſimpliciter, & conſequenter ꝙ affirmatiua demonſtratio, quæ conſtat ex affirmatiuis tantum ſit ex paucioribus, & negatiua, quæ conſtat ex affirmatiua & negatiua ſit ex pluribus ſic manifeſtatur. Ad probandum pręmiſſas demonſtrationes affirmatiuæ non poſſunt aſſumi, niſi ea, quæ inſunt per ſe in primo vel in ſecundo modo, antecedentia ſcilicet, & conſequentia: quoniam omnes præmiſſæ affirmatiuæ ſunt. Ad probandum autem præmiſſas negatiuę demonſtrationis, quoniam vna præmiſſa eſt affirmatiua omnia ſupradicta contingit ſumere, quoniam vero altera præmiſſa eſt negatiua extraneum ab altero extremorũ medium oportet ſumere, & ſic plura media ſunt, ſi præmiſſæ plures ſecundum qualitatem ſunt, vtraq; reſponſio conueniens videtur, ſed ſecunda Alberto placet, & ipſi magis textus conſentire videtur.

A

B

De certitudine & vnitate & diuerſitate ſcientiarum & demonſtrationum. Cap. 22.

SCientia autem eſt certior & prior ſcientia, quæ ipſius ꝙ, & propter quid ẽ eadem, ſed non ea, quæ ſeorſum ipſius quòd ab ea, quæ propter quid: & quæ non de ſubiecto eſt ea, quæ de ſubiecto, vt Arithmetica Harmonica: & quæ ex paucioribus ea, quæ eſt ex appoſitione, vt Arithmetica Geometria. dico autem ex appoſitione, vt vnitas eſt ſubſtantia ſine poſitione, punctus vero ſubſtantia cum poſitione, hoc autem ex appoſitione. Vna autem ſcientia eſt, quæ eſt vnius generis, quæcunque ex primis componuntur, & partes ſunt, aut paſſiones horum per ſe. Altera vero ſcientia eſt ab altera, quarumcunque principia, neque ex iiſdem, neque alteræ ex alteris ſunt. huius autem ſignum, cum ad indemonſtrabilia venerit. oportet enim ipſa in eodem genere eſſe cum his, quæ demonſtrantur: ſignum autem & huius, cum ea, quæ monſtrantur per ipſa, in eodem genere ſint, & cognata. Plures autem demonſtrationes eſſe eiuſdem euenit, non ſolum ex eadem coordinatione accipienti non continuum medium, (vt eorum, quæ A B, C & D & E) ſed & ex altera, vt ſit A tranſmutari, in quo autem D moueri, ipſum vero B lætari, & rurſus E quieſcere. Verum eſt igitur & D de B, & A de D prædicari: nam quod lætatur mouetur, & quod mouetur tranſmutatur: rurſus A de E, & E de B verum prædicari: quare per altera media, & non ex eadem coordinatione ſyllogiſmus eſt, nõ tamen, vt neutrum de neutro dicatur mediorum: neceſſe eſt enim eidem alicui ambo ineſſe. Conſiderandum autem eſt &

C

D

A per alias figuras, quot modis cõtingit eiuſdem fieri ſyllogiſmum.

Summa huius capituli hæc eſt.

SCientia eſt certior & prior alia tripliciter ſcilicet, quæ eadem eſt ipſius quia, & propter quid. ſed non eſt ea, quæ eſt ipſius quia tantum, extra eam, quæ eſt propter quid & quæ non eſt de ſubiecto illa, quæ eſt de ſubiecto, vt arithmetica, harmonica, & quæ ex minoribus ea, quę eſt ex appoſitione, vt arithmetica de vnitate, geometria de puncto. prima ꝯclo

Scientia eſt vna quæ eſt vnius generis, quæcunq; ex primis componuntur, & partes aut paſſiones horum ſunt per ſe. ſcda ꝯclo

Altera ſcientia ab altera eſt quorumcunq; principia, neq; ex eiſdem, neq; ex alterutris ſunt. Declaratur à ſigno, quoniam reſoluẽdo venitur in demonſtrabilia quæ B oportet eſſe eiuſdem generis, cum his, quæ demonſtrantur. Declaratur & hoc à ſigno, quoniam demonſtrabilia per ſeipſa in eodem genere ſunt & proxima. tertia ꝯclo

Plures demonſtrationes eſſe eiuſdem poſſibile eſt, nõ ſolum ex eodem ordine accipienti non continuum medium, ſed ex altero. Declaratur primum in terminis A primo, B tertio, C D E mediis ex eodem ordine ſubordinatis. Declaratur ſecũdum in terminis A primo, B tertio, D, E in mediis diuerſorum ordinum, & applicantur ad ſpeciale exemplum, letans tertium, tranſmutatur primum, mouetur & quieſcit media diuerſa. probatur deinde de hoc ſecundum, quoniam neutrum de neutro dici cõtingit mediorum, & neceſſe eſt eidem alicui vtraq; ineſſe. quarta ꝯclo

Series autem hæc eſt.

COMPARATIS demonſtrationibus, ſcientias earum effectus comparare intendit in hoc capitulo, & tria facit: quia primo in prima concluſione comparat eas ſecũdum certitudinem. ſecundo ſecundum vnitatem & diuerſitatem duabus concluſionibus. tertio quotupliciter contingat eiuſdem eſſe diuerſas demonſtrationes oſtendit ſic ex hoc inſinuans tantam eſſe vim diuerſitatis principiorum ad ſcientias diſtinguẽdum, vt etiam circa eandem concluſionem diuerſas pariant ſcientias. C

Quæ nam ad ſcientię vnitatem & diſtinctionem ſpectent.

CIrca ſecundam & tertiam concluſiones, & ea quæ a S. Tho. in earum expoſitione dicuntur, multa occurrunt notanda & dubitanda. ante cætera autem oportet declarare principales terminos, quid ſcilicet importet ſcientia vna, & genus vnum, & quid conſtituat genus vnum, & deinde ad ſingula deſcẽdere. Scientia ergo ſicut & quælibet res poteſt tripliciter dici vna, ſcilicet numero, ſpecie & genere, ſicut per oppoſitum aliquæ ſcientiæ diſtinguuntur numero, vt geometria in anima iſtius, & geometria in anima illius: & aliquæ ſpecie, vt D geometria & arithmetica: & aliquæ genere, vt geometria & metaphyſica & phyſica. Quoniam autem vnitas & diſtinctio numeralis ſcientiarum ex vnitate & diſtinctione animarum, in quibus ſunt ſubiectiuæ ſumuntur, & inter ea, quæ per accidens ſunt ordinantur, eo ꝙ in infinitum procedit talis diſtinctio, & nunc de formali tam diſtinctione ꝙ̃ vnitate ſcientiarum ſermo ſit: clarum eſt ꝙ non de vnitate numerali intelligendum eſt, cum dicitur ſcientia vna eſt quæ &c. Quia vero vnitas generica non eſt vnitas formalis ſimpliciter, quoniam iuxta genera latent multa, vt dicitur in ſeptimo phy. & vt dictum eſt, formalem vnitatem ſcientiæ inquirimus ſimpliciter, & ſecundum primariam intentionem loquendo, nec etiam de vnitate generica ſermo eſt quando dicitur, vna autem ſcientia eſt &c. Vnde reſtat ꝙ de vnitate ſpecifica ſeu formali ſimpliciter ſermo ſit, cũ dicitur ſcientia eſt vna &c. Notanter autem dixi ꝙ pri-

Quid ſcĩa vna.

Vna tripliciter.

T. c. 32.

maria intentione & ſimpliciter non eſt hic ſermo de vnitate generica, quoniam ex conſequenti (vt ex dicendis patebit) vnitas generica apparet ex verbis Ariſt. & non ſolum ſpecifica. Similiter cũ dicitur generis vnius nõ eſt intelligendum de vnitate numerali, aut generica, ſed ſpecifica ſeu formali: ly nanq; genus (vt in capitulo declarauimus) & ſpeciem atomam, & analogum in ſe comprehendit. Eſt ergo ſenſus concluſionis, ꝙ ſcientia vna formaliter eſt cuius obiectum eſt vnũ formaliter. Vnde autem ſumatur vnitas formalis generis ſubiecti ex verbis Ari. & S. Tho. ſic accipere contingit. Cum enim ab eodem res habeat eſſe & vnum eſſe, oportet idem eſſe principium formale conſtitutiuum generis ſubiecti in tali eſſe, & dans ei talem vnitatem. Conſtat autem ꝙ res plurimæ ab eadem ſcientia conſiderantur, vt in geometria trianguli & quadranguli &c. & ꝙ habent ꝙ ſubĳciãtur tali ſcientiæ non vndecũq;, ſed ex aliqua ratione formali aliquo modo in eis inuenta, & conſequenter ab eadem ratione formali neceſſe eſt habere vnitatem formalem ſubiectum talis ſcientiæ, ac per hoc quæ ſit illa ratio formalis, aut vnde ſumatur oportet videre ad intelligendum vnde ſcientiæ ſubiectum vnum formaliter ſit.

Quid cõſequens vnũ. Cap. 8. circa t. cõ. 10. Vnde ſuper rõ formalis vna. 4. metaphyſicæ. tex. c. 3.

E

F

Sciendum eſt ergo ꝙ res diuerſæ ad aliquam vnã ſcientiã pertinentes poſſunt dupliciter conſiderari. Vno modo ſm earum ſingulas naturas, vt triangulus inquãtum triangulus, & quadrangulus vt ſic, & ſic quot ſunt res formaliter differentes, tot ſunt rationes formales. Alio modo conſiderantur, vt adunantur in aliqua cõmuni ratione formali, vt triãgulus & quadrangulus &c. inquantum conueniunt in ratinne figuræ, vel quãtitatis &c. & ſic quãtuncunq; res diſtent, omnium eſt vnica ratio formalis. Et quia experimur res diuerſas ſm ſe formaliter ſub eadem ſcientiæ conſideratione contineri, vt patet in geometria, de tot ſpeciebus figurarũ, & arithmetica de ſpeciebus numerorum, & in meraphyſica de omnibus prædicamentis & ſubſtantĳs immaterialibus: ideo nportet rationem formalem cõſtitutiuam generis ſubiecti in aliqua ſcientia eſſe rationem cõmunem omnibus in ea conſideratis, aliter non eſſet ſubiectum vnum, ſicut nec ratio formalis eſſet vna, ſed tot ſubiecta quot naturæ formaliter differentes, & conſequenter non caderent ſub vna ſcientia, ſed diuerſis, quod eſt contra hypotheſim. Et confirmatur, quia aliter ſubiectum ſcientiæ non ſolũ cõtingere non habere per ſe partes ſubiectiuas, ſed eſſet impoſſibile etiam tales partes habere, contra Ariſtotelem hic. patet ſequela, quoniam tam partes ſubiectiuæ inter ſe, q̃ à toto vniuerſali formaliter diſtinguuntur. & conſequẽter ſi diſtincta formaliter ſm proprias rationes diſtincta formalia ſubiecta ſunt, & diſtinctas formaliter ſcientias faciunt, alterius ſpeciei erit ſcientia de triangulo, à ſcientia de Iſochele, & vtraq; ſcientia de Scalenone & huiuſmodi, quod ridiculum eſt. Conſtituitur ergo ſubiectum ſcientiæ in tali eſſe per aliquam rationẽ formalem vnam formaliter cõmunem multis, quantuncũq; diuerſis ad illam ſcientiam pertinẽtibus. Requirũtur ergo dun ad rationem formalem conſtitutiuã vnius ſubiecti in aliqua vna ſciẽtia. Primo ꝙ ſit cõmunis pluribus, quãtũcũq; ſm ſe formaliter diuerſis in illa ſcientia conſideratur, ſi talia in ea inueniantur (quod dico propter cauillationes, quæ tamen propoſitn noſtro non obſtant.) Secundn ꝙ ſit vna formaliter, nõ ſm quid, ſed ſimpl'r ſicut ſpẽs atoma vna eſt, aliter tale ſubiectum vnum ſubiectũ ſimpliciter non eſſet, & conſequenter nec eius ſcientia eſſet vna ſimpliciter. Cum autem ſit impoſſibile inuenire vniuerſaliter in rationibus formalibus ſubiectorum ſcientiarũ has duas conditiones ſm idem genus, neceſſe eſt rationem formalem cuiuſcũq; ſubiecti in duobus generibus reponi, in quorum altero vnitatem formalem ſimpliciter obtineat, & in altero cõmunitatem pluribus formaliter diſtinctis. Patent autẽ hæc quæ dicimus exẽplariter in mathematicis. Subiectum nanq; arithmeticę

G

H

E numerus eſt, qui ſm ſe diuiſibilis formaliter eſt in plures numerorum ſpecies, quibus omnibus ratio numeri cõmunis eſt. & conſequenter eſt impnſſibile ꝙ numerus infra limites ſui generis ſtando ſir indiuiſibilis formaliter: eſſet enim ſpecies ſubalterna & ſpecialiſſima in eodẽ genere, quod eſt impoſſibile. & ideo oportet numerum eſſe vnum formaliter ſeu ſpeciem ſpecialiſſimam ſm aliquod aliud genus, & ſimile eſt de continuo in geometria, & ente in metaphyſica: omnia enim huiuſmodi diuiſibilia ſunr formaliter ſm ſe, & indiuiſibilia formaliter eſſe oportet. vt aliud ingrediunť genus, ad hoc vt quodlibet eorum ſit ſubiectum vnum formaliter vnius ſcientiæ ſm ſpeciem. Eſt autem tale genus hoc quod dico ſcibile. vt. S. Tho. hic expreſſe & alibi docet. Et propterea oportet diſtinguendo dicere, ꝙ ratio formalis ſubiecti poteſt dupliciter accipi. Vno modo (vt res eſt). i. ſm ſe, ſeu ſm genus proprinrum. Alio modo (vt obiectum eſt). i. vt ſcibilis eſt: ꝙ ſi conſidereť vt res eſt non nportet eam

Rõ formalis.

F ſimpliciter eſſe vnam formaliter, ſi vero conſideretur vt hoc genus, ſ. ſcibile ingreditur, ſic vna formaliter & ſimpliciter eſt: ita ꝙ, vt exemplariter dicať, ſi numerus conſideretur in eo ꝙ numerus, ſic (vt dictum eſt) numerus nõ eſt vnus formaliter ſimpliciter, eo ꝙ diuiſibilis eſt formaliter, & conſequenter (vt ſic) non dat vnitatem ſpecificam arithmeticæ. dictum eſt enim, ꝙ genus ſubiectum debet eſſe vnum ſimpliciter, ſi ſcientia eſt vna ſimpliciter, aliter cum ſcientia ſeceť ſicut & res ſubiecta, vt diciť in tertio de anima, ſcientia non eſſet vna ſimpliciter ſubiecto formaliter diuiſo. Si vero conſidereť numerus vt genus ſcibilis ingrediť, ſic vnius ſpeciei ſpecialiſſimę eſt, & conſequenter vnum formaliter, & cõſequenter vt ſic vnitatem dat ſpecificã arithmeticæ. Sicut ſi diceremus ꝙ animal poteſt accipi dupliciter: vno modo in genere proprio ſubſtãtiæ. ſ. & ſic non eſt vnum formaliter ſimpliciter, alio modo vt ingreditur genus potentiæ ſenſitiuæ, & ſic ſuppoſito ꝙ ractus ſit ſpecies ſpecialiſſima, animal eſſet vnum formaliter. T. c. 38.

G Dicimus igitur ſm. S. Thn. doctrinam, ꝙ ſcientiæ ſecanť quemadmodum & res, nõ vt res, ſed vt ſcibiles, & ꝙ ſm vnitatem genericam rerũ vt ſcibiles ſunt ſumiť vnitas generica ſcientiarum, & ſm vnitatem ſpecificam ſumiť ſpecifica. & ſimiliter ſm diuerſitatem ſpecificam vel genericam ſcibiliũ, diſtinctio generica ſcientiarum vel ſpecifica accipienda eſt. Ad quorum ampliorem euidentiam (qm̃ ſecreta ſubtilis vera, atq; peripatetica doctrina hæc eſt) ex ſenſibilibus declarandum cenſui quomodo ſe habeant hæc duo genera inter ſe & ad ſcientiam. In ſenſibilibus ergo & ſenſibus inſpiciendũ eſt, ꝙ obiecta ſenſuum duplex genus ingrediunť, ſ. ſenſibile & paſſibilem qualiratem, vt tales res ſunt, puta odor, ſapor, color &c. ſub paſſibili qualitate eſſentialiter continenť. Vt ſenſibiles vero denominanť, ſic ſub ſenſibili continenť. vtrunq; aũt horũ generum in diuerſas ſpecies per proprias differentias diuidiť, ſed nõ eodem modo ſe habent ipſa inter ſe, & eorum ſpecies inter ſe, qm̃ genera ipſa inter ſe conuertunť. omne. n. per

H ſe primo ſenſibile à ſenſu exteriori (de tali enim loqmur) eſt qualitas paſſibilis, & econuerſo, nĩs paſſibilis qualitas eſt ſenſibilis &c. Species autem eorum ſpecialiſſimæ non ita conuertibiliter ſe conuertunt, ſed in vna ſpecie ſenſibilis multæ ſpecies paſſibilis qualitatis claudunť. vnde ſpecies ſenſibilis cum ſpeciebus ſubalternis paſſibilis qualitatis conuertunť. Diuidiť enim ſenſibile in viſibile, audibile, odorabile &c. tanq̃ in ſpecies ſpecialiſſimas, quorum nullum cum ſpecialiſſimis paſſibilis qualitatis. ſed ſubalternis conuertiť, odorabile cum odore, audibile cum ſono &c. Cernimus ergo in ſenſuum nbiectis proprĳs vnitatẽ formalẽ, inquãtum ſenſibilia ſunt, & diuiſibilitatẽ formalẽ vt res ſunt. ſupponamus quoq; pro nũc (quod & verũ eſt) ꝙ ſenſus pprĳ ſint ſpecies ſpecialiſſimæ, & ꝙ tã diſtinctionẽ q̃ vnitatẽ formalẽ ſumãt ex obiectis. et videbimus ꝙ cũ ſenſus ſenſibile (vt ſic) ꝑ ſe

reſpicit,

reſpicit, & per proprias differentias ſenſibilis diſtinguūt ſpecifice obiecta ipſorum ſenſuum, non inquantum res, ſed inquantum obiecta .i. ſenſibilia ſunt, vniunt, & diſtinguunt eos. ita ꝙ odor inquantum eſt ſpecies atoma in genere ſenſibilis olfactū ſpecifice diſtinguit ab auditu, quē ſonus inquantum alteram ſpeciem ſenſibilis ingreditur in ſpecie reponit, & ſic de alijs. Aſcendendo ergo ab iſtis ad intelligibilia, proportionaliter dicimus, ꝙ ſcientia inquantum ſcientia ſcibile pro ſubiecto habet, & ſecundū proprias differentias ſcibilis diſtinguitur. & ꝙ res obiectæ ſcientiæ duplex quoq; genus ingrediuntur. ſ. ſcibile, & genus proprium ſm ꝙ tales res ſunt, & vocamus illud ens. Manifeſtum quoq; eſt, ꝙ & ens formaliter per modos, & differētias diuerſificatur, & ꝙ ſcibile proprijs differentijs diuiditur. Et de diuerſitate quidem entis non oportet aliud dicere, quia clara eſt, & fit per prædicamēta, & eorum differentias, & per actum, & potētiam &c. Diuiſionem autē ſcibilis (licet in ſexto metaphyſicę facilius perſuaderemus) tamen tangamus & nunc, dicentes, ꝙ cum ſcibile imateriale & imobile ſit, eo ꝙ obiectum immateriale oportet eſſe, quia ſubſtantia in intellectu eſt, & impoſſibile aliter ſe habere, quia ſcire non contingit niſi huiuſmodi, quia ex immaterialitate, ergo propter potentiam intellectiuam, & ex imobilitate propter habitum ſcientificum conſtat ſcibile, vt ſic: & proprię differentiæ alicuius ſunt, quæ illud genus, vt ſic nō ſolum diuidunt, ſed diuerſificant: ſcibile optime diuidiť per diuerſimode habere immaterialitatem, & immobilitatem in ſubalterna, & ſpecialiſſima, vt facit Ariſtot. 6. metaphyſicæ. vt ſecetur ſcibile in vniuerſale abſtractum à materia & motu ſm eſſe, & rationem, & abſtractum ſm rationem, & non ſm eſſe. & abſtractum non ſm eſſe, nec ſm rationem tanquam in genera diſtinguentia tres partes philoſophiæ. ſ. metaphyſicam, & mathematicā, & naturalem. Et primum quidem membrum, licet diuidi poſſet in abſtractum ſm eſſe, & rationem totaliter, vt ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ ſm propria ſibi, & abſtractum ſm eſſe rationem cum quadam analogia ad materialia. & materialia, vt metaphyſicalia, quia tamen ſm veritatem de proprijs ſubſtantiarum ſeparatarum non eſt poſſibilis ſcientia homini (vt etiam Auerrois probat) ideo primum membrum & genere, & ſpecie atoma differt à cæteris, ſicut & corpora cholerica inter ſe genere & ſpecie diſtinguuntur. Secundum autem & tertium membrū genera ſunt ſubalterna, & in diuerſas ſpecies diſtinguuntur, vt. S. Tho. expreſſe hic dicit. Diuiditur ſiquidem abſtractum à materia ſm rationē in abſtractum à cōtinuo, quod materia quædam eſt, & non abſtractum ab eo &c. & hęc ſunt ſpecialiſſima, & cōſtituūt arithmeticam, & geometram. Scibile autem abſtractum nec ſm eſſe, nec ſm rationem diuiditur ſm plus & minus, materialitatis, & motus infra mobilium latitudinem, quod in libris philoſophiæ Ariſtote. clare relucet. diuiſit ſiquidem in mobile abſtractum ab omni ſpecie motus, & materiæ .i. in mobile ſimpliciter, & mobile ad vbi ad formam &c. quæ ſpecialiſſima ſunt in genere ſcibilis phyſici. Videmus ergo clara luce, ꝙ licet ſcibile conuertať cum illo genere, puta ente, & genera ſubalterna ſcibilis cum quibuſdā generibus entis, ſpecies tñ ſpecialiſſimæ ſcibilis non condiuidūtur ſpeciebus entis, ſed in vna ſpecie ſcibilis multę ſpecies, multa qñq; genera entis cadūt, vt patet i metaphyſica, & arithmetica, & ſic manifeſtatum ſubiectum ſcientiæ & in metaphyſica, & in geometria, & arithmetica, & phyſicis habere rationem formalem diuiſibilem formaliter ſm ſe, indiuiſibilem autem in genere ſcibilis, & ꝙ ideo metaphyſica, & mathematica, & naturalis diſtinguuntur genere, quia rationes formales ſubiectorum earū in genere ſcibilis, genere differunt. Apparet quoq; ex his, ꝙ ens ſcibile poteſt dupliciter diuidi. Vno modo vt ens, alio modo vt ſcibile, ꝙ ſi diuidatur vt ens, ſic per entis differentias rerū diuerſificatiuas

5. metaphyſicæ. t. c. 15. T. c. 2.

Diuiſio ſciētiæ in cōi. T. c. 2.

Diuiſio ſcibilis i ſpēs ſpāliſſimas.

Saltē ante adeptionē i tellect⁹ agētis. vt patet 26. c. 3. de aīa.

A in latitudine entiū abſolute diſtinguetur in prædicamenta, & eorum ſpecies, & in actum, & potentiam, cauſam, & cauſatum, neceſſarium, & poſſibile, & alia huiuſmodi. Si autem diſtinguatur (vt ſcibile) ſic per ſcibilis proprias differentias diſtinctiuas rerum, vt ſcibiles ſunt, & conſtitutiuas earum in proprijs gradibus latitudinis ſcibilium diuiditur in ens independens à materia ſm eſſe & rationem, & dependens ſm rationem tm̄, & dependens vtroq; modo &c. & conſequenter, ꝙ diuerſitas entium penes entis, vt ſic differentias, materialis diuerſitas eſt ſcibilium, vt ſic, & quia diſtinctio ſcientiarum nō attenditur penes materialem diuerſitatē ſcibilium vt ſic, ſicut nec diſtinctio ſenſuū fit ſm materialem diſtinctionem ſenſibiliū, ideo. S. Tho. (pluries clamat) ꝙ non quęcūq; diuerſitas rerum, aut rationum formalium cauſat diuerſitatem ſcientiarum, ſed tantūmodo diuerſitas earundem, vt ſcibiles ſunt: eſt igitur ſcientia vna ſimpliciter, quæ eſt vnius ſubiecti ſimpliciter, vt ſubiectum eſt, B i. vt ſcibile: hoc enim ſubiectum nomē ſonat, & vna ſm genus, quæ eſt vnius ſubiecti ſm genus, vt ſcibile eſt.

1. q. 1. in. ar. 3. virtu. q. 2. ar. 4. hoc in ꝯmēto. 1. 2. q. 54. ar. 2. Cap. 1. ſen. q. 3. & 4. ꝓlogi.

Ex his autem, quæ diximus, intellectus facile haberi poteſt eorū, quæ vel ab illuſtribus viris dicuntur in hac materia, vel eis attribuuntur. ſ. ꝙ duplex eſt ratio formalis ſubiecti cuiuſq; ſcientię. ſ. quæ & ſub qua, vel ſub alijs verbis rei, vt res eſt, & eius vt obiectum eſt, vel ex parte obiecti, & ex parte potentiæ, & ꝙ ſcientiæ diſtinguunť ex ratione formali ſub qua. paſſiones vero ſubiecti fluūt ex ratione formali, quæ &c. Saluantur ſiquidem hæc & huiuſmodi, quoniā in ſubiecto ſcientiæ attendenda ſunt duo. ſ. res ipſa, quæ ſubijcitur, de qua ſecundum propriā rationem formalem habetur ſcientia, vt in arithmetica eſt numerus in eo, ꝙ numerus, in geometria continuum vt ſic, & talis rei ratio formalis appellatur (ratio formalis quæ) quoniā eſt illa quæ primo attingitur ab illa ſcientia, & à qua fluunt paſſiones, & vocatur ratio formalis rei, quia ipſius rei ſubiectæ ratio quidditatiua eſt, & ex C parte obiecti eadem ratione. ſecundum quod eſt in ſubiecto ſcientiæ eſt modus, quo tale ſubiectum cadit ſub cōſideratione talis ſcientiæ, vt in arithmetica eſt abſtrahere à materia ſenſibili, & continuo, & in metaphyſica abſtrahere à materia ſecundum eſſe & rationem &c. & talis modus appellatur (ratio formalis ſub qua) quoniam huiuſmodi modus eſt velut quoddam lumen ſub quo manifeſtantur res ad talem ſcientiam pertinentes, & quia tales modi nihil aliud ſunt, ꝙ̄ differentiæ proprie ſcibilis, ideo dicitur, ꝙ ſm eorum diſtinctionem attenditur diſtinctio ſcientiarum, & propter eandem cauſam vocātur rationes formales rerum, vt obiecta ſcientiarū ſunt, & rationes formales ex parte potentiæ, ſeu habitus ſciētifici. Iam enim dictum eſt, ꝙ ſcibile, & immaterialitate ex intellectu, & immobilitate ex habitu ſcientifico conſtat &c. Nec miretur quiſquam, ꝙ differētias ſcibilium modos rerum ſcibilium dixerimus, quoniam inconueniens non eſt id quod eſt ſpecies vnius eſſe modum alte- D rius, vt in ſenſibilibus clare apparet, ſpecies immutationum ſpiritualium eſſe modos, quibus res obiectæ immutant ſenſus. Nemo quoq; arbitretur noſtræ intentionis eſſe, ꝙ ſcientiæ diſtinguantur per differentias proprias ſcibilis, & non per differentias entis (hoc enim neq; ſomnio concepimus) ſed docemus ſcientias diſtingui per rationes formales ipſarum rerum, ſed non quaſcūq; rationes formales, nec per quamcūq; rationum formalium earundem diſtinctionem, ſed eam tantum diſtinctionem rationum formalium ipſarū rerum quam comitať diſtinctio formalis ſcibilium, intendimus enim ꝙ non quæcūq; entis ſectio ſecat ſcientias, ſed ea tantum quæ fit per ens independens à materia ſecundum eſſe & rationem &c. vt ſupra, quoniam hanc diſtinctionem comitatur diſtinctio ſcibilis &c. Comitatur autem ſimpliciter & abſolute, vt poſterius comes ē prioris, qm̄ enim numerus, vt numerus talis quidditas eſt, ideo abſtrahit

à materia, & continuo ſm rationem, & non econuerſo, & ſimiliter quia ens inquãtum ens tale quid ſonat, ideo abſtrahit ſm eſſe & rationẽ, & ſic de alijs, in ordine vero ad ſciẽtiam diſtinctio ſcibilis talẽ diſtinctionem entis. ſ. in ens quãtum & mobile &c. Comitatur vt prius (in genere cauſæ formalis) ſuum poſterius, qm̃ quia iſta entis membra. ſcibilium genera & ſpecies intrant, ideo ſcientias diuerſificant genere & ſpecie, & non econuerſo, quoniam ſciẽtia, vt ſciẽtia, ſcibile vt ſcibile reſpicit ſicut ſenſus ſenſibile &c.

Quomodo quæ vnius ſunt generis ſcibilis, compoſita ex primis eſſe oporteat.

5. meta. t.c. 20.

CIrca illam particulam ſecundæ cõcluſionis. ſ. ex primis componunt. Dubitatur quid intelligat Ariſtoteles per ly primis. eſt aũt ratio dubitandi, quia. S. Tho. exponit per prima, principia intrinſeca, & ꝓpter defectũ huius conditionis vult de ſubſtantijs ſeparatis non eſſe ſcientiam eo modo quo de ſciẽtia loquit Ariſtoteles, & fouetur eius expoſitio ex illo verbo componunt. cõpoſitio. n. ex eis, quæ inſunt, fit. ſi ergo per prima intelligit principia intrinſeca, cum principia intrinſeca ſint partes eſſentiales rei, vt quid, additur in textu. & partes horum ſunt: & hoc præſertim militat contra. S. Tho. cui magis placet nomine partiũ accipere partes eſſentiales, q̃ partes ſubiectiuas. Ad hoc dicit dupliciter. Primo tenendo, ꝙ idem ſm rem intelligatur per ly prima, & ly partes, & ſic dicitur dupliciter. Vno modo ꝙ cũ docuiſſet ea quæ ſub eodem genere ſcibili cadunt oportere cõpoſita eſſe ex primis, ſubdidit qualia debeant eſſe prima. ſ. ꝙ debent eſſe partes per ſe illorum ad differentiam principiorum quæ non ſunt per ſe partes rei, & hoc in ſcientia priori ſm rei naturam. Alio modo dicitur, ꝙ quia principia intrinſeca, & partes, & prima ſunt diuerſis rõnibus, ideo non fuit ſuperfluũ, ſi primis partes addidit. inſinuauit enim, ꝙ ſciẽtia vtitur principijs intrinſecis rerum & vt primis à quibus incipit, & vt partibus ex quibus conſtituuntur res ipſę. Secundo reſpondetur tenendo, ꝙ nõ intelligitur idem conuertibiliter per prima & partes, & dicitur ꝙ per prima intellexit ea ex quibus id de quo habetur ſcientia componitur, non qualitercunq;, ſed vt ex his incipit tam res, q̃ ſcientiæ proceſſus, ſiue illa ſint partes eſſentiæ rei, vt materia & forma, ſiue partes rationis, vt genus, & differentia, ſiue alio quocũq; modo intrinſeca, vt punctũ reſpectu continui, vel intelligẽtiæ reſpectu entis &c. ꝑ partes aũt intellexit ꝑ ſe partes, vt ſupra, & vltra hæc partes ẽt ſubiectiuas, vñ in expoſitiõ. s. Tho. extenditur (ly primis) ad prima & quo ad nos, & prima ordine naturæ, & dicitur, ꝙ omne de quo eſt demonſtratiua ſcientia eſt compoſitum ſm ſe ex primis. i. ex prioribus ſm naturam, aut eſt cõpoſitum in cognitione noſtra ex primis quo ad nos, non ergo ſuperfluus fuit Ariſto. iuxta. S. Tho. expoſitionem.

CIRCA eiuſdem particulæ expoſitionem eſſet dubium quomodo verificetur, ꝙ de eſſentijs ſubſtantiarũ immaterialium non poſsit haberi ſcientia demonſtratiua ex earum naturis quicquid ſit de facultate intellectus noſtri, ſed quoniam hoc in nono metaphyſicæ determinandum eſt illucuſq; differatur.

Num quæuis ſcientia vna conſiderans vnum ſubiectum, de neceſſitate oẽs eius ſubiectiuas partes contempletur.

circa. 1. cõ. 22.

CIrca illam particulã, partes per ſe ſunt, ſecundo modo expoſitã. ſ. pro partibus ſubiectiuis. Dubitat, qa non videtur verum, ꝙ eiuſdem ſcientiæ ſit conſiderare aliquod vnum genus & eius per ſe partes ſubiectiuas. Metaphyſica enim conſiderat de genere ſubſtantiæ. & tamen non conſiderat oẽs per ſe partes ſubiectiuas ſubſtantiæ. omnia. n. genera & ſpecies ſubſtantiæ per ſe partes ſubiectiuę ſubſtantiæ conſtituunt, & tamen non oẽs conſiderantur à metaphyſico (quoniam vt dicit primo meta.) Sapientis eſt ſcire oĩa, non ſm proprias ſpecies, ſed vt decet. Nec obſtat ſi dicatur, ꝙ ſubſtantia non ſit

In probemio.

E ſubiectum in metaphyſica. Tum quia ſi eſſet eius ſubiectum nihil plus conſideraret, q̃ modo. Tum quia amplior datur arguendi campus, qm̃ omnes differẽtiæ ſunt differẽtiæ entis. Similiter non obſtat ſi dicat, ꝙ metaphyſicus conſiderat oẽs ſpecies ſubſtantiæ, vt ſubſtãtiæ ſunt, non vt tales puta homo, bos, leo &c. hoc. n. puerile eſt, qm̃ quando dicit, ꝙ eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare genus, & eius per ſe partes ſubiectiuas, intelligit, ꝙ ſciẽtia terminet ad partes in ꝓprijs naturis, & non tm̃ in ſuo genere. hoc. n. non eſſet conſiderare partes niſi ſm accidens, ꝙ ab arte relinquitur. Ad hoc facilis eſt rñſio. præſuppoſitis ſupra determinatis, dicitur nãq; ꝙ nõ oẽa partes ſubiectiuæ alicuius generis cadunt ſub ſcientia illius generis, ſed illæ tm̃ quę ipſum genus extra illam ſcibilis differentiam (qua vnitatẽ formalem habet) non trahunt. verbi gratia in metaphyſica illæ entis & ſubſtãtię differentiæ & partes ſubiectiuę conſiderant, quæ ens, & ſubſtãtiã extra abſtractũ à materia ſm rationem & eſſe

F non ducunt, vt actus & potẽtia, cauſa & cauſatum, vnũ & multa. Illę vero quæ genus ſubiectũ extra ꝓpriam ſcibilis differentiã trahunt ſub eadẽ ſcientia non cadũt. accidit aũt hoc merito, qm̃ partes illę quæ extrahunt ſubiectum à ꝓprio ſciẽdi modo, licet eius abſolute partes per ſe ſint, eius tñ vt ſcibilis partes per ſe non ſunt, ſed extraneæ. Vnde ꝓpter maiorem amplitudinem ſubiecti ſm ſua principia, & tales partes quæ vnitatem ſcibilis non egrediuntur vna ſcientia cõmunior altera dicitur, vt metaphyſica, geometria, licet vtriuſq; ſpecies atoma in genere ſcibilis ſubiectum ſit &c.

Sufficientes conditiones vnam ſcientiam conſtituentes.

CIrca totam ſecundã cõcluſionem dubitat an oẽs poſitæ, & expoſitæ conditiones requirant de neceſſitate ad vnitatẽ ſcientiæ. Videt ſiquidẽ ꝙ non, & primo de illa particula (ex primis) qm̃ ſubiectum metaphyſicæ cũ ſit ens caret prioribus. Secundo de illa particula (partes per ſe) qm̃ & ſubiectum metaphyſicæ caret partibus

G eſſentialibus, & in qualibet ſcientia vbi ſubiectum eſt accidẽs ibi non inueniunt partes eſſentiales, quia accidẽtia non cõponunt ex talibus partibus. & ſimiliter in ſciẽtia de aĩa. Similiter quo (ad partes ſubiectiuas) qm̃ ſm hoc ſequeret, ꝙ nullius ſcientię ſubiectum eſſe poſſet aliqua ſpecies ſpecialiſsima, qd non bene ſonat, cũ magnus Albertus de hoĩe librum fecerit, & nulla rõ cogens ad hoc appareat, quin potius à diuo Thoma, & alijs theologis deus ponitur ſubiectum theologię, quẽ conſtat indiuiſibilem formaliter eſſe. Ad hoc dicit (ſaluo meliori iudicio) ꝙ Ariſt. hoc in loco genus ſubiectum, principia per ſe partes, & paſsiones enumerauit non requiſita ad ſcientiam, vel ſcientiæ vnitatẽ, ſed vt oſtẽderet hæc vbi inueniuat ſcientiæ vnitatẽ non impedire, ex hoc docens cũ vnitate formali generis ſubiecti & ſcientiæ, ſtare diuerſitatem principiorum, & partium, & paſsionũ, dummodo eius ſint per ſe. Et ſm hoc patet reſponſio ad quæſitum, vt tñ ſingulis ſatisfiat vt præſentẽ intentionẽ decet, & non amplius dicit, ꝙ metaphyſicæ ſubiectum

H ſicut habet principia, vt in. 4. & in. 6. eiuſdẽ dicit, ita habet & prima, & ſimiliter dicit de partibus intrinſecis, T.c.1.
quõ autem hoc ſit ibi deo opitulante notũ fiet. Subiecta T.c.1.
vero ſcientiarũ de accidẽtibus & de aĩa, &c. huiuſmodi habẽt partes rõnum ſuarum, & hoc ſufficit. Partes vero ſubiectiuæ ſubiecti formaliter diſtinctę ego nõ video, ꝙ requirant in ſciẽtia, q̃uis aliqs forte diceret, ꝙ oĩs ſciẽtia eſt de aliquo genere. i. aliquo diuiſibili formaliter, & ꝙ Ariſtoteles de ſcientijs lumine naturali nobis poſsibilibus locutus eſt. & quo ad hoc bene diceretur.

Quid magis oſtendat diſtinctionem ſcientiarum, principiorum diſtinctio, an ſubiectorum.

CIrca tertiam concluſionem, & ea quæ a. S. Tho. ibi dicũtur. Aduerte, ꝙ quia diſtinctio propria ſcibiliũ conſiſtit in diuerſitate quorũdam modorum cognoſcibilitatis rei, quos ſupra diximus attendi penes elongatio-

nem

nem à motu & materia, & diuerſitas modorum, quibus res ſunt cognoſcibiles, ſequitur diſtinctionem quorundam modorũ, quibus res ſunt diffinibiles: diuerſitas aũt modorum diffiniendi ſequatur diuerſitatem quandam rationum formalium ipſarum rerum, diſtinctio vero rationum attendatur penes diſtinctionem principiorũ intrinſecorum earundem, ſequitur de primo ad vltimum: ꝙ (diſtinctio rerum, vt ſcibiles ſunt) attendatur penes diuerſitatem principiorum propriorũ ſubiecti ſcibilis, & conſequenter, ꝙ ſcientiæ diſtinguantur abinuicem ex diſtinctione principiorum generis ſubiecti, vt dicitur in litera. Et licet diſtinctio ſubiectorum ſm ſuas rationes formales & diſtinctio propriorum principiorum mutuo ſe conſequantur, q̄m principia in qualibet ſcientia (ſi de incõplexis loquamur) ſunt ipſa ratio formalis ſubiecti &c, vel eius termini. ſi vero de cõplexis ſit ſermo ex ratione ſubiecti & eius partibus conficiuntur &c. Ariſtoteles tamen diſtinctionem ſcientiarum declarans, diuerſitatis principiorum meminit potius q̄ ſubiectorum. **B** Tum quia principia priora ſubiectis ſunt, & dignum erat primam radicem tangere. Tum quia diſtinctionem ſubiectorum ex antecedẽte concluſione vnitatẽ declarãdo docuerat. Tum quia expreſsius relucet, ꝙ diſtinctio principiorum facit diſtinctionem ſcientiarum, q̄ ꝙ diſtinctio ſubiectorum illud faciat. Creditur nanq; ꝙ quia diuerſæ ſcientiæ ſunt de rebus eiſdẽ ſubiecto. i. materialiter & nunq̄ videmus diuerſas ſciẽtias cõmunicare in proprijs principijs, ꝙ ſcientiarũ diſtinctio non ſit ex ſubiectis, ſed principijs, & licet hoc (vt dictum eſt) ſm veritatem non ſit, quia impoſsibile eſt duas ſciẽtias eſſe de eiſdem formaliter, vt tñ ex facilioribus & euidentioribus traderet diſciplinã, ex principijs diuerſificari ſcientias optime dixit. Notanter autem nunc diximus, quandam principiorum & rationum formalium diſtinctionem, & quoſdam diffinitiõis & cognoſcibilitatis modos ſcibilia & ſciẽtias diſtinguere, q̄m vt ex ſupradictis percipi poteſt, non quęlibet modorum cognoſcendi diuerſitas (vt puta ſcientiæ à priori **C** & poſteriori &c.) Nec quęlibet diffinitionũ diſparitas, vtputa diffinire per additamẽtum & ſine &c. Nec quęlibet principiorũ diſtinctio, vt puta per principium efficiens, finale, formale, & materiale &c. Nec quælibet rationum formalium diſtinctio (vt diceſ) fuit, ſcientias diuerſificat, q̄m eiuſdem ſcientię eſt cognoſcere & quia, & propter quid, & ſubiectum & paſsiones, & diuerſa genera cauſarum, & diuerſorum rationes formales, vt patet in metaphyſica & philoſophia, non quæcunq; ergo, ſed illa tñ oẽum iſtorum diſtinctio ſcientias diſtinguit, quæ conformis vel proportionalis eſt proprie & per ſe diſtinctioni ſcibilis, ꝙ cum ĩmaterialitate & ĩmobilitate conſtet, & differentię eius ſm immaterialitatis & immobilitatis diuerſitatem ſint ſumendæ ſm Ariſtotelis doctrinã (vt dictum eſt), illa prædictorum diſtinctio ſcientias diſtinguet, quæ ſm acceſſum & receſſum à materia & motu fiet modo ſuperius declarato.

D Quam in principijs diſtinctionẽ exigant diſtinctæ ſcientiæ.

Circa eiuſdẽ cõcluſionis illas particulas neq; ex eiſdẽ, neq; ex alterutris ſunt. Aduertendum eſt, ꝙ proportionaliter ſumenda eſt alteritas ſcientiarum cum nõ idẽtitate principiorum. Si enim ſcientiæ alteræ abinuicem ſint ſm genus, habẽt principia propria, neq; ex eiuſdem generis principijs deriuata, neq; ita ꝙ principia propria vnius deriuantur ex principijs proprijs alterius. Si autẽ ſunt alteræ ſm ſpeciẽ & non ſm genus, tunc oportet habere principia altera ſm ſpeciem, quæ aliquo modo ſm genus connexa ſunt. Poteſt enim multipliciter cõtingere. Vno modo vt ſint velut ſpecies diſparatæ, & tunc principia propria vtriuſq; ſunt ex eiſdem, vt patet in geometria & arithmetica. principia. n. propria continui & diſcreti ex principijs quãti ſunt. propter quod dantur cõmunes propoſitiones vtriq; ſcientiæ (vt omne totum eſt maius ſua parte, & ſi ab æqualibus æqualia demas.) Si **A** autem ſe habeant ſm ſub & ſupra, tunc principia earum ſunt ex alterutris. principia nanq; inferioris ſunt ex principijs ſuperioris, vt patet in perſpectiua & geometria. Poſſunt ergo verba Ariſto. dupliciter gloſari. Vno modo, vt intelligantẽ eius termini ſimpliciter, i. ꝙ cum dicit, altera autem ſcientia intelligatur altera omnino, & ſimiliter non ex eiſdem neq; ex alteris omnino (citra prima principia tamen) & ſic quia vidit Ariſt. huiuſmodi principiorum propriorum duplicem connexionem, quæ nõ modam alietatem ſcientiarũ impedit, & alteritas in ſciẽtijs non vniformiter, ſed ſm quandam proportionalitatem requirenda eſt, tetigit (more ſuo) primum analogatorum, inſinuando in quo conſiſtat diuerſitas oĩmoda ſcientiarum, volens ex hoc ſcientiarum quæ penitus altere non ſunt ex primarum imitatione alietatem inſinuatam iri. & propter hoc ad diſtinctionem ſcientiarũ duas conditiones exigi appoſuit. ſ. ꝙ principia propria nõ ſint ex eiſdẽ (circa prima principia cõmunia vtriſq;) & ꝙ nõ **B** ſint ex inuicẽ. hoc. n. ſimpliciter intellectũ non ſaluatur niſi in ſciẽtijs penitus diuerſis, vt phyſica & mathematica. Sed ex hoc ſcimus ꝙ etiã ille ſcientiæ ſunt altere, quæ licet habeant principia ex eiſdem, non tamen illa ex quibus ſunt eiſdem generis proximi ſunt cum proprio genere ſubiecto alicuius earũ, vt patet in geometria & arithmetica, & ſimiliter ſcimus ex hoc, ꝙ licet prĩcipia vnius ſint ex alterius principijs, qa tamen aliquo modo extraneantur ab illis, ideo etiã aliquo modo ſunt diuerſæ ſciẽtiæ, vt patet in perſpectiua & geometria. Secunda autẽ gloſa dicit ꝙ Ariſt. loquitur de alteritate ſpecifica ſcientiarum quomodocũq; ſit, & ꝙ per ly eiſdem, intelligitur eiuſdem generis ſubiecti, & per ly ex alteris, intelligitur alteris. in eodem tamen genere ſubiecto, & ꝙ primam particulam dixit propter diuerſas rerum naturas, quarum principia ex eiſdem principijs infra idem genus ſubiectum proprium deſcendunt, vt in geometria trianguli & quadranguli & pentagoni &c. principia ex figu**C**re principijs ſunt. ſecundam autem particulam appoſuit propter multa quæ ſub eadem ſcientia cadunt, & vnius principia ex alterius principijs ſunt, vt patet de principijs inferioris dependentiũ à principijs ſuperioris. neutra. n. diuerſitatum inter principia ſcientias diſtinguit, quoniam infra idem genus ſubiectum eſt, & propterea oportet ſi ſcientiæ formaliter diſtingui debent, ꝙ principia propria conſideratorum in illis neq; oriantur ex eiſdem proprijs & primis in illo genere principijs alterius earum, neq; oriantur ex inuicem infra latitudinẽ generis ſubiecti alterius earum. Prima expoſitio, Alberto magno, conſona eſt. Secunda eſt. S. Tho. quæ & mihi magis placet, quoniam ſicut locutus vniuerſaliter eſt de vnitate formali ſcientiæ, ita nunc de diuerſitate formali ſcientiæ vniuerſaliter ſuſcipiendus videẽ. vtraq; tamen neceſſaria eſt, quoniam diuerſas inſinuant conditiones ſcientiarum, & multas dubitationes ſoluunt. Hoc in loco videbitur forte quibuſdam modernorum ꝙ de vni**D**tate ſcientiæ & diuerſitate diſputans deberem diſcutere, an ſciẽtia vna ſit vna ſimplex qualitas. an non, mihi aũt qui decreui in vnaquaq; ſcientia extranea abijcere quãtũcunq; vera & neceſſaria alias forent, differenda quæſtio hæc vſq; ad locum proprium viſa eſt. quare &c.

Quomodo diuerſæ ſcientiæ eandem concluſionẽ conſiderent, & non cõmunicent in ſubiecto, neq; in paſsionibus.

Circa quartam concluſionem dubitatur, q̄m cum de cõmunibus & proprijs ſcientiarum tractareẽ dictũ fuit, ꝙ ea, quæ cõmunia ſunt pluribus ſcientijs, cõmunia ſunt eis vt principia, non tamen propria, de quibus modo diximus ꝙ diſtinguunt ſcientias, & ꝙ ſcientiæ nõ cõmunicant ſecundum ſubiectum, nec ſecundum paſsiones. Modo autem dicitur, ꝙ diuerſarum ſcientiarum poteſt eſſe vnica concluſio, vt etiã expreſſe videmus in philoſophia naturali, & aſtrologia circa iſtam concluſionem, terra eſt rotũda: aduerſantur ſiquidem inuicem supra. t. cõ. 20.

hæc duo dicta. Si nanque vnica concluſio diuerſarum eſt ſcientiarum, oportet diuerſas ſciẽtias cõmunicare & in ſubiecto & io paſsione, & ſi ſcientiæ non cõmunicãt ſm ſubiecta nec ſm paſsiones impoſsibile eſt vnicam cõclusionem diuerſarum eſſe ſcieotiarum. Ad hoc dicitꝰ ꝙ hæc duo dicta ſane intellecta ſimul ſtant, quoniam nõ cõmunicatio ſcientiarũ io ſubiecto & paſsioonibus iotelligitur, quo ad idem ſubiectum formaliter, & ſilr quo ad paſsiooem eandem formaliter, & nõ quo ad idẽtitatem materialẽ eorũ. cõmunicatio autẽ ſcientiarum in vnica cooclusiooe, quæ modo traditꝰ, iotelligitur quo ad eandẽ cõclusiooem materialiter & ooo formaliter. Didicimus (ſiquidem ſuperius) ꝙ ſcieotiæ noo cõmunicant ſm ſubiecta formaliter ſumpta, nec ſm paſsiones formaliter ſumptas, i. ꝙ impoſsibile eſt idem ſubiectum ſub eadem ratione formali cadere ſub diuerſis ſcientijs, & ſimiliter impoſsibile eſt eandẽ paſsionem ſub eadem ratione formali demonſtrati à diuerſis ſcientijs. Nuoc autẽ dicimus

Cap. 8.

F ꝙ poſsibile eſt vnius ſubiecti (materialiter tameo) & ſilr vnius paſsionis materialiter. i. ſub. diuerſis rationibus diuerſas eſſe ſcientias. Cooſtat autẽ hæc ooo oppoſita eſſe. ꝙ autem ita ſit vt dicimos, declaratur in exemplo adducto. hæc concluſio, terra eſt rotunda demooſtratur à naturali & ab aſtrologo, ſed à naturali terra in eo ꝙ terra conſideratur, & rotunditas vt terminus corporis phyſici, & propterea terræ paſsione. i. grauitate vt medio ad illam cooclusionem vtitur. Ab aſtrologo vero terra non vt terra, ſed vt corpus io tali ſito luminaribus oppoſitũ conſideratur & rotunditas vt corporis ſic interpoſiti vel ſituati figura, vnde per vmbram luminarium rotunditatem terræ demonſtrat &c. Vniuerſaliter igitꝰ dicimus, ꝙ quia non in conueoit ſciẽtias cõmunicare ſm paſsiões materialiter, & formaliter eſt impoſsibile, vt ex hoc capitulo conuioci poteſt etiam proteruus, & de rotunditate patet io naturalibus & mathematicis, & medijs ſcientijs, & ſimiliter ſm ſubiecta, vt de quanto patet, iden qñ

G dicitur ꝙ eadem concluſio demonſtratur à diuerſis ſciẽtijs, intelligendum eſt de eadem concluſiooe materialiter, cuius oppoſitum ounquam fuit ſuperius dictum, & hoc modo multas concluſinnes probare contingit in naturalibus, quæ probatur à metaphyſico, vt ſubſtantias immateriales eſſe &c.

Quomodo augeantur demonſtrationes per media, & noo per media, ſed in poſt aſſumendo, & in latus.

c. 12. ß, T.c.29, CIrca eandem cõclusionem. Dubitatur iterum, quia ſuperius dictũ eſt ꝙ augentur demonſtrationes non per media, ſed in poſt aſſumendo & in latus &c. Modo autem docemur augere demõſtrationes per media, qm̃ media ad ſcientias diuerſas pertinentia neq; poſt aſſumũtur, immo in textu cootra illa, quæ poſt aſſumuntur diſtinguuntꝰ, neq; in latus augent, quoniam vt ibi ex textu patet, augmentum in latus ab eodem medio incipit, hic autem diuerſa media ſunt. Ad hoc dicitur dupliciter. Primo ꝙ quia augmentum vnitatem rei auctæ ooo deſtruit, ſed via eſt ad eotitatis & vnitatis rei maiorẽ quã-

H titatem, augeri demonſtrationes non ſunt dicendæ, quę ex vi ipſius multiplicationis diuerſitatem ſcientiarũ ſortiuntur, ſed illæ tantum, quæ eandem augent ſcientiam, & ſecundũ hoc quoniã Ariſtoteles ſuperius ooo de multiplicatione, ſed de augmentatiooe demooſtrationũ tractabat, ideo ea quæ dicit in eadem ſcientia intelligenda ſunt. Tunc enim vt dictum eſt, augmeoti nomeo cooſonat. ea vero quæ hic dicit in diuerſis accipieoda ſunt ſciẽtijs. Secundo dicitꝰ ꝙ vniuerſaliter impoſsibile eſt augeri demonſtratiooes per media ſiue in eadem ſiue in diuerſis ſcieotijs, loquẽdo de demonſtrationibus propter quid, oon qualibuſcũq;, ſed dicentibus cauſam propriã

vbi ſupra, cap. 13. ß, & immediatam. Quoniam vt ibi declaratum fuit, vnius effectus vnica eſt propria cauſa ſufficiens, & ꝙ quando vnica concluſio demonſtratur in eadem vel in diuerſis ſcientijs per plura media, quæ non ſunt ſubinuicem, im-

E poſsibile eſt eſſe ambas demonſtrationes per cauſam ꝓpriam eiuſdem concluſinnis, vt patet in exemplo adducto de rotunditate terræ. Prima reſponſio licet effugiat difficultatem motam, quando media diuerſarum ſcientiarum ſunt, non tamen ſatisfacit ſimpliciter, quoniam contingit eiuſdem cõcluſionis media, quæ non ſunt ſubinuicem eiuſdem eſſe ſcientiæ, vt Albertus hic dicit, & in exemplo textus habetur, quoniam moueri & quieſcere eiuſdem ſuot ſcientiæ. Secunda autem reſponſio, licet ſaluet ꝙ demooſtrationes ſimpliciter ounquam augeantur per media, non tameo dicit, quale augmentũ eſt demonſtrationum, quando eadem concluſio per plura media quæ noo ſunt ſubinuicẽ demonſtratur, & ideo oportet ex vtraq; reſponſione, vnam conficere ſufficientem, 3. rñſo.
dicendo ꝙ eandem concluſionem per plura media non ſubiouicem demonſtrari dupliciter cootingit: vno modo per media diuerſarum ſcientiarum, & tunc nec augmentum eſt, nec plura media potiſsima &c. Alio modo

F per medium eiuſdem generis ſubiecti, & tunc augmentum quidem demooſtrationum eſt, ſed non per media eius proxima. Patent hæc omnia ex dictis in reſponſionibus primis, præter penultimum: ſ. ꝙ talis multiplicatio ſit augmentum, quoniam difficile eſt videre, quale augmentum ſit io latus ao io longum. Hoc autem declaratur. Quòd enim ſit talis multitudo augmentum patet ex ipſa augmenti ratione quæ cooſiſtit io ẽiuſdem ſcientiæ quantitatiua extenſione, quæ hic maoifeſte ſit, nec video ꝙ tale augmentum poſsit reduci niſi ad augmentum in poſt aſſumendo, quoniam cum contingit vnius concluſionis eſſe plura media non ſubinuicem, oon magis diſtant talia media ꝗ̃ duo oppoſita. ſingulum autem oppoſitorum eſſe cauſam ex qua à priore effectus monſtrari poſsit oon niſi ordine quodam contiogere poſſe videtur, vt in exemplo Ariſt. aliqualiter videmus motũ & quietem tranſmutationem & delectationem inferre. Dicit enim Albertus hic ꝙ io dicto exemplo motus de-

G monſtrat io genere cauſæ formalis & quies io genere cauſæ finalis. conſtat autem ꝙ forma & finis ordine quodam ſe habent. Nec obſtat huic reſponſioni ꝙ coincidere videtur in primum membrum diuiſioois factæ io litera. ſ. eiuſdem concluſionis poſſunt eſſe plures demonſtrationes dupliciter. ſ. per media eiuſdem ordinis, & diuerſorum ordioum &c. quoniam oon idem eſt dicere media eiuſdem ordinis, & media ordinate reſpicientia eandem conclusionem. primum enim ſonat media formaliter ſubordinata, vt ſubiecta & paſsiones ordinem adinuicem habent. ſecundum autem hoc noo aſſerit, ſed tantum modo ordinem quem reſpectu concluſionis talia media habẽt inſinuat qui abſq; formali ſubordinatiooe mediorum ioter ſe ſtat.

CIRCA illa verba, quę io declaratione eiuſdem concluſionis quartæ dicuntur, quæ io litera. S. Tho. nnn habentur ſcilicet neutrum de neutro cootingit dici mediorum, neceſſe eſt enim eidem alicui ioeſſe.

H Dubitatur quia implicatio io adiecto videtur cõmitti cum dicitur, ꝙ media diuerſorum ordinum non dicuntur de iouicẽ, & ꝙ oeceſſe eſt eidẽ vtraq; ineſſe. Si enim eidem vtraq; inſunt. ergo adinuicem connectuntur ſm prædicationem iuxta illam regulam. Quæcunq; eidem ſunt eadem inter ſe ſunt eadem. Et ſi voum non contingit de altero dici. ergo nec de eodem dicũtur. Ad hoc prin phy.
breuiter dicitur dupliciter primo ꝙ talia media, quia oõ t.c.9.
dicuntur de inuicem formaliter, ſed ſubiectiue, ideo vtrunq; diuerſimode verificatur. ſecundo dicitur & eſt declaratio prioris, ꝙ quia talia media, vt media ſecundũ ſe connexiooem oon habeot oeceſſariam, aliter diuerſorum ordinum ooo eſſent, ideo neutrum de neutro ſm ſe contiogit dici, quia vere in tertio vniuntur effectu aut ſubiecto, aliter eandem cõcluſiooem noo ioferrent, ideo eidem ineſſe oportet. Et ex his planiora ſunt vltimo dicta in dubitatione præcedenti.

De fortuito

De fortuito & ſenſibili in ordine ad ſcientiam. *Cap. 23.*

EIus vero, quod à fortuna, non eſt ſcientia per demonſtrationem: neq; enim vt neceſſarium, neque tanquam vtplurimum eſt, quod eſt à fortuna, ſed quod præter hæc fit. Demonſtratio autem eſt alterius horum: omnis enim ſyllogyſmus, aut per neceſſarias, aut per eas, quæ vtplurimum propoſitiones conficitur: & ſi propoſitiones quidem ſunt neceſſariæ, & cõcluſio erit neceſſaria, ſi vero vtplurimum, & concluſio talis. Quare ſi id, quod eſt à fortuna, neque vtplurimum eſt, neq; neceſſarium, non eſſet vtique ipſius demonſtratio. Neq; per ſenſum eſt ſcire. ſi enim eſt ſenſus talis huius, & **B** non huius alicuius, ſed ſentire neceſſarium eſt hoc aliquid & alicubi & nunc, vniuerſale vero, quod eſt in omnibus, impoſſibile eſt ſentire: non enim eſt hoc, neque nunc, neq; enim eſſet vtique vniuerſale: quod enim ſemper & vbiq; vniuerſale eſſe dicimus. Quoniam igitur demonſtrationes quidem vniuerſales ſunt, hæc autem non eſt ſentire, manifeſtum eſt, ꝙ neq; ſcire per ſenſum eſt. Sed planum ꝙ & ſi eſſet ſentire triangulum, ꝙ duobus rectis æquales habet angulos, quæreremus vtiq; demonſtrationem, & non quemadmodum dicunt nonnulli, ſciremus: ſentire quidem enim neceſſe eſt ſingulare, ſcientia vero eſt in cognoſcendo **C** vniuerſale. Quare & ſi ſupra lunam eſſemus, & videremus obiectam terram, non vtiq; ſciremus cauſam defectus, ſentiremus enim nunc ꝙ deficit, & non propter quid omnino, non enim erat ſenſus ipſius vniuerſalis, ſed ex eo, ꝙ ſpeculamur hoc plerunq; contingere, vniuerſale vtiq; venati demonſtrationem habemus: ex ſingularibus enim pluribus vniuerſale manifeſtum eſt. Vniuerſale autẽ honoratum eſt, quoniam ſignificat cauſam. quare de talibus vniuerſalis notitia honoratior eſt ſenſibus, & intellectione; quorumcunq; altera eſt cauſa: ſed de primis eſt alia ratio. Manifeſtum igitur eſt, quòd impoſſibile eſt, ſentiendo aliquid **D** ſcire demonſtratiuorum, niſi quiſpiam ſentire hoc dicat, ſcientiam habere per demonſtrationem: ſunt tamen nonnulla, quæ referuntur in ſenſus defectum in problematibus, quædam enim, ſi videremus, non vtique quærere mus, ſed non tanquam ſcientes, eo quòd vimus, ſed vt habentes vniuerſale ex eo, quòd videmus: quemadmodũ ſi vitrum perforatum videremus, & lumen permeans, planum vtique eſſet, & propter quid comburit, & ex eo planè, quia videremus fieri ſeorſum in vnoquoque, intelligeremus ſimul, quòd in omnibus ſic eſt.

A

Summa huius capituli hæc eſt.

FOrtuitorum non eſt ſcientia per demonſtrationem. probatur à priori, Quoniam omne ſcibile eſt neceſſarium, aut ſicut frequenter: fortuitum autem extro hæc ſit, probatur maior, quia omnis ſyllogiſmus demonſtratiuus, aut eſt per neceſſarias, aut eas, quæ ſunt tanq̃ frequenter propoſitiones, & ſi præmiſſę ſunt neceſſariæ cõcluſio eſt neceſſaria, & ſi præmiſſæ ſunt vt frequenter cõcluſio vt frequenter &c. — 1. ꝯcluſio.

Cognoſcere per ſenſum non eſt ſcire. Probatur à priori, quoniam demonſtrationes vniuerſalium ſunt. Sentire autem vniuerſalia non contingit, probatio huius ſecũdi. Quoniam licet ſenſus talis huius & non huius alicuius ſit ſentire, tamen neceſſe eſt hoc aliquid & vbi, & nunc, vniuerſale autem eſt vbiq; &c. — 2. cõcluſio.

Si contingeret ſeutire triãgulum duobus rectis ęquales habere angulos, quæreremus tamen demonſtrationem, & non ſciremus, ſicut quidam fatentur, probatur **B** à priori. Quoniam ſentire neceſſe eſt ſingulariter, ſcientia autem eſt in cognoſcendo vniuerſale. Declaratur ſecunda à ſigno, quoniam ſi in luna exiſtentes videremus obiectam terram non vtiq; ſciremus vniuerſalẽ cauſam defectus. probatur, quia ſentiremus ꝙ nunc deficit, ſed non propter quid omnino. probatur, qm̃ ſeuſus nõ erat vniuerſalis, ſed ex conſideratione multorum ſingulariũ vniuerſale venantes, demonſtrationem facimus &c. — 3. concluſio

Demonſtratio honorabilior eſt ſeoſibus & cognitionibus quorũcũq; cauſa eſt, probat̃ à priori. Quoniã vniuerſale honorabile eſt, quia cauſam oſtendit &c. — 4. ꝯcluſio.

Sunt quædam reducta ad ſenſus defectum in propoſitis, ita ſi videremus non inquireremus, non tanq̃ ſciẽtes in videndo, ſed tanq̃ habentes vniuerſale in eo ꝙ videmus. Primũ patet. Si videremus lumen ꝑ tranſiens vitrum perforatum &c. Secundum vero patet, quia vidẽtur ſeorſum ea quæ ſunt in vtroq; vitro. Scire autem eſt ſimul, quoniam in omnibus ſic eſt &c. — Rñſio ta.

C

Series autem hæc eſt.

OBIECTI ipſius ſcientiæ naturam plene declaraturus fortuitũ & ſenſibile ab eo excludere intendit & duo facit. primo nanq; vnica cõcluſione fortuitum expellit. ſecunda in toto reſiduo ſenſibile excludit tali ordine. ſecunda cõcluſione directe illud à ſẽſibili ſeparat. tertia aũt Heracliti imitatores arguit eorum motiuum ſoluens, quarta ſenſui ſcientiam prefert, forte quia altius ſenſu illi nihil nouerant, & vltimo alteri eorum obiectioni tacitæ ſatisfacit &c.

CIRCA ea, quæ dicuntur in prima concluſione ab Ariſtotele, & addita a S. Tho. duo aduertenda cenſeo. Primum eſt ꝙ doctrina tradita ſupius in capitulis, quarto ſexto & nono. de propoſitionibus de omni & neceſſarijs & ſempiternis ex hoc textu auctoritatis robur trahit, expreſſe ſiquidem diſtinguit Ariſtoteles hic propo- **D** ſitiones demonſtrationis in neceſſarias ſimpliciter & neceſſarias vt frequenter. Secundum notandum eſt ꝙ S. Tho. in his (quæ vt frequenter fiunt) duplicem modũ demonſtrandi tradit. Vnum in quo ſeruatur neceſſitas ſimpliciter, & his à poſteriori ordine generationis, priori autem ordine naturæ forma & fine. ſ. incipit. Alium in quo non inuenit̃ neceſſariũ ſimpliciter, ſed vt frequenter & hic oppoſito modo ſe habet, quia incipit à prioribus via generationis, & hic eſt modus de quo intelligẽda ſunt quæ in ſupradictis capitulis dicta ſunt. — circa. t. c. 8. circa. t. c. 15 circa. t. c. 22. capitulo. 4. 1. no. c. 6. fol. ſcdi dubij cap. 9. circa finẽ.

Quomodo ſenſus vniuerſalis, ſentire vero ſingulariũ ſit.

CIrca ſecundam concluſionem aduertendum eſt ꝙ ex in expoſitione rationis adductæ ad illius probationem. S. Tho. multum à cõmuni ſenſu, & forte litera diſtat. in principio ſiquidem illius rationis textus noſter dicit. Si enim eſt ſenſus talis huius & nõ huius alicuius, tamen ſentire neceſſe eſt hoc aliquid, & vbi, & nunc exponit,

ponit, s.Tho. ꝙ ſenſus cognoſcit quale, et non ſubſtãtiã, & quia qualitates quæ ſentiuntur afficiunt ſingulares ſubſtantias in determinato loco & tẽpore, ideo ſentire neceſſe eſt hoc aliquid alicubi, & nunc &c. Albertus aũt & omnes (vt opinor) alij, licet forte inter ſe in modo exponendi differant, in hunc tñ ſenſum prorumpunt. ſ. ꝙ licet ſenſus ſit vniuerſalis, ſentire tñ eſt ſingularis. Et forte tanta eſt diuerſitas orta ſenſuum propter varietatem tranſlationum, cuius ſignum eſt quod. s. Tho. legit illud aſſertiue, nos uutem conditionaliter legimus vel aduerſatiue. Videtur autem mihi ꝙ intentioni Ariſtotelis in hoc loco magis ſeruiat prima expoſitio ſanioribus verbis prolata, q̃ prima. Quoniam ex vniuerſalis & ſingularis cognitione procedit ad differentiam oſtendẽdam inter ſcientiam & ſenſum, & non ex ſubſtãtię & accidentis cognitione. Vtraq; tñ expoſitio vera eſt, & poſſunt vniri ita ꝙ idem ſoncot quo ad vim rationis. Si intelligamus per ſubſtantiam & quod quid eſt, ipſam cuiuſq; rei naturam, ſiue ſit ſubſtantię, ſiue accidẽtis natura, & per qualitates ſenſibiles intelligamus eas ſingularizatas & non quidditatiue. & ſm hoc nulla diſſenſio proceſſuum cõmiſſa eſt ſed magna diuerſitas expoſitioonm relinquitur. S. Tho. exponente negatiue ꝙ ſenſus ſit ipſius quod qd eſt ſeu vniuerſalis, & alijs exponẽtibus affirmatiue cõditionaliter tñ, vel aduerſatiue. Et licet verba. s. Tho. prima facie ſupra expoſitum ſenſum oon ferant, diligenter tamen inſpecta illum non reſpuunt, vt patet ex eo ꝙ copulatiue addidit quod quid eſt ad ſubſtantiã di. Non enim obiectum per ſe ſenſus eſt ſubſtantia & quod quid eſt. Inſinuaſſe enim ex hoc videtur ꝙ de ſubſtãtia & vt̃ de quod quid eſt loquebatur. Hæc aũt ideo dixerim vt oſtenderem non alienũ ab expoſitione. S. Tho. eſſe textum noſtrum, nec alienam à doctrina eius eſſe expoſitionem aliorum. Verum enim eſt quod ſenſus & ſentire. i. potentia ſenſitiua & eius hæc operatio, differunt in hoc, ꝙ ſentire non terminatur niſi ad hoc certum ſingulare. (Viſus enim nunq̃ videt quin hoc certum coloratum videat) ipſa aũt vis ſenſitiua non eſt determinata ad hoc vel illud definite ſentiendum, ſed vniuerſaliter põt hoc vel illud ſentire. Oculus enim oon eſt determinatus ad hoc magis q̃ ad illud lucidum videndum, ſed põt quodcunq; ſibi lucidum offeratur videre, & propter hoc dicitur ꝙ ſenſus eſt vniuerſalis, ſentire autem eſt ſingulare.

Sed hic euitatiooem errorum & proprietatem ſermonis eſt aduertendum, ꝙ magni refert dicere, ſenſus, puta oculus eſt coloris vniuerſalis, & dicere, oculus eſt coloris vniuerſaliter. Primum enim eſt falſum, quoniam ſonat quôd ſenſus obiectum, ad quod terminari poteſt eſt color indutus vniuerſalitatem, quod eſt impoſsibile, hoc nanq; eſt proprium intellectus. Secundum autẽ eſt verum, quoniam viſus non eſt determinatus ad hũc vel illum colorem videndum, ſed poteſt quemcunq; ſibi oblatum colorem videre. Vnde hæc tria ſentire, ſenſus & intelligere ſiue ſcire, ità differunt, quòd nullum ſentire in rerum natura inuenitur quin ſit huius determinati ſingularis. Senſus autem inuenitur ad multa ſingularia indeterminatus, ſed in vniuerſale non poteſt. ſcire autem ad vniuerſale terminatur. Et hoc intendit Ariſtoteles. di. ꝙ ſi ſenſus ſit talis huius. & non huius, ſentire tamen neceſſe eſt ſingulare. Propter quod oc tanter non dixit & ſi ſenſus vt vniuerſalis, ſed & ſi ſenſus ſit talis huius & non huius &c. Intendens (per ly talis) obiectum quod qualitas eſt, & per ly huius & non huius diuerſa illius obiecti ſingularia vt profunde ſcrutatus eſt Albertus &c. ac ſi diceret, licet ſenſus ſit obiecti non io vno tantum ſed in pluribus ſingularibus, quod idem ſonat cum eo quod vnico vocabulo diximus ſed obiecti vniuerſaliter, & ſecundum hunc ſenſum clare tota intentio Ariſtotelis habetur, nec aliqua ambiguitas oritur quomodo ſenſus ſit vniuerſalis & cætera.

E *De diuerſitate principiorum in demonſtrationibus. Cap. 24.*

EAdem vero principia omnium eſſe ſyllogiſmorum impoſsibile, primum quidẽ logice cõſiderantibus: hi quidem enim veri ſunt ſyllogiſmorum, illi autem falſi: quanquã enim liceat verum ex falſis ſyllogizare, ſed ſemel hoc fit. veluti ſi A de C verum, medium autem B falſum: neq; enim A ipſi B ineſt, neq; B ipſi C: ſed ſi harum media accepta fuerint propoſitionum, falſæ erunt propoſitiones, eo quòd omnis concluſio falſa ex falſis eſt, vera autem ex veris, altera autem ſunt falſa & vera. Poſtea neq; falſa ex eiſdem ſibiipſis: eſt enim falſa adinuicem & cõ-
F traria & impoſsibilia ſimul eſſe, veluti iuſtitiã eſſe iniuſtitiam, aut timorem, & hominẽ equũ, aut bouem, & æquale, aut maius, aut minus. Ex poſitis vero ſic, neq; enim verorum eadem principia omnium, altera enim multorum genere ſunt principia, & neq; conuenientia, quẽadmodum vnitates punctis non conueniunt, illæ enim non habent poſitionem, hæc autem habent. Neceſſe autem eſt, aut in media conuenire, aut ſurſum, aut deorſum, aut hos quidem intro habere, illos autem extra terminorum. Sed neq; cõmuniũ principiorũ poſſunt eſſe aliqua, ex quibus oĩa monſtrabuntur: (dico autẽ cõmunia, veluti omne affirmare, aut negare) ge-
G nera enim entium altera ſunt, & hæc quidem quãtitatibus, illa vero qualitatibus inſunt ſolis, cũ quibus monſtrãtur per cõmunia. Amplius principia non multo pauciora ſunt concluſionibus: principia enim propoſitiones ſunt, propoſitiões vero aut ipſius aſſumpti termini, aut iniecti ſunt. Amplius concluſiones ſunt infinitæ, termini vero finiti. Amplius principia hæc quidem ex neceſsitate, illa vero contingentia. Sic igitur conſiderantibus impoſsibile eadem eſſe, aut finita, infinitis exiſtentibus concluſionibus. Si vero aliter quodãmodo dicat aliquis, vt ꝙ hæc quidem geometriæ, illa vero ratiociniorum, illa autem medicinę: quid vtique eſſet, quod dicitur aliud, præterquam ꝙ ſunt princi-
H pia ſcientiarum: dicere autem eadem eſſe, ridiculum eſt, quoniam hęc ſibi ipſis eadem eſſent: ſic enim omnia fiunt eadem. Sed neq; ex omnibus monſtrari quodlibet idem eſt quærere omnium eſſe eadem principia, valde enim fatuum eſt: neque enim in manifeſtis doctrinis hoc fit, neque in reſolutione poſsibile eſt: immediatæ nanq; propoſitiones principia ſunt, altera autẽ concluſio aſſumpta fit propoſitione immediata. Si vero quiſpiam diceret primas immediatas propoſitiones eadem eſſe principia, vna in vnoquoq; genere eſt, ſi vero neq; ex omnibus, tanquam oporteat monſtrari quodcunq;, neq;

ita

ſta altero, tanq̃ ſit vnaquæq; ſcientia altera, derelinquitur, ꝙ cognata ſint principia omnium, ſed ex his quidem hæc, ex illis autem illa. Manifeſtum autem & hoc eſt, ꝙ non contingit, monſtratum nanq; fuit, ꝙ alia principia genere ſunt differentium genere. Principia enim duplicia ſunt, ex quibus, & circa quod: quæ quidem igitur ex quibus, communia ſunt, quæ autẽ circa quod, propria, vt numerus magnitudine.

Summa huius capituli hæc eſt.

conclusio principalis. EAdem eſſe principia omnium ſyllogiſmorum eſt impoſsibile. probatur dupliciter. primo logice multiplici cõcluſione.

prima concluſio particularis. Sillogyſmorum verorum & falſorum non ſunt eadẽ principia. probatur à priori. Quia veræ ex veris, falſæ ex falſis concluſiones ſunt, alteræ aũt ſunt propoſitiones veræ & falſæ.

excluſio. Si contingit ex falſis verũ ſyllogizare, hoc tantum ſemel ſit. Declaratur, quoniam in proſyllogiſmis media illorum propoſitionum aſſumẽtibus, pro omni falſæ erũt præmiſſæ. probatur, quia oĩs concluſio falſa ex falſis eſt. declaratur in terminis A primo, C tertio vere adunatis, B medio vtriq; extremorum falſo coniuncto.

ſecũda concluſio particularis. Syllogiſmorum falſorum non ſunt eadem principia. probatur à priori, quoniam contingit falſas concluſiones inter ſe contrarias, & incompoſsibiles eſſe, & ex poſitis ſic ſunt.

tertia concluſio particularis. Syllogiſmorum verorum non ſunt eadem principia. probatur. primo, quia diuerſorũ genere altera ſunt principia nec conuenirent, vt patet de vnitatibus ex punctis. Syllogiſmos autem ex eiſdem principijs neceſſe eſt aut in media, aut in ſurſum, aut in deorſum conuenire. probatur, qm̃ hi habent terminos medios interius, hi autem exterius &c. ſecundo qm̃ nec aliqua cõmunia principia ſunt ex quibus ſolis oĩa demonſtrari poſſunt. probatur, qm̃ genera entium altera ſunt, & principia quãtitatis ſolum, alia ſunt à principijs qualitatis ſolum, cum quibus per cõmunia ſit demonſtratio. tertio qm̃ principia non multo minora ſunt concluſionibus, qm̃ principia ꝓpoſitiones ſunt, quæ termini aut aſſumpti, aut immiſſi ſunt. cõcluſiones autem infinitæ ſunt, licet termini finiti ſunt. quarto qm̃ quædam principia ſunt neceſſaria, & quædam contingentia &c. ſecundo probatur concluſio principalis multiplicem oppoſiti ſenſum deſtruendo, & primo qm̃ ſi tenendũ eadem oĩum principia concedatur alia eſſe principia geometriæ & medicinæ conceditur diuerſa eſſe ſcientiarum principia, & conſequenter ridiculum eſt dicere ꝙ eadem ſint, qm̃ cum eadem eiſdem ſint eadem, omnia eſſent eadem. ſecundo qm̃ ſi teneatur ex omnibus ſyllogizare quodcunq;, quod eſt omnium quærere principia eadem, multum inſipiẽs eſt. probatur, qm̃ nec in manifeſtis doctrinis nec in reſolutione hoc eſt poſſibile, probatur, qm̃ altera ſit concluſio accepta altera ꝓpoſitione immediata. principia. n. propoſitiones immediatæ ſunt. tertio quia ſi aliquis dicat, primas immediatas propoſitiões eſſe principia, ſciat vnum in vnoquoq; genere exigi &c. quarto qm̃ ſi nõ ex oĩbus quodlibet, ſequitur ꝙ neq; erit ex alterius principijs hæc probare: ſed erunt vniuſcuiuſq; altera. quinto qm̃ ſi id quod relinquitur. ſ. principia omnium eſſe proxima teneatur & cũ hoc ex his hæc, ex illis vero illa, manifeſtum eſt, ꝙ hoc nõ cõtingit, qm̃ iam monſtratũ eſt, ꝙ differẽtium genere altera ſint principia genere. principia. n. ſecundaria ſunt ex qbus & circa quod, illa cõmunia, iſta propria ſunt &c.

Series autem hæc eſt.

QVONIAM ſcias principiorum diuerſitate diſtinxerat intendit in hoc capitulo oſtendere ꝙ impoſsibile ſit A omnium demonſtrationũ eſſe eadem principia, & duo facit, quia primo oſtendit hoc logice facta diſtinctione ſyllogiſmorum in veros & falſos, ex eorum inter ſe differentia triplici concluſione ſubſeruiẽte, poſt quarum primam excludit obiectionem, quæ contra illam fieri poterat. ſecundo probat principalem concluſionem quinq; oppoſiti ſenſus opiniones ſecludendo. Subdens poſtremo de quibus principijs loquatur.

Quõ principia non multo pauciora ſint ipſis cõcluſionibus.

CIrca rationes adductas aduertẽdum eſt, ꝙ licet abſq; textus corruptiõe pluriſicari poſſint, qm̃ facile patet tam primam q̃ tertiam in duas diuidi poſſe, viſum tamẽ eſt mihi ob reuerentiam diui Tho. ad eum reducere numerum, & q̃uis tertia ratio minus conſiderantibus videatur male adunata, ſubtiliter tamen ſcrutantibus oppoſitum videbitur. Ait nanq; Alpharabius (ꝙ per multo plus) infinitus exceſſus apud philoſophos ſignificat, & ſimiliter per non multo minus, defectus nõ infinitus denotat. B Et ꝓpterea in eadẽ ratione legi debet vtrũq;. ſ. infinitas concluſionum & non multo minora principia, ac ſi aperte dixiſſet, ꝙ principia non ſunt infinite exceſſa ſm̃ numerum ab ipſis concluſionibus, ſed concluſiones ſunt infinitæ. ergo & principia ſunt infinita, & conſequẽter non ſunt eadem omnium, & ſm̃ hæc id quod ſubditur. ſ. termini autem ſunt finiti, aduerſatiue legẽdum eſt vt. S. Tho. exponit. Ad euidentiam autẽ numeri principiorum. Sciendum eſt ꝙ quædã ꝓpoſitiones ſunt principia tm̃, quædam concluſiones tm̃, quædam concluſiones & principia. Primæ nanq; propoſitiones principia ſunt & non concluſiones. aliter priores haberent. vltimæ autem concluſiones, & non principia, aliter poſteriores haberent mediæ autem & principia poſteriorum & concluſiones priorum ſunt. Et ſm̃ hoc æqualis eſt numerus principiorũ & concluſionum in medijs, & tota inæqualitas conſiſtit in exceſſu extremorum. Et ideo nõ multo minora principia concluſionibus ſunt. Si enim omnes C mediæ propoſitiones concluſiones eſſent & non principia, principia remanerẽt paucisſima. Nunc autem quia (vt dictum eſt) in medijs non eſt inæqualitas, principia ampliantur vſq; ad vltimas concluſiones, quæ quia plures ſunt q̃ primæ propoſitiones in quocũq; ordine, quæ principia tm̃ ſunt, ideo pauciora quidem ſunt principia concluſionibus, ſed non multo, & hoc. S. Tho. dicit, licet libri incorrecti oppoſitum oſtendant, & hoc Ariſtoteles intendere videtur ibi aſſumens ꝙ principia propoſitiones ſunt. propoſitiones autem ſunt termini aut immiſsi, aut aſſumpti: quaſi diceret, ꝙ ideo principia nõ ſunt multo pauciora, quia principia non ſolum ſunt primæ propoſitiones, ſed illæ, quæ ſunt termini Imiſsi in prima figura aut aſſumpti ſecunda & tertia. i. ſed etiam inter principia annumerãtur oẽs præmiſſæ, quæ ex terminis Imiſsis aut aſſumptis ſiunt, eſt ſiquidem prædicatio cauſalis terminorum de propoſitionibus & non identica &c.

Eiſdem eadem quomodo eadem inter ſe ſint.

D CIrca primam rationem ſecundi proceſſus, eſſet quærendum quid veritatis habeat illa maxima. ſ. eadem eiſdem ſunt eadem. ſed quoniam præſentis negocij limites exit ſufficiat pro nunc ꝙ intelligitur eo modo identitatis inter ſe extrema adunari quo in tertio vnum ſunt, vt ſi in vno ſint eadem genere inter ſe eadem generice ſunt, & ſic de alijs, & hoc ſufficit Ariſt. intentioni in hoc loco, quoniam nihil aliud intendit niſi deducere ad hoc ꝙ omnes concluſiones eſſent eædem genere, ſi principia eadem haberent. &c.

Omnium quomodo eadem eſſe principia dicantur.

CIrca totum ſm̃ proceſſum, qui analiticus a. S. Tho. dicitur, ad demonſtrationum principia deſcendit. illo nanq; Ariſto. probat non eadem eſſe principia oĩum demonſtrationum, aduertendum eſt, ꝙ licet nouo modo introductus videatur à nobis textus in eius ſumma atq; ſerie, non tamen falſo aut extorte aut incongrue di-

ſtinctus

ſtinctus apparet, immo quoniam mens mea multis diebus inquieta & ſolicita erat circa huius textus ordinem & ſenſum, adeo, vt de eius claro intuitu deſperarem, tandem mutuo acceptis commentarijs Boetij, quæ non niſi in principio, & hunc vidi, excitata eſt in me expoſitio ſupradicta, & nunc declaranda, non ꝙ ex Boetio illā ſumpſerim, ſed ꝙ ex quibuſdam eius verbis commota ſunt phantaſmata ſic &c. Imaginandum ergo ex ſex modis aliquos dicere poſſe omnium demonſtrationum eadem eſſe principia. primo abſolute, & hunc ſenſum antequā hunc ſm proceſſum aggrediatur Ariſto. deſtruxit. ſecūdo ſophiſtice, vt dicatur alia eſſe principia medicinę & alia rhetoricę, quia tamen tam hæc q̄ illa ſunt principia, ideo omnium eadem ſunt principia, & hunc ſenſum in principio huius ſecūdi proceſſus elidit. tertio vt quia ex omnibus concluſionem quālibet monſtrari poſſe teneatur, ideo eadem omnium dicuntur eadem principia, & hunc ſenſum tertio loco excludit. quarto vt quia ex primis dignitatibus omnia demonſtrantur, ideo omnium principia eadem dicantur, & hunc ſenſum tertio loco remouet. quinto vt quia ex quolibet omnia demonſtrari teneantur, ideo omnium eadem principia dicantur, & hunc ſenſum quarto loco deſtruit. ſexto vt quia omniū principia proxima eſſe credatur, ideo omnium eadem principia dicantur, & hunc ſenſum quinto loco repellit. Si autem alicui hæc non placent, inueniat melius pro ſe & pro me.

De comparatione ſcientiæ ad alios habitus intellectus. Cap. 25.

SCibile autem & ſcientia differunt ab opinabili & opinione, quoniam ſcientia quidem vniuerſalis & per neceſſaria: (neceſſarium vero non contingit aliter ſe habere) ſunt autem non nulla vera quidem, quæ contingunt aliter ſe habere. planum igitur, ꝙ circa hæc quidem ſcientia non eſt, eſſent enim impoſſibilia aliter ſe habere, poſſibilia aliter ſe habere. Verum enimuero neq; intellectus (dico enim intellectum principium ſcientiæ) neq; ſcientia indemonſtrabilis: hoc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis. Verus autem eſt intellectus, & ſcientia, & opinio, & quod per hæc dicitur. quare derelinquitur opinionem eſſe circa verum quidem, vt falſum, contingens autem, & aliter ſe habere: hoc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis, & non neceſſariæ. Et conſeſſum autem eſt ſic apparētibus, nanq; & opinio incertum eſt, & natura talis. Ad hæc autem nemo putat opinari, quando exiſtimet impoſſibile aliter ſe habere, ſed ſcire, ſed quando eſſe quidem ſic, ſed tamen & aliter, nihil prohibet tunc opinari, tanquam quòd talis opinio ſit: Neceſſarij vero ſcientia eſt, quomodo igitur eſt idem opinari & ſcire? & propter quid non erit opinio ſcientia, ſi quis ponet, omne, quod nouit, contingere opinari? conſequetur enim hic quidem ſciens, ille vero opinans per media, quouſq; ad immediata venerit. quare, ſi quidē ille nouit, & qui opinatur nouit, quemadmodum enim & ꝙ opinari eſt, & propter quid, hoc autem ipſum medium. An ſiquidem ita ſu-

E ſpicabitur non contingentia aliter ſe habere, quemadmodū ſe habent definitiones, per quas ſunt demonſtrationes, nō opinabitur, ſed ſciet. ſi autem vera quidem eſſe, nō tamen hæc vtiq; ipſis ineſſe ſecundum ſubſtantiam, & ſecundū formam, opinabitur, & non ſciet vere ipſum quòd, & ipſum propter quid, ſi quidem per immediata opinabitur, ſi autem non per immediata, ipſum quòd ſolum opinabitur. Eiuſdem vero opinio, & ſcientia non omnino eſt, ſed quemadmodum & falſa & vera eiuſdem quodammodo ſunt, ita & ſcientia & opinio eiuſdem, etenim opinionem veram, & falſam (vt nonnulli quidem dicunt) eiuſdem eſſe, abſur-
F da contingit erigi, & alia, & non opinari, quod opinatur falſo. Quoniam vero idem pluribus modis dicitur, eſt quidem vt contingit, eſt autē vt non: commenſurabilem nanq; eſſe diametrum vere opinari abſurdum eſt, ſed quòd diameter, circa quam opiniones, idem, ita eiuſdem eſt: quòd quid autem erat eſſe vtique ſecūdum rationem non eſt idem, conſimiliter autem & ſciētia & opinio eſt eiuſdem, hæc quidem enim ſic animalis, vt non contingat non eſſe animal, illa vero vt contingat, veluti ſi hæc quidem ꝙ hominis eſt, illa vero hominis quidem, non autem quòd hominis: idem enim eſt, quoniam homo, hoc autem ſic non idem. Manifeſtum autē
G eſt ex his, ꝙ neque opinari ſimul idem & ſcire contingit, ſimul enim habere poſſet ſuſpicionē ꝙ aliter ſe habere, & nō aliter, idem eſſet, quod non contingit, in alio quidem enim vtrunque eſſe contingit eiuſdem, vt dictum eſt, in eodem autem non ſic poſsibile eſt. habebit enim ſuſpicionem ſimul vt ꝙ homo eſſet, ſecūdum ꝙ animal: hoc enim eſſet non contingere eſſe non animal, & non ſecundum ꝙ animal, hoc enim eſſet ſic contingere. Reliqua vero quomodo oporteat diſtribuere & in diſcurſu, & intellectu, & ſcientia, & arte, & prudentia, & ſapientia, illa quidem naturalis, hæc autem moralis ſpeculationis magis ſunt. Solertia vero eſt bona quædam coniectatio in nō perſpecto tem-
H pore medij, veluti ſi quiſpiam videns, ꝙ luna ſplendorem ſemper habet ad Solem, celeriter excogitauit propter quid hoc, quoniā propter id, quod ſplendeſcit à ſole, aut diſputantem cum diuite, nouit, quoniam fœneratur, aut propter quid amici ſunt? quoniam inimici eiuſdem. Omnes enim cauſas medias videns ſummas cognouit. ſplendidum eſſe ad ſolem ſit in quo A, ſplendere à ſole, in quo B, luna, C: ineſt itaq; lunæ quidem ipſi C ipſum, B ſplendere à ſole: ipſi autem B ipſum A ad hoc eſſe ſplendidum, à quo ſplendet: quare & ipſi C ineſt ipſum A per B.

Summa huius capituli hac eſt.

pꝛo̅po principalis. SCibile & ſcia differunt ab opinabili & opinione &c. Probatur tripliciter. Primo à priori, quoniam intellectus, ſcientia, & opinio, & ꝙ per hæc dicitur vera ſunt: ſed nec ſcientia verorum contingentium eſt, quoniam vniuerſaliter & per neceſſaria eſt, & conſequẽter ſi eſſet contingentium impoſſibile ſe aliter habere eſſet poſſibile aliter ſe habere, nec intellectus principium ſcientiæ verorum contingentium eſt, quoniam ſcientia indemonſtrabilis eſt. probatur, quoniam acceptio eſt immediatæ propoſitionis. opinio autem circa verum & falſum eſt, contingens aliter ſe habere &c. & ipſa eſt acceptio īmediatæ propoſitionis & non neceſſe. Secundo quoniam conſentaneum eſt apparentibus. opinio enim ſonat incertum quid, & naturam huiuſmodi. Tertio quoniam nullus arbitratur opinari cum exiſtimat impoſſibile aliter eſſe, ſed potius ſcire, & per oppoſitū exiſtimans poſſe aliter eſſe arbitratur ſe opinari &c. tanq; ſcientia ſit neceſſariȷ̃ & opinio contingentis &c.

Qō ſecūda. Qualiter eſt idem opinari & ſcire &c.

Qō prima. Qualiter non erunt idem opinio & ſcientia.

pro prima qōne. Siquis poſuerit omne opinari, aut ſaltem nihil eſſe ſcitum, qđ non contingit opinari.

pro ſecūda qōne. Conſequẽter & ſciens & opinans per media quouſq; īmediata veniāt. probatur, quoniam eſt opinari & quia & ꝑpter quid. quod mediū ſonat. opinās ergo ſciuit &c.

ſolo ſcdæ qōnis. Si arbitrabitur non contingẽtia aliter ſe habere ſicut ſe habent diffinitiones, per quas fiunt demonſtrationes, non opinabitur, ſed ſciet. ſi autem vera quidem, non tñ hæc eis ineſſe ſm ſubſtantiam, vel ſm ſpeciem non ſciet vere, ſed opinabitur, quia & propter quid. Si enim per īmediata, propter quid, & ſi per non īmediata, quia &c.

ſolo primę qōnis. Sicut opinio vera & falſa non eiuſdem penitus, ſed eiuſdem quodammodo ſunt, ſic & ſcientia & opinio nõ eiuſdem penitus, ſed eiuſdem quodāmodo ſunt, declarātur ſingula. Et primo prima pars primi, quoniam eiuſdem ſm ſubiectum & rationem, opinionem verā & falſam eſſe, ſicut dicunt quidam, multa inconuenientia inducit, & hoc. ſ. non opinari quod opinatur falſo. ſecūdo ſecunda pars primi. Quoniam idem multipliciter dicitꝰ, & ſm vnum modum identitatis contingit, & ſm alium non. eiuſdem enim ſm ſubiectū contingit veram & falſam eſſe, eiuſdẽ autem ſm quod vnicuiq; cauſat eſſe ſm rationem non cõtingit. Sicut diametrum cõmenſurabilem eſſe, non contingit vere opinari, ſed de diametro circa quod opiniones ſunt, contingit vere opinari. tertio principale intentum. ſecundo propoſitum. ſ. ꝙ ſcientia & opinio non ſunt eiuſdem omnino, ſed quodāmodo, ſicut &c. quoniam ſcientia eſt alicuius quod ſit tale ex neceſſitate, puta ꝙ homo ſit id quod vere hominis eſt; opinio vero ꝙ ſit tale, ſed non ex neceſſitate, ſed contingat aliter ſe habere, puta ꝙ homo ſit quod non vere hominis eſt. & ſic ſunt eiuſdem ſcientia & opinio, quia hominis, ſed non oīno, quia non eadem ratione.

Corr. pꝛo̅po. Non contingit ſimul eiuſdem idem ſcire & opinari. probatur quoniam ſimul idem haberet opinionem eiuſdem, aliter habendi, & non aliter habendi, quod eſt īpoſſibile, vt quòd homo eſſet quod vere eſt animal, & contingat non eſſe animal &c.

Corr. ſcda pꝛo̅po. Excluſiu. In alio & alio contingit eſſe ſcientiam & opinionem eiuſdem ſicut dictum eſt &c.

Quomodo oporteat diſtribuere in rõnem & intellectum, & artem & prudentiam & ſcientiam, & ſapientiam, hæc quidem phyſicæ, illa vero ethicę ſpeculationis magis ſunt &c.

Diffō. Solertia eſt ſubtilitas quædam in non proſpecto tempore mediȷ̃ &c. vt videns ꝙ luna ſemper conuerſa ad ſolem lumen habet, ſtatim intellexit propter quid, quia. ſ. illuſtratur à ſole. Et videns diſputantem cum diuite cognouit, qa accõmodatum eſt. Et vidẽs inimicos, amicos A cognouit, quia inimici eiuſdẽ. declaratur diffinitio, quoniam ſolers oēs cauſas medias videns, cognouit & vltimas. ordinatur autem medium ſolertis iuxta primum exemplum in ſyllogiſmo in terminis A primo: B medio: & C tertio in primo primę &c.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS diſtinguere ſcientiam ab alȷ̃s habitibus intellectus, tria facit. Primo diſtinguit ipſam & eius obiectum ab opinione & ſuo obiecto. Secundo circa eorum diſtinctionem quæſtiones duas mouet & ſoluit vt ordinauimus, addens duas annexas concluſiones conſiderantes ſcientiam & opinionem in ordine ad opinantes & ſcientes. Tertio præexcuſando ſe ad declarationẽ diſtinctionis ſcientiæ ab alȷ̃s habitibus intellectus de ſolertia determinat diffinitiue exẽplariter declarans in diuerſis rerum ordinibus &c.

Vera ſcientiæ ab opinione diſtinctio.

B CIrca principium capituli, vbi aſſignatur differentia inter ſcientiam & opinionem ex neceſſitate & contingentia &c. Dubitatur dupliciter. Primo quia nõ apparet verum, ꝙ ſcientia & opinio differant propter hoc ꝙ ſcientiæ obiectum ſit verum neceſſarium, opinionis autem verum contingens, vt in litera dicitur. Exquerimur nanq; ꝙ multarū opinionum obiecta ſunt vera neceſſaria, vt patet in opinionibus oppoſitis. De corporū cœleſtium materia motibus &c. Cū enim oporteat contradictionis alteram partem eſſe veram, neceſſe eſt alteram veri neceſſariȷ̃ eſſe, qm̄ ibi nihil contingens eſt &c. Secundo quia. S. Tho. in prima ſecundę. q. 67. expreſſe determinat ꝙ ſcientia & opinio non differunt ex parte obiecti, nec ex parte mediȷ̃, ſed ex parte ſubiecti. Ariſtoteles autem hic ex parte obiecti differẽtiam inter eas ponit &c. prima ſcdę, q. 67. ar. 3. c. Ad euidentiam huius dubitationis, quoniam facilis non eſt. Primo dicendum eſt abſolute quid tenendum ſit de differentia inter ſcientiam & opinionẽ. Dein C de quid intendat hic Ariſtoteles, & quomodo. S. Tho. non diſſentit ab eo. Vt autem certa cognitione percipiatur quod intendimus à quid nominis eſt inchoandum. Opinio vt in textu dicitur incertam cognitionẽ ſonat. Incertam autẽ non ꝙ ita ambigua ſit, ꝙ ad neutram partem contradictionis declinet, ſed quia ita alteram partẽ contradictionis cognoſci, vt de oppoſita veritate formidet. tales ſiquidem nos eſſe experimur opinantes. Scientia autem (Extenſo vocabulo) ad cognitionẽ principiorum īmediatorum, certam vnius partis contradictionis cognitionem ſonat, adeo vt de oppoſiti poſſibilitate nulla etiam ſuſpicio relinquatꝰ. Certitudo autẽ in cognitione, non niſi ex cogniti euidentia eſt. Infra limites ſiquidem intellectus & eorum quæ ipſum perficiūt diſcurrẽdo nulla alia cauſa certitudinis in cognitione inuenitur, niſi prædicta. Nec mihi aliquis obȷ̃ciat certitudinẽ fideī non eſſe ex euidentia obiecti. Quoniam talis certitudo non eſt intellectus vt ſic, ſed vt ſtat ſub imperio volun- D tatis, propter quod fides inter virtutes intellectuales numerari non poteſt &c. Ex euidentia igitur cogniti certitudo intellectualis eſt, & conſequenter ex ineuidentia incertitudo, & quoniam euidentia alicuius complexi dupliciter contingit. ſ. vel ex proprȷ̃s terminis, vt patet in primis principȷ̃s, & ex alicuius neceſſaria connexione viſa, ad prima principia, ideo omnis cognitio certa, vel eſt circa principia ex terminis nota, vel concluſiones, in illa reſolubiles, & reſolutas &c. In euidentia autem alicuius complexi, quoniam per priuationem eorum quæ euidentiam faciunt, ſic multipliciter etiam contingit, vt patet de ſuſpiciõe, & ęſtimatione, & opiniõe, vt. s. Tho. in prohemio huius libri dilucide docet. In ꝓhemio huius. i. In opinione ſit, ex eo ꝙ vel termini ipſi propoſitionis, vel connexio cõcluſionis, ad propoſitiones alias, quæ certe ſunt, præſeferunt alteram contradictionis partem determinatam, alteram deȷ̃ciendo, ſed non neceſſario &c. Differunt ergo

ſcientia

ſcientis & opinio, penes euidentiam & ineuidentiam obiecti, ita ꝙ euidentia ſcientiam facit. ineuidentia autē (talis) opinionē. Notanter autem dico (ineuidentia talis) propter duo. Primo quia non ōis ineuidentia opinionē facit, ſed aliqua ſuſpicionem, aliqua exiſtimationem, vt dictum eſt. Secundo quia non intelligo ineuidentiā priuatiuæ facere opinionem, ſed ineuidentiam contrariæ, cum.n. omne manifeſtatiuum luminis rationē habeat. propter quod & ipſe medius terminus lumen cōcluſionis diciť. imaginor ꝙ lumen quo clarent quæcunq; cognoſcunť, latitudinem nō paruam habeat. & ꝙ ſm eius diuerſam participationem, diuerſimode res pateſiant intellectui, Ita ꝙ quædā ſunt quæ tm̄ in ſe luminis, ſeu manifeſtatiui habent, ꝙ euidentia intellectui ſunt per ſe, vt principia. Quædam per reductionem ad alia vt eorum concluſiones &c. quædam adeo parum habent luminis, vt ad euidentiam non ſufficiat. ſufficiat tñ ad determinationem intellectus ad vnam partem, quod eſt ipſum relinquere cum formidine alterius. & hæc ſunt opinabilia. Quædam adhuc minus habent, ita vt nec ad vnā partem determinent. licet magis inclinent ad hanc q̄ illam, vt ſuſpicabilia. Quædā adhuc minus &c. Talis ergo gradus luminis ſeu manifeſtatiui vel ineuidentie ſeu obſcuritatis opinionem facit. Et qm̄ talis ineuidentia oritur qñq; ex natura ipſius rei cognite. qñ. ſ. ipſum complexū contingens eſt, nullo.n. modo incōplexo contingēti inuenitur aliquid. vnde ſue cōplexionis euidentia oſtendi poſſit, qm̄ nec termini eius tale manifeſtatiuū eſſe poſſunt, nec aliquod medium, qm̄ contingens eſt. Qñq; aūt oritur talis ineuidentia eſt modica participatione luminis intellectus dum vel proprijs terminorū conceptibus vel medijs neceſſarijs carere contingit, vel male ordināt media, vel acies intellectus non figitur, propter phantaſmatis motum &c. Ideo opinio poteſt eſſe de contingentibus, & de neceſſarijs, licet diuerſimode: quia de contingentibus eſt propter ipſius obiecti naturam. quæ ſciri non patiť. De neceſſarijs aūt propter ipſius intellectus defectum. Ad Ariſtotelis vero intentū deſcendendo diciť, ꝙ quia opinabile tali ineuidētia conſtat, & duplex eſt: quoddam ex ſui natura, quod. ſ. ex natura ſua nō pōt eſſe euidens, vt cōplexum contingens, & quoddā ex parte intellectus, quod. ſ. licet ex ſe euidens eſſe poſſit, huic tñ & illi ineuidens & incertum eſt &c. vt cōplexum neceſſarium &c. ita de opinione dupliciter loqui cōtingit. Vno modo ī ordine ad ipſum opinabile ſm ſe. Alio modo in ordine ēt ad opinabile quo ad nos &c. Et ſi ſuſtinere volumus Ariſtotelem locutum fuiſſe de opinione in ordine ad opinabile ſm ſe, neceſſariū & contingens nominaliter ſumere oportet ex parte obiecti & dicendū eſt ſm ipſum, ꝙ opinio differta ſcientia, quia ſciētia eſt veri neceſſarij, opinio autem veri contingētis. & cōſequēter ēt falſi, quia verū contingens mutabile eſt in falſum &c. & ſimiliter cum dixit, ꝙ opinio eſt acceptio propoſitionis īmediate, non neceſſarie, intelligenda eſt contingentis &c. Si aūt ſuſtinere volumus ꝙ ſermo Ariſtotelis ſit de opinione vtroq; modo, tunc profundius dicta Ariſtotelis intelligere oportet, & diligenter aduertere, ꝙ Ariſtoteles ineuidentiam quam diximus circum loquitur ꝑ ly contingens aliteř ſe habere, & euidentiam per ly neceſſarium &c. intelligens per neceſſarium. neceſſarium in ſe, & in cognitione noſtra (& per contingens vero) cōtingens in ſe. vel in apparentia &c. ita ꝙ ſcientia differt ab opinione in hoc ꝙ ſcientia eſt veri neceſſarij, vtroq; modo. i. ꝙ non ſolum ſit neceſſariū, ſed ēt ſit viſa ſua neceſſitas. Opinio aūt eſt contingentis. altero modo. i. vel propoſitionis contingentis, vel neceſſe contingenter. & merito, quia malū conſurgit ex particularibus defectibus, bonum aūt ex cauſa integra, & hic ſenſus eſt magis dignus Ariſtotele, qm̄ enucleat opinionis naturā. Vnde magnus Albertus dicit. ꝙ aduerbialiter accipiendū eſt ly. nō neceſſarie, cū in textu diciť ꝙ opinio eſt acceptio

E propoſitionis immediate nō neceſſarie. Et. S. Tho. dicit in expoſitione, ꝙ opinio de his eſt quæ accipiuntur, vt contingentia aliter ſe habere ſioe ſint talia, ſiue non &c. Nec prætermittēdum eſt ꝙ opinabile accipi, ſeu cognoſci vt contingēs poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, vt (contingētia) concurrat, vt cōditio cognita opinabilis, & hoc modo falſum eſt oportere opinabile apparere vt contingēs, nec hoc intelleximus cū diximus opinabile oportere eſſe contingens in apparentia ſaltem, qm̄ ſm hunc ſenſum opinio vera de neceſſarijs eſſet, non ſolum diminuta cognitio, ſed falſa apprehēſio, qm̄ apprehēderet neceſſariū poſſe aliter ſe habere &c. Alio modo pōt intelligi vt contingētia concurrat vt modus cognitionis ſeu euidētię. Et hic ſenſus eſt verus & intētus. Verus quidem, quia opinās cōplexum ſibi obiectū quātūcunq; ſit neceſſarium in ſe cognoſcit contingēter. i. apprehēdit tali claritate, qua videť hoc ſic eſſe, ſed nō videtur ꝙ nō poſſit aliter eſſe &c. ita ꝙ ſicut ipſum cōplexum diuidiť

F per neceſſarium & contingēs, ita ēt cognitio ſeu claritas eius diſtinguiť in cognitionem per modū neceſſarij, & ꝑ modum contingētis, & illa vocať claritas neceſſaria quę oſtendit ſic eſſe & nō poſſe aliter eſſe, illa aūt contingēs quæ licet oſtēdat ſic eſſe, nō tñ ita quin poſſit aliter eſſe.

Intētus aūt. qm̄ per hoc vniuerſaliter, & primo differunt ſciētia & opinio (vt dictū iam eſt) quia ſcientia neceſſario attingit obiectū ſuum. opinio vero contingenter &c. Et ſm hoc patet quid rñdēdum ſit primæ rationi dubitandi. dicēdum eſt enim ꝙ Ariſtoteles diſtinxit opinionē & ſciētiam nō ex contingētia, & neceſſitate obiecti abſolute, ſed ex cōtingentia & neceſſitate eorum in cognitione ſeu apparētia. Poſſet quoq; & forte nō male dici ꝙ in principio capituli. Ariſtoteles ſeparauit opinabile ſm ſe, ab ipſo ſm ſe ſcibili, & opinionem à ſciētia, in ordine ad opinabile & ſcibile abſolute, & poſtmodū in proceſſu capituli inſinuauit vniuerſaliorem differentiā quam diximus &c. Ad id vero quod diſſenſionē inter

G Ariſtotelē &. S. Tho. inducit diciť ꝙ nulla eſt inter eorū dicta cōtradictio, qm̄. S. Tho. de opinione vniuerſaliter locutus eſt, ſiue ex parte obiecti, ſiue cognoſcentis, ſiue aliunde cōtingat. & dixit ꝙ nō diſtinguitur à ſcientia ex parte obiecti ſm ſe ſumpti, quia ſciētia de neceſſarijs eſt, & opinio de neceſſarijs eſſe pōt. nec ex parte medij ſm ſe ſumpti, quia qñq; idem medium ſi clare videať cōnexū cōcluſioni, facit ſciētiam, & ſi nō ita, clare facit opinionem, ſed ex parte ſubiecti, quia ſciētia includit euidētiā abſq; formidine, opinio claritatem quādam cum formidine alterius partis. quod nihil aliud eſt dicere, q̄ dicere, ꝙ differūt ex hoc ꝙ obiectum ſciētiæ neceſſarium eſt nō ſolum in ſe, ſed in ſua apparētia, obiectum vero opinionis eſt cōtingens vel in ſe vel in ſua apparētia, vt Ariſtoteles dixit, appellauit aūt. S. Tho. differētiam hāc ex parte ſubiecti, & nō ex parte obiecti, nec medij, quia nec ex diuerſitate obiecti, nec ex diuerſitate medij. vniuerſaliter prouenit. ſed ſemper eſt ex diuerſitate tali modi co-

H gnoſcendi, quæ ex parte ſubiecti ſe tenet, & quoniā formale in opinione eſt, ꝙ contingenter, ſeu cum formidine cognitio habeatur &c.

CIRCA illam propoſitionem aſſumptā in textu. ſ. ꝙ Annot.
verus eſt intellectus &. ſcientia, & opinio, & quod per hæc dicitur, plura notanda ſunt. Primum eſt ꝙ quatuor illa vera quæ ponit, diſſimiliter veritatem habent. Alia enim ratione verum eſt, ꝙ dicitur per ſcientiam & intellectum & opinionem, & aliter ipſa ſcientia & opinio & intellectus, illud enim eſt verum, quia ipſum eſt tale. hæc vero qm̄ illius ſunt cognoſcitiua &c. Sed quoniam alterius negocij hoc eſt, alibi differendum reor.

Secundum eſt ꝙ notanter Ariſto. dixit, & quod per hæc dicitur, & non dixit, & ſubiectum eorum vel aliquę huiuſmodi, qm̄ res de quibus ſunt huiuſmodi habitus poſſunt conſiderari dupliciter. Vno modo in ſeipſis, & ſic cum complexione careant, eo ꝙ extra animam nulla

cōplexio

cõplexio eſt, veritatem quoq; neceſſe eſt non habeant. Alio modo conſiderantur, vt ſtant ſub ſecunda operatione intellectus, & ſic cõplexionem quandam ſortiunt̃, & veritatem aut falſitatem adipiſci neceſſe eſt &c. Et ſimiliter prædicti habitus habẽt duos terminos, vnũ ad quẽ proxime terminantur, & hic eſt complexum quoddam, quod obiectũ eorum dicit̃, & alterum quẽ vltimo attingunt. i. mediante illo proximo, & illa eſt res incõplexa, ſ. eſſe ſubiecti, ſm ſuas paſſiones &c. Et propter hoc dicit̃, ꝙ aliud eſt obiectum, & aliud ſubiectũ ſciẽtiæ &c. Quia ergo talis differẽtia in huiuſmodi negligẽda nõ eſt. ideo Ariſtoteles notanter dixit ꝙ verum eſt (& quod ꝑ hæc dicitur) qm̃ hoc ſonat, cõplexum quod obiectũ eſt, & nõ res ipſas abſolute. non. n. dicunt̃ res niſi ad cõplexionem reductę, niſi forte in prima operatione intellectus, quod propoſitum nõ impedit &c. Tertium eſt, ꝙ cum dicitur opinionem eſſe veri, vel ſuſpenſiue ſuſcipiẽdum eſt, expectãdo ſubiectam determinationem, qualis veri ſit, q̃a contingentis. & ideo veri & falſi &c. vel quia omnia

B appetunt bonum, & bonum intellectus conſtat eſſe verum, opinionem eſſe veri, intelligendum eſt per ſe, quoniam falſi eſt per accidens &c.

Annot. CIRCA ſolutionem ſecundæ q̃ōnis. Aduertendum eſt, ꝙ ex ea clare habet̃ differentia opinionis & ſcientiæ ex parte ſubiecti, quam ſupra diximus, qm̃ hinc habet̃ ꝙ ſcientia & opinio differunt ꝑ arbitrari & nõ arbitrari. et fuit adeo intentus Ariſtoteles hoc in loco, vt inſinuaret hanc differentiã, vt prætermiſiſſe videatur ſcientiã requirere neceſſitatẽ in obiecto, dum eam tacuit, qm̃ clarum hoc erat, & (propter hoc) vt dictum eſt, nõ differt primo ab opinione, ſed per euidentiam & ineuidentiam.

CIRCA id quod dicit̃ in ſolutione primæ q̃ōnis. ſ. ꝙ non de eodem penitus ſunt opinio vera & falſa, & illam conſequentiam, quæ ibi fit. ſ. ſi oĩno eiuſdem eſſet opinio vera & falſa, non opinaret̃, qui falſo opinaret̃. Dubitatur. quia non ſolum de eadẽ re, ſed de eodem enuntiabili

C non inconuenit aliquẽ habere veram opinionem, & aliquem alterũ falſam. de hoc. n. enuntiabili epiciclos eſſe, cum duæ ſint opiniones cõtradictoriæ oppoſitæ, neceſſe eſt alteram eſſe verã & alteram falſam. Et confirmat̃. quia niſi opinio vera & falſa eſſent circa oĩno idem ſed ſolũ circa idem ſubiecto, vt in litera dicit̃ opiniones oppoſitę nõ eſſent incõpoſſibiles, quia ſm diuerſa reſpicerent vnum ſubiectũ &c. Ad hoc dicit̃, ꝙ quia opinionem eſſe alicuius nihil aliud eſt q̃ illud eſſe opinatũ vel opinabile: et opinionem verã eſſe alicuius, nihil aliud eſt q̃ illud opinatũ eſſe verũ, opinionẽ falſam eſſe alicuius nihil aliud eſt q̃ illud opinatum eſſe falſum, conſequens eſt, ꝙ opinionem verã & falſam eſſe oĩno eiuſdem, nihil aliud ſonat q̃ ꝙ idem oĩno opinabile ſit ſimul verum & falſum. Hoc autẽ cũ manifeſte impoſſibile ſit, relinquit̃ ꝙ impoſſibile ſit oĩno eiuſdem obiecti eſſe opinionẽ veram & falſam, licet poſſit eſſe eiuſdẽ ſubiecti &c. Valet aũt conſequẽtia illa, quia ſi oĩno eiuſdem obiecti eſſet

D opinio vera & falſa, veritas opinionis nõ attenderet̃ ſm adęquationẽ, vel conformitatem ad ſic eſſe in re, vt opinio dicit, ſed conſiſteret in apparentia, & tunc quodcũq; appareret eſſet verum, & quia quilibet opinat̃ ſm ꝙ ſibi apparet, quælibet opinio eſſet vera. & conſequẽter nulla eſſet opinio falſa. & cõſequenter qui opinat̃ falſo, non opinaret̃, ſicut ſi nullus homo eſſet albus, quicũq; habeſet albedinem, nõ eſſet homo &c. Ad argumẽtum in oppoſitum dicit̃, ꝙ cum idẽ ſit iudicium de oppoſitione & veritate & falſitate opinionum & enuntiationum, & enuntiabilium, vt ex fine ſecundi perihermenias habet̃.

In fine. 2. periherme. Sicut impoſſibile eſt idem oĩno enuntiabile eſſe ſibi ipſi oppoſitũ, ita impoſſibile eſt ꝙ de eodẽ oĩno ſint oppoſitę opiniones &c. Sed ſicut enũtiabili affirmatiuo vero, vt ibidem dicit̃, opponit̃ negatiuum de eiſdẽ terminis, & affirmatiuũ de oppoſito, ita opinioni verę de aliquo affirmatiuo, opponuntur opiniones non de eodem, ſed

A de negatiuo eorundem terminorũ & de affirmatiuo cõtrarij, vnde non ſunt opiniones oppoſitę de hoc enuntiabili, epiciclos eſſe, ſed vna opinio eſt cuius propriũ obiectũ eſt epiciclos eẽ, altera quæ dicit epiciclos nõ eſſe &c. Cõſtat aũt ꝙ aliud enuntiabile eſt epiciclos eſſe, & aliud epiciclos non eſſe. Falluntur aũt in hac re minus conſiderantes, ex eo ꝙ non ſolum eiuſdẽ ſubiecti, ſed etiam prædicati cõtingit eſſe diuerſa enuntiabilia &c. Et ꝑ hoc patet reſponſio ad confirmationem: quia opiniones oppoſitas non oportet eſſe circa idem oĩno obiectũ ad hoc vt ſint incõpoſſibiles, ſed ſufficit ꝙ ſint circa idẽ ſubiectum & prædicatum contradictorie, complexa vel circa idem ſubiectũ. & prædicata oppoſita. Et nota ꝙ cũ dicit opiniones oppoſitas ſeu veram & falſam, nõ eſſe eiuſdẽ oĩno, intelligitur, vt proprij obiecti: nihil enim prohibet opiniones oppoſitas eſſe eiuſdem oĩno cõſequentię, opinio nanq; arbitrans epiciclos non eſſe, cõſequenter deſtruit epiciclos eſſe: & ſic eſt ꝑ ſe primo negatiui & quo-

B dammodo eius oppoſiti &c. Aduertendum quoq; eſt, ꝙ quia nihil refert in propoſito, an circa idem ſubiectum opinemur contraria prædicata, an idem prædicatũ, affirmatiue & negatiue, qm̃ vtrobiq; eſt identitas ſubiecti, & non identitas omnimoda: ideo Ariſtoteles propoſito inſiſtens abſq; diſtinctione dixit, eiuſdem omnino non eſſe opinionem &c. veram & falſam.

Num eiuſdem obiecti ſcientia & opinio eſſe valeat.

CIrca ipſam ſolutionem primæ q̃ōnis. Dubitatur, an verum ſit, ꝙ eiuſdẽ oĩno obiecti non poſſit eſſe ſcientia & opinio &c. Videtur enim ꝙ hoc nihil prohibeat, qm̃ ſcientia & opinio nihil ponunt, aut poſitum connotant in obiecto, per quod differãt. vt ex dictis patet. qm̃ ex modo cognoſcendi differunt. & ſi ſic eſt nihil apparet ex parte ſcientiæ, aut opinionis, quod vetet eas in vnum conuenire obiectum. Et confirmatur. qm̃ experientia docet ꝙ huius enuntiabilis deum eſſe vnũ, cõtingit vnã rationem aliqualem habere, & demonſtrationẽ non pe-

C netrare, adeo ꝙ cũ formidine alterius partis intellectus reſtet, alterum aũt penetrare, & tunc manifeſte eiuſdem oĩno erit opinio, cuius eſt ſcientia &c. Ad hoc dicitur multipliciter, ſm ꝙ multis modis contingit loqui de opinione & ſcientia &c. Si. n. ſequendo primum ſenſum ſuprapoſitum, ſermo ſit de ſcibili & opinabili, ſm ſe, clara eſt reſponſio, ꝙ. ſ. impoſſibile eſt idem oĩno eſſe ſcibile, tam in eodẽ q̃ in diuerſis, ſiue ſuppoſitis, ſiue tẽporibus. qm̃ ſcibile ex propria natura eſt enũtiabile neceſſarium, & opinabile ex ſe eſt contingens, & impoſſibile eſt tranſferre contingens in neceſſarium. & econuerſo &c. poſſibile eſt tñ eiuſdem quodammodo eſſe ſcientiam & opinionem ſimul. qm̃ non incõuenit circa idem ſubiectum ſimul diuerſa conſiderare, alterũ opinando, alterũ ſciendo &c. vt de ſe patet. Tenemus. n. de multis ſubiectis alĩqua demonſtratiue ſcientes illis conuenire, aliqua vero opinantes ꝙ eis inſint &c. Et ſecundũ hunc ſenſum ſaluatur ſimilitudo in textu adducta inter idẽtitatem veri

D & falſi opinabilis, & identitatem ſcibilis & opinabilis, qm̃ ſicut ibi non erat identitas omnimoda, ſed ſm ſubiectum, ita hic nõ eſt identitas oĩmoda, quia non eſt idem enuntiabile ſcibile & opinabile, ſed ſm ſubiectum, quia cõtingit cõmunicare in ſubiecto opinabile et ſcibile &c. Et huic ſenſui multum fauent oĩa, quæ dicunt̃ in hoc capitulo &c. Si aũt ſit ſermo de ſcibili & opinabili non ſm ſe & abſolute, ſed in ordine ad vnũ hoĩem & ſimul, ſic dicit̃, ꝙ impoſſibile eſt idem oĩno eſſe ſcitũ & opinatum, qm̃ ſequeret̃ ꝙ idẽ oĩno enũtiabile eſſet huic ſimul euidens & ineuidens, certum & incertum. neceſſario acceptum, & incontingenter, quod eſt ĩpoſſibile &c. poſſibile tamen eſt eiuſdem quodammodo eſſe ſciẽtiam & opinionem in eodem ſimul &c. qm̃ non inconuenit de eodem ſubiecto, puta ſole, aliqua opinione puta ꝙ moueatur eccentrice, & aliqua ſcientia, puta ꝙ acceſſu & receſſu cauſet generationẽ & corruptionem &c. teneamus.

mus. & ſm hunc quoq; ſenſum ſaluatur ſimilitudo ſupra dicta, quoniam non contingit idem enuntiabile, ſed idẽ ſubiectum eſſe opinatum & ſcitum ſimul ab eodẽ &c. & hic ſenſus a. S. Tho. ex textu ſumitur. Si autem ſit ſermo de opinabili & ſcibili non ex meritis obiecti, nec ex ordine ad eundem, ſed ſimpliciter de opinabili & ſcibili, dupliciter rñderi poteſt quæſtioni motæ. Primo concedẽdo ꝙ non inconuenit eiuſdem oĩno eſſe opinionem & ſcientiã, q̃m idem enuntiabile poteſt ab vno opinatiue teneri, et vere, & ab altero vera ſcĩa haberi &c. vt experimur quotidie, & licet negare hoc ſit indiſciplinati, attamen declaratur ſequendo ſimilitudinem Ariſtotelis. Sciendũ eſt nanq; ꝙ ideo opinio vera & falſa non poſſunt eſſe oĩno eiuſdem, quia veritas & falſitas in opinione ex eſſe rei oritur, q̃m ab eo ꝙ res eſt vel non eſt oratio dicitur vera vel falſa &c. Et ſic ſequeret̃ ꝙ idem oĩno eſſet & non eſſet ſimul, ſi idem oĩno eſſet vere & falſe ſimul opinatum &c. Certitudo aũt ſcientię, & incertitudo opinionis non vniuerſaliter oriuntur ex rerũ, aut mediorum conditionibus (vt ſuperius declaratum eſt.) & ideo ſi idem oĩno eſt ſcitum & opinatum, non ſequitur ꝙ idem oĩno habeat in ſe conditiones oppoſitas, ſed ſolum ꝙ habeat oppoſitas conditiones, puta certitudinẽ & incertitudinem in aĩa, hoc aũt non inconuenit in diuerſis hominibus, licet in eodem (vt diximus) ſit impoſſibile. Quod enim inconueniens ſequitur, ſi vnum enuntiabile mihi certum, tibi dubium eſt. Et confirmatur, quia ſicut nihil prohibet idem oĩno enuntiabile eſſe notum tibi & mihi ignotũ, ita nihil prohibet mihi eſſe certum & tibi incertũ, certitudo etenim & incertitudo modi cognitionis ſunt. Et licet hæc reſponſio ſit veriſſima, non tñ eſt hic intenta ab Ariſtotele, vt expreſſe patet in

In fine. litera. Nec putet quiſq̃; hoc eſſe contra Ariſtotelem. q̃m verum vero non eſt contrarium. vt dicitur in ſecundo Perihermenias. Et quod ipſe dixit verum eſt, & quod nos &c. diuerſimode, vt ex præcedentibus patet. Nec obſtat ꝙ eius ſimilitudinem in diſſimilitudinem verterimus, q̃m ſimilitudo eſt & nõ idẽtitas, imo & hoc ipſum confert diſcretioni eiuſdem, vt ſciatur in quo aſſimilatio ſit, & in quo non &c. Poſſet forte aliter dici, loquendo ẽt de opinabili & ſcibili vniuerſaliter, & ſimpliciter, ꝙ opinio & ſcientia non ſunt eiuſdem oĩno, ſed quodãmodo, quia licet ſint eiuſdem enuntiabilis, tñ illud enuntiabile non eodẽ modo ſe habet vt relatum eſt ad ſcientiã, & vt relatum ad opinionem, q̃m vt reſpicit opinionem, induit rationem contingentis, vt aũt reſpicit ſcientiam, habet rationem neceſſarij. Sed hæc rñſio licet ſit vera, non tñ videtur textui conformis. Tum quia titulus dubitationis ab Ariſtotele motę eſt. an iſtę denoĩationes. ſ. ſciri, & opinari, poſſint idem denoĩare, an non, & rñſio eius eſt, ꝙ non denominant idem oĩno, ſed idem ſm ſubiectum &c. iſta autem rñſio vltimo inducta dicit idem oĩno enuntiabile denominari ſcitum & opinatum &c. Tum quia diuerſitas illa, quã ponit dicta reſponſio, non eſt diuerſitas varians obiectum, ſed tñ eſt diſtinctio modi attingendi idem obiectum &c. Diſtinctio. n. eiuſdem enuntiabilis, per hoc ꝙ induit ratione contingentis, vel habet rationem neceſſarij eſt diſtinctio ſm modos quos in aĩa habet qui obiectum non variant. Ariſtoteles autẽ expreſſe vult varietatem obiecti eſſe inter ſcitum & opinatum &c. Poſſet tñ hæc reſponſio palliari dicendo, ꝙ licet non ſit hic diſtinctio obiectorum abſolute, eſt tamen diſtinctio obiectorum in eſſe cognito, & ꝙ omnia quæ Ariſtoteles dicit de diuerſitate obiecti, intelligenda ſunt vniuerſaliter loquendo in eſſe cognito. Voluntaria tñ videtur expoſitio magis q̃; textus interpretatio, eo ꝙ ſimilitudo adducta in textu non habet locum, & verba Ariſtotelis ibi dicentis, ꝙ ſcientia & opinio ſunt eiuſdẽ, quia hominis, & non oĩno eiuſdem, quia ſcientia eſt veri hominis, opinio non veri hominis, ſaluari non niſi extorte videntur. pſſet nanq; dici, ꝙ ſimilitudo tenet quo

E ad non omnimodam identitatem, ſed non quo ad modũ non identitatis. & ꝙ illa verba intelliguntur de eo, quod non eſt homo in eſſe cognito, ſeu ſm apparentiam, vt dictum eſt, ac ſi dixiſſet ꝙ ſcientia eſt neceſſarij, apparentis neceſſarij, & opinio apparẽtis cõtingentis &c. Quicquid igit̃ intenderit non eſt inutile cognouiſſe, & hanc rñſionem, q̃m vera & principali intento proficua, multa expreſſit &c. Ad rationes ergo in oppoſitũ non oportet aliter reſpõdere, q̃m loquendo de opinione & ſciẽtia ſimpliciter, verũ eſt, ꝙ eiuſdẽ oĩno obiecti eſſe poſſunt, ſed non eodem modo, vt ex tertia & quarta reſponſione patet. nec hoc negauit Ariſtoteles, & ſi negaſſet falſum dixiſſet, loquẽdo autem de opinione & ſcientia, ex meritis obiecti, ſic eſt impoſſibile eſſe eiuſdẽ, vt prima reſponſio dicit, & ſimiliter loquendo de eiſdem in eodẽ ſimul, vt ſecunda rñſio dixit &c. quarum alteram, vel vtranq; Ariſtoteles inſinuare voluit &c.

CIRCA conclusiones illas correlarias, Aduertẽdum Anno.
F eſt primo, ꝙ quia Ariſtoteles in eis expreſſe ponit differentiam inter idem opinari & ſciri ab eodem homine, & diuerſas, in eodem tempore, & diuerſis, primam reſponſionem à ſe expellere videtur: quoniam ſi opinabile, non eſt idem omnino quod ſcibile, ideo quia opinabile eſt in ſe contingens, & ſcibile neceſſarium, & ideo eſt quodãmodo idem, quia idem eſt ſubiectum vtriuſq;, ſicut nec reſpectu vnius hominis, ita nec reſpectu plurium contingit, idem omnino eſſe opinatum & ſcitum, & ſicut reſpectu plurium contingit idem ſm ſubiectum eſſe opinatũ & ſcitum, ita reſpectu vnius, poſſum enim ego opinari aliquid de deo, ſcire aliquid de eodem, & ſimiliter eſt reſpectu eiuſdem temporis diuerſi. Sicut enim impoſſibile eſt idem oĩno eſſe ſimul neceſſarium & cõtingens, ita & ſucceſſiue, quia non fit mutatio de contingenti in neceſſarium, nec econuerſo. & ſimiliter idem ſubiecto eſſe neceſſarium & contingens ſm diuerſa ſimul, nulla repugnantia eſt &c. Et ſic nullam differentiam facit ad idem
G eſſe opinatum & ſcitum, pluralitas ſuppoſitorum vel tẽporum. cuius oppoſitum Ariſtoteles hic dicit, propter quod ſola ſecunda reſponſio textui conformis videtur. quoniam vt ex ea patet, multũ refert an ab vno, an pluribus, an ſimul, an diſtinctis temporibus idem omnino ſit opinatũ & ſcitum, licet nulla differentia ſit, an ab vno vel pluribus ſimul vel ſucceſſiue idem quodammodo ſit opinatum & ſcitum &c. propterea quando in textu dicitur ꝙ alio vnumquodq; eſſe contingit eiuſdem. ſicut dictum eſt. ly (ſicut dictum eſt) non refert ly eiuſdem, q̃m non eſt ſenſus, ꝙ in alio cõtingat idem quodãmodo eſſe opinatum & ſcitum, ſed ꝙ in alio contingit idem omnino eſſe opinatum & ſcitum, ſed refert totam concluſionem quæ ex dictis ſequitur &c. Si quis tamen pro reuerentia Ariſtotelis, cui etiam, quæ nunquã actualiter cogitauit, vera tamen à poſterioribus attributa ſunt. quantum congrue poſſet adaptare reſponſionem textui ſaluabitur, iſta nunc dicta differẽtia, inter vnum & plures opi
H nantes. Dixi autem pro reuerentia Ariſtotelis, q̃m minus dignum Ariſtotele videtur, ꝙ particulariter determinauerit quæſtionem hanc, & iuxta quartam reſponſionem vniuerſaliter ſit deciſio &c. Poſſet tamen aliter inducendo has cõcluſiones, perſpicacitas Ariſtotelis ſaluari, tenendo primam reſponſionem in præcedenti dubio poſitam eſſe intentam ab eo. & dicendo, ꝙ primo ſoluit quæſtionem intuendo opinabile & ſcibile ſm ſe, ſeu ex parte obiecti, & deinde in his concluſionibus locutus eſt de opinabili & ſcibili in ordine ad vnum vel plures ſimul vel ſucceſſiue. Aduertendum eſt ſecundo ꝙ licet prima concluſio correlaria, iuxta ſecundam reſponſionem ſit concluſio principalis, & non fuiſſet ſeparanda à ſuperioribus, vt tamẽ via detur facilior ad ſupradicta, ſeparauimus eam, & etiam quoniam hic explicite meminit Ariſtoteles vnitatis & pluralitatis, opinantium, ſimpliciter vel ſm tempus &c.

Num

Num idem enuntiabile ſciri & opinari ſimul ab eodem poſſit.

CIrca hanc partem occurrit dubium. An verum ſit vniuerſaliter, ꝙ impoſſibile ſit idem omnino enuntiabile opinari & ſciri ab eodē ſimul &c. Videtur enim ꝙ non ſit vniuerſaliter verum. primo quia nihil prohibet idem enũtiabile ab eodem ſimul teneri per medium contingens, et per medium neceſſarium, vt continue experimur in ſcientificis proceſſibus, vbi probabilia neceſſarijs annectuntur, opinio autem & ſcientia in hoc differunt, quia illa per medium contingens, hæc per neceſſarium eſt. ergo &c. Secundo quia contingit eidem enuntiabili neceſſario ab eodem aſſentiri ſimul per duo media, quorum vnum eſt vere neceſſarium, & alterum eſt contingens, exiſtimatum tamen eſſe neceſſarium: et tũc cum aſſenſus per vere neceſſarium ſit ſcientificus, per apparens autem neceſſarium ſit opinatiuus, ſequitur in eodem ſimul eſſe ſcientiam & opinionem eiuſdem omnino &c. Caſus eſt poſſibilis, & omnia aſſumpta manifeſte ſunt vera præter hoc ꝙ aſſenſus per medium contingens apparens neceſſarium ſit opinatiuus & hoc probatur. Quia ſi talis aſſenſus non eſt actus opinionis aſſignetur cuius habitus actus ſit, & niſi quis fingat aliquem alium habitum ab his quos in intellectu poſuit Ariſtoteles non inueniet niſi id quod dictum eſt. ergo &c.

Tertio, quia ſi aliquid impediret opinionem & ſcientiam eiuſdem eſſe in eodem ſimul, hoc eſſet oppoſitio euidentis & ineuidentis, certi & dubij. Quæ eſt inter opinionem & ſcientiam. Sed hoc non impedit, quoniã medium neceſſarium & contingens poſſunt dupliciter inueniri. Vno modo ſeorſum cauſantia ſuos proprios effectus. Et ſic circa idem cauſant aſſenſus conditionum incompoſſibilium. Quia vnus eſt certus, & alius dubius. Et hoc modo clarum eſt ꝙ ſcientia & opinio eiuſdem in eodem non ſunt. Alio modo inueniuntur ſimul cauſantia vnicum aſſenſum certum & nullo modo dubium. Qui ratione medij probabilis opinatiuus ratione medij neceſſarij ſcientificus eſt, & ſic vnus aſſenſus erit vtriuſque habitus ſimul, opinionis ſcilicet & ſcientiæ &c. Quòd autem hæc diſtinctio non ſit fictitia declaratur exemplo, ſol & candela accenſa, ſi ſumantur vt ſeorſum cauſantes lumina, ſic cauſant lumina conditionum incompoſſibilium, quia ille cauſat lumen clarum, hæc obſcurum. Impoſſibile eſt enim idem lumen eſſe clarum & obſcurum. Si autem medium illuminatum illo lumine obſcuro recipiat ſolem, tũc ſimul ſol & candela cauſant vnum numero lumen, & duo agentia partialia. Clarum eſt enim ꝙ candela non deſinit tunc illuminare. Similiter his ſe habent opinio & ſcientia. Quare ſimul poſſunt eſſe in eodem &c. Ad hæc dicitur. præmittendo ꝙ non eſt præſentis intentionis diſcutere an ſimul contingat actualiter opinari & ſcire idem, ita ꝙ non inquirimus an intellectus poſſit habere ſimul plures actus circa idem. Sed ſufficit noſtro propoſito an ſimul poſſimus habere habitum opinionis & ſcientiæ circa idem omnino. Et ad hoc dicitur cum Ariſtotele ꝙ non, & ratio eſt, quia cum opinio & ſcientia circa idē opponantur primo ſecundum certitudinem & incertitudinem ex parte ſubiecti, non medij, neq; obiecti, & impoſſibile ſit oppoſita ſecundum id in quo opponuntur adunari, non poteſt fieri vt opinio & ſcientia eiuſdem omnino ſint in eodem ſubiecto ſimul &c. Quòd enim opinio & ſcientia opponantur ſecundum certitudinem & incertitudinem ex textu patet: quòd autem talis certitudo & incertitudo vniuerſaliter ſe teneant ex parte ſubiecti, & non obiecti nec medij declaratur. primo ꝙ non ex parte obiecti, quia de eodem omnino enuntiabili contingit eſſe opinionem & ſcientiam in diuerſis (vt diximus) & tunc eſt manifeſtũ ꝙ ęqua eſt certitudo obie**A** ctalis vtriuſq;. Deinde ꝙ non ex parte medij. Tum quia non omnis opinio eſt per medium, ſed contingit opinionem eſſe propoſitionis immediatę, vt in textu dicitur, & conſequenter ex parte medij non poteſt vniuerſalis differentia aſſignari inter opinionem & ſcientiam. Propter quod Albertus dicit, ꝙ notanter Ariſtoteles dixit opinionem eſſe acceptionem immediatę propoſitionis, vt ſciamus à fortiori ꝙ & mediata & immediata ſub opinione cadunt. Tum quia contingit per idem medium in altero debilioris ingenij fieri opinionem, & in altero ſciētiam. Et tunc certitudo medij ęqua eſt in vtroq;, quia idem eſt &c. Vltimo ꝙ ſit ex parte ſubiecti. Tum propter ſufficiētem diuiſionē. Tum ex quid nominis ipſius opinionis. Omnes enim tunc nos opinari arbitramur & dicimus, quando in intellectu noſtro formido aliqua remanet alterius partis vndecunq; veniat formido illa, quæ nil aliud eſt q̃ non plena determinatio intellectus ad hanc partem, & tunc ſcire arbitramur & dicimus, **B** cum abſq; formidine alterius partis alteram certam intellectus (non voluntas) habet &c. Ad argumentum vero primum in oppoſitum dicitur, ꝙ licet contingat idem enunciabile cognoſcere ſimul per medium contingens & neceſſarium, non tamen contingit illud ſimul opinari & ſcire. Non enim diſtinctio ex parte medij ſufficit ad diſtinctionem opinionis & ſcientię, ſed exigitur, vt dictum eſt, incertitudo ex parte ſubiecti. Et aduerte, prout dicit. S. Tho. tertia parte. q. 9. articulo tertio, ꝙ ſicut in generatione ſubſtantiæ formam antecedunt diſpoſitiones, & in aduentu formæ corrumpuntur & firmiores concomitantur, ita in proceſſu ſcientifico opiniones per probabilia media pręcedunt demonſtrationem ſecundum quam introducitur ſcientia, & in aduentu ſcientiæ deſinunt quidem opiniones, ſed concomitantur firmiores exiſtimationes per illam & media probabilia. Habentes enim media demonſtratiua facilius & firmius probabilia coniectamus & poſſidemus. Et hoc **C** notandum eſt non parum, quoniam liberat à laqueo venantium &c. Ad ſecundum dicitur admittendo caſum, ſed negando ꝙ aſſentire per medium contingens exiſtimatum neceſſarium ſit actus opinionis. Et cũ quęritur, cuius ergo habitus actus eſt: dicitur ꝙ eſt actus ignorantię prauę diſpoſitionis, & non oportet fingere nouum habitum. Ad tertium dicitur ꝙ illud argumentum ſi aliquid concludit, concludit id quod diximus in reſponſione ad primum, ꝙ ſcilicet ſimul per medium probabile & neceſſarium aſſentire contingit. Et exemplum & declaratio adducta nihil aliud indicant; quoniam claritatem & obſcuritatem medij cõcernunt. Sed ex hoc non ſequitur. ergo opinio & ſcientia ſtant ſimul. Quoniam iam declarauimus ꝙ obſcuritas & claritas ſecundũ quas differunt ſcientia et opinio ex parte ſubiecti ſe tenent. Argumentum autem procedit ac ſi ſe tenerent ex parte cauſæ. Quapropter dicta (à Durando) in illo argumento quo ad diſtinctionem illam & exemplũ **D** ſint in declarationem & robur eorum quę diximus in reſponſione ad primum &c.

3.p.q.9. arti.3.

CIRCA vltimam partem capituli aduertendum eſt ꝙ Ariſtoteles ſolertię & opinionis & intellectus tantum meminit de ſcientia tractans, reliquorum habituum differentias alijs relinquens. Fecit autem hoc quoniam intellectus principium eſt ſcientiæ quæ concluſionem reſpicit, opinio autem & principiorum & concluſionum eſt. Solertia autem medij coniectatrix eſt, à natura initiũ ſumens & ab exercitio promptitudinem. Reliqui autē habitus extranei à ſcientiæ propoſito ſunt. Annot.

Commentariorum Thomę de Vio Caietani ſuper librum Primum Poſteriorum analyticorum. Finis.

ARISTOTELIS
POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER SECVNDVS,
Cum Thomæ de Vio Caietani clariſſimis Commentarijs.

De quæſtionibus, quot & cuiꝰ ſint. *Cap. I.*

QVæ quærũtur ſunt æqualia numero ijs, quæcũq; ſcimus. quærimus autem quatuor, quod, ꝑpter quid, ſi eſt, qd eſt. cũ enim vtrum hoc, aut hoc inſit, quærimus in numerum ponentes, velut vtrum deficit Sol, aut non, ipſum ꝙ quærimus. Signum autem huius, cum enim inuenimus ꝙ deficit, ceſſauimus, & ſi à principio ſciremus, ꝙ deficit, non quæreremus vtrum. cum autem ſcimus ipſum ꝙ, tunc ipſum propter quid quærimus, vt ſcientes, ꝙ deficit, & ꝙ mouetur terra, propter quid deficit, aut ꝑpter quid mouetur, quærimus hæc quidem ſic. Nonnulla vero alio modo quærimus, vt ſi eſt, aut non eſt centaurus, aut Deus. Si autem eſt aut nõ, ſimpliciter dico, ſed non, ſi albus eſt, aut non. Cum vero cognouerimus ꝙ eſt, quid eſt quærimus, vt quid igitur eſt Deus, aut quid eſt homo? Quæ quidem igitur quærimus, & quæ cum inuenimus ſcimus, hæc & tot ſunt. Quærimus autem, cum quærimus ꝙ, aut ſi eſt ſimpliciter, an eſt medium ipſius aut non eſt? quando autem cognoſcentes, aut ꝙ, aut ſi eſt, aut ꝙ in parte, aut ſimpliciter, ruſus ipſum propter qd quærimus, aut quid eſt, & tunc quærimus quid eſt medium. Dico autem ꝙ, aut ſi eſt in parte, & ſimpliciter, in parte quidẽ, an deficit Luna, aut augetur? ſi enim eſt aliquid, aut non eſt aliquid in talibus quærimus, ſimpliciter vero ſi eſt, aut non eſt Luna, aut nox. Contingit itaq; in omnibus quæſtionibus quærere, aut ſi eſt medium, aut quid eſt medium, cauſa enim eſt medium: in omnibus nanq; hoc quæritur, anne deficit? anne eſt aliqua cauſa, aut non? poſt hæc, cum cognouerimus, ꝙ eſt aliqua, quid igitur eſt hæc quærimus. Cauſa enim eſt ꝙ ſit non hoc, aut illud, ſed ſimpliciter ſubſtantia, aut non ſimpliciter, ſed aliquid eorum, quæ per ſe, aut ſecũdum accidens ſunt, medium eſt. dico autem ſimpliciter quidem ſubiectum, vt Lunam, aut terram, aut Solem, aut triangulum, ipſum vero quid defectum, æqualitatem, inæqualitatẽ, ſi in medio, aut non: in omnibus nanq; his manifeſtum eſt, ꝙ idẽ eſt quid eſt, & propter quid eſt. Quid eſt defectus? priuatio luminis à Luna propter terræ obſtructionem. propter quid eſt defectus? aut propter quid deficit Luna? eò ꝙ deficit lumen terra obſtructa. Quid eſt conſonantia? ratio numerorum in acuto & graui. propter quid conſonat acutum graui? eo ꝙ rationem habent numerorum acutum & graue, nunquid eſt cõſonare acutum & graue? nunquid eſt in numeris ratio ipſorum? cum autem acceperimus, ꝙ eſt, quæ igitur eſt ratio, quęrimus. Quòd autem eſt medij quæſtio, ſignificant, quorum cũq; medium eſt ſenſibile, quærimus enim cũ non ſenſimus, veluti de eclipſi ſi eſt, aut non: ſi vero eſſemus ſupra Lunã, non vtiq; quæreremus neq; ſi ſit, neq; propter quid, ſed ſimul vtiq; manifeſtum eſſet: ex eo enim quod ſentitur, & vniuerſale nobis factum eſt ſcire, ſenſus nanq; eſt, ꝙ nunc obſtruitur, manifeſtum enim eſt ꝙ nunc F deficit, ex hoc autem factum vtiq; fuit vniuerſale. Quemadmodum igitur dicimus, quid eſt ſcire, idem eſt, & propter quid, hoc vero ſimpliciter & non inexiſtentium alicui, aut inexiſtentium, vt ꝙ duo recti ſunt, aut ꝙ maius, aut minus eſt. Quòd igitur omnia, quę quęruntur, eſt medij quæſtio, planum.

Summa huius capituli hæc eſt.

QVæſtiones ſunt æquales numero his quæ vere ſcimus. Declaratur: quoniam quæſita ſunt quatuor: Quia, propter quid, ſi eſt, quid eſt. Pria ↄclo.

Ipſum quia tunc quæritur, cum ponentes in numerum G quærimus vtrum ſit hoc, aut hoc, vt vtrum ſol deficiat, aut nõ. Declaratur ex duobus ſignis. primum eſt, quoniam inuento quia deficit, pauſamus: ſecundum eſt, quoniam ſi à principio notum fuiſſet, quia deficeret, nõ quæreremus vtrum &c.

Ipſum propter quid quæritur ſcito quia, vt ſcito ꝙ luna deficit, propter quid quærimus.

Ipſum ſi eſt quæritur, cum quęrimus, ſi eſt aut non eſt ſimpliciter, & non cum quærimus ſi eſt albus aut non, vt ſi eſt, aut non eſt centaurus, aut deus &c.

Ipſum quid eſt ſcito qm̃ eſt quærit, vt quid eſt deus, quid eſt homo. Quæſita ergo & ſcita hæc & tot ſunt.

Contingit in omnibus quæſtionibus quærere, aut ſi eſt medium, aut quid eſt medium. Declarat hoc. Primo quoniam cum quæritur quia, aut ſi eſt ſimpliciter, quærimus vtrum ſit medium ipſius aut non. Cum autem cognito quia eſt, aut ſi eſt, aut in parte, aut ſimpliciter, propter quid eſt, aut quid eſt quæritur, Quærimus quid ſit H medium &c. Probatur deinde hoc idem, quoniam in omnibus iſtis quæritur cauſa, cauſa autem medium eſt. Declaratur hoc primo in compoſitis quæſtionibus, quoniam quærendo vtrum luna deficiat, an ſit aliqua cauſa defectus quęritur: & hoc ſcito quid ſit cauſa illa, propter quid inueſtigatur quærendo &c. Deinde vniuerſaliter quia cauſa tam eſſendi ſubſtãtiam ſimpliciter q̃; non ſimpliciter, ſed eſſendi aliquid eorum quæ ſunt per ſe, aut ſecundum accidens medium eſt. Confirmatur hoc idem quoniam in omnibus his quid et propter quid idem eſt. Probatur. quoniam idem. i. quid paſſionis reſpondetur vtriq;, vt patet de defectu lunæ & conſonantia. Dicitur hæc ſecunda pars confirmationis in exemplis conſonantię. Et aliter in textu non habetur. Et ſimiliter quia, & ſi eſt idem ſunt. Quærere nanq;, quia, eſt quærere an ſit, quid illius prædicati, vnde & hoc accepto quid eſt illud, quæritur. Scda ↄclo.

Omnis

tertia ɔclo.

Omnis quæſtio eſt medij. Probatur ſigno, qm̃ medio exiſtente ſenſibili ſi non ſentiẽ quærimus. Si aũt ſentitur non quærimus ſi eſt, neq; ꝓpter quid, vt patet de eclipſi lunę. Si enim eſſemus ſupra lunam neutrũ quęreremus. Sed ſimul manifeſtum eſſet. Ex ſenſu quidem ſingulariter et intellectu accipiẽte ex ſingulari ſenſato vniuerſale. Sicut ergo diximus, idem eſt ſcire quid eſt, & propter quid ſcire, hoc autem aut eſt ſimpliciter, aut eorum quæ inſunt &c.

Series autem hæc eſt.

DEMONSTRATIONIS natura declarata, qm̃ ipſam ex primorum principiorum & medij præexiſtenti cognitione procedere dictum fuit: intendens in hoc libro de his determinare à medio inchoans intendit io hoc capitulo omnia ſcibilia & dubitabilia ad medij ſcientiam & dubitationem reducere. Et ideo à quæſtionibus merito exorſus eſt. & in prima concluſione tam earũ q̃ quæſitorum numerum ponit. In ſecũdo vero ad duas medij quæſtiones omnes reducit. In tertia autem ad medium abſolute omnes tendere declarat.

Num tot ſint quęſtiones ſcibiles quot ſunt ſcita.

CIrca primam concluſionem & dicta in ea multiplex dubium occurrit. Dubitaẽ enim primo circa ipſam concluſionem, quia maior numerus videtur quæſtionũ numero vere ſcitorum ſeu ſcibilium (nihil enim diſtat in ꝓpoſito inter vere ſcibile & vere ſcitum.) Quæſtiões ſiquidem in textu dicitur, ſunt quatuor, vere autem ſcita duo tantum ſunt. ſ. quia, & propter quid. Quod ſic probatur, quoniã per ly (vere ſcitum) aut intelligitur idem quod per demonſtrationem notũ, aut intelligitur idem quod certitudinaliter cognitum. Non enim poteſt dici ꝙ ſumitur hoc ſecundo modo, quia ſic maior eſſet numerus ſcitorum q̃ quæſitorum, quia principia prima hoc modo ſcita ſunt, quia certiſſime cognita, & tamen ipſa non ſunt dubitabilia. Relinquitur ergo vt ſumatur primo modo, & tunc probatur intentum, quoniam quod quid eſt nou ſcitur per demonſtrationem. Tum quia immediate ineſt diffinito. Tum quia ad primam operationem intellectus per ſe pertinet. Tum quia præſupponitur in demonſtratione, vt in principio primi dictum eſt. Quæſtio quoq; an eſt, per demonſtrationem ſciri non poteſt, quoniam præcognoſcere & prædeterminatam eſſe ipſam oportet, vt demonſtratio fiat. Omnis enim ſcientia, vt in principio primi dictum fuit, & Commentator infinities replicat, ſupponit ſuum ſubiectum eſſe.

T.c.2.
T.c.2.
maxie prio phyſicorũ. c.83.
2. phyſi. cõ.26.

Secundo dubitatur circa declarationem quæſtionum aſſignatam à. S. Tho. Dicit enim ibi duo ambigua. primum eſt, ꝙ quæſtio quid eſt, eſt quæſtio de enuntiatiõe ſecundi adiacentis: hoc aũt falſum videtur, quia quæſtio quid, aut quærit de complexo, aut de incomplexo. Si de complexo, conſtat ꝙ quærit complexum in quo diffinitio prædicatur de diffinito. Talis autem complexio ad enuntiationes de tertio adiacẽte pertinet, vt de ſe patet. Si vero de incomplexo, neq; ad ſecundũ, neq; ad tertiũ adiacens. talis quæſtio pertinet, qm̃ incomplexum, neo eſſe, nec nõ eſſe dicit. Secũdum eſt ꝙ concluſiones ille ſ. quia, & propter quid. ideo dicuntur ponentes in numerum, quia quęrunt de compoſitione duorum, ſcilicet ſubiecti & prædicati. hæc enim ratio ſi bona eſt à pari quęſtio an eſt ponit in numerum, quia quærit de compoſitione prædicati cum ſubiecto. Cum enim quærit, an centaurus ſit, nihil aliud quæritur, niſi an exiſtentia inſit centauro.

Quęſtio qd eſt num terminetur ad ſm adiacẽs, vel tertiũ.

Tertio dubitaẽ circa quæſtionẽ an eſt. Quod eſſe quærat, quoniã eſſe. vt in quinto metaphyſicę dicitur eſt duplex. Quoddam quod eſt actus entis. i. ipſa exiſtentia rerum, & quoddam quod conſiſtit in ipſa veritate propoſitionis. Et vt Cõmentator. 5. metaphyſicę dicit. Expoſi-

Quod nam eſſe querat q̃ſtio an eſt.
T.c.14.
C.14.

A tores iſtius quęſiti propter hoc duplex eſſe diuerſimode exponunt. Si enim quæſtio an eſt quærat de ipſa rei exiſtentia, tunc ſequitur ꝙ quærat de non neceſſario, quoniam ſm veritatem metaphyſicalem ab antiquis prolatam & vere doctis poſterioribus approbatam nullius quidditatis cum ſua exiſtentia connexio eſt neceſſaria ſimpliciter, excepta ipſa primæ cauſæ eſſentia. poteſt. n. intellectus abſq; contradictione intelligere componẽdo quamcũq; poſteriorem naturam cum nõ eſſe &c. Si aũt quæratur de eſſe quod ſignificat veritatẽ ꝓpoſitionis. i. an iſte ꝓpoſitiones ſint vere, centaurus eſt, decima ſphera eſt &c. Tunc ſequitur ꝙ ſcientia non ſit de rebus, ſed de propoſitionibus, & ꝙ præcognitio quia eſt, non ſit niſi de eſſe ꝓpoſitionis, cuius oppoſitum in primo oſtendimus. Et fruſtratur omnis intentio quærentium. Non enim quærimus vt ad propoſitionum notitiam veniamus, ſed vt res ipſas eſſe cognoſcamus, vt patet cũ quæritur. an ſubſtantiæ ſepatate ſint.

ca. i. in ſolutiõe ſecũdi dubij circa tex. c 2.

B Quarto circa eandem quæſtionem dubitatur, cuius eſſe quærat, an ſubiecti, an paſſionis, an vtriuſque. Si enim dicatur ꝙ quærit, an ſubiectum ſit, ſtatim obſtat omuẽ ſcientiã & conſequẽter demonſtrationẽ quæ ſine ſcientia nõ eſt, ſupponere ſubiectũ ſuũ eſſe, qm̃ de ſubiecto præſupponitur quid & quia. Si aũt dicatur ꝙ quęrit eſſe paſſionis, ſuperflue ponitẽ quæſtio quia eſt, qm̃ ipſa quærit de eſſe paſſionis, qm̃ eſſe paſſionis eſt ineſſe, qd illa inquirit. Si dicatur ꝙ quęrit eſſe vtriuſq;, & ꝙ differt à quæſtione, quia eſt, quoniã quia eſt quærit de paſſione tantum, an eſt vero de vtroq; obijcitur, tum quia eiuſdem quæſiti non debent eſſe plures quæſtiones, Tum quia Ariſtoteles in textu lo quens de quæſtione an eſt, ſubiecti exempla dedit ſcilicet de deo, de centauro, de terra, de luna.

Quæſtio an eſt cuius eẽ quęrat, ſubiecti, an paſſiõis, vel vtriuſq;.

Quinto dubitatur cõmuniter circa qaæſtiones quid eſt, & quia eſt, an quærere de prædicatis quæ ſunt partes diffinitionis, ſit quæſtionis quid, aut quia. videtur nãq; ꝙ quæſtio quia eſt, quærat de ſingulis prædicatis quidditariuis, qm̃ quæſtio de tertio adiacente eſt quęſtio quia (vt. S. Tho. expreſſe hic dicit.) Quęrere autẽ an homo ſit aĩal, vel an ſit ſubſtantia, eſt quæſtio de tertio adiacente, vt patet. ergo &c. Ex altera aũt parte videẽ ꝙ ſit quæſtionis quid, qm̃ illud quod rñdetur conueniẽter ad interrogationem factã per quid, quæritur per quæſtionem quid. Oportet enim rñſiones quæſtionibus ꝓportionales eſſe. Conſtat autem ex Ariſtotele & Porphyrio ꝙ genus prædicatur in quid de ſpecie, & redditẽ quærenti quid de ſpecie. igitur &c.

C

Quęſtio qd eſt & quia quæ nam ꝓdicata quærat.

prĩo topi. capi. 4. in capi. de genere.

Sexto dubitatur circa quęſtionem quid eſt, an quęrat de complexo vel incomplexo. hinc. n. videtur ꝙ quærat de complexo, quoniam quærit de ſcibili. Scibile aũt non eſt niſi verum quod in enuntiationis cõplexione cõſiſtit. Et confirmatur ex verbis. S. Tho. dicentis hic, ꝙ qa ſola enuntiatio eſt ſcibilis, conſequenter ſola ipſa eſt quæribilis &c. Inde autem apparet ꝙ quærat de incomplexo, quoniam id quærit quo inuento ceſſat. Inuenta aũt diffinitione clarum eſt ꝙ non quærimus quid, diffinitio igitur quæritẽ. Diffinitio vero vt in primo habitum eſt, non dicit eſſe vel non eſſe, ergo &c.

Quęſtio qd eſt num termineẽ ad incõplexũ, vł cõplexũ.

D

T.c.25.
Cap.2.

Septimo circa omnes quæſtiones abſq; argumentis dubitatur quomodo inter ſe, & à præcognitionibus differant.

Quęſtiones quõ à ꝓcognitiõibus diſtiguantẽ.

Octauo & vltimo, iterum proponitur quæſtio omiſſa in principio primi, an omnis ſcientia ſupponat ſuum ſubiectum eſſe ita ꝙ nõ probet illud eſſe. Videtur enim ꝙ ſubictum eſſe probari poſſit in ſcientia cuius eſt ſubiectum. primo quia omnis ſcientia poteſt vti demonſtratione quia. & propter quid. ergo poteſt demonſtrare ſuum ſubiectum eſſe à poſteriori. Antecedens patet, qa ſicut per cauſam probatur effectus propter quid, ita ecõuerſo per effectum demonſtratur cauſa quia. Conſequentia ꝓbatur, quoniam ſubiectum eſt cauſa aliquorũ

Num ꝗuis ſcientia ſupponat ſuuj ſubiectũ eẽ circa. t.c.2. Dubio. 4.

in illa ſcientia, & conſequenter cum ex effectu poſſit à
poſteriori concludi cauſam eſſe, ſequitur ſubiectum eſſe
formaliter demonſtrabile.

Et confirmatur inductione, quoniã in libro Elencho-
rum, probatur ſyllogiſmum ſophiſticum eſſe per ſimile.
& Priſcianus in libro conſtructionum oſtendit oratio-
nem conſtructam eſſe &c.

Cap. 1. Ad primũ dubiũ dicit̃ dupliciter. primo ꝙ Ariſtote-
les accepit vere ſcitũ neutro illorũ modorũ, ſed intellexit
vere ſcitum idem quod in ueſtigatione certum, vt per ly
(certum) diſtinguatur ab opinato, & per ly (inueſtigatio
ne) diſtinguat̃ à principijs à natura inditis. & ſic claudit
in ſe omnia dubitabilia quæ poſſunt per certitudinẽ co-
gnoſci, ſiue per demonſtrationem, ſiue non. & cõſequen
ter notitia ipſius quod quid eſt &c. Ad id vero quod ad-
ditur de quæſtione an eſt, dicitur ꝙ non eſt verum vl'r ꝙ
omnis demonſtratio ſupponat eius ſubiectum eſſe, vt in
primo dictum fuit & infra declarabitur, & ꝓpterea ſtat
Cap. 1. ꝙ ſit pręcognitio reſpectu demonſtrationis terminantis
quæſtionem quia eſt. vel propter quid. & ſit concluſio
reſpectu anterioris demonſtrationis terminantis q̃ſtio-
nem an eſt &c. Dicitur ſecundo ꝙ per vere ſcitũ acce-
pit per demonſtrationem cognitum. Sed cognitum per
demonſtrationem non vniformiter ſumendum eſt, qm̃
aliquid cognoſcitur proprie per demonſtrationẽ, vt con
cluſio, & aliquid minus ꝓprie, vt mediũ quod eſt ipſum
quod quid eſt, quod per demonſtrationem quodammo-
infra. c. 7. 1. do cognoſcitur, vt infra dicetur. Vnde Albertus dicit ꝙ
vere ſcita hic dicũtur ea quæ per demonſtrationem, vel
in demonſtratione cognoſcimus.

Ad ſecũdũ. dubium. Ad ſecundum dicitur. ꝙ duplex iſta diſtinctio harum
quęſtionum. ſ. in ſimplices & compoſitas non ponentes
in numerũ, & ponentes in numerum non eſt ita accipiẽ-
da, vt eodem modo quælibet ſimplex ſit ſimplex, nec eo
dem modo quęlibet compoſita ſit compoſita. Simplices
enim quæſtiones cum ſint, an eſt, & quid eſt. ſi ex parte
rei quęſitę ſimplicitatẽ ſumis diſſimiliter ſimplices ſunt,
quæſtio nãq; quid eſt ideo ſimplex eſt, quoniam purum
& immiſtum quid eſt, quærit, quæſtio vera an eſt, ideo
ſimplex eſt. quoniam eſſe rei ſimpliciter. i. abſq; aliqua
additione quærit. Quærendo enim an centaurus ſit. non
quæritur. an centaurus habeat eſſe tale vel tantum &c,
ſed abſq; additione. an habeat eſſe. Si autem ex parte mo
di quærendi ſimplicitas ſumatur, diſſimiliter quoq; ſim-
plices inueniũtur: quoniam quæſtio an eſt. per modum
enuntiationis ſimplicis exercetur. & enũtiationem ſim-
plicem proponit. & patet cum quęritur, ſi centaurus eſt:
quæſtio vero quid per modum enuntiationis ſimplicis
exercetur, ſed eam non proponit. Cum enim quæritur
quid eſt homo, non proponit̃ diſcutienda ſimplex enun-
tiatio, ſed incomplexum illud, puta homo. formatur ta-
men talis quæſtio per modum ſimplicis enuntiationis
(abſq; pręterito. ſ.) vt patet. Eodem modo eſt dicendum
ex parte compoſitarum quæſtionum. ſ. quia eſt, & pro-
pter quid eſt. Si enim ex parte rei compoſitio ſpectetur,
quæſtio quia eſt, ideo cõpoſita dicitur, quoniam ad dua
rum rerum compoſitionem quærendam inuenta fuiſſe
videtur, & ſemper cõpoſitionem extremorum directe
quærit, & realem cõpoſitionem eorum quærere permit
titur. Quæſtio vero propter quid non quæſtio cõpoſita
dicitur, quia cõpoſitionem directe quęrit, ſed quia cõpo
ſitionis cauſam poſtulat. Ex parte quoq; modi quærẽdi,
quæſtio (quia) duorum mediam inquirit cõpoſitionem,
qm̃ exercetur per modũ enuntiationis de tertio adiacen
te & illam ꝓponit, vt patet, cum quęrit̃, vtrum homo ſit
perfectiſſimum aĩalium. Quæſtio vero (propter quid)
qm̃ cauſam talis cõpoſitę enũtiationis quærẽdo ꝓponit.

Altera quoq; diſtinctio in ponentes in numerũ, & nõ
ponentes in numerum, eodem quoq; modo diſtribuit̃.
Simplices. n. propter ſupradictas cauſas non ponunt in
numerum, & cõpoſitę propter antedictas quoq; ratiões

E in numerum ponunt, ponere. n. in numerum in ꝓpoſito
nihil aliud eſt, q̃ q̃rere de duorũ adunatione, vt. S. Tho.
exponit. vel quærere de eſſe ſubiecti non ſimpliciter, ſed
tali, vt Alpharabius & Auicenna exponunt vtrũq; autẽ
horum ſimplicitati & cõpoſitioni ſupradictis proportio
nabiliter rũdet vt facile deduci poteſt. Ad primã du-
bitationem ergo in oppoſitum dicit̃, ꝙ. S. Tho. nõ dicit
quæſtionẽ quid quærere enuntiationẽ de ſecundo adia-
cente, ſed tm̃ dicit ꝙ ſimplices quæſtiones referuntur ad
primum modum enuntiationis. iſta autem relatio quo
ad quæſtionem an eſt, clara eſt, quo ad quæſtionẽ vero
quid eſt, poteſt accipi & pro relatiõe ſimilitudinis, quia
quæſtio quid ad mdoum ſimplicis enuntiationis exerce
tur, vt dictum eſt, & poteſt accipi pro relatione conſe-
quentis ad præcedens, qm̃ ſicut quæſtio ꝓpter quid ſeq-
tur quæſtionem, quia eſt, ac per hoc pertinet ad enuntia
tionem de tertio adiacente, ita quæſtio quid ſequit̃ quæ
ſtionem an eſt, ac per hoc reſpicit enuntiationem de ſe-
F cundo adiacente. Poteſt quoq; accipi pro relatione pro-
prię cauſæ ad ꝓprium cauſatum, qm̃ ſicut (quæſtio pro-
pter quid) cauſam enuntiationis de tertio adiacente quę
rit, ita quæſtio (quid) cauſam enuntiationis de ſecundo,
licet hoc non faciat ex modo quærendi, & his duabus re
lationibus atteſtatur Auerrois in hoc loco, ex malo er-
go intellectu. S. Tho. procedit obiectio prima. Ad ſe- Cap. 1.
cundam vero dicit̃ ꝙ ratio illa eſt optima ex modo quę-
rendi ſumpta, nec habet locum in quæſtione de ſecundo
adiacente, qm̃ ſm formam enuntiationis ſimplicis nulla
media compoſitio inter duo ponitur. ſm vero tertium
adiacens duorum compoſitio quæritur, qm̃ (ly eſt) com- pr1o pibe.
poſitionem importans, inter duo mediat. Ad tertium cap. 3.
dicitur. ꝙ quæſtio an eſt. quærit de vtroq; eſſe diuerſi- Ad tertium
mode, qm̃ ipſam exiſtentiam rei quærit, vt terminum dubium.
vltimo formaliter quæſitum, veritatem autem propoſi-
tionis quærit, vt terminum ſm quid ſeu medium. Inqui
rentes nanq;, an centaurus ſit nunq̃ deſiſtimus quouſq;
G cognoſcamus centaurum habere exiſtentiam. Et qm̃ ad
hoc non peruenitur niſi media compoſitiõe intellectus,
cuius veritas ex eo ꝙ res eſt vel non eſt, reſultat. ideo ẽe
ſub eadem inquiſitione cadit, an illa propoſitio ſit vera.
centaurus eſt. Veritatem ſiquidem huius intueri eſt co-
gnoſcere centaurum eſſe.

A primo vero eorum quæ obijciuntur in oppoſitum
dicitur ꝙ eſſentias rerum exiſtere poteſt accipi duplici-
ter. Vno modo abſolute. Et ſic ſm veritatẽ ſub demon-
ſtratione non cadunt categorica, quoniam res non ne-
ceſſario exiſtunt, & cauſa exiſtentię earum eſt liberali-
tas primæ cauſæ, quæ neceſſitari ſimpliciter nõ põt &c.
Alio modo præſuppoſito vniuerſo, & ſic neceſſariũ eſe
ſpecies oẽs eſſe, & conſequenter demonſtrari poteſt eas
eſſe. Cuius ſignum eſt ꝙ cum demonſtratur intelligen-
tias eſſe, ex colligatione quam habent cum orbibus &c.
oſtenditur, & ſimiliter cum demonſtratur, ſpherã ignis
eſſe, ex ipſa vniuerſi perfectione & connexione oſtendi-
H tur &c. Sub ſilentio autem hoc antiqui retinuerunt, qm̃
vniuerſum eſſe clare liquet, & radice neceſſitatis mani-
feſta, non fuerunt ſoliciti circa modum neceſſitatis talis
quæſtionis. Ad id vero quod ſecundo obijcitur patet ex
dictis &c. Sed contra datam reſponſionem obijci põt
ꝙ non ſit conformis doctrinis. S. Tho. quã profitemur, 1. q. 3. art. 4.
qm̃. s. Tho. in prima parte. q. 3. arti. 4. ad ſecundum ait.
ꝙ terminata quæſtione an eſt. de deo. non ſcimus exiſtẽ-
tiam eius, ſed ꝙ illa propoſitio ſit vera. Deus eſt. Non
ergo ſm ipſum quæſtio, an eſt, quærit de exiſtentia rei,
ſed eſſe quod ſignificat ꝓpoſitionis veritatẽ. Ad hoc
dicitur, ꝙ cum ratione conuincatur & ab ipſo alibi ha-
beatur expſſe ꝙ quæſtio an eſt, quærat de exiſtentia rei,
patet in quoli. ſecũdo ar. tertio verba eius allegata opor
tet ſano intellectu accipere, duo conſiderando. Primum quol. 2. art.
eſt ꝙ non dixit quæſtionem an eſt, non quærere de exi- 3. circa me-
ſtentia dei, ſed dixit ꝙ per demonſtrationẽ qua illa quæ- dium.
ſtio

ſtio apud nos terminatur neſcitur ipſa exiſtentia dei, ſed propoſitio &c. Secundum eſt ꝙ non loquitur vniuerſaliter, ſed de deo. Propter quod dico ꝙ non intendit per illa verba dicere ꝙ quæſtio an eſt, non quærat de ipſa exiſtentia dei, ſed ſm ꝙ quæſita tali exiſtentia, cum inuenta fuerit non cognoſcitur per demonſtrationem ſimpliciter, ſed ſolum vt fundatur eſſe verum propoſitionis reſponſiuę ad quæſtionem an eſt. Et ſi inſtetur ꝙ ſi propter hoc dixit nos non cognoſcere exiſtentiam dei, ſequitur ꝙ vniuerſali pari ratione dici põt de quolibet ꝙ non cognoſcitur exiſtentia eius, cum terminatur quæſtio an eſt. quia non ſcitur alio modo, niſi vt fundat veritatem propoſitionis. hoc aũt conſtat eſſe voluntariũ. ergo &c. tenet conſequentia, quoniam ſiue cõcludatur, ergo deus eſt, ſiue, ergo decima ſphęra eſt, ſiue aliquid aliud, nihil refert quo ad hoc quod eſt cognoſcere exiſtentiã vt fundat veritatem propoſitionis. Ad hoc dicitur ꝙ quia vnaquæq; res tunc ſimpliciter cognoſci affirmatur vel negatur. quando ſm proprium ſibi modum cognoſcit. vel non cognoſcitur. & inter exiſtentiam dei & aliorum hæc differentia eſt, ꝙ propria cognitio exiſtẽtię aliorum fit per quæſtionem an eſt, quoniam nulla aliarum quæſtionum quærit de exiſtentia rei propria autem cognitio exiſtentię dei fit per quæſtionem quid, quoniam ipſa exiſtentia dei eſt ipſius quod quid eſt. Ideo exiſtentias aliorum terminata quæſtione an eſt cognoſci dicimus abſolute, exiſtentiam autem dei terminata quęſtione an eſt non cognoſci dicitur, non quia omnino ignoretur, ſed quia non ſimpliciter. i. ſm proprium modum ſuæ cognoſcibilitatis cognoſcitur. & cognoſci dicitur propoſitio vera. i. ipſa exiſtentia vt fundamentum eſt veritatis & eſſe illius propoſitionis. ſ. deus eſt. Cõformis eſt ergo reſponſio data doctrinæ. S. Tho. & habes hinc defectũ Scoti vel ſcotiſtarum in primo ſententiarum diſt. 3. q. 1. in principio. vbi adducuntur prædicta verba. S. Tho.

Sco. 1. di. 3. q. 1. in principio.

Ad quartũ dubium.

Ad quartum dubium dicitur, ꝙ quæſtio an eſt, quærit de ſubiecto & paſſione non vt paſſio eſt, ſed vt res quædam in ſe eſt. quoniam dubitare contingit de rebus illis, quæ paſſiones ſunt, an ſint, & poſſunt res illę accipi vt ſubſtantia aliarum paſſionum. & conſequẽter de eis tunc ſupponeſ an eſt, vt patet de triangulo de quo quæſtio an eſt, formatur, & tamen paſſio eſt vt dixit Ariſtoteles in principio primi. Ad primum autem obiectorum in oppoſitũ dicitur ꝙ licet vtraq; quæſtio. ſ. an eſt. & quia eſt. inquirat quandoq; idẽ eſſe, non tñ propterea eiuſdem quæſiti formaliter ſunt duæ quæſtiones, quoniam aliud formaliter quæſitum eſt rem illam quæ eſt paſſio, eſſe quod quęſtio an, inquirit. et aliud paſſionem vt ſic eſſe. i. rem illam ineſſe tali ſubiecto quod quæſtio quia eſt, quærit, licet materialiter ſit idem eſſe quo res illa ſit & inſit. Ad ſecundũ vero dicitur dupliciter. primo ſm Albertum ꝙ Ariſtoteles dedit etiam exemplum de paſſione, cum dixit ſi nox eſt. Secundo ꝙ quia formaliter loquendo quæſtio an eſt, non inquirit de paſſione, quia non de paſſione (vt paſſio eſt) quoniam eius vt ſic eſſe non eſt, ſed ineſſe, ideo exemplum de paſſione nõ dedit, ſed tantũmodo de ſubiecto, cuius eſſe adeo inquirit, vt ſicut iam dictum eſt, circa paſſionem non niſi, vt ſubiecti ſeu ſubſtantię rationem induit, ſolicitetur.

T. c. 2.

Ad quintũ dubium.

Ad quintum dubium dicitur. ꝙ quia ſm omnes illuſtres expoſitores quæſtio quia eſt, quærit de tertio adiacente, & nullam vnq; videtim exceptionem fieri de prædicatis primi modi aut ſecundi, nullaq; ratio mihi occurrat cogens, aut probabiliter ducens ad talem exceptionem, inquirere de ſingulis prædicatis quidditatiuis quæſtionis (quia eſt) fore cenſeo. Tum quia hæc infra latitudinem tertij adiacentis ſunt. Tum quoniam in textu diſtinguiſ duplex eſſe, quod põt quęri de re. ſ. eſſe ſimpliciter & eſſe in parte. & primum attribuitur quæſtioni, an eſt, ſecundum vero quæſtioni quia eſt. per eſſe autẽ ſimpliciter ſm omnes intelligitur eſſe ſine additione aliqua,

A per eſſe autem in parte ſm Alpharabium Auicẽnam & Albertum intelligitur eſſe particulatum contractum & determinatum per prædicatum ſubſtantiale vel accidentale. Conſtat autem ꝙ cum quæritur de aliquo prædicato quidditatiuo, puta vtrum cœlum ſit corpus animatũ abſq; dubio quæritur aliquod cœli eſſe, & cum non quæratur eſſe pertinens ad q̃ſtionẽ an eſt, relinquiſ ꝙ q̃ratur eſſe in parte, ꝑtinens ad q̃õnẽ quia eſt, quærẽdo. n. vtrũ cœlum ſit corpus animatum, manifeſte patet ꝙ quærimus non vtrum cœlum habeat eſſe, ſed vtrum habeat eſſe tale, licet ly tale non notet accidentalem differentiam, hoc autem eſt eſſe particulatum & cõtractum per prædicatum. Tum quoniam ſi iſtius quæſtionis non eſt quærere prædicata quidditatiua ad quæſtionem quid reducentur, & hoc non cõuenienter dici poteſt, quoniam vnicę quæſtioni vel vnica reſponſio danda eſt, vel ſi plures poſſunt dari, quælibet ſaltem debet eſſe ſufficiens, aliter in termino inquiſitionis nõ eſſet quieſcendum, & ſic

B quæſtio eſſet terminata & non terminata, quod implicat contradictionem. Conſtat autem ꝙ quærenti quid de homine, vel boue non ſatisfit aſſignãdo ſingulas partes diffinitionis, ſed oportet aſſignari diffinitionẽ. vnde & in primo libro dictũ eſt, ꝙ cognoſcere per cõmunia, non eſt cognoſcere propter quid, quod idem eſt quod quid, vt in hoc capitulo dicitur, ſed eſt cognoſcere quia.

Ad rationem autẽ in oppoſitum dicitur, ꝙ licet apud dialecticũ omnia prædicata in quid reducantur ad quæſtionẽ quid, quoniam ipſi non eſt curę, an per propria, an per cõmunia ſoluatur quæſtio in poſterioriſticis, tamen vbi quæſtiones ſcibiles traduntur & non parui refert ſcire per cõmunia & ꝓpria &c. ad quæſtionẽ quid, non niſi ipſum quod quid eſt pertinet. Negatur ergo aſſumptum illud. ſ. omne quod prædicatur in quid, pertinet ad quæſtionem quid, loquendo de quid poſterioriſtice &c. Nec mihi (ex his motus) imponas, aliam me fateri quæſtionem circa partes diffinitionis & totam diffi- T. c. 30.

C nitionẽ, & quia partes ſunt priores toto me ponere quæſtionem, quia eſt ante quęſtionem quid eſt, & ſiqua ſunt huiuſmodi. (Nihil enim horum ex dictis ſequitur) quoniam de partibus diffinitionis, vt prædicata ſunt alicui inexiſtentia ſermo habitus intelligendus eſt. Nihil enim aliud q̃ſiuimus niſi an quærere vtrum homo ſit animal, vtrum albedo ſit color, & huiuſmodi pertineat ad quæſtionem quia eſt, aut ad quæſtionem quid eſt. de eis aũt, vt partes diffinitionis ſunt nihil dictum eſt. Sed nunc dicitur ꝙ pertinent (ſecundaria intentione tamen) ad quæſtionem quid: tum quoniam quærens de ipſo quod quid eſt, quærit neceſſario de eius partibus, tum quoniã eiuſdem rationis eſt, dare primum genus, & vltimam differentiam vt adunantur in vna quidditate. Vnde vt cauillatorum importunitas excludatur, reſpondeatur cũ diffinitione, ꝙ inquirere prædicata quidditatiua abſolute ſecundum inexiſtentiam eorum. ſ. inſint vel non, pertinet ſimpliciter ad quæſtionem quia eſt, inquirere autem ea

D quo ad modum inexiſtẽtię, ex quo habent ꝙ partes ſint diffinitionis pertinet principaliter ad quęſtionem quid, quoniam eius eſt quod quid eſt, totum inueſtigare, ſecũdaria tñ intentione. quia partes ſunt, & pertinet ad quæſtionem quia eſt, pro quanto abſq; complexione tertij adiacẽtis talis inquiſitio non eſt, miniſterialiter tñ, quia hoc inquirit inquantum famulatur quæſtioni quid &c. Ordo aũt inter quæſtiones non variatur ex his quæ cõtingunt per accidens. Licet enim ad ſcire quod quid eſt, præcedat ſcire quia talia prædicata quæ ſunt partes diffinitionis inſunt illi diffinibili, tamen eſt hoc per accidens pro quanto primæ operationi intellectus immiſcetur ſecunda, vt alibi declarandum eſt &c.

Ad ſextum dubium. dicitur ꝙ quæſtio quid, quærit formaliter de incomplexo, quoniam quærere de cõplexo, iuxta ſecundum adiacens pertinet ad quęſtionem an eſt, & iuxta tertiũ ad quæſtionẽ quia eſt, & ꝓpter quid. Ad ſextum dubium.

Tum qm̃ quæſtio quærens cõplexe de quod quid eſt, ad
quæſtionem qa eſt pertinet, vt ex. S. Tho. verbis in hoc
loco haberi poteſt, cum dicit ꝙ omnes quæſtiones diale-
ctice reducuntur ad queſtionem, quia: conſtat ſiquidem
Cap. 3. ex primo Topicorum. ꝙ vna illarum quatuor quæſtio-
num ibi enumeratarum eſt quæſtio de diffinitione, tum
propter rõnem tactam obijciendo, qm̃ id eſt quæſitum
quod reſpondetur. Reſpondetur autem queſtioni quid,
vt ex dictis patet, ipſa diffinitio, que incõplexum qd eſt.
ergo &c. Ad rõnem in oppoſitum dicitur dupliciter.
primo ꝙ diffinitio licet formaliter non ſit vera vel falſa,
circa. t. c. 5. virtualiter tñ eſt vera, vt ĩ principio primi dixit. S. Tho.
in medio. & hoc ſufficit. Secundo dicit, ꝙ licet quæſtio quid, quæ-
rat formaliter de incomplexo. quærit tamen id quod eſt
ratio veritatis complexi, quoniam ipſum, quid eſt me-
dium ad concludẽdum an eſt, & propterea ſcibile & ve-
rum & enuntiabile appellatur. Scibilia ſiquidem nõ ea-
dem ratione omnia dicuntur, ſed alia vt concluſiones &
hæc proprie ſunt an eſt, & quia eſt, aliæ vt cauſe conclu- F
ſionum, & hæc ſunt quid, & propter quid. Quæ quoniã
in enuntiationibus poſita veritatẽ formaliter ſortiũtur,
non immerito ſolam enuntiationem quæribilem & ſci-
bilem eſſe dictum eſt. Et per hæc patet duplex etiam re-
ſponſio ad confirmationem &c.

Ad ſeptimũ dubium. Ad ſeptimum dubium dicitur, ꝙ quãuis diuerſi diuer
ſimode has quæſtiones ordinare videantur, magis tamẽ
in verbis q̃ in re inter eos differentia videtur. Oportet
enim omnes conuenire in hoc, ꝙ quæſtio an eſt, quærit
an homo ſit, quid eſt vero quærit quid eſt homo. qa eſt
autem inquirit qualis eſt homo, ſeu an homo ſit riſibilis,
propter quid, eandem cauſam percunctatur, vt propter
quid homo eſt riſibilis. Hoc enim aperte tradit ex textu
& expoſitoribus. Sed differentiam inter quoſdam pepe-
rit diuerſio à ſermone formali dum alij conuenientiam
earum inſpicientes. alij abſtracta quæſitis magis q̃ que-
ſita conſiderantes, alij ad pauca reſpicientes in diuerſas
proruperunt voces. Non enim propterea. quia oẽs que- G
ſtiones conueniunt in hoc ꝙ quærunt medium, nec ex
hoc ꝙ ex iſta res creditur diſtingui, aut non diſtingui à
re, aut quia primo debetur ſingulari nec ex alijs huiuſ-
modi ordinande ſunt quæſtiones he. Sed negocio logi-
co intendendo fatendum ſimpliciter eſt quæſtiones dif-
ferre & conuenire. Differre quidem in hoc ꝙ ſimplices
quærũt eſſe ſimpliciter, compoſite vero eſſe tale. Et ſim-
plices inter ſe in hoc differre ꝙ altera quærit de re an ſit,
altera quid ſit. Compoſite vero in hoc ꝙ altera querit de
re an habeat talem diſpoſitionem, altera propter quid il-
lam habeat, nec poteſt mens humana plures de re qua-
cunq; quæſtiones formare. vt patet. Nec eſt diſpoſiti ad
philoſophiam dubitationibus mẽtem inuoluere quid ſit
quærere an centaurus ſit. hoc enim quilibet mentis com
pos intelligens terminos nouit. Solos enim eos latet qui
neſciunt diſcernere inter notum per ſe & notũ per aliud.
De quibus 2. phy. Connenire vero in hoc ꝙ omnes quærunt medium indi
ſtincte à priori vel à poſteriori, quia (vt in textu dicitur) H
T. c. 6. nihil aliud eſt quærere an centaurus ſit, q̃ an ſit aliqua
& c. 6. cauſa ex qua habeatur cẽtaurum eſſe. Cauſam autem in-
tellige in eſſendo vel in cognoſcendo. (Aliter de deo nõ
poſſet quæri an ſit.) Et ſimiliter eſt de quid eſt & qa eſt.
Et propter hoc inueniunt illuſtres philoſophi quandoq;
dixiſſe ꝙ quæſtiu an eſt, quærit de re in ordine ad ſuam
cauſam efficientem. hoc enim & ſimilia intelligẽda ſunt
eo modo quo ĩtelligitur ſermo Ariſtotelis ꝙ quæſtio an
eſt, quærit de medio. & non conſideraſſe hoc, fuit cauſa
temeritatis præferentiũ ſe. A præcognitionibus vero
quæſtiones differunt in duobus. & primo in hoc ꝙ ſub
præcognitione quid concluditur quid nominis, ſub que
ſtione vero quid minime, eo ꝙ quid nominis nõ eſt pars
ſcientiæ, ſed variationi & placito humano ſubiacet. ne-
ceſſario tamen præſupponi oportet quia à vocibus, do-
ctrina & diſciplina ſit. Secundo in hoc ꝙ ſub præco-

E gnitione quia concluditur veritas principiorum & eſſe
ſimpliciter ſubiecti. quorum neutrum clauditur ſub que
ſtione quia, ſed veritas principiorum extra quæſtiones
omnino eſt, vtpote ex ſe euidens. & eſſe ſimpliciter ſu-
biecti clauditur ſub quæſtione an eſt.

Ad octauum dubium dicitur diſtinguendo prius ſen- Ad octauũ dubiũ difficillimum.
ſum quæſtionis. Poteſt ſiquidem ſcientiæ nomine acci-
pi ipſe habitus ſciẽtificus, puta metaphyſica aut geome-
tria &c. vt ſit ſenſus. vtrũ omnis ſcientia tam metaphyſi
ca q̃ geometria, ſupponat ſuum ꝓprium ſubiectum eſſe.
& non poſſit ꝓbare illud eſſe. Et poteſt ſcientie nomine
accipi demonſtratio, vt ſit ſenſus. vtrum oĩs demonſtra-
tio ſupponat illius demonſtrationis ꝓprium ſubiectum
eſſe &c. Si primo modo intelligatur, reſpondetur (ſecundum Expreſſe
Auerroim) quẽ Thomiſte in hoc imitari videntur. ꝙ non Auer. 2.
poteſt ꝓbari neq; à priori neq; à poſteriori. Tum qa ex- phyſi. c.
preſſe Ariſt. docuit de ſubiecto p̃ſupponi quia eſt. Tum 26. in fi.
quia) vt ibi dictũ fuit.) ſciẽtie querunt paſſiones de ſubie Cap. 1.
F cto vel ꝑ principia ſubiecti, vel per effectus, vtroq; autẽ
modo oportet p̃ſupponere ſubiectum eſſe. qm̃ fatuum
eſt quærere nõ entis paſſiones. Paſſio. n. cum quæratur vt
inhærens alicui ſm imaginationem p̃ſuppoſito eſſe, ne-
ceſſe eſt vt inquiratur & concludatur inhærens. Con-
ſentiuntq; his dicta Porphyrij & Alberti. & S. Tho. in circa. t, c. 2.
principio primi. Et ſi obijciatur. ergo nulla ſcientia ꝓ-
babit quæſtionem an eſt. rñdetur dicendo ꝙ cõmittitur
paralogiſmus cõſequentis. Nam nõ ſequitur. nulla ſciẽtia
cõcludit queſtionẽ an eſt, de ſuo ſubiecto. ergo nulla ſciẽ
tia probat eam vſr. Stat. n. ꝙ terminat eam de partibus
ſubiectiuis ſubiecti. vel aliquo alio, & non de ſubiecto.
Vnde metaphyſica non ꝓbat ens. quod eſt eius ſubiectũ
eſſe. & tñ ad ipſum maxime pertinet queſtio an eſt. vt in
ſexto euſdẽ dicitur. Si aũt intelligatur. ſecundo modo, tũc T. c. t.
dupliciter rñdetur. Primo ꝙ omnis demonſtratio ſup-
ponit ſuum ſubiectum eſſe, qm̃ Ariſt. indiſtincte dixit in
primo de ſubiecto p̃ſupponi quia eſt. Et ſi inſtetur. ergo
G quæſtio an eſt. nõ poteſt demonſtrari. qm̃ id cuius que-
ritur eſſe nõ p̃ſupponitur eſſe. Rñdetur ꝙ quæſtio an eſt.
non concluditur in ſecũdo adiacente, ſed in tertio. ita ꝙ id
cuius (vt ſubiecti) quæritur eſſe in ꝓponẽdo q̃õnem in con
cluſione ſumitur vt p̃dicatum, & cõcluditur de aliquo p̃ſup
poſito. & ſic demonſtratur eſſe. verbi gratia. quæritur vtrũ
deus ſit in ſecũdo adiacente. Sed concluditur. ergo aliquod
ens eſt deus & ſic de alijs. & ſic ſemꝑ ſupponitur ſubiectũ
non q̃õnis, ſed demonſtrationis & cõcluſionis eſſe. Et
ſi inſtetur. ergo nulla differẽtia eſt inter concluſionẽ q̃õnis
an eſt. & concluſionẽ q̃õnis quia eſt. qm̃ vtraq; eſt de ter
tio adiacente. & ſi concluſiões queſite non differũt. ergo
nec q̃õnes differrẽt. qm̃ ex ſcibilibus quæſitis diſtinguũ-
tur. Rñdetur ꝙ differũt in hoc ꝙ q̃õ (quia) eget per ſe ter
tio adiacente, qm̃ querit de certo ſubiecto certũ p̃dicatũ
vltra verbũ ſubſtãtiuum. Non. n. in incertũ quæritur vtrũ
quodcũq; habeat tres angulos aut ſit aĩal &c. ſed deter-
minate ſubiectum concluſionis ꝓponitur, vtrum homo ſit
H aĩal. vtrum iſocheles habeat tres &c. Quæſtio aũt an eſt.
non ꝓponit ſubiectũ cõcluſionis ſed q̃õnis tm̃, nec per ſe
ex vi q̃õnis eget altero termino, ſed accidit vt in rñden-
do terminetur coaſſumpto tertio non determinato ſed va
ge. Concluditur. n. ergo aliquid eſt deus. ergo aliquid eſt
centaurus &c. Hunc modum dicendi oĩno non repello.
Fundamẽtum tñ non habet vnde tantam prouinciam
ſubire cogatur. qm̃ Ariſtoteles in primo libro expreſſe T. c. 2.
loquebatur de demonſtratione in qua paſſio de ſubie-
cto concluditur. vt ex textu & expoſitoribus patet. Sed
ad hoc poſſet dici ꝙ tenetur hoc. non auctoritate illa pu
ra. ſed adiũcto hoc ꝙ omne quod demonſtratur ſe habet
vt paſſio, vt inferius habebitur. Alio autem modo re- Cap. 2.
ſpondetur, & iudicio meo nũc melius (licet ego priorem
olim modum excogitauerim) ꝙ non omnis demonſtra-
tio ſupponit ſubiectum ſuum eſſe, quoniã aliqua quærit
& demonſtrat illud. & hoc teneo vſr in omnibus de-

monſtrationibus

monſtrationibus terminantibus quæſtionē an eſt. Moueor autem ad hoc primo qm̄ nulla ratio me incitat ad oppoſitum. Quod enim tactū eſt ꝙ omne quod demonſtratur ſe habet vt paſſio, intelligiť quo ad hoc quod eſt dici de altero, ſeu alteri ineſſe, qm̄ omne quod demōſtratur ſe habet vt p̄dicatum ſiue ſit in ſecundo ſiue in tertio adiacente, & non intelligiť quo ad alias conditiones. ſ. ꝙ ſe habeat ita ꝙ ſupponatur ei ſubiectum eſſe & prædicetur tertium adiacens &c. vſus quoq; artis demonſtratiue in ſciētijs qui poſſet ad hoc idem adduci, quoniam nō videntur inueniri demonſtrationes in ſecundo adiacente, etiam ſi terminent quæſtionem an eſt. vt patet. 8. phyſicorum. vbi cōcluditur ſubſtantias ſeparatas eſſe in tertio adiacente. Et in primo Euclidis. vbi concludiť triangulum eſſe &c. Hic inquam vſus non oſtendit intentū. quoniam ſm veritatem non quærebatur in huiuſmodi locis quæſtio an eſt, ſed q̄a eſt. vt patet ibidem, ſubiectū enim quæſtionis in. 8. phyſicorū eſt motor primus. & in primo Euclidis linea recta licet ex hoc eliciatur ēt concluſio an eſt. Et quoniam ſi ita quandoq; inueniretur, facilitati vſui gratę attribuēdum eēt potius q̄; arti. Vt. n. in primo libro diximus, contingit artem demonſtratiuā aliter docere, & aliter exercere. Secūdo quoniā omne verum neceſſarium habens cauſam eſt demonſtrabile. Concluſiones quæſtionis an eſt. etiam in ſecundo adiacente ſunt huiuſmodi. ergo &c. Et ſi dicať ꝙ ſunt demonſtrabiles, ſed nō tali modo. ſ. in ſecundo adiacente.

T.c.78.

Cap.1. in ſolutione. ſcdi dubij. Ad ſecūdū.

Contra. ex tribus terminis quorū vnum eſt vera cauſa propter quā alter neceſſario ineſt alteri ſufficienter fit demonſtratio omnibus alijs terminis ſecluſis. Sed retenta concluſione de ſecundo adiacente inueniuntur huiuſmodi tres termini, ergo &c. Inuenitur ſiquidem cum de ignis eſt quod quid eſt ignis vt vere cauſa & mediū quo eſſe de igni concluditur. Scotiſte tamen ſectantes Antonium And. in quæſtione prima ſuper metaphyſicam decepti ſunt in hac quæſtione. quoniā non diſtinxerunt inter ſciētiam & demonſtrationem probare ſubiectum proprium eſſe, vt nos fecimus. Et propterea impugnans ille Auerroim tenet ſcientiam probare ſubiectum eſſe á poſteriori præaccipiendo quid nominis & declarādo illud ſignificatum eſſe, & non poſſe probare ſubiectū eſſe á priori. Quoniam ipſum ſubiectum eſt primo cognitū prioritate naturæ. Primum dictum declaratū eſt ſuperius eſſe falſum de ſcientia, & verū de aliquo genere demonſtrationum. ſm autem dictum ex eius cauſa aſſignata deprehenditur male intellectum, qm̄ ſi indifferēter de cuiuſq; demonſtrationis & ſcientifici habitus intelligať ſubiecto. falſum eſt. qm̄ ipſum quod quid eſt ſubiecti habentis alterā cauſam cuius eſſe quæritur. p̄prium eſt ſm naturam medium ad cognoſcendam quæſtionē an eſt, ſicut quod quid eſt paſſionis mediū eſt ad concludendū ipſam eſſe. & conſequenter ex eo poteſt ſm naturæ ordinem á priori concludi quæſtio an eſt, quicquid ſit de ordine quo ad nos. Si aūt intelligatur de ſubiecto ſcientiæ tm̄, tunc nihil concluditur qm̄ quod quid eſt ſubiecti eſt prius notum ordine naturæ & poſt ipſum eſſe, qm̄ quęſtio quid eſt, eſt prima q̄ſtio ſm ſe, ſed non quo ad nos. et cōſequenter ex hoc non ſequiť ꝙ non poſſit á priori p̄bari. Taceant ergo & audiant rñſiones ad argumenta ſua.

Scotiſte An. an. prio me. q. 1. contra Auerro.

contra An. an. arguiť.

Ad primum negatur conſequentia. & ad p̄bationem diciť ꝙ non ſemper ex effectu neceſſario poteſt probari cauſam eſſe, ſed tunc tm̄ quando cauſam eſſe eſt minus notum nobis. Oĩs. n. demonſtratio ex notioribus nobis (ſi á nobis fieri debet) p̄cedere debet, qm̄ propter quod vnumquodq; illud magis eſt. In ſcientia aūt nihil magis notum eſt q̄; ſubiectum eſſe, propter quod in oĩ ſcientia vel per ſe notum eſt ſubiectum eſſe vel á ſuperiori ſcientia ſumiť. vnde in primo phyſicorum Ariſtoteles cōtra negantes ſubiectū naturalis philoſophię eſſe nō á poſteriori neq; á priori diſputauit, ſed ad metaphyſicum confugit. & hoc merito. qm̄ negato vel ignorato ſubiectū

Incipit T.c.13.

A eſſe quomodo aliorum dependentium ex eo eſſe ſtabilitum aſſumi poterit. præſertim cum quælibet ſcientia á ſubiecto inchoet? Vnde non prouenit ex defectu medij ꝙ ſcientia non probet ſuum ſubiectum eſſe, ſed ex defectu huius conditionis. quia ſubiectum eſſe non ponitur vt minus notum ſed vt notiſſimum. Ad confirmationem dupliciter diciť. Primo ꝙ aliud eſt demonſtrare ex proprijs ſubiectum eſſe, & aliud eſt aliquali declaratione patefacere. Neq;. n. hoc negatum eſt, ſed illud vt ex ſecūdo phy. Ab Auerroi habetur. vbi tentantes demonſtrare naturam eſſe, deridentur, & aliquam innuitionem dari poſſe non reprehenditur. Tales autem ſunt declarationes á ſimili, quas arguens inducit. Secundo dicitur. ꝙ ſicut in primo dictum eſt. qm̄ in eodem tempore tradiť ſcientia cum principio ſcientiæ, quemadmodum principium ſcientiæ ponendo quod quid eſt ſubiecti inueſtigatur, quod tm̄ præſupponitur in qualibet ſcientia à priori, ita ſubiectum eſſe in illo principio declaratur. Et ſic ſciē-

Cap. 6. cap. 1. in ſolutione primi dubij. Ad primū.

B tia proprie dicta ſupponit ſubiectum ſuum eſſe.

Quomodo quæuis quæſtio ſit ipſius medij.

CIrca concluſionem & tertiam ſimul dubitatum. An cum dicitur omnem quæſtiōem inquirere medium, intelligatur ꝙ inquirat medium ſuipſius quæſtiōis ſiue quæſiti per ipſam, an alterius. Si enim ſit ſenſus, ꝙ quælibet quæſtio quærat medium quæſiti per ipſam, ſtatim ſequitur ꝙ diffinitio nō immediate ineſt diffinito. quod eſt impoſſibile. patet ſequela, qm̄ quando quęritur quid eſt, quæritur medium quæſiti. Quæſitum autem eſt ipſa diffinitio. Si autem ſit ſenſus ꝙ quælibet quæſtio quęrat medium alterius quæſiti. ſtatim ſequitur ꝙ non omnis quæſtio quærat mediū, niſi quis infinitas dicat eſſe quæſtiones, aut circulariter ſe inuicem quærentes, quorum vtrunq; eſt falſum, patet ſequela, quia ſemper eſſet alterum date quæſitum, cuius altera quæſtio mediū quærit.

Ad hoc diciť ꝙ ambe ille vniuerſales affirmatiuę ſunt falſæ. Neq; enim oĩs quæſtio quærit medium ſuipſius,

C neq; omnis quæſtio inquirit medium alterius, ſed duæ earum. ſ. ſi eſt & quia eſt. inueſtigant ſuorum quæſitorū media, quoniam quęrendo an homo ſit. quærimus an ſit aliquod medium ad probandum hominem eſſe, & ſimiliter, quærendo an triangulus habeat tres &c. quęrimus ſi eſt aliquod medium ad concludendum triangulum habere tres &c. Non enim aliquid horum quærentibus ſatisfacit ſimplex reſponſio affirmatiua, ſed oportet medium oſtēdere quo hoc teneatur. Reliquę autem due. ſ. quid, & propter quid. non ſuorum quæſitorum ſed præcedentium media alio modo inquirunt. Interrogantes nanq; quid eſt homo non medium quidditatis humanę quærimus, ſed ipſam quidditatem, quæ medium eſt in quæſtione an eſt, & ſimiliter in p̄pter quid reſpectu quæſtionis quia. Et aduerte ꝙ cum dicitur omnis quęſtio eſt quæſtio medij non eſt ſermo formalis. Tum quoniā ſola quæſtio propter quid inquirit medium ſub ratione medij. Cætere autem inquirunt id quod eſt medium. Tum

D quoniam etiam id quod eſt medium, quæſtiones an eſt & quia eſt, non primo, ſed ſecundario inquirunt, qm̄ ſecundario iſte quærunt de ipſo quod eſt medium. vt patet &c. Ad rationes dubitando adductas non oportet aliter reſpondere, quia neutra pars ſuſtinetur, ſed medij proceſſimus.

Diſputatiue concludens idem non eſſe diffinibile & demonſtrabile diffōnē & demonſtrationē. Cap. 2.

QVomodo autem ꝙ quid eſt monſtratur, & quis modus reductionis, & quid eſt definitio, & quorum, dicamus, cum dubitauerimus primo de ipſis. Principium vero ſit futurorū, quod eſt cōuenientiſſimū habitis ſermonibus. Dubitare. n. quiſpiā poſſet, an ne

eſt idem & ſm idē definitione ſcire & demōſtratione? An impoſſi: definitio nāq; ipſius quid eſt eſſe videt, quid eſt aūt omne, vniuerſale & ꝑdicatiuum: ſyllogiſmi vero ſunt, hi quidem priuatiui, illi aūt non vniuerſales: veluti qui quidem in ſecunda figura, priuatiui oēs, qui vero in tertia, non vniuerſales. Poſtea neq; prædicatiuorū omnium, qui ſunt in prima figura, eſt definitio, vt ꝙ omnis triangulus duobus rectis æquales habet. Huius aūt ratio, qm̄ ſcire, eſt demonſtratiue demonſtrationem habere: quare, ſi in talibus eſt demonſtratio, planum ꝙ non eſſet vtiq; ipſorum & definitio: ſcire. n. poſſet aliquis & ſecundum definitionem non habens demonſtrationem, nihil enim prohibet non ſimul habere. Sufficiēs aūt eſt fides & ex inductione, nihil. n. vnq; definiētes nouimus, neq; eorum, quæ per ſe inſunt, neq; accidentiū. Amplius ſi definitio, ſubſtantiæ quędam cognitio eſt, talia manifeſtū ꝙ non ſunt ſubſtantiæ. Quòd igitur nō eſt definitio oīs, cuius & demonſtratio, planum. Quid aūt, cuius eſt definitio, an ne oīs eſt demonſtratio, aut non? Vna quidem ratio, & de hoc eadē: vnius. n. inquantū vnum, vna eſt ſcientia, quare ſiquidem ſcire demonſtratiuum eſt demonſtrationem habere, continget aliquid impoſſibile, definitionē nanq; habens ſine demonſtratione ſciet. Amplius principia demonſtrationū ſunt definitiones, quorum non eſſe demonſtrationes monſtratū eſt prius, aut erunt principia demonſtrabilia, & principiorum principia, & hoc in infinitum prodibit, aut primæ definitiones erunt indemonſtrabiles. Sed an ne non omnis eiuſdē, ſed alicuius eiuſdem eſt definitio & demonſtratio, an impoſſibile ſit? non. n. eſt demonſtratio cuius definitio, definitio nanque ipſius quid eſt & ſubſtantiæ, definitiones vero apparent oēs ſupponētes & accipientes ipſum quid eſt, vt Mathematicę, quid vnitas et impar, & aliæ cōſimiliter. Amplius omnis demonſtratio aliquid de aliquo monſtrat, vt ꝙ eſt, aut non eſt, in definitione vero nihil alterum de altero prædicatur, quemadmodum, neq; animal de bipede, neq; hoc de animali, neq; vtiq; de plano figura, non enim eſt planum figura, neq; figura planum. Amplius alterum eſt quid eſt, & ꝙ eſt monſtrare, definitio nanq; quid eſt ſignificat, demonſtratio autem, ꝙ aut eſt hoc de hoc, aut non eſt. Alterius vero altera demonſtratio, niſi tanq; pars ſit aliqua totius (hoc autem dico, qm̄ monſtratum eſt æquicrus duobus rectis æquales habere, ſi oīs triangulus monſtratus fuit) pars. n. hoc, illud vero totum eſt: hæc autem ad ſeinuicem non habent ſic ipſum ꝙ eſt, & quid eſt, non enim eſt alterius alterum pars. Manifeſtum igitur ꝙ neq; cuius definitio, huius omnis

E demonſtratio: neq; cuius demonſtratio, huius omnis definitio. quare omnino eiuſdem nullius cōtingit ambo habere. Manifeſtum igitur eſt, ꝙ neq; definitio & demonſtratio, neq; idem eſſe poſſunt, neque alterum in altero, ſubiecta etenim conſimiliter vtiq; ſe haberent. Hęc itaq; hucuſq; dubitata ſint.

Summa huius capituli hæc eſt.

QVomodo quod quid eſt demonſtratur, & quis modus introductionis, & quid eſt diffinitio, & quorū, dicemus opponentes primum de ipſis. Propō.

Vtrum ſit idem & ſm idem diffinitione ſcire & demonſtratione ſcire.

Non omne demonſtrabile eſt diffinibile. probať tripliciter à priori. Et primo qm̄ diffinibile eſt ipſum quod quid eſt, quod ꝑdicatiuū & vniuerſale eſt. Demonſtra- Qō cōclo. reſponſiua.
F bile aūt non eſt tale. qm̄ in ſecunda figura oēs ſyllogiſmi ſunt negatiui. & in tertia nō vniuerſales. ſecūda qm̄ nec omne demonſtrabile in prima figura eſt diffinibile. verbi gratia. omnis triangulus habet tres. &c. qm̄ ſequereť ꝙ demonſtrabile ſciretur ſm diffinitionē abſq; demonſtratione. Tenet ſequela, qm̄ ſcire demonſtratiue eſt demonſtrationem habere, & nihil prohibet non ſimul habere diffinitionem & demonſtrationem, falſitas cōſequentis ex inductione patet, qm̄ nihil eorū quæ ꝑ ſe, aut per accidens inſunt diffinientia vnq; cognoſcimus. tertio quia diffinibile ſubſtantia eſt, cū diffinitio cognitione ſubſtātiæ ſit. Demonſtrabilia autem non ſunt ſubſtantiæ.

Nunquid omnis cuius eſt diffinitio ſit demonſtratio. Qō ꝯclō reſiua.

Non omne diffinibile eſt demonſtrabile. Probať dupliciter à priori. primo ex radice ſecundæ rationis ſuprapoſitæ. ſ. qm̄ vnius inquantum vnū eſt vna ſciētia. Sequereť enim aliter hoc impoſſibile ꝙ demonſtrabile ſcireť ꝑ diffinitionem abſq; demonſtratione, ſecundo qm̄ diffini- T. c. 6.
G tiones ſunt demonſtrationum principia. Quorum non t. c. 44.
eſſe demōſtrationes oſtenſum eſt in primo libro, qm̄ aut quęſtio
erunt principia principiorum in infinitum. Aut primæ diffinitiones erunt indemonſtrabiles.

Vtrum cuiuſdam eiuſdem ſit diffinitio & demonſtratio aut impoſſibile ſit.

Nullum idem eſt diffinibile & demonſtrabile. Proba- ꝯclō reſpōſiua.
tur tripliciter à priori. Et primo qm̄ diffinitio ipſius qd quid eſt & ſubſtantiæ eſt. Demonſtrationes aūt omnes ſupponunt & accipiunt quod quid eſt, & non demonſtrant, vt patet in mathematicis quid vnitas & quid impar. ſecundo qm̄ oīs demonſtratio aliquid de aliquo demonſtrat affirmatiue vel negatiue. In diffinitione autē nihil alterum de altero prædicatur, nec genus de differētia, nec econuerſo. tertio qm̄ alterius altera demōſtratio eſt, niſi ſit tanq; pars illius vt ſe habent iſocheles & triāgulus. Diffinitio aūt & demōſtratio alterius & alterius
H ſunt, quorum neutrum eſt pars alterius, quoniam diffinitio oſtēdit quid eſt, demonſtratio autem quia eſt quæ altera ſunt. & alterum non eſt pars alterius.

Diffinitio non eſt demonſtratio neq; pars ſubiectiua ipſius aut econuerſo. Probatur à priori. quoniam earum ſubiecta. i. diffinibile & demonſtrabile ſimiliter ſe haberent, quod concluſum eſt eſſe falſum. Cōclō.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS tractare de ipſo demonſtrationis medio, quod oīs qō quærit, qm̄ ipſum eſt quod quid eſt, per diffinitionem ſignificatū, aggrediť tractatum de eiſdem proponēs quatuor in exordio huius capituli, quod eſt principium huius tractatus. & vltimum principaliter exequēs in hęc eodem capitulo tria facit. ſm tres qōnes, quas multiplicauit ad idem, diſputatiue eas determinando. Quarū ordo ſatis clarus in ſumma habetur. Et tādē penultimū vltima concluſione negatiue tetigit.

Circa

Annot. CIRCA titulum quęstionis tractatę in hoc capitulo. A Aduertendũ est, ꝙ aliquid scitur per demonstrationem Primo huius. dupliciter. vno modo vt passio. Alio modo vt cōclusio. Vtrunq;.n.horum vocat̃ quod scit̃, seu demonstratur. T.c.10. Et quãuis in primo libro neglecta fuerit differentia inter hæc duo scita, ita vt vnũ eis locum dederimus, qm̄ tunc non variabat̃ propositum ex hoc, nunc tñ nosse expedit ꝙ passio dicit̃ (quod demonstrat̃) ea rōne, quia est quod de subiecto concludit̃. Conclusio vero ipsa dicit̃ (quod demonstrat̃) non propterea quia ipsa de aliquo concludat̃, sed qa est id quod directe ex p̄missis scitur & quod demonstrationē terminat. Item passio est quod scitur, vt incōplexum, conclusio est quod scitur vt cōplexum. In ꝓposito igitur qñ quæritur vtrum idē sit demonstrabile & diffinibile potest accipi dupl'r. Vno modo loquēdo de demonstrabili ꝑ modum passionis, & sic est sensus, Vtrum idem fm idem sit scibile ꝑ diffinitionem, & scibile vt passio ꝑ demonstrationem, .i. an id quod de aliquo, puta de hoīe scitur ꝑ diffinitionem, puta ꝙ sit aīal B rationale, sit scibile ꝑ demonstrationem: ita ꝙ aīal rōnale & sit id quod per diffinitionē de hoīe cognoscamus, & per demonstrationē. Et iste sensus non videt̃ intẽtus ab Aristotile hic, vt ex ꝓbatione alterius sensus patebit. Alio modo pōt accipi loquendo de demonstrabili per modum conclusionis, & sic est sensus. Vtrum idem fm idem sit cognoscibile per diffinitionem & conclusio demonstrationis. verbi gratia, Vtrum homo fm id quod scitur de eo ꝑ diffinitionem possit sciri, vt conclusio demonstrationis, .i. an significatum ꝑ diffinitionem possit esse significatum ꝑ conclusionē demonstrationis. & hic sensus est fm mentē Aristotelis. vt ex quatuor patet. primo ex secũda rōne ad primam conclusionē. Assumit siquidem ibi ꝙ demonstrabile est totum hoc, (Triangulus habet tres &c. & quia hoc nō est diffinibile. secũdo ex secũda rōne ad tertiam conclusionē, vbi assumit ꝙ demonstratio p̄dicationē alicuius de aliquo scit. Diffinitio aũt omni caret p̄dicatione, quia nec genus de differẽtia, nec C differẽtia de genere in ea p̄dicatur. tertio qm̄ q̄stio mouenda in sequẽti capitulo inquiret, vt ibi patebit, an diffinitio sit demonstrabilis passio. quarto, qm̄ præsens qō est de subiectis, seu de obiectis ꝓprijs diffinitionis & demonstrationis. cōstat aũt ꝙ proprium obiectũ scientiæ ꝑ demonstrationem est ipsa cōclusio, & per diffinitionē est ipsa substãtia rei. Potest ẽt aliter neutrum sensum abigendo dici ꝙ quæstio altior est, & quærit an sumpta quacunq; re, siue subiecto, siue passione id quod cognoscitur de illa ꝓcessu diffinitiuo sit oīno idem quod illud quod cognoscitur de illa ꝓcessu demonstratiuo. hoc.n. T.c.3. est dicere, vtrũ sit idem fm idem diffinitione & demonstratione scire, siue illud attingat̃ á demonstratione, vt conclusio, siue vt passio, siue quocũq; alio modo. Et hic absq; dubio est vere intentus sensus, qm̄ quæstio ista nō determinatur vsq; ad capitulũ septimum. vbi dicet̃ qũo idem fm idem pōt attingi á diffinitione & demonstratione, & qũo non. Et in principio illius capituli expresse D circa.t.c.8. Aristoteles dicet se examinare velle quid bene & quid male dictũ sit ab hoc capitulo illucusq;. vnde rōnes adductæ ad ꝓbationem illius particularis sensus efficaces nō sunt contra hoc. qm̄ Aristo. disputatiue quærens veritatem sub quęstione vniuersali optime ꝓcessit arguẽdo ad sensus particulares veros, ꝓbando. s. ꝙ significatum diffinitionis nō est ipsa cōclusio, nec est ipsa passio, vt conclusa. i. vt inhærens (fm.n. inhærentiam per demonstrationem scitur) nec ipsum subiectũ fm aliquid sibi inhærens. hæc.n. oīa ex adductis rōnibus concludunt̃ vt facile est deducere. qm̄ hæc absq; cōplexione & p̄dicatione sciri nō possunt. Res aũt á diffinitiōe absq; p̄dicatiōe & complexiōe attingit̃. & tangũtur sic excellentiori modo propria obiecta demonstrationis & diffinitionis. s. natura & esse rei. In quo autem differat præsens quæstio á sequente. in capitulo succedente dicetur.

Quomodo quod quid est sit vniuersale & prædicatiuum.

CIrca primam rōnem pro prima conclusione dubitatiuncula quædam occurrit ex eo quod hic dicitur, ꝙ quod qd est vniuersale est & prædicatiuũ. Superius aũt in p̄io libro dictũ est, ꝙ termini. i. diffōnes neq; vniuersales neq; particulares sunt, neq; affirmatio, neq; negatio in eis est. Ad hoc facile dicit̃. primo ꝙ quia diffinitio formaliter nihil horũ habet, virtuał'r aũt vtrũq; habet, ideo diuersimode oīa verificant̃. secũdo ꝙ quia diffō fm se nihil horum habet, applicata aũt diffinitio vtrũq; habet, ideo diuersis rationibus oīa verificantur &c. T.c.19.

CIRCA primam rōnem pro secũda cōclusione aduertendum est, ꝙ illa ꝓpositio vnius, inquantum vnum est, vnica est scia, est vera loquendo de scientia, quã res scibilis ex se exigit, seu genera: qm̄ res sicut se habet ad esse ita se habet ad cognosci quãtũ est ex se. Et ꝓpterea si res vna est vt sic, vnicũ exigit cognitionis suæ modum, ex parte aũt nostri non inconuenit plurificare modos cognoscendi vnicam rem, & ideo loquendo de cognitionis modo ex parte nostri, propositio illa non est necessaria. Annot.

Disputatiue concludens quod quid est non esse demonstrabile. *Cap. 3.*

IPsius vero quid est, est ne syllogismus & demonstratio, aut nō est, quemadmodum nunc rō supposuit? syllogismus.n. aliquid de aliquo monstrat per medium, ipsum vero quid est, & proprium est, & in eo ꝙ quid est prædicat̃, hæc aũt necesse est cōuerti. Si enim A ipsi C propriũ est, planũ, ꝙ & ipsi B, & hoc ipsi C, quare oīa ad inuicem. verumenimuero & si A, in eo ꝙ quid est inest omni B, & vniuersaliter B de oī C in eo ꝙ quid est dicitur, necesse & A in eo ꝙ quid est de C dici. si vero non sic aliquis accipiet duplicans, non necesse erit A de C prædicari in eo ꝙ quid est: sed si A quidem de B in eo ꝙ quid est, ipsum vero B non de quibuscunq; in eo ꝙ quid est, ipsum aũt quid est ambo eadem habebunt: erit igitur & B de C ꝙ quid est. si itaq; ipsum qd est & ipsum quid erat esse ambo habent, in medio termino erit prius ipsum quid erat esse. Et omnino, si est monstrare, quid est homo, sic C homo, A vero quid est, siue animal bipes, siue aliud quid: si itaq; syllogizabitur, necesse est A de B oī prędicari, huius aũt erit alia ratio media, quare & hoc erit, quid est homo: accipit igitur quod oportet monstrare, nanq; & B est quid est homo. Oportet aũt in duabus propositiōibus, & primis & īmediatis considerare, maxime.n. manifestũ, quod dicitur, fit: qui igitur monstrãt per id, quod conuertitur, quid est anima, aut qd est homo, aut aliud quodcunq; entium, quod ex principio est petunt. quemadmodũ, si aliqs existimat & animam esse idem sibiipsi causam viuendi, hoc aũt numerum ipsum seipsum mouentem, necesse est.n. petere aīam, ꝙ numerum esse ipsum seipsum mouentem sic, vt idem existere. Non enim si A sequitur B, & hoc C, erit A quod quid erat esse ipsius C, sed verum erat dicere, erit solum, neque si est A quod quid est, &

de B

de B prædicatur omni, hoc enim, quod eſt ani-
mali eſſe, prædicatur de eo, quod eſt homini
eſſe: verum enim eſt omne homini eſſe anima-
li eſſe, quemadmodum & omnem hominem
animal eſſe, ſed non ſic vt vnum ſit. Si igitur
non ſic acceperit, nõ ſyllogizabitur, ꝙ A eſt ipſi
C quod quid erat eſſe, & ſubſtantia: ſi vero ita
acceperit, prius erit acceptum C quod quid erat
eſſe ipſius B, quare non demonſtratum fuit, hoc
enim in principio accepit.

Summa huius capituli hæc eſt.

Qõ primũ ſuppoſitũ. VTrum ipſius quod quid eſt ſit ſyllogiſmus aut de-
monſtratio, aut non.

Syllogiſmus aliquid de aliquo per medium moſtrat.

Secundũ. Quod quid eſt proprium eſt, & in eo quod quid eſt
prædicatur. & conſequenter conuertibiliter.

Tertium. Syllogiſmum monſtrantẽ quod quid eſt ex oĩbus ter
minis ſuis cõuertibilibus conſtare neceſſe eſt & talibus,
ꝙ primũ inſit in eo quod quid eſt medio & mediũ inſit
in eo quod qd eſt tertio. Probaẽ prima pars in terminis
A primo C tertio B medio: qm̃ primum ꝓprium eſt tertiꝭ,
ſecũda vero pars in eiſdẽ terminis, qm̃ ſic duplicãs quod
qd eſt concludit, aliter aũt non: qm̃ licet primũ ſit quod
qd eſt mediꝭ, nõ ſequiẽ ipſum eſſe quod quid eſt tertiꝭ.

ꝯclo rñſiua Quod quid eſt non eſt demonſtrabile. probaẽ ex præ
miſſis ſic. Si quod quid erat eſſe ambę ꝓmiſſę habent, in
medio eſt quod quid erat eſſe tertiꝭ priuſquã in cõcluſio-
ne, & ſic accidit aſſumere ꝓbandum. Patet ſequela in ter
minis generalibus eiſdem applicatis ad ſpeciales. ſ. homi
nem vt tertium & quod quid eſt eius vt primũ, qm̃ erit
quod quid eſt hoĩs etiam medium. probatur ſecundo in
duabus ꝓpoſitionibus & primis & terminis immediatis
& conuertibilibus. verbi gratia, Anima ſit tertium: ſibi
ipſi cauſa viuendi, ſit primum: & numerus ſeipſum mo-
uens mediũ: oportebit repetere aĩam eſſe quod vere eſt,
petendo numerum ſeipſum mouẽtem ſic, ſicut idem qm̃
nec ſi primum cõſequaẽ medium & mediũ tertiũ. ſequiẽ
ergo primũ eſt quod quid erat tertiꝭ, ſed abſolute. ergo
primum ineſt tertio. nec ſi primum ſit quod quid eſt. &
vlr prædicatum de medio, qm̃ quod quid eſt aĩalis diciẽ
de hoĩs quod quid eſt, ſicut aĩal de hoĩe, non tñ ſic, ſicut
quod vnũ eſt. Quia ergo ſic oportet repetere, ſi hoc non
fiat non ſyllogizabitur primũ eſſe quod quid eſt tertiꝭ.
Si aũt fiat demonſtratio non eſt, ſed acceptio principiꝭ.

Series autem hæc eſt.

SECVNDVM propoſitorum exequi intẽdens longo
tractatu tria in hoc capitulo facit &c.

Primo quæſtionem mouet de vno ſpeciali, modo in-
troductionis ipſius quod quid eſt. ſecũdo tria præmittit
neceſſaria ad rñdendũ. quorum primum & tertium præ
dicati quæſtionis qualitatem declarant. ſecundum autẽ
ſubiecti eiuſdem. Vltimo negatiue rñdet quæſtioni, du
pliciter reſponſiuam concluſionem manifeſtans.

Annot. CIRCA quæſtionis titulũ aduertẽdum eſt, vt ſciatur.
ſenſus quæſtionis, & quõ differat à ꝓcedenti, ꝙ ipſum ſi
gnificatum diffinitionis cuiuſq; poteſt dupliciter accipi.
Vno modo abſolute ſeu ſm ſe. Alio modo vt eſt quod
quid eſt huius: puta circuli vel hoĩs. Differt aũt nõ parũ
altero modo ipſum accipere. Si. n. abſolute id quod im-
portaẽ per diffinitionẽ inſpiciaẽ, neq; veritas, neq; falſi-
tas, neq; affirmatio, neq; negatio inueniẽ, ſed ſola prima
operatio intellectus illuc aditũ habet. Si aũt ſumatur vt
eſt huius. i. applicetẽ ad tale diffinibile, iam veritas vel fal
ſitatis & affirmatio fit, & conſequẽter. ſecunda & tertia
operatio intellectus circa illud negociari poſſunt. De qđ
quid eſt igitur, quod per diffinitionẽ conſtat ſignificari,
duplex eſt quæſtio ab Ariſtotele mota ſm eius duplicẽ

E acceptionem, & quæſtio quidem prima in capitulo præ
cedẽti tractata, de ipſo abſolute ſumpto quæſiuit an poſ-
ſet attingi demonſtratiõe, vt ex dictis ibi approbatis pa-
tet. Præſens aũt de ipſo relato ad id cuius eſt inquirit an
poſſit demonſtratione ſciri ipſum eſſe huius quod quid
eſt, i. an applicatio diffinitionis, vt ſic ad diffinitũ, poſſit
ꝑ demonſtrationem ſciri &c. Notanter aũt diciẽ (vt ſic)
qm̃ præſens quæſtio nõ eſt an id quod ſignificaẽ ꝑ diffi-
nitionẽ poſſit, ꝓceſſu demonſtratiuo concludi ꝙ inſit rei
ſignificate ꝑ nomen diffiniti. puta, an poſſit demonſtra-
ri ꝙ homo ſit aĩal bipes, vt ex textu colligiẽ & ab oĩbus
expoſitoribus vnanimiter diciẽ: ſed an id, quod ſignifica
tur ꝑ diffinitionẽ, poſſit, ꝓceſſu demonſtratiuo concludi
ꝙ inſit, vt quod quid eſt ſeu per modum quo quod quid
eſt ineſt ipſi rei ſignificate noĩe diffiniri. vnde quęſtio iſta
eſt formaliter de modo inexiſtẽtiæ, an poſſit demonſtra-
ri & non de ipſa inexiſtẽtia ſimpliciter, & hoc ſonãt ver-
ba Ariſt. ꝑſpicaci intellectu formaliter accepta. (dixit. n.
F ipſius aũt quod quid eſt, vtrũ ſyllogiſmus &c.) Sicut. n.
quod quid eſt alicuius neſcire qs diciẽ, ſi ſciat totam eius
diffinitionẽ, & neſciet eſſe illius cõpletam diffinitionẽ,
qm̃ materialiter habet quod quid eſt, non formaliter. i.
ſcit illud quod vere eſt quidditas illius, ſed nõ ſcit ꝙ ſit il-
lius quidditas, ita non diciẽ demonſtrari quod quid eſt
alicuius de illo niſi demonſtreẽ quod ſit illius quod quid
eſt: hoc. n. eſt demonſtrare quod quid eſt inquãtũ huiuſ-
modi, ſeu formalr &c. Et qa ſermo Ariſtotelis formalr
intelligẽdus eſt, idcirco ex verbis ipſis ſenſum declaratũ
inſinuauit &c. & ſic patet quid q̃ratur, & quæ ſit inter
quæſtiones has differentia. Nec propterea diſſentimus à
S. Tho. qui non iſtã videtur aſſignare differentiam, qm̃
ea quã ipſe dedit, differentiam noſtram nõ excludit. imo
adiuuat dum docet ꝙ prima quæſtio quærens diſtinctio
nem diffinibilis à demonſtrabili declarauit id quod ſub
diffinitione cadit eſſe quod quid eſt. ſecunda autẽ circa
proprium modum tradendi illud ſolicitatur.

G *Diſpoſitio demonſtrationis concludentis quod quid eſt.*

CIrca tertium ſuppoſitũ ab Ariſto. dubitatio nõ par-
ua eſt. an intendat Ariſtoteles dicere ꝙ ſyllogiſmus
debens concludere quod quid eſt, oportet ꝙ habeat ter-
minos tales ꝙ primũ ſit quod quid eſt mediꝭ, & medium
ſit qud quid eſt tertiꝭ, & hoc ſufficiat: An intendat dice-
re ꝙ talis ſyllogiſmus debet habere terminos ordinatos
tam in præmiſſis, q̃ in concluſione, ita ꝙ primũ dicatur
de medio cum hac conditione addita. ſ. in eo quod quid
eſt, & ſimiliter medium dicaẽ in minori de tertio cũ illa
additione. ſ. in eo quod quid eſt, & ſic concludaẽ primũ
de tertio, cum eadẽ conditione addita. verbi gratia, An
ſyllogiſmus demõſtratiuus quod quid eſt hoĩs, puta aĩal
bipes eſſe quod quid eſt hoĩs debeat ſic fieri. A. eſt aĩal
bipes in eo quod quid eſt: Homo eſt A in eo quod quid
eſt: Ergo homo eſt animal bipes in eo quid eſt. Vel ſuffi-
cit ꝙ fiat abſq; tali additione vtendo ipſo A primo quod
qd eſt medio hoc modo A eſt animal bipes: Homo eſt A:
H Ergo homo eſt animal bipes. Eſt aũt ratio dubitandi
qm̃ Themiſtius: Auerrois: Boetius, & S. Tho. nihil di-
cit de illa conditione apponẽda. Albertus aũt magnus:
quẽ ſequiẽ Egidius, illam apponit. Textus vero vtriuſq;
expoſitionis capax videẽ, quarum tñ ſecunda primã non
admittit. Ad euidentiam huius dubitationis in qua li
bentius ipſos diſceptantes auditẽ, q̃ me medium pono,
tria videnda ſunt. Primo quæ ſit vis ſyllogiſmi cum illa
conditione ab Alberto facti. ſecundo quæ ſit vis ſyllo-
giſmi, quẽ faciunt aliꝭ ſupradicti & an ſufficeret ad con-
cludendum quod quid eſt. tertio an vtraq; expoſitio ſal-
uari ſimul poſſit &c. Vis ſyllogiſmi cum cõditiõe quod
quid eſt adiecta eſt differentia inter ipſum & alium ſine
tali additione cognoſci ſic poteſt. Si enim ſyllogizetur
ſimplr A de C per B nihil aliud concluditur niſi ꝙ inſint
C vt patet ordinãdo in primo primæ B eſt A, C eſt B ergo
C eſt A. Si autem additur in qualibet præmiſſa, ly in eo
quod

quod quid, tunc non ſolum concludetur. ſ. ꝙ A inſit C: ſed
ēt ꝙ tali modo inſit, queadmodum. ſ. quod quid eſt ineſt
ei cuius eſt, ſeu diffinitio diffinito. talem ſiquidē modū
addit. ly in eo quod quid, ſupra ſuam p̄iacentem. Vnde
arguendo ſic B eſt A in eo quod quid: C eſt B in eo quid:
ergo C eſt A in eo quod quid. manifeſte & explicite con-
cludit A eſſe quod quid eſt ipſius C. Eſt igit̃ vis talis ſyllo
giſmi, explicite probare quod quid eſt de eo cuius eſt.

Syllogiſmi aūt ab aliꝭs facti vis ſm quid manifeſta. &
ſm quid latens eſt. Manifeſta quidē eſt, quo ad hoc ꝙ cō
cludit neceſſario id quod eſt. quod qd eſt de eo cuius eſt.
Si. n. primum eſt quod quid eſt mediū, et mediū eſt quod
quid eſt tertiū, neceſſario ſequit̃ primum eſſe quod quid
eſt tertiū. oppoſitum nanq; nō eſt intelligibile. Latet aūt
hic, an ex vi talis ꝓceſſus ipſum quod quid eſt, quod con
cluditur concludat̃, vt quod quid eſt illius, ita ꝙ ex hoc
cognoſcatur, hoc eſſe quod quid eſt illius. Eſt aūt cauſa
latitationis qm̄ (vt dictum eſt) ſyllogiſmus ſine cōditiōe
ſimpliciter primum ineſſe. tertio cōcludit & non modū
inexiſtēdi, ex oppoſito aūt intellectus cōuincit̃ aſſentire
ꝙ primum ſit quod quid tertiū, ſi nouit primū eſſe quod
quid eſt mediū, & mediū tertiū. Et hoc mihi rationabilius
apparet, ita ꝙ ſyllogiſmū factum ex talibus terminis nō
ſolū concludere fateor, quod quid eſt materialiter, ſed ēt
formaliter. Quod ſic ſuadeo. ex ꝓpoſitionibus per ſe ſeq-
tur cōcluſio per ſe non ſolū materialiter, ſed ēt formalr. i.
nō ſolum quæ ſit per ſe, ſed cognoſcitur ex vi talis ſyllo-
giſmi ꝙ ſit per ſe abſq; eo ꝙ addatur ly per ſe in p̄miſſis.
ergo ex ꝓpoſitionibus quod quid eſt (vt ſic liceat loqui)
ſequit̃ concluſio quod quid eſt formaliter abſq; vlla ad-
ditione. antecedens eſt notū. qm̄ nunq̄ generat̃ habitus
ſcientificus niſi cognoſcat̃ p̄dicatum concluſionis per ſe
ineſſe ſubiecto ex p̄miſſis, & tn̄ nulla ſcientia aſſumit p̄-
miſſas cum illa conditione per ſe. non. n. dicit geometra,
oīs figura rectilinea, habet p ſe tres angulos ęquales &c.
Sed ſimpliciter, oīs figura habet tres, & ſimiliter in aliꝭs.
Cap. 18. Conſequentiam aut neſcio quare poſſit aliquis inficiari,
cum ly per ſe notet modum inexiſtēdi nō minus q̄ ly in
T. c. 6. eo quod quid. Amplius (in primo dictū eſt) ꝙ ad ſcire
nō ſufficit concluſionē eſſe neceſſariam, ſed oportet ſcire
ipſam eſſe neceſſariā. Et ex neceſſariꝭs p̄miſſis ſyllogizā-
do abſq; ly neceſſario inſit ſubiecto neceſſario, ꝙ in p̄miſ
Vbi ſupra. ſis ponatur ly neceſſario. patet antecedēs pro prima par
te ex primo libro, & pro ſecūda parte ex exercitio ſcien-
tiarum. nulla. n. ſcientia aſſumit p̄miſſas cū ly neceſſario
(niſi forte q̄nq; gratia materiæ &c.) & tn̄ oēs demonſtra
tiones earum ſcientiam generant. tunc vltra, neceſſariū
dicit modū quo p̄dicatum ſubiecto ineſt. Et ad hoc ꝙ p̄-
dicatum ſciatur neceſſario ineſſe non exigitur ly neceſ-
ſario. ergo quod quid eſt quantūcūq; importet modum
inexiſtendi nō exigit, ꝙ ex p̄miſſis cum tali conditione
cōcludatur, ſed ſufficit ꝙ in vtraq; p̄miſſa quod quid eſt
aſſumatur. ſicut ibi ꝙ vtraq; p̄miſſa ſit neceſſaria, conſe-
quentia non aliter ꝓbatur q̄ ſuperius. Et cōfirmatur.
quia ſi ſyllogiſmus aliquis ex vi p̄miſſarū infert ſm rem
ipſum quod qd eſt, ſi ex eo nō cognoſcat̃ illud eſſe quod
quid eſt eius de quo concluditur, hoc nō ꝓuenit ex defe-
ctu talis proceſſus ſyllogiſtici, ſed ex eo ꝙ p̄miſſæ minus
penetrantur q̄ oporteat. Si. n. cognoſcerentur ſm ꝙ co-
gnoſcibiles in ſe ſunt, ſicut ex natura ſua inferunt quod
quid eſt illius, ita in cognitione noſtra illud generarent.
Patent manifeſte hæc oīa in ſimilibus. puta qn̄ cōcluſio
neceſſaria infertur ex præmiſſis neceſſariꝭs, & nō cogno
ſcitur illius neceſſitas &c. Conſtat aūt ex dictis ꝙ ſyllo-
giſmus cuius primum eſt quod quid eſt mediū, & mediū
eſt quod quid eſt tertiū, neceſſario concludit primū eſſe
quod quid eſt tertiū. Ex tali. n. ordinatione terminorū ne
ceſſario hoc ſequitur ergo ꝙ nō cognoſcatur ex hoc ſyl-
logiſmo, primum eſſe quod quid eſt tertiū, hoc nō eſt ex
defectu ſyllogiſmi, ſed quia nō penetrant̃ p̄miſſæ. Syllo-
giſmus ergo talis ex ꝓpria vi quod quid eſt formaliter

A concludit. Signum autē huius eſt, ꝙ ſiquis formans talē
ſyllogiſmū B eſt A: C eſt B: ergo C eſt A intellectualiter vi-
deret eſſe quod quid eſt ipſius B & B quod quid eſt ipſius
C non poſſet ſubterfugere quin videret A eſſe quod quid
eſt ipſius C. Et forte ꝓpter hoc aliqui declināt ab hac via.
quia. ſ. non aduertunt ꝙ demonſtratio fit ex notis ſm in-
tellectum, & nō ex vocibus, ita ꝙ oportet demonſtrato
rem intellectualiter intueri, non ſolū quod vocibus in p̄-
miſſis poſitis ſignificat̃ abſolute, ſed conditiones & mo-
dos ſignificatæ rei, aliter demonſtratio nō fit. nō. n. opor
tet demonſtrātem triangulū habere tres ſolū intelligere
ſignificatū p̄miſſarum abſolute, puta ꝙ habeat angulos
extrinſecos equalentes &c. ſed ēt ꝙ hoc habeat neceſſa-
rio & p ſe, aliter nō vere demonſtraret, quas tn̄ cōditio-
nes nō oportet vocibus ꝓpriꝭs in præmiſſis notare. & ſic
patet vis ſyllogiſmi à. s. Tho. & aliꝭs facti, & ꝙ ſufficiēs
eſt ad concludendum quod quid eſt formaliter &c. Nec
obſtat illud quod in oppoſitū adductum eſt, ſ. ꝙ ſyllogiſ-
B mus ſine tali cōditione in hoc differt à ſyllogiſmo cū con
ditione adiecta quod ille concludit ineſſe, hic vero ineſſe
& modū. Hoc. n. intelligēdū eſt loquendo de ſyllogiſmo
ſimpliciter & nō contracto ad tales terminos, quales ſu-
pra diximus. ſ. quod quid eſt &c. Quo ad tertium ꝓpoſi
torum, quod minus libēter exequor. qm̄ odioſa eſt cōpa
ratio. videt̃ mihi ꝙ textui cōformior expoſitio ſit The-
miſtiꝭ & aliorū doctorum q̄ altera. & ꝙ vix ſaluare ſimul
poſſunt, principiū horum oſtendit̃ duobus. Primo ex
conſueto modo loquēdi Ariſt. nunq̄. n. cum dicit aliqd
p̄dicari in eo quod qd eſt. gloſatur ideſt cū illa explicita
cōditione in eo quod qd, ſed intelligitur ꝙ illud p̄dicatū
ſit tale ꝙ habeat ſe ad ſubiectū: vt quod qd eſt, etſi vbili-
bet ſic intelligitur. & hic ſic intelligēdo falſitas nō inue-
nitur. quare aliter hic exponendū eſt. Secūdo ex eo ꝙ
verbū illud textus, quod forte occaſio fuit alterius expo-
ſitionis. ſ. ſi vero aliqs nō accipit ſic duplicans &c. conue
nienter à. s. Tho. & Boetio exponitur. imo Ariſt. ipſe ſic
C exponendū ex his, quæ ſubdit inſinuauit. ſubdit. n. īme-
diate, ꝙ ſi primū ſit quod qd eſt mediū, nō ꝓpter hoc ſeq-
tur ipſum primū eſſe quod qd eſt tertiū. & ideo oportet
vtranq; p̄miſſarum aſſumere quod qd eſt. Et poſtmodū
cōplens ceptā doctrinā expreſſius noſtro fauēs ꝓpoſito
ſubdit ꝙ ſi primum ſit quod quid eſt in ſe & inſit eſſen-
tialiter medio, quod eſt quod quid ē tertiū, nō tn̄ vt oīno
idem illi nō ſequitur primū eſſe quod quid eſt tertiū &c.
& dat exēplum de quod quid eſt aīalis. & quod quid eſt
hoīs, & hoīe. & ſtatim ſubdit. Siquidem igitur nō ſic ac-
cipiatur nō ſyllogizatur primū eſſe quod quid eſt tertiū.
ſi aūt ſic petitur, ex hoc ſuadetur ꝓpoſitum ſic. Si intēde
bat ꝙ ex vi reduplicatiōis fieret ſyllogiſmus quod quid
eſt, & ꝙ oportet aſſumere ſemp cum illa reduplicatione,
vel cōditione, in eo quod quid eſt, vt quid ſolicitus fuit,
primo ꝙ ēt medium oportet eſſe quod quid eſt tertiū. &
deinde ꝙ primū debet eſſe quod quid eſt mediū ſic ſicut
vnū, ipſa nāq; reduplicatio hæc explicite oſtēdebat. alias
D falſitas fuiſſet in maiori & in minori &c. Et præſertim ꝙ
penitus nō meminit talis cōditionis in toto hoc capitu-
lo. ꝙ ſit ſic apponēda. & tn̄ eſt principale quod erat dicē
dum. Q̄ño aūt hę duæ expoſitiones ſimul ſaluari poſſint
fateor me nō videre, qm̄ ſi cōcedat̃ ſyllogiſmū à. s. Tho.
formatū ſufficere, ſuꝑfluum erit addere illā cōditionem.
Si aūt dicatur illā conditionē eſſe neceſſariā falſum eſſet
ſyllogiſmū illū ſufficere. Poſſent tn̄ ſic adunari vt neutrā
alterā elideret, ꝙ ille ſyllogiſmus ſufficiēs acceptaretur,
& ꝙ iſte ad maiorē exp̄ſſionē inuentus diceretur, & hoc
Alberti verbis, in fine capituli conſonum videtur in pe-
nultimo notato.

Num per terminum non conuertibilem ſyllogizari poſſit
proprium de eo cuius eſt proprium.

Circa probationem primæ partis eiuſdem ſuppoſiti
dubitatiuncula quędam occurrit. vnde ſequatur, pri
mum eſt proprium vltimi, ſeu tertiū: ergo etiam mediū,

&

& conſequēter ergo oēs termini talis ſyllogiſmi ſunt cōuertibiles, nunquid nō poteſt ſyllogizari ꝓprium de eo cuius eſt ꝓprium per terminū non conuertibilem. Ad hoc breuiter dicit̃ ꝙ conſequentia clara eſt (loquendo de concluſione vl̃i) de qua eſt ſermo, quia aliter non concluderetur ꝓprium de ſuo ſubiecto. patet aūt claritas ſequele, ex eo ꝙ vl̃is affirmatiua non niſi in primo primæ ſyllogizatur, in quo oportet mediū ſub primo & ſupra tertium eſſe, & iden ſi extrema ſunt conuertibilia, medium non poteſt excedi à primo, aliter non vl̃r prædicaret̃ de tertio, & ſimul non debet excedere tertiū, alias non vniuerſaliter ſubijceretur primo &c. optime ergo dixit. ꝙ quia primum eſt proprium tertij, oportet ſyllogiſmum eſſe ex omnibus conuertibilibus.

Num proceſſus, quo vna diffinitio per aliam probatur ſit petitio principij.

Circa rōnem quam adducit Ariſtoteles ad probandū ꝙ quod quid eſt, non ſit demonſtrabile, Dubitatur an ſyllogiſmus quē concludit peccare ſm petitionē principij ſit ille qui demonſtrat vnam diffinitionem de diffinito per aliam. an non? hinc. n. & inde ratio eſt dubitandi, qm̄ ſi talis proceſſus petit principium, ruit non parua pars demonſtrationū, qm̄ pluries vna diffinitio demonſtratur per aliā. & ſi talis ꝓceſſus nō petit principium, qs eſt ille ꝓceſſus quem hic reprobat Ariſtoteles? In hac dubitatione quatuor (ſi Deus illuminare dignabit̃) videnda ſunt. Primo, ꝙ ꝓceſſus formatus ab Ariſtotele, ſi peccatum petendi non incurreret, eſſet demonſtratiuus ipſius quod quid eſt formaliter. ſecundo ꝙ talis ꝓceſſus aſſumit duas diffinitiones eiuſdē. tertio quō in tali ꝓceſſu accidat petitio principij. quarto quid dicendū ſit ad quęſitum &c. Primum horum ex quatuor apparet vltra ea, quæ ſupra diximus. primo ex eo, quod Ariſto. expreſſe dicit in textu, ꝙ ſi ſic ſyllogizabitur, concludetur vere primum eſſe quod quid eſt tertij. Et ſubdit expreſſe, ꝙ ſi aliquid horū dimittat̃ ſyllogizabitur quidem ꝙ primū inſit tertio, ſed. non in eo quod quid eſt. ſecūdo patet ex eo ꝙ ſi p̄dictus proceſſus peccaret in hoc, ꝙ non concluderet quod quid eſt formaliter, cū hoc tm̄ ab Ariſto. inquiratur, nulla erat melior via impugnandi ipſum, ꝗ̄ dicere, ꝙ non eſt efficax, quia non concludit primum eſſe quod quid eſt tertij formaliter, quod tñ nunꝗ̄ dixit, ſed potius oppoſitum, vt clare patet in textu. tertio apparet ex verbis. S. Tho. diuidēdo textum dicētis. primo dicit qualē oportet eſſe ſyllogiſmū concludentem quod quid eſt, ſi hoc ſit poſſibile: quaſi diceret docere vult qualis deberet eſſe ſyllogiſmus, qui nō pōt inueniri. quare &c. quarto patet idem ex illa regula antepræducamētali (qñ alterū de altero p̄dicatur. Si. n. medium in eo quod quid eſt p̄dicatur de altero vltimo, & alterū. ſ. primum p̄dicat̃ de medio in eo quod quid eſt, neceſſe eſt primū p̄dicari de vltimo in eo quod quid eſt, & eſt cōſequentia formalis & optima, aliter fundamenta ſyllogiſmorum aliunde ſumat, qui ſcit. Eſt ergo ꝓceſſus impugnatus ab Ariſto. ſufficiens ad concludendū quod quid eſt cum petitione tñ principij vt dicet̃, & ſic patet primum. Secundum aūt. ſ. ꝙ talis ꝓceſſus aſſumat duas eiuſdē diffinitiones. Ex tota textus ſerie clare habet̃, qm̄ nihil aliud intelligit per ly in eo quod quid eſt, niſi ꝙ ſit diffinitio illius &c. quod quid eſt nanꝗ & diffinitio conuertibilia ſunt &c. expreſſe quoꝗ dicit̃ in textu ponendo talem ꝓceſſum in terminis, quod ꝙ quid eſt hoīs de homini monſtrādū ſic eſt, puta aīal bipes de hoīe, erit alia rō media, cui prima vl̃r ineſt. Et poſtmodum adducunt̃ in exēplum, aīa et duę eius diffinitiones, ſm viam platonicā. Nec pōt obſtari dicendo, & ꝙ Ariſtoteles ponit duas quidem diffinitiones aſſumi, ſed non eiuſdē, ſed alteram alterius. Hoc. n. puerile eſt, qm̄ ratio media eſt neceſſaria diffinitio tertij cum p̄dicetur de ipſo in minori. & ratio prima eſt etiam rō tertij, cum concludat̃ eſſe quod quid eſt eius in cōcluſione &c. & ſic patet ſecundum. Tertium aūt quō. ſ.

E in tali ꝓceſſu accidat petitio principij &c. tripliciter intelligi poteſt. Vno modo ꝙ petatur principium quantū eſt ex natura rei, licet non quo ad nos, vt enim (in primo libro diximus.) Si res ipſas abſꝗ diſtinctione quæ ex intellectu noſtro ꝓuenit intuemur, vnius rei vnica tm̄ eſt diffinitio, & nō eſt ibi ex rei meritis aliquis diſcurſus, ſed ab eodē ad idem ſm rē tendit̃, licet ſm eos quos nos formamus conceptus à notioribus nobis ꝓcedendo, nō peccemus, & hoc modo eſt ibi petitio principij ſm ſe, ſed nō quo ad nos &c. Alio modo poteſt intelligi, vt ſit ibi petitio principij non ſm ipſas propoſitiones, ſed ſm id quod principaliter & formaliter quærit̃. Cum. n. demonſtrat̃ A eē quod quid eſt ipſius C quia eſt quod quid eſt ipſius B quod eſt ipſius C quod qq eſt, non petit̃ ipſa cōcluſio. ſ. A eſſe quod quid eſt ipſius C qm̄ nunꝗ̄ hoc aſſumit̃, ſed aſſumitur aliud quod quid eſt ipſius C & ꝓpter hoc dixi ꝙ non eſt petitio principij ſm ipſas ꝓpoſitiones, quia tñ in tali ꝓceſſu aſſumitur quod quid eſt ipſius tertij & eius

F quod quid eſt principaliter quærit̃, ideo dixi ꝙ petitur id quod principaliter & formaliter quærit̃, petitur ſiquidem ſm veritatem in tali proceſſu, quod quid eſt ipſius minoris extremi, non tñ illudmet quod concluditur, & qm̄ nunc agitur de demonſtratione quod quid eſt de eo cuius eſt ſimpliciter, & nō de demonſtratione huius vel illius quod quid eſt, ideo peti dicit̃ quod principaliter & formaliter quærit̃ &c. Tertio modo pōt intelligi, vt quia ſm veritatem quod quid eſt. nō eſt quod quid eſt, ſicut nec diffinitionis eſt diffinitio, aliter ꝓcederet̃ in infinitū. Si ſyllogiſmus ita ordinet̃, ꝙ primū ſit quod quid eſt medij, & medium vltimi, quod quid eſt, erit quod qd eſt, & qm̄ hoc ſm veritatem non inuenit̃, ſequit̃ ꝙ inter illa duo quod quid eſt nō erit niſi vocalis differentia & ſic erit manifeſta petitio principij &c. dum nō ſolū idem ſm rem, ſed ēt formaliter ſolis vocibus differēs petet̃ & forte cōcluſio inſinuatur ꝑ illa verba, ſic ſicut idē. hæc de tertio. Quartum aūt quod principaliter quærit̃ fateor

G me nō plene videre. Vnde ſm ꝙ mihi nunc occurrit ꝓſequar, dicturus alias aliter ſi veritas aliter apparebit. Dico igitur ꝙ ꝓceſſus ille, de quo nunc eſt ſermo, nō eſt diſcurſus conſuetus quo cōſueuimus diffinitionē vnā per aliā probare, vt in ſecundo de aīa fit, & in primo huius factū eſt. Talis ſiquidem ꝓceſſus, vt expreſſe habetur à S. Tho. inferius in illo capitulo (iterū aūt ſpeculādū &c.) non ſufficienter demonſtrat, ꝙ id quod concludit̃ ſit qđ quid eſt illius de quo cōcludit̃, licet aliquod ipſius quod qd eſt ſyllogizet &c. ꝓceſſus aūt formatus hic ab Ariſt. vt rōnibus & ex textu deductum eſt, ipſum quod quid eſt demonſtraret, niſi peccatū petitiōis accideret. Quare aūt conſuetus ꝓceſſus ex vna diffinitione ad aliā non ſufficienter demonſtret, in ſupradicto tangetur capitulo.

primo hui* c.3.

T.c.24.25.

t.c.5.

T.c.8.

Ad id autē quod obijciendo quærebat̃. ſ. quis igit̃ ille ꝓceſſus eſt quē hic reprobat Ariſt. dicitur ꝙ eſt ꝓceſſus ille de quo directe loquit̃ tertia expoſitio ſupra data. ad declarandū quo modo interueniat petitio principij. ſ. qñ

Cap.7.

H primum aſſumit̃ vt vere quod quid eſt medij, & mediū tertij. Talis ſiqdem ꝓceſſus impoſſibilis eſt ſm veritatē, qm̄ non ſunt ibi tres termini niſi ſm vocem, & ideo petitio principij. Horum oīum quæ in hoc caplo diximus, conuictus ex rationibus adductis, & auctoritate vltima S. Tho. nō abſꝗ dubitatione, vltimā determinationem teneo, & cætera illi conformia, rogans vt nullus temerarius iudex accedat, ſed vt poſtꝗ̄ vtriuſꝗ partis rationes aſpexerit liber cenſor adueniat, grāſꝗ illi ex tūc ago &c.

Relinquitur autē propterea adhuc in intellectu meo dubitatio, eo ꝙ nō clare video Ariſtotelem illū ꝓceſſum impugnare quē diximus. Albertus tñ magnus me plurimum conſolatus eſt nunc, cū in ipſo aduerti eū hoc idē ſentire, & quā excogitaui & poſui tertiam expoſitionē ſuā quoꝗ fuiſſe percepi. Dubito quoꝗ ꝓpterea quia nō habeo adhuc rōnem mihi ſatisfacientē, quare ꝓceſſus ex vno qđ quid eſt concludēs aliud, nō ſit demonſtratiuus

ipſius

ipſius quod quid eſt. vt. S. Tho. expreſſe dicit, & ex Ariſto. ſumi poteſt, qm̄ ipſe demonſtrationem inutilem ad concludendū quod quid eſt determinabit, quo modo. n. hoc poteſt ſtare cum oībus rōnibus ſupradictis concludentibus ꝙ ex duobus quod quid eſt neceſſario ſequitur
Cap. 7. quod quid eſt? in illo tñ vt dictū eſt capitulo de hoc ſecūdo aliquid dicetur. Siquis tñ quia Ariſto. diſputatiue loquit̃ in hoc capitulo intelligere vult ꝑdicta diſputatiue prolata, & propterea forte ab antiquis expoſitoribus non diſcuſſa, & dicit ꝙ Ariſtoteles loquit̃ hic de ꝓceſſu cōſueto quo vna diffinitio demonſtrat̃ per aliam, debet talis tria facere. primum eſt, declarare, quo modo in tali ꝓceſſu appareat petitio principij. & hoc facile facere poterit, ſequendo ſecundā expoſitionē adductā vel primā. ſm̄ eſt reddere cauſam, quare ſi talis proceſſus ſm̄ veritatem non eſt repellendus ꝓpter hunc defectum. ſ. petitionis principij, ſed ꝓpter alium. ſ. quia non ſufficienter probat, ꝙ id quod cōcluditur ſit quod quid eſt illius de quo cōcluditur, quare inquā ab Ariſtotele ſit repulſus abſq; alia ratione, nunquam. n. in tota huius libri ſerie alia ratione reprehendiſſe inuenitur ꝓceſſu demonſtratiuo cōcludi quod quid eſt, niſi quia petitio interuenit. & hoc non facile quiſquā faciet, præſertim quia vt in primo de
Cap. 5. aīa cōmento. 5. dicitur, opinio ꝙ demonſtratio concluderet quod qd eſt, eſt prima inter ſolēnes opiniones, et quā tenuit Hippocrates. nec eſt conſuetudinis Ariſtotelis repellere opinionem contrariam, abſq; aliqua vera rōne.

Tertium eſt ꝙ oportet talem reſpondere & ſatisfacere rationibus inductis quibus probatum eſt, ꝙ ꝓceſſus, cuius hic meminit Ariſto. ſcilicet qñ primum eſt quod quid eſt medij, & medium eſt quod quid eſt vltimi, neceſſario concludit & demonſtrat, quod quid eſt de eo cuius eſt, cum petitione tamē principij &c. & hoc difficile adeo mihi videtur ꝙ nullam ad hoc video viam &c.

Diſputat, quòd per ſyllogiſmum diuiſiuum non poteſt concludi quod quid eſt. Cap. 4.

VErum enimuero neq; ꝑ diuiſiones via ſyllogizat, quemadmodū in reſolutione circa figuras dictum eſt: nuſq̄. n. neceſſarium fit rem illam eſſe, cum hæc ſint, ſed quemadmodū neq; inducens demonſtrat, non. n. oportet conclusionem interrogare, neq; in eo ꝙ datur eſſe, ſed neceſſe eſt eſſe, illis exiſtentibus: etenim ſi dixerit reſpondens, an ne homo aīal, aut inanimatum? poſtea accipiat aīal, non ſyllogizatum fuit, ruſuſomne aīal, aut pedeſtre, aut aquaticum, accipiat pedeſtre, & hominem eſſe totum aīal pedeſtre, non neceſſe eſt ex dictis, ſed accipit & hoc: differt aūt nihil in multis aut paucis ita facere, idem enim eſt. Non ſyllogiſticus igitur vſus fit ita progredientibus & ad ea, quæ cōtingit ſyllogizari: quid enim prohibet hoc verū quidē eſſe omne de hoīe, non tñ quid eſt, neq; ꝙ quid erat eſſe ſignificans? Amplius quid prohibet, aut addere aliquid aut auferre, aut ſupergredi ſubſtantias? hæc igitur præmittantur quidem. Contingit autem ſoluere, ſi quis accipiat ea, quæ ſunt in ipſo quid eſt, oīa, & conſequens diuiſione faciat petens primum, & nihil derelinquat: hoc aūt neceſſarium eſt, ſi omne in diuiſionem cadit, & nihil deficit, hoc autem neceſſarium, indiuiduum enim iam oportet eſſe. Sed

A ſyllogiſmus tñ non eſt, ſed ſiquidem alio modo cognoſcere facit, hoc quidem nihil abſurdum fuit: neq; enim inducens forte demonſtrat, ſed tñ oſtendit aliquid. Syllogiſmum vero non dicit ex diuiſione dicens definitionem, quemadmodum enim in concluſionibus, quæ ſunt ſine medijs, ſi quis dicat, ꝙ his exiſtentibus neceſſe eſt hoc eſſe, cōtingit interrogare propter quid, ita & in diuiſiuis definitiōibus, quid eſt homo? aīal mortale, habens pedes, bipes, ſine pennis, propter quid iuxta vnamquāq; appoſitionem? dicet enim, & monſtrabit diuiſione, ſicut opinatur, ꝙ omne, aut mortale aut immortale eſt: talis autem oratio tota non eſt definitio: quare &
B ſi demonſtraretur diuiſione, non tamen hæc definitio ſyllogiſmus efficitur.

Summa huius capituli hæc eſt.

QVod qd eſt non eſt demoſtrabile ꝑ ſyllogiſmū diuiſiuum. probatur tripliciter. Primo qm̄ oīs cōcloſio ſyllogizata eſt neceſſaria ex ꝑmiſſis, ēt ſi rñdens nihil cōcedat, qm̄ non oportet concluſionem interrogare neq; in cōcedendo eſſe. ſyllogiſmus aūt diuiſiuus non habet cōcluſionē taliter neceſſariam ſicut nec inductio, qm̄ diuidens accipit alterū mēbrum diuiſionis, & nō ꝓbat ex dictis ſic neceſſe eſſe &c. ergo proceſſus diuiſiuus nō eſt ſyllogiſticus &c. ſecunda qm̄ dato ꝙ ſyllogiſmus diuiſiuus oſtendat omne. puta animal greſſibile de hoīe verificari. non tñ oſtendet quod quid erat eſſe &c. tertio quoniam nihil prohibet ſm̄ ſyllogiſmum diuiſiuum apponere aliquid aut auferre, aut excellere ſubſtantiā. ꝯcluſio.

Contingit ſoluere ſupradicta, dicendo ꝙ oīa ſumenda Solutio.
C ſunt in eo quod quid eſt, & ꝙ à prioribus conſequenter diuiſio fiat vſq; ad quæſitū & nihil relinquatur, qm̄ tale indiuiduū ſpē oportet eſſe, et neceſſario erit quod qd eſt.

Prædictus ꝓceſſus non ſyllogiſmo ſed alio modo cognoſcere facit quod quid eſt, nec hoc inconuenit, qm̄ & inductio aliquid oſtendit & non demonſtrat. declaratur prima pars. ſ. ꝙ dicens diffinitionē ex diuiſione, ſyllogiſtice hoc nō faciat, primo qm̄ ſicut in cōcluſionibus ſine medijs contingit quærere ꝓpter quid ſequat̃ cōcluſio &. ita ēt in diuiſis terminis ſm̄ vnāquāq; appoſitionē cōtingit quærere ꝓpter quid. ꝓbatur qm̄ diuidens monſtrabit diuiſionē ex quo diffinitio non habetur ſaltē ſyllogiſmo. Excluſio ſolonis.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS in hoc capitulo excludere ſyllogiſmū diuiſiuum à vijs ſufficientibus, ad quod qd eſt. tria facit. primo concluſionē vnicā directe contra hoc tribus rōnibus ponit firmatā. ſecūdo quandā ſolutionē, quæ poſſet dari recitat. tertio excludit illā, vt clare patet i ſūma &c.

D CIRCA ſimilitudinē aſſignatam ab Ariſt. inter diuiſionem & inductionem. Sciendū eſt ꝙ quia multis modis poteſt intelligi ſicut multipliciter accipit̃ ꝓceſſus diuiſiuus, ideo primo quotupliciter ſumat̃ videndum eſt. ſecundo penes quid attendat̃ ſimilitudo. tertio quō ſaluetur in eis talis ſimilitudo. Diuiſionis noīe tria poſſu- primo.
mus intelligere. ſ. purū ſyllogiſmū diuiſiuum cuius meminit Ariſto. in primo priorū. cap. 28. qui ſic fit, aſſumit̃ Cap. 28.
pro medio cōmune diuiſum, & cōcluditur de aliquo illius diuiſi inferiori, oīs diuiſi differentia diſiunctim: hoc modo. omne aīal eſt rōnale aut irratiōale. homo eſt aīal. ergo eſt rōnalis vel irrationalis, & ſiquidem diuiſionis noīe hoc in loco ſyllogiſmus huiuſmodi intelligat̃, planū eſt ꝙ diuiſio eſt inutilis ad diffinitionē cōcludendam. & caret neceſsitate cōſequentię & petit quod quæritur. & intentum non demonſtrat, qm̄ diffinitio non aſſumit vtrāq; differentiam diuiſi, ſed alteram determinate, quā

per

per talem ſyllogiſmum impoſſibile eſt concludere. qm̄ medium cōmunius eſt qualibet differētia ſua, & conſequenter nulla neceſſitate ex tali ſyllogiſmo ſequiť iotentum.ſ.alteram differētia determinate, & cōſequenter ſi accipiať poſt talem ꝓceſſum,petiť.& intentum non demonſtrať. Secundo. Poteſt quoq; diuiſio accipi pro toto ſupradicto diſcurſu addito diſcurſu illatiuo vnius partis ex deſtructione reliquę vel reliquarum.hoc modo.omne aīal eſt rōnale vel irrationale. leo eſt aīal.ergo eſt rōnalis vel irrōnalis,ſed nō eſt rōnis. ergo eſt irrationalis &c.& ſic deiode,omne irrōnale eſt mugibile vel rudibile vel rugibile &c. Leo eſt irrationalis.ergo eſt rudibilis vel mugibilis vel rugibilis &c. ſed non eſt mugibilis nec rudibilis &c.ergo eſt rugibilis.& ſic deinceps quouſq; oēs particule diffinitionis adunate fuerint &c.& ſi hic ꝓceſſus diuiſionis noīe hic ſumať,clarum eſt,ꝙ diffinitionem nō demonſtrat.qm̄ & ſi oeceſſitatem conſequentię habeat iuxta regulas logicales à diſiunctiua ad alteram partem cum deſtructione alterius &c. vim tñ probatiuā non habet,qm̄ duplex petitio interuenit vna ineuitabiliter. qñ ſ.ex deſtructiōe vnius oppoſiti reliquum inferť.idem.n. eſt ſub alali deſtruere irrationale & conſtruere rōnale, & ęque dubium aut ignotū eſt poſt concluſionē diſiunctam.puta ergo leo eſt rōnalis vel irrationalis, an ſit rōnalis, & an non ſit irrōnalis, vt de ſe patet. Alia petitio interuēit in maiori ꝓpoſitione qñ aſſumiť. omne aīal eſt A vel B &c. hæc enim tali proceſſu oec ꝓbať nec probari poteſt.& ꝓpterea ſufficiens nō eſt niſi adiuueť. Contingit tñ hanc petitionem vitare ſi ſufficientia diuiſionis ſit per ſe nota. Deficit quoq; in hoc ꝓceſſu vis ꝓbatiua.qm̄ nō infert alterā partē à priori,ſed ex negatione oppoſiti, quæ eſt effectus concluſionis,non.n.ideo leo eſt irrōnalis,quia uō eſt rōnalis,ſed ecōuerſo. Tertio. Poſſumus & diuiſionis uoīe intelligere diſcurſum quēdā formaliter diuiſiuū qui fit hoc modo, aīalium aliud volatile, aliud natatile, aliud greſſibile &c. Leo eſt aīal, & non volatile,neq; natatile.ergo eſt aīal greſſibile &c. Et ſi hunc ꝓceſſum diuiſio hic ſonet,clarū quoq; eſt, ꝙ diffinitio per eū ſyllogiſtice concludi non pōt,qm̄ neceſſitatem conſequētie nō habet niſi ex ſuppoſitione. non.n.eſt neceſſariū ex toto hoc diſcurſu ſequi,ergo leo eſt rugibilis, niſi ſupponatur ꝙ diuiſio fuerit ſufficiens, quod ex tali ꝓceſſu non habeť cum poſſit rñdens dicere.ꝙ datur aliud genus aīalium. Accidit quoq; in hoc ꝓceſſu petitio in deſtructione reliquarū partium, & defectus medij à priori. ſicut & in p̄cedenti.hæc de primo. Dixit Ariſtoteles ſimilem eſſe diuiſionē inductioni in hoc ꝙ diuiſio nō habet neceſſitatem cōſequentię,& inductio noo demonſtrat,quæ aſſimilatio poteſt tripliciter intelligi. Vno modo accipiēdo ly demonſtrat,large ꝓut idem eſt quod ſyllogizat.& ſic aſſimilatio conſiſtit in hoc,ꝙ neutra habee neceſſitatem cōſequētię. Alio modo accipiēdo ly demonſtrat ꝓprie, & ſic aſſimilatio ꝓportionalis eſt & cōſiſtit in hoc.ꝙ ſicut in inductione deficit vis demonſtratiua, ita in diuiſione deficit vis illatiua. Tertio modo accipiendo ly demonſtrat ꝓprie.ſed ꝙ nō tm̄ vnicam ſed duas ſimilitudines inſinuauerit ſingulas io ſingulis extremis tangēs,& ſic aſſimilatio conſiſtit in duobus. & in hoc ꝙ vtraq; caret neceſſitate conſequentię. & in hoc ꝙ vtraq; caret vi demonſtratiua &c. Ad vltimum aūt inteotū deſcendendo diciť, ꝙ cum exp̄ſſe Ariſtoteles in textu dicat diuiſionem carere neceſſitate cōſequētię primo modo,& tertio diuiſionē accepiſſe videť. in vtroq;.n.modo(vt ex dictis patet)neceſſitas cōſequētię deficit. io ſecundo aūt noo neceſſitas cōſequentie nō ſimpliciter deficit,ſed deficit hoc modo,qa non eſt ibi niſi cū petitione principij, inter primū ergo ꝓceſſum & inductionem ſimilitudo in hoc eſt,quia vtrobiq; nō ſequitur intētum neceſſario ex p̄miſſis & hoc verificať de inductione in cōpleta.quę.ſ. nō aſſumit oīa,ſed multa ſingularīū.inter ſm aūt & inductionem eſt maior ſimilitudo, qm̄ vtrobiq; non eſt nece-

E ſitas cōſequentię niſi cum petitione principij.& hoc verificatur de inductione cōpleta quam cōſtat petere principium, eo ꝙ accipit oēs ſingulares ad vlem concludendam. Tertius aūt ꝓceſſus ſimillimus eſt inductioni,qm̄ vtrobiq; neceſſitas cōſequentie iocerta eſt ex eadē cauſa.ſ.quia à diuiſis partibus incipit vtraq; via. diuiſio aūt vt ſic certitudinem non habet, qm̄ ab vno & ente declinando in incertum pergiť. & cōſequenter niſi vtrobiq; ſupponať oēs partes acceptas eſſe non ſequiť neceſſario intentum.& hoc modo expoſuit.s. Tho.accipi diuiſionem in hoc loco,& ſimilitudinē inter diuiſionē & inductionem,poſtremo inter oēs & quēlibet horū proceſſuū & inductionē. hæc eſt ſimilitudo ꝙ nunq; à priori ꝓceditur,& ſemper petiť. Verum quia aſſignatam ſimilitudinem à.S.Tho. (diſcipulus eius) oon penetrans labefactare conatus eſt,eius rōni nunc ſatiſfaciendū eſt.ait.n. ꝙ male aſſignatur ſimilitudo inter diuiſionē & ioductionem in hoc,ꝙ vtraq; ſupponat oēs partes acceptas eſſe. (Egidius ſuper.t.c.41 hoc dubio.)

F qm̄ inductio qdem hoc facit per ſe,eo ꝙ particularia infinita ſunt & ignota. diuiſio aūt hoc non facit niſi forte per accidens, qm̄ oīs diuiſio per oppoſita debet fieri,& bimembris eſſe ſaltem reductiue. & ideo obſeruato ritu diuiſionis patet ꝙ aſſumuntur oia membra,qm̄ duo tm̄ ſunt,& ſi oō hoc ideo eſt quia non fit diuiſio per oppoſita,& ideo hoc eſt per accidēs. Ad hoc diciť p̄mittēdo, ꝙ licet Ariſt.in textu non exp̄ſſe noīare videatur alium ꝓceſſum q̄ primum qm̄ iſte tm̄ habetur in primo priorū ad quē ſe remittit,& formaliter ſyllogiſticus eſt, & titulo quæſtionis formaliter deſeruit,acceptatū tñ à multis antiquorū expoſitorū eſt, vt & vis ꝓceſſus diuiſiui,hic tangatur & reprobeť.relucet aūt diſcurſus diuiſiuus,maxime in tertio ꝓceſſu qm̄ ille ſolus formaliter diuiſiuus eſt.& ex diuiſione robur trahit.cæteros aūt magis dītiūctiuos q̄ diuiſiuos dixerim,qm̄ licet diuiſionis membra pertractent, tñ vel per diſiunctionem adunant,vt fit in primo,vel ex diſiunctionis vi neceſſitatem cōſequentię (Cap.28.)

G habent vt fit in ſecundo. ꝓpter quod ſm ſuum diuinum S.Tho. ingenium diuiſionis vocabulum formaliter inuetus.tertium appoſuit ꝓceſſum in quo ipſa diuiſio & eius vis operatur. His prælibatis diciť ꝙ ratio adducta ſupponit vnum falſum.ſ.ex eo ꝙ diuiſio fit per oppoſita.patet oumerus partium,& cauſa rōnis eſt vnū aliud falſum aſſumptum.ſ,ꝙ partes cuiuſq; totius vlis ſint tm̄ duę.cauſę aūt huius eſt, vnum aliud aſſumptū,verū qdē ſed male intellectum.ſ.oīs diuiſio eſt bimēbris vel reducibilis ad bimēbrem,& ideo rō nihil concludit. vnde ab hoc vltimo inhoando,ſciendū eſt ꝙ aliquod genus pōt dupliciter diuidi. Vno modo per veras differētias. Alio modo per non veras.& ſiquidē diuiſio fiat per veras differentias oportet ꝙ diuiſio fiat per differentias nō oppoſitas contradictorie aut priuatiue,ſed per oppoſitas contrarię,ve patet.10.metaphyſicę. hæc enim ſola inter dictas eſt oppoſitio realis quæ exigiť in vera generis diuiſione. Diuiſio aūt facta per tales differentias bimēbris

H ſimpliciter nō eſt, ſed quodāmodo,ſunt ſiquidē ibi duę differentiæ extremę & multę medię,vt patet in.10.metaphyſicæ & inquantū media ad extrema reducunť,bimembris eſt diuiſio,inquantum vero ab eis ſpecifice ſm veritatē diſtinguuntur multimēbris eſt. & qm̄ via diuiſionis ſupradicta venādo aliquā partem generis,nō ſufficit excludere alterū extremū. ſed oportet excludere oīa intermedia,ſi ad alterū extremū neceſſitas conſequentię pertingere debet.ideo quācumq; fiat vera diuiſio & p oppoſita non eſt clarus numerus partium,& conſequenter oportet ſupponere acceptas eſſe oēs, ſi cōcluſio ſequi debet. Nec obſtat ꝙ noo in oībus ſimilitudo ſit inter diuiſionem & inductionē, quia.ſ.inductio,ſupponit hoc ꝓpter infinitatē particulariū. diuiſio aūt non ꝓpter hoc. Non.n.oportet ꝙ ſimilitudo teneat in oībus,ſed ſufficit ꝙ teneat in eo quo fit aſſimilatio quod hic ſaluatur. & vlterius ſaluatur hic ſimilitudo,quo ad cauſam ꝓximam

vtriuſq;

vtriuſq. ſ. ignorantiam partium vndecū\q; veniat. Si aūt diuiſio fiat per differentias non veras, tūc fiet per oppoſita cōtradictorie vel priuatiue, & tūc verificatur ꝙ mēbra diuiſionis ſunt tm̄ duo. vt patet cū diuidit̄ ſubſtātia per corporeū & incorporeum, & aīal per rōnale & irrationale. ſed talis diuiſio qm̄ res logice potius diuidit̄, q̄ ſm naturas rerū nonleſt inſerēdo huic negocio quod de arte demonſtratiua eſt cuius vſus ex ꝓprijs rerū neceſſario fit. Peccatum ergo tam in inductione q̄ in diuiſione accidit, q̄a vtrobiq; numerū partium ignoramus, ita ꝙ dato ꝙ oēs partes aſſumeremus, ſi ex diuiſionis vi nō cōſtaret eas eſſe omnes, peccatum etiam idem accideret ſicut & in inductione, & nihilominus petitio omnibus aſſumptis ineuitabilis eſt in vtraq; &c.

Diſputat, quòd quod quid eſt neq; eſt demonſtrabile per diffinitionem: neq; per contrarium: neq; alio quouis modo. Cap. 5.

SEd an ne eſt demōſtrare ipſum quid eſt ſm ſubſtantiam? ex ſuppoſitione aūt accipientem ipſum quidem ꝙ quid erat eſſe, hoc, quod eſt ex proprijs in eo quòd quid eſt, hæc autem in eo ꝙ quid eſt ſola, & proprium omne: hoc enim eſt eſſe illi. An rurſus accepit ꝙ quid erat eſſe, & in hoc? neceſſe enim eſt per mediū monſtrare. Amplius quemadmodum neq; in ſyllogiſmo accipitur quid eſt ipſum ſyllogizare, ſemper enim tota aut pars eſt ꝓpoſitio, ex quibus ſyllogiſmus, ita neq; ipſum ꝙ q̄d erat eſſe oportet ineſſe in ſyllogiſmo, ſed ſeorſum hoc à poſitis eſſe, & ad dubitantem, ſi ſyllogizatum eſt, aut non hoc, occurrendum eſt ꝙ, hoc enim erat ſyllogiſmus, & ad illum, ꝙ, nō ipſum quid erat eſſe ſyllogizatum eſt, ꝙ certe: hoc enim poſitū fuit nobis ipſum ꝙ quid erat eſſe: quare neceſſe eſt & ſine quid eſt ſyllogiſmus, aut ipſius quòd quid erat eſſe ſyllogizatum fuiſſe aliquid. Et ſi ex ſuppoſitione monſtret, veluti ſi malo ineſt diuiſibile eſſe, contrario autem hoc, quod eſt contrarium ineſſe quibuſcunq; eſt aliquid contrarium: bonum autem malo eſt contrarium, & indiuiſibile diuiſibili: eſt igitur bono ineſſe indiuiſibile eſſe. Hinc etenim accipiens ipſum quid erat eſſe monſtrat, accipit autem ad monſtrandum ipſum ꝙ quid erat eſſe, alterum tamē ſit: in demonſtrationibus nanq; ꝙ eſt hoc de hoc, ſed non ipſum, neq; cuius eadem eſt ratio, & conuertitur. Ad vtroſq; vero, & ad monſtrātem ſm diuiſionem, & ad ſic ſyllogizantem, eadem eſt dubitatio, propter quid homo eſt aīal, bipes, pedeſtre, ſed non aīal & pedeſtre: ex ijs enim, quæ accipiuntur, nulla neceſſitas eſt vnū fieri quod prędicatur, ſed quemadmodū homo idem eſſet & muſicus & grāmaticus. Quomodo igitur definiens monſtrabit ſubſtātiam, aut ipſum quid eſt? neq; enim ſicut demonſtrans ex confeſſis eſſe manifeſtum faciet, ꝙ neceſſe eſt illis exiſtentibus alterum quid eſſe, demonſtratio enim hoc eſt, neq; ſicut inducens per ſin-

A gularia cum manifeſta ſint, ꝙ omne ſic eſt, eo ꝙ nihil aliter eſt: non enim quid eſt monſtrat, ſed ꝙ aut eſt, aut non eſt. quis igitur alius modus reliquus? nō. n. monſtrabit vtiq; ſenſu aut digito.

Summa huius capituli hæc eſt.

pria ɔclo.

QVod quid eſt non eſt demonſtrabile per diffinitionem ipſius quod quid eſt ſeu diffinitionis. probatur dupliciter. primo à priori, qm̄ & hic contingit acceptio principij in medio per quod oportet monſtrare. ſecūdo à ſimili, qm̄ ſicut ſyllogizando non accipitur quid eſt ſyllogizare, quia ſemper tota, aut pars eſt p̄miſſa. ita in ſyllogizando quod quid eſt, nō oportet eſſe q̄d ſit quod quid erat eſſe. & ſicut ſeorſum poſito quid eſt ſyllogiſmus ad hoīem dubitantem, vtrū ſit ſyllogizatū an non, ex ipſa ſyllogiſmi rōne fit oſtenſio, qm̄ hic erat ſyllogiſmus, ita ſeorſum habitis, quod quid eſt conditionibus, et adhūc dubitantem an quod quid, eſt ſit ſyllogi- B zatum, ex ipſius quod quid eſt diffinitione, oſtenſio fit, ꝙ illud eſt quod quid erat eſſe.

ſcda ɔclo.

Quod quid eſt non eſt demonſtrabile, per contrarij quod quid eſt ſuppoſitionē. verbi gratia contrariorum contraria ſunt quod quid erat eſſe, bonū & malum ſunt contraria, & ſimiliter diuiſibile & indiuiſibile & mali, quod quid eſt, eſt diuiſibile eē. ergo boni quod quid eſt, eſt indiuiſibile eſſe. probatur tripliciter à priori. primo qm̄ & hic contingit accipere demonſtrandū. ſecūdo qm̄ in demonſtrationibus licet ſit hic de hoc, non tn̄ ipſum, neq; cuius eſt ipſa rō, & conuertit̄, mediū eſt, ſed alterū oportet eſſe. tertio tam contra hunc ꝓceſſum q̄ contra illū, qui ſm diuiſionē demonſtrat quod q̄d eſt: qm̄ ſm p̄dictos modos inquirēdū reſtat, ꝑpter quid eſt homo aīal greſſibile bipes, ſed non aīal & bipes. probatur. qm̄ ex acceptis non eſt neceſſe vnum fieri quod prædicatur.

concluſio corporalis.

Quod quid eſt ergo nullo modo à diffiniente monſtra- C bitur. probatur inductiue: qm̄ neq; ſicut ex certis & per ſe notis, qm̄ talis proceſſus eſt vera demonſtratio. & cū præmiſſæ ſint, neceſſarium eſt concluſionem eſſe: neq; ſicut ex ſingularibus manifeſtis, ꝙ omnia ſimiliter ſe habeāt: qm̄ ſic non demonſtratur quid eſt, ſed ꝙ omne eſt aut non eſt, neq; ſenſu aut digito &c.

Series autem hæc eſt.

PROSEQVENS diſputatiuam inquiſitionē an quod q̄d eſt demonſtrabile ſit tria in hoc capitulo facit. primo vnica declarat concluſione ipſum non eſſe demonſtrabile per diffinitionem diffinitionis. Secundo ſecunda concluſione declarat ipſum non eſſe demonſtrabile per contrarij diffinitionē. Tertio vltima concluſione ratione generali declarat ꝙ nullo modo eſt demonſtrabile &c.

Mediū q̄ñ nō conuertibile ſit cū ſua paſſiōe.

CIRCA ſecundam rationem pro ſecunda concluſiōe dubitatiuncula quædam eſt, qm̄ ibi Ariſtoteles dicit ꝙ medium in demonſtrationibus non debet eſſe id quod D conuertitur cum paſſione ſeu concluſione, cum tamen conſtet ꝙ in primo primæ, vbi fiunt demonſtrationes potiſſimę, ſi paſſio concluditur de proprio ſubiecto, ꝙ oportet medium & extrema cōuertibiliter ſe conſequi.

Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ argumentum laborat in ęquiuoco, quoniam aliqua conuerti contingit dupliciter. Vno modo per adæquationem prædicationis, q̄a. ſ. de quibuſcunq; prædicatur vnum & reliquum. & de hac cōuertibilitate ſuperius habitus eſt ſermo. Alio modo per adæquationē probationis, ita ꝙ non magis vnū eſt efficax ad alterum probandum q̄ econuerſo, quia neutrum eſt cauſa alterius. & hoc modo loquimur hic de conuertibilitate. Tali enim modo ſe habent oppoſita quod quid eſt, ꝙ non magis vnius quod quid eſt demonſtrat alterius quod quid eſt q̄ econuerſo. & tale genus mediorum demonſtrātibus proceſſus abijcit, quoniam procedit ex cauſis.

Quod

Quod quid eſt neq; eſt demonſtrabile primo, neq; cum ipſo an eſt, neq; cum quid nominis. Cap. 6.

AMplius quomodo monſtrabit ꝙ quid eſt homo? neceſſe eſt enim ſcientem ꝙ quid eſt homo, aut aliud quodcunq;, ſcire, & ꝙ eſt. nõ ens enim nullus nouit ꝙ eſt, ſed quid quidẽ ſignificat oratio, aut nomen, cum dixero hirco ceruus, quid aũt eſt hircoceruus impoſsibile eſt ſcire. Verũenimuero, ſi monſtrabit quid eſt, & ꝙ eſt, & quomodo, eadem ratione monſtrabit: definitio enim vnum quid ſignificat, & demonſtratio, qd aũt eſt homo, & eſſe hoĩem, aliud eſt. Poſtea & per demonſtrationem dicimus neceſſarium eſſe monſtrari omne, ꝙ eſt, niſi ſubſtantia ſit, ipſum vero eſſe nulli eſt ſubſtantia, non enim genus eſt ipſum ens, demonſtratio igitur erit ꝙ eſt, quod & nunc faciunt ſcientiæ. Quid enim ſignificat triangulũ, accepit Geometra, ꝙ aũt eſt monſtrat: quid igitur monſtrabit definiens quid eſt, aut triangulũ? ſciens igitur aliqs definitione quid eſt, ſi eſt non ſciet, ſed impoſſibile eſt. Manifeſtum aũt & ſecundum modos definitionum, qui nunc ſunt, ꝙ non monſtrant definientes, ꝙ eſt: nam etſi eſt ex medio æquale, ſed propter quid eſt ipſum definitũ, & propter quid hoc eſt circulus quærit. eſſet enim & definitionẽ orichalci dicere eſſe ipſum. neq; n. ꝙ poſsibile eſt eſſe quod dicitur, aſsignant definitiones, neq; ꝙ illud eſt, cuius dicunt eſſe definitionem, ſed ſemper licet dicere propter quid. Si igitur definiẽs monſtrat aut quid eſt, aut qd ſignificat nomen (ſi non eſt vllo modo ipſius quid eſt) eſſet vtiq; definitio oratio, idem quod nomen ſignificans: ſed abſurdum. Primum quidem enim & non ſubſtantiarum eſſet vtiq; & non entium: ſignificare enim licet & nõ entia. Amplius oẽs orationes definitiones vtiq; eſſent; eſſet. n. nomen ponere cuicunq; orationi: quare definitiones vtiq; diſputaremus oẽs, & Ilias definitio vtiq; eſſet. Amplius nulla ſcientia demonſtraret vtiq;, ꝙ hoc nomen quid ſignificat, neq; definitiones igitur hoc aſsignant. Ex his igitur neque definitio & ſyllogiſmus videtur idem ens, neque eiuſdem ſyllogiſmus & definitio. Ad hæc autem, ꝙ definitio nihil demõſtrat, neq; monſtrat, neq; ipſum quid eſt, neq; definitione, neq; demonſtratione eſt cognoſcere.

Summa huius capituli hæc eſt.

pria ꝯclo. QVod quid eſt non eſt demonſtrabile. primo probatur á priori: qm̃ non eſt primum ſcibile: qm̃ impoſsibile eſt ſcire quid eſt homo, aut quodcũq; aliud, niſi ſciatur quia eſt, licet poſsit ſciri quid ſignificat nomen antequam ſciatur an ſit.

ſcda ꝯclo. Quod quid eſt non eſt demonſtrabile eadem demonſtratione cum ipſo an eſt, ſeu quia eſt. probať tripliciter. primo á priori: qm̃ tam diffinibile q̃ demonſtrabile vnũ aliquid eſt: quod quid eſt aũt hominis, & hominẽ eſſe, alteraſunt. ſecundo ẽt á priori: qm̃ cum neceſſarium ſit to-

E tum quod demonſtratur eſſe ly quia eſt. probať hoc dupliciter. primo, qm̃ aliter oportet dicere ꝙ eſſe ſit ſubſtãtia rei, quod eſt falſum: qm̃ quod eſt, ſeu ens non eſt genus. ſecundo qm̃ ſcientiæ hoc obſeruant: quid. n. ſignificat triangulus accipit geometra, ꝙ aũt triangulus ſit demonſtrat. Tunc ſic, aut diffiniẽs monſtrabit, quia eſt aut quid, non quia, vt patet, qm̃ hoc eſt totũ quod concludit demonſtratio: neq; quid, qm̃ ſic ſciret aliquis quid eſt, & neſciet ſi eſt, quod eſt impoſsibile. tertio exemplariter: qm̃ ſm nunc modos terminorum nõ ſit manifeſtũ, quia eſt diffinitum. qm̃ adhuc reſtat inquirẽdum ꝓpter quid eſt id quod diffiniť, vt patet ex aſsignata ratione circuli, quæritur ꝓpter quid circulus eſt. & probatur hoc dupliciter. primo, qm̃ conuenit etiam montis ęnei talem rationem habere. ſecundo quoniam cum diffinitio aſsignať, neq; dicitur illud eſſe, neq; ꝙ poſsibile ſit illud eſſe.

Quod quid eſt non demonſtrabile aut ſcibile demonſtrando quid eſt, aut quid ſignificat nomen. probať: qm̃ tertia ꝯclo.

F ſequereť ex oppoſito cõclusionis ꝙ diffinitio nihil aliud eſſet q̃ ratio interpretatiua nominis, quod eſt inconueniens, conſequentia patet, qm̃ ſi illius ſignificatũ non eſt vllo modo quod quid eſt non differt diffinitio á rõne nominis. falſitas aũt conſequẽtis probať tripliciter. primo, qm̃ & nõ ſubſtantiarũ & non entium eſſet diffinitio, qm̃ iſta ſignificabilia ſunt. ſecundo, qm̃ oẽs orationes diffinitiones eſſent, qm̃ poteſt cuilibet vnũ nomen imponi, & ſic Ilias diffinitio eſſet. tertio, qm̃ nulla ſcientia demonſtrať ꝙ hoc nomen, tale quod quid eſt ſignificat.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS diſputatiuę inquiſitioni iam terminũ imponere tria in hoc capitulo facit, ſm tres concluſiões quas probat: quarum diſtinctio adeo clare patet in ſumma, vt addere non ſit opus. primam tamen concluſionẽ non aliter q̃ velut quoddam clarius ſuppoſitum ſecundæ ſeparauimus.

G Eſſe quomodo diſtinguatur ab eſſentia, & qñ ex eo quod ens non eſt genus, ens diſtinguatur ab eſſentia.

CIrca ſecundam rationẽ pro ſecunda concluſione notanda occurrunt duo. primum eſt, ꝙ hoc in loco expreſſe Ariſtoteles dicit, ꝙ eſſe nõ eſt ipſa eſſentia rei, qđ eſt maximum fundamentũ doctrinæ. S. Tho. Secundum eſt, ꝙ Ariſtoteles facit hanc conſequentiam, ens nõ eſt genus ergo eſſe non eſt ſubſtantia rei. illud enim aſſumit pro medio ad hoc concludendũ. Hæc aũt cõſequentia non aliter tenet, niſi eſſe diſtinctum á ſubſtantia ſignificetur per ly ens, & valeat iſta alia conſequentia. ens eſt prædicatum quidditatiuum. ergo eſt genus. quodcunq; enim iſtorum negetur, conſequentia non tenet, & ratio Ariſtotelis non eſt ſufficiens.

Ad euidentiam primi ſciendũ eſt, ꝙ radix iſtarũ cõſequẽtiarum, quæ ex hoc loco ab Ariſtotele habenť. ſ. eſſe eſt ſubſtãtia rei, ergo ens eſt genus: & ens non eſt genus, ergo eſſe non eſt ſubſtantia rei, eſt locus á ſignificato for-

H mali ad nomen cuius eſt ſignificatũ. & ſimile eſt ac ſi diceretur, ſenſibilitas eſt de ſubſtantia hominis, ergo aĩal eſt hoĩs genus: & negatiue, aĩal non eſt genus hoĩs, ergo ſenſibilitas non eſt de eſſentia hoĩs. Si qs ergo negat, ens importat ipſum eſſe, nõ habet vnde deducat cõſequentiam Ariſtotelis. hoc ſiquidem negato tm̃ valet illa conſequẽtia, quantitas non eſt genus hoĩs, ergo eſſe nõ eſt ſubſtãtia hoĩs. ſicut iſta, ens non eſt genus hoĩs, ergo eſſe non eſt ſubſtãtia hoĩs. parem enim eſſe de vtraq; rõnem ex eo conuincitur, quia nec quãtitas, nec ens ipſum eſſe ſignificat ſm iſtam opinionẽ. Conſtat aũt ꝙ prima nihil valet. ergo nec ſufficit ad hoc euadendum dicere & ideo non eſt par rõ, quia entis nomen ſumiť ab ipſo eſſe, non autẽ quantitatis nomen. nihil enim refert á quo nomen ſumptum ſit, aut impoſitionis initium ſumpſit, ad hoc ꝙ ſit vel non ſit genus alicuius, ſi illud, á quo ſumptum eſt, non importetur. non. n. lapis extra ſpecies corporis annumerať.

Vide commen. auctoris ſuper de ente & eſſentia ca. 4. circa medium.

annumeratur. propterea ꝙ ab accidente (læſione pedis) nominis impoſitionem habet &c. ſignificatum ergo intueri oportet & ſufficit in huiuſmodi.

Ad euidentiam aũt ſecundi aduertēdum eſt, ꝙ ſiquis diceret ens eſſe prædicatum quidditatiuum cõmunius oībus generibus, ſicut Scotus tenet. iſta cõſequētia nihil valeret. eſſe eſt de ſubſtantia rei, ergo ens eſt genus. & ſimiliter iſta, ens non eſt genus, ergo eſſe non eſt de ſubſtãtia rei. Dicetur.n. ad vtranq̨, ꝙ ſtat ens eſſe prædicatum quidditatiuum & non eſſe genus. & propterea non eſſe opus, ꝙ ſignificatum eius quodcunq̨ ſit illud, eſt de ſubſtantia rei, ꝙ ipſum ens ſit genus, vt inferebat prima conſequentia vtens eſſe pro eius ſignificato. & ſilr ſi ipſum non eſt genus, non eſt opus, ſignificatum eius non eſſe de ſubſtantia rei, vt inferebat ſecunda cõſequētia. Quia igitur ſm hanc opinionē nulla remanet via ꝓbandi conſequentias iſtas, quæ Ariſtotelis ſunt, licet non ꝓbatę ab eo hic, oportet alterum duorũ eligere, aut ꝙ conſequētię iſtę nõ tenent ſm veritatē, aut ꝙ opinio illa eſt chimerica: primũ dicere eſt contradicere principi philoſophorũ, quia licet hic diſputatiue loquať, tñ cum inferius examinare ſe fateať quid bene & quid male dictum ſit, & nusq̃ inueniatur inferius hoc reprobaſſe, imo hoc fauet dicendis, & conſonum eſt alijs locis doctrinę ſuæ, auctoritatis ſuæ robur retinet. Eſt præterea hoc aſſerere, cõtradicere antiqs expoſitoribus: qm̃ nullus eas inficiatus eſt. fatendum ergo potius imaginationē illã Scoti cauſa ocioſam fuiſſe, & contrariam viæ peripateticę, ſiue accepteť ens ſignificare eſſe, ſiue non, vt ex dictis patet, qm̃ eſſe ꝑdicatum quidditatiuũ, & ens eſſe genus cõuertibiliter ſe ſeq̨, oportet Ariſtoteli attribuere. ſi rõ ſua cõcludit &c. Nec turberis ſi cum his oībus, adhuc cõſequentia non ſit formalis. qm̃ non valet, A eſt de ſubſtãtia B, ergo nomen formaliter ſignificans A eſt genus B, ſtat.n. ꝙ illud ſit differētia eſſentialis ipſius B. ꝓpter hoc inquã nõ turberis, neq̨ declines á ſupradictis, qm̃ gratia materiæ optima fuit cõſequentia Ariſtotelis. ens nãq̨ eſſe differētiam rerum ad mentes hoīum non aſcēdit, ꝓpter eius maximam cõmunitatem. eſſe vero genus dubitabile eſt: & ideo non fuit opus vt ſolicitareť circa vim ſuæ rõnis. fatuum nanq̨ eſt ſolicitũ eſſe de obiectionibus inopinabilibus. Sed de his alibi longior habēdus eſt ſermo, nũc aũt hæc ad declarationē textus ne ieiuni oīno trãſiremus dicta ſint. Eſt igitur ſm veritatem rõ Ariſtotelis, quã ꝓbat eſſe nõ eſſe de ſubſtãtia rei, quia ens ſignificat ipſum eſſe, & nõ eſt genus, & cõſequēter non eſt ꝑdicatum quidditatiuum. Ex his enim immediate ſequitur, ꝙ eſſe eſt extra eſſentiam rei per locum à nomine ad eius ſignificatum &c.

Num diffinitio diſtinguatur à medio, & num dicat diffinitum eſſe, vel poſſibile eſſe.

ſupra.t.c.1. infra.t.c.8. CIrca tertiam rõnem ꝓ eadem cõcluſione occurrunt duo dubia. primũ eſt, qm̃ Ariſtoteles dicit ꝙ habita diffinitione circuli adhuc reſtat inquirendũ ꝓpter quid circulus eſt, & tñ ſuperius dictũ eſt, ꝙ mediũ ad concludendũ ſi eſt diffinitio eſt. Secundũ eſt; qm̃ dicit ꝙ diffinitio neq̨ dicit diffinitũ eſſe, neq̨ poſſibile eſſe: & tñ cõſtat ꝙ diffinitio cum dicat eſſentiã rei nõ chimericã non dicit īpoſſibile eſſe, ſed poſſibile eſſe, licet nõ dicat illud eſſe &c. Ad hæc breuiter diciť. Et ad primũ quidē tripliciter. Primo ꝙ illud nunc dictũ verificatur de diffinitione dicēte quid eſt, id vero, quod ſuperius diximus, verificatur de diffinitione dicente quid, & ꝓpter qd. & hoc denotauit ꝑ ly ſm nunc modos terminorũ. Secũdo dicitur, ꝙ hoc verificať de diffinitione dicēte quid ꝑ modũ quid nominis, illud vero de diffinitione dicēte quid, ſub rõne quid rei. et hoc inſinuauit ꝑ ly eſſet vtiq̨ & montiſ ꝗei dicere ipſam &c. Tertio põt hoc verificari, vt ſupra diximus de diffinitione dicente quod quid eſt abſolute ſumpta; illud vero de eadē accepta cũ ſuppoſitione ordinis vniuerſi. Ad ſecũdum vero dubiũ diciť primo, ꝙ nulla diffinitio dicit eſſe aut poſſe eſſe formaliter, & hoc

A intēdebat Ariſtoteles, licet aliqua dicat poſſe eſſe fundãmentaliter, vt obiectio probat. Dicitur ſecundo conformiter ad expoſitiones inductas, ꝙ ſermo modo eſt de diffinitionibus dicētibus quod quid valdè remote, & ideò non eſt mirum ſi nec formaliter, nec fundamentaliter dicunt eſſe, vel poſſe eſſe ſufficienter.

Diffinitio quid nominis & quid rei quid ſignificet, & quomodo diſtinguatur.

CIrca tertiam concluſionē aduerte primo ꝙ diffinitio quid nominis ita differt à diffinitiõe quid rei ſicut ipſum quid nominis differt à quid rei. hæc aũt duo quid, vt in primo & alibi declarauimus, ex hoc differunt, ꝙ alterum eſt rei ſignificatæ quidditas, alterum eſt quidditas ipſius nominis. cuius ratio in ſignificatione conſiſtit. Cap. p. I de ente & eſſentia ipoe. circa finē. Et ꝓpterea diffinitio quid nominis nihil aliud eſt q̃ nominis interpretatio. diffinitio aũt quid rei eſt eſſentialiſ ipſius rei explicatiua oratio. vnde & ſi vtraq̨ diffinitio explicet quid per nomen importatur, illa tñ nominis ſi- B gnificationē declarando, iſta aũt rem ſignificatam diſtinctè dilucidando à prima potentia vſq̨ ad vltimum actũ. & ideo inquit Ariſtoteles, ꝙ ſi nomine non ſignificetur eſſentia aliqua, vel declaratio noīs non explicet eſſentiã aliquam, diffinitio .i. diffinitio quid rei, quæ ſimpliciter vocatur diffinitio, non differt à ratione nominis. Aduertendum ſecundo, ꝙ ex hoc loco habeť ꝙ quid nominis non debeť cõplexis (vt ſic) ſed vt cõplexa ad incõplexionis formam ducunť, dum aliquod nomē toti cõplexo imponitur, vt hiſtoriæ troiane Ilias, inquit enim Ariſto. hic volens probare oēs orationes eſſe diffinitiones ꝙ eis nomen aliquod imponi poſſet, vt Ilias, et ſic oratio interpretans illud nomen eſset diffinitio, ſicut & eſset ratione nominis. Et ex hoc confirmantur ea quæ in primo capitulo primi diximus.

CIRCA totam habitam diſputationem à ſecundo capitulo hucuſq̨. Notandum eſt ꝙ Ariſtoteles propoſita quatuor, fideliter executus eſt. licet primum & ſecũdum Annot. C ſimul diſputauerit, et ſubtili diſcurſu cunctos pertranſiſſe modos, quibus quod quid eſt demonſtrari aut introduci poſſit. Septem nanq̨ modos adduxit, quibus quod quid eſt imaginatur induci. ſ. per veram demonſtrationem, per diuiſionem, per artem diffinitiuam, per oppoſitum, per inductionem, per admiſſionem cum ſi eſt, ſeu quia eſt, & per quid nominis, vt patet ex dictis, præter hos enim modos non facile eſt octauum inuenire. ad veritatis ergo deciſionem properandum eſt &c.

Quomodo tam quod quid eſt, quàm diffinitio ſe habeat ad demonſtrationem. *Cap. 7.*

ITerum autem conſiderandum quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid eſt definitio, & ipſius quid eſt nunquid quodãmodo eſt demonſtratio & definitio, aut nullo modo. D Quoniam autem eſt (vt diximus) idem ſcire qd eſt, & ſcire cauſam ipſius ſi eſt. Ratio aũt huius, ꝙ eſt aliqua cauſa, & hæc aut eadē, aut alia, & ſi ſit alia, aut demõſtrabilis, aut indemonſtrabilis: ſi igiť eſt alia & contingit demonſtrare, neceſſe eſt mediũ eſſe cauſam, & in prima figura monſtrari: vniuerſale nanque eſt & prædicatiuum quod monſtratur. Vnus igiť modus eſſet vtiq̨, qui nunc exquiſitus eſt, per aliud ipſum quid eſt monſtrari, ipſorum nanq̨ quid eſt neceſſe eſt medium eſſe quid eſt, & propriorum proprium: quare hoc quidem monſtrabit, illud vero nõ monſtrabit ipſorũ quid erat eſſe eidē rei.

Hic igitur modus, ꝙ non ſit vtiq; demonſtratio, dictum eſt prius, ſed eſt logicus ſyllogiſmus ipſius quid eſt. Quo aũt modo contingit, dicamus aggredientes rurſus à principio. Quemadmodum enim propter quid quærimus habentes, ꝙ nonnunq; vero & ſimul manifeſta fiunt, ſed nõ prius vtiq; propter quid poſſibile eſt cognoſcere, q̃ ꝙ, manifeſtum eſt, ꝙ cõſimiliter & ipſum quid erat eſſe non ſine ipſo ꝙ eſt. impoſſibile eſt. n. ſcire quid eſt ignorãtes ſi eſt: ipſum vero ſi eſt, aliquando quidem ſm̃ accidens habemus, aliquando autẽ habentes aliquid ipſius rei, vt tonitrum, ꝙ ſonus eſt quidam nubium, & defectum, ꝙ eſt priuatio quędam luminis, & hominem, ꝙ animal quoddã eſt, & animam, ꝙ eſt ipſum ſeipſum mouens. quęcunq; igitur ſecundum accidẽs nouimus ꝙ ſunt, neceſſarium eſt, nullo modo ſe habere ad ipſum quid eſt, neq; enim ꝙ eſt ſcimus: quærere autem quid eſt, non habẽtes ꝙ eſt, nihil quærere eſt. De quibuſcũq; autem habemus aliquid facilius: quare vt habemus, ꝙ eſt, ita nos habemus & ad ipſum q̃d eſt. Quorum habemus aliquid ipſius quid eſt, ſit primum quidem ſic. defectus in quo A, Luna in quo C, obſtructio terrę in quo B: vtrum igitur deficit, aut non? quærere eſt, an B ſit, aut non? hoc autem nihil differt quærere, q̃ ſi eſt ratio ipſius, & ſi ſit hoc, & illud dicimus eſſe. Aut vtrius contradictionis eſt ratio, vtrum habendi duos rectos, aut non habendi? quando autem inuenerimus ſimul ipſum ꝙ, & ipſum propter quid nouimus, ſi per media ſit: ſi autem non, ipſum ꝙ nouimus, propter quid vero non. ſit igitur Luna C, defectus A in plenilunio vmbrã non poſſe facere, nullo inter nos exiſtente manifeſto, in quo B. ſi igitur ipſi C ineſt B: quod eſt, non poſſe vmbram facere cum nullus noſtrum in medio ſit, huic autem ipſum A quod eſt deficere, ꝙ quidem deficit, planum, propter quid autem, nondum, & ꝙ quidem defectus eſt, nouimus, quid vero eſt, non nouimus: cum autem planum fuerit, ꝙ A ipſi C ineſt, ſed propter quid ineſt, quærere ipſum B quidem eſt, vtrum obſtructio, aut conuerſio Lunæ, aut extinctio luminis: hoc autem eſt ratio alterius extremi, vt in his ipſius A, eſt enim defectus obiectio terræ, quid eſt tonitrus? ignis extinctio in nube, propter quid tonat? eò ꝙ extinguitur ignis in nube. ſit nubes C, tonitrus A, extinctio ignis B; ipſi vtique C nubi ineſt B, extinguitur enim in ipſa ignis, huic autem A ſonus, & eſt B vtiq; ratio ipſius A primi extremi, ſi vero rurſus huius aliud medium ſit, ex reliquis erit rationibus. Qualiter igitur accipitur ipſum quid eſt, & fit notum, dictum eſt. Quare ſyllogiſmus quidem ipſius quid eſt non fit, neq; demonſtratio, pla-

E num eſt tamen per ſyllogiſmum & per demonſtrationem: quare neq; ſine demonſtratione eſt cognoſcere ipſum quid eſt, cuius eſt cauſa alia, neq; eſt demonſtratio ipſius, quemadmodum & in dubitationibus diximus. Eſt autem horum quidem altera quædam cauſa, illorum vero non eſt: quare planum, ꝙ & ipſorum quid eſt alia quidem immediata & principia ſunt, quæ & eſſe & quid eſt ſupponi oportet, aut alio modo manifeſta facere, quod Arithmeticus facit, etenim quid eſt vnitatem ſupponit, & ꝙ eſt. Habentium autem medium, & quorum eſt aliqua altera cauſa ſubſtantię, eſt per demonſtrationem, quemadmodum diximus, oſtendere non ipſum quid eſt demonſtrantes.
F Definitio autem, quoniam eſt oratio ipſius quid eſt, manifeſtum eſt, ꝙ aliqua quidẽ erit oratio quid ſignificat nomen, aut oratio altera nominalis. vt quid ſignificat quid eſt ſecundum ꝙ triangulus, cuius habentes quòd eſt, quęrimus propter quid eſt, difficile eſt autem ita accipere, quæ nõ nouimus ꝙ ſunt, cauſa vero dicta eſt prius difficultatis, quoniam neq; ſi ſunt, aut non, nouimus, niſi ſecundum accidẽs. Oratio autem vna dupliciter eſt, hæc quidem coniunctione, vt Ilias, illa vero vnum de vno ſignificans non ſecundum accidens. Vna quidem definitio eſt definitionis, quæ dicta fuit. Alia autem eſt definitio oratio ſignificans propter quid eſt: quare
G prior quidem ſignificat quidem, monſtrat autẽ non poſterior vero, manifeſtum eſt ꝙ erit tanquam demonſtratio ipſius quid eſt poſitione differens à demonſtratione. differt enim dicere, propter quid tonat? & quid eſt tonitrus? dicet enim hic quidem, quoniam extinguitur ignis in nubibus, quid autem eſt tonitrus? ſonus ignis, qui extinguitur in nubibus: quare eadem oratio alio modo dicitur, & ſic quidẽ demonſtratio continua, ſic autem definitio. Amplius definitio tonitrus eſt, ſonus in nubibus, hoc autem eſt ipſius quid eſt demonſtrationis concluſio, immediatorum autem definitio poſitio eſt ipſius quid eſt indemonſtrabilis. Eſt
H igitur definitio, vna quidem oratio ipſius quid eſt indemõſtrabilis, vna vero ſyllogiſmus ipſius quid eſt caſu differens à demonſtratione, tertia autem demonſtrationis ipſius quid eſt concluſio. Manifeſtum igitur ex dictis, & quomodo eſt ipſius quid eſt demonſtratio, & quomodo non eſt, & quorum eſt, & quorum non eſt. Amplius autem definitio quot modis dicitur, & quomodo ipſum quid eſt monſtratᷣ, & quomodo nõ, & quorum eſt, & quorum non. Amplius autem ad demonſtrationem quomodo ſe habet, & quomodo contingit eiuſdem eſſe, & quomodo non contingit.

Summa

Summa huius capituli hæc eſt.

A

pposítio. ITerum ſpeculandum eſt quid ſupradictorum bene, & quid non bene, & quid diffinitio, & nunquid ipſius quod quid eſt ſit demonſtratio, aut diffinitio, aut nullo modo &c.

pria ꝯclo. Quod quid eſt oſtendi poteſt per aliud quod quid eſt eiuſdem rei, ſyllogiſmo tñ logico, non demonſtratiuo. Probat́ primo ſic ſententialiter. cauſa eſſendi põt ſciri ꝑ aliam eiuſdem rei cauſam: ergo quod quid eſt põt oſtendi per aliud. probatio cõſequẽtiæ, ſcire cauſam quæſtionis ſi eſt, eſt ſcire quid eſt. probatur, qm̃ cauſa eſſendi aut eſt eadem ipſi quod quid eſt, et habet intentum: aut alia, & tunc aut per eam res eſt monſtrabilis, aut non: ſi non, abijcitur: ſi aũt eſt alia & potens demonſtrare, tũc oportet ꝙ ipſa fiat medium in primo primæ, qm̃ vl'e & prædicatiuum eſt, quod demonſtratur. hoc aũt facto, cõſtat ex cauſa illa extrinſeca cõfectum eſſe vnum quid mediũ ad aliud quid &c. & ſic patet vtrunq; ſ. aſſumptum, ꝙ idem eſt ſcire quid, & cauſam eſſendi, & cõſequentia. ſ. ꝙ ex hoc vnum quid demonſtratur per aliud quid. ſecũdo, qm̃ medium ipſius quod quid eſt, neceſſariũ eſt eſſe quod quid eſt, ſicut & proprij proprium.

Cor^m Eiuſdem rei plurium quod quid eſt, hoc demonſtrabit, illud autem non.

ſcda ꝯclo. Quod quid eſt nõ eſt demonſtrabile, ſicut & opponẽdo diximus. Quod qd eſt tñ cuius eſt cauſa alia, manifeſtum eſt per demonſtrationẽ. declarat́ & probatur hæc cõcluſio quo ad ſecũdam partem quinq; ꝑpoſitionibus.

ꝑpõ prima. Sicut qñq; qa ante propter qd habet́, & qñq; vtrunq; ſimul & nunq̃ ꝑpter qd ante qa, ſic ſi ẽ quid nunq̃ ante quia habet́: qm̃ ipoſ'e eſt ſcire quid eſt, ignorando ſi eſt.

ſecunda. Quemadmodũ habemus ad quia, ſic habemus & ad quod quid eſt. Declarat́: qm̃ ſi eſt dupliciter ſcitur, vno modo ſm accidens, alio modo ꝑ quid ipſius rei, vt tonitrui, qm̃ ſonus qdam nebularum eſt &c. Quorũ primo modo ſcitur qa ſunt nullo modo habemus quid, qm̃ nec quia ſunt ſcitur, & quęrere qd, non habẽdo quia, eſt quęrere nihil, quorũ autem habetur, quia facile eſt quid.

tertia. Cum quia ꝑ proprium mediũ quærit́, ſeu demonſtratur, nihil differt quęrere. Vtrũ paſſio inſit, & nunqd medium ſit. & ſi tõ ipſius paſſionis qm̃ ſi eſt tale medium paſſionẽ eſſe dicimus, & inueniẽdo ſimul ſcimus quia & propter quid. Declarat́ in terminis generalibus A primo C tertio & B medio, applicatis ad eclipſim, lunam, & oppoſitionem terræ &c.

quarta. Cum quia nõ per proprium medium ſcitur, quia eſt cognoſcimus, ſed neſcimus propter quid & neſcimus quid. Declaratur in terminis A primo C tertio B medio, applicatis ad eclipſim, lunam, & lunam plenam nõ poſſe vmbram facere &c.

quinta. Cum ſolũ quia manifeſtũ eſt, quærere ꝑpter quid, eſt q̃rere quid primi termini. declarat́ primo in lunę eclipſi, an ꝑpter obiectionẽ, aut conuerſionẽ, aut extinctionem: & in nubis tonitruo an ꝑpter extinctionem ignis. & ordinatur in terminis A primo C tertio & B medio applicatis ad tonitruum, ſeu ſonũ, nubẽ, & extinctionẽ ignis.

rñ° tacite quęſtioni. Si quod quid eſt primi termini aliud medium eſt, ex reliquis erit rationibus.

Ex his deducit́ facile cõcluſio principalis. ſ. quod quid eſt paſſionis, eſt ꝑ demonſtrationem manifeſtũ. qm̃ tale quid eſt propter quid, vt patet ex quinta propoſitione, & in tali proceſſu ſimul ſcimus quia & propter quid, vt patet ex tertia ꝑpoſitione cum quarta & antecedẽtibus.

rñ° principalis. Ipſorum qđ quid eſt, alia ſine medio et principia ſunt, vt quod quid eſt ſubiectorum. Alia habent medium, illa autem ſupponuntur, aut alio modo q̃ per demonſtrationem manifeſtatur, vt patet in arithmetica. iſta ꝑ demonſtrationem vt dictum eſt oſtenduntur. probatio diuiſionis & omnium: quoniam quorundam eſt altera cauſa, quorundam autem non &c.

A Diffinitionum vna eſt ratio ipſius quod quid eſt indemonſtrabilis. vt dicens quid ſubiecti alia non eſt ſyllogiſmus ipſius quid, caſu differens à demonſtratione, vt paſſionis dicens quid & propter quid. Tertia aũt eſt ipſius quid eſt concluſio, vt dicens quid paſſionis. Declaratur proceſſu diuiſiuo & probatiuo ſic. tertia ꝯclo rñſiua.

Diffinitio eſt ratio ipſius quod quid eſt.

Cor^m Alia ergo ratio eſt, tam ratio eius quod ſignificat nomen, q̃ ratio nomina altera ponens. probatur conſequẽtia, qm̃ has habemus quia eſt inquirentes quid & ꝑpter quid, cũ difficultate, qm̃ neq; ſi eſt, neq; ſi non eſt ſcimus per eas niſi ſm accidens.

Diuiſio differẽtiæ iter diffinitionẽ & alias rõnes. Ratio eſt vna dupliciter: vno modo coniunctione, vt Ilias, alio modo vt vnũ de vno oñdens nõ ſm accidens.

differentia inter membra diuiſionis. Diffinitio eſt ratio demonſtrans propter quid eſt.

Prima diffinitio, quod quid eſt ſignificat, ſed non demonſtrat. ſecunda vero eſt demonſtratio quod quid eſt, poſitione differens à demonſtratione. Declaratur vtraq; B pars huius vltimi: quoniam ſic differt quærere propter quid tonat, & quid eſt tonitruum. probatur, qm̃ illi reſpondetur propter extinctionem ignis in nubibus, iſti autem ſonus extincti ignis in nubibus. vbi manifeſte eadem ratio alio modo dicitur, illi quidem vt continua demonſtratio, hic vero vt diffinitio.

Sub diuiſio primi mẽbri. Diffinitio quædã eſt ſignificans quid eſt paſſionis, vt ſonus tonitrui. & hæc eſt demonſtrationis concluſio.

Diffinitio quędam eſt immediatorũ ſignificans quid, vt diffinitio ſubiecti. & hæc eſt indemonſtrabilis &c.

Ex his clare patet concluſio reſponſiua trimẽbris &c.

Series autem hæc eſt.

DISPVTATIONE completa veritatem determinaturus tria facit in hoc capitulo poſtq̃ dicẽda propoſuit. primo determinat qũo quod quid eſt poſſit concludi ſyllogiſtice, vnica concluſione cũ corelario. ſecundo determinat qũo quod quid eſt poſſit haberi per demonſtrationem, licet non C poſſit demonſtrari. & hoc in ſecunda concluſione declarata ex quinq; ꝑpoſitionibus adiũctis. Quadam rñſione ad tacitam dubitationem ſubiũcta, et appoſita poſt diuiſionem determinatiua principalis reſponſionis &c. tertio determinat qũo diffinitio ad demonſtrationem ſe habeat, & hoc in tertia cõcluſione declarata per ſubditas diuiſiones, vt patet in ſumma.

Quidam facilis modus concludendi quod quid eſt.

T.c.5. CIrca primam concluſionem aduertendum eſt, ꝙ modus hic traditus ab Ariſtotele cõcludẽdi quod quid eſt, ille eſt, quem exercuit in principio primi, quando qđ quid eſt demonſtrationis inueſtigauit. ibi ſiquidem accepit primo cauſam extrinſecam eſſendi ipſius demonſtrationis: accepit enim cauſam eius finalem, ſ. ſcire propter quod neceſſe eſt demonſtrationem eſſe, & illam cauſam medium fecit, concludendo penes ipſam quandã diffinitionem demonſtrationis. aſſumpſit enim ꝙ demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciẽs ſcire, & ex tali medio quid ſit demonſtratio concluſit. vnde dixit. Si ſcire eſt vt poD ſuimus, neceſſe eſt demonſtrationem eſſe ex primis veris &c. non. n. faciet ſcientiam &c. ſimili modo ꝓcedit́ in exẽplo aſſignato à. s. Tho. in litera. ad cõcludendũ quod quid eſt virtutis, & eſt ſatis facilis inueſtigatiõis modus, qm̃ ſi finis aſſumatur in mediũ nihil aliud eſt cõcludere, quod quid eſt, q̃ ex ipſo fine deducere cõditiones neceſſarias eius quod eſt ꝑpter illum finẽ &c. Si aũt efficiens aſſumatur in medium concludere quod quid eſt, nihil aliud erit q̃ deducere ex agẽte cõditiões effectus. vtrũq; aũt horum non multo labore eget: quia ex ipſa finis ratione, quale ſit medium neceſſarium ad illum aſſequendum habet́, & ex ipſa forma agentis ſimilis illi effectus cognoſcitur. ꝙ ſi cauſa formalis pro medio aſſumeretur, facillimum eſſet quod quid eſt materiale cõcludere. qm̃ forma materiæ ratio eſt &c. Hic eſt ergo vnus facilis modus concludendi quod quid eſt de eo cuius eſt.

Quomodo & qua de cauſa ſyllogiſmo non demonſtratiuo, ſed logico vnum quod quid eſt demonſtretur per aliud.

E

CIrca eiuſdem concluſionis ſecundam partem, qua dicitur ſyllogiſmo tñ logico, non demonſtratiuo. Dubitatur tum de veritate eius, tum de cauſa eiuſdē. De veritate quidem illius dubitaẗ, qm̄ ſupradictus proceſſus demonſtratiuus videẗ & non logicus, qm̄ ꝓcedit ex neceſſarijs & per ſe & ſm quod ipſum &c. in minori. n. ꝑdicatur diffinitio de diffinito, & in maiori ꝓprius effectus de ꝓpria cauſa cōuertibili &c. De cauſa aũt maior inſurgit dubitatio qm̄ in textu diciẗ ꝙ talem ꝓceſſum demonſtratiuum nō eſſe, dictũ eſt prius, nuſquã aũt inuenitur in oībus ꝓcedentibus hoc dictũ eſſe, niſi in tertio capitulo huius ſecũdi: vbi dictũ eſt, ꝙ diſcurſus cōcludens
T.c.3. quod quid eſt, ꝑ quod quid eſt, non eſt demonſtratiuus, quia petit ꝓbandum. Cauſa ergo ſm Ariſtotelem quare iſte ꝓceſſus de quo nũc agiẗ non eſt demonſtratiuus, eſt quia petit. hoc autē eſt falſum, qm̄ in iſto ꝓceſſu non eſt idē quod quid eſt cōcluſum & aſſumptum. ſed ſunt duo F quod qd eſt diſtincta ſm diuerſa genera cauſarũ. & vnũ accipiẗ & alterum concludiẗ. nō ergo interuenit petitio.

Amplius ſi ꝓpter vitium petitionis talis ſyllogiſmus demonſtratio nō eſt, cũ tale vitium ēt ſyllogiſmo topico
Cap. 11. opponaẗ, vt patet in. 8. topicorum, ſequeẗ ꝙ nec erit logicus, nec demōſtratiuus talis ſyllogiſmus &c. Cã quoq;, quã aſſignat. S. Tho. non minus habet dubitationis. ait enim, ꝙ ideo tali diſcurſu logice & non demonſtratiue ipſum quod quid eſt concludiẗ, qm̄ non ſufficiēter ꝑ hoc ꝓbatur, ꝙ id, quod concludiẗ, ſit quod quid eſt illius rei, de qua cōcludiẗ, ſed ſolum ꝙ inſit ei &c. Dubium. n. remanet iuxta hoc: quare tali ꝓceſſu non ſufficiēter cōcluditur quod quid eſt: ꝓbatũ eſt ſiquidem in capl̄o tertio, ꝙ ſi primũ ſit quod quid eſt medij, & medium tertij neceſſario ſequitur primum eſſe quod quid eſt tertij &c.

Ad hoc dubiũ quo ad primam partē facile dicitur, ꝙ Ariſtoteles nō negat hunc ꝓceſſum eſſe demonſtratiuũ, ſed eſſe demonſtratiuũ quod quid eſt. Vnde idem ꝓceſſus erit demonſtratiuus, & logicus, diuerſis rōnibus. G Topicus quidem quãtum ad vim ꝓbandi ipſum quod quid eſt (vt ſic) ſeu formaliter, vt ſuperius declaratum fuit. Demonſtratiuus autē quantum ad vim ꝓbandi ꝙ primum inſit tertio. habetur. n. ex tali diſcurſus vi, ꝙ maior extremitas ineſt neceſſario minori, ſed ꝙ ſit eius quod qd eſt.
Cap. 3. Ad ea vero, quæ obijciuntur in ſecunda parte dubij, difficile eſt ſufficiēter dicere. diciẗ. n. primo ꝙ illa verba Ariſtotelis. hic quidem igitur modus ꝙ non ſit demonſtratio, dictũ eſt prius. poſſunt dupliciter intelligi. Vno modo vt (ly hic) demonſtret, nunc dictum proceſſum in ſpecie. Alio modo vt demōſtret, dictum proceſſum quo ad genus ſeu in genere. Primo modo ſenſus ē iſte, diſcurſus ꝓbans quod quid eſt ſumptum ab vno genere cauſę, per aliud quod quid eſt ſumptũ ab alio genere cauſæ dictum eſt, ꝙ non eſt demonſtratio. Secundo modo ſenſus eſt diſcurſus ꝓbans, quod quid eſt, per quod quid eſt, dictum eſt ꝙ non eſt demonſtratio. Si primo modo intelli H gatur, ſic poteſt textus dupliciter exponi. primo ſic, hic diſcurſus probans quid ſm vnum genus cauſæ, per quid ſm alteram cauſam. Dictum eſt ꝙ non eſt demonſtratio, qm̄ dictum eſt in cap. 3. ꝙ quærens quid. ſi aſſumat quid, petit. licet enim alterum quid aſſumat & alterũ concludat, quia tñ non quæritur hoc vel illud quid huius, ſed quæritur ſimpliciter quod quid eſt huius, ideo petitur, vt ibidem in ſecunda rñſione declaratũ eſt. Et in hoc loco. Boetium confirmantē inuenies. Erit ergo ſm illã expoſitionem ſyllogiſmus nō demonſtratiuus quod quid eſt ſimpliciter, quia aſſumit quod quid eſt, erit autem logicus, quia aliquod aliquo modo quod quid eſt habetur ex hoc &c. Secundo pōt exponi ſic, hic diſcurſus &c. dictum eſt ꝙ nō eſt demonſtratio ipſius quod quid eſt. qm̄ dictum eſt in cap. 3. ꝙ diſcurſus demōſtratiuus quod quid eſt oportet ꝙ ſit ex terminis talibus ꝙ primum ſit

E quod quid eſt medij, & mediũ vltimi: & ꝙ altero ꝑdictorum deficiente non concluditur quod quid eſt. In hoc autem nunc dicto diſcurſu, primum non eſt quod quid eſt medij, licet ſit quod quid eſt vltimi. & ideo ꝓceſſus ille non demonſtratiuus quod quid eſt, ſm illam expoſitionem, ideo diſcurſus iſte non demonſtratiuus dicitur, quia cōditio ſupradicta neceſſaria ad demonſtrationem quod quid eſt, deficit. & non ideo, quia petat. logicus autem dicitur, quia ex hoc probabiliter quod quid eſt cōiectamus, & eſt hæc expoſitio non ſolum. S. Tho. valde conformis, ſed Ariſtotelis menti multum conſentanea.

Si autem ſecundo modo intelligatur, vt. ſ. ly hic, demonſtret hunc modum in genere. Tunc textus ſic exponitur, diſcurſus iſte. ſ. quod quid eſt, per quod quid eſt ꝓbans, dictum eſt ꝙ non eſt demonſtratio, qm̄ in cap. 3. In dubio vltimo, oſtenſum eſt, ꝙ proceſſus à quod quid eſt in quod quid eſt ſimpliciter loquendo, & non de tali quod quid eſt ad tale, proceſſus demonſtratiuus non eſt, quia petit, ꝓpterea, quia quod quid eſt non eſt quod quid eſt, niſi ſm nominum interpretationem (vt ibi declarauimus in tertia expoſitione) & conſequenter diſcurſus iſte, de quo nunc agitur: qm̄ ex tali quod quid eſt, tale quod quid eſt concludit, demonſtratiuus nō eſt ipſius quod quid eſt. & ſic ſm hanc expoſitionem ideo diſcurſus iſte nō eſt demonſtratiuus, quia non eſt ille, qui in tertio capitulo cōpoſitus fuit, quem ēt demonſtratiuum non eſſe, dictum eſt, quia petit qm̄ ab eodem ad idem procedit. Et ex hoc ſequitur principale intentum. ſ. ꝙ hic modus. ſ. ſyllogizandi quod quid eſt, per quod quid eſt, nunq̄ eſt demonſtratiuus ipſius quod quid eſt. qm̄ hoc non fit ſi diſtinguantur quod quid eſt ſm vocem. nec ſi diſtinguantur ſm diuerſa genera cauſarum &c. ſeu modorũ diffiniendi quod in idem redit, puta ꝙ vna diffinitio dicat quid, & alia ꝓpter quid. Talis enim diuerſitas ad diuerſitatem cauſarũ reduciẗ. qm̄ vna. ſ. dicens quid ſumitur ſm cauſam formalem, & altera ſm effectiuam, vel &c. logicus aũt dici G tur vt ſupra. & hæc expoſitio non multum differt à ſecũda vt patet, ſed perficit eam. Ad illud aũt quod poſtmodum obijcitur. ꝙ. ſ. vitium petitionis oppõiẗ & demonſtratiuo & topico &c. dicitur ꝙ licet petitio ſit vitium oppoſitũ vtriq; ſyllogiſmo, & topico. ſ. & demonſtratiuo. non tñ omnis petitio in demonſtratiuis eſt petitio in topicis. qm̄ vnus inter locos topicos ē, à nominis interpretatione procedere, quod ſi demonſtrans faceret peteret. & ſimiliter ſi demonſtrans quærat quod quid ē, & aſſumat quod quid eſt petit, dialecticus aũt non, quia tot ſubtilitatibus non vacat ſm primam expoſitionem modo adductam &c. Ad id vero, quod obijcitur contra. S. Tho. expoſitionem diciẗ, ꝙ cauſa illa optima eſt vt ex ſecũda expoſitione & tertia patet. ideo. n. diſcurſus iſte nō demonſtratiuus quod quid eſt, quia nō ſufficienter probat id quod concluditur eſſe quod quid eſt, eius de quo concluditur. i. quia nō ſufficienter probat primũ eſſe quod quid eſt vltimi. Hoc aũt prouenit ex eo, ꝙ in H iſto proceſſu primum non eſt quod quid eſt medij. Si. n. eſſet quod quid eſt medij. cęteris remanentibus vt ſtant neceſſario demonſtreẗ primũ eſſe quod quid eſt tertij, vt ex capitulo tertio apparet. Sed qm̄ impoſſibile eſt hæc duo ſimul ſaluare. ſ. talem connexionē terminorum. i. ꝙ Cap. 3. vbi ſupra. primũ ſit vere quod quid eſt medij, & medium vltimi, & ſufficientē diſtinctionem eorundem, qm̄ ſi hoc ſaluaẗ illud interimitur (vt in hoc proceſſu de quo nunc agitur liquet) & ſi illud ſaluatur, hoc interimitur, vt in proceſſu declarato in cap. 3. Alberti auctoritate confirmato manifeſte videtur &c. ideo eſt impoſſibile proceſſum demonſtratiuum inuenire, quo quod quid eſt ꝓbetur ſufficienter, oportet. n. (vt in textu dicit) ꝙ quod quid eſt per quod quid eſt cōcludaẗ &c. Quòd aũt in iſto de quo nũc eſt ſermo diſcurſu, primũ non ſit quod quid eſt medij, ex eo declaratur, ꝙ maior propoſitio non eſt in primo modo dicēdi per ſe, ſed in quarto, ꝑdicatur enim ibi effectus

cōuertibilis

conuertibilis de ſua propria cauſa oportet nanq; mediũ eſſe cauſam primi, aliter nõ eſſet proceſſus à priori, & cõuertibilẽ. aliter nõ eſſent medium & primũ diffinitiones vltimi. Habent ergo ſe p̄dictæ diffinitiones ſm ꝙ diſtinguunt̃, vt cauſa & effectus cõuertibilis, & quodãmodo vt ſubiectum & paſſio, qm̃ ex anteriori emanat naturaliter poſterior, & p illam fit neceſſitatis & cognoſcit̃. Logicus aũt iſte diſcurſus ideo dicit̃ ſm .s. Tho. eo ꝙ ex tali pceſſu. licet neceſſario ſciat̃ primum ineſſe vltimo, tñ nõ niſi pbabiliter cognoſcit̃ primũ ineſſe quod qd eſt tertiũ, licet .n. ex fine cõditiones eius quod eſt ad finem cõcludi poſſint, non tñ ex hoc ſcit̃, ꝙ ille intelligãt quod quid eſt T.c.5. illius. vt patet in pceſſu facto in principio primi, ex rõne enim ipſius ſcire deductũ eſt quas cõditiones habere debet demonſtratio. ſ. ꝙ cõſtat ex primis veris &c. ex hoc tñ non ſufficiẽter cognouimus, an ille cõditiões integrẽt quod quid eſt demonſtratiõis, an aliquid aliud requirat̃, an ſint eius pprietates ille cõditiones &c. Et ſic cum dei gratia, ſoluta iã ſunt q̃ dubię in cap̃. 3. relicta ſunt. hoc .n. eſt firmiter tenẽdũ quod modo ſm .s. Tho. determinatũ eſt, & cauſa ab eo aſſignata ſuſcipienda eſt, vt à nobis eſt expoſita, & ſic oĩa conſona remanẽt &c. Cõſulto aũt nolo veritate inuenta ſupradicta mutare aut aliter texere, ſed ſic determinata ſit diſputatio in cap̃. 3. habita.

Num proceſſus, quo quod quid eſt per aliud oſtenditur, ſit proceſſus demonſtratiuus.

circa medium. Circa eandẽ concluſionem dubiũ in primo libro. ca. 2. tactum, ſed indiſcuſſum occurrit, an. ſ. demonſtratio cõſueta, cõcludens vnũ quod quid eſt p aliud, ſumptum penes aliud genus cauſæ rõne eorũ à quibus ſumunt̃ diffinitiones, ſit vere & ſm ſe demonſtratio, an tñ quo ad nos &c. hinc .n. videt̃ ꝙ eius concluſio ſit ſm ſe demonſtrabilis, eo ꝙ habet mediũ, quod eſt vere cauſa quare ſubiecto inſit. forma .n. eſt vere cauſa quare huiuſmodi ſit materia, & efficiẽs quare forma, & finis q̃re efficiẽs &c.

Inde aũt apparet oppoſitũ, qm̃ talis demonſtrationis cõcluſio eſt ſm ſe per ſe nota, & cõſequenter ſm ſe indemonſtrabilis, eſſe aũt eam p ſe notã ex eo patet, ꝙ p̄dicatum eſt de rõne ſubiecti &c. Ad hoc dubiũ breuiter dicitur, ꝙ huiuſmodi demonſtrationes ſi veras diffinitiones quidditatiuas concludãt (licet potius mereantur dici demonſtrationes quo ad nos) ppter rõnem ſecũdo loco adductam, poſſunt tñ mediæ poni illæ, quæ ex cauſa extranea pcedunt. ſapiunt .n. naturã demonſtrationis ſm ſe, p quãto cauſa aliqua eſt, quare altera cauſa quæ primũ ſit, inſit vltimo. et illa eã nõ eſt de quidditate ſubiecti pprie, eo ꝙ extranea eſt. ſapiũt aũt naturã demonſtratiõis quo ad nos, pro quanto cõcluſio eſt ppoſitio p ſe nota ſm ſe. cauſa .n. intrinſeca à, qua ſumit̃ quod quid eſt, quod ſit p̄dicatum concluſionis, ẽt in obliquo eſt de rõne ſubiecti. non ſolũ .n. per ſe nota eſt iſta ppoſitio. homo eſt ſubſtantia corporea aĩata &c. ſed ẽt illa, homo eſt ex corpore. & anima &c. Nihil .n. refert quo ad per ſe notitiã an in recto an in obliquo cauſæ ſumant̃. licet referat multũ quo ad cauſalitatẽ, qm̃ ſi cauſa materialis vel formalis in obliquo fiat p̄dicatum, cõceditur ppoſitionẽ illã habere cauſam ſm rem. ſi aũt in recto non ita cõcedet̃. Medię ergo ſint hæ demonſtrationes, & quodãmodo per ſe notę, & quodãmodo non, dicantur earum concluſiones &c.

Num poſſibile ſit ſcire de aliquo quid eſt, ignorando an ſit.

Circa primam ppoſitionẽ pro prima concluſione dubitatur, an poſſibile ſit ſcire de aliquo quid eſt, ignorando an ſit. videtur .n. ꝙ ſic, quia ſicut res ſe habet ad veritatẽ, ita ſe habet ad cognoſcibilitatẽ. Sed quod quid

circa. t.c.1. eſt verificatur de re cuius eſt abſq; eo ꝙ res ſit, qm̃ neceſ-

ca.9.t.c.22. ſario ei ineſt, vt ex dictis in primo capl̃o. 7. patet. ergo poſſibile eſt cognoſcere quod quid eſt, & an non eſt.

Præterea acquiſita iam ſcientia naturali, & corruptis rebus naturalibus puta roſis, ſcimus quod quid eſt roſæ, et neſcimus roſam eſſe. ergo cõtingit ſcire quod quid eſt & non rei eſſe. Ad hoc dicit̃ cum Ariſtotele pluries in

A hoc libro repetẽte, ꝙ impoſſibile eſt ſcire quod quid eſt alicuius, & neſcire illud eſſe. Ad cuius euidentiã ſciẽdũ eſt, ꝙ ſicut res ſe habet ad eſſe ita ſe habet ad cogno-

ſci, vt habetur in ſecũdo metaphyſicæ. nulla autẽ natura T.c.4.

entis rationẽ habet niſi ſit vel ſemper, vel frequẽter, vel

raro, perfecte vel imperfecte, & breuiter tẽpore ſuo mo- Cap.6.

do ſuo, ens enim (vt iam dictũ eſt) eſſe ſignificat, & per hoc nullius rei quod quid eſt, quid rei rationẽ habet, niſi ſit ens. In hoc enim differt quid rei à quid nominis, quia illud eſt tm̃ entium, hoc etiam eſt non entium. Vnde roſę quod quid eſt, quid rei non eſſet, niſi roſa temporibus ſuis eſſet &c. Si ergo ita eſt ſm eſſendi ordinẽ oportet ſic quoq; eſſe ſm cognoſcendi rationem, vt. ſ. quod quid eſt quod proprie quid rei ſonat, in cognitione nõ ſit niſi entis rationem habeat. entis autẽ rationem non cognoſcit̃ habere, niſi accipiatur eſſe id cuius eſt. & ideo oportet ꝙ cognitio quod quid eſt non ſit ſine cognitione an eſt. & hæc eſt ratio. S. Tho. dicentis ꝙ hoc ideo eſt, quia non

B entium non eſt quod quid eſt. Et Ariſtotelis dicentis ꝙ quęrere quid eſt nõ habẽdo q͂a eſt, eſt quęrere nihil. i. nõ ens. i. non entis quidditatem. Ad vtranq; ergo rationem in oppoſitum ſimul dicitur ꝙ de facto falſum eſt tã verificari q̃ cognoſci. quod quid eſt proprie loquẽdo. i. qd rei. de aliquo illo non exiſtente tẽpore ſuo. non .n. volumus q̃ñcunq; cognoſcimus quid eſt roſa, ſciamus roſam actualiter eſſe tunc, ſed dicimus ꝙ oportet ſcire eam eſſe actu temporibus ſuis, quod nunq̃ deficit ſm mundi curſum. Sed qm̃ multiplicantur caſus à dicentibus faciat deus, deſtruat deus &c. ideo etiã ſigillatim aliter reſpondetur, & ad primæ minorem dicitur. ꝙ quocũq; caſu poſito tota rei diffinitio. licet verificetur de re nullum eſſe habente, non tñ verificatur de ea vt quid rei. ꝙ ppterea quia ſicut res ſe habet ad veritatem, ita ad cognoſcibilitatem cõſequens eſt, ꝙ poſſit forte cognoſci id quod eſt quid rei, abſq; hoc ꝙ eſt cognoſcatur rem eſſe, & ꝙ non cognoſcatur formaliter ipſum quid rei, ſeu quod quid ẽ,

C abſq; cognitione quia eſt &c. Ad ſecundam dicitur, ꝙ in vſu ſcientiæ acquiſitæ non eſt ita neceſſarium cognoſcere an eſt, ſicut in acquiſitione, in acquiſitione enim neceſſarium eſt, tum pпter generationẽ ſcientiæ, quia ſciẽtia noſtra generatur à rebus quæ ſunt, & non ab his quę non ſunt. Tum propter ipſius quod quid eſt rationem, quia. ſ. non eſt niſi entium, vt diximus. In vſu autem neceſſarium eſt propter ipſius quod quid eſt rationem tantum &c. & ideo poſt acquiſitam ſcientiam nil officit ſi corrumpantur & annihilẽtur, & nunquam rediture ponantur res. quoniam & ſi in tali caſu nõ poſſit accipi res illas eſſe tẽporibus ſuis, accipietur tñ ꝙ res ille eſſent tẽporibus ſuis. ſi talis caſu non poneretur & hoc ſufficit.

Si minaris quare non dicam ꝙ ſufficit & oportet co-

gnoſcere an eſt. i. an ſit ens cui non repugnat exiſtere. prio cap.1. ĩ

Memor eſto eorum quę in principio primi & principio ſolutiõe ſe-

ſecundi dicta ſunt. & cum contemplatus ea fueris, deſi- cũdi dubij.

net admiratio. oportet enim formaliter loqui, & ęquiuo ſcdo.c. 1. in

D cationem vitare, quantum poſſibile eſt &c. ſolutiõe tertij dubij.

Num poſſibile ſit ſciri, propter quid eſt ignorato quia eſt.

Circa eandem propoſitionem dubitatiuncula quædã eſt, an. ſ. poſſit ſciri propter quid alicuius & neſciri, quia eſt. videtur enim ꝙ ſic, quoniam contingit cognoſcere cauſam & non cognoſcere effectum, vt apparet in geometria vbi cognoſcitur cauſa quare vulnus circulare tardius ſanatur, & tamen purus geometra neſciet an ita ſit ꝙ vulnus circulare tardius ſanatur, quoniam ſcire

hoc eſt medici. Ad hoc breuiter dicit̃ ex dictis in pri- circa.t.c.30

mo cap̃. 13. ꝙ cognoſcere propter quid, contingit, dupliciter. vno modo formaliter. i. cauſam cum applicatione ad effectum. hoc enim ſonat, ly propter quid, & ſic impoſſibile eſt cognoſcere propter quid, abſque cognitione quia, quoniam hoc eſt cognoſcere cauſam, & quoniam illius eſt cauſa. Alio modo materialiter id eſt rem, quæ eſt cauſa abſque applicatione ad effectum,

& ſic non incouenit cognoſcere propter quid, & neſcire qa, vt in exẽplo adducto patet. Quia ergo nunc loqmur de ꝑpter quid formaliter & non materialiter, ideo optime dicit ꝙ non põt cognoſci propter qd abſq; qa &c.

Num illius quod quid eſt haberi poſſit, cuius quia per accidens ſcitur. & num ſic ſcire, ſit ſcire rem eſſe ſecundum accidens, & num facile cognoſcatur quid eſt, cum quia eſt cognoſcimus vere.

CIrca ſecũdam ꝑpoſitionem multipliciter dubitatur. primo an ſit verum ꝙ quorum habet quia ſm accidens, nullo modo habeatur quod quid eſt. videtur.n. ꝙ non, quoniam ſi ſciatur rem eſſe ſm accidens ꝑprium & adęquatum, iam ex hoc facile ſciri poterit quod quid eſt illius rei, qm̃ adęquatus effectus totam cauſæ virtutem oſtendit (vt in primo de aĩa dicitur) accidentia ꝑpria magnam partem conferunt ad cognoſcendũ quod quid eſt.

T.c.11. Secundo dubitatur an verũ ſit ꝙ cognoſcere rem eſſe ſm accidens non eſt cognoſcere rẽ ipſam eſſe &c. Videt enim ꝙ hoc quoq; ſit ſalſum, qm̃ ſiue cognoſcatur rem eſſe ſm accidens ſeparabile, ſiue inſeparabile & propriũ, ſemper optime ſequitur obiectum eſſe, & conſequenter cognoſcendo accidens eſſe, cognoſcitur ſubiectum eſſe, impoſſibile eſt enim accidens quodcunq; ſine ſubiecto eſſe &c. Tertio dubitatur an verum ſit, ꝙ quorum habemus quia eſt, facile habemus quid &c. Videtur.n. & hoc á veritate alienum, qm̃ euidenter ſcimus ſubſtantias immateriales eſſe, & tamen vel difficillimum vel impoſſibile eſt nos ſcire quid ſunt, & ſimiliter argui poteſt de corporibus cœleſtibus &c.

Ad euidentiam horum primo declarandi ſunt termini, deinde ſatisfaciendum obiectis. Secundum accidens nihil aliud ſonat in ꝑpoſito ꝙ̃ ſm aliud. aliud aũt hic dicitur, non ſolũ extraneum accidens ſed paſſio propria. & non ſolum vtrũq; horum ſed ẽt pręd icatum ſubſtantiale cõmune &c. vnde ita ſumitur accidens, ſicut & ſumitur

c.3.&.4. in elenchis accidens, á quo dicit fallacia accidentis &c. Scire ergo quia eſt ſm accidens, eſt ſcire rem eſſe, nõ niſi quia induit aliquod aliud á ſe modo expoſito. verbi gratia. Scire intelligentias eſſe, quia motores orbium ſunt, eſt ſcire quia ſm accidens, qm̃ ex hoc non aliter ſciunt ꝙ̃ vt habent rõnem mouẽdi. & ſimiliter ſcire eas eſſe quia ſubſtantiæ ĩmateriales ſunt, eſt ſcire eas eſſe ſm accidẽs, quoniam ex hoc neſcimus tales res in ſpecie eſſe, ſed in cõmuni in eo ꝙ ĩmateriales ſunt &c. Scire autem vere, quia eſt, eſt cognoſcere ꝙ ipſum ſm proprium & eſſentialem cõceptum ſit &c. non ſuffodiẽdo & arguitiue cognoſcendo, vt dicitur, ſed ita ꝙ acies intellectus feratur ſupra ipſum eſſe vt ipſum eſt vt diſtinguit ab extraneis & cõmunibus modo dicto &c. & hoc eſt ſcire, quia eſt ꝑ medium ꝑprium vt in exẽplis textus patet. His prelibatis, Ad primum dubium dicit ꝙ quia impoſſibile eſt recte incedere ad quærendum quod quid eſt alicuius niſi vere ſciatur illud eſſe, qm̃ (vt in textu dicit) quęrere qd

T.c.8. eſt non habito quia eſt, eſt quærere nihil, quia non entis quod quid eſt quæreretur, & ex hoc ꝙ rem eſſe ſcit ſm accidens ꝑprium, nõ vere ſcitur rem eſſe. non.n. vere ſciret hoĩem eſſe, qui tm̃modo ſciret riſibile eſſe, conſequẽs eſt (ꝙ quãdiu) pure (ſcit rem eſſe) ſm accidens quodcũq; nunq̃ habeatur via ad quod quid eſt. Dico aũt quãdiu pure ſcit, qm̃ ſi ex tali notitia proprij effectus deueniret in cognitionem ipſius quia eſt, iam poſſet facile haberi quod quid eſt. vnde Ariſto. in litera reddit rõnem quare ſciendo rem eſſe ſm accidẽs non habetur via ad quod quid eſt, qm̃ tunc nec habetur ipſum quia eſt. Vnde quãtumcũq; effectus totam cauſæ virtutem adęquet niſi ex hoc cognoſcatur vere illam eſſe, nunq̃ via ad quod quid eſt habere, & hoc hic intẽdit Ariſto. quod ex rñſione ad ſequens dubium erit magis clarum.

Ad ſm ergo dicitur ꝙ cognoſcẽdo aliquid eſſe ſm accidens dupliciter poſſumus ex hac notitia habere noti-

E tiam ꝙ illa res ſit. Vno modo diſcurrendo ab illo accidẽte ad id cuius eſt, ita ꝙ ex hoc eluceſcat eſſe propria eſſentialia illius, ſeu rem illam ſm ſe eſſe, ſicut ex cognitione ꝙ in nobis intellectus ſit deuenimus in cognitionem ꝙ intellectualis ſubſtãtia in nobis eſt, & ex hoc quod quid eſt inueſtigatur. Et hoc modo licet á principio nõ cognoſcatur quia eſt, ſed ſolum ſm accidẽs, poſtmodum tñ cognoſcitur quia eſt ex effectu, nec hoc intendit negare Ariſtoteles, vnde in quarta ꝑpoſitione pro hac ſecunda concluſione expſſe dicit ꝙ ꝑ diſcurſum ab effectu ſcit qa eſt rei, quæ eſt cauſa. & dat exẽplum de eclipſi & nõ poſſe vmbram facere, qm̃ ex hoc non ſolũ innoteſcit eſſe aliquid nõ potens vmbrã facere, quod eſſet ſcire defectum luminis ſm accidẽs, ſed ẽt eſſe defectũ luminis. Alio modo diſcurrẽdo ab illo accidẽte, ita ꝙ ꝑ modum ſuffuſiõis cognoſcat aliqd ſubeſſe, ſed quid vel quale ſit illud ignotum relinquat, ſicut ex cognitiõe primi motoris cognoſcimus aliquã ſubſtãtiam ĩmaterialẽ & intellectualẽ &c.

F eſſe, ſed quod quid eſt illius cognoſcere nõ valemus, qm̃ ꝑpria eſſentialia remanẽt ignota, & ſic cognoſcere quia eſt, nõ eſt cognoſcere qa eſt, niſi ſm accidẽs & arguitiue, arguimus ſiquidem ex hoc illud eſſe, ſed qd demonſtret (ly illud) neſcimus, & conſequenter neſcimus ipſum (ſm qđ ipſum) eẽ, ſed ſcimus ipſum ſm ꝙ induit illud accidẽs eẽ &c. & ꝑpea tũc nõ habet via ad q̃rendũ qđ quid eſt.

Ad tertium dubiũ dicit, ꝙ quia vere nõ ſcitur quia eſt niſi ſm eſſentialia ꝑpria ſciatur rẽ eſſe, ꝑpter quod Ariſtoteles exẽpla multiplicauit ad oſtẽdẽdum qñ vere habet quia eſt, & dixit hoc eſſe qñ quod quid eſt, illius aliquo modo eſſe ſcimus, vt puta, ſi ſcimus tonitruum eſſe ſciẽdo eſſe ſonũ in nebulis quendam &c. ideo ſimplr determinauit, ꝙ quorum habemus vere, quia eſt facile eſt quærere ꝑpter quid, qm̃ iam ꝑpriorum eſſentialiũ cõiecturã habemus. Id vero qđ obijcit de intelligẽtijs & corporibus cœleſtibus, & his ſiĩibus nihil obſtat, qm̃ nõ vere cognoſcunt, quia ſunt ſm ſe & abſolute, & qm̃ ſm illa

G ꝑdicata ſiue extranea, ſiue intrinſeca, ſm q̃ res vere cognoſcit eſſe, ſm illa facile eſt cognoſci quid eſt, vt facile eſſet exẽplis oſtẽdere metaphyſicalibus. & hęc eſt abſq; dubio mẽs Ariſtotelis, vnde & cõcludit ſicut nos habemus ad qa eſt, ſic & ad qđ qd ẽ &c. ſm.n. eos conceptus quibus induta res ſcitur eẽ ſm eos facile ſcitur quid eſt, & ſm eos cõceptus ſm quos latet, latet ẽt quid ſit &c.

CIRCA hanc ſecundam cõcluſionẽ & reſiduũ capĩi. Annot. Aduertendum eſt ꝙ Ariſtoteles in hac ſecũda concluſione determinationem tractat quæſtionis more in cap̃.6. Vtrum.ſ. eadẽ demonſtratione contingat ſcire quid eſt & quia eſt, & determinat ꝙ ſic diſtinguendo ſciri ꝑ demonſtrationem vt concluſionẽ, & vt medium ꝑprium, & diſtinguendo demonſtrationes in terminantes ꝑpter quid tm̃, & quia tm̃ & vtrũq;, & diſtinguẽdo qđ quid eſt, & diffinitionẽ, vt patet in textu &c. Habetur ſiquidem ex his, ꝙ licet quod quid eſt, & nõ ſit id qđ per demonſtrationẽ cõcluditur, tñ eſt id, quod ꝑ demonſtra-

H tionẽ habetur ꝑpter quid, quod eſt ipſum qđ quid eſt, & huic ſeruit prima diſtinctio. Quia vero nõ q̃libet demõſtratio dicit vere ꝑpter quid, & cõtingit qñq; ſimul qa, & propter quid, qñq; quia ante ipſum ꝑpter quid. ideo oportuit addere ſecundã diſtinctionẽ, ex qua ſcimus, ꝙ qñ eſt demonſtratio ꝑ ꝑprium ꝑꝑ quid, ſiue ſimul ẽt ſciamus quia, ſiue ante, tũc ꝑ demonſtrationẽ habemus qđ quid eſt, aliter aũt non. Qm̃ aũt non oẽ quid alicuius eſt verũ ꝑꝑ quid. ideo tertia diſtinctio addita eſt, ex qua ſcimus, quale quid innoteſcit per demonſtrationem vt ꝑpter quid, & quale non &c. & qm̃ talis determinatio nõ obſtat rationibus in illo capitulo adductis, ideo nõ oportuit illas ſoluere. Concludebant ſiquidem illa, ꝙ per demonſtrationem non ſcitur quod quid eſt, vt concluſio, quoniam ſic ſcitur, quia eſt, quod nunc conceditur. non autem erant ſufficientes ad concludendum quin per demonſtrationẽ ipſum quod quid eſt, aliter haberetur &c.

Num

Num & quare per demonſtrationem ſcitur quod quid eſt paſſionis, non autem quod quid eſt ſubiecti.

CIrca reſponſionem principalem huius capituli. Dubitatio non diſſimulāda occurrit. Quare per demonſtrationem ſcitur quod quid eſt paſſionis, & ſciri nō poteſt quod quid eſt ſubiecti, & mouetᷣ hæc dubitatio ſupponendo, ꝙ ēt quod quid eſt ſubiecti poſſit eſſe medium in demonſtratiōe, quod poſtmodū ꝓbabiliter à S. Tho. expreſſe habetᷣ pluries &c. Eſt aūt ratio dubitandi, qm̄ par ratio parē debet habere effectū. ideo aūt qᵈ quid eſt paſſionis, per demonſtrationem haberi dicitᷣ, qm̄ ipſum eſt ꝓprium medium, & ꝓprium ꝑpter quid. hoc aūt conuenit ēt quod quid eſt ſubiecti, alicuius. n. demonſtrationis, quæcunq; ſit illa, ꝓprium medium & ꝑpter quid eſt quod quid eſt ſubiecti. ergo illud per demonſtrationem ſcitur, & hoc ſcitᷣ, & ſi hoc non ſcitur per demonſtrationem, ſed ſupponitᷣ, & aliter ſcitur, & illud eiuſmodi cenſendū eſt &c. Mouendi aūt hanc quæſtiōnē occaſionem ꝓbet Ariſtotelis doctrina in textu. ait. n. in rn̄ſiōe principali diſtinguendo quod quid eſt, ꝙ quædam quod quid eſt ſunt ſine medio, & quędam cū medio, & ꝙ illa ſupponuntur, & aliter ꝗ̄ demonſtrationem habentis, iſta aūt habentis demonſtrationē (vt dictum eſt.) non dixit autē aliter haberi quod quid eſt per demonſtrationem ꝗ̄ modo declarato. ſ. vt propter quid. ſm̄ intentionē ergo ſuā, talis eſt differētia inter quod qd eſt paſſionis & ſubiecti.

Ad huius dubitationis euidentiam oportet diligenter conſiderare in textu rationem talis differentiæ, & ex illa cauſa deducere quare magis quod quid eſt paſſionis, ꝗ̄ ſubiecti per demonſtrationem habeatur. in textu autem non aſſignatur ad ꝓpoſitum alia differētia inter ſubiecti & paſſionis quod quid eſt, niſi ꝙ quorundam eſt altera cauſa, quorundam aūt non, & ꝙ quædam quod quid eſt ſunt ſine medio, & quædam habent medium &c. Et hęc quidem applicata ad ſubiectum & paſſionem & eorum quod quid eſt, veritatem abſq; dubio inueniuntur habere, qm̄ ſubiecti vt ſic non eſt altera cauſa, paſſionis autē ſic, & ſimiliter ſuorum quod quid eſt. Sed qūo ex his ſequatur ꝙ paſſionis quod quid eſt, ex demonſtratione noſcatur, ſubiecti autem nō, difficile eſt accipere, qm̄ quod quid eſt paſſionis nō eluceſcit per demonſtrationem vt concluſum per illam, ſed potius vt ꝑpter quid, quod vt dictum eſt. conuenit ēt ipſi quod quid eſt ſubiecti. Eſſet ſiquidē facile ex ſupradicta differētia, deducere ꝙ ipſum quod quid eſt paſſionis poteſt concludi per demonſtrationē, quod qd eſt vero ſubiecti non, qm̄ oportet concluſum per demonſtrationem habere cauſam, & hoc directe ex ratione aſſignata ſequitur. Sed qm̄ hoc non intendit Ariſto. dicens expreſſe, ꝙ ipſum quod quid eſt, habens medium, habetᷣ quidem per demonſtrationē, non tn̄ demonſtratur. illud vero quod caret medio ſupponitur, & aliter ꝗ̄ per demonſtrationē habetur, ideo nō ſic deducere oportet, ſed vacandum eſt vt intentum ex hoc eluceſcat. Notanda ſunt igitur verba textus, & ſciēdum eſt ꝙ prima diſtinctio. ſ. quorundā eſt altera cauſa. quorundam aūt non, nō eſt diſtinctio ipſorū quod quid eſt, ſed ipſarum rerum quarum ſunt quod quid eſt, ita ꝙ exponendum eſt quarundam rerū eſt altera cauſa. quarundam autem nō. Nec ocioſe appoſuit (ly altera) qm̄ ex illa particula vt apparebit ſolutio quæſtiōis habetᷣ. refert. n. (ly altera) vt Boetius hic dicit diuerſitatē ab ipſa ſubſtantia rei, ita ꝙ ſenſus diſtinctiōis eſt, quarundā rerū eſt altera cauſa ab eſſentia cuiuſq;, quarundā autē non. ſ. rerum quædam ſunt quarum eſſe cauſatᷣ à cauſa extra eſſentias earum. quædam aūt nō habēt cauſam niſi ꝓprias eſſentias &c. Secunda aūt diſtinctio. ſ. eorū quæ ſunt quod quid eſt, alia ſine medio, alia habent mediū, eſt diſtinctio ipſorū quod quid eſt. & ſequitᷣ ex prima, qm̄ ſi res habet eſſe cauſarum à cauſa extra eſſentiā ſuā, oportet ꝙ eſſentia ſua ſit cauſata. idem. n. eſt cauſa eſſentiæ & eſſe rei, & conſequenter oportet ꝙ eius quod quid eſt habeat me-

A dium & per oppoſitum ſi caret cauſa altera ab eſſentia eius quod quid eſt carebit medio. Conſiderandum eſt vlterius, ꝙ ipſum ſubiectū cauſa extranea caret, vel ſimpliciter, vel in tali ſcientia, cauſa, inquā extranea ꝑ quam demonſtrari poſſit ipſum eſſe, qm̄ (vt ſupra dictum eſt) quælibet ſcientia à priori ſupponit quod quid eſt, & eſſe ſubiecti &c. Et ꝑ hoc tam quod quid eſt ſubiecti, ꝗ̄ eius eſſe caret dicitᷣ altera cauſa, & medio, & principiū eſſe & ſupponi vel poni, vt in primo dictum fuit &c. ipſa vero paſſio neceſſario habet cauſam alteram ab eſſentia ſua, & taliter alteram & extraneam, ꝙ tn̄ cadit in eius cōpleta diffinitione quæ per additamentum fit neceſſario, vt dicitᷣ in. 7. metaphyſicę. Et per hoc tam eſſentia paſſiōis ꝗ̄ quod quid eſt eius habet alterā cauſam ab eſſentia & mediū. patet aūt hoc manifeſte in exēplo eclipſis. ipſa. n. eſſentia eclipſis cauſatur ex oppoſitione terræ, quę extra eſſentiam eius eſt, & in diffinitione eius cadit &c.

ſcdo huius caplo prio.

prio huius caplo prio in ſolutione dubij primi tx. 11. t. c. 34 T. c. 13.

Conſiderandū eſt vlterius ꝙ aliter ſe habet ad demonſtrationem ſubiectum, & aliter paſſio. ſubiectum. n. non eſt id quod demonſtratur, ſed de quo demonſtratur, paſſio vero eſt id quod demonſtratur, & cōſequenter cum cauſa paſſionis, et eius quidditatis ſit eadē, ſi vere debeat demonſtrari paſſio, oportet ipſius paſſionis eſſentie ſeu quidditatis ꝓpriam cauſam pro medio aſſumere, & ſic cum per propriam cauſam rei cognitio ſufficienter habeatur ipſa quidditas paſſionis ex tali proceſſu eluceſcit, & non ſolum ipſa quidditas, ſed & tota diffinitio eiuſdē ex tali demonſtratione innoteſcit, qm̄ cauſa illa cum ſit propria, eſt illud additum quod diffinitionem paſſionis complet. Ex vi ergo demonſtrationis propter quid habetur quod quid eſt paſſionis, qm̄ paſſio, eſt id quod demonſtratur, & eius eſſentia cauſatᷣ à medio, quod diffinitionem eius cōplet &c. horū aūt nihil ſubiecto cōuenit.

ſupra prio huiꝰ. t. c. 20

B

Et ideo ad dubium dicitur, ꝙ non eſt ęqualis ratio de quod quid eſt ſubiecti & paſſionis. Tum qm̄ quod quid eſt paſſionis non innoteſcit præciſe ex hoc ꝙ ſit mediū ſeu ꝑpter quid, vt ex dictis patet. tum qm̄ licet vtrunq; poſſit aſſumi in ꝑpter quid diuerſis demonſtrationibus tn̄, nunq̄ tamen quod quid eſt ſubiecti aſſumetur, vt ꝑpter quid ſubiecti, ſed vt ꝑpter quid alterius, puta paſſionis, vel cuiuſcūq; alterius ſe habentis per modū paſſionis, quod quid eſt aūt paſſionis aſſumitᷣ vt propter quid eiuſdē, qm̄ includit alterā cauſam, vt patet ex dictis. Et cōſequēter ex vi ipſius demonſtrationis nunq̄ habetᷣ ꝙ mediū ſit quod qd eſt ſubiecti, ſed ſupponitᷣ potius, ſufficiēter aūt habetᷣ ex vi demonſtrationis quod qd eſt paſſionis, qm̄ mediū cauſa eſſentialis paſſiōis eſt, & applicatur in ipſa demonſtratione ad ipſam paſſionem dū aſſumitᷣ vt eius ꝑpter qd, & eius qᵈ quid eſt cōplete cognoſcitur. dū vt eius ꝓpria cā aſſumitᷣ. Et ideo dixit Ariſtoteles ꝙ per demonſtrationē habetᷣ quod qd eſt rei habētis alteram cauſam, nō aūt rei carētis illa. Et ſic patet. quale quod quid eſt demonſtratiōis ritu elicitᷣ, & qūo, & qūo non poteſt per demonſtrationem monſtrari, licet ſyllogiſmo topico aliquod concludi poſſit quod quid eſt &c.

C

D

Qđ nā ſit mediū demonſtratiōis, an diffō ſubiecti, an paſſiōis.

HOc in loco occurrit tractanda quęſtio de medio demonſtrationis, quæ, qm̄ agitata eſt, diligēter cōſideranda eſt, fideliter recitatis opinionibus, quatuor ergo faciemus. Primo declarabitur titulus dubitationis. ſecundo recitabitur opinio Egidij cum fundamētis. tertio examinabitᷣ dicta opinio. quarto ponetᷣ opinio. S. Tho. Sciendum eſt ergo ꝙ non dubitatur de medio cuiuſq; demonſtrationis, ſed potiſſime qd. ſ. ſit in illa mediū ꝓpriū, diffinitio ſubiecti an paſſionis, an vtriuſq;, an neutrius, ſed alterum quid. Demonſtrationis autem potiſſime nomine (vt ęquiuocatio tollatur) intelligo demonſtrationem primam ordine naturæ, in ſcientia ſimpliciter. primam aūt dico ſine reſpectu omnium demonſtrationum illius ſcientiæ, ſiue reſpectu omnium demonſtrationum de aliquo certo ſubiecto: puta triangulo, vel hoīe. nihil

enim refert vtromodo accipitur prima demonſtratio in
ꝓpoſito. vtraq́; .n. merito potiſſima vocatur, qm̄ cæteris
paribus eſt prima ordine cōpoſitionis. & elementum &
fundamentum & cauſa cæterarū & eſt vltima ordine re
ſolutionis. & ad eam reſoluunt̄ reliquę demonſtratiões.
prio huius ca.2.&.3. Verum qm̄ ex dictis in capl'is. ſecundo & tertio primi li
bri demonſtratio ſimpl'r eſt duplex. ſ. rōne ipſius cōclu-
ſionis ſcibilis in ſe, & rōne noſtri. vt oīs ambiguitas tol-
latur. ſermo noſter quęrit de medio demonſtrationis po
tiſſime abſolute, & nō de medio demonſtrationis primę
ex meritis concluſionis ſcibilis. facile. n. ex dictis haberi
pōt ꝙ medium ꝓprium in demonſtratiōe tali, eſt prima
paſſio. qm̄ talis demonſtratio non concludit primā paſ-
ſionem de ſubiecto. qm̄ illa taliter demonſtrari non pōt,
eo ꝙ ineſt ſm ſe imediate, ſed concludit ſecundā paſſio-
nem de ſubiecto. propria. n. cauſa ſecundæ paſſionis eſt
prima. qm̄ omnes paſſiones ordine quodam ab eodem
fluunt ſubiecto, vt alibi declarandum eſt &c. Vertitur
ergo in dubium hic qd ſit mediū in prima ſimpl'r demon
Egidius in hoc loco. ſtratione cuiuslibet ſcientiæ ſimpl'r &c. Egidij opinio
in tribus cōſiſtit cōcluſionibus, prima eſt. Subiecti diffi-
nitio nō eſt mediū in demonſtratiōe potiſſima. Secū-
da eſt. paſſio ſeu paſſionis diffinitio eſt mediū in demon
ſtratiōe potiſſima. Tertia eſt diffinitio ſubiecti ingre-
ditur potiſſimā demonſtrationē vt annexū medio &c.
Primam cōcluſionē ꝓbat tripliciter. primo ſic. Si diffini
tio ſubiecti eſſet medium in potiſſima demonſtratione,
ſcientia nō reſolueret ſuas cōcluſiones in principia ꝓpria
per ſe nota & certa, hoc eſt incōueniens. ergo. Declarat̄
cōſequentia ſic, inter paſſiones alicuius particularis ſu-
biecti in aliqua ſcientia, puta trianguli eſt ordo talis, ꝙ vl
tima demonſtratur per penultimam, & illa per anterio-
rem. & ſic aſcendēdo vſq; ad primā. Si prima paſſio ſiue
eius diffinitio, demonſtrabit̄ de triangulo per diffinitio-
nem trianguli, fiat vltima reſolutio oīum dictarum de-
monſtrationum qn̄ peruenietur ad quod quid eſt ſubie-
cti, quod non amplius demonſtrat̄. facta aūt vltima reſo-
lutione, ſtatim, ergo tunc ſtabit̄. conſtat aūt ꝙ nōdum ꝑ-
uentū eſt reſoluēdo vſq; ad prima principia ꝓpria in illa
ſcientia, qm̄ illa vniuerſaliora ſunt q̄; huius ſpālis ſubie-
cti, ergo ſi diffinitio ſubiecti ponit̄ medium ſequitur ꝙ
ſcientia demonſtrationis reſoluendo non perducat ad ꝑ
ſe notas ꝓpoſitiones. Secundo ſic. Si medium in potiſ-
ſima demonſtratione, eſt diffinitio ſubiecti, ſequeret̄ ꝙ
ſcientia vnius generis ſubiecti, puta geometria, nō eſſet
vna. Sed hoc eſt incōueniens. ergo. Declarat̄ cōſequētia
addendo ſupradictis, ꝙ cū par ſit rō de triangulo & qua-
drangulo, ſeu hoīe & leone. Sicut facta reſolutione paſ-
ſionum triāguli ad quod quid eſt trianguli ſtabit̄ demon
ſtrando, ita facta reſolutione paſſionum quadranguli ad
eius quod qd eſt ſtabit̄ &c. & ſimiliter de alijs, & ſic tot
erunt geometriæ quot ſpecies figurarū, Tertio ſic. Si
diffinitio ſubiecti eſſet medium, ſequeret̄ ꝙ multarū con
cluſionum eſſet vnū mediū. hoc aūt eſt inconueniens in
ꝓpoſito, qm̄ loquimur de potiſſima demonſtratione, in
qua vnius vnicum eſt mediū ꝓprium. cōſequētia patet,
quia eadē diffinitio ſubiecti eſſet medium ad ꝓbandum
oēs paſſiones eiuſdem ſubiecti &c. Secundam aūt cō-
cluſionem primo ꝓbat auctoritate Ariſtotelis dicentis,
ꝙ ratio primi termini, id eſt paſſionis eſt medium &c.
Secundo fabricat eā ſibi ſic, paſſionum tres ſunt ordi-
nes. In primo ſunt paſſiones tranſcendētes genera ꝓpria
ſcientiarū, & hæc cum ſubiectis ſuis cōſtituunt dignita-
tes, vt omne totū eſt maius ſua parte &c. In ſecūdo ſunt
paſſiones primæ in aliquo genere ſubiecto, & cōſtituūt
cum ſuis ſubiectis poſitiones vel ſuppoſitiões indemon-
ſtrabiles, vt lineæ paralellę nō cōcurrūt ī geometria &c.
In tertio ſunt paſſiões demonſtrabiles de ſuis ſubiectis.
Rurſus paſſionum demonſtrabiliū, quædam ſunt prio-
res, quędam poſteriores, quędam ſunt abſtractiores, ſeu
vniuerſaliores, quædam minus vl'es, paſſiones ergo po-

E ſteriores alicuius ſubiecti puta trianguli, demonſtrātur
per priores paſſiones eiuſdem ſubiecti, vſquequo ꝑuen-
tum fuerit ad primam. prima aūt ſi non conſtituit cū ſuo
ſubiecto ꝓpoſitionem per ſe notam, demonſtrabit̄ ꝑ paſ-
ſionem abſtractiorem ſeu ſuperiorem, quę eſt ꝓpria paſ-
ſio ſuperioris ſubiecti: & cū hoc eſt ēt ꝓpria cauſa paſſio
nis ꝓprie & primæ inferioris ſubiecti, & ſic aſcendendo.
Tandem deueniet̄ demonſtrando per paſſiones ad paſ-
ſiones vniuerſaliſſimas in illo genere, quæ ſunt de ſubie-
ctis ſuis per ſe note, & principia ſcientię conſtituunt, nec
vltra aſcendet̄ demonſtrādo, robur tn̄ & firmitatem ha-
bent hæ ꝓpoſitiones per ſe note ex dignitatibus primis,
quę ex primis paſſionibus fiunt, hęc eſt ſcala Egidij, quā
aſcendēdo connectit̄, & reſoluit vſq; ad per ſe nota ſemꝑ
paſſiones media ponendo. Tertiam vero concluſionē
probat ſic, quia ſi medium eſt paſſio ſuperior ſeu abſtra-
ctior, oportet ꝙ coaſſumatur ſibi diffinitio ſubiecti tanq̄
determinatiuum illius paſſiōis vniuerſaliores ad hoc ꝙ
F cauſet propriam paſſionem in inferiori ſubiecto, de quo
demonſtrat̄. ſi aūt medium eſt ꝓpria paſſio eiuſdē ſubie-
cti, annectet ur ēt tunc diffinitio ſubiecti, eo ꝙ paſſio nō
pōt plene intelligi ſine ſubiecto, & ſic diffinitio ſubiecti
ſe habens ad paſſiones ſuas, ſicut cauſa generalis adiun-
cta vni paſſioni demonſtrabit aliam &c. hæc eſt poſitio
Egidij, cum fundamētis &c. Vt aūt veritas eluceſcat
ſigillatim oīa diſcutienda ſunt &c. Prima concluſio di
cens, diffinitionem ſubiecti nō poſſe eſſe mediū in potiſ-
ſima demonſtratione, falſa abſq; dubio eſt, vt patebit ꝓ-
bando ſuā oppoſitam, cū adducetur opinio. S. Tho. Ra
tiones aūt quibus ꝓbat Egidius illam cōcludere, ex dicē-
dis nunc manifeſtum eſt &c. Prima ergo & ſecūda ratio
ex eodē procedentes fundamento, eodem peccato defi-
ciūt. Cum. n. ordo reſolutiuus, cōtrario modo ſe habeat
ad ordinem cōpoſitiuum, & eandem viam, & eadē me-
dia, & eandem connexionem oporteat ſaluari in vtroq;
ordine: ſicut cōponendo deſcenditur in ſcientia abſq; ta-
G li paſſionum deſcenſu, ita aſcendendo regredieт̄ abſq; ta
lium paſſionum connexione &c. Manifeſte aūt patet in
ſcientijs talē eſſe cōpoſitiuum ordinē, ꝙ ab vniuerſaliori
bus inchoatur & demonſtrātur paſſiones primi ſubie-
cti ordinate, deinde ad partes ſubiectiuas ſubiecti venit̄,
nō per demonſtrationem mediā, ſed per inchoationem
noui tractatus vel capituli, & ab earum quod quid eſt
exordium ſumitur & paſſiones demonſtrātur &c. & ſic
proceditur vſq; ad finem ſcientiæ &c. Reſoluendo ergo
cū reſolutio facta fuerit, vſq; ad quod qd eſt alicuius par
tis ſubiectiue, nō ſtabitur in illa ſcientia, ſed reſoluentur
principia ꝓpria illius ſubiecti partialis in principia ſupe-
rioris ſubiecti, & ſic reſoluendo ingrediet̄ in ſuperiorem
ordinē & fiet reſolutio ad illamet principia oīum paſſio
num illius ſuperioris ordinis, & ſic deinceps aſcenſus fit
vſq; ad quod quid eſt primi ſubiecti, in quo erit finis to-
tius reſolutionis, & tunc erit facta reſolutio vſq; ad ꝑ ſe
nota ſm ſe & per ſe nota nobis in ſcientia &c. & ideo nō
H erunt tot ſcientiæ quot ſubiecta partialia, quia oīa talia
reſoluunt̄ ad vnam rōnem formalē quæ eſt indiuiſibilis
formaliter in genere ſcibili, vt ex dictis in prio libro. ca.
28. patet, neq; certitudo. ergo neq; vnitas ſcientiæ tollit̄ Cap.22.circa.t.c.44.
ponendo diffinitionem ſubiecti eſſe mediū in potiſſima
demonſtratione. Ad quod magiſtri ſcientiarū (Ariſt. ſ.)
libros teſtes adduco. perpendimus. n. in eis tractatus di-
ſtinctos inchoantes ēt à quæſtione an eſt, de illis partiali
bus rebus de q̄bus tractat. vt patet in philoſophia natu-
rali, & ī logica, & in moralibus &c. Quòd ſi credimus
cōnexionem iſtā demonſtratiōe oportere fieri dici pōt,
ꝙ quia ꝓportio differentiarū diuidentiū aliquod ſupius
(ſi ſub diſiunctione ſumant̄) eſt ꝓportio paſſionis ad ſu-
biectum, vt Auerrois in primo dixit. ideo & à ſuperiori Cap.10.
deſcendere demonſtrando poſſumus concludēdo ſub di
ſiunctione ſuas ꝑ ſe partes ſubiectiuas, & deinde de qua-
libet ſigillatim ꝓprietates oſtendēdo, & aſcendere econ-
uerſo

uerſo poſſumus, determinatas ſingulas partes ſub diſiun
ctione in ſuperius reſoluēdo. Nec obſtat ſcientiæ nō in-
ueniuntur vti explicite tali connectente demonſtratiōe,
qm̄ manifeſte patētibus alicuius partibus ſubiectiuis ſuf
ficit implicite connexionem hanc inſpicere, ſicut & ſup-
ponere principia ſua explicite à qbuſdam deſpicit dixit
T.c.15. in primo libro Ariſt. ꝓpter eorum claritatem. Tertia
aūt ratio facile ſoluit̃ dicendo, ꝙ diffinitio ſubiecti nō eſt
ꝓprium medium niſi reſpectu primæ paſsionis ſeu eius
diffinitionis. ſequētium.n. paſsionum, ſemper p̄cedens
paſsio, ſicut cauſa ꝓxima eſt ita medium erit &c. Fabri-
ca vero ꝓpter ſecundam cōcluſionem facta ſolidum nō
videt̃ fundamētum habere, qm̄ impoſsibile eſt paſsionē
ſuperiorē eſſe ꝓpriam cauſam paſsiōis inferioris dato ꝙ
poſsit demonſtrare aliquo modo illam. Et hoc pro nunc
probatur dupliciter. Primo ſic, omnis proprius effe-
ctus alicuius proprię paſsionis eſt etiam effectus proprij
ſubiecti illius paſsionis, ita ꝙ mediate fluit ex principijs
illius ſubiecti &c. nulla propria paſsio inferioris ſubiecti
vt diſtincti à ſuperiori eſt ꝓprius effectus ſupioris ſubie-
cti. ergo nulla ꝓpria paſsio inferioris ſubiecti eſt ꝓprius
effectus paſsionis ſuperioris ſubiecti, & cōſequēter paſ-
ſio ſuperioris non eſt ꝓpria cauſa paſsionis inferioris. di-
ſcurſus eſt in ſecundo ſecundæ. Maior aūt ꝓbatur ex eo.
quidquid eſt cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati. & ex doctrina
T.c.33. Ariſtotelis in.8.phyſicorum. &.2.metaphy. vbi poſitis
T.cō.6. tribus vel pluribus cauſis ordinatis eiuſdē effectus, dicit
effectum ita dependere à prima ꝙ ſi illa non cauſet, nec
cęterę cauſabunt. Conſtat aūt ꝙ ſubiectū eſt ꝓpria cauſa
paſsionis ſuę & in genere cauſæ materialis & efficientis
& finalis (ſm cōmunem viam & veritatē.) & ideo ſi ali-
cuius ꝓpria cauſa eſt ipſa paſsio, eiuſdem ꝓpria ēt (prior
tñ) cauſa erit ꝓprium ſubiectum illius. Maior vero ex ter
minis eſt nota. Dico.n. ibi notāter inferioris vt diſtincti
à ſuperiori, qm̄ paſsiones alicuius, puta hoīs ſunt dupli-
ces. quædam fluētes à principijs hoīs in eo ꝙ aīal. & hæc
ſunt cōmunes oībus aīalibus, vt habere tactū &c. & de
his nō eſt ſermo. qm̄ hæc non ſunt inferioris vt diſtincti
à ſuperiori, ſed cōueniunt inferiori rōne ſupioris. Quędā
vero fluunt á principijs hoīs in eo ꝙ homo, puta ab aīa
intellectiua vt ſic, & materia humana vt ſic &c. & tales
ſunt paſsiones hoīs cōuenientes ſibi vt diſtinctus forma
liter eſt ab aīali, vt de ſe patet, qm̄ fluunt ab humanitatis
gradu, & nō à gradu aīalitatis. paſsiones ergo taliter pro
prias inferiori, impoſsibile eſt eſſe ꝓprios effectus ſupe-
rioris ſubiecti, niſi qs vſq; adeo deliraret vt diceret ꝙ ſu-
perius & inferius eſſent idē formaliter, & hæc rō conuin
cit intellectum meū &c. Secundo ꝓbatur idem ſic, tu
dicis duo. ſ. ꝙ paſsio ſuperioris eſt ꝓpria cauſa paſsionis
inferioris, & ꝙ nō cauſat illam niſi determinet̃ per quod
quid eſt ſubiecti inferioris. Quæro iſta paſsionis ſuperio
ris determinatio per quod quid eſt ſubiecti. aut diuerſifi
cat ipſam paſsionē ſuperiorem formaliter aut nō. Si ſic.
ergo medium demonſtrationis diſtinguit̃ formaliter ab
illa paſsione ſuperiori, & cōſequenter nō eſt illa paſsio,
niſi ſicut inferius eſt ſuū ſuperius idētice vel participati-
ue. ſi non, quæritur qūo paſsio determinatur per tale qđ
quid eſt ſubiecti ad cauſandam eius paſsionē, aut deter-
minatur ſicut forma, ꝑ applicationem ad talē materiā,
aut ſicut agens determinatur per approximationem ad
paſſum, aut ſicut virtus cauſę ſuperioris determinat̃ per
virtutem & operationē cauſę inferioris. Alium modum
determinationis ad ꝓpoſitū non reducibilē ad hos qua-
tuor nō video &c. Si determinatur ſicut forma per ma-
teriam, ſicut circularitas in vulnere poſita, determinat̃
ad cauſandum tardiorē ſanitatem, & ſimiliter ſi determi
natur, ſicut cauſa ſuperior, ſicut ſol determinat̃ per ſemē
ad ꝓductionem oliuę, & ars per inſtrumēta ꝓpria ad ar-
tificium, et ſimiliter ſi determinatur ſicut agens, ſicut ſol
determinatur ad generatiunē cauſandā per motū, quia
ſit ꝓpinquus, & breuiter quouis alio modo determinet̃

A paſsio ſuperioris per ſubiectum inferius, ſi remanet eadē
formaliter, oportet horū alterum dicere, aut ꝙ paſsio in-
ferioris nō eſt ꝓpria paſsio inferioris, vt ſic, aut ꝙ paſsio
ſuperior non eſt ꝓpria cauſa illius, quorum vtrūq; eſt cō
tra poſitionem iſtam. Declaratur ſequela, qm̄ ſi paſsio
ſuperior remanet eadem formaliter & ex ſe habet ꝙ ſit
ꝓpria cauſa illius inferioris, & non ex determinatione,
qm̄ determinatio illa concurret vt conditio ſine qua nō,
vel per quā, vel in qua. Tunc paſsio cauſata nō eſt ꝓpria
inferioris, vt diſtinguit̃ à ſuperiori, ſed potius includit in
ſe ſuperius, ſicut quia tardius ſanari fluit ex natura circu
li applicati ad vulnus, nō eſt ꝓpria paſsio vulneris abſo-
te, ſed vulneris circularis. Si vero ſuperior remanens ea-
dem formaliter nō ex ſe habet ꝙ ſit ꝓpria cauſa illius, ſed
ex determinatiōe, iam nō ipſa eſt ꝓpria inferioris cauſa,
ſed potius illud determinans. ſemper.n. ꝓpter quod vnū
quodq;, illud magis eſt, ſed talis paſsio ſuperior eēt ꝓpria
cauſa ꝓpter ſubiectū determinans. ergo ſubiectum deter
B minans eſſet magis ꝓpria cauſa, & hęc ſufficiant ēt cōtra
tertiam cōcluſionem. Minus.n. libenter impugnationi-
bus inſiſto. Sententia aūt. S. Tho. ab ipſo duabus eſt opinio. ſ.
ꝓpoſitionibus ꝓbata. Prima poſita in hoc ſecundo eſt ꝙ T. Lec. 7.
paſsio demonſtrat̃ per ꝓpriam diffinitionē. diffinitio aūt circa. t.c. 8.
paſsionis per diffinitionē ſubiecti. ſecūda habita in prin- circa. t.c.2.
cipio primi eſt ꝙ medium in demonſtratione conſtat ex
diffinitione ſubiecti & paſsionis. Sed ex his verbis pōt
duplex ſenſus accipi, ſm ꝙ duplex eſt diffinitio paſsiōis.
ſ. dicens quid tm̄, & dicens quid & ꝓpter quid. Primus
ſenſus eſt, ꝙ paſsio prima demonſtret̃ de ſubiecto, ꝑ diffi
nitionem paſsionis dicentem quid. illa aūt diffinitio de-
monſtret̃ tandē per diffinitionē ſubiecti, & ſic mediū re-
ſpectu eiuſdem paſsionis multiplicatū conſtat ex rationi
bus vtriuſq; &c. Alius ſenſus eſt ꝙ paſsio poſterior de-
monſtret̃ per ſuam diffinitionem dicentē quid & ꝓpter
quid. ac per hoc demonſtret̃ per priorem paſsionē quæ
in eius diffinitione cadit vt cauſa, ſicut eclipſis demon-
C ſtratur ꝑ interpoſitionem terræ. cum aūt deuentū fuerit
ad primam paſsionē, illa demonſtret̃ per diffinitionē ſu-
biecti & paſsionis ſimul. ex eis.n. integratur diffinitio di T.c. 23.c.12
cens quid & ꝓpter quid primæ paſsionis, qm̄ vt infra ꝓ- poſt mediū.
babit̃ quod quid eſt ſubiecti eſt proprium propter quid
reſpectu primę paſsionis, ſic aūt demonſtrando primam
paſsionē principalem locū tenet quod quid eſt ſubiecti,
qm̄ ipſius rōne medium illud continet ꝓpter quid, quod
eſt altera cauſa paſsiōis &c. Et hic ſenſus mihi magis pla
cet, & conformior eſt Ariſtoteli &. s. Tho. & dignior vt
tanto ingenio attribuat̃. Conformior qdem Ariſtoteli,
qm̄ expreſſe medium ponit diffinitionē dicentem ꝓpter
quid. s. Tho. vero tum quia ipſe idē aſſerit quod Ariſto- ſupra.t.c.2.
teles & in eodē loco. Tum quia expreſſe in principio pri
mi libri vt adductū eſt, hoc dixit. Tum quia ex hoc nūl-
lum ſequitur in doctrina ſua inconueniens, qm̄ quod qđ
eſt ſubiecti primū medium ponitur hoc modo. Iuxta pri
mum aūt ſenſum vniformitas expoſitionis ſaluari nō vi
D detur, dum prima paſsio nō demonſtrari dicit̃ ſicut po-
ſteriores, ſed impfectiori modo quod nō bene ſonat &c.
Dignior aūt eſt tanto viro. Tum qm̄ medium potiſsimę
demonſtrationis ꝓprias cauſas paſsionis in ſe ſic conti-
net, & formalē qdem rōne diffinitionis dicētis quid, ma
terialem aūt & efficientem rōne quod quid eſt ſubiecti,
à quo in ſeipſo emanat paſsio &c. Tum qm̄ hæc ſentētia
illuſtribus dicitur viris conformis, Themiſtio. ſ. Ioanni
grāmatico, Auerroi, & Alberto magno, quorum ſentē-
tiam nunq̄ in hac materia. s. Tho. impugnauit. Nec di-
co ꝓpterea ꝙ ſm. s. Tho. diffinitio ſubiecti ſola nō poſsit
eſſe medium. huius.n. oppoſitum fatemur abſolute, qm̄
hoc poſſe fieri ꝓbabitur, & conſequenter primus ſenſus
verborū. s. Tho. etiam acceptabitur. Quód.n. diffinitio
ſubiecti ſola ſit medium ad primam paſsionē probādam
deducitur ſic. oīs cauſa propria & neceſſaria, ꝓpter quā
ſufficienter & immediate res eſt, poteſt eſſe verum & ꝓ-
prium

prium medium ad demonſtratiue ſciendum rem illam, patet illa ex diffinitione ipſius ſcire, qđ quid eſt ſubiecti, eſt talis cauſa primæ paſſionis. ſue ergo minor licet non niſi ab inepto ad philoſophiã negari poſſit, probatur tñ ſic, id cui conuenit aliqua paſſio ſm ꝙ ipſum ſeu primo
T.c.24. eſt ꝓpria ſufficiens, & imediata cauſa illius, ꝓbatur, qm̃ (vt in.5.cap̃. primi dicitur) eſt id cui illa paſſio ineſt, & ꝑ illud ineſt cęteris qbuſcꝑ, ſubiectum aũt proprium, eſt id cui prima paſſio conuenit ſm qđ ipſum ſeu primo. ergo ſubiectum eſt propria cauſa & medium ſufficiens ad demonſtrãdam ꝓpriam paſſionem, & hoc eſt indubie ſentiendum propter iſtam rõnem. Quòd ſi aliquis contenderit talem demonſtrationẽ nõ eſſe potisſimam, memor ſit quid ſonet demonſtratio potisſima & ceſſabit contentio. Si dicatur ergo eadem paſſio poterit demonſtrari duabus demonſtrationibus potisſimis. ſ. per quod quid eſt ſubiecti solũ, & per quod quid eſt ſubiecti & paſſionis, ſeu diffinitionẽ formalem & cauſalem paſſionis. Dicitur hoc non eſſe inconueniens diuerſis reſpectibus ſeruata idẽtitate proprij medij &c. diuerſis quidem reſpectibus, qm̃ illa in qua ſolum quod quid eſt ſubiecti aſſumitur, dicitur potisſima, quia eſt prima ſimpl'r ordine cõpoſitionis, & vltima ordine reſolutionis, & habet ꝓpoſitiones ſimplicisſimas. Iſta aũt potisſima dicitur, q̃a aggregat in ſe genera cauſarum ex quibus eſſe paſſionis dependet vt Albertus in hoc ſecundo tractatu. capitulo docet diffuſe. Seruari aũt identitatem medij oportet, qm̃ demonſtrationes nõ augenẽ ꝑ media, & mediũ in vtraq; eſt ipſum quod quid eſt ſubiecti eſt quo obtinẽt reliqua ꝙ medij vim habeãt, vt Albertus dicit in.7. metaphyſicę. tractatu.1. cap̃.12. qm̃ primum in vnoquoq; genere eſt cauſa omnium eorum quæ ſunt poſt. Poſſunt autem hæc quæ diximus Ariſtotelis auctoritatibus muniri, ſed qm̃ vnuſquiſq; gloſat eas vt vult, ideo ſat ſit hæc dixiſſe, quibus & rõnem primi termini, & rationem vltimi in mediorum numero collocari defendimus. Sicq; nihil nobis aduerſari in Ariſt. libris inuenimus &c.

Quomodo cauſæ omnes habeantur per demonſtrationem. Cap. 8.

QVoniam autẽ ſcire putamus, qñ ſciamus cauſam, cauſę vero quatuor ſunt, vna quidẽ, ꝙ quid erat eſſe, vna autẽ qbus exiſtẽtibus neceſſe eſt hoc eſſe, altera vero quæ aliquid primũ mouit, quarta autẽ, cuius cauſa, oẽs iſtæ per medium monſtrantur, & hoc. n. ꝙ cum ſit hoc, neceſſe eſt eſſe, vna quidẽ accepta ꝓpoſitione, non eſt, duabus aũt ad minimũ, hoc vero eſt, qñ vnum medium habeant: hoc igitur vno accepto, concluſionem neceſſe eſt eſſe. Maniſeſtum aũt & ſic, propter quid eſt rectus in ſemicirculo? aut quo exiſtente, rectus eſt? ſit vtiq; rectus, in quo A, dimidium duorum rectorum, in quo B, qui eſt in ſemicirculo, in quo C: ꝙ igitur A rectus inſit ipſi C ei, qui eſt in ſemicirculo, cauſa eſt ipſum B, hoc enim ipſi A æquale eſt, hoc aũt C ipſi B, duorum nanq; rectorum dimidiũ eſt: cum igitur B ſit dimidium duorum rectorũ, A, ipſi C ineſt, hoc autem erat, in ſemicirculo rectum eſſe, hoc vero idem eſt ipſi quid erat eſſe, eo, ꝙ hoc ſignificat oratio, verumenimuero & ipſius quid erat eſſe, cauſa monſtrata eſt media. Propter quid aũt Medorum bellum factum eſt Athenienſibus? quę cauſa bellũ inferẽdi Athe-
E nienſibus, qm̃ in Sardes cum Eretrienſibus irruerunt, hoc. n. primo mouit. ſit bellum, in quo A, priores irruiſſe B, Athenienſes C. ineſt itaq; B ipſi C, quod eſt prius irruiſſe Athenienſibus: A vero ipſi B. bellum inferunt enim ijs, qui prius iniuria affecere: ineſt igitur ipſi quidem B, A, quod eſt bellum inferre ijs, qui prius incępere, hoc autẽ ipſi C Athenienſibus, prius enim cœpere, medium igitur & hic cauſa eſt, quæ primo mouit. Quorumcunq; autẽ cauſa ipſum gratia cuius, vt propter quid ambulat? vt ſanus ſiat, ꝓpter quid domus eſt? vt conſeruetur ſuppellex, illud quidem gratia conualeſcendi, hoc aũt gratia conſeruandi, propter quid à prandio oportet deambulare, & gratia cuius nihil differt. de-
F ambulatio à prandio C, non ſupernatare cibaria, in quo B, ſanari in quo A: inſit igitur à prandio deambulare ei, quod eſt facere non ſupernatare cibaria ad os ventris, & hoc ſalubre, videẽ enim ineſſe ipſi deambulare, quod eſt C, ipſum B, quod eſt non ſupernatare cibaria: huic autem ineſt ipſum A ſalubre, quę igitur eſt cauſa ipſi C, ꝙ ipſum A inſit quod eſt gratia cuius? B quod eſt non ſupernatare, hoc aũt eſt veluti illius ratio: A enim ita aſsignabitur: propter quid aũt B ipſi C ineſt, quoniã hoc eſt ſanari ita ſe habere. Oportet aũt tranſumere orationes, & ita magis ſingula apparebunt. Generationes vero è conuerſo hic, & in cauſis ſecundum motũ: ibi
G enim medium oportet fieri primum, hic autem ipſum C extremum, vltimum vero ipſum cuius gratia. Cõtingit aũt idem & cuius gratia eſſe & ex neceſsitate, vt per lucernam egredi lumen, ex neceſſitatę etenim progreditur, quod minores habet partes, per maiores poros, ſiquidem lumen ſit eo, ꝙ pertranſit, & gratia cuius, vt nõ offendamus. An ne ergo ſi eſſe contingit & fieri contingit? quemadmodum ſi tonat, cum extinguitur ignis, neceſſe eſt ſtridere & ſtrepere, vt Pythagorei dicunt. minarum gratia ijs, qui ſunt in tartaro, vt timeant. plurima vero talia ſunt, & maxime in ijs, quæ ſm naturam conſtituuntur & conſiſtũt, hæc. n. alicuius gratia facit
H ipſa natura, illa vero ex neceſsitate, neceſsitas aũt duplex, hęc quidẽ. n. ſm naturã & appetitũ, illa aũt vi, quę ꝑter appetitũ eſt, quemadmodũ lapis ex neceſsitate, & ſurſum & deorſum ferẽ, ſed non propter eãdem neceſsitatẽ. In ijs vero, quæ à diſcurſu, nonnulla quidem nunq̃ à caſu ſunt, vt domus, aut ſtatua, neq; ex neceſsitate, ſed alicuius gratia, quædam vero & à fortuna, vt ſanitas & ſalus: maxime autẽ in quibuſcunq; contingit & ſic, & aliter, quando non à fortuna generatio ſit. quare finis, quod eſt bonum gratia alicuius ſit aut natura, aut arte: à fortuna vero nihil gratia alicuius ſit.

Summa huius capituli hæc eſt.

A ꝓcl'o principalis. OMnes quatuor cauſæ per medium monſtranẽ, probatur á priori, qm̃ ſcire eſt cauſam ſcire &c.

Cauſa materialis.i. quæ cum ſit neceſſe eſt hoc eſſe, vt medium monſtrator cũ duabus ad minus propoſitionibus vnũ habentibus mediũ. declaraẽ in terminis generalibus A primo C tertio. & B medio, applicatis ad rectum angulum, angulum in ſemicirculo, & medietatem duorum tectorum &c.

Cauſa formalis qũo habeatur vt medium dictum eſt.

Cauſa efficiẽs, monſtraẽ media, aſſumpta cauſa primo mouẽte pro medio. declaratur in terminis A primo C tertio. & B medio, applicatis ad bellari Athenienſes, & priorem offenſam.

Cauſa finalis monſtratur media, aſſumpto ipſo fine vltimo pro primo, & fine medio pro medio, & effectu pro tertio &c. declaratur in terminis A primo B medio, & C tertio applicatis ad ſanari, non eminere cibos in ore ſtomachi, & ambulationem &c. Et oportet cõmutare rationes, & ſic magis vnuſquęq; apparebit &c. B

differẽtia. Generationes effectiui & finalis proceſſus econtrario fiunt declaratur, qm̃ medium illius eſt primum quod fit, iſtius autem vltimum ſeu tertium eſt primum quod fit, & ipſum propter quid eſt vltimum quod fit.

ſcda ꝓcl'o. Contingit vnum & idẽ & propter quid & ex neceſſitate eſſe. declaratur exemplariter in diffuſione luminis per pellem & in tonitruo &c.

tertia ꝓcl'o. Plurima ſunt huiuſmodi, & maxime in naturalibus, declaratur duplici diſtinctione, prima eſt eorũ, quę ſunt á natura, alia ſunt propter hoc, alia ex neceſſitate. & horum alia ex neceſſitate materię, vt lapis deſcẽſus: alia ex neceſſitate agentis, vt lapis aſcenſus. Secunda eſt. Eorũ quæ fiunt ab intelligentia, alia ſunt propter finem & nõ á fortuna, nec ex neceſſitate vt domus & effigies, aliá ſunt á fortuna, vt ſanitas & ſalus &c.

Cor.^m Finis bonus eſt propter quẽ aliquid fit á natura, aut ab arte, & non á fortuna. declaratur quoniam maxime C apparet finis in quibuſcũq;, ſic & aliter contingit fieri, & non á fortuna fiunt &c.

Series autem hæc eſt.

CVM declarauerit qũo quod quid eſt ad demonſtrationem ſe habeat & per illã noſcatur, intendit declarare qũo ꝓpter quid, ꝑ illam habeatur, & qm̃ propter qd ſm cauſarũ genera diſtribuitur, docere vult qũo quodlibet genus cauſæ per demonſtrationem habeat, & duo facit. primo intentum vſr proponit & probat in principali cõcluſione & ſubiungit declarationẽ ſm quãlibet cauſam, addens differentiam inter effectiuũ proceſſum & finalẽ. Secundo docet ꝙ etiam reſpectu vnius, poſſunt haberi per demonſtrationem diuerſæ cauſæ. in ſecũda concluſione & declarat qualiter hoc inueniatur in naturalibus & intellectualibus, in tertia cõcluſione: ſubiuncto correlario excludente fortuita ab habẽtibus cauſam finalem.

Annot. CIRCA principalem concluſionẽ. Aduerte, ꝙ ex illa D habetur intentio Ariſtotelis in hoc cap'o. quam nõ aduertere occaſio videẽ fuiſſe tãti laboris aſſumpti ab alijs circa ꝓceſſum cauſæ finalis, vt ibi diceẽ. Habeẽ ſi quidẽ ex hoc ipſo exordio capituli, ꝙ intentio ſua eſt declarare qualiter quodlibet genus cauſæ per demonſtrationẽ innoteſcat, & nõ qualiter demonſtratio fiat per quodlibet genus cauſę, licet hoc ſm ex his quæ hic dicunẽ facillime ſumaẽ. non. n. propoſuit Ariſto. ꝙ oẽs hæ quatuor cauſę demonſtrant, ſed ꝙ per mediũ monſtranẽ.i. per demonſtrationẽ vt media cognoſcunẽ, vnde & volens hoc declarare in cauſa formali dicit. At vero ipſius quod quid erat eſſe cauſa monſtrata eſt media. conſtat aũt ex pręcedenti cap'o. ꝙ de cauſa formali ſeu quod qd eſt, oſtẽſum eſt non qũo demonſtret, ſed qũo ꝑ demonſtrationẽ habeatur. hæc eſt ergo intentio textus, non poſterganda. Cap.7.

Annot. CIRCA oſtenſionem cauſæ materialis, Moleſtia Egidij mihi occurrit cuius impatiens propterea ſum, quia pręceptorem ſuum abſq; cauſa mordet, ꝓpter quod vellem ipſum ordinate vidiſſet, quod hucuſq; nõ feci, nec diſpoſitus ſum ad faciendum vt nihil quod contra. s. Tho dixerit abſq; riſione tranſiret. Duo ergo. s. Tho. dicta in hac re ſpugnat, primum eſt ipſa deductio exẽpli Ariſtotelis. Ait. n. ꝙ deductio illa deficit dupliciter. Primo qa ex ea non habeẽ ꝙ angulus ſemicirculi ſit rectus, niſi fiat recte in medio ſemicirculi, & conſequẽter ſm hãc deductionem non quilibet angulus in ſemicirculo eſt rectus, quod innuit philoſophus & eſt verum. Secũdo, quia nõ arguit angulũ ſemicirculi eſſe rectũ, qa eſt medietas duorum rectorũ, ſed qa ſunt doe medietates vnius recti &c. Secundum dictũ eſt expoſitio illorum verborũ Ariſtotelis (huic aũt idem eſt qood quicquid erat eſſe cum hoc ſignificat rõne &c.) Exponit enim. s. Tho. ꝙ modus demonſtrandi per cauſam materialẽ poteſt cauſam formalem reduci, qm̃ eſſe mediũ duorum rectorũ poteſt accipi, vt rõ ſignificans quod qd eſt recti anguli. Obſtat contra hoc, quia pars quãtitatiua, qualis eſt medietas nõ ingreditur diffinitionẽ, vt patet in. 7. metaphyſicę. non. n. debet diffiniri angulus rectus, quia eſt medietas duorũ rectorum, ſed qm̃ eſt conſtitutus ex linea recta &c. Egidius in hoc loco. B T.c.34.

Ad primum eorũ quę obijciunẽ contra primum diciẽ ꝙ. s. Tho. non intendebat hic docere geometriam, qm̃ præſentis nõ eſt negotij, & ideo non aſſumpſit ꝓuinciã ꝓbãdi ꝙ quilibet angulus in ſemicirculo ſit rectus. ſat. n. fuit ꝙ oſtẽderet ꝙ angulus in ſemicirculo ſit rectus. Ariſtoteles enim quem exponebat non adducit in exẽplum niſi ꝙ angulus in ſemicirculo eſt rectus &c.

Ad aliud diciẽ, ꝙ ꝓbatio illa procedit ex hoc ꝙ angulus ſemicirculi eſt medietas duorum rectorũ non ſm ſenſum arguentis, quia. ſ. totus ille angulus exceditur in duplo á duobus rectis, ſed ſm ſubtiliorem ſenſum, quia. ſ. angulus ille conſtat ex medietatibus duorum rectorum, qm̃ conſtat ex angulis acutis duorum triangulorũ. angu- C lus. n. acutus vnius triãguli eſt medietas vnius recti, cui ęquiualet, cum reliquo angulo acuto eiuſdem trianguli, & ſimiliter angulus acutus alterius trianguli eſt medietas alterius recti, cui ęquiualet cum reliquo acuto eiuſdẽ trianguli. Et hæc eſt vera demonſtratio ex cauſa materiali, qm̃ demõſtratur angulus ſemicirculi rectus ex hoc ꝙ conſtat ex medietatibus duorũ rectorum tanq̃ ex partibus, & hoc fit manifeſtũ, protracta linea ꝑpendiculari in medio angulo ipſius ſemicirculi, vt patet in figura formata á. s. Tho. Vnde arguens non recte deducit rationem. s. Tho. & ideo non eſt mirum ſi errauit.

Ad id vero quod obijcitur contra ſm dictum, dicitur primo ꝙ exẽpla ponimus nõ ꝙ ita ſit, ſed vt addiſcentes ĩtelligant. docere volebat Ariſtoteles ꝙ cauſa materialis poteſt reduci ad quod quid eſt, eo ꝙ poteſt dari de re diffinitio ſumpta ex cauſa materiali. Talis. n. diffinitio ad quod quid eſt pertinet. & ex cauſa materiali vim habet. Et ideo. s. Tho. exẽplariter locutus ſic expoſuit. Dicitur D ſecundo ꝙ licet huiuſmodi materialia non admittantur ad quod quid eſt ſimpl'r, admittunẽ tñ ad quod quid eſt ſic, i. ſm materiam, ſeu materialiter conſideratũ, ſaltem reductiue, & hoc ſufficit intentioni. s. Tho. qui dixit, ꝙ eſſe medium duorum rectorũ poteſt accipi vt ratio recti anguli, & non dixit, ꝙ hoc ſit ratio recti anguli.

CIRCA oſtenſionem cauſæ finalis. Notãdum eſt, ꝙ á dicentibus Ariſtotelem oſtendere qũo ſit demonſtratio ſm cauſam finalẽ, extorqueri quodãmodo textum oportet, & ſuperfluitatẽ in eo confiteri, qm̃ demonſtratio ordinata ab Ariſtotele non aſſumit mediũ quod ſit cauſa finalis, quare p̃dicatum concluſionis inſit ſubiecto, ſed cauſam efficientem, & qm̃ ab illo verbo (quæ igitur cauſa &c. vſq; ad ly generationes &c.) non facile exponi poteſt ſeries textus, iuxta illum ſenſum niſi inculcando, vel &c. Amplius quis nõ arguet Ariſtotelem in ſufficiẽtiæ, ſi intẽdit tradere qũo fiat demonſtratio per cauſam finalem, Anno.

finalem, ab ipſo nanq; in ſecundo phyſicorum. traditur modus demonſtrandi per illam, qui hoc in loco, reticet, & tñ ſm illam viam, hic eſt ꝓprius locus, vbi determinari debebat modus demonſtrandi per cauſam finalē. Dicendum ergo eſt iuxta ſuperius dicta, ꝙ intentio Ariſto-
T.c.74. telis eſt declarare quō per demonſtrationem innoteſcit cauſa finalis, & ꝙ docet eam haberi, qñ termini ſic ordinantur, ꝙ id quod habet̄ pro fine, ſit primum, & effectus cuius quærimus cauſam finalē, ſit vltimū, & aſſumitur pro medio quod eſt vere mediū, cauſa.ſ. & rō, ꝙ primū inſit vltimo. apparet.n. tunc, ꝙ illud mediū eſt cauſa finalis, non ꝙ primum inſit vltimo, ſed ipſius vltimi & ꝙ primum ſit cauſa finalis medij &c. Et hoc manifeſte patet in exmeplo & verbis textus, qm̄ in textu ꝓponitur ꝙ quæratur ꝓpter quid ambulationis poſt cœnam, & finis reputatur ſanitas, & medium aſſumit̄ nō eminere cibos in ore ſtomachi. hoc.n. eſt vere mediū inter ambulationem & ſanitatem, & eſt cauſa & ratio ꝙ ambulatio ſit ſana. Ex tali aūt demonſtratione habet̄, ꝙ non eminentia cibi, ex hoc, ꝙ eſt cauſa. ꝙ ſanitas inſit ambulationi eſt finis ꝓximus ambulationis, & ꝙ ſanitas eſt finis nō eminentie cibi, & conſequenter ambulationis, & huic intento deſeruiunt illa verba Ariſtotelis ſupradicta, qñ ait. (Quæ igitur cauſa eſt in C ꝙ A ſit propter quid eſt). i. cauſa finalis eſt ipſius ambulationis, & hæc ſit B quod eſt nō ſupereminere cibos, hoc aūt eſt, ſicut illius.ſ. ambulationis ratio, ſicut finis eſt ratio eius quod eſt ad finē, vel illius.ſ. ſanitatis, ratio, ſicut efficiēs &c. A enim.i. ſanitas de ambulatione ſic monſtrabit̄, qm̄ tam medius finis, ꝗ̄ efficiens monſtrat vltimum finem &c. ꝓpter quid aūt B eſt in C id eſt cauſa finalis ꝓpter quam non ſupereminere ineſt ambulationi, eſt, qm̄ hoc eſt ſanari ſic ſe habere, ideſt qm̄ non ſupereminere ad ſanitatē ducit &c. & ſubdit, oportet aūt cōmutare rōnes &c. quaſi dicat, non miteris ſi ſic oſtenditur cauſa finalis.ſ. faciendo ipſam primum terminum & finem intermediū, medium, & effectum vltimum, qm̄ facta cōmutatione rōnum modo dicto.ſ. vt medium aſpiciatur vt ꝓpter quid vltimi, & primum vt ꝓpter quid medij, magis vnaqueq; cauſa diſtincte apparebit &c. Et nota ꝙ textus cōmuniter videntur incorrecti in illis vltimis elementis ꝓpter quid aūt B eſt in C &c. habent enim ꝓpter quid autē A eſt in C quod ex eo vitioſum deꝑhendit̄, quia iam in ſuperiori linea dixerat, cauſam quare A in C eſt, legendum eſt ergo. propter quid autem B eſt in C. & ſic habet alia tranſlatio, & ſic exponit Boetius &c.

Annot. CIRCA tertiam concluſionem & contenta in ea. Aduertendum eſt ꝙ ſi fateri volumus vt & textus ſeries inſinuare videt̄. ꝙ.ſ. illæ diſtinctiones, quæ in litera ſiunt ſeruiant tertiæ concluſioni, oportet intelligere ꝙ prima diſtinctio ex extremis det intelligere mediū. ex quo.n. natura alia facit ꝓpter finem & alia ex neceſſitate. Multa intermedia faciet ꝓpter vtrūq; &c. ſecunda aūt diſtinctio poſita ſit magis ad ſeparandum ea quæ non habent vtrāq; neceſſitatem magis ꝗ̄ ad oſtendēdum, Siquis aūt vellet ſeparare hæc, forte nō male faceret, dicendo ꝙ ly. plurima aūt &c. coniungitur cū concluſione ꝓcedēte, & diſtinctiones ſeorſum ſequunt̄ vt pateat ex eis in quibus habeat locū oſtēſio cauſæ finalis ſolius, & in qbus materialis ſolius, & in quibus vtriuſq;, & in qbus nullius. Et huic ꝓpoſito oēs diſtinctiōes cōſtructiue deſeruiūt &c.

De differentia ipſius propter quid, in his, quæ fiunt: ſimul vel non ſimul: circulariter vel non circulariter ſemper vel frequenter. Cap. II.

EAdem aūt cauſa eſt ijs, quæ fiūt, & factis, & futuris, quæ eſt & ijs quæ ſunt: mediū.n. eſt cauſa, præterꝗ̄ ꝙ ijs quidem quæ ſunt, quæ eſt, ijs vero, quæ fiunt, quæ fit, factis aūt facta, & fu-
E turis futura, vt ꝓpter quid factus fuit defectus, qm̄ facta fuit terra in medio, fit autē, qm̄ fit, erit vero, qm̄ erit in medio, eſt autem, qm̄ eſt. Quid eſt cryſtallus? accipiatur vtiq;, ꝙ eſt aqua congelata, aqua in quo C, congelatum in quo A, cauſa media in quo B, defectus calidi oīno: ineſt itaq; B ipſi C, huic autē congelatum eſſe, quod eſt in quo A, fit aūt cryſtallus, cum fit B, factū eſt aūt, facto erit autē futuro: ſic igitur eſt cauſa, & cuius cauſa ſimul fiunt, qñ fiunt, & ſunt, qñ ſunt, & in eo quod factum fuit, & in futuro conſimiliter. In ijs vero, quæ non ſimul ſunt, an ne ſunt in continuo tēpore? quemadmodum videtur nobis alias aliorū cauſas eſſe, ipſius quidē facti
F factā alteram, & futuri alterā futuram, & ipſius fieri, ſi quid prius factum fuit. Eſt vtiq; à poſterius facto ſyllogiſmus, principium aūt & horū ipſa facta, quare & in ijs, quę fiunt conſimiliter: à priori vero non eſt, vt qm̄ hoc factum fuit, ꝗ̄ hoc poſterius factum fuit, & in futurū conſimiliter: neq; enim indefiniti, neq; definiti erit temporis. quare qm̄ hoc verū eſt dicere factū fuiſſe, hoc aūt eſt verū dicere factum fuiſſe poſterius, in intermedio nanq; falſum erit dicere hoc iam altero facto. Eadem aūt ratio & in futuro: neq; qm̄ hoc factum fuit, hoc erit: mediū enim congenitum oportet eſſe, factorum factum, & futurorum futurum, eorū quæ fiunt quod fit. entiū ens: id vero, quod fuit, & id quod erit non cōtin-
G git eſſe congenitum. Amplius neq; indefinitū contingit eſſe tēpus intermedium, neq; definitum falſum.n. erit dicere in intermedio. Conſiderādum aūt quid eſt ipſum continuū, vt poſt ipſum factū eſſe, ipſum fieri ſit in rebus, an manifeſtum eſt, ꝙ non eſt contiguum facto quod fit, neq;.n. factū facto: termini nanq; ſunt & indiuidui. quemadmodū igitur neq; puncta ſunt ſibi inuicem contigua, neq; facta, ambo enim indiuidua ſunt, neq; vtiq; quod fit facto propter idem, nam quod fit, diuiſibile eſt, factum autē indiuiſibile: quēadmodum igitur linea ad punctum ſe habet, ita quod fit ad factum: inſunt.n. infinita facta in eo quod fit: magis aūt manife-
H ſte ī vniuerſalibus de Motu oportet dici de his. De eo igitur quod eſt, quō, cum generatio conſequenter ſit, ſe habeat medium, quod eſt cauſa, in tm̄ acceptum ſit: neceſſe eſt enim & in his medium & primum īmediata eſſe, vt A factum fuit, qm̄ C factū fuit, poſterius aūt B factū fuit: prius aūt A, principium aūt C, eo ꝙ proximius ipſius nunc eſt, quod eſt principium tēporis, C vero factū eſt, ſi D factum eſt: cū igitur D fit, neceſſe eſt A factum eſſe: cauſa aūt eſt C, cū enim D factum eſt, neceſſe eſt C factum eſſe: C aūt facto neceſſe eſt prius A factum fuiſſe. Ita vero accipiēti mediū, ſtabitur alicubi in īmediatum, an ſem-

per

per extra cadet propter infinitum: nō enim eſt contiguum factum facto, quēadmodum dictū fuit, ſed incipe tñ neceſſe eſt à medio & ab ipſo nunc primo. Similiter aūt & in ipſo erit. ſi enim verum eſt dicere, ꝙ erit D neceſſe prius verum dicere, ꝙ A erit: huius aūt cauſa ipſum C. ſi enim D erit, prius ipſum C erit, ſi vero C erit, prius ipſum A erit: ſimiliter autem infinita eſt ſectio & in his: non enim ſunt futura contigua inter ſe, principium vero & in his immediatum accipiendum eſt. Se habet aūt ſic in operibus, ſi facta eſt domus, neceſſe eſt inciſos fuiſſe lapides, & factum fuiſſe hoc propter quid: qm̄ neceſſe eſt fundamentum factū fuiſſe, ſi quidem & domus facta fuit: ſi vero fundamentū eſt, prius lapides factos fuiſſe neceſſe eſt. Rurſus, ſi erit domus, conſimiliter prius erunt lapides (monſtratur autem per medium ſimiliter) erit enim fundamentum prius. Quoniam autē videmus in ijs, quæ fiunt, circulo generationē quandā eſſe, contingit hoc eſſe, ſi quidem ſequantur ſeinuicem medium & extrema: in his enim ipſum cōuertere eſt: monſtratum vero eſt hoc in primis, ꝙ conuertuntur concluſiones, quod aūt circulo hoc eſt, in operibus aūt apparet ſic, madefacta terra, neceſſe eſt vaporē fieri, hoc aūt facto nubē, hoc aūt facto aquā, hoc aūt facto neceſſe eſt madefactā eſſe terram. hoc aūt erat, quod à principio, quare circulo circuiuit, vno. n. ipſorū quocunqꝫ exiſtente, alterum eſt, & illo, aliud, & hoc primum. Sunt aūt nonnulla quidem, quæ fiunt vniuerſaliter, nanqꝫ & ſemper & in oī, aut ſic ſe habent, aut fiunt, alia vero ſemper quidē, non vtplurimum aūt, vt non oīs homo maſculus barbā emittit, ſed vtplurimū. Talium itaqꝫ neceſſe eſt & medium vtplurimū eſſe, ſi enim A de B vniuerſaliter prædicatur, & hoc de C vniuerſaliter, neceſſe eſt A de C ſemper & in omni prædicari, hoc enim eſt vniuerſale & in omni & ſemper, ſed ſupponebatur vtplurimū: neceſſe eſt igitur & mediū vtplurimū eſſe quod eſt, in quo B: erunt igitur & eorū, quæ vtplurimū, principia immediata, quæcunqꝫ vtplurimū ita ſunt, aut fiunt. Qūo igitur ipſum quid eſt in definitiones aſſignatur, & quo modo demonſtratio aut definitio eſt ipſius, aut non eſt, dictum eſt prius.

Summa huius capituli hæc eſt.

pria ꝯclō.

CAuſa in his, quę fiunt, & factis, & futuris, eſt eadem ſm̄ ſubſtantiam, quæ vere eſt in his quæ ſunt. ꝓbaẗ, qm̄ cauſa aſſumpta in medium in his, quæ ſunt eſt, & in his quæ fiunt fit, & in factis facta, & futuris futura eſt, declaratur primo in eclipſi, & interpoſitione terræ. ſecū do in cryſtallo. i. aqua denſata ex defectu caloris, & ordinaẗ in terminis A primo C tertio & B medio ad denſatū, aquā, & defectū caloris applicatis, ꝓbaẗ deinde, qm̄ cām & cuius eſt cauſa, ſimul fiunt cum fiant, ſunt cū ſint &c.

qō přicipal.

Vtrum cum cauſa & effectus non ſimul ſunt, ſint in

A continuo tempore.

ſcda ꝯclō.

Syllogiſmus in huiuſmodi quæ non ſunt ſimul, eſt à poſterius facto vel fieri, ad prius, & non à priori ad poſterius, tam in præterito, qꝫ in futuro. probaẗ primo ſecūda pars. ſ. ꝙ non à priori, qm̄ ſiue ponātur comitari ſe extrema per determinatum tēpus, ſiue per indeterminatum, nec ex factū eſſe priori poteſt inferri, factū eſſe poſterius, qm̄ in medio tēpore inter duo facta eſſe, falſum erit, poſterius factum eſſe aſſerere, nec ex factum eſſe poteſt inferri fore. probatur dupliciter. Primo qm̄ medium ſimul genitum oportet eſſe cū eo, cuius eſt medium. eſſe aūt & futurum eſſe nō ſunt ſimul genita. Secundo qm̄ nec finitum nec infinitum cōtingit eſſe tēpus mediū inter factū, & id quod futurum infertur, menſurans ly erit, quoniā in medio falſum erit aſſerere.

ꝓpō vel qō.

Speculandum eſt igitur quid eſt cōtingens, vt poſt id, quod factum eſt ſit fieri in rebus.

tertia ꝯclō.

Factum eſſe non eſt continuū cum fieri, nec alio facto

B eſſe, ꝓbaẗ primo ſecūda pars, qm̄ ſunt termini, & atomi, declaraẗ, qm̄ ſunt indiuidualia ſicut puncta, quę cōtinua non ſunt. ſecūdo ꝓbaẗ prima pars, ꝓpter idem, qm̄ ipſum fieri de diuiſibile, & non pōt continuum eſſe cū indiuiſibili, ſed infinita taliū indiuiſibilium in eo ſunt, declaratur ex ſimilitudine lineæ ad punctum.

quarta ꝯclō rñſiue.

Cauſa media ſe habet cum eo quod cōſequenter fit vt de factum eſſe dictum eſt. Declaratur, qm̄ neceſſe eſt in his, quæ cōſequenter fiunt, medium & primum ſine medio eſſe, quod ſaluaẗ à poſteriori arguendo ſic, in terminis præteritis à priori facto C medio & D poſtremo in eſſendo, primo aūt in ſyllogizādo. Tunc. n. principium & cauſa media per quam ex D inferẗ A eſt C qm̄ proximum eſt ipſi nunc quod eſt principium tēporis. ſine medio aūo ſeu imediatione, licet obſtet ꝙ factum facto continuum non eſt, quia infinitantur, & propter hoc videatur accipiendo facta pro medijs nunqꝫ peruenire ad immediatū quod tamen non obſtat, ſed neceſſe eſt incipere à medio

C & nunc primo, & ſimiliter per omnia habet in terminis eiſdem futuris, & declaraẗ exēplo in artificio domus.

qnta ꝯclō.

In his, quæ fiunt ſm̄ circularē generationē, contingit hoc eſſe, vt. ſ. circulariter in eis ſumaẗ mediū, ſi vere medium & termini adinuicem cōſequantur. probatur, qm̄ circulo demonſtrare eſt conuerſim demonſtrare, in huiuſmodi aūt & terminos neceſſe eſt cōuerti, & cōcluſiones ex talibus terminis in prioribus oſtenſum eſt cōuerti. declaratur deinde in operibus naturę, terra. ſ. depluta, vapore nube, & iterum terra depluta, declaratur demū incipiendo à quouis ꝯrſū, qm̄ vndecunqꝫ incipias, ad illud neceſſitas generationis & illationis redit &c.

Diuiſio.

Quædam ſunt quæ fiunt vniuerſaliter, vt ea quę ſemper & in omni. aut ſic ſe habent aut fiunt.

Quædam vero fiunt ſicut frequenter. vt ꝙ homo maſculus habeat barbam.

ſexta ꝯclō.

In his, quæ vt frequenter fiunt, neceſſe eſt mediū & immediatum principium vt frequēter, non vt vlr̄ eſſe ꝓbatur, qm̄ ſi medium vniuerſaliter eſſet, concluſio vlr̄ &

D non vt frequenter eſſet, quod eſt contra hypotheſim, declaratur in terminis A primo C tertio & B medio.

Series autem hæc eſt.

OSTENSA diuerſitate cauſæ ſeu ꝓpter quid, attenta penes diuerſum genus cauſalitatis, intendit in hoc capitulo diuerſitatē ipſius ꝓpter quid declarare, ſm̄ reliquas diſtinctiones facientes differentiā quo ad aſſumēda media in demonſtrationibus. ſ. ſimul & non ſimul, circulariter & non circulariter, ſemꝑ & frequenter, & quatuor facit. Primo vnica concluſione declarat qūn aſſumendū ſit ꝓpter quid. qñ cauſa & effectus ſimul ſunt. ſecundo determinat qūo aſſumendū ſit, qñ non ſunt ſimul, mouēdo vnā quæſtionem, & eam ſoluēdo tribus concluſionibus, quarum prima modū arguendi tangit. ſecunda continuitatem. tertia rñſiua eſt principali intento per quæſtionem.

ſtionem. tertio quomodo in his quæ circulariter generātur, ꝓpter quid ſumēdum ſit inſinuat concluſione quinta quarto in his quæ fiunt frequēter quomodo propter qd ſumatur oſtendit concluſione ſexta præmittens eorum quæ fiunt diuiſionem.

Quid cauſę nomine.

CIRCA primam concluſionē & totum capi͞m primo declarandū occurrit quid cauſæ noīe intelligatur. Cauſa ſiquidē tria importat, rem illā, quæ eſt cauſa, & cauſalitatem, qua res illa cauſat, & relationem ad cauſatum. Nec parui refert quid horū accipiať in ꝓpoſito. Siquis aūt diligenter intueať ꝓceſſum textus, videbit, ꝙ cauſę noīe, hic non intelligiť res illa, quæ eſt cauſa, qm̄ vl'r verum non eſt, vere cauſam hoc modo, id eſt rem, quæ vere eſt res cauſans, eſſe ſimul cū eo cuius eſt cauſa, & fieri cum ſit &c. vt patet de arte & artificiato, & vl'r in agentibus phyſicis, nec diuiſiones cauſæ hic factę locū haberēt, vt in ꝓgreſſu apparebit. Nec minus ꝑſpicue videbit, ꝙ cauſæ noīe relatio hic non intelligať, qm̄ de cauſa loquimur, vt cauſat effectū. relatio aūt cauſæ nec effectum, nec effectus relationem cauſat, vt in poſt ꝓdicamētis diciť. vnde reliquum eſt, ꝙ cauſæ noīe, cauſalitas ſeu operatio ipſius intelligať, ſeu res ſub cauſalitate, & merito, quia nomina formal'r ſumēda ſunt, ꝓlata ꝓſertim à tanto philoſopho. cauſæ aūt nomen nec rē nec relationem formaliter īportat, ſed cauſalitatē, quod ex duobus liquet. Primo ex hoc ꝙ eius abſtractum cauſalitas eſt, & cōſequēter ſicut albū puram albedinem, ita cauſa purā cauſalitatē ſignificat. Secundo ex hoc ꝙ ea, quæ cauſis ſermone formali attribuunť à philoſophis, de cauſalitatibus oportet & ſufficit verificari. vtpote ꝙ cauſa diſtinguiť in cauſam in actu, & cauſam in potētia, & ꝙ finis eſt cauſa cauſarū &c. Cū igiť cauſam audiens noīari formaliter nomen cōtēplare, & cauſalitatē ipſam cōſiderans clariorē habebis aditum ad dicta penetranda, & quod dictū eſt de cauſa, intelligēdum eſt, ꝓportionaliter de effectus, ſeu cauſati nomine.

F

In his, quę fiunt, & factis, & futuris, quomodo eadem ſit cauſa ſecundum ſubſtantiam.

CIrca eandē primam concluſionem in particulari aduertenda ſunt duo. Primum eſt (ly eadem ſm ſubſtātiam) poteſt. n. dupliciter accipi cauſam eſſe eandem ſm ſubſtantiā. Vno modo accipiēdo ſubſtātiā, vt diſtinguiť cōtra accidēs, & hoc modo cauſa diciť eadē ſm ſubſtantiam, quæ eſt eadē quo ad rē quæ cauſat, licet nō ſit eadē quo ad accidētia. i. operationē. ſicut dicimus ꝙ multorū filiorum ex eodē patre eſt eadē cauſa ſm ſubſtantiā, licet non eadem generatio, & hic ſenſus iam excluſus eſt, qm̄ de cauſa formaliter & nō materialiter ſermo eſt, & vltra hoc oporteret chimerizare ad ſaluandā hāc cōcluſionē, eclipſis nāq; future & præterite, quō eadē cauſa erit hoc modo. Secundo ergo modo pōt intelligi accipiēdo ſubſtantiam, vt diſtinguiť cōtra accidētale, vt ſic illorū cauſa dicať eadē, quæ eſt eadē quo ad ſubſtātialia ſeu formalia, licet nō ſit eadē quod ad accidētalia, & hic ſenſus eſt intentus ab Ariſt. oportet. n. eorūdē effectuū ſm ſpeciē, differētiū tm̄ penes eſſe fieri fuiſſe & fore, eſſe cauſas eaſdem ſm ſpeciem, differētes ꝓportionaliter penes eſſe & fieri &c. (vt patet in exēplis in litera poſitis) eclipſis. o. ꝓterite cauſa eſt interpoſitio terræ ꝓterita, & future futura. conſtat aūt ꝙ oēs interpoſitiones eędem ſunt quo ad ſubſtantialia, qm̄ oīum eadem eſt diffinitio, licet nō ſint eędē ſm numerū, et accidētia tēporalia. ſ. ꝓteriſſe & fore.

G

Secundum eſt (ly quæ vere eſt in his quæ ſunt.) Notāter. n. Ariſtoteles addidit ly vere, non. n. vult ꝙ quęcūq; cauſa eſt cauſa eſſe rei, ꝙ illa eadē ſm ſubſtantiā ſit cauſa fieri eiuſdē &c. qm̄ hoc aperte falſum eſt, vt patet in cauſis remotis & partialibus, ſed vult ꝙ illa, ꝗ vere eſt cauſa eſſe rei, ſit illa quæ eadē ſm ſubſtantiam eſt cauſa fieri, & fore &c. quę aūt ſit vere cā eſſe rei, metaphyſici negociū eſt diſcutere, ꝓ nunc ſufficiat ꝙ eſt ſufficiēs & ꝓpria cā.

H

Annot.

CIRCA primam quæſtionē notanda ſunt quatuor. ſ. diuiſio, qualitas diuiſionis, titulus, & cauſa. Inſinuat in

E

primis Ariſtoteles mouendo hanc quæſtionē diuiſionē talem, cauſarum quædā ſunt ſimul cum ſuis effectibus: quædam nō ſunt ſimul, primæ ſunt, quas in ꝓcedēti concluſione tractauimus, ſecūdæ ſunt, de qbus modo tractare intendimus. huius aūt diuiſionis ſenſus ex dictis facile ꝑcipi poteſt, qm̄ ex parte ly ſimul, nulla obſcuritas inuenitur, conſtat nanq; ꝙ de ſimultate tēporis ſermo eſt, & ꝙ ſimul tēpore dicunť illa, quæ ſunt coęqueua. Talia. n. ſunt quæ eodē tēpore menſuranť. Ex parte aūt (ly cauſarum) ambiguitas, quæ oriri poterat iam locū non habet, poterat. n. dubitari an ꝑ iſtam diuiſionem intendatur, ꝙ res cauſans qñq; eſt ſimul cum effectu, & qñq; nō, nunc aūt ex dictis liquet, ꝙ nō de re cauſante, ſed de cauſa formaliter loquimur, & ſimiliter de effectu, & ꝓpterea ſenſus diuiſiōis vndiq; clarus eſt. Qualitas vero huius diuiſionis, quo ad hoc tm̄ nunc inſpicienda eſt, ꝙ. ſ. mēbra diuiſiōis diuiſi rōnem nō æqualiter ſapiunt. Cauſa nāq; quæ ſimul eſt cum effectu, vere cauſa eſt, vt ſupra dixit Ariſt. & neceſſario infert effectū vt dicet hic, cauſa aūt, quæ non ſimul eſt cum effectu, nec vere cauſa eſt, nec neceſſario infert effectū, ſed occaſionis vel mediꝫ vel partialis vel cauſæ remote, ſeu alicuius huiuſmodi rōnē habet, & ideo non eſt mirū ſi non eſt ſimul cū eo cuius eſt cā, & ſic patēt duo prima. Ad tituli aūt euidentiā ſcire oportet, ꝙ aliqua eſſe in cōtinuo tēpore nihil aliud eſt ꝗ̄ durationes eorū cōmunicare in termino cōi, ſiue extrinſeco ſiue intrinſeco eis, ita ꝙ vnū met inſtans ſit finis durationis vnius, & principium durationis alterius. Dixi ſiue extrinſeco ſiue intrinſeco, qm̄ duobus modis contingit aliqua eſſe in tēpore continuo: quædam enim ſucceſſiuā continuationem habēt in ſeipſis, i. quia aliquid ſui continuat ea vt pars prior & poſterior eiuſdem motus continuātur, & ſil'r partes tēporis, & iſta habent terminū cōmunem intrinſecū. ſ. mutatū eſſe vel inſtans. Quædam vero in ſeipſis quidē diſcontinua ſunt, & nō copulantur ad aliquod ſui, cōmune vtriq; habent tñ ſe, ſic cōſequenter ꝙ idē inſtans eſt finis durationis prioris, & principiū duratiōis poſterioris vt motus localis, & febris qñq; vel quicūq; aliꝫ duo motus vt diciť. 8. phyſicorum. & iſta habent vnum terminū cōmunem extrinſecū: qm̄ vtuntur extrinſeco inſtanti, vt vno termino continuante vtrūq;. Quia ergo ea, quæ nō ſimul ſeu eodē tēpore ſunt contingit continuari ſm tēpus, & contingit non ſibi ſuccedere in tēpore continuo, ſed mora interiecta, & cōtinuari ſm tēpus pluribus modis contingit, ideo Ariſtoteles vocabulo cōi ad vtrūq; modū vſus, quæſiuit an cauſa & effectus, quæ non ſimul ſunt, ſint in continuo tēpore, & non ſimpl'r, ac habeant continuitatē. Cauſa aūt quæſtiōis mote non eſt vt ipſa diſcutiať abſolute, qm̄ logicæ facultatis hoc nō eſt, ſed vt euſq; ventiletur, quo innoteſcat, quō ꝓpter quid demonſtrator accipere poſſit in huiuſmodi (qm̄ in his ſpālis difficultas eſt in accipiēdo ꝓpter qd, vt ex rōne. s. Tho. declarabiť) ꝓpter quod Ariſtoteles in textu nunq̄ formaliter rn̄det huic qōni, ſed ſtatim ad modum ſyllogizādi in hmōi ſe transfert, & ea de hac qōne dicit, quæ ſupradictæ intētioni neceſſaria credidit.

Annot.

CIRCA ſecundam concluſionē aduertēda ſunt duo. Primum eſt ꝙ Ariſtoteles volens determinare quęſtionem motā in ordine ad demonſtrationē, qm̄ huiuſmodi cauſa & effectus non ſimul exiſtētes, vt inferius patebit, ſe hn̄t ſicut duo facta eſſe, vel ſicut factū eſſe, & fieri &c. ideo inchoauit à modo demonſtrandi, qui inuenitur inter fieri & facta eſſe &c. Ex his. n. deſcendēdo ſeu applicando dicta ad ꝓpoſitum, facile patebit quō ꝓpter quid ſumendum ſit in huiuſmodi cauſis. Secundum eſt, ꝙ in concluſione iſta, loquamur de fieri & factū eſſe formaliter & nō materialiter, i. de fieri, vt fieri eſt in cōmuni, non vt tale fieri, & ſimiliter de factū eſſe, vt ſic in cōmuni, & nō de tali factum eſſe, ſicut & in phyſicis ſermo eſt de motu formaliter, vt motus eſt, & non vt in tali vel in tali ſubiecto, vel à tali cauſa &c. Notandum aūt eſt hoc

diligēter

diligenter & ſemper hic prę oculis habendum, qm̄ appa**A** rebit qn̄ꝗ falſa eſſe, quę dicētur recurrentibus ad exēpla particularia ꝓpter hoc, quia accipiunt fieri, & factū eſſe vt ſunt ab agente infallibiliter & regulariter vel neceſſario &c. vt puta ſi ſol ortus eſt hora. 12. occidet. 24. & huiuſmodi. hæc. n. oīa ſermo formalis de fieri & factū eſſe diſſoluit, & oſ̄dit non eſſe cōtra concluſionē poſitam.

Annot. CIRCA rōnes adductas ad ꝓbandam ſecūdam concluſionem aduertendū eſt primo, ꝙ Ariſtoteles reducit tacite oēs modos arguendi à priori, in huiuſmodi fieri & factum eſſe ad duos, dū illos tm̄ excludit. Cum. n. multis modis arguere cōtingat, ſiue bene ſiue male, in huiuſmodi à priori ad poſterius, ſ. à priori fieri ad poſterius fieri, & à priori fieri ad poſterius factū eſſe, & à priori factum eſſe ad poſterius factū eſſe, & à priori factū eſſe ad poſterius fieri, & à nunc factum eſſe ad fore &c. duos tangens Ariſtoteles oēs excluſit. Tetigit aūt argumentū à priori factū eſſe ad poſterius factū eſſe, & a nunc factū eſſe ad fore & merito, qm̄ ſi licet arguere in huiuſmodi à priori, **B** aut cōcludet ſuū ſimile poſterius, aut diſſimile, ſimilia ſunt duo facta eſſe, diſſimilia ſunt factu eē & fore. Si neutro iſtorum modorum argumentū tenet palā eſt, ꝙ non oportet amplius ſolicitari, & ſic patet ꝓceſſus. Vis autē rōnis ꝓbantis primū mēbrum. ſ. ꝙ nō poteſt ex priori factum eſſe cōcludi poſterius factū eſſe conſiſtit in hoc, ꝙ prius inferēs neceſſario ſuū poſterius, infert illud ſimplr̄, & ꝓpterea ſi prius factū eſſe concludet poſterius, oportet ꝙ ſemper ad prius factū eſſe ſequat̄ poſterius factum eſſe, ita ꝙ affirmatio prioris, nullo tēpore ſtet cū negatione poſterioris. Aliter illatio nō eſſet neceſſaria. hoc autē ſaluari non pōt, inferendo poſterius factū eſſe ex priori factū eſſe, qm̄ inter quęlibet duo facta eſſe eſt tēpus medium, in quo vera eſt affirmatio prioris, & falſa affirmatio poſterioris, nec refert ſi inter iſta duo facta eſſe, ponatur tēpus determinatū, ſiue indeterminatū eſſe, qualitercūꝗ. n. ponat̄, ſemꝑ oportet eſſe aliquod tēpus medium inter duo facta eſſe. Vis aūt rōnis primæ ad ꝓbandū ſm̄ **C** mēbrum. ſ. ꝙ argumentū à facto eſſe priori ad fore nō tenet, cōſiſtit in eo quod dictū eſt in prima cōcluſione huius capituli. ſ. ꝙ cauſa inferens neceſſario ſuū effectū cū ſit vere cauſa, oportet ꝙ ſimul ſit genita cum effectu, vel & in idē redit, ꝙ ſit congenita effectui. i. ꝓportionaliter aſſimilet̄ effectui, vt eſſe effectus eſſe cauſæ, & fieri, effectus, fieri cauſę rn̄deat. cōſtat aūt, ꝙ factū eſſe, & fore nō ſunt ſimul genita nec congenita. Vis autē ſecūdæ rōnis occultior eſt, ꝓpter ambiguitatē terminoꝝ. cū. n. ibi dicitur ꝙ non contingit tēpus medium eſſe finitū nec infinitum. Tēpus mediū non pōt intelligi inter factū eſſe, & erit, qm̄ nec inter ꝑteritū & futurū, nec inter p̄ſens nunc & futurū eſt tēpus mediū, ſed oportet ꝙ intelligat̄ tēpus mediū inter factū eſſe, & terminū ipſius fore, quod tp̄s menſurat ly erit, vt in ſumma ad facilitatē doctrinæ inſertum eſt, ſic aūt intellecto tēpore medio, qūo nec finitum, nec infinitū contingit eſſe, non palā eſt, niſi ſic intelligat̄. Si tale argumentū à priori. ſ. A factū eſt, ergo B erit **D** tenet, aut hoc tenet, ſm̄ aliquod determinatū tp̄s mediū inter A & B puta A factū eſt nunc. ergo B erit cras, aut ſm̄ tēpus indeterminatū, puta A factū eſt. ergo B erit, ſed nec finitum, nec infinitū cōtingit eſſe tp̄s medium. i. ſed nec ſm̄ tp̄s medium determinatū, nec ſm̄ tēpus medium. indeterminatum cōtingit inferre ex priori facto poſterius fore. ergo &c. Et tunc nō parua dubitatio cōſurgit circa ꝓbationem minoris. ſ. falſum. n. erit dicere in medio. pōt ſiquidem hoc intelligi duplr̄. Vno modo vt dicatur in illo tēpore medio vt expoſuimus, falſum eſſe dicere. i. falſa eſt affirmatio dicens illud poſterius eſſe, vel factum eſt. Alio modo. vt dicat̄ in illomet tēpore medio falſum eſſe dicere. i. affirmare, ly erit. i. illud poſterius fore, & ſi primo modo intelligat̄, vis probationis ſtat in hoc, ꝙ de quo magis videt̄ ineſſe & non ineſt, ergo nec de quo minus, ſed magis videt̄, ꝙ ad prius neceſſario inferens poſterius, ipſum poſterius ſtatim ſequat̄, ꝙ̄ tp̄e interpoſito, qm̄ hæc eſt natura talis prioris, vt dictū eſt, qm̄ ſequela neceſſaria effectus eſt, ex natura cauſæ, & non ex tp̄e, & ideo ſi tali cauſæ ex ſe ineſt ꝙ neceſſario ſequat̄, effectus ſimplr̄ ſequit̄ effectus, in ꝓpoſito aūt videmus, ꝙ ſtatim non ſequit̄ poſterius eſſe, qm̄ falſum eſt dicere, in tēpore medio illud eſſe. ergo non eſt neceſſariū ex priori ipſum fore, & ſic nec determinatum, nec indeterminatū contingit ponere tp̄s mediū, in cuius termino neceſſario illud poſterius ſit ex priori. Si aūt ſecundo modo intelligat̄. i. quia falſum eſt in tp̄e medio dicere illud erit, vis ꝓbationis ſtat in hoc, ꝙ ex priori neceſſario inferēte poſterius, ſequit̄ cōcluſio non qualitercūꝗ vera, ſed neceſſario vera, ſtāte antecedentis veritate. in ꝓpoſito aūt, licet cōtingat ipſum cōſequens eſſe verū, non tn̄ neceſſario infert̄ verū, qm̄ contingit ipſum eſſe falſum, ſtante. n. ꝙ A factū ſit, euenire pōt, ꝙ B poſt tp̄s ſit, & euenire pōt ꝙ non ſit, & ꝓpterea nō eſt neceſſaria illatio A factū eſt, ergo B erit **B** ſm̄ quodcūꝗ tp̄s, ſiue certū, ſiue incertū. contingit. n. falſum eſſe dicere ꝙ erit, & cōſequenter falſum eſt ſimplr̄, in medio tp̄e dicere, erit ſub rōne cōſequētis. qm̄ dicere ipſum, ſic eſt dicere erit neceſſario, & hęc vē mēs Ariſto.

CIRCA verba illa. Speculandū igitur. Aduertēdum Annot. eſt ꝓpter obſcuritatem magnā huius capituli ꝙ diuerſimode ab illuſtribus expoſitoribus exponunt̄. Auerrois nāꝗ & Boetius, tanꝙ̄ quæſtionē circa dicta exortā indu Cō. 13. & cunt, quia. n. dictum eſt, ꝙ ex priori in his, quæ nō ſimul 14. ſunt poſterius neceſſario non ſequit̄, inquirēdū eſt, quare in rebus cernit̄, ꝙ ſine intermiſſione poſt factū vnius ſequit̄ fieri alterius, & Boetius qdem vult hanc inquiſitionem tactam eſſe ab Ariſt. Sed ſtatim derelictam tanꝙ̄ impertinentē. Auerrois aūt aliqualiter rn̄ſum eſſe ſuſtinere videt̄. Scūs Tho. autē & Alber. magnus, & ipſemet Boetius. iuxta primam expoſitionē volunt Ariſto. ita texiſſe, vt poſt declaratū modū arguēdi in huiuſmodi quæ nō ſimul ſunt, ꝙ. ſ. nō licet à priori arguere, tanꝙ̄ **C** ad id quod reliquum erat, trāſtulerit ſe ad cōtēplandū. ſ. continuitatem iſtorum, qm̄ quæſtio de cōtinuitate eorū erat mota. vnde & cū nota illationis, ſubdidit, ſpeculandum igit̄, & ſic ꝓponit ſpeculādum quid ſit continuans iſta, aut non eſſe, aliquod cōtinuans, & hoc determinat vel primā partem tm̄ ꝓponit & determinat deſtructiue, qm̄ ly (aut) apud grecos affirmantis eſt (vt ex ꝓblematibus Ariſt. patet.) Qualitercūꝗ aūt introducant̄ p̄dicta verba, manifeſtū eſt tertiā cōcluſionē appoſitā eſſe & ꝓbatam propter quæſtionē motam. qm̄ vt dicetur cauſa quæ nō ſimul eſt cum effectu & effectus ſe habent, ſicut factum eſſe, & factum eſſe vel fieri.

CIRCA quartam cōcluſionē, qm̄ multa vidēda ſunt, Annot. omiſſis pluribus modis quibus exponi poſſunt termini eiuſdē, qm̄ in ſentētia nō diſcrepamus, breuiter ſciēdum eſt, ꝙ ly (cauſa media) ſtat ꝓ medio termino, q merito vocatur cauſa media, non ſolū ꝙ cauſa ſit in ſyllogiſmo, ſed qm̄ vere media cauſa eſt inter vltimū effectū & primā **D** cauſam, vt in litera patet, ly aūt cōſequenter ſit, ſtat pro genere eoꝝ, quę cōſequenter & nō ſimul fiunt, ita ꝙ ſenſus eſt, cauſa media ſe habet cū eo quod cōſequēter fit. i. medius terminus ſe habet in his q̄ cōſeq̄nter fiūt vt &c. Nec miret̄ aliquis me ſic gloſare, qm̄ minus ſcrupuloſa & magis manifeſtās intentū Ariſt. oībus forte alijs expoſitionibus eſt, & in eādem incidit ſentētiam. Mihi. n. nō eſt curę, in huiuſmodi tā verboꝝ ſeries q̄ rerū claritas. Conſequēter aūt ſe habere, vt in. 5. phyſi. dicit̄. eſt vnum T. c. 25. eē poſt aliud abſꝗ medio, eiuſdē gn̄is, vt domus poſt domū abſꝗ media domo, licet mediaret bos vel aliqd̄ aliđ.

CIRCA eandem cōcluſionem penſanda ſimilitudo, Annot. inter cauſam & effectū conſequenter ſe habētes & facta eſſe, vel factū eſſe & fieri, ab Ariſt. aſſignata occurrit. diligenter ſiqdem textum intuētibus apparet, ꝙ duo principaliter, circa facta eſſe docuit. ſ. modū arguēdi, & continuitatem: & iuxta primum dixit duo. ſ. ꝙ à priori non

infertur

infertur poſterius, & ꝙ ex poſteriori neceſſario infert prius, iuxta ſm quoq; dixit duo. ſ. ꝙ facta eē & ſimiliter fieri & factū eſſe nō ſunt continua, & ꝙ in vno fieri ſunt infinita facta eē. Quia ergo intulit, ꝙ intantū eſt de iſtis dictum inquantum ſic ſe habet media cauſa in eo quod conſequenter fit. An ſimilitudo in oībus teneat ſupradictis ſcrutandum non īmerito duximus. Quo ad modum arguēdi, expreſſe in textu dicit, ꝙ aſſimilantur, qm̄ vtrobiq; à poſteriori & nō à priori arguēdum eſt. Aſſumendo pro medio cauſæ vere medię in eſſendo factū eſſe, & cōcludendo, ex vltimi effectus factū eſſe anterioris cauſę factū eſſe. Quo ad continuitatem aūt ſm aliquid facile, & ſm aliquid difficile eſt ſimilitudinē ſaluare, aut manifeſtare. Continuitatem dico ſm tp̄s non in ſe. Clarum quidem eſt, ꝙ ſicut duo facta eſſe, nec ſm ſe, nec ſm tempus continua ſunt, ita nec continua ſunt factū eſſe cauſæ, & factum eſſe effectus poſterioris. Si. n. continua eſſent ſm ſe, fieri ex (factis eſſe) cōponeret, quod eſt īpoſſibile, vt demonſtrat. 6. phyſicorū. Si aūt eſſent continua ſm tp̄s tm̄, hoc non aliter imaginat, niſi quia idem inſtans eſt cōmune vtriq;, & ſic cum facta eſſe ſint inſtantanea, eſſent ſimul. eodem. n. inſtāti adęquate menſurarent, & ſic nō conſequenter ſe haberēt, vt ſupponimus. Clarum quoq; eſt, ꝙ ſicut factum eſſe & fieri non ſunt continua, ita etiā factum eſſe cauſæ, & fieri effectus cōſequētis nō ſunt cōtinua in ſe, qm̄ illud eſt indiuiſibile, & hoc diuiſibile, quę cōtinua dici nō pñt, eo ꝙ cōtinua oportet hr̄e vltima, q̄ ſint vnū, & indiuiſibile caret vltimo. Non tm̄ liquet, an ſicut ad factum eſſe abſq; tp̄e medio ſequit fieri, ſicut ad punctum linea, & ab inſtans tp̄s, ita ad factum eſſe cauſę ſequat fieri effectus poſterioris, ſeu cauſæ mediæ. verbi gratia. an ſumptā medicinā immediate ſequat fieri alterationem humoris contrarij, & alteratū humorē expelli, & expulſum confortari, & confortatum ſanari &c. In hoc aūt pendet quæſtio mota à principio, an. ſ. ea, quæ nō ſimul ſunt, ſint in continuo tp̄e. puto aūt hoc nō eſſe ab Ariſtotele expſſum, qm̄ quo ad vim demonſtrādi nihil refert, an mediet tp̄s, an nō, vt patet in artificialibus, quorū cauſæ non continuant: & tm̄ eadem vis eſt argumenti in eis, & in his, quæ continuo tp̄e ſibi ſuccedūt, vt exēpla literæ oſtendunt, & ex dicendis patet. Quid autē ſit de hac difficultate tenendū, cōpertum mihi nō eſt rōne conuincente: qm̄ nec motū augmentationis nec alterationis ſimplr̄ concauitatem habere didici, & interpoſita quiete creſcūt aīata, nec diſpoſitiones medias, ſeu motus diſpoſitiuos, ita ſeſe conſequi video, vt quies aliqua dari non poſſit. Opinor tm̄ pro nūc non eſſe mediū tp̄s inter prioris cauſæ factum eſſe, & poſterioris fieri in naturalibus, qm̄ nulla neceſſitas, quietem mediā ponendi inter alterationes diſpoſitiuas video, & cauſam talis quietis neſcio cōſiderare, & agens naturale cū ex neceſſitate & nō libere agat, indeſinēter agat ſi pōt, & nō potius tunc q̄ nunc, licet nō ſemper idem faciat, ſed potius diſponat &c. Accedit ad hæc rō. s. Tho. quam pro cauſa mouendę quæſtionis dixit. ſ. ꝙ niſi continuatio ſm tp̄s inter huiuſmodi cauſas concedat, erit aliquod inter eas tp̄s medium, & ſic erit aliqua cauſa media: & iterū cum illa ꝓpter eandem rōnem non ſuccedat continuo tēpore erit media alia cauſa, & ſic in infinitum ꝓcedet, & nunq̄ ad imediatū veniet, ſic nec demonſtratio erit. Quod ſi aliquis dixerit hāc rōnem non eſſe adductam à. s. Tho. ad concludendum, ſed dubitandū, & rn̄derit, ꝙ dabitur tp̄s medium inter duas cauſas, ſed nō cauſa media, ſicut inter deciſos lapides, & poſtmodum ad parietis cōſtructionem ꝓcedere, inquirat à ſic dicente in naturalibus (de quibus loquimur) vbi actiones non ſunt liberę, quare interponitur quies: & ſi quies interponit quō ſit connexio effectus cum ſua anteriori cauſa. teneat ergo ſimilitudo quo ad oīa ſupradicta, qm̄ & ſic Ariſtotelem quæſtioni motæ rn̄diſſe fatebitur affirmatiue, ꝙ. ſ. fieri cauſæ cōtinuum eſt in tp̄e cum fieri effectus ſuæ cauſæ poſte-

E rioris, & non neceſſario continuum eſt ſm ſe: & ꝙ factū eſſe cāę et fieri effectus ſeu cauſę poſterioris, modo dicto continuantur. Quo ad vltimum vero, ſ. ꝙ in fieri ſunt infinita facta eſſe in potentia, ſimilitudo nō tenet, loquēdo de factum eſſe cauſę, & factum eſſe effectus. hæc. n. finita ſunt vt dicetur, & ideo pōt in eis formari ꝓpoſitio imediata, vnde nec Ariſtoteles dixit illud tanq̄ principalr̄ intētū, ſed iſeruit inter dicēdū, forte vt pararet locū obiectioni, quā poſtmodū excluſit, vbi hęc clarius patebūt.

CIRCA eiuſdem concluſionis declarationē dubitat, qm̄ non videtur ſolui ſufficiēter obiectio facta in litera. Cum enim intendat ſaluare ꝓpoſitum. ſ. ꝙ in huiuſmodi primum & medium ſint imediata, & obiectio ſit, ꝙ impoſſibile eſt duo facta eſſe, quorū alterum dicit eſſe primum & alterum mediū eſſe imediata, qm̄ inter quęlibet duo facta eſſe, quæ nō ſunt ſimul, cadit fieri mediū, & in quolibet fieri ſunt infinita facta eſſe. Rñſio Ariſtotelis eſt, ꝙ oportet à medio incipere, et nūc primo: cōſtat aūt, *Quō accipitur, imediata vel nō immediata duo fcā eē.*

F ꝙ niſi ęquiuocemus per mediū intellexit cauſam mediā, ſeu ꝙ idē eſt effectū medium & ꝓximum vltimo, & per nunc primum intellexit effectum vltimum. ab his. n. inchoandum eſt tanq̄ à medio & primo &c. vel vt exponit. s. Tho. intellexit effectū vltimum ꝑ vtrūq;, qa oportet initium arguēdi ſumere ab vltimo effectu, qui eſt mediū inferens oēs cauſas anteriores, & primū ita ꝙ à nulla earum infert, eo ꝙ eſt in vltimo nūc, quod primū dicit, vel in ordine ſyllogiſtico, vel reſpectu tēporis futuri, vel reſpectu menſurationis ſeu notificationis p̄teriti, quod ꝑ approximationē ad ipſum certificat. qualitercūq; aūt intelligat licet ſufficiēter dixerit ꝙ eſt dare primum, à quo ſyllogiſmus exordiū ſumat, non ex hoc liquet ꝙ ſit dare imediationē inter primū & mediū & alterū extremum: Dicam. n. ꝙ licet ſit dare ſanatū eē tanq̄ vltimū & principium arguēdi, non tm̄ poteſt ſumi vnū aliud factū eſſe pro imediato medio, quo ſanatum eē infert medicinam ſumptā eſſe. qm̄ inter ſanatū eſſe & medicinā ſumptam

G eſſe, ſunt infinita facta eſſe &c. Ad hoc dicit, ꝙ reſpōſio Ariſtotelis intellecta, vt dicet, ſufficiēter, difficultatem ſoluit. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt ꝙ vt tangit Boetius (cuius quæ vidi fragmenta) hoc in loco deſinūt: in generationibus horū, quæ cōſequēter fiunt duo conſideranda ſunt, id. ſ. quod ſe tenet ex parte tēporis mēſurātis, & id quod ſe tenet ex parte ipſarū cauſarum & effectuum cōſequēter ſe habentiū: ſi. n. conſideret in eis tp̄s, cū illud ſit continuū, vt dictū eſt, nō inuenit aliquod factum eſſe cōſequenter ſe habens, qm̄ oīa, quæ ſunt ibi facta eſſe, ſeu inſtantia ſunt in potētia & ſunt infinita, & inter quælibet duo ſunt infinita in medio & cōſequēter ſtando infra tēporis limites, impoſſibile eſt accipere primum & medium imediata &c. & ex hoc & ſm hoc (vt Boetio placet) ꝓcedit obiectio in litera facta. Si vero cōſideret in eis quæ cōſequēter fiunt id quod cauſæ & effectus connexio habet, ſic duo inueniunt. ſ. fieri ipſarum cauſarū vel effectuum, & facta eſſe eorundē quæ in actu

H ſunt, qm̄ termini actualiter ſunt factionū, & ſic inueniūtur in huiuſmodi duo genera ipſius factū eſſe, vnū eorū, quæ actualiter terminā generationes, aliū cōſequenter ſe habentium. & iſta ſunt in actu, alterum eorū, quæ in potentia ſunt in ipſis fieri & generari earundem cauſarum &c. Si conſiderentur iſta facta eē, quæ ſunt in potētia ſyllogiſmus non habet terminos immediatos in huiuſmodi: qm̄ huiuſmodi infinita ſunt &c. vnde ex hoc quoq; & ſm hoc ꝓcedit obiectio literæ, vt ex. s. Tho. colligitur. Si vero conſiderentur illa facta eſſe quæ ſunt in actu, talia imediata ſunt, qm̄ ita cōſequenter ſe habēt ꝙ nihil eſt medium eiuſdem generis, licet enim inter expulſam eſſe choleram & ſanatū eſſe medient multa facta eē in potentia, quæ continuant ipſum fieri ſanum, nullum tm̄ mediat factum eē in actu ſuppoſito, ꝙ nulla alia cauſa ſit media inter illa duo &c. & ideo conſequenter ſe habens & imediata ſunt. Nec turberis audiens me dicere,

ꝙ facta

ꝙ facta eſſe in actu & in potētia ſint alterius generis, & ꝙ propterea dentur facta eē immediata perinde ac ſextū phyſicorum deſtruere velim: oportet ſiquidem ſcire ꝙ non loquimur modo vt ſuperius. ſ. de factum eſſe & fieri formaliter, ſed loquimur contracte de factum eſſe & fieri cauſæ, & effectus poſterioris, vt ſic &c. & ideo ſicut formalr & in cōmuni loquendo ad hoc ꝙ duo facta eſſe ſint īmediata exigitur, ꝙ nullo omnino factum eſſe mediet, ita ad hoc ꝙ cauſa facta & effectus factus, ſeu ꝙ duę factę cauſę ſint immediatę exigitur ꝙ aliqua cauſa facta mediet, & nō ſufficit ꝙ aliquod factum eſſe mediet &c. quoniam inter cauſam & cauſam oportet alteram cauſam mediare, ſi immediatæ non ſunt. Iam enim dictum eſt, ꝙ conſequenter ſe habere eſt vnum ſequi aliud abſq; medio ſui generis &c. Quód ſi dixeris, ꝙ etiam cauſam aliquam ſemper oporter mediare inter huiuſmodi duas facias cauſas, quoniam ſemper mediat fieri, quod eſt media cauſa, & per hoc mediant ipſius fieri facta eſſe, vt cauſæ mediæ. Reſpondetur, ꝙ cauſam factā non accipimus hoc in loco, niſi actu factam & terminatam, qm̄ ordinē & immediationem in ſyllogiſmo inuenire volumus, & ſufficienter ſciētia illationis iſtorum habetur, vtendo tm̄ cauſis in actu, & eas immediatas aſſumendo: vnde quo ad vim arguendi non refert quot ſint media facta eſſe in potentia, qm̄ non numerantur media ſyllogiſtica ſm eorum numerū, ſed ſm numerum factū eſſe in actu: vnius enim medij & cauſæ vim habet ſanarū eſſe cum ipſo ſanari ad concludendum expulſam eſſe choleram vel ſaltē ſanatum eſſe eſt vnum medium, & ſanari ſeu fieri ſanum alterum, quoniā ipſum fieri magis actu eſſe non poteſt q̄ in fieri. eius enim eſſe in actu ſic eſt. ſed plura media his multiplicari nec oportet, nec poteſt, qm̄ infinitas ſtatim ſequet. Eſt igitur & in huiuſmodi cauſis & effectibus inuenire terminos īmediatos contēplando cauſas in actu, ſiue fieri & factum terminans vnam cauſam in actu, ſiue duas dicamus & ſm poſitionem ſyllogiſmi, qui certam ſcientiam facit à poſteriori arguendo, tali immediatione vtens, & à deceptione īmunis remanet &c. Et qm̄ hoc ex rñſione Ariſtotelis ſumitur ſupradicta, qm̄ intelligēda eſt ſm ea, quæ ante dixerat. ſ. ꝙ pro medio ſumēdum eſt id quod eſt proximum nunc primo, i. effectui vltimo vel à medio, & nunc primo. i. à factum eſſe medio inter primam cauſam & vltimum effectum, vel medio principali in inferendo non qualicūq;, ſed quod eſt ipſum nunc primum. i. quod eſt correſpondens nunc primo terminanti factionem illam. i. ſed à factum eſſe in actu, quod nūc primo. i. vltimo quo ad nos actualr terminat ipſum fieri. & dederat exemplum de duobus factis. ſ. c & d inſinuans hæc facta, qm̄ actu inueniūtur in tali connexione cauſarū ſe accipere vt īmediata &c. incipiendo à poſtremo effectu, tanq̄ à primo & indemonſtrabili principio: ideo ſufficienter reſponſio eius difficultatem euacuauit & primum & immediatos terminos manifeſtauit &c.

Quomodo in cauſis, & in demonſtrationibus per cauſas circulus contingat, & cur in his, quę cōſequenter fiunt circulariter tantum, tenet argumentum a priori & a poſteriori, in his vero, quę conſequenter fiunt non circulariter, tenet tantum argumentum a poſteriori.

Circa quintam concluſionem aduertendum eſt ꝙ ſalua quacunq; alia expoſitione, ſenſus literalis & intētus ab Ariſtotele in illis verbis, ille mihi videtur, quē in ſumma poſuimus, nec diſcordat a. s. Tho ſi diligenter videatur, licet nō oīno ſm verba conformis ſit &c. s. Tho. nanq; modum demonſtrandi ſimpliciter in iſtis docere volens, à poſteriori dixit tm̄ proceſſum fieri, & hoc circulariter, vndecūq; incipias, qm̄ quodlibet quolibet eſt prius & poſterius, non tn̄ negauit quin à priori procedi in his poſſit ſyllogiſmo phyſico, i. vt frequenter. Habet aūt multa annexa dubia. Primum eſt, quia circulū ponit cauſarum, Sed hoc ſolutū eſt a. s. Tho. dicente, ꝙ hoc nō inconuenit in cauſis per accidens. Secundū eſt, quia circulum in demonſtrationibus ponit in primo libro reprobatum, & hoc ēt ſoluit. s. Tho. dicens, ꝙ non reditur ad idem numero, & ideo non eſt vere circulus demonſtratiuus. (T.c.6.) Et licet vere ſint ſolutiones iſtæ, circa tn̄ primum horum aliquid addendum eſt. Ad primum ſiquidē rñſio nouam dubitationē generauit, qm̄ ſi huiuſmodi cauſæ, in quibus fit circularis demonſtratio, ſunt cauſæ per accidens, demonſtratio ꝓcedet ex his, quæ ſunt per accidēs, cuius oppoſitum determinatū eſt &c. Ad hoc breuiter dicitur ſuppoſitis phyſicis principijs, qm̄ non eſt p̄ſentis negocij tractare de perſeitate cauſarum, ſed metaphyſici potius &c. ꝙ ſtat aliqd eſſe cauſam per accidens alterius, & tn̄ illa duo habere ordinem per ſe, ſicut patet de vino & aceto: vinum enim eſt per accidens materialis cauſa, ex qua fit acetū, fit tn̄ acetum ex vino per ſe, ſi ly (ex) dicit ordinem formarum. & ſimiliter de forma cadaueris & aīalis &c. Et ideo cum huiuſmodi demonſtrationes, de quibus eſt ſermo, nō ſint potiſſimæ, ſed ex imperfectis cauſis, quæ p̄cedunt ſuos effectus non incōuenit ꝙ ꝓcedant ex cauſis per accidens, habentibus tn̄ aliquid perſeitatis quo ad ordinem ad ſucceſſionem, qualis manifeſte apparet, ex motu cœli in exemplo Ariſtotelis &c. Tertium dubium eſt, ꝓpter quid, in his, quæ conſequenter fiunt circulariter, tenet argumentū à priori & à poſteriori, & in his, quæ cōſequēter fiunt nō circulariter, nō tenet argumentū à priori, ſed à poſteriori tm̄: vnde hæc orit̄ differentia. Ad hoc dicitur, ꝙ diuerſitas iſta oritur ex differēti neceſſitate inuenta in circulari & recta generatione. In circulari ſiquidē neceſſaria vndiq; connexio eſt, qm̄ de primo ad vltimum & vltimo ad primum fit reditus, in recta aūt poſteriora quidē neceſſario priora inferunt, ſed priora, vnde poſteriora neceſſitent non habent: qm̄ nec ex natura cauſalitatis hoc habent, quia veræ cauſæ non ſunt, vt dictū eſt, ſed principia potius appellanda eſſent: nec ex connexione neceſſaria. qm̄ vlr̄ hoc falſum eſt, licet in aliqbus gratia materiæ hoc contingat, vt patet in ſyderum aſpectibus & in compoſitione ex materia inferiori & corruptione, & in conceptione fœtus & productione lactis & huiuſmodi &c.

(Qūo diuidantur ea q̄ vr̄ fiunt.)

Circa diuiſionem p̄poſitam ſextæ concluſioni dubitatur, qm̄ primi membri ſubdiuiſio contradicere ſibi ipſi videt̄. primum ſiquidē mēbrum diuiſionis eſt, quædam fiunt vlr̄, & ſubdiuidit̄ ſic, hæc aut ſunt ſemper, aut fiunt ſemper: ſi enim mēbra iſtius ſubdiuiſionis ſunt oppoſita, alia ſunt, quæ ſunt ſemꝑ, & alia, quæ fiunt ſemper: & ſi ita eſt, impoſſe eſt ſub fieri ſemper contineri eſſe ſemper, ſed vnū excludit reliquum, & cōſequenter, cum diuiſum in ſubdiuiſione ſit fieri vlr̄, i. ſemper & in oī, ſubdiuiſum, & alterū ſubdiuiſionis mēbrum oppoſita erunt quod eſt maximū vitium. Ad hoc facile dicit̄ ꝙ (fieri) diuerſimode ſumitur in ſubdiuiſo, & eius mēbro, & propter hoc deceptio accidit. fieri enim in ſubdiuiſo ſumitur, vt idem eſt quod cauſari, & diſtinguit̄ contra independens eſſe. in eius aūt diuiſionis mēbro ſumitur fieri vt diſtinguit̄ contra eſſe, ita ꝙ ſenſus totius diuiſionis eſt eorū quę cauſant̄, quædam ſemper & in oī cauſantur, q̄dā frequēter tam ſm tp̄s q̄ ſm ſuppoſita. Eorū aūt q̄ ſemꝑ & in oī cauſant̄, quædā ita cauſant̄ ꝙ ſemꝑ ſunt, vt triangulū habere tres, & huiuſmodi. Quædā autē ita ſemꝑ cauſant̄ ꝙ nō ſemꝑ ſunt, ſed habēt hoc ſolū ꝙ ſemꝑ fiunt, qn̄ nata ſunt fieri. & nunq̄ fallit &c. vt eclipſis lunæ & aſpectus ſyderū qui nō ſemper ſunt &c. vnde nullū eſt cōmiſſum vitiū in hac diuiſione, ſed ſubtilr̄ concluſionis ſcibilis quas neceſſe eſt habere cauſas diuiſe ſunt, vt qualiter ꝓpter quid in huiuſmodi ſumendū ſit inſinuaretur. Nec prætereundū eſt ꝙ ex hoc loco expreſſe habetur ab Ariſtotele cōfirmatio eorum, quæ in primo libro diximus de vniuerſalitate, neceſſitate, ac ſempiternitate enunciationum, quę demonſtrationem conficiūt, quæ vtilia admodum ſunt claro intellectu eorum, quæ hic traduntur, de his quæ fiunt vt frequenter.

De venatione, quod quid eſt. *Cap.* 10.

QVomodo autē oportet venari, q̄ in eo ꝙ qd eſt ꝑdicant, nūc dicamus. Eorū igitur, quę inſunt ſemp vnicuiqꝫ nō nulla extendūtur in plus, nō tñ extra genus. dico aūt in plus ineſſe, q̄cūqꝫ inſunt qdem vnicuiqꝫ vlr, at vero & alijs. veluti eſt qddam, quod oī ineſt trinitati, ſed & nō trinitati, queadmodū ens ineſt trinitati, ſed & nō numero: ſed & impar ineſt oī trinitati, & in plus ineſt, nam & quinario ineſt, ſed nō extra genus: quinarius.n.eſt numerus, nihil aūt extra numerū, & impar. Talia itaqꝫ accipienda ſunt vſqꝫ ad hoc, quouſqꝫ tot accepta fuerint primū, quorū vnūquodqꝫ qdem in plus inerit, oīa vero nō in plus ſunt: hanc.n.neceſſe eſt eſſe ſubſtantiā rei. vt trinitati ineſt oī numerus, impar, primus vtroqꝫ modo, & vt nō mēſuretur numero, & vt nō cōponatur ex numeris: hoc igiť iā eſt trinitas, numerus impar, primus, & ita primus: horū.n. vnūquodqꝫ, alia quidem imparibus oībus inſunt, vltimū vero & dualitati, oīa aūt nulli. Qm̄ vero declaratū eſt nobis in ſuperioribus, ꝙ neceſſaria qdem ſunt, q̄ in eo ꝙ qd eſt ꝑdicātur, vlia vero neceſſaria ſunt, trinitati aūt, & cuilibet alij ſic accipiūtur in eo ꝙ quid eſt, q̄ accipiūtur ſic, ex neceſsitate quidē eſſent vtiqꝫ trinitas hæc. ꝙ aūt ſubſtātia ſit, ex his planū eſt: neceſſe.n.eſt, ſi nō hoc eſſet trinitatis eē, vt genus aliqd eſſe, hoc aut noīatum, aut innominatū: erit igitur in plus q̄ trinitati inexiſtens. ſupponatur.n. tale eſſe genus, vt inſit ſm potentiā in plus. ſi igitur nulli ineſt alij q̄ indiuiduis trinitatibus, hoc vtiqꝫ eſſet trinitati eſſe, ſupponatur.n.& hoc ſubſtātia vniuſcuiuſqꝫ eſſe, q̄ eſt in indiuiduis vltima talis ꝑdicatio: quare conſimiliter & alij cuicunqꝫ ita monſtratorū eidem eſſe erit. Oportet aūt, qñ totum aliqd negotietur qſpiam, diuidere genus in idiuidua ſpecie prima, vt numerū in trinitatē & dualitatē: poſtea ſic illorū definitiones tētare accipere, vt rectæ lineæ & circuli, & recti anguli. poſt hæc aūt accipientem quid eſt genus, veluti vtrū quantorū, aut qualiū proprias paſſiones ſpeculari ꝑ cōmunia prima: accidētia nāqꝫ ijs, quæ cōponuntur ex indiuiduis ex definitioībus erūt plana, eo ꝙ principium eſt oium definitionū ipſum ſimplex, & ſimplicibus ſolis ꝑ ſe inſunt accidētia, alijs vero ſm illa. Diuiſiões aūt, quæ ſunt ſm differentias, vtiles ſunt ad ita pertrāſeundū, vt tñ monſtrat, dictū eſt in ꝑcedētibus: vtiles vero eſſent ita ſolūm ad ſyllogizandū ipſum quid eſt. Atqui videretur vtiqꝫ nihil, ſed ſtatim accipere oīa, ac ſi quiſpiam à principio acciperet abſqꝫ diuiſione. Differt aūt aliqd primū & poſterius eorū q̄ pdicant pdicari, vt dicere, aīal manſuetū bipes, aut bipes aīal manſuetū: ſi.n.omne ex duobus eſt,

E & vnū quiddam eſt aīal maſuetū, & rurſus ex hoc & differentia, homo, aut quodcunqꝫ eſt, qd' vnum ſit, neceſſariū eſt diuidentē petere. Amplius vt nihil derelinquatur in eo ꝙ quid eſt, ita ſolū cōtingit, qñ.n. primum acceptū ſit genus, ſi inferiorū quidē aliquā diuiſionū accipiat, nō incidet omne in hoc: vt non omne aīal aut integris aut ſciſsis pēnis eſt, ſed pennatū aīal omne, huius.n. differentia hæc, prima vero differentia eſt aīalis, in quā oē aīal incidit: ſilr autē & aliorū vniuſcuiuſqꝫ & extrinſecorū generū, & eorū, q̄ ſub ipſo, vt auis, in quā oīs auis, & piſcis, in quā oīs piſcis: ita igitur ꝓcedēti eſt ſcire, qm̄ nihil derelictum fuit, aliter aūt & derelinquere neceſſarium eſt, & nō ſcire.

F Nihil aūt oportet definientē & diuidentē oīa ſcire entia, quāuis impoſsibile dicunt eſſe aliqꝫ, differentias ſcire, q̄ ſunt ad vnūquodqꝫ nō ſcientē vnūquodqꝫ, ſine aūt differentijs nō eſſe vnūquodqꝫ ſcire: à quo.n.non differt, idem eſſe huic, à quo aūt differt, alterū ab hoc. Primū qdem igitur hoc falſum eſt: non.n. ſm omnem differētiam alterū eſt: multæ.n. differentiæ inſunt eiſdē ſpecie, ſed nō ſm ſubſtantiā, neqꝫ per ſe. Poſtea, qñ acceperit oppoſita & differentiā, & ꝙ oē incidit hinc aut inde, & acceperit in altero quod q̄ritur eſſe, & hoc cognoſcat, nihil differt ſcire, aut nō ſcire, in qbuſcūqꝫ ꝑdicātur alijs differentię: manifeſtū.n.eſt, qm̄ ſi ita procedēs venerit in hæc, quorū nō amplius

G eſt differētia, habebit rōnem ſubſtantiæ, omne aūt incidere in diuiſionē, ſi ſint oppoſita, quorū nō eſt mediū, nō eſt petitio: neceſſe eſt.n. omne in altero ipſorū eſſe, ſiquidē illius differētia erit. Ad conſtruendā vero definitionē per diuiſiones, tria oportet coniectare, vt accipiātur, q̄ prædicantur in eo ꝙ quid eſt, & hæc ordinare quid primū, aut quid ſm eſt, & ꝙ hęc oīa ſint. Eſt aūt horū vnū primū per id, quod poſſumus, queadmodum ad accidēs, ſyllogizare, ꝙ ineſt, & ꝑ genus conſtruere: ordinare aūt, vt oportet, erit, ſi primū acceperit, hoc aūt erit, cū acceptū fuerit, quod oībus ſequitur, illi aūt non oīa, neceſſe eſt enim eſſe aliquid tale: hoc aūt accepto, iam in

H inferioribus idē modus eſt, ſm nanqꝫ aliorum primum erit, & tertiū conſequentiū, ablato.n. ſuperiori, quod conſequitur aliorū primū erit, cōſimiliter vero & in alijs. Quòd autem omnia hæc ſint, manifeſtum eſt ex eo ꝙ accepit, & primum ſm diuiſionem, quoniam omne aut hoc, aut hoc animal eſt: ineſt aūt hoc, & rurſus huius totius differentiam, vltimi verò non amplius eſſe differentiam, aut & ſtatim cum vltima differentia à toto non differre ſpecie hoc: manifeſtum enim ꝙ neqꝫ plus adiacet, oīa enim in eo ꝙ quid eſt accepta ſunt horū, neqꝫ deficit vllū: aut.n.genus, aut differentia vtiqꝫ eſſet, genus

quidem

quidē igit̄ & primū, & hoc quod cū differentijs aſſumitur: differētiæ vero oēs habētur, non. n. amplius ſunt poſteriora ſpecie: nanq; differret vtiq; ipſum vltimū, hoc āt dictū eſt nō differre. Quærere vero oportet inſpicientē ad ſimilia & indifferētia: primū quid oē idem habēt, poſtea rurſus in alteris, q̄ in eodē qdem genere ſunt cū illis: ſunt aūt ipſis qdem eadē ſpecie, ab illis aūt altera: qn̄ aūt in his acceptū fuerit aliquid oīno idē, & in alijs conſimiliter in acceptis oīno conſiderare, ſi idē, quouſq; ad vnā deuenerit rationē, hæc. n. erit rei definitio: ſi vero non pceſſerit in vnā, ſed in duas, aut plures, planū q̄ nō eſſet vtiq; vnū aliquid quod quærit̄, ſed plura. Vt dico, ſi qd eſt magnanimitas q̄reremus, conſiderādum in qbuſdā magnanimis, quos ſcimus, qd habent vnū oēs inquantū tales, vt ſi Alcibiades magnanimus, aut Achilles, & Aiax, quid vnū oēs habēt: nō tolerare iniuria affecti, ille. n. bellauit, iſte aūt iratus ē, hic vero iteremit ſeipſum. Rurſus in alteris, vt Lyſandro, aut Socrate, ſi vtiq; indifferētes ſunt & bona & mala fortuna affecti: hæc duo capiens conſidero, quid idē habent, & nō impeſſibilitas circa fortunas, & nō tolerantia cū iniuriātur, ſi vero nihil, duæ vtiq; ſpecies eſſent magnanimitatis. Semper aūt eſt oīs definitio vniuerſalis: non. n. alicui oculo dicit ſalubre Medicus, ſed aut oī, aut ſpecie determinans: facilius aūt eſt ſingulare definire, q̄ vniuerſale. quaproptēr oportet à ſingularibus ad vniuerſalia tranſire: æquiuocationes etenim latent magis in vniuerſalibus, q̄ in indifferētibus. Quemadmodū aūt in demōſtrationibus oportet eſſe ipſum ſyllogizatū fuiſſe, ita & in definitionibus manifeſtū eſt: hoc autē erit, ſi per ea, q̄ ſingulariter dicūtur, ſit in vnoquoq; genere definire ſeorſum, vt ſimile non oē, ſed quod in coloribus & figuris, & acutū, quod ī voce, & ita in cōmune pgredi obſeruantē, ne æquocatio incidat. Si vero neq; diſputare oportet trāſlationibus, planū q̄ neq; definire, neq; trāſlationibus, neq; quæcūq; dicūtur translationibus: diſputate. n. neceſſe erit in translationibus.

Summa huius capituli hæc eſt.

prīa ꝯclo.

DIffinitio ſubſtantialis rei conſtat ex his, quæ inſunt ſemper quorū quodlibet eſt in plus, non tū extra genus & tot quouſq; oīa nō ſint in plus. Declaratur primo tam ſecūda q̄ tertia particula tali diuiſione, eorum, quæ inſunt ſemper, quædam extendunt̄ in plus, & quædam non: eorum autem, quæ extendunt̄ in plus, quædā extra genus, vt ens, qdā infra, vt impar reſpectu trinitatis &c. declaratur deinde exēplariter ipſa concluſio. In numero trinitatis numero impare vtrobiq; primo &c. probatur tertio prima particula, qm̄ p̄dicata in eo quod quid ſunt neceſſaria, & hæc ſunt vlīa, ſeu de omni &c. pbat̄ demū ipſa cōcluſio. Qm̄ ſi talis collectio vel oratio nō eſt diffinitio trinitatis, & ſilr in alijs, ſequeret̄ q̄ eſſet genus eius nominatum, aut innominatum, qm̄ p̄dicatur in quid: & ſi ſic, ergo erit in plus, qm̄ genus ſm potentiā in plus eſt: A ſed non eſt in plus, ergo eſt diffinitio.

ſcda ꝯclo.

Cum aliquod totū diffiniendū eſt, congruum eſt hæc obſeruare. ſ. departiri genus in atoma ſpē prima, vt numerum in trinitatē & dualitatē: poſtea ſic illorū diffinitiones tentare accipere, vt rectæ lineæ & circuli, & recti anguli: poſt hæc aūt accipientē quod genus ſit, vtrū quātitatum, aut qualitatum: pprias paſſiones ſpeculari per cōmunia prima &c. pbat̄, qm̄ cōpoſitis ex atomis cōuenientia ex diffinitionibus erūt manifeſta. probatur, qm̄ principiū oīum diffinitionū eſt quod ſimplex eſt, & ſimplicibus inſunt cōuenientia p ſe ſolū, alijs aūt ſm illa &c.

rñſio tacit qōni.

Diuiſiones ſm differentias vtiles ſunt ad colligēdum quod quid eſt, non ad demonſtrandū ipſum &c. quoniā omnia accipiuntur ac ſi ſine diuiſione fieret &c.

tertia ꝯclo.

Differt quid prius & quid poſterius in diffinitione p̄dicetur. pbatur, qm̄ ſi omne ex duobus eſt, & vnū aliqd aīal manſuetū, & iterum ex hoc & differentia eſt homo, neceſſe eſt diuidentē ordinate petendo incedere.

quarta concluſio

B Vt nihil relinquat̄ neceſſariorū ad quod quid eſt neceſſe eſt primū acceptū genus diuidere per primas differentias, & ſic deinceps & non p differentias alicuius inferiorum. Declaratur, qm̄ in primam diuiſionē totū diuiſum incidit, & in alias nō, & cōſequēter ſemper incedendo per primas diuiſiones, nihil eſſe derelictum ſciet̄, aliter aūt non. declaratur in exēplo animalis &c.

quta ꝯclo

Nō oportet diffinientē & diuidentē oīa ſcire quę ſunt.

Error.

Quidam tū dicūt oppoſitum huius: & pbat̄ ſic, impoſſibile eſt aliquid ſcire ſine differentijs illius à cæteris oībus: qm̄ à quo aliquid non differt, eſt idem, à quo aūt differt eſt alterū. cognoſcere aūt differētias, q̄ ſunt ad vnūquodq;, impoſſibile eſt non cognoſcentē vnūquodq;.

Reſpōſio.

Dupliciter errant iſti. Primo qm̄ falſum eſt, q̄ omne à quo aliquid differt eſt alterū, qm̄ multæ ſunt differentiæ non ſm ſubſtantiam neq; p ſe, quæ inueniunt̄ in eiſdem ſpecie. Secundo qm̄ nihil differt ſcire aut nō ſcire illa, de quibus differentię p̄dicantur obſeruatis iſtis. ſ. q̄ diuiſio C fiat per oppoſita, & taliter q̄ omne diuiſum incidat hinc aut inde, & accipiat̄ in altero mēbro eſſe quod quærit̄, & hoc cognoſcatur. probatur, qm̄ ſi ſic vadens veniat in atoma, habebit rationem ſubſtantiæ &c.

rñſio taci.

Totum diuiſum incidere in diuiſionē in oppoſita immediata non oportet petere. probatur à priori, qm̄ neceſſe eſt omne in altero ipſorum eſſe. probatur, qm̄ per proprias illius differentias diuiſio facta eſt &c.

ſexta ꝯclo.

Ad conſtruēdam diffinitionē p diuiſionē tria ſunt obſeruanda. primo vt ſumant̄ p̄dicata in eo quod quid eſt. ſecūdo vt ordinet̄ quid eorū primū, aut ſm, tertio vt ſumant̄ oīa. Declarat̄ primo modus obſeruādi hæc. primū horū per methodū accidentis, & methodū generis fieri pōt, per illā q̄ inſit, per hāc q̄ in eo quod quid. ſecūdum aūt obſeruat̄ p̄ponendo ſemper id, à quo nō conuertit̄ in exiſtēdo conſequētia: hoc. n. ſemper prius eſt &c. tertiū vero manifeſtū fit ex eo, q̄ pcedit̄ diuidēdo primum genus per primas differētias euacuātes totū, & accipit̄ id, D quod quærit̄ eſſe ſub altero mēbro, & iterū illud mēbrū eodē modo diuidit̄, & eius alterū ſumit̄, & ſic pcedēdo donec veniat̄ ad differentiā vltimā, quæ tūc habet̄, cum diffinitū nulla ſpecifica differētia differt à tota collectione. Declarat̄ deinde, q̄ hæc tria obſeruata ſufficiant ad conſtruēdam diffinitionē, qm̄ ſic nihil ſupflui admittit̄, vt patet ex primo. omnia. n. accepta in eo quod quid eſt ſunt, & nihil neceſſarij deficit, qm̄ neq; genus deficit, vt patet ex ſecundo. qm̄ genus primum cū pprijs differētijs acceptum eſt, neq; differentia aliqua deficit, vt patet ex tertio. qm̄ poſt vltimā nulla reſtat. probatur, qm̄ ſequeretur q̄ vltimum ſpecie differret, cuius oppoſitum dictum eſt &c.

Quærit̄ quod qd eſt intuēdo ſilīa, & dr̄ia hoc modo. ſ. q̄ primo aſpiciat̄ id in quo cōicant habētia illud inquantum huiuſmodi: poſtea ſilr aſpiciat̄ in quo cōicant cętera eiuſdem generis cū prioribus, & ſpecies inter ſe non cū

prioribus: poſtea ſimiliter intuendũ eſt in quo cõmunicant vtraq; hinc inde accepta, inquantum huiuſmodi, ſi idem ſit vtriſq; quouſq; veniatur in vnam rõnem, & illa erit diffinitio, & ſi non in vnã, ſed duas aut plures rõoes peruenitur, non eſt vnũ quod quærit͂, ſed plura &c. Declarat͂ primo exẽplariter inquirendo quid ſit magnanimitas: primo reſpiciẽdo quoſdam eadem rõne dictos magnanimos, quid cõmune habeant, deinde alios alia rõne magnanimos, qd cõmune habeãt: & deinde quid cõmune habeãt vtriq;, & ſic ſi illud eſt vnũ, magnanimitas eſt vnum, & illud eſt eius diffinitio. Sin aũt magnanimitas vna natura nõ eſt &c. ꝓbatur ſecũdo ꝙ talis inueſtigatio ſit bona, & primo quo ad terminum, quia oĩs diffinitio eſt vľis. declaratur, qm̃ medicus nõ diffinit ſanabile particulariter in quodã oculo, ſed aut in oĩ, aut in ſpecie denominans. ſecundo quo ad ꝓceſſum ipſum. ſ. à ſingularibus ad vľia dupliciter. Tum q͂a facilius eſt ſingulare diffinire q̃ vľe, ꝓbatur, qm̃ æquiuocationes magis latent in vľibus, q̃ in carentibus differentijs, ſeu atomis. Tum q͂a diffinitio, ſicut & demonſtratio, ꝓcedit ex certiori: hoc autẽ fit in propoſito ſeparatim, ꝓ diffiniendo ſingula, & ſic in cõmune aſcendendo, qm̃ ſic timor æquiuocationis aufertur. declaratur in ſimilis & acuti venatione.

octaua conclusio. Diffinitio neq; metaphoras, neq; quęcũq; dicuntur in metaphoris aſſumere, aut inſpicere deber. probatur, qm̃ non eſt diſputandum metaphoris. & ſi diffinitio illis vteretur, oporteret de eis, & ex eis diſputare &c.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS oſtẽdere quõo oporteat venari ipſum quod quid eſt, tria facit. Primo qualia debẽt eſſe ea, quæ diffinitionem integrant, inſinuat vnica concluſione. Secundo ponit modum vnũ venandi, quod quid eſt. ſ. per diuiſionem ſex ſequentibus cõcluſionibus tali ordine, ꝓcedens. primo ſecunda cõcluſione, ipſum modum venãdi ponit, & ſtatim rñdet tacitæ cuidam quæſtioni, quare. ſ. vtatur diuiſiuo ꝓceſſu, cũ ſupra improbatus fuerit. ſecundo in tertia concluſione ordinem particularis diffinitionis tradit. tertio in quarta concluſione cõplementũ earundem docet. quarto in quinta concluſione, errorem ſequentem excludit, & eo excluſo ſtatim reſpondet quęſtioni tacitæ, quæ ex quarta cõcluſione oriri poteſt, an. ſ. oporteat petere omne contentum ſub diuiſu, includi in mẽbris primæ diuiſionis &c. quinto & vltimo adunat totam traditam regulam, ordinans, declarans, ac probãs eam. tertio principaliter ponit alium modum inueſtigãdi quod q͂d eſt, duabus cõcluſionibus, ſeptima. ſ. & octaua, in quarum prima ipſa via venandi ponit͂, in ſecunda autem quid cauendum ſit in illa declaratur &c.

Quis modus venandi definitiones à varijs expoſitoribus ex Ariſto. accipiatur.

CIrca ſecundam concluſionem aduertendũ eſt, ꝙ methodus ibi tradita ad inueniendũ quod quid eſt, non vniformiter ab illuſtribus expoſitoribus intelligitur: ꝓpter quod decreui ſingulorum intellectus ponere, vt via ad inueſtigandum quod quid eſt facilius ex diuerſis adiunctis vijs habeatur. Auerrois ergo & Albertus moti ex illo verbo, totum, & diuiſione ſtatim facienda in atoma, vnanimiter ſentiunt ꝙ Ariſtoteles intendit hic tradere viam venandi quod quid eſt ſpecie ſubalterne, Diuerſimode tñ illam interpretant͂. Auerrois ſiquidẽ quatuor obſeruanda accipit. Diuidendũ primo dicit ipſum ſubalternum in ſpecies diffiniendas, deinde ſingulas ſpe-

Auer. c. 18. cies accipiendum, deinde id, quod cõmune eſt in oĩbus diffinitionibus, & anteponendum demum genus illius ſubalterni, & ſic habebit͂ diffinitio ſubalterni. Vt ſit verbi gratia lineæ quod quid eſt quæritur, diuidat͂ linea in ſuas ſpecies, puta rectam & circularẽ: & deinde diffiniãtur illæ ſpecies, dicendo linea recta eſt longitudo ſine latitudine, cuius mediũ nõ diſcrepat ab extremis: linea circularis eſt longitudo ſine latitudine, à cuius cẽtro ad cir-

E cũferentiam oẽs lineæ ductæ ſunt æquales: accipiat͂ deinde totum id, in quo cõmunicant hæ diffinitiones, puta longitudo ſine latitudine, & ꝑponatur huic eius genus, puta quãtitas, hoc erit diffinitio lineæ. ſ. quantitas longa ſine latitudine. Et addit Auerrois ꝙ hæc via etſi facilior ſit q̃ via diuiſionis, & ſit iter ſm̃ ordinem naturæ, qm̃ genera ſunt cõpoſita & ſpecies ſimplices, Ariſtoteles tñ eam ſufficientem nõ reputauit, ſed dialecticos locos ad demonſtratiuam artem trahere oportet. Albertus aũt magnus aliqualiter diſſentit, qm̃ ſex faciẽda cẽſet. primo diuidi vult ipſum ſubalternum in diffinibile. ſecũdo diffiniri ſpecies ſingulas ſm̃ artem datã in ꝓcedenti concluſione. tertio ſumi genus primũ. quarto paſſiones, id eſt differentias ꝓprias. quinto ꝙ in acceptione talium differentiarum à cõmunioribus procedatur cõponendo vſq; ad atomas ſub illo ſubalterno. ſexto ꝙ aſſumat͂ totum id, in quo conueniunt oẽs illarũ ſpecierum diffinitiones, & ſic ex illis diffinitiõibus erit manifeſta diffinitio ſubalterni. Albertus.

F Exẽplum aliud adducere nõ oportet, ſed vtere ſupradicto. Sanctus Thomas aũt non motus ex illo verbo, cũ totum aliquod &c. qm̃ non eſt opus intelligere, per ly totũ vniuerſale tale, ꝙ habeat differentias formales, ſed ſufficit intelligere totũ vľe & totum diffinibile, vt ſic & infima & ſuprema excludant͂, & ſimiliter non motus ex diuiſione ſtatim in atoma facienda, qm̃ hoc, vt patebit, alienum ab intento non eſt: Opinatus eſt ꝙ Ariſtoteles abſolute loquatur & nõ magis de ſubalterni quod quid eſt, q̃ ſpecialiſſimi. Et ſex ſecundum ipſum obſeruanda accipi poſſunt. primo ꝙ fiat diuiſio ſubalterni generis. ſecundo ꝙ tententur diffinitiones ſpecierum, in quas facta eſt diuiſio. tertio ꝙ accipiatur genus primũ. quarto ꝙ proprię paſſiones illius quod diffiniendum eſt aſpiciantur ſecundum ſe & earum cauſas. quinto ꝙ aſpiciendo tales paſſiones debemus ad primum genus primo recurrere & in eo inuenire cauſam paſſionis, & ſic ſexto deſcendere obſeruatis conditionibus inferius de- s. Tho.

G clarandis. Eſt autem ſingulorum ſeruitium id quod nũc dicetur. Diuiſio ſubalterni in atoma extremorum ex inferiori parte cognitionem parit. tentatio autem ad diffiniendum ipſa extrema accepta acceptionis generis primi, quæ tertio loco facienda eſt, deſeruit. Tentare enim diffinire non eſt diffinire, ſed conditiones potius deſcriptiuas conſiderare, ex quibus primum genus elicitur. & ſic ex vtraq; parte terminis ſtabilitis, facilior fit venatio mediorum. Intuitus autem paſſionum differentiarum notitiam facit, quoniam cauſæ paſſionum ſunt ipſæ formæ, à quibus differentiæ ſumuntur. Recurrere vero in conſideratione paſſionum ad cõmune genus oportet, quoniam vt in quinto capitulo primi libri dictum fuit, ſic oportet inuenire ſubiectum proprium ipſius vniuerſalis. Deſcendere autem poſtmodum oportet, quoniam T.c.14. vt infra dicetur, niſi ſic fieret, ſaltus in diffinitione accideret, qui vitandus eſt. Quòd conformis quoq; ſit expoſitio illa textui, ex ipſo textu liquet & ꝑſertim ex quar-

H to & quinto obſeruandis. Expreſſe ſiquidem in litera dicitur, ꝙ oportet paſſiones conſiderare per cõmunia prima: & aſſignatur huius cauſa, quoniam ea, quæ conueniunt compoſitis propter ſimplicia ſeu atoma ex diffinitionibus compoſitorum fiunt manifeſta, quoniam ſimplicia illa, quibus per ſe inſunt paſſiones, principia ſunt diffinitionum compoſitorum. Ex hoc enim clare habetur, ꝙ quia ipſæ paſſiones ex diffinitionibus manifeſtantur à priori, ab eis à poſteriori venandæ ſunt diffinitiones, & ꝙ primo ab atomis inchoandum eſt, quia principia aliorum ſunt &c. in eo. cap. Argyropilum vide t.c.19.

CIRCA tertiam concluſionem aduerte ꝙ (vt ex alia translatione habet͂) litera noſtra defectiua videt͂, non tñ variat͂ ſententia, propter quod poſuimus ꝓbationem cõcluſionis, vt ex alia translatione habet͂. Et cõſiſtit in hoc q̃ q͂a diffinitio ex duobus conſtat, genere. ſ. proximo, & vltima differentia: & ipſum genus proximũ vnũ per ſe

eſt, ex

eſt, ex ſuperiori genere & eius differentia conſtitutũ, & A
iterũ ex illo genere pximo & differentia vltima vnũ per
ſe fit, ſpecies. ſ. oportet colligentem diffinitionẽ per diui-
ſiones, ordinate incedere à cõmunioribus ad minus cõ-
munia. Si enim præpoſtero ordine incedat, non fiet vnũ
per ſe ex priori & poſteriori, ſicut ex propria potẽtia &
proprio actu, vt magis ex dicendis apparet &c.

Num tranſponere nomina in diffinitionibus liceat.

CIrca eandem concluſionẽ occurrit dubiũ, qm̃ (in ſe-
cundo perihermenias) dicit, ꝙ tranſpoſita nomina
idem ſignificãt. Si aũt idem ſignificat cum dicit, animal
manſuetũ, & cũ dicitur manſuetũ aĩal: quõ verum eſt, ꝙ
Cap. 1. circa finẽ. differt dicere aĩal manſuetũ & manſuetum aĩal, oppoſita
ergo videt docuiſſe hic & ibi &c. Ad hoc dicit, ꝙ qa
ſermones accipiẽdi ſunt ſm ſubiectam materiam, & ibi
de enuntiationis vnitate, hic vero de diffinitione ſermo
eſt, oportet diuerſimode intelligere ea, quę in his locis di-
cuntur, Enuntiationem non variari ex tranſpoſitione
nominũ ibi docuit, eo ꝙ aliter ſequeretur ꝙ vnius affir- B
mationis eſſent duæ negationes, & ecõuerſo, vt clare
deductũ eſt illic, diffinitiones vero & viam & vnitatem
impediri ex tranſpoſitione nominum docet modo. Et in
via diuiſiua qdem quantam differentiam faciat tranſpo-
ſitio, manifeſtum eſt. Multum. n. refert, ſi animal prępo-
no, & diuido ipſum per domeſticũ & ſylueſtre, & ſi ecõ-
uerſo, domeſticum præpono, & diuido ipſum per anima
tum & inanimatum &c. Tranſmutatur ſiqdem ex tali
tranſpoſitione genus in differentiam & econuerſo &c.
Vnitas aũt diffinitionis, ꝙ impediat ex tali tranſpoſitio
ne, liquet ex eo ꝙ diffinitio debet explanare rem ordine
naturæ à prima potentia vſq; ad vltimum actum, ita ꝙ
ſemper ex priori & poſteriori fiat vnũ, ſicut ex potentia
propria & actu proprio: hoc aũt ſi poſtponenda præpo-
nuntur, fieri non poteſt, qm̃ tali tranſpoſitione facta, po-
ſterius non erit actus & perfectio prioris, ſed econuerſo.
Quia igit enuntiatio non tot exigit quot diffinitio, iden
tranſpoſitio enuntiationi non nocet, ſed diffinitioni &c. C
Ad rationem in oppoſitũ dicitur, ꝙ licet idem ſignifi
cent eſt animal mãſuetum, & eſt manſuetũ aĩal, ſicut eſt
homo albus & eſt albus homo, vt ibi dicitur, & per hoc
non varietur enuntiatio tranſpoſito nomine, ex hoc tñ
non ſequitur, ergo non differt in diffinitione, qd prius &
quid poſt ponatur, qm̃ diffinitio non ſolum exigit ſigni-
ficata nominum & eorum vnitatem, ſed modum vnita-
tis. ſ. ꝙ ex eis ſm naturæ ordinem fiat vnum per ſe, quod
tranſpoſitio nominum violat, & ſimiliter ex identitate
ſignificati non ſequitur, ꝙ via diuiſiua indifferenter poſ
ſit tranſponere: quoniam oportet diuiſum præponere &
diuidentia ſequi, & non indifferenter, hoc aut illud diui-
ſiuum, & econuerſo &c.
CIRCA reſponſionem datam in textu cuidam tacitæ
Oppoſita oportet im mediata eſſe. quæſtioni ante ſextam concluſionem imediatę aduertẽ-
dum eſt, ꝙ oppoſita eſſe imediata, ſeu quibus nihil inter
eſt, eſt intelligendum non ſolum de imediatione inter ſe,
ſed etiam de imediatione inter ipſa & diuiſum: oportet D
ſiquidem oppoſita, in quę fit diuiſio, & eſſe imediata in-
ter ſe, ita ꝙ nihil inter ea cadat mediũ, aliter diuiſum non
neceſſario euacuaretur per talia oppoſita, vt patet in di-
uiſione coloris per album & nigrum: in tali nanq; diui-
ſione non eſt neceſſe totum diuiſum euacuari &c. opor-
tet quoq; talia oppoſita immediate contineri ſub diuiſo,
aliter idem accideret inconueniens, vt patet ſi diuideret
quantitas in parem & imparem. eſt ergo ſenſus, ꝙ quan
do fit diuiſio alicuius in oppoſita, quibus nihil intereſt,
tam inter ſe, q̃ inter ſe & diuiſum non eſt opus petere ꝙ
totum diuiſum euacuetur, qm̃ hoc eſt neceſſariũ, & hoc
oſtendit probatio ſequens, cum dicit, qm̃ talis diuiſio fit
per illius diuiſi differentias, & non per differentias alicu
ius inferioris &c. Nec obſtat ſi ex hoc ſequatur ꝙ nul
lius generis habentis ſpecies plures duabus diuiſio per
veras differentias & proprias eſt ſufficiens ſi fiat bimẽ-
A bris. Fatẽdum eſt enim, ꝙ talis diuiſio bimembris eſt,
inſufficiens ſimpliciter & formaliter, poteſt tñ eſſe aliqñ
ſufficiens ſi fiat diuiſio per veras differentias extremas,
qm̃ habẽdo extremas quodãmodo habentur mediæ: qm̃
mediæ differentiæ ex extremis conſtant, vt dicit in. 10.
metaphyſice, & vniuerſaliter principijs habitis princi- T. c. 23.
piata quodammodo habentur.
CIRCA ſextam concluſionem nihil notandum occur- Annot.
rit niſi ꝙ Ariſtoteles vocat genus & differentiam prædi
cata in eo quod quid eſt, non ꝙ opinetur differentiã præ
dicari in quid, ſed qm̃ ingreditur, & eſt pars intrinſeca
ipſius quod quid eſt, & ſubdit ꝙ per problema de gene-
re verunq; manifeſtum fiet, qm̃ problema de differentia
non ponit in numerum cũ problemate de genere, vt in
topicis manifeſtandum eſt &c.

Num facilius ſit definire ſingulare quàm vniuerſale.

CIrca ſeptimam cõcluſionem occurrit vnum dubiũ,
qm̃ ibi dicitur ꝙ facilius eſt ſingulare diffinire q̃ vni
B uerſale, & ideo oportet ex ſingularibus in vniuerſalia prĩo topico
aſcendere. videtur enim hoc eſſe contrarium & verita- rum.
ti, & ipſi Ariſtoteli, & . s. Tho. Veritati quidem, quoniã Cap. 3.
impoſſibile eſt diffinire ſingulare. i. minus vniuerſale, non
diffinito magis vniuerſali, qm̃ minus vniuerſale actu
& intellectu includit vniuerſalius: ſi autẽ hoc eſt impoſ-
ſibile, quõ poteſt verificari ꝙ ſit facilius? Ipſi Ariſtoteli T. c. 4.
vero, qm̃ in pœmio phyſicorũ expreſſe dicit, ꝙ ex vni-
uerſalioribus tanq̃ ex notioribus nobis, in minus vlia p-
cedendum eſt. S. Tho. autem qm̃ in pœmio metaphyſi- Lec. 2. in medio.
cæ dicit, ꝙ magis vniuerſalis ſunt magis nota & facilio-
ra ſm ſimplicem apprehenſionem: conſtat. n. ꝙ ſimplex
apprehenſio diffinitiuam cognitionem importat &c.
Ad hoc dicitur ꝙ ſm duplicem ordinem intellectua-
lis cognitiõis. ſ. ſm ſe, & quo ad nos, dupliciter loqui poſ
ſumus de ordine procedendi. ſi loquamur ſm ordinem
naturæ & doctrinæ ſm ſe, ſic oportet ab vniuerſaliori-
bus inchoare, vt prima obiectio concludit, & Ariſtote-
C les in auctoritate adducta dicit: ſi autem ſermo ſit ſm or-
dinem noſtræ inueſtigationis, ſic oportet à minus vni-
uerſalibus aſcẽdere ad magis vniuerſalia, qm̃ vnitas mi-
nus vniuerſalium (vt in litera dicitur) facilius inuenitur,
dum non oportet per tot vagari, & vnius ęquiuocatio-
nis interuenit &c. vnde primus ordo ex difficilioribus
procedit, propter quod liber phyſicorũ, qui primus eſt
in philoſophia naturali, valde difficile intelligitur, & lon
ge difficilius inuentus fuit &c. Ordo autem ſecundus ex
facilioribus procedit, & eum hic tradit Ariſto. primi tñ
nõ oblitus. Duos enim modos venãdi quod quid eſt do
cuit: primus quorum ſecundum ordinem naturę proce-
dit à ſuperioribus diuidens, & nihil vſq; ad atoma præ-
termittens, ſecũdus autem à nobis incipit, & à poſterio-
ribus in priora procedit ex minus cõmunibus magis cõ Cap. 12 circa me.
munia quærens. vnde fit vt ille doctrinali proceſſui ma-
gis ſeruiat, hic inueſtigatiuo. Ad id ergo, quod obijci-
tur de impoſſibilitate dicitur, ꝙ (ſicut in primo dictum
fuit) comparatio inter vle & minus vle non eſt accipien
D da inter ea, vt vnum claudirur in reliquo, qm̃ eſſet fa-
tua talis comparatio, ſed diſtincta ſunt formaliter inter
ſe. Vnde cum hic fiat comparatio inter ea ſecundũ facili
tatem diffiniendi, non dicitur facilius eſt diffinire minus
cõmune, q̃ magis cõmune, accipiendo minus cõmune
vt includit in ſe cõmunius & aliquid plus, ſed dicitur ꝙ
facilius eſt diffinire minus commune formaliter ſum-
ptum &c. & hoc eſt verum, vt probatum fuit. Et ſi inſte
tur contra hoc, quia in minus cõmuni etiam formaliter
ſumpto includitur cõmunius, quoniam inferius nõ ab-
ſtrahit à ſuperiori: homo enim non poteſt intelligi ſine
animali. Reſpondetur ꝙ quia minus cõmune forma-
liter ſumptum hoc in loco nihil aliud vocatur niſi ipſum
inferius ſecundum ſuum differentialem conceptum, ſe-
cundum quem conſtat quòd non includit formaliter ſu-
perius, ideo falſum eſt in propoſito quod aſſumitur

ſm ſtando. Poteſt quoq; diſtinguẽdo dici, ꝙ inferius põt dupliciter ſumi formaliter: vno modo ſm totũ id, quod formaliter eſt, & ſic includit ſupius formaliter, qm̃ quod quid eſt ſuperioris eſt quod quid eſt inferioris, licet non conuertibiliter, vt in cap. 3. huius ſecundi dictũ eſt, & ſic modo non accipiť inferius formaliter. Alio modo ſm id
Cap. 3. quo formaliter cõſtituitur, & diſtinguitur ẽt à ſuperiori, & ſic nõ includit ſuperius, qm̃ ſic accipiť ſm differentialem conceptum, qui expers eſt generis formaliter, vt in quarto topicorũ diciť, & hoc modo loquimur hic de
Cap. 3. minus cõmuni, vt ex textu conuinciť. Tum qm̃ cõparationem Ariſtoteles facit inter vľe, & minus vniuerſale: cõparatio aũt ſm ea in quibus diſtinguunť intelligenda eſt. Tum qm̃ id vnũ, in quo cõmunicant ſingularia, diffinitionem dicit eſſe. conſtat aũt ꝙ ex ꝓceſſu ex ſingularibus, ſeu minus cõmunibus, puta huiuſmodi & illiuſmodi magnanimis, ſi veniať in vnũ in oĩbus magnanimis, illud vnum nihil aliud eſt q̃ ꝓpria differentia magnanimitatis, ſiue aliquid circũloquens illam differentiam. & tunc ſiſtit ꝓceſſus, qm̃ tunc dicit Ariſto. haberi rationẽ. Clarum eſt aũt ꝙ genera magnanimitatis adhuc inueſtiganda remanent. & magna eſt difficultas ad venanda illa, qm̃ vniuerſaliora ſunt, vt in textu diciť &c. Ad id quod induciť ex primo phyſi. diciť ꝙ Ariſtoteles loquiť ibi de ꝓceſſu doctrinali ſm ſe, hic aũt quo ad nos. Ad
T. c. 4. vltimum quod ex. s. Tho. adduciť dicitur, ꝙ per ſimplicem apprehenſionẽ intelligitur apprehenſio terminorũ. & nñ apprehenſio quidditatiua ꝑfecte, vt ibidẽ declarabitur. Qm̃ verba illa non facile oĩbus patent &c.

CIRCA determinationẽ factam in hoc capitulo oc-
Auer. c. 5. 7. currit dubium, qm̃ in procemio de anima ab Auerroi
Tho. Lec. 1 Alberto & s. Tho. attribuiť Ariſt. ꝙ via venandi quod quid eſt, ſit via cõpoſitiua. Platoni autem via diuiſiua, Hippocrati vero via demonſtratiua. In hoc aũt capitulo vbi determinatur difficultas hæc, non apparet Ariſtotelem ponere viã cõpoſitiuã venantẽ quod quid eſt, nec apparet ꝙ reprehẽdat viã diuiſiuam, ſed potius ꝙ ipſam magnificet & amplecteť. Quõ ergo hæc ſimul ſtant &c.

Cõ. 18. Ad hoc diciť ſm Auerroim ꝙ via poſita in ſecunda cõcluſione & ab ipſo expoſita eſt via compoſitiua. Accipiunť ſiquidẽ quatuor viæ ex hoc capitulo ducentes ad quod quid eſt. prima poniť in prima cõcluſione. ſecunda in ſecũda. tertia à tertia vſq; ad ſextam incluſiue. quarta in ſeptima. & prima quidẽ ſubiecti quod quid eſt venať. ſecunda aũt ſpeciei ſubalterne. tertia ſimpľr ipſum quod quid eſt, quarta paſſionis. Sed ſi hæc vera ſunt, quõ ſecũda, via eſt via cõpoſitiua, per quã Ariſt. differt à cæteris? illa nanq; methodus non ducit ſm eos niſi ad ſpeciẽ ſubalternam, & ſufficiens eſt ſm Auerroim &c. Aliter ergo dicitur ꝙ vltima via eſt, quam Ariſto. docuit. & hæc cõpoſitiua & adunatiua eſt, qm̃ à multitudine inchoat & adunando aſcendit. Sed contra hoc eſt qm̃ vltima methodus non eſt methodus ſimpľr, ſed quo ad nos. Quæſtio autẽ de modo venandi quod quid eſt quæſtio eſt de proceſſu ſimpliciter. Ideo dicendum mihi videtur ꝙ via poſita in ſecũda concluſione cum cõditionibus ſuis vſq; ad ſextam incluſiue, eſt via cõpoſitiua, quam ponit Ariſtoteles. Ad cuius euidentiam reducenda ſunt ad memo-
T. c. 3. riã ſuperius dicta. examinauit ſuperius Ariſtoteles quãta ſit vis demonſtratiui proceſſus ad habendũ quod qd
T. c. 4. eſt, & vt patuit nec totaliter reprobauit, nec totaliter approbauit. & ſic opinionem Hippocratis pertrãſiuimus. Examinauit quoq; quantæ efficaciæ ſit proceſſus diuiſiuus, & determinauit ꝙ ad ſyllogizandũ inutilis eſt. & per hoc arbitror eum diſcuſſiſſe Platonis opinionẽ, ſaltẽ
ſcdm. ſ. th. ſm ſonum verborum, vt alibi conſueuit. Concludit tandem in hoc capitulo ꝙ congrua via ad venandum quod
3. metaphyſicę. quid eſt, proceſſus eſt diuiſiuus, non ſyllogizando, quia hoc reprehendimus, ſed colligẽdo incipiendo à ſupremo
T. c. 13. genere cum cæteris conditionibus dictis, additis regulis ex problematibus topicis. & hæc eſt via compoſitiua.

E Licet enim diuiſiua dicatur, qm̃ à diuiſione incipit & diuidendo incedat, efficaciam tñ ex compoſitione ſortiť, & non ex vi diuiſionis &c. Vnde notanter Ariſt. ſtatim poſt ſecundam concluſionem ſubiũxit, ꝙ diuiſiones vtiles ſunt ad colligendum quod quid eſt, non ad demonſtrandum. Et ſic poſuit opinionem ſuam non extraneã omnino ab alijs, ſed vtentem aliquo modo vtraq; illarũ, dum huic viæ & diuiſiones, & ſyllogiſmi ſm problemata diuerſimode ſeruiunt &c.

De venatione propter quid &c. *Cap. 11.*

AD hoc autem ꝙ habeamus problemata, eligere oportet & deciſiones & diuiſiones, ita vero eligere ſupponentem genus commune omnium, vt ſi animalia eſſent, quæ ſpeculata ſunt, qualia omni animali inſunt: his autem acceptis rurſus reliquorũ primo, qualia omne
F ſequantur: vt ſi hoc eſt auis, qualia omnem ſequãtur auem, & ita ſemper proxima: planum enim, ꝙ habebimus iam dicere, propter quid inſunt conſequentia ijs, quæ ſunt ſub communi, vt propter quid homini aut ęquo inſunt. ſit autem animal, in quo A: B vero conſequentia omne animal: in quibus autem C D E aliqua animalia: planum igitur propter quid B ineſt ipſi D. nanq; per A: conſimiliter autẽ & alijs. Et ſemper in alijs eadem eſt ratio, nunc quidem igitur ſecũdum tradita communia nomina dicimus. Oportet autem non ſolum in his conſiderare, ſed & ſi aliud quid viſum fuerit inexiſtens cõmune, excipientem, poſtea quæ hoc ſequitur,
G & qualia hoc ſequuntur, vt cornua habentia habere erinaceum, & non vtrinq; dentata eſſe: rurſus cornua habere, quæ ſequitur, planum enim propter quid illis inerit, quod dictum eſt, propter enim cornua habere inerit. Amplius autem alius modus eſt ſecundum proportionale eligere: vnum enim accipere non eſt idem, quod oportet vocare ſepeum, & ſpinam, & os, erunt autem cõſequentia & his, tanquam vna quadam natura tali exiſtente. Eadem vero problemata ſunt, hæc quidem eo, ꝙ idem medium habent, vt quoniam omnia contra reſiſtentia. horum autẽ quædam genere eadem ſunt, quæcunq; habent differentias eo ꝙ aliorum, aut ali-
H ter ſunt. vt propter quid reſonat? aut propter quid apparet? & propter quid iris? omnia enim hæc idem problema ſunt genere, omnia enim ſunt refractio, ſed ſpecie altera. Aliqua vero eo, ꝙ medium ſub altero medio eſt, differunt problemata, vt propter qd Nilus decreſcẽte menſe magis fluit? quoniam hibernior decreſcens eſt, & propter quid hibernior decreſcens eſt? qm̃ Luna deficit, hæc enim ita ſe habent inter ſe.

Summa huius capituli hæc eſt.

AD habendum propter quid, oportet deciſiones, diuiſionesq; eligere, & genus ſubiectũ cõmune oĩum, & qualia inſunt omni generi &c. deinde reliquorum primo qualia inhæreãt, & ſic ſemper proximo &c. declarať qm̃ ſic manifeſtum ſit propter quid talia inhæreant his,

quæ

quæ ſunt ſub illo cõmuni, vt patet in terminis B primo, C D E vltimis. & A medio applicatis ad propria animalis, quædam animalia & ammal &c.

Regula. Oportet non ſolum in his conſiderare, ꝓpter quid, ſed & ſi aliud aliquod accipiaẽ eſſe cõmune, & accipere quibus illud inhęrear, & qualia hæc ſequanẽ. declaratur exẽplariter ad cornutum eſſe ſequiẽ habere duos ventres & carere dentibus ſuperioribus. inuenitur autẽ in boue, & hirco, declaratur, qm̃ ſic manifeſtum fit propter quid illis hæc inſunt, puta propter cornua &c.

Regula. Oportet aliquando analogum propter quid eligere. probatur à priori, quoniam quædam ſunt quæ ſequunẽ analoga, tanq̃ ſi eorum natura vna, vt ſepion, ſpinam & & os, vnum non ſunt, & ea quædam ſequuntur.

ꝓpoſitio. Eadem problemata ſunt, quæ idem habent medium, vt puta antipariſteſim.

Diuiſio. Horum quædam habẽt idem medium genere, & differunt ſpecie, vt propter quid echon. idolum in ſpeculo, & iris &c. propter repercuſſionẽ diuerſarũ ſpecierum. Quædam habent medium ſubalternum. vt propter qd nilus magis fluit in fine lunæ, quia vernior eſt finis. propter quid aũt vernior, quia luna deficit &c.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS tradere modum inueſtigandi propter quid, duo facit. primo tres regulas dat, quarum prima ꝓpter quid vniuocum genus nominatum inueſtigatur. ſecunda vero vniuocum non tñ eſſentiale genus, aut nominatum in propter quid inuenitur. tertia aũt non ſemper ad vniuocum propter quid recurrendum fore dicẽ. ſecũdo non eſſe ſemper in diuerſis diuerſum propter quid inquirẽdum, ſed qñq; idem, diuerſimode tñ in diuerſis docet vnica propoſitione & diuerſione &c.

cõtra Scot. Ex tertia regula habes ſconſta vnde errorem tuũ deprehendas, dum putas ideo oportere ens & alios terminos metaphyſicales eſſe vniuocos, vt poſſint de eis & ex eis demonſtrationes fieri, aliter oĩa in ęquiuoco cõſtitui. Ecce textus Ariſt. expreſſe dicens, ꝙ analoga media ſumenda qñq; ſunt, quæ licet vniuoca non ſint, ſequunẽ tñ ea, quædam ac ſi eſſent vniuoca, vt patet in ſpina &c.

De tribus quæſtionibus circa propter quid. Cap. 12.

DE cauſa vero & cuius cã dubitatet vtiq; aliquis, an quando eſt cauſatum & cauſa eſt, quemadmodũ ſi fluunt folia, aut deficit, & cauſa fluendi folia, aut deficiendi erit, veluti, ſi huius eſt lata folia habere, ipſius vero deficere, eſt terrã in medio eſſe, ſi enim non eſt, alia quædam erit cauſa ipſorum, ſiue cauſa eſt ſimul & cauſatum, vt ſi in medio terra eſt, deficit, aut ſi latifolium eſt, fluũt folia. Si vero ſic, ſimul vtiq; eſſent, & monſtrarẽtur per ſeinuicem. ſit enim folio fluere, in quo A: latifolium vero in quo B: vitis autem in quo C. ſi itaq; ipſi B ineſt A, omne enim latifolium fluit folio, ipſi vero C ineſt B, omnis enim vitis eſt latifolia, ipſi C ineſt A, & omnis vitis fluit folio, cauſa vero B medium. ſed & quoniam latifolia eſt vitis, eſt per folio fluere demonſtrare. ſit enim D quidem latifolium, E vero folio fluere, vitis autem in quo F: ipſi itaque F ineſt E, folio fluit enim omnis vitis, ipſi autem E D, omne enim folio fluens eſt latifolium, omnis igitur vitis eſt latifolium: cauſa autẽ eſt folio fluere. Si vero non contingit cauſas eſſe ſibiinuicem, cauſa enim prior eſt

A eo, cuius eſt cauſa, & deficiẽdi quidem cauſa eſt in medio terram eſſe: ꝙ autẽ in medio terra ſit, nõ eſt cauſa ipſum deficere: ſi igitur per cauſam quidem demonſtratio eſt propter quid, quæ vero nõ per cauſam ipſius ꝙ, ꝙ quidem terra quidem in medio eſt, nouit, propter quid autẽ nõ: qm̃ ipſum deficere nõ eſt cauſa, ꝙ ſit in medio, ſed hoc ipſius deficere, manifeſtum eſt: in ratione nãq; ipſius deficere ineſt eſſe in medio: quare planum ꝙ per hoc, illud cognoſcitur, ſed nõ hoc per illud. An cõtingit vnius plures eſſe cauſas? ſi enim eſt idẽ de pluribus primum prædicari: ſit A ipſi B primo inexiſtẽs, & ipſi C alij primo, & hæc ipſis D E, inerit igitur A ipſis D E, cauſa vero eſt ipſi quidem D B, ipſi vero E C: quare

B cauſa quidem exiſtente, neceſſe eſt rem eſſe, re aũt exiſtente, non neceſſe eſt omne eſſe, quodcũq; ſit cauſa, ſed cauſa quidem, non tñ omnis. Aut ſi ſemper vniuerſale problema eſt, & cauſa totũ quiddam, & cuius cã vniuerſale, vt folio fluere toto aliquo determinato, licet ſpẽs ipſius ſint, & his vniuerſaliter, aut plantis, aut his plãtis: quare & mediũ æquale oportet eẽ in his, & cuius cauſa, & conuerti. vt propter quid arbores folio fluunt, ſi itaq; propter congelationem humidi, & ſi folio fluit arbor, oportet eſſe congelationem, & ſi congelatio ineſt non cuicũq;, ſed arbori, eſt folio fluere. Vtrum aũt contingit non eãdem cauſam eſſe eiuſdem omnibus, ſed

C alteram, aut non? an ſi quidem per ſe demonſtretur, & non per ſignum, aut accidens? non poteſt fieri: nanq; ratio extremi medium eſt, ſi vero non ita, contingit. Eſt autem & cuius cauſa, & cui conſiderare ſm accidens, non tñ videntur problemata eſſe. ſi vero non, ſimiliter habebunt medium, ſiquidem ſunt æquiuoca, æquiuocum medium eſt: ſi vero vt in genere, ſimiliter habebunt, vt propter quid & permutatim proportionale? alia enim cauſa eſt in lineis, & numeris, & eadem vtiq;, inquantum quidem lineæ, alia, inquantum vero habens augmentum tale, eadem, ita & in omnibus: huius autẽ ſimiliter eſſe colorem colori, & figuram figu-

D ræ, aliam alij, ęquiuocum enim eſt ſimile in his: hic quidem fortaſſe proportionabiliter habere latera, & æquales angulos, in coloribus vero ſenſum vnum eſſe, aut aliud aliquid tale: quæ vero ſm analogiam. eadem & medium babebunt ſm analogiam. Se habet autem ſic, conſequi, cauſa ſibiinuicem, & cuius cauſa, & cui cauſa: ſingulum quidem accipienti, cuius cauſa in plus eſt, vt extrinſecos æquales eſſe quatuor in plus eſt, q̃ triangulum, aut quadrangulum, omnibus veto æqualiter: quæcunq; enim quatuor rectis ęquales eſſe extrinſecos, & medium ſimiliter: eſt autem medium ratio primi extre-

mi: quo circa omnes ſcientiæ per definitionem fiunt. vt folio fluere ſimul ſequitur vitem & excedit, & ficum & excedit, ſed non oẽs, ſed æquale eſt: ſi igitur acceperis primum mediũ, ratio ſolio fluendi eſt: erit enim primum quidem in altera mediũ, qm̃ talia oia ſunt poſtea huius medium, qm̃ ſuccus congelatur, aut aliud aliquid tale. qd aũt eſt folio fluere, cõgelari ſuccũ in cõtractu ſeminis. In figuris vero ita aſſignabit, q̃rentibus aſſecutionem cauſæ & cuius cauſa. ſit A inexiſtens B omni: B vero vnicuiq; eorũ, quæ D, in plus autem: B vtiq; vniuerſale eſſet iis, quę ſunt D, hoc. n. dico vniuerſale, quod non cõuertitur: primum vero vniuerſale, cum quo vnum quodq; quidem non conuertitur, oia autem cõuertuntur & non excedunt: ipſis itaq; D cauſa eſt ipſius A ipſum B. oportet igitur A in plus q̃ B extẽdi: ſi vero non, quid magis cauſa erit hoc illius? ſi itaq; oibus E ineſt ipſum A, erunt aliqd illa vnum omnia aliud à B: ſi enim non, qũo erit dicere, q cui ineſt E, ipſum A omni ineſt: cui vero A, non omni ipſum E? propter quid enim nõ erit aliqua cauſa, vt inſit oibus D? ſed nunquid & quæ ſunt E, erunt aliquid vnum? Conſiderare oportet hoc, & ſit C: contingit itaq; eiuſdem plures cauſas eſſe, ſed non iiſdem ſpecie. vt q longæua ſint, quadrupeda quidem, eo quia nõ habent bilem, volatilia vero eo q ſicca ſunt, aut alterum quid. Si vero ad indiuiduum non ſtatim veniunt, non ſolum vnum eſt medium, ſed & plura, & cauſæ plures: vtrum vero cauſa mediorum, quod ad vniuerſale primum, aut quod ad ſingulare, ſingularibus? planum itaq; ea eſſe quæ proxima ſunt vnicuiq;, cui ſunt cauſa, primum enim ſub vniuerſali eſſe, hæc eſt cauſa. vt ipſi D ineſſe ipſum C: ipſum A ineſſe, eſt cauſa: ipſi igitur D ipſum C, cauſa ipſius eſt A, ipſi vero C ipſum B, huic autem idem. De ſyllogiſmo igitur ac demonſtratione, & quid vtrunq; eſt, & quomodo fit, manifeſtum eſt: ſimul vero & de ſcientia demonſtratiua, idem enim eſt.

Summa huius capituli hæc eſt.

prima q̃ő. NVnquid cum eſt cauſatum, & cauſa eſt, vt ſi folia fluant ſit habere lata folia. & ſi luna deficit, ſit interpoſitio terræ.

conclusio p parte. Cauſa & cauſatũ ſimul ſunt. probať dupliciter. primo quia ſi cauſa aſſumpta non ſequiť ad effectũ, oportet illius cauſati eſſe aliquã altã cauſam, ſiue cauſa & cauſatũ ſint ſimul, vt eclipſis. & interpoſitio, ſiue non, vt lata folia & fluere. Si aũt ſic eſt, ſimul vtiq; erunt. Secundo, qa demonſtrant ſe inuicem, vt patet in terminis A primo C tertio: & B medio applicatis ad fluxum foliorũ vitem, & latum foliũ. q cauſa demonſtrat effectũ. & in terminie D primo Z tertio: & E medio applicatis, ad latum foliũ. vitem, & fluxum folij. q effectus demonſtret cauſam.

Differẽtia. Demonſtrationum dictarum altera eſt per cauſam et ppter qd, altera aũt per non cauſam, & quia. probatur à priori, qm̃ non contingit illa duo media eſſe ad inuicem cauſas, qm̃ cauſa prior eſt eo cuius eſt cauſa, & alterũ eorum eſt alterius cauſa, qm̃ in diffinitione illius cadit. De-

E clarať exẽplariter in eclipſi lunę & interpoſitione terræ.

Si contingit vnius plures cauſas eſſe, ad cauſam neceſſario ſequiť effectus, ex effectu aũt nõ concluditur cauſa certa, ſed cauſa hæc, vel illa &c. Declarať antecedens. Si contingat idẽ de pluribus primus p̃dicari, vt A de B & C primis ſubiectis. & D ſub B & E ſub C. liquet ſiquidẽ tũc, q B & C ſunt duæ cauſæ quare A inſit vltimis, ſ. D & E. — concluſiones rñſiuę conditionaliter q̃őni.

Si autẽ ſemper vniuerſale ppoſitum eſt, & cauſa totũ quoddam eſt. & effectus vniuerſaliter ſumitur. neceſſe eſt medium effectum ęqualia eſſe & conuerti. declarať exẽplariter in fluxu folij vt effectu, & denſitate in arbore. vt cauſa vniuerſali, & tali planta, vt ſubiecto &c.

Vtrum autem contingat eiuſdem effectus non eandem cauſam in omnibus, ſed diuerſis eſſe, aut non. — prima q̃ő.

Quando demonſtratur, per ſe, non contingit eiuſdem eſſe diuerſas cauſas in omnibus. probatur à priori, quoniam ratio vltimi eſt medium. — ꝯcluſiones rñſiuę. ſcdæ q̃őni.

Quando demonſtratur ſm ſignum, aut accidens, con-
F tingit eiuſdem eſſe diuerſas cauſas &c.

Contingit cauſam & effectum, in quo ſm accidens cõſiderare, non tamen videntur propoſita eſſe, vel immo videntur problemata eſſe &c. — Declaratio ſecundę cõcluſionis.

Si nihil interuenit per accidẽs, ſimiliter ſe habebit mediũ cum eo cuius eſt mediũ, ita q ęquiuoci ęquiuocũ, et generici genericum, & analogi analogum medium erit. Declarať exẽplariter, et primo quo ad generica, ſ. cõmutata pportiõe & lineis & numeris &c. ſecũdo quo ad ęquiuoca in ſilitudine inter figuras ĩter ſe, & colores inter ſe. — Declaratio primę.

Cauſa, & effectus, & ſubiectũ ita ſe habẽt ſm cõſequẽtiam, q particulariter acceptis ſubiecto & cauſa in plus eſt effectus q̃ ſubiectum & cauſa &c. vlr autẽ ſumptis, oĩa ęqualia ſunt. Declarať primo in habere angulos extrinſecos ęquales quatuor rectis, vt effectu: & triangulo & quadrangulo, vt particularibus ſubiectis & oĩbus talibus vlĩ ſubiecto & medio ſeu cauſa vniuerſali: & quo ad cauſam, pbatur, qm̃ medium eſt ratio primi termini, — ꝯclo. rñſiuę prię q̃őni.
G ex quo oẽs ſcientiæ ſunt per diffinitiones &c. declaratur iterum in naturalibus in fluxu folij, vt effectu: ficu. & vitę, vt particularibus ſubiectis oĩbus talibus, vt vlĩ ſubiecto & ratione primi termini, vt vniuerſali medio, per quod ineſt oĩbus, puta ſeminis ſucci denſatione in cõtractu &c. tertio declaratur primum ordinando formã ſyllogiſticam aſſumpto effectu cõmuni, & cauſis ſpecialibus, & ſubiectis particularibus illum effectum particularibus diuerſis inter ſe ppter illas ſpeciales cauſas, in terminis generalibus A effectu B cauſa ſpeciali, & D ſubiecto particulari, et ex alia parte C altera cauſa ſpeciali. & E ſubiecto altero particulari applicatis ac naturalia. ſ. longam vitam reſpectu modicę choleræ & quadrupedum. ex alia parte reſpectu ſiccitatis, & volatilium.

Contingit igitur plures cauſas eſſe eiuſdem, ſed non eiuſdem ſpecie. — tertia concluſio pro ſcda q̃őne.

Si non ſtatim in atomum venitur, ſed plura media & cauſæ occurrunt eiuſdem, qualis eſt cauſa mediorũ pro-
H xima vniuerſali, aut proxima ſingulari. — tertia q̃ő. ꝯclo rñſiua.

Magis proxima vnicuiq; cauſa ſumenda eſt. probať à priori, qm̃ hæc eſt primo cauſa, q illud ſit ſub vlĩ &c. declaratur in terminis A primo B ſecundo C tertio D quarto. inchoando enim ab vltimo &c. & gradatim aſcendẽdo, ſemper cauſa proxima præinuenitur vſq; ad atomũ, ſeu immediatum &c.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS terminare tractatum de ipſo propter quid, Tria facit ſm tres quæſtiones, quas mouet & determinat. ſed qm̃ prima & ſecunda ſe interſecant, attendendum eſt, q ſic procedit, mota prima quæſtione, duas rationes adducit ad partem affirmatiuam, & differentiã ſubdit inter aſſumptos proceſſus in ſecunda. ratione, vel in idem redit, inter conſequẽtias determinatas. Deinde ſub diſiunctione duabus concluſionibus rñdendo q̃őni motæ eius categoricam ſolutionem ex alia q̃őne depen-

dere

dere ex ipſis concluſionibus oſtendit. Sicq; ad ſecũdam quæſtionem ꝓperat, & moræ ſtatim duabus concluſionibus reſpondet, ſubdens declarationes earum ꝑpoſtero ordine. & ſic reuertitur ad ptimam quæſtionem. & vnica illi concluſione, plures partes habente ſatisfacit, multipliciter declarando eam &c. Et randem tertiam cõcluſionem correlarie deductam rñſioni ad ſecundã qõnem addit &c. poſtremo tertiam mouet qõnem, & illi ſtatim ſatisfacit vnica couclusione &c. & epilogat &c.

Ad effectũ cã quõ ſem per ſeqtur.

CIRCA primam rationem aduerte, ꝙ textus ſententiam, quã in ſumma poſuimus, expreſſe habet & valde conformis eſt titulo quæſtionis: ꝓpter quod alietas forte tranſlationis cauſa fuit ꝙ expoſitoribus conformis nõ ſit. Differt ſiquidem ratio poſita ab interpretatione aliorum in hoc, ꝙ nos aſſumpſimus conſequẽtiam primam abſq; ꝓbatione, eo ꝙ verba illa, ſ. cauſa & cauſatum ſint ſimul vt ad explanandum cõſequentiam ꝙ vr̃ ſermo ſit inducunt, ab alijs aũt ad ꝓbandum conſequentiam inducuntur. Conſentaneam aũt noſtram interpretationem q̃ſtioni eſſe duximus. Tum quia textus noſter & Boetij expreſſe ita habet, ſiue cauſa ſit ſimul & cauſatum, vt ſi in medio eſt terra, deficit, aut ſi latum folium eſt, folia fluunt. ex q̃bus verbis patet, ꝙ dicit, ſiue cauſa & cauſatum ſimul ſint, vt interpoſitio & defectus, ſiue nõ, vt latum folium, & fluxus. Tum qm̃ ſic intellecta vt expoſuimus nos, titulus quæſtionis ab ipſomet Ariſtotele explanatus inuenitur. & dubiũ quod poſteriores inuaſit: an. ſ. cum hic quærit, ſi eſt cauſatum, ſit cauſa. intelligatur de ſimultate tẽporis, an de ſimultate conſecutionis ab ipſo Ariſtotele ſolutũ accipitur in illis verbis. Perſpicuum ſiquidem fit, ꝙ de ſimultate cõſecutionis quęſtio eſt ex eo quod dicit, ꝙ ſiue cauſa & cauſatum ſimul ſint vt interpoſitio &c. ſiue non, vt latum folium &c. conſiſtit igitur vis primæ rõnis in hoc ꝙ ſi ad B effectum nõ ſequitur A cauſa, ſiue ſimul tẽpore ſiue prius, oportet ipſius B alterã eſſe cauſam q̃ A. & hæc cõſequentia eſt manifeſta ex eo ꝙ nullus effectus eſt, ad quẽ non ſequať cauſa aliqua &c. & ſi ſic eſt. ſ. ꝙ ſit altera cauſa, erunt vtiq; ſimul effectus & cauſa, licet non recte ſequať, erunt vtiq; ſimul effectus & cauſa hæc. nec inconuenit nihil plus concludi ꝑ hanc rationem, qm̃ inueſtigando ꝓceditur paulatim ad veritatem à cõmunioribus &c. ad ſpecialia. quo ſequens rõ ducit &c. vel. Si autem ſic eſt. ſ. ꝙ illa aſſumpta eſt vera, ſeu ſola cauſa ſimul vtiq; erũt effectus, & cauſa hæc. Nec putet aliquis hæc dicta eſſe vt non imitetur. s. Tho. expoſitionem. ſed qm̃ textum eius non habeo, & noſtrum in hac parte forte meliorem ſaluare volumus, ab ipſius ſententia non diſcrepantes, qm̃ talem eſſe quæſtionis titulum, ipſe expreſſe dicit, explicans quod Ariſtoteles tacuit. ſ. ꝙ de mutua conſecutione quæſtio agitur, an. ſ. ad effectum cauſa, & econuerſo ſequatur &c.

CIRCA rñſiuas concluſiones aduertenda ſunt tria. Primum eſt ꝙ Ariſtoteles ſm veritatem diſiunctiue eas format vt patet per ꝑpoſitam cuilibet earum notam diſiunctionis aut: ſed qm̃ veritas illius diſiunctiuę vſq; ad ſequentẽ qõnem pendet, & ab Ariſtotele prima pars ex quadam cõditionali declaratur, & ſm veritatem conditionalibus quas nos formauimus ęquiualet: ideo ad faciliorem perceptionem cõditionales fecimus. nec propter hoc. s. Tho. aduerſamur dicenti Ariſtotelẽ determinare qõnem his concluſionibus. Ipſe. n. ideo hoc dixit, qm̃ vt ex dicendis patebit, vtraq; diſiunctiuę pars vera eſt, & ipſa deciſio eſt qõnis. nos aũt deciſam qõnem non eſſe dicimus, qm̃ veritas diſiunctiuæ ex ſequẽti dependet quæſtione &c. Secundum eſt, ꝙ conditionalis illa. ſ. ſi contingit idem de pluribus ptimis ꝑdicari, aſſumpta ad declarationem primæ cõcluſionis põt dupliciter intelligi. Vno modo de ꝑdicatione per ſe in ſecundo modo ꝑſeitatis, & ſic illius categorica eſt impoſſibilis, qm̃ quælibet paſſio habet vnum tm̃ primo ſubiectum quod ponitur in eius diffinitiõe, cõditionalis tñ ipſa eſt vera, vt patet,

A Alio modo intelligi põt de ꝑdicatiõe eſſentiali in primo modo, & ſic non ſolum conditionalis, ſed categorica illa vera eſt, aĩal. n. & ſimiliter omne genus, de pluribus ꝑdicatur Imediate &c. Mulrũ aũt intereſt quo iſtorũ modorum accipiãtur verba Ariſt. qm̃, vt ex ſequẽtibus apparet, ipſe intendit per primam concluſionem ꝑuenire ad hanc deciſionem, ꝙ quia cõtingit vnius effectus eſſe plures cauſas partiales, ſeu ſpeciales, ideo cnm de illis ſermo eſt, diciť ꝙ ad cauſam ſequiť effectus & ad effectum non ſequiť cauſa determinata &c. huic aũt intentioni prima expoſitio exemplariter deſeruit, & nõ aſſertiue, qm̃ falſum aſſumit &c. ſecunda vero expoſitio aſſertiue opitulatur, qm̃ inter media genera ſeu differentiæ ſunt cauſæ ſeu rationes, ꝙ ſuperius inferioribus inſit, & quodlibet eorũ infert ipſum genus, ad ipſum aũt nullum eorũ determinate ſequitur, ſed interminate hoc vel illud &c.

Tertium aduertendum eſt, ꝙ vt mẽbra iſtius diſiunctiuę ſeu conditionalis rñſionis, ex oppoſito diſtincta, & B euacuantia quæſitum accipiamus ly vl̃e ꝓpoſitum in ſecunda concluſione poſitũ pro concluſione ſeu ꝓblemate quæſito exponi põt, & non de quacunq; vl̃itate, ſed ea, ſm quam demonſtratio vniuerſalis differt á particulari (vt in primo libro dictum eſt) ita ꝙ mẽbra diuiſiõis ſunt ꝙ quæſita aut ſunt particularia, aut vniuerſalia, & ſub alijs verbis, aut habẽt plures cauſas, aut vnam. & ſic exponendo totum reſiduũ concluſionis declaratio & dearticulatio eſt antedicti. Poteſt quoq; exponi pro ſubiecto ipſius quæſiti & vniuerſalitate eadẽ, & ſic non expoſitiue reliqua addita ſunt, ſed vt oĩa enumerarentur, ſubiectum. ſ. cauſa, & effectus, quę ad demonſtrationem concurrunt, & vniuerſalia ꝓponetẽtur, habẽturq; nihilominus mẽbra diffinitionis oppoſita, vt prius &c.

c. 31. circa t.c. 29.

Quando demonſtratur accidens, eiuſdem plures eſſe cauſas contingit.

CIrca ſecundæ quæſtionis titulum dubitať. quid intelligat Ariſtoteles nomine cauſæ: an. ſ. cauſam in eſſen C do, an cõmuniter cauſam ſiue in eſſendo, ſiue in inferendo. Eſt aũt ratio dubitandi hincinde ex multis. Conſiderantibus. n. diuiſionẽ factam in textu rñdendo huic quæſtioni, apparet cauſam cõmuniter ſumi, quia diſtinguiť in cauſa in per ſe, & ſm ſignum ſeu accidens. conſtat aũt ꝙ ſignum cauſa non eſt niſi illatiua. Amplius dum in textu ordinatur in figuris conſecutio cauſæ & effectus expreſſe diciť, ꝙ ſi mediũ & primum eſſent conuertibilia, nõ eſſet maior ratio quare medium eſſet cauſa primi magis q̃ econuerſo: ex quo euidẽter apparet, ꝙ de cauſa illatiua ſermo eſt, de tali nanq; verificať, ꝙ duorũ cõuertibilium, neutrum magis altero cauſa eſt, & de cauſa in eſſendo falſum eſt, qm̃ ſubiectum eſt cauſa ſuæ paſſionis, & non econuerſo &c. Amplius de cauſa in eſſendo (in primo li) dictum eſt, ꝙ augentur demonſtrationes non per media: vt quid ergo iterum de hoc dubitandum eſt? Intuentibus autẽ tractatus rõnem, ꝙ de cauſa in eſſendo ſermo tm̃ ſit videtur: tum qm̃ intentio pręſentis D negocij eſt de ipſo ꝓpter quid, & in litera expreſſe excluditur ab ordine demonſtrationum propter quid demonſtratio ab effectu ẽt conuertibili, vt patet. Tum qm̃ hæc quæſtio ad perfectionẽ primæ quæſtiõis introducta eſt, vt expreſſe ex textus ſerie liquet, adeo vt negare hoc ſit proteruire. cõſtat aũt ꝙ prima quæſtio de cauſa in eſſendo loquebatur, & non cõmuniter. Tum qm̃ in toto proceſſu huius capituli & dubitando, & rñdendo, & exempla ponẽdo, de cã in eſſendo ſermo eſt. Tum qm̃ quęſtio de cauſa illatiua nõ eſt poſterioriſtica, ſed prioriſtica vbi & determinata eſt quæſtio illa determinando conuerſionem concluſionis ad præmiſſas. & Ariſtoteles expreſſe ſuperius confeſſus eſt ſe circularem ſyllogiſmum determinaſſe in anterioribus. i. libro priorum, vt dicit idem Albertus &c. Ad hoc dubium dicitur ꝙ quæſtio eſt de cauſa in eſſendo, nec oportet aliter probare, q̃ per rationes vltimo adductas, ſunt. n. efficaces & rationibus

T. c. 29.

alterius

alterius partis facile eſt reſpondere. Ad primam nãq; dicitur ꝙ per ly ſignum aut accidens, non intellexit effectum, ſed cauſam ſpecialem, vt nunc dicetur. Ad ſecũdam dicitur, ꝙ verum eſt illa verba oportere intelligi de cauſa in inferendo, ſed non tm̃. arguit. n. ibi á poſteriori, vt ibi declarabit. Ad tertiam dicit ꝙ in primo libro determinatũ eſt ꝙ vnius vna eſt cauſa potiſſima, & non ſimpl'r ꝙ vnius vna ſit cauſa in eſſendo. agebat. n. tũc de demonſtratione ſm eius ſummũ &c. Nunc ꝓpter qđ declarat cõiter & in demonſtratiõe vli, & particulari &c.

CIRCA eiuſdem quæſtionis titulũ, aduertẽdum eſt, ꝙ adhuc põt accipi ſm duos ſenſus. Primus ſenſus eſt, vt inquirat hoc in loco, de cauſæ vnitate & pluralitate ſimpl'r reſpectu eiuſdem effectus, ꝓpter demonſtrationẽ tamen &c. ita ꝙ quæſtio ſit an contingat eiuſdẽ effectus eſſe cauſas plures, an vnam tm̃. & hic ſenſus eſt alienus á p̃ſenti intentione, licet á curſim ſtudentibus approbet, ꝓpter abbreuiata verba Ariſtotelis in rñſione, & expoſi corum vnitatem & pluralitatem cauſarum hic ſonantia. Alius ſenſus eſt, vt inquirat de vnius & eiuſdẽ effectus cauſæ vnitate & pluralitate non ſimpl'r, ſed in oĩbus, in qbus inuenit ille effectus, ita ꝙ non eſt quæſtio, an vnius effectus ſint plures cauſæ, vel vna tm̃, ſed an vnus & idẽ effectus in oĩbus, in quibus inuenitur cauſetur ab eadem cauſa, ſiue vna, ſiue plures cauſæ ad eundem effectũ concurrant, an non ab eadem, ſed diuerſis. & eſt ſermo non de identitate & diuerſitate numerali, ſed formali &c. Quanta vero ſit inter hos ſenſus differẽtia, exemplariter manifeſtatur. Iuxta primum eſſet quæſtio, an vnius effectus, puta domus, ſint cauſę plures, an vna tm̃ &c. & tali quæſtioni diceret ꝙ eiuſdem effectus ſunt plures cauſæ per ſe in naturalibus, quia materialis & finalis & formalis &c. Iuxta ſm vero ſenſum eſt q̃ſtio, an talis effectus vnus, puta domus, vbicũq; inuenitur, proueniat ab eiſdem cauſis, an á diuerſis. puta an domus vbiq; habeat ꝓ cauſa materiali lapides cementum &c. pro formali quadraturam, pro efficiente artem, pro finali habitationem, an non, ſed alicubi domus habeat aliud efficiens, puta naturam, vel aliam materiã, puta ferrum &c. Et ſimiliter in ſimplicibus, an habere tres angulos ęquales &c. cõueniat oĩbus per vnam met cauſam, an diuerſis per diuerſas &c. Et hic ſenſus eſt intentus ab Ariſtotele, qui breuiter ex multis declarat, ne alicui videatur nouus, & inſipienter veritatẽ refutet. primo hoc patet ex verbis Ariſtotelis in titulo quæſtionis. ait. n. vtrum autem contingat non eandẽ cauſam eiuſdem in oĩbus, ſed alteram, aut non: vbi ex ly in oĩbus, & ly eandem, & ly alterã, liquet quod dicimus, vt cuilibet exercitato facile eſt deducere.

Secundo ex eo ꝙ ſm hunc ſenſum intenta veritas de conſecutione cauſæ & effectus inter ſe habet, & totus ꝓceſſus Ariſtotelis clarus valde eſt. Iuxta primum autẽ, proceſſus inſufficiens & ſcrupuloſus inuenitur, & extorquenda veritas magis q̃ elicienda ex eo eſſet. Tertio qm̃ expreſſe Ariſtoteles in tertia cõcluſione determinat concludẽdo ex antedictis ad hanc q̃ſtionẽ, ꝙ licet vnius effectus contingat eſſe plures cauſas, non tñ hoc contingit ſi effectus ille eſt vnus ſm ſpeciem. quæ cõcluſio eſſet manifeſte falſa, ſi de vnitate & pluralitate cauſarũ abſolute loqueret, qm̃ ſpecierum naturaliũ ſunt multæ cauſæ per ſe, & eſt manifeſte vera loquendo de vnitate & pluralitate in oĩbus: qm̃ ſicut effectus eſt indiuiſibilis ſm ſpeciem, ita & cauſæ atomę ſunt, & cõſequẽter in omnibus eędem &c. Eſt aũt valde notãdus ſenſus iſte, & pręoculis ſemper habendus in hoc capitulo, qm̃ oportet omnia intelligere conformiter ad quęſitum. Et apparebunt impertinentes quæſtiones de vnitate & pluralitate cauſæ hic agitatæ &c.

De varijs demonſtrationũ generibus per cauſas ꝓcedẽtibus

CIrca concluſiones rñſiuas huic quæſtioni, notanda ſunt quatuor. Primum eſt ꝙ Ariſtoteles non diſtinxit cauſam in per ſe, & per accidẽs &c. ſed diuiſit demon-

E ſtrationem, in demõſtrationem per ſe, & demonſtrationem ſm ſignum, aut accidens. vt patet in litera. quid aũt intelligat per talis diuiſionis mẽbra ipſemet declarat in ſequentibus duabus ꝓpoſitionibus. Demonſtrationem per ſe vocat, qñ ꝓprium de ſuo adęquato ſubiecto, per propriam cauſam demonſtratur & merito, qm̃ tunc ſaluantur in demonſtratione oẽs modi prædicationis ꝑ ſe perfectę. Demonſtrationẽ vero ſm accidens vocat qñ aliquid prædictorũ triũ deficit, vt ſi cauſa inadęquata, vel ſubiectum inadæquatum, vel paſſio inadęquata ſumatur. hoc. n. intẽdit in illis verbis. contingit cauſam, & cuius eſt cauſa, & iit quo ſm accidens cõſiderare. Vocatur aũt merito demonſtratio ſm accidens talis demonſtratio, eo ꝙ eſt ſm aliud & non per ſe in primo gradu ꝑſeitatum, quotieſcunq;. n. ſubiectum inadęquatum ſumitur perſeitas ſecundi modi non niſi per aliud ſaluatur. & ſimiliter de paſſiõe & cauſa inadęquatis dicendũ eſt, vt ex dictis in primo libro & exẽplis hic poſitis ab Ariſto- T.c.14.
F tele & .s. Tho. patet. vocatur quoq; prædicta demonſtratio ſm ſignum, non ꝓpterea ꝙ per effectum demonſtret cauſam, qm̃ vt dictum eſt, præſens ſermo eſt de cauſa in eſſendo, ſed quia inadęquatiõe ſupradicta interueniẽte, non cõplete cognoſcit paſſio in ꝓprio ſubiecto, quod demonſtratio quærit, ſed ſignum eius habet. ſciendo. n. volatilia longę vitæ eſſe ſignum ducens ad notitiã ampliorem diuturnæ vitæ accipimus: ſiue ꝓpria cauſa aſſumat pro medio, qm̃ ꝓprium ſubiectũ ex tali proceſſu non ſcitur, ſed ſignum eius, inferius. ſ. &c. ſiue per ſpecialẽ cauſam ſciatur, qm̃ tunc non per cauſam ꝓpriam, ſed per ſignum cauſæ ꝓpriæ ſcit paſſio &c. Eadem ergo demonſtratio vocat ſm ſignum, aut accidens diuerſis rõnibus. & ſic diuiſio Ariſtotelis bimẽbris ſm rem eſt. trimẽbris aũt attẽtis diuerſis rõnibus vnius mẽbri &c. nec demonſtrationem ex his quæ ſunt per accidens poſuit, nec nouam diuiſionẽ demonſtrationis induxit, ac ſi inſufficienter in primo libro demonſtratio diuiſa fuiſſet. patet. n. prio huius T.c.39.
G ex dictis ꝙ diuiſio iſta reducit ad illam qua diſtincta eſt demonſtratio in vlem & particularẽ. Secundum notandũ eſt, ꝙ licet quæſtio ſit de cauſa & cauſato, demonſtrationem tñ diſtinguere placuit Ariſtoteli, eo quia nõ agitur de cauſa niſi in ordine ad demonſtrationẽ, ita nihilominus demonſtrationẽ diuiſit, vt cauſæ diuiſionem ĩmiſceret. Accipitur ſiquidẽ hinc, ꝙ cauſa in eſſendo eſt duplex, quædam adęquata effectui, & quædam exceſſa ab effectu, quæ vocat cauſa ſpecialis, & partialis, non eo modo quo quilibet trahentiũ nauem eſt cauſa partialis, per modũ partis integralis, qm̃ talis cauſa partialis non infert effectum, quia non eſt cauſa ſufficiens: ſed potius per modum partis ſubiectiuæ, quæ ſufficiens eſt ad illationem ſui totius &c. tales. n. de quibus loquimur, cauſę ſpeciales ſufficienter ſingulę cauſant & inferunt effectũ, ſed nulla earum eſt vlis ſeu adæquata cauſa illius, vt in exemplis textus, in mathematicis & naturalibus patet. Sunt aũt hæ cauſæ ſigna non effectuũ, ſed ꝓpriarum cau-
H ſarum. & cauſæ ſm accidens, quia cauſæ ſunt ſm aliud, ſm ꝓpriam. ſ. & adęquatam cauſam, ad quam reducunt.

Tertium notandũ ad claritatem doctrinæ, eſt ſenſus ipſarũ concluſionum. poteſt. n. ſenſus earum diſtingui ſicut & quæſtionis ſenſus diſtinctus eſt. vt iuxta primũ ſit ſenſus ꝙ qñ aliquid demonſtrat per ſe. i. per adęquatã cauſam &c. vnicum eſt mediũ, et ꝙ vnius effectus vnica eſt cauſa per ſe. i. adęquata &c. inadęquatę vero plures. & hic ſenſus licet in ſe aliquo modo verificari poſſit, vel potius aliqualiter tolerari, recurrendo ad ĩmediationem & perfectionem ſeu complementum cauſarũ, alienus tñ eſt ab Ariſtotelis intentione, vt ex titulo patet, qm̃ nihil refert in hac quæſtione, an vnius effectus ſint plures cauſæ vel vna tm̃. Iuxta ſm aũt ſit ſenſus ꝙ qñ aliquid demonſtratur per ſe, modo expoſito eiuſdem effectus in oĩbus eadem eſt cauſa, & nõ eſt in iſtis cauſa illius effectus altera á cauſa illius effectus in alijs. Quãdo vero demon-

ſtratur

ſtratur ſm accidens modo expoſito eiuſdem effectus in oĩbus plures ſunt cauſæ & noo vna & eadem. & hic ſenſus directe quæſtioni & eius fini ſatisfacit, qm̄ ex hoc habemus ꝙ duplex eſt cauſa (vt diximus). ſ. per ſe. i. adęquata, & ſm accidẽs .i. ſpecialis. & ſi de illa loquamur, vnius effectus in oĩbus eadẽ eſt cauſa, ſiue vna, ſiue plures ſint illæ cauſę. ſi aũt de cauſa ſpeciali ſermo ſit, oon eſt eadem in omnibus, ſed plures in diuerſis vt exẽpla dicta manifeſtant &c. Quartum aũt notandum eſt ꝓbatio primæ cõcluſionis. ſ. ratio enim vltimi eſt mediũ, nomine ſiquidem vltimi accipi põt ipſa paſſio, quæ ſuperius & inferius vocaẽ primum diuerſis rationibus, vltimũ quidem dici põt, quia in eſſendo vltimũ eſt, qm̄ effectus eſt ſubiecti et medij. Primum aũt dicitur, qm̄ primũ locum tenet in demonſtratione, qm̄ maior extremitas eſt, & ſm hoc, qm̄ ratio vltimi. i. paſſionis dicens ipſius ꝓpter quid eſt, medium propriũ includitur ꝙ eiuſdem eadem eſt in oĩbus cauſa, qm̄ talis paſſioois ratio vnica eſt. i. non diuerſificatur in diuerſis, qm̄ diffinitio cuiuſq; vnius rei, ſiue genericam, ſiue ſpecificam, ſiue analogam habeat voitatem, illam retinet in quibuſcũq; inueniaẽ. Poteſt quoq; vltimi uomine ſubiectũ ipſum accipi quod quia mioor extremitas eſt, vltimũ vocatur in demonſtrationis ordine, reſpectu primi & medij. & ſm hoc qa ratio vltimi i. ſubiecti eſt proprium mediũ ad quod oportet tandem reſoluendo venire, & à quo oportet cõponendo inchoare, ideo vnius effectus in oĩbus vna cauſa concludiẽ, qm̄ rationem eiuſdẽ ſubiecti primi & proprij, in oĩbus eius paſſio inueniẽ. Vtrũq; aũt horum intelligi abſq; diſſonãtia poteſt, qm̄ propoſitio declaratiua huius primæ concluſionis, vtrũq; cõprehendit, dicens idẽtitatem effectus & cauſæ per ſe ſemper ꝓportionaliter ſe comitari &c. ita ꝙ ſi effectus in oĩbus eſt vnus ſpecie, cauſa per ſe nõ quęratur eadem genere, ſed ſpecie: ſi effectus eſt vnus genere, cauſa per ſe erit vna in oĩbus generice: & ſi effectus eſt vnus analogia, cauſa inquiraẽ vna in omnibus analogice &c. hæc ſiqdem, & de diffinitiooe ꝓpter qd paſſionis, & de diffinitione ſubiecti veritatem habent &c.

Vera ſubiecti & cauſæ formalis conſecutio.

CIRCA concluſionem rñſiuam primæ quæſtioni, aduertenda ſunt duo. Primũ eſt, ꝙ cõcluſio illa tam ex verbis textus q̄ ex ſenſu habeẽ, oportet ſiqdem ve verbaliter ex textu habeaẽ ſic gloſare (accipienti vnũquodq;) .i. ſubiectũ particulariter (& cauſa) ſupple ꝓpria particulari ſubiecto accepta cuius eſt cauſa. i. effectus in plus eſt. ſ. illis: vel ſic, cã & cuius eſt cã. i. ſubiecto ſm vnũquodq;. i. particulariter acceptis io plus eſt ſupple effectus &c. Poteſt aũt dici ſubiectũ cuius eſt cauſa, eo ꝙ eius etiam eſt cauſa vt in quo ſuſtentaẽ, vel ſaltem vt in quo cauſat ſuũ effectũ. & forte vitio ſcriptorum, aut tranſlationis hoc accidit &c. ſenſum. n. concluſionis exempla ſubdita clare oſtendũt, &. s. Tho. accepit. Poſſet aliter formari concluſio, vt Albertus dicit. & nihilominus eadem ſentẽtia rediret, & textus integer ſaluareẽ. Ad cuius euidentiã ſciendũ eſt, ꝙ qñ aliquis effectus, puta diuturoa vita, habet voam cauſam adęquatã, puta tardã paſſibilitatem, & diuerſas io diuerſis inadæquatas, puta in quadrupedibus cholerã, & volatilibus ſiccitatem, dupliciter poteſt fieri demonſtratio talis effectus de ſubiecto particulari. Vno modo per cauſam adęquatam. Alio modo per cauſam ſpecialem tenentem ex ſe partem illius particularis ſubiecti. Et ſecundum hunc duplicem modum demonſtrandi dupliciter formari poteſt præſens concluſio. Vno quidem modo, ſicut formata eſt, & tunc accipitur tam ſubiectũ, q̄ cauſa particulariter, & vt dictũ eſt verba textus noſtri aliqualiter diſſona ſunt. Alio modo formaẽ ſic. Cauſa effectus & ſubiectũ ita ſe habent ſm conſequentiã, ꝙ vnumquodq; accipienti. i. ſubiecto particulariter accepto, tam effectus q̄ cauſa in plus eſt &c. & tũc accipitur cauſa adæquata, & hoc magis cõſooat verbis textus, nec exempla ab hoc aliena ſunt ſenſu, ſed vt clare liquet primũ exemplum fauet huic. Secundum vero cũ ordinatiooe io figuris fauet primo ſenſui. Amplectere igiẽ vtrũq;, & faciliorem habebis ad alia progreſſum, & ſiue iſte, ſiue ille, ſiue vterq; accipiaẽ ſenſus, conſecutionem inuentam, ioter cauſam effectũ & ſubiectũ habemus, ꝙ qa ex eo quod eſt in plus non ſeqtur quod eſt in minus, ſed econuerſo cõſecutio coouertibilis erit ſi tria illa vſr ſumanẽ, & ex illa parte deficiet, ex qua aliqd vniuerſalius ſumeẽ, ſiue illud ſit cauſa cũ paſſione ſiue paſſio ſola, qm̄ tunc particulare ſequetur vniuerſalius & oon econuerſo. Et ſic patet quid dictũ ſit ad primã quæſtionem. ſ. ꝙ cũ cauſatũ eſt, cauſa eſt, & econuerſo. ſi ſermo ſit de cauſa per ſe (modo expoſito) qm̄ hanc in oĩbus in qbus iouenią effectus ille eſſe oportet, qm̄ eadem eſt in oĩbus. & hoc eſt ſumere cauſam & effectũ vniuerſaliter &c. Si aũt ſit ſermo de cauſa ſm accidens, cum cauſa eſt, cauſatũ eſt. ſed non econuerſo, cũ cauſatum eſt, talis cauſa eſt, ſed hęc vel illa. qm̄ cauſa ſm accidens noo eadẽ ſed altera in diuerſis eſt, & hoc eſt ſumere effectũ vniuerſalem, & cauſam particularem &c. Secũdum notandum eſt, ꝙ qa Ariſtoteles probãs A ideſt effectũ in plus extendi q̄ B cauſam ſpecialem illius ex eo probat, qa ſi non eſt in plus non magis B erit cauſa ipſius A q̄ ecõuerſo, & exponitur de cauſa in inferendo, qm̄ ſi coouertibilia eſſeot, neutrũ alterum magis infert. ex hoc ſupius arguebatur, ꝙ de cauſa in iferendo ſermo eſſet. Sed hoc oõ moneat, qm̄ tripliciter reſponderi poteſt. Primo ꝙ ſubtiliter Ariſtoteles à poſteriori declarauit cauſam ſpecialẽ in eſſendo in minus exteodi q̄ ſuus effectus extendatur, ita ꝙ ſermo eſt ſemper de cauſa in eſſendo &c. proceſſit enim ſic, B eſt cauſa propria ꝙ A effectus cõmunis, ſit in D particulari ſubiecto. ergo A eſt in plus q̄ B. probatur a deſtructione conſequentis, qm̄ ſi A non eſſet in plus q̄ B ſed cõuerteretur, non magis B eſſet cauſa propria ꝙ A ſit in D particulari ſubiecto q̄ econuerſo A eſſet cauſa ꝙ B ſit in D particulari ſubiecto, quod eſt cõtra hypotheſim. tenet conſequentia iſta vltima, qm̄ duorũ conuertibiliũ neutrũ eſt magis propinquũ particulari ſubiecto &c. & conſequeoter neutrũ eſt magis altero cauſa propria, ꝙ alterũ particulari ſubiecto inſit, & ſic ex hoc concluditur cauſam propriam ſubiecto particulari ꝙ inſit ſibi effectus vniuerſalis, eſſe in minus in ipſo effectu, & cõſequẽter ex hoc noo habetur, ꝙ ſermo ſit de cauſa in inferẽdo. in hoc capitulo.

Secũdo dici poteſt, ꝙ non incõuenit, ꝙ ſermo vltimus ſit de cauſa in ioferendo, qm̄ cauſis ſpecialibus de qbus eſt ſermo iſta duo conuertibiliter inſunt. ſ. ꝙ ſint cauſæ inconuertibiles in eſſendo. & ſimiliter ꝙ ſint inconuertibiles in inferendo. & propterea à poſteriori declaratum eſt prius tali ſenſu, B eſt cauſa ꝓpria in eſſendo ꝙ A ſit in D particulari ſubiecto. ergo A eſt in plus q̄ B. tenet conſequentia, qa niſi eſſet in plus, non magis B eſſet cauſa inferens A q̄ econuerſo. ex hoc aũt interius ſpeculãdo cauſæ proprię illius effectus io particulari ſubiecto proprietates cognoſcuntur. & non excluduntur. Tertio poteſt dici ꝙ noo inconuenit ꝙ tota iſta ratio loquatur de cauſa in inferendo, & ſit à poſteriori, qm̄ de ordine ſyllogiſtico cauſarũ ſpecialiũ & effectus cõmunis agitur hic. Et propterea alienũ non eſt ſi ex proprietatibus logicis eorũ hic arguatur, phyſicas proprietates præ ſe ferẽtibus. Ex hoc aũt non habetur ꝙ de cauſa in inferendo quęſtio ſit, ſed ꝙ ex natura illationis cauſas in eſſendo declarauerit ſpeciales &c. Vltimę reſponſiooes antiquis expoſitoribus conformiores ſuoe. prima autem Ariſtotelis profunditati atteſtatur.

CIRCA vltimam quæſtionem breuiter notandũ eſt ꝙ vt dictũ nunc fuit, qñ cõmunis paſſionis propter qd quæritur & illud non habetur adhuc, quod in omnibus cauſa illius eſt, quod atomũ dicitur, Tum quia vnum & idem eſt in omnibus vt dictũ eſt, Tum quia irreſolubile eſt in ſuperius propter qd. Sed habentur plura & particularia ſubiecta, & ſunt plures partiales cauſæ illius, tũc Annot.

dubitatio

dubitatio eſt, qualis eſt cauſa mediorum. Quod poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ſm ordinem inueſtigandi, vt ſit ſenſus qualis cauſa de numero mediorũ (quælibet enim huiuſmodi eſt medium ſufficiens) præinquirẽda eſt, proxima vniuerſali, aut proxima ſingulari. Alio modo ſm ordinẽ cauſalitatis ipſarum (vt ſit ſenſus) qualis cauſa eſt vere cauſa, ꝙ illa paſſio ſit in intermedijs. i. ſubiectis particularibus quæ media ſunt inter ſingularia infima & vniuerſale ſummum. Et rñſio eſt vtriq; ſenſui deſeruiens, ꝙ cauſa proxima vnicuiq;. i. particulari, & p̃ accipienda eſt & magis propria cauſa eſt, ꝙ illa paſſio ſit in particulari ſubiecto licet non abſolute. Cauſa ſiquidẽ magis remota á particularibus. quæ ꝓxima eſt vniuerſali effectui, vere propria & prima cauſa eſt abſolute illius paſſionis &c. huius aũt rñſionis iuxta primum ſenſum ratio ſuperius habita eſt. qm̃. ſ. ex particularibus facilior eſt via &c. & in textu dat alia quæ & deſeruit huic rñſioni iuxta ſenſum ſm. qm̃. ſ. proximum particulari eſt propria cauſa pariculari ꝙ participet vl'em effectũ. &c. vt ſatis patet in terminis &c. B F

De cognitione principiorũ demonſtrabiliũ. Cap. 13.

DE principijs vero & quõ fiunt nota, & q̃s cognoſcens habitus; hinc eſt planum adubitantibus primũ: ꝙ quidem igitur non contingit ſcire per demonſtrationẽ non cognoſcẽti prima principia immediata, dictum eſt prius. Immediatorum vero cognitio vtrum eadẽ ſit, aut non eadẽ, dubitare poſſet aliquis: & vtrum ſcientia vtriuſq;, aut non, aut huius quidẽ ſcientia, illius vero alterum quid genus, & vtrũ non inexiſtentes habitus innaſcantur, aut inexiſtentes latuere. Si itaq; habemus ipſos, abſurdũ eſt: contingit. n. certiores habẽtes cognitiones demonſtratione latere: ſi vero accipimus, non habentes prius, quõ vtiq; cognoſceremus, & diſceremus ex non præexiſtente cognitione? impoſſibile nanq;, quemadmodum & in demonſtratione dicebamus. Manifeſtum igit, qm̃ neq; habere poſſibile eſt, neq; ignorantibus, & nullum habentibus habitum innaſci. Neceſſe igitur habere quidem aliquã potentiã, non talem aũt habere, quæ eſt his honorabilior ſm certitudinem. Apparet aũt hoc vtiq; oĩbus inexiſtens aĩalibus: habent enim congenitã potentiã iudicatiuam, quã vocant ſenſum: inexiſtẽte autem ſenſu, in alijs quidẽ aĩalium fit permanſio ſenſati, in alijs vero non fit, in quocũq; igitur nõ fit, aut oĩno, aut circa quæ non fit, nõ eſt his cognitio extra ipſum ſentire, in quibus vero ineſt ſentientibus, habere vnũ quiddam in aĩa, cũ multa talia fiant, iam differẽtia quædam fit, vt his quidem fiat ratio ex talium permanſione, his vero non. Ex ſenſu quidẽ igitur fit memoria, quẽadmodum dicimus, ex memoria vero, quæ plerunq; eiuſdem fit, experientia. multæ nãq; memoriæ numero experientia vna eſt, experiẽtia aũt aut ex omni quieſcẽte vniuerſali in aĩa, aut vno præter multa, quod vtiq; in oĩbus vnũ ſit illis idem, eſt artis principium & ſcientiæ: ſi circa generationem quidem, artis, ſi vero circa ens, ſcientiæ. Neque itaq; inſunt determinati habitus, neq; ab alijs habitibus fiunt notioribus, ſed à ſenſu, vt in pugna verſione facta vno ſtante, alter ſtetit, poſtea alter, quouſq; ad principiũ venit, aĩa vero eſt talis, vt poſſit pati hoc. Quod aũt dictum quidẽ fuit pridem, non manifeſte vero dictum fuit, rurſus dicamus. Cum enim ſteterit indifferentium vnũ, primum quidem in aĩa vniuerſale eſt, ſentitur etenim ſingulare, ſenſus vero ipſius vniuerſalis eſt, vt hoĩs, ſed nõ Calliæ hoĩs. Rurſus in his ſtatur, quouſq; ad impartibilia ſteterint & vniuerſalia, vt tale hoc aĩal, quouſq; aĩal, & in hoc conſimiliter: planum itaq;, ꝙ nobis prima inductione cognoſcere neceſſariũ eſt, ſenſus etenim ſic vniuerſale facit. Qm̃ vero habituũ, qui circa diſcurſum ſunt, q̃bus verificamus, aliqui ſemper veri ſunt, alij vero ſuſcipiunt falſum, vt opinio & ratiocinatio, vera aũt ſemper ſunt, ſcientia et intellectus, & nullum ſcientia genus aliud certius eſt, quã intellectus, principia vero demonſtrationũ notiora ſunt, ſcientia aũt omnis cum ratione eſt, principiorum quidem ſciẽtia vtiq; non erit: qm̃ vero nihil contingit eſſe verius ſcientia, ꝙ intellectum, intellectus vtiq; erit principiorum, & ex his conſiderantibus, & qm̃ demonſtrationis principium nõn eſt demonſtratio: quare neq; ſcientiæ eſt ſcientia: ſi igitur nullum aliud præter ſcientiam genus habemus verũ, intellectus vtiq; erit ſcientiæ principium, & principium q̃dem principij vtiq; erit: ſi autem omnis, conſimiliter ſe habet ad omnem rem. G

Summa huius capituli hæc eſt.

PRincipia quõ cognoſcantur & quo habitu dicẽdum eſt. probatur à priori. qm̃ non contingit ſcire per demonſtrationẽ non cognoſcentẽ imediata principia &c. Pria ꝯclo.

Vtrum immediatorum principiorum eadem ſit cognitio, aut non eadem. Qõ prima.

Vtrum vtriuſq; ſcientia ſit, aut non, aut huius quidẽ ſcientia, illius autem alterum cognitionis genus. Qõ ſecũda

Vtrum habitus principiorum fiat in nobis de nouo, aut inditi ſint & lateant &c. Qõ tertia.

Habitus principiorum non eſt inditus. probatur, quoniam inconueniens eſt certiſſimas cognitiones latere demonſtrantem. H ꝯtra ſecundam panẽ. tertię concluſionis.

Habitus principiorum non eſt de nouo acquiſitus. probatur, quia impoſſibile eſt diſcere niſi ex præexiſtenti cognitione &c. ꝯtra primã partem.

Habitus principiorum neq; determinati, neq; ab alijs habitibus fiunt notioribus, ſed quadam potẽtia ignobiliore ſm certitudinem, id eſt à ſenſu &c. Declaratur, qm̃ principium artis & ſcientiæ, fit ex omni vniuerſali quieſcente in anima vno præter multa, & vno in oĩbus, & ex perimento, experimentũ aũt fit ex multis memorijs, qm̃ multæ memoriæ experimẽtum eſt vnum numero. Memoriæ aũt ex ſenſu. Declaratur proceſſus iſte quadrupliciter præmiſſis duabus diuiſionibus. Prima diuiſio eſt, animalium quædam habent memoriã, ſeu retinent ſpeciem ſenſibilem, quædam non. Secunda eſt, animalium habentium memoriam quædam habent rationem, quædam non. Secundo ſubiuncto exemplo reparationis pugnæ, concluſio rñſiua tertię q̃oni.

gnæ. Tertio, quoniam ſtante vno indifferenti vniuerſale primum eſt in anima, ſenſus autem vniuerſalis eſt, licet ſentire particularis ſit. Quarto, q̄m prima neceſſe eſt cognoſcere inductione, ſenſus aūt ſic facit vniuerſale.

ꝯclo rñſiua primis qōnibus.

Habitus principiorum nō eſt ſcientia, ſed intellectus. probatur tripliciter pręmiſſa diuiſione habituum intellectualium. q. ſ. alij ſunt quibus verū & falſum dicimus, vt opinio &c. Alij ſemper veri, vt ſcientia & intellectus. Primo quo ad partem negatiuam, quia ſcientia ōis cum ratione eſt, principia aūt ſunt notiora, ſeu certiora ratione. Secunda quo ad ſecundam partem, quia principia ſunt veriora concluſionibus, nihil autē eſt verius ſciētia, q̄ intellectus. Tertio quo ad vtranq; ſimul, q̄m habitus principiorum cauſat ſcientiam, ſcientia aūt non eſt principiū ſcientiæ, ſicut nec demonſtratio demonſtrationis. Et quia nullus verus habitus reſtat niſi intellectus, intellectus ergo erit habitus principiorum & principiū ſcientiæ & principium principij &c.

Series autem hæc eſt.

B

TERMINATVRVS doctrinam de demonſtratiuo ſyllogiſmo, declaratis demonſtrationis natura, conditionibus, membris, & medio, principiorum eiuſdem notitiam, vt res exigit, tradere intendit, vt ſic complete docuerit propoſita in principio primi. Facit aūtē quatuor in capitulo hoc. primo oſtendit neceſſitatē tractatus huius. ſecundò quæſtiones tractandas proponit. tertio vltimam quæſtionem diſputat & determinat, tali ordine, q̄m primo determinat præexiſtentem potentiam & cognitionē, ex qua fit habitus principiorum, pertinere ad ſenſum. & hoc ex duabus diuiſionibus, cum membrorū differentijs deducit. Deinde concluſionē inductam exēplo declarat, ex quo vis multorū ſingularium, vt ex eis fiat principium ſcientiæ in proportionato paſſibili aperitur. vnde habeat ſenſus tantā efficaciam, deīde ſubdit. & vltimo modū quo generatio iſta perficitur ponit &c. Quarto principalr ſatisfacit ſimul primis q̄ōnibus &c.

C

Num ad notitiam primorū principiorum exigatur experimentum, vel ſola ſufficiat ſenſitiua interior cognitio, & qua ratione.

CIrca concluſionem reſponſiuā primæ quæſtioni occurrunt duo dubia ſimul pertractanda propter eorū connexionem. Primum eſt, an ad generationem habitus principiorum præexigatur neceſſario experimentū, vel non, ſed ſufficiat cognitio ſenſitiua interior. Secūdum eſt, an habitus principiorum præexigat experimētum ratione cognitionis terminorum, an ratione cōplexionis eorundem. Ad hanc vltimam dubitationem, à qua ordiendū arbitror, q̄m ex fine ſumitř ratio eorū quæ ſunt ad finem, Antonius andreas in quæſtione quinta primi metaphyſicæ dicit, ꝙ experimentum non requiritř neceſſario ad hoc vt fiat in nobis cognitio cōplexa principiorum ſed ſolum ad hoc ꝙ fiat in nobis cognitio incōplexa terminorum. Secundum horum non aliter probat q̄ ex eo ꝙ cognitio intellectus dependet ex ſenſu, ita ꝙ phantaſma factum intelligibile in actu eſt id quod mouet intellectum ad cognitionem incomplexam &c. Primum aūt probat, quia intellectus ex ſe ipſo poteſt cōceptos terminos cōponere & diuidere, & cōſequenter cognoſcere principia, q̄m cognitio cōplexa principiorum ex ſolis terminis cum lumine intellectus agētis reſultat, Vnde (& in primo huius) dicitur, ꝙ principia cognoſcimus inquantum terminos cognoſcimus. Sed (vt mihi videtur) opinans prędictus à veritate declinauit, dum dixit, ꝙ ad cōplexam cognitionem principiorum non eſt neceſſaria experimentalis cognitio. Hoc. n. contra Ariſtotelem & rationem videt. Contra Ariſtotelem quidē, q̄m experimentum eſt cognitio complexa, cum ſit collatio multorum particularium (vt dicitur in primo metaphyſicæ.) Habetur. n. ibi explicite ꝙ experimentalis cognitio eſt cognoſcere ꝙ hæc herba cōtulit huic morbo,

An. an. prio metaphyſicę. q. 5.

T. c. 6.

In pœmio.

D

A & ſiſis illi &c. ergo experimētalis cognitio cōplexa eſt, & cōplexæ conſequēter deſeruit cognitioni intellectus. Vnde et ibi ſubdit ꝙ ex experimentali cognitione huius & illius herbæ fit vſe cōplexum, ōis talis herba eſt curatiua talis morbi. Secundo, q̄m Ariſtoteles hic dicit cognitionem principiorum fieri ex ſenſu via inductionis, inductio autem (clarum eſt) ꝙ ex particularibus complexis ad complexum tendit. Contra rationem autem, q̄m oportet ponere aliquod motiuum & determinatiuū intellectus ad talem cōplexionem faciendam. Termini aūt accepti, licet ſi cōponerentur haberent ex ſe euidētiam, non ſufficiunt tñ ad mouendū & determinandū intellectū ad hāc cōpoſitionē potius q̄ illam. Experimur nāq; continue in nobis ipſis, ꝙ habemus diu multorum terminorum conceptus abſq; notitia principiorum cōplexorum, quę ex illorum terminorum coniunctione conſtat. Fateor. n. me cognouiſſe, quid ęquale, quid demere, & quid remanet, neſciuiſſe tñ hoc principium, Si ab ęqualibus ęqualia demas, quæ remanent ſunt æqualia, & ſimilis ratio eſt in alijs. oportet ergo vltra cōceptus terminorum incomplexorum ponere aliquod determinatiuum ſeu motiuum intellectus ad talem cōpoſitionem faciendam. tale autem motiuum oportet eſſe ſenſum, q̄m ante cognitionē principiorū Ariſtoteles nullū motiuū intellectus nouit niſi ſenſum. ergo neceſſario cognitio cōplexa principiorum pręexigit ſenſitiuam experimentalem.

Et confirmatur, q̄m cum ex eiſdē terminis variæ poſſint fieri compoſitiones vt manifeſtum eſt, niſi cognitio experimentalis determinet intellectum ad hanc cōpoſitionem, non erit maior ratio quare intellectus acquirat hanc cognitionem complexam (quam vocamus principium) ex illis terminis magis, q̄ aliam &c. Præterea cum particularia extra animam ſint in vno extremo & vniuerſalis cōplexio intellectus ſit in altero extremo, & in huiuſmodi ſm Auerroim in libro de ſenſu & ſenſato, & non fiat tranſitus de extremo ad extremū niſi per media, oportet pertranſiri media anteq̄ ad cognitionē vniuerſalem perueniatur. Conſtat aūt ꝙ vnum immo vltimum & ſupremum mediorum ad cognitionem complexam principiorum eſt cognitio experimentalis eorūdē. ergo experimentū præcedere oportet. Fatendum eſt igitur ꝙ ad generationem habitus principiorum præexigitur experimentum (ratione complexæ cognitionis) q̄m eſt ꝓprium motiuū ſeu determinatiuum intellectus ad hoc, & q̄m eſt medium eſſentialiter ordinatum ad hoc.

In de ſenſu ſenſato.

Sed vt clarior pateat ſupradictorū, & materiæ huius intellectus, notandus eſt modus, quo Ariſtoteles hoc in loco putat ex ſenſus cognitione generari cognitionem principiorum. hoc. n. plurimū proderit. Cum vidiſſet Ariſtoteles ꝙ intellectus non mouetur niſi ab intelligibili in actu, & res intelligibiles (prout ſunt in particularibus ſenſibilibus) eſſe intelligibiles (in potentia valde remota) eo ꝙ plurimū materialitatis habeant, poſuit ipſas res intelligibiles deferri primo ad ſenſus, vt in eis poſitę ſine materia magis appropinquent ad hoc ꝙ fiant intelligibiles actu. deinde q̄m in ſenſibus exterioribus & cōmuni poſitę multas habent conditiones materiales poſuit eas poni in cogitatiua, vt ſpiritualiores ſint & magis proximę intelligibilitati, & q̄m ſimplex cogitatiuæ operatio non ſufficit vniuerſaliter ad hoc vt res per eam cognita ſit tantæ ſpiritualitatis, vt poſſit actione intellectus agentis fieri actu intelligibilis, poſuit frequentem conuerſionem & operationem cogitatiuæ circa eādem rem, diſponere rem illam vt cogitatam, ad hoc vt proxima ſit intelligibilitati in actu, & habilis ſit vt eam transferat intellectus agens in ordinem intelligibiliū in actu. Habent aūt vim taliter diſponendi huiuſmodi actus frequentati pro quanto habent vim collectiuam, & adunatiuam particularium in vnū quaſi vniuerſale, quod eſt obiectum experimentalis habitus, qui ex frequentia talium actuum generatur, cum. n. terminus vltimus iſtius

Nota modū hūc ſingularē, quo ī nobis principiorū notitia gignitur.

pceſſus

proceſſus ſit cognitio vere vniuerſalis,cōſentaneum eſt,
vt id , quod vltimum medium & ſimillimum termino
eſt ſit quaſi vniuerſale (quod vniuerſale confuſum poſſu
mus appellare.) Sic autem re diſpoſita & reducta ad tan
tam ſpiritualitatē,operatione intellectus agentis ſit vere
vniuerſalis & intelligibilis in actu,& mouet conſequen-
ter intellectum poſſibilem ad ſui cognitionē &c. hic eſt
modus ab Ariſtotele hic poſitus &c. vt patet. Tum ex
eo quod dicit ꝙ ex experimentali cognitione ſit cogni-
tio vniuerſalis. conſtat.n. experimentū ex frequentibus
memorijs fieri,vt in textu dicitur. Tum ex eo ꝙ vniuer-
ſalem cognitionem quieſcentem in anima fieri addit.nō
enim eſt dubium , ꝙ de quiete à varietate inuenta in par
ticularibus loquatur , ad quam omnimodā quietem rei
cognitæ,non poteſt ex particularibus tumultibus veni-
ri immediate,ſed mediante experimentali cognitione in
qua res à varietate plurimum recedit, & iam quaſi quie
ta eſt per priuationem exteriorum mutationū. Tum ex
eo ꝙ comparat rem ſemel phantaſiatā vni pugili,q prin
cipium pugnę eſſe non poteſt, rem autem frequenter co
gitatam in diuerſis &c.multitudini,quæ principiom pu
gnæ eſt.Tum ex eo, ꝙ ad declarandum quō ex ſenſitiua
cognitione ſit cognitio vniuerſalis principiorum expli-
cite aſſumit ꝙ ſenſus cognoſcit quodāmodo vl'e &c. Tū
quoniam per modum inductionis cognitionem vnioer
ſalem ex ſenſu fieri aſſerit. Dicendum eſt ergo ad pri-
mum dubium,ꝙ ad generationem habitus principiorū
nō ſufficit quæcūq; cognitio ſenſitiua ioterior ēt cogita-
tiuæ,ſed requirit frequens actus cogitatiuæ circa idē for
maliter &c.vt probatū fuit,& ſignis pluribus apparet.
Primo in pueris,in quibus (non quia ceſſant actu cogi-
tatiuę,ſed quia propter multitodinem humidi fluentis,
non,ſigitur cogitatio) impedit vſus intellectus. Secun
do in nobis experimur & multa cogitantes aciem iotel-
lectus figere noo poſſumus,vt vniuerſale limpidum ha-
beamus.Tertio qa ab oībus philoſophis vnanimiter cō-
ceditur ꝙ ob meliorem vel peiorē diſpoſitiooē phantaſ-
matum,in hoc & in illo,et in eodem(diuerſis tēporibus)
melius vel peius intelligere ſit , ſunt.n.hæc oīa ſigna ꝙ
oportet phantaſmata diſponi et ſpiritualiora reddere,vt
poſſint intellectui offerri, & actu intelligibilia fieri, qđ
frequentia actuum facit adunando ,.vt dictum eſt &c.

Ad ſm vero dubium dicitur ꝙ ad cognitionē incom-
plexam terminorum primorum principiorum , experi-
mentum non proprie dictum exigitur, ſed multiplicatá
apprehenſio illius termini in parte ſenſitiua ſufficere vi-
detur , qm̄ cognitio incomplexa terminorum, requiſita
ad cognitionem primorum principiorum non eſt noti-
tia completa quid rei terminorum. Sed eſt notitia cōfu-
ſa & parum vel nihil excedens cognitionem quid nomi
nis.Ad talem autem cognitionem habendam,quia vni-
uerſalis eſt & quieſcens , oportet frequentem cognitio-
nem ſeoſitiuam adunantem præcedere . quia vero cōfu-
ſa cognitio eſt,experimentum proprie dictum quod col
lationem & complexionem ſooat exigi non video &c.
Ad cognitionem vero complexam principiorum,quæ
proprie cognitio principiorū actualis vel habitualis dici
tur,præexigitur,vt dictum eſt,experimentalis cognitio
illius complexionis.oportet.n.nōn ſolum conceptus ter
minnrum vniuerſales generari,ſed etiam compoſitionē
eorum,quæ ita ſe habet ad complexionem experimenta
lem,ſicut cognitio terminorum ad frequentem apprehē
ſiooem ſenſitiuam illorum. Ad rationē autē Antonij
Andreæ in oppoſitum dicitur,ꝙ principia ſunt euiden-
tia ex proprijs terminis, ſic iam compoſitis.vel(& idem
eſt)ſi taliter componātur eorū termini ab intellectu , ſed
taliter componi nequeunt, abſq; experimento determi-
natiuo intellectus ad hoc &c. Vnde quando dicitur ꝙ
principia ex ſolis terminis lumine intellectus cognoſcun
tur, oon excluditur adminiculū ſenſus, ſed tm̄modo ter-
mini medij,ſic.n.principia cognoſcimus inquantum ter

E minos cognoſcimus , quia abſq; alio medio termino cō-
plexum illud quod principium eſt, euidēs eſt,& non qa
abſq; experimētali complexione compoſitio intellectus
fiat &c.Ex his autem quæ diximos,nullus arbitretur,me
opinioois eſſe,ꝙ omnem cōpoſitionem intellectus opor
teat præcedere compoſitionem experimentalem ſimilē
illi &c.hoc enim oō teneo,neq; ſequitur ex dictis:ſermo
enim noſter verſatus eſt circa generationem illius com-
poſitionis intellectus , quæ noo ſit ex præexiſtenti habi-
tu,& non circa omnem,quare.

CIRCA eandem concluſiooem notandum eſt,ꝙ ha-
bitus primorum principiorum , neq; eſt pure naturalis,
neq; pure acquiſitus , ſed partim ab iotra & partim ab ex-
tra.vt.n.dicitur in ſecuodo ethicorū. Virtutum ſemina
à natura ſunt in anima noſtra : ipſæ autē virtutes in actu
ex actibus noſtris ſunt , ſed ioter virtutem qua bene in-
tellectus noſter ſe habet circa principia , & alias tantum
iotereſt, ꝙ cum omnes virtutū habitus ideo aliqualiter
F à natura ſint , quia in nobis à natura congenitum eſt tā
priocipium paſſiuum q̄ actiuum earum,cęterę virtutes
à principijs naturalibus non oriuntur immediate & pro
xime,ſed medijs virtutibus ſuperioribus,principiorum
autem habitus , ipſa naturalia principia tanq̄ proximas
cauſas ſibi veodicat.Quia igitur cognitio principiorum
à lumine intellectus agentis proxime emanat,& ſenſuū
cogoitio non niſi vt determinatiua paſſiui principij.i.
intellectus ad talem cognitionem concurrit.ideo Ariſto
teles dixit , ꝙ habitus principiorum neq; ab alijs habiti-
bus fiunt ſicut cæterę virtutes,neq; ita à natura ꝙ deter-
minati oīno ſint,ſed iu potentia proxima tam paſſiua q̄
actiua ſunt inditi ad perfectionis terminum reducendi
ſeruitio ſenſuum experientiam determinatiuam mini-
ſtrantium.vt ſic non ſolū inchoatiue, ſed radicaliter ſint
à natura,completiue autem ab extra &c. Nec mireris
ſi pluraliter Ariſtoteles habitus priucipiorum nominat,
quoniam ſpeculabilium & agibilium non ſunt eadem
G prima priocipia &c.

Quō habitus primorum principiorū ſint à natura. Cap.1.

CIRCA eandem concluſionem notandū eſt quō ſen-
ſus ſit vniuerſalis , ſentire vero particularis . vt perfecte
intelligas propoſitiones has,diligenter inſpicias gloſam
S.Tho.in hoc loco,& addito ea quæ in.23. capitulo pri-
mi libri diximus de hac re. Ex his enim illuceſcit quomo
do operatio partis ſenſitiuæ attingere poteſt vniuerſa-
le &c.& quomodo non &c.

Nota.

primo huius cap.23.

Num ſenſus ſit minoris certitudinis,quàm intellectus.

CIrca eandem cōcluſionem dubitatur , qm̄ ibi dicitur
ꝙ ſenſus eſt incertior intellectu,hoc.n.nō videtur verū,
qm̄ cognitio illa,quæ eſt principiū omnis noſtræ cogni-
tionis,& in quā reſoluitur eſt certior cæteris. Cognitio
autem ſenſitiua eſt , & à qua omnis noſtra intellectualis
notitia ortum habet(vt in textu dicitur)& ad quam oīa
noſtra cognitio reſoluitur. Tum quoniā primum in cō-
poſitione eſt vltimū in reſolutione. Tum quia(vt in ter-
tio cæli dicitur)notitia tam practica q̄ ſpeculatiua , cu-
H ius iudicium non peruenit vſq; ad ſingularia, vnde incœ
pit,perfecta nō eſt &c. Ad hoc breuiter dicitur ꝙ abſq;
dubio intellectualis euidentia eſt certior ſenſitiua. Tum
quia intellectus operationes ſunt immateriales , & per
hoc à varietate,q̄ cauſa eſt incertitudinis , remotæ ſunt.
Tum quia lumen intellectus agentis efficacius & in ſe
eſt,& operatur in intellectu principiorum q̄ quodcūq;
medium in ſenſu: Nec eſt verum ꝙ cognitio ſenſitiua
ſit prima in componendo notitiam intellectiuam , licet
ſit prima ordine originis. Ad hoc enim ꝙ aliquid ſit pri
mum in componendo (niſi æquiuoce loquamur) exigit
ꝙ illud ingrediatur compoſitum.conſtat aūt ꝙ cognitio
intellectiua non integratur ex ſenſitiua , ſed ſit ex illa in
genere cauſæ efficientis miniſtratiue &c. Similiter au
ctoritas Ariſtotelis nihil obſtat,qm̄ aliud eſt notitiam
ſenſitiuam eſſe principium in quod reſoluitur intellecti-
ua,& aliud eſt eam eſſe principium,ad quod oportet ter

minari